ارتجاع، مثبتیت، خوشبینی، داخلی آرامی، آرامی، خوشالی، ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب په عصر کې اندیښنه، تلاطم او ګډوډی

عرفان حسن

انعطاف پذیری، مثبتیت، خوشبینی، داخلی آرامی، آرامی، خوشالی، ابدی سعادت او بې پایلې بریالیتوب په عصر کې اضطراب ، تلاطم او ګډوډی

تدوین ، ترجمه و تشریح از آثار ابدی یکی از بزرگترین متفکران و احیا کنندگان کل تمدن بشری - امام ابو حامد محمد الغزالی (1058 - 1111 م)

د متحده ایالاتو د کانګرس کتابتون د راجستر شمېره: TXu 2 - 273 - 620

ISBN: 9798543692042

دا اثر د مؤلف له خوا د امام ابو حامد محمد غزالی (۱۰۵۸ - ۱۱۱۱ میلادی) له ابدی آثارو او تر یوه حده د مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷ - ۱۲۷۳ میلادی) له آثارو څخه تالیف ، تغلیظ ، ژباړه او تشریح دی. د سرچینو بشپړ مراجع په بیبلیوګرافی کې ورکړل شوی دی. لیکوال ټول توضیحات چې په مربع قوسینو او قوسینو کې وړاندې شوی دی اضافه کړی تر څو مهم ټکی او اصطلاحات روښانه کړی. تمام کلمات و اصطلاحات عربی به انګلیسی ترجمه شده اند ، ایتالیک شده اند و ترجمه شده اند.

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ

قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا

"قل : إذا كان البحر مرهم لكلمات الرب ، فإن الدرور به ختم شی قبل از أن يكتفت كلماتم الرب ، وإن كان ما يعادل ذلك على سبيل الاضافة ، كما أن يكون ما يعادل ذلك را به عنوان جمع آورا. "

(قرآن د باطنی معنوی پوهې او تجربې د بې درکه سمندر په اړه قرآن. ۱۸ باب ، ۱۰۹ آیه)

محتویات

لنډیز

انسانیت نن ورځ خپل ځان ومومی، زموږ په ورځنی ژوند کې د خپلو مختلفو مثبتو پایلو او مظاهرو سره د داخلی او بیرونی سولې په لټه کې دی، په داسې حال کې چې په اندېښنې او ګډوډۍ کې ډوب دی، شاوخوا د سترو ننګونو او ګډوډیو سره مخ دی. صبر، رهنمایی، حقیقت، او عقل ته اړتیا ده ترڅو د اوسنی بحران او ننګونو په خاینانه اوبو کې حرکت وکړی. با این حال ، بسیاری از چالش ها در هر سطح که یک فرد عادی با آن روبرو است ، آنقدر خسته کننده و مصرف کننده است که هیچ منبع فکری ، روانی و معنوی باقی نمی ماند تا راه حل پیدا کند. د تونل په آخر کې د رڼا د لیدلو او په مثبته توګه د ځیزونو بدلولو لاربنوونه، یا د ډیرو لپاره په لاس کې نه ده یا د ډله ییزو ګډوډیو، هیستریا، منفی فکر، او غلط معلوماتو له امله مبهم دی چې دا "د معلوماتو عصر" په متناقض ډول راوړی. د معلوماتو عصر باید د روښانفکری عصر پیل کړی نه د هغه برعکس چې نن ورځ رواج لری.

وقتی ما به وضعیت و مسائل اکنون نگاه می کنیم ، یا خود را در عصر اضطراب زندگی می کنیم ، حتی با رفاه مادی که توسط توسعه اقتصادی و تکنالوژی تقویت می شود ، یا در عصر آشفتگی زندگی می کنیم اگر به دلیل کشمکش های سیاسی و اجتماعی ، جنگ ها ، با بی نظمی اجتماعی روبرو باشیم . گرسنگی ، بیماری ، بی عدالتی ، فقر و مشکلات اقتصادی ، یا زندگی در یک وضعیت آشفتگی - حالتی که در میان حالت اضطراب و آشفتگی قرار دارد که در آن ما فرصت های اقتصادی محدودی برای همه داریم که با سطح کمتری از بی نظمی اجتماعی همراه است ، اما با این وجود بدون تحولات و کشمکش های گسترده ای . صرف نظر له دې چې موږ په کوم حالت کې یو ، زموږ د اوسنی ټولنیز ، اقتصادی ، سیاسی ، جغرافیایی او کلتوری وضعیت او شرایطو پورې اړه لری ، موږ خپل ځان د توازن په لټه کې یو چې موږ وکولای شو په مثبتیت ، خوشبینی ، داخلی آرامۍ ، آرامی ، خوشالی او بریالیتوب سره ژوند وکړو. د دې مثبت داخلی حالت ترلاسه کول چې د اندېښنې، ګډوډۍ، یا ګډوډۍ باندې غلبه وکړو، حقیقی فکتورونو ته ژوره کتنه ته اړتیا لری کوم چې د دې منفی او نامطلوب حالتونو د غلبه سبب کیږی.

د دې رساله موخه دا ده چې د منفی، نهامیدی، خپګان او مایوسی بدیل تشریح کړی، په فکرونو، احساساتو، الفامو، اعمالو او هستی کې د انعطاف پذیری، خوشبینی او مثبتیت په بڼه. نتیجه این تحول در رویکردها - هم داخلی و هم در خارج - منجر به آرامش داخلی ، سکون ، خوشبختی ، و یک دیدگاه ابدی در مورد زندگی و چالش های آن می شود ، ابدی خوشبختی و پیروزی بی پایان را به ارمغان می آورد که در این وجود بسیار زمینی شروع می شود اما بعد از محدودیت های زمان و مکان فراتر می رود و به یک زندگی ابدی تبدیل می شود و یک انسان را جاودانه می کند.

په فکرونو ، احساساتو ، خبرو او اعمالو کې منفی احساسات د دښمنیو ، شخړو ، بې ځایه تباهیو ، جګړو ، اندېښنو ، خپګان او باطنی روحانی او جسمی ناروغیو لامل ګرځی ، په داسې حال کې چې مثبت داخلی حالتونه ، فکرونه ، احساسات ، خبرې او عمل د داخلی سکون او سکون سبب ګرځی ، چې په نتیجه کې ژوند ، آزادی ، خوشالی ، روغتیا او خوشالی د ټولو لپاره وده ورکوی. دا هغه وخت پیښیږی کله چې موږ د مثبتو انرجیو ذخیرو ته ننوځو چې زموږ په روح کې ځای پر ځای شوی دی او لومړی یې د خپلې ګټې لپاره مثبت چینلونو ته هدایت کوو، بیا د ټولو او هر هغه څه لپاره چې موږ پرېکړه کوو چې اغیزه پرې وکړو. دا ځان ځواکمنتیا د فردی او ټولنیز داخلی آرامۍ، نیکمرغۍ او خوشالۍ د ترویج لپاره حیاتی ده چې په خپل وار د ابدی سعادت لامل کیږی. دا هغه کیمیا ده چې د یو کس د باطنی وجود خام مواد د بې سارې ارزښت، ځلا او ځلا په یوه قیمتی جواهر بدلوی. نو ولې په دې یوازینۍ ژوند کې د حقیقی انسانی استعداد او ارزښت څخه کم څه شی ته غاړه کیږدی؟ په داسې کولو کې ناکامی د یو کس ابدی پښیمانی او ناامیدی د فرصت له لاسه ورکولو او غیر مادی پوتنسیال سبب کیږی.

دا رساله د ځان خبرتیا او روحانی روښانتیا د لارې په تشریح سره پیل کیږی، ورپسې د داخلی تخریبی کیفیتونو تشریح کیږی چې د ځان خبرتیا او روحانی روښانتیا مخه نیسی. د دې وروسته د عواملو تشریح کیږی چې زموږ په روحونو کې د مثبت انرژۍ د ذخیره خلاصولو سبب کیږی، هر فرد د انسانی لاسته راوړنو اوج ته رسوی. دا کتاب ټولو ته بلنه ورکوی چې د "بد" یا منفی کیدو په اړه بیا غور وکړی او پر ځای یې هڅه وکړی چې "ښه" یا مثبت وی او د دې کار لپاره په ترتیب سره زیانونه او ګټې ووینی. این همه را دعوت می کند تا از منفی ، پست ، پست و شر بودن که به معنای تخریب بی رحمانه خزانه های داخلی و غفلت از رفاه خود است ، با عواقب احساس شده در اطراف آن شخص و در عوض ، مثبت ، خوشبین ، خوش بین و خوب بودن و دیدن تفاوت بین این دو ، و یادگیری رسیدن به اوج دستاوردهای انسانی . دا رساله د کمال، روښانی، ابدی خوشالی، او بې پایه بریالیتوب لپاره د لارې په پرانیستلو کې مرسته کوی، هر هغه څه چې د دې پایلې مخه نیسی. هر انسان د دې ژوند د بهترینو مستحق دی او دا رساله مرسته کوی چې لومړی هغه لاره تشریح کړی چې دا ممکن کوی ، بیا یو کس ته ننګونه ورکوی چې د خپل ژوند مسولیت په غاړه واخلی او هغه د ښه والی په لور واړوی.

برای ارائه یک درمان برای بیماری های این عصر اضطراب ، آشفتگی و آشفتگی ، ما از حکمت و گنجینه های بی انتها یکی از بهترین نمایندگان روحانیت ، خودآگاهی ، اصلاح باطنی ، و تحول باطنی با پیامدهای برای تجدید بیرونی ، نه تنها تمدن اسلامی بلکه کل تمدن بشری - امام ابو حامد محمد الغزالی (1058 - 1111 م) ، مشهور به غزالی - که او تا آخر زمان برای منفعت بشریت تشریح کرد. دا څرګندونې د غزالی د ماهرانه بصیرت او حکمت له مخې د انسان د درونی حقیقت او د ژوند ریښتینی هدف په تشریح کولو سره پیل کیږی او دا چې څنګه دوی د ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب سره تړلی دی – هغه هدف چې هر انسان یې په زړه کې آرزو کوی او ګران دی. هنګامی که با این دانش و

بصیرت مسلح شود ، به توضیح می رسد که باطنی تخریبی خصوصیات که انسان باید از بین برود ، به دنبال آن فضایل باطنی و نجیبی خصوصیات را که باید در عمق درون خود تلقین کند ، برای مقابله موثر با چالش های عصر جدید که با اضطراب ، آشفتگی و آشفتگی مشخص شده است ، مقابله کند ، در نتیجه به خوشبختی ابدی و پیروزی بی پایان دست می یابد و در این روند زندگی دنیوی خود را با انعطاف پذیری نشان می زند ، مثبت، خوشبینی، داخلی آرامی، ربښتینی خوشالی او نه کمېدونکی ابدی بریالیتوب.

دا کتاب به د بې وسه کسانو لپاره مرسته وی ، د هغو مصیبت لپاره مرسته وی چې د هغوی مصیبت د زغملو وړ نه دی ، د هغو کسانو لپاره چې د نااميدۍ ، افسردګی ، غم ، نااميدۍ او داخلی خلا په شکل کې په درونی رنځونو کې غرق دی ، د هغو کسانو لپاره چې په تیاره کې احاطه شوی دی ، د هغو کسانو لپاره یو لاربنود وی چې د خپل ژوند حقیقت ، هدف او معنا په لټه کې دی. و یک راه برای کسانی که می خواهند بهتر شوند و همه چیز را برای خود ، خانواده ها ، جوامع ، ملت ها و جهان تغییر دهند .

این رساله ، مبتنی بر گنجینه های بی انتها حکمت غزالی و حقیقتهای ابدی برای تمام بشریت ، با خلاص کردن روحهای خود از تمام تمایلات منفی آنها و آغشته به آنها با انرژی های مثبت ، به ما راه سکون ، خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان را به ما نشان می دهد . په دې پروسه کې، یو کس د خپل ژوند حقیقی معنی او هدف کشف کوی. د خپل ژوند اصلی هدف کشف کول او د دې هدف په پایلو کار کول، د انسان ذهن، زړه او روح د دنیوی ژوند له سختیو او پریشانیونو څخه یو روحانی عالم ته یوسی چې انسان ته ابدی خوشالی او په ټولو بدبختیو باندې بې پایلې بریالیتوب ورکوی. هیچ جامعه ای از تاریک ترین انگیزه های انسان در داخل و خارج مصون نیست و اغلب اوقات ، دین برای استفاده از آن انگیزه های تاریک ، به جای نور الهی ، استفاده شده است. صلح که ما امروز در جهان به دنبال آن هستیم ، از قلب های خود ما آغاز می شود. غزالی "*احیا العلوم الدین*" یا "احیای علم راه الهی" ، که در این رساله به طور گسترده مورد استفاده قرار گرفته است ، یک اثر عظیم است ، شاید برجسته ترین اثر تمام تمدن بشری باشد ، زیرا انگیزه های تاریک پنهان انسان را آشکار و به چالش می کشد و استفاده از دین را برای ارضای و ارضای آن انگیزه های تاریک به چالش می کشد و در عوض ، نور الهی را به دین و قلب انسان می آورد و بشارت صلح داخلی و جهانی را می دهد.

د هر انسان لپاره دا ډیره مهمه ده چې د خپل درونی حقیقت او د ژوند هدف چې د هغه لپاره دلته دی پوه شی. یوازې هغه وخت موږ کولای شو چې خپل ټول حالات او پیښې په خپل شاوخوا کې واچوو - که ښه وی یا بد، خوشاله یا ناخوشاینده، اداره کول یې اسانه یا ستونزمن - په صحیح لید کې واچوو، د شیانو په حقیقت پوه شو، بیا د اصلاحی ګامونه پورته کړو ترڅو خپل ژوند د ښه کیدو لپاره بدل کړو، پرته له دې چې موږ په کوم حالت کې قرار لرو. دا ارتجاع، داخلی آرامی، سکون او خوشالی ته وده ورکوی

چې موږ ټول یې د زړه په ژورو ځایونو کې غواړو. د ځان پوهاوی او باطنی روښانتیا لپاره د دې هڅې انعام ، او ورپسې د باطنی ناروغیو چې شخصی زیان رسوونکی دی ، له منځه وړل ، او د باطنی کیفیتونو تلقین چې شخصی ګټور دی ، د ابدی خوشالۍ او بې پایه بریالیتوب څخه کم نه دی ، چې په دې دنیوی ژوند کې پیل کیږی ، زیار او کشش ته د خوشالۍ ابدی ژوند کې جاودانه کوی. دا هغه طریقه ده چې په دې کتاب کې په لومړیو دریو برخو کې کارول شوې ده چې لومړۍ برخه یې د انسان د حقیقت پېژندلو او د ژوند د حقیقی هدف په پېژندلو پورې اړه لری ، دویمه برخه د باطنی تخریبی کیفیتونو او تیارو درونی انګېزو او د هغوی د له منځه وړلو لارو چارو سره سروکار لری ، او درېیمه برخه د ډېرو اصیل مثبتو عالی درونی کیفیتونو سره سروکار لری چې د ښېګڼې پرته بل څه نه ورکوی او د هغو د تلقین لارې تشریح کوی چې ټول له منځه یوسی تاریکی در درن. د حکمت رڼا چې په دې لیکنو کې نفوذ کوی به تیاره، منفی، مضر انګېزه، ناامیدی په ژوره توګه له منځه یوسی او د هغوی ځای به زموږ د ژوند د ښه کولو یا زموږ د ټوټې ټوټې شوی ژوند د بیا جوړولو آرزو سره ځای پر ځای کړی، د ارتجاع، مثبتیت، خوشبینی، داخلی آرامۍ، آرامی، خوشبیری، ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب به پیدا کړی. په پایله کې ، هغه رڼا چې د روح له ژورې څخه راوځی ، د دې هدف لپاره به هر څه په شاوخوا کې پټ کړی. لکه څنګه چې دا رڼا په شدت او خپریدو کې زیاتیږی، هغومره تیاره په شاوخوا کې له منځه ځی، زموږ باطنی موجودات، ټولنې، ملتونه او نړۍ روښانه کوی، شیان د ټولو لپاره په مرموزو او د پام وړ لارو بدلوی. دا ممکن ایډیالستی وی، خو دا کتاب د امکان هنر ښیی. په دې پروسه کې، دا لاره روښانه کوی چې هغه څه چې ناممکن ښکاری د یو لوی حکیم او ښوونکی د حکمت د ابدی خزانو له لارې ممکن ښکاری، بشریت تر اوسه تولید کړی دی.

نور الهی حکمت او هدایت دې ستاسو د وجود د کشتۍ چلوونکی وی ، چې د دې زودګذر او ګذرا دنیوی وجود د طوفانی اوبو په سمندر کې د ساحل د سکون او امنیت په لټه کې وی او د ابدی سعادت او ابدی بریالیتوب په ابدی وجود کې وګرځی.

سریزه

بسم الله الرحمن الرحیم

بسم الله الرحمن الرحیم

موږ دا رساله د انسان د اصلي هدف او ارزښت په پوهېدو سره پیل کوو. په دې پوهیدل چې ، یو کس د بصیرت سره مسلح کړی چې د شیانو په سمه لید کې ځای پر ځای کړی ، دا په خپل وار د ټولو منفی اړخونو د له منځه وړلو او د داخلي خلا د مثبت رویه او داخلي طبیعت سره ډکولو ته اړتیا ده ، ترڅو خپل ژوند د ښه کیدو لپاره بدل کړی. دا بدلون د انسان په زړه او روح کې پیل کیږي او لکه څنګه چې دا باطنی رڼا پیاوړې کیږي ، بهر ځی او ټولې ټولنې ، ملتونه او په نتیجه کې نړۍ بدلوی. له دې امله ، دا اړینه ده چې د خپل وجود حقیقت او د خپل ژوند هدف وپیژنو او دا چې څنګه دا د ابدی خوشالۍ او بې پایه بریالیتوب سره تړاو لری. پس از آن ما باید بدانیم که چه عواملی ما را از این هدف عزیز باز می دارد و عوامل که دستیابی به آن را تسهیل می کنند ، بدانیم. دا موږ ته د هغو خنډونو په اړه ارزښتناکه بصیرت راکوی چې باید ترې ډډه وشی او نجیب داخلی کیفیتونه چې باید تلقین شی ترڅو زمونږ سفر د انعطاف پذیری، مثبتیت، خوشبینی، داخلی آرامی، آرامی، ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب ته بشپړ شی، پرته له دې چې زموږ د اندېښنې، ګډوډۍ یا ګډوډۍ اوسنی حالت ته پام وشی.

لومړۍ برخه: د خپل دروني واقعیت پېژندل د بحرانونو، شخړو او ننګونو د حل لاره هواره کوي چې نن ورځ بشریت ورسره مخ دی

غزالی ، در کتاب "*کیمیا* یا عامل تغییر برای خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان" که به فارسی نوشته شده است ، خوشبختی ابدی و واقعیت و هدف زندگی را چنین توضیح می دهد :

بې شمېره او بې شمېره شکر او ثنا ، چې د آسمان د ستورو ، د باران څاڅکی ، د ونو پاڼې ، د صحرا د شګو ذرې ، او د آسمانونو او ځمکې اتومونه ، یوازې د الله تعالی دی ، چې ذاتي صفت یې وحدت دی ، او عظمت ، عظمت ، عظمت او فضیلت د هغه ځانګړنې او عالي صفات دی. هېڅ انسان د اعلیحضرت له کمال څخه خبر نه دی. هیڅوک د هغه د عرفان په حقیقت کې پرته له هغه لاره نه لري. بلکه اعتراف به ناتوانی در رسیدن به حقیقت عرفان خود ، اوج معرفت نزدیکان و دوستان او اعتراف به ناتوانی در ستایش و سرود او ، اوج جلال الهی توسط فرشتگان و انبیاء است. حیرانتیا د اعلیحضرت په لومړۍ وړانګه ، د هوښیارانو د عقل اوج دی. د هغه د ښکلا د نږدیوالي په لټه کې حیران کېدل ، د مسافرینو او روحاني مسافرینو د عرفاني لارې اوج دی. اساس آن ترک امید از عرفان و ترک خواسته های خود پست است. د هغه د عرفان په موضوع کې د کمال ادعا کول د ورته والي او ورته والي په اړه فکر کول دی. ټولو سترګو د هغه د وجود د ښکلا په لیدلو کې په حیرانتیا کې برخه لري. د هغه د حیرانوونکو کارونو او تخلیقاتو په لیدلو سره ، ضروري عرفان هغه ثمره ده چې د ټولو عقلونو له خوا ورکول کیږي. هېڅ انسان باید داسې نه وي چې د خپل وجود په عظمت باندې غور وکړي. هېڅ زړه باید داسې نه وي چې د هغه د حیرانوونکو اعمالو په وړاندې بې پروا پاتې شي ، حتی د یوې لحظې لپاره چې د هغوی واقعیت څه دی او د چا قدرت څرګند دی. دا د دې لپاره دی چې څوک پوه شي چې ټول په یقین سره د هغه د قدرت نښې دی ، او د هغه د عظمت رڼا ده. ټول عجائب او عجائب چې هلته دی ، د هغه له حکمت څخه راوتلي دی ، او د ښکلا ټول انعکاس یوازې د هغه مخلوقات دی. هر څه چې وي ، هغه د هغه له خوا او د هغه له خوا دی. بلکه، هر هغه څه چې دی، هغه دی. لکه څنګه چې په حقیقت کې ، پرته له هغه هیڅ شی وجود نه لري. بلکې د ټولو شتون د هغه د وجود د رڼا انعکاس دی.

ای ګرانه محبوبه! په دې ښه پوه شئ چې خدای انسان د لوبو ، غرور او بیهوده کارونو لپاره نه دی پیدا کړی. بلکې ، د یو کس مسؤلیت او هغه خطرونه چې په کې نهفته دی دواړه عظیم دی ، ګواکې یو کس ابدي نه دی ، خو یقیناً چې باید تل پاتې شي. یعنی، که څوک د تل نه وي (یا له ازل څخه ژوندی وي)، نو هغه به د تل لپاره وي. که څه هم د یو کس بدن بې اهمیته دی ځکه چې د ختې څخه جوړ شوی جوړښت دی، خو د یو کس د روح حقیقت فوق العاده او د الهی کېدو په زړه پورې دی. که څه هم اصل یې د حیواناتو ، ځناورو ، شیاطینو او د هغوی د ناخالصو سره ګډ دی ، خو کله چې په سختۍ کې مخامخ شي ، له ناپاکو څخه پاک کېږي او د الهی نږدیوالي توان ترلاسه کوي. دا د هغه دنده ده چې تر ټولو ټیټ او تر ټولو غوره وي. د هغې تر ټولو ټیټه څپې دا ده چې د حیواناتو ، ځناورو او شیطانانو په کچه کې په لوېدو سره د غوسې او غوښتنې په دام کې راګیر کېږي. اوج یې دا دی چې (روح) د فرشتو مرتبه ته ورسېږي [یعنې په روحاني عالم] او د شهوت او غضب الګیریونه له منځه وړي او په عوض یې اسیر کوي ، او د هغوی مالک او پاچا کېږي. کله چې د پاچاهۍ دا درجه ترلاسه شي ، سړی د الهی عبادت او عبادت وړ ګرځي. د عبادت دا ظرفیت د فرشتو صفت او د انسان د مقام کمال دی. کله چې څوک د الهی ښکلا د مینې مزه وڅکي ، یوه شېبه هم له الهی لید څخه محرومه نه شي تېرولی. د نه ختمیدونکی ښکلا او فضل منظره د یو کس جنت ګرځي. د سترګو ، معدې او نفساني لذتونو جنت د انسان لپاره بې ارزښته او بې ارزښته کېږي. څرنګه چې د انسان اساس د پیدایښت په پیل کې نیمګړی او بې اهمیته دی، نو له

دې امله کمال ته رسېدل له سختۍ او درملنې پرته ممکن نه دی، لکه کیمیا چې برنجی او مس تصفیه کوی او په سرو زرو بدلوی. هر څوک یې نه شی پېژندلی. همداراز دا کیمیا چې د انسان بنسټ د حیواناتو او حیواناتو له ناپاکو عادتونو څخه پاک کوی او هغه ته فرشته تطهیر راوړی چې په پایله کې یې ابدی سعادت ترلاسه کوی. دستیابی به این کیمیا بسیار دشوار است و هر کس آن را نمی شناسد. د دې رساله د لیکلو موخه دا ده چې د دې کیمیا عناصر بیان کړو چې په حقیقت کې د ابدی سعادت کیمیا ده. به همین دلیل ، ما این کتاب را "*کیمیا سعادت*" یا "کیمیا یا عامل تغییر برای خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان " نامگذاری کرده ایم. د "کیمیا" نوم د دې کتاب لپاره ډېر مناسب دی. دلیل یې دا دی چې په مس او سرو زرو کې له زیړ او وزن پرته بل توپیر نشته او په دې کیمیا [چې مس په سرو زرو بدلوی] په دې دنیا کې پرته له شتمن کېدو بل شی نه شته. دنیوی ژوند یو څو ورځې اوږد دی. دنیوی شتمنی پخپله هیڅ هم نه ده. د څارویو د عادتونو او د فرښتو د صفاتو تر منځ د نړۍ توپیر شتون لری. ثمره این کیمیا سعادت ابدی [و موفقیت ابدی] است . مدت آن پایان ندارد [زیرا این ابدی است و برای همیشه وجود خواهد داشت ، یک انسان را جاودانه می کند]. د هغه د نعمتونو دولونه پای نه لری. هیڅ نجاست نه شی کولای د هغه په پاکوالی او شفافیت کې مداخله وکړی. دا کتاب په حقیقت کې کیمیا ده. غیر از این (یعنی تعلیمات و توضیحات ارائه شده در این کتاب "*کیمیا سعادت*" یا "کیمیا یا عامل تحول برای خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان") ، که هر چیز دیگری را کیمیا بنامیم ، چیزی جز تمثیلی نیست.

ای گرانه محبوبه! تاسو باید په دې پوه شئ چې لکه څنګه چې کیمیا د مسو او نورو اساسی عناصرو په سرو زرو کې د هرې بوډۍ په کلبه کې نه موندل کېږی ، بلکې د شتمنو کسانو او پاچاهانو په خزانو کې موندل کېږی. به همین ترتیب ، کیمیاگری سعادت ابدی [و پیروزی ابدی] نیز در همه جا یافت نمی شود . بلکې دا په الهی خزانه کې موندل کیږی. دا الهی خزانه چې په آسمانونو کې ده ، د فرشتو او ځمکې موجودات دی ، د پیغمبرانو پاک زړونه دی. هر څوک چې دا کیمیا په هر ځای کې ولټوی پرته له دربار نبوت ، به بې لارې شی او په پای کې به فریب او فریب وخوړ. څوک به د بیهوده خیالاتو څخه پرته بل څه نه ترلاسه کوی. فقر انسان به روز قیامت آشکار می شود ، و تمام مخلوقات به سکه های جعلی (جعلی) می فهمند ، و عقل گمراه هر کس عاقل می شود [و به حقیقت و حقیقت که انسان در تمام عمر از آن غافل بود) می فهمد . څوک به د [الهی] اعلان غږ واوری:

لَّقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ

"تاسو یقیناً په دې اړه بې پروا او ناپوهی کې وو. مونږ له تاسو څخه پرده لرې کړه، نو نن ستا بینایی تیز دی [لکه څنګه چې پخوا له تاسو پټ ساتل شوی اوس ستاسو په تیزی فوکس کې دی]." (قرآن، باب 50، آیه 22)

یکی از بزرگترین رحمت ها و برکات رحمان الرحمن الرحیم این است که او یک لک و چهارویشت هزار پیغمبر (علیه السلام) را در جهان فرستاد تا نسخه این کیمیا را به مخلوقات الله (اهل العالم) تعلیم دهند . و به آنها بگویم که سکه قلب را در سندان مشقت قرار دهند ، و راه اصلاح قلب را از اخلاق بد که باعث سختی و خطن قلب می شود ، و راه تزئین قلب به اخلاق خوب و صفات عالی ، و تعلیم آنها را به همه مردم [جهان] . له دې امله ، الله تعالی د خپل ځان په تمجید او حاکمیت باندې ثبحه کړه ، نو د هغه صفت یې د رسول پیغمبرانو [په ځانګړې توګه د رسول محمد صلی الله علیه وسلم] اعلان کړ او هغه یې د هغه فضل په مخلوق کې وفرمایل :

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾
هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾

"تسبیح کوی هر څه چې په آسمانونو او ځمکې کې دی ، د الله ، پادشاه ، مقدس ، غالب ، حکیم . هغه هغه څوک چې د بې سوادو په منځ کې رسول له ځان څخه استولی چې هغوی ته د هغه آیات تلاوت کوی او پاکوالی یې کوی او هغوی ته کتاب او حکمت تعلیم ورکوی. و قبل از آن ، آنها در جهالت آشکار بودند . " (قرآن، 62 سوریه، آیات 1 - 2)

[عربی] کلمه "*یوزکیهم*" (معنی "تطهیر آنها با تطهیر باطنی قلب و روح، از تمام نجاست ها و خطاطان، در تمام اشکال و مظاهر آنها") به همان صفات و صفات مذموم اشاره می کند که صفات حیوانات هستند و از آن رسول الله صلی الله علیه وسلم آنها را از آن خلاص می کند [یا آنها را از طریق این پروسه تطهیر می کند] د هغه د عالی تعلیماتو او روحانی کمال له لارې د باطنی پاکوالی او روحانی بدلون له لارې]. واژه های [عربی] "*یوعلیموهم الکتابه والحکمتا*" [معنی "وتعلیم کتاب و حکمت" در همان آیه بالا به این معنی است که آنها را با لباس صفات فریشتها زینت می دهد. و این همان هدف و هدف این کیمیا است که انسان باید پاک و پاک شود از تمام زیان آور و ناخواسته ها (یعنی تمام عیوب باطنی و تمایلات منفی مضر در نفس) ، و باید با صفات کمال [باطنی] مزین شود. تر ټولو لوی او غوره کیمیا کیمیا ده چې سړی باید له دنیا څخه مخ واړوی (دنیوی ، مادیت ، خودخواهی ، او ټول مذموم ، پست او منفی صفات) او د الله تعالی په لوری توجه وکړی لکه څنګه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته تعلیم ورکړل شوی دی:

وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا

"*ودکورسما ربکه و طبطل الیه طبتیله*"

"او د خپل رب نوم یاد کړه او خپل ځان په بشپړه توګه وقف کړه." (قرآن ، سورة 73 ، آیه 8)

[کلمه عربی] "*طبتیلا*" [در آیه أعلاه] به معنای انفصال عن کل شيء غیر الله تعالی ، وترك النفس في حضور الله تعالى وتسلیم النفس إلى حق الله تعالی [بتوکل به او فقط ونگاه به او در تمام امور خود]. دا د دې کیمیا لنډه تشریح ده [د ابدی خوشالی او نه ختمیدونکی بریالیتوب]. جزئیات آن بسیار طولانی و بی حد و حصر است. خو عنوان یې د څلورو څیزونو پیژندل دی ، او اساسی عناصر یې د څلورو معاملو پیژندل دی ، او هر اساسی عنصر لس اساسی اصول لری.

څلور عنوانونه [د ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب کیمیا] دا دی:

(۱) د خپل ځان پیژندنه ،

(۲) د خدای پېژندنه ،

(3) د نړۍ د واقعیت پېژندل، او

(4) د آخرت حقیقت پېژندل.

دانستن این چهار چیز در حقیقت عنوان *شناخت اسلام* است (یعنی تسلیم شدن به اراده خدا). خو د اسلام اساسی عناصر څلور دی.

دوه ضروری عناصر د بیرونی نفس ("*ظهیر*") او دواړه د باطنی نفس ("*باتین*") سره تړاو لری.

دوه ضروری عناصر چې د بیرونی نفس پورې اړه لری عبارت دی له:

(۱) د خدای د احکامو اطاعت کول. دې ته د عبادت [بهرنی] عبادات ("*عباده*") ویل کیږی.

(2) د خپل تګ راتګ او معیشت په اړه یې په نظر کې نیول کېږی. دې ته [ټولنیز] معاملې ("*معملت*") ویل کیږی.

دوه ضروری عناصر چې د باطنی نفس سره تړاو لری عبارت دی له:

(1) د زړه [یا روح] پاک ساتل له ټولو بدو اخلاقو لکه غضب ، بخل ، تکبر ، غرور ، پر صداقت او داسې نور. دغو اخلاقو ته د ایمان په لاره کې "*مهلکت*" (منفی یا باطنی رذایل یا د روح تخریبی خصوصیات) او "*عقبات*" (تیاره او تنګ ځایونه چې خلک د غلو قربانی کیږی) بلل کیږی.

(2) د زړه [یا روح] په ښو اخلاقو لکه صبر ، شکر ګزاری ، مینه ، امید ، توکل په خدای ، او داسې نور. دې اخلاقو ته "*مناجیات*" ویل کیږی (مثبت خصوصیات یا د روح د ټولو لوړو درونی خصلتونو چې هغه ته نجات، خوشالی، حقیقی [ابدی] خوشالی، او [ابدی] بریالیتوب راوړی).

اولین عنصر اساسی که در آن ذکر عبادت [خدا] وجود دارد ، شامل ده بنیاد است. دوی عبارت دی له:

(1) در مورد اعتقادات *اهل السنة* (یعنی کسانی که بر روش سنتی اصیل متکی هستند که متکی بر سلسله انتقال و علم تصدیق شده در تمام سطوح [اجرای زندگی ظاهری ، ایمان باطنی و معنویت] که به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و از طریق او به الله تعالی برمی گردد) ،

(۲) د پوهې د ترلاسه کولو په برخه کې ،

(3) د پاکوالی په برخه کې (یا ظاهری پاکوالی) ،

(۴) د دعا په هکله (خدای ته) ،

(5) در مورد زکات (یا واجب فقیر یا صدقه) ،

(۶) د روژې په هکله ،

(7) في موضوع حج (أو حج *کعبه* في مكة المكرمة ، وهو سمبول الله ورحمته على الأرض) ،

(8) در مورد تلاوت قرآن کریم ،

(۹) د خدای د یادولو ، دعاګانو او دعاګانو په هکله ، او

(10) در مورد ترتیب عبادات [برای دعا از خدا برای تمام نیازهای خود - هم مادی و هم روحانی].

دومین عنصر اساسی مربوط به معاملات متقابل [با همه مردم] نیز ده اساس دارد :

(۱) د خوړو آداب ،

(۲) د واده آداب ،

(3) د سوداګرۍ او مسلک آداب ،

(۴) د حلال په لټه کې آداب [او د غیر قانونی څخه ډډه] ،

(5) د ملګرتیا آداب ،

(۶) د ګوښه توب آداب ،

(7) د سفرونو او سفرونو آداب ،

(8) آداب تلاوت ("*سما*" یا عبادتی تلاوت مربوط به عشق و اشتیاق به خدا) و [نتیجه روحانی] وجد،

۹ - د ښو امر او د بدی د منع کولو آداب ، او

(10) د حاکمانو او حاکمانو لپاره آداب.

دریم اساسی عنصر چې د *"مهلیکات"* (یا د روح ویجاړونکی شرارت) پورې اړه لری هم لس بنسټونه [یا اصول] لری:

(1) آداب انضباط نفسی [و تمرینات معنوی برای مهار خواسته های پست نفس (*نفس*)] ،

(۲) په خوړو او نفسانی لذتونو کې د افراط د درملنې آداب ،

(۳) د بې ځایه خبرو او د ژبې د بدی د درملنې آداب ،

(4) د قهر ، تکبر او کاذب د علاج آداب ،

(5) آداب علاج عشق به جهان ،

(6) آداب علاج عشق به مال [و ثروت] ،

(7) د شان او شوکت او عزت د درملنې آداب (د ځان ستاینه او د ځان لوړوالی) ،

(8) د خودنمایی او منافقت د درملنې آداب ،

(9) د غرور او ځان پرهیزګارۍ د درملنې آداب ، او

(10) آداب علاج غرور و غفلت.

څلورم اساسی عنصر چې د *"منجیات"* پورې اړه لری (یا د روح نجیب باطنی صفات چې هغه ته نجات او سعادت راوړی) هم لس بنسټونه لری:

(1) توبه [از گناه که مرتکب شده است و طلب مغفرت از خدا] ،

(2) صبر [بر مصیبت] و شکر [از نعمت ها و نعمات الهی] ،

(۳) وېره او امید [په خدا] ،

(4) فقر [یا حالت محتاج مطلق در حضور خدا] و زهد ،

(5) [نیت] ، اخلاص ، و صداقت ،

(۶) فداکاری او ځان حساب ورکونه ،

(۷) [معنوی] تفکر (یا *"مرقبه"* یا تفکر در نگاه خدا به قلب ، خود انعکاس و ارزیابی انتقادی خود) ،

(۸) د خدای وحدت او په خدای توکل ،

(9) د خدای مینه ، او

(10) مرګ او د هغه یادونه (یا د خپل حتمی مرګ او د دنیوی وجود په پای کې فکر کول تر څو شیان په سمه توګه وساتل شی).

این فهرست عناصر اساسی و اصول کتاب *"کیمیا* یا عامل تغییر برای خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان" است. موږ به څلور سرلیکونه او څلویښت اصول په واضح ډول تشریح کړو او خپل قلم به په سختو عبارتونو او پیچلتیاوو کې له ښکېلتیا څخه منع کړو چې دا کتاب په اسانی سره د پوهېدو وړ شی. دا ځکه چې هر څوک چې غواړی څېرنه وکړی یا په پیچلتیاوو کې ژور ولاړ شی ، باید زموږ عربی کتابونو لکه *"احیاء العلوم الدین"* یا "احیاء علم الخدا" ، *"جواهر القرآن"* یا "جواهرات قرآن" یا د دې نظم په اړه نور تالیفات مطالعه کړی. د دې کتاب موخه دا ده چې عام خلکو ته [د ابدی خوشالی او ابدی بریالیتوب دا کیمیا] تشریح کړی.

غزالی بیا د دې کیمیا د څلورو سرلیکونو (یا اړتیاو) او څلویښت اصولو یا د ابدی خوشالۍ او بې پایلې بریالیتوب د بدلونونو عامل یو حیرانوونکی تشریح وړاندې کوی. غزالی د خپل حکمت په څلور جلدی ټولګه *"احیا العلوم الدین"* یا "د خدای د لارې د معرفت احیاء" کې په تفصیل سره د همدې څلویښت اصولو تفصیل وړاندې کړی دی. غزالی د کیمیا د څلورو اړتیاوو یا د ابدی سعادت بدلونکی عامل ، د

خپل کتاب "*کیمیا سعادت*" یا "کیمیا یا بدلونونکی عامل د ابدی خوشالۍ او بې پایلې بریالیتوب " له مقدمه وروسته تفصیل وړاندې کوی. غزالی در تشریح اولین عنوان یا شرط رسیدن به سعادت ابدی و موفقیت های بی پایان ، یعنی "شناخت نفس خود" ، می نویسد [2] :

د خپل ځان پېژندنه

ګرانه محبوبه! خبردار اوسئ چې د خپل ځان پیژندل د خدای د پېژندنې کیلی ده. له دې امله د هغه له خوا تصریح شوی دی چې :

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

"هغه څوک چې خپل ځان پېژندلی ، خپل رب یې پېژندلی دی".

سَنُرِيهِمْ ءَايَـٰتِنَا فِى ٱلْـَٔافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ

"ما به آنها نشانه های خود را در دورترین نقاط جهان و در نفس خود آنها نشان خواهیم داد ، تا اینکه برای آنها آشکار شود که این حق است." (قرآن ، باب 41 ، آیه 53) .

ګرانه محبوبه! په دې ټوله نړۍ کې هیڅ شی تاسو ته د خپل نفس څخه نږدې نه دی. له دې امله ، که تاسو هڅه نه کوئ چې د خپل وجود ، یعنې د خپل ځان څخه خبر شئ ، نو نور څه به هڅه وکړئ چې بیهوده ولټوئ؟ که تاسو فکر کوئ چې 'موږ خپل ځان حساب کوو او پېژنو' ، نو تاسو یقیناً اشتباه کوئ ، ځکه چې دا پوهه هیڅ ګټه نه لري. این تحت هیچ شرایطی نمی تواند کلید گنوسیس ("معرفه") باشد، برای تلاش انسان برای شناخت خداوند متعال و مالک جهان (یعنی خدا). ځکه ، په دې ډول ، حتی ځناور هم د خپل ځان په اړه پوهیږي. هغوی هم کولای شی چې د خپل بدن داسې بنکاره غړی لکه سر ، خوله ، لاسونه ، پښې ، غوږونه او داسې نور وپېژنئ ، په داسې حال کې چې تاسو خپل بل ځان پېژنئ تر دې حده چې تاسو د وږی په وخت کې ډوډۍ خورئ ، د هغه چا سره جګړه وکړئ چې په قهر یې او کله چې د نفسانی خواهشاتو فشار په تاسو غلبه وکړي. تاسو په واده کې داخلیږي. له دې امله ، ستاسو او د دې حیواناتو تر منځ څه توپیر دی؟ په حقیقت کې ، هغه څه چې باید پوه شئ دا دی چې تاسو څه یاست ، له کوم ځای څخه راغلی یاست او چیرته به لاړ شئ؟ دلیل آن چیست که شما اینجا آمده اید ؟ تاسو د څه لپاره د ځښتن له خوا پیدا شوی یاست؟ لنډه دا چې څه شی ستاسو لپاره ښه دی او څه ستاسو لپاره بد دی؟

حتی مرغان او ځناور هم د شیطان د ځینو ځانګړتیاوو تر ځنګ ستاسو د ځانګړتیاوو ځخه برخمن دی. هنوز، ستاسو د شخصیت ځینې ځانګړتیاوې شته چې تاسو او فرښتې په کې برابر یاست. پس چه ویژگی های گذرا و دائمی شما چیست؟ پیدایش شما چیست ، جوهر چیست؟ لدې امله ، تر څو چې تاسو د خپل ځان په اړه د دې حیاتی 'بنسټیز' سره لاس او ګریوان نه شئ ، تاسو به نه شئ کولی چې د مبارک مقام ترلاسه کړئ.

هر یو د دې ځانګړتیاوو څخه خپل ځانګړی "خواړه" لری چې هغه تغذیه کوی، ساتی، او د هغې ودې ته وده ورکوی، چې په پایله کې د نیکی او د ستاینې وړ چلند ته وده ورکوی. د حیواناتو بهتری، لکه ځنګه چې څوک به ولیدل شی، په خوړو، څښاک او صحتمند او قوی کېدو کې دی. نو که تاسو هم ځناور یاست نو باید ورځ په ورځ د هغوی لاره تعقیب کړئ ، خپله ګېډه تر څنډې پورې ډکه کړئ او خپل نفسانی خواهشات پوره کړئ.

برید او وژنه د ځنګل د حیواناتو اصلی ځانګړتیاوې دی. دا په طبیعی توګه هغوی ته اړ دی چې دا کار وکړی، په داسې حال کې چې شرارت، د هغې پایتخت، ناوړه اعمال، او خیانت د شیطان نښې او نښې دی. نو ، که تاسو فکر کوئ چې تاسو هم د دغو شیطانانو څخه یاست ، باید د هغوی په قدم روان شئ ، خپل زړه خوشاله کړئ. له بلې خوا ، د ځناورو او ځناورو برعکس ، د خدای عظمت لټون د فرشتو د ارواح لپاره خوراک دی. او که تاسو د فرښتو څخه یاست ، نو باید د هغوی په څېر هڅه وکړئ چې د خدای جلال وګورئ ، ترڅو تاسو د غیر اخلاقی نفسانی لذتونو او متکبرانه قهر څخه په خپلو انسانانو خلاص شی.

پس روح را در خود تثبیت کنید ، تا حقیقت را در خود جستجو کنید. دا کار په داسې سرښندنې سره وکړئ چې پوه شئ چې هغه ځانګړتیاوې چې د خدای له خوا ستاسو ، حیواناتو ، شکاری مرغانو او ځناورو تر منځ پیدا شوی دی ، د عمومی ګټو لپاره دی ، نه د دې لپاره چې تاسو هم وحشی او ظالم شئ. حیوانات، مرغان او ځناور ستاسو د خدمت لپاره جوړ شوی دی.

د خدای پوهانو او پوهانو دا مقام "د خدای په راه کې او د الله په حضور کې" د*"جنیب الاهیه"* بللی دی. خلک (یعنې عام خلک) هغه ته جنت وایی. په دې توګه، دا ستاسو دنده ده چې د خدای له خوا په تاسو کې د خدای له خوا په تاسو کې القا شوی عظیم او فضیلت لرونکی ذاتی ارزښت ته په بشپړه توګه ژوندی شئ ترڅو تاسو د هغه عرفه (*"معاریفه"*) ترلاسه کړئ. په حقیقت کې ، یو کس تر ټولو بدبخته شخص دی ، چې د دین په ارزښت پوهېدو سره سره ، تصادفا له هغه څخه لرې پاتې کېږی.

ګرانه محبوبه! که تاسو په صادقانه توګه غواړئ چې خپل باطن ته یو بصیرت ولرئ ، پوه شئ چې خدای تاسو له دوو څیزونو څخه پیدا کړی دی ، یعنې ظاهری جوړښت ، هغه بدن چې په سترګو ښکاره شی او باطنی نفس چې نفس ، *قلب* یا روح بلل کیږی. په هرصورت، دوی د *باتن*' (باطنی وجود) د سترګو له لارې لیدل کیدی شی، یعنې د بل لیدونکی او ناڅرګند ځان په وسیله لیدل کیږی. همدغه حقیقت اصلی شی دی، د نقض ناپذیر بنسټ، د وجود لومړنی معنا ده. نور ټول شیان د هغه تابع دی (یعنې د زړه لپاره). له دې امله کله چې موږ د خپل زړه د بیان خبرې کوو ، په حقیقت کې موږ حقیقت ته اړتیا لرو. ځینې وختونه دې ته روح (*روح*) ویل کیږی. ځینې وختونه دې ته*"نفس"* ویل کیږی. *قلب* یعنی د انسان د بدن په چپ اړخ کې د غوښې غوټه نه ده چې حیوانات او حتی مړه یې هم لری. دا "*قلب*" یعنې زړه د بشریت

لپاره ربښتینی نه انکار کېدونکی حقیقت دی. این یک حقیقت منحصر به فرد ، واقعی و ابتدایی است که اگرچه آشکار است ، اما توسط چشم انسان قابل مطالعه نیست . دا د هغه قلمرو سره تړاو لري چې *'شهادت'* بلل کیږي. دا یو لوړ قلمرو دی. نیکی له هغه څخه په خپل ټول شان او شوکت کې راوتلی دی!

د غوښې دا ټوټه ، زړه ، د بدن شواليه سوار دی. پاتې بدن د هغه څواکونه دي یا د هغه د قوماندې تابع دی. زړه پاچا او د دې څواک قوماندان دی. د هغه اصلي دنده د *"معرفه"* یا د خدای عرفان ، د هغه د عالی احسان ادراک او اکتساب دی ، څکه چې هغه د انسان په زړه کې د ذاتي ځانګړتیاوو له امله د انسان په زړه کې عطا کړی دی. دا د هغه په مینه کې درزیږی. هر وخت دا غږیږی ، د هغه ستاینه کوی ، چې یوازې هغه د عبادت وړ دی. یوازې هغه ، چې په دوامداره توګه غږ کوی ، دا توان لري چې په خپلو خلکو رحم وکړی یا سزا ورکړی. جزا او انعام یوازې د هغه حق دی ، یوازې هغه کولای شي برکت ورکړی یا منع کړی. بنابراین ، تلاش از صمیم قلب برای داشتن *"معرفه"* یا عرفان خدا کلید این هدف است.

ای ګرانه محبوبه! تاسو باید په دې پوه شئ چې تاسو باید دا ارزونه وکړئ، ځکه چې ستاسو ځان یو ارزښتناکه جواهر دی. دا فرشته خویشاوندی لری. لوړه اوج جنت یې دی. دا یو نجیب مسافر دی چې د خدای د نهایي لوړ هدف په لور روان دی. د ژوند په دې لنډ سفر کې، هغه په سوداګرۍ او زراعت او نورو مسلکونو کې پاتې کیږی په داسې حال کې چې هر وخت [د خپل وروستي او نهایي مقصد په لور] سفر کوی.

ګرانه ملګریه! پوه شئ چې تر څو چې په خپل ځان کې یې ونه ګورې ، د زړه په حقیقت نه پوهیږی. کله چې تاسو د زړه په اړه پوه شئ ، وروسته باید د هغه لښکر ولټوئ ، یعني د هغه نه ماتېدونکی څواک. بیا هڅه وکړئ چې د *"معرفه"* (یا د خدای عرفان) او *"سعده"* (ابدی خوشالی او تلپاتې بریالیتوب) تر منځ اړیکه وپیژنئ. د زړه عظمت له سطحی بدن سره په پرتله ، چې د لرګیو د چوکاټ په څېر دی ، یوازې یو غیر فعال زیربنا ، له عظمت څخه انکار نه شی کېدای . دا هیڅ هم نه دی. دا د مړو په څېر دی. منظور ما از *قلب* یعنی قلب صدق روح *(روح)* است. بې روح، بدن مړ او مړی دی. که څوک د یو څه وخت لپاره سترګې پټې کړی او د خپل فزیکی وجود ټول فکرونه له منځه یوسی ، چې پخوا په بشپړه توګه د لید لپاره ښکاره وی او د خپل ځان ، روح په لټه کې غرق شی ، نو څوک به خپله پلټنه ومومی. په حقیقت کې ، اصلی پلټنه چې ارزښت لري د زړه دی. دا به هم د آخرت څخه خبر کړی. پرته له هر هغه څه چې برعکس وی، سړی به په عین وخت کې د زړه درونی احساس وکړی.

زړه څه دی؟ د زړه ځانګړتیاوې څه دی؟ قانون الهی به بحث علمی آن اجازه نمی دهد. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه شریف صحابه دا مسله نه ده مطرح کړې چې په قرآن کې د الله تعالی له خوا دا آیات بیان شوی دی:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْـرِ رَبِّى

"او هغوی له تا څخه د روح په اړه پوښتنې کوی. ووایی ، روح زما د رب امر دی . " (قرآن ، باب ۱۷ [بنی اسرائیل] ، آیه ۸۵)

أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ

"اینک خلقت (خلق) له هغه او امر (عمرو)." (قرآن، 7 سوره، آیه 54)

در قلمرو "*خلق*" ، ایجاد و "*عمرو*" ، انتصاب کاملا متفاوت از یکدیگر است. "*خلق*" ، عناصر اندازه گیری ابعادی ، مقدار و جرم قریب الوقوع هستند. په قاموس کې، د "*خلق*" (یا تخلیق) معنی اټکل ته اشاره کوی. خو د انسان زړه په دې ازموینه کې نه شی آزمایښت کېدای ، ځکه چې تفرقه نه قبلوی. که زړه د وېش وړ وی، فرضیه به ښه وسائل شی، چې په یوه وخت کې کېدای شی یا یو حکیم یا بشپړ تازه کار وی. په دې توګه ، یو شخص چې په یوه وخت کې "*عالم*" او "*جاهل*" وی ، د تصور وړ نه دی. په مقابل کې ، که څه هم روح (*روح*") د خدای له خوا پیدا شوی دی ، خو په عین حال کې په بشپړه توګه نه ویشل کېدونکی دی ، او نه یې د کتله ، اندازه ، یا کمیت سره هیڅ اړیکه لری. "*عمرو*" (حکم) د خدای اراده ده، څرګند او لوړ دی.

همدارنګه هغه څوک چې نفس لیری ، لیری او لرغونی شی ګڼی ، تول تېروتنه کوی. څنګه کېدای شی چې دغه واټن چې محدود دی د محدودیت او واک تابع نه وی؟ کله چې روح په رښتیا رښتینی او غالب وی ، نو څنګه جسمانی چوکاټ ، بدن پر روح غلبه کولی شی؟ په دې توګه، روح څنګه کېدای شی "*ارد*" یا سپن وی؟

په همدې ډول ، هغه کسان چې روح ته یې بدن ویلی دی ، په خپل ځان متضاد او په همدې ډول غولول شوی دی. یقیناً ، بدن کیدای شی ټوټې ټوټې شی مګر روح نه ، چې لکه څنګه چې پورته ذکر شو ، نه تجزیه کیدونکی دی. با مطرح کردن یک نکته ظریف در مورد این مسئله، روح در حیوانات باید در آخرین اندیال های خود از بین برود اما روح حقیقی که ما آن را قلب می نامیم، محل بزرگ عرفان خدا است ("*معاریفه*") خو څناور له دې [دویم روح] څخه خالی دی. روح نه جسمانی بدن دی او نه هم اورد بلکه یو خالص فرښتې جواهر دی چې ارزونه یې ستونزمنه ده ، اجازه نه ورکول کیږی چې مطرح شی یا پراخه شی. څوک یوازې د تجویز شویو پارامترونو په دننه کې د هغې په اړه منصفانه پوهه لری:

وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ فِينَا لَنَهۡدِيَنَّهُمۡ سُبُلَنَاۚ

"کسانی که در راه ما جهاد می کنند ، ما آنها را به راه های خود هدایت می کنیم." (قرآن ، 29 سوره ، آیه 69)

وَمَا يَعۡلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

"ستاسو د رب لښکر له هغه پرته بل هغه نه پیژنی." (قرآن، سورة 74، آیه 31)

پورته قرآنی آیات په واضح ډول دلالت کوی چې زړه په ځانګړې توګه د آخرت لپاره ځانګړی شوی دی. د خدای د نعمتونو لپاره آرزو د هغه هدف دی. دا برکتونه د خدای په عرفان پورې تړلی دی. یو کس د یو شی د لیکوال یا تولیدوونکی په اړه د خپل محصول له لارې مفکوره ترلاسه کوی. د انسان د فهیم حواس سره مرسته کوی چې د هغوی ارزښت قضاوت وکړی. د نړۍ د عجائبو په اړه د خالق عالی کارونه ، چې هر یو په خپل قوت کې مبتکر او بې ساری دی ، یوازې په انسان کې د تشخیص د خارجی او داخلی وړتیا له لارې د هغوی د نفیس جذابیت لپاره ستایل او ستایل کیدی شی. د ادراک او دخول ظاهری کیفیتونه په اصل کې د بدن فعالیتونه دی، خو د زړه اصلی هدف د خدای معرفه یا عرفان دی چې په سطحی توګه نه شی ترلاسه کیدی. د بدن حسی وړتیاوې په دې توګه طناب (یعني "حیوانی روح") دی، پداسې حال کې چې بدن د دواړو ساتونکی او وړونکی دی، کمند او سپور (د مثال په توګه، حقیقی روح یا "انسانی روح"). له دې امله متحد کوونکی چوکاټ (یعني بدن) د زړه لپاره یو شرط دی، کوم چې د اوبو ، خټو او تودوخې څخه جوړ شوی دی. له دې امله دومره قوی نه دی. دا په باطن کې د ضروری خوراک د کمښت له امله د مرګ له خطر سره مخامخ کیږی ، ځکه چې په باطن کې د اړتیا وړ خوراک کموالی دی ، د باطنی او ظاهری غوښتنو له امله ، د عناصرو لکه ځناور ، لکه اور او اوبه ، چې په انسان کې اساسی ارتقائی اجزا دی. له دې امله ، دا په طبیعی توګه د خوړو او څښاک لپاره اوبو ته اړتیا لری. جای تعجب نیست که این دو نیرو از یک طرف با دشمنان فیزیکی مبارزه می کنند [که زندگی انسان و رفاه آن را تهدید می کند] و حرص و عصبانیت از سوی دیگر [زیرا این و سایر رذایل درونی زندگی و رفاه روح را تهدید می کند] احساس کرده است. دا د باطنی قوتونه دی. له دې امله ، لومړی د روح جوهر ، بیا د هغه لښکرې او وروسته "مبارزه" (یعني د خدای په لاره کې روحانی کوشش) د باطنی دې شریر قوتونو په وړاندې راځی. له دې امله لومړی د روح جوهر راځی [چې د "انسانی روح" په نوم هم پیژندل کیږی، په مقابل کې د "حیوانی روح" چې یوازې د انسان د بدن د اندامونو او حواسو په ژوند کې مرسته کوی]، بیا د هغه لښکر یا ځواکونه او وروسته د دې شریر داخلی قوتونو په وړاندې "مبارزه" یا مبارزه (یعنی، بدی او منفی میلات).

څرنګه چې دا ممکن نه ده چې غیبی شیان ووینو او د بدن او باطنی نفس دواړه یو نالیدلی دښمن تعقیب کړو، نو له دې امله د بدن د دغو حسی اندامونو او باطنی احساساتو اړتیا ضروری شوه. [د انسان حواس] لیدل ، بوی کول ، څښل ، لمس کول او اوریدل د بدن اساسی حسی غړی دی. هر یو له دوی څخه یوه ځانګړې دنده ترسره کوی. که هر یو له دوی څخه بې لارې شی ، نو دا به د دنیا او د دنیا په ژوند کې خنډ وی او آخرت به متاثره شی. دا قوتونه د باطنی او خارجی [انسانی قوا] د زړه په کنترول کې دی. خدای په خپل عالی حکمت هغوی د خپل عالی رضا له مخې د زړه تابع کړی دی ، ترڅو د انسان د بدن ساتنه وکړی. دا د دې لپاره ده چې زړه خپل اجر ترلاسه کړی ، خپل ښکار راوړی ، او برکت ترلاسه کړی [د عرفان الهی نعمت] او په نتیجه کې ، د آخرت لپاره معامله وکړی. دا د ښو لښکرو ، د فرښتو په څېر په ډېر څرګند سرښندنه خدمت کوی ، او په ژوره خوښی سره د خدای اطاعت کولو باندې ډېر ویاړ کوی. دوی هیڅکله د هغه د غوښتنې خلاف عمل نه کوی. د زړه په اړه جزئیات نسبتا اورد دی.

ګرانه محبوبه! د مثال په توګه ، بدن د ښار په څېر دی ، لاسونه او پښې په دې ښار کې د کارګرو په څېر دی. آرزو د هغه اصلی محرک (یعني پاروونکی دی). غوسه د ښار د پولیسو مشر په څېر ده. زړه د هغه پاچا دی او دلیل یې لومړی وزیر دی. پادشاه به همه آنها نیاز دارد تا حکومت را اداره کنند اما شهوت ، که یک نیروی محرک قوی است ، شیطانی و تحریک آمیز است. له بلې خوا عقل چې د هوښیار لومړی وزیر په څېر دی ، تل د دې لپاره مخالفت کوی چې د حکومت پیسې غصب او غصب نه شی. خشم ، که مانند رئیس پولیس است ، همیشه بی نظمی ، ارتجاعی و از حد خود فراتر می رود. در این شرایط ، پادشاه ، که بالاتر از همه چیز است ، همه چیز را به دقت ارزیابی می کند ، با نخست وزیر خود (یعنی عقل) مشوره می کند و اجازه نمی دهد که امور از کنترل خارج شود. دا په روښانه توګه ښیی چې میل

او غوسه خپل رول لوبوي [په حدودو] کې، او په غوتۍ کې د شر له منځه وړل د پاچا لومړنی دنده ده. دا د زړه موقف دی.

د خدای تعالی له خوا د بدن د ساتنې لپاره خواړه او اوبه برابرې شوې دي. په دې توګه، دوی د بدن خدمتګاران دي. بدن، په خپل وار د حواسو د بار ساتلو او د وړلو لپاره پیدا شوی دی، یعنې د احساساتو دا تشخیص کوونکی عاملان، له دې امله دوی د بدن د خدمتګارانو په توګه عمل کوي. دا حواس یا حسي وړتیاوې په دې ډول د حقایق د زده کولو او جذب کولو لپاره د خدای د حیرانوونکی، هیبت الهام ورکونکی مخلوقاتو د تشخیص او ریښتینی قدردانی لپاره د دلیل څارونکی دی. عقل، په خپل اړخ، د دوی د مشعل وړونکی، ځلانده لاره موندونکی په توګه عمل کوي - هغه لارښود چې انسان ته توان ورکړی چې په خوشالی سره د الهی ښکلا د بې ساری جلال څخه خوند واخلي - د خدای ښکلا په کموالی، په هغه څه کې چې هغه د هیچا څخه تکامل موندلی او ډیزاین کړی دی، په دې کائنات. نو که دا (یعنې د الهی ښکلا شاهدی) "عدن قلب" وی، عقل (یا "*عقل*") د هغه خدمتګار دی. کله چې د انسان زړه په دې ډول مسحور شی او د هغه په جلال مسحور شی ، نو د خدای مبارک بنده کیږی. دا په لاندې سپېڅلی آیت کې ښودل شوی دی:

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"ما (یعنې خدا) جن (مافوق الفطرت نامرئی مخلوقات چې په ځمکه کې موجود دی) او انسانان یوازې د دې لپاره پیدا کړی چې زما عبادت وکړی." (قرآن، 51 سوره، آیه 56)

خدای انسان ته زړه او د هغه پاچاهی ورکړه چې پاچاهی وکړی. هغه یو پوځ ته چمتو کړ - د دې کار لپاره ځواک ، همدارنګه د سپرلی وسایل ، تر څو یو کس د عظمت لوړو قلمرو ته پورته شی. بنابراین ، اگر کسی می خواهد به فضل عالی این مقام عالی عمل کند و می خواهد عهد خود را به خداوند متعال وفا کند ، و مانند یک خادم متواضع اطاعت کند ، باید با قلب و روح عبادت او راه را طی کند . په داسې شرایطو کې باید سړی د پاچا پر تخت کښېنی او د خدای په حضور کې پاتې کېدل خپل وروستی هدف وګرځوی. انسان باید د خپل زړه پیروی وکړی ، ښه کارونه وکړی او آخرت ته د خپل اصلی استوګنځی اصلی وطن وګڼی. په دې توګه، سړی باید دا نړۍ د ګذرا په توګه وګڼی، د ژوند په اوږدو کې د سفر لپاره یو موقتی تیریدنه، د خدای سره د وروستی ملاقات لپاره. باید بدن را به عنوان سوار سوار ، دست ها و پښې ، خدمتګاران ، عقل نخست وزیر و ناظر امور دنیایی در نظر بگیریم. یو کس باید غوسه سخت قاضی وګڼی او باید د خپل خدای له خوا ورکړل شوی پنځه حواس د استخباراتی عاملینو په توګه وکاروی. همداراز باید د خپل ذهن څخه کار واخلی ترڅو هغه شواهد چې په دې ډول ترلاسه شوی دی غربال کړی او خپل ځان له ټولو بدو خطرونو او خطرونو څخه وژغوری. لومړی وزیر ، چې عقل دی ، باید همداسې وڅاری چې هر څه د هغه په واک کې دی او د هغه ځواک ، پوځ یې د هغه په وړاندې بغاوت نه کوی. باید داسې یوه طرحه جوړه شی چې د یو کس مسوولیت د سولې پټنځای پاتې شی. دا تضمین کوی چې یو څوک به د خدای له خوا د سعادتبخش فضل او غنی انعامونو مستحق وی. تر دې حده چې ډېر ژر به سړی د بریالیتوب تاج پر سر کړی چې د هغه له خوا مؤمنانو ته وعده شوې ده. که نه ، یو به د هغو کسانو په ډله کې شمېرل کیږی چې هر څه یې له لاسه ورکړی. داسې بدبخت کس به محاکمه شی او سزا به د یو کس په غاړه وی.

په پایله کې، سړی باید دا نتیجه واخیستل شی چې هر شخص د باطنی وجود یعنی روح د قوتونو سره مستقیمه اړیکه لری. د دې مقصد لپاره، یو کس د ځانګړو ځانګړتیاوو او ځانګړتیاوو څخه برخمن دی. بد صفتونه او خصیصتونه انسان تباه

کوی ، په داسې حال کې چې ښه صفات د نېکمرغه لوړو پوړیو ته لوړوی. که څه هم څو اړخیزه دی، د دې تمایلاتو (یا داخلی کیفیتونو) څخه څلور یې په انسان کې د اصلی کټګوریو په توګه ګڼل کیدلی شی:

1) د [وحشی وحشی] ځناورو ځانګړتیاوې ،

2) د فرښتې ځانګړتیاوې ،

3) شیطانی رذایل ،

4) د حیواناتو صفات.

د مثال په توګه، د انسان حرص یو کس د ناپاکو انګیزو تابع کوی پداسې حال کې چې عادی خواهشات، لکه د خوړل، څښاک او د طبیعی جنسی غریزو پوره کولو ته مراجعه کول، چې د حیواناتو لخوا هم لری، د دواړو لپاره مشترک پاتې کیږی (د مثال په توګه، د انسانانو او حیواناتو ترمینځ). از سوی دیگر ، ویژگی های حیوان مانند انسان که به دشمن خود حمله می کند و آن را از هم جدا می کند ، توسط یک خشم غیر قابل کنترل تحریک می شود ، که منجر به درگیری های جدی ، نزاع های کوچک و تهمت و بدرفتاری می شود که نمی توان آن را تحمل کرد .

په مقابل کې ، عقل ، حکمت په انسان کې انسان دې ته وهڅوی چې سیرافی کارونه وکړی چې هدف یې د ښو کارونو او د بدو مخه نیول وی ، ترڅو خدای راضی کړی. داسې یو کس د خلکو تعلیم (پوهاوی او روښانوی) ته وده ورکوی، له دوی سره په ډېرو لارو مرسته کوی او په عمومی توګه د خپلو همنوعانو لپاره خدمتګار فرښته ده. انسان حق الهی را درک می کند و جهالت و سلوک بد را نامطلوب می داند.

په دې توګه، د شخصیت دا ځانګړی میلان کیدای شی په پراخه توګه د بدمعاش شکاری په څیر رجحانات، د خوګ په څیر لارو، شیطانی رذایل، او د فرښتې عادتونو سره سمبول شی. د مثال په توګه ، سپی د لیدلو لپاره بدرنګه نه دی ، مګر د عادت له مخې یاغی دی. تر دې حده چې ځینې وختونه په خپل ډول غپیدل پیل کوی. په همدې ډول، خوګ تر ټولو بدرنګه مخلوق نه دی، مګر په عمومی توګه د ناپاکو او ناپاکو شیانو لپاره د پټ جنون له امله کرکه لری. د خوګ کلمه یوه سخته کلمه او لعنت ده. شیطان او سپی په ورته حالت کې دی. انسان هم دا ځانګړتیاوې لری. دا هغه څه دی چې د "شیطانی کیفیتونو" څخه مراد دی. د هغه برعکس "فرښتې کیفیت" دی. دا اصطلاحات په ترتیب سره شیطانی کیدل یا د فرښتې په څیر کیدل معنی لری.

له همدې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "شیطان په هر انسان کې موجود دی. من هم از او مصون نیستم ، اما خداوند مهربان ، من را بر او غلبه کرده است. هغه (یعنې شیطان) بې وسه دی [زما په وړاندې]".

همداراز انسان تر امرونو او موظفینو لاندې دی چې هڅه وکړی او د شهوت او فحشا خوګ او د قتل عام او وحشی قهر پر لعنت باندې غلبه وکړی. له دې امله انسان باید د هر هغه څه په وړاندې مقابله وکړی چې شریر او شریر دی. بې له شکه ، څوک چې دا کار کوی ، د خدای له خوا به د داسې اجزاو سره احترام وشی ، چې د داسې عالی سلوک له امله

ترلاسه کیږی. به همین ترتیب ، عادات ناخوشایند شخصیت بد انسان را به بدبختی و مجازات از سوی خداوند سوق می دهد .

د داسې یو کس حالت تصور کولی شی. یو کس به خپل ځان د سپی ، خوګ یا شیطان په وړاندې په لاس تړلی ووینی. دا منطقی ده چې که یو مؤمن یو کافر ته وسپارل شی ، هغه چلند چې له هغه سره به وشی څرګند دی. او که فرښته خوګ ، لعنتی یا شیطان ته وسپارل شی ، حالت به یې د ایماندار څخه بدتر وی. د انسان د وحشت او خواشینی له امله ، هغه انسان چې د دنیوی غضب په صفت لعنت شوی وی ، خپل ځان د وحشتناک شکاری یا لیوه په شکل کې وومومی او هغه څوک چې د شهوت ښکار شوی وی ، د قیامت په ورځ به خپل ځان د خوګ په شکل ووینی. که لیوه هم په خوب کې د چا لخوا وګوری ، نو دا به په دې معنی وی چې هغه کس ظالم دی. د خوګ په قضیه کې، سړی کولی شی نتیجه واخلی چې هغه چټل او خراب دی. هر څومره چې یو کس له دوی او د هغوی په څېر لرې شی ، هغومره به د هغه عمومی سلوک او باطنی ځان د هغه د چلند سره سمون ومومی.

اوس چې موږ د باطن د نظم ورکونکو په اړه پوهیږو، خپلې سترګې په خپل باطن کې واچوئ او هڅه وکړئ چې په خپله ارزونه وکړئ چې کوم یو په تاسو تر ټولو زیات اغیز کړی او تاسو چیرته یاست. پام کوئ چې ستاسو اعمال او اعمال به په تاسو کې یو ورته شخصیت پیدا کړی چې تاسو به جوړ یا خراب کړی. در حقیقت ، هیچ چیز جز خیر از خیر بیرون نمی آید. همداراز که د شهوت خوګ ته اطاعت وکړئ ، نو د فحاشی ، بې شرمی ، حرص ، چاپلوسی ، چټلی او د نورو پر بدکاری خوشاله اوسېدونکی به هم ولرئ. خو که تاسو د خوګ په ځپلو کې بریالی شئ ، او له هغه څخه برلاسی شئ ، نو تاسو به د قناعت ، فضل ، حکمت ، تقوا او ایثار او داسې نورو ځانګړتیاوو سره تاج ولرئ.

که چیرې تاسو د وحشت او وحشت د شکاری ښکار لاندې یاست ، نو هغه زیان رسونکی خصلتونه چې په تاسو کې وده کوی ، هغه بې پروا او بې پروا د عواقبو ، ناپاکی ، لاف وهلو ، تکبر ، بې ځایه د خپلو عیبونو په څرګندولو ، د نورو طعنه کول او شکنجه کول ، د نورو سره جنګ او شخړه کول دی. سره له دې ، که تاسو پر دې تباهی سپی برلاسی شئ ، نو تاسو به د صبر ، سمتوالی ، بخښنې ، ثبات ، زړورتیا ، سکون او پاکوالی (داخلی پاکیزګی) اضافی ځانګړتیاوې ترلاسه کړئ.

همداراز که د شیطان اطاعت وکړئ ، چې لومړنی دنده یې د خوګ او خوګ مرسته او مرسته ، د هغه د ناوړه دسیسو له لارې د خلکو ګمراه کول ، د ستونزو په رامنځته کولو ، بې ایمانی او تقلب او داسې نورو کار دی ، نو تاسو به په خپله دا شیطانی خصلتونه له هغه څخه په میراث واخلی. خو که تاسو وکولای شئ چې هغه ته ماتې ورکړئ او د هغه په حیله کې نه شئ او خپل د عقل او ښېګڼې قواوې پیاوړی کړئ ، نو تاسو به عقل ، عرفه ، پوهه ، ژور هوښیاری ، وړتیا او یو ښکلی باطنی شخصیت او ظاهری سلوک ترلاسه کړئ"). دا نجیبه خصلتونه به ستاسو تل ملګری او لارښود وی. هغوی به ستاسو د نیکمرغی تخمونه د تل لپاره ستاسو د ښو یادونو په رښتینې توګه وکری.

برعکس، بدو اعمالو ته ګناهونه یا بد ویل کیږی. در تضاد آنها ، اعمال نیک را "*عبادت*" یا عبادت خدا می نامند. زړه د ځلانده ښیښې یا پالش شوی هنداره په څېر دی. بد لارې د وریځو او تیارو په څېر دی. بد کرکټر د زړه هنداره داغدار او تیاره کوی. یو کس چې داسې شخصیت لری، هیڅکله نه شی کولای د خدای د حضور یا د خدای شاهدی ورکولو برکت

ولری. څوک نه شی کولای چې د هغه د احسان په اړه د عالی نظر برکت ولری. یقیناً د شخصیت لوړ صداقت د رڼا په څېر دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اتبِعَ السَّيِّئَةَ الحَسَنَةَ تَمْحُهَا

"سړی باید ښه کار په بدو باندې وکړی چې بد اثر یې له منځه یوسی".

یعنی، یو ښه کار باید ژر تر ژره د بد عمل ترسره کړی [چې بې له دې چې پوه شی چې څوک د جهالت ، غفلت یا غلط اثر له امله څه کوی]. یوازې هغه څوک چې له بدو څخه پاک راځی برکت به ولری. د قیامت په ورځ به د انسان زړه یا روښانه یا تیاره وی. یوازې هغه څوک چې ځلانده څېره لری (د زړه د درونی ښکلا استازیتوب کوی) به برکت ولری:

إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"مګر هغه څوک چې خدای ته په سالم زړه راشی." (قرآن، سورة ۲۶، آیه ۸۹)

د خلقت له پیل څخه د انسان زړه د پولادو په څېر تینګ دی چې شفاف زړه ترې جوړ شوی دی. څوک کولی شی ټول کائنات په هغه کې ووینی، په دې شرط چې په خوندی توګه ساتل شوی وی او اجازه ورنه کړی چې داغدار شی. خدای تعالی داسې مقرر کړی دی:

كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"نه ، بلکې هغه څه چې دوی یې ګټلی دی د هغوی په زړونو زنګ وهلی دی". (قرآن، سورة 83، آیه 14)

ګرانه محبوبه! شاید ووایئ چې څرنګه چې انسان د ځناورو ، شیطانانو او حیواناتو ځانګړتیاوې او ځانګړتیاوې هم لری ، نو څنګه د فرښتې غوندې صفات د یو کس شتمنی دی او نور شیان انتقالی دی؟ چګونه می توان فهمید که انسان برای این خلق شده است که شخصیت فرشتګان را داشته باشد و در حقیقت ، هیچ ربطی به چیزهای دیګر ندارد ؟ پاسخ در این حقیقت انکار ناپذیر نهفته است که انسان به عنوان *"اشرف مخلوقات"* یا برتر از همه مخلوقات خدا خلق شده است. په دې توګه، یو د حیواناتو او ځناورو څخه لوړ دی. بې له شکه ، هغه قد چې د خدای له خوا هر شی ته ورکړل شوی دی ، د هغه په وړاندې د هغه د احسان اوج دی. د مثال په توګه، آس د خر څخه لوړ دی ځکه چې خره یوازې وزن لری، په داسې حال کې چې آس په مېړانه توګه په جګړه کې د شوالیه سپور ښیړ قوماندې ته ځغلوی، که څه هم په خپل قوت کې، آس هم د خر په څېر وزن لیږدولی شی. له دې امله د دوی تر منځ څرګند توپیر شتون لری. که آس دا ځانګړتیاوې او نور ښایسته تحمل نه درلودای ، نو د هغه قد به هم د خر په څېر راټیټ شوی وای.

په همدې ډول ، ځینې خلک فکر کوي چې دوی د خوړو ، څښاک او د نفسانی خوندونو لپاره د خپلې غوښتنې د پوره کولو لپاره جوړ شوي دي. د دې ډول خلکو ټول عمر په داسې بدمرغه تعقیب کې ضایع کوي. ځینې نور هم شته چې باور لري چې دوی یوازې د دې لپاره زیږیدلي دي چې خپل مخالفین او همنوعان یې حقیر کړي، تحقیر کړي او پر هغوی غلبه وکړي. برنده یا شکست خورده ، فورس ماژور برای به دست آوردن برتری بر آنها ، خواه عرب ها ، ترک ها یا کردها باشند . واضح است که این دو ایدئولوژی غلط هستند ، زیرا زندگی فوق الذکر فقط خوردن ، نوشیدن و ترکیب جنسی از عنصر میل مایوسه شده است . حتی حیوانات هم چنین آرزوهایی دارند. اوښ د خپل کیفیت لپاره ښه پیژندل شوی دی چې په زیاته اندازه خواړه او اوبه مصرفوي، پداسې حال کې چې خوګ له حده زیات جسماني وړتیاوې لري. نو بیا څنګه انسان د هغوی په پرتله لوړ مقام ګټل کیږي؟

همدارنګه، د نورو د غلبه کولو او مطیع کولو هڅه د مزاج او غوسې د لوړیدو له امله ده. دا طبیعي پدیده په ځنګلونو کې د ځړونکو حیواناتو او وحشي مخلوقاتو کې هم شتون لري. نو بیا هم ، څنګه انسان له دوی څخه لوړ دی؟ تفاوت و تفاوت [بین انسان و حیوانات] کجاست؟ پاسخ خود توضیحی است که با وجود آن (یعنی کیفیت های پایین که انسان با حیوانات شریک است) ، کیفیت نجات دهنده انسان در مقایسه با آن ، این است که انسان ، در میان تمام مخلوقات ، دارای عقل است ، که با آن انسان نیز استاد اعظم ، خدا را می شناسد. دا هم یو کس ته توان ورکوي چې په خپله خوښه د هغه د لاسي کار، د هغه تخلیقي نبوغ ستاینه او ستاینه وکړي. دا هم مرسته کوي چې خپل فاني دښمنان، قهر او حرص ته ماتې ورکړي. دا (د مثال په توګه، د قهر، حرص او د ټیټ نفس نور بنیادي کیفیتونه نشته) د فرښتو ځانګړتیاوې دي. د هغوی ځانګړتیاوې باعث کیږي چې انسان د مرغانو ، ځناورو او حیواناتو څخه لوړ شي. له دې امله ، انسان تر ټولو مخلوق لوړ دی او په هغوی باندې څرګند برتری لري. دوی ټول د یو په اشارې او غږ کې دي. یکی از همه مخلوقات برتر است (*اشرف المخلوقات*).

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُۚ

"او هر څه چې په آسمانونو او ځمکې کې دی ، ټول د هغه له لوری یې تاسو ته مسخر کړی دی." (قرآن، 45 سوریه، آیه 13)

په دې توګه، د انسان عظمت د هغه د صداقت په عظمت کې نهفته دی، تر هغه حده چې یو کس په مقرر فضیلتونو کې برتری لري، تر ټولو لوی لاسته راوړنه "*معارفه*" یا عرفان الهی دی. پاتې صفتونه په پرتله کم رنګه کیږي، که څه هم بې شمیره نجیب محرک قوتونه (وړتیاوې) انسان ته د خپل جلال لپاره ورکړل شوي دي. په دې توګه، دا د فکر غذا ده چې کله انسان مړ شي، د شیطاني برجسته خصلتونه لکه [ټیټ پایه] میل او غوسه هم مړه کیږي. آنچه [از انسان در زمان مرگ و بعد از آن] باقی می ماند ، یک "جواهر" با کیفیت عالی است که به شیوه ای سراف با "*معرفه*" یا عرفان خدا تزئین شده است. دا د یو کس تل ملګری دی. دا جواهر د فرښتو دوست هم دی ، چې تل په عاجزۍ سره د هغه په وړاندې سجده کوي ، هر وخت د هغه په وړاندې سجده کوي:

فِي مَقۡعَدِ صِدۡقٍ عِندَ مَلِيكٖ مُّقۡتَدِرِۭ

"د حقیقت پر څوکۍ ، د یو قادر مطلق پاچا په حضور کې." (قرآن، باب 54، آیه 55)

یا ، هنگامی که انسان می میرد ، بقایای آن یک چیز تاریک ، ږوند است - تاریک و داغدار به دلیل رذایل خود ، اما نابینا به دلیل عدم وجود غضب و تکبر که به تسکین و تسکین نفس می رسید [در زندگی دنیوی] . د دې په پایله کې ، سرې په دې ټیټ قلمرو کې اوسپړی چې له پخوانۍ سیمې څخه وروسته په میراث پاتې شوی دی:

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ

جنایتکاران به ووینې چې سرونه یې د خپل رب په وړاندې ټیټ دی. (قرآن، 32 سوریه، آیه 12)

دا په دې معنی ده چې یو کس به په داسې حالت کې وی کله چې یو کس ، په پایله کې ، د شیطان سره د *"سجین"* (د آخرت تر ټولو ټیټ او تر ټولو دردناک عالم) ته واستول شي. د *سجین اصطلاح تفسیر* ټولو ته معلوم نه دی. له دې امله ، خدای مقرر کړی دی:

وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ

"او ته څه پوهېږې چې *سجين* څه شی دی؟" (قرآن، سورة 83، آیه 8)

د زړه د نړۍ عجائب نامحدود دی. مقام عالی ، د تقوا رښتینی پایه چې د بدن د ټولو غړو په پرتله د زړه لری ، د دې حقیقت له امله دی چې زړه په خپل ذات کې نوی دی ، خو دېری خلک یې بې پروا دی. عظمت قلب و تقوا آن به دو دلیل اصلی است:

1) د "" له امله*علم*" یا پوهه ، او

2) له امله "*قدره*" یا قدرت او وړتیا.

عظمت ناشی از علم به نوبه خود به دو دلیل است: یکی برای همه شناخته شده و آشکار است و دیگری پنهان و ظریف است. هیچ کس نمی تواند آن را درک کند. ظرفیت و قدرت قلب برای جذب دانش با تمام پیچیدگی های آن در محدوده آن است. که څه هم دا نه ویشل کېدونکی دی، خو په اسانۍ سره کولای شی شمېرپوهنه، حساب، طب، نجوم، الهی قانون او داسې نور ولولی او درک کړی. دا د ښوونې او روزنې ټول ډولونه په بر کې نیسی ، چې په زړه کې داسې ځای لری لکه شګو چې په صحرا کې وی. په لږ وخت کې ، دا د خپل دوامداره حرکت او هوښیارۍ له امله د ځمکې څخه اسمان او له ختیځ څخه تر لویدیځ پورې واټن تر پوښښ لاندې نیسی. که څه هم دا د ځمکې پر مخ دی، خو د پراخو افقونو لرې اندازه کوی او په کهکشان کې د ټولو ستورو او ستورو او د هغوی تر منځ واټن څخه خبر دی. دا ماهیان د اوبو څخه د یوې تکل په وسیله راوباسی، مرغان له اسمان څخه ځمکې ته ښکته کوی، د اوښ، آس او فیل په څیر حیواناتو ته اړ کوی چې د یو چا امر ومنی د بدن پنځه حسی ادراک د هغه دنده ده. ښکاره ده چې دا ټول د یو کس د زړه په لور روان دی. دوی په روحانی قلمرو کې د تشخیص دروازې دی ، په زړه کې دروازه خلاصه ده. له بلې خوا ډېری خلک یوازې د مادی نړۍ (فزیکی قلمرو) پاملرنه کوی او دغه فزیکی حساسیتونه د پوهې د ترلاسه کولو یوازینی لاره ګڼی.

په حقیقت کې ، دا دوه دروازې نسبتا کوچنی دی ، خو په زړه کې ډېرې دروازې شته چې د ډېرو علومو او زده کړو د ترلاسه کولو لپاره پرانیستی دی. از این دو فرضیه ، اجازه دهید اول را در نظر بگیریم ، یعنی وقتی انسان به خواب می رود و خواب می بیند ، این اعضا حسی خفته می شوند اما دروازه قلب باز می شود ، نتیجه آن در قلمرو ارواح و "*لوه محفود*" یا "لوح محفوظ" (یعنی کتاب اسناد خدا که حاوی علم گذشته است ، حال و آینده)، شخص شروع به دیدن چیزهای مقدر می کند (که خدا از قبل از آن آگاه است) یا می فهمد که در آینده چه اتفاقی خواهد افتاد. په ځینو وختونو کې، یو د راتلونکو شیانو نښې نښانې ترلاسه کوی چې د هغو لپاره باید تفسیر ولټوی. دا د دې حقیقت سره سره دی چې د قاعدې په توګه داسې فکر کیږی چې ځوک چې ویښ پاتې شی د "*معاریفه*" یا عرفان مستحق دی. با این حال ، آنها درک می کنند که ، به طور کلی ، احتمال کمتری وجود دارد که آنها این چیزها را از علم *الغیب* (قلمرو غیب و نامعلوم) از طریق این عوامل حسی بدانند.

ممکن نیست که به موضوع این خوابها به صورت اتفاقی بپردازیم ، اما کافی است بگوییم که قلب مانند یک آینه پاک صیقل شده است و لوح محفوظ مانند آینه ای است که در آن تصاویر همه چیز در عالم وجود مادی (*علم موجودت*) ، هغه قلمرو چې موږ پکې یو ، لیدل کیږی. کله چې پاک صیقل شوی هنداره د دې فاکس مخې ته کېښودل شی ، هغوی په واضح ډول لیدل کیږی. پس جای تعجب نیست که به این ترتیب ، وقتی قلب مانند یک آینه پاک صیقل شده باشد و فرد خود را از محرک های منحرف کننده این احساسات [از قلمرو فیزیکی وجود] جدا کند ، انسان به لوح محفوظ نزدیک می شود ("*لوه محفود*"). تر څو چې زړه د داسې ربنتینی احساساتو څخه ډک وی ، په روحانی عالم کې په وجد کې ګرځی (*عالم روحانی*). په هرصورت، په خوب کې، دا احساسات ودرېږی مګر د هغوی تصویر یا فکر پاتې کیږی. په داسې حال کې چې په "*عالم میثال*" کې احساس یا فکر تصور کېدای شی، که څه هم په ځینو وختونو کې، نسبتا کم رنګه وی. کله چې انسان مړ شی ، بالاخره پرده پورته کیږی. هیڅ ادراک یا احساسات [د فزیکی قلمرو څخه] پاتې نه دی. ماده (یعني حقیقت، حقیقت، او د څیزونو حقیقی طبیعت) شفاف کیږی. بیا متوفی ته ویل کیږی:

فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ

اوس مو ستا پرده لرې کړه او نن دې سترګې تیزی دی. (قرآن، باب 50، آیه 22)

یکی پاسخ می دهد:

رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

"زمونږ څښتنه! موږ لیدلی او اوریدلی دی. موږ [نړۍ ته راوګرځو او موږ به ښه کارونه وکړو . موږ اوس ډاډمن یو [د مادې د حقیقت په اړه په یقین سره]." (قرآن، 32 سوریه، آیه 12)

دویم دلیل چې د زړه دروازه د *علم الملکوت* یا قلمرو فرشتو په لور ده ، دا ده چې هیڅوک نشته چې د محتاطانه فکرونو او پرهیزګارانه شکونو یا د احتمالی تنګو څخه په امان پاتې شی. داسې فکرونه له حواسو نه سرچینه اخلی ، بلکې له زړه څخه راوتلی دی. څوک نه پوهیږی چې د دې اټکل شویو خطرونو سرچینه او سرچینه څه ده. دا تحلیل تاییدوی چې ټول پوهه د حسی اندامونو څخه نه سرچینه اخلی. علاوه بر این، قلب در حقیقت مربوط به عالم *روحانی* یا قلمرو ارواح است

نه به این جهان [مادی]. واضح ده چې دا حسی اندامونه د دې نړۍ لپاره جوړ شوی دی. تر څو چې انسان د دې نړۍ له دنیوی ملاحظاتو څخه خلاص نه شی ، بل ته نه شو کولای چې په آرامه توګه تېر شی ، چېرته چې دغه حسی اندامونه به هیڅ ګټه ونه لری.

له دې امله ، غلط تعبیر مه کوئ چې تر څو چې انسان په ژور خوب کې نه وی او یا مړ نه شی ، د روح د قلمرو د زړه دروازه به نه خلاصیږی. که څوک سخت کار وکړی ، پر استکبار غلبه وکړی ، خپل نفس ، یعنی روح ، له شر پاک کړی ، سترګې یې بندې کړی ، په خلوت کې کښېنی ، ټول دنیوی افکار له منځه یوسی او خپل زړه او نفس په ډېر فداکاری سره د ارواح په قلمرو کې غرق کړی ، داسې چې سړی یوه کلمه هم په ژبه نه وایی ، بلکې د هغې هر تار په دې معنا دی : *"الله* ، *الله*" (یعنې د خدای یوازېنی شخصی نوم، په داسې حال کې، "خدا" د خدای تعالی ته د اشاره کولو یوه عمومی ژبه ده چې د خدای تعالی ته اشاره کوی څوک چې مالک، خالق، ساتونکی او د هر څه چې هغه به وجود راوړی دی) د هر زړه د ضربان سره، په دوامداره توګه تر هغه چې انسان د خپل ځان او د ټولې نړۍ څخه پرته له خدای څخه په بشپړه توګه بې خبره شی، د نعمت دروازه به د انسان په زړه کې پرانیستل شی او باز به پاتې شی. سړی به د وینتیا په حالت کې وګوری چې نور به په خوب کې څه کوی. د فرشتو ښایسته ارواح به په ښکلو شکلونو کې پر یوه باندې راښکته کېدل. سړی به د خدای پیغمبرانو ته ګوری او ترې ګټه اخلی. د دې نړۍ او بل "ملاکوت" آسمانی مخلوقات - ماورایی فرښتې ، به هغه ته ښکاره شی. یو څوک چې دومره نیکمرغه وی ، د عجیبو خیالونو او مافوق الطبیعه شیانو شاهد وی ، چې د تصور څخه ډېر وړاندې دی. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا قول د داسې انسان په اړه دی. دا روښانه کوی چې داسې شیان پرته له دې چې څوک ویده یا مړ شی ممکن دی:

زُوِيَتْ لِي الْأَرْضُ فَأُرِيتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا

"ټوله ځمکه ماته وښودل شوه ، نو ما د هغه ختیځ او لویدیځ ولیدل".

این آیه از قرآن کریم نیز به این موضوع اشاره می کند:

وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ

"او په دې توګه موږ [پیغمبر] ابراهیم ته د آسمانونو او ځمکې پاچاهی وښوده." (سورة 6 ، آیه 75)

د پیغمبرانو ډاډمن عقیدې او صحیح قضاوت یو شان وو. این هیچ ربطی به حواس نداشت ، بلکه این دستاورد عالی ثمره زحمت آنها در راه خدا بود. خدای اعلان کړی دی:

وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا

"او خپل ځان خدای ته وقف کړئ (په ډېر مخلصانه سرښندنه)." (قرآن ، سورة 73 ، آیه 8)

په حقیقت کې ، کله چې داسې وی ، هغه هر څه سم کوی. هغه یوازې ټول وړ دی:

رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا

"د ختیځ او لویدیځ مالک؛ له هغه پرته لا کوم معبود ، نو هغه نګهبان ونیسئ . (قرآن، سورة 73، آیه 9)

لذا، عندما توكل على الله وفقط على ه، فأسر كل شيء مع كل شيء غير له الله ولن تفكر في ذلك:

وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا

"او هغه څه چې دوی وایی [د درواغو ، څورونکو شیانو ، حملو ، ادعاوو ، ناوړه استفادې او نیوکو په برخه کې] صبر وکړئ او په مهربانۍ سره یې پریږدئ . " (قرآن، 73 سوریه، آیه 10)

دغه برجسته فضیلت د ثابت قدمانو په سخت تمرین کې د هغوی په نه ستړې کېدونکې زحمت او سختۍ کې ښکاره کیږي چې ټل د هغه په وړاندې وفادار وی. دا د انسان زړه پاک کوی. سړی د خلکو د دښمنۍ او د دنیوی اندېښنو او هوسونو له فریب ورکونکو جالونو څخه پورته کیږی. د داسې پوهې په ویاړ لرونکی ، چې له دومره سخت کار وروسته ترلاسه کیږي ، د یوازېنی برکت لرونکی ، *"ولی"* یا د خدای دوست او صمیمی بخت دی. یو په لوړه پایه نصب شوی دی. با این حال ، مقام انبیاء خدا به دلایل واضح برای آنها بالاتر است.

با این حال ، گمراه نشوید که کسب چنین حالت [عالی روحانی] فقط در مورد پیامبران خدا صدق می کند. په حقیقت کې ، هر کس په خپل حق کې د دې وړتیا لری. د مثال په توګه، هیڅ اوسپنه شتون نه لری، کوم چې د خپل بنیادی ذاتی خصلت له امله ممکن نه شی کولای په یوه پالش شوی هنداره کې قالب شی چې په هغه کې څوک وکولای شی د نړۍ د هر شی څېره ووینی. که، کیدای شی وروسته داغدار او داغدار شی یوه بله موضوع ده. طبیعتا ، حرص و طمع دنیوی به آن بسیار زیان رسوی و آینه [صیقل] قلب را خراب می کند. شر یو داسې ګواښ دی [چې د زړه صیقل شوی هنداره چې نور د خدای د حق او نور د انعکاس وړتیا نه لری].

انسان نباید خود را به درک سطحی از واقعیت و حقیقت محدود کند. [په عوض،] سړی باید په دې پوه شی چې په خپل مسلک کې ، د یو کس په زده کړه کې *"معارفه"* یا د خدای عرفان دی. دا هغه څه دی چې [حقیقی] پوهه معنی لری. سره له دې، پوهه پخپله د زړه څخه تنګ او کوچنی دی. زړه د بدن سپور دی [نه برعکس]. د زړه موخه دا ده چې سپور په خپل غر باندې سپور شی. آس (یعنې بدن) د سپور (یعنی زړه) لپاره دی نه د سپور (یعنې زړه) د آس لپاره (د مثال په توګه، بدن).

پوه شئ چې هیڅ شی تاسو ته له خپل ځان څخه نږدې نه دی ، خو تاسو په دې کار کې ناکامه یاست. هغه څوک چې خپل ځان نه پیژنی او ادعا کوی چې بل پیژنی ، د هغه غریب په څېر دی چې خپل ځان نه شی خوړلی بلکې ادعا کوی چې د ښار غریب او بې وزله خلک د ډوډۍ پر میز کښېنوی. چنین ادعایی مضحک است.

د دې خبرو موخه دا ده چې سړی پوه شی چې زړه یې څومره لوی او ممتاز دی. الله تعالی تاسو ته دا ستر نعمت درکړی دی خو هغه یې له تاسو څخه پټ ساتلی دی. اگر شما آن را کشف نکنید ، [بلکه] آن را ضایع کنید ، نسبت به آن غفلت کنید ، این یک ضرر و افسوس برای شما خواهد بود. بنابراین ، لازم است که برای بدست آوردن حقیقت - فضیلت این نعمت عظیم الهی ، سخت تلاش کنید . به جای اینکه جستجو خود را در تلاش های عادی این دنیا از دست بدهید ، به دنبال آن باشید تا در این دنیا و آخرت مورد احترام و احترام قرار بگیرید. یعنې خدای دې تا ته داسې مقام او ثبات درکړی چې وروسته له هغې بې ثباتی رامنځته نه شی ، او داسې قوت ترلاسه کړې چې وروسته له هغې کمزوری نه وی ، په داسې معارف یا عرفان تقدیس شی چې د الهی جمال نږدیوالی ستا د رشک وړ برخلیک وی. تاسو ممکن د داسې سعادت برکت ولرئ چې هیڅ شی نه وی چې هغه وځندوی. هغه ربښتینی حیثیت چې تاسو یې ترلاسه کولی شئ ستاسو په کړنو او هغه وړتیا پورې اړه لری چې تاسو یې ترلاسه کولی شئ.

دا ډیره اړینه ده. که نه ، که تاسو مسایل تجزیه کړئ ، وبه وینئ چې د ګرمۍ ، یخنۍ ، لوږې ، تنده ، ناروغی او پریشانی څخه بل بدمرغی نه لری. هغه کارونه چې څوک یې خوند اخلی، ممکن ځینې وختونه د یو کس لپاره مضر وی. هغه شیان چې فکر کوی ممکن د چا لپاره ګټور وی، ممکن د پاملرنې، فشار او فشار څخه ډک وی. له دې امله ، باید په احتیاط سره ګام واخلی.

یو محترم شخص، موږ [تول په عموما] پوهیږو، د یو کس د علم، قدرت، لاسته راوړنو، قوی اراده، جرئت، او ښه پیژندګلوی له امله د عزت وړ شخص دی. په عین وخت کې ، تر کومه ځایه چې د یو انسان د پوهې ، زده کړې یا زده کړې خبره ده ، که موږ ورته د مراقبې نظر وکړو ، نو وبه ګورو چې یو کس تر ټولو ناپوه دی ، یعنې که د یو کس په مغزو کې یو رګ هم تحریف شی ، د لېونی کېدو یا حتی د مړینې خطر هم شته. څوک د هغه علت یا درملنه نه پیژنی. سربېره پر دې ، ممکن د هغه د درملنې دوا د سترګو مخې ته پراته وی خو کېدای شی خبر نه وی چې همدغه دوا د انسان د ناروغۍ درملنه ده. د خپل ځواک په برخه کې ، انسان دومره بې وسه وی چې کله کله حتی مچ هم نشی وژلی. په دې اړه ، که چېرې یو زمری د خدای له خوا د دې کار لپاره مقرر شوی وی ، یو یې په وسیله وژل کېږی. که غومبسې چیچل شی ، سړی بې قراره کیږی. په همدې ډول ، یو کس خپل لاس له لاسه ورکوی ، ډېر اندېښمن او ناآرامه کېږی ، حتی که لږه اندازه سپین زر هم له لاسه ورکړی. پس ، آیا انسان تعادل خود را از دست می دهد ، اگر کسی مجبور باشد برای مدتی بدون لقمه غذا بماند. بنابراین ، چه کسی می تواند از یک انسان ضعیف تر باشد ؟ که د یو کس د ښکلا او د عمومی چلند ښکلا په اړه خبرې وکړئ، دا د ختو په ډېرۍ باندې د چرم خیمې د حد څخه زیات غځول سره پرتله کېدلی شی. دا هم یو پیژندل شوی حقیقت دی چې که یو کس دوه ورځې حمام ونه کړی ، نو بد بوی به پیل کړی. د خلکو له خوا ډېده وشی او په عمومی توګه په عام محضر کې رسوا شی، برسېره پر دې څو نورې پیچلتیاوې چې ممکن رامنځته شی. د انسان نه کثیف شی نشته ، ځکه چې کثیف ماده تل په یوه کې پاتې کېږی ، چې سړی یې له ځانه سره وړی او د ورځې څو ځلې یې مینځی.

یو مثال نقل شوی دی چې یو وخت شیخ ابو سعید (رضی الله عنه) ، چې یو ډېر محترم او عرفانی و عرفانی و ، د ځینو *صوفیانو* په ملګرتیا کې (هغه خلک چې د باطنی بدلون لپاره په روحانی لاره کې هڅه کوی تر څو الهی نږدیوالی ته ورسیږی) ځای ته تلل. دوی یو ځای ته ورسېدل او ولیدل چې هلته خلک د انسان د غایطه موادو د پاکولو دنده ترسره کوی. لاره د بدبو خاورو څخه ډکه وه. د دې په لیدو ټول حیران شول ، پوزې یې بندې کړې او یو خوا ته منډې وهلې، خو *شیخ* هلته ولاړ پاتې شو او ویې ویل: "غوږ ونیسئ اې خلکو! آیا پوهیږې چې دا کثافت ما ته څه وایی؟" آنها پرسیدند ، "چی؟" هغه ځواب ورکړ: "ویل کیږی چې تر پرون پورې زه په بازار کې د میوو ، خواږه او داسې نورو په بڼه ووم. خلکو په ما باندې ډیرې پیسې لګولې. من یک شب در بطن آنها باقی ماندم و سپس به این بوی بد بو تبدیل شدم. آیا زه باید له تا وتښتم ، یا ته له ما څخه ؟ "

حقیقت دا دی چې انسان په دې دنیا کې کمزوری ، نیمګړی او بې وسه دی. سره له دې به د قیامت په ورځ یو کس په بشپړه توګه وی. در این شرایط ، اگر کسی "*کیمیا السعاده*" یا "کیمیا یا عامل تبدیل کننده خوشبختی ابدی و پیروزی بی پایان " را با یکی حفظ کند ، از مقام حیوانات بالاتر می رود و به قد فرشتگان می رسد. ولکن إذا کان الشخص طعمه الدنیا والعروض الدنیا ، فإن السجن والخوك به أفضل من واحد ، لأنه يلاك [ويختل" ، ولكن الإنسان به غرق في عذاب الهی وعذاب بسبب اعمال بد خود في الحياة الدنيا . دا په دې معنی ده چې که انسان د خپل مقام عظمت او لوړوالی درک کړی وی ، باید په عین وخت کې هغه زیان او زیان په یاد ولری چې امکان لری چې هغه ته ورسیږی. انجام چنین ارزیابی چیزها ، کلید "*معرفه*" یا عرفان خدا است. دا ټول باید د دې لپاره کافی وی چې یو کس خپل ځان وپیژنی.

د خدای پېژندنه

غزالی د کیمیا (یا بدلونونکی عامل) ابدی خوشالی او ربښتینی تلپاتې بریالیتوب په خپل کتاب "*کیمیا* یا بدلونونکی عامل" کې د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب لپاره کیمیا یا بدلونونکی عامل ، د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب د دویم عنوان (یا تقاضا) په تشریح کولو سره ادامه ورکوی. د ابدی سعادت د بدلونونکی عامل لپاره د دویم شرط په تشریح کې - "د خدای پېژندنه" ، هغه لیکی [3]:

ګرانه محبوبه! در کتاب های الهی که بر پیغمبران پیشین مقرر شده اند آمده است که الله تعالی حکم کرده است :

اَعْرِفْ نَفْسَكَ تَعْرِفْ رَبَّكَ

"خپل ځان وپېژنئ ، بیا به خپل رب وپېژنئ."

همچنین ، این جمله از زمان و رساله های حدیث و صحابه حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) بسیار مشهور است:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

"هغه چا چې خپل ځان پېژندلی ، خپل رب یې پېژندلی دی."

د انسان زړه د آینې په څېر دی [په دې شرط چې هغه ګرد چې پرې کښېنول شوی وی او سطح یې له هر هغه شی څخه پاک شوی وی چې د هغه د صیقل شوی هنداری په توګه د کارکردګی مخه نیسی]. څوک چې خپل نظر او توجه په دې باندې متمرکز کړی ، نو د خدای په اړه به پوه شی. نکته دا ده چې داسې خلک شته چې بې له دې چې دې هنداری ته وګوری خپل ځان بې ځایه ستاینه کوی ، له دې امله هغوی د خپل رب پېژندلو ته نږدې نه کېږی. یو ځل بیا ، ځواب د زړه دا هنداره په لیدلو کې ده چې "*معاریفه*" (عرفان) د خدای په خپل صحیح همغږی کې. له دې امله ، د زړه د حقیقت پېژندنه په صحیح لید کې د هغه د دوو ښکاره اړخونو ضروری ده. درک آن بسیار دشوار است زیرا این فراتر از درک مردم است. بنابراین ، بهتر است که آن را مطرح نکنیم. بل اړخ دا دی چې انسان باید هڅه وکړی چې د خپل ځان له لارې د قادر مطلق خدای په اړه پوهه ترلاسه کړی، یعنې د ځانګړو ځانګړتیاوو له لارې چې په دې برخه کې ژوند کوی. یعنې باید هڅه وکړو چې د هغه رب تعالی د نعمتونو او د مخلوقاتو ښکلا چې د ټول کائنات په پراخو سیمو کې خپره شوې ده ، او هغه څه چې هغه د انسان زړه ته په مهربانی سره د انسان په پاچاهی او د هغه په اعضاء کې عطا کړی دی ، مطالعه وکړی. سړی باید په لومړی سر کې د خپل اصل په اړه په بشپړه توګه فکر وکړی، چې په لومړی سر کې یوازې یو غیر موجود و او اوس یو "وجود" دی. په قرآن کریم کې راغلی دی:

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَـٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾

إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَـٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾

"آیا انسان ته داسې وخت راغلی دی چې یو شی نه وی چې ذکر شی؟ مونږ انسان د یو ګډ نطف څخه پیدا کړی دی بیا یو امتحان وکړ، یو مو یو اوریدونکی او لیدل وکړل. (قرآن، 76 سورة، آیات: 1-2)

سړی به د خپل عاجزانه اصل څخه پوه شی چې هغه یوازې د ناپاکو اوبو یوه څاڅکی ده چې حتی هغه ځانګړتیاوې هم نه لری چې وروسته په هغه باندې ورکړل شوې ، لکه عقل ، اورېدل ، لیدل ، ذوق ، لمس او خبرې . او نه یې غوږونه ، سترګې ، ژبه ، لاسونه او پښې ، سر ، رګونه ، نسجونه ، هډوکی ، یا ستون فقرات او داسې نور نه درلودل. په لنډه توګه ، د یو کس جینیاتی وجود یوازې د دې سپین رنګه اوبو څخه جوړ شوی ، په خپل نوی شکل کې.

د دې کرښو په اوږدو کې د یو کس تفکرونه به نور هم ووایی چې د انسان د استعداد سره سره چې دومره لوړو لوړو پوړیو ته پورته کېږی، یو کس په خپله خوښه او د خپل ارتقا له مخې نه دی رامنځ ته شوی. یو کس خپل ځان نه دی تولید کړی. یو د بل چا لخوا جوړ شوی دی. په خپل قوت کې، څوک حتی نه شی کولای چې یو ویښته یوازې جوړ کړی. یو

په بشپړه توګه بې وسه دی. بالاخره ، یو کس په ذات کې و ، پرته له یو ځاځکی ناپاکه اوبو څخه پرته بل څه نه وو. نو څنګه کولای شی د خپل ځان د تخلیق کیفیت یو ته منسوب شی؟ د ویلو وړ نه ده چې دا ډول درون کتنه به یو کس ته د خپل وجود او د خالق په حقیقت کې روښانه کړی. که په کایناتو کې د هغه د مخلوقاتو ښکلی شان او شوکت یوې خوا ته پرېږدئ، کله چې یو څوک د خپل بدن عالی ارګانیزم ته وګوری، د هغه مختلفې وظیفې، چې هر یو یې خپل ځانګړی کیفیت او دندې لری، وګوری نو سړی به د استاد خالق، خدای متعال د عظمت او بې ساری مهارت درک کړی.

سړی باید د ډېرو شیانو لپاره د څښتن شکر ادا کړی. خدای هم یو کس ته د لوړ روح او ښایسته بدن سره تحفه ورکړې ده. یوازې د یو کس ښایسته څېره باید د هغه په وړاندې په ژوره مننه کې سر ټیټ کړی. په دې توګه یو کس خوش بخته دی چې هم "*جمال*" یا ښکلا او هم "*کمال*" یا فضیلت او فضل د خدای له خوا نه دی ورکړل شوی. بالاخره، بل څه دی؟ چیزی جز یک مشت دوار! خدای هیڅ شی بې هدفه نه دی پیدا کړی. د انسان د اناتومی هره برخه ضروری ده ، یوه ځانګړې دنده لری چې په هغه طریقه چې تجویز شوی ترسره کړی. هر یو له دې اجزاوو څخه په ماهرانه توګه تولید، پلان شوی او پروګرام شوی [د ځانګړو دندو لپاره]. هیڅ شی کم نه دی او نه غواړی. تمام قانون اساسی آنقدر کامل است که به هیچ وجه نمی توان از آن برتری پیدا کرد. د مثال په توګه، په ژامه کې غاښونو ته وګورئ. مخکینی برخې نوک تیز او تیز دی چې د خوړو په کافی اندازه غوڅ او سوری کولو کې مرسته وکړی. نور نږدې نسبتا پراخ، ګرووی، او هموار دی چې یو کس کولی شی هغوی په ښه هضم کېدونکی ذراتو کې میده کړی. د ژبې لاندې لاندینی برخه د خوړو لقمه لوند کوی، چې د ستونی څخه د اسانه او خوندی تیریدو لپاره یې ډېر نرم کوی. په همدې ډول د انسان کف پنځه ګوتې لری. څلور ګوتې یو شان دی. مګر ګوته له دوی څخه په یو څه واټن کې ایښودل کیږی. دا لنډ او لږ څه ضخیم دی. دا د همغږۍ او کار کولو وړتیا لری او همدارنګه د ټولو ګوتو سره په ګډه کار کوی ، د ښه درک او اداره لپاره. په خپل وار ، هره ګوته درې سوراخونه لری ، مګر ګوته دوه سوراخونه لری. انسان کولی شی چې دغه مسامونه په خپله خوښه حرکت وکړی او تاووی. په یوازې لاس د هغوی په کړولو سره ، سړی کولی شی د کف کف پیاله کړی. د دواړو لاسونو د سوراخونو په یو ځای کولو او تاوولو سره ، څوک کولای شی چې د تش پلیټ په توګه یې وکاروی. همدارنګه، د دې سوراخونو او د لاس د ورغوی په بندولو سره، یو کس کولی شی هغه د سوک وهنې په یو ډول دستکش بدل کړی، ترڅو د خپل دښمن سره جګړه وکړی. له بلې خوا ، څوک کولی شی چې دا د یو پلیټ په توګه د مستقیمو کجورو سره وکاروی. له دې امله ، د دې ګوتو د موقعیت ، اندازه یا مقدار په اړه هر ډول بحث به یو بې ګټې تمرین وی. نو په عالی توګه دوی جوړ شوی دی! د دې ټولو څیزونو او کایناتو ستر معمار تر ټولو غوره قاضی دی. هغه د هر څه په اړه پوهیږی چې هغه تکامل کړی دی.

د انسان اړتیاوې او غوښتنې نامحدود دی. د خالق تخلیقات هم نامحدود دی. انسان د اغوستلو لپاره کالی ، د اوسېدو لپاره کور او لسګونو نورو شیانو ته اړتیا لری. طبیعی عناصر لکه باران، هوا، تودوخه، یخنۍ او ځمکه چې د خوړو د کرلو لپاره پکې وده وکړی، هم د یو لپاره تولید شوی دی. ضروری فلزات لکه قلع ، اوسپنه ، برونز او داسې نور هم په همدې ډول انسان ته ورکړل شوی دی چې د مختلفو موخو او صنایعو لپاره د خپل وسایل او وسایل په جوړولو کې مرسته وکړی. دا ټول شیان او ډېر نور د یو کس لپاره شتون لری، چې له دوی څخه ګټه پورته کړی، او یو هوسا ژوند ولری. آیا آیا انسان باید آنقدر کنجکاو نه شی چې بالاخره حضور قادر مطلق خود را احساس کند ، که در فضل اعظم خود این همه را برای یک نفر انجام داده است [حتی بدون اینکه کسی متوجه شود و از آنها بخواهد]؟ آیا د انسان زړه باید د هغه په مینه او عبادت کې غنی نه شی؟ د حدیث *قدسی* له مخې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

سَبَقَتْ رَحْمَتِيْ عَلٰى غَضَبِيْ

"رحمت من بر غضب من غلبه کرده است."

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وینا : "د خدای رحمت او مهربانی په انسانانو باندې د یوې مینې مور په خپل ماشوم باندې ډېر زیات دی."

په نسبتاً ټیټه پیمانه ، یو ساده خو ښه انسان ، په داسې شیانو کې د معارف یا عرفان خدای وینی :

1 . د یو کس په خپل تخلیق کې د اوبو د یو څاڅکی د متواضع اصل څخه .
2 . د بدن د غړو په عجیب و غریب خصلتونو کې.
3 . د خدای له خوا د ټولو غوښتنو او اړتیاوو په برابرولو کې.
4 . د یو کس د فزیکی جوړښت په ښکلا کې. هغه ښکلایی شیان چې د خدای له خوا په یو کې پیدا شوی دی چې انسان ته زړه راښکونکی او زړه راښکونکی ښه ورکوی.

خدای داسې انسان خوښوی او هغه ته د خپل "*معرفه*" یا عرفان برکت ورکوی. د خپل ځان داسې ارزونه د خدای د عرفان ("*معرفه*") کیلی ګرځی.

جهان در شما

انسان هڅه کوی چې هغه څه درک کړی چې څوک نه پوهیږی. انسان هڅه کوی چې خدای د داخلی او خارجی ځانګړتیاوو له مخې وپیژنی. په داسې حال کې چې د یو کس هڅه د ستاینې وړ ده ، حقیقت دا دی چې د انسان پوهه او وړتیا محدوده ده ، مهم نه دی چې د انسان مقام څومره لوړ وی. په دې اړه د یو کس بې وقفه څیړنه به بې له شکه په ژوند کې د هغه موقف لوړ کړی. هر څومره چې د انسان زړه او نفس په دې پروسه کې ډوب شی ، د هغه سره د سترې مینې له امله ، سړی به په نتیجه کې هغه ته نسبی نږدې شی خو بالاخره به دا حقیقت درک کړی چې "یوازې خدای خدای په بشپړه توګه پیژنی" او هغه نه شی احاطه کېدای.

د مثال په توګه، د انسان زړه، "*نفس*" یا نفس، په حقیقت، نه شی معلومېدلی. دا هیڅ ابعاد نه لری. این غیر قابل تقسیم است [و از این رو بالاتر از محدودیت های کمیت ، حد ، و محدودیت ابعاد زمان و مکان] . دا رنګ نه لری. به طور خلاصه ، این بالاتر از همه این ملاحظات است . چگونه می توان در چنین حالتی شکل چنین چیزی را تعیین کرد؟ چگونه می توان چنین چیزی را تصور کرد که شکل یا شکل آن معلوم نیست؟ له دې امله ، دا په انسان کې د کوم کیفیت سره مطابقت نه لری چې په ورته ډول یې تشخیص کړی.

په انسان کې ډېر شیان شته چې انسان یې احساسوی خو پرې نه پوهیږي. د مثال په توګه، مینه او درد احساس کیدی شی مګر دوی نه لیدل کیږی او نه په ذهن کې یادیږی او نه هم هیڅ شکل، رنګ یا اندازه لري. موضوع نسبتا پیچلې ده. مختلف تشخیص او شرایط چې انسان احساسوی ، د حواس د مختلفو اجزاوو پورې اړه لري. د مثال په توګه، موږ پوهیږو چې غږ غوږ ته ورته دی. رنګ د سترګو لخوا لیدل کیږي او ستایل کیږي. ژبه خوند پیژنی او پوزه بوی کوی. د خلاصون مشترک فکتور، عقل ممکن له دې سره څه تړاو ولري. یک کتاب منطق استقرایی ممکن است تا حدی مربوط به این موضوع باشد ، اما مطمئنا نه به قلب و موهبت خاص آن که یک موضوع کاملا متفاوت است.

خدای هر ځای دی. خو د هغه حضور په یوه ځانګړی ځای پورې محدود نه شی ، د نورو په استثنا کې. حضور و فرمان او در همه جا احساس می شود. روح نه شی کولای په انفرادی توګه د بدن د هر غړی سره په اړیکه کې احساس شی. نه شی ویلای چې دا په لاسونو ، پښو ، سر او یا د بدن په نورو برخو کې دی. د بدن دا غړی لکه څنګه چې پورته ذکر شو د وېش وړ دی، مګر زړه او روح د وېش وړ نه دی. منطقی لحاظ، یو شی چې نه وېش کېدونکی وی، په هغه شی کې نه شی کېدای چې تقسیم کېدونکی وی.

په هرصورت، دا چې ووایو چې زړه او روح د بدن د هیڅ غړی سره هیڅ اړیکه نه لری، دا په دې معنی نه ده چې دا په هغوی باندې کوم اغېز نه لری. در حقیقت ، تمام اعضای بدن تابع آن هستند و تحت کنترل مستقیم قلب ، روح ، یا *نفس* یا نفس انسان قرار دارند. روح انسان در این زمینه پادشاه است ، به همان اندازه که تمام جهان تحت کنترول مستقیم خداوند متعال ، پادشاه جهان و تمام وجود است.

د روح موضوع ډېره نازکه او ظریفه ده. با وجود تمام مشورت ها و بحث ها ، این یک راز منحصر به فرد و به خوبی محافظت شده است . له دې امله ، دا نه شی کولای چې له یو ټاکلی حد څخه زیات مطرح شی. د بیلګې په توګه:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ آدَمَ عَلٰى صُوْرَتِه

"یقیناً الله تعالی آدم [او له دې امله ټول انسانیت چې له هغه څخه راووت] په خپل تصویر خلق کړ".

دا هغه ځای دی چې څوک بله چاره نه لری پرته له دې چې ووایی چې خدای ښه پوهیږی.

ما تا کنون تصمیم گرفته ایم که:

1. خدای قادر مطلق دی. د هغه د عظمت الهی صفات د عالی فضیلت په هغه کې څرګند دی.
2. هغه په هر ځای کې موجود دی خو حضور نه شی کولای چې په یوه ځای پورې محدود وګڼل شی ، پرته له کوم بل ځای یا ځای.
3. د نفس پیژندنه د هغه د عرفان یا *"معرفه" کیلی* ده.
4. هدف و هدف اصلی انسان رسیدن به عرفان یا معرفه است.

اوس سړی غواړی پوه شی چې څرنګه. هغه د انسان په پاچاهۍ کې ستر حاکم ، ستر پاچا دی. ډېرې معماګانې شته چې باید کشف شی:

1 . فرښتو ته د هغه فرمان ورکول او د هغوی عاجزانه اطاعت کول.
2 . د هغه مقررونه له آسمان څخه پورته او د ځمکې لاندې د هغوی د دعا اطاعت .
3 . د ستورو او برجونو دوامداره حرکت.
4 . عطا رزق موجودات زنده برای رزق آنها توسط او (از آسمان بالا).

دا قانع کوونکی پوښتنې دی چې د هغه عرفان پورې اړه لری. دا مسایل او داسې نور د هغه څه په چوکاټ کې راځی چې ورته "د هغه د احسان اعمال" ویل کیږی.

په دې تیزس کې، موږ ډیری کورسونه ټاکلی دی چې د هغه عرفان (*"معاریفه*") ته لاره هواره کوی. اوس موږ غواړو چې د هغه د الهی اعمالو د عرفان په اړه پوه شو. په بل عبارت ، تر څو چې تاسو په دې پوه نه شئ چې څنګه انسان د بدن په پاچاهۍ حکومت کوی ، تاسو به په دې نه پوهیږئ چې څنګه هغه ، د ټولو بادارانو څښتن ، په ټول کاینات حاکم دی. له دې امله یو ځل بیا ، موږ دې حتمی نتیجې ته رسیږو چې تر څو چې انسان خپل "خود" ونه پیژنی او د یو کس هر عمل په دې لید کې لارښوونه ونه کړی ، سړی به د معما د حل کولو توان ونه لری.

د مثال په توګه، کله چې تاسو غواړئ چې په یوه کاغذ باندې *"بسم الله"* (عربی عبارت "د خدای مهربان او مهربانه") ولیکی، ستاسو زړه غواړی چې لومړی دا کار وکړی، بیا زړه (یعنې اصلی زړه او نه د بدن په چپ اړخ کې فزیکی غړی چې "زړه" هم بلل کیږی) په دې اثر حرکت کوی او مغز ته امر کوی چې دا کار وکړی. د دماغ لومړنی حساسه خونه چې د انسان د خیال ځای دی یعنې د هغه د فکر تداعی کوی ، دا کار کوی. د فکر مفهوم تصور کیږی. دا د دماغ له خوا د مغزو عضلاتو ته لیږدول کېږی چې بدن ته یې خپریږی او غځوی. د لیکلو ګوتې هدایت کیږی، رګونه او د هغوی نسجونه په دې اړه پیغام ترلاسه کوی، په خپل وار دوی قلم نیسی او د ترلاسه شویو محرکونو سره سم کلمې لیکی. نور حسی اندامونه هم مرسته کوی او مرسته کوی او بسم *الله* لیکل شوی دی. له دې امله ، دا امکان لری چې نتیجه واخیستل شی چې ټوله معامله د دې کار د اساسی "اراده" له امله شوې ده. به همین ترتیب ، در آغاز یا آغاز هر چیز ، این اراده یا *"اراده"* جوهر دارد. کله چې دا خدای ته منسوب شی، نو دغه "اراده" ته د خدای "لوړ اراده" ویل کیږی.

څومره چې د انسان اراده لومړی د انسان په زړه کې منځته راځی او هلته وروسته نورو برخو ته رسیږی، همداسې د خدای اعلی اراده او نفوذ یې لومړی له *عرش* څخه پیل کیږی، یعنې د الهی قدرت حاکمیت ، بیا نورو مقامونو او خلکو ته رسیږی. برسېره پردې، هغه مبتکرانه طریقه چې په هغه کې د ارادې دا مفهوم د انسان دماغ ته د زړه او روح د ظریفو ظریفو ریښو له لارې رسیږی. همدارنګه، د خدای د ارادې دا خدشه ناپذیر جواهر، د هغه *"اراده"* یا "اراده" د هغه له خوا د *"ارش"* (یا "سلطه الهی قدرت مطلق") څخه *"کرسی"*، "آسمانی کرسی د عالی الهی فضیلت" ته لیږدول کېږی. این جواهر عالی در فرشتهاش یا روح *القدس* (روح القدس) آشکار است. لکه څنګه چې د دماغ حاکمیت د انسان د زړه تابع دی، همداسې د خدای د احکامو اثر د هغه د فرمان د تابع قلمرو له لارې "کرسی" ته د فوری اطاعت او اطاعت لپاره منتقل کیږی. تمام پروسه ای که در فصل قبلی تشریح شد ، از ظهور فکر نوشتن *"بسم الله"* ("به نام الله الرحمن الرحیم ")

در قلب ، اجرای نهایی آن ، به همین ترتیب توسط "جوهر *طلف*" یا "اراده عجیب و غریب خدا" به شیوه ای باشکوه آغاز می شود ، که ستاره ها و سایر برج های فلکی کهکشان را تحریک می کند ، هغوی ته د هغوی د خوښې دندې سپارل کیږی. په پایله کې، د هغوی د وړانګو (وړانګو)، د دوی د ذاتی پوتنشیال پر بنسټ، اتموسفیر خوځېږی ترڅو د هوا شرایط لکه ګرمی، یخنی او د منی موسم او داسې نور رامنځ ته کړی.

همدارنګه، لکه څنګه چې قلم رنګ په حرکت کې اچوی تر څو تیت او پرک کلمې جذب کړی او مخکې له مخکې راټول کړی تر څو هغه ته د "*بسم الله*" متحد بڼه ورکړی، په همدې ډول، ګرمی، یخ، اوبه او ګرد خپل مرکبات په حرکت کې اچوی ترڅو د هغوی د تعامل له لارې جوړ شوی معتبر شکلونه راغونډ کړی تر څو ماده ته د هغوی مختلف شکلونه ورکړی، ګرمی او غبار چې دوی سره یو ځای کړی او وچکالی یې سره یوځای کړی.

کله چې قلم د لیکلو په لور حرکت کوی ، هر هغه څه چې د لیکلو تصور کیږی ، د هغه لید جوړیږی ، چې بالاخره په هغو کلمو کې شکل اخلی چې لیکل شوی دی. په همدې ډول ، کله چې د پورته ذکر شویو مرکباتو ذاتی ارزښتونه په حرکت کې ونیول شی ، وروسته د فرښتو د نمایندګی له لارې ، د حیواناتو او نورو نباتاتو شکلونه د پورته ذکر شوی متن سره سم چې د "*لوه مهموده*" په نامه یادیږی (هغه محفوظه لوحه چې د ټولو مخلوقاتو او هستیو او ټولو پېښو په اړه بشپړ ریکارډ لری) تجسم کیږی. با توجه به بلندی "عرش" (به سادگی "عرش" اما در حقیقت ، این سلطنت قدرت مطلق الهی است) ، "*لو محفود*" (لوح محفوظ شده) و "*کرسی*" (کرسی آسمانی فضیلت الهی است) ، بسیاری از مردم از زمان های بسیار قدیم فکر می کنند که خداوند در آسمان در "*عرش*" ساکن است! په قرآن کې د یونس سوره کې راغلی دی:

ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ

"بیا [خدا] پر تخت استوار شو ، او قضیه یې اداره کړه." (قرآن، 10 سوره، آیه 3)

د هغو کسانو په اړه چې د "*کشف*" یا روحانی نقاب ورکوو ، سړی کولای شی ووایی چې د هغوی کلام خپل ارزښت لری:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ اٰدَمَ عَلٰى صُوْرَتِه

"یقیناً ، خدای آدم را بر روی تصویر خود خلق کرده است."

نو خبردار اوسئ چې لکه څنګه چې متل دی، "یوازې یو پاچا د پاچا په ربنتینی ارزښت پوهیږی". اگر شما خودتان در قلمرو خود پادشاه نبودید و اگر خداوند به شما یک ظاهر رحمت خود *را در شما برکت نداده بود ، شما هرگز به عرفان او نزدیک نمی شدید*. له دې امله ، د هغه قادر پاچا شکر ادا کړئ چې تاسو یې پیدا کړی او د خپل قلمرو پاچاهی یې درکړې ده.

ستاسو "*عرش*" (عرش) د حیوانی روح دی ("حیوانی روح" د "انسانی روح" څخه جلا دی چې د انسان د وجود تر ټولو لوړه برخه ده). سرچینه یې په زړه کې ده. شما "*اسرافیل*" (فرشتهٔ که در روز قیامت شیپور می زند که همه را دوباره زنده می کند. روح کله چې بېرته راژوندی شی ، د انسان د وجود هر اړخ د بیا ژوندی کولو ، بیا راژوندی کولو او بیا ژوندی کولو توان لری) د خدای له خوا جوړ شوی دی. ستاسو کرسی هم له فکرونو جوړ شوی دی. سترګې ، غوږونه او حسی عناصر د فرښتو په څېر دی. مغز د سایبان په څیر دی. گنبد آن ، که از اجزای ادراکی شما ساخته شده است ، آسمان شما است. ستاسو د زړه څخه د ټولو بنسټیزو مفاهیم د پاکولو وروسته، دا ستاسو د بدن په ټولو برخو باندې د واکمن پاچا په توګه نصب شوی دی. وروسته له دې چې ستاسو لپاره ډېر کارونه وکړل ، تاسو ته وویل شول چې هیڅکله هم د یوې شیبې لپاره هم خپل ځان یا خپلې پاچاهی له پامه مه غورځوئ. که نه ، دا غفلت د خدای د احکامو له پامه غورځولو سره برابر دی چې په پایله کې به ستاسو مقام د هغه په وړاندې جدی خطر پېښ کړی:

فَإِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ آدَمَ عَلٰى صُوْرَتِه فَاعْرِفْ نَفْسَكَ يَا إِنْسَانُ تَعْرِفْ رَبَّكَ

"پس از آن یقینا، خداوند آدم (پدر تمام بشریت و در نتیجه تمام انسانها) را در تصویر خود خلق کرد. نو ، خپل ځان وپېژنئ ای انسان! تاسو به خپل رب وپېژنئ."

د انسان د پاچاهۍ مفهوم په وړوکی توګه د قادر مطلق پاچاهی او په ټول کاینات باندې د پاچاهۍ څخه اخیستل شوی دی. په خپل ذات کې ، دا مفهوم په دې ټینګار لری:

1. د انسان د خپل ځان پوهه د بدن د مختلفو اندامونو د حیاتی کیفیتونو او مسلو د زده کړې په اړه چې د یو کس پاچاهی تشکیلوی.
2. معرفت عرفان الهی ، پادشاهی او در رابطه با توجه مهربان خداوند به فرشتگانش ، به نوبه خود رابطه فرشته، با یکدیگر و *عرش* عالی، آسمانها و "*کرسی*" که آن هم یک جنبه از علم منحصر به فرد و دارای فضیلت است.

یو هوښیار انسان به هېڅکله د هغوی په وړاندې بې پروا او بې پروا پاتې نه شی ، لکه د یو غفلت احمق په مقابل کې چې یوازې د ناپوهۍ له بې ځایه حاصلات ترلاسه کوی. ځینې "طبیعت پوهان" او "نجومی" له بده مرغه د موضوع په اړه د هغوی د محدودې زده کړې په اړه دومره ناپوه دی چې په دې توګه دوی تمایل لری چې حتمی اغېز ، د هر څه پایله ، د ستورو په اغېز کې نسبت ورکړی. عقیده آنها آنقدر جزمی است ، چنان پیاده روی که از نظر این توهم ، حالت آنها را می توان با حالت یک میږی مقایسه کرد که روی یک کاغذ خزنده می زند که ممکن است این تصور را داشته باشد که قلم یک اثر سیاه روی سطح [کاغذ] ایجاد می کند ، زیرا بی پروا پیش می رود. یو بل میږی چې د کاغذ پر مخ خاپوړی او لوړ دید لری، کیدای شی دا باور نور هم پراخ کړی چې لاس [قلم نیسی] په کاغذ باندې نښې جوړوی. دا د طبیعت پوهانو مثال دی. مغالطه آشکار عقیده آنها دروغ است ، در عقیده آنها که بیش از حد پیش رفته است ، که همه انسان ها بدون در نظر گرفتن تمام حقایق دیگر ، به طور برگشت ناپذیر تحت تأثیر ستاره ها قرار می گیرند. د حقیقت متضاد خیالی یا مسخره ده. بیا نجومیان په آسانۍ سره له یاده وځی چې دا ستوری هم د فرښتو اطاعت کوی ، لکه څنګه چې د خدای له خوا مقرر شوی دی ، د آسمانونو او ستورو او هر هغه څه چې په کایناتو او وربانډې دی. د هغوی درک یوازې په مادی شیانو پورې محدود دی. دوی په روحانی ډګر کې بشپړ تازه کار دی چې د ټولو فزیکی دنیوی ملاحظاتو څخه لوړ دی. د فزیکی (یا مادی) قلمرو ستوری د روحانی قلمرو د ځلانده رڼا په پرتله لږ ځلا لری. هغوی نه پوهیږی چې روح پر بدن

حکومت کوی. برعکس آن درست نیست. هغوی په خپل علم او پوهې ویاړ کوی خو په خپل پوچی کې ، د روح د روحانی قلمرو د لارې له برکتونو څخه بې برخې پاتې کیږی ، چېرته چې د باطنی وجود ګڼ ځلانده ستوری ، د خدای په لاره کې یو سنګ میل دی او "*معراج*" (روحانی معراج یا د خدای په لاره کې د لوړو لوړو جلال ، لکه څنګه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم (صلی الله علیه و آله وسلم) نازل شوی دی. له همدې کبله الله تعالی په کتاب کریم کې فرمایلی دی:

وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ

"او په دې ډول موږ ابراهیم (صلی الله علیه وسلم) ته د آسمانونو او ځمکې پاچاهی وښوده." (قرآن، سورة 6، آیه 75)

حضرت ابراهیم علیه السلام په خوب کې فریاد وکړ:

إِنِّي وَجَّهۡتُ وَجۡهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ

"زه خپل مخ (یعنې خپل ټول وجود - داخلی او خارجی) هغه چا ته اړوم چې آسمانونه او ځمکې یې پیدا کړی دی." (قرآن، سورة 6، آیه 79)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم فرمایی دی:

اِنَّ لِلّٰهِ سَبْعِيْنَ اَلْفَ حِجَابٍ مِّنْ نُوْرٍ لَوْ كَشَفَهَا لَاَحْرَقَتْ سَبْحَاتُ وَجْهِهٖ كُلَّ مَنْ اَدْرَكَ بَصَرُهُ

"یقیناً ، د خدای لپاره د خالص نور اویا زره پرده دی. که هغه پرده پورته کړې وای ، نو د هغه د څېرې وړانګې به هر هغه څوک سوځولی وای چې هغه ته یې کتل."

د طب د پوهې خلک هم په همدې ډول د خپلو عملونو ډیری برخه د شیانو په ګرم یا سوړ اغېز باندې استوار کړی دی. دې کار له دوی سره د خپل مسلک په عملی کولو کې تر یوه حده مرسته کړې ده. د خالق فدیه کوونکی کیفیت چې لمر روښانه او ګرم کړی، زحل وچ او سوړ او عطارد نور هم ګرم کړی، بې هدفه نه دی. بیچاره نجومی ، په خپل نجومی روښانفکری ، په هر حال ، نه شی کولای چې د خپل خالق نبوغ درک کړی چې لمر ځمکې ته نږدې ځای پر ځای کړی ، یا د ورځې او شپې تغیرات یا د هغه د عالی ارادې په وړاندې د ټولو ستورو او ستورو په آسمان کې عاجزانه اطاعت وکړی. داسې یو کس د خپل فزیکی وجود او پیژندل شویو خاصیتونو په اړه د خپل معنوی فضیلت اعتبار ورکولو څخه ډډه کړې ده. یوازې که څوک پوه شی چې په نیمکره کې دا ټول ستوری د خدای د ارادې او امر تابع او تابع دی ، نو په هغه صورت کې به د هغوی په فزیکی اړخ دومره ړوند باور نه وای کړی:

ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٖ

"[د هغه په امر] لمر او سپوږمی په خپل ټاکلی مسیر روان دی." (قرآن، باب 55، آیه 5)

وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓ

"او لمر ، سپوږمی او ستوری د هغه امر تابع دی." (قرآن، 7 سوره، آیه 54)

یو شی مطیع ګڼل کیږی چې په کنټرول کې اچول کیږی او په کار اچول کیږی. همانطور که اعضای بدن انسان برای یک انسان انجام می دهند. هر یو ته د ترسره کولو لپاره یوه دنده ورکړل شوې ده. ستوری هم د خدای خدمتګاران دی ، او د هغه امرونه پوره کوی. همدارنګه، لکه څنګه چې دماغ د انسان د بدن نورو غړو ته لارښوونه کوی چې د تشخیص وړتیاوو سره په تړاو عمل وکړی چې د هغه له خوا انسان ته ورکړل شوی دی، ستوری هم د فرشتو له لارې چې د خدای له خوا دې مقصد ته سپارل شوی دی په خپل ټاکلی عمل کې بوخت پاتې کیږی، د خپلو لارښوونکو او اصلی محرکونو رول ترسره کوی. په حقیقت کې ، دا فرښتې په خپلو ټاکلو سیمو کې د ډېرو څیزونو ژوندی مبشر دی.

ظاهری علت او د هغې معلول، یعنې پایله، یوازې دومره مهم دی. نامحدود تصادفات ټول د دې لپاره دی چې خلک په شیانو باور وکړی تر دې حده چې د هغوی موقف د افسانوی ړندو انسانانو سره پرتله شی چې فیل یې په تیاره برخه کې لمس کړ ، او د دې پر ځای چې د ټول په اړه فکر وکړی ، هر یو ته یې د غلطو قضاوت پر بنسټ یو بل نوم ورکړ. همدا خبره د دې نجومی په اړه هم صدق کوی ، چې په ورته ډول یو غلام ته بادار ، پاچا ګڼی. دا خبره په قرآن کریم کې په روښانه ډول انځور شوې ده:

لَآ أُحِبُّ ٱلۡأٓفِلِينَ

"زه له هغو سره مینه نه لرم چې غروب کوی [لکه لمر چې د لمر په وخت کې کوی]." (قرآن، سورة 6، آیه 76)

سپوږمی او لمر د ناپوهانو له خوا خدای ګڼل کیږی. قوماندانان تر هغه وخته قوماندانان بلل کیږی چې عقل غالب شی. دولس *"بروج"* دی ، یعنې په آسمانی کره کې غرونه دی. دا د یو لوړ پوړی پاچا په څېر تشبیه کېدای شی چې د خپل "وزیر" سره د خپل جلال په خونه کې ناست وی. د هغه په شاوخوا کې د *"وزیر"* (د پاچا وزیر) نخبه مرستیالان د سولې په دولسو آسمانونو کې ناست دی ، چې هر یو یې یوه دروازه لری. اووه فرمانبردار خو چالاک سپاره د هر دروازې په شاوخوا کې د "وزیر" د مرستیالانو په اشارې او غړ ګرځی او په غور سره د ترلاسه شویو احضارونو ته غوږ نیسی. د هغوی د چټک پلی کولو لپاره څلور کسان له دغو سپرو څخه په یو څه واټن کې ولاړ دی او د لیندو سره چمتو دی او دغه سپرو ته په ځیر سره ګوری او په دې توګه د خلکو یوه ډله په پړی کې دننه راوستل او لوړې کماندې ته یې وړاندې کولو لارښوونې ترسره کړې. بیا دوی یا سزا ورکول کیږی یا انعام ورکول کیږی.

په دې اساس، "*ارش*" ("د الهی قدرت واکمنی") د ممتاز وزیر ("*وزیر*") د اموالو مسؤل استوګنځی دی، یعنې په لوړ آسمان کې د خوښي فرښته ده. دا د ستورو په نیمه کره کې د غرونو سره په تضاد کې دی لکه څنګه چې یو نجومی تصور کړی دی. دا روښانه کوونکی د پیاده ګانو او د اسمان د شطرنج په تخته کې د سامان مختلفو موقعیتونو ته مختلفې ماناوې ورکوی په هماغه ډول چې یو ډاکټر د مختلفو نښو نښانو له لارې مختلفې ناروغی کشف کوی:

ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ

"دا د هغوی د پوهې بشپړ لاسته راوړنه ده." (قرآن، باب 53، آیه 30)

خو کله چې د خدای رحمت په داسې ناروغ باندې نازل شی ، پورته ذکر شوی خدمتګاران د هغه درملنه کوی ، لکه څنګه چې ذکر شو او یو نجات ومومی. د پیغمبر لاره په همدې ډول ستوری ډکه ده او "*ولی*" (قدیس، عرفانی یا د خدای صمیمی) هم معجزې کوی، د انسان په درملنه کې.

اِنَّ الْبَلَاءَ مَوَكَّلٌ بِالْاَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْاَوْلِيَاءِ ثُمَّ الْاَمْثَلُ فَا الْاَمْثَلُ
مَرِضْتُ فَلَمْ تَعِدْنِى

"یقیناً ، الانبیاء في آزمایش ها و مصیبیت ها قرار می گیرند ، ثم مقربان الله (*والی*) ثم أولئك الذين هم مثل آنها [اما در مراتب پایین تر ، همه حسب مراتب روحانی خود در حضور الله] . نو ، کله چې زه ناارامه یم ، زما د روغتیا غوښتنه مه کوئ . "*(حدیث* یا حدیث حضرت محمد صلی الله علیه وسلم)

موږ ځیني خلک هم وینو چې ډېر ناروغ ښکاری خو ناروغ نه دی. په حقیقت کې ، دا هغه خلک دی چې د خدای د مینې له امله داسې حالت ته راتېت شوی دی ، چې دومره یې ستاینه کوی چې ناروغ ښکاری. په حقیقت، مینه دومره ځان مصرفوونکی دی!

اوس باید د سبحان الله ، الحمدلله ، *لا اله* لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ *له الله* ، او الله *اکبر* په معانی پوه شئ ، ځکه چې دا د معارفې نه جلا جلا دی" یا د خدای عرفان.

په اصطلاح ، کله چې تاسو خپل نفس (*نفس*) ، یعنې په خپل تقوا او فضیلت کې وپیژنئ ، نو تاسو د الله تعالی تعالی تقوا او فضیلت پیژنئ او په دې توګه "*سبحان الله*" وپیژنئ. کله چې تاسو د خدای د پاچاهې په اړه پوه شئ او په ټول کائنات کې د خدای د عظمت حقیقت جذب کړئ ځکه چې هر څه د هغه تابع دی. یوازې په دې صورت کې تاسو فکر کولی شئ چې تاسو د *الحمدلله* په معنی پوه شوی یاست. یقیناً ، ټول حمد او شکر د هغه او یوازې د هغه مستحق دی.

اوس په پای کې ، تاسو باید پوه شئ چې د "*الله اکبر*" معنی څه ده. دا په ساده توګه دا معنی نه لري چې "خدای لوی دی". دا له دې څخه ډېر زیات معنی لري. دا یوازې په دې معنی نه ده چې هغه تر نورو لوی دی. هغه تر ټولو لوی دی. بیا هم ، د هغه او د بل چا تر منځ هیڅ مقایسه نه کېدای شی. هغه د هر ډول پوهې څخه پورته دی. او بی نهایت عالی است. او از همه چیز پیشی می گیرد و احاطه می کند. هغه قادر مطلق ، عالم ، په هر ځای حاضر او مهربان دی! موږ د هغه او د هغه د بې ساری او عالی کیفیتونو او قدرتونو په اړه د هغه د تخلیقی نبوغ او د هغه د سپېڅلو نومونو څخه پېژنو. هغه دومره لوی او بې مثاله دی چې موږ هیڅکله نه شو کولای هغه بیان کړو یا د هغه نعمتونه وشمېرو.

د خدای پرهېزګاری د انسان د تقوا په څېر نه ده. این فقط نمی تواند باشد . این ما هستیم که کلمات را پیدا نمی کنیم ، حداقل ، برای بیان صفات عظیم او ، و با این کار کلمات یا اصطلاحات را به او نسبت می دهیم که کافی نیستند زیرا او خالق تمام مخلوقات خود است. نو څنګه به هغوی د هغه په څېر وی؟ په همدې ډول ، خدای موږ وبخښی ، کله چې موږ د انسان د پاچاهی چې څوک پرې حکومت کوی او د خدای د پاچاهۍ چې د هغه پاچاهی پرې ښکاره ده ، مقایسه کوو ، نو منظور مو دا نه دی چې دواړه یو شان دی. این فقط نشان می دهد که ما چقدر نالایق هستیم ، انسان چقدر بی وسه است و خدا چقدر جلال یافته است ! به عنوان مثال ، اگر یک کودک از ما بپرسد که چه جذابیت حکومت بر یک دولت دارد و او را درک می کند ، ما پاسخ می دهیم که این همان چیزی است که شما در بازی با توپ و چوب می بینید ، شما می توانید ببینید که ما چقدر از حقیقت نزدیک یا دور هستیم . ما قبلا هم این را گفته ایم و تکرار می کنیم که فقط خدا خدا را به طور کامل می شناسد و هیچ کس دیگری نمی داند . په شرایطو کې د انسان لپاره غوره لاره دا ده:

1. د هغه عرفه ("معاریفه" *په لټون کې غرق* شئ تر ټولو ښه د خپل توان لپاره.
2. د هغه په احسان باندې تمرکز کول او د هغه نور (*نور*) ، د هغه ښکلا (جم*ال*) ، د هغه قدرت ("*قدرت*") په الهی صفات او مخلوقاتو کې ولټوی.
3. د هغه د مهربانۍ شکر ادا کړو.
4. د زړه او روح په هر تار د هغه عبادت وکړی.
5. د هغه د حکمونو اطاعت وکړی.

موږ ټول د هغه له لوری راغلی یو او هغه ته به بېرته راګرځو.

اِلَيْهِ الْمَرجِعُ وَ الْمَصِيْرُ

"هغه ته زموږ بېرته راتګ او اخری چاره ده."

هر څومره چې تاسو د هغه سره مینه کوئ ، د هغه احترام کوئ ، د هغه عبادت کوئ ، هغومره به تاسو ته برکت ورشی. هغه هغه کسان خوښوی چې مخلص، فداکار، متواضع، مینه ناک او منندوی وی. داسې شریف سلوک به یقیناً اجر ترلاسه کړی.

اَنَا بُدَّكَ اللَّازِمُ فَالْزِمْ بُدَّكَ

"زه (یعنې خدای) ستاسو ضروری اجتناب ناپذیری یم ، نو خپل ناګزیر توب ته ټینګ ونیسئ."

د هغه یادونه د زړه له زړه څخه یوازې د هغه د ټولو خواهشاتو د جلا کولو او د ټولو ناوړه اعمالو څخه لاس اخیستو او د هغه په عبادت کې ډوب کېدل کېدای شی. یو مخلص زړه آرامه او پاک دی. عظمت یک مؤمن ("*مومن*") در آن نهفته است:

قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ

"مؤمنان کامیاب شوی دی [په حقیقی، نهایی، تلپاتې او ابدی کامیابی]." (قرآن، سورة ٢٣، آیه ١)

خدای دا هم څرګنده کړې ده:

قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

"یقیناً ناجح هغه څوک چې خپل ځان پاک کوی او د خپل رب نوم یاد کوی او دعا کوی." (قرآن، 87 سوره، آیات 14 - 15)

د نړۍ پېژندنه

الغزالی په خپل کتاب "کیمیا سعادت" *یا "کیمیا یا بدلونونکی عامل د بدلون د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب " کې د کیمیا (یا بدلونونکی عامل) د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب په اړه خپل حیرانوونکی تشریح ته ادامه* ورکوی ، د دې کیمیا (یا اړتیاوو) د ابدی سعادت چې عبارت دی له "پېژندنې د نړۍ او واقعیت د دنیوی ژوند" . د ابدی سعادت د بدلونونکی عامل لپاره د دریم شرط په تشریح کولو کې - "د نړۍ او د دنیوی ژوند د حقیقت پېژندل"، هغه لیکی [4]:

ګرانه محبوبه! دا نړۍ هغه لاره ده چې انسان په هغه کې د خپل سفر په لور بل [جهان] ته سفر کوی. این یک واحه در انتها و پای یک صحرای وسیع "*معرفه*" یا عرفان [خدا] است. دا دنیا او آخرت دوه شرطونه دی. یو حالت د انسان د ژوند او زمانې پورې پورې اړه لری. آخرت [فورا] بعد از مرگ انسان آغاز می شود. دا دنیا [او دنیوی ژوند] د انسان لپاره دی چې د آخرت لپاره تیاری ونیسی. د دې ژوند موخه دا ده چې د ښو اعمالو یوه خزانه راټول کړی لکه د یو کس د ګټې په توګه دلته د خپل استوګنې لپاره چې په آخرت کې به انسان په ښه ځای کې ودرېږی. که څه هم انسان په پیدایښت

کې نسبتا کمزوری او نیمګړی پیدا شوی دی، خو په عین وخت کې انسان د داسې نبوغ (بې ساری وړتیا) برکت موندلی دی چې د خدای د احکامو په پیروی کولو سره کیدای شی انسان په داسې موقف کې وی چې "*کمال*" یا کمال او فضیلت ترلاسه کړی، د فرښتو صفتونه ترلاسه کړی او د خدای جلال وګوری. دا د یو کس د وجود مجموع دی. دا هغه وعده شوې "جنت" ده.

کلید معرفه او در شکر گزاری انسان برای مهربانی عظیم او قدردانی از نعمت های بی شمار او در شناخت زیبایی های زیبای مخلوقات او نهفته است. د انسان د ادراک حواس انسان دې ته اړ کوی چې د هغه له خوا تولید شوی د زړه راښکونکی ځیزونو خوند وڅکی او خوند واخلی، د بې سارې ښکلا بې ساری جلال ووینی ، چې په طبیعت کې په هر ځای کې خپره شوې ده. د انسان غوږونه د تسکین دهنده غږونو او موسیقی قدردانی کوی ، د چا لاسونه د مینې لمس ګرمی احساس کوی ، او داسې نور. تر هغه وخته چې انسان ژوندی دی ، سړی کولای شی چې له دې ټولو څخه خوند واخلی او شکر ادا کړی [د الله تعالی له نعمتونو څخه چې انسان ته ورکړل شوی دی حتی پرته له غوښتنې]. وقتی کسی می میرد ، خدمات آزادانه ارائه شده این جاسوسی را از دست می دهد (یعنی حواس) که دیگر باقی نمی مانند. نو انسان په ژوند کې دوه ځیزونو ته اړتیا لری:

1 . خپل زړه له هغو شیانو څخه وژغورل شی چې زړه یې وژنی . باید د خپل زړه لپاره خواړه [او غذا] برابر کړی.

2 . د بدن ساتنه د هغو شیانو له مضرو تاثیراتو څخه چې هغه ته زیان رسوی او وژنی . همداسې باید هغه ته خواړه برابر کړی.

در گفتمان قبلی ، ما ثابت کردیم که غذا قلب عشق و عرفان خدا است ("*معرفه*") که بر این متل استوار است که غذا هر چیز همان چیزی است که واقعا دوست دارد و آرزو دارد که بر اساس خصوصیات داخلی و طبیعی خود داشته باشد. دا باید تغذیه کوونکی او دوامداره هم وی. حتی د بدن پاملرنه هم د زړه په خاطر ده. ځکه چې بدن به بالاخره هلاک شی ، خو زړه به ژوندی وی [حتی د مرګ وروسته د تل لپاره]. یک مثال ساده در این زمینه می توان ارائه کرد ، که بگوییم بدن برای قلب است ، همانطور که شتر (به عنوان وسیله حمل و نقل در زمان های قدیم) برای *حاجی* یا حاج [که حج می کند یا به خانه الله الحرام ، یعنی نماد رحمت الله بر زمین است] در راه الله است. سړی پرې سپور کیږی او "*کعبه*" (په مکه کې د خدای مقدس کور) ته رسیږی. برعکس یې صحیح نه دی یعنې حاج د اوښ لپاره نه بلکې اوښ د حاجی لپاره دی. طبعاً حاجی اوښ ته تر هغه وخته خوراک ورکوی چې *کعبه* ته ورسیږی [چې د حاج هدف او مقصد دی]. هر ډول ځنډ یا ځنډ ، هر ډول غفلت به د یو کس هدف ته زیان رسوی.

د موضوع په نوره تجزیه کې ، د انسان بدن درې ځیزونو ته اړتیا لری:

a) خواړه

b) کالی

c) کور.

په بل عبارت ، خوړل ډوډۍ ته اړتیا لری ، د ځان د پوښښ لپاره جامې ، کور د پناه ځای دی چې سړی د ګرمۍ او یخنۍ له حملې څخه په امان کې پاتې شی ترڅو بدن له زیان څخه خوندی پاتې شی. لنډه دا چې دا درې څیزونه د بدن بنسټ، لومړنی شرطونه دی، یعنې د یو کس د فزیکی وجود بنسټ. په هرصورت، که انسان ډیر وخوری، ممکن یو مړ شی. د کور او جامو آرزو هم په انسان کې د خپل ژوند لپاره ځای پر ځای شوې ده. د دې ډول افراطی غوښتنې ممکن مضر وی. دلته منطق ، عقل د انسان د ژغورنې لپاره راځی او د بدن په دې غوښتنو کې د افراط مخه نیسی. اصل نیکی که در آن تمام ارزش های اخلاقی شامل است یا از آن مشتق شده اند ، بالاترین یا عالی خیر که بر آنها حاکم است ، قلب است. غذای آن شریف است. هر څومره چې زړه زیات خواړه ترلاسه کوی ، هغومره د روح لپاره ښه دی. په پایله کې چې زړه ښه تغذیه کوی ، د خدای په مینه او جستجو ، خپل طاق پیدا کوی او په بدن باندې د شوالیه سپور په څېر سپور شی چې د غر لګام یې په لاس کې وی. له دې امله ، زما دوست ته پام وکړئ او مه پرېږدئ چې لګام یې سست شی. کله چې تاسو د بدن د شهوت په بشپړه توګه کنټرول ولرئ ، حرص ، بد چلند ، ناپاکې او ګمراه کوونکی غوښتنې به مهار شی.

جهان از سه دسته اصلی تشکیل شده است که عبارتند از:

1 - هغه شیان چې په ځمکه کې پیدا کېږی ، لکه هر ډول نباتات ، کانونه ، حیوانات او داسې نور. سطح زمین به خودی خود اساس استوګنځی انسان ، زراعت و غیره را تشکیل می دهد .

2) مواد معدنی مانند آهن ، فولاد ، برونز و غیره برای ساخت وسایل ، وسایل و سایر وسایل مورد نیاز انسان برای اهداف مختلف استفاده می شود.

3 - انسان په حیواناتو سپور وی او د هغوی غوښه خوری او د نورو خوړو په خوړلو سره خپل وجود وساتی.

ډیر نور پیچلتیاوې هم شتون لری. د افسوس ځای دی چې په ورځنی ژوند کې ، یو کس خپل لاسونه او پښې او تر ټولو مهم ، زړه په هغو کې بوخت ساتی ، ځکه چې د زړه ټول مصروفیت په حقیقت کې ډېر زیانمن کېدای شی. دا د خپل اصلی هدف د هېرولو او په دنیوی حرص ، غیبت ، قهر او دې ته ورته بد تعقیب کې د زړه د مړینې سبب کیدی شی.

په همدې ترتیب، درې مسلکونه - د زرګر (د فلزاتو)، اوبدلو او د معماری هم ډیر اهمیت لری. دا مسلکونه نه یوازې په یو ډول یا بل ډول یو له بل سره تړاو لری بلکې په فعاله توګه د دوی فرعی سوداګری سره هم تړاو لری. لکه د مالوچو ټولوونکی د مالوچو له کروندو څخه د پنبې ګلان راټولوی. کاستر کرک غربال کوی. د مالوچو نخی لرونکی یې په تارونو کې تاووی او په پای کې د مالوچو اوبدونکی کارګاه جوړوی او په مختلفو ډولونو ټوکر کې یې اوبدلوی. دا جامې بیا ګنډل کیږی او ګنډل کیږی. اوسپنه جوړونکی داسې وسایل جوړوی چې ګنډل، ګنډل او ګنډل پکې ترسره کیږی. په دې ډول، د مختلفو مسلکونو خلک یو له بل سره کار کوی.

هر یو په بل پورې تړلی دی. په طبیعي توګه، پیچلتیاوې او مسلکی حسادت رامنځته کیږي. خیاط په حقیقت کې د اوبدل شویو موادو او په څرخونکی تکیه کوي، څوک چې دا د خپل میخانیکی وسایلو سره تاووی چې په وار سره د ترکاڼ یا اوسپنې جوړونکی لخوا جوړ شوی وی، په داسې حال کې چې یو کس هم د ګنډلو لپاره د خپلو وسایلو او آلې ته اړتیا لری، چې د هغې لپاره بیا د اوسپنې خدمتونه اړین دی. د ورکولو او اخیستلو دغه پیچلی سیستم پیچلتیاوې او رقابتونه رامنځ ته کوی چې د نورو عواملو سره درې اساسی شیان حیاتی دی:

1) سیاسی ، په بل عبارت ، تاکتیکی زیرکی او سیاستمداری.

2) د څارنې وسایل او حکومت.

3) "*علم فقه*" یا د قانون پوهه او د اخلاق د اصولو او مقرراتو سره سم په مذهب کې وضع شوی قوانین او مقررات.

در تحلیل نهایی ، این زیربنا برای تحقق و تحقق سه شرط فوق الذکر انسانی است ، یعنی غذا ، لباس و خانه یا محل سکونت . بقیه آنها را دنبال می کنند. دا بنسټیز انسانی اړتیاوې د بدن پورې اړه لری. بدن په خپل وار د زړه ، روح لپاره دی. روح باید بدن ته داسې سوار شی لکه حاجی ("*حاجی*") چې باید په اوښ سپور شی تر څو *کعبه* ته ورسیږی (د حاجیانو وروستی منزل - په مکه کې د خدای سمبولیک کور چې په ځمکه کې د خدای د رحمت نښه ده). د انسان په قضیه کې، د یو کس هدف مترادف دی، یعنې د "*معارفه*" یا د خدای د عرفان هدف ته رسیدل. بجای اینکه هدف رسیدن به *کعبه* را در ذهن داشته باشیم ، اگر الحاج المذکور وقت خود را در سفر ، در مراقبت از شتر و مراقبت از آن تلف کند ، فقط خود را مقصر غفلت فاحش خود می داند . ګرانه محبوبه! له دې څخه یو درس واخلئ. د ژوند د اصلی هدف او هدف په بیه په دنیوی چارو کې مه ښکېل کیږئ. هغه وخت چې په نړۍ کې د ژوند په بیکاره مشغولیتونو کې ضایع کیږی [او بې ګټې تعقیب] به تاسو ته ګران تمام شی. په یاد ولرئ چې د ژوند دا سفر په حقیقت کې د آخرت په لور یو سفر دی. د دې نړۍ کاریزما ډېر زړه راښکونکی دی. په کې مه نیول کیږی. د ژوند له وسوسه څخه پورته شئ. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په حقه ویلی دی چې "نړۍ د *هاروت* او *ماروت* (مشهور افسانوی جادوګران) څخه ستر جادوګر دی". واقعیت [جهان] را می توان چنین خلاصه کرد :

1 . د جادو لومړنی جادو چې د دې نړۍ له خوا په تاسو اچول شوی دا دی چې تاسو ته دا احساس درکوی چې دا نړۍ او د هغې ټول جذابیت هر وخت هلته پاتې کیږی، په داسې حال کې چې په حقیقت کې، قضیه برعکس ده. وخت تېرېدل کېږی، په دوامداره توګه مخ په وړاندې روان دی، که څه هم نسبتا سستی، لکه څنګه چې تاسو د خوښی په لحظو کې د وخت شمېرنه له لاسه ورکوئ. د وخت په تېرېدو ، په نړۍ کې یې ګامونه د سیوری په څېر دی. دا ټل د سیوری په څېر ویده ښکاری چې ساکت ښکاری. تاسو وروسته پوه شئ چې سیوری نور هغه ځای نه دی چې وو ، بلکې هغه بدلون موندلی او ورو ورو او په نامحسوس ډول له خپل اصلی ځای څخه لیری شوی دی. په حقیقت کې ، نړۍ په حرکت کې ده. وخت او موج د هیچا انتظار نه کوی. له دې امله خبردار اوسئ او مه پرېږدئ چې واښه ستاسو د پښو لاندې وده وکړی. یوه لحظه ګټل له لاسه نه ورکول کیږی مګر یوه لحظه له لاسه ورکول هیڅکله نه ترلاسه کیږی. لکه څنګه چې ده ، ژوند لنډ دی. نو ولې له دې څخه ډېره ګټه نه اخلئ.

2 . د دې نړۍ د جادو دویمه بېلګه دا ده چې له تا سره د یو ګران دوست په څېر چلند کوی ، چې ګواکې د یوه وفادار رفیق په څېر به تل له تا سره پاتې شی. دا هڅه کوی چې تاسو ته د هر فریبنده چل په وسیله د هغه په امر مسحور کړی ، چې تاسو یې د پاملرنې یوازینی مینه وال یاست. مګر وروسته کله چې دا تاسو په لړزان پرېږدی، تاسو ټکان خوړلی او ورک کیږی. تاسو د خپل ژوند یو ټکان ترلاسه کوئ. څه چې پیښیږی هغه دا

دی چې د یوه ښایسته عاشق په څېر ، ناڅاپه تا پرېږدی ، خپل وریښمین زنځیرونه په بل چا اوبدلوی ، داسې اسانه ښکارونه خپل خطرناک سالون ته وړی او انسان ته د مرګ او ویجاړۍ مزه ورکوی.

داسې ویل شوی چې یو ځل عیسی یا عیسی مسیح داسې واده شوې ښځه (چې د نړۍ د حقیقت تجسم وه) په حالت کې ولیدله او ترې وپوښتل چې څو مېړونه یې واده کړی دی؟ هغې ځواب ورکړ چې هغه شمېره له لاسه ورکړې ده. عیسی بیا له هغې څخه وپوښتل ، " آیا هغوی مړه شول ، یا تا له هغوی څخه طلاق واخیست ؟ " هغې په ځواب کې ځواب ورکړ چې هغه ټول وژلی دی! عیسی د دې غمجن ځواب په اورېدو سره وویل : " افسوس دې په هغو خلکو باندې وی چې ستا په جادو کې ولوېدل. هغوی ولیدل چې د خپلو اسلافو سره څه تېر شوی وو ، خو بیا هم هغوی ستا د ښکلا جادو ، مرګ ته ورغلل او په وخت یې درس نه دی زده کړی".

3 . دریم مثال په دې برخه کې د یوې بوډۍ ښځې دی چې خپل مخ یې په زړه پورې حجاب سره پټوی، خپل ځان په ښکلو جامو سینګاروی، خپل پروفایل په زرق او برق کې ښایسته کوی او نایاب قیمتي ګاڼې پر سر کوی ترڅو هر څوک چې هغې ته سترګې اچوی، سمدلاسه پرې مین شی. نړۍ له انسانانو سره داسې چلند کوی. دا هڅه کوی چې د خپل زړه راښکونکی ښکلا او خوشالۍ سره په یو کس داسې جادو واچوی چې یو کس ممکن د عقل څخه ووځی او د هغه د زغره والو له امله مات پاتې شی. دا د خپل سخت والی ټول فکرونه او ملاحظات له منځه وړی دی. انسان دا هېر کوی چې ژوند سخت او جدی دی. ځینې وختونه یو کس پوهیږی چې ډېر ناوخته کله چې دا د یو کس لپاره یو بې ادبه ټکان شی کله چې بوډۍ ښځه چې د یوې ښځینه مرګونې په څېر ځان ښکاره کوی، خپل حجاب لرې کوی او په عوض کې یو وحشتناک څېرهووینی.

4 . څلورم مثال دا دی چې که څوک هڅه وکړی چې د کایناتو د تکامل څخه د وخت موده تېره شوې ، هغه دوره چې دا کاینات وجود نه درلود او هغه وخت چې له دې وروسته تر پای پورې پاتې دی ، محاسبه وکړی ، سړی به ومومی چې داسې کول ناممکنه دی او حتی د داسې کولو فکر کول د عقل له حدودو څخه تیریږی. په ساده ډول ، ټول هغه څه چې سړی پوهیږی هغه دا دی چې د یو کس نړۍ "له زانګو څخه تر قبر" پورې ده ، یعنې ، زانګو د ژوند په اوږدو کې د انسان د سفر پیل دی ، په دې نړۍ کې او قبر د هغه پای دی. در این میان چند توقف وجود دارد ، می توان گفت ، شامل سال ها ، ماه ها ، روزها و بالاخره نفس هایی است که می گیرد . ځینې یې اوږد واټن او ځینې یې کوچنی. که د انسان ژوند په نړۍ کې اوږد وی که کوچنی وی ، د انسان عمر لنډ دی ، خو دا مهم ټکی په بشپړه توګه هېر کېږی. یو څوک دلته داسې ژوند کوی لکه چې د تل لپاره ژوند کوی. څومره د خندا وړ ده چې که څه هم یو کس حتی د خپل راتلونکی ساه په اړه ډاډمن نه دی ، خو د راتلونکو لسو کلونو لپاره د شیانو لپاره پلان جوړوی ترڅو د هغوی غوښتنې احساس نکړی یا د هغوی په اړه کم پاتې شی. ممکن است حتی زنده نماند تا آن روز را ببیند!

5 . د ژوند په لذتونو کې افراط د انسان آخرت ته هغومره زیان رسوی لکه څنګه چې د حریص لالچ لپاره ډېر خوړل دی. یو پرخور په غنی ، خواړه ، یا ګرم ، مسالې دار ، غوړ خواړه حمله کوی او په بې شرمۍ سره یې خوری ، د داسې درنو او غیر ضروری خوړو سره د معدې د بار کولو د پایلو پروا نه کوی. په پایله کې سړی کانګې او سست حرکتونه پیل کوی. د لحظاتی ذوق او خوند لپاره، د یو کس افراط انسان داسې بې عزتی، رنځ او شرم سره مخ کوی. حتی غایطه موادو څخه وروسته د دومره درنو خوړو څخه وروسته ، ناروغ او ناوړه دی. بنابراین مشاهده شده است که هر چه انسان در این جهان بیشتر در شهوت و فحش غرق شود ، در آخرت به همان اندازه تحقیر می شود. د ساه اخیستنې په وروستیو ساعتونو کې ، هر څومره چې انسان په خپل کور کې پیسې ، سرو زرو ، سپینو زرو ، باغ ، خدمتګاران او خدمتګاران اندازه کړی ، هغومره به یې له هغو څخه د جدایی درد نور هم زیات شی. برعکس، یو غریب کس به پښیمانی ونه لری. دا ډول درد یوازې د انسان د مخ په خرابېدو حالت زیاتوی چې په *"ادب"* یا د بدو اعمالو په جزا کې پای ته رسیږی.

6 . د ژوند یو بل خارق العاده عامل دا دی چې د دې نړۍ چارې په هغوی کې نږدې دی. دوی د عادی کارونو په څېر ښکاری، معمول او ستونزمن نه دی. انسان له نورو ټولو مفاهیمو او ملاحظاتو څخه بې خبره په بشپړه توګه په هغو کې غرق کیږی. څوک نه پوهیږی چې په څرخونو کې څرخ او څرخ پکې شتون لری. یو شی د بل شی سبب کیږی، چې په پایله کې د یو کس ژوند ضایع کیږی. عیسی (عیسی یا عیسی مسیح علیه السلام) ، ویلی دی چې د دې دنیا غوښتونکی د هغه سړی په شان دی چې شونډې یې د سمندر په ساحل پورې تړلې وی ، په بې صبرۍ سره په بې دریغه د تنده له منځه وړلو کې غرق دی. داسې ښکاری چې د هغه تنده زیاتیږی. هر څومره چې هغه شراب څښی، هغومره یې د دې کار هیله لری. په پایله کې، هغه په دې بې ګټې تعقیب کې مړ کیږی،

ترې او ناراضه پاتې کیږی. دا د شهوت لعنت دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د داسې انسان په اړه فرمایید: "دا امکان نه لری چې څوک په اوبو کې غوټه شی او لوند نه شی". داسې یو کس ، چې د دې نړۍ لپاره داسې څرګند لېوالتیا لری ، خامخا به له هغه څخه داغدار شی.

7. اووم مثال د دې نړۍ په اړه د هغه مېلمه په څېر دی چې یو میلمه ته ځی چې ډېر شتمن وی او عادت لری چې د مېلمنو سره چې په ګڼ شمېر کې راغلی دی ، د میلمنو سره په سخاوت چلند وکړی. یو یې د سرو زرو او سپینو زرو په پلیټونو کې د نفیس ډیزاین او سینګار په خوشبویه فضا کې د آبنوس او عنبر په بخارۍ کې د سپینو زرو په بخارۍ کې د سرو زرو او سپینو زرو په پلیټونو کې د مجلل خواړه وړاندې کوی. یو معقول مېلمه چې د یو چا په طبیعت پوهېږی ، په مننې سره ترې برخه اخلی ، د خپل ځان لړ عطر پرې ورزیاتوی او د کوربه څخه په نرمۍ سره رخصت اخلی ، د هغوی د قناعت لپاره. له بلې خوا ، یو حریص مېلمه هڅه کوی چې د مېلمه پالنې وروسته د ارزښتناکه سامان غلا کړی ، او په دې بهیر کې د کوربه د خدمتګارانو له خوا نیول کېږی او رسوا کېږی. شهوت انسانی و خواهشات فاسد آن فاسد است. په دې نړۍ کې په دې سفر کې، د یو کس خپل حق ترلاسه شوی شتمنی د هغه حقیقی شتمنی ده چې څوک یې د خپل سامان په توګه له ځانه سره یوسی. په دې میلمستون (یا هوټل په معاصر زمانه) کې، سړی یوازې د قانونی او رښتینی څخه ګټه پورته کولی شی. حرص به چا ته ګټه ونه رسوی.

8. د نړۍ بل مثال ، یعنې د هغه د ښکیلتیا طبیعت داسې دی چې انسان په کې ورک کیږی. تر دې حده چې سړی آخرت په بشپړه توګه هېر کړی. د مثال په توګه، د خلکو یوه ډله په یوه کښتۍ کې سپاره ده. دوی په لاره کې یوې جزیرې ته رسېږی او هلته د لنډې مودې لپاره د لنډې مودې لپاره ، شخصی حفظ الصحی او د وضو لپاره بهر راځی. کپتان اعلان کوی چې کشتی باید ژر حرکت وکړی، له دې امله دوی باید د دوی ټولې اړتیاوې ژر پوره کړی او په چټکۍ سره بېرته کښتۍ ته پورته شی. د هغوی معقول خلک دا کار په چټکۍ سره کوی ، په داسې حال کې چې د تنبل بل ګروپ ، دلته او هلته خواره واره ، له نظره بهر ځی ، په جزیره کې بې ځایه ګرځی ، د دې ځای له ښکلا ، نباتاتو او حیواناتو او رنګارنګ صدفونو څخه خوند اخلی. کله چې دوی بیرته راستنیږی، دوی پوهیږی چې په کښتۍ کې د آرامۍ ځایونه ټول نیول شوی دی. له دې امله ، دوی باید په تیاره او کثیف کونجونو کې کښېنی. د خلکو بله ډله چې له دوی پسې راځی ، د دې حلزونونو یو درووند بار له ځانه سره راوړی. دوی د خپلو پخوانیو څخه بدتر ځایونه ترلاسه کوی ځکه چې دوی ورته بې ځایه سفرونه لری. دوی دومره وارخطا کیږی چې په سختۍ سره د کښیناستلو لپاره ځای پیدا کوی. برسېره پردې، دوی باید د دې ښکلو صدفونو بار چې په غاړه کې ترل شوی وی حمل کړی. دوه ورځې وروسته دا صدفونه چټله کیږی او بد بوی کوی. بدتر از آن این است که به دلیل کمبود فضا ، آنها حتی نمی توانند این بار را از بین ببرند . به همان اندازه شرم و توبه آنها سنگین است. د بې کاره کسانو وروستۍ ډله د جزیرې په پلټنه کې دومره ښکیل کیږی چې په خپلو بې ځایه ځایونو کې، دوی په بشپړه توګه د چټک راغونډیدو لپاره د کپتان غږ ته پام نه کوی، خپله کښتۍ له لاسه ورکوی او په بیابان کې مړه کیږی.

لنډه دا چې لومړۍ ډله یې د مؤمنینو او وروستۍ ډله د کافرانو په څېر ده چې د الله تعالی رسول الله صلی الله علیه وسلم او د قیامت ورځ یې هېره کړې ده.

استحبوا الحياة الدنيا على الآخرة

"هغوی د آخرت په پرتله د دې نړۍ مینه غوره ګڼی."

منځګړی دوه ډلې هغه ګناهګاران دی چې د خپل ښه قضاوت او تجویز شوی چلند په وړاندې یې غلطی کړې ده. دوی په دنیا او آخرت کې کړاوونه لری. دوی د خپلو بدو اعمالو له امله د الهی سزا ورکول کیږی.

پام داشته باشید که این محکومیت جهان نیست . بالاخره نړۍ د خدای له خوا پیدا شوې ده ، نو له دې امله بې هدفه نه شی. په دې نړۍ کې هر څه بد نه دی. د مثال په توګه، علم یا علم پخپله او امل (د تجویز شوی عمل سره سم اعمال) په

خپل ذات کې دوه فضیلتونه دی چې ارزښت لری. تر دې حده چې دواړه ظاهراً په دې دنیا کې دی ، خو په حقیقت کې به انسان آخرت ته بدرګه کوی. د مثال په توګه ، د معارف یا د خدای عرفان او د هغه لاسته راوړنه د انسان د وجود اوج دی. *امل* یا اعمال و اعمال نیک خود را مثبت و پایدار می گذارد ، یعنی در نتیجه پاکیزگی و تقوا روح که از دور انداختن شر و تغذیه روح با عبادت فداکارانه به دست می آید . د الله تعالی دائمی یادونه د انسان ابدی اجر دی:

وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ

"خو د نیکو دوام اعمالو ته ستاسو د رب په نظر کې ښه اجر دی." (قرآن، ۱۸ سوره، آیه ۴۶)

لذت ، لذت "*ذکر*" ، یعنی ذکر خدا ، عالی است. موږ د هغه عبادت کوو او په دې نړۍ کې د هغه د جادو څخه خوند اخلو خو په حقیقت کې دا په دې پوری اړه نه لری. دا د آخرت نعمت دی. د دې نړۍ یوه خوښی هم شته چې د انسان د مړینې سره سم ختمیږی. خو د هغه د مینې او عبادت لذت تل ژوندی دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

الدنيا ملعونة وملعون مافيها الاذكر الله وما والاه

"نړۍ او دنیوی شتمنۍ تحلیلی دی. خو هغه شیان چې د خدای په یاد کې د انسان سره مرسته کوی او مرسته کوی برکت لری."

این رساله در مورد جهان و بسیاری از ویژگی های آن برای هدف بحث حاضر کافی است. نتیجه و سایر موضوعات مربوط به آن ، انشاالله ، در زمان مناسب مورد بحث قرار خواهد گرفت .

د آخرت پېژندنه

الغزالی په خپل کتاب "کیمیا سعادت" یا "کیمیا یا بدلونونکی عامل د بدلون د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب لپاره د بدلون عامل "*کې خپل حیرانوونکی تشریح ته ادامه* ورکوی ، د دې کیمیا (یا بدلونونکی عامل) د ابدی سعادت چې "د آخرت د حقیقت پېژندل" دی. د ابدی سعادت د بدلونونکی عامل لپاره څلورم شرط تشریح کولو کې - "د آخرت د حقیقت پېژندل"، هغه لیکی [5]:

ګرانه محبوبه! په یاد ولرئ چې تر څو چې تاسو د مرګ په حقیقت نه پوهیږئ ، تاسو به نه شئ کولای چې د آخرت په معنی پوه شئ. د مرګ حقیقت، په ځیل وار، مستقیمه حواله او په ژوند باندې تړاو لری. د ژوند ریښتینوالی په دې کې نهفته ده چې د روح (*روح*) په اهمیت پوه شی کوم چې په بل عبارت د نفس د معرفت برابر دی. د ټولو ارادو او مقصدونو لپاره، روح او نفس مترادف دی. موږ اوس دې نتیجې ته رسیدلی یو چې انسان د یو فزیکی چوکاټ په شکل کې د خپل بشپړ زیربنا او روح (*روح*) سره پیدا شوی دی. د یادونې وړ ده چې روح سپور دی او بدن هغه غر دی چې پرې سپور دی.

روح به په جنت یا دوزخ کې وی د هغه د شکل ، ارزښت ، پرته له دې چې بدن څه وی. یا به تقدیس شی یا محکوم شی. د زړه ارزښتناکه شتمنی، چې په انسان باندې د الهی فضل له خوا ډوب شوی دی، پرته له جسم، "د روح جنت" بلل کیږی. د الله تعالی مبارک شخص چې داسې روح لری ، په آخرت کې به په ښایسته قصرونو ، باغونو ، او بې شمیره لذتونو سره اجر ترلاسه کړی [چې نه یې سترګو لیدلی دی او نه هم زړه د قرآنی او پیغمبری تعلیماتو له مخې تصور کړی دی]. د دې په مقابل کې ، روح چې د درد او کړاوونو په رنځ کې دی ، د بدن پرته د خپلو بدو اعمالو له امله ، "په روح کې آتش" بلل کیږی. د هغه ځای دوزخ دی. خاردار بوټی او لړمان به د یو کس ملګری وی. جزئیات بیشتر در مورد این موضوع در جلد همراه این اثر [در کتاب من به نام] « *احیاء* العلوم الدین » یا « احیای علم راه الهی » ارائه شده است . ډیر خلک د هغه مړینې په اړه ډیر نه پوهیږی چې موږ یې دلته لمس کړی دی. خلک ترجیح ورکوی چې د مرګ پر ځای په جنت او دوزخ کې ژوند وکړی. در *حدیث قدسی* (احادیث حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم) آمده است که :

اعدت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت ولا اذن سمعت

ولا شکر علی قلب بشر

"برای بندگانم صالح ، من [چنین خوشی] هایی را آماده کرده ام که نه به چشم دیده شده است ، نه توسط هیچ گوش شنیده شده است ، و نه حتی در قلب هیچ انسان رخ داده است."

علاوه بر این، یک پنجره در دل انسان وجود دارد که به سوی عالم آسمانی (یا روحانی) باز است که از طریق آن اسرار غیب (*غیب*) را می بیند. هغوی د آوازو له لارې نه پیژنی ، بلکې په حقیقت کې هغوی ته ګوری او په آخرت کې د برکت حالت یا په آخرت کې د محکومیت حالت وینی . دا په واضح ډول تشخیص کوی ، د دوو شرایطو تر منځ څرګند توپیر لکه څنګه چې یو ډاکټر یې کوی. د ناروغیو په وخت کې د مناسب دوا اخیستلو او د ډاکټر له خوا د وقایې په تعقیب ، د هغو شیانو څخه چې هغه یې منع کړی دی ، په بشپړه توګه ژوندی کیږی. دې پروسې ته د بدن برکت (*"سعده بدنیه"*) ویل کیږی. برعکس ، افراط ، لکه ډیر خوړل او ډاکټر ته پاملرنه نه کول بد دی او د بدن ناروغی بلل کیږی. عملی مشاهده انسان را به وضوح می بیند که قلب ، روح فرزند آدم ، یعنی انسان ، هم فضیلت و هم رذالت را در خود دارد. د فضیلت د ثواب د ترلاسه کولو 'علاج' د خدای په عبادت او عرفه کې نهفته دی ، په داسې حال کې چې لعنت ، زهر رذل په حماقت د جهالت او په سلوک کې نهفته دی [ځکه چې اصیل غاییونه یوازې د شریف لارو له لارې ترلاسه کېدای شی او ناپاک غاییات یوازینی نتیجه د حقیر وسیلو دی]. د دې پوهې ترلاسه کول د لوی عقل ترلاسه کول دی. بسیاری از کسانی که خود را علما یا علما می خوانند ، نه تنها در این علم تحصیل کرده اند بلکه مخالفان و منکران آن نیز هستند. یقیناً که دانستن یک چیز باعث می شود که انسان را به خاطر عدم دانستن آن کج و نادان کند. هنوز، هلته دی. دوی یوازې د فزیکی جنت یا دوزخ په اړه پوهیږی. برای آنها ، آخرت محدود به آوازه ها یا پیروی از "اغلب تعقیب" کورکورانه است.

نیازی به اضافه کردن نیست که ما حقایق را در مطالعه و تحقیق در مورد این موضوع بر اساس استدلال های صحیح ، به زبان عربی نوشته ایم .

ما می توانیم ، در این شرایط ، فقط اضافه کنیم که یک فرد باهوش و زیرک که باطنی یا روح او پاک و بی تعصب است ، راه درست را پیدا خواهد کرد که منجر به قضاوت آخرت در حقیقت نوپایی آن می شود ، برخلاف تعداد کمی از مردم ، که در مورد آن کاملا در تاریکی هستند.

د مرګ په حقیقت پوهېدو لپاره باید پوه شئ چې انسان دوه ډوله ارواح لري. د "*روح هیوانی*" معنی جسمانی، حیوانی روح دی. بل ته "*روح انسانی*" ویل کیږی چې په انسان کې د فرشتو د روح له اصل څخه روح دی. سرچینه ، دلتا ، د حیوانی روح چشمه د غوښې هغه ټوټه ده چې د زړه په نوم یادیږی چې د انسان په پاسنی کیڼ اړخ کې ایښودل کیږی. دا لاندې ځانګړتیاوې لری:

1. دا د معتدل طبیعت د فزیکی ترکیب په ظرافت ساده لوحانه تب لری.
2. تب یا خفیف تبه چې په خپل پیدایښت کې نسبتا معتدله ده ، د زړه له رګونو څخه سرچینه اخلی ، دماغ او د بدن نورو برخو ته رسیږی.
3. دا ضربان لری.

په لنډه توګه ، دا هغه حیوانی روح دی چې د منځنی او حرکت مسوولیت په غاړه اخلی او اداره کوی. کله چې مغز ته ورسیږی ، تودوخه یې کمېږی او نرم کېږی. سترګې له هغې څخه لیدلای شی او غوږونه یې اوری. دا ورو ورو ټولو حواسو ته غځیږی. روح د څراغ سره تشبیه کیدلی شی. کله چې کور ته ورسیږی نو د ځای پر ځای شوی دیوالونه روښانه کیږی. همدارنګه، لکه څنګه چې دا څراغ چاپیریال روښانه کوی، د هغه شاوخوا برخې په کور کې ، خدای په خپل اعلی رحمت رڼا ورکوی، په سترګو کې د لیدلو قوت او په غوږونو کې د اوریدو توان د دې روح او د حسی اندامونو له خوا ظرفیت (فعال) دی.

له بلې خوا که چیرې ځینې رګ متاثره شی او تاویږی یا غوټه شی نو فلج ، بې پروا او ویده کیږی او ډاکټر هڅه کوی چې دا غوټه په یو ډول خلاصه شی او لرې شی. په بله وینا ، روح د څراغ د لمبې په څېر ، زړه د فتیله او ډوډۍ د تېل په څېر دی. د تیلو پرته ، څراغ ډک دی. بدون غذا ، یعنی روغن ، معتدل مزاج روح متوقف می شود و در نتیجه مرگ می شود. که تېل وی خو په فتیله کې غوړ ډېر کارول کېږی نو دا مانا لری چې عیب یې پیدا شوی دی او کېدای شی هغه پړاو ته ورسېږی چې اصلاً کار ونه کړی. دا هغه څه دی چې بالاخره زړه ته پیښېږی - هغه د خپل خوراک د منلو او جذب کولو توان نه لری. همدارنګه که څراغ پټ شی ، بیا هم د تیتیلې او غوړو په موجودیت کې مړ کیږی. په ورته ډول، یو حیوان هغه وخت مړ کیږی کله چې سخت ټپی شی.

راځئ چې د پالش شوی هنداري مثال ته وګورو. تر هغه وخته چې پاک او پاک پاتې شی، هر هغه څه چې ورته طرحه کیږی منی او په ډېر قناعت سره یې آینه کوی. په هرصورت، کله چې چټلی، داغدار یا په دوړو پوښل شی نو دا کار نشی

کولای. د شیانو انځورونه او ظاهري بڼه په کې نه لیدل کیږي، نه له دې امله چې هلته نه دي، بلکې له دې امله چې هنداره ډیره چټله شوې ده او له دې امله د انځورونو انعکاس نه لري.

همدارنګه، د منځنۍ ورتیا چې هغه ته د خوځښت توان ورکړي او د حیواناتو په روح کې د اندامونو حساسیت، د اعتدال طبیعي مزاج او همدارنګه د هغه د ظریف ساده لوحانه تب له امله دی. خو کله چې د نرم طبیعت دا خاصیت ، اعتدال یې له منځه ځي ، هغه ځواکونه چې د اصلي محرک په توګه کار کوي ، له کاره ودریږي. په دې توګه، د خدای دا بې ساري نعمت له لاسه ورکوي. د بدن غړي له کاره ودریږي او انسان مړ اعلان کیږي. د فرشتې دنده ، چې د خدای تعالی له خوا سپارل شوې ده ، چې مور ته د "*ملک المعوت*" یا "د مرګ فرشته" په نامه پیژندل کیږي ، پیل کیږي. د داسې مسایلو پیژندنه هغه ته ښه معلومه ده. مور هغه د اوازو له مخې د "*ملک المعوط*" یا "د مرګ فرشته" په توګه پیژنو خو د هغه ریښتینی صداقت یوازې د څو کسانو په علم کې دی.

د انسان د مړینې سوال بل ډول دی. د حیوانی روح سربیره چې پورته تشریح شو، انسان یو بل روح (*روح*) لری چې روح *انسانی*، یا "انسانی روح" یا "زړه" بلل کیږي. دا روح، د پورته ذکر شوی فزیکی یا عضوی روح برعکس، په ډیره لوړه سطحه کې ده. انسانی روح تفرقه نه منی . اهمیت و اهمیت آن را می توان از این واقعیت تصور کرد که می تواند "*معرفه*" یا عرفان خدا را در خود جای دهد. یقیناً ، خدای هم یو او یوازینی دی. تقسیم معارف یا عرفان او نیز قابل دفاع نیست. از این رو مفهوم "*معرفه*" یا عرفان او که باید در هر شکل جسمی محدود شود ، برابر با کفر است.

ګرانه محبوبه! که د بحث لپاره مور په انسان کې د فتیلې ، د هغه لمبه او رڼا موجودیت له وړاندې فرض کړو ، نو بیا به مور یوازې د څراغ فزیکی اجزا یعنې د هغه جوړښت او فتیله د حیوان په شکل منسوب کړو ، نو بیا به هم مور نه شو کولای چې د څراغ رڼا ورته په دې ډول دلالت وکړو. د انسان د 'انسانی روح' سره مطابقت لری. دا ښکاره ده، ځکه چې لومړنی یې انتقالی دی، مګر دویم نه دی، یعنې د فزیکی څراغ رڼا د څراغ تابع دی. که څراغ مات شی ، رڼا به یې مړه شی. اما روح واقعی انسان (یعنی "روح انسانی") هرګز خاموش یا از بین نمی رود ، اګرچه ممکن است روح حیوانی انسان از بین برود. په یو ډول ، حیوانی روح په انسان کې د انسان د حقیقی روح غر دی چې زین پرې کښېنی او په منډه ځی. دا هم د یوه وسیله او وسیله ده چې دا کار د خپل ځان په ګټه ترسره کړی. له دې امله ، کله چې دا غر (یعنې حیوانی روح) له منځه لاړ شی ، انسان خپل استعمال له لاسه ورکوی. همدارنګه، لکه د هغه په غیاب کې، یو کس ډیر اعتماد ترلاسه کوی او ډیر خپلواک او په ځان متکی کیږی. دا د یو کس لپاره لږ اهمیت لری، په ځانګړې توګه په دې موده کې، ځکه چې انسان دومره سخت کار کړی دی چې یو کس لا د مخه د حساب کولو او د یادونې وړ مقام ترلاسه کړی دی. د دې جلال د مهر لګولو لپاره حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم فرمایلی دی: "مرګ د مؤمن لپاره تحفه ده".

حالت د یو ښکاری په څیر دی چې د ښکار سامان او سامان سره په پټی کې وی. د بحث له پاره ، که څوک په دې بریالی شی چې هغه ښکار ترلاسه کړی چې په ځانګړې توګه د هغه لپاره راغلی دی ، خو خپل سامان له لاسه ورکړی ، بیا هم ښه حالت لری. په عین حال کې، که څوک د ښکار وسایل مخکې له دې چې ښکار ترلاسه کړی له لاسه ورکړی، د هغه حالت به د هغه د خفګان لپاره بدتر شی [د خپل هدف په ترلاسه کولو کې د ناکامۍ له امله]. د همدې لپاره په دې کې یو ژور درس شتون لری. داسې کس د خپل ناکامی سره په خپل لاس مخامخ کیږی. د آخرت عذاب سړی ته رسیږی او بې شمېره عذابونه راځی.

ممکن یو کس په ځینو اندامونو کې فلج شی. د یو کس لاسونه او پښې ممکن کار ونه کړی. باید په یاد ولرئ چې یو کس همدا اوس د دې الاتو کارول له لاسه ورکړی. هغه څه چې نه شی درملنه کېدای باید زغمل شی. له دې امله ، تر هغه وخته چې انسان ، اصلی عامل ، ژوندی وی ، د دې اندامونو اهمیت دویم ځای لری. حقیقت ، واقعیت پس در آنها نیست ، نه در پشت ، نه در معده و نه در سر. د دې لپاره، حتی که د یو کس د چوکاټ ټول غړی هم له کار څخه لاس واخلی، د خپل خدمتګار کېدو څخه لاس واخلی او د هغه په کنترول کې پاتې نه شی، بیا هم د انسان نامانیت ممکن دی، ځکه چې حیوانی روح د انسان روح سره یو شان نه دی. با این حال ، دو جنبه وجود دارد که باید دوباره تاکید شود :

1 . د وجود په یو ډول کې [چې ژوند ورته ویل کیږی]، د بدن فعال ګډون ضروری دی. لوږه ، تنده ، خوب او داسې نور هغه پدیدې دی چې د فزیکی بڼې پرته نه واقع کیږی او نه کار کوی بلکې د انسان د مړینې په وخت مړه کیږی.
2 . په بل وجود کې [پوازې د انسان روح یا روح *انسانی*] ، بدن وجود نه لری. این وجود جایزه بزرګ عرفان خدا ("*معرفه*") تعقیب جمال الهی ("*جمال الهی*") ، جلال عالی و جلال او عالی است. بشکلې ، حیرانوونکی او دومره په زړه پورې مسحور کونکی ، چې سعادت په خپل عالی وجد کې مات پاتې دی. دا هغه ابدی نعمتونه دی چې الله تعالی یې په قرآن کریم کې ذکر کړی دی. دا "د مبارک ، تصدیق شوی نیکی" د خدای بې ساری اجر دی ، چې د انسان روح باید ټل راضی پاتې شی. د خدای نخبه، غوره شوی دا صفت په خپل ځان کې تر ټولو لوړ ("*نفس*") لری چې په اتوماتیک ډول هغوی د ټل په لوړیدو لوړ پوړ ته لوړوی. برعکس ، غفلت ، جهالت او حماقت د هغه بل اړخ دی چې د روح د نابینا کېدو او ړندوالی سره برابر دی:

وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِۦٓ أَعۡمَىٰ فَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ أَعۡمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلٗا ٧٢

"و من نابینا در این دنیا ، در آخرت نابینا و از راه گمراه تر خواهد بود." (قرآن، 17 سوره، آیه 72)

که چیرې تاسو په انسان کې د دې دوو ډوله روحونو تر منځ توپیر پیدا نه کړئ ، نو مرګ نه شئ درک کولی.

د حیوانی روح د فزیکی کورس په ترتیب کې دی، خام په لومړی سر کې د نسبتا بخاری جینیتیک سره تړاو لری، لکه څنګه چې مخکې تشریح شو. صفرا، فایبروز، او نور فضولات سره یو ځای کیږی او خپل مرکب جوړوی. د دوی اساسی عناصر اوبه ، اور ، دوړه او هوا دی. له دې امله د دوی د متقابل تعامل په واسطه د پایلې یو ډول والی یا تغیرات اړوند ګرمی، یخ، رطوبت او وچوالی ته منسوب کیږی. طبی پوهه یا د هغې تمرین کوونکی - ډاکټر - په پایله کې د هغوی اهمیت ته په بشپړه توګه ژوندی پاتې کیږی.

با این حال ، آنها نمی دانند که در معالجه بدن مریضان خود ، آنها غیر ارادی سعی می کنند تا بدن فزیکی را مناسب سازند تا توسط "روح انسانی" ، روح واقعی انسان سوار شود . فرشته طبیعت، "*نفس المطمینه*" یا د انسان پاک روح چې د درونی سکون او بشپړ رضایت درجې ته رسیدلی وی، عالی ځانګړتیاوې لری. سفر انسان در زندگی به میل خود نیست. یو کس مقرر شوی دی چې دا کار وکړی ، چې خپل واقعی ارزښت د دې دام لاره وښیی او هغه په پرنده رنګونو سره هدف ته ورسوی او د سخت کار او مصیبت پاداش ترلاسه کړی ، چې په دې سخت ګذر [د دنیوی ژوند] له خوا په زړورتیا سره مخامخ کیږی. خدای فرمایی :

قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

"موږ وویل: "تاسو ټول له دې ځایه ښکته شئ [یعني د خدای په حضور کې له جنت. دا د آدم او حوا خطاب شوی وو] په ګډه. زما له لوری تاسو ته هدایت راځی ، نو څوک چې زما د هدایت پیروی کوی ، نه به هغوی وېره وی او نه به غمگین شی .   (قرآن، سورة 2، آیه 28)

خدای مهربان هم زیاته کړې ده:

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ إِنِّى خَـٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾

فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَـٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾

"خدای فرشتو ته وویل، 'زه به انسان له خټې څخه پیدا کړم نو کله چې ما انسان جوړ کړ او په یو کې دم وکړم، هغه روح چې زما له خوا پیدا شوی..."'   (قرآن، 38 سوره، آیه 71 - 72)

په دې آیت کې، د دې دوو روحونو تر منځ توپیر ته یوه ظریفه اشاره شوې ده. یکی به خاک نسبت داده شده است و کلمه آنجا برای انتقال معنی اعتدال آن در طبیعت استفاده شده است ، در حالی که *"فاختو فی من روحی"* یا "من در یک روح خود دم دادم" یک اشاره ظریف به "خود خود" است. دا داسې دی لکه د مالوچو وړیو مشال جوړ کړی چې د ناروغی میکروبونه له منځه یوسی.

باید به یاد داشته باشیم که عامل اصلی "قانون الهی و اصول رفتار برای انسان" است که به عنوان یک رهبر ، ناظر و ناظر عمل می کند. در تحلیل نهایی ، ما دوباره به همان چیز می رسیم ، یعنی جوهر وجود انسان ، بودن در درک خود برای بدست آوردن *"معرفه"* یا عرفان خدا. څنګه خپل ځان وپیژنو او وپیژنو دا کلید دی چې څنګه هڅه وکړو او د خدای عرفه ترلاسه کړو. همداراز د دې ارواح په حقیقت پوهېدل د آخرت د پوهې د ترلاسه کولو هڅه کول دی.

د ایمان ښستیز بنسټ (*"دین"* یا د خدای په لور لاره)، د نورو مخکینیو شرطونو ترمینځ، په خدای او د هغه مقرر شوی "د قیامت ورځ" په ښکاره ایمان کې پروت دی. په دې کې د هغه په ګوښه توب کې یو پټ ځای نهفته دی چې موږ اجازه نه لرو چې په هغه باندې لاس ورکړو. او نه هم هغه په آسانی سره درک کیدای شی او نه هم په آسانی سره بیان شی لکه څنګه چې په ژورو ژورو کې یې *"معارفه الحق"* او *"اخیره"* ، یعني د خدای تعالی رښتینولی او آخرت موعود په پټه پروت دی. لدې امله ، تاسو کولی شئ په بشپړه توګه خپل عقل ته ننوځئ او د هغه د پوهې او پوهې د ترلاسه کولو په هڅه کې خپل عقل له لاسه ورکړئ. د هغه څېړنه دومره وېرناکه ، دومره عجیبه ، دومره پیچلې ده چې د ناقابل درک په

حد کې رسېږي چې هغو کسانو چې لږ تر لږه یې په اړه یې اورېدلي دي ، حیران شول ، مات شول او حتی د الفا او اومیګا د منلو څخه یې انکار وکړ او ویې ویل چې دا ناممکنه ده ، د فکر د بې تقوایی او د بیهوده تمرین پر بنسټ . نه احادیث نبوی و نه قرآن کریم به این موضوع اشاره نمی کنند. نو څنګه به تاسو جرأت وکړئ چې دا کار وکړئ؟ همدا دلیل دی چې خلک یې نه شي اوري. له دې امله پیغمبرانو فرمایلي دي:

كلموا الناس على قدر عقولهم

"له خلکو سره د هغوی د ذکاوت [او ذهنی ظرفیتونو] له مخې خبرې وکړئ."

له دې امله د خدای له خوا ځینې انبیاء ته وسپارل شول چې د خدای تعالی هغو ځانګړتیاوو ته لاس ونه رسي ، چې شاید خلک پرې پوه نه شي ، ځکه کله چې هغوی په دې نه پوهېږي ، نو هغوی به پرې ایمان نه راوړي ، چې دا به هغوی ته زیان رسوي.

د انسان د حقیقي روح په اړه حقیقت په تفصیل سره تشریح شوی دی. "حیوانی روح" هغه وخت مړ کیږي کله چې د انسان د بدن اندامونه بې اثره او بې ژونده شي. "روح انسانی" بدون در نظر گرفتن [زندگی یا مرگ] آشکار باقی می ماند. بنابراین ، اصطلاحات قیامت انسان ، روز قیامت ، قیامت ، در اشتقاق این معنی نیست که بعد از "نیستی" ، انسان دوباره به وجود خواهد آمد. بلکې دا په دې مانا ده چې یو کس ته به شکل ورکړل شي، یو نوی بدن، هغه طریقه چې پخوا ترسره شوې وه او بیا به یو ځل بیا د اړینو ځانګړتیاوو او کیفیتونو سره بیا رغول کیږي. دا به ډېره اسانه وي [د خدای لپاره د لومړنی خلقت په پرتله چې جسم او روح دواړه پکې پیدا شوي وو].

دوی باید پوه شي چې ښه کارونه د روح پاکوالي او عظمت سبب کیږي. ولې باید داسې ناموافق کسان په اعتراف کې پاتې راشي ، دا د یو کس د پوهې څخه بهر ده. له دې امله باید په منطقی توګه زده کړو چې مقدسین (عرفان)، د خدای نخبګان، ځانونه په دې نړۍ کې په سفر کې ګڼي. چنین شخص ، که در این راه سفر می کند ، تجارت و جمع آوری اموال برای منافع خود و مواد غیر انتفاعی برای جلوگیری از زیان ، در واقع معامله های خوبی را که توسط شخص در راه رسیدن به مقصد نهایی ، یعنی آخرت انجام می دهد ، حمل می کند. یکی می داند :

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ

"موږ خدای ته تعلق لرو او هغه ته زموږ وروستی واپسی (منزل او کور ته راستنیدنه)." (قرآن، سورة 2، آیه 156)

له دې امله ، یو کس په بشپړه توګه د خپل حالت لپاره چې په ټرانزیټ کې وي ، ټول وخت ژوندی پاتې کیږي. د یو کس اصلي هېواد دا نړۍ نه ده. په دې توګه، سړی په دې لاره روان دی او د خپل استوګنې په وخت کې د توقف په مختلفو نقطو (توقفونو) او مرحلو کې وروستی توکی راټولوي، په بشپړه توګه پوهیږي چې کله څوک خپل هدف ته ورسیږي، نو هغه به د هغه څه په بدل کې چې تر اوسه یې تر اوسه پورې ترلاسه کړي دي، په هغه هېواد کې چې د خپل دایمي استوګنې په وطن، آخرت، کې تر لاسه کړي دي، مناسب قیمت ترلاسه کوي.

د روح په سفرونو کې څلور جلا سټیشنونه یا پړاوونه شتون لري. روح د انسان حقیقت دی په داسې حال کې چې بدن نه دی. روح د استراحت ځای هم لري - هغه ځای چې له هغه څخه سرچینه اخیستې ده د هغه اصلي کور یا هېواد دی او دا په خپلو سفرونو کې دې نړۍ ته راغلی دی او مخکې له دې چې بېرته خپل اصل ته راستون شي ، ډېرې مرحلې لري. د روح په سفر کې هر پړاو ، په خپل ذات کې یوه نړۍ ده که د فلسفي تفکر سره وکتل شي. دوی په لاندې ډول دي:

1. لومړی پړاو "*عالم محسوسات*" یا "د حس او احساساتو عالم" دی.

2 . دویم پړاو د *علم تخیلات* یا د تصور قلمرو دی.

3 . دریم پړاو د "*علم محمت*" یا "د نامعلومینو د تشخیص عالم" دی.

4 . څلورم پړاو د *علم معلولیت* یا د ښه نظم ، لاسته راوړنې او ځان آګاهۍ قلمرو دی. په دې پړاو کې یو کس د خپل ځان یا د خپل واقعیت او حقیقت څخه خبر کیږي.

راځئ هڅه وکړو چې د لاندې مثال له لارې د هغوی حالت وپیژنو:

1 . تر څو چې څوک په علم *محسوسات* یا د حس او احساساتو په قلمرو کې پاتې وي او یا هم وي ، هغه د یوې پتنګ په څېر دی چې په غریزي ډول د سوځېدونکي لمبې په شاوخوا کې ګرځي او معلق وي. پتنګ سترګې لري خو د فکر کولو او پادولو عقل نه لري. د سوځیدونکي لمبې لپاره د پتنګ کشش د هغه د ذاتي خاصیت لپاره متل دی چې له تیارې څخه ځان وژغوري او د رڼا د مینې سره شعله ور شي. څرنګه چې دا د متوازن فکر او خوندیتوب ځواک نه لري، په رڼا کې د وتلو په لټه کې، په غلطۍ سره سوځیدونکي لمبه هغه دهلیز ګڼي، چې په پایله کې دا په پای کې په لامبو کې غورځیږي او مړ کیږي. که پتنګ د استدلال وړتیا درلودای وای ، نو د لومړي تود رڼا وروسته به لمبې ته نږدې نه وای تللی. دا کمښت [د عقل] سبب ګرځي چې پتنګ د هیڅ حساب مقام ته ونه رسیږي. د مثال په توګه، برعکس، نور حیوانات هڅه کوي چې د یو شي څخه شرمیږي کله چې دوی ژوبل شي. د لرګي لیدل هغوی له خطر څخه تېنتي.

2 . د علم تخییولات *په دویم پړاو کې* انسان د ښارویو او ضعیفو حیواناتو په قلمرو کې ژوند کوي.

3 . دریمه قلمرو د پورته ذکر شوي "*عالم محمدات*" یا "د ناپوهانو د تشخیص قلمرو" دی. په دې سطحه انسان د وزې او آس په برابرۍ کې راځي یعنې د دویم پړاو د ضعیفو ځناورو په مقابل کې په دې پړاو کې سړی خپل دښمنان پیژني او هڅه کوي چې د خطر مخه ونیسي د طبیعي انګېزو په وسیله یعنې د خپل ژوند د ژغورلو هڅې ، هغه شیبه چې سترګې یې لیوه یا زمري ته واچوي. که څه هم ممکن مخکې یې نه وي لیدلي. په یوه کې یو شي سړی ته وایي چې له ښتلي غویي ، اوښ یا زرافه څخه مه وېرېږئ ، که څه هم هغوی له دوی څخه غټ دي. دا غریزه په طبیعي توګه [او په ذاتي] د خدای له خوا په یو کې ځای پر ځای شوې ده. بیا هم دا ځناور دومره هوښیار نه دي، یعنې په هغه کچه کې چې دوی د خپل ځان د ساتنې وړ وګڼل شي چې په څلورم پړاو کې راځي.

4 . څلورم پړاو د *علم* معارف یا لکه څنګه چې مخکې ذکر شو ، د ښه نظم ، لاسته راوړنو او ځان پوهاوي قلمرو دی. تر دریم پړاو پورې انسان د تیارۍ په ډګر کې پاتې کیږي. په حقیقت کې له همدې ځایه ده چې انسان د

انسان حیثیت ته داخلیږی یعنې د انسان د جلال په عالم کې. داسې شیان په دې پړاو کې لیدل کیږی چې حدس او خرافات په بشپړه توګه له منځه ځی.

په *علم محسوسات* یا د حس او احساساتو په عالم کې انسان د راټلونکو شیانو څخه ځان ژغوری او په خپل صحیح لید کې ارزونه او ارزونه پیل کوی. دلته ، یو څوک شیان لکه څنګه چې ګوری خلاصه کوی. شیان یو وجود لری، یو پېژندنه. څوک هڅه کوی چې هغوی په سمه توګه طبقه بندی کړی او په عمومی توګه په دې کار کې بریالی کیږی. طبعاً د *محسوسات* په نړۍ کې یا د حسی او احساساتو په نړۍ کې د انسان تمرکز پر داسې احساساتو ولاړ دی چې د انسان د تشخیصی احساساتو په وسیله انسان ته لیږدول کیږی، لکه پر ځمکه ګرځېدل. مګر په آخر، څلورم پړاو، دا هم د یو کس ظرفیت په ګوته کوی چې وکولای شی له دې څخه ډیر څه وکړی، لکه په اوبو باندې ګرځېدل. دا د انسان د عروج مرحله ده ، "*عالم مقامات*" یا "د نظم ، لاسته راوړنې او ځان خبری" قلمرو دی. دلته په ښکاره مقایسه، یو کس ګرځېدل کیدای شی د مختلفو طبیعت د حقیقتونو پر بنسټ ولاړ وی، چې د یو کس روح یې قبول کړی او په دې توګه په اوبو کې د تګ توان لری. دا د پیغمبرانو او د خدای "*والیان*" یا صمیمی دوستانو یا مقدسینو برجسته حیثیت دی ، لکه په هوا کې ګرځېدل. خلکو له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل چې آیا عیسی (صلی الله علیه وسلم) یا عیسی مسیح کولای شی په اوبو باندې وګرځی؟ هغه ځواب ورکړ:

وَلَوْ اِزْدَادَ يَقِيْنًا لَمَشٰى فِى الْهَوَاءِ

"[عیسی په اوبو کې روان وو، په هرصورت،] که د هغه عقیده ټینګه وای ، هغه به په هوا کې ګرځېده."

دا ښیی چې داسې شیان په "*عالم ادراک*" یا "د تصور یا ممکن" قلمرو کې دی. په دې توګه ، د انسان د قد په زینه کې د لومړی پله څخه تر وروستی پله پورې د عروج او د فرښتې صفتونو د ترلاسه کولو ډېرې پړاوونه دی چې انسان یې د *معراج* یا د بریالیتوب او جلال اوج ته رسولی دی. در این صعود خطرات زیادی وجود دارد ، از پایین ترین طبقه "*اسفالوس سفیلین*" (پایین ترین طبقه) تا اوج "*اعلیٰ* علین" ، همانطور که در قرآن کریم آمده است :

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

"موږ امانت آسمانونو ، ځمکې او غرونو ته وړاندې کړ ، خو هغوی د هغه له وړلو څخه انکار وکړ او له هغې څخه وېرېدل. انسان آن را حمل کرد که یقیناً بی انصافی و نادان بود." (قرآن، سورة 33، آیه 72)

د انسان په عروج کې د حیواناتو او ډېرو له ټیټې درجې څخه د فرښتو تر پایه پورې بېلابېل پړاوونه دی. دا ځکه چې په *جمادات*، تیږو ، وده او نباتاتو کې کوم خطر نه لیدل کیږی. هغوی نه پوهیږی. برعکس، "*الا الین*" یا د لوړو لوړو څوکیو په اوج کې ځای پر ځای شوی دی. دا امکان نه لری چې هغوی له هغه ځایه نازل شی ، لکه څنګه چې په قرآن کریم کې لیکل شوی دی:

وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعۡلُومٌ

"مونږ هر یو هلته یو پیژندل شوی ستیشن لرو." (قرآن ، سورة ۳۷ ، آیه ١٦٤)

حیوانات د "Asfalus Safileen" *په منځ کې دی*، تر ټولو ټیټ. له دې امله ، د هغوی لپاره هیڅ پرمختګ نه دی شوی. په هرصورت، انسان په منځنی پله [د روحانی زینې] په خطر کې دی. څوک کولی شی د حیواناتو په ژورو کې ډوبه شی، تر ټولو ټیټې سطحې ته [تر څو د هغوی په څېر شی]. سړی کولی شی د فرشتو د سطحې لوړو څوکو ته هم لوړ شی. بنابراین توانایی ، شجاعت به دوش کشیدن چنین مسئولیت جدی "*اشرف المخلوقات*" یا بهترین مخلوقات ، موضوع جوهر [انسان] است. این به این معنی است که تنها انسان در بهترین حالت ، در قد و قامت خود به عنوان "*اشرف المخلوقات*" یا بهترین مخلوقات ، می تواند این چالش را بپذیرد.

بنابراین ، معنی و هدف این رساله این است که به چیزها عمیق تر نگاه کنیم ، نه تنها اینکه یک نگاه سطحی داشته باشیم که آنها به صورت سطحی چه هستند ، بلکه برای اینکه مشخص شود که آنها واقعا چیست . د انسان د ژوند د سفر د هدف په اړه دا خبرې د هغو کسانو لپاره د فکر لپاره خواړه دی چې غواړی د حکمت خبرې واخلی او په خپل ذاتی ارزښت تمرکز وکړی. نه ډیر کارونه د دې ډول او نه هم ډیر خلک شته چې ممکن وغواړی یا یې درک کړی. له دې امله ، د دې موضوع په اړه اوسنی ډیالوګ باید کافی وی.

تعداد زیادی از مردم هستند که نه عاقل هستند و نه از قانون الهی پیروی می کنند. دا هغه خلک دی چې د *اخیرې* یا آخرت د حالت په اړه په رکود کې دی. بلکې هغوی په دې اړه شک لری. په حقیقت کې ، کله چې دنیوی خواهشات له هغوی څخه برلاسی شی ، نو د آخرت د ردولو لپاره مناسب دی. آنها این کار را می کنند و بهانه می آورند تا از خود دفاع کنند . شیطان د خپلو بدو اعمالو ، د خپلو ټولو جادو او مرستو سره هغوی ښاری او هغوی دې ته هڅوی چې فکر وکړی چې د قیامت سزا یو خیالی توهم دی چې د خلکو د وېرې لپاره جوړ شوی دی. در مورد وعده جنت به صالحان ، آنها همچنین آن را به عنوان یک نمایش کاریزماتیک ، یک فانتزی ذهنی تکامل یافته است تا انسان را در سختی های خشک ، ملال آور زندگی قرار دهد و نه چیز دیگر. له دې امله ، دوی د الهی قانون پیروان ته په سپکه سترګه ګوری.

ځینې خلک داسې وانمود کوی چې د دې ټولو ملاحظاتو څخه پورته دی په داسې حال کې چې جامې یې اغوستې دی (د متواضع *صوفیانو* یا روحانی مسافرو جامه یا د روحانی لاسته راوړنې په لاره کې کوشش). داسې څرګندونې له دوی سره کمترین مرسته نه کوی. او نه هم د لیاقت کوم مقام لری. په حقیقت کې ، داسې جعلکاران خپل ځان ته هغومره زیان رسوی لکه نورو ساده لوبانو ته چې د هغوی له خوا فریب خوری او هغوی د روحانی حیثیت لرونکی خلک ګڼی ، چې دوی پرې نه پوهیږی. در حقیقت ، آنها هیچ منطق یا استدلال ندارند که از آنها حمایت کنند . چگونه چنین افرادی می توانند ارزش واقعی پنهان داشته باشند ؟ دوی په لستونی کې هیڅ شی نه لری. در این شرایط ، باید به آنها صریحا گفته شود که اگر یک صد و بیست و چهار هزار انبیاء ، تمام علماء زمان ، همه علماء و اولیاء (دوستان و نزدیکان الهی یا *اولیاء*) همه اشتباه کرده اند و فقط آنها حق دارند ، پس در پرتو جهالت و تکبر آنها چیزی برای اضافه کردن به این موضوع وجود ندارد.

کیدای شی څوک ووایی چې شاید تاسو هغه څوک یاست چې اشتباه کوی. له دې امله ، تاسو د آخرت او د خدای د عذاب په اړه حقیقت نه شئ درک کولی (""*اداب*") ، د روح شکنجه ، د "روح" حکم چې زموږ د حسی ادراک د تسلط له امله دی ، هغه څه منل چې د پنځو حواسو له خوا تجربه نه کیږی ، لکه غلط په داسې سست ځمکې باندې ملموس نه دی. یو کس چې داسې غرور لری، باید ژر تر ژره تشخیص شی چې یو څوک په سمه توګه د هغه په صحیح عناصر کې نه دی په ځانګړې توګه کله چې څوک وایی، "لکه څنګه چې زه پوهیږم چې دوه له یو څخه زیات دی، ما ته اړتیا نشته چې ووایئ، زه په بشپړه توګه پوهیږم چې د روح په نوم هیڅ شی شتون نه لری. دا دوام نه لری، او جسمی خوښی یا درد، په هیڅ حالت کې، د روح د خوښی یا درد سره په تړاو ګڼل کیږی". دا هغه خلک دی چې خدای د هغوی په اړه فرمایلی دی:

وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا

"نو که تاسو هغوی ته د هدایت په لور دعوت کړې ، بیا به هیڅکله هم هدایت نه شی." (قرآن، 18 سوره، آیه 57)

فرض کړئ یو څوک دا استدلال وړاندې کوی ، "ولې باید پاتې عمر مې د تقوا په کلکه کې تیر کړم او بې ځایه ځان له هغو خوشالیو څخه چې دنیا ماته وړاندې کوی ، منع کړم ، په داسې حال کې چې زه په دې اړه هیڅ سرنخ نه لرم چې ته یی د روح او آخرت د ربښتینوالی په اړه راته ووایې ، ځکه چې هغوی ماته ډیر لرې ښکاری ؟ په هر صورت ، زه له دې مسایلو څخه خبر نه یم ". په داسې حالت کې ، ځواب دا دی ، "اوس چې تاسو دا ډیر قبول کړی ، ولې د الهی قانون او لاربښوونې پیروی نه کوئ؟ دا پر منطق ولاړ دی چې کله تاسو د یو شی څخه خبر نه یاست ، تاسو باید هیڅ خطر ونه منئ. فرض کړئ چې تاسو خپل لاس اوږد کړئ چې له یو بشقاب څخه ډوډۍ وخورئ او تاسو ته وویل شی چې مار همدا اوس خپله خوله په کې اچولې ده، تاسو به سمدلاسه له ډوډۍ څخه ووځی. دا بیان ممکن غلط وی ، خو په تاسو کې احتیاط به هیڅکله تاسو دې ته اړ نه کړی چې په خوړو کې برخه واخلئ ، مهم نه دی چې څومره خوندور وی. همداراز فرض کړئ چې تاسو ناروغ یاست او د خپل ژوند په ډار کې یاست او هغه کس چې د شفا جادو لیکی له تاسو څخه غواړی چې یوه ته لږه اندازه سپین زر ورکړئ ، ترڅو څوک وکولای شی چې تعویذ درته تیار کړی ، تاسو به د دې غوښتنې سره سره د خپلو اندیښنو [او تحفظات] برعکس ومنئ. همدارنګه که یو روښان پوه درته ووایی چې کله سپوږمی فلان پړاو ته ورسېد نو د درملنې لپاره باید یو څه ترخه درمل وخورئ. د هغه د خیالی سره سره ، تاسو به د خپلې روغتیا لپاره د یو چا نصیحت تعقیب کړئ ، همدارنګه په دې اساس چې ممکن یو کس صحیح وی".

پس چگونه ممکن است یک صد و بیست و بیست هزار پیغمبر ، عشرات از حکیمان ، دانشمندان ، و اولیاء یا نزدیکان خدا (*اولیاء*) اشتباه و آوازه باشند ، در حالی که یک دروغ یا فالګیر ممکن است درست باشد ؟ دا باید انسان دې ته اړ کړی چې په خپل موقف باندې بیا غور وکړی. این احتمال وجود دارد که کسی الهام بگیرد تا این کار را بر این اساس انجام دهد که اگر این افراد درست می گویند ، پس چرا باید من از آخرت انکار کنم ، شاید با گوش ندادن به آنها و غرق شدن در لذت های دنیوی کورکورانه ، ممکن است در جهان بعدی به طور برگشتی بدبخت شوم. پس چرا من نباید اکنون [از موقعیت غیر قابل دفاع خود که نمی تواند پایدار بماند] فاصله بگیرم ؟

په فرضی توګه، که ټوله نړۍ د چاودار جوار څخه ډکه شی او یو مرغی ته دنده ورکړل شوې وه چې په هرو زرو کلونو کې یو جودار جوار راټول کړی، بیا هم دا د بحث ټکی دی که چېرته چاودار جوار به د ابدیت سره مخامخ شی. نو ولې باید فکر وکړو چې د آخرت عذاب له دې ځایه تر قیامت پورې خطر واخلی؟ خلک په کښتیو او کشتیو کې سفر کوی او د خپل ژوند لپاره د خپلو مالونو د خرڅلاو لپاره له سختیو سره مخ کیږی. ولې انسان باید دا کار ونه کړی؟ تقوی ، جرأت ، او استقامت د زیار ایستونکی ښه ګټه ورکوی.

علی رضی الله عنه [صحابه و ابن عمه رسول الله صلی الله علیه وسلم] په یوه مذهبی بحث کې یو ملحد ته وویل: "که هغه څه چې ته یې وایې صحیح وی ، نو ته به خلاصون ومومی ، خو که هغه څه چې موږ یې وایاست صحیح وی [او هغه څه چې تاسو وایئ غلط وی] ، نو یوازې موږ به خلاصون ومومی او تاسو به د ابدی عذاب الهی سره مخ شئ". علی رحمه الله حکیم وو. هغه نه شو کولای چې استدلال په دې قوی ډول وړاندې کړی. او این را به این دلیل نگفت که او در آنچه می گفت شک داشت ، بلکه او با قدرت فرضیه اظهارات خود را با توجه به ذهنیت ملحد تنظیم کرده بود .

از این رو ، ما به این نتیجه می رسیم که کسی که بیکار می ماند (ضایع می کند) وقت خود را در امور دنیوی به قیمت آخرت (*"اخیره"*) ، آخرت انسان در خطر است. د قوی استدلالونو د قوت په رڼا کې چې دلته وړاندې شوی او د وړاندې شویو مثالونو په رڼا کې ، دا مناسبه ده چې مخالف خطر ونه منی او په ځمکه کې وی.

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ

سلام علی من یتبع هدایت.

موږ د خدای ، *نفس ، دې دنیا او آخرت په اړه خبرې خلاصه کړې* دی. انشاالله اوس به د *ابدی خوشالی او تلپاتې بریالیتوب لپاره* ځلوېښت ضروری عناصر (اراکان یا قدمونه) تشریح کړو.

به این ترتیب غزالی در کتاب عظیم خود "*کیمیا* سعادت" یا "کیمیا یا عامل تغییر برای خوشبختی ابدی و موفقیت بی پایان " به شرح شگفت انگیز خود پایان داد . هغه بیا د ابدی خوشالی او ابدی بریالیتوب ځلوېښت اصولو ته لاندې مقدمه وړاندې کړه:

ما قبلا به تفصیل در مورد موارد زیر صحبت کردیم :

1 . د خدای عرفه (*"معاریفه"*) ،
2 . د خپل ځان پېژندنه (*"نفس"*)،
3 . د نړۍ د حقیقت پېژندنه (*"دنیا"*) ، او
4 . د آخرت د حقیقت پېژندنه (*اخیره*).

د خدای د رضایت او برکتونو د ترلاسه کولو راز د هغه په رښتینی او اخلاص او د هغه په اطاعت کې نهفته دی. په پایله کې انسان باید په پام کې ولری چې لاندې کارونه ترسره کړی:

أ. نه یوازې باید د خدای تر ټولو متواضع او فرمانبردار بنده وی او د هغه عبادت وکړی ، بلکې باید د یو ښه انسان تحمل ، شخصیت ، ښه سلوک هم ولری. د یو کس عمومی سلوک به په دې توګه ، د نورو لپاره جذاب شی [چې ټول د خدای ملګری خدمتګاران دی ، پرته له دې چې نژاد ، مذهب ، رنګ ، ملیت ، کلتور ، عقیده یا بل څه وی] ، پرته له خپل ځان .

ب. دا تر هغه ځایه ده چې یو کس څنګه ښکاری. خو دا کافی نه ده. انسان باید په ټولنه کې هم داسې چلند وکړی چې د هغه چلند د الهی قانون او لارښوونې په حدودو کې پاتې شی. بیا به یو کس په دې توګه وپیژندل شی.

ت. پورته ذکر شوی د یو کس ظاهری چلند دی چې نور یې وینی . اوس موږ د یو کس روح [یا درونی حقیقت] ته راځو. په دې توګه، دا د انسان مکلف دی چې خپل زړه له شر او د هغه له ویجاړیو څخه وساتی.

ث. سړی باید نه یوازې هغه څه چې پورته ذکر شول باید پاملرنه وکړی بلکې باید د هغه "کړن" ته هم پوره پاملرنه وکړی، یعنې که خپل زړه او روح له بدو څخه خوندی وساتی، په عین وخت کې باید روح په ښو فضیلت او نجیب باطنی ځانګړتیاوو سینګار او سینګار کړی.

په دې توګه، د هغو "نه" په پیروی کولو سره چې روح ته هغه څه بد او زیان رسوونکی دی اجازه نه ورکوئ او د هغو ټولو کارونو په تعقیب کولو سره چې ښه او پاک دی او د روح ښایسته باطنی صفتونه پیدا کوی، یو کس به خپل روح ته د هغه د خیر لپاره مساعد خواړه تغذیه کړی. په دې توګه ، انسان به د "*مهلکت*" یا د باطنی شر له مرګونو اثراتو (ټولو منفیاتو او زیانونو ، خصلتونو ، طبعاتو او حالاتو د باطنی وجود) څخه وژغورل شی او د "*منجیات*" یا د روح د باطنی صفات چې هغه پاک ، ښایسته او زینت ورکوی ، پیاوړی شی ، چې روح به پرې په حق فخر وکړی. این چهار عنصر اساسی [کیمیا یا عامل تحول که باعث خوشبختی ابدی و موفقیت ابدی می شود] هر کدام به ده بخش تقسیم شده اند و به شرح زیر هستند...

په دې ټکی کې غزالی د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب څلویښت اصول (یا ګام) څرګندونه پیل کوی. له دغو څلویښتو اصولو څخه شل اصول زمونږ د ظاهری ژوند سره تړاو لری او شل یې زمونږ د باطنی ژوند سره تړاو لری چې زمونږ د زړونو او روحونو بدلولو لپاره زمونږ ژوند ته بدلون ورکړی. در دو بخش بعدی این شرح ، بیست اصل مربوط به زندگی باطنی و تحول درونی ما در اینجا به صورت فشرده از تفسیر شگفت انگیز غزالی در مجموعه حکمت "*احیاء العلوم* الدین" یا "احیا علم راه الدین" ارائه شده است.

د دې رساله لومړی برخه چې د انسان د حقیقت او د انسان د ژوند رښتینی هدف او د تلپاتې سعادت او نه ختمېدونکی بریالیتوب د ترلاسه کولو په اړه خبرې کوی ، اوس پای ته رسیږی. اوس د دې رساله دویمه برخه پیل کیږی.

دویمه برخه: داخلي ویجاړونکي خصوصیات – منفي داخلي کیفیتونه چې افراد، ټولنو او ټول ملتونو ته زیان رسوي او په خطر کې اچوي

په تېرو بحثونو کې د انسان د باطني وجود د حقیقت او د ژوند د حقیقي مقصد د تشریح کولو وروسته ، اوس به موږ د باطني تخریبي خصوصیاتو په څرګندولو پیل وکړو - د ټیټ نفس منفي داخلي خصلتونه چې په روح کې ژور ځای پر ځای شوي دي. دا خصلتونه د افرادو، ټولنو، ټولو ملتونو او نړۍ د ښیګڼې لپاره په بشپړه توګه ویجاړونکي دي ځکه چې دوی د رنځونو لامل ګرځي چې نن زموږ باطني، ټولنې، ملتونو او نړۍ ځوروي. د راتلونکو دوو فصلونو وروسته چې د انسان دروني حقیقت نور هم پلټي، راتلونکي اته فصلونه به دغه داخلي ویجاړونکي ځانګړتیاوو ته نږدې کتنه وکړي تر څو هغوی وپیژني او د هغوی د له منځه وړلو لپاره یې درملنه وکړي. غزالی ، با بیان یک حقیقت عمیق در آخرین کتاب خود ، می نویسد که تمام سختی ها ، آشفتگی ها ، ویرانی ها و مصیبت هایی که در تمام تاریخ بشریت از زمان های بسیار قدیم در جهان رخ داده است ، و تا آخر زمان اتفاق می افتد ، به دلیل نفس پایین انسان اتفاق افتاده و خواهد شد (*منهاج العابدین* یا "د عبادت کوونکو لپاره غوره لاره"، دریم فصل "د څلورو دره خنډ [د باطني کمال په لاره کې]") دا دلیل دی چې د ټیټ نفس تخریبي په باطني وجود کې په نهایت جدیت سره له منځه وړلو ته اړتیا لري. د دې کتاب دویمه برخه هغه لاره روښانه کوي چې یو کس باید د ویجاړیو د ماتولو لپاره چې له دننه څخه سرچینه اخلي ، غوره کړي ، ترڅو مثبت قوتونه وکولای شي وده وکړي او افراد، ټولنې او ټوله نړۍ خپل ټول استعداد ته وده ورکړي.

لومړی څپرکی - د روح د اسرار پیژندل د ځان خبرتیا ، رڼا او روښانفکری معنوی سفر لپاره ضروری دی

د غزالی لومړنی کتاب د هغه د *شاهکار "احیاء العلوم الدین"* یا "احیاء علم الهی " په دریم جلد یا ربع کې د زړه او روح د عجایبو او اسرار ، د منفیاتو په دام کې د هغوی په دام کې د هغوی د ساتنې او پرورش په اړه خبرې کوی ، احساسات، کلمات، اعمال او هستی. د موضوع دا حیرانوونکی سترګې خلاصوونکی تشریح به ټول د داخلی آرامۍ، سکون او حقیقی خوشالی د ترلاسه کولو وسایلو په لور لارښوونه وکړی. شرح غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه می شود :

د نفس ، روح ، قلب او عقل *د اصطلاحاتو معنا او مقصد*

واضح ده چې دا څلور اصطلاحات به په پراخه کچه په بحثونو کې د داخلی تخریبی او رغنده صفاتو، کیفیتونو، خصوصیاتو، میلانتو، میلانتو او مزاج په اړه کارول کیږی. د پوهانو په منځ کې ډیر کم داسې دی چې د دې څلورو اصطلاحاتو له حقیقی ماناوو سره بلد وی او د هغوی د ماناو، محدودیتونو او پایلو د توپیرونو په اړه صحیح پوهه ولری. له همدې امله د دې اصطلاحاتو په نیت کې غلطی کیږی. زه به د دې اصطلاحاتو تشریح په داسې طریقه وړاندې کړم چې زموږ د نیت او هدف سره تړاو ولری [د روح د عجائب او اسرار تشریح] په لاندې ډول وی:

<u>لومړی لفظ - زړه (*قلب*):</u> زړه په دوو ماناوو کې کارول کیږی: د غوښې یوه ټوټه چې د سینې په کیڼ اړخ کې وی. دا یو عجیبه ډول غوښه ده چې په منځ کې یې یوه واټن وی چې توره وینه پکې وی او د نفس چینې او د ژوند وسیله ده. په هرصورت، د هغه د شکل، شکل او حالت تشریح زموږ د بحث هدف سره تړاو نلری. دا د ډاکټرانو موضوع ده. دینی او روحانی اړیکې ورسره نشته ځکه چې د انسانانو تر څنګ ځناور هم له دې څخه خالی نه دی او مړی او ژوندی بدن دواړه لری. په دې کتاب کې، هر چېرته چې دا اصطلاح "زړه" کارول کیږی، دا به د هغه فزیکی شکل، شکل او حالت معنی نه لری ځکه چې دا به په دې مانا وی چې دا د غوښې یوه ټوټه ده او د مرئی قلمرو پورې اړه لری. نه یوازې انسانان بلکې حیوانات هم کولای شی چې په خپلو سترګو یې درک کړی.

د دې اصطلاح دویمه معنی دا ده چې زړه یو الهی روحانی ظرافت دی چې د بدن دننه د جسمانی زړه سره تړاو لری او همدغه ظرافت د انسان حقیقت دی. دا هغه څوک دی چې ادراک کوی. دا هغه څه دی چې [الهی] خطاب کیږی او د انضباط او عواقبو تابع دی. عقل نه شی کولای چې هغه اړیکه درک کړی چې دا ظرافت د جسمانی زړه سره لری ځکه چې دا اړیکه هماغه ده چې ابعاد د بدن سره لری او د هغو کیفیتونو او وسایلو سره د وسایلو د استعمال کوونکی او د استوګنځی سره د استوګنې سره د ابعادو سره دی. دغه ورته والی ، اړیکې او اړیکه به د دوو وجوهاتو له امله نه تشریح کیږی. لومړی دلیل دا دی چې د علم له ښکاره علم سره تړاو لری ، په داسې حال کې چې د دې کتاب موخه د علم وحی

تشریح ده. دوهم دلیل دا دی چې د هغه د تشریح لپاره باید د روح له راز څخه پرده پورته شی. این یک راز است که هیچ چیز در مورد آن از زبان نبوت نازل نشده است یا بیان نشده است. یو غیر پیغمبر څه حق لری چې په دې اړه څه ووایی؟ باید په یاد ولرئ چې هر چیرته چې په دې کتاب کې د زړه کلمه کارول شوې ده ، هغه روحانی ظرافت ته اشاره کوی چې مخکې ذکر شوی [نه د انسان په بدن کې د فزیکی قلب]. زه به د دې ظرافت حالتونه او کیفیتونه تشریح کړم [چې "زړه" بلل کیږی]. بحث در مورد واقعیت و قانون اساسی آن هدف من نیست .

دویمه اصطلاح - روح : دوه ماناوې هم لری. لومړی دا چې "روح" د یو لطیف مادې نوم دی چې د فزیکی زړه په دننه فضا کې اوسیږی. له دې مرکز څخه روح د رګونو او شریانونو له لارې په ټول بدن کې خپریږی. انتشار روح در داخل بدن و دادن نور حیات به اعضاء بدن و اعطای قابلیت های حسی به حواس پنجم ، مانند چراغ است که در خانه قرار داده شود و از آن نور در داخل خانه پخش شود. دا تمثیل ثابتوی چې "روح" د څراغ رول لوبوی، او ژوند د رڼا سره ورته دی او روح چې په بدن کې روان دی د څراغ په څیر دی چې په خپل چاپیریال کې رڼا خپروی او نفوذ کوی. د روح د اصطلاح دا معنی د طبیبانو د اصطلاحاتو سره سم ده. په بل عبارت ، روح یو لطیف تب یا خفیف تبه ده چې په خپل پیدایښت کې نسبتا معتدل وی ، د زړه له رګونو څخه سرچینه اخلی او د خپل تب څخه جوړیږی. دا معنا د دې بحث سره تړاو نه لری بلکې د هغو ډاکټرانو لپاره د پام وړ موضوع ده چې د جسمی ناروغیو درملنه کوی. د دین ډاکټران (روحانی استادان) چې د زړه د ناروغیو درملنه کوی (یعنې باطنی روحانی بیماری) په دې معنا فکر نه کوی بلکې دوی وایی چې روح په انسان کې یو ادراک ظرافت دی. د دې ظرافت تشریح د زړه په تشریح کې هم وړاندې شوی دی. لاندې آیت ورته معنی ورکوی:

قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْـرِ رَبِّى

"هغوی ته ووایه چې روح زما د رب له حکم څخه دی." (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

دا یو داسې مرموز الهی تړاو لرونکی لطیف وجود دی چې ډیری عقلونه د هغه د واقعیت او جوړښت په درک کې نیمګړتیاوې لری.

دریمه اصطلاح – نفس: د دې اصطلاح مانا له بیلابیلو نورو اصطلاحاتو سره هم شریکه ده. د دې اصطلاح دوه معناوې د دې تشریح هدف ته نږدې دی. یو دا چې "نفس" هغه وجود دی چې په انسانانو کې د قهر ، غضب او نفسانی خوندونو مجموعه ده. دا معنا د *صوفیانو* په منځ کې تر ټولو عامه ده (هغه کسان چې په روحانی لاره کې د روحانی کمال، رڼا او په پایله کې د خدای صمیمیت او عرفان په لټه کې دی). نو ځکه وایی چې د نفس په وړاندې باطنی روحانی کشمکش او د نفسانی لذتونو کنټرول او رام کول ضروری دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم په خپل کلام کې همدغه اراده کړې ده:

اعدی عدوک نفسک التی بین جنبیک

"ستاسو تر ټولو لوی دښمن هغه څوک دی چې ستاسو په دننه کې دی (یعنې ستاسو خپل ځان)". (برخته از مجموعه حدیث [تعلیمات نبوی] *بیهقی* د ابن عباس رضی الله عنه

د نفس دویمه معنی هم د الهی روحانی ظرافت سره تړاو لری چې مخکې هم ذکر شو. په حقیقت کې د همدې معنا له مخې دا د انسان حقیقت او وجود دی. مګر دا ځان په مختلفو حالاتو کې د مختلفو درونی کیفیتونو سره ډک دی. له دې امله ، کله چې د الهی اطاعت سره په سوله کې راشی او مخالفت او شک یې له منځه لاړ شی ، نو هغه ته "نفس په آرام" (*نفس المطمه* اینا) ویل کیږی. خدای "نفس په سلامتی" کې په دې الفاظو خطاب کړی دی:

يَـٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾

"ای نفس در آرامش! بیرته خپل رب ته په داسې حال کې چې له هغه څخه راضی یاست او هغه ستاسو څخه راضی شی.
(قرآن، ۸۹ سوره، آیات ۲۷ - ۲۸)

معنای نفس که قبلا ذکر شد ، نه دلالت بازگشت به سوی الله ، یعنی جلال عبودیت ، بلکه در این معنی ، ما بغاوت و رد هدایت الهی را می بینیم که از طرف شیطان الهام و تحریک شده است. د نفس بل حالت دا دی چې د عبادت او عبادت له کمال څخه خالی دی ، بلکې د عیبتونو په خاطر خپل ځان ملامتوی. نفس په دې حالت کې "نفس ملامت کننده" (*نفس اللواما*) بلل کیږی. خدای فرمایی :

وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ

"قسم خورم به خود ملامت کننده [که خود را برای نواقص و بدی های خود ملامت می کند ، یعنی، *نفس اللواما*]."
(قرآن، 75 سوریه، آیه 2)

د نفس بل حالت دا دی چې د نفسانی لذتونو او بدو لپاره د ټیټ خواهشاتو د جریان او فشار په درولو کې بې وسه وی او په حقیر تسلیمی سره هغه ته تسلیمیږی. نفس په دې حالت کې "بد الهام کوونکی نفس" بلل کیږی. قرآن کریم در واقعه حضرت یوسف (علیه السلام) با حاکم مصر نفس را ذکر می کند:

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِىٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ

"زه پاکی نه منسوب کوم او خپل 'نفس' معصوم ګڼم [زیرا] ټیټ نفس یوازې شر [د انسان په زړه کې] الهام ورکوی."
(قرآن، 12 سوره، آیه 53)

په اصل کې ، نفس هغه وخت بد دی دی چې د بدی ، خواره خواهشاتو ، او د نفسی لذتونو (*نفس العماراتو ب السو)* ته میلان ولری ، او ښه او قابل ستایش هغه وخت وی چې په سکون کې وی او راضی وی [د الهی امراتو او هدایاتو او پرهیز له ټولو بدی او منفو په ټولو شکلونو او شکلونو] .

<u>څلورم اصطلاح عقل (*عقل*):</u> دا اصطلاح هم د ګڼو ماناوو لپاره استعمالیږی. دوه له دې ماناوو څخه د دې کتاب هدف ته نږدې دی. لومړی دا چې عقل د مسایلو او څیزونو د حقیقت د پوهې نوم دی. په دې صورت کې عقل د علم له خاصیت

سره تړلی دی او مسکن یې زړه دی. ځینې وختونه عقل د علم خاوند ته وایی چې د زړه خاصیت دی. د دې معنا په صورت کې، عقل هماغه روحانی ظرافت دی چې د تېرو دریو اصطلاحاتو په تشریح کې ذکر شوی دی. د عقل د دوو ماناوو په تشریح کې یوه شئ چې هر څوک په دې حقیقت پوهېږی چې عالم یا عالم په شخص کې موجود دی او ظاهری او مرئی دی او د علم خاصیت په داسې یو کس کې ژوره ریښې لری. کیفیت یا خاصیت هغه څه دی چې د هغه خاوند نه دی. له دې امله ، "عقل" کله کله دې خاصیت ته اشاره کوی چې د پوهې په نامه یادېږی او کله هم د دې خاصیت لرونکی ته اشاره کوی. یو پیغمبری روایت (د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم حدیث (د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم) په همدې مانا اشاره کوی چې په لاندې ډول دی:

اول ما خلق العقل

"لومړی شی چې خدای پیدا کړ عقل و (*عقل*)".

دلته هغه خاصیت چې ورته اشاره شوې ده ، نه شی کولای پوهه وی ځکه چې پوهه په خپله وجود نه لری مګر هغه څه چې ورته اشاره کیږی هغه بدن دی. ولې لومړی بدن پیدا کیږی ځکه چې لومړی د پوهې ځای ته اړتیا ده ، بیا باید علم پیدا شی چې د دې استوګنځی خصوصیت دی او یا دواړه باید په ګډه پیدا شی؟ همچنین ، این ممکن نیست که به ویژگی های دانش پرداخته شود.

نتیجه این است که اهمیت این چهار اصطلاح مشابه و متفاوت است. د دې څلورو اصطلاحاتو له حقیقت سره بلد څوک پوهېږی چې د دې اصطلاحاتو تر منځ هېڅ توپیر نه شته. د دې ټکی د تشریح لپاره اړینه وه چې د دې څلورو اصطلاحاتو په معانی کې ورته والی او توپیرونه تشریح شی.

هر چېرته چې قرآن او حدیث (د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایتونه) د زړه اصطلاح کاروی ، هغوی هغه قوه ته اشاره کوی چې د څیزونو حقیقت درک کوی. دا قوه د انسان په دننه کې شتون لری. د زړه کلمه د دې قوه د اشارې او اشارې لپاره کارول کیږی ځکه چې د ادراک دغه قوه د جسمانی زړه سره ځانګړې اړیکه لری. که څه هم دا قوه د ټول بدن سره تړاو لری او د بدن د ټولو غړو څخه د خپلو کارونو لپاره کار اخلی ، خو دا د بدن د غړو سره مستقیماً اړیکه نه لری بلکې یوازې د فزیکی زړه له لارې ده. دا په دې معنی ده چې د انسان په بدن کې فزیکی زړه د دې الهی روحانی ظرافت ، یوه ، پایتخت او د دې غره سوار دی . دا په دې معنی ده چې جسمانی زړه د دې الهی روحانی ظرافت پاچاهی ده [چې "زړه" یا "روح" ورته ویل کیږی] او هغه تخت دی چې پر هغه ناست دی او د بدن په ټوله پاچاهی حکومت کوی. فزیکی زړه د دې ظرافت د حاکمیت د پیل ټکی دی. نتیجه دا ده چې هغه اړیکه چې الهی روحانی ظرافت چې "زړه" ورته ویل کیږی د جسمانی زړه او بدن سره لری هماغه اړیکه ده چې خدای د *"ارش"* (یا "د الهی قدرت واکمنی") او د *"کرسی" (یا عرش الهی یا "* آسمانی کرسی د عالی الهی فضیلت" سره لری).

د زړه لېنکر (*قلب*)

خدای فرمایی :

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

"لا څوک ستا د رب لښکر نه پوهیږی مګر هغه . "   (قرآن، سورة 74، آیه 31)

په دې آیت کې د خدای لښکر ذکر شوی دی چې شمېر یې له هغه پرته بل څوک نه پوهیږی. دا لښکرې په زړونو، روحونو او بېلابېلو نورو بې شمېره کایناتو کې شتون لری. څرنګه چې زموږ د بحث موضوع زړه ده ، زه به د زړه د لښکرو یادونه وکړم.

زړه دوه لښکرې لری: لومړی لښکر چې په ظاهری سترګو لیدل کیږی او دویم لښکر چې د عقل په عین ادراک کیږی. زړه د پاچا په څېر دی او لښکرې یې د هغه د وزیرانو او نوکرانو په څېر دی. هغه لښکرې چې د بهرنی سترګې سره لیدل کیدی شی عبارت دی له لاسونو، پښو، سترګو، غوږونو، ژبې او د بدن نور ټول اندام. دا ټول جسمانی اعضاء ، که ظاهری او باطنی ، د زړه خدمتګاران دی ، وهم د هغه په اطاعت واجب شوی دی او هر ډول یې غواړی ، او وظیفهم خدمت واطاعت د زړه دی ، او نه شی کولای چې په هغه کې عصی وکړی او د شهاواتو او خواهشاتو خلاف عمل وکړی. د مثال په توګه، کله چې سترګې ته د خلاصولو امر وشی نو خلاصیږی، کله چې د بندولو امر وشی نو بنده کیږی. کله چې پښو ته د حرکت امر وشی ، حرکت کوی ، کله چې ژبه ته د خبرو امر وشی ، خبرې کوی. ټول اندامونه داسې دی. د هغوی اطاعت د ځینو دلایلو له امله د فرښتو اطاعت ته ورته دی. له دې امله ، فرشتې په ذات کې مطیع دی ځکه چې د هغوی د خلقت هدف اطاعت دی او نه شی کولای چې له دې هدف څخه انحراف وکړی. د حالت فرشتې په کې دی:

لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"هغوی د خدای له حکمونو څخه انحراف نه کوی او هغه څه کوی چې دوی ته ویل شوی دی."   (قرآن، سورة 66، آیه 6)

په هرصورت، د فرښتو د اطاعت او د بدن د غړو د اطاعت تر منځ یو توپیر شتون لری: فرښتې د هغوی د اطاعت علم لری، مګر د بدن غړی دا نه لری. کله چې سترګې پرانیستل شی ، هغوی خلاصیږی ، خو هغوی حتی د خپل وجود څخه هم خبر نه دی او نه پوهیږی چې د خپل پاچا او د هغه د حکومت په اطاعت کې ، چې زړه دی ، خلاص کیږی.

لکه څنګه چې زړه د الهی حقیقت ته د روحانی سفر لپاره د سپرلی او تدارکاتو ته اړتیا لری (*سلوک* یا روحانی مبارزه د *خدای معرفه* یا عرفان ته د رسېدو لپاره چې د ژوند هدف دی لکه څنګه چې غزالی مخکې بیان کړی دی) ، همداسې د مددګارانو او خدمتګارانو ته اړتیا لری. دا هماغه سفر دی چې د هغه لپاره جوړ شوی دی. خدای فرمایی :

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"او ما جن (مافوق الفطرت غیبی مخلوقات چې په ځمکه کې موجود دی) او انسانان یوازې د خپل عبادت لپاره پیدا کړی دی."   (قرآن، 51 سوره، آیه 56)

د زړه سوار جسم دی ، علم د دې سفر لپاره د هغه رزق دی ، او د دې رزق د ترلاسه کولو لاره د صالحو اعمالو ترسره کول دی. دا ممکنه نه ده چې هیڅ بنده [د خدای ، یعني انسان] بې له دې چې په دې دنیا کې پاتې شی [او دنیوی ژوند وکړی]. د لرې منزل ته د رسیدو لپاره، دا اړینه ده چې نږدې منزل ته ورسیږی. همدا دلیل دی چې نړۍ ته "د آخرت کرونده" ویل کیږی [ځکه چې هغه څه چې تاسو دلته وکریئ ، هلته به یې ریبی کوئ] ، نړۍ د هدایت د مقصدونو په منځ کې یو مقصد دی. دې ته "جهان" ویل کیږی ځکه چې دا یو نږدې منزل دی. له دې امله بل مقصد ته د رسیدو لپاره اړینه ده چې له دې [نږدیکه] مقصد څخه مواد واخلی. څرنګه چې بدن د سپرلۍ د غره حیثیت لری چې منزل ته ورسېږی ، نو د بدن ساتنه او ساتنه اړینه ده. د بدن ساتنه او ساتنه د هغه د روغتیا او سلامتیا لپاره مناسب خواړه ورکول او د هغو خوړو څخه چې کیدای شی مضر یا وژونکی وی مخنیوی کوی. د خوړو د ترلاسه کولو لپاره دوه لښکرې پکار دی: یو داخلی او هغه اشتها او دویم خارجی لکه لاسونه او د بدن نور غړی چې د ډوډۍ د ترلاسه کولو لپاره کارول کیږی.

په زړه کې آرزو پیدا شوې ده او د دې خواهش د پوره کولو لپاره د بدن خارجی غړی ورکړل شوی دی. به همین ترتیب ، دو ارتش برای محافظت از چیزهای مخرب [به انسان] وقف شده است. لومړی په باطنی وجود کې دی چې غوسه ورته ویل کیږی او دویم په بهرنۍ برخه کې چې د لاسونو او پښو څخه جوړ شوی دی. انسان له هغو څخه د غوسې د اغیزو د ترسره کولو لپاره کاروی. په بدن کې د دغو غړو شتون داسې دی لکه یو عسکر چې وسلې او د جګړې وسایل لری. سربېره پر دې د ډوډۍ خواهش او اړتیا کافی نه ده بلکې انسان باید د ډوډۍ حالت وپیژنی نو ځکه د داخلی او ظاهری لښکرو اړتیا لیدل کیږی. بهرنۍ لښکرې پنځه حواس لکه اوریدنه ، لیدل ، بوی کول ، لمس کول او مزه کول او داخلی لښکرې شاملې دی چې یو څوک د دې پنځو حواسو له ادراک څخه خالی نه وی. د زړه د خدمتګارانو او مددګارانو په اړه ډېر بحث کېدای شی. دا بحث دومره مفصل دی چې حتی جلدونه هم د هغې لپاره کافی نه دی. من سعی کرده ام که در این مورد چیزی در کتاب شکرگزاری بنویسم [در این کتاب حاضر " احیای علم راه خدا "] (فصل 12) . د حق غوښتونکی (*سالک*) باید په دې قانع وی.

د زړه بندان درې ډوله دی: لومړی ډول هغه دی چې د یو شی لپاره رغبت پیدا کوی چې یا د منفعت لپاره وی او یا د ضرر د دفع لپاره. مثال اول میل (مثلاً لوږه) است و مثال دوم خشم است. دا ډول خدمتګار ته "قصد" هم ویل کیږی. دویم ډول هغه خدمتګاران شامل دی چې د یو هدف د لاسته راوړلو یا د ارادې د بشپړولو لپاره د اندامونو (یا د بدن د اندامونو) د حرکت سبب کیږی. دې ته قوت یا وړتیا (*قدره*) ویل کیږی چې د بدن په ټولو غړو او د بدن په هر شریان او رګ کې خپریږی. دوهم ډول عبارت دی له هغو نوکرانو څخه چې د جاسوسانو په څېر ربښتینولۍ درک کوی او له هغو څخه خبر تر لاسه کوی. د لید ، اوریدلو ، بوی ، لمس او خوند وړتیاوې له دې سره تړاو لری. دا قوتونه په خپلو اړوندو اندامونو کې خپریږی. دې ډول ته "پوهه او ادراک" ویل کیږی. د دغو داخلی خدمتګارانو ترڅنګ ظاهری خدمتګاران هم شته چې د وسایلو او اسبابو رول لوبوی، لکه په ګوتو کې د نیولو قوت او په سترګو کې د لیدلو وړتیا. نور قوتونه او اندامونه هم په ورته ډول استنتاج او درک کیدلی شی.

زموږ د بحث تمرکز بیرونی اندامونه نه دی ځکه چې هغوی د فزیکی قلمرو سره تړاو لری [چې لیدل کیږی] بلکې موږ به د باطنی مرستندویانو او خدمتګارانو په اړه بحث وکړو چې په سترګو نه لیدل کیږی او نه لیدل کیږی او دا د "ادراک او پوهې قوتونه" بلل کیږی. بیا د ادراک دغه قوتونه دوه ډوله دی: ځینې په بهرنی اندامونو کې اوسیږی او دا د اوریدلو ، لیدلو ، خوند ، لمس او بوی پنځه حواس دی او ځینې یې د مغزو په رګونو کې اوسیږی او هم پنځه دی. کله چې څوک یو شی وینی او بیا سترګې پټې کړی ، نو د هغه څه چې لیدل شوی دی هغه تصویر په زړه کې تر اوسه وی او دې ته "خیال"

وایی. بیا دا انځور د هغه شی له یادولو سره تړاو پیدا کوی او دې ته "حافظه" وایی. کله چې څوک په هغه څه فکر کوی چې په حافظه کې پاتې دی او ځینې یې له نورو سره یوځای کوی او هغه څه چې هېر شوی دی په یاد ساتی ، او د هغه شی تصویر یا تصویر بیا په ذهن کې راڅرګند شی او ټول حسی ادراک په خپل فکر کې راغونډ کړی ، نو بیا دې ته یادونه ، تفکر او ګډ احساس وایی. که خدای د حفظ ، تفکر ، یادولو ، تخیل او فکر قوتونه نه وای پیدا کړی ، نو دماغ به له هغو څخه خالی شوی وای لکه څنګه چې لاسونه او پښې د نورو قوتونو څخه خالی دی پرته له هغه څه چې د دوی لپاره په نظر کې نیول شوی دی. څرنګه چې دا قوتونه په طبیعت کې داخلی دی ، د هغوی استوګنځی هم داخلی دی.

دا د زړه لښکر مختلف ډولونه دی. د هغوی پوهیدل او پوهیدل په لړې نظری پوړې تړلی دی. د هغو کسانو لپاره چې پوهه نه لری ، تفصیلاتو ته اړتیا لری. له همدې کبله د دې ډولونو د رڼا اچولو لپاره به ځینې بېلګې وکارول شی ترڅو حتی مبتدی کسان پرې پوه شی.

د زړه باطنی خدمتګاران (قلب) او د هغوی اسانه پوهېدل مثالونه

کله چې غوسه او خواهش د زړه دوه خدمتګاران د زړه اطاعت وکړی او د زړه تابع شی نو دا په روحانی لاره کې لویه مرسته ده. زړه هغوی په روحانی سفر کې تر ټولو ښه ملګری او ایثار او مخلص مددګاران ګڼی. کله ناکله دغه دوه خدمتګاران په نافرمانی او سرکښی باندې لګیا وی او د زړه د اطاعت پر ځای یې د زړه د اطاعت کولو ته اړ باسی او د زړه د تباهی سبب ګرځی. خو زړه له دې پرته نور خدمتګاران او مددګاران هم لری ، او که شهوت او غضب د بغاوت په لوری میلان وی ، نو زړه باید مایوسه نه شی ، بلکې د هغوی په وړاندې باید د نورو بندمانو مرسته وغواړی. ځینې وختونه غوسه او خواهش د شیطان په ډله کې یوځای کیږی. که زړه د الهی لښکرو څخه مرسته ونه غواړی او پرځای یې اجازه ورکړی چې د غضب او شهوت لښکرې په نفس تسلط پیدا کړی ، نو هغه به د تباهی او بې سارې زیان په لور روان وی. ډېری خلک په دې حالت کې دی ، عقل یې د شهوت او خواهشاتو تابع دی او د هغوی د پوره کولو لپاره بهانه لټوی. هغه څه چې باید پېښ شوی وای ، هغه دا دی چې شهوت او خواهشات باید د هغوی د عقل تابع شوی وی. دا مهم ټکی به د ځینو تشبیهاتو له لارې په لاندې ډول تشریح شی.

لومړی قیاس: راځئ فرض کړو چې انسانی نفس ، هغه روحانی ظرافت الهی چې څو ځله ذکر شوی ، په خپل هېواد او پایتخت کې د پاچا سره ورته دی. بدن د هغه د حاکمیت مرکز دی او پایتخت دی. د بدن غړی د شاهی کارکوونکو سره ورته دی. قدرت عقل ، مشاور مخلص و وزیر هوشیار و وفادار آن است . قهر د هغه ساتونکی او د ښار قاضی دی، او د دښمنانو په وړاندې د پاچا ساتنه د هغه د شاهی دندو په ډله کې ده. شهوت (یا خواهش) د هغه بد چلند او بد مزاج خدمتګار دی چې د ښار خلکو ته د ډوډۍ برابرولو مسؤلیت لری. دا شخص یو عادی دروغجن، فریبکار، فریبکار او شیطانی دی چې ممکن صادق ښکاری خو د اخلاص تر شا یې یو وژونکی زهر دی. د مخلص مشاور او وزیر له نظر او پلان سره مخالفت د هغه طبیعت او عادت دی او یوه لحظه هم نشته چې عقل په مخالفت کې نه وی. په دې صورت کې که پاچا د خپل وزیر په وړاندیز او پلان عمل وکړی ، له هغه سره مشوره وکړی او د دې بدمعاش په پرهېزګاری سره ښکاره کړی چې د حکومت په ګټه له هغه څخه لرې پاتې کیږی. برسېره پردې، دا د ښار قاضی ته لارښوونه کوی (یعنې

غوسه) چې د دې شیطانی خدمتګار او د هغه پیروانو ته پام وکړی او که په غلطو اعمالو کې ښکیل وی نو سزا ورکړی. هیله ده چې په دې حالت کې به دغه نوکر بغاوت ونه کړی او د پاچا تابع او وابسته پاتې شی او حکومت به په عدل او دسپلین چلیږی. همدارار که نفس د عقل څخه مرسته غواړی او کله د غضب د محافظ له لارې شهوت ته ګوزار ورکړی. او کله کله د غوسې د قوت او حاکمیت د کمولو لپاره د شهوت څخه مرسته وغواړی ، نو ټول قوتونه او ورتیاوې یې په اعتدال کې پاتې کیږی ، اخلاق او خوی یې ښه پاتې کیږی. اگر از این راه منحرف شود ، در میان کسانی خواهد بود که در مورد آنها الله می فرماید:

أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ

آیا ودې د هغه کس حال چې خپل خواهشات یې له دنیای نفس معبود کړی دی او الله تعالی یې بې لارې کړی دی رغم علمه ؟ (قرآن، 45 سوره، آیه 23)

وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث

"هغه د خپلو ټیټو خواهشاتو [او شهوت] پیروی پیل کړه نو د هغه حالت د هغه سپی په څیر شو چې که تاسو یې ووهئ ، پتلون یې واغوندی او که یې پریږدئ ، بیا هم پتلون کوی." (قرآن، 7 سوره، آیه 176)

قرآن کریم د هغه چا په هکله وایی چې خپل ځان د شهوت له فریب څخه ژغوری:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾

فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

"هغه څوک چې د خپل رب په حضور کې له ودریدو څخه ډار او د نفس څخه یې منع کړ (*نفس*) از خوار خواهشات و شهوات ، بهشت به محل سکونت انسان خواهد بود." (قرآن، 79 سوره، آیات 40 - 41)

حالت تحمیل خشم و آرزو بر یکدیگر و منافع بدست آمده از این [کشمکش درونی] در فصل مبارزه روحانی برای تأدیب نفس ، انشاءالله ذکر خواهد شد.

قیاس دوم : فرض نفترض أن الجسد شهر والعقل ، أي قوة الإدراك في الإنسان ، حاكمه علیه ، والحواس الظاهرية والداخلية هي معاوناته وعسكريها ، وأعضاء الجسم رعاياه ، والنفس الأدنى متمايل بالأب - الذي يمكن تفسيره على شكل شهوت وغضب ، وهو عدوله ويرغب في تولي الحكومة [العقل] لقتل جميع رعايا. په دې صورت کې، بدن د جګړې ډګر ته ورته دی چېرته چې د ښار حاکم پخپله د دښمن سره د جګړې لپاره حاضر وی. که په جګړه کې برلاسی شی او دښمن دې ته اړ کړی چې وتښتی ، نو دا مبارزه به په شاهی دربار کې باج او ستاینه ترلاسه کړی. خدای فرمایی :

فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ دَرَجَةً

"الله تعالی د هغو کسانو چې په خپل نفس او مال کې جهاد کوی د هغو کسانو په پرتله چې یوازې په کور کې ناست دی [او ډیر کار نه کوی] لوړ او لوړ کړی دی." (قرآن، سورة 4، آیه 95)

په هرصورت، که هغه (یعني عقل) په زړورتیا عمل ونه کړی او د دښمن (یعني ټیټ نفس) له خوا ماتې وخوړه، نو دا به یو بدمرغه عمل وی او د غفلت سختې پایلې به ولری.

یو پیغمبری روایت (حدیث) ورته هڅه په لاندې ډول ده:

رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر

"موږ له یوې کوچنۍ هڅې څخه بیرته راستنیږو (هغه جګړه چې د خپل ځان د مشروع دفاع او د ځان ساتنې لپاره د یرغلګر پوځ په وړاندې چې د ټولنې موجودیت ته ګواښ کوی) ته یو لوی کوشش (روحانی مبارزه چې خپل ځان لاندې کړی تر څو خپل شیطانی تمایلات مات کړی)".

دریم تشبیه: راځئ فرض کړو چې عقل هغه سپور دی چې د ښکار په نیت روان دی. آرزو او شهوت د هغه آس دی ، او غوسه د هغه سپی دی. که سپور په ښکار کې تخصص ولری، آس روزل شوی وی، او سپی اهلی شوی وی نو دا سپور به په خپل هدف کې بریالی وی. په ډاډ سره ویلی شو چې سپور به په بریالیتوب سره د ښکار سره کور ته راستنیږی. دویمه سناریو دا ده چې سپور له دې هنر څخه ناخبره وی ، آس یاغی او سپی لیونی وی. د داسې انسان څخه دا تمه نه شی کېدای چې په بریالیتوب سره بیرته راستنیږی. که څوک په خوندی توګه کور ته راستون شی نو دا کافی دی. د سپور د پوهې او مهارت نشتوالی د انسان د ناپوهی په څېر دی ، د آس سرکشی د شهوت او د سپی لیونتوب د غوسې د حاکمیت په څېر دی.

د انسان د زړه ځانګړتیاوې

هغه څه چې تر اوسه بیان شوی نه یوازې د انسانانو په لاس کې دی بلکې د حیواناتو په لاس کې دی. د مثال په توګه، خواهش، غوسه، داخلی او خارجی حواس په حیواناتو کې دی لکه څنګه چې په انسانانو کې دی. دا تر دې حده ده چې وزه چې لیوه ته ګوری پوهیږی چې غواړی پر هغه برید وکړی او پوه شی چې د زړه له مخې تښتی. دا هغه باطنی ادراک دی چې د انسان لپاره ځانګړی نه دی او حتی بې عقل ځناور هم له دې قابلیت څخه ګټه اخلی او د هغې له لارې خپله ګټه او تاوان درک کوی. دلته موخه دا ده چې هغه شیان چې د انسانانو لپاره ځانګړی دی او د هغوی له امله د نورو مخلوقاتو په پرتله برتری او برتری او له خدای سره قرب او صمیمیت لری.

باید څرګنده شي چې د انسان په زړه پورې مسایل یوازې دوه دي: لومړی علم او دویم نیت دی. دلته د پوهې معنی د دنیایي، راتلونکې نړۍ او فکري حقیقتونو پوهه ده. دا مسایل او حقیقتونه د حواسو له لارې نه درک کېږي او حیوانات د انسانانو سره د هغوی د ادراک وړتیا نه شریکوي. برسیره پردې، منطق او دلیل هم د عقل لپاره ځانګړي دي ځکه چې یوازې انسانان کولی شي پریکړه وکړي چې دا ممکنه نه ده چې یو کس په یو وخت کې په دوو ځایونو کې موجود وي. که څه هم یو څوک یوازې یو محدود شمېر خلک لیدلی دی، خو دا اصل د نړۍ په ټولو خلکو باندې د تطبیق وړ دی.
بنابراین ، ما می دانیم که تطبیق این اصل بر همه مردم یک موضوع اضافی است که فقط مربوط به عقل است. کله چې د اکتسابي او بیروني پوهې حالت داسې وي ، هغه پوهه چې د شخصي مشاهدې له لارې ترلاسه کېږي د دې اصل ارزښت لري. کله چې انسان د هرې موضوع اخري پای ته وګوري او په هغه کې ښېګڼه ووینې ، نو په انسان کې ورته والی پیدا کوي او د هغه د ترلاسه کولو شوق په یوه کې پیدا کېږي. دا په نیت کې هغه نه دی چې "شهوت" یا "خواهش" ورته ویل کېږي چې په حیواناتو کې هم موجود دی بلکې دا د شهوت د ارادې برعکس دی. د شهوت او نیت تر منځ توپیر به د یوې بېلګې سره روښانه شي چېرته چې شهوت د ناروغی په وخت کې د ټولو خوندورو خوړو په لور میلان لري، مګر عقل انسان له دې افراط څخه منع کوي او هغه مضر ګڼي. دا منع د شهوت نه بلکې د عقل له اړخه دی. که خدای هغه اراده نه وای پیدا کړې چې عقل ته زړه راښکونکې وي او انسان به بیا پر هغوی عمل کړی وای ، نو د عقل د پیدایښت هدف به له منځه تللی وو.

دا ښیي چې د انسان په زړه کې پوهه او نیت دوه داسې شیان دي چې په حیواناتو او حتی په کوچنیانو کې نه لیدل کېږي. بلکې دا خاصیت [د علم او عقل چې د صحیح او باطل ، زیان او ګټور په توپیر کې مرسته کوي] د بلوغ څخه وروسته په هغوی کې القا کېږي که څه هم شهوت ، غضب ، ظاهري او باطني حواس له هماغه پیل په هغوی کې موجود دي.

د دې علم د ترلاسه کولو دوه درجې: موږ پوهېږو چې ماشوم د بلوغ وروسته دا خصوصیت ترلاسه کوي. دا لاسته راوړنه یا اکتساب دوه درجې لري. لومړۍ درجه دا ده چې یو کس د بنسټیزو معلوماتو پوهه لري ، یعني ، یو کس فکر کوي چې ناممکن او ممکن تر حده ممکن دی. په دې صورت کې به وویل شي چې څوک له بنسټیزو څخه خبر دی خو مشاهده شوی پوهه نه لري. خو ویلی شو چې د مشاهده شوې پوهې ترلاسه کولو ته نږدې دی چې د بنسټیزې پوهې په برخه کې د هغه خطاط په څېر دی چې کېدای شي له خطاطۍ سره بلد نه وي خو د خطاطۍ له وسایلو لکه رنګ ، قلم او توري سره بلد وي. داسې انسان ته خطاط نه شي ویل کېدای ، خو په یقین سره ویلی شو چې دغه هنر ته نژدې دی.

دویمه درجه دا ده چې انسان د دې پوهې ثروت د تجربې ، تفکر او فعاله زده کړې له لارې ترلاسه کوي او دا پوهه د خپل حافظه په ذخیره کې په دې نیت ساتي چې هر وخت چې وغواړي ترې ګټه پورته کړي. داسې انسان د یو ماهر خطاط په څېر دی چې ښایي اوس لیک نه وي لیکلی خو د خطاطۍ په پوهه کې ښه پوه وي او هر وخت چې وغواړي لیکل کولی شي. دا د انسان تر ټولو لوړه درجه ده. په دې درجه کې بې شمېره رتبې شتون لري. مقدار دانش ، چه کم و چه زیاد ، و کار ، تفاوت در روش های تحقیق برای هر فرد متفاوت است و از این رو ، هر کس در یک حالت مختلف قرار دارد. ځیني زړونه دا پوهه د روحاني بیداري یا الهام (*الهام*) او روحاني پرده (کشف) له لارې درک کوي. ځیني زړونه یې د لارښوونې او زده کړې له لارې ترلاسه کوي. ځیني خلک دومره ځیرک او چټک زده کوونکي دي چې په څو ثانیو کې په سختو مسایلو پوهېږي. ځیني خلک دومره کم فکر او ورو زده کوونکي دي چې دوی پرته له تکرار، غور او مشورې څخه په هیڅ شي نه پوهېږي. په دې علم کې د علماوو ، پوهانو ، انبیاء او اولیاء رتبې سره توپیر لري. تر کومه ځایه چې د لوړې رتبې خبره ده ، هیڅ حد یا پای نشته ځکه چې د پوهې دایره ډېره پراخه ده. په دې کې تر ټولو لوړه درجه د

هغه پیغمبر ده چې په هغه باندې زیاتره یا ټول حقایق بې له کوم زیار او زده کړې د څښتن تعالی له فضل نازل کیږی. دا نیکمرغی او ریښتینی بریالیتوب (سعده) انسان خدای ته نږدې کوی. دا نږدیوالی د ځای او واټن نږدیوالی نه دی بلکې دا د معنوی معنی، واقعیت او باطنی ځانګړتیاوو له لحاظه نږدیوالی دی. په دې نږدیوالی [او له الهی سره صمیمیت] کې صفونو ته پورته کیدل او په دې روحانی سفر کې په یوه ایستګاه کې پاتې کیدل ، د روحانی مسافرینو لپاره د مرحلو پړاو دی. په دې معنوی سفر کې د رتبو ، درجو او مقامونو حد نه لری. هر مسافر د تیرو پړاوونو څخه خبر دی خو د راتلونکو پړاوونو څخه خبر نه دی. اما انسان به آن ایمان به غیب ایمان می آورد ، همانطور که ما به انبیاء و نبوت ایمان داریم ، هرچند که حقیقت نبوت جز انبیایان کسی را معلوم نیست. لکه څنګه چې په جنین کې زیږیدلی ماشوم د شیدې ورکولو او شیدو ورکولو ماشوم حالت نه پیژنی او د مشر ماشوم حالت نه پیژنی چې په شیانو پوهېدل پیل کړی وی او داسې ماشوم په وار سره د یو بالغ هوښیار کس حالت او نه هغه پوهه نه پیژنی چې یو بالغ هوښیار کس یې ترلاسه کړی دی. به همین ترتیب ، یک فرد فهیم یا عاقل نمی داند که خداوند چه نعمتهایی را به اولیاء و پیامبران خود عطا کرده است و چه رازهایی (حقایق از عالم غیب که برای مردم عادی ناشناخته است) نازل شده است. خدای فرمایی :

مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا

"کله چې خدای د خپلې رحمت او برکتونو دروازې پرانیزی ، هیڅوک نشته چې هغوی وتړی." (قرآن، 35 سوریه، آیه 2)

این رحمت و برکات الهی برای همه [بدون هیچ تبعیض] از فضل و لطف الهی مشترک است و در آن بخل وجود ندارد. خو دا په هغو زړونو کې څرګند دی چې د رحمت او سخاوت د نسیم د راتلو په تمه دی چې د داسې ظهور لپاره پرانیستی ساتل شوی دی لکه څنګه چې په *حدیث* کې راغلی دی:

ان لربكم في ايام دهركم لنفحات الا فتعرضوا لها

"ستاسو د ژوند په ورځو کې، د خدای د رحمت او برکتونو ډېرې نسیمونه دی. تاسو باید د هغوی په لټه کې واوسئ [لکه څنګه چې هغوی هغه وخت ترلاسه کیږی کله چې څوک چمتو وی او د لومړی ځل لپاره یې د ترلاسه کولو وړتیا لری]."

"انتظار این نسیم و مراقب آنها" به این معنی است که باید قلب [و روح] را از کدورت ، ناپاکی ها و کثافت که به دلیل صفات و آداب مذموم و ناپاک در آن جمع می شود ، پاک و پاک کرد. دا به ډیر ژر په تفصیل سره تشریح شی. این سخاوت و سخاوت الهی در حدیث زیر اشاره شده است:

ينزل الله كل ليلة الى سماء الدنيا فيقول هل من داع فاستجيب له

"خدای هره شپه د ځمکې پر آسمان کوزیږی او وایی، آیا څوک شته چې زما څخه زاری وکړی ترڅو زه یې وکړم؟" (روایت شده توسط *حدیث* ټولګې *بخاری* او *مسلم* د ابو هریره او ابو سعید (رضی الله عنه)

پیروی از *حدیث قدسی* (حدیث حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ، که در آن از الله نقل شده است) همان رحمت الهی را به شرح زیر اعلام می کند:

لقد طال شوق الابرار الى لقائي وانا الى لقاءهم اشد شوقا

"پرهیزګاران صالحان په بې صبرۍ سره زما سره د لیدلو په تمه دی او زه د هغوی د لیدلو لپاره ډېر لیواله یم." (روایت شده توسط *مجموعه حدیثی مسند الفردوس* عن أبو الدردة رضی الله عنه

من تقرب الي شبرا تقربت اليه ذراعا

"هغه څوک چې په یوه فاصله ما ته نږدې کیږی ، زه په لاس یو ته نږدې کیږم." (روایت شده توسط حدیث ټولګه *بخاری* و *مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه

از این روایات معلوم می شود که خلوت دلها از نور علم و حکمت ، ناشی از هیچ مانع یا بخل از طرف خالق و عطا کننده نیست ، بلکه قلب ها به دلیل شر و کثافت و کثافت و وسواس به غیر از خدا از این نور محروم می شوند. زړونه د لوښو په شان دی او تر څو چې له اوبو ډک وی ، هوا پکې نه بهیږی. په همدې ډول ، د خدای د عرفان نور (*معاریفه*) په هغو زړونو کې نه راځی چې غیر له الله په کې ښکیل دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

لولا ان الشياطين يحومون على قلوب بني آدم لنظروا الى ملكوت السماء

"اگر شیاطین در قلب فرزندان آدم (یعنی همه انسانان) معلق نبودند ، شاهد حاکمیت آسمانها بودند [به دلیل پاکیزگی باطنی ، سست بودن و فضیلت روحانی] ". (روایت شده توسط مجموعه *حدیث مسند احمد* بر اساس ابوهریره)

لنډه دا چې د انسان ځانګړتیا او ځانګړنه د علم او حکمت له امله ده او تر ټولو لوړ علم د خدای د هستی علم ، صفات او افعال دی. په دې علم کې د انسان د کمال راز نهفته دی او دا کمال د انسان په عالی سعادت ، نه ختمیدونکی بریالیتوب او ابدی سعادت پورې تړلی دی. د دې په وسیله انسان د خدای په قرب او نږدیوالی کې د ژوند کولو او د الهی حضور د ترلاسه کولو توان پیدا کوی. بدن د نفس لپاره غر دی او نفس د علم مسکن دی او علم د انسان د ژوند اصلی هدف دی او د انسان ځانګړتیا ده. یو یوازې د همدې هدف لپاره پیدا شوی دی. لکه څنګه چې آس د خر سره د زیات وزن د وړلو توان او قوت لری مګر په جلال ، ښکلا او سرعت کې له هغه څخه ډېر لوړ دی ، ځینې ځانګړتیاوې هم شته چې انسان له خره او آس څخه لوړ کوی او دا ځانګړتیاوې د فرښتو په صفتونو پورې اړه لری چې خدای ته نږدې دی. انسان د فرښتو او حیواناتو تر منځ یو مخلوق دی ځکه چې د خوراک او تغذیې له پلوه یو نبات دی. د حواسو ، حرکت ، وړتیاوو او اعمالو له پلوه یو حیوان دی. او د ظاهری او جوړښت له پلوه ، یو د دیوال پر سر یو انځور دی. کیفیت علم و ادراک واقعیت چیزها و موضوعات انسان را از حیوانات متمایز می کند. هغه څوک چې د خپل بدن اعضا او حواس په علم او عمل کې کار کوی [د دې علم له مخې ، په یاد کې چې تر ټولو لوړ علم هغه علم الهی دی چې انسان ته د عرفان حالت ورکوی] ، نه یوازې د فرشتو په څېر دی بلکې مستحق دی چې په فرشتو کې شامل شی او "د الله فرشته" وبلل شی (*ملک ربانی*)) لکه څنګه چې الله تعالی هغه ښځې چې د حضرت یوسف (صلی الله علیه و آله و سلم) د جمال شاهدان دی ، اقرار کوی :

مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ

"دا سړی نه شی بلکې [پرځای] د خدای فرښته ده." (قرآن، باب 12، آیه 31)

څوک چې د خپل بدنی لذتونو مرکز د خپل فکر او عمل مرکز ګرځوی او په بشپړه توګه په هغو کې غرق شی ، نو هغه د څارویو په څېر دی چې پرته له څړولو او خوړو بل هدف نه لری او د ځناورو په ډله کې داخلیږی. په دې صورت کې به څوک د غویی په څېر احمق یا حریص لکه خوګ یا د سپی په څېر غصه یا د اوښ په څېر سخت یا مغرور لکه چیتا یا د ګیدړې په څېر فریبکار وی او که څوک د دې ټولو ځانګړتیاوو او حیوانی صفتونو تجسم وی نو هغه به شیطان ملعون (شیطان *الرجیم*) وی.

هیڅ یو خارجی غړی یا باطنی احساس (یا پوهنځی) نشته چې د خدای سره د نږدیوالی او صمیمیت لپاره نه شی کارول کېدای لکه څنګه چې د شکر او شکر په کتاب کې به تشریح شی. څوک چې د خپل غړی په سمه توګه (د ښو اهدافو) څخه کار واخلی ، هغه بریالیتوب ترلاسه کوی او څوک چې [د الهی امرو] څخه سرغړونه کوی ، ډېر زیان او ذلیل کېږی. کمال سعادت و کامیابی و کمال سعادت این است که شخص لقاء مع الله را هدف خود قرار دهد ، و آخرت را به عنوان منزل حقیقی خود ، و جهان حاضر به عنوان یک معطف یا مقام موقتی ، و بدن را به عنوان سوار سوار ، و اعضا [و حواس] را به عنوان خادمان خود ، و قوه ادراک و فهم ، که مسکن آن قسمت وسط قلب است ، د پاچا په توګه او د عقل په لومړی برخه کې د فکر او خیال قوه ، د پاچا رسول ګڼی ځکه چې د حواس خبرونه یو کس ته راځی او د حافظې ، یادونې او یادونو په قوه کې ځای نیسی ، او د خزانه دار په څېر یې ساتی. ژبه د هغه بیان یا ویاند دی ، فعال غړی یې لوبغاړی دی ، پنځه حواس د هغه د پاچاهی جاسوسان دی او هر یو حواس د خبرونو د لېږن او رسولو لپاره ټاکل شوی دی. د سترګو د مسؤلیت حوزه د رنګونو د نړۍ سره تړاو لری، غوږونه د غږونو له نړۍ سره او پوزه د بوی نړۍ سره تړاو لری. دا ټول حواس د خپلو اړوندو نړۍ څخه خبرونه راټولوی او د غور او فکر قوه ته یې برابروی. د غور او فکر پوهنځی ، چې رسول دی ، دا خبرونه د پاچاهی خزانه دار ته رسوی چې د حافظې قوه ده. د حافظې پوهنځی خبر پاچا ته سپاری او هغه خبرونه غوره کوی چې د دولت په چارو کې ګټور وی ، د سفر په بشپړولو کې مرسته وکړی ، د دولت دښمنانو ته ماتې ورکړی او د لارې له داړه مارانو سره معامله وکړی. این یک سعادت و موفقیت بزرگ است که اعضای بدن را از مسؤلیت های خود آگاه سازیم و آنها را در انجام آنها مشغول نگه داریم و در آن شکر از نعمت های خداوند نهفته است. کسی که اعضا و حواس را در غفلت نگه می دارد ، یک بدبخت و ذلیل کننده بازنده است. چنین کسی منکر نعمت های خداوند است که لشکر ها یا لشکرهای الهی را که به کسی داده شده بود برای استفاده از آنها در برابر دشمنان ضایع کرده است ، دشمنان را عزت داده و لشکر الهی را تحقیر کرده است. په پای کې انسان په آخرت کې د سخت عذاب او رسوایی مستحق دی. موږ د آخرت له رسوایی او د هغه له عذاب څخه د خدای پناه غواړو. آمین.

قیاس بیان شده ما از طریق روایت کعب الاحبر رضی الله عنه (که صحابه ومددګار حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بود) تأیید می شود. او وایی چې هغه عایشه (رضی الله عنها) [چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ښځه وه او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم یوه لویه محدثه وه] ته یې وویل : " د انسان سترګې د انسان لارښود ، غوږونه محافظ دی ، ژبه ویاند یا مرسل ، لاسونه لښکر ، قدم رسول او زړه بادشاه دی. که پاچا ښه وی ، رعیت به یې هم ښه وی." هغې ځواب ورکړ: "ته سمه وای. ما له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم داسې اوریدلی دی. (دا دود د دې له لارې لېږدول شوی دی*ابو نعیم* په طب نبوی ، *الطبرانی* په مسند *الشاسین* ، او *بیهقی* په *شعب الایمان* کې د صحابه نبی او مساعد ابو هریره رضی الله عنه . علی رضی الله عنه [چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم صحابه ومددګار وو] د زړه تمثیل

په دې ډول ونیول: "قلوب د الله لوښی په څمکه. د خدای په وړاندې تر ټولو محبوب او د هغه په لای کې تر ټولو ګران ، نرم ، پاک او محکم دی. د زړه نرمی او پاکوالی او استحکام دا دی چې د ورونو لپاره نرم ، په یقین کې صاف او پاک او په الهی لاره کې ټینګ *وی*.

ابی بن کعب رضی الله عنه [چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم صحابه ومددګار وو] دا آیه تشریح کوی :

مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ

"د خدای د نور مثال داسې دی لکه چې طاقچه وی او په هغه کې څراغ وی." (قرآن ، سورة ٢٤ ، آیه ٣٥)

قال : إنه مثل نور مؤمن وقلبه وهذه المثل:

أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ

'یا د تیارې په څېر په یوه ژور سمندر کې د تیارې په څېر دی.' (قرآن، سورة 24، آیه 40)

د منافق د زړه په څېر دی".

زید بن اسلم "محفوظه لوحه" بللی دی (*"لوح محفوظ"*; لوح محفوظ حاوی یک ثبت کامل از تمام مخلوقات و وجود و تمام حوادث مربوط به آنها) ذکر شده در قرآن به عنوان قلب یک مؤمن و [مشهور قدیس و عرفانی] سهل التستری قلب را با "*عرش*" (به سادگی "عرش" اما در حقیقت ، این سلطه قدرت مطلق الهی است) و "*کرسی*" (کرسی آسمانی تعالی الهی) تشبیه کرده است.

د قلب جامع خصوصیات او مثالونه یې

باید بدانیم که ایجاد و ترکیب انسان مجموعه ای از چهار چیز است. له دې امله ، یو څوک څلور ډوله صفتونه او ځانګړتیاوې لری چې حیوانی ، حیوانی ، شیطانی او الهی دی. د غوسې او قهر په برخه کې ، دوی د دې سبب ګرځی چې انسان د وحشی اعمالو لکه دښمنی ، کینه ، وهل ، لفظی ناوړه چلند او ښکنځلې وکړی. د شهوت او نفسانی خواهشاتو په برخه کې چې پر یو باندې تسلط لری، سړی حیوانی اعمال لکه حرص، حرص، فحاشی، او حسادت ترسره کوی. از لحاظ اینکه یک امر الهی است ، همانطور که در قرآن آمده است :

قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْـرِ رَبِّى

"ووايې: روح زما د رب له حکم څخه دی." (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

یو کس د ربوبیت ادعا کوی او تکبر ، برتری ، خصوصیت خصوصیات او انفرادیت خوښوی ، او بندګی ، تواضع او انقیاد نه خوښوی. په همدې ډول ، سړی غواړی چې له ټولو پوهې څخه خبر وی او له پوهې سره تړاو د ځا لپاره محبوب دی او د ناپوهۍ سره تړاو د یو کس له خوا نه خوښیږی. سړی د حقیقت د درک ادعا کوی او ادعا کوی چې علم او عرفان یې اکتسابی دی ، په داسې حال کې چې د ټولو حقیقتونو د درک او برتری په ټولو مخلوقاتو کې د ربوبیت ځانګړتیاوې دی ، خو نه د بندګی او غلامۍ ځانګړتیاوې . سره له دې چې انسان د غوسې او شهوت ځانګړتیاوې له ځناورو او حیواناتو سره شریکې کوی ، انسان د تشخیص قوه لری ، له دې امله یو اضافی خصوصیت لری چې هغه شیطانی صفت دی. شیطان د سر څخه تر پښو پورې بد دی او انسان د خپل تشخیص څخه په بدو لارو کار اخلی او د خپل هدف د ترلاسه کولو لپاره فریب او فریب کاروی او د نیکی په ځای کې د شر تخم شیندی. دا د شیطانانو ځانګړتیاوې دی او حتی هغه خلک هم د شیطانانو ځانګړتیاوې لری چې د الهی، شیطانی، حیوانیت او حیوانی ځانګړتیاوو عناصر لری. د دې څلورو صفتونو مرکز زړه دی چې د انسان په پوستکی کې خوګ ، سپی ، شیطان او هوښیار ټول سره راټول شوی دی. خوګ د شهوت او فحشا نښه ده. دا ناپاک ځناور چې د باطنی بد صفتونو خاوند دی د خپل رنګ او ظاهری بڼې له امله بد نه دی ، بلکې د حرص او شهوت له امله بد دی. دا هم د سپی حالت دی چې د غوسې تجسم دی. ځینې حیوانات ځکه نه خوښیږی چې دوی ځناور دی بلکې ځکه چې دوی د حیواناتو او دښمنی افراطی ځانګړتیاوې لری. په همدې ډول د انسان باطنی وجود د ځناورو ، دښمنی ، قهر او د خوګ د حرص او شهوت خاوند دی. وحشی ځناور خپل غضب ته د قتل عام لپاره تحریک کوی او خوګ خپل حرص ته لمن وهی چې فحش وکړی او شیطان دا دواړه [بد صفات] یو د بل په وړاندې په دوامداره جګړه کې ساتی - کله کله هغه حرص د غضب په وړاندې تحریک کوی او کله هم د حرص په وړاندې غضب ته لمن وهی ، په عین وخت کې هغه فطری غریزه چې له دې ځانګړتیاوو څخه سرچینه اخلی ستاینه کوی.

عقل د یو هوښیار کس په توګه تعبیر کیږی. وظیفه آن دفع فریب و فریب شیطان و استفاده از بصیرت عمیق و نور واضح آن ، از بین بردن کنایه های شیطان و شکست شهوت خوک با غضب سپی است ، زیرا شهوت با غضب ختم می شود. په همدې ډول عقل باید خوګ پر سپی تحمیل کړی تر څو خپل حیوانیت پای ته ورسوی او سپی (قهر / قهر) د خپل عقل او ستراتیژۍ له لارې مهار او فرمانبردار وساتی. که عقل دا کار وکړی نو د بدن پاچاهی به یو عادل او متوازن نظام وساتی او ارګانونه به خپلې مطلوبې دندې ترسره کوی. خو که هوښیار په خپلو هڅو کې ناکامه شی او د شیطان په وړاندې د خنزیر او سپی د غلبولو توان ونه لری ، نو دا درې واړه به پر یو مسلط شی او یو به یې په زنځیرونو کې ټینګ کړی چې د کوښښ سره سره به آزاد نه شی بلکې ټول عمر به د هغوی خدمتګار او فرمانبردار وی. اکثر مردم زندگی خود را در همین زندان می گذرانند [به دور از آزادی و آزادی واقعی] زیرا تمام مبارزه آنها برای شهوت معده و خلوت است. این تعجب آور است که این مردم بت پرستی را هدف انتقاد خود قرار می دهند و آن را مسخره می کنند. که د غفلت او غفلت پرده د هغوی له سترګو څخه پورته شی ، نو هغوی به د خدای غیر د بل د اطاعت او عبادت شاهدان وی. کله کله د خوګ په وړاندې سجده کوی او کله لاسونه تړلی او د سپی په وړاندې سجده کوی. د هغوی د غوښتنو پوره کول د هغوی ایمان دی او د هغوی په امر او بلنه انتظار د هغوی عمل دی. که د داسې خلکو په وړاندې حقیقتونه په فزیکی بڼه تجسم شی ، هغوی به په خپلو سترګو وګوری چې د هغوی او مشرکانو ترمنځ هیڅ توپیر نه دی. دوی د داسې حیواناتو په عبادت کولو سره د شیطان رضایت ترلاسه کوی. دا شیطان دی چې خوګ او سپی هڅوی چې د انسان څخه د ځان لپاره خدمت وکړی. حقیقت دا دی چې هغه خلک چې د خوګ او سپی په امر او غږ کې دی د شیطان د فریب په جال کې ګیر دی.

د خدای هر غلام باید د خپل حرکات او سکون ، خبرو او خاموشۍ څارنه وکړي او د بصیرت باطنی سترګې خلاصې وساتي. که څوک دا کار په خپل داخلي حالت کې په انصاف او انصاف سره ترسره کړي ، نو په دې پوه شي چې آیا هغه خپله ورځ د خدای په اطاعت کې تیروي یا د ټیټ نفس په عبادت کې. دا ظلم څومره لوی دی چې د ټیټ نفس پرستانو ، یو بادار یې غلام او مسلط په مقهور بدل کړی دی! د واکمنی او رهبرۍ حق د عقل په لاس کې و ، خو خوګ ، سپی او شیطان سمدلاسه هغه له عقل څخه وغصب او زنداني کړ. کله چې عقل له رهبرۍ څخه محروم شي ، د دې درې واړو خاصیتونو اطاعت به ثمر ته راوړي او داسې خصلتونه په زړه کې ځای نیسي چې پایله یې د هلاکت او ذلت څخه پرته بل څه نه دی.

اطاعت از خوک شهوت و فحش منجر به بی شرمی ، رذل ، اسراف ، بخل ، خودنمایی ، افترا ، فحش ، حرص ، شهوت ، چاپلوسی ، حسادت ، دشمنی ، نفرت و سایر خصلتونه [و منفی] می شود . د غضب او غوسې د سپي اطاعت د حد څخه زیات تندی، ځان غرور، ځان حقیقت، ځان محوری، غرور، ځان لوړوالی، مسخره، سپکاوی، بد نیت او د ظلم خواهش او نور بد خصوصیات له دوی څخه زیږیدلی دی. د غضب او شهوت خدایانو ته اطاعت په حقیقت کې د شیطان اطاعت دی چې په نتیجه کې پورته ذکر شوی منفی او ناوړه داخلی خصوصیات پیدا کیږي او سربیره پر دې د فریب ، فریب ، فریب ، سرسختی ، بې ایمانی ، فحاشی او داسې نورو بدو داخلی خصوصیاتو ته لمن وهي . که حالت مخالف وی او د دې ټولو شرورونو سرچشمې او اسباب یې د الهی صفات د حکمت او روښانه اثر تابع شي ، نو د علم ، حکمت ، یقین ، د حقایقو درک ، په مسایلو کې ژور بصیرت ، پر نورو برتری د دوراندیشی او حکمت له امله ، د علم د کمال له امله پر نورو د امتیاز حق او د زړه نورې صفتونه زړه راچاپیره کوي. این دیگر لازم نیست که اطاعت و اطاعت از شهوت و غضب داشته باشیم ، بلکه در عوض ، با زندانی نگه داشتن خوک شهوت در حدود خود [از نجابت و قانون الهی] نتایج عظیمی باطنی صفات مانند معصومیت ، شرافت ، قناعت ، آرامش ، پرهیز از دنیاگرایی و حرص مادی (*زهد*) ، سادګی ، پرهیزګاره وېره ، د خدای احترام او وېره ، باطنی رضایت او خوشالي ، حیا او شرم ، ښکلی جسمی او ظاهری بڼه ، ښکلی باطنی طبیعت ، شخصیت او اخلاق زړه ته ورسوي. د غضب سپی په زنځیرونو کې ساتل د زړورتیا ، مهربانی ، عظمت ، صبر ، د نفس د ټیټ نفس مخنیوی ، په ټولو کارونو کې صبر ، استقامت او نزاکت او دې ته ورته عالی باطنی صفات په زړه کې پیدا کیږي. زړه د آینې په څېر دی [په اصلی شکل کې مخکې له دې چې په خاورو پټ شي او په روح کې په باطنی بدو او منفیاتو آلوده شي]. اطاعت از خشم ، شهوت و شیطان [به شکل اصناع بد که در قلب ایجاد می کند] بر زیبایی و وضوح این آینه تأثیر منفی می گذارد و انسان نمی تواند تصویر خود را به وضوح در آن ببیند. د ستاینې وړ ښایسته باطنی صفات د دې هنداري ځلا او ځلا زیاتوی تر دې حده چې حتی جمال الهی هم په هغه کې په پوره جلال ظاهر کیږي (دا هغه څه دی چې ورته ویل کیږي *"معاریفه"* یا عرفان الهی ، چې لاسته راوړنه یې د یو کس د ژوند اصلی هدف دی) او د مادي حقیقت چې په لټه کې دی [د حقیقت د پرده پورته کولو او د ابدی حقیقتونو په حیث د یو کس د داخلی روحانی مبارزې هدف]. تعقیب *حدیث* (د پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو حدیث یا حدیث (حضرت محمد صلی الله علیه وسلم) داسې پاک ، صاف او روښانه زړه ته اشاره کوي :

اذا اراد الله لعبد خيرا جعل له واعظا من قلبه

"کله چې الله تعالی د بنده لپاره خیر اراده کوي ، نو هغه په زړه کې یو نصیحت پیدا کوي." (روایت شده توسط *حدیث* ټولګه *ابو منصور الدیلمی* د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم میرمنې ام سلمه

په يوه بله نبوی روايت (حديث) کې راغلی دی چې هغه څوک چې په زړه کې نصيحت کوی ، نو خدای د داسې زړه د ساتنې لپاره يو سرپرست ټاکی. داسې زړه د خدای د يادونې مرکز دی او د داسې الهی يادونې له لارې سکون پيدا کوی. خدای فرمايی :

أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ

"يقيناً زړونه د الله په ياد کې سکون او سکون پيدا کوی." (قرآن، ۱۳ سوريه، ۲۸ آيه)

ناوړه اخلاق او اخلاق په زړه باندې ناوړه اغېزه کوی لکه لوګی او دوړې چې د هنداره صفايی او ځلا وريځوی. د زړه هنداره د ګناهونو په تياره تياره کيږی. دا تياره يو ډول پرده ده چې د بنده (يعنې انسان) او د خدای تر منځ کشيده کيږی. همدغه حجاب ته "ټابه" او "زنګ" (*ران*) ويل کيږی. قرآن کريم د داسې زړه په اړه داسې فرمايی :

كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"دا د مادې حقيقت نه دی بلکې [پرځای] د هغوی د [غلطو او بدو اعمالو] له امله د هغوی په زړونو کې زنګ ځای پر ځای شوی دی." (قرآن، 83 سوريه، آيه 14)

أَن لَّوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

لو غصنا عنه ما هلاك كنا عليه بسببان جناياتهن، ومهر مو على دلوها، فلن يشنوا . (قرآن، سورة 7، آيه 100)

په يو بل آيه کې ، نه غوږ نيول د زړونو مهر تعبير شوی دی. په بل ځای کې، غوږ نيولو ته مشروط شوی دی چې له خدای څخه وېره، تکريم او ويره ولری. خدای فرمايی :

وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا ۗ

"پرهيزګاره ، احترام او د خدای څخه وېره ولرئ او غوږ ونيسئ." (قرآن ، باب 5 ، آيه 108)

وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ ۗ

"پرهيزګارانه ، احترام او له خدای څخه وېره ولرئ. او هغه څوک دی چې تاسو ته علم درکوی [او تاسو ته د هغو مسايلو په هکله تعليم درکوی ، چې مادی او غير مادی دی ، چې تاسو پخوا نه پوهيږئ]." (قرآن، سورة 2، آيه 282)

کله چې ګناهونه (بد، غير اخلاقی، زيانور، منفی، او ځان ته زيان رسوی اعمال) زيات شی، زړه مهر کيږی او د حقيقت د پوهې او د خپل [باطنی منفی] حالتونو د اصلاح له وړتيا څخه محروم کيږی. د آخرت موضوع د انسان لپاره مهم نه پاتې کيږی ، دنيوی شان او شوکت د انسان لپاره هر څه کيږی ، انسان د دنياوی مال او مال په حريص کيږی او خپل ټول توان د هغو په ترلاسه کولو کې مصرفوی ، د آخرت په اړه نصيحتونه د باد په څېر د غوږونو له خوا تېرېږی بې له دې چې زړه ته اغېز وکړی او د غلطيو د اصلاح توان او توبه له ګناهونو څخه اخيستل کيږی.

د زړه تیاره چې په قرآن او حدیث کې راغلي ده ، په حقیقت کې د زړه دغه حالت ته اشاره کوی. میمون بن مهران رحمه الله (مشهور حکیم واولیاء) وایی: "کله چې بنده ګناه کوی ، په زړه کې یوه توره نقطه ښکاره کیږی. که څوک له هغه څخه ډډه وکړی او په زړه کې د صادقانه توبه په وړاندې الله توبه وکړی ، نو دغه ټکی محو کیږی او زړه بیرته خپل حالت ته راځی. که څوک بیرته هغه ګناه ته راستون شی او یا نور ډول ګناهونه وکړی ، نو د هغې نقطې تیاره او اندازه دواړه زیاتیږی تر څو چې دا تور ټکی ټول زړه راچاپیره کړی. همدغه تیاره د زړه زنګ دی [چې په پایله کې یې مهر لګول کیږی چې د هر ډول مثبتیت او رڼا د رسیدو مخه نیسی]". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ أَجْرَدُ فِيهِ سِرَاجٌ يَزْهَرُ وَقَلْبُ الْكَافِرِ أَسْوَدُ مَنْكُوسٌ

"قلب مؤمن پاک [و روشن و روشن] مع چراغ روشن در آن [که نور را از طریق وضوح و درخشش خود به سبب تلاش روحانی انسان برای تبدیل به هر چیز مثبت] و قلب کافر تاریک و وارونه [بسبب عدم تلاش روحانی و قناعت به منفی آن] ، نزولی تمایلات]." (روایت شده توسط د *حدیث* ټولګه *مسند احمد* او *الطبرانی* د صحابه نبوی ابو سعید رضی الله عنه.

اطاعت الهی ومخالفت مع شهوات نفس النفس ، صیقل قلب و ګناهان آن را مانند شب تاریک می سازد. د ګناهونو له ارتکاب وروسته د صالحو عمل کول زړه تیاره نه کوی بلکې رڼا یې لکه هنداره چې ګرمه ساه پرې ښکاره کیږی او بیا پاک کیږی بیا د ګرمې ساه په وړاندې ښکاره کیږی چې سطحه یې داغونه کوی ، د هغه په خلا کې یو څه کموالی راځی او د دې داغونو اثر به یې په بشپړه توګه له منځه نه ځی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د زړونو څلور ډوله یادونه کړې ده:

القلوب اربعة قلب اجرد فيه سراج يزهر فذالك قلب المؤمن وقلب اسود منكوس فذالك قلب الكافر وقلب اغلف مربوط على غلافه فذالك قلب المنافق وقلب مصفح فيه ايمان ونفاق فمثل الايمان فيه كمثل البقلة يمدها الماء الطيب ومثل النفاق كمثل القرحة يمدها القيح والصديد فاى المادة غلبت عليه حكم لها وفي رواية ذهبت به

"زړونه څلور ډوله دی: یو ډول زړه پاک دی [او روښوالی او رڼا لری] ، یو څراغ په کې [روښانه او رڼا خپروونکی]. دا د یو ایماندار زړه دی. یو ډول که زړه تیاره وی او وارونه شوی وی. دا د یو کافر زړه دی. یو ډول زړه په پوښ کې نغښتی وی او دهلیز یې تړل شوی وی. دا د یو منافق زړه دی. یو ډول زړه ایمان او منافقت دواړه په کې ژوند کوی. په داسې زړه کې د ایمان تمثیل د زرغون په څېر دی چې په پاک اوبو کې وده کوی او د نفاق قیاس د هغه زخم په څېر دی چې په هغه کې د ترشحاتو او چټلو موادو له امله زیاتیږی . هر ماده که حاکم باشد ، به چنین قلب فرمان خواهد داد . " (روایت شده توسط *مجموعات* حدیثی *مسند احمد* و *الطبرانی صغیر* از صحابه النبوی ابو سعید الخدری رضی الله عنه.

خدای فرمایی :

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ إِذَا مَسَّهُمۡ طَٰٓئِفٞ مِّنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبۡصِرُونَ

"یقینا کسانی که ترس و احترام و شعور و ترس از خدا دارند ، وقتی از شیطان ترغیب می گیرند ، در ذکر الله مشغول می شوند و فورا از آن وحشت می کنند [می دانند که شیطان سعی می کند آنها را به انجام کار بد ترغیب کند و آنها اجازه نمی دهند حتی یک لحظه هم در قلب خود فکر کنند] . (قرآن ، 7 سوره ، آیه 201)

این آیه نشان می دهد که زندگی قلب ، حکمت ، تدبیر و آگاهی از طریق ذکر الله حاصل می شود و فقط کسانی در ذکر الهی مشغول هستند که دارای صفت *تقوا* (ترس ، احترام ، شعور و خوف خدا) باشند. الهی ذکر د روحانی پردې (کشف) سبب ګرځی چې یو ستر بریالیتوب او د رب سره د ملاقات وسیله ده (یعنې عرفه یا "*معرفه*"، چې لاسته راوړنه یې د انسان د ژوند اصلی هدف دی).

د زړه تمثیل د علم په اړیکه کې – د زړه صیقلی هنداره او د حق نور چې په کې په انعکاس کوی

باید پوه شی چې د علم ځای او استوګنځی زړه دی. په بل عبارت ، دا الهی روحانی ظرافت دی چې د ټولو ارګانونو او قواوو سیستم چلوی. ټول ارګانونه د دې ظرافت خدمت کوی او تابع دی. د څیزونو او پوهې د حقیقی طبیعت په تړاو د زړه تمثیل د مرئی څیزونو یا د پوهې وړ څیزونو په تړاو د هندارې په څیر دی. د هر لیدونکی شی او ظاهری شکل په هنداره کې لیدل کیږی. په ورته طریقه، د هر پیژندل شوی شی حقیقت په زړه کې نقش لری. لکه څنګه چې هنداره جلا شی وی ، د لیدونکی څیزونو ظاهری شکل جلا شی دی او په هنداره کې یې انعکاس جلا شی دی همدغه توپیر د زړه لپاره هم شته او د هندارې په شان د زړه په اړه درې شیان دی. اول قلب ، دوم واقعیت یا ماهیت واقعی چیزها ، و سوم انعکاس واقعیت چیزها در قلب است . زړه پوه دی. واقعیت او د شیانو ریښتینی طبیعت په دې کې داخلیږی. پیژندل شوی حقایق څیزونه دی او علم په زړه کې د دغو پیژندل شوو حقایقو د انعکاس نوم دی. لکه څنګه چې د تورې نیولو لپاره درې شیان اړین دی: هغه څه چې نیسی ، لکه لاس. هغه څه چې نیول شوی وی ، لکه توره ؛ او د تورې په لاس کې د تورې په اینبودلو سره د لاس او تورې یوځای کول چې د نیولو عمل ورته ویل کیږی ، نو په زړه کې د عقلی تصویر موجودیت ته هم ادراک ویل کیږی. همداراز په زړه کې د عقل یا پیژندل شوی تصویر انعکاس ته علم وایی. کله ناکله حقیقتونه او حقیقتونه موجود وی او زړه هم موجود وی خو د پوهې او پوهې اکتساب هم نه وی. دا ځکه چې پوهه د حقیقتونو نوم دی چې زړه ته داخلیږی. لکه څنګه چې توره او لاس په جلا جلا توګه شتون لری ، خو نه نیول کیږی او نه نیول کیږی ، ځکه چې دا پیښ شی ، لاس باید توره ته ورسیږی او هغه ونیسی. د منګولو او پوهې ترمنځ توپیر دا دی چې توره په نیولو کې لاس ته ننوځی ، خو حقیقت زړه ته نه راځی. یو کس د اور علم لری، مګر دا په دې معنی نه ده چې اور پخپله په زړه کې موجود دی. بلکې به وویل شی چې د اور حقیقت په زړه کې دی چې د هغه ظاهری وجود او ظاهری شکل ته ورته دی. له دې امله ، زړه د هندارې سره مقایسه شوی دی ځکه چې هیڅ شی په هغه کې داخل نه کیږی ، بلکې د یو شی انعکاس یا تصویر د هغه د حقیقی وجود سره په همغږی کې ښکاره کیږی.

زړه له هنداري سره ورته والی او ورته کېدل: ښه به دا وی چې زړه له هنداري سره پرتله شی. یو دلیل هغه څه دی چې پورته ذکر شو. دوهم دلیل دا دی چې د ځینو دلایلو له امله تصویر په آینه کې نه ښکاره کیږی. همداراز په ځینو حالاتو کې د زړه هنداره د څیزونو د حقیقتونو له پوهې څخه بې برخې وی. د څیزونو د انځورونو لپاره پنځه دلیلونه شته چې په آینه کې انعکاس نه کوی: لومړی ، د مثال په توګه ، د هغه په جوړښت کې د نقص له امله ، کیدای شی دا یوازې د خام اوسپنې یوه ټوټه وی [چې شکل نه دی او صیقل شوی نه دی] یا ممکن په ماده کې یې عیب وی ، یا شکل یې صحیح نه وی. دویم ، د ځینو نیمګړتیاوو له امله چې ممکن په هغه کې رخنه کړې وی یا زنګ وهلی وی یا د هغې ځلا او روښوالی کم شوی وی [د دوړو له امله چې سطحه یې پوښلې ده]. دریم ، ځکه چې دا د هغه شی له لوری چې تصویر یې باید منعکس کړی ، لرې شوی یا یو واټن ته لیږدول شوی دی ، د مثال په توګه ، شی [باید منعکس شی] د هنداري تر شا حرکت کړی دی. څلورم ، د هنداري او شی تر منځ پرده یا پرده کش شوې ده. پنځم: د هغه شی د لوری د ناپوهی له امله چې تصویر یې په هنداره کې لیدل ته اړتیا لری، په داسې حال کې چې اړتیا ده چې هغه د هنداري د موقعیت او لوری مخې ته کیږدی تر څو خپل تصویر په هغه کې انعکاس کړی.

دا د زړه د هنداري حالت دی. ټول حقیقت او حقیقتونه په هغه کې ښکاره کیدلی شی. خو ډیر زړونه دا پوهه نه ترلاسه کوی. د دې لپاره ورته پنځه دلیلونه شتون لری. لومړی ، زړه ممکن په ذاتی توګه معیوب وی ، د مثال په توګه ، د ماشوم زړه د دې حقیقتونو د څرګندولو ظرفیت نه لری. دویم، زړه د ګناهونو په ختو (غلط، منفی او د غندنې وړ فکرونو، احساساتو، خبرو او اعمالو) او د شهوت په کثافت سره ککړ او ککړ کیږی، چې په پایله کې خپل روښانتیا، لطف، پاکوالی او ځلا له لاسه ورکوی. حقیقت په تیاره زړه کې نه ښکاره کیږی. حقیقت په هغه کې د تیارې او کثافت په تناسب چې پر هغه انبار شوی دی ، نه ښکاره کېږی. یک روایت پیغمبری (حدیث حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم) به همین حقیقت اشاره می کند:

من قارف ذنبا فارقه عقل لا یعود الیه ابدا

"عقل شخص که گناه می کند ، از کسی جدا می شود که هرگز برنمی گردد [و به این ترتیب انسان قادر به درک واقعیت امور نمی شود]."

یعنې په زړه کې به د ګناهونو له امله داسې ختو او شرارت راټولیږی چې هیڅکله به له منځه نه ځی او نه یې جبران کېدای شی. دا سمه ده چې ووایو چې د ګناهونو له ارتکاب وروسته د ښو او ښو کارونو ترسره کول په زړه باندې د ګناهونو اثر ختموی ، خو آیا زړه کولای شی خپل اصلی حالت ته وګرځی چې د ګناهونو څخه مخکې په کې وو؟ هرګز! حقیقت دا دی چې که هغه شخص یوازې نیک کارونه کړی وای ، نو زړه به نور هم ځلا او سست شوی وای. د زیاتې روښنایی له لاسه ورکول بې له شکه داسې زیان دی چې جبران یې نه شی. کله چې زنګ وهلی هنداره درملنه او پالش شی، نو خپل ځلا بیرته ترلاسه کوی، مګر آیا درملنه شوې هنداره په وضوح او ځلا کې د هنداري سره پرتله کیدای شی چې هیڅکله زنګ نه دی وهلی؟ په هر صورت ، اطاعت د خدای اطاعت او مخالفت د شهوت د تمایلات یا پیروی د نفس د پست نفس پیروی ، په زړه کې وضوح او سست والی سبب ګرځی او د ګناهونو تاریکی له منځه وړی دی. خدای فرمایی :

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

"هغه څوک چې زموږ په لارو کې هڅه کوي ، موږ به یقیناً او خامخا هغوی ته په خپلو لارو لارښوونه وکړو." (قرآن ، 29 سوره ، آیه 69)

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم يعلم

"خدای هغه څوک چې په هغه علم عمل کوي چې پوهیږي ، هغه پوهه ورکوي چې نه پوهیږي." (دا روایت د پیغمبرانو په ټولګه کې راغلی دی *ابو نعیم فی الحولیه* د صحابه نبوی او مساعد انس رضی الله عنه.

دریم دلیل دا دی چې کېدای شی زړه د مطلوب حقیقت له وړاندې کولو څخه لرې وی ، مثلاً یو پرهیزګار او صالح وی چې د الهی احکامو پیروی کوی او له دې امله د انسان زړه روښانه وی خو حق په هغه زړه کې نه منعکس کېږی ځکه چې څوک د حق غوښتونکی نه دی. چنین شخص تمام تلاش و انرژی خود را صرف عبادات جسمانی و جمع آوری وسایل اقتصادی می کند و به این ترتیب ، تأمل در *ربوبیت* الله ، سلطه و حقایق و حقایق الهی پنهان چیزی نیست که انسان به آن عادت کرده باشد . حق او الهی حقیقتونه په داسې زړه کې نه ښکاره کیږی او نه انعکاس کوی [ځکه چې حتی په لټه کې هم نه دی بلکې په نورو مادی ، دنیوی او غیر روحانی مسایلو کې مشغول دی]. بلکه، یوازې هغه مسایل هغه چا ته ښکاره کیږی چې په عمومی توګه په اړه فکر کوی. د مثال په توګه ، که څوک د خپل عمل او اعمالو او نیمګړتیاوو او د خپل ټیټ نفس په نیمګړتیاوو غور وکړی ، نو د هغوی اړوند حقیقتونه یې په زړه کې ښکاره کیږی. که څوک د اقتصادی مسایلو په پیچلتیاوو غور وکړی ، نو دا پیچیدګی په زړه کې ښکاره کیږی. پس فکر وکړئ ، که د حق په رښتینو اعمالو او عبادتونو پورې محدود کول د حقیقت د ښکاره کېدو په لاره کې پرده یا خنډ ګرځی ، نو ولې د نفس د ټیټ نفس خواهشات او وابستګی او د دنیا او دنیویت سره تړاو او درهم تنیدونه د حقایقو د بربنډولو په وړاندې خنډ نه ګرځی؟

څلورم دلیل هغه پرده ده چې د حق د پرده پورته کولو په لاره کې خنډ ګرځی. د مثال په توګه ، ځینې وختونه یو کس چې د خپل شهوت او عواطف کنټرول کوی ، او د خدای مطیع او عبادت کوونکی بنده وی ، بیا هم د غور او تفکر باوجود د حقایقو د درک څخه محروم وی. این محرومیت ناشی از برخی اعتقادات است که از اوایل طفولیت به دلیل پیروی از اجداد در ذهن انسان ریشه دوانده است و مانع از آشکار شدن هر چیزی در قلب می شود ، در مقابل تفسیر سخت آموزه هایی که انسان آن را کورکورانه قبول کرده است . این عقیده اکنون به یک مانع سرسخت در برابر هر ماده ای تبدیل شده است که مخالف آن است یا کاملا مخالف آن است . این یک حجاب است که بسیاری از متکلمان مکتبی ، روشنفکران ، اهل علم اما با تعصب و تعصب دینی ، و حتی اصلاحی ها (*صلح*) که افکار و تأملات آنها بر سلطه آسمانها و زمین متمرکز است ، از درک حقایق و حقیقت خالی هستند. آنها به دلیل پیروی کورکورانه از عقاید جزمی که در قلب و ذهن آنها ریشه دوانده است ، به حدی که توانایی پذیرش هر چیزی را که مخالف آنها است ، از دست می دهند . په همدې ډول ، دا عقیدتی عقیدې د حقیقت د پوهې او ادراک په لاره کې خنډونه او پردې ګرځی.

پنځم دلیل د هغه لوری څخه ناپوهی ده چې غوښتل شوې پوهه له کوم ځایه ترلاسه کېدای شی. دا ممکنه نه ده چې یو [مبتدی یا تازه کار] زده کوونکی د نامعلومه پوهې ترلاسه کړی پرته له دې چې لومړی د هغه څه په اړه پیژندل شوی پوهه ترلاسه کړی. پس از آن کافی نیست که فقط دانش شناخته شده مربوطه داشته باشیم ، بلکه باید در یک ترتیب خاص

ترتیب داده شود که توسط مردم علم قابل اعتماد تلقی شود [تا نتیجه منطقی اتفاق بیفتد]. د نامعلومه پوهې ترلاسه کول د هغه جال له لارې ممکن دی چې په پېژندل شوی علم باندې اچول شوی وی [د استنتاج د پروسې له لارې په یوه خاص ډول ترتیب شوی دی]. لازم است که قبل هر علم دو علم باشد که در یک ترتیب خاص قرار داشته باشند و با هم ترکیب شوند تا علم سوم [که قبلا نامعلوم بود] به نتیجه برسد ، همانطور که طفل از ترکیب نر و زن پیدا می شود. دا هم اړینه ده چې پوهه د طبیعي تړاو سره سمون ولري او یو بل سره نږدې تړاو ولري. نو که څوک وغواړي چې د آس او اوښ له وصال څخه اسونه ترلاسه کړي نو مایوسه کیږي ځکه چې د دې لپاره نر او ښځینه آسونو ته اړتیا ده او اوښ نه شي کولای چې دغه اړتیا پوره کړي. همدارنګه د هرې پوهې لپاره دوه ځانګړي اصول شته او د هغوی د یوځای کېدو لپاره یوه ځانګړې میتودولوژي شتون لري او یوازې د صحیح میتودولوژۍ پیروی کول د مطلوبې پوهې لامل کیږي. د دې اصولو څخه ناپوهی او د هغوی د ترکیب څرنګوالی هغه څه دی چې د پوهې او پوهې مخه نیسی. نو لکه څنګه چې پورته د هنداره په قیاس کې ذکر شو، د مطلوب شی د لوری څخه ناپوهی چې تصویر یې په هنداره کې لټون کیږی، د دې سبب کیږی چې تصویر په هنداره کې نه ښکاره شي او هدف ترلاسه نه شی. مثلاً که څوک وغواړی چې غاړه یې په آینه کې ووینی خو هنداره یې مخ ته اینبی وی ، ښکاره ده چې غاړه به په هنداره کې نه لیدل کیږی. د څېرې انځور ، چې نه غوښتل شوی ، په کې ښکاره کیږی. همداراز که هنداره د غاړې شاته کیښودل شی نو غاړه به نه لیدل کیږی بلکې آینه به له دید څخه ورک شوی وی. د غاړې د لیدلو لپاره دویمه هنداره ته اړتیا ده او باید د سترګو مخې ته داسې کیښودل شی چې بله هنداره پکې ښکاره شی. په دې صورت کې سړی خپله غاړه لیدلای شی ځکه چې د غاړې انعکاس په لومړۍ هنداره باندې اچول کیږی او د هغه انعکاس به په دویمه هنداره باندې ولویږی [د سترګو په مخ کې چې غاړه به ښکاره شی]. د پوهې په تعقیب کې له داسې ستونزو سره مخ کیږی، بلکې په هغوی کې ډېرې پیچلې مسئلې مخ کیږی. د ځمکې پر مخ داسې خلک نشته چې له داسې پیچلتیاوو سره مخ شی او همدا دلیل دی چې ډېرې حقیقتونه او پوهه نه درک کیږی. این چند دلیل است که مانع فهم الحق والحقایق از طریق قلب ها می شود ، وګرنه هر قلب در ذات خود قادر به ادراک الحقایق است ، زیرا این امر الهی است ، و ربوبیت و شریف است ، و از تمام جوهر جهان و فراتر از آن متمایز است . فضیلت ، تمایز ، و برتری قلب [یا روح] را می توان از جمله الهی ذیل قضاوت کرد:

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

یقیناً ما امانت را به آسمانها و زمین و کوه ها عرض کردیم ، اما آنها انکار کردند و از آن ترسیدند ، اما انسان بر عهده آن عمل کرد . په حقیقت کې ، یو (انسان) بې انصافه او نادان و." (قرآن، سورة 33، آیه 72)

این آیه به خصوص خاص انسان اشاره می کند که انسان را از مخلوقات بلند و وسیع و قوی مانند آسمانها و زمین و کوه ها متمایز می کند و شخص را برای تحمل توکل به الله واجد شرایط می سازد . دا توحید یا توحید (*توحید*) او عرفان د خدای (تجربی روحانی علم یا *معرفه*) دی. هر انسان په ذاتي توګه د دې امانت د تحمل توان لري ، خو د یادو دلایلو له امله د دې امانت د تحقق جرأت له لاسه ورکوی او نور د دې امانت وزن نه شي زغملای. په دې اړه رسول الله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

كل مولود يولد على الفطرة فابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه

"هر طفل در *"فطره"* (حقیقی ذاتی طبیعت انسان که کاملا مطابق با اراده الهی ، حقیقت الهی و ابدی جهانی حقایق است و به طرف اعتماد خدا که انسان به طور واضح با آن عطا شده است ، یعنی توحید و عرفان الهی) ، متمایل می شود

، سپس والدین یک نفر را یهودی ، مسیحی می سازند ، یا مجوس (اشاره به متنوع مذهبی و ایدئولوژیک روایات که در جهان وجود دارد و به این ترتیب یکی را در قالب خود مذهبی، ایدئولوژیکی، کلتوری، جغرافیایی و فکری شکل می دهد)." (این روایت توسط مجموعه روایات نبوتی گزارش شده است *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه .

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: "که شیاطین د آدم په زړونو کې نه وای ، هغوی به د آسمان حاکمیت شاهدان وو". این اشاره به بسیاری از این موانع است که بین قلب و سلطنت [آسمانی] پرده می شود. سأل شخص عبدالله بن عمر رضی الله عنه عن الله وعن الله وأين هو وهل في السماء أم الأرض ، فأجاب: الله في قلوب بنداه المؤمنين. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم حدیث دی:

لم يسعنى ارضى ولا سمائى ووسعنى قلب المئومن اللين الوادع

"[الله تعالی وویل:] نه زما ځمکه او نه زما آسمان کولای شی چې ما په کې ځای کړی ، بلکې زما د بنده نرم او ارامه زړه [د دې توان لری چې ما په کې وساتل شی]."

یو بل نبوی روایت (*حدیث*) په لاندې ډول دی:

قيل يا رسول الله من خير الناس، فقال كل مئومن مخموم القلب، فقيل وما مخموم القلب، فقال: هو التقى النقى الذى لا غش فيه، ولا بغى ولا غدر ولا غل ولا حسد

د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل شول: غوره خلک څوک دی؟ رضی الله عنه وفرمایل: "هر مؤمن چې "*مخموم القلب*" دی. له هغه څخه وپوښتل شول چې *مخموم القلب* څه ته وایی ؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم : "داسې زړه چې له الله څخه ډک او پاک [او پاک له ټولو باطنی پلیسونو او منفیاتو او شرو] چې نه په کې د باطل او فریب کثافت ، نه خیانت او عصیان ، نه بی صداقت او بې اعتباری ، او نه کینه او حسد [دې امله زړه پاک او عاری له هر شر ، منفی او عیب] .

همدا لامل دی چې عمر رضی الله عنه فرمایلی: "کله چې مې زړه خدای ولید ، حجاب د *تقوا* له امله پورته شو". زیرا اگر پرده بر کسی بین الله و قلب رفع شود ، شاهد عالم مرئی مادی و سلطنت آسمانی یا حاکمیت عالم غیب ، و بهشت را می بیند ، که عرض جزء آن آسمان و زمین است. تر کومه ځایه چې د بل جنت خبره ده ، هغه بیا هم محدود دی ، که څه هم د پراخوالی او قطب نما له امله د آسمانونو او ځمکې په پراخه وسعت کې ځای نه لری. خو هغه جنت چې زړه یې په طول او عرض کې حد نه پیژنی ، جنت د سلطنت غیب عالم الهی (*عالم الملک*) او د فرشتو قلمرو (*عالم الملکوت*) دی. په هر حال ، هغه برخه چې زړه ته راځی محدود ده ، خو که تاسو یې د الهی معرفت له نظره وګورئ ، دا یو عالم دی چې لامحدود او عظیم دی. که د دوو قلمرو د الهی سلطنت (*علم الملک*) او د فرشتو قلمرو (*عالم الملکوت*) په ګډه ذکر شی نو بیا هغوی ته حضرت ځښتن ویل کیږی چې ټول موجود شیان احاطه کوی. دا ځکه چې الهی ربوبیت هر څه احاطه کوی. هر هغه څه چې د خدای په څنګ کې موجود دی ، یا د هغه اعمال دی ، یا حاکمیت یا بندمانان. آنچه در دل انسان از این

وجودات ظاهر می شود برای بعضی ها جنت است ، اما برای اهل الحق ، جنت نیست بلکه وسیله ای برای استحقاق آن است و حاکمیت انسان در بهشت متناسب با میزان علم انسان است. به عبارت دیگر ، آنچه که انسان از صفات و اعمال خدا می داند که برای کسی آشکار شده است ، تا این حد جنت برای یک نفر وسیع خواهد بود. د اطاعت او عبادت مقصد دا دی چې د زړه سطحه د هنداري په شان پاک او پاک شي او په هغه کې ککړتیا او کثافت پاتې نه شي. د زړه د تطهیر مقصد دا دی چې د ایمان نور او د عرفان رڼا په هغه کې نفوذ وکړي. این دو آیت به همان نور ایمان و روشنایی و *روشن شدن عرفان اشاره می کنند*:

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَـٰمِ

"هر څوک چې الله تعالی وغواړي چې هدایت کړي، هغه د انسان زړه اسلام ته پراخوي (په صحیح معنی د کلمه، دا د تسلیمېدو په وړاندې د خدای اراده او پاکی او نور روح چې نور حقیقی ایمان او عرفان الهی په کې راوړي)." (قرآن، سورة 6، آیه 125)

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَـٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ

"کسی که قلبش الله مفتوح ووسع به اراده نحو تسلیم، مثل الشخص منور بنور من الخالق (یعنی الله) [آیا می توان چنین کسی را به نابینا و کفر قلب تشبیه کرد؟]" (قرآن، 39 سوره، آیه 22)

درجات روشنایی و ایمان: این روشنایی و ایمان (و یقین به خدا) دارای سه درجه است: درجه اول ایمان عامیان است که کاملا تقلید ړوند است. دویمه درجه د ښوونځیو د الهیاتو ایمان دی چې د منطقی استدلال سره ګډ دی. درجه سوم ایمان عرفان است ، که به وضوح با نور یقین [و یقین ایمان] دیده می شود .

یک مثال برای روشن کردن این درجات [ایمان] ذکر شده است. مثال یې دا دی چې په کور کې د زید د موجودیت معلومول په دریو لارو ترسره کیږي. یوه طریقه دا ده چې تاسو د هغه د حضور خبر د یو امین کس له لارې ترلاسه کوئ چې په دروغ او دروغ نه وی منسوب شوی. ته د داسې چا له خوا راوړل شوې خبرې ته قناعت کوې او دا یقین پیدا کوې چې زید په ریښتیا په کور کې دی. این یک مثال از ایمان مردم عادی یا مردم عادی است که مبتنی بر پیروی [صرف] است. د عامو خلکو داسې حالت دی چې کله ماشوم د بصیرت په برخه کې [او د ژوند په اړه د ژوند په اړه د پوهې توان لري] هغه څه چې له والدینو او معلمانو څخه یې اوري ، بې له کوم تردید ، د خدای د وجود ، علم ، قدرت او نورو صفات الهی ، د پیغمبرانو رسالت او احکام الهی چې هغوی راوړي ، قبول کوی. چنین باورهایی در ذهن آنها ریشه دوانده و [عمیقا] ریشه دوانده است که هر چیزی که مخالف آنها باشد حتی از ذهن آنها عبور نمی کند. دا ځکه چې هغوی د خپلو والدینو او ښوونکو د ریښتینوالي په اړه ښه نظر لري او د هغوی د خبرونو په منلو او باور کولو کې هیڅ شک نه لري. چنین ایمان سبب نجات در آخرت است ، اما چنین مؤمنان در درجه و طبقه بندی " اصحاب یمین (*اصحاب الیمن* ، یا مردم عادی پرهیزکار و صالح مستحق قبول الهی) ، و آنها در میان اقارب الله (*مقربین*) قرار نمی گیرند ، د الله تعالی په حضور کې د مقام او مرتبه لپاره، ځکه چې له الهی سره د تقرب لپاره اړینه ده چې زړه د عرفانی پرده، ژور باطنی روحانی بصیرت او د یقین په رڼا کې د زړه د پراخوالی سره روښانه شي. دا [نجیب] ځانګړتیاوې په ایمان کې نه موندل کیږي چې د ړوند پیروی پر بنسټ دی ، پرته له دې چې په هغه څه کې چې د افرادو له اوریدلو څخه یاد کیږي ، د غلطو امکان لري.

په کور کې د زید د موجودیت د معلومولو دویمه طریقه دا ده چې تاسو په خپله د هغه غږ په غوږونو واورئ کله چې هغه په کور کې وی او تاسو د کور د دیوال څخه بهر یاست. د هغه غږ ته غوږ نیول به د هغه چا په پرتله چې تاسو ته په دې اړه څه ووایی ، ځکه چې غږ د ظاهر او شکل لپاره استدلال کوی او په زړه کې راځی چې غږ د یو شخص مُتعلق دی. که څه هم دا ایمان له مینې او برهان سره آمیخته دی ، خو بیا هم د غلطۍ امکان شته ځکه چې کله آوازونه یو د بل سره ورته کیږی ، او کله هم یو کس د بل غږ په تظاهر تقلید کوی ، او اوریدونکی د دواړو آوازونو تر منځ توپیر نه شی کولای او فریب وغوطیږی. ځکه چې چا د داسې څه په اړه فکر نه کاوه [چې څوک به داسې کار وکړی او د داسې تقلید موخه لری].

دریمه طریقه [د مثال په توګه د زید په کور کې د موجودیت په اړه د یقین پیدا کول] دا ده چې د کور دننه ولاړ شئ او زید په خپله ووینئ. دا حقیقی عرفان (*معاریفه*) یا واقعی تجربوی علم او مشاهده په یقین سره ده. این معرفت یا معرفت تجربی به یکی از نزدیکان و دوستان خدا (*مقربین*) و اولیاء یا اهل حق (*صدقین*) *شباهت دارد زیرا آنها پس از مشاهده [شخصی] ایمان می آورند. په دې ډول د هغوی ایمان د عامو خلکو او متکلمینو ایمان شامل دی* خو د مشاهدې د زیاتیدو له امله ایمان تر دې حده پیاوړی کیږی چې د غلطۍ امکان نه پاتې کیږی. په هرصورت، عرفه یا معنوی تجربی علم د ټولو دوستانو (*مقربین*) او اولیاء یا اهل الحق (*صدقین*) په یوه کچه نه دی بلکې په درجو کې توپیرونه [د هغوی قرب ، صمیمیت ، روحانی پرده او یقین له خدا] څخه دی. د درجو او رتبو د دغو توپیرونو تشریح بیا د زید له مثال څخه اخیستل کیدی شی. یو کس زید د کور په انګړ کې د ورځې په رڼا کې ښه ووینی. دویم کس هغه په یوه خونه کې دننه یا له لرې یا ماښام کې وینی کله چې د ورځې رڼا راتیټه شوې وی. د لومړی کس مشاهده د دوهم کس په پرتله بشپړه ده که څه هم د دوهم کس ادراک سم دی ، خو د څېرې د ځانګړتیاوو دقیق جزئیات او پټ بنې نه لیدل کېږی. تفاوت در درجه های دیدن حقایق وحی الهی و علم [روحانی] از این نوع است. تفاوت در دستیابی به علم این است که کسی زید و عمرو و بکر را می بیند و دیگری فقط زید را می بیند . علم اول قطعا بیشتر از علم دوم است [به دلیل فراوانی چیزهای شناخته شده برای اولی و این حالت قلب در رابطه با علم تجربی معنوی است].

د تعلیم او روحانی الهام تر منځ توپیر - د علمی الهیاتو او د روحانی لارې د مسافرینو تر منځ د توپیر حقیقت:

په زړه کې د غیر معمولی پوهې راتګ په مختلفو لارو واقع کیږی. ځینې وختونه دا پوهه په زړه کې داسې راټولیږی لکه چې په نامحسوس ډول پکې اچول شوی وی او کله ناکله د بحث او زده کړې له لارې ترلاسه کېږی. لومړنی علم ته "روحانی بیداری یا الهام" (*الهام*) او دویم ته "اکتسابی علم" ویل کیږی. علم اول این است که گیرنده منبع این علم را نمی داند و به آن بیداری روحانی یا الهام (*الهام*) یا "نعمت قلب" (*نفخه القلب*) می گویند. دویم دا چې هغه وسیله چې د هغې له لارې دا علم لیږدول کېږی پیژندل کېږی، په بل عبارت هغه فرښته چې هغه علم په زړه کې اچوی لیدل کېږی او ورته وحی الهی (*واهی*) ویل کېږی. لومړی د مقدسینو او عرفانو سره تړاو لری او دویم د پیغمبرانو سره تړاو لری، او هغه علم چې د زده کړې او ثبوتونو له لارې ترلاسه کیږی د علماوو لپاره ځانګړی دی.

حقیقت دا دی چې د انسان زړه د دې توان لری چې د شیانو حقیقتونه په خپل ځان کې روښانه کړی. که زړونه دا وړتیا له لاسه ورکړی نو دا د هماغو ښځو عواملو له امله دی چې مخکې یې یادونه شوې. این علل بین آینه قلب و لوح محفوظ (*لو محفود*) که همه چیز در آن نوشته شده است که از ازل تعیین شده است ، پرده می شوند. د زړه په هنداره کې د خوندی لوح له هندارې څخه د حق ظهور داسې دی لکه د یوې هندارې تصویر چې په بل کې راښکاره شی. د دغسې خندونو له امله له دې حقیقتونو څخه د زړونو محرومیت داسې دی لکه د دوو هېندارو تر منځ پرده راښکته شی. لکه څنګه چې حجاب د لاس په څیر په څه شی لرې کیږی ، د*لوح* محفود او د زړه هنداره تر منځ پرده د رحمت د الهی نسیم په وسیله لرې کیږی او هغه حقیقتونه چې په*لوح کې دی په هغه کې ښکاره کیږی.*

دا ځینې وختونه په خوبونو کې پیښیږی او راتلونکې پیښې مخکې له یو څخه راځی. د حجاب بشپړ لیرې کول د مړینې پر مهال ترسره کیږی. مرګ داسې حقیقت دی چې ټول پټ شیان ورسره روښانه کیږی او د حقیقتونو د درک پر وړاندې ټول خنډونه لرې کیږی. په پایله کې ، د پوهې د پیچلتیاوو رڼا له غیبی قلمرو څخه ښکاره کیږی. کله د څو لحظو لپاره د برېښنا په څېر او کله هم په دوامداره توګه او تل پاتې کیږی، خو دا ډېر کم پیښیږی. د علم او د علم د ځای له مخې د علم او د علم د ځای له پلوه د علم او د علم په برخه کې د علم په برخه کې هیڅ توپیر نه شته. که فرق وی نو هغه دا ده چې حجاب په روحانی بیداری یا الهام کې پورته کیږی او په زده کړه کې د علم د ترلاسه کولو وسایل باید وکارول شی او پرده پورته کول په اختیار کې نه وی. همداراز د وحی او روحانی بیداری یا الهام تر منځ یوازینی توپیر دا دی چې الهام ورکوونکی په وحی کې نه لیدل کیږی او په وحی کې لیدل کیږی. که علم د وحی له لارې ترلاسه شی یا روحانی بیداری یا الهام (*الهام*) ، په ټولو حالاتو کې د فرشتو له لارې ترلاسه کیږی. خدای فرمایی :

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ

"هیڅ انسان داسې مقام نه لری چې الله تعالی له هغه سره خبرې وکړی [مستقیما] مګر [په دریو طریقو] ، یا د روحانی بیداری یا الهام (*الهام*) یا د پردې له شا څخه یا د فرښتې په لیږلو چې پیغام هغه څنګه چې غواړی یا یې غواړی." (قرآن، سورة 42، آیه 51)

دلته باید توضیح ورکړو چې *صوفیان* (مسافران او هڅه کوونکی د نفس اصلاح لپاره په معنوی لاره کې چې د خدای د پیژندنې لامل کیږی) د روحانی بیداری یا الهام (*الهام*) سره تړلې پوهې ته میلان لری. به همین دلیل است که آنها در یادگیری سنتی وقت نمی گذارند ، نه کتاب های نویسندگان را می خوانند ، یا با اقوال و شواهد بحث نمی کنند ، بلکه می گویند که باید از نظر معنوی تلاش کرد ، و تمام صفات منفی و پست (منفی ، پست و قابل سرزنش) را از بین ببرد. د دې ټولو خنډونو د ختمولو وروسته باید خپله ټوله پاملرنه خدای ته واړوی. کله چې دا کار وشی ، خدای په خپله د زړه ساتونکی او د علم د رڼا برابروونکی ګرځی. د رحمت الهی سایه به په یوه باندې وی ، نور به د انسان زړه نور کړی او د زړه انبساط به ترلاسه شی او د زړه پر هنداره پرده به له منځه لاړ شی او د الهی مسایلو انځورونه به پرې ولویږی. یو بنده یوازې د زړه د تطهیر مسؤلیت لری [له ټولو باطنی ناروغیو ، منفی افکارو او ناوړه تمایلاتو] تر څو د حقیقت د منلو توان پیدا کړی. ټینګ عزم او د حقیقت په لټه کې به د انسان جرأت راټول وساتی ، د الهی رحمت له لارې د بشپړتیا په تمه وی. هغه مسایل چې د انبیاء او اولیاء په وړاندې ښکاره کیږی او په پایله کې یې باطنی رڼا ترلاسه کوی ، د کتابونو په تدریس او زده کړې او مطالعې کې د هغوی د افراط سبب نه دی بلکې له دنیا څخه انفصال لری ، د بدو افکار سرچینې له منځه وړی ، او دلیل یې دا دی چې *دوی زهد* غوره کوی (له دنیایتوب څخه جلا) او په بشپړ عزم ، جرأت او نیت سره ، خپله پاملرنه یوازې خدای ته متمرکزه کوی. هر څوک چې د خدای شخص شی ، خدای د هغه یا هغې جوړیږی.

د صوفیانو په *منځ کې یو متل دی* چې د الله د انسان د خدای د معنونو څخه باید په بشپړه توګه جدا شی او بیا باید زړه خالی کړی او خپل توجه له خپلوانو ، اولادونو ، شتمنیو ، وطن ، علم ، شهرت او قدرت څخه واړوی او په زړه کې داسې حالت ور غرق کړی چې وجود یا عدم وجود یو شی برابر شی . انزوا ، تکیه فقط بر ضروری و ضروری و عبادات ، دل را از همه چیز خالی کند جز خدا ، تا حدی که حتی تفکر در معانی قرآن و کتاب *های حدیث* ، تمرکز قلب را مختل نمی کند. بلکې باید هڅه وشی چې له خدای پرته د چا په زړه کې بل څه نه راځی. کله چې د یو کس په ژبه یوازینی جمله پاتې شی *"الله، الله"* (*"الله"* د خدای یوازینی شخصی نوم دی پرته له ژبو څخه ، په داسې حال کې چې "خدا" د انګلیسی ژبې یوه عمومی اصطلاح ده چې د هغه وجود لپاره اشاره کوی چې خالق ، ساتونکی او د هر څه چې موجود دی څکه چې هره ژبه د "خدا" لپاره خپل عمومی اصطلاحات لری) په خصوصی او عامه دواړو کې، په داسې حال کې چې دا خبره د زړه په حضور کامل او په کثرت سره بیان شوې ده چې حتی که ژبه هم نه تتحرک ، خو زړه داسې ښکاری چې هغه تلاوه، هغه وخت دی چې د دې قول اثر له ژبې څخه محو شی او زړه په یاد کې تر دې حده ټینګ شی. که حتی از قلب ، شکل حروف و کلمات از بین می رود و معانی همیشه در آنجا باقی می مانند ، گویی قلب و معانی برای یکدیگر ضروری می شوند. یو غلام [د خدا، یعنی، یو انسان،] دا توان او امتیاز لری چې داسې سطحې ته ورسیږی [د روحانی تبدیل]. یو کس دا توان هم لری چې د دې [باطنی روحانی] حالت دایمی کولو لپاره ، څوک کولی شی چې د خدای پرته د نورو شیانو افکار او تحریک دفع کړی. په هرصورت، څوک د الهی فضل او رحمت په کشش او جذب باندې کنترول نه لری، مګر په یو کس کې د الهی فضل د جذبولو وړتیا پیدا کیږی. پس از رسیدن به این سطح ، یک غلام باید در انتظار گشایش های فضل الهی باشد ، که همانطور که این روزنه ها به انبیاء و اولیاء داده شد ، به یک نفر نیز عطا شود. په دې صورت کې که څوک رښتینی نیت ، صحیح عزم ، د استقامت ښکلا ، د شهوت او خواهشاتو څخه پرهیز وکړی ، او له دنیوی اړیکو او اندیښنو څخه په زړه کې څه نه تېر شی ، نو د حق رڼا به په زړه کې ځلیږی - په لومړی سر کې لکه د څو شیبو لپاره د برېښنا په څېر بیا هم. ځینې وختونه به ځنډ وی خو د هغوی له امله مایوسه کېدو ته اړتیا نه لری. ورو ورو او ورو ، دا [باطنی روحانی] رڼاګانې به په زړه کې پاتې کیږی. ځینې وختونه هغه وخت چې دوی پاتې شوی وی دومره لنډ وی چې سړی د هغوی لپاره تنده احساسوی. ځینې وختونه به دوی د اوږدې مودې لپاره پاتې کېږی. ځینې وختونه رڼاګانې یو په بل پسې په زړه باندې ځلیږی. په دې اړه ، عرفان دومره مختلف درجې او درجې لری چې حتی تصور هم نه شی کېدای ، لکه څنګه چې د مخلوقاتو او د هغوی د شخصیت د صفتونو *تر منځ توپیر* تصور کول ګران دی.

نتیجه این بحث این است که زنده کردن قلب و پاک کردن آن [از هر کدورت ، خلاط و منفی] مسئولیت بنده (یعنی هر فرد) است. د ظرفیت لوړول او په صبر سره کار کول هم د فردی مسؤلیتونو څخه دی. علماء دینی تعلیمات ظاهری (*علمای الظهیر*) هم آن را رد نمی کنند زیرا اکثر انبیاء ، اولیاء و عرفان دارای همان حالت معنوی هستند. خو دوی دا لاره او طریقه ستونزمنه ګڼی. د دوی په اند ، د پایلو او میوو لپاره اوږده انتظار شتون لری. شرایط وضع شده در این راه آسان نیست که رعایت شود. لومړی ، له ټولو دنیوی مسؤلیتونو ، دلبستګیو او ستونزو څخه غافل کیدل ستونزمن کار دی. حتی که دا د روحانی سختی او انضباط له لارې هم پیښ شی، ممکن د ډېر وخت لپاره دوام ونکړی څکه چې کوچنی شکونه او [شیطانی] په زړه کې د هغه سکون او سکون خرابوی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

قلب المؤمن اشد قدرا فی غلیاتها

"قلب مؤمن حتی بیشتر از جوش دادن دیگ جوش می آورد (یعنی، قلب دائما در حالت جریان است و ممکن است تغییر کند)". (این روایت توسط مجموعه روایات نبوتی گزارش شده است *مسند احمد* و حکیم از صحابه نبوی مقداد بن اسود رضی الله عنه.

نبی صلی الله علیه وسلم دا هم فرمایلی دی:

قلب المؤمن بين اصبعين من اصابع الرحمٰن

"د مؤمن زړه د خدای رحمان د ګوتو په منځ کې د دوو ګوتو په منځ کې پاتې کیږي (یعني الله تعالی د زړه حالت په هر وخت کې کنټرول کوي او هر وخت چې یې وغواړي هغه بدلولی شي)". (دا روایت د رسول الله بن عمر رضی الله عنه څخه روایت شوی دی).

د دې روحاني مبارزې په ترڅ کې، مزاج ناخوښاېند کیږي، ذکاوت کمیږي، روغتیا مخ په خرابېدو او د بدني ناروغیو مختلف ډولونه رامینځ ته کیږي. که د نفس د تطهیر لپاره د روحاني سختیو څخه مخکې علم ونه لټون شي ، نو زړه د بدو او منفي افکارو څخه ډک شي او نفس په هغو کې د ټول عمر لپاره راګیر شي چې بې له کوم بریالیتوب تېر شي. بسیاری *از صوفیان* این راه را انتخاب کرده اند و بعدا در هر فکری که بیست سال بعد از آن هم می گذرد بدون اینکه یک قدم به جلو برود ، گرفتار شده اند. در آن زمان ، آنها می فهمند که اگر آنها علم کسب کرده بودند ، بیست سال به ضایع نمی شدند و عواقب آن فکر [که مسئول این حالت روحانی بود] در همان روز اول به دلیل علم اکتسابی آشکار می شد . دا ځرګندوي چې د معرفت له لارې د روحاني کوششونو په دره کې ښېنه ایښودل نه یوازې د باور وړ بلکې د هغې اهدافو ته هم نژدې دی. علماء علم ظاهری (علمای علم) بر این عقیده اند که تصوف مانند کسانی است که *فقه* را نمی آموزند و ادعا می کنند که رسول الله صلی الله علیه وسلم این علم ظاهری را به *فقیه* تبدیل نکرده است د وحی او وحی له لارې به دوی (یعني *صوفیان*) هم په روحاني تمرینونو کې د استقامت او دوام له لارې او د همدې سرچینې له لارې هماغه ظاهری علم هم ترلاسه کوي). یو کس چې په همدې ډول ناوړه او ناوړه فکرونو کې ښکېل وي ، پر خپل ځان ظلم کوي او د خپل ژوند قیمتي شېبې په ضایع کولو لګیا دی. چنین *صوفی* (یعنی کسی که صوفی واقعی نیست ، بلکه فقط یک شخص خودخواه است که به دروغ فکر می کند که در راه روحانی تلاش می کند) مانند کسی است که نه زمین را کشت می کند و نه به هیچ نوع کار دست می زند و هنوز هم امید دارد که ثروت به دست خواهد آورد ؛ چنین نتیجه ای فقط محتمل است اما ضروری نیست زیرا شانس موفقیت است ډېر کم. نتیجه این است که یک *صوفی* (آرزوی سفر در راه روحانی) باید اول علم کسب کند و معانی واقعی اقوال علمای را درک کند ، سپس منتظر علم [باطنی] است که علماء تعلیمات ظاهری دین (الهیات مکتبی) فاقد آن هستند. جای تعجب نیست که چنین معرفتی پس از تلاش های روحانی و سختی [پس از کسب و اخلاص عمل بر اساس علم عبادات بیرونی و اطاعت الهی] پرده برداری می کند.

د آشنا مثالونو سره د کشف شوي او اکتسابي پوهې تر منځ د توپیر تشریح

د زړه د حیرانتیا او رازونو ادراک د [انسان] حواس له دائرې څخه بهر دی. حتی زړه هم هغه څه نه دی چې د حواسو له لارې درک شي. برسیره پردې، هغه څه چې د حواسو له لارې نه درک کیږي د عقلونو له لارې نه شي درک کېدای چې په ذاتي توګه کمزوری دی، ځکه چې عقل د دې کار لپاره چمتو نه دی تر څو چې د حواسو له قلمرو څخه یو مثال راوړل نه شي. د دې لپاره چې عادي خلکو ته یې تشریح کړو، دلته د حواسو له قلمرو څخه مثالونه وړاندې کیږي.

لومړی مثال: فرض کړئ د اوبو یوه ذخیره په یوه ځمکه کې کیندل شوې وي. په دې کې د اوبو د لېږدولو دوه لارې شتون لري. یوه طریقه دا ده چې د اوبو کانالونه په شاوخوا کې جوړ شي او د اوبو دروازې دې کانالونو ته خلاصې شي

ترڅو اوبه په ذخيرې کې جمع شي. دويمه لاره دا ده چې د ذخيرې سطحه دومره ژوره وکيندل شي چې خپله اوبه ترې راووځي. د دويمې طريقې څخه ترلاسه شوې اوبه به صافه، اوږد دوام ولري او ډېر او فراوان وي. د دې مثال په رڼا کې ، زړه بايد د اوبو ذخيره ، پوهه د اوبو په توګه او پنځه حواس د اوبو د کانالونو په توګه تعبير شي. پوهه ته د زړه لاس رسی د پنځو حواسو له لارې کيدی شي چې هر څه چې مشاهدې لری ، هغه زړه ته راشي چې له پوهې ډک شي. دويمه طريقه دا ده چې د انزوا په وسيله د اوبو دغه کانالونه وتړل شي چې د پوهې د ترلاسه کولو لپاره د پنځو حواسو څخه کار وانخيږی او د زړه د اوبو زيرمه دومره ژوره شي چې د پوهې چينې د دننه څخه راوتلی شي. دا يوازې هغه وخت کېدای شي چې زړه په دقت سره پاک او پاک شي ، او پرده ترې پورته شي [د روحانی حقيقتونو پرده پورته شي].

د دې پوښتنې په اړه چې "علم به څنګه له زړه څخه سرچينه اخلي ، په داسې حال کې چې په هغه کې وجود هم نه لری؟" ، ځواب يې د زړه په عجايبو او رازونو پورې اړه لری. از نظر علم ظاهری ، فقط اين مقدار را می توان در پاسخ به اين سؤال گفت که حقايق چيزها در لوح محفوظ (*لو محفود*) ، بلکه در قلب های فرشتګان که نزديک به الهی هستند. لکه څنګه چې د کور د جوړولو څخه مخکې انجنير خپل نقشه او تفصيلی ډيزاين جوړوی او د کور په اساس يې جوړوی ، همداسې د آسمانونو او ځمکې خالق هم د هر هغه څه نقشه او تفصيلی طرح تيار کړی چې له ازل څخه تر ابدی ابد پورې رامنځته کيږی. دا ماسټر پلان په خوندی لوح (*لو مهفود*) کې خوندی دی. هر آنچه در جهان اتفاق می افتد مطابق آن اتفاق می افتد. دا د دې ماسټر پلان لپاره لرې خبره نه ده چې په زړه کې انعکاس وکړی. نو کله چې يو شی رامنځته شی چې وروسته له منځه ځی ، خو بيا هم د ادراک او تخيل له لارې د هغه شکل او بڼه تصور کېدای شی. د مثال په توګه که څوک د ليدونکی عالم له کتلو وروسته سترګې بندې کړی نو د ځمکې او اسمان بڼه به د هغه په ادراک او تصور کې وی او داسې احساس کيږی لکه څوک چې ورته ګوری. که فرض کړو آسمان او ځمکه له منځه لاړ شی او يوازې هغه څوک پاتې شی چې هغوی يې ليدلی وی ، سړی به د خپل تصور او فکر له انځور څخه محروم نه شی. دا فکر به په زړه باندې اغېز وکړی او د څيزونو حقيقتونه به په زړه کې چې په فکر او ادراک کې موجود وو ، ظاهر شی . هر څه چې زړه ته راځی د خيالی شکل او ظاهری سره سم دی چې د هغه شی د ظاهری بڼې او ظاهری بڼې سره ورته والی لری چې د هغه نقشې سره سم دی چې په محفوظ لوح (*لوه محفود*) کې موجود دی.

د وجود انواع: له پورته څخه زده کيږی چې د وجود څلور سطحې دی. اول [سطح] وجود آن است که در لوح محفوظ (*لوه محفود*) موجود است. دا وجود د فزيکی وجود څخه لوړ دی. د وجود دوهمه درجه حقيقی وجود دی - هغه چې په دې [دنيوی] ژوند کې دی. د وجود دريمه درجه خيالی ده - هغه چې په فکرونو او ادراکونو کې ده. دا هغه وجود ته اشاره کوی چې ظاهر او شکل يې له حقيقی وجود وروسته په فکر او تخيل کې ښکاره کيږی. څلورمه درجه د وجود عقلی وجود ده ، چې هغه ظاهر او شکل دی چې له خيالی وجود وروسته زړه ته راځی. له دې څلورو وجودونو څخه ځينې روحانی او ځينې فزيکی دی. په روحانی وجودونو کې هم توپيرونه شتون لری ځکه چې ځينې يې د نورو په پرتله ډېر روحانی دی. دا ټول مسايل د خدای د حکمت عجائب او رازونه دی. وګورئ چې خدای سترګې دومره کوچنۍ پيدا کړې دی ، خو د هغه د کوچنی جسامت سره سره ، د آسمانونو او ځمکې پراخ پراخوالی په کې راټول کولای شی. دا يو قاعده ده چې تر څو کومه موضوع چا ته ونه رسيږی ، سړی ترې خبر نه وی. نو که الله تعالی د نړی د مخلوقاتو مثال ، شکل او شکل نه وای پيدا کړی ، نو تاسو به نه پوهيږئ او نه به يې علم لری. دا ستاسو د څښتن د قدرت او په ټولو شيانو باندې د مطلق تسلط يوه کوچنی نمونه ده چې هغه د دې عجائب په سترګو او زړونو کې پراخه خزانې ورکړې دی. د نصيحت د ترلاسه کولو لپاره ځينې زړونه بې بصيرت او ځينې سترګې بې بينايی تر دې حده چې ځينې زړونه دومره غافل دی چې د خپل ځان په عيبونو نه پوهيږی او نه د هغو عجائب او اسرار خبر ترلاسه کوی چې زړه بايد ولری . او نه هم هغوی په دې اړه پوهيږی او نه هم له دې رازونو خبر دی.

اکنون پس از این سخنان افتتاحیه ، به هدف اصلی خود برمی گردیم . هغه څه چې دلته بحث وشو هغه دا دی چې په زړه کې د یو شی شتون کیدای شی د حواسو په وسیله او هم د خوندی لوح له امله وی. لکه څنګه چې کله د لمر بنه په سترګو کې راځی کله په لیدلو سره او کله یې په اوبو کې انعکاس پیدا کوی او هغه انعکاس حقیقی لمر ته ورته وی همداسې کله چې د زړه او لوح تر منځ پرده پورته شی نو د اموالو حقیقتونه په هغه کې انعکاس پیدا کوی او علم یې زړه ته راځی. په دې صورت کې زړه نور د استنباط او د حواس استنباط ته اړتیا نه لری. ظهور علم به این روش مانند آب است که از زمین بیرون می آید و مخزن آب را پر می کند. کله کله زړه په داسې فکرونو بوخت وی چې د حواس له لارې ترلاسه کوی. دا افکار د خوندی لوح په وړاندې خنډ ګرځی ، نو که دغه ډول فکرونه د اوبو زیرمه ډکه کړی او لاندینی برخه یې ډکه کړی ، نو له بېخ څخه نه ایستل کیږی.

د زړه دوه دروازه: زړه دوه دروازې لری. یوه دروازه د فرشتو قلمرو (*عالم الملکوت*) په لور خلاصیږی او دویمه دروازه د پنځو حواسو په لور چې خبرونه د مرئی عالم یا قلمرو څخه ترلاسه کوی (*عالم الملک و الشهدا*، چې د الهی قدرت او قدرت د ظهور قلمرو هم بلل کیږی). دواړه قلمرو نږدې اړیکې لری. تر کومه ځایه چې د پنځو حواسو په لور د دروازې پرانیستلو خبره ده ، مشهوره ده ، خو د فرشتو قلمرو ته د دروازې پرانیستل (*عالم الملکوت*) یا د لوح محفوظه (*لوه محفود*) د باور وړ نه دی. د خوب حالت ته وګورئ او څنګه یو کس په دې حالت کې د عجایبو شاهدان وی. ځینې خلک راتلونکې پېښې او تېر پېښې په خوب کې وینی ، که څه هم حواس په خوب کې شامل نه دی ، خو دا دروازه یوازې د هغو کسانو لپاره خلاصه ده چې په خپل الهی یاد کې بې ساری وی. یعنې هغوی په یاد الله منغمس او غرق شوی دی په داسې ډول چې غیر له الله سره هېڅ فکر پاتې نه شی. په یو پیغمبری روایت، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

سبق المفردون قيل ومن هم المفردون يا رسول الله قال المتنزهون بذكر الله تعالى وضع الذكر عنهم اوزارهم فوردوا القيامة خفافا

"یو فکره خلک (*مفریدون*) [د خدای په روحانی لاره کې د نورو په پرتله برتری او پرمختللی دی]". له پیغمبر څخه وپوښتل شول: ای رسول الله! هغه څوک دی چې یو فکره خلک دی؟" هغه په ځواب کې وویل: هغه خلک چې د ذکر په وسیله پاک شول. ذکر الله قد خفف من إجناهم ویوم القیامة یکونون سبکة. (دا روایت له خوا راپور شوی دی *احادیث* ټولګه *صحیح مسلم* او حکیم د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه

وروسته له دې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له لوری دا خبره وکړه: "زه خپل مخ هغوی ته اړوم. آیا پوهیږې چې زه چا ته مخ اړوم او څه غواړم هغوی ته ورکړم؟ هغوی ته زما لومړنی نعمت دا دی چې زه خپل نور د هغوی په زړونو کې واچوم ، بیا هغوی زما په اړه خبرونه ورکوی لکه څنګه چې زه د هغوی د حالاتو په اړه پوهیږم". دا خبر له هماغه داخلی دروازې څخه راځی [د الهی قدرت او قدرت د ظهور غیبی عالم ته مخامخ زړه] چې همدا اوس ذکر شو. د انبیاء او اولیاء علم له یوې خوا او علماء او حکیم له بلې خوا توپیر دا دی چې علم نبوی له هغه دروازې څخه راځی چې په زړه کې خلاصیږی چې د فرشتې عالم ته مخامخ دی او علم حکمت د حواس له دروازو څخه ننوځی چې د مادی عالم په لور خلاصیږی (*عالم ظاهر*). د دې مثال له لارې د دواړو قلمرو تر منځ توپیر روښانه شوی دی. تا آنجا که به اسرار و عجائب عالم غیب تعلق دارد (*عالم الغیب و شهادت* که به قلمرو غیبی ظهور الهی و قدرت الهی نیز معروف است) ، آنقدر زیاد است که حتی نمی توان آنها را در دایره تخمین انسانی تخمین کرد.

دومین مثال: از طریق این مثال ، من می خواهم تفاوت بین علم دانشمندان و علم عرفان (یا مقدسین یا نزدیکان خدا که به *عنوان اولیاء* نیز شناخته می شوند) را واضح کنم. عالمان تلاش می کنند تا وجود علم را بدست آورند و سعی کنند آن را به سمت قلب خود بکشند و *اولیاء* (عرفان ، مقدسین یا نزدیکان خدا) خود را در تطهیر ، اصلاح ، صیقل دادن و احیاء قلب مشغول می کنند. لکه څنګه چې یو دود روان دی، رومیانو او چینایانو د هغوی د جوړولو او هنری وړتیاوو ستاینه وکړه او هرې ډلې ادعا وکړه چې د پاچا په وړاندې له بل څخه برتری لری. پاچا فکر وکړ چې د دواړو ډلو متخصصینو ته فرصت ورکړی چې خپل استعدادونه ښکاره کړی. پریکړه وشوه چې دواړو ته به د یوې ودانۍ یوه برخه ورکړل شی ترڅو خپل هنری وړتیاوې څرګندې کړی. په یوه برخه کې به چینایان دغه هنری کار ترسره کړی او له بلې خوا به رومیان ترسره کړی. د دواړو برخو په منځ کې به یوه پرده وی چې هره ډله د بلې له کار څخه ناخبره وی. دواړو ته دا دنده ورکړل شوه. رومیانو بې شمیره حیرانوونکی رنګونه راوړل په داسې حال کې چې چینایان د ودانۍ په برخه کې پرته له کوم رنګ ننوتل او د هغه برخې په پالش پیل وکړ چې دوی ته سپارل شوی وو. کله چې رومیانو د خپل کار د بشپړېدو اعلان وکړ، چینایان هم راووتل او ویې ویل چې د دوی کار هم بشپړ شوی دی. پاچا د چینایانو د هنری کارونو په اړه حیران شو چې هیڅ رنګ او رنګ ته اړتیا نه لری. هغوی له پاچا څخه وغوښتل چې د ودانۍ د دوو برخو تر منځ د پردو د پورته کولو امر وکړی. کله چې پردې پورته شوې، د رومی هنری کارونو کې د رنګونو ځلا پیل شوه او د هغوی ځلا او ځلا څو برابره زیاته شوه ځکه چینایانو د ودانۍ د خپلې برخې دیوالونه دومره پالش کړل چې دیوالونه یې د یوې پاکې پالش شوی هنداری په څېر په ښکلی ډول پالش شوی [چې د رومی هنری کار ښکلا منعکس کوی]. دا د *اولیاء* حالت دی چې هغوی هم د چینایانو په څېر د زړه په تطهیر ، احیاء او اصلاح کې دومره زحمت کوی چې د حق په رڼا کې روښانه کیږی په داسې حال کې چې عالمان او حکیم د علم او تاثرات په ترلاسه کولو باندې ډېر تمرکز کوی.

هر څه چې د علم د ترلاسه کولو وسیله وی ، د هغه زړه لپاره چې نور علم لری ، معدوم نه دی. علم نه په مرګ ختم کیږی او نه مرګ د زړه په پاکوالی او سست توب اغېز کوی او نه هم ککړتیا په کې داخلیږی. لذلك ، حسن بصری رحمه الله [که از بزرگترین *اولیاء* و عرفان بود] می گوید که خانه ایمان (یعنی قلب) به خاک نمی خورد (یعنی زندگی قلب که ایمان به الهی دارد ، به مرگ ختم نمی شود) . علم ، توانایی و ظرفیت آن ، و پاکیزگی و سست بودن قلب برای مؤمن ضروری است. په آخرت کې ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب *(سعده)* پرته له هغې تصور هم نه کیږی. همدارنګه ، دا تلپاتې خوشالی او بې پایه بریالیتوب بېلابېلې درجې لری. لکه څنګه چې هر شتمن شتمن ته شتمن ویل کیږی، د *سعدې* هر خاوند ته هم سعید ویل کیږی. اما آیا صاحب صد هزار *درهم* با کسی که یک میلیون *درهم* دارد برابر است ؟ این برای خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان یکسان است [زیرا همه صاحبان این نعمت عظیم همان درجه آن را ندارند] . ځینې یې په لوړه کچه دی ، ځینې یې له دې څخه لږ او ځینې یې په ټیټه کچه دی. د ابدی خوشالۍ دا درجې د عرفان (*معاریفه*) او ایمان (*ایمان) د مختلفو درجو له امله* دی.

ابو سلیمان الدارانی (د ماضی یو لوی عرفان) وایی: "د زړه تمثیل د ګنبد په څېر دی چې شاوخوا یې ډېرې دروازې تړلې دی. دروازه ای که در میان آنها باز می شود ، قلب از طریق آن کار می کند ". مونږ له دې لارې پوهیږو چې د زړه د دروازو په منځ کې د هغه یوه دروازه د فرشتې قلمرو او اعلیٰ روحانی قلمرو ته خلاصیږی. دا دروازه د قوی او دوامداره روحانی مبارزې ، د خدای وېره او د ټیټ نفس د شهوت او افراط څخه پرهیز پرته نه خلاصیږی. له دې امله عمر رضی الله عنه خپلو قوماندانانو ته په یوه لیک کې امر وکړ چې هر هغه څه چې د الله د پرهیزګارو غلامانو له خوا ورته ویل کیږی یاد ولری، ځکه چې د لوړو حقیقتونو په اړه خبرې ورته نازل کیږی. ځینې عالمان وایی چې د خدای لاس د پوهانو په خوله دی او هغوی یوازې حق وایی. یو عرفانی وویل چې هغه ادعا کولی شی چې خدای هغو کسانو ته ځینې رازونه ښکاره کوی چې د هغه په وړاندې عاجزی غوره کوی.

تسلط شیطان بر قلب ها از طریق اشارات (*وسوا*) - معنی اشارات و دلایل تسلط شیطان

زړه یوازې د ګنبد په څېر دی چې ډېرې دروازې لری او د هرې دروازې له لارې دننه حالتونه په دوامداره توګه راځی او ځی. د دې ډېرې بېلګې شتون لری. د مثال په توګه زړه د هغه هدف په څیر دی چې په دوامداره توګه د هرې خوا څخه د غشو په وسیله په نښه کیږی او یا د یوې هنداری په څیر دی چې مختلف انځورونه پکې یو په بل پسې منعکس کیږی او هیڅ شیبه بې کاره نه تیریږی او یا د اوبو د یوې ذخیرې په څیر دی چې د اوبو له بیلابیلو کانالونو څخه چې د هغه په شاوخوا کې جوړ شوی دی اوبه ترلاسه کوی. په زړه باندې د مختلفو اغیزو دوامداره راڅرګندیدل هم د بهرنی او هم داخلی حواس له لارې واقع کیږی. همدا دلیل دی چې فکرونه ، شهوت ، غوسه او نور [درونی] خصلتونه د همدې تاثیراتو او حالتونو نومونه دی. په زړه کې نه ختمیدونکی بدلونونه هر وخت رامنځته کیږی. که کوم شی د حواسو له لارې ادراک شی نو د هغه اغېز په زړه باندې لیدل کیږی. همدارنګه که د خوړو فراوانی او د مزاج زور شهوت ته لمن وهی نو زړه به متاثره شی. د زړه فکرونه بدلون مومی او له یو فکر څخه بل ته حرکت کوی. دا د زړه د بدلون معنی ده. هغه تاثیر چې د غور او یادونو په نتیجه کې په زړه کې پیدا کیږی "خطر" بلل کیږی. هغه پوهه چې د زړه له خوا درک کیږی د "مشورو" او "یادونو" په وسیله حواله کیږی، که نوی وی یا د پخوا څخه پیژندل شوی وی او اوس ذکر کیږی. [درک شوی] خطرونه څکه یادیږی چې انسان ترې غفلت کوی نو په زړه باندې تېل کیږی. دا خطرونه ارادې او [انسان] حل کوی څکه چې اراده، اراده او د عمل پلان یوازې هغه وخت زیږیږی کله چې فکر له زړه څخه تېر شی. اعمال از این خطرات (خواطر) پیدا می شوند و توسط آنها آغاز می شوند. خطر آرزو را تحریک می کند ، آرزو عزم را تحریک می کند ، عزم را تحریک می کند ، اراده یا برنامه عمل را تحریک می کند ، و اراده اعضای بدن را تحریک می کند [که مطابق با فکر یا خطر درک شده در قلب عمل کند] .

دوه ډوله خطرونه - الهی الهام او اشارې (*وسواس*): هغه خطرونه چې شهوت ته لمن وهی دوه ډوله دی. خطر اول این است که انسان را به یک امر بد دعوت می کند ، یا به عبارت دیگر ضرر برای نتیجه نهایی زندگی و زندگی ابدی (*عاقبه*) . دویم خطر دا دی چې انسان ته بلنه ورکوی چې ښه او شریف شی او په آخرت کې د ګټې او خیر سرچینه وی. په دې ډول دوه مختلف خطرونه (*خواطر*) شته اودواړه مختلف نومونه لری. ښه خطر (*خاطر محموده*) ته "الهی الهام" (*الهام*) او د محکوم خطر (*خاطر مذموما*) ته "اشاره" (*وسواسا*) ویل کیږی. دا خطرونه زودګذر یا احتمالی دی (*حوادیث*) او د هغوی لپاره خالق (احتمالی وجود یا *حدیث*) ضروری دی. څرنګه چې خطرونه مختلف ډولونه لری ، د هغوی توپیرونه موږ ته وایی چې علتونه او سرچینې به یې هم توپیر ولری. الهی حکمت او لاره (*سنت*) الهی بې وقفه د علل او معلولو په ترتیب کې نفوذ کوی او دوام لری. لکه څنګه چې علت دی، معلول به هم همداسې وی. نو که په کوټه کې اور بل شی او د هغه په رڼا کې د کوټې دیوالونه روښانه شی او چت په لوګی تور شی نو د چت توروالی د رڼا سره نه منسوب کیږی. همداراز د زړه د تیارې او رڼا لپاره بیلابیل لاملونه شتون لری. علت خطر را فرشته، که دعوت کننده خیر است، و علت خطر شیطان نامیده می شود، که دعوت کننده شر است. هغه ظرافت او عاجزی چې په زړه کې د خیر د منلو توان پیدا کوی د "*توفیق*" په نوم یادیږی او هغه څه چې انسان ته د شیطانی اشارو د منلو توان ورکوی "*خضلان*" بلل کیږی. د ماناوو توپیر د مختلفو اصطلاحاتو لامل کیږی.

فرښته او شیطان: "فرشته" هغه مخلوق ته اشاره کوی چې خدای د ښېګڼې د خپرولو لپاره پیدا کړی دی، د پوهې رڼا خپروی، حقیقت ښکاره کوی، د نیکو وعدو کوی، او د نیکو او شریفینو امر کوی. فرشته د دې ټاکل شویو دندو لپاره اسیر دی. شیطان هغه مخلوق ته اشاره کوی چې په پورته ذکر شویو ټولو شیانو کې د فرښتې مخالف دی. په بل عبارت شیطان د دې لپاره پیدا شوی دی چې د بدو وعده وکړی، بدی او بد ته بلنه ورکړی، او هغه څوک چې د نیکی کولو ته میلان لری، وېرېږی. له دې څخه زده کېږی چې تلویحا د الهی الهی (*الهام*) *سره په تضاد* کې دی، شیطان د فرښتې په

مقابل کې دی، او د بدبختۍ ژوروالی او په ښکته روحانی مسیر کې ډوبیدل د خیر کولو د الهی توان (*توفیق*) سره په تضاد دی. لاندې آیت ورته اشاره کوي:

وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ

او موږ هر څه په دوه جوړو کې پیدا کړي دي. (قرآن، 51 سوره، 49 آیه)

یعنې ټول مخلوقات په جوړه کې دي پرته له څښتن متعال چې یو او یګانه دی ، هیڅوک د هغه په وړاندې رقابت نه کوي ، هغه حق دی او د ټولو جوړو خالق دی. فرښته او شیطان دواړه د زړه په کشولو بوخت دي. له دې امله ، د یو روایت له مخې ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

في القلب لمتان، لمة من الملك ايعاد بالخير و تصديق بالحق، فمن وجد ذالک فليعلم انه من الله سبحانه و ليحمد الله و لمة من العدو و ايعاد بالشر و تكذيب بالحق، و نهي عن الخير فمن وجد ذالک فليستعذ بالله من الشيطان الرجيم (ثم تلا هذه الآية) الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ

«په زړه کې دوه نږدیوالی دي: یو هغه فرښتې ته نږدې کېدل دي چې دنده یې د نېکۍ وعده کول او د حقیقت معلومول دي. هر څوک چې په دې پوهیږي باید پوه شي چې دا د خدای له لوري دی او د دې لپاره د خدای شکر ادا کړي. دویمه نږدیوالی د شیطان دی چې دنده یې د حق څخه انکار او د خیر څخه منع کول دي. هر څوک چې په دې پوهیږي باید د شیطان ملعون څخه د خدای پناه واخلي. بعد از آن ، رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آیت قرائت : " او شیطان تاسو له فقر څخه ډار کوي او تاسو ته د بدۍ او ناوړه کارونو امر کوي ". (دا روایت له خوا راپور شوی دی *احادیثی* ټولګه *ترمذی* او *نسایی* د صحابه نبوی عبدالله بن مسعود رضی الله عنه.

حسن البصری (یو لوی عرفان) ویلي دي چې دوه فکرونه [د نیت او عزم] په زړه کې څرخیږي. یو د خدای او بل د دښمن. خدای دې پر هغه چا رحم وکړي چې د چا په فکر کې دمه وکړي. اگر از طرف خدا است ، باید عمل کرد و اگر از طرف دشمن (یعنی شیطان) باشد ، باید در برابر آن مبارزه کرد. [تعقیب] حدیث (حدیث نبیوی) به کشمکش میان این افکار [رقیب و مخالف] اشاره می کند:

قلب المؤمن بين اصبعين من اصابع الرحمن

"قلب مؤمن در میان دو ګوته از ګوته های رحمان [] است".

خدای د ګوتې د غوښې، وینې او هډوکو څخه جوړ شوی لوړ دی. بلکې ګوتې دلته دې حقیقت ته اشاره کوي چې لکه څنګه چې انسان د ګوتو په واسطه چټک کار کوي او شیان ګرځي او د هغوی سره حرکت کوي ، همداسې الله تعالی هم فرشتې او شیطان څخه کار اخلي چې د هغوی د غلامۍ وروسته خپل احترام وکړي. دوی دواړه (فرښته او شیطان) د دې لپاره مقهور دي چې زړونه واړوي او هغوی واړوي لکه څنګه چې ستاسو ګوتې [ستاسو د ارادې لپاره] لاندې دي چې حرکت وکړي او شیان واړوي. زړه ، په خپل ذاتي فطرت کې ، د دې توان لري چې د فرښتې او شیطان دواړو اغیزې په مساوي توګه ومني او یو پر بل ترجیح لري. په هرصورت، د ټیټ نفس د خواهشاتو پیروي کول یا د هغوی مخالفت یو لوري (فرښته یا شیطان) ته د بل په پرتله ترجیح ورکوي. له دې امله ، که انسان د قهر او شهوت په پایلو عمل وکړي ، شیطان به د نفس د ټیټ نفس د خواهشاتو په وسیله په انسان حاکم شي او زړه به د هغه ځاله ، انکوبیټر او ملاتړی وي. دا ځکه چې د ټیټ نفس خواهشات د شیطان څرځایونه دي. که څوک د خواهشاتو په وړاندې زړورتیا مبارزه وکړي او پرې نږدې چې پر هغه غلبه وکړي او د فرښتو د شخصیت ځانګړتیاوې غوره کړي ، د داسې زړه به د فرښتو د استراحت ځای

او منزل شی. هغه زړه چې په شهوت، قهر، حرص، حرص او اوږد مهاله خواهشاتو کې ژوند کوی، هغه زړه به په هر حالت کې د شیطانی اشارو هدف وی. یو پیغمبری روایت وایی:

ما منكم من احد الا وله شيطان، قالوا و انت يا رسول الله؟ قال و انا الا ان الله اعانني عليه فاسلم فلا يامر الا بخير

"په تاسو هر یوه باندې شیطان مقرر شوی دی. صحابه نبوی وپوښتل: "او په تاسو هم؟" رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وفرمایل : بلی ، پر ما هم . په هرصورت، خدای د هغه په وړاندې زما سره مرسته وکړه او هغه *مسلمان* شو . هغه ماته د ښېګڼې څخه پرته بل څه نه وایی". (دا روایت له خوا راپور شوی دی حدیث ټولګه صحیح *مسلم* د صحابه نبوی عبدالله بن مسعود رضی الله عنه.

شیطان شهوت د کنټرول او دستکاری لپاره د خپلې وسیلې په توګه کاروی. فمن يساعد الهي في شهوت الهی حتی يصبح تابعا للشخص إلى حده أن لا يظهر إلا في حدود مناسبة، فهو نه داعی للشر باقی می ماند و نه شیطان راه خود را دارد که آن را برای مقاصد خود استفاده کند. شیطان د دې توان لری چې په زړونو کې کنایه القا کړی کله چې د نړی یادونه او د نفس د نفس د خواهشاتو غلبه پرې وشی. اگر دل به یاد الله الهی روی آورد ، پس شیطان بله چاره ای ندارد جز اینکه از این شخص دور شود [از این شخص که در آن ذکر الهی غالب است] و ظرفیت انتشار کنایه ها را ندارد . په دې وخت کې فرښته راځی او سړی ته د نېکی امر کوی. د فرښتو او شیطانانو لښکرې په دې ډول په یوه سخته مبارزه کې ګیر دی. دا جګړه تر هغه وخته دوام لری چې زړه مغلوب شی او د دوو لښکرو څخه یو تابع شی. په دې صورت کې ، زړه د فاتح د استراحت ځای او ځای ګرځی. اگر دشمن از آن عبور کند ، این کار را به عنوان یک مهاجم انجام می دهد ، نه به عنوان مالک و فاتح. با غم و اندوه و دوباره با اندوه زیاد ، بیشتر قلب های شیطانان به خاطر دستکاری ها و دسیسه ها تسخیر شده اند . دا مغلوب ، غلامان ، او مطیع زړونه [چې د انسانانو د اکثریت پورې اړه لری] د شیطانی کنایاتو (*واسواس*) ځای شوی دی. دوی دنیا ته (دنیا او آرزو) ته د آخرت په پرتله ترجیح ورکړې ده. د شیطانی لښکر د تسلط دلیل د نفس د شهوت پیروی ده. د هغوی (یعنې د زړونو) ببرته خدای ته یوازې په هغه صورت کې کېدای شی چې د شیطانی منګولو او کنټرول لرې شی او زړه د نفس له ټیټ نفس څخه د خواهشاتو څخه خالی شی او د الله له ذکر څخه ډک شی. فرشتې د الهی ذکر له لارې د زړه په وادی کې ښکته کیږی او شیطان د خپل لښکر او ملګرو سره له هغه څخه وتښتی.

جابر بن زبیداتو العدوی وایی: "ما له علاء بن زیاد رحمه الله (عرفان عظیم) د بد افکار په اړه شکایت وکړ". هغه وویل: "د دې مثال داسې دی لکه غل چې کور ته ننوځی . که په کور کې څه وی ، غل به یې له ځانه سره یوسی او که هلته هیڅ نه وی ، نو دوی به مجبور دی چې په ناکامی سره [خالی لاس] بیرته راستانه شی". د دې مثال له لارې ، علاء بن زیاد خبر ورکړ چې شیطان په هغه زړه کې نه داخلیږی چې د نفس د ټیټ نفس د خواهشاتو څخه خالی وی. له دې امله ، خدای تعالی فرمایلی دی:

إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ

"[خدای شیطان ته وویل] ته به زما په ځانګړو بندګانو باندې هیڅ کنټرول نه لری." (قرآن، 17 سوره، آیه 65)

څوک چې د نفس د خواهشاتو تابع وی ، د خدای بنده نه بلکې د خواهشاتو بنده ده. الله تعالی په یو بل ځای کې فرمایلی دی:

أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ

"آیا تا د هغه چا حالت لیدلی دی چې خدای یې د ټیټ نفس د خواهشاتو څخه جوړ کړی دی؟" (قرآن، 45 سوره، آیه 23)

په دې آیه کې مونږ ته په ډېر تفصیل سره خبر ورکړل شوی دی چې هغه څوک چې د نفس څخه د خپلو خواهشاتو تابع دی ، له هغوی څخه یې خدای جوړ کړی دی.

راه الحماية من الشيطان: عمرو بن العاص رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم وویل: "یا رسول الله! شیطان زما او زما د لمانځه په منځ کې راځی (په بل عبارت کله چې زه په خپلو نمازونو کې قرآن تلاوت کوم ، شیطان زما ذهن او زړه په نورو شیانو کې راګیر کوی غیر خدا)." هغه ځواب ورکړ:

ذالک شیطان یقال له خنزب' فاذا احسسته فتعوذ بالله منه واتفل عن یسارک ثلاثا

"دا هغه شیطان دی چې "خنزب" ورته ویل کیږی. کله چې احساس وکړې ، له هغه څخه د خدای پناه واخله او درې ځله په چپ لاس کې تف ووهئ . "(دا روایت د حدیث ټولګه *صحیح مسلم* د پیغمبر ملګری عمرو بن العاص له خوا نقل شوی دی).

عمرو بن العاص رضی الله عنه وایی چې کله یې دا طریقه غوره کړه ، شکایت حل شو. له دې روایتونو څخه زده کیږی چې د شیطان څخه د ځان د ژغورنې یوازې یوه لاره شته او هغه د الهی ذکر (ذکر). د دې یادونې سره د شیطان روح تر زړه پورې لړزیږی او هغه په خپلو ټولو دسیسو کې ناکامه کیږی. یو فکری دلیل چې د خدای د یاد له امله د شیطان د تېښتې معنی لری دا ده چې زړه به یوازې هغه وخت د شیطانی اشارو څخه خالی وی کله چې بل څه په هغه کې داخل شی. دا ځکه چې کله په زړه کې یو خیال راځی ، هغه څه چې پخوا وو هغه نه پاتې کیږی. له دې امله ، د زړه مشغول کول به شیطانی کنایه پای ته ورسوی ، خو دا هم امکان لری چې تلویحات په زړه کې د نوی فکر په شکل کې پیدا شی. یاد الهی یواځنی شی دی چې شیطان په هغه کې د هغه په حضور کې هیڅ شی نه شی کولای. دا یو قاعده ده چې د هر شی علاج د هغه د برعکس له لارې کیږی. د شیطانی کنایاتو برعکس د خدای (*استعاده*) او الهی ذکر ته پناه ورکول د خپل قدرت او قوت د تظاهر څخه انکار دی، لکه څنګه چې موږ د شیطان څخه د ژغورنې لپاره لاندې وایو :

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

"زه د شیطان ملعون څخه د خدای پناه غواړم . هیچ قدرت و قدرت غیر از خداوند متعال و تعالی وجود ندارد.

یوازې هغه کسان چې د شیطان څخه د ځان د دفاع توان لری چې د خدای په پرهیزګاری ، احترام او وېره لری او په هغوی باندې د الهی یاد حاکم دی. شیطان غواړی چې په خپلو دسیسو باندې هغوی باندې غلبه وکړی ، خو هغوی د خدای د یاد په قوت سره هغه ته ماتې ورکوی. خدای فرمایی :

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ إِذَا مَسَّهُمْ طَـٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

"کسانی که ترس و تکریم و ترس از خدا دارند ، هنگامی که اشاره ای از شیطان به آنها می رسد ، فورا در ذکر الهی مشغول می شوند و از این واقعه شوم وحشت زده و بیدار می شوند. " (قرآن ، 7 باب ، آیه 201)

د لاندې آیت په تشریح کې:

مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ

"[زه په خدای پناه غواړم] د شیطانی اشارو له شر څخه . " (قرآن، سورة 114، آیه 4)

مجاهد (شاګرد بزرگ صحابه النبوی عبدالله بن عباس رضی الله عنه ، متخصص در تفسیر قرآن) می گوید که شیطان سایه خود را بر قلب می اندازد ؛ وقتی که شخص قلبی نام الله را به یاد می آورد [*الله* ، که یگانه نام شخصی خدا است ،

در حالی که "خدا" یک اصطلاح عمومی خاص به زبان است که به او اشاره می کند ، و هر زبان انسانی دارای اصطلاح عمومی معادل خود برای "خدا" است] سپس به عقب نشینی می کند و می نشیند ، و وقتی انسان از او غافل و غافل می شود ، باز می شود (شیطان) در قلب خپریږی . د خدای د ذکر او شیطانی تلمیح تر منځ تضاد دومره زیات دی لکه د ورځې او تیارې تر منځ او یا د ورځې او شپې تر منځ چې کله یو راځی ، بل خپل وجود له منځه ځی. د مقدس [الهی] آیت پیروی ورته تضاد ته اشاره کوی:

اَسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ

"شیطان په هغوی باندې خپل بشپړ واک بشپړ کړی دی او هغوی یې د خدای یاد هېر کړی دی." (قرآن ، 58 سوره ، آیه 19)

انس بن مالک رضی الله عنه عنه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت کوی چې فرمای:

ان الشيطان واضع خرطومه على قلب ابن آدم، فان هو ذكر الله تعالى قنس وان نسى الله تعالى التقم قلبه

"شیطان خپله لکۍ د آدم د زوی په زړه کې ایښې دی. کله چې څوک خدای یاد کوی ، هغه (شیطان) ځی او کله چې څوک خدای هېروی ، هغه (شیطان) خپل زړه تېروی. (این روایت از مجموعه های حدیثی *ابن ابی الدنیا* ، *ابو یعلا* و *ابن عدی* نقل شده است) .

ابن وضه رحمه الله بیان کړی دی چې کله انسان څلویښت کلن شی او د ګناهونو څخه توبه نه کوی ، شیطان خپل لاس پر مخ وخوځوی او وایی: "څومره زه د دې ښایسته څېرې سره مینه لرم چې نه به خلاصون د خپل مقدر په توګه تر لاسه کړی". لکه څنګه چې شهوت او وسوسه په غوښه او وینه کې ګډ وی ، همداسې شیطان د انسان په رګونو کې د وینې سره ګردش کوی او زړه یې له هرې خوا محاصره کړی دی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

ان الشيطان يجرى من بنى آدم مجرى الدم فضيقوا مجاريه بالجوع

"شیطان د انسان په بدن کې د وینې سره ګردش کوی. نو د هغه مسیرونه د لوږې سره تنګ کړئ (یعنې د روژې له لارې او په شهوت کې نه افراط وکړئ چې د مجلل او زیات خوراک او څښاک پورې اړه لری)".

نصیحت برای محدود کردن متن های شیطان داده شده بود زیرا گرسنگی شهوت ها را خاتمه می دهد و شیطان از طریق شهوت به بدن ها داخل می شود و شروع به گردش در خون می کند ، به ویژه در اطراف قلب از چهار طرف (از هر طرف) زیرا مرکز شهوت ها فقط قلب است. دلیل حمله شیطان از چهار طرف در این آیه یافت می شود که در آن خداوند متعال از زبان شیطان روایت کرده است که فرموده است:

لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾

ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ

"قسم به تو (ای خدایا!) که من به آنها (البشر) علی صراط مستقیم تو ، ثم من حمله به آنها از جلو و از پشت ، از راست و از چپ آنها ". (قرآن، 7 سوره، آیه 16 - 17)

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په قول کې چې [شیطانی] تلمیحات هغه اندیښنې دی چې د هغه د عقیدې له لارې په زړه کې خپرېږی. هیڅوک له دې اندیښنو څخه خالی نه دی لکه څنګه چې په حدیث کې راغلی دی چې د هر انسان لپاره یو شیطان شتون لری. اگر اختلاف [در نحوه برخورد انسان با او] وجود دارد ، آن فقط به اندازه ای است که بعضی از مردم با شیطان مخالفت می کنند ، در حالی که بعضی ها تابعه هستند.

شیطان څه دی؟ دلته ځینې خلک کولی شی د شیطان د طبیعت په اړه پوښتنې مطرح کړی لکه "آیا هغه لطیف بدن لری یا اصلاً بدن نه لری؟"، "که هغه یو جسم وی نو څنګه د انسان بدن ته داخلیږی او په رګونو کې ګردش کوی؟" د شیطان فطرت او واقعیت د بیرونی پوهې سره تړاو نه لری. د هغه کس مثال چې داسې پوښتنې مطرح کوی د هغه چا دی چې مار په بدن کې نفوذ کوی او د دې پر ځای چې د هغه د وتلو اندیښنه وکړی، سړی د هغه د شکل، رنګ، اوږدوالی او پلنوالی په اړه کیسې کوی. دا خالص ناپوهی ده. شیطان ستاسو دښمن دی او دښمنی یې د یو خلاص کتاب په څیر روښانه ده. ته باید په زړورتیا مبارزه او د هغه په وړاندې په جګړه بوخت واوسې. هغه ستاسو په بدنونو ، زړونو او رګونو کې پټ شوی دی. تاسو باید د هغه د وتلو په اړه اندیښنه وکړئ. الله تعالی په خپل کتاب (قرآن) کې څو ځله د هغه دښمنی یاده کړې ده. هغه وویل:

إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ

"یقیناً شیطان ستاسو دښمن دی ، نو هغه خپل دښمن وګڼئ. او گروه خود را [پیروان به شر و ظلم] دعوت می کند تا مردم به اصحاب جهنم تبدیل شوند [که تنها ماموریت او این است که بیشترین تعداد ممکن از انسان ها را با خود به جهنم ببرد]." (قرآن، باب 35، آیه 6)

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

"ای اولاد آدم! (یعنی، ټول انسانیت له پیل څخه تر آخره) آیا من شما را نصیحت نکرده بودم که شیطان را عبادت نکنید [با اطاعت از دستورات او تحریکات شیطانی و تلمیحات در مورد هر چیز پست ، بد ، منفی و مضر به سلامتی فردی و جمعی خود] ؟ بې له شکه هغه ستاسو ښکاره او ښکاره دښمن دی." (قرآن، سورة ٣٦، آیه ٦٠)

انسان باید له دې دښمن څخه ځان وساتی او دا ونه پوښتی چې دا دښمن له کوم ځایه دی ، نسب او رنګ یې څه دی؟ اگر کسی بپرسد ، پس باید بپرسد که این دشمن چگونه حمله می کند ، چه نوع سلاح هایی دارد ، و بر چه استراتژی هایی عمل می کند تا دشمن خود را تحت سلطه خود درآورد ؟ دا مخکې تشریح شوې چې د دښمن وسلې د ټیټ نفس څخه بنیادی خواهشات دی او د هغه قوت له لارې چې د همدې خواهشاتو له لارې په هغه کې داخل شوی دی ، هغه د بدن په پاچاهۍ او حکومت کې ژور داخلیږی. د اشارو او شیطانی هڅونو د ستراتیژۍ له لارې ، هغه د ضعیف ایمان خلک [او عزم] ته ماتې ورکوی. د شیطان د حملو د مخنیوی ستراتیژۍ هم تشریح شوی او د وسلې یادونه شوې ده چې د شیطان روحیه او جاه طلبی ماتوی او هغه د جګړې له ډګر څخه د تېښتې ته اړ کوی. عام خلک عام خلک دی، حتی عالمان (مکتبی الهیاتدان) به اجازه نه لری چې له دې څخه زیات پوه شی. د شیطان د وجود او صفاتو د حقیقت پیژندنه د عرفانیانو ("*عارفین*" یا مقدسین او د خدای پیژندونکی) پورې اړه لری. دا خلک په باطنی علم کې غرق شوی دی.

په زړه کې د تېرېدو اندیښنې ډولونه (*خدمتیر*): درې ډوله دی: لومړی هغه افکار چې نېکی ته رابللی او رابللی وی. چنین افکاری را می توان بدون هیچ تردید *الهام* یا الهام الهی نامید. دویم ، هغه تېرېدونکی فکرونه چې د شر په لوری رابلل کیږی. داسې فکرونه پرته له کوم شک څخه شیطانی اشارې او اقناع (*واسواسا*) بلل کیږی. دریم ، هغه کسان چې د الهی وحی او شیطانی کنایاتو په منځ کې دی او په یقین سره نه شی ویلای چې آیا دا د فرښتې یا شیطان دی ، ځکه چې د شیطان د فریب یو ډول دا دی چې شر د خیر په توګه وړاندې کړی. دا ډیره ستونزمنه ده چې د دواړو تر منځ توپیر وشی. ډیری خلک د دې فریب ښکار شول او د هغې له امله تباه کیږی. د مثال په توګه، شیطان یو عالم (علمی الهیاتدان)

ته د نصیحت په توګه وایي، "خلکو ته وګوره! ناپوهی آنها را به سمت نابودی سوق می دهد و بی توجهی آنها را به نابودی نزدیک می کند. دوی د دوزخ څنډې ته نږدې شوی دی او د الهی غضب په حال کې دی چې هغوی را په ځان کې راګیر کړی. آیا ته د خدای په دې بندګانو رحم نه کوې چې د خپلو ارزښتناکو نصیحتونو او علمی خبرو په وسیله یې له هلاکت څخه وژغوری؟ خدای تاسو ته د [سترو] صفتونو لکه روښانه بصیرت ، ژور فهم او داسې زړه درکړی چې د نورو د کړاوونو احساس کوی. سخنرانی شما جذاب است ، شیوه سخنرانی شما مشهور است ، سخنان شما نور ایمان را دارد . ولې د خدای د دې نعمتونو په اړه ناشکری کوئ؟ شاید این اتفاق نیفتاد که شما [از طرف خدا] به خاطر ناشکری خود عذاب شوید و در نهایت شما غضب او ممکن است توانایی های شما در نشر علم و دعوت مردم به خدا به عنوان عذاب از شما سلب شود. شیطان په پرله پسې توګه دا نصیحت او دې ته ورته نصیحت کوی څو ځله چې د یو عالم زړه د هغوی تر اغیز لاندې نه پاتې کیږی، او په پای کې سړی د خطبو ورکولو ډګر ته قدم کیږدی او له تنهایی څخه د خلکو په اجتماع کې راځی. په دې پونیت کې، شیطان یو کس ته ووایی چې هیڅ شی په زړونو باندې اغیز نه کوی تر څو چې هغه څوک چې نصیحت کوی او خلکو ته شیطان ورکوی ښایسته نه وی، ښه جامې اغوندی او ښه خبرې وکړی. انسان په دې فریب [شیطانی] کې ښکېل کیږی او ورو ورو داسې ځای ته رسیږی چې له هغه ځایه تظاهرات ، تکبر ، ریښتینولۍ ، او د شهرت او قدرت غوښتنې زیږیږی او له دې شخص پرته هر څوک حقیر او پست ښکاری. په نظر کې ونیسئ چې شیطان څنګه د ښېګڼې په جامه د بدو ډېرې سرچینې پیدا کړې او ظاهراً دا ټولې مشورې د عالم سره د اخلاص پر بنسټ وې په داسې حال کې چې هغه په پټه یو کس د هلاکت په لور راکاوه. دا بیچاره عالم او واعظ په کلام کې د حکمت مروارید خپروی او فکر کوی چې هدف ښه دی ، سره له دې چې زړه د شهرت او شهرت په مبارزه کې بوخت دی. سړی فکر کوی چې د هغه زیار به ثمر ورکړی او په آخرت کې به یو څه مقام ترلاسه کړی.

د روایتونو له مخې ، شیطان ملعون د انسان په شکل عیسی (صلی الله علیه وسلم) ته راغی او ترې یې وغوښتل چې ووایی "*لا اله اله اله* " یا "لا اله اله اله " یا "لا اله اله اله " . حضرت عیسیٰ علیه السلام په ځواب کې وویل: "که څه هم دا خبره ریښتیا ده ، خو زه به یې ونه وایم ځکه چې تاسو له ما څخه غوښتی چې دا ووایم". د عیسی د انکار دلیل دا دی چې د شیطان هڅول چې حتی د ښو کارونو لپاره هم له دام او دام څخه خالی نه وی او د شیطان په دام کې د ښېګڼې له امله د اتکل وړ نه دی. د هغوی په وسیله ټول هغه عالمان (دینی عالمان او واعظان) ، عبادت کوونکی ، پرهیز کوونکی ، روحانی مسافر او سخی تباه کیږی چې په هر حال کې ښکاره شر نه خوښوی او سربیره پر دې ، هغوی د ګناهونو په ارتکاب راضی نه دی. د شیطان د فریب ځینې بېلګې به په دریم جلد [د غزالی *د شاهکار "احیاء* العلوم الدین" یا "احیاء علم الهی "] په کتاب کې د تکبر او غرور په اړه وړاندې شی او که خدای ماته ژوند راکړی ، نو پلان لرم چې په همدې موضوع کتاب ولیکم او عنوان یې "*تلبس ابلیس* "" (د شیطان تعقیب او دام) . په هر ځای، هېواد او ملت کې، هر انسان د شیطان د هڅو او دام قربانی دی. په خاصه توګه ، هغه (شیطان) د خلکو په دام کې د عقیدې او مذهبی مکاتب فکری (مذهب) په دام کې له ټولو حدودو څخه تېر شوی دی. اوس نیکی او صداقت یوازې یوه تشریفاتی موضوع ګرځیدلې ده. انسان باید د خپل هر فکر او نیت په اړه مکث وکړی او د هغوی ټول ښه او بد اړخونه وګوری ، او معلومه کړی چې آیا هغه فکر او نیت شیطانی کنایه ده او که الهام الهی دی او څومره چې امکان لری مکث وکړی او د خپل ټول توان د تفکر او ارزیابی (عقلی او عقلی وړتیا) څخه کار واخلی ځکه چې دا بې له وسعت علم نه معلومیږی. عمق بصیرت و هیبت ، تکریم و ترس از خدا (*تقوی*) همانطور که خداوند فرموده است:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ إِذَا مَسَّهُمْ طَـٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

"هر کله چې د شیطان له خوا کوم فکر [یا تلمیح] رامنځته کیږی، [د خدای صالح بندګان] په یاد الهی کې مشغول دی او له هغه څخه حیران کیږی چې په خپل وار د دوی سترګې خلاصوی [په دې اړه چې په حقیقت کې دوی ته څه پېښ کیږی]." (قرآن ، 7 سوره ، آیه 201)

په بل عبارت ، په دې شرایطو کې ، هغوی (صالحان) خپل زړونه پلټی او د هغوی باطنی رڼا هغوی د جهالت له تیارې څخه راوباسی. د "*کشف*" (د وینښتیا په حالت کې روحانی پرده پورته کول) او بصیرت (*بصیره*) سره ، ټول پیچلتیاوې او رازونه خلاص شوی دی. یو انسان چې د تقوا ، تقوا ، د نفس له خوا د خواهشاتو له خوا تر فشار لاندې وی ، د شیطان

فریب منی او هغه ښه ګڼی او په ناخوداګاه توګه د هلاکت په لاره ګامونه اخلی. قرآن کریم د داسې خلکو په اړه داسې وایی :

وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ

"هغوی به د خدای له خوا داسې موضوع سره مخامخ شی چې د دوی له تصور څخه بهر وی." (قرآن، سورة 39، آیه 47)

د شیطان د فریب علم په شخصی توګه پر هر فرد واجب دی: د ظاهری علومو په علم کې (ظاهری علم یا علم *معمولی*) مهم دا دی چې د نفس د فریب او د شیطان له مکر څخه خبر او خبر واوسئ.دا په هر فرد واجب دی خو خلک د دې فریضې په پوره کولو کې غافل او غفلت کوی او په داسې علم کې بوخت دی چې نور هم هغه اشارې او هڅونې تحریک کړئ (د شیطان څخه *وسواس*) چې شیطان ته به دا موقع ورکړی چې خپل خفه کوونکی وساتی. هغوی د هغه دښمنی او د هغه څخه د ځان د ساتنې لارې هېرې کوی او د داسې پوهې په ترلاسه کولو کې ښکیل کېږی. یوازینی لاره د کنایاتو او هڅونو څخه د خلاصون یوازینی لاره دا ده چې د داسې فکرونو دروازه بنده کړو. د داسې فکرونو یا خطرونو دروازې (یا "*خواطر*" چې په دې توګه ورته ویل کیږی ځکه چې هغه وخت په زړه تحمیل کیږی کله چې انسان باطنی محافظ او دفاع کوی او له هغو څخه غفلت کوی) په ظاهری توګه پنځه حواس او شهوت او دنیوی درهم په باطن کې دی. په یوه کوچنی کور کې یوازیتوب منل ، د پنځو حواس لارې بندوی. له خپلوانو او شتمنۍ څخه واټن ساتل د شهوت او دنیاوالی مینه کموی. په دې حالت کې [کله چې ټول داخلی او ظاهری دروازې تړل شوې وی]، یوازې د افکار دروازې خلاصې پاتې کیږی، مګر د خدای د یاد په ساتنه یې کېدای شی. ځینې وختونه دا فکرونه کولی شی چې په بریالیتوب سره د ساتونکی څخه په زړه کې تېر شی. که داسې وشی نو د دې "غل" پر ضد سخته مبارزه اړینه ده. دا [شدید درونی روحانی] مبارزه هیڅکله پای ته نه رسیږی بلکې د ژوند تر اخری ساه پورې دوام لری. این به این دلیل است که یک انسان زنده هرگز نمی تواند از شیطان مصون باشد که همیشه در حالت کمین و حمله به محض فرصت پیش می آید . اړینه ده چې هر وخت د دې دښمن (شیطان) په وړاندې محتاط واوسو. کله ناکله سرې د روحانی کشمکش له لارې د دښمن د ځپلو او ګوزار ورکولو توان لری، خو دا ماتې دایمی نه بلکې لنډمهاله ده. کله چې شیطان فرصت ترلاسه کړی ، هغه بیا حمله کوی. تر هغه وخته چې وینه په رګونو کې ګردش کوی ، د شیطان په وړاندې مبارزه جاری ساتل ضروری دی. د زړه د "مقدس ښار" دروازې تل د شیطان پر مخ پرانیستی وی او هیڅکله نه تړل کیږی. دا د شهوت ، غوسې ، حسادت ، حرص او بخل دروازې دی چې ژر به تشریح شی. کله چې د ښار دروازې خلاصې وی ، او دښمن ویښ وی ، نو د ښار دفاع یوازې د [روحانی] مبارزه او څارنې له لارې کېدای شی. یک نفر از حسن بصری رحمه الله پرسید: "ای ابو سعید! آیا شیطان ویده کیږی؟" هغه په ځواب کې وویل: "که هغه ویده شوی وای ، آیا موږ به یو څو شیبې سکون او آرامی نه لرو؟" که څه هم یو ایماندار بنده له شیطان څخه نشی تښتی، خو څوک کولی شی چې هغه ته ماتې ورکړی او د شیطان د قدرت په کمزوری کولو سره د هغه په وړاندې د ځان دفاع وکړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

ان المؤمن ينضي شيطانه كما ينضي احدكم بعيره في سفره

"یو ایماندار بنده شیطان کمزوری او کمزوری کوی لکه څنګه چې تاسو په خپلو اوښانو سره په سفر کې داسې کوئ". (دا روایت د حدیث ټولګه *مسند احمد* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه څخه روایت شوی دی).

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه قال إن شيطان المؤمن ضعيف آهي. قیس بن الحجاج (یو لوی عرفان) وایی: "شیطان مې راته وویل چې کله زه تا ته داخل شوم، زه د اوښ په څېر وم او اوس زه د مرغی په څېر یم". ما له هغه څخه د دې دلیل وپوښتل. هغه ځواب ورکړ: "تاسو د خدای په یاد زما بدن ویلی کوئ". به هر حال ، برای افراد پرهیزگار ، تقوا و ترس ، بستن دروازه های شیطان ، مراقبت از آنها ، به عبارت دیگر ، بستن دروازه های خارجی و تخفیف راه های واضح که انسان را به گناه و شر دعوت می کند ، مشکل نیست. خو هغوی هم د شیطان په پیچلو طریقو فریب خوری او نه شی

کولای چې د شیطان په وړاندې دفاع وکړی ، لکه څنګه چې په پورته ذکر شوی علماء او واعظانو کې بیان شوی چې شیطان په پټه دعوت کوی او هغوی ته د بدو اعمالو له لارې د شر په لور رهنمایی کوی.

د چیلنج لویه برخه دا ده چې د شیطان لپاره زړه ته د ننوتلو لپاره ډېرې دروازې دی په داسې حال کې چې د فرښتې د ننوتلو لپاره یوازې یوه دروازه ده. دا متعالی فرشته دروازه [د زړه] د شیطان د بې شمېره دروازو په حضور کې مشکوک کیږی. د دې دروازو په اړه انسان د هغه مسافر په څېر دی چې په یوه توره توره شپه کې په ځنګل کې سفر کوی ، او په یوه تاکلی ځای کې ودرېږی چېرته چې بې شمېره ستونزمنې او سختې لارې راڅرګندېږی او سړی حیران کوی چې کومه لاره غوره کړی چې د پرمختګ او منزل ته د رسېدو په برخه کې مرسته وکړی. د بې شمېره او ناڅرګندو لارو څخه د سمې لارې غوره کول په دوه ډوله کېدای شی: لومړی په عقل او بصیرت. دویم د لمر وړانګه. در این امر ، قلب با ترس و تکریم و خوف از خدا ، عقل و بصیرت ، علم کتاب و سنت (*سنت*) برابر با آفتاب است. لکه څنګه چې نور لمر د مقصد په لور د صحیح لارې په موندلو کې مرسته کوی ، همداسې نور علم الکتاب وسنت انسان ته د الذات په لور رهنمایی کوی ، وإلا د شیطان لارې بې شمېره دی او د هغوی په وړاندې یې ساتنه ډېره مشکله ده. عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت دی چې یوځل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو خط ورسم او ورته ویې فرمایل: دا د الله لاره ده. وروسته له هغې یې د لومړی کرښې ښی او کیڼ لورې مختلفې کرښې راکښلې او ویې ویل: دا هم لارې دی خو په هره یوه کې شیطان موجود دی چې خلک په دې لاره کې تګ ته رابلل کېږی. وروسته یې دا آیت وویل:

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ

"و این راه من است که مستقیم و ثابت است [بدون هیچ عیب که انسان را مستقیم به سوی الله هدایت می کند] . نو ، په دې لاره قدم کېږدئ او په نورو لارو قدم مه ږدئ." (قرآن، باب 6، آیه 153)

وهم مختلف خطونه هغه لارې وګڼلې چې د صراط مستقیم په شاوخوا کې رسیږی. از این روایت نبوی می توان از فراوانی راه های شیطانی آگاه شد. له دې لارو څخه یوه لاره ده چې شیطان عالمان ، پرهیزګاران ، پرهیزګاران ، هغو کسانو ته بلنه ورکوی چې د نفس په ټیټه کچه یې خواهشات کنټرول کړی دی ، او هغه کسان چې د ګناهونو له ژوند څخه پرهیز کوی ، د دې لارې یې فریب ورکوی. اوس به د دې لارې څخه یوه لاره یاده شی چې انسان په ناپوهی او ناپوهی سره ګامونه اخلی. دا پېښه په یوه نبوی روایت (*حدیث*) کې ذکر شوې ده. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د بنی اسرائیل څخه د یو راهب یادونه وکړه چې شیطان په ښار کې یې یوه نجلۍ خفه کړه او بیا یې د کورنۍ د غړو په زړه کې دا فکر وکړ چې د هغې درملنه د هغه راهب سره ده. هغوی هغه راهب ته راوسته چې په کلکه یې رد کړه [له دې حالت سره مقابله] خو هغوی په اصرار ټینګار وکړ تر څو چې راهب مجبور شو چې د هغې درملنه وکړی. وروسته له هغې شیطان د راهب په زړه کې د زنا په فکرونو القا پیل کړ او هغه یې په فحاشی وهڅوله تر څو چې زنا یې وکړ او هغه حامله شوه. شیطان بیا د بدنامی او رسوایی وېره پیدا کړه او د راهب په زړه کې یې د هغې د قتل اشاره وکړه تر څو راز [د هغه جنایت] پټ کړی او بیا هغه وکولای شی په یو ډول د هغې کورنۍ ته د هغې د طبیعی مرګ ډاډ ورکړی. دا دقیقا هغه څه وو چې هغه وکړل. شیطان بیا د راهب په وړاندې خپلو کړنو ته دوام ورکړ او د نجلۍ د کورنۍ په زړه کې یې القا کړه چې راهب هغه د بې عزتۍ له وېرې د حامله کېدو وروسته ووژله. هغوی راهب ته راغلل او د هغې په اړه یې ترې پوښتنې وکړې. راهب هماغه ځواب ورکړ چې شیطان د هغه په زړه کې القا کړه چې نجلۍ ناروغه ده او هغه د ناروغۍ له امله مړه شوه ، خو هغوی باور ونه کړ او غوښتل یې چې هغه ونیسی. شیطان بیا راهب ته وویل چې هر څه چې پېښ شول د هغه د خپل دسیسې له امله دی ځکه چې هغه یې خفه کړ ، هغه هغه څوک و چې د هغې مور او پلار یې دې ته اړ کړل چې هغه (راهب) ته ولېږی ، هغه څوک وو چې هغه (راهب) دې ته وهڅول چې زنا وکړی او هغه ووژنی او اوس هغه څوک دی چې کولای شی د هغه (راهب) سره مرسته وکړی چې د هغه په سجده کولو سره له دې حالت څخه ووځی. راهب له هغه څخه وپوښتل چې څنګه هغه (شیطان) اطاعت کولی شی. شیطان ورته وویل چې دوه ځله سجده کولو سره کولای شی له دې حالت څخه ووځی. راهب بیا شیطان ته سجده وکړه. شیطان بیا لاړل او ویې ویل: "زه ستاسو لپاره هیڅ هم نه شم کولای. زه ستا په اړه څه پوهیږم؟" خدای د داسې خلکو په هکله داسې فرمایی :

كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكَ

"د شیطان مثال دا دی چې هغه لومړی انسان ته وایي چې [په خدا] کافر شی. بیا کله چې څوک کافر شی ، شیطان وایی ، "زه له هغه کس (انسان) سره هیڅ کار نه لرم". (قرآن، باب 59، آیه 16)

په نظر کې ونیسئ چې شیطان څنګه راهب د خپلو فریب سره مجبور کړ چې د هغه د امرونو په اطاعت سره لوی ګناهونه (کبیر) وکړی. اگر او به نصیحت [شیطان] عمل نمی کرد ، نه زنا می کرد و سپس مرتکب قتل می شد. ظاهراً، د درملنې نصیحت ښه وه او هیڅ تصور نه کاوه چې بدی به په دې کې ځای پر ځای وی. با این حال ، استراتژی شیطان این است که شر را از طریق راه نیکی و شریف پیدا کند و هنگامی که او یک نفر را در راه شر قرار دهد ، یک را از یک شر به شر دیگر می کشاند تا اینکه تمام راه های نجات بسته شود ، و انسان مجبور می شود بدون اینکه بدی را بخواهد ، راه بدی را طی کند. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم په خپل کلام کې همدغه معنا لري:

من حام حول الحمى يوشك ان يقع فيه

"څوک چې په څرځای کې ګرځی د [ناقصه] د ننوتلو په خطر کې دی [له دې امله ، اړینه ده چې د شر له نږدې کېدو څخه ځان وژغورل شی تر څو په هغه کې د لوېدو امکان نه وژغورل شی]." (دا روایت د حدیثو په ټولګو *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه نبوی نعمان بن بشیر رضی الله عنه نقل شوی دی).

په زړونو کې د شیطان ننوتل

زړه د کلا په څېر دی او شیطان د هغه دښمن په څېر دی چې غواړی هغه ته ننوځی او هغه ونیسی او هغه خپل ملکیت وګرځوی. د دښمن څخه د کلا د ساتنې یوازې یوه لاره شته او هغه د ننوتلو او لارو ساتنه ده چې کلا ته ننوتل ممکن کوی. څوک چې د دې دروازو څخه خبر نه وی ، څنګه کولای شی چې د دښمن د ننوتلو مخه ونیسی ؟ له دې څخه معلوم شوی دی چې د شیطان څخه د زړه ساتنه واجب ده بلکې پر هر عاقل بالغ فرض شخصی واجب دی ، او هر هغه څه چې د واجب په شخصی توګه وی ، هغه هم واجب دی. این به این دلیل است که شیطان نمی تواند مانع از ورود [به قلب] شود بدون اینکه راه های ورود او را بشناسد. له همدې امله د دې لارو پیژندل هم اړین دی. دا دروازې او لارې د بهرنی حواسو له لارې د درک وړ نه دی بلکې دا د افرادو داخلی خصلتونه یا کیفیتونه دی. شیطان له دې خاصیتونو څخه د ننوتلو لپاره د خپل وسیله په توګه کار اخلی. دا صفات په شمېر کې ډېر دی او له دې امله یوازې د ځینو دروازو یادونه به په لاندې ډول وی چېرته چې د شیطان د لښکرو لویې غونډې وی:

غوسه او شهوت: عقل د زړه د دوو لویو دروازو یعنی غوسه او شهوت له لارې له منځه ځی. د شیطان لښکر هغه وخت پر زړه حمله کوی چې د عقل لښکر کمزوری شی. کله چې انسان د غوسې ښکار شی ، شیطان د یو سره داسې لوبې کوی لکه ماشوم چې د توپ سره لوبه کوی. د یو روایت له مخې ، شیطان د حضرت موسی (چې په موسی هم مشهور دی) ملاقات وکړ او ویې ویل: "ای موسی! الله تعالی تاسو ته د نبوت په مقام کې ټاکلی او تاسو ته یې د هغه سره د خبرو کولو شرف درکړی دی. زه هم د خدای مخلوق یم. ما ګناه کړې ده [چې شیطان ته امر وکړ چې د آدم په وړاندې سجده وکړی] او غواړم توبه وکړم. لطفاً زما له خوا خدای ته شفاعت وکړئ چې زما توبه ومنی". موسی (صلی الله علیه وسلم) وعده وکړه چې د هغه (شیطان) لپاره به شفاعت کوی. موسی بیا د سینا غره ته ورغی او د خدای سره یې خبرې وکړې. بعد از آن که در حال پایین آمدن بود ، خداوند به او گفت: "ای موسی! امانت را برگردانید!" موسی (صلی الله علیه وسلم) فرمود: "خدایا! ستا بنده ابلیس په ګناه پښیمانه دی او توبه کوی. لطفاً د هغه توبه ومنئ ". موسی (صلی الله علیه و آله وسلم) وحی شد: "ای موسی! ستاسو درخواست ومنل شو! وله ابليس (الشيطان) أن يسجد أمام قبر آدم (علیه السلام) لیابراز پشیمان [على الگناه الذي ارتكب كدليل على صدق توبه] ". موسی (صلی الله علیه وسلم) دا حکم الهی شیطان ته رسول. شیطان له غصه راغی او په غرور سره یې وویل: "ما د آدم په وړاندې سجده نه ده کړې کله چې هغه

ژوندی و ، آیا اوس به سجده وکړم کله چې هغه مړ شی؟ خو ، زه ستا شکر کوم چې زما په خاطر د خدای په وړاندې شفاعت وکړې او د دې [احسان] له امله ، ته اوس پر ما حق لرې. د دې حق د پوره کولو لپاره ، زه تاسو ته وایم چې که درې ځله ما په یاد ولرئ ، زه به تاسو ته زیان ونه رسوم: لومړی ، د غوسې په وخت کې ، ځکه چې زما روح ستا په روح کې دی او زما سترګې ستا په سترګو کې دی. زه د بدن په هر رګ کې د وینې په څېر ګرځم ، نو د غوسې په وخت کې ما ته پام وکړئ. کله چې انسان په غوسه وی ، زه د چا په پوزه کې بوم او بیا د هغه په اړه چې څوک کوی خبر نه وی. دویم دا چې د جګړې په وخت کې ، ځکه کله چې انسان غواړی د جګړې په جبهه کې د دښمن په وړاندې وجنګیږی ، زه خپل کور ، ښځه او اولادونه را په یاد کوم ، تر څو انسان دې ته اړ کړم چې په جګړه کې د جګړې فکر پرېږدی او ځان ترې وتښتی. ثالثا، هرگز با یک زن غیر محرم تنها ننشینید (کسی که به طور بالقوه با او قابل ازدواج است زیرا او از میان خویشاوندان ممنوعه او مانند مادر، خوامیر، مادربزرگ، دختر، نوه ، خواهر، خواهرزاده یا عمه نیست). زه د ښځې او نارینه د زړونو په منځ کې رسول کېږم او د یو په زړه کې د بل په اړه اشاره کوم . زه دا کار ته دوام ورکوم تر څو چې دوی دواړه د ګناه په مصیبت کې ښکیل شی".

حرص او حسد: شیطان په دریو موقعو کې درې باطنی کیفیتونو ته اشاره وکړه چې غوسه ، شهوت او حرص دی. دا ځکه چې د جنګ څخه فرار د دنیوی مال او مال د حرص له امله دی ، نه سجده د مرحوم آدم (صلی الله علیه وسلم) له حسد څخه ده چې د شیطان لپاره هم یوه لویه دروازه ده. یو قدیس (عرفانی) له شیطان څخه وغوښتل چې هغه ته په انسانانو باندې خپل تسلط وښیی. هغه وویل: "زه انسانان د قهر او شهوت په دام کې اچوم او پر هغوی بشپړ کنترول لرم". شیطان د راهب په وړاندې راڅرګند شو او له هغه څخه یې وپوښتل: "د آدم د اولادونو کوم صفتونه تاسو ته زیات ګټور دی؟" هغه ځواب ورکړ: "د غوسې شدت. له دې امله ، کله چې انسان د قهر د شدت له امله غوغا کوی ، زه ګرځم او یو ته داسې لغته ورکوم لکه یو ماشوم چې توپ په پښه لغته وهی." دا هم د شیطان یو متل دی: "د آدم اولادونه څنګه کولای شی پر ما کنټرول وکړی لکه څنګه چې څوک خوشحاله وی ، زه په زړه کې پاتې کیږم او کله چې څوک په قهر وی ، زه په سر کې الوتنه کوم ". حرص یا حرص هم د شیطان یوه لویه دروازه ده ځکه چې انسان ړوند او کوڼ کوی. وروسته له دې سړی نه شی کولای چې ښه نصیحت ته غوږ ونیسی او نه هم د نېکی لاره ووینی. یو پیغمبری روایت وایی:

حبّك الشئ يعمي ويصم

"ستاسو مینه له یو شی سره تاسو ړوند او کوڼ کوی." (دا روایت له خوا راپور شوی دی *حدیث* ټولګه *ابوداود* از صحابه النبوی ابو الدردا رضی الله عنه).

یوازې د بصیرت په رڼا کې انسان د شیطان له ننوتلو څخه خبر کیدلی شی. کله چې د حرص او حرص تیاره د بصیرت رڼا لاندې راولی ، شیطان له دې فرصت څخه پوره ګټه پورته کوی او د هر هغه څه لپاره چې زیان رسونکی او وژونکی دی ، په زړه کې اچوی. د یو روایت له مخې ، کله چې لوی سیلاب راغی ، حضرت نوح (چې په نوح هم مشهور دی) د خپل قوم د ټولو ایماندارانو او هر جفت حیواناتو سره په خپله کښتۍ کې سپاره شو. هغه یو سپین ږیری سړی ولید چې په کشتۍ کې ناست و او یو بیګانه سړی و. هغه ترې وپوښتل چې هغه څوک دی. هغه وویل: "زه راغلی یم چې ستاسو د ملګرو زړونه واخلم. د هغوی بدنونه به له تاسو سره وی ، خو د هغوی زړونه به له ما سره وی". حضرت نوح صلی الله علیه وسلم فرمای: "ای دشمنان الله! له دې ځایه ووځه! دلته ستا لپاره ځای نشته ". هغه په ځواب کې وویل: "پنځه شیان دی چې زه یې انسانان تباه کوم . زه به تاسو ته درې ووایم خو دوه به درته ونه وایم". وحی الهی [بر حضرت نوح رضی الله علیه و آله وسلم نازل شد : « ای نوح ! تاسو هغو دریو شیانو ته اړتیا نه لرئ چې هغه غواړی تاسو ته ووایی. له هغه څخه معلومه کړه چې هغه څه له تا پټ ساتی". حضرت نوح رضی الله علیه وسلم له هغه څخه د دې دوو شیانو په اړه پوښتنه وکړه. هغه ځواب ورکړ: "حرص او حسادت. دا دوه شیان به هیڅکله ما ونه غولوی او نه به د خلکو په له منځه وړلو کې ناکامه شی. إنها الحسد الذي بسببها لعنت وأعطيت لقب الشيطان الملعون ، وهذا هو الحرص ، لأن آدم كل شيء في الجنت قد جرح له إلا على شجرة واحدة ، ووضعت شهوته في قلبه ، مما أخرجه من هناك.

اشباع: د اشباع خوړل، که څه هم حلال او پاک وی، د شیطان لپاره یو لوی مدخل دی ځکه چې په شهوت او شهوت باندې یې انرژی ورکونکی او تازه کوونکی اثرات د شیطان وسلې دی. طبق یک روایت ، شیطان در حضور حضرت یوحنا ،

فرزند زکریا (که به یحیی فرزند زکریا نیز معروف است) ظاهر شد و او دام داشت . حضرت یوحنا (صلی الله علیه وسلم) له هغه څخه وپوښتل: دا دام د څه لپاره دی؟ هغه په ځواب کې وویل: "دا د شهوت او فحش دام دی. زه د آدم (انسانان) اولادونه له دې سره نیسم". هغه وپوښتل: "آیا زما لپاره هم کوم دام شته ؟" هغه ځواب ورکړ: "هو. کله چې تاسو ډوډۍ خورئ ، زه دعا [خدا] پر تاسو سخت کوم ". هغه وپوښتل: "آیا زما لپاره نور څه شته؟" هغه ځواب ورکړ: "له دې پرته بل څه نه دی". نوموړی وویل: په خدای قسم چې له نن وروسته به ډوډۍ نه خورم. شیطان په ځواب کې وویل: "زه هم قسم خورم چې زه به هیڅکله هیڅ ګټور څه نه ووایم [ستاسو په څېر] (یعنې هغه څوک چې ایمان لری او د الله په خدمت کې په حالت کې د بشپړ تسلیم او تسلیم الله اراده دی)". ویل کیږی چې د خوړو شپږ زیانونه لری: لومړی ، د خدای وېره په زړه کې نه پاتې کېږی. دویم، څوک د نورو انسانانو او د خدای په مخلوقاتو باندې رحم نه کوی ځکه چې یو کس نورو ته د خپل ځان په سترګه ګوری (د یو په څېر سیر شوی) او د لوږې درد نه احساسوی. دریم ، سړی احساس کوی چې عبادت ګران دی. څلورم ، کله چې څوک د حکمت خبرې واوری ، زړه یې په عاجزۍ نه ذوب کېږی او نه د اورېدلو او منلو توان نه لری. پنځم ، کله چې څوک د حکمت او نصیحت خبرې کوی ، پر نورو هېڅ اغېز نه کوی . شپږم ، مختلف [جسمی او روحانی] ناروغۍ له دې څخه زیږیدلی دی.

شان و شوکت و زرق و برق: پیدا کردن شان و شوکت ، زرق و برق ، مصرف آشکار و نشان دادن ثروت ، جذاب نیز یک دروازه شیطان است. دا ننداره، شان او شوکت او ځلا په جامو، مادی شتمنیو او استوګنځی کې واقع کیږی. کله چې شیطان د انسان په زړه کې د شان او شوکت د ښکاره کولو هیله وویني ، هغه نور هم شعله ور کوی او د لویو ودانیو خوب ښکاره کوی او سړی ته قناعت ورکوی چې د کور شاوخوا دیوالونه باید لوړ وی ، کور باید ښکلی او ښایسته وی ، جامې باید ښایسته وی او سواری یا ترانسپورت باید ګران او سینګار شوی وی. کله چې داسې خواهشات په زړه کې په بشپړه توګه ځای پر ځای شی ، شیطان پوهېږی چې دا خواهشات به هېڅکله له زړه څخه جدا نه شی او یوه آرزو به بل شی تولید کړی او د یو شی ترلاسه کول به د بل شی د ترلاسه کولو اندیښنه په یوه نه ختمېدونکې زنځیر کې پیدا کړی [د یو شی په پسې د ترلاسه کولو خواهش] تر څو چې مرګ راشی او سړی باید هر څه تر شا پرېږدی او نړۍ پرېږدی. د شیطان د تیټ نفس د خواهشاتو لاره هم د ایمان لپاره خطرناکه ده. کله ناکله د خواهشاتو لمبه خپل عبادت کوونکی دې ته اړ کوی چې د کفر په لاره قدم کیږدی . خدای دې موږ د تیټ نفس له خواهشاتو څخه وساتی!

طمع و توقعات از مردم: طمع و توقعات از دیگران نیز یک دروازه مهم شیطان [به قلب] است. کله چې حرص [او له نورو څخه توقعات] په زړه حاکم شی ، شیطان په دوامداره توګه انسان ته قناعت ورکوی چې مصنوعی ، خودنمایی وکړی او د هغو په وړاندې ځان ښکاره کړی ، چې سړی یې توقعات او حرص لری. دا تر دې حده پورې ځی چې هغه څوک چې له هغه څخه تمه لری، د خپل خدای او د امیدونو لرونکی وی، تل هڅه کوی چې د هغه چا په زړه کې ځای پیدا کړی چې هغه یې غواړی، حتی که دا د درواغو، فریب، خودنمایی او متقاعد کولو له لارې وی. د دې تر ټولو ټیټه کچه دا ده چې یو کس د هغه چا په ستاینه کې مبالغه کوی چې هغه یې تمه لری او د نیکی لپاره د نصیحت کولو او د بدی څخه د مخنیوی کار کولو ته زړه نازړه وی ځکه چې هغه ته زیان نه رسوی. یو ځل شیطان د عبدالله بن حنظله رضی الله عنه په وړاندې حاضر شو او ویې ویل: ای د حنظله زویه! زه به تاسو ته نصیحت درکړم نو دا په یاد ولرئ". عبدالله بن حنظله وایی : زه ستا نصیحت ته اړتیا نه لرم . شیطان وویل: "لومړی یې غوږ ونیسئ ، که ښه دی یې ومنئ ، که بد دی رد یې کړئ. ای د حنظله زویه! غیر از خدا ، هیچ وقت از کسی سوال نکنید که حرص و طمع در آن نهفته باشد. همدارنګه، په غوسه کې خپل ځان کنټرول کړئ ځکه کله چې یو خدمتګار پر خپل ځان کنټرول له لاسه ورکوی، زه کولای شم چې هغه کنټرول کړم".

بیړه او د استقامت نشتوالی: دا دوه ځانګړتیاوې یا د شخصیت ځانګړتیاوې هم د شیطان لپاره د ننوتلو نقطې دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

العجلة من الشيطان والاناة من الله

"عجله (یا بیړه کول د څه کولو لپاره پرته له احتیاط مشوره) د شیطان له خوا دی او د غور کولو لپاره مکث د خدای له لوری دی". (دا روایت له خوا راپور شوی دی حدیث ټولګه *ترمذی* از صحابه النبوی سهل بن سعد رضی الله عنه.

خدای فرمایی :

خُلِقَ ٱلْإِنسَـٰنُ مِنْ عَجَلٍ

"انسان د عجله سره پیدا شوی دی." (قرآن، باب 21، آیه 37)

وَكَانَ ٱلْإِنسَـٰنُ عَجُولًا

"انسان د عجله کولو تمایل لری." (قرآن، 17 سوره، 11 آیه)

الله تعالی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته امر وکړ:

وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ

"قبل از اینکه وحی الهی به شما برسد ، در [قرائت] قرآن عجله نکنید ". (قرآن ، باب 20 ، آیه 114)

د عجله څخه د الهی نهی دلیل دا دی چې هر څه باید په علم ، تحقیق او تحقیق وشی او د تحقیق لپاره دمه او غور لازم وی ، په داسې حال کې چې عجله دمه او پلټنه اجازه نه ورکوی. شیطان د بیړه په وخت کې خپل شر په انسانانو باندې داسې تحمیل کوی چې هغوی یې درک هم نه کوی. د یو روایت له مخې ، کله چې عیسی (صلی الله علیه وسلم) پیدا شو ، ټول شیطانان خپل مشر ابلیس ته ورغلل او ورته یې وویل: "نن د ځمکې پر مخ ټول بتیان راغورځېدلی دی". ابلیس وویل: "یقیناً یو نوی څه پېښ شوی دی. زه ځمکې ته ځم چې ووینم". ابلیس په ځمکه کې ګرځېده ، خو هېڅ شی یې ونه لید. په یو ځای کې هغه ځینې فرښتې ولیدلې چې د نوی زیږیدلی ماشوم په شاوخوا کې دی. ابلیس به قوم خود [شیاطین] رفت و به آنها گفت : " امشب یک پیغمبر پیدا شد . ټولې امیندوارۍ چې تر نن ورځې پورې په نړۍ کې شوې ، زه له هغو څخه خبر وم او زیږېدنې زما په حضور کې شوې دی. اما عجیبه ، من نه از حاملگی این زن خبر بودم و نه از تولد خبر بودم. اوس د بت پرستی څخه مایوسه شئ. اما بنده های الله (انسانان) را در لحظات عجله خود تلقیح کنید [و شما به آنها راه خواهید یافت] ".

ثروت او مادی ملکیت: *درهم* او *دینار* (د سرو زرو او سپینو زرو اسعار) ، مادی ملکیتونه ، جایداد او ټوټې ځمکې ټول د شیطان لپاره لوی دروازې دی. د هغه کس زړه چې د اړتیا څخه زیات مادی مال لری ، د شیطان استوګنځی دی او یوازې د اړتیا وړ مواد لرونکی آزاد زړه لری. که سل *دیناره ترلاسه کړی نو* په زړه کې ډول ډول غوښتنې پیدا کیږی. تر ټولو لوی یې دا دی چې سل نور هم ترلاسه کړئ او دا یو نه ختمیدونکی چرخه ده. کله چې څوک هیڅ نه درلود ، نه آرزو ، نه حرص او نه اړتیا وه. کله چې سل *دیناره* ترلاسه کړه ، سړی خپل ځان شتمن ګڼی که څه هم نهه سوه دیناره نور هم محتاج شو. د سل *دینارو* په ترلاسه کولو سره سړی ته دا فکر پیدا شو چې که نهه سوه دیناره نور هم ولری ، نو کور به یې اخیستی. د کور وروسته ، د کور سامانونو سطحې ته اړتیا او ورپسې د جامو او آرامۍ ژوند مسایل راځی او د اړتیاوو دا لړۍ هر وخت پراخیږی. د هغو شیانو لپاره چې موجود دی، هغه شیان چې موجود نه دی ضروری کیږی. حتی مخکې له دې چې د یو کس اندېښنه پای ته ورسیږی، بل اندېښنه پیل کیږی او د اړتیاوو دا لړۍ په دوزخ کې پای ته رسیږی. ثابت البنانی (رحمه الله - مشهور عرفانی و اولیاء) می گوید : " هنگامی که به حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم نبوت داده شد ، ابلیس (رهبر الشیاطین) به گروه خود گفت : امروز یک واقعه جدید رخ داد . لاړ شه او وګوره چې څه پېښ شول". ټول شیطانان په ځمکه کې خپاره شول خو هیڅ شی یې ونه موند او ناکامه راستانه شول. ابلیس ورته وویل : " دلته پاتې شئ ! زه به ځم او وګورم. هغه بېرته راغی او خپلو شاګردانو ته یې وویل: "الله تعالی محمد صلی الله علیه وسلم ته نبوت ورکړی دی. اوس د هغه د ملګرو او صحابه پسې لاړ شئ [چې هغوی د الهی هدا څخه منصرف کړی] . شیطانان به سمت زمین برگشتند و ناکام برگشتند و گفتند : " ما تا امروز چنین قوم را ندیده ایم . کله چې موږ هغوی ته غلطی ورکوو ، هغوی د لمانځه لپاره قیام کوی او دا د هغوی د غلطو مغفرت سبب کیږی. ابلیس وویل: صبر وکړه او صبر وکړه. ډیر ژر به هغوی په نړۍ واکمن شی ، نو موږ به یقیناً په خپل طرحه کې بریالی شو ".

یو روایت دی چې یو وخت عیسی (السلام علیهم) په ځمکه پروت و او سر یې په یوه ډبره باندې پروت و [هغه یې د بالښت په توګه استعمال کاوه چې د هغه د فقر او عاجزی حالت ښکاره کوی]. شیطان تېر شو او په ټوکه یې وویل: "ای عیسی! آیا ته نړۍ ته ډېر لېواله یې؟" عیسی د خپل سر لاندې تیږه راواخیسته او شیطان ته یې وغورځوله او ویې ویل: "دا تیږه او نور هر څه چې د دې نړۍ څخه دی یوازې ستا لپاره دی". نتیجه این است که حتی یک تیږه هم یک دارایی مادی از جهان است و شیطان هنوز هم می تواند با یک تیږه کار خود را انجام دهد. د مثال په توګه، یو کس د سهار په لومړیو ساعتونو کې د *تهجد* لمانځه لپاره پاڅیږی (د سهار نه مخکې لمونځ چې د روحانی پرمختګ لپاره خورا ګټور او ګټور دی او د شپې په دریمه برخه کې ادا کیږی کله چې د لمر لوېدو او سحر تر منځ د شپې وخت په درېو برخو ویشل کیږی) او په لمانځه کې د سجده ځای ته نږدې یوه تیږه پیدا کوی. په دې حالت کې ، شیطان به خامخا د انسان په زړه کې دا فکر کوی چې لږ څه ځملاست او سر یې په تیږه کیږدی. دا ځملاستل به د خوب نښه وی چې په خپل وار سره به څوک د*تهجد* لمونځ کولو څخه منع کوی. که تیږه نه وای نو د بالښت په اړه به څوک فکر نه وای کړی ، د دې اړتیا نه وه چې ځملی او ویده شی او د*تهجد* له لمانځه څخه محرومه شی. [لکه څنګه چې په پورته ذکر شوی کې لیدل کیږی] حتی د دې یوې ډبرې له امله دومره زیان رسېدلی و ، بیا د خلکو حالت ته یوه نظر واچوه ، په دې نیت چې ځان ته درس واخلئ ، چې د وریښمو څخه جوړ شوی آرامی کټونه او بالښتونه لری او په خپلو کورونو کې د هوساینې ټول شیان لری. آیا داسې یو کس حتی کولای شی د الهی عبادت خوند واخلی؟ تل به د یو کس په زړه کې د آرامۍ غوښتنه موجوده وی.

د فقر او بخل وېره: دا دوه ناوړه او منفی صفتونه هم د شیطان دوه لویې دروازې دی. بخل و ترس از فقر دو چنین صفات منفی تخریبی هستند که مانع از مصرف انسان در راه خدا می شوند و انسان را به احتکار و نګه داشتن اموال ترغیب می کنند. قرآن داسې خلکو ته دردناکه پایلې وړاندوینه کوی:

وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

"کسانی که طلا و نقره را احتکار می کنند و آنها را در راه خدا مصرف نمی کنند (در امور خیریه و تلاش های مفید برای بشریت که رفاه اقتصادی جوامع انسانی را تقویت می کند) ، به آنها بشارت دردناک عذاب می دهند." (قرآن، 9 سوره، آیه 34)

خیثمه بن عبدالرحمن رضی الله عنه رحمه الله وایی چې شیطان وایی: "هر څومره هم چې انسان په ما تسلط ولری، درې شیان داسې دی چې په هغو مسایلو کې څوک پرې تسلط نه لری. لومړی، د یو چا مال په بې ځایه توګه اخلی. دویم ، د مناسب فرصت او اړتیا پرته لګښتونه . دریم ، په هغه ځای کې لګښت مه کوئ چې لګښت ته اړتیا وی ". سفیان الثوری رحمه الله - أحد العظیم العظیم والعرفان ، می فرماید: "شیطان له فقر څخه زیات اغېزمن تاکتیک نه لری. کله چې انسان د فقر څخه ویره پیدا کړی نو په هغه کې درواغو او غلطو ته میلان پیدا کیږی. انسان از حقیقت دست می کشد ، خواسته های پایین خود را ترجیح می دهد و مجرم است که در مورد رب خود کمتر فکر می کند. بخل حرص او حرص د انسان په پښو کې په زنځیر بدلېږی چې له بازارونو او د ګټلو له ځایونو څخه نه پرېږدی . دا بازارونه د شیطان ځاله او استراحت ځایونه دی [ځکه چې یو کس تمایل لری چې مادی شی او د هر ډول معنوی ملاحظاتو او د نجیبانو او فداکارانو په کې غافل شی]". ابو اماما رضی الله عنه رضی الله عنه وایی : « کله چې ابلیس (مشر الشیاطین) دنیا ته راغی ، دعا یې له الله تعالی سره وکړه : یا الله ! تا زه له خپل رحمت څخه لرې کړم او دې ځمکې ته دې مې وغورځولم. لطفاً دلته زما لپاره یو کور جوړ کړئ. خدای فرمایل: 'تشناب ستاسو کور دی'. هغه وپوښتل: "زما لپاره یو ځای وټاکئ چې شرکت وکړم". الله تعالی فرمای: 'بازارونه او کوڅې ستاسو د ملګرتیا ځایونه دی'. وفرمایل: ما ته ډوډۍ او رزق وټاکئ. الله تعالی ځواب ورکړ: "هغه خوراک ستاسو رزق دی چې زما نوم پرې نه اخیستل شوی دی". هغه وویل: "خواړه ټاکل شوی دی. آیا زه هم کولای شم اوبه ولرم؟" الله تعالی ځواب ورکړ: 'نشه او مخدره مواد ستاسو مشروب دی'. هغه وپوښتل: 'لطفاً ما ته یو بلنه راکړه'. الله تعالی فرمایلی دی: "دا هدف د موسیقۍ له الاتو څخه پوره کړئ". هغه وپوښتل: په لیک او لوستلو کې ستا امر څه دی؟ خدای ځواب ورکړ: شعر ولولئ [چې نیکی ته بلنه نه ورکوی] او جسدونه خال وکړئ. هغه وپوښتل: 'ما ته یوه کیسه راکړه'. خدای ځواب ورکړ: 'دروغ ستاسو روایت دی'. هغه وپوښتل: 'ما ته د ښکار لپاره جالونه راکړئ'. الله تعالی ځواب ورکړ: "شهوت د مخالف جنس خالص یاست [یعنی، که په غیر اخلاقی او غیر اخلاقی لارو تعقیب کیږی]".

تعصب مذهبی: چیزی که در اینجا به عنوان تعصب مذهبی یاد می شود ، غرور و تعصب مردم از مکاتب مختلف فکری [و ادیان] در برابر یکدیگر است . د دې اساس حقیقت نه دی بلکې د ټیټ نفس خواهشات دی. مردم از مخالفان خود متنفر هستند و به آنها نگاه تحقیر می کنند. دا داسې شر دی چې هر عبادت کوونکی (یا مذهبی شخص) او ګناهګار یو شان تباه کوی. پر خلکو نیوکه کول او په هغوی کې د عیبونو موندل د حیواناتو د ځانګړتیاوو په منځ کې د حیواناتو کیفیت پورې اړه لری. وقتی شیطان این صفت قابل مذمت را به عنوان یک چیز خوب معرفی می کند ، مزاج های انسانی که از قبل به آن نزدیک هستند ، آن را می پذیرند و انسان کاملا در آن مشغول می شود و با این فکر خوشحال می شود که فرد در یک مبارزه مذهبی درگیر است [و از این رو آن را به عنوان یک چیز الهی می داند] حتی اگر از شیطان اطاعت کند. حالت اختلافات دینی و فرقه ای به گونه ای است که انسان در عشق به ابوبکر (رضی الله عنه - صحابی نبوی عظیم) تعصب را اتخاذ کرده است ، اما این عشق خالص نیست ، بل هو متضاد ومخلوط با حرم ، دروغ ، عداوة ونفاق شدید . اگر ابوبکر رضی الله عنه چنین کسی را ببیند ، کسی را دشمن خود به جای دوست خود اعلام می کرد. دا ځکه چې د هغه (ابوبکر) ملګری هغه څوک دی چې د هغه په لاره روان دی او د هغه نجیبه صفات او اخلاق غوره کوی او ژبه د بیهوده خبرو څخه منع کوی. دابوبکر طریقه داسې وه چې دبې ځایه خبرو څخه به یې په خوله کې کاڼي اچولې. هغه څوک چې بې ځایه او بې ځایه خبرې کوی ، د ابوبکر رضی الله عنه د مینې او دوستۍ ادعا کوم حق لری ؟ [شخړه، جنګ، او نفرت د خلکو د مذهبونو پر بنسټ کیدای شی داسې تعبیر شی]

شخص دوم از تمام حدود مبالغه در عشق به علی رضی الله عنه - صحابه نبوی عظیمی ، حتی اگر انسان به اعمال و اخلاق شریف خود نیز نزدیک هم نباشد . علی رضی الله عنه د خپل *حکومت په دوران* کې د یوه *درهم* څخه کم جامه اغوستې وه په داسې حال کې چې د مینې دروغجن مدعی د وریښمو جامې اغوستې دی (چې د دینی اصولو له مخې د انسانانو لپاره حرام دی) چې په خپل وار د حرام پیسو څخه جوړیږی. د قیامت په ورځ به علی رضی الله عنه داسې کس خپل دوست نه بلکې دښمن ګڼی. آیا هغه څوک چې د خپل دوست ګران ماشوم خپل کور ته بوځی او ووهی ، ویښتان یې کش کړی او بدن یې ټپی کړی ، خو بیا هم ادعا کوی چې د ماشوم د مور او پلار صادق دوست دی او ډېر مینه ورسره لری. دا د هغو خلکو چې ادعا کوی چې د څلورو خلیفه الراشد (ابوبکر ، عمر ، عثمان ، علی رضی الله عنهم) او صحابه نبوی شریف (رضی الله عنهم) وهم په تخریب دین کې ښکیل دی ، په داسې حال کې چې دین د هغوی (خلفاء وآخرون صحابه نبوی شریف) محبوبیت درلود ، ملکیت، کورنۍ او خپلوان. دا خلک په شریعت الهی کې ګناهګار دی چې د شهوت قیچی یې ټوټې ټوټې کړی ، هیڅکله د نبوی صحابو سره د مینې ادعا نه کوی ، بلکې په حقیقت کې د خدای او د هغه د ملګرو - شیطان ملعون ، اطاعت کوی. دا حقیقت به د قیامت په ورځ روښانه وی کله چې هغوی د خپلو "دوستانو" په وړاندې سزا ورکول کیږی. د قیامت ورځ هېره کړئ ، که هغوی د پیغمبرانو د نظر په اړه پوه شی او په دې دنیا کې د خلکو په اړه چې دوی یې خوښوی ، په دې وخت کې به د خپل حالت په کتلو سره ډېر شرمنده شی او جرأت ونه کړی چې د دغو سترو پرهیزګارانو نومونه په خپلو ناپاکو ژبو راوړی. شیطان همچنین این پیروان را قناعت می دهد که اگر کسی در عشق به ابوبکر و عمر (رضی الله علیهم) بمیرد ، آتش به او نزدیک هم نخواهد شد. شیطان به دیگران اطمینان می دهد که اگر آنها جان خود را در عشق خود به عثمان و علی (رضی الله عنهما) فمن بعد به جنت بدون هیچ حساب [در برابر الله علیه اعمال دنیوی] ، در حالی که در حقیقت هیچ کس محبت و قرب به نفع آن روز ، فقط اعمال [صالح و صالح] شخص [در این زندگی] به نفع خواهد بود . حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د خپلې ګرانې لور فاطمه رضی الله عنه ته وویل:

اعملی فانی لا اغنی عنکم من الله شیئا

"اعمال وکړئ ځکه چې زه تاسو د خدای له خوا له هیڅ شی څخه ساتنه نشم کولی." (این روایت از مجموعه *های حدیثی صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* به اصحاب نبی ابوهریره رضی الله عنه نقل شده است).

دا د ټیټ نفس د غوښتنو د پیروی یو مثال دی چې دلته ذکر شوی دی. همین امر در مورد افرادی نیز صدق می کند که نسبت به مکاتب سنتی فکری تعصب دارند (که بیش از هزار سال است با اجماع عمومی جامعه به عنوان بخشی از روش اسلامی سنتی که برای جلوگیری از افراط و تفریط و انحرافات و تضمین اعتدال از طریق پیروی از تفاهم سنتی طراحی شده است) امامان شفایی ، ابو حنیفه ، ملک و احمد (رحمه الله) و تا حدی در تعصب خود پیش می روند که نگاه می کنند په نورو ښوونځیو کې د فکرونو ښکته کېدل یقینې کېږی. هر څوک د خپل امام د ریښتینوالی ادعا کوی ، خو د هغوی د شریف اخلاق پیروی نه کوی. در روز قیامت ، این *ائمه* بزرگ از پیروان خود می پرسند : مکاتب فکری ما از عمل بودند ، نه قول و اقوال نیز برای عمل بودند ، پس چه دلیل دارد که شما به اقوال اهمیت می دهید و از عمل اجتناب می کنید ، بنابراین با روش و شخصیت ما مخالفت می کنید و ادعای دروغ می کنید که از مکاتب فکری ما پیروی می کنید ؟ دا د شیطان لپاره یوه لویه دروازه او د هغه د راتګ لپاره یوه لویه لاره ده. بسیاری از عالمان (الهیاتدان مکتبی) از طریق شیطان به این راه به هلاکت رسیدند. اینها کسانی هستند که از خدا نمی ترسیدند ، و طمع و تمایل به دنیا داشتند ، و بصیرت آنها نسبت به دین ضعیف است ، و در پیروی از آن ، قوه محرکه آن اخلاص نیست ، بلکه اشتیاق به کسب فداکاری و احترام از مردم است . به همین دلیل است که آنها در تعصب مذهبی دخیل بوده اند و این تعصب را خوب می دانند. آنها نمی دانند که این تعصب یک عمل شیطانی است ، اما افسوس که این مردم از فریب ها و دسیسات شیطان آگاه نیستند و در عوض در عملی کردن طرح های شیطان دخیل هستند. عادی خلکو پر علماوو نیوکه پیل کړې ، د دین اصول هېر شوی او د فقه په پیچلتیا کې د نظرونو اختلاف ته اهمیت ورکړل شوی دی. این الهیاتدانان مکتب خود را همراه با دیگران تباه کرده اند. خدای دې زموږ او د هغوی توبه ومنی . حسن بصری رحمه الله - یک عرفان و قدیس بزرگ ، این اقتباس از شیطان را ذکر کرده است : « من گناهان را به صورت مزین و مزین به امت و *امت* محمد ، اما آنها کمرم را از توبه شکستند . وروسته می د هغوی په وړاندې داسې ګناهونه ښایسته کړل چې هغوی ترې توبه نه کوی. دا ګناهونه د نفس د خواهشات دی". شیطان ریښتیا ویلی دی. خلک حتی نه پوهیږی چې په دې مسایلو کې د ګناهونو په لور روان دی ، نو څنګه توبه وکړی؟ د شیطان یوه لویه فریب دا ده چې سړی خپل مسؤلیتونه هېروی او په عوض کې په اختلافاتو کې ښکېل کېږی چې د ښوونځیو د الهیاتو او عقیدو په مسایلو کې شتون لری. عبدالله بن مسعود رضی الله عنه رضی الله عنه وایی چې یو ځل چې ځینې خلک د الله په ذکر بوخت وو نو شیطان راغی. اراده یې دا وه چې هغوی خپل اجتماع پرېږدی او مخه یې ونیسی ، خو په خپلو غوښتنو کې یې ونه توانېده ، او یاد الله یې د هغه هر تګلاره ناکامه کړه. هغه بیا مجبور شو چې ځینې خلک چې نږدې ناست وو ، چې په دنیوی خبرو کې بوخت وو ، تحریک کړی چې ستونزې رامنځ ته کړی. دوی د خپلو خبرو اترو په ترڅ کې په خپلو منځونو کې دومره جګړه پیل کړه چې یو بل یې وهل او ټپی کړل. د الهی ذکر له غونډې څخه ، ځینې خلک د بلې ډلې د مخه نیولو لپاره راپورته شول او له هغوی څخه یې د جنګ کولو غوښتنه وکړه. دلته د شیطان موخه دا نه وه چې جګړه رامنځته کړی، بلکې هغه غوښتل چې د خدای یادونه ودروی او هغه خلک چې دا کار کوی اړ کړی.

عامه خلکو او فلسفی بحثونه: د شیطان یوه طریقه دا ده چې هغه عام خلک دې ته هڅوی چې په هغو پوهې کې ښکېل شی چې دوی پکې کمزوری دی او هغوی ته بلنه ورکوی چې په هغو مسایلو غور وکړی چې دوی یې توان نه لری. مثلاً معرفت وجود الهی و صفات الهی اش و غیره که عقل ضعیف آنها قادر به درک آن نیست. در این حالت نه عقل خود را ضعیف و محدود می بینند و نه کمبود معرفت خود را می بینند ، بلکه به دین شک پیدا می کنند و در ذهن آنها در مورد خدا چنین افکاری پیدا می شود که آنها را از حوزه دین خارج می کند و در عوض آنها را در دایره کفر و بدعت در دین یا پذیرش نوِ و بیگانه در دین قرار می دهد. هغوی حتی نه پوهیږی چې د ایمان ارزښتناکه توکی یې له لاسه ورکړی دی ، بلکې له دې څخه خوښ دی او فکر کوی چې هر څه چې د دوی په زړه کې تېر شوی دی هغه ریښتینې پوهه او بصیرت دی ، او دا د هغوی د عقل او عقل له لارې ترلاسه شوی دی. دغه بیچاره خلک حتی نه پوهیږی چې بې فکره سړی هغه څوک دی چې پر عقل ډېر باور کوی او هوښیار هغه څوک دی چې خپل عقل نیمګړی ګڼی او له عالمانو څخه پوښتنه

کوی. عایشه رضی الله عنه - همسر رسول الله صلی الله علیه وسلم و یک عالم و معلم برجسته ، از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نقل قول می کند:

ان الشیطان یاتی احدکم فیقول: من خلقک؟ فیقول الله تبارک وتعالی فیقول فمن خلق الله؟ فاذا وجد احدکم ذالک فلیقل آمنت بالله ورسوله فان ذالک یذهب عنه

شیطان ستاسو یو ته راځي او پوښتنه کوي : تاسو چا پیدا کړی ؟ یو ځواب ورکوي: 'خدای'. هغه بیا پوښتنه کوي: 'خدای چا پیدا کړی؟' که څوک له تاسو سره داسې حالت پیدا شي ، باید ووایي : زه په خدای او د هغه په رسول ایمان لرم. په داسې ویلو سره به [شیطاني] کنایه پای ته ورسیږي." (دا روایت د حدیثو په ټولګو کې نقل شوی دی *احمد* ، *بزار* ، *ابو یعلی* ، *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم اجازه نه ورکوله چې د کنایاتو د علاج په اړه فکری بحثونه وشي ځکه چې اشارې د عامو خلکو لپاره راځي نه د عالمانو. اصلي خلک باید خپل ایمان تجدید کړي او په عبادت او اقتصادی فعالیتونو بوخت شي او علم عالمانو ته پرېږدي. یو عادي انسان د خدای او د هغه د لارې په اړه بې بنسټه خبرې کولو سره کفر ته رسیږي. د یو څه ویل پرته له دې چې په ربښتیني پوهه کې ژوروالی ترلاسه کړي داسې دی لکه د لامبو په پوهېدو پرته ځپو ته ځان وړاندې کړو. واضح است که عواقب آن چیزی جز نابودی خود نخواهد بود. د عقایدو او مذهبونو په اړه د شیطان فریب دومره زیات دی چې حتی اټکل هم نه شي کیدی. آنچه در مورد آنها ذکر شده است نمونه ای از این فریب ها است.

د منفي او بد نظریاتو ساتل : د شیطان د فریب یو دروازې دا دی چې د مسلمانانو په اړه بد نظر ولري. خدای فرمایي :

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ

"ای ایمانداران! د ډیرو بدو نظرونو څخه ډډه وکړئ ځکه چې ځینې بدې نظرونه ګناهونه دي." (قرآن، 49 سوریه، آیه 12)

څوک چې د خپل ورور (یا خور) په اړه بد نظر لري ، یقیناً به د شیطان د فریب قرباني شي. شیطان به هغه بد نظر ته لمن وهي چې یو کس یې لري او یو کس به دې ته اړ کړي چې د هغه په وړاندې غیبت وکړي یا د هغه په وړاندې خپل مسؤلیت ادا نه کړي یا د هغه په وړاندې په احترام کې تنبلي ښکاره کړي یا هغه ته په حقارت وګوري او خپل ځان له هغه څخه ښه وګڼي. دا ټول شرایط د یو کس د ویجاړولو لپاره دي. همدا دلیل دی چې الهي شریعت [خلکو] ته امر کړی دی چې د ملامتیا څخه ځان وژغوري. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایيد:

اتقوا مواضع التهم

"د ملامتیا له ځایونو څخه ډډه وکړئ [تر څو په غلطه توګه درک نه شی ځکه چې ادراک هم باید مدیریت شی تر څو د غلط فهمیو او شخړو څخه مخنیوی وشی تر څو د داخلی او بیرونی سولې حالت وساتل شی]".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په خپله په له ملامتیا او شک څخه ځان ساتی. له دې امله علی بن حسین دا د صفیه بنت حی بن اختر رضی الله عنه څخه روایت کوی چې وایی: "رسول الله صلی الله علیه وسلم په *اعتکاف* کې په مسجد کې وو. زه د هغه لیدو ته راغلم. من [تصادفا] عادت ماهانه شدم. کله چې ماښام شو ، ما بېرته [خپل کور] ته تګ پیل کړ. رسول الله صلی الله علیه وسلم هم زما سره په ګرځېدو پیل وکړ. په لاره کې د *انصاریانو* له منځ څخه دوه کسان مخامخ شول . هغوی د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په سلام سلام وکړ او په خپله لاره روان شول. رسول الله صلی الله علیه وسلم هغوی ته بلنه ورکړه او ویې فرمایل: دا صفیه بنت حی ده. هغوی په ځواب کې وویل: ای رسول الله! موږ ستاسو په اړه ښه نظر لرو (یعنې ، موږ حتی ستاسو په اړه د بد څه فکر هم نه شو کولای ، نو تاسو حتی اړ نه یاست چې موږ ته دا تشریح کړئ چې ته د خپلې ښځې سره یې)'. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: [تاسو ریښتیا وواییئ ولکن] شیطان په رګونو کې د انسان په رګونو کې ګردش کوی [په خون کې د نورو په اړه شک کوی چې د نفاق او شخړو په منځ کې یې وشیندی]. من این فکر را داشتم که ممکن است او شما را منصرف کند [یا چیزی بد را در امتداد خطوط شک و ملامت] در قلب شما [در مورد زنی که من با آن بودم و از این رو ، من احساس کردم که لازم است توضیح دهم]". (دا روایت له خوا راپور شوی دی د حدیثو ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*)

غور وکړئ چې پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) څومره د هغوی د دین په ساتنه او د آخرت د ښه والی په اړه فکر کاوه. همچنین ، چقدر او با پیروان خود مهربانی کرد و به آنها راه داد تا از مکان هایی که باعث شک و ملامتیا می شوند ، اجتناب کنند و به آنها آموزش داد که حتی یک عالم نیز نباید در مورد حالت خود تنبلی نشان دهد. څوک چې د تقوا او تقوا په خاطر مشهور وی ، باید فکر ونه کړی چې خلک به د هغه په اړه بد یا منفی نظر نه لری او حتمی ده چې د هغه په اړه ښه نظر ولری. مهم نه دی چې یو کس څومره په علم او خدایی کې برتری ولری، خلک یوازې یو لوری نه ګوری. ځینې خلک یو ښه او ځینې یې بد ګڼی. بلکې ، د هغو خلکو شمیر چې د یو په اړه بد فکر کوی له هغو څخه زیات دی چې د یو په اړه ښه فکر کوی. اړینه ده چې خپل ځان د نورو له بدو نظرونو او د بدو خلکو له ملامتولو څخه وژغورل شی. له دوی څخه بد نظر تمه کیږی. کله چې تاسو یو څوک وینئ چې د نورو په اړه بد نظر لری او د هغوی سره عیبونه پیدا کوی ، نو پوه شئ چې یو کس د باطنی نفس په بدی [او منفی] کې ښکیل دی. د نورو بد نظرونه د یو کس د درونی شر [او منفی] انعکاس دی او غواړی چې هر څوک د خپل [بد او منفی] وجود په تصویر کې ووینی. یو مؤمن د خپل ورور (یا خور) د اعمالو لپاره بهانه پیدا کوی. منافق د غیبت څخه پرته د بل څه کولو توان نه لری. د مؤمن زړه د هر انسان په وړاندې پاک او روښانه وی [او ورسره ملاقات کوی او په خلاص زړه فکر کوی].

این یک بحث کوتاه در مورد ورود شیطان [به قلب انسان] بود . دا دروازې دومره زیاتې دی چې اټکل یې نه شی کیدی. زما په اند هر څه چې لیکل شوی او هر هغه مدخل چې دلته ذکر شوی دی ، نور ټول مدخلات [د انسان په زړه کې] ترې اخیستل کېدای شی. با این حال ، بسیاری از صفات منفی باطنی که انسان دارد ، هر یک از این صفات سلاح شیطان و یک دروازه از دروازه شیطان است .

د شیطان څخه د ژغورنې طریقه: دا پوښتنه دلته کېدای شی: "د شیطان د دسیسو څخه د ځان ساتلو لپاره څه شی دی؟ آیا د خدای ذکر او ویل "*لا حوله و لا قوته اله بالله*" یا "غیر له الله هیڅ قدرت او قوت نشته " به د هغه په وړاندې محافظت

وکړی؟" باید وویل شی چې د زړه علاج یوازې هغه وخت ممکن دی چې ټولې دروازې بند شی چې شیطان د هغې له لارې په زړونو کې داخل شی او هغه ککړ کړی. په بل عبارت ، زړه باید له ټولو منفی او ناوړه باطنی تخریبی خاصیتونو څخه پاک شی. د زړه پاکوالی له داخلی ویجاړیو څخه یوه پراخه موضوع ده. د کتاب "*احیا علوم الدین*" یا "احیای علم الدین" د دریم جلد یوازینۍ موخه دا ده چې د باطنی تخریبی کیفیتونو [په زړه کې] درملنه وکړی. څرنګه چې هر داسې باطنی تخریبی صفت خپل فصل ته اړتیا لری ، لکه څنګه چې په راتلونکو پاڼو کې به وګورئ ، دلته به یادونه وکړو چې که زړه له دغو باطنی ویجاړونکو منفی بدو صفتونو څخه پاک او پاک شی ، نو شیطان ته دا موقع نه ورکول کیږی چې په زړه کې پښې ټینګې کړی. تر ټولو زیات هغه کولای شی چې راشی او تېر شی. د خدای یادونه د هغه په لاره کې خنډ ګرځی. د خدای یادونه هغه وخت په زړه باندې اغېز کوی کله چې د تقوا په رڼا کې روښانه شی او د منفی محکومیت وړ باطنی خصلتونو له ککړتیا څخه پاک شی. که داسې نه وی ، نو د خدای ذکر به یوازې په زړه کې صرف یو فکر یا یو لحظه حالت ګڼل کیږی او حکومت او حاکمیت به پرې ونه لری. دا په اسانۍ سره د زړه د شطرنج تخته باندې خپل کنترول پیاوړی کوی. خدای فرمایی :

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

"کسانی که ترس و تکریم و خوف الله (*تقوی*) دارند ، هنگامی که خطر (یک فکر منفی بد) در قلب آنها از شیطان وارد می شود ، آنها فورا در ذکر الله الهی و چشمان آنها فورا باز می شوند [زیرا آنها از طریق وحشت می کنند و می دانند که منفی که در قلب آنها پیدا می کند از شیطان است و باید فورا از آن خلاص شوند] . (قرآن، 7 سوره، آیه 121)

په دې آیت کې د خدایی وېره لرونکی کس لپاره ځانګړی توپیر شوی دی. د شیطان مثال د وږی سپی په څېر دی. که تاسو د هغې لپاره ډوډۍ یا غوښه نه لرئ نو تاسو کولی شئ چې هغه له ځانه لرې کړئ خو که غوښه مو په لاس کې وی او سپی هم وږی وی نو د هغه په ټېل وهلو سره نه ځی بلکې پر غوښه ټوپ وهی . شیطان د زړه څخه د هغه چا د ملامتولو په اوریدو سره تښتی چې د هغه لپاره ډوډۍ نه وی. خو په هغو زړونو کې چې ډوډۍ یې موجوده وی ، په هغوی برید کوی او یوازې په ژبه یې ورټل کافی نه دی. هغه زړه چې شهوت پرې حاکم وی ، اجازه نه ورکوی چې د خدای د یاد حقیقت په هغه کې راشی او هغه زړه د شیطان لپاره د استراحت ځای شی. هغه د هغو پرهیزګارانو دروازې نه ټکوی چې د شهوت د لرلو له امله د نفس د ټیټ نفس او د باطنی تخریبی صفتونو څخه خالی وی ، بلکې کله چې وګوری هغوی بې غفلة او غافل له ذکر الهی وټکوی. خو کله چې د خدای یاد ته راګرځی نو هغه له داسې زړونو څخه تښتی. دلیل فرار او از طریق ذکر الهی آن آیات قرآنی و *احادیث* است که حکم می کند که در زمان کنایات شیطانی از خدا پناه ببرد. د مثال په توګه، یو آیت دی:

فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ

"د شیطان ملعون څخه د خدای پناه واخلی." (قرآن، باب 16، آیه 98)

ابو هریره رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم وایی: "یو ځل الشیاطین چې د مؤمن او کافر سره دی ملاقات وکړ. دواړو د یو بل د سلامتیا په اړه پوښتنې وکړې. د کافر شیطان زیات وزن درلود او په بدن کې یې ډېر چربی وو ، خو شیطان د مؤمن کمزوری ، کمزوری ، اندیښمن او بې کوره و. شیطان کافر ترې وپوښتل : ولې دې خپل ځان ته داسې شرط جوړ کړی دی ؟ ولې دومره کمزوری او ډنګر یې؟" هغه ځواب ورکړ: زه له هغه چا سره یم چې کله څوک ډوډۍ خوری د خدای په نوم پیل کوی. زه وږی پاتې کیږم [د هغې په پایله کې]. کله چې څوک اوبه څښی ، د

خداى په نوم پيل کوى او زه له تندې څخه وېرېږم. کله چې څوک جامې اغوندى ، د خداى نوم اخلى ، نو ځکه زما بدن ښکاره پاتې کيږى. کله چې څوک په ويښتانو کې غوړى اچوى [د ويښتانو د ريښو د پياوړى کولو لپاره لکه څنګه چې په ډېرو کلتورونو کې رواج دى] نو د خداى نوم اخلى ، ځکه زما ويښتان وچ او بې نظمه پاتې کېږى. شيطان کافر هغه ته افسوس څرګند کړ او ويې ويل: زه په هغه کس تحميل شوى يم چې ستاسو د ملګرى په څېر کار نه کوى. په خوړو ، څښلو او جامو کې ، زه د يو برابر شريک يم". محمد بن الواسع رحمه الله - يو لوى عرفان او قديس ، هره ورځ به د شيطان په وړاندې د ژغورنې لپاره دا دعا کوله :

اَللّٰهُمَّ اِنَّکَ سَلَّطْتَ عَلَيْنَا عَدُوًّا بَصِيرًا بِالْعُيُوبِ يَرَانَا هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا نَرَاهُمْ اَللّٰهُمَّ فَآيِسْهُ مِنَّا كَمَا آيَسْتَهُ مِنْ رَحْمَتِكَ وَقَنِّطْهُ مِنَّا كَمَا قَنَّطْتَهُ مِنْ عَفْوِكَ وَبَاعِدْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَحْمَتِكَ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"اې خدايه ! تا پر موږ داسې دښمن تحميل کړى چې زموږ په تېروتنو ښه پوهېږى . هغه او د هغه ډله موږ ته داسې ګورى چې موږ يې نه شو ليدلى. اى خدايه ! هغوى له مونږ څخه دومره مايوسه کړه لکه څنګه چې تا هغوى د خپلې رحمت څخه مايوسه کړل. هغه له مونږ څخه دومره نا اميده کړه لکه تا هغه د خپلې بخښنې څخه نا اميده کړى. زموږ او د هغه تر منځ دومره فاصله او بيلتون جوړ کړه ، لکه څنګه چې تا د هغوى او د خپل رحمت په منځ کې پيدا کړى دى. يقيناً ته په هر څه قادر يې".

محمد الواسع رحمه الله وايى : يو ځل مې د مسجد په لور د شيطان سره مخامخ شوم ، هغه ترې پوښتنه وکړه : آيا ته ما پېژنې ؟ ما وويل: 'نه'. هغه وويل: زه *ابليس* يم. ما ترې وپوښتل چې په دې لاره کې زما سره د ليدلو موخه څه ده ، هغه وويل: زما هيله دا ده چې ته دا دعا بل چا ته ورزده نه کړې. زه به هيڅکله ستا په وړاندې مقاومت ونه کړم. ما ورته وويل: په خداى قسم که څوک وغواړى چې دا دعا زده کړى ، زه به يې له زده کړې څخه منع نه کړم. لاړ شئ او هغه څه وکړئ چې زړه يې غواړى". عبدالرحمن بن ابى ليلا رضى الله عنه رضى الله عنه وايى : " شيطان به د رسول الله صلى الله عليه وسلم په وړاندې د اور جرقه په لاس کې د لمانځه په حال کې چې هغه لمونځ کاوه . هغه له دعاګانو او خداى څخه د پناه اخيستلو څخه لاس نه واخيست. يو ځل جبرائيل جبرائيل راغى او ورته يې وويل چې دا دعا ووايې:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَمِنْ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ طَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ

"من به الله ملجأ عن طريق كلماته التي لا يمكن لأي شخص تجاوز عنها ، سواء كان ذلك خير أو بد ، من الأشياء التي تدخل إلى الأرض وتلك التي تخرج منها وصعود إلى السماء وتلك التي تنزل من السماء ، من الازدهامات ومحنات الروز والشب . از فراز و نشيب هاى شب و روز ، مگر از وقوع [شب و روز] كه مملو از خير مى آيد ، اى مهربان ! (دا روايت ابن ابى الدنيا په خپل كتاب كې نقل كړى دى)مكه عيد الشيطان *"، بقلم امام مالک في موطه* عن يحيى بن سعيد ، وابن عبد البر عن ابن مسعود رضى الله عنه

کله چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا خبرې وکړې، د شیطان لمبه یې مړه کړه او هغه په ځمکه ولوېد. حسن بصری رحمه الله - عرفانی و قدیس عظیم ، رضی الله عنه حضرت جبرائیل رضی الله عنه حضرت النبی صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه وفرمایل :"جن غواړی چې تا ته وغول ، نو کله چې ته بستر ته تلل ، د عرش آیت تلاوت ".

د پیغمبری روایت له مخې :

ماسلک عمر فجا الا سلک الشیطان فجا غیر الذی سلکه عمر

"هر هغه لاره چې عمر پرې روان وی ، شیطان له هغې لارې تښتی او په بله لاره ځی".

دلیل یې دا و چې د دغو شریفو کسانو زړونه د شیطان له خوراک څخه خالی وو ، یعنې شهوت د هغوی په زړونو کې نه تېرېده. که څوک غواړی چې شیطان له هغه څخه لیری شی ، یوازې د خدای په یاد ، لکه څنګه چې د عمر رضی الله عنه څخه لیری شوی ، نو دا ناممکنه ده. کسی که این توقع را دارد مانند کسی است که دارو می خورد اما از پیشگیری اجتناب می کند [از چیزهای مضر که با مصرف دارو نتیجه منفی دارند] . په داسې حالت کې چې معده د مضرو او غیر صحی خوړو څخه ډکه وی ، درمل څنګه ګټور دی؟ د داسې خوړو د خلاصون لپاره وخت نشته که څه هم دوا د بدن بیلابیلو برخو ته لیږدول کیږی ترڅو ګټور شی. الهی الذکر د طب په څیر دی او *تقویٰ* (تقویٰ ، تکریم او د خدای څخه ویره چې انسان د غلطو او بدو مسایلو څخه منع کوی ، خواه داخلی وی یا بیرونی) مخنیوی دی. د دې مخنیوی نتیجه دا ده چې زړه باید د ټیټ نفس د خواهشاتو او شهوت څخه خالی وی. له دې امله کله چې په زړه کې الهی ذکر واقع شی او له الله پرته له هیڅ شی نه شی ، شیطان له هغه څخه تښتی لکه دوا چې په خالی معده کې داخل شی ، ناروغی او ناروغی ترې فرار کوی. خدای فرمایی :

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُۥ قَلْبٌ

"په دې کې د هغه چا لپاره یو لوی درس دی چې زړه [ادراک] لری." (قرآن، باب 50، آیه 37)

خدای په یو بل ځای کې فرمایی :

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ

"د چا په اړه (یعنی شیطان) په الله تعالی کې لیکل شوی دی چې هر څوک چې له هغه سره اړیکې ټینګې کړی ، هغه به (شیطان) بې لارې کوی او هغه ته به د دوزخ د عذاب لاره لارښوونه کوی." (قرآن، 22 سوره، آیه 4)

هغه څوک چې د شیطان سره مرسته کوی په خپلو اعمالو کې به د هغه دوست او ملګری بلل کیږی حتی که څوک خدای په ژبه یاد کړی [او په ظاهری چلند کې یو ښه اخلاقی او مذهبی شخص ښکاری].

ذکر الهی بالزبان کافی نیست: اگر شما بگویید که حدیث می گوید که ذکر الهی شیطان را از شخص دور می کند و هیچ قید و شرطی ذکر نشده است و این همه جزئیات از سوی متکلمان مکتبی اختراع شده است و روایت نبوی آن معلومات را منتقل نمی کند ، د دې اعتراض ځواب چې یوازې د ژبې له لارې الهی یادونه اغېزمنه نه ده ، دا ده چې زه تاسو ته بلنه درکوم چې د دې پر ځای چې تاسو ته یو بهرنی دلیل وړاندې کړئ ، خپل ځان ته وګورئ. خبر او معلومات چې تاسو ته رالیږدول کیږي د شاهدی په اندازه نه دی او تاسو به وګورئ چې آیا زما ادعا صحیح ده او که نه. هر څوک پوهیږي چې د الهی ذکر او عبادت هدف لمونځ دی (*لمونځ* یا ضروری ورځنی لمونځ او همدارنګه اختیاری خدایه لمونځه). کله چې دعا کوئ ، د زړه حالت ته یوه نظر واچوئ. شیطان شما را به مکان های بی شمار می برد - جاده ها ، کوچه ها ، بازارها ، مراکز تفریحی ، و غیره ، و افکار شما را از طریق چیزهای مختلف حرکت می دهد و آن را به یاد چیزهای بی شمار می اندازد تا حدی که حتی چیزهایی را به یاد می آورد که شما کاملا فراموش کرده اید [همه در هنگام نماز ، وقتی که شما باید فقط به خدا متمرکز باشید ، به عنوان یگانه نقطه تمرکز خود ، تر څو په ریښتیا له دې څخه معنوی ګټې ترلاسه کړو، چې تر ټولو مهم یې د خدای سره د ژورې درونی اړیکې تلقین کول او په پایله کې د الهی عرفان دی].

شیطان یقیناً د دعا په حالت کې ستاسو په زړه حمله کوی. [په جریان کې څه پیښیږي] د الهی ذکر او عبادت نور اعمال د [پورته ذکر شوی حالت په ترڅ کې] د لمانځه څخه استنباط کیدلی شی. دعا د زړونو معیار دی چې د زړونو د ستاینې وړ صفتونه او عیبونه ښکاره کوی. د زړونو دعاګانې ، چې د دنیوی شهوت په مرکزونو بدل شوی دی ، نه منل کیږي. چنین دعاهایی شیطان را دفع نمی کند ، بلکه امکان افزایش اشارات و ترغیب [از طرف شیطان] را تسهیل می کند ، همانطور که دوا بدون وقایه ضرر بیشتری نسبت به فایده دارد. که غواړئ له شیطان څخه خلاص شئ ، نو لومړی د *تقویٰ* مخنیوی وکړئ ، بیا د هغو څخه مخنیوی وکړئ چې انسان د غلطو او بدو کارونو څخه منع کوی ، که هغه باطنی وی او که ظاهری) ، بیا وروسته د ذکر الهی دوا وکاروئ. شیطان به له تاسو څخه وډار وکړی لکه څنګه چې له عمر رضی الله عنه وېره وه. وهاب بن منبیه رحمه الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "له الله څخه وخوځیږئ او شیطان ته په ظاهری توګه بد مه بولئ ، په داسې حال کې چې تاسو د هغه د اطاعت له باطن سره یاست". یو قدیس وویل: "دا د حیرانتیا خبره ده چې خلک د خپل مهربان (خدا) نافرمانی کوی سره له دې چې د هغه نعمتونه پرې پوهیږي او د شیطان ملعون اطاعت کوی سره له دې چې د هغه بغاوت پوهیږي". لکه څنګه چې تاسو دعا کوئ او هغه نه منل کیږي حتی که خدای فرمایلی دی "ما ته دعا وکړئ ، زه به ستاسو بلنه قبول کړم" ، همداسې شیطان ستاسو د یاد الهی سره سره له تاسو څخه نه دفع کیږي. ځکه چې هلته د دعاګانو شرایط غائب وو او دلته د ذکر الهی شرایط غائب دی. یک نفر از ابراهیم بن ادهم رحمه الله (رحمه الله - یک قدیس بزرگ و عرفانی) همین سؤال را پرسید: "چرا دعاهای ما قبول نمی شود با وجود اینکه الله وعده داده است؟" هغه ځواب ورکړ: "دا ځکه چې ستاسو زړونه مړه دی". آنها پرسیدند: "چه چیزی باعث مرگ قلب ما شد؟" هغه په ځواب کې وویل: اته صفتونه ستا د زړه د مړینې سبب شوی دی: لومړی دا چې ته د خدای حق په خپل ځان پوه شوی او د هغه حق مو ادا نه کړ. دوم اینکه شما قرآن را می خوانید اما به حدود آن عمل نمی کنید . ثالثا: تاسو ادعا کوئ چې رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مینه کوئ ، خو د هغه په لاره نه تعقیب کوئ. څلورم ، تاسو وایاست چې له مرګ څخه وېرېږئ ، خو د مرګ لپاره تیاری نه نیسئ. پنځم ، خدای فرمایی :

إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

"یقیناً شیطان ستاسو [حقی] دښمن دی ، نو هغه خپل دښمن وګڼئ". (قرآن، باب 35، آیه 6)

خو تا د هغه په لور د دوستۍ لاس اوږد کړی دی او ګناهونه یې کړی دی. شپږم ، تاسو له دوزخ څخه خپله وېره څرګندوئ ، خو هغه کارونه ترسره کوئ چې په دوزخ کې ستاسو داخلېدل یقینی کوی. اووم ، تاسو د جنت غوښتونکی

یاست ، خو هغه کارونه مه کوئ چې تاسو هلته بیایی . اتم ، کله چې له خپلو بسترو څخه پاڅیږئ ، خپلې عیبونه شاته کیږدئ او له نورو سره د عیبونو په موندلو کې ښکېل کیږئ. دا ټول خصلتونه د الهی نارضایتی سبب دی. د هغوی په حضور کې ستاسو د دعاګانو د منلو تمه بې ګټې ده".

وهیب بن الورد رحمه الله عرفان واولیاء وایی : « لقد علمنا أن شیطان یک بار در حضور حضرت یحیی (صلی الله علیه و آله وسلم) ظاهر شد و گفت : می خواهم نصیحت به شما بدهم. هغه وویل: زه ستا مشورې ته اړتیا نه لرم. په هرصورت، ما ته د انسانانو په اړه یو څه وواياست (یعنی، تاسو د کوم ډول انسانانو سره معامله کوئ)؟' هغه وویل: "انسانان درې ډوله دی. یو ډول خلک داسې دی چې پر موږ ډېر سخت دی. کله چې موږ هغوی ته ځو او هغوی په ګناهونو کې ښکیل کوو او هغوی په خپل کنټرول کې اچوو ، نو هغوی د ګناهونو له ارتکاب وروسته سمدستی د توبې په لټه کې دی او په دې توګه دوی زموږ ټول سخت کار تباه کوی. موږ یو ځل بیا سخت کار کوو ، او هغوی هماغه کار بیا تکرار کوی (یعنې ، هغوی د خپلو غلطو کارونو څخه توبه کوی). وضعیت ما آنقدر عجیب است که نه از آنها مایوسه می شویم و نه می توانیم راه خود را با آنها بدست آوریم. د انسانانو دوهم ډول د ماشوم په لاس کې د توپ په څیر دی ځکه چې موږ کولی شو هغه ډول چې غواړو واړوو. دا خلک موږ ته زموږ د سخت کار بشپړ بدل راکوی. دریم ډول خلک ستاسو په څېر دی – پرهیزګار طبیعت ، معصوم او له ګناهونو څخه لیری دی. موږ نه شو کولای پر هغوی غلبه وکړو".

شیطان په فزیکی توګه د انسانانو په وړاندې ښکاره کیږی: دلته پوښتنې مطرح کیږی: "شیطان څنګه په جسمانی توګه د ځینو خلکو په وړاندې ښکاره کیږی په داسې حال کې چې د نورو په وړاندې نه ښکاره کیږی او کله چې هغه ښکاره کیږی ، آیا دا د هغه حقیقی ظاهر دی یا استعاری ظهور؟ که دا د هغه رښتینی بڼه وی ، نو په بېلابېلو څېرو کې ښکاره کېږی او څنګه هغه په دوو ځایونو کې په دوو مختلفو ظاهرونو کې لیدل کېږی ، چې دوه کسان يې په دوو مختلفو څېرو کې ووینی ؟ په دې برخه کې باید وویل شی چې شیاطین او فرښتې حقیقی ظاهر لری خو هر څوک د خپل حقیقی ظهوررونو د شاهدۍ توان نه لری ، بلکې د نبوت په رڼا کې لیدل کیږی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د جبرائیل الفرشته جبرائیل په خپل حقیقی شکل کې یوازې دوه ځله ولید - یو ځل یې په خپله غوښتنه وکړه چې هغه ته خپل اصلی شکل وښیی او هغه (جبرائیل) وعده وکړه چې دا کار وکړی او په خپل اصلی شکل کې په حرا جبل [په مکه کې] ظاهر شو ، او ټول افق له غرب څخه تر ختیځ د هغه له وجود څخه ډک شو. دویم ځل ، هغه په خپل اصلی شکل کې د پیغمبر د *معراج* په شپه په *سدرة المنطاه* کې (د لوط ونه چې د اووم آسمان پای نښه کوی ، هغه سرحد چې د اسلامی عقیدې له مخې هیڅ مخلوق نه شی تېرېدلی) او حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) هغه ولید. عموماً پیغمبر صلی الله علیه وسلم هغه د انسان په بڼه لیدلی دی. جبرائیل اکثره د ضاحی کلبی په شکل (رضی الله عنه - یو پیغمبر صحابه چې په ښایسته بڼه مشهور و) [د صحیح بخاری او صحیح *مسلم په* مجموعو *کې د نبوی روایت یا* حدیث له مخې].

د زړه زیاتره خلک (روحانیت) په داسې ډول *مکاشفه* لری چې د هغوی د اصلی حالت مثال په مخ کې ښکاره کیږی. له دې امله شیطان د ویښتیا په حالت کې د هغوی په وړاندې راځی. هغوی هغه وینی او اوری. د حقیقی بڼې دا مثال د حقیقی بڼې بدیل ګرځی. ډېر نیکمرغه خلک په خپلو خوبونو کې له دې حالت سره مخ کیږی. د روحانی پرده (کشف) هغه څوک دی چې د هغه د ظاهری حواسو کارول د روحانی پرده پورته کولو مخه نه نیسی. په بل عبارت هغه څه چې نورو ته د خوب له لارې پېژندل کېږی هغه په ویښتیا کې لیدل کېږی. عمر بن عبدالعزیز رحمه الله روایت دی چې یو سړی له الله څخه دعا وکړه چې هغه ته د انسان په زړه کې هغه ځای وښیی چې شیطان پکې اوسیږی. هغه بیا په خوب کې د انسان بدن د یوې شفافې ښیښې په څیر ولید چې د هغې له لارې هغه څه چې هلته دی له بهر څخه لیدل کیږی.

شیطان یې د چونګښې په بڼه ولید چې په چپ اوږه د اوږې او غوږ تر منځ ناست دی. یوه اوږده او نری تنه یې درلوده چې د انسان په زړه کې به یې ور ننوتله او له دې لارې یې اشاره کوله. کله چې هغه کس د خدای یادونه کوله ، شیطان به ځپل موټر له زړه څخه لرې کاوه. ځینې وختونه دا مشاهده د ویښتیا په وخت کې واقع کیږي. له دې امله ، ځینو روحانی پرده والو شیطان د سپي په شکل لیدلی دی چې په لاشه پروت دی او خلک ورته بلنه ورکوي. جسد د نړۍ یو مثال دی. دا ډول شاهدی د اصلي بڼې بدیل دی. دا خبره مخکې هم څرګنده شوه چې زړه دوه اړخونه لري. یو اړخ د "*عالم الملکوت*" یا د فرشتو قلمرو ته مخامخ دی - دا اړخ د وحی الهی (*وحی*) ، الهی الهام (*الهام*) او روحانی اشارو او اشارو (*شعارات*) د ننوتلو نقطه. طرف دوم [قلب] رو به عالم *الظاهر* یا قلمرو مرئی است . په هرصورت، له هغه ځایه چې دواړه خواوې یو له بل سره تړلې دي، د فرښتې قلمرو ته مخامخ اړخ اغېز په هغه اړخ کې لیدل کیږي چې د لیدونکی قلمرو ته مخامخ دی.

شیان په لیدونکی قلمرو کې د هغوی په درک شوی بڼو او ظاهری بڼو کې لیدل کیږي ځکه چې ټول لیدونکی قلمرو د محسوس وړ دی. په ادراک کې دا ممکنه ده چې هغه شکل چې د ظاهری حواسو له لارې د انسان زړه ته راځي د هغوی د حقیقی فطرت سره سمون نه لري. له دې امله ، یو انسان په ظاهری توګه ښایسته ښکاری مګر دا ضروری نه ده چې د هغه ظاهری ښکلا د باطنی ښکلا سره سمون ولري. یو کس کیدای شی له دننه یو بدرنګه کس وی. د لیدونکی قلمرو یوازې د واقعیت ادراک دی [د واقعیت په مخالف]. په هرصورت، هغه شکل او ظاهری بڼه چې د فرشتو د قلمرو د ځلا او ځلا له لارې په فکر کې ښکاره کیږي، [همیشه] تابع او د هغه حقیقی ذاتی طبیعت سره مطابقت لري. له دې امله ، هغه څه چې په دننه کې بدرنګه دی ، په بهر کې به بد ښکاره شی. نو ځکه شیطان د سپي ، چونګښې او خوګ په شکل ښکاره کیږي په داسې حال کې چې فرښتې په ښو بڼو کې ښکاره کیږي. دا بڼه د باطنی معنا له امله ده او د باطن ربښتینی انځور دی. همدا دلیل دی چې په خوب کې د یو چا لیدل د سپي یا بیزو په څیر د ځپل داخلی شر په اړه بحث کوی او د وزې په توګه لیدل د یو ښه طبیعت په اړه بحث کوی. دا د خوبونو د تعبیر حالت دی. دا خبره د زړه له رازونو سره تړاو لری او د عملی معنویت په علم کې د یادولو اړتیا نه لیدل کیږي. دلته د دې موضوع د مطرح کولو یوازینی دلیل دا دی چې شیطان او فرښتې کله ناکله د زړه خلکو ته په خوب کې د مثال او تشبیه په توګه او کله د هغوی د حقیقی حقیقت په توګه ښکاره کیږي. ډیری وختونه داسې پیښیږي چې یو مثال یا ورته بڼه لیدل کیږي چې د درونی واقعیت سره ورته وی. که څه هم شکل یو مثال یا تشبیه دی خو د سترګو سره یې شاهدی ربښتینې ده، خو یوازې د روحانی پرده لرونکی خلک یې لیدلای شی په داسې حال کې چې شاوخوا خلک یې نه شی لیدلی. لکه څنګه چې ویده کس خوب وینی پداسې حال کې چې شاوخوا خلک یې نه شی لیدلی.

د زړه کنایې، خرافات، خطرونه او ارادې

د زړه کړنې مخکې له دې چې د بدن د غړو لخوا عمل پرې وشي ، له ډیرو پړاوونو څخه تیریږي. لومړنی شی چې په زړه کې طلوع کوی هغه "*خاطر*" یا فکر بلل کیږي. د مثال په توګه، زړه د یو چا فکر کوی چې که څوک وغواړی نو د ګرځیدو له لارې لیدل کیږي. دویم، د لیدلو میل تحریک کیږي، یعنې د انسان په مزاج کې شهوت فعال کیږي. دغه خواهش لومړی له هغه فکر څخه پیدا کیږي چې ورته میل وایی او لومړنی فکر ته د نفس ادنیٰ روایت (*حدیث النفس*) ویل کیږي. دریم ، د زړه اجازه د دې میلان لپاره ، د مثال په توګه ، د زړه امر چې هغه شخص ووینی. کله کله د زړه میلان وی خو ځینې خنډونه لکه شرم او ډار زړه ته د لیدلو اجازه نه ورکوی. دغه خنډونه په تردد له منځه ځی او عقل تصمیم نیسی. دې عمل ته عقیده ویل کیږي. څلورم ، یو څوک ټینګ اراده لری چې وګوری کوم ته عزم یا نیت ویل کیږي. کله

ناکله د دې نیت بنسټ کمزوری وی خو کله چې زړه په لومړی فکر باندې پوره متمرکزه شی نو دغه عزم ټینګ او نیت پیاوړی او ټینګ عزم او ټینګ عزم پیدا کوی. کله ناکله د ارادې د ټینګوالی سره سره سړی د پښیمانی له امله د عمل کولو توان نه لری، کله د غفلت له امله په عمل باندې تمرکز نه کوی، کله داسې خنډ پیدا کیږی چې د ارادې سره سره د ارادې د عملی کولو مخه نیسی.

د زړه ځلور حالتونه مخکې له عمل څخه مخکې: پایله دا ده چې د عمل څخه وړاندې د زړه ځلور حالتونه لری: د نفس دنیوال روایت (*حدیث النفس*) ، د زړه میلان ، ایمان او عزم. تر کومه ځایه چې د [لومړنی] فکر یا "د ټیټ نفس روایت" پورې اړه لری، د هغې په وړاندې هیڅ حساب نشته ځکه چې دا د انسان له کنټرول څخه بهر دی. همداسې د زړه د میلان په برخه کې هم صدق کوی ځکه چې دا حالت هم د چا په کنټرول کې نه دی. دا دواړه حالتونه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وینا کې دی چې زما د قوم د زړه مسایل وبخښل شول. "د ټیټ نفس روایت" هغه فکرونه دی چې زړه ته راځی چې څوک پرې د عمل کولو اراده نه لری. اراده او اراده هغه څه نه دی چې "د ټیټ نفس څخه بیان" ورته ویل کیږی.

د زړه دریم حالت ته "عقیده" ویل کیږی، په بله وینا زړه دا فیصله کوی چې د یو عمل ترسره کول د منلو وړ دی. دا عقیده کیدای شی یا شعوری (قصداً منل شوی) یا لاشعوری (په ناخوداګاه توګه زړه ته د یو کس د غوښتنې پرته داخلیږی). حساب و حساب [الهی] برای یک باشعور وجود دارد ، اما نه برای لاشعور. د زړه ځلورم شرط د داسې عمل د ترسره کولو نیت او اراده ده چې د حساب ورکولو او حساب وړ وی. که څوک د کوم دلیل له امله دا کار نه شی کولای نو معلومه به شی چې آیا له دې کار څخه لاس اخیستل د شرم له امله دی او که د خدای له وېرې. فاګر خجل یا خوف الله انسان را از انجام عمل مقصود منع می کند ، پس یک عمل صالح برای او نوشته می شود ، زیرا عزم ارتکاب گناه گناه است و دست کشیدن از انجام نیت گناه و مبارزه با خواهشات پست نفس ، عمل صالح است . اگر کسی قصد ارتکاب گناه را داشته باشد ، که توسط اصرار نفس پایین مقهور شود ، پس این به معنای اجتناب و غفلت از خدا نیست ، بلکه رد قصد گناه با مبارزه با نفس پایین یقینا یک چیز بزرگ است. اگر کسی قصد گناه را با پیروی از شیطان داشته باشد ، پس خودداری از آن با مخالفت با تمایل [باطنی] [به این ترتیب مبارزه روحانی درونی علیه شر و شر] باعث می شود که شخص مستحق یک عمل صالح باشد. ولکن إذا کان نتوانسته شخص أن یقصد [ارتکاب الشر] بسببان أي ممانع [بدون توقف نفس الاصل وآرزو في ارتکاب بدی] ، فإنه یکتب لشخص بد لأن نیت القلب في محکمته. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت چې په دې اړه بحث کوی په لاندې ډول دی:

قالت الملائكة عليهم السلام' رب ذاك عبدك يريد ان يعمل سيئة و هو ابصر به فقال: ارقبوه فان هو عملها فاكتبوها له بمثلها و ان تركها فاكتبوها له حسنة و انما تركها من جرائي

"فرښتې خدای ته دا وایی: "ای خدایه ! ستا دا خدمتګار غواړی چې ګناه وکړی. [که څه هم خدای د یو کس په حالت کې تر هر چا زیات پوهیږی ،] هغه وایی: "په یوه باندې څارنه وکړئ. که څوک د خپل نیت عمل کوی ، نو یو بد عمل [د اعمالو په حساب کې] د خپل عمل سره برابر ولیکئ. که څوک د خپل نیت له تعقیب کولو څخه ډډه کوی ، نو یو ښه عمل په حساب کې ولیکل ځکه چې هغه دا ګناه زما له امله پرېښوده". (دا روایت په کې نقل شوی دی *صحیح مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه

په یوه بله پیغمبری روایت کې راغلی دی:

انما يحشر الناس على نياتهم

"خلک به [د قیامت په ورځ] د هغوی په نیت راژوندی کیږی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *صحیح مسلم* د ام سلما او عایشه رضی الله عنهم)

دا روایت ښیی چې که څوک د کوم کار اراده وکړی او د هغه د عملی کولو څخه مخکې مړ شی ، نو هغه به په هغه نیت مړ شوی وی او په هغه نیت به بیا ژوندی کیږی که څه هم هغه گناه نه وی ترسره کړی. این موضوع به وضوح توسط این حدیث حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بیان شده است:

اذا التقى المسلمان بسيفيهما فالقاتل والمقتول في النار، فقيل يا رسول الله، هذا القاتل فما بال المقتول، قال لانه اراد قتل صاحبه

"کله چې دوه مسلمانان د خپلو تورو په اوږدو کې یو بل سره مخامخ شی [په جګړه کې د یو بل د وژلو لپاره] ، نو قاتل او مقتول دواړه به دوزخ ته لاړ شی. له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل شول: ای رسول الله! قاتل دوزخ ته تلل منطقی دی خو ولې وژل شوی (قربانی) به دوزخ ته لاړ شی؟' هغه ځواب ورکړ: 'دا ځکه چې هغه هم د بل د وژلو نیت درلود'". (دا روایت په کې نقل شوی دیحدیث ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابوبکره رضی الله عنه

له دې تشریح وروسته څوک نه شی فرض کولی چې خدای د زړه په نیت حساب نه کوی. په دې اړیکه کې، هغه اصل چې باید په یاد ولرئ دا دی چې هر ارادی نیت او اراده د حساب تابع دی. دا تشریح دا هم ثابتوی چې په هغو مسایلو کې حساب او حساب نشته چې د انسان له کنټرول او ظرفیت څخه بهر دی. ځینې خلک د زړه د بېلابېلو اعمالو تر منځ توپیر نه کوی او هر هغه څه چې زړه ته راځی "د ټیټ نفس څخه روایت" یا "فکر" بولی. د هغوی دا نظر معتبر نه دی. ولې د زړه په اعمالو حساب نه کېږی ، په داسې حال کې چې استکبار ، نفس تقوا ، تظاهر ، حسد ، داسې نور [چې د فردی او جمعی سلامتیا لپاره ډېر زیان رسوونکی دی] د زړه اعمال دی او آیات او روایات نبوی ثابته کوی چې د هغوی لپاره حساب او حساب شتون لری. حقیقت دا دی چې ټول هغه اعمال چې د بنده په توان کې وی ، د حساب او حساب وړ دی. بنابراین ، اگر یک نظر به یک زن غیر محرم (که ممکن است با قانون الهی قابل ازدواج باشد) غیر عمدی افتاد ، فهیچ حسابی برای آن وجود ندارد ، اما اگر نظر دوم عمدا و عمدا ، پس مورد حساب قرار می گیرد . دا د زړه د فکرونو حالت دی. بلکې دا حساب باید لومړی د زړه وی ځکه چې زړه حقیقی شی دی [یعنې زړه د انسان اساس او حقیقت دی].

د اشارو ډولونه: څو ډوله اشارې شتون لری:

نوع اول – دعوت به حق و حق: یک نوع [تلمیح] این است که شیطان آن را [در قلبها] القا می کند تا حق را مشکوک سازد. د بېلګې په توګه به یو چا ته ووایی: "څوک باید د دنیاوی لذتونو څخه لاس واخلی ځکه چې ژوند اوږد دی او د اوږدې مودې لپاره د ارمانونو مخنیوی یو سخت کار دی چې ډېر صبر ته اړتیا لری". در این مرحله ، اگر بنده [انسان] حقوق عظیم الله و ثواب های بلند و عذاب های دردناک را در نظر بگیرد و قلب خود را درک کند که عمر می تواند طولانی باشد ، اما در مقایسه با آخرت ، این امر بی اهمیت است و تمام لذتهای دنیوی زودگذر و گذرا هستند ، حتی اگر ظاهرا صبر و صبر در برابر آنها دشوار است ، اما در مقایسه با آتش جهنم ، دا اصلاً ستونزمن نه دی. یکی از این دو ضروری است : اگر کسی سختی صبر را در لذت های دنیوی تحمل کند ، پس مجبور نیست که سختی دوزخ را تحمل کند ، و اگر کسی در دنیا صبر نکند ، پس باید با سختی های آخرت روبرو شود. با این حال ، یادآوری و یادآوری وعده های خدا ، هشدارها و احیای ایمان و یقین ، شیطان را مجبور می کند که فرار کند زیرا او نمی تواند بگوید که آتش دوزخ آسان تر از صبر بر گناهان است یا ارتکاب گناه به جهنم منجر نمی شود. حتی که هغه داسې ادعاوې هم وکړی ، نو مؤمن بنده به په داسې وعدو باور ونه کړی ځکه چې څوک په کتاب الله (الهی او نور عقل) ایمان لری. همداراز ، که هغه په غرور کې اشاره وکړی چې له تاسو څخه زیات د خدای په اړه د جنوسیس څوک نشته ، او نه هم ستاسو د عبادت په څېر مثال شته ، او دا چې تاسو د خدای په حضور کې لوړ مقام لرئ. په دې وخت کې بنده باید فکر وکړی چې عرفان ، عبادت ،

لوړ روحانی مقام ، ټول غړی چې عمل کوی او ټول اعمال چې د هغوی په وسیله عرفان ترلاسه کړی ، ټول د خدای مخلوقات دی او د هغه په ثروت عطا شوی دی او څوک په هغو کې شخصی فضیلت نه لری. د دې فکر وروسته ، د ځان ربښتینولی ، ځان غرور ، د ځان ستاینې او غرور لپاره ځای نه پاتې کیږی ، او شیطان د سپکاوی وړ ماتې ترلاسه کوی ځکه چې هغه نه شی ویلای چې دا د خدای مخلوق نه دی. حتی که هغه دا ادعا هم وکړی ، د خدمتګار عرفان او ایمان به هیڅکله اجازه ورنکړی چې په دې باور وکړی. دا ډول کنایه د ایمان او عرفان د نور لرونکو او د خدای پوهانو له زړونو څخه په بشپړه توګه د الهی ذکر له لارې محو کیږی.

دویم ډول – د جذباتو او شهوتونو سوزول: دویم ډول اشارې دا دی چې شیطان شهوت راپاروی. دا هم دوه ډوله دی. یو دا چې بنده پوهیږی چې شهوت ګناه ده او یقین لری. دویم دا چې څوک د غالب حدس له لارې په دې اړه پوهیږی. در صورت یقین ، شیطان از تحریک شهوت دست نمی کشد ، اما نمی تواند این تحریک را موثر سازد . که دا یقینی نه وی خو یو حدس وی ، نو د شیطان تحریک کیدای شی اغیزمن وی. په دې صورت کې، د هغه د له منځه وړلو لپاره روحانی مبارزې ته اړتیا ده. دا ډول اشارې په بشپړه توګه د الهی یادونې په وخت کې پای ته نه رسیږی، په هرصورت، دا هم نشی کولی چې تسلط وکړی.

دریم ډول – تېرېدل فکر: دریم ډول تلویحات یوازې تېرېدل فکرونه او د پټو شیانو یادونه ده چې د لمانځه په وخت کې پېښیږی. له دې امله کله چې څوک په ذکر الهی (ذکر) کې مشغول شی نو دغه تېرېدونکی فکرونه د لنډې مودې لپاره پای ته رسیږی او بیا بیرته راځی او بیا پای ته رسیږی. کله ناکله د تېرېدو افکار راتګ نه ختمېدونکی او دوامداره وی ، داسې چې داسې ښکاری چې افکار او الهی ذکر په یوه زنځیر کې دوه کړی دی. دا تر دې حده پېښیږی چې کله کله تېرېدونکی فکرونه د تلاوت له معانی سره یو وخت راځی ، ګواکې زړه د دواړو لپاره دوه جلا ځایونه لری او دواړه په یوه وخت کې ژوند کولای شی. چنین تلمیحات به طور کامل قطع می شود اما ناممکن نیست زیرا حضرت محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) فرموده است:

من صلى ركعتين لم يحدث فيهما نفسه بشئ من امر الدنيا غفر له ما تقدم من ذنبه

"څوک چې دوه نمازونه په داسې ډول ادا کړی چې نفس په دنیوی مسایلو کې خبرې ونه کړی ، نو د هغه ټول پخوانی ګناهونه به معاف شی".

که په زړه کې هېڅ کنایه نه وای ، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم به یې نه وای ذکر کړی. په هر زړه کې داسې نه ده ، بلکې یوازې هغه زړه تصور کېدای شی چې د خدای مینه پرې دومره حاکمه وی چې بل فکر پرې نه راځی. لکه څنګه چې حقیقی عاشق په زړه کې د معشوق پرته بل فکر نه لری ، همداسې که څوک د دښمن په اړه اندیښنه ولری ، نو په خپل فکر او د دښمن د زیان په فکر کې دومره غرق وی چې د لمانځه په وخت کې هم له منځه نه ځی او نه په یاد لری چې په هر لمانځه کې یې څه لوستلی دی. دا [په داسې فکرونو کې غرق کېدل] تر دې حده پورې دی چې سړی حتی د تېرېدو په حال کې چې سترګې خلاصې وی او لاروی ته ګوری ، متوجه هم نه شی. په دنیوی مسایلو کې غرق کیدل کیدای شی داسې وی چې د دوزخ وېره او د جنت خواهش به داسې غرور ته وده ورکړی [بیا موږ تصور کولی شو چې الهی مینه څومره مسحور کېدای شی]. خو د ایمان د کمزوری له امله دا حالت عام نه دی.

نتیجه [د دې بحث] دا ده چې دا ممکنه ده چې د شیطان څخه د څو لحظو لپاره خلاص شو ، خو نه د ټول عمر لپاره . که څوک د شیطان له کنایاتو او تحریکونو څخه په امان کې پاتې شوی وای ، نو هغه به د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم شریف شخصیت وی ، خو روایت وایی چې د لمانځه په وخت کې چې د هغه نظر د جامو پر ځینو نقوشو او نقوشو باندې ولوېد ، له لمانځه وروسته به یې هغه جامې وغورځولې او ویې ویل:

شغلني عن الصلاة اذهبوا بها الى ابي جهم

"دا [جامه] زه له لمانځه بوخت کړم نو بیا یې ابو جهم ته واخله ".

یوه ورته پېښه د سرو زرو ګوته رامنځته شوه چې په پایله کې یې رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه وغورځوله . تقسیم توجه و تمرکز [در هنگام نماز که مانع از تمرکز کامل بر خدا می شود] به دلیل طرح های لباس و گوته طلا ، یک عمل کنایه شیطان بود. د یادونې وړ ده چې د سرو زرو د ګوتې پېښه د انسانانو لپاره د سرو زرو د الهی منع څخه مخکې رامنځته شوې ده. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د سرو زرو ګوته ځکه اغوستله چې په هغه وخت کې جایز وه. هغه دا ځکه لرې کړه چې دا د دنیوی ملکیتونو او شتمنیو په اړه کنایه او اشارې رامینځ ته کوی یوازې د هغوی د لرې کولو له لارې له منځه وړل کېدای شی.

تر هغه وخته چې یو کس د اړتیا څخه زیات ملکیت ولری ، شیطان به یقیناً هغه په کنایه کې بڼکیل کړی حتی که هغه اضافی ملکیت یوازې یو *درهم* یا *دینار* (په ترتیب سره د سرو زرو او سپینو زرو زاړه کرنسی) وی. په دې صورت کې د تلمیح بڼه به دا وی چې شیطان به یو کس د هغوی د ساتنې په اړه اندېښمن او اندېښنه وساتی او هغه ته به نصیحت وکړی چې دا چېرته ولګوی او څنګه یې پټ کړی تر څو نور د هغه د شتون په اړه خبر نه شی او یا یې په داسې ډول ښکاره نه کړی چې خلک د هغه برتری ومنی. دا او د دوی په څیر نورې اشارې به یو کس اندېښمن وساتی. څوک چې غواړی د شیطان څخه وژغورل شی وروسته له دې چې د مادی مال مړی یې د حرص په پنجو کې ونیو، داسې دی لکه هغه څوک چې په شاتو کې لوېدلی وی او تمه لری چې مچان به پرې نه کېنېنی. این فقط یک دروازه نیست ، بلکه دروازه های بی شماری است که از طریق آن لشکر های شیطان ، مملو از کنایه های سنگین ، به طور مداوم و بی وقفه داخل و خارج می شوند . یو حکیم ویلی دی چې شیطان د ګناه په لاره یو کس ته رسیږی. که دا لاره بنده وی نو د نصیحت لاره غوره کوی او په هغو کارونو کې بڼکیل کوی چې انسان د الهی هدایت(بدع) څخه منحرف کوی. اگر این راه بسته شود ، شیطان انسان را به راه سختی و تنگ و افراط و تفریط سوق می دهد ، به طوری که انسان حتی از چیزهایی که حرام نیستند ، برای خود حرام می کند. که څوک دا لاره هم بنده کړی، شیطان سړی د وضو (وضو، یعنی، د جسمانی تطهیر چې د رسمی لمانځه روحانی حالت ته د ننوتلو لپاره اړین دی) او دعاګانو په اړه شک او تردید کې بڼکیل کوی. که څوک حتی هغه لاره [د شیطان د ننوتلو لپاره] بنده کړی، شیطان نیک کارونه آسانه کوی. کله چې خلک یو کس ته نږدې کیږی چې فکر کوی چې یو پرهیزګار ، صبور ، معصوم او د اخلاقی صداقت خاوند دی ، شیطان انسان په حقانیت ، د ځان ستاینه ، د ځان لوړولو او غرور (عجوب) کې بڼکیل کوی او په دې سره یې تباه کوی. دلته شیطان هر څه چې لری په خپل قوت او قوت کې مصرف کوی ، ځکه چې دا د هغه وروستی فرصت دی چې نه غواړی له لاسه ورکړی ځکه چې هغه پوهیږی که هغه له لاسه ورکړی ، نو ښکار به یې په جال کې نه راګیر شی بلکې سیده به جنت ته ولاړ شی.

په دې برخه کې د زړه او د زړه په ډولونو کې چټک بدلونونه

لکه څنګه چې مخکې ذکر شو، زړه د مختلفو متضادو کیفیتونو سره احاطه شوی دی. دا د هغه هدف په څیر دی چې له هرې خوا د غشو باران پرې ویشتل کېږی. که یو شی پرې اغېز ولری ، نو بل څه راځی او د هغه اغېز له منځه وړی . شیطان یې د ټیټ نفس د خواهشاتو په لور راکاږی. اینجل یې په مخالف لوری راکاږی. یو شیطان هغه د یو شر په لور راکاږی او بل شیطان یې د بل شر په لور راکاږی. همداراز یوه فرښته یې د یو ښه کار لپاره بلنه ورکوی او بله فرښته یې بلې ته بلنه ورکوی. کله کله هغه زړه د دوو فرښتو او کله د دوو شیطانانو تر مینځ او کله د فرښتې او شیطان تر مینځ په کشمکش کې ښکیل وی. دا د سولې هیڅ لحظه نه لری او کله چې مخکې له مخکې مشغول نه وی. لاندې آیت د زړه همدغه حالت ته اشاره کوی:

وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ

"او موږ به د هغوی زړونه او نظرونه واړوو". (قرآن، سورة 6، آیه 110)

دلیل یې دا دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د زړه په عجایبو کې د خدای له حیرانوونکی خلقت څخه خبر وو او پوهېده چې دا غوښه تل په یو ګذرا ، فانی او تل په بدلون کې ده. همدا دلیل دی چې هغه به قسم خوړل:

ومقلب القلوب

"قسم می خورم به بدلوند القلاب". (دا روایت په کې نقل شوی دی*صحیح بخاری* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

هغه به دا لاندې دعاګانې په پراخه کچه کولې :

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

"ای هغه څوک چې زړونه بدلوی! زما زړه ستا په لاره ټینګ وساته".

مردم از او پرسیدند: ای رسول الله! آیا ته هم د خپل زړه په اړه ویره لری؟" هغه ځواب ورکړ:

ومايؤمنني والقلب بين اصبعين من اصابع الرحمن يقلبه كيف يشاء

"له څه امله باید بې باوره شم په داسې حال کې چې زړه د رحمان (خدا) د دوو ګوتو په منځ کې وی ، څوک چې کولای شی هغه په خپله خوښه واړوی؟"

د زړه بدلون او د خدای اسرار په هغه کې یوازې هغه خلک درک کولی شی چې تل یې څارنه کوی او په دوامداره توګه د فکر په حالت کې دی.

د زړه د بدلون او ثبات له نظره درې ډوله زړونه دی چې په ښه یا بد باندې یې استوار وی او یا هم د دواړو په منځ کې د شک او تردید له نظره:

زړه د تقوی ، تقوا او ویرې له نور څخه ډک زړه : یو زړه داسې دی چې د تقوا له رڼا څخه ډک وی او له ټولو پست او ناوړه باطنی خصلتونو څخه پاک شوی وی. داسې زړه د غیبی عالم او د فرشتو له خزانو څخه ښه فکرونه ترلاسه کوی. عقل په هغوی فکر کوی چې د هغوی ظرافت ، پیچلتیاوې ، رازونه او ګټې درک کړی. کله چې د بصیرت رڼا ښه شی ښکاره کړی نو عقل د هغه په اهمیت فیصله کوی او زړه پرې عمل کوی. کله چې فرښتته وګوری چې د زړه جوهر پاک او پاک شوی دی ، نور عقل او عقل یې روښن کړی دی ، د الله د خوف د نور وړانګې په هر ځای کې لوېدلې او د عرفان الهی څراغ شعله لګوی. بې له شکه چې داسې زړه د فرشتو استوګنځی دی چېرته چې هغوی راښکته کیږی او پاتې کیږی، بیا فرښتې د غیب لښکرو سره مرسته کوی او انسان سره مرسته کوی چې په ډېرو ښو ښو اعمالو کې عمل وکړی تر څو چې صداقت او اعمال چې د هغه پالنه کوی ، فطری دویم فطرت شی لکه څنګه چې خدای وایی:

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾

فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ

"فمن قام بصدقه وتقوا وخوف من الله وايمان بحق الشيء الصحيح ، فإننا به هذه الذات آسانية ببخشين." (قرآن، 92 سوره، آیه 5 - 7)

چنین قلوب دارای نور فراوان از دربار الربوبیت الهی است که حتی شرک پنهان نیز از چشم پنهان نمی ماند ، که بیشتر از یک میږی سیاه تیره است که در یک شب سیاه تاریک می خزند [بنابراین حساسیت نسبت به هر چیز که حقیر یا منفی است ، افزایش می یابد و در برابر آن پیشتاز عمل می کند]. د شیطان فریب په داسې زړونو اغېز نه کوی. او تمام تلاش خود را می کند تا با صحبت های پیچیده خود فریب و فریب دهد ، اما بنده [صالح] ذره ذره ای به آن توجه نمی کند . داسې زړه د *باطنی تخریبی کیفیتونو* (مهلکات یا مرګونی باطنی کیفیتونه چې د زړه او روح د تباهی سبب کیږی) له منځه وړلو وروسته د خلاصون او نیکمرغه باطنی کیفیتونو (*منجیات*) سره سینګار کیږی . د دې ژغورنې باطنی ځانګړتیاوې عبارت دی له خدای شکر [د هغه بې شمېره نعمتونو لپاره چې ټولو ته ورکړل شوی حتی پرته له غوښتنې]، صبر [د ټولو مصیبتونو په وړاندې چې انسان د روحانی شعور لوړو درجو ته سوق کوی]، پرهیزګاره، *تقویٰ او وېره*، د خدای له خوا خوشبینی او امید، روحانی فقر (په هر حال کې د خدای حاجی)، د مادیت څخه پرهیز ، د خدای سره مینه ، د الهی حکم قناعت ، د خدای شوق او مینه او د هغه سره د اوسېدو آرزو ، په خدای*توکل* ، په الهی مخلوق کې ژور تفکر او اسرار مادی او معنوی دواړه د الهی مینې د تلقین لپاره (*تفکور*)) ، د الهی عبادت ، اطاعت او په روحانی لاره کې هڅه*کول ، د خپل ژوند اصلی هدف ته د رسېدو لپاره د خپل ځان د کمزوریو په خاطر حساب کول* ، او داسې نور. د خدای پام په همدې زړه دی او همدغه زړه دی چې په لاندې آیت کې یې ذکر شوی دی:

أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ

"یقیناً ، زړونه د الله په یاد کې سکون [او باطنی آرام] پیدا کوی." (قرآن، ۱۳ سوریه، آیه ۲۸)

يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾

"ای روح آرام ، که در سکون و سکون ابدی باقی می ماند! به سوی پروردگار [به عظمت و سخاوت] په داسې حال کې چې تاسو ترې راضی شئ او هغه له تاسو راضی شی. " (قرآن، ۸۹ سوره، آیات ۲۷ - ۲۸)

د ټیټ نفس د خواهشاتو څخه ډک زړه: د زړه دوهم ډول د لومړی ډول برعکس دی. په بل عبارت ، دا د ټیټ پست نفس د خواهشاتو څخه ډک دی او د غندنې وړ عادتونو [او تمایلات] سره آلوده دی. د دې زړه دروازې د شیطان پر مخ خلاصې دی او د فرښتو پر مخ تړلې دی. په دې ډول زړه کې د شر پیل د ټیټ نفس د خواهش تصور کولو سره پیښیږی، وروسې په ګناه او بدی کې د ښکیلتیا لپاره تردد کیږی. زړه له حاکم سره چې عقل دی مشوره کوی. څرنګه چې عقل لا د مخه د ټیټ نفس غلام دی او ډېر معتاد او تړلی دی ، نو د هغه په حق کې فیصله کوی او د توجیه لپاره وسایل برابروی. په دې طریقه، ښکته نفس (*نفس*) زړه نیسی [او په هغه باندې بشپړ کنټرول لری] چې د ګناه په ترسره کولو کې ورسره مرسته کوی. د انسان زړه د ټیټ نفس خواهشاتو ته پرانیستل کیږی او د حرص تیاره په هر ځای کې خپره کیږی ځکه چې د عقل لښکر لا د مخه خپل مقاومت له لاسه ورکړی او خپل بشپړ کنټرول یې ټیټ نفس ته سپارلی دی. دایره سلطه شیطان فراتر می رود ، که قلب را در اسراف ظاهری ، فریب و فریب ، و امیدهای کاذب می گیرد و به سایر موارد اشاره می کند . در نتیجه ، سلطه ایمان [بالله و هدایت الهی که منجر به استقامت اخلاقی می شود که در برابر تمام افراطات عمل می کند] ضعیف می شود و چراغ یقین روشن [در صداقت هدایت الهی که انسان را به سوی عدالت هدایت می کند] خاموش می شود . به عبارت دیگر ، ایمان و یقین به وعده های الهی ، بهشت و دوزخ و آخرت به پایان می رسد. د ټیټ نفس خواهشات د لوګی په شان دی چې زړه له هرې خوا چاپېره کوی او د ایمان او یقین څراغ مړوی. عقل داسې حالت ته رسېږی چې ګواکې د انسان سترګې له لوګی ډکې وی او د لیدلو توان له لاسه ورکړی. غلبه شهوات [المادي، غير المادى والنفسانى] يأخذ من القلب القدرة على التفكير والتأمل والبصير، ويصبح (قلب) عن الإرشاد [في الحياة

الصحيحة] بحيث إذا كان النصيحة بخواهد في مورد شيء خير نصيحت به، فإنك لا يقدر الفهم. لاندې آیتونه د همدغه زړه په اړه اشاره کوی:

أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَٱلْأَنْعَـٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

"ای پیغمبر! آیا دیدې د هغه کس حالت چې د خپل نفس څخه یې د نفس له اړخه خدای جوړ کړی دی؟ نو آیا تاسو کولای شئ چې د داسې یو کس څارنه وکړئ [چې خپل ځان ته د زیان رسولو څخه وژغورئ]؟ یا فکر می کنید که اکثر این افراد گوش می دهند و می فهمند ؟ [نه، بلکه] آنها مانند حیوانات هستند ، بلکه بیشتر از راه [صحیح] منحرف هستند [زیرا آنها حتی فاقد توانایی دیدن آنچه درست و غلط است ، مفید و مضر ، مبارک و مخرب ، و مضر و مضر هستند]." (قرآن ، 25 سوره ، آیه 43 - 44)

لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"په ډېرو هغوی دا ثابته شوې ده چې هغوی [په حقیقت] باور نه لری." (قرآن، سورة 36، آیه 7)

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"[ای پیغمبر! فرقی نمی کند که شما آنها را هشدار دهید یا نه [در مورد عواقب وقوع در اعمال غلط] ، آنها ایمان نمی آورند . " (قرآن، سورة 2، آیه 6)

ځینی زړونه په شهوت کې یو شان حالت لری ، ځینې په ځینو شهوتونو کې ښکېل وی او ځینې شهوت ته هم نږدې نه کیږی. د بېلګې په توګه ځینې خلک له عامو ګناهونو څخه ځان لرې ساتی خو کله چې ښایسته څېره وګوری نو خپل عقل نه شی کنټرولولی او عقل یې شاته پرېږدی او په غلطو پېښو کې ښکېل کېږی. بعضی از مردم آنقدر تشنه قدرت ، شهرت و مقام هستند که وقتی فرصتی برای بدست آوردن آن پیدا می شود ، دیوانه وار به دنبال آن می دوند. ځینې خلک د خپلو غلطیو په اړه نه شی اوری او د هغوی سپکاوی نه شی زغملی. که څوک یوه خبره هم ووایی ، له قهر څخه په غصه کېږی. ځینې خلک د *تقوئ* او پاکوالی په نظر کې نیسی ، خو کله چې د پیسو معامله راځی ، هغوی د خدای تعالی او تعالی ټول جامې ټوټې ټوټې کړې او په مال او مال لکه سپی چې په هډوکی ټوپ وهی ، ولوېدل. دا ټول ګناهونه د هغو زړونو له خوا کیږی چې د نفس د نفس د سرسختې بې عقاعت حماقت په لوح کې نغښتې وی ، د باطنی بصیرت رڼا کمیږی ، شرم [یا حیا چې د هر ډول فحش او حقیر په وړاندې اخلاقی محدودیت عمل کوی] او ایمان له منځه ځی ، او دا خلک د شیطان د هدف او هدف په پوره کولو کې مشغول کیږی.

زړه د شهوت او ایمان په منځ کې: دریم ډول زړه داسې فکرونه لری چې په هغه کې د سرسختې غلطې حماقت څخه پیدا شوی وی یا د ټیټ نفس خواهشات چې هغه بد ته رابلل کیږی. په عین وخت کې ، د ایمان افکار [په ابدی حقیقتونو کې] راځی او هغه ته نیکی او صداقت ته بلنه ورکوی. ټیټ نفس د خپلو ټولو شهوتونو سره د بدو فکرونو په لوری میلان لری، شهوت راپاروی، او د لذت او آرامی د لټون فضیلت بیانوی. عقل د صداقت په فکرونو کې مرسته کوی ، شهوت انتقاد کوی او ټیټ نفس ته وایی چې دا [موضوع چې په غور پرې کیږی] د جهالت کار دی او د حیواناتو او وحشی ځناورو اعمالو ته ورته والی لری ځکه چې هغوی په شر لویدلی دی او حتی د عواقبو پروا هم نه کوی. که نفس د عقل نصیحت ته میلان ولری، شیطان د ټیټ نفس تعقیب پرېږدی او عقل پسې ځی او په دې توګه د شهوت سره تړلی عوامل پیاوړی کوی. شیطان عقل ته وایی: "ولې بې دلیله خپل ځان محدود کوئ؟ چرا خواسته های خود را کنار گذاشتید ؟ آیا در میان معاصران شما کسی وجود دارد که با خواسته های یک نفر مخالف باشد و نیازهای خود را رها کند؟ هغوی خپله برخه له دنیوی لذتونو څخه ترلاسه کوی او ستاسو په قسمت کې یوازې قید [او منع له ښه ژوند] دی. هغوی نیکمرغه دی په داسې حال کې چې تاسو محروم ، بدبخت ، په ستونزو اخته یاست. مردم جهان شما را مسخره می کنند و نمونه

هایی از دیگران را می زنند که راه را دنبال کرده اند که من به آنها گفتم قدم بردارید و مقام های عالی [و شهرت] را بدست آورده اند . ولې د هغوی پله نه تعقیب کوئ؟ آیا تاسو فلان علماء نه وینئ چې فلان او فلان کاروانه کوی او که دا بد کاروانه وو ، نو ولې به یې دا کار کړی وو؟ [در نتیجه این اقناع های قوی و ظاهرا منطقی و قانع کننده ،] ټیټ نفس شیطان ته میلان پیدا کوی. په همدې وخت کې، فرښته د ټیټ نفس لاره بندوی او ورته وایی: "هغه څوک چې د اوسنی لذتونو د ترلاسه کولو لپاره د ټولو مسایلو د اخری نتیجې او نتیجې څخه غافل شی، تباه کیږی. آیا تاسو غواړئ چې د دې [زودګذر دنیوی] لذتونو باندې تکیه کولو له امله چې یوازې د څو ورځو لپاره دوام کوی ، د جنت تلپاتې نعمتونه او خوشالی پرېږدئ ؟ آیا عذاب دوزخ را آسان تر از صبر بر شهوات می دانید ؟ د خلکو پیروی مه کوئ او شیطان مه غولوئ. د نورو خلکو ګناهونه ستا د سزا درد نه شی کمولی. اگر شما در زمان تابستان شدید و موج گرما یک خانه آرام و خنک بدست آورید ، آیا هنوز هم با مردم هستید یا خانه ای را ترجیح می دهید که بدن ها با شدت حرارت آفتاب ذوب نشوند و در آن ضربات گرم هوا بدن را ملتهب نکند ؟ حالت تو در جهان (وجود زمینی) به گونه ای است که حرارت آفتاب را نمی توانی تحمل کنی. شما نمی توانید در آن بایستید ، پس معلوم نیست که چه چیزی شما را از ترس جهنم باز می دارد ؟ آیا د دوزخ تودوخه د لمر له تودوخې څخه کمه ده؟" په دې نصیحت سره نفس د فرښتې په لوری میلان پیدا کوی. لنډه دا چې د فرښتې او شیطان تر منځ کشمکش او کشمکش دوام لری او په دې کشمکش کې یو کس د خپل ژوند پراوونه تر پوښښ لاندې نیسی. ځینې وختونه شیطانی صفتونه حاکم وی او ټیټ نفس په بشپړه توګه شیطان ته میلان پیدا کوی او د هغه ملګری او مرستندویه کیږی. دا د رحمان (خدا) د جماعت څخه ځان ژغوری او ټول هغه اعمال د بدن د غړو له لارې ترسره کیږی چې د تقدیر له مخې مهر شوی دی او [دا اعمال داسې دی] چې انسان له الله څخه اخلی. کله چې د فرشتو د قلمرو صفتونه غالب شی ، نو نفس د شیطان په دام کې نه راګیر کیږی او د هغه فریب له منځه یوسی. انسان در امور آخرت تنبلی نشان نمی دهد بلکه در عوض به جماعت رحمان (خدا) سجده می کند و چنین اعمال توسط اعضای بدن انجام می شود که باعث قبولیت و رضایت الهی می شود. دا هم د مخکینی ټاکل شوی تقدیر سره سم پېښیږی. این روایت نبوی که "قلب مؤمن در میان دو گوته رحمان (الله) قرار دارد" به همان کشمکش اشاره می کند که بین دو دشمن جریان دارد. چنین قلوهایی به هیچ یک از این دو گروه تمایل دائمی ندارند ، بلکه در عوض ، عمل انقلاب و تغییر در چنین قلوها ادامه دارد [زیرا آنها میدان های جنگ و مبارزه دشوار بین نیروهای خیر و شر هستند] .

اعمال اطاعت و مخالفت همه در عالم وجود جسمانی از خزانه های غیب ظاهر می شود و قلب وسیله ای برای تحقق آنها می شود زیرا قلب خزانه ای از خزانه های عالم غیب و متعالی فریشته است. د زړه خلک له دې ظاهری څېرې څخه کار اخلی ترڅو د تقدیر په اړه ژوره پوهه ترلاسه کړی. کسانی که برای جنت مخلوق شده اند وسایل اطاعت ، و کسانی که برای جهنم ساخته شده اند ، وسایل نافرمانی و رفاقت بد دوستان ، و در قلوب آنها نشانه های شیطانی خلق شده است .

شیطان د الهی رحمت او سخاوت په حواله ورکولو سره خلک بې حده غولوی. او همچنین به آنها می گوید که زندگی زیادی باقی مانده است ، بنابراین به گناهان ادامه دهید و سپس توبه کنید [بعد از آن در پایان عمر طولانی]. هغه دا هم ورته وایی چې د خدایی خلکو کمی نشته او که تاسو د هغوی مخالفت وکړئ نو هیڅ بده پیښه به نه شی. قرآن د خپلو وعدو یو دقیق تصویر ترسیم کړی دی:

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا

"شیطان هغوی ته وعدې ورکوی او هغوی حریص کوی [د اوږد عمر په هیله] او شیطان یوازې هغوی ته دروغ وعدې کوی." (قرآن، سورة 4، آیه 120)

دا په دې مانا چې هغه د توبې وعده کوی او د بخښنې هیلې پیدا کوی او په داسې عذرونو او دسیسو سره خلک تباه کوی. مردم تحت تأثیر فریب شیطان قرار می گیرند و استدلال های او را می پذیرند و قلب آنها به احکام تقدیر ابدی تنگ می شود ، همانطور که خداوند فرموده است:

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ

"فمن يرغب الله في إرشاده، فإنه يوسع دل الى أن يخضع للإرادة الهی (*الاسلام*)، ومن يرغب الله في الى أن يغلب، قلبی تنگ كثيرة مثل الصعود إلى الآسمان". (قرآن، سورة 6، آیه 125)

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا ٱلَّذِى يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ

"که خدای درسره مرسته وکړی نو هیڅوک نه شی کولای پر تاسو تسلط ولری او که له تاسو سره مرسته ونه کړی ، نو له هغې وروسته څوک شته چې ستاسو سره مرسته وکړی؟ او یوازې په خدای ، مومنان باید توکل وکړی." (قرآن، سورة 3، آیه 160)

از این آیات معلوم می شود که تنها الله تعالی هدایت دهنده است و تنها او است که گمراه می کند (از این رو باید از هر چیزی که باعث غضب الهی می شود ، اجتناب شود):

يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ وَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

"خدای هغه څه کوی چې غواړی او هغه څه چې غواړی پرېکړه کوی."

هیڅوک د هغه له امر څخه ځان نشی ژغورلی او نه څوک د هغه پرېکړه رد کولی شی. هغه آسمان او خلک چې مستحق دی خلق کړی او هغوی یې په لاره د اطاعت [الهی] ګامونه واخیستل. او هم دوزخ او هغه قوم چې مستحق دی خلق کړ او هغوی یې په لاره د نافرمانی په لاره کې قدم کېښود او خپلو بندګانو ته یې د هغو مستحقو جنت او دوزخ آیات وبیان کړل:

وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾

"پرهیزګاران او صالحان به په برکت او آسایش کې وی او په رښتیا چې شریر به په دوزخ کې وی." (قرآن، 82 سوریه، آیات 13 - 14)

الله تعالی او اعلی دی :

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ

"له هغه څخه د هغه څه په اړه چې هغه کوی پوښتنه نه شی کېدای، او له نورو څخه د هغه څه په اړه پوښتنې کیدی شی چې دوی یې کوی." (قرآن، باب 21، آیه 23)

د زړه د عجایبو دا لنډ بیان به کافی وی او په دې موضوع کې د باطنی علومو (علم الامور الظاهری یا علم *المعامل*) سره مناسب نه دی. هدف از آنچه در اینجا ذکر شد ، آشنایی کسانی است که نمی خواهند با عوامل خارجی روبرو شوند و جوهر باطنی را بر غلاف بیرونی ترجیح دهند و اشتیاق به پیچیدگی های حقایق را دارند. امید است که این شرح مختصر تنده آنها را رفع کند و به نفع آنها باشد.

دویم څپرکی - د روح د پاکوالی لپاره روحانی کشمکش، د روښانه باطنی کیفیتونو ترلاسه کول او د روح د باطنی تیارو او ناروغیو درملنه

د غزالی دویم کتاب د هغه د *شاهکار "احیاء العلوم الدین"* یا "احیاء معرفت الهی " په دریم جلد یا څلورمه برخه کې د روح د ناروغیو په درملنه او د روحانی سختیو له لارې د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره هڅه کوی. دا په خپل وار روح ته د پالایش، آګاهی، روحانی عروج او عرفان (*معرفه*) د هر انسان لپاره د یو شخصی امر په توګه سوق ورکوی ترڅو په انفرادی او ډله ییزه کچه د آفتونو مخه ونیسی او هغه بدلون راولی چې د انسانیت د لوړولو لپاره په انفرادی او ډله ییزه سطحه اړین دی. این کتاب در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه می شود :

باید بدانیم که جمال شخصیت صفت و خصوصیت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم و افضل عمل کامل روحانی ، اولیاء ، عرفان و عارفان (*صدیقین*) است. په حقیقت کې دا د مذهب نیمایی برخه ده. دا د خدایی پرهیزګارانو او پرهېزګارانو د روحانی کوښښ ثمره ده. بد اخلاقیات ، اخلاق او شخصیت وژونکی زهر دی او په قسمت کې یې تحقیر ، ناامیدی او بدنامی ده. هغوی یو له خدای څخه لرې کوی او شیطان ته نږدې کوی. دا دوزخ ته د ننوتلو نقطې دی.

ښایسته اخلاق ، آداب ، باطنی طبیعت ، مزاج ، حالت وجودی او شخصیت (*اخلاق الحسنه*) د جنت دروازې خلاصې دی او د الهی قرب او صمیمیت وسیله ده. بد اخلاق ، اخلاق او اخلاق د زړه ناروغۍ او ناروغۍ دی. ناروغی جسمی انسان له دنیوی ژوند څخه محروم کوی او د زړه او روح ناروغۍ د آخرت د ختمېدو سبب کیږی. د بدن د ناروغیو او د زړه او روح د ناروغیو تر منځ ظاهری اړیکه نشته خو وینو چې ډاکټران د جسمانی ناروغیو درملنه کوی او بې شمېره قوانین او مقررات یې وضع کړی دی او د هغوی په رڼا کې تشخیص او درمل تجویز کیږی. کله چې انسان د دې فانی بدن د ناروغیو په برخه کې هڅه کوی ، باید د زړه او روح د ناروغیو په برخه کې هم هڅه وکړی. دا ډول ناروغۍ هم یو میتودولوژی لری چې د هر انسان لپاره اړین دی چې زده کړی څکه چې هر زړه ځینې ناروغۍ لری ، که علاج ونه شی نو ویجاړونکی کیږی او په نتیجه کې یې ډېرې نورې ناروغۍ پیدا کېږی. له دې امله مهمه ده چې د دې ناروغیو په اړه پوهه ترلاسه کړو، د هغوی لاملونه وموندل شی او د هغوی د درملنې له لارو چارو سره اشنا شی. در آیه زیر قرآن:

قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا

"یقیناً ، هغه څوک چې هغه پاک کړ ، سعادت او رښتینی بریالیتوب ته ورسید." (قرآن، 91 سوره، 9 آیه)

معنی یې د زړه درملنه ده:

وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا

"ومحروم او ناکام هغه څوک دی چې روح یې تباه کړ [د الهی هدایت، انحطاط اخلاقی، باطنی فساد، منفیاتو او رذلت]." (قرآن، 91 سوره، آیه 10)

په دې آیت کې د غفلت په درملنه کې اشاره شوې ده. پدې کتاب کې به د زړه ځینې ناروغۍ او د هغوی د درملنې حالتونه په لنډه توګه بیان شی. هر مرض به طور جداگانه در کتاب های باقی مانده از این جلد سوم [از غزالی « *احیاء العلوم*

الدین » یا « احیاء علم الهی » که منحصرا به صفات مخرب روح می پردازد ، شرح داده می شود . دلته موخه د اخلاقو ، اخلاقو او باطنی کرکټر فضیلت او د هغې د ترلاسه کولو په لارو چارو رڼا اچول دی. خو لومړی، د جسمانی ناروغیو درملنه به د مثال په توګه ذکر شی. د دې بحث په منځ کې به د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو او کرکټر فضیلت او د هغه د واقعیت سره تشریح شی. علاوه بر این، توضیح داده خواهد شد که از طریق یک تلاش معنوی، اخلاق، اخلاق و ویژگی های شخصیت می تواند اتخاذ شود (تلقین و به دست آورد). د ښو خصلتونو د ترلاسه کولو طریقې او لارې به تشریح شی. د تمدن او تصدیل د شخصیت او د روحانی کوششونو د طریقو تر څنګ به هغه نښې او نښې ذکر شی چې د هغو په وسیله د زړه ناروغی پیژندل کیږی.

د ښه نجیب شخصیت فضیلت او د بد کرکجن شخصیت زیانونه

آیات او نبوی روایات: الله تعالی د خپل محبوب پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم حمد و ثنا په هغه باندې بیان کړی او وایی:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

"یقیناً ، تاسو په یوه لوړه سطحه کې یاست چې د نجیب او عالی شخصیت لری." (قرآن، سورة 68، آیه 4)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

هو ان تصل من قطعک و تعطی من حرمک و تعفو عمن ظلمک

"د شخصیت ښکلا دا ده چې تاسو د هغو کسانو سره اړیکه ټینګه کړئ چې له تاسو سره اړیکې پرې کوی ، تاسو مهربانه ، مهربانه او هغه چا ته چې تاسو محرومه کوی ، او هغه څوک چې تاسو ظلم کوی ، وبخښی." (دا روایت په کې نقل شوی دی*ابن مردویه* عن جابر و انس و قیس بن سعد بن عبادة رضی الله عنهم.

هغه دا هم وویل:

انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق

"زه [الهی] د ښه شخصیت، اخلاقو او اخلاقو د کمال او بشپړولو لپاره مقرر شوی یم." (دا روایت په کې نقل شوی دی *مسند احمد*, حکیم او *بیهقی* د ابو هریره رضی الله عنه

اثقل مایوضع فی المیزان یوم القیامة تقوی الله و حسن الخلق

"تر ټولو دروند شی چې د قیامت په ورځ به د اعمال په ترازو (*میزان*) کېښودل شی هغه به د خدای وېره او ښه اخلاق ، اخلاق ، باطنی طبیعت او مزاج وی." (دا روایت په کې نقل شوی دی*ابو داود* و *ترمذی* عن [صحابه نبی] ابو الدردا [رضی الله عنه]

یو سړی له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل : ای رسول الله ! بد فال څه دی (یعني له ټولو ښو څیزونو څخه محرومیت)؟" هغه په ځواب کې وویل: "بد اخلاق او اخلاق". (دا روایت په کې نقل شوی دی*مسند احمد* د حضرت عائشه رضی الله عنه

یو سړی پیغمبر ته راغی او له هغه څخه یې نصیحت وغوښت. هغه ځواب ورکړ:

اتق الله حيث كنت' قال: زدني' قال اتبع السيئة الحسنة تمحها' قال: زدني قال: خالق الناس بخلق حسن

"پرهیزګار اوسئ، احترام وکړئ او له خدای څخه ووېرېږئ مهم نه دی چې چېرته ژوند کوئ". هغه د نورو مشورو غوښتنه وکړه. نبی صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وفرمایل: "که تاسو کوم غلط یا ګناه کوئ ، نو د هغه پیروی وکړئ د ښه او شریف کار لکه څنګه چې ښه کارونه ګناهونه محوی". هغه د نورو مشورو غوښتنه وکړه. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایید: "له خلکو سره ښه اخلاق ، اخلاق او اخلاق وکړئ".

وپوښتل شول: ای رسول الله! د ټولو کړنو څخه تر ټولو ښه څه دی؟" هغه ځواب ورکړ: ښکلی اخلاق ، اخلاق او شخصیت.

ابو الدردا رضی الله عنه وایی چې هغه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه واوریدل چې وایی:

اول مايوضع في الميزان حسن الخلق والسخاء' ولما خلق الله الايمان قال: اللهم قوني' فقواه بحسن الخلق والسخاء ولما خلق الله الكفر قال اللهم قوني' فقواه بالبخل وسوء الخلق

"د اعمال په ترازو (*میزان*) [د قیامت په ورځ] ، ښکلی اخلاق ، اخلاق او کردار (*حسن الخلق*) او سخا (*سخا*) به په لومړی سر کې ځای ولری. کله چې الله تعالی ایمان پیدا کړ ، ویې پوښتل: ای خدا! ما پیاوړی او پیاوړی کړه!' خدای هغه په ښکلو اخلاقو ، اخلاقو او اخلاقو او سخا (*سخا*) پیاوړی کړ. کله چې هغه کفر او کفر خلق کړ ، ویې پوښتل: اې الله! ما پیاوړی او پیاوړی کړه!' خدای هغه ته د بخل (*بوخول*) او بد کرغیړ اخلاق ، اخلاق او کردار (*سو الخلق*) ورکړی دی". (حافظ عراقی، یو ستر عالم حدیث یا روایات نبوی ، چې *په دې کتاب کې د امام غزالی په کتاب "احیاء علم الهی* " کې د احادیثو په اړه څېړنه او منابع وړاندې کړی دی ، ویلی دی چې هغه د دې حدیث *د سرچینې په موندلو کې نه دی* توانېدلی ، خو *د احادیثو* ټولګې *ابوداود* او *ترمذی* من همان راوی (أبو الدردا رضی الله عنه) حدیث نبوی : "في ترازوی افعال ، لا شيء يكون درونډ از اخلاق و اخلاق و اخلاق زيبا ")

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

ان الله استخلص هذا الدين لنفسه ولا يصلح لدينكم الا السخاء وحسن الخلق الا فزينوا دينكم بهما

"الله تعالی دا دین د خپل ځان او ستاسو د دین لپاره پاک کړی دی ، له سخاوت او ښایسته اخلاقو ، اخلاقو او اخلاقو څخه بل څه مناسب نه دی. خبردار اوسئ! خپل دین په دې دواړو ځانګړتیاوو ښایسته کړئ". (دا روایت په کې نقل شوی دی*دار قطنی* و *خرعتی* از حضرت ابو سعید خدری رضی الله عنه

یو پیغمبری روایت وایی:

حسن الخلق خلق الله الاعظم

"ښکلی اخلاق، اخلاق او شخصیت د خدای [الهی] صفت دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *طبرانی اوسط* د عمار بن یاسر رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

انکم لن تسعوا الناس باموالکم فسعوهم ببسط الوجه وحسن الخلق

"اگر شما نمی توانید از طریق ثروت و جایداد خود با مردم وسعت داشته باشید (یعنی اگر شما منابع مالی ندارید که با سخاوت خود به مردم کمک کنید تا نیازهای آنها را برآورده سازند) ، پس با آنها وسعت داشته باشید (با مردم سخاوت کنید) با چهره خندان و اخلاق ، اخلاق و شخصیت زیبا [نسبت به آنها]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیث *بزار* ، *ابو یعلی* و *طبرانی* از [صحابه نبی] ابوهریره رضی الله عنهم)

براء بن عازیب رضی الله عنه وایی : « حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ډېر ښایسته او ښایسته او له ښو اخلاقو او اخلاقو او اخلاقو سره د خلکو په وړاندې وو . (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیثو ټولګه *خره ایتی*)

ابو مسعود رضی الله عنه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به دا دعا کوله:

اَللّٰهُمَّ حَسَّنْتَ خَلْقِيْ فَحَسِّنْ خُلُقِيْ

"ای خدایه ! تا زما ظاهری بڼه ښایسته کړې ده ، مهربانی وکړئ زما باطنی شخصیت هم ښایسته کړئ (په بل عبارت ، یوازې ښایسته بڼه بس نه ده ، ځکه چې ښایسته بڼه له بدی او باطنی بدو سره یو ځای ګټه نه لری ، هغه څه چې انسان ښایسته کوی هغه ښایسته بڼه ده ، ښایسته اخلاق ، اخلاق ، خوی او باطنی طبیعت . یعنی، یو ښکلی زړه او روح)." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *خارا ایتی*)

عبدالله بن عمر رضی الله عنه وایی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به دا دعاګانې په پراخه او کثرت سره کولې :

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الصِّحَّةَ وَالْعَافِيَةَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ

"ای خدایه ! من دعا می کنم که به من صحت ، صلح و امان [از تمام ضررهای دنیا و آخرت] ، و اخلاق و اخلاق زیبا (زیرا ترکیب این نعمت ها کمال نعمت های الهی است) ". (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیثو ټولګه *خره ایتی*)

اسامه بن شریک رضی الله عنه وایی : یو ځل مې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته زدم ، کله چې ځینو صحرایی عربو له هغه څخه پوښتنه کوله چې کوم ښه شی دی چې یو بنده ته ورکړل شوې ده . هغه په ځواب کې وویل: ښایسته اخلاق ، اخلاق ، شخصیت او باطنی طبیعت (*حسن الخلق*)". (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیث ټولګه *ابن ماجه*)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ان احبکم الی واقربکم منی مجلسا یوم القیامة احسنکم اخلاقا

"د قیامت په ورځ به هغه خلک زما لپاره تر ټولو ګران او نږدې وی چې لوړ اخلاق، اخلاق، شخصیت او باطنی طبیعت لری."

عبدالله بن عباس رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کړه:

ثلاث من لم تکن فیه او واحدة منهن فلا تعتدوا بشی من عمله تقوی تحجزه عن معاصی الله او حلم یکف به السفیه او خلق یعیش به بین الناس

"کسی که این سه چیز یا هیچ یک از آنها را ندارد ، پس به هیچ یک از اعمال خود اعتماد نمی کند : تقوا ، ترس ، تقوا ، *تقوا* ، که مانع از نافرمانی الله می شود . صبر ، زغم ، عفو او خویشتن داری چې انسان له احمق سره له جګړې څخه منع کوی. او ښه اخلاق ، اخلاق ، شخصیت او باطنی طبیعت (*خلق*) چې سړی ورسره د خلکو په منځ کې ژوند کوی". (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثی* ټولګه *خرعتی* او *طبرانی کبیر* د ام سلمه [رضی الله عنها])

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت او باطنی طبیعت کیفیت په دې ډول بیان کړی دی:

من سعادة المرء حسن الخلق

"ښکلی اخلاقیات ، اخلاق ، شخصیت او باطنی طبیعت (*حسن الخلق*) د ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب لپاره د بدلون عامل دی (*سورة سعادت*) د یو فرد لپاره". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *خارا ایتی*)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو ځل فرمایلی وو:

ان المسلم المسدد ليدرك درجة الصائم القائم بحسن خلقه وكرم مزيته

"یو مسلمان چې الله تعالی یې د خیر کولو توان ورکوی، د هغه عبادت کوونکی مقام ترلاسه کوی چې ټوله شپه روژه نیسی او عبادت کوی د ډیر ښکلی اخلاق، اخلاق او شخصیت او د ډېر مهربان باطنی طبیعت له لارې ". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *مسند احمد* د عبدالله بن عمرو رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو ځل فرمایلی وو:

ان العبد ليبلغ خلقه عظيم درجات الاخرة وشرف المنازل وانه لضعيف فى العبادة

"بنده [د الله ، یعنې انسان] به د ښو اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت او باطنی طبیعت له لارې د لوړو [روحانی] مراتبو او درجو ترلاسه کړی ، حتی که څوک په عبادت [الهی] کې کمزوری وی". (دا روایت په کې نقل شوی دی*احادیث*: مجموع *خرعتی* و *طبرانی* از انس بن مالک [رضی الله عنه]

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

سوء الخلق ذنب لا يغفر وسوء الظن خطيئة تضوح

"بد اخلاق، اخلاق، شخصیت او بد باطنی طبیعت یو نه بخښونکی ګناه ده او د نورو په اړه بد نظر داسې ګناه ده چې نور ګناهونه زیږوی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعه* حدیث: *طبرانی صغیر* از حضرت عائشه رضی الله عنها:

جنید بغدادی رحمه الله فرمای : « با وجود کمبود علم و عمل ، چهار صفت وجود دارد که انسان را به درجات روحانی می رساند : اول صبر ، دوم تواضع ، سوم سخاوت ، چهارم اخلاق زیبا ، آداب ، شخصیت و طبیعت باطنی. دا څلور صفتونه د ایمان کمال دی". کتانی رحمه الله وایی: "*تصوف د اخلاق* نوم دی. هغه څوک چې په اخلاق کې لوی وی *په تصوف کې هم زیات* دی". حضرت عمر رضی الله عنه صلی الله علیه وسلم فرمود: "لمع الناس الذين لديهم أخلاق و آداب وخلق و باطنی و باطنی و با اعمال خود از آنها دوری کنید". یحیی بن معاذ رحمه الله وایی : " بد اخلاق ، آداب او اخلاق داسې شر دی چې په حضوره کې د ښو اعمالو کثرت ګټور نه دی . ښه اخلاق ، اخلاق او شخصیت داسې فضیلت دی چې په حضور کې یې د نیمګړتیاوو فراوانی زیان نه لری". له عبدالله بن عباس رضی الله عنه څخه وپوښتل شول: اشراف څه شی دی؟ هغه ځواب ورکړ: "شرافت په قرآن کې داسې ذکر شوی دی:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ

یقیناً په تاسو کې د الله تعالی په نظر کې هغه څوک دی چې پرهیزګار او تقوا او ویره لری *تقوه*)". (قرآن، 49 سوره، آیه 13)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمایید: "هره ودانۍ بنسټ لری او د اسلام بنسټ ښکلی اخلاق ، آداب ، شخصیت او باطنی طبیعت دی". عطا رحمه الله فرمود: "هر کس به بلندی رسید ، از طریق اخلاق و آداب و اخلاق و طبیعت باطنی به دست آورد. له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پرته بل چا په ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، اخلاقو او باطنی طبیعت کې کمال نه دی ترلاسه کړی. هغه خلک چې الله تعالی ته نږدې دی چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په نقش قدم روان دی په ښایسته اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت او باطنی طبیعت (حسن *الخلق*)".

د ښه نجیب شخصیت او د بد کرک کرکټر واقعیت

د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، کرکټر او باطنی طبیعت حقیقت: دوه کلمې دی - *خلق* (ښه ظاهری ظاهر) او *خلق* (ښه باطنی شخصیت او طبیعت). دا دواړه کلمې په ګډه هم کارول کیږی. د مثال په توګه ، داسې ویل کیږی چې فلانی شخص هم ښایسته او هم ښه شخصیت لری. د الفاظو په ترتیب ، د یو کس نظر ښه دی او اخلاق ، اخلاق ، اخلاق ، شخصیت او باطنی طبیعت هم ښه دی. دا شخص هم ظاهری ښکلا او هم باطنی ښکلا لری. په دې ډول وینا کې *خلق* ظاهری او *خلق* باطنی ظهروی معنا لری او دا ځکه چې انسان د جسم او نفس ترکیب دی. جسم په سترګو لیدل کیږی او روح په بصیرت یا باطنی سترګې ادراکیږی. جسم او روح دواړه یو حالت او ظاهری بڼه لری. دا ظاهری بڼه هم خوشاله او هم بدرنګه کیدی شی. نفس ، چې د بصیرت یا باطنی سترګو په وسیله ادراک کیږی ، لوړ او لوړ دی له بدن څخه چې د سترګو په وسیله ادراک کیږی. له دې امله ، خدای چې روح په خپل ځان منسوب کوی ، د هغه عظمت داسې څرګند کړی:

إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ٢٨

فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ٢٩

"زه د غړ ختې څخه د انسان د جوړولو په حال کې یم. پس ، هنگامی که من از خلقت آن و قرار دادم در آن (یعنی شکل ظاهری انسان که بدن است) یک روح از من ، شما همه [ای فرشتګان] در برابر آن سجده کردید (تا به اراده من و به هدف الهی خلق انسان تسلیم شوم و تسلیم عظمت نفس خود شوم . د الهی راز او د روحانی لاسته راوړنو اوج ته د رسیدو د امکان له امله ، د الهی عرفان په بڼه چې په ذاتی توګه په دې کې نهفته دی)." (قرآن، 15 سوره، آیه 28 - 29)

په دې آیت کې بدن ختې ته منسوب شوی او روح خدای ته منسوب شوی دی. دلته نفس او نفس یو شی ته وایی او که د نفس پر ځای د نفس لفظ راوړل شی نو ګډوډی نه وی. اوس راځئ چې د *خلق* تفصیل واورو . *خلق* د نفس د داسې ذاتی حالت نوم دی چې د هغې په وسیله کارونه په اسانی سره ترسره کیږی. که له همدې حالت څخه زیږېدلی اعمال د شریعت او عقل له مخې ښه وی نو ښایسته اخلاق او اخلاق او باطنی طبیعت بلل کیږی او که بد اخلاق وی نو بد اخلاق او باطنی طبیعت بلل کیږی.

په دې تعریف کې د نفس د ذاتی حالت شرط چې اعمال په آسانۍ او بې زحمت ترسره شي، ځکه چې د لګولو هڅه کول، د قهر او کشمکش له لارې کنټرول کول او داسې نور زغم نه دی ځکه چې *خلق* هغه څه دی چې د اعمالو له لارې بې له کوم زحمت څرګندیږي.

دلته څلور خبرې دي: لومړۍ دا چې آیا عمل ښه دی او که بد، دویم دا چې آیا انسان د ښه کار ورتیا لري او که بد، درېیمه د هغه د ربښتینولۍ پېژندل، څلورم دا چې په نفس کې د ذاتی حالت موجودیت چې یا ښکلا او بدرنګۍ ته میلان پیدا کوي او یو له دغو څخه یو ورته اسانه کیږي. *خلق* (باطني شخصیت او طبیعت) د څلورمې معنا سره تړاو لري - په بل عبارت ، دا ذاتی حالت دی چې د هغې په وسیله انسان په فعاله توګه په [منفي یا مثبت فعالیت کې] بخل یا سخاوت کې بوخت دی.

د باطني ښکلا څلور اجزاء: لکه څنګه چې ظاهري ښکلا یوازې د ښایسته سترګو نوم نه دی بلکې د ټولو غړو توازن او تناسب - سترګې ، پوزه ، غوږ ، شونډې ، مخ او داسې نور - ته ښکلا ویل کیږي او د دې ټولو ښکلا په وسیله د ښکلا بشپړېدل رامنځ ته کیږي. همدارنګه باطني ښکلا هم څلور اجزا لري او په څلورو اجزاءو کې ښکلا ته اړتیا لیدل کیږي. که دا څلور اجزا متوازن او متناسب پاتې شي نو انسان به د باطني ښکلا له نظره کامل بلل کیږي. دا څلور اجزا عبارت دي له پوهې قوه، د غوسې قوه، د غوښتنې قوه او د عدل قوه، یعنې د لومړنیو دریو قوتونو د توازن او اعتدال په حالت کې د ساتلو قوه ده.

د علم د قدرت فضیلت او ښکلا دا ده چې انسان په دې توان پیدا کړي چې په خبرو کې باطل او حق ، په عقیدو کې د حق او باطل ، او په عمل کې ښکلا او بدرنګۍ توپیر وکړي. کله چې دغه قدرت دې درجې ته ورسیږي نو ثمره یې د حکمت په صورت کې ورکول کیږي. د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، اخلاقو او باطني طبیعت حقیقت هغه حکمت دی چې الله تعالی یې فرمایي :

وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ

"او هغه څوک چې حکمت ترلاسه کړی دی ، د بې شمېره ښېګڼې ترلاسه کړې دی." (قرآن، سورة 2، آیه 269)

د غصې او غوښتنې د قوتونو فضیلت دا دی چې دا دواړه د حکمت په لوري عمل کوي ، یعنې عقل او الهی قانون. د توازن او عدالت د قوت موخه دا ده چې د قهر او غوښتنې قوتونه د عقل تابع او تابع کړي. عقل د مهربانه او مهربانه مددني په څېر دی او د عدل او توازن قوه د عقل د نصیحت پلي کوونکې دی. غوسه هغه ځواک دی چې د عقل لوری د منلو توان لري. د هغه ډول د ښکاري سپي په څېر دی چې روزنې ته اړتیا لري او وروسته له هغه داسې کیږي چې د ښکاري له اشارې پرته نه مخ ته ځي او نه شاته شاته کیږي. آرزو د هغه آس په څېر دی چې د ښکار لپاره سپور وي. آس کله ناکله روزل شوي او متمدن او کله کله وحشي او یاغي وي. د توازن او عدالت په وسیله ، شهوت په کنټرول کې ساتل کیږي ، که نه نو د ښکار پر ځای ، انسان په خپله ښکار کیږي.

څوک چې د اعتدال په سطحه دا څلور اجزا ولري ، هغه به د ښایسته اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت او باطني طبیعت لرونکی شخص وي. هغه څوک چې ځینې اجزا [د باطني ښکلا] په اعتدال او ځینې غیر متوازن او غیر معتدل (یعنې په افراط کې لکه څنګه چې ممکن یو کس د دې اجزاو څخه ډېر کم یا ډېر ولري) ، نو د معتدلو اجزاو په پرتله به ښه شخصیت وګڼل شي. مثال یې د هغه چا په څېر دی چې ښایسته سترګې یې په مخ وي ، خو نور شیان سم نه وي. په دې صورت کې سړی ته د سترګو ښایسته او د نورو اندامونو په پرتله بدرنګه ویل کیږي. د غوسې د ځواک ښکلا او متوازن اعتدال ته زړورتیا ویل کیږي. متوازن اعتدال و زیبایی قدرت شهوت را معصومیت (*ایفا*) می نامند. که د غوسې قوه د

متوازن اعتدال له سطحې څخه زیاته وی ، نو هغه ته افراط غوسه (*ظهور*) وایی. که د متوازن اعتدال له کچې څخه ټیټ وی نو دا به بزدلی بلل کیږی. همداراز د متوازن اعتدال له سطحې څخه پورته د شهوت قوت ته د شر پاروونکی او د متوازن اعتدال څخه ښکته ته جمود ویل کیږی. سطح اعتدال متوازن بین این دو [افراط] شجاعت و معصومیت است. آنچه در دو طرف طیف یا افراط است ، به عبارت دیگر کمبود یا افراط و تفریط هدف نیست ، بلکه آنها (افراط) محکوم شده اند و به جای اینکه فضیلت (*فدایل*) نامیده شوند ، آنها را بدشکلی (*رادهایل*) می نامند. قدرت عدل (عدل) هیچ کمبود یا افراط و تفریط ندارد [زیرا در سطح اعتدال متوازن است] و مخالف آن ظلم است. کله چې عدالت نه وی ، ظلم وځی. د علم د اعتدال متوازن درجې ته حکمت وایی او د غلطو موخو لپاره یې کارول د اعتدال له سطحې څخه راویستل دی. که د افراط په لور وی نو بدی او تېروکار ورته وایی او که د لږوالی په لوری وی نو حماقت ورته وایی. د پوهې منځنی سطحه حکمت بلل کیږی. دا تفصیل څرګندوی چې د ښه اخلاق بنسټیز اصول او اجزا څلور دی: حکمت ، زړورتیا ، معصومیت او عدل.

حکمت د نفس هغه حالت ته وایی چې په هغه کې سړی د حق او باطل توپیر کولی شی هغه ټول هغه شیان دی چې د خپل توان په چوکاټ کې دی. عدل د نفس حالت ته وایی چې د هغه په وسیله سړی پر قهر او خواهش حکومت کوی او هغه د عقل تابع کوی. زړورتیا هغه حالت ته اشاره کوی په کوم کې چې د غوسې ځواک د عقل د ځواک تابع او اطاعت کوی او د هغوی د اجازې پرته عمل نه کوی او یا له عمل کولو څخه ډډه نه کوی. معصومیت هغه قوت ته اشاره کوی چې د هغې په وسیله ، شهوت او شهوت نظم او تابع عقل او قانون الهی دی. د ټولو ښو ځانګړتیاوو او د شخصیت ځانګړتیاوو سرچینه او سرچینه دا څلور اصول دی. د مثال په توګه، د ستاینې وړ باطنی کیفیتونه د عقل د قوت د متوازن اعتدال څخه زیږیدلی دی: د مسایلو په اړه د فکر کولو له لارې عاقلانه تصمیم نیسی، د ذهن تیزکی، د مسایلو په اړه هوښیارانه لید، د ټیټ نفس د پټو زیانونو او د مسایلو او اعمالو د ظرافت څخه خبری. د عقل د دې ځواک افراط د غلطو په اړه داخلی منفی میلان ، تدبیر ، فریب او حیله را منځ ته کوی. کمبود [د عقل د قوت] ناروغی لکه د تجربې کموالی (تخصص او پوهه) ، حماقت ، حماقت ، د پوهاوی نشتوالی [د مسایلو د حقیقتونو په اړه] او وسواس (وسواسی رفتار) رامنځ ته کوی. د تجربې نشتوالی د تخیل د سوچ د پروسې د صحت سره سره تجربه نه لرلو ته اشاره کوی څکه چې ځینې کسان په یوه موضوع کې تجربه لری مګر په بله برخه کې په بشپړه توګه بې تجربې دی. د حماقت او وسواس ترمنځ توپیر دا دی چې د احمق نیت سم دی خو هدف ته د رسېدو لاره نه پېژنی. وسواس د یو شی منل دی چې د منلو وړ نه وی څکه چې دا د یو او نورو لپاره په بشپړه توګه زیانمن دی. د زړورتیا متوازن اعتدال دغه ښکلی درونی ځانګړتیاوې ته وده ورکوی: شرافت ، جسارت ، په خپل ځان باندې سخت څارنه ، زغم ، استقامت ، د غوسې مخنیوی ، وقار ، متانت او داسې نور. د زړورتیا د ځواک نشتوالی د توهین ، تحقیر ، ډار ، ارزانی ، حقارت پیچلی ، د جرأت نشتوالی او ټیټ مورال سبب کیږی. اعتدال متوازن معصومیت سخاوت ، حیا و شرم ، صبر ، چشم پوشی از عیوب دیگران ، قناعت ، ترس از خدا ، ظرافت ، شجاعت و روحیه بلند ، دل وسیع و سخاوت و حرص را پرورش می دهد. د معصومیت د متوازن اعتدال له حدودو څخه تجاوز د داخلی ناروغیو او منفی تخریبی کیفیتونو لکه حرص ، بخل ، بې شرمی ، بدی ته درونی تمایل ، اسراف او اسراف ، تظاهر ، نورو ته توهین ، دفن کول ، چاپلوسی ، حسادت ، بې عزتی او بې وزله او تواضع سبب کیږی.

نتیجه دا ده چې د ښکلی شخصیت، کیفیت، او باطنی طبیعت څلور اصول شتون لری: حکمت، شجاعت، معصومیت او عدالت. نور ټول اخلاقیات، آداب، د شخصیت باطنی خصلتونه او کیفیتونه د دې څلورو اصلی کیفیتونو ځانګې دی. په دې څلورو اصولو کې [د اخلاقو فضیلت، آداب، باطنی خصلتونه او صفات] د متوازن اعتدال کمال نه دی ورکړل شوی بل چا ته غیر له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم . له هغه وروسته کسان په دې فضیلت او کمال کې هغه ته نژدې نه دی. هر څومره چې انسان په دې صفاتو کې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره شباهت او تقلید وکړی ، تر هغه حده به الله تعالی ته نږدې وی او څوک چې په دې صفتونو کې له رسول صلی الله علیه وسلم څخه لرې وی ، تر هغه حده به له الله څخه

لرې وی. یو کس چې د دې ټولو ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، داخلی خصلتونو او ځانګړتیاوو تجسم وی مستحق دی چې د نورو په ټولو اعمالو کې د اطاعت ، حواله او تعقیب شی. هغه کس چې له دوی څخه خالی وی او په عوض کې د هغوی د مخالفینو تجسم وی ، مستحق دی چې له ښار څخه تبعید شی او د خلکو له خوا بایکاټ شی ځکه چې داسې کس انسانیت په یوه کې نه لری بلکې د شیطان استازی شوی دی. لکه څنګه چې له شیطان څخه فاصله ساتل کیږی ، همداسې باید داسې انسان هم لرې کړای شی. لکه څنګه چې هغه څوک چې د اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی خصلتونو او صفتونو تجسم وی او د فرشتو صفتونو ته نږدیوالی لری ، د رهبرۍ او تقلید وړ دی ، همداسې یو شخص د شیطانی صفتونو سره د تړاو له امله مستحق دی چې له رحمت الهی څخه لرې کړای شی او ترې پرهیز وشی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د اخلاقو د بشپړولو او کمال لپاره رالیږل شوی دی . دا هغه صفتونه دی چې قرآن کریم د مومنانو د صفاتو څخه یادونه کړې ده:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟

بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"المؤمنون الکاملون هم الذین یؤمنون بالله ورسوله، ثم لم یشکوا في [الإرشاد] وهلوا في سبیل الله [بخالص السعي للوصول إلى اللقب] بأموالهم ونفسهم. اینها صادقین هستند (*صادقون*، یعنی کسانی که مستحق عرفان و دوستی و صمیمیت الله هستند)." (قرآن، 49 سوره، آیه 15)

ایمان به الله و به رسول آن بدون شک و تردید ، عمل قدرت یقین است و قدرت یقین ثمره عقل و کمال حکمت است. د مادی شتمنیو سره هڅه کول سخاوت دی او دا هڅه هغه وخت پیښیږی کله چې شهوت او شهوت کنټرول شی. له نفس سره هڅه کول ژړورتیا ده او دا هڅه د عقل په شرایطو او د غوسې د قوه په کارولو سره د متوازن اعتدال په حدودو کې ترسره کیږی.

تغییر در شخصیت و کیفیت های داخلی با استفاده از تلاش و مبارزه معنوی

کسانی که عقاید [نادرست] را گمراه می کنند ، تلاش (تلاش معنوی برای رسیدن به تحول روحانی برای تبدیل شدن به افراد بهتر با خلاص کردن قلب و روح از تمام تمایلات و صفات منفی و مضر) دشوار و دشوار [یا حتی ناممکن] می دانند. دوی نه غواړی چې د خپل باطنی ځان په پاکوالی او بدلون او د خپل شخصیت په جوړولو او متمدن کولو کې بوخت وی. دوی د خپل شخصیت نیمګړتیاوې او زیان رسوی تمایلات په نظر کې نه نیسی، د دوی د شخصی ناکامیو، نیمګړتیاوو او منفی میلان له امله دی. بلکې دوی وایی چې شخصیت، اخلاقیات او اخلاق همداسې پاتې کیږی، او په هغوی کې هیڅ بدلون ممکن نه دی ځکه چې د یو کس باطنی طبیعت نه بدلیږی. دوی د خپلې ادعا په حق کې دوه دلیلونه وړاندې کړی دی. لومړی ، *خلق* د انسان د باطنی شکل او ظاهری نوم دی او *خلق* د ظاهری شکل او ظاهری نوم دی. د یو کس په ظاهری بڼه او بڼه کې هیڅ بدلون ممکن نه دی. د مثال په توګه ، یو لنډ کس نه شی کولای چې قد لوړ کړی او لوړ قد پیدا کړی. بدرنګ انسان ښایسته نه شی کېدای او ښایسته نه شی جوړېدلی. باطنی بڼه او ظاهری بڼه باید د بهرنۍ بڼه په توګه تعبیر شی. دویم دلیل یې دا دی چې ښایسته شخصیت د شهوت او غضب د له منځه وړلو اراده لری ،

خو د تجربو او ازمیښتونو له لارې مو معلومه کړه چې شهوت او غضب د انسان د فطری فطرت برخه ده او هیڅکله پای ته نه رسیږی او په هغو پسې ګرځېدل بې ځایه هڅه ده او خپل ژوند په بې ګټې کوششونو ضایع کول دی ، ځکه چې د نفس د تطهیر مقصد دا دی چې زړه د لنډو لذتونو په لور میلان ونه کړی او هغه دا دی چې ناممکنه. په لاندې ډول به د دې دواړو استدلالونو لپاره ځواب ورکړل شی.

د لومړی دلیل ځواب : هغه دا دی چې که په شخصیت کې بدلون او بدلون ممکن نه وای ، نو د موعظې ، نصیحت ، تربیت او تربیې اړتیا نه وه او نه به حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی وو:

"خپل اخلاق ، اخلاق ، شخصیت او خصوصیات ښه کړئ". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ابوبکر بن لعل فی مکارم الاخلاق* عن معاذ رضی الله عنه

د اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیتونو ، باطنی طبیعت او کیفیتونو بدلون او بدلون په ځانګړی ډول د انسان لپاره نه دی ، بلکې حتی د حیواناتو کیفیتونه هم بدلیږی. شاهین وګورئ که څه هم وحشی دی ، خو انسانانو ته عادت کیږی. د ښکار سپی له روزنې وروسته د دې توان پیدا کوی چې د خپل بادار په امر ښکار پسې منډې وهی او پرته له خوړلو یې ونیسی او خپل خاوند ته یې وړاندې کړی. همدارنګه، یو وحشی اس له روزنې وروسته فرمانبردار کیږی. آیا دا ټول د شخصیت د بدلون مثالونه نه دی؟ حقیقت این است که وجود دو نوع وجود دارد: کامل و ناقص. کامل وجودونه هغه دی چې د خپل وجود له مخې بشپړ وی - نه کموالی او نه هم زیاتوالی په کې وی ځکه چې انسان د کموالی یا زیاتوالی توان نه لری. د مثال په توګه ، آسمان ، ستوری ، د بدن بیرونی او داخلی برخې ، حیوانات او د هغوی [داخلی او بهرنی] برخې ، او داسې نور. نیمګړتیاوې هغه دی چې وجود یې لا تر اوسه بشپړ شوی نه دی. دوی کولی شی بشپړتیا ته ورسیږی، په دې شرط چې دوی د کمال ته د رسیدو شرایط ولری. دمثال په ډول د خرما تخم نه میوه ده او نه ونه خو ترکیب یې داسی دی چې که چیرته وکرل شی او د خړوبولو په واسطه یې خدمت وشی نو بیا دغه تخم په ونه بدلیدلای شی ځکه چې د نیالې دبدلیدو توان لری. مګر که څوک وغواړی چې دا تخم نیغ په نیغه په مېوی بدل کړی نو دا امکان نه لری ځکه چې دا د مېوی جوړېدو توان نه لری. کله چې د تخم حالت داسې وی چې د انسان د امتیاز تر اغېز لاندې راشی او له یو حالت څخه بل حالت ته واړوی ، نو څنګه د قهر او خواهش قوتونه نه بدلېدلای شی؟ با این حال ، از بین بردن کامل این قدرت ها در کنترل ما نیست . د روحانی سختیو او تمرینونو او روحانی هڅو په وسیله موږ کولی شو چې دا قوتونه په خپل کنټرول کې واچوو خو موږ یې پای ته نه شو رسولی. موږ ته امر شوی دی چې همداسې وکړو او دا د خدای په آخرت کې او په رسېدو کې زموږ د خلاصون وسیله ده. په هرصورت، [انسان] مزاج متنوع یا مختلف دی - ځینې مزاج بدلون منی او په چټکی سره بدلون مومی او ځینې یې ناوخته قبلوی. د مزاج د توپیر لپاره دوه دلیلونه شتون لری: لومړی دا چې هغه خاصیت چې بدلون یې غوښتل کیږی، په مزاج کې ټینګ ریښې لری ځکه چې څوک ژوندی دی. د شهوت، قهر او غرور د خصلتونو بدلون ټول ممکن دی مګر تر ټولو ستونزمن بدلون د شهوت او خواهش خاصیت دی لکه څنګه چې د زیږون راهیسې دی. همدا دلیل دی چې حتی کوچنی ماشومان هم له دې څخه خالی نه دی. غوسه معمولاً د اووه کلنی څخه وروسته پیدا کیږی او یوازې وروسته د تشخیص ځواک پیدا کیږی. دویم دا چې یو خاص خصلت د هغه پر اثر او د هغې په پایلو او په دوامداره توګه ښه ګڼلو له امله دویم فطرت ګرځیدلی دی.

د انسان څلور درجې: په دې تړاو د انسان څلور درجې دی. درجه اول این است که انسان در همان حالت زندگی می کند که در آن پیدا می شود و بین حق و باطل ، خوب و بد فرق نمی کند ، و از نظر ماهیت حقیقی ، از هر نوع عقیده خالی

است. د داسې کس درملنه اسانه ده ، او سړی په لنډ وخت کې روغ کېدای شی. داسې ناروغ یو روحانی لارښود (مرشد) او باطنی کتلست او محرک ته اړتیا لری چې داسې یو کتلست انسان د روحانی کوششونو په لور بوځی. د داسې انسان اخلاق ، اخلاق ، باطنی طبیعت او شخصیت ډېر ژر ښه کېږی. دویمه درجه دا ده چې انسان بد ګڼی خو د ښو اعمالو عادت نه لری. بلکې شیطان انسان په بدو اعمالو کې راګیر کړی دی او داسې انسان د خپلو خواهشاتو او شهوت تابع دی خو د حق له لارې انحراف سره سره د خپل نیمګړتیاوو څخه خبر دی. د داسې یو کس بدلون د لومړی درجې په پرتله سخت دی ځکه چې د اصلاح دوه پړاوونه به وی: لومړی ، د یو کس بد عادتونه باید مات شی. دویم ، باید سړی په ښو اعمالو عادت شی. اصلاح په دې شرط ممکن دی چې داسې کس په فعاله توګه د روحانی سختیو او کوششونو لپاره چمتو وی. درجه سوم این است که انسان از اخلاق بد و صفات شخصیت خوب فکر می کند ، و اعمال بد و بد لازم است برای کسی که با چنین اخلاق و اعمال پرورش یافته است. د داسې انسان درملنه ناممکنه ده او د داسې انسان د بدلون تمه نه شی کېدای ځکه که د ګمراه یو دلیل وی نو هغه له منځه وړل کېدای شی، بلکې دلته ډېر دلایل شته او حیرانوونکی دی چې وګورو کوم دلایل له منځه وړل کېدای شی. څلورمه درجه دا ده چې یو کس په خپل شیطانی ځان کې ښکیل وی او [د دې سربیره] غواړی چې نور وګوری چې د هغه په څېر کار کوی او د نورو په تباه کولو ویاړ کوی [اخلاقی او معنوی لحاظه چې بالاخره په هر لحاظ د بشپړ تباهی لامل کېږی]. داسې انسان په ډېره ستونزمنه کچه کې وی او ګمراه کېدل یې پوړ پر پوړ دی. اصلاح چنین شخص ناممکن و غیر قابل تصور است.

په دغو څلورو درجو کې لومړی شخص ناپوه ، دویم ناپوه او ګمراه ، دریم ناپوه ، ګمراه او د شر په لور رابلل شوی ، څلورم ناپوه ، ګمراه ، د شر او زیان او مصیبتونو ته دعوت ورکونکی دی.

د دویم دلیل ځواب : مخالفین وایی چې د روحانی تمرینونو هدف د غوښتنې او قهر قوت له منځه وړل دی ، که څه هم دا ناممکنه ده. ما معتقدیم که از بین بردن این قدرت ها هدف نیست ، بلکه ایجاد قدرت آرزو مفید است و حضور آن در انسان ضروری است . نو که څوک د خوړو شوق ونه لری نو هلاک به شی. که د جماع آرزو پاتې نه شی نو د انسان نسل به پای ته ورسیږی. که غوسه ختمه شی ، نو سړی به د زیان رسانو په مقابل کې د ځان دفاع ونه کړای شی او له منځه لاړ شی. هدف این نیست که این قدرت ها را از بین ببرند ، بلکه فقط این است که آنها را از افراط و تفریط و کمبود محافظت کنیم و آنها را به سطح اعتدال متوازن برسانیم . د مثال په توګه ، د غوسې هدف دا دی چې نه زیات غوسه پاتې شی چې د بې پروایی سبب شی او نه هم بزدلی وی بلکې د غصې قوت د عقل او شریعت تابع شی. خدای فرمایی :

وَٱلْكَـٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ

"او دوی هغه کسان دی چې خپل قهر کنترول کوی او خلک وبخښی." (قرآن، سورة 3، آیه 134)

په دې آیت کې د هغو خلکو ستاینه شوې ده چې خپل قهر کنترول کوی. دا هغو خلکو ته اشاره نه کوی چې په پیل کې حتی په قهر هم نه کیږی. دا ښیی چې د غوسې او غوښتنې له منځه وړل یوه غیر طبیعی خبره ده ، او دا د الهی قانون هدف نه دی. هدف از قانون الهی این است که دو قدرت [غضب و شهوت] را به چنان حد اعتدال متوازن برساند که عقل شروع به مطیع کردن و تسلط بر آنها کند و نه به سطحی که آنها بر عقل تسلط داشته باشند. دا د داخلی کرکټر د ځانګړتیاوو او طبیعت د بدلون موخه ده. ځینې وختونه شهوت په انسان دومره شدت حمله کوی چې عقل د دفع توان نه لری. په هرصورت، د روحانی هڅو سره، دا ممکنه ده چې هغه متوازن اعتدال ته ورسیږی. ازموینه او تجربه دا ثابتوی او په دې کې هیڅ شک پاتې نه دی. د قرآن کریم ثبوت چې د اخلاقو ، اخلاقو او باطنی خصلتونو په برخه کې متوازن اعتدال لازم دی نه افراط او تفریط ، دا آیت دی:

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمْ يُسْرِفُواْ وَلَمْ يَقْتُرُواْ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا

"او کله چې دوی لګښت کوی ، نه اسراف کوی او نه بخیل بلکې د دوی لګښت د دوو افراط په منځ کې دی (یعني په منځنی کچه)." (قرآن، باب 25، آیه 67)

این آیه به سخاوت اشاره می کند که بین سطح بی پروا و بخل [که در مخالف طرف طیف قرار دارند] است. سربېره پر دې ، خدای فرمایی :

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ

"خپل لاسونه په غاړه مه تړئ او نه یې په بشپړه توګه خلاص مه پرېږدئ (یعني بخیل او اسراف مه کوئ بلکې د دوو افراطیانو په منځ کې پاتې کیږئ)." (قرآن، 17 سوره، آیه 29)

د خوړو په شوق کې هم په اعتدال ټینګار شوی دی. خدای فرمایی :

وَكُلُواْ وَٱشْرَبُواْ وَلَا تُسْرِفُوٓاْ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ

"وخورئ وڅښئ او له حدودو او حدودو څخه تجاوز مه کوئ. یقیناً الله تعالی هغه قوم چې له حد څخه تجاوز کوی خوښ نه دی." (قرآن، سورة 7، آیه 31)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

"بهترین مسایل در وسط است [به شکل اعتدال متوازن و اجتناب از هر نوع افراط و افراط گرایی] . (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *بیهقی* د مطرف بن عبدالله رضی الله عنه

در پشت ستایش ، ترجیح و جستجوی امور در سطح اعتدال متوازن ، یک راز [الهی] وجود دارد. د دې راز پلټنه دا ده چې د آخرت ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب په دې پورې تړلی دی چې د دنیوی پالنې له ټولو تعلقاتو او ناپاکو څخه د زړه پاکوالی وی ، لکه چې الله تعالی فرمای:

إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"[نجات ، ابدی سعادت و کامیابی به وی] برای آن کسی که قلب سالم را به خدا می آورد (یعنی قلب پاک از هر کثافت به شمول دلبستگی ها و ناپاکی های دنیایی)." (قرآن، سورة ۲۶، آیه ۸۹)

بخل او بې پروا لګښت دواړه په ناخالصی او د دنیاوالۍ سره تړاو لری. زړه باید له دې دواړو اندامونو څخه خالی وی. یعنې زړه باید د مادی شتمنیو د راټولولو په لور میلان ونه کړی او نه باید د ټولو لګولو ته میلان ولری، ځکه هغه څوک چې د لګښتونو حرص لری د زړه تمرکز او تعلق به پرې ولری، لکه له کوم ځایه به راځی او له کوم ځایه به مصرف کوی. له بلې خوا ، د بخیل زړه به په ځانګړی ډول په احتکار متمرکز وی. د زړه امنیت دا دی چې له دواړو افراطونو څخه بې برخې وی ځکه چې له منځه وړل یې امکان نه لری ځکه داسې حالت مقرر شو چې دا دواړه افراطونه نه وی او هغه حالت توازن او اعتدال دی. په دې حالت کې، دا دواړه [منفی] کیفیتونه شتون نه لری. له همدې کبله کله چې تودوخه له ګرمو اوبو وځی او سړه هم نه وی نو ولرم بلل کیږی. این سخاوت اعتدال مصرف بیش از حد و بخیل است . شجاعت د حد څخه زیات تېری (تشدد) او نامردانګی (بزدلی) تر منځ د اعتدال کیفیت دی. معصومیت د حرص (شهوت) او رکود تر منځ د اعتدال ټکی دی. نور ټول باطنی کیفیتونه او د شخصیت صفات باید له دې [توضیحات] څخه استنباط شی.

په هر شخصیت او [انسان] کیفیت، افراط او کمبود دواړه محکوم دی، او عینی متوازن اعتدال دی. معلم و مرشد روحانی باید آسیب های خشم و بخل را در برابر شاګردان خود نشان دهند و هیچ استثناء ای را اجازه ندهند زیرا اګر آنها حتی یک مقدار کمی از این صفات را بګذارند ، بهانه بیشتری پیدا می کنند. په هرصورت، که دوی حتی یو لږ مقدار اجازه ورنکړی نو دا امکان لری چې دوی په لږو پیسو حل کړی او د زیاتو لپاره تمایل ونه لری او په دې توګه به دوی د متوازن اعتدال کچه ترلاسه کړی. د لږو لپاره اجازه به د زیاتو لپاره بهانه شی. له دې امله د روحانی لارې شاګردانو او جویندونکو ته ویل شوی چې حتی اجازه ورنه کړی چې دا دوه قوتونه پاتې شی ، بلکې باید هغوی له منځه یوسی. دا راز باید دلته نه وای لیکل شوی ځکه چې د عقل کمزوری خلک ترې تېر ایستل کیږی او په دې باور دی چې قهر د خپل حق دی او بخل هم د هغوی حق دی. [به همین ترتیب، نیاز به توازن و اعتدال در سایر ویژګی های انسانی و خصلت های داخلی را می توان از این بحث نتیجه ګرفت زیرا این یک بحث وسیع است که تمام خصوصیات و خصوصیات باطنی شخصیت انسان را در بر می ګیرد]

وسیله او سرچینه د ښایسته باطنی کرکټر، طبیعت او صفتونو (حسن *الخلق*) اعتدال دی چې له هر افراط څخه خان لرې کوی

تاسو تر اوسه په دې خبره ښه پوهېږئ چې د ښکلو باطنی خصلتونو او ځانګړتیاوو جوهر دا دی چې د عقل قوه باید معتدل وی ، عقل باید بشپړ شی ، د شهوت او قهر قوتونه د اعتدال تر څنګ باید د الهی قانون او عقل تابع او مطیع وی. دا [سطح] اعتدال د دوو دلیلونو له امله ترلاسه کیږی. لومړی دلیل په فرد باندې د خدای فضل او رحمت دی او [ادراک که] انسان د ولادت له ورځې څخه ، حسن طبعیت او عقل کامل دی. شهوت او غوسه پر یو غالب نه دی ، بلکې دواړه د عقل او د الهی قانون تابع دی. داسې یو کس د یو متمدن او ښه اخلاق انسان د جوړېدو لپاره د بیرونی زده کړې او د بیرونی اخلاقو تعلیماتو ته اړتیا نه لری. بلکې داسې یو فطری عالم او خوش اخلاق انسان دی لکه عیسی (صلی الله علیه و آله وسلم) ، یوحنا (صلی الله علیه وآله وسلم) او د ټولو انبیاء اخری پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم وو. دا بعید خبره نه ده چې یو کس په خپل طبیعت او مزاج کې هغه صفات ولری چې د زده کړې او کوښښ څخه ترلاسه کیږی. ځینې ماشومان له پیل څخه ریښتینی ، بې باوره او بخشنده دی. ځینې ماشومان له هماغه پیل څخه دروغجن، بزدل، غولوونکی او بخیل دی. په هرصورت، دا خصلتونه په دوی کې ځینې وختونه د هغو خلکو سره د ملګرتیا له لارې زیږیږی چې دا ځانګړتیاوې لری او ځینې وختونه د زده کړې [له نورو څخه د زده کړې د بیلابیلو وسیلو په کارولو سره د هغه څه تقلید کول چې دوی یې په نورو کې وینی تقلید کوی]. دویم دلیل دا دی چې انسان د روحانی سختی، کوششونو او تمرینونو په

وسیله ښکلی باطنی خصلت، طبیعت او کیفیتونه ترلاسه کوی. په بل عبارت ، د ټیټ ځان څخه د کار کولو سره چې مطلوب داخلی خصلت یا کیفیت ترلاسه شی. مثلا ، کسی که می خواهد سخاوت کند ، باید از اهل سخاوت پیروی کند و ثروت را مانند آنها مصرف کند ، حتی اگر انسان باید با نفس پایین صبر کند [زیرا این برای بهتر شدن باز نیست] . دا هڅه باید تر هغه وخته دوام وومومی تر څو چې ټیټ نفس یې د عادت په توګه ترلاسه کړی او تر هغه پورې چې سخاوت د انسان د مزاج او باطنی طبیعت برخه شی.

همداراز هغه څوک چې د تکبر په غلبه کې وی او غواړی چې عاجز شی ، باید د عاجزۍ د اعمالو پیروی وکړی او په کوشتار او روحانی مبارزه جاری وساتی او هڅه وکړی چې خپل نفس د تواضع په لوری متمایل کړی تر څو چې دغه باطنی صفت عادت شی او تر هغه چې تواضع د نفس لپاره اسانه شی. دا د ټولو ښو او د ستاینې وړ باطنی ځانګړتیاوو او صفتونو د ترلاسه کولو لپاره هماغه طریقه ده. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

جعلت قرة عيني في الصلاة

"زما د سترګو ساړه په دعاګانو کې ده". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *نسائی* د انس رضی الله عنه

نبی صلی الله علیه وسلم په لمانځه کې د خپلو سترګو ساړه احساس کاوه ځکه چې دا نیک عمل د هغه عادت او دویم فطرت شو. تر څو چې ټیټ نفس په عبادت کې سختی او د ممنوعاتو په پرېښودلو کې مشکل احساس نه کړی ، زیان به پاتې شی او د ابدی سعادت کمال نه ترلاسه کېږی. خو په ښو ښو اعمالو کې استقامت د سختۍ او درد له نه استقامت څخه غوره دی، خو دا له دې څخه ښه نه ده چې هغه په آرزو او باطنی میل سره ترسره کړی. خدای فرمایی :

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ

"یقیناً لمونځ سخت دی مګر د هغو کسانو لپاره چې په زړونو کې عاجزی لری." (قرآن، سورة 2، آیه 45)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اعبد الله في الرضا فإن لم تستطع ففي الصبر على ما تكره خيرا كثيرا

"د خدای عبادت وکړئ په رضا (د خدای په اراده کې خوشحاله شئ ، چې هر هغه څه چې هغه ستاسو لپاره خوښ وی ، که ښه وی یا بد). که دا ممکن نه وی [د دې روحانی عظمت له امله] ، نو د هر هغه څه په وړاندې صبر کول چې تاسو یې نه خوښوئ ، په دې کې بې شمېره ښېګڼې لری [ځکه چې دا د روحانی خزانې خزانه ده]". (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیثو ټولګه *طبرانی کبیر*)

دا د سعدې *کمال نه دی* چې کله کله یو عمل د *رضا* او باطنی میلان سره ترسره شی او په هغه کې خوښی پیدا کړی او کله هم برعکس وی. در عوض ، هر لحظه و در هر نوبت باید در یک حالت باشد. بلکې د عمر په تېرېدو سره ، د الهی حکم غوښتنه او شوق ، باطنی میلان ، الهی مینه او آرزو او د الهی فرمان منل باید زیات شی.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم کله چې د سعدې په اړه وپوښتل شول ، فرمایید:

طول العمر فی طاعة الله

"[دا] د خدای په اطاعت او عبادت کې اوږد عمر لری". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیث *ابو منصور الدیلمی* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

همدا وجه ده چې انبیاء علیهم السلام او اولیاء له مرګ څخه کرکه لرله ځکه چې په یوه پیغمبری روایت کې راغلی دی: "نړی د آخرت کرنه ده". هر څومره چې انسان ژوند لری ، په هغه اندازه به د الهی عبادت اندازه وی او تر هغه حده به د خدای جزا او ثواب وی. ځان به له پاک څخه پاک ته بدل شی، د باطنی شخصیت خصلتونه او کیفیتونه به له قوی څخه قوی او له ښه څخه عالی ته پرمختګ وکړی. غیر از این ، هدف از عبادت این است که بر قلب تأثیر بگذارد [زیرا عبادت الهی فقط برای عبادت نیست ، بلکه برای پرورش قلب و روح است تا آنها را قادر سازد و قدرت دهند تا به آستانه حقیقت الهی برسند] و این زمانی اتفاق می افتد که در عبادت ثابت قدم و استقامت بی وقفه وجود داشته باشد.

د دې ښکلو اخلاقو ، آدابو ، باطنی خصلتونو او طبعاتو مقصد دا دی چې د دنیایتوب مینه په زړه کې پاتې نه شی ، د خدای مینه په زړه کې ټینګه شی ، د خدای سره د لیدلو پرته بل څه معشوق نه پاتې شی ، مادی شتمنۍ په داسې لارو مصرف کړی چې په وسیله یې خدای ته ورسیږی. غضب او آرزو دواړه د انسان په اختیار کې اچول شوی دی چې د هغو لارو سره سم چې د الهی قانون له مخې بیان شوی دی وکارول شی او همدارنګه هغوی د عرفان او الهی صمیمیت په حالت کې د خدای ته د رسېدو وسیله وګرځوی. وروسته له هغه سړی باید په داسې اعمالو خوشحاله شی او خوند یې ومومی. که څوک په لمانځه کې تسلی ومومی او یا په هغه کې د سترګو سړوالی ومومی او یا عبادات الهی ښه ښکاری ، نو دا د حیرانتیا خبره نه ده ځکه چې په نفس کې عادتونه د نورو عجیبو او عجیبو څیزونو د ظهور سبب ګرځی. موږ پاچاهان او خوشاله خلک وینو چې تل د غم او درد سره مخ دی. له بلې خوا هغه بېوزله قمارباز ته وګورئ چې له بایللو وروسته بیا هم خوشاله وی او خوند ترې پیدا کوی او پرته له دې ژوند به ډېر ګران شی. قمار د شتمنۍ د لاسه ورکولو سبب کیږی، کور او کورنۍ له منځه ځی، د ژوند اسانتیاوې ترې اخیستل کیږی او د قانون پلی کوونکو ته د حساب ورکولو ویره لکه د توربې په څیر ځوړند وی. بیا هم دوی له دې روږدی کیدو څخه ځان نشی خلاصولی، ځکه چې د قمار کولو څخه یو څه وخت وروسته سړی پرې روږدی کیږی او بیا هم له کوښښ کولو څخه نشی پرېښودلی. څوک چې کوترې الوزوی ، په دې لوبه دومره شیفته وی چې ټوله ورځ په لمر کې ولاړ وی او د لمر د وړانګو سختۍ نه احساسوی ځکه چې له کوترو سره مینه لری او په خلاص ځای کې د هغوی د الوتلو لیدلو سره مینه لری او شرط پرې شرط لګول د خوښۍ ساعت تېری دی. همداسې د بد طبعو خلکو حالت دی چې شپه او ورځ په سختو سزاګانو سزا ورکول کیږی او د زندان له سختیو سره مخ کیږی ، خو بیا هم له خپلو غلطو اعمالو څخه لاس نه اخلی او خپل تفریح [چې جنایتکارانه ماهیت لری] د غرور وړ ګڼی او په خوشالۍ سره د ټولو سزاګانو سره مخامخ کیږی. د هغوی دومره شدت دی چې حتی که دزدان هم وژل شوی وی ، نه به ښکاره کوی چې غلا یې چېرته پټ کړی او خپل شریکان نه پېژنی. دلیل آن این است که آنها کار خود را فضیلت و کمال و خشونت بیش از حد را شجاعت می دانند و به این فعالیت ها چنان عادت کرده اند که از مواجهه با مجازات خودداری نمی کنند. دا سزاګانې د هغوی لپاره د آرامۍ سرچینه ده. هر انسان مصروف و مشغول دولت خود است و به تلاش ها و حرفه های خود افتخار می کند ، خواه حاکمان و رهبران باشد ، یا سرایداران و سلمانی ها . دا ټولې خبرې په یوه کار کې د استقامت او استقامت په نتیجه کې څرګندیږی او کله چې په ورته مزاج او عقیده لرونکو کسانو کې ورته موضوع ولیدل شی ، دا مسایل نور هم ټینګ کیږی.

په هر صورت ، کله چې انسان په باطل کې لذت ومومي او د شر په لوری میلان پیدا کوي ، نو ولې په حق کې لذت نه مومي او ولې نه شي کولای چې د خیر او صداقت په لوری میلان وکړي؟ حقیقت دا دی چې فطری فطرت د بدو شیانو او باطني تخریبي کیفیتونو ته میلان نه لري. دا د یو انسان په څېر دی چې د خاورې خوړلو ته لېوالتیا او لېوالتیا لري. آیا دا میلان طبیعي میلان بللی شي؟ میل انسان به حکمت ، عشق به خدا ، عرفان الهی و عبادت مانند تمایل انسان به خوردن و آشامیدن است [که یک پدیده طبیعی خالص است]. لکه څنګه چې د ډوډۍ خوړلو ته میلان د انسان د فطری فطرت برخه ده، همداسې د خدای د مینې او عرفان او عبادت ته میلان د زړه د فطری فطرت یوه لازمي پایله ده. دا ځکه چې زړه یو امر الهي دی، د شهوت او شهوت په مفاهیم کې د هغه میلان عارضي کیدی شي خو دائمي او فطری نه شي. د زړه حقیقي تغذیه حکمت ، الهي عرفان او الهي مینه ده. که د خندونو له امله د خپل حقیقي فطری مفهوم څخه انحراف وکړي نو د هغه په څېر دی چې د معدې ستونزه پیدا کړې وي او د ډوډۍ لپاره یې شوق نه وي پاتې شوی که څه هم د معدې تغذیه د خوراک له لارې ده او د انسان ژوند پرې تړلی دی. له دې مثال څخه ښکاره ده چې هر څومره چې زړه غیر الله تعالی ته میلان ولري ، هغه به (زړه او نفس) ناروغ شي. خو که له الله سره مینه د خدای په خاطر وي ، نو په دې کې هیڅ عیب نشته ، بلکې داسې مینه به هم د حقیقي فطری فطرت برخه وي.

این توضیح فراتر از هر گونه شک و تردید ثابت می کند که با استفاده از تلاش های روحانی و کشمکش ، اخلاق زیبا ، اخلاق ، خصلت های باطنی و طبیعت می تواند [صریحا] بدست آید. په بل عبارت که څوک یې په هڅه او زیار سره ترلاسه کړي او پرې ټینګ پاتې شي نو په پای کې دغه باطني خصوصیات او د شخصیت صفات فطری او دویم فطرت جوړیږي. دا د زړه او د بدن د اندامونو تر منځ یو عجیب اړیکه ده ځکه چې هر ډول کیفیتونه چې په زړه کې پیدا کیږي ، په لازمي توګه په اندامونو اغیزه کوي او د زړه څخه د سګنالونو په ترلاسه کولو سره حرکت پیل کوي. په همدې ډول ، هغه اعمال چې د اندامونو لخوا ترسره کیږي په زړه اغیزه کوي. د زړه او اندامونو د نفوذ دا سلسله دوام لري. دا به د مثال له لارې د دې حقیقت په درک کولو کې مرسته وکړي. فرض کړئ څوک غواړي چې د خطاطي په هنر کې مهارت ترلاسه کړي. د دې د ترلاسه کولو لاره دا ده چې د ماهر خطاطانو مثال تقلید وکړو او توری او ټکی لکه څنګه چې یې کوي ولیکي. سړی باید دا تمرین تر ډېره وخته دوام ومومي تر څو خطاطي عادت شي او لکه څنګه چې ښکلي توری په ډېر زیار سره جوړېدل ، اوس په اسانۍ سره جوړیږي. به همین ترتیب ، اگر کسی می خواهد یک فقیه مکتبی شود ، باید از الهیات مکتبی پیروی کند. به عبارت دیگر ، باید مسایل (مسائل یا نکات علمی) مربوط به فقه (فقه) را به طور مداوم تکرار و تمرین کند تا آنها را حفظ کند تا تأثیر آنها به قلب برسد و به حقیقت یک متکلم مکتبی شود که از آنچه آموخته است پیروی کند. همدارنګه، هغه څوک چې غواړي سخي ، تقوا ، بردبار ، بردبار او عاجز وي باید د هغو خلکو په قدم ولاړ شي چې په ربښتیا د سخاوت ، تقوای ، تحمل ، صبر او تواضع له زیور څخه ډوب شوي دي. دا تعقیب په لومړي سر کې په ډېر زیار سره ترسره کیږي ، خو وروسته دغه اعمال چې تعقیب کیږي ، عادت کیږي او د انسان په مزاج او باطني طبیعت کې ریښې ومومي. دا د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، داخلي شخصیتونو ، خصلتونو او طبیعت د ترلاسه کولو لپاره هماغه تګلاره ده.

در اینجا باید به یاد داشت که همانطور که یک شاگرد الهیات به دلیل رخصتی در هدف خود ناکام نمی ماند ، به همین ترتیب با مطالعه و تکرار یک روز برای مطالعه و تکرار [حفظ نکات دانش الهیات] ، متکلم مکتب نمی شود. همداراز د پاکوالي او کمال او د صالحو په وسیله د زړه د ښکلا غوښتونکی د یوې ورځې په زیار نه شي ترلاسه کولای او نه هم د ګناه یوه ورځ د دې هدف په وړاندې خنډ ګرځي. د علماوو دا خبره چې یوه کبیره ګناه د ازلي زیان سبب نه ده همدغه معنا لري [لکه څنګه چې د انسان د غفرت دروازه د پښیمانۍ او توبه او جبران له لارې تل پرانیستې ده]. خو د یوې ورځې وقفه کیدای شي د یوې بلې ورځې وقفې لامل شي او که همداسې دوام ومومي نو د انسان په مزاج کې د تنبلۍ لامل ګرځي

او ټیټ نفس په بې عملی روږدی کیږی. خداوند ما را از آن حفظ کند [زیرا عواقب تنبلی که منجر به سستی در امر بهبود حالت روحانی ما می شود ، منجر به زیان ابدی ، محرومیت و غم می شود]. دا د هغو خلکو حالت دی چې د کوچنیو ګناهونو ته دومره اهمیت نه ورکوی او هغه کوچنی ګڼی او خپل نفس په توبه وغولوی او دا کار تر دې حده روان دی چې د توبې فرصت نه ترلاسه کوی او د مرګ اوسپنه یې په لاس کې نیسی. د هغوی زړونه [په هغه وخت] د هغوی د اصرار په ګناهونو تیاره شوی دی او نور توبه نه شی کولای . علی رضی الله عنه من صحابی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم می فرماید: «آغاز ایمان در قلب به نقطه سفید [ذره نور الهی] شروع می شود. لکه څنګه چې ایمان زیاتیږی ، د دې نقطې رڼا او اندازه هم زیاتیږی تر څو چې ټول زړه نور شی. منافقت د یوې توری نقطې [په زړه کې توري نقطه] سره پیل کیږی. با افزایش ریاکاری، تاریکی این ذره و حضور آن در وجود قابل ادراک فرد نیز افزایش می یابد تا اینکه تمام قلب [و روح] تاریک شود".

له دې مفصل بیان څخه ثابته ده چې ښایسته اخلاق ، اخلاق ، باطنی خصلت او طبیعت (*اخلاق*) کله ناکله فطری دی او په طبیعی توګه په انسان نفس کې پیدا کیږی او کله هم د کوښښ له لارې ترلاسه کیږی. دا اکتساب په لومړی سر کې په هڅه او زیار سره کیږی خو وروسته هماغه ښایسته اخلاق ، اخلاق ، باطنی خصلتونه او خویونه عادت او د انسان د مزاج برخه ګرځی. دا هم د ښو خلکو په لیدلو او د هغوی په قدم قدم کښېنول کیږی څکه چې مزاج په کاپی کولو کې ښه دی او ټول شیان ښه یا بد په هغوی کې جذبیږی. یو فرد چې د مزاج ، عادت او زده کړې برخه لری ، دا درې واړه ، د برتری په لوړه کچه دی. او انسان له خدای څخه د ذلت او دوری په لټه کې وی چې مزاج یې معیوب وی ، د بدی له امله بدی خوښوی او بد دوستان او ملګری هم لری. نور ټول خلک د دې دوو درجو په منځ کې [د طیف په مخالف سره] کې دی. قرآن کریم فرمایی :

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾

وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

"من يفعل الخير بقدر ذرة ، فإنه يرى ذلك [في الآخرة] ، ومن يقوم ببدى بقدر ذرة بدى ، فإنه يرى ذلك ". (قرآن، 99 سوره، آیه 7 - 8)

وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"والله عليهم ظلم نه دی کړی [ذره ذره] ، بلكنهم ظلموا على أنفسهم [بذرائعهم ، بد و غلط اعمالهم که في حياتهم الدنيوي کړه]] . (قرآن، باب 16، آیه 33)

د اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی کرکټر او طبیعت د تمدن د ترلاسه کولو د لارې تفصیلی تشریح

بدن او خود: تاسو دا مخکې زده کړی دی چې په داخلی خصلتونو کې اعتدال د روغتیا نښه ده او له اعتدال څخه انحراف د ناروغی نښه ده. د بدن د مزاج اعتدال او توازن ته ورته دی چې د روغتیا نښه او انحراف ترې د ناروغی نښه وی. د

موضوع په اړه چې بحث پرې کيږي، موږ کولی شو د بدن مثال وکاروو. لکه څنګه چې د جسمانی ناروغيو د لرې کولو هڅې کيږي ترڅو د روغتيا او جسمی سلامتيا حالت رامنځ ته شی، همداسې باطنی تخريبی خصوصيات (د شخصيت خاصيت، باطنی کيفيتونه او طبيعت چې د روحانی، نفسياتی، احساساتی او فکری سلامتيا لپاره زيانمن دی) له نفس څخه لرې کيږی او د ښکلو اخلاقو، آداب، باطنی خصلتونو او طبيعت سره سينګار کيږی. په فزيکی انسان بدنی سيستم کې، اصلی هدف توازن او اعتدال دی. په خوړو کې نشتوالی او په هغې پورې تړلې خواهشات په معدی کې د خرابوالی سبب کيږی. په همدې ډول ، د انسان په باطن کې اصلی هدف هم توازن او اعتدال دی. د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په يو مشهور حديث کې د نفس دغه توازن او اعتدال ته اشاره شوې ده چې هر ماشوم د معتدل مزاج او حقيقی فطری طبيعت سره پيدا کيږی ، مګر وروسته مور او پلار هغه په خپل قالب کې جوړوی. د حديث الفاظ په لاندې ډول دی:

كل مولود يولد على الفطرة وانما ابواه يهوّدانه او ينصّرانه او يمجّسانه

"هر طفل در فطرت حقيقی پيدا می شود [که بر اساس آن خداوند تمام بشريت را به گونه ای خلق کرده است که يک نفر پيدا می شود که از قبل مستعد ايمان به خدا باشد ، وقف حق و صداقت ، هر چيزی که خوب و مثبت است ، صلح و هماهنگی با هر کس ، و آرزو برای رسيدن به اصل آسمانی خود از طريق يک حالت عرفان که منجر به روشنايی درونی و طلوع حقايق ابدی می شود] اما والدين او يک نفر را به يهودی تبديل می کند ، مسيحی او مجوس (اشاره به متنوع مذهبی و ايدئولوژيک روايات که در جهان وجود دارد و بنابراين يک نفر را در قالب خود مذهبی ، ايدئولوژيکی ، کلتوری ، جغرافيايی و فکری قالب می دهد)". (دا روايت په کې نقل شوی دی‌ د حديثو ټولګې *صحيح بخاری* او *صحيح مسلم* د صحابه نبوی ابو هريره رضی الله عنه

که بدن روغ وی، ډاکټر د روغتيا د ساتنې لارې چارې جوړوی او که ناروغ وی، ډاکټر هڅه کوی چې هغه بېرته روغتيا حالت ته راوګرځوی. همداراز بايد هڅه وشی چې يو پاک ، مؤدب او متمدن نفس وساتی او هڅه وکړی چې په نفس کې د فضيلت او پاکوالی صفات چې له هغه څخه خالی دی ، تلقين کړی. لکه څنګه چې د بدن په فزيکی نظام کې د متوازن اعتدال د کمزوری او له منځه وړلو د عواملو علاج د هغوی د ضد په وسيله کيږی ، همداسې د نفس د ناروغيو علاج هم د هغوی د ضد په وسيله کيږی. مثلاً جهالت د تعليم له لارې علاج کېږی ، د بخل د ناروغۍ علاج په سخاوت ، تکبر په عاجزی ، شهوت د شهوت د سيلاب په وړاندې خنډونه اېښودل که څه هم د درد او ناآرامۍ سبب کېږی. لکه څنګه چې د بدن د ناروغيو علاج د دوا تلخی او د نفس د خواهشاتو له منځه وړل دی ، همداسې د نفس ناروغی هم د روحی کشمکش له تلخی او سختی پرته له صبر څخه نه لرې کيږی. بلکې د زړه ناروغی دې مبارزې ته نور هم اړتيا لری ځکه چې د بدن د ناروغيو پايله هغه وخت رامنځته کيږی کله چې د انسان روح له بدن څخه ووځی ، خو د روح ناروغۍ له مرګ وروسته هم تل پاتې کيږی. هغه ناروغی چې د ګرمۍ له امله پيدا کيږی په هغو درملو چې په طبيعت کې يخې وی نه علاج کيږی او د ناروغۍ شدت او کمزوری په مناسب مقدار کې په دقت سره تجويز شوی وی. ډاکټران د مختلفو درملو د مقدار معيارونه وضع کړی دی او د دې معيارونو په رڼا کې يې په مناسب او ګټور مقدار کې تجويز کوی. که دا معيارونه مراعات نه شی، ناروغی به د کمېدو پر ځای زياتيږی.

همداسې د روح (يا خود) د ناروغيو حالت دی. روحانی لارښودان بايد ورته معيارونه مراعات کړی کله چې د روح د ناروغيو علاج د هغوی د مخالفينو له لارې ورکول کيږی. د طبابت معيار د ناروغۍ له مخې ټاکل کېږی. روحانی لارښودان بايد د روحانی تمرينونو او سختيو دومره بار په خپلو روحانی ناروغانو باندې نه اچوی چې هغوی نه شی زغملی. برسېره پردې، يو روحانی لارښود بايد تر هغه پورې علاج تجويز نه کړی ترڅو چې د ناروغۍ ماهيت په سمه توګه معلوم شوی نه وی. د درملنې په برخه کې د طبيب پر ډاکټر واجب دی چې د ناروغی د ارزونې له مخې درملنه او

دوا تجویز کړی. که څوک هڅه وکړي چې په يو ډول دوا سره د ټولو ناروغيو علاج وکړی ، د ناروغ له مړيني پرته بل څه نه لرى. په همدې ډول ، يو روحانى لارښود بايد د روحانى لارې د ټولو شاګردانو د اصلاح لپاره ورته طريقه غوره نه کړی. که څوک دا کار وکړی ، نو د روحانى ناروغانو ژوونه به تباه کړی. دا د روحانى لارښود څخه واجب دی چې لومړی د خپل شاګرد ناروغی تشخيص کړی ، د زده کوونکی ځانګړی حالات بيا کتنه وکړی ، د خپل عمر او اوسنى حالت په نظر کې ونيسى او وګورى چې څومره د روحانى مبارزې سختى او شدت زغم لرى. د دې ټولو موضوعاتو په غور کولو وروسته، يو روحانى لارښود بايد يو روحانى تمرين تجويز کړی.

که شاګرد مبتدی وی او د شريعت الهی له حدودو څخه ناخبره وی ، نو لومړی بايد هغه ته د ظاهری پاکوالی (حفظ الصحه او تطهير) ، لمونځ او بيرونى عبادات صحيح زده کړی. اگر شاګرد در اموال مادی حرام و مرتکب گناه می شود ، بايد جلوی آن را بگيرد و از زندگی گناهان منع و منع شود [بشمول گناهان باطنى منفی و مضر افکار ، احساسات و تمايلات] . کله چې د ظاهری وجود د ظاهری ګناهونو له ناپاکو او ناپاکو څخه پاک شی او د عبادت په رڼا کې روښانه شی ، نو روحانى بايد د ظاهری حالتونو له لارې د شاګرد باطنى وجود وګورى او د هغه اخلاق ، آداب ، شخصيت ، تمايلات ، عادات او د زړه ناروغی تجزيه کړی. که شاګرد د اړتيا څخه زيات مادی شتمنى لری ، نو روحانى لارښود بايد هغه واخلی او په خيرات کې يې ووېشی تر څو د انسان په زړه کې د مادی شتمنيو په لور ميلان پاتې نه شی او وکولای شی چې په خدای باندې تمرکز وکړی. وبالمثل، إذا طالب غرور وغرور وغرور واحساس برتری غالب داشته باشد، نو بايد بازار ته واستول شی او په ګدايى کې لاس اوږد کړی، ځکه چې دا [باطنى تخريبى خصوصيات] بې ذلت نه لری، او د ګدايى څخه زيات ذلت نه دی او بايد واجب شی چې دا کار تر هغه وخته دوام ومومى تر څو چې دا مرض په بشپړه توګه له منځه يوسی. تکبر او تکبر د زړه له سختو ناروغيو څخه دی. إذا کان الطالب فکر في نظافة مفرطة في الجسم واللباس غالبا في أي شخص ، فيجب أن يدفع إلى تنظيف المنزل وجارو المکانات النامطبوعة ، أو يجب أن يعطى في المطبخ، حيث يتعرض للدود ، وغرور النظافة المفرطة والسخف في ذلك لا يبقى . هغه کسان چې په جامو کې ښکاره مصرف کوی او تل د ښکلو جامو په لټه کې دی ، د هغوی او ناوې ترمنځ هيڅ توپير نشته ځکه چې دوی ټوله ورځ په سينګار بوخت وی. برسېره پردې، د خپل ځان عبادت او د تيرې يا بت پرستش تر منځ هيڅ توپير نه دی.

هرګاه بنده غير له الله عبادت وکړی ، نو زړه يې له الله څخه پرده کېږی. څوک چې د لباس په اړه د هغه د پاکوالی او روا څخه زيات فکر کوی ، هغه د نفس عبادت کوونکی دی. از جمله ظرافت های کشمکش روحانى اين است که اگر يک شاګرد يا سالمند از يکی از شر های مخرب درونی خودداری نکند ، پس تمرکز و جهت آن از آن کيفيت منفی به سمت يک کيفيت منفی متفاوت که درجه پايين تری دارد ، معطوف می شود. د مثال په توګه ، يو ماشوم لومړی په ښوونځی کې د بيټ او بال په لوبه کې ښکيل کيږی ، بيا له سپورت څخه ښو جامو ته ميلان پيدا کوی ، بيا له ښو جامو او غرور څخه د سياسی مقام او شهرت په لټه کې کيږی او په پای کې د آخرت ژوند ته ميلان لری. که د چا زړه د شهرت او قدرت له غوښتنې څخه په ناڅاپی توګه لاس اخيستو ته تمايل نه لری ، نو بايد هغه قانع شی چې د شهرت او قدرت ټيټه کچه ولری او ورو ورو له دې ځانګړتيا څخه منصرف شی. همدارنګه که يو مرشد په شاګرد کې د ډوډۍ حرص پيدا کړی ، نو بايد روژه ونيسی او کم وخوړل شی ، بيا بايد د لذيذو خوړو د تيارولو او نورو ته د خوراک ورکولو ذمه وار وګټل شی ، خو خپل ځان دومره ونه خوری چې نفس پرې عادت کړی او په هغه کې د صبر قوت پيدا شی او حرص ختم شی. به همين ترتيب ، اگر شاګرد جوان است و می خواهد ازدواج کند ، اما قادر به حمايت از نکاح نيست [از نظر مالی ، زيرا شوهر ملزم به نفقه زن است] ، پس بايد روزه بگيرد . ځينې وختونه شديد ميل په روژه کې نه کميږی. په دې صورت کې بايد له طالب څخه وغوښتل شی چې روژه يوازې په اوبو سره مات کړی او ډوډۍ ونه خوری. په دويمه ورځ بايد روژه په ډوډۍ سره روژه وخوری خو غوښه او بل کړی يا لوښى مه وکاروئ چې د شهوت شدت پای ته ورسيږی. په لومړی سر کې له لوږې څخه بل ښه درملنه نه شته.

که روحانی لاربنود په طالب کې د قهر غلبه وینی ، نو باید امر وشی چې صبر ، صبر او خاموشی اختیار وکړی او له هغه څخه باید وغوښتل شی چې له هغو کسانو سره کار وکړی چې بد اخلاق دی او باید ترې وغوښتل شی چې د هغوی خدمت وکړی ترڅو د هغوی د درد په وړاندې د صبر په کولو سره د صبر عادت شی. د یو سنت په اړه روایت شوی دی چې زیاتره وخت به یې د داسې خلکو لپاره د لاسی مزدور په توګه کار کاوه چې بد اخلاق او سخت وو او د بې ادبی ژبه کارول د هغوی عادت و. هغه به د هغوی ټول درد په صبر سره زغملی او خپل قهر به یې کنټرول کاوه. په پیل کې د هغه لپاره سخته وه چې دا کار وکړی ، خو وروسته ، صبر د دویم فطرت په توګه په هغه کې ټینګ شو او د هغه نوم د عامو خلکو له خوا د صبر نمونه واخیستل شو. ځینو مقدسینو په خپل ځان کې کمزوری او بزدلی وموند. دوی په خپله د سمندر په سطحه سفر کولو سره علاج کاوه کله چې هوا سړه وه او څپې ګډوډې او متلاطم وې. ځینې مقدسین په پیل کې ورو وو او ټوله شپه یې خپل ځانونه په سر ټیټ ودرېدل تر څو چې نفس د هغه شدت څخه پریشان شو او راضی شو چې په پښو ودریږی. یو شمېر خلکو په سیند کې د پیسو په اچولو سره د مال او شتمنی مینه له زړونو څخه لیرې کړه. دوی په سیند کې د پیسو اچولو ته ترجیح ورکړه تر دې چې په خیرات کې یې ورکړی ځکه چې په خیرات کې د ځان ښودلو خطر موجود و.

دا مثالونه مونږ ته د زړه د ناروغیو د درملنې لارې ښیی. دلته موخه دا نه ده چې د هرې ناروغی لپاره دوا تشریح شی. د درملو او د درملنې لارې چارې به په راتلونکو ورځپاڼو کې تشریح شی. په دې وخت کې، موخه یوازې دا ده چې روښانه کړو چې د هر [روحانی] ناروغی علاج د هغې برعکس عمل کولو سره ممکن دی. خدای تعالی په خپل کتاب کې د شفا طریقه یوازې په یوه جمله کې بیان کړې ده:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ

فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ

"من کان یخوف [في هذا العالم] من الوقوف في حضور پروردگار [في یوم الحساب] ومنع نفس من جمیع الشهوات من النفس الأدنی (*حوا* یا سرسخت غلط سر حماقت) [که برای رفاه فردی و جمعی فرد مضر است - در زندگی مادی و غیر مادی (معنوی)] ، جنت خواهد بود [نهایی] مقصد چنین کسی ". (قرآن، 79 سوره، آیات 40 - 41)

په روحانی مبارزه کې اصلی او تر ټولو مهم شی دا دی چې څوک باید هغه څه بشپړ کړی چې هغه یې اراده کړې ده. له دې امله ، که څوک د ټولو شهوتونو د رد کولو اراده وکړی او په لاره کې د ځینو ستونزو سره مخ شی ، نو د دې ستونزو او خنډونو د غلبه کولو جرأت لری او د دې مشکلاتو په وړاندې مبارزه کولو سره د خپل عزم پوره کول اصلی روحانی مبارزه ده. که څوک خپل عزم پوره نه کړی ، نو نفس به هغه عادت کړی (یعنې له خپل عزم څخه انکار) او هغه به تباه شی [په دې لحاظ چې د خپل ژوند اصلی هدف ته نه رسیږی او د ابدی سعادت او بریالیتوب نه ختمېدونکی له لارې د روحانی عروج له لارې به بې پایلې بریالیتوب ترلاسه کړی او په عوض ، د هغه له امله د زوال او غم ابدی لوری ته لاره نیسی. که خدای مه کړه ، څوک د خپل عزم څخه سرغړونه وکړی ، نو باید خپل ځان ته سزا ورکړی لکه څنګه چې په فصل کې توضیح شوی دی "ځان آزموینه او د خپل ځان د ټولو نیمګړتیاوو او رذایلو لپاره حساب ورکول" (۱۸ څپرکی). که څوک خپل ځان ته سزا ورنکړی [د هغه د سستی او د روحانی پرمختګ له ارادې څخه سرغړونه] ، ټیټ نفس به غالب شی او ټول روحانی کشمکش چې تر اوسه پورې شوی دی ضایع کیږی.

د روح ناروغۍ او د روغتیا نښې نښانې

باید پوه شو چې د بدن هر غړی د یو ځانګړی هدف لپاره جوړ شوی دی. که چېرې هغه عمل چې د هغې لپاره ایجاد شوی وی د هغه په وسیله تر سره نه شی او یا په درد او مشکل سره تر سره شی نو بیا به وویل شی چې غړی خپل صحت له لاسه ورکړی. د لاس ناروغی دا ده چې د لاس د نیولو وړتیا له لاسه ورکوی. د سترګو ناروغی دا ده چې د سترګو د لیدلو توان نه لری. همداراز د زړه ناروغی دا ده چې هغه د هغه خاص کار په ترسره کولو کې ناتوان شی چې د هغې لپاره مخلوق شوی دی او دا چې [د زړه خاص وظیفه] علم الهی ، حکمت ، عرفان الهی ، عشق الهی ، عبادت الهی ، لذت په یاد الهی ، د هغه تعالی په هر خواهش باندې ترجیح ورکوی او د دې هدف په ترلاسه کولو کې د خپل ټولو خواهشاتو او اعضا څخه مرسته ترلاسه کوی. له دې امله خدای فرمایی :

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"ما نه دی جوړ کړی *پېری* و انسانان غیر از عبادت. (قرآن، 51 سوره، آیه 56)

په هر صورت ، هر غړی ځینې ګټې لری. د زړه ځانګړی عمل حکمت او د خدای عرفان دی. په انسان کې خاص صفت دا دی چې د هغه په وسیله انسان له حیواناتو څخه توپیر کوی ځکه چې په حیواناتو کې د خوړو ، څښلو ، لیدلو او جماع کولو قوت هم شتون لری. د انسان متمایز صفت دا دی چې انسان د څیزونو حقیقت درک کوی او دا حقیقت دی چې د ټولو څیزونو اصل ، د هغوی مخترع او خالق خدای دی. که څوک د یو شی علم ولری خو د هغه مخترع نه شی پېژندلی او نه پېژنی ، نو ویل کېږی چې د هغه شی له حقیقت څخه هم ناخبره دی. د پوهې نښه مینه ده. څوک چې خدای پېژنی ، هغه به هم ورسره مینه وکړی او د مینې نښه دا ده چې په نړۍ کې هېڅ شی پر هغه ترجیح نه ورکول کېږی. څوک چې په زړه کې یې غیر له خدای سره مینه وی ، د داسې زړه ناروغ وی ، او د معدې په څېر دی چې د ډوډۍ په ورانډې د خاورو خوړلو سره عادت شی. داسې معده ناروغه بلل کېږی. دا د زړه د ناروغیو نښې دی او له دې تشریح څخه معلومه ده چې ټول زړونه ناروغ دی پرته له هغو چې خدای تعالی ساتلی وی.

ځینې ناروغی دومره محتاط وی چې ناروغ یې هم نه پوهېږی. د زړه د ناروغیو حالت داسې دی او ناروغ له دې ناروغیو څخه هم بې خبره دی. به همین دلیل است که انسان با آنها غفلت می کند. که څوک د ناروغۍ له حالت څخه خبر شی ، د درملو د تلخی په اړه به د صبر کولو جرئت له لاسه ورکړی. دا ځکه چې د زړه د ناروغیو دوا د شهوت او خواهشاتو مخالف دی او د دې کار درد تر هغه زیات دردناک دی چې د مرګ په درد کې تجربه کېږی. حتی که څوک د صبر کولو توان هم ولری ، یو متخصص ډاکټر نه پیدا کېږی چې په سمه توګه درملنه وکړی. د زړه د ناروغیو ډاکټران یا معالجین کېدای شی عالمان وی خو د هغوی زړه په دې ناروغیو کې ښکېل دی. کله چې دوی نشی کولای خپل ځان درملنه وکړی ، نو څنګه نورو ته درملنه کولی شی؟ په دې برخه کې د زړه ناروغۍ لا پسې زیاتې شوې او بې علاجه شوې دی. د زړه د ناروغیو د درملنې علم له منځه تللی ځکه چې نه خلک په دې ناروغیو پوهېږی او نه یې څوک چې درملنه یې کوی. مردم کاملا در عشق دنیایی غرق شده اند و در اعمال غرق هستند که ظاهری آنها عبادت است و باطنی آن خودنمایی و خودنمایی است. تر اوسه پورې د حقیقی ناروغیو نښې نښانې ذکر شوې وې. اوس د روغتیا نښې نښانې ته غوږ ونیسئ چې د درملنې په پایله کې ترلاسه کېږی.

په دې برخه کې هغه ناروغی چې درملنې ته اړتیا لری باید په نظر کې ونیول شی. اگر آن بیماری ، به عنوان مثال ، بخل است که تخریبی است [به دلیل توانایی ذاتی خود در محو روحانیت ، راه روحانی و آرزوهای روحانی] و باعث دوری از خدا می شود ، علاج آن می تواند از طریق مصرف مال و دارایی های مادی باشد. خو ځینې وختونه په لګښتونو کې له حدودو څخه تیریږی او دا د بې ځایه لګښتونو سبب ګرځی چې دا هم یوه ناروغی ده. مطلوب سطح اعتدال [بین تمام افراط و تفریط] است . در مصرف ، سطح متوسط هدف است که در وسط [دو افراط] اسراف و بخل قرار دارد. که غواړئ د اعتدال او د دوو څیزونو منځ ته ومومئ ، نو طریقه یې دا ده چې هغو اعمالو ته چې د کوم باطنی کیفیت په وسیله رامنځته شوی دی ، یو نظر واچوی. که دا عمل اسانه او خوشاله ښکاری ، نو باید پوه شو چې باطنی صفت په نفس غالب دی. د بېلګې په توګه ، که د شتمنی لګول په بې وزلو او مستحقو باندې د مال د راټولولو او احتکار څخه زیات کګړ وی ، نو باید پوه شو چې د بخل باطنی صفت پر نفس حاکم دی. په دې صورت کې باید د مستحقو کسانو د حقوقو د لګښت او بېرته ورکولو ترتیبات ونیول شی. که ټیټ نفس په غیر مستحقو کسانو باندې په لګولو کې خوند ومومی او دا لګښت د پس انداز څخه اسانه ښکاری ، نو له دې څخه معلومیږی چې اسراف په نفس حاکم دی. در این صورت ، باید به پس انداز و جلوگیری از مصرف بی رویه ثروت متوسل شود . نفس باید داسې وسائل شی او وګوری او وګوری چې کوم عمل د نفس په حق کې سخت دی او کوم عمل اسانه دی. دا څارنه او ساتنه باید تر هغه وخته دوام ومومی تر څو چې د مال او مادی شتمنی په اړه میل او میلان پای ته ورسیږی ، چې نفس نه په مصرف کې دلچسپی ولری او نه هم د احتکار په لور میلان ولری. د دې پر ځای د اوبو په څیر جوړیږی چې د اړتیا په وخت کې ودرول کیږی او د اړتیا په وخت کې تری کار اخیستل کیږی. علاوه بر این ، نباید به صرفه جویی ترجیح داده شود [یا برعکس] . هغه زړه چې دې درجې ته ورسیږی [په ټولو مسایلو کې متوازن اعتدال ، له ټولو افراطیانو څخه به پاک او پاک پاتې شی.

برای رسیدن به الله واجب است که قلب را از تمام دام ها و انفجارات جهان جدا کنیم ، بحیث وقتی امر [الهی] می آید تا در سفر از این جهان (یعنی مرگ) پیش برود ، نه قلب به هیچ چیز [مادی] تمایل دارد و نه به هیچ وسیله ای متمرکز نمی شود [زیرا خروج از این جهان غیر مادی است] . په دې حالت کې ، د نفس په حضور کې د نفس عودة د نفس لطیف (*نفس*) دی چې له خپل رب راضی دی او رب هم تری راضی دی. دا هغه ذاتونه دی چې د انبیاء (*انبیاء*) ، اولیاء او عرفان (*صدیقین*) ، شهدا (*شهدا*) او صالحان (*سلاحا*) په ډله کې شمېرل کېږی [چې په دې ترتیب کې د انسانانو د څلورو لوړو مقوله له مخې په غیر مادی او ماورایی معنوی قلمرو کې د هغوی د لاسته راوړنو په برخه کې دی او د سعادت ابدی او بریالیتوب نه ختمېدونکی لوړې درجې ترلاسه کوی]. خدای داسې ځان ته په دې الفاظو خطاب کړی دی:

ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ يَـٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾

"ای نفس در آرامش! بېرته خپل رب ته په داسې حال کې چې له هغه څخه راضی یاست او هغه ستاسو څخه راضی شی.
(قرآن، ۸۹ سوره، آیات ۲۷ - ۲۸)

د دوو افراطی سطحو تر منځ منځنی سطحه خورا ظریفه ده. بلکې دا به ښه وی چې ووایو چې دا له ویښتانو نری او له توری څخه تیره ده. هغه کسان چې په دې دنیوی ژوند کې په دې ستونزمن لاره ټینګ پاتې شی ، د *سیرت* له پل څخه به تېر شی (د دوزخ پر سر تنګ پل چې په بل سر کې جنت دی ، چې له ویښتانو څخه نازک او د تورې څخه تیره ده او هر انسان به د قیامت په ورځ له هغه پل څخه لکه څنګه چې په تعلیماتو کې بیان شوی دی) په خوندی توګه تېر شی. دا ځکه چې انسان د متوازن اعتدال په دې منځنی لاره کې یو یا بل لوری ته میلان *لری* او له دې امله زړه له هغه لوری تړاو لری چې ورته میلان لری. هغه کسان چې د الله تعالی په تقوی او تکریم او تقوا لری هغه کسان دی چې د متوازن

اعتدال (*سیرت المستقیم*) منځنۍ لارې ته نږدې پاتې شوی دی نه چې له هغه څخه لرې شی. با توجه به مشکل حفظ استقامت در راه وسط اعتدال متوازن (*سیرت المستقیم*) ، سوره افتتاحی [سوره فاتحه] که در نمازهای واجب روزانه هفتده بار در روز خوانده می شود ، این نماز واجب شده است:

ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ

"[خدایا!] موږ ته لارښوونه وکړه چې مستقیم لاره (د متوازن اعتدال منځنۍ لاره) (*سیرت مستقیم*)." (قرآن، سورة 1، آیه 6)

که څه هم د متوازن اعتدال په مستقیمه لاره قدم ایښودل ډېر ستونزمن دی ، خو باید د امکان تر حده د هغه په نږدې کېدو کې غفلت ونه کړو. که څوک نشي کولای چې دقیق متوازن اعتدال ترلاسه کړي، نو باید په دې ښه پوه شي چې تلپاتې نجات یوازې په ښو اعمالو پورې تړلی دی او نېک کارونه د ښکلو اخلاقو، اخلاقو، باطني کیفیتونو، د شخصیت د ځانګړتیاوو او طبعیت څخه زیږیدلي دي. په دې برخه کې هر غلام باید خپل صفات، اخلاقیات، آداب، باطني خصلتونه او طبیعت وګوري ترڅو که کومې نیمګړتیاوې وي له منځه یوړل شي.

د خپلو عیبونو د موندلو طریقه

هر چا ته چې خدای اراده لري چې نیکي ورسره وکړي ، هغه د خپل ځان د عیبونو څخه خبر کوي. د ژور بصیرت لرونکی کس له ځان څخه عیبونه پټ نه لري او کله چې سړی د عیبونو څخه خبر شي نو علاج یې اسانه کیږي ، مګر زیاتره خلک په خپلو عیبونو ناخبره وي. حالت داسې دی چې سړی په نورو کې کوچنی عیبونهویني خو په خپل ځان کې لوی عیبونه نه لیدل کیږي. د خپلو غلطیو د پېژندلو لپاره څلور لارې شتون لري:

لومړی طریقه: باید د داسې روحاني لارښود په غونډه کې ګډون وکړو چې د نفس په عیبونو او د هغه د پټ ویجاړونکي استعداد څخه خبر وي. سړی باید داسې روحاني لارښود ته غوږ ونیسي او د روحاني مبارزې په اړه لارښوونې عمل وکړي. دا حالت د مرشد (*مرید*) سره او د شاګرد د استاد سره دی. یو روحاني لارښود غوښتونکی ته خبر ورکوي او یو ښوونکی زده کوونکی د خپل داخلي عیبونو او نیمګړتیاوو څخه خبر کوي او د هغو څخه د خلاصون لارې وړاندې کوي. په دې ورځ او زمانه، دا نادره ده چې داسې کسان پیدا کړو چې په دې میتود عمل کوي.

دویمه طریقه: سړی باید د یو مخلص ، وفادار ، هوښیار او خدایي باخبره دوست ولټوي او پر خپل ځان د ناظر په توګه وټاکي چې داسې ملګری د هغه په باطني حالاتو او اعمالو باندې نظر وګوري او هر هغه عیب چې په ظاهري یا باطني وجود کې ښکاري هغه باید د هغه په اړه خبردار کړي. د الله تعالی د لارې لویو علماوو هم دا طریقه غوره کړې ده.

عمر رضی الله عنه - مساعد وصحابه النبی محمد صلی الله علیه وسلم والثاني الخلیفه به یې وویل: "الله رحمه الله على هغه څوک چې مرا له عیباته خبر راکوی". یو ځل سلمان فارسی رضی الله عنه راغی او ترې وپوښتل : که تا زما په اړه کوم بد شی اورېدلی دی ، نو راته خبر راکړه چې زه خپل ځان اصلاح کړم. سلمان رضی الله عنه هڅه وکړه چې له ځواب څخه عذر وبخښی ، خو کله چې عمر رضی الله عنه اصرار وکړ ، ورته ویې ویل: "ما اورېدلی دی چې ته د ډوډۍ په حصیر کې دوه لوښی او دوه جوړې جامې لرې ، یو د شپې او بل د ورځې ". عمر رضی الله عنه وپوښتل: آیا دې ته له دې پرته بل څه معلوم شول؟ سلمان رضی الله عنه ځواب ورکړ: نه. عمر رضی الله عنه وویل: "قناعت وکړئ په دې دواړه مسألو [ځکه چې هیڅ یو یې هم صحیح نه دی ځکه چې زه د ډوډۍ لپاره یوازې یو خوراک خورم او یوازې یوه جوړه جامې لرم]". عمر رضی الله عنه به د حذیفه رضی الله عنه څخه د هغه د عیبونو په اړه پوښتنه کوله او ترې پوښتل: ته له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په دې راز کې شریک یې چې منافقین څوک دی. آیا تاسو هم په ما کې د منافقت نښې نښانې وینئ؟" غور وکړئ چې څنګه عمر رضی الله عنه سره د اعلیحضرت او مقام او مقام لوړ سره به یې ځان ملامت کاوه او پر خلکو به یې ټینګار کاوه چې د هغه عیبونه ورته ووایی.

کسی که عقل او عالی و مقام [معنوی] بالاتر باشد ، به بیماری خود بر صداقت یا غرور مبتلا نمی شود (عجوب یا خود بزرگ نمایی و فکر کردن به خود به عنوان حق در همه چیز) ، جز به درجه ای کوچک [که آن هم می تواند از طریق مبارزه روحانی از بین برود]. داسې انسان به په دوامداره توګه ځان غلط ګڼی او د دې وړ دی چې د هغه د بدو اعمالو څخه څارنه وشی ، نه چې ښه او پاک وی [مثال عمر رضی الله عنه]. په دې ورځ او زمانه، دا ستونزمنه ده چې داسې ملګری پیدا کړو چې څوک د خپلو عیبونو په اړه بې له کوم امتیاز خبر کړی. ډېری دوستان چاپلوسی کول خوښوی او هیڅ ستونزه نه پیدا کوی چې غلطی ته تخصص ووایی (یا د ویاړ وړ څه ښه وی) او فکر کوی چې دا کار د دوستۍ د حقونو پوره کول دی. ځینې ملګری د حسادت مزاج لری او غلطۍ یې په ویلو کې مبالغه کوی. د مخلص، بې غرضه او ریښتینی دوست شتون نادر دی. ځکه نو د عرفانی داود طعی رحمه الله له داسې خلکو څخه ګوښه شو. ځینو خلکو ترې وپوښتل: "ولې له خلکو سره نه ګوری؟" هغه ځواب ورکړ: "زه به څه وکړم چې له دوستانو سره وګورم چې ما ته زما د غلطیو په اړه خبر نه راکوی؟"

هغه څوک چې *دین* سره مینه لری ، تر ټولو مهم هیله لری چې نور خلک خپل عیبونه ورته په ګوته کړی. د ذلت [ادراک] په دې دنیا [د علم په نتیجه کې] د آخرت د ذلت [واقعی] په پرتله ډېر کم دی [چې د دې عیوب په اعماق نفس کې به عواقب ولری]. خو اوس د خلکو حالت برعکس دی. داسې دوستان د دښمنانو په لست کې په سر کې ځای لری چې موږ ته زموږ د غلطیو څخه خبر کوی او موږ ته د هغو په اړه مشوره راکوی. دا زمونږ د ایمان د کمزوری نښه ده چې کله زمونږ عیبونه مونږ ته اشاره کیږی نو مونږ ناخوښه او په قهر کیږو. د بد اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی خصلتونو ، ځانګړتیاوو او طبیعت د مارانو او لړمانو په څېر دی. که دا وژونکی مخلوقات ستاسو په جامو کې ننوځی او څوک تاسو ته د هغوی د زیانونو په اړه خبر درکړی او تاسو ته مشوره درکړی چې خپل ځان له هغو څخه وژغورئ یا تاسو ته ووایی چې په دې حالت کې د ځان د ژغورنې لپاره لاره درکړی ، نو آیا هغه کس به ستاسو دښمن شی؟ بېخي نه! موږ باید له داسې انسان څخه شکر ګزار واوسو او هڅه وکړو چې خپل ځانونه له لړمانو او داسې نورو څخه وژغورو ، که څه هم د لړم د زهر اثر یوه یا دوه ورځې پاتې وی ، خو د بداخلاقو ، اخلاقو ، باطنی خصلتونو ، ځانګړتیاوو او طبیعت اثر به تر مرګه هم پاتې وی. نو څه خبره ده چې موږ خپل مشاور او خیر خواه خپل دښمن ګڼو او هغه عیبونه چې د داسې چا په ګوته شوی دی له منځه نه وړو ؟ بلکې موږ په هغه کس کې عیبونه پیدا کوو ترڅو داسې کس جرأت ونه کړی چې په راتلونکی کې موږ ته نصیحت وکړی. فکر کردن به خیرخواه ما [که ما را از عیوب ما آگاه می کند] به عنوان دشمن ، توسط کسانی انجام می شود که قلب آنها از گناهان مفرط تاریک و سخت شده است . دا د ایمان د کمزوری کار دی. ای خدایه ! مونږ ته د استقامت او هدایت لاره وښایه او مونږ ته د خپلو عیبونو څخه خبر راکړه او مونږ ته د هغو خلکو د له

منځه وړلو توان راکړه او مونږ ته دا توان راکړه چې د هغو خلکو شکر ادا کړو چې زمونږ د عیبونو څخه خبر کوی.
امین! (آمین!)

روش ثالث: باید علم عیوب خود را از طریق دشمنان بدست آورد ، زیرا چشم دشمنان جز عیوب چیزی نمی بیند ، و زبان آنها جز عیوب چیزی نمی گوید. فکر من در این مورد این است که در مقایسه با دوستانی که چاپلوسی را دوست دارند ، می توان از دشمنان عیب یابی ، عیب دیدن و خطا گفتن بیشتر بهره برد. دا ځکه چې دوستان معمولاً ستاینه کوی ، او سترګې یې یوازې ښه شیان وینی او ژبه یې یوازې ښه خبرې کوی. دا سمه ده چې انسانان په خپل فطری فطرت کې دښمنان رد کوی او هر څه چې له دوی څخه راځی د حسادت په توګه ګڼی. په هرصورت، د بصیرت خلک د خپلو دښمنانو څخه هم ګټه اخلی.

څلورمه طریقه: له خلکو سره باید اختلاط وشی او هر هغه عیبونه چې په هغوی کې وګوری باید هغوی په مخ کې واچوی او که په نفس کې پیدا شی نفس یې په غاړه واخلی. مؤمن د مؤمن آینه ده [چې په یوه نبوی روایت کې بیان شوی او تصدیق شوی دی]. هر کس باید تصویر خود را در آینه برادر مسلمان خود ببیند و از طریق عیوب خود ، عیب های خود را کشف کند و در نظر داشته باشد که در مورد پیروی از خواسته ها ، مزاج ها عموما به یکدیگر نزدیک هستند. یو شی چې په یوه کې موجود وی ، د هغه یوه برخه یا ټول به په بل کې هم وی. د دې اصولو په رڼا کې باید سړی خپل عیبونه پیدا کړی او زړه یې پاک کړی. که دا طریقه د ښو آدابو او باطنی تطهیر لپاره غوره شی ، نو د هر انسان اصلاح به پخپله ترسره شی ځکه چې د آدابو لارښود او ښوونکی ته اړتیا نه وی. چا له عیسی علیه السلام وپوښتل : تا ته ادب چا ور زده کړ ؟ هغه په ځواب کې وویل: "هیچا ماته ادب نه دی ښودلی ، د ناپوهانو ناپوهی ماته بده ښکارېده ، نو ځان مې له دې څخه جلا کړ". دا د هغو خلکو طریقه ده چې داسې ښوونکی نه پیدا کوی چې د فضیلت ، بصیرت ، عرفان الهی او عقل لرونکی صفتونه ولری ، چې د تمدن او تطهیر نفس له بشپړېدو وروسته اوس د خدای د بندګانو په تربیت او تمدن بوخت وی او هغوی ته په رحم نصیحت کوی او په ښه لاره یې رهنمایی کوی. څوک چې د داسې یو ښوونکی ملګرتیا لری ، داسې ښکاری چې په واک کې یو ګرځنده روغتون وی چې د هر باطنی ناروغی لپاره یې درملنه موجود وی. سړی باید د داسې ښوونکی سره اړیکه ولری چې د یو کس ناروغی درملنه کوی او انسان له هلاکت څخه ژغوری.

د زړه د ناروغیو درملنه د خواهشاتو او شهوت او د هغې د لیږدول شویو ثبوتونو او ثبوتونو له شریعت څخه د الهی شریعت څخه د ردولو په وسیله

که په پورتنیو جزئیاتو غور وکړئ ، د بصیرت دروازې به ستاسو پر مخ پرانیستل شی او د علم او یقین په رڼا کې به د نفس ناروغۍ او د درملنې طریقه روښانه شی. خو که تاسې د هغو ناروغیو په پېژندلو او د هغوی د درملنې توان نه لرئ ، بیا هم باید په دې لاره روان شئ او د غیب په ایمان له لارې یې تصدیق کړئ ، ځکه چې د ایمان درجه جلا او د علم درجه یې جلا ده. علم د ایمان څخه وروسته ترلاسه کیږی. خدای فرمایی :

يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَـٰتٍ

"الله تعالی به درجات [العزت والقرب الالهی والقرب] لأولئك الذين يؤمنون به والذين لديهم علم ".   (قرآن، 58 سوریه، آیه 11)

لذا، من أثبت ذلك بدون استحقاق أن السبيل الوحيد للوصول إلى الله (في حالة الحضور) هو التغلب على الشهوات، وحصل على مرتبة المؤمنين بالإيمان، وذلك الذي وصل إلى حقيقة هذا السر هو من أولئك الذين قد عطل العلم مع الإيمان. خدای هم د ایمان لرونکو او هم د پوهانو سره د نیکی وعده کړې ده. خدای فرمایی :

وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ

"او دواړو ته ، خدای د نیکی وعده کړې ده."   (قرآن، سورة 4، آیه 95)

شواهد از شریعت الهی: این حقیقت که ترک شهوات تنها راه رسیدن به الله است ، در آیات [کتاب الهی – قرآن] ، احادیث نبوتی (*احادیث*) و احادیث علمای علمای اثبات شده است. خدای فرمایی :

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾

فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

"کسی که از ایستادن در برابر رب خود ترس داشت و نفس را از شهوات پست و سرسخت نادرست حماقت منع کرد (*حوا*) ، د داسې یو کس وروستی استوګنځی به جنت وی."   (قرآن، 79 سوره، آیات 40 - 41)

أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ

"دا هغه خلک دی چې خدای د هغوی زړونه د خدای د وېرې ، احترام او وېرې لپاره پاک کړی دی (*تقوه*)."   (قرآن، 49 سوریه، آیه 3)

د دې وضاحت دا دی چې خدای د هغوی له زړونو څخه د خواهشاتو مینه له ټیټ نفس څخه لیرې کړې ده. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

المؤمن بين خمس شدائد مؤمن يحسده ومنافق يبغضه وكافر يقاتله وشيطان يضله ونفس تنازعه

"مؤمن در وسط پنج مشقت قرار دارد: مومن آخر حسد می کند ، منافق دشمنی با شخص ، کافر با واحد جنگ می کند ، شیطان شخص را گمراه می کند ، و نفس (*نفس*) با شخص جدال می کند".   (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیث: *مکارم الإخلاق* عن الانس رضی الله عنه.

این روایت نبوی اطلاع می دهد که نفس یک دشمن بحث و جدل است و مبارزه [روحانی] در برابر آن ضروری است. د یو روایت له مخې ، الله تعالی حضرت داود (داود) ته وحی وکړ: "اې داود! اصحاب خود را از ترس از اینکه شهوات من

نفس پایین را آسان کنید ، زیرا عقل این قلب ها با شهوات مرتبط است و آنها با من پیوند خورده اند ". حضرت عیسیٰ علیه السلام فرمود: «بشارت دې هغه کس ته چې د الحاضر خواهشات او شهوات د هغو شیانو په خاطر چې د راتلونکې لپاره وعده شوې ده (په بل عبارت جنت)» ترک کړی. هغه سربیره پر دې وویل:

المجاهد من جاهد نفسه في طاعة الله عز وجل

"زیار ایستل هغه څوک دی چې په اطاعت کې د خدای په اطاعت کې ، د ټیټ نفس [او د هغه خواهشات] په وړاندې مبارزه [روحانی] ترسره کوی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثي *ترمذی* و *ابن ماجه* بر اساس فضله بن سعید رضی الله عنه.

اقوال اولیاء وعرفان: سفیان الثوری رحمه الله وایی: "ما تر شفا د نفس سخته نه ده موندله. ځان کله ناکله ګټور او کله هم زیانمن دی". ابو العباس موسی رحمه الله به خپل ځان ته داسې ویل : « تاسو نه د ټولواکو په څېر له دنیا څخه خوند اخلئ او نه د عبادت کوونکی په څېر روحانی مبارزه کوئ . آیا ته به ما د جنت او دوزخ په منځ کې زندانی کړې ؟ آیا ته شرم نه لری؟" حسن بصری رحمه الله وایی : « د وحشی آس په پرتله ، نفس د آس په پرتله ډېر محتاج دی [ځکه چې هغه د وحشی آس په پرتله ډېر بې رحمه دی] . یحیی بن معاذ رحمه الله فرمای: "بحارث النفس بشمشیر الجهاد الروحی ، وهغه توره دا ده چې سړی کم خوری ، کم خوب ، خبرې یوازې د اړتیا په وخت کې ، او د خلکو په سختیو باندې صبر وکړی. خواهشات او شهوت په کم خوړو سره ختمیږی ، کم خوب په نیت کې پاکی پیدا کوی ، کم خبرې کول انسان له ازمیښتونو او مصیبتونو څخه ژغوری ، او د خلکو د دردونو او سختیو په وړاندې صبر کول خپل هدف او منزل ته په رسېدو کې بریالی کیږی. د انسان لپاره تر ټولو ستونزمنه خبره د درد او کړاوونو په وخت کې صبر او د مصیبت په وخت صبر دی. نو کله چې په نفس کې شهوت او شهوت پیدا شی او یا د بې ګټې خبرو لذت او شیرینی زیاته شی ، په هغه وخت کې باید د کم خوب له غلاف څخه د کم خوب توره راوباسی او د خاموشۍ له لاسونو څخه یو مرګونی ګوزار وکړی چې نفس له خپل ظلم څخه لاس واخلی. او مصیبتونه چې له هغه څخه راځی سوړ شی او زړه پاک او پاک شی د خواهشاتو او شهوت له کثافت. فإذا کان هذا العلاج مع النفس ، فإنه به پاک ، پاک ، روشن ، سبک ، ساحات الصالح به راه های آن ، وادهای اطاعت [الهی] به مسیرهای آن ، و در این مزارع و درها مانند آس که در دشت ها بی وقفه می رود ، یا مانند پادشاه در باغ قدم می زند ".

یحیی بن معاذ رحمه الله هم فرمود: "انسان درې دښمنان لری: دنیا ، شیطان او نفس. خپل ځان د نړۍ (یا دنیایی) په پرهیز [له افراط په کې] خوندی وساتئ ، د شیطان په مخالفت سره یې تسلط ترلاسه کړئ [او د هغه موعظه او اقناع] ، او ځان د خواهشاتو او شهوات په ترک کولو سره مطیع کړئ". یو حکیم روحانی لارښود وایی: "څوک چې په نفس حاکم شوی وی هغه د شهوت بندی دی ، پښې یې د خواهشاتو په زنځیرونو تړل کیږی ، نور عقل نه هدایت کوی ، هغوی (خواهشات او شهوت) هغه څوک نیسی او هر چېرته چې غواړی اخلی ، او زړه ته هیڅ ګټه نه ورکول کیږی. تمام اهل علم و حکمت اتفاق دارند که نعمت های آخرت (یعنی آسمان) بدون خداحافظی با نعمات [مادی] این جهان به دست نمی آید [در حالی که نعمات غیر مادی (معنی) این جهان از این جهان نیستند]". ابو یحیی وراق رحمه الله وایی : "هر څوک چې په شهوات او شهوات کې د غړو خوښ کړی ، په أرض زړه د شرم تخم غرس کړی". وهیب بن الورد رحمه الله وایی : "هر شیء غیر له ډوډۍ د نفس د شهوات له خوا دی". هغه زیاته کړه: "څوک چې د دې نړۍ د خواهشاتو او شهوت سره مینه لری باید د آخرت د ذلت لپاره چمتو شی". هنگامی که حضرت یوسف (علیه السلام) مسئول خزانه های مصر شد و او یک جلوس باشکوه از دوازده هزار نخبگان مصر را در یک راه رهبری کرد ، پس از آن زلیخا (همسر وزیر مصر که عاشق حضرت یوسف علیه السلام شد) در جوانی که بعد از چندین دهه زندان با او ازدواج کرد ، آزادی او د مصر د

خزانو مسول په توګه مقرر شو) هغه ته وویل: "ای یوسف! حرص او خواهشات پاچاهان غلامان او صبر او پرهیزګار ، تکریم او ویره د خدای غلامان پاچاهان کړل". حضرت یوسف صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چې دا د خدای په وینا ربښتیا ده:

إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصۡبِرۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ

"یقینا، من یتوقف عن ګناهات في حالة من الخوف والتعظيم والخوف من الله وصبر ، لا يترك الله [هذا الخير] [ومحاولة الخالص] تباه في مثل الخيرين ". (قرآن، باب 12، آیه 90)

جنید بغدادی رحمه الله وایی : یوه شپه بیدار وم او کوښښ مې کاوه چې لمونځ وکړم ، خو هغه لذت چې عادت مې درلود ، ونه توانستم هغه لذت ترلاسه کړم . من سعی کردم بخوابم اما نتوانستم ، سعی کردم که بنشینم اما نتوانستم . مجبور شوم ، بیرون راووتم و دیدم که یک مرد در کمپله پیچیده شده است ، در کنار جاده افتاده است . کله چې هغه زما د قدمونو غږ واورېد ، له ما څخه یې وغوښتل چې هغه ته راشم. ما ورته وویل : تا ماته د راتګ په اړه خبر نه دی راکړی ! هغه وویل: "ما له خدای څخه دعا وکړه چې ستا زړه زما خواته متمایل کړی". ما ورته وویل: خدای ستا دعا واورېده ، اوس راته ووایه چې هدف دې دلته راځی. قال : ای ابو القاسم ! راته ووایه چې د [تېېټ] نفس علاج څه دی؟' ما ورته وویل: کله چې څوک د خپلو خواهشاتو سره مخالفت کوی ، خپل ځان د هغې له امله درد او عذاب احساسوی ، خو دا د هغه درملنه او درمل دی. هغه وویل: اې نفس! غوږ ونیسئ! من هفت بار همان پاسخ را به شما دادم ، اما شما به من ګوش ندادید. اوس جنید هم همدا خبره معلوموی. آیا ته به هغه ته غوږ هم نه نیسی؟" یو چا له عمر بن عبدالعزیز رحمه الله وپوښتل: کله باید خبرې وکړم؟ هغه ځواب ورکړ: "کله چې ته د غلی پاتې کېدو هیله ولری". هغه وپوښتل: "کله باید غلی واوسم؟" هغه ځواب ورکړ: "کله چې ته غواړې خبرې وکړې". علی رضی الله عنه فرمای: "من یرغب في الفردوس فيجب أن يدور عن شهوات في هذا العالم". مالک بن دینار رحمه الله کان یذهب إلی البازار ، وعندما کان یری شیئا خیر ، ودل به شرائه ، فإنه به نفس تسلی می داد ، ونصیحت می کرد که صبر داشته باشد و می ګفت: قسم به الله ! من شما را از آن به خاطر عظمت و عظمت خود منع می کنم [به دلیل پتانسیل شما برای صعود به بالاترین سطح روحانی]".

فیصله بالإجماع علما: جميع علماء العلماء وأصحاب الحكم متفقه على أن السعادت الابدی والصعادت الابدی (*سعادة*) في آخرت تنها یک راه وجود دارد و آن این است که نفس را از حماقت سرسخت و نادرست (*حوا* - ناشی از خودخواهی و اعتقاد خود به حق بودن در همه چیز) و حرص و حرص و منع آن از پیروی از شهوات و شهوات تېېټ ځان. در این رابطه ، لازم است که به این تصمیم باور داشته باشیم و به آن عمل کنیم . نتیجه و خلاصه مبارزه روحانی این است که نفس فقط در صورت ضرورت از آن چیزها استفاده می کند که با کسی در قبر نمی رود مانند لباس ، ازدواج ، خوردن ، شراب ، اقامت و غیره ، که برای زندګی ضروری هستند. د دې څیزونو د اړتیا وړ مقدار له حدودو څخه تیریدل به دا معنی ولری چې انسان له دې څیزونو سره مینه لری او له مرګه وروسته به غواړی چې بېرته نړی ته راشی او یوازې هغه شخص چې د آخرت په جزا او ثواب کې برخه نه لری. رفاقت این دنیا یک بیماری است و تنها یک راه برای خلاص شدن از این بیماری وجود دارد و آن این است که انسان قلب کاملا غرق در عشق و عرفان و ذکر و تفکر خدا باشد و به چیزهای دنیوی قناعت کند تا حد آن که در این عفو مانع نشود. دا حالت یوازې د خدای په فضل او برکتونه او د هغه د قدرت او قوت له لارې رامنځته کیږی.

څلور ډوله انسانان: هغه څوک چې نشی کولای دې حقیقی روحانی تمرین ته ورسیږی، باید حتماً هڅه وکړی چې هغه ته نږدې درجې ته ورسیږی. په دې برخه کې څلور ډوله خلک شتون لری. ځینې خلک داسې دی چې زړونه یې د خدای په یاد کې غرق شوی دی. به استثنای نیاز اقتصادی ، توجه آنها به جهان نیست . دا خلک د *صدیقین* په ډله کې دی (د پیغمبرانو څخه وروسته د خلکو دویمه لوړه کټګوری چې د عرفان په نوم هم پیژندل کیږی یا هغه کسان چې حقیقت ته وفادار دی ، او د روحانی مبارزې په نتیجه کې د خدای عرفان ، دوستی او صمیمیت ترلاسه کړی دی). دا [لوړ روحانی] مقام یوازې د یوې لوړې روحانی مبارزې او د اوږدې مودې لپاره د خواهشاتو او شهوتونو څخه د لاس اخیستو وروسته

ترلاسه کیږی. دوهم ډول هغه خلک دی چې د نړۍ هره شېبه د هغوی زړونه ډوب وی (دنیایتوب یا مادی). حتی که دوی خدای په یاد هم ولری ، دا یوازې په ژبه او زړه پورې ده. آنها در دسته بندی کسانی قرار دارند که به سوی تباهی می روند [در زندگی بعد از آن که آنها برای زندگی ابدی کار نکردند و تمرکز آنها کاملا بر زندگی مادی این جهان بود] . دریم ډول خلک هغه کسان دی چې هم په *دین* (د خدای لارښوونه) او هم په نړۍ کې بوخت دی خو *دین* په زړه حاکم دی. هغوی به الهی جزا ترلاسه کړی خو ډېر ژر به له هغه څخه خلاص شی ، چې په زړه باندې د الهی اندیښنو د تسلط د حد سره متناسب وی. څلورم ډول خلک هغه کسان دی چې هم په *دین* (د خدای په لار) او هم په نړۍ کې بوخت دی خو د هغوی په زړه کې دنیوی اندېښنې په الهی اندیښنو حاکم دی. دا خلک به د اوږدې مودې لپاره د الهی عذاب لاندې راشی ، خو په پای کې به له هغه سره د مخامخ کېدو وروسته راووځی ځکه که څه هم دنیا د هغوی په زړونو حاکم و ، خو هغوی هم د دین څخه محروم نه شول . د الهی یادونې قوت به د هغوی د خلاصون سرچینه وی.

د روا څیزونو لذت: ځینې خلک فکر کوی چې له روا څیزونو څخه لذت اخیستل د منلو وړ دی او له الله تعالی څخه د دورۍ سبب نه ګرځی. د هغوی دا فکر غلط دی. دا حقیقت د هغو خلکو لپاره نازل شو چې د دنیا سره مینه یې د ټولو ګناهونو ریښه ګڼلې ده او په نظر یې ټول صالحات په دې عشق کې ضایع کیږی. د حاجې څخه زیات جایز شیان ، که څه هم جایز دی ، په دنیایتوب کې شامل دی او له خالق څخه فاصله لری. ابراهیم الخواص رحمه الله وایی : یو ځل مې د لکام په غره کې اوسېدل او انار مې په یوه ونه ولید . ما غوښتل چې دا وخورم ، نو ما یو له ونې څخه راوویست او کله چې مې وخوړه ، ترش وه. من آن را دور انداختم و به راه خود رفتم. ما یو سړی ولید چې په لاره پروت و او په پرله پسې توګه د شاتو د مچیو له خوا چیچل کیږی. او من را فریاد زد : ای ابراهیم ! ما په حیرانتیا ځواب ورکړ: 'ته څوک یې او څنګه ما پیژنی؟' وفرمایل: څوک چې الله پیژنی ، له داسې څخه هیڅ شی پټ نه دی. ما ورته وویل: ته یو خدایی قدیس یې. ولې ته د خپل ځان لپاره خدای ته دعا نه کوې چې هغه ستا لپاره د مچیو او د هغوی له درد څخه خلاص شی. هغه ځواب ورکړ: ته هم یو خدایی قدیس یې. ولې دې خدای ته دعا نه کوله چې ستا له زړه څخه د انارو میل لرې کړی؟ د شاتو د مچیو درد یوازې په دې نړۍ کې دی. هغه کړاوونه چې د خواهشاتو او شهوتونو له امله رامنځته کیږی ، له مرګ وروسته هم تاسو نه پریږدی. ما نشو کولای چې د هغې ځواب پیدا کړم او پر مخ ولاړم". ساری السقاطی رحمه الله می فرماید: "له څلوېښتو کالو راهیسې زړه غواړی چې ډوډۍ په شهد خرما کې غوټه کړم او ویې خورم، خو دا نصیحت مې له زړه څخه نه دی منلی".

الامتناع عن جائز الأمور: اصلاح النفس ممکن تر هغه نه دی چې د روا مسایلو له لذتونو څخه منع نه شی. دا ځکه چې سړی د روا مسایلو له لذتونو څخه تجاوز کوی او په حرام کارونو کې ښکیل کیږی. مثلاً که څوک غواړی چې ژبه یې په غیبت او بې ځایه خبرو کې غرق نه شی ، نو باید یوازې د الهی ذکر خبرې او د روحانی اړتیاوو اړوند خبرې وکړی. په پاتې چارو کې باید خاموشی وساتل شی ، که څه هم جایز وی ، تر څو چې د خبرو شهوت پای ته ورسیږی، او ژبه له حق سره عادت شی. په دې صورت کې ، حتی خبرې به عبادت شی او خاموشی به هم عبادت شی. د سترګو حالت هم همداسې دی. که د هر ښه شی لیدلو سره عادت شوی وی ، نو یوه ورځ به بد شی ته هم وګوری. دا ځکه چې هغه شی چې د حلال او روا لپاره شهوت پیدا کوی ، د حرام او باطل خواهش هم زیږوی. په دې برخه کې شهوت یو دی او د حرام څخه یې مخنیوی واجب دی. که څوک یوازې په ضروری شیانو قناعت ونه کړی ، نو شهوت به په انسان غلبه وکړی او دا شهوت چې په لومړی سر کې د روا سره تړاو درلود ، له حد څخه تجاوز کوی او حرام (*حرام*) ته رسیږی. دا د جائز (*مبه*) کوچنی زیان دی او د هغې تر څنګ نور هم ګڼ زیانونه هم لری. د دغو زیانونو څخه دا ده چې نفس په دنیاوی لذتونو خوشاله کیږی او د ځان لپاره سکون او سکون لټوی او په خپلو لذتونو کې دومره مست کیږی چې انسان له ځان څخه غافل کیږی او خپل ځان هېر کوی. دغه خوشالی او په پایله کې نشه ، یو وژونکی زهر دی چې د انسان په ټولو رګونو او هستی کې خپریږی او د انسان له زړه څخه د خدای یاد ، د آخرت د حساب ورکونې وېره او د قیامت د ورځې وحشتناکه پېښې لرې کوی. دې حالت ته "د زړه مرګ" ویل کیږی.

تأدیب النفس: بعض اهل قلب قلب خود را آزمایش کردند و فهمیدند که در سعادت آنها در لذت های دنیوی ، قلب ها سرکش ، نافرمانی [هدایت الهی] و منحرف از ذکر الهی هستند ، در حالی که در حالت غم آنها مطیع و شفاف و متحرک با ذکر الهی هستند. آنها از این نتیجه گرفتند که حالت غم دائمی و دوری از وسایل خوشبختی [مانند غذا ، شراب ، لباس ، ثروت ، شهرت ، زندگی اجتماعی ، مادیت گرایی ، مصرف آشکار و غیره] سبب نجات است. له دې امله ، هغوی خپل

نفس (*نفوس*) د هر ډول شهوت او خواهشاتو په وړاندې صبر کولو ته عادت کړ ، خواه حلال وی یا حرام (*حرم*). آنها می دانستند که پاسخگویی [الهی] برای [حتی] شهوات حلال و قصاص [الهی] برای شهوات حرام و شهوات مشکوك [که در یک منطقه خاکستری بین جائز و حرام قرار دارند] سبب ملامت خواهد بود. قصاص یو ښکاره قصاص دی په داسې حال کې چې حساب ورکول او ملامتونه هم د قصاص ډولونه دی [چې پټ دی]. این ارواح پاک سعی کردند تا خود را از عذاب پاسخگویی نجات دهند و حتی از حلال دور بمانند، و نفس خود را از حبس و تصرف خواهشات آزاد کردند و به این ترتیب خود را به آزادی ابدی و حاکمیت بر هر دو جهان (این جهان و بعد از آن) عطا کردند. هغوی د باطنی سکون ، قناعت ، او عادت د الهی ذکر سره موند ، او د دې لپاره چې خپل ځانونه په اطاعت کې عادت کړی ، دوی له خپل ځان سره داسې چلند کاوه لکه د شاهین سره چې ترسره کیږی. یعنې باز په لومړی سر کې په تیاره خونه کې ساتل کیږی او سترګې یې داسې ګنډل کیږی چې په هوا کې د الوتلو عادت نه وی. بیا د خپل خاوند سره د غوښې په ورکولو سره اشنا کیږی ترڅو خپل بادار وپیژنی او کله چې غږ کیږی نو په منډه د هغه خواته راځی. نفس (نفس) هم همداسې دی. نفس له خپل رب سره عادت نه کوی تر هغه چې له هغو عاداتو څخه غافل نه شی ، په خلوت او پرهیز ، لکه غوږونه چې بې ځایه خبرو ته غوږ نیسی ، سترګې غیر ضروری خبرې وګوری ، ژبه بې ځایه خبرې وژغوری. له دې پړاو څخه د تېرېدو وروسته نفس د الهی ذکر او جلال له تغذیه څخه تغذیه کوی چې د خپل رب او مالک سره مینه پیدا او عادت شی او ټول دنیوی اړیکې او اړیکې له منځه ځی. دا د روحانی مسافر (*مرید*) په نفس باندې سخت دی ، خو کله چې د روحانی هڅو له لارې عادت شی ، نو همدغه تنهایی نفس ته خپل لذت ورکوی او همدغه انفصال د هغه د وسوسه سرچینه برابروی. په دې برخه کې روحانی مسافر د هغه ماشوم په څېر دی چې له شیدو څخه ترې خلاص شوی وی. په لومړی سر کې ماشوم د شیدو د محرومیت له امله ډېر ژاړی ځکه چې دوه کاله شیدې یوازینی غذا وه او اوس ناڅاپه ماشوم له دې څخه محروم شوی دی. همدا دلیل دی چې ماشوم ژړا کوی ، نوټونه غورځوی ، نه خوری او نه څښی بلکې ورو ورو نور خواړه اخلی تر څو چې د شیدو فکر هم له منځه لاړ شی. هغه خواړه چې ماشوم ترې نفرت کوی د منلو وړ دی.

همداسې د سپرلی ځناور حالت دی. په لومړیو کې، زین تړل، د لګام کلکل، او نصب کول ډېر ستونزمن دی. د سپرلۍ ځناور خپل سپور ځوروی خو که سپور دا کار په هوښیارۍ سره وکړی او د سپرلی کالی سره عادت کړی، د هغه بغاوت په اطاعت بدلیږی. په لومړی سر کې نیول کیږی او په زنځیرونو او رسی کې تړل کیږی مګر ورو ورو دومره دسپلین کیږی چې هر چیرې سپور ترې وځی ، له هغه ځایه هم حرکت نه کوی که تړل شوی وی یا نه. لکه څنګه چې مرغان او اهلی حیوانات نظم او کنټرول لری، ځان هم نظم او انضباط لری. تأدیب نفس این است که از سعادت با نعمات و لذتهای دنیوی منع می شود ، و از دیدن و استفاده از آنها منع می شود ، و از هر چیز که بعد از مرگ به او کمک نمی کند ، منع می شود ، و گفته می شود که عشق به چنین چیزهایی که در آخرت کمک نمی کند ، فایده ای ندارد و انسان را در یک ایستگاه در راه گیر می گذارد . کله چې نفس په دې حقیقت یقین پیدا کړی چې د دې دنیا یو شی هر څومره هم محبوب وی ، یقیناً به له هغه څخه یو انفصال وی ، نو بیا د دې پر ځای چې په دغو زودګذرو او عارضی شیزونو پورې تړاو پیدا کړی ، د الهی ذکر په څېر ابدی او دایمی شیزونو پورې تړلی شی ، چې په قبر کې به هم ورسره پاتې شی او وحشت یې له ځانه لرې کړی. په هرصورت، ځان د یو څو ورځو صبر کولو وروسته دا یقین پیدا کوی. د ابدی ژوند په پرتله ، دنیوی ژوند یوازې څو ورځې اوږد دی. ما هیچ فرد عاقلی را پیدا نمی کنیم که حاضر نباشد برای تسکین ابدی و آسایش اقامت چند روز سختی سفر را تحمل کند یا حاضر باشد تا سالها یک زندگی آرام داشته باشد ، مهارت جدیدی را برای چند ماه یا سال یاد بگیرد . لیدل کیږی چې د ابدیت په پرتله ، دنیوی ژوند د ټول عمر په پرتله د یوې ورځې په څېر هم نه دی. کله چې سختی ، درد او کړاوونه د دې ژوند لپاره چې د څو ورځو برابر دی ، تحمل شی ، نو بیا ولې د ابدی ژوند لپاره نه شی زغمل ؟

د روحانی کشمکش او تمریناتو طریقه: دا طریقه د هر فرد لپاره جلا ده ، بلکې دا سمه ده چې ووایو چې هر انسان د خپل مزاج له مخې د روحانی مبارزې او تمریناتو له طریقې څخه خبر دی. خو د هر انسان له پاره همدغه خبره ده چې هر هغه څه چې د دنیوی وسیلو څخه د خوشالی سبب ګرځی ، باید له هغه څخه جلا شی. مثلاً څوک چې په مادی شتمنۍ او شتمنی او شهرت خوشالی تر لاسه کوی ، مینه له زړونو څخه وباسی ، هغه څوک چې د خپلو خوړو خبرو او د خبرو له اغېزمنې څخه خوشالی تر لاسه کوی ، هغه څوک چې د سیاسی قدرت ، واک ، حکومت ، شهرت او د زده کوونکو له کثرت څخه خوشالی تر لاسه کوی ، باید خپل زړه له دې ډول افکارو څخه جلا کړی. که دوی له دې شیزونو څخه د

محرومیت له امله غمجن او غمجن او اندیښمن دی ، نو پوه شئ چې قران کریم د داسې خلکو په اړه لاندې اعلان کړی دی:

وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا

"و آنها با زندگی دنیا درگیر شده اند و در آن غرق شده اند [تا حدی که منبع رضایت آنها شده است ، اگرچه در طرح کلی برای آنها مضر است] . (قرآن، 10 سوره، آیه 7)

د دنیایتوب دا وسایل د روحانی مسافر (مرید) لپاره وژونکی زهر عمل کوی. انسان باید بعد از انفصال از آنها و جدا شدن از مردم ، خلوت اختیار کند ، باید قلب خود را حفظ کند تا هر لحظه ، مشغول ذکر و تأمل الله باشد و مراقب تمام خواهشات و شهوات و کنایات باشد که در این ذکر و تأمل دخالت می کند . سړی باید داسې خواهشات ، شهوت او اشارې د ریښو په له منځه وړلو سره له منځه یوسی او یا هغه وسایل له منځه یوسی چې د دې اشارو او شهوت د ظهور سبب کیږی. انسان باید په ټول عمر کې خپل ځان حساب ورکونه او غور ته دوام ورکړی او د هغوی د له منځه وړلو او له منځه وړلو دا پروسه جاری وساتی. مبارزه [معنوی] و تلاش برای [تطهیر] نفس تنها به مرگ ختم می شود [برای یک مسافر روحانی واقعی و مصمم که واقعا به این مبارزه روحانی اهمیت می دهد که برای تبدیل شدن به یک انسان بهتر و عاری از هر گونه منفی و آغشته به تمام مثبتات است تا به هدف واقعی این زندگی که منجر به خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان می شود] برسد.

د ښه اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت ، باطنی طبیعت او ځانګړتیاوو نښې نښانې

بعضی از مردم به گونه ای هستند که از عیوب خود غافل هستند و کشمکش روحانی ناچیز خود را آخرین مقصد سفر خود می دانند و دور بودن از فحشا را اوج مبارزه روحانی می دانند. آنها در این تصور گمراه کننده قرار می گیرند که آنها خود را تأدیب کرده اند و اخلاق ، آداب ، باطنی شخصیت و طبیعت خود را خوب ساخته اند و نه نیاز به مبارزه معنوی دارند و نه نیاز به تلاش در راه روحانی دارند. د دې لپاره چې د داسې خلکو قناعت له منځه یوسی ، اړینه ده چې د ښو اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت نښې لیست شی. لنډه دا چې هغوی باید په دې پوه شی چې ښه اخلاق ، اخلاق ، باطنی شخصیت او طبیعت ایمان دی ، او بد اخلاق ، اخلاق ، باطنی شخصیت او طبیعت منافقت دی. قرآن د مومنانو او منافقانو صفات لست کړی دی. دا ټول د ښه یا بد اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت پایلې او پایلې دی. الله تعالی په قرآن کې فرمائی:

وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾

وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾

"بنده های خاص رحمان کسانی هستند که با تواضع روی زمین می روند و وقتی مردم جاهل با آنها در جهالت صحبت می کنند ، می گویند سلام ! [لرفع جهل وشر الذي يمنع من التمسك فيه ودفع كل هذا الوقائع والوسوغا] و [علاوة على ذلك] هؤلاء هم الذين يقضون شب ها في سجده ووقوف أمام پروردگار [في حالة من الخوف والاحترام والعبادة في طلب الرضا والقرب والصميمة]." (قرآن، 25 سوره، آیات 63 - 64)

این آیات معیار هستند: کسی که باطنی حالت مشکوک می شود ، باید خود را در روشنی این آیات ارزیابی کند. د دې صفتونو موجودیت د ښو اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی خوی او طبیعت نښه ده او د دې نشتوالی د سړو اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی خوی او طبیعت نښه ده. که څوک د دې ځانګړتیاوو څخه ځینې ولری او ځینې یې غائب وی ، باید د حاضرینو ساتنه وکړی او د غائب کسانو د ترلاسه کولو او تلقین لپاره کوښښ وکړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د بې

شمېره صفاتو یادونه وکړه او د هغوی له لارې یې د ښو اخلاقو ، اخلاقو ، باطني شخصیت او طبعیت ته اشاره وکړه.
هغه یو ځل وویل:

لا يؤمن احدكم حتى يحب لاخيه ما يحب لنفسه

"هیڅوک نه شي کولای مؤمن شي (هغه څوک چې په خدای ایمان لري) تر څو چې د خپل ورور [یا خور] لپاره هغه څه خوښ نه کړي چې د خپل ځان لپاره یې خوښوي". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* [در اینجا اصطلاح "برادر" به هر انسان اشاره می کند ، و به این ترتیب ، داخل تمام بشریت در مورد خود ، و آن را مستحق مراقبت و شفقت می کند .]

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه

"څوک چې په خدای او د قیامت په ورځ ایمان لري باید خپل مېلمه درناوی وکړي." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابو شریعت الخزاعی رضی الله عنه

در یک روایت دیگر آمده است "[کسی که به خدا و به روز قیامت ایمان دارد] باید به همسایه احترام کند". (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثي* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه

په یو بل روایت کې راغلی دی:

فليقل خيرا او ليصمت

"[هغه څوک چې په خدای او د قیامت په ورځ ایمان لري] باید ښه خبرې وکړي یا غلی پاتې شي". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابوهریره رضی الله عنه

یو ځای یې یو ښه اخلاق ، اخلاق ، باطني خوی او اخلاق لرونکی کس د مؤمن په توګه اعلان کړ. هغه وویل:

أكمل المؤمنين ايمانا احسنهم اخلاقا

"د مومنانو په منځ کې ، یو کس په ایمان کې تر ټولو کامل دی چې په ښه اخلاقو ، اخلاقو ، باطني شخصیت او طبیعت کې تر ټولو ښه وي (*اخلاق*)."

هغه یو ځل وویل:

اذا رأيتم المؤمن صموتا وقورا فادنوا منه فانه يلقى الحكمة

"که تاسو یو ایماندار ته د آرامه او باوقار په سترګه ګوری نو داسې یو ته نږدې شئ ځکه چې هغه ته [الهی] په حکمت کې تعلیم ورکول کیږي." (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیث *ابن ماجه* عن ابو خالد رضی الله عنه

هغه وویل:

من سرته حسنته وساءته سيئته فهو مؤمن"څوک چې د خپل نیک

عمل ښه او بد د په ځیر بد وومومی ، هغه مؤمن دی." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *مسند احمد الطبرانی* او حکیم د ابو موسی اشعری رضی الله عنه

لا يحل لمئومن ان ينظر الى اخيه بنظرة تؤذيه

"لا یجوز للمؤمن (یعنی حرم) أن ینظر إلی وررور بنظرة مؤذبة. (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *ابن المبارک فی الزهد*)

هغه سربیره پر دې وویل:

لا يحل لمسلم ان يردع مسلما

"دا [حتی] د مسلمان لپاره جایز نه دی چې یو مسلمان وغندی."

انما يتجالس المتجالسان بامانة الله عز و جل فلا يحل لا حدهما ان يغشى على

"دوه کسان د خدای په توکل سره یو ځای ناست دی. له دې امله ، جایز نه دی چې څوک د خپل وررور په هکله نورو ته هغه څه ښکاره کړی چې څوک یې نه خوښوی چې څرګند شی.

برخی از نشانه های حسن اخلاق ، آداب و اخلاق باطنی و طبیعت را ذکر کرده اند که انسان خجالت و حیا دارد ، کسی را ضرر نمی رساند ، صالح و پاک است ، صادق ، وافر عمل صالح ، کم غلطی می کند ، از صحبت های بی فایده دور می ماند ، با وقار ، صبور ، شکر گزار ، بردبار ، مهربان ، مهربان و مهربان است. بد خوله نه کوی ، بد خبرې نه کوی ، کمر نه وهی ، د خلکو د شا له شا شکایت نه کوی ، بې پروا نه دی ، دښمنی کوی ، بخل او حسادت کوی ؛ نه مني او یوازې د خدای په خاطر مینه کوی. یو ځل له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه د مومن او منافق د علاماتو په اړه پوښتنه وشوه چې هغه په ځواب کې وویل:

ان المؤمن همته فى الصلاة والصيام و العبادة والمنافق همته فى الطعام والشراب كالبهيمة

"آرزوها و تلاش های مؤمن در نماز و روزه و عبادت [الهی] و آرزوها و تلاش های کافر در خوردن و آشوب مانند مواشی است."

احادیث العلماء : حاتم العاصم رحمه الله قال: "مؤمن مشغول تماما في التأمل والاستخلاص [من أحداث حول شخص وأحداث الماضي على نفسه أو للآخر] ، والمنافق مشغول في حرص وامید بطول عمر. مؤمن ناامیدی من کل شخص غیر الله [حیث أن الله هو الوحید الذي یمکن أن ینفع وضرر ، وکل شخص وکل شيء تابع للإرادة الهی ، وکل ما في حیاتنا وحوضناه ما کاملا مطابق مع الإرادة الهی لمقصود الهی ، حکمت آن ممکن است توسط اکثر یا همه الناس ببیند یا نشود] ، في حین أن کافر از هر کس غیر الله می ترسد. مؤمن ایمان خود را نمی فروشد و مال و زندگی خود را صرف می کند ، در حالی که منافق ایمان خود را در مقابل ثروت اهمیت نمی دهد . مومن بعد از عمل صالح هم بعد از عمل صالح [از خوف الله و نواقص در اعمال حسنه که ممکن است در حد مطلوب نباشد] در حالی که منافق حتی بعد از ارتکاب گناه مسکا [حیث یتم الشخص تحت این تصور غلط است که اعمال بدی هیچ عواقب سلبی ندارد که به نفس و به مقام الله تضر برساند] . مؤمن تخم تخم می زرع ، اما هنوز هم از عواقب آن می ترسد ، در حالی که کافر تخم تخم نمی زرع ، بلکه

ضایع می کند و هنوز هم توقعات نیکی دارد . مؤمن به حق نصیحت می کند و از شر نصیحت می کند و برای بهبود و اصلاح مخلوقات خدا کار می کند در حالی که منافق شر را گسترش می دهد.

د ښه اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت د لرلو لومړی ازموینه دا ده چې د نورو د بدو سلوک ، رویو او اخلاقو په وړاندې صبر وکړئ. که څوک د نورو په بد اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت شک کوی ، نو پوه شی چې هغه په خپله دا خصلتونه لری. ښه اخلاق ، اخلاق ، باطنی شخصیت او طبیعت د نورو د درد په وړاندې د صبر او زغم نوم دی . یوځل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د نجران څخه په یوه غټ شال ځان پټ کړ او له انس بن مالک رضی الله عنه کوم ځای ته تلل. دوی د یو بادیه نشین (یو صحرایی عرب چې په عمومی توګه بې ادبه ، خشن او غیر متمدن ګڼل کیږی) سره مخامخ شول چې د شال سر یې ونیو او دومره سخت یې کش کړ چې شال د پیغمبر په غاړه کې ټینګ شو او په پای کې یې هغه خفه کړ. بادیه نشین وپوښتل: "اې محمد! له هغه څه څخه چې خدای تاته درکړی یو څه ماته راکړه!" رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ته وکتل او موسکی شو او ویې غوښتل چې یو څه دې بادیه نشینانو ته ورکړی. (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیث* جامع *صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* بر اساس انس بن مالک [رضی الله عنه] . کله چې د قریش قبیلې (چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یې و) وځورول او هغه یې ووهله ، نو د دې پر ځای چې شکایت وکړی ، هغه دا دعا وکړه:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

"اې خدایه ! ملت من را ببخشید که آنها نمی دانند ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګې *ابن حبان* او *بیهقی* بإذن سهل بن سعد [رضی الله عنه]

د داسې عالی اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت له امله ، قرآن کریم صلی الله علیه وسلم (صلی الله علیه وسلم) په لاندې ډول ستاینه کړې ده:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

"بې له شکه ، تاسو د عالی اخلاقو ، اخلاقو ، داخلی شخصیت او طبیعت په عظمت کې یاست".

یوسف بن عصبت رحمه الله (رحمه الله) می فرماید: «ده نشانه از حسن اخلاق و آداب و اخلاق و باطنی و طبیعت وجود دارد: مخالفت نادر ، استفاده از جمال عدل [در معاملة الناس] ، عدم انتقام ، نفرت از بدی ، قبول عذر و عذر ، سرزنش نفس ، مراقب عیب های خود در مقابل عیوب دیگران ، د هر ځوان یا پیر سره د ګرمۍ او محبت چلند کول ، او د هر ټیټ یا لوړ چا سره نرم او نرم خبرې کول [په ټولنیز طیف کې]". یک نفر از سهل التستری (رحمه الله) [یک قدیس بزرگ و عرفانی] پرسید : " اخلاق زیبا ، آداب ، شخصیت باطنی و طبیعت چیست ؟ " رضی الله عنه : « پایین ترین درجه آن این است که انتقام وتحمل درد دیگران را با صبر ، ورحم بر ظالم واستغفار » . از چنین حوادث [و اقوال] می توان آمد که نفس این قدیشان با سختی های روحی بی وقفه به سطح اعتدال رسید ، و از صفات مثل فریب ، عدم صداقت ، دشمنی و حسد پاک شد ، و آنها راضی و شکرگزار بودند به تقدیر الله در هر شرایط. په دې درجې کې د خپل ځان راتګ د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، داخلی شخصیت او طبیعت لوړ معیار دی. د بد اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی شخصیت او طبیعت اوج دا دی چې انسان د خدای له حکم او فیصلې څخه په غصه وی او د الهی مقدر تقدیر په وړاندې مبارزه کوی (یعنې باید هڅه وکړی چې هغه بد حالت بدل کړی چې په صبر او زغم او دوامداره هڅه کوی ، په داسې حال کې چې صبر او شکر د خدای په اراده کې وی ، پرته له دې چې د الهی حکم په وړاندې بې صبری او شکایت وکړی). سره له دې ، دا د ښایسته اخلاقو ، اخلاقو ، داخلی شخصیت او طبیعت ځینې نښې دی. هغه څوک چې باطنی وجود یې له دې نښو څخه خالی وی باید په دې باور ونه غولول شی چې یو کس ښه اخلاق ، اخلاق ، باطنی شخصیت او طبیعت لری. نفس بیمار است و باید آن را با تلاش های روحانی و سختی شفا دهد تا به درجات عالی اخلاق ، آداب ، باطنی شخصیت و طبیعت برسد که در آن نزدیکان الله (*مقربین*) و کسانی که کاملا به حق وفادار هستند ، در نتیجه الهی عرفان (*صدیقین*) دارند.

د ماشومانو تربیه او روزنه او د هغوی اخلاق ، اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، باطنی طبیعت او صفتونه متمدن او ښایسته کول

د ماشومانو د روزنې لپاره د يوې اغېزمنې میتود خپلول خورا مهم او ضروري دی. دا ځکه چې ماشوم د خدای توکل د مور او پلار په لاسونو دی او د ماشوم زړه د يوې ښکلې ، پاکې او ساده هنداره په څېر دی چې که څه هم د هر ډول تاثرات او شکلونو څخه خالی دی ، خو د هر ډول تاثراتو او اغېزو د منلو توان لري او هر شی ته میلان لری. نو که په ماشوم کې ښه عادتونه ور زده کړل شي او د علم زده کړه وشی نو ماشوم د داسې ښه تغذيې له ترلاسه کولو وروسته د دې ژوند او آخرت ريښتینی بریالیتوب ترلاسه کوی. په دې [کامیابی] کې د ماشوم مور او پلار او ښوونکی مستحق دی چې په اجر کې برخه واخلی. او که په ماشوم کې بد عادتونه تلقین شی او د څارويو په څېر بې ممانعه پرېښودل شی ، نو ماشوم د بد اخلاقو له امله له منځه ځی. بار گناه بر عهده سرپرست و سرپرست خود می افتد. خدای تعالی فرمایلی دی:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

"ای ایمانداران! خپل ځانونه او کورنی د دوزخ له اور څخه وژغورئ." (قرآن، سورة 66، آیه 6)

او کله چې پلار خپل ماشوم د دنیا له اور څخه وژغوری نو په لومړی سر کې واجب دی چې خپل ماشوم د آخرت له اور څخه وژغوری او یوازینۍ لاره يې دا ده چې ماشوم ته آداب او تمدن ورزده کړی او هغه ته ښه اخلاق ورزده کړی او له بدو صحابو او دوستانو څخه يې وساتی او د دې شهوت اجازه ورنه کړی ځکه چې په زړه کې يې ښايسته جامې ، ښايسته جامې ، سینګار ، جسمانی سهولت او هوساينې ځای نیسی ، که نه نو ماشوم له لوی کېدو وروسته خپل ګران ژوند د دغو حقیر څیزونو په آرزو او لټون کې ضایع کوی او تل به تباه شی. بلکې دا د پلار دنده ده چې له کم عمری څخه [د خپل ماشوم] سخت څارنه او پاملرنه وکړی.

ضرورت واهمیت حلال الغذاء: لتربية الطفل والرضاعة [في غياب مادر أو في الثقافات التي تعقد فيها هذه المناسبة] يجب تعيين امرأة حسنة السيرة والدينية، التي تتناول الطعام الحلال لأن الحلال الذي يحصل على محرام الغذا. په دې کې هيڅ ښه يا نعمت نه لری ، بلکې که ماشوم په هغو شیدو تربیت شی چې له *حرام* څخه راځی ، نو بدی د ماشوم په تار کې نفوذ کوی ، او له دې امله د ماشوم مزاج شیطانی اعمالو ته میلان پیدا کوی. او کله چې مور او پلار احساس کوی چې ماشوم د ښه او بد تر منځ توپیر کولای شی ، نو بیا باید د ماشوم بشپړه روزنه پیل شی. دا [د ماشوم د ژوند مرحله] د شرم د لومړنيو نښو (*حیا* / حیا) په ښکاره کېدو سره ښودل کيږی، ځکه کله چې ماشوم د خپل احترام او عزت په درک کولو سره شرم پیدا کوی او د شرم له امله د ځينو کارونو کولو څخه لاس اخلی، نو دا یوازې د عقل د رڼا پايله ده چې په يو کس کې راځی. دا [د عقل نور ظهور] تر دې حده پېښيږی چې سړی ځینې شیان ښه او ځینې شیان بد ګڼی ، او د ځینو اعمالو په اړه شرم پیدا کوی او همدغه شرم (*حیا*) د خدای تعالی له خوا په ماشوم باندې لوی احسان دی. او دا یوه روښانه نښه ده چې د اخلاقی ارزښتونو او د زړه پاکوالی لپاره استدلال کوی (په واضح ډول ښیی). بلکې باید په دې اړه داسې فکر وکړو چې دا شعور د ښو او بدو ادراک [په ماشوم کې] ، د طبیعت (یعنې خدا) څخه یوه خوشالی ده چې دا ماشوم به د بلوغ په رسیدو سره ، کامل عقل ولری. له دې امله د شرم لرونکی ماشوم باید هېڅکله ازاد نه پرېښودل شی ، بلکې د شرم او تشخیص څخه په ګټې اخیستنې سره باید پوره روزنه وشی.

د ډوډۍ د آدابو تشریح: لومړنی بدې غوښتنې چې په ماشوم باندې حاکمه وی ، د ډېرو خوړو حرص دی ، ځکه نو ډېره اړینه ده چې د ډوډۍ آداب ور زده کړو. مثلا ، آداب این است که غذا را فقط با دست راست بخورم ، در ابتدا بسم الله را بخوانم ، از جلوی بشقاب بخورم ، قبل از اینکه دیگران شروع کنند ، به غذا خیره نشوند ، حتی به کسانی که غذا می خورند خیره نشوند ، په عجله کې نه خوړل ، ډوډۍ په سمه توګه نه ژول ، په دوامداره توګه لقمه ډوډۍ په خوله کې نه اچوی ، لاس او جامې په ډوډۍ کې خاورې نه کړی. ځینې وختونه باید ماشوم ته یوازې ډوډۍ ورکړل شی ترڅو څوک کړی ته اړتیا ونه ګڼی چې حتی ونه شی کولای چې پرته له هغې کار وکړی. همداراز باید یو کس (مور او پلار یا سرپرست) د ماشوم په مخ کې د ډېر خوړو نامطلوبیت بیان کړی. ماشوم ته باید وویل شی چې د هغو ماشومانو پیروی مه

کوی چې ډېر خواړه خوری او هغه ماشومان چې لږ خوری او ښه روزل شوی وی باید د ماشوم په وړاندې وسایل شی. توجه کودک باید به قربانی کردن غذا برای دیگران جلب شود و با توجه به نیازهای دوستان خود [که ممکن است بیشتر به ضروریات اساسی زندگی نیاز داشته باشند] ، جلب شود. په ماشوم کې باید دا عادت پیدا شی چې د [خوبو] خوړو په اړه ډېر پاملرنه ونه کړی او په ساده خوړو قانع شی.

د جامو د آداب: همداراز د رنارنګ او وریښمو جامو پر ځای د ماشوم په زړه کې د ساده او ساده جامو سره مینه پیدا شی. دا باید په ذهن کې ټینګه وی چې د داسې جامو اغوستل مناسب نه دی او پرهیزګار خلک د داسې جامو له اغوستلو څخه کرکه لری. داسې شیان (نصیحت) باید وخت په وخت ماشوم ته په عمومی توګه وویل شی. و بر والدین واجب است که وقتی طفلی را ببینند که در مقابل آنها لباس های ابریشمی یا روشن رنګ پوشیده است ، باید مخالفت خود را در مقابل کودک ابراز کنند و نامطلوبیت خود را در قلب کودک القا کنند. مور او پلار باید خپل ماشوم له هغو ماشومانو سره له لیدنې څخه وساتی چې د نیکمرغۍ سره روږدی دی ، د هوساینې په لټه کې دی او په ویاړ سره جامې اغوستې دی.
هغوی (والدین) باید ماشوم د هغو ټولو خلکو له ملګرتیا څخه وساتی چې ماشوم ته د داسې افراط د لارو په اړه کیسې کوی [لکه د آرامی په لټه کې ، په ویاړ سره جامې اغوستل او نور]. هر ماشوم چې د خپل لومړنی ودې په دوران کې بې سرپرستی پرېښودل کېږی ، له لوی کېدو وروسته بد اخلاق ، دروغجن ، غل ، قصه لېږونکی ، سرسخته ، بد خبرې کوونکی ، طعنه آمیزه ، حیله ګر ، فریبکار او احمق کېږی. یوازینۍ منبع د ماشوم د ژغورنې له دې ټولو منسوا ښه تربیه او تربیه ده ، وروسته له هغې باید ماشوم په مدرسه کې داخله شی ترڅو سړی قرآن او حدیث (د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث) مطالعه کړی ، او د الله د صالحو بندانو د شرایطو ، ژوند او روایات علم ترلاسه کړی ، د اولیاء مینه په زړه کې ځای نیسی. بله دا چې ماشوم له عاشقانه شاعرۍ او عاشقانه شاعرانو وساتی او له هغو لیکوالانو څخه هم ځان لرې وساتی چې ګواکې داسې شاعری د زړه د ژوند نښه او د ادراک ظرافت دی ځکه چې دغسې شیان د ماشومانو په ذهنونو کې د فساد او فساد تخم شیندی.

د نېکو د هڅولو او د بدو څخه د نصیحت طریقه: کله چې ماشوم ښه صفت وښود او یا د ستاینې وړ عمل وښیی نو پلار باید د ماشوم ستاینه وکړی او داسې تحفه ورکړی چې ماشوم خوشحاله کړی او د بل په وړاندې د ماشوم ستاینه وکړی. که ماشوم بیا د هغه د ستاینې وړ صفت یا عمل مخالف کار وکړی ، نو دا مناسبه ده چې له هغه څخه بې خبره وښودل شی او [پلار] باید ماشوم ته توهین یا تحقیر ونه کړی او نه باید عیب څرګند کړی. بلکې پلار باید ماشوم ته اجازه ورنکړی چې په دې پوه شی چې حتی فکر کوی چې ماشوم جرأت لری چې د هغه په وړاندې داسې کار وکړی، په ځانګړې توګه په هغه صورت کې چې ماشوم پخپله هڅه کوی چې عیب پټ کړی او پټ کړی. ځکه چې کله ناکله د غلطیو بربنډل ، د دې لامل ګرځی چې ماشوم دومره جرأت پیدا کړی چې ورو ورو ماشوم حتی د خپلو عیبونو د برملا کېدو پروا هم نه کوی. حتی بعد از اتخاذ چنین احتیاط عاقلانه ، اګر طفل دوباره همان کار [بد] را انجام دهد ، پس مناسب است که در خلوت سرزنش شود و عیب بد را به او آشکار شود و به او ګفته شود : " احتیاط ! بیا هیڅکله دا بد کار مه کوئ. خدای مه کړه ، که دا د چا له خوا پیدا شی ، نو تاسو به د خلکو په وړاندې خوار شئ "، [او داسې نور او نور عبارات له دې څخه استنباط کېدای شی].

د بې حده ملامتولو زیانونه : خو باید په یاد وساتل شی چې ماشوم ډېر نه ملامتېږی ، ځکه چې په ماشوم کې د غندنې او ملامتولو عادت پیدا کېږی او په یوه کې د غلطۍ جرأت زیاتوی. او ورو ورو او ورو د نصیحت ارزښت د ماشوم له زړه څخه کمېږی. همداراز د پلار لپاره اړینه ده چې کله له ماشوم سره خبرې کوی خپل وېره او احترام وساتی او ډېر کم هغه ملامت کړی او مور باید د ماشوم د سرسختۍ په وخت کې له پلار څخه وډار کړی او ماشوم له بدو کارونو څخه په کلکه منع کړی.

د خوب آداب: ماشوم ته باید وویل شی چې د ورځې له خوا مه خوب وکړی ځکه چې دا کار د تنبلۍ سبب ګرځی ، خو د شپې له خوا باید له خوب څخه منع نه شی. خو بیا هم باید ماشوم په نرم کټ باندې له خوب څخه منع شی ترڅو د ماشوم د بدن غړی پیاوړی شی او بدن بدرنګه نه شی، چې له امله به ماشوم د آرامۍ پرته ژوند ونه کړی. د دې پر ځای ، په سختو تختونو کې د خوب کولو ، ساده کالیو اغوستلو ، ساده خواړه خوړل باید په ماشوم کې ور زده شی. ماشوم باید په

پټه د کارونو څخه منع شی ځکه چې څوک پوهېږی چې بد دی ، نو ځکه ماشوم یې پټوی. که له پامه وغورځول شی ، نو ماشوم به د بدو کارونو عادت پیدا کړی.

همدا ډول د ورځې په اوږدو کې د ګرځېدو او ورزش عادت باید په ماشوم کې پیدا شی ترڅو سست او تنبل نه شی. په هرصورت، باید ډیر احتیاط وشی ترڅو ډاډ ترلاسه شی چې ماشوم خپل سر، زنګون، ورنونه او داسې نور نه ښکاره کوی. سربېره پر دې ، ماشوم باید ډېر تیز ونه ګرځی او نه باید خپل لاسونه شل وساتی [چې د تنبلی نښه ده] بلکې ماشوم باید خپل لاسونه بدن ته نږدې وساتی او فعال وی.

د تکبر او تکبر نهنه: ماشوم باید د خپل مور او پلار په شتمنیو ، خوراکی توکو ، جامو ، حتی د لیکلو لوح او رنګ باندې د غرور کولو څخه منع شی. در عوض ، عادت برخورد با تمام بچه های دیگر با تواضع ، احترام ، احترام ، و داشتن صحبت های خالص (پاک / متمدن) ، باید در یک فرد تلقین شود و نباید اجازه داده شود که از سایر کودکان چیزی بگیرد. که د شتمنو والدینو اولاد وی نو باید بیان شی چې عزت او مقام په ورکولو کې دی نه په اخستلو کې ، بلکې اخیستل په کې د حقیر او ذلت او خواری ځانګړتیاوې لری. که دا د فقیر مور او پلار اولاد وی ، نو باید سړی ته تعلیم ورکړل شی چې حرص او له نورو څخه څه اخیستل د خپل ځان د سپکاوی او سپکاوی سبب ګرځی او دا د سپی خاصیت دی چې لکی خوځوی ، انتظار کوی او د لقمې لپاره حریص وی. همدا ډول ، ماشوم باید د سرو زرو او سپینو زرو څخه کرکه وکړی او د دې شیانو له مینې څخه چې د مارانو او لړمانو له مینې بدتره دی ، ویره ولری. دا ځکه چې د سرو زرو او سپینو زرو مینه او حرص ، ماشومانو او لویانو ته د زهرو په پرتله ډیر زیان رسوی.

له خلکو سره د راټولیدو او خبرو اترو آداب : ماشوم ته باید زده کړل شی چې په عام محضر کې توکی مه اچوی ، پوزه پرې ونه کړی ، د چا په وړاندې خمیازه مه وهی ، شاته مه ګرځی ، په پښو ځوړنده مه کښېنی ، د لاس لاندې کښېنی او یا سر ته په لاسونو تکیه ونه کړی ځکه چې دا ټول د بې حالی او تنبلی نښې دی. په بل عبارت ، حتی باید ماشوم ته د ناستې مناسب اخلاق هم زده شی. ماشوم باید له ډېرې خبرو کولو څخه منع شی او په ذهن کې باید په روښانه توګه دا ثابته شی چې دا ټول شرمناک کارونه دی او د خوش اخلاقو ماشومانو کار نه دی. برسیره پردې، ماشوم باید په بشپړه توګه د رښتیا یا دروغو قسم ورکولو څخه منع شی ترڅو څوک له ماشومتوب څخه د قسم ورکولو عادت پیدا نه کړی. همدا ډول ، ماشوم باید لومړی د خبرو اترو له پیل څخه منع شی او دا عادت باید په هغه کې القا شی چې باید یوازې د ځواب لپاره خبرې وکړی او هغه هم باید د پوښتنې سره متناسب وی. کله چې څوک له ماشوم سره خبرې کوی نو باید ډېر په دقت سره غوږ ونیسی او پاڅېږئ ترڅو د زړو کسانو لپاره ځای زیات شی او بیا باید د هغوی په وړاندې په ښه اخلاق کښېنی. کودک باید از صحبت های بی فایده ، کثیف صحبت ها ، فحش دادن ، اتهامات ، سوء استفاده های لفظی منع شود و از ملاقات با افرادی که این کارها را انجام می دهند منع شود زیرا خصلت های بد کودکان ، حتما بر کودک تأثیر می گذارد . و راز اصلی تربیت کودکان در محافظت از کودکان از همراهان بد است.

صبر او حوصله : دا هم ضروری ده چې کله ښوونکی ماشوم ته تأدیب کوی ، نو ماشوم نه چیغې وهی او نه چیغې وهی او نه د چا مرسته وغواړی ، بلکې صبر او حوصله وکړی. د دې لپاره چې ماشوم په دې پوه شی ، باید وویل شی چې صبر کول د زړورو کسانو لاره ده او چیغې وهل ، چیغې وهل او ژړا د هغو کسانو کار دی چې بې عزته دی.

د فزیکی تمرینونو اهمیت او ګټې: د زده کړې له پای ته رسولو وروسته باید ماشوم ته اجازه ورکړل شی چې ښې لوبې وکړی چې په مرسته یې کولای شی له ښوونځی څخه د ستړیا څخه خلاص شی او آرام شی. خو ماشوم ته باید اجازه ورنه کړل شی چې دومره لوبې وکړی چې د لوبې له امله ستړی شی. ځکه چې د ماشوم د لوبو څخه په بشپړه توګه منع کول او یوازې د زده کړې تر فشار لاندې ساتل ، د هغه زړه مړه کوی ، عقل یې باطل او بې کاره کوی ، او ژوند یې بدمرغه کوی ، له همدې امله ماشوم د مطالعې څخه د خلاصون لپاره بهانه لټوی.

د مشرانو درناوی آداب: دا ډېره مهمه ده چې ماشوم ته باید د والدینو، ښوونکو او هر هغه چا چې عمر یې له ځان څخه لوړ دی اطاعت وښودل شي، که هغه کس خپلوان وي یا نه. او باید وویل شي چې هغوی ته د درناوي په سترګه وګوري او د هغوی په وړاندې لوبې پرېږدي. کله چې ماشوم بلوغ ته ورسیږي، نو هغه ته باید اجازه ورنه کړل شي چې په صفایي او طهارت کې تنبلي وکړي او د لمانځه د غفلت له امله یې له پامه ونه غورځول شي. د روژې په ځینو ورځو کې باید ماشوم روژه ونیسي او له وریښمو څخه لرې وساتي او د سرو زرو او سپینو زرو اغوستل شي. د اړتیا په صورت کې باید ماشوم ته د الهي حدودو او الهي قوانینو تشریح شي او د غلا، ناجائز عاید او خوراک، د امانت ماتونې، بې ایمانۍ، بې شرمۍ، او ټولو بدو شیانو څخه چې د ځوانۍ په دوران کې د ماشوم په مزاج (شخصیت) کې پیدا کیږي، ویره ولري. کله چې د ماشوم روزنه له ماشومتوب څخه داسې وي ، کله چې ماشوم بلوغ ته ورسیږي، هغه به په واضح ډول د دې مسایلو په رازونو او حکمت پوه شي. په دې مرحله کې باید روښانه شي چې هر هغه حلال خواړه چې هلته وي هغه هم د دوایانو په شان دي او یوازینۍ موخه یې دا ده چې انسان له خوړلو وروسته د الله تعالی اطاعت وکړي.

ناپایداری جهان: همچنین باید به وضوح بر ذهن [کودک] تأثیر گذاشته شود که جهان خود هدف [زندگی ما] نیست ، و [جهان] غیر واقعی است ، بدون دوام ، و یک پایان دارد. مرګ د دې [مادي] نعمتونو ته د پای ټکی کېږدي او نړۍ یوازې هغه ځای دی چې موږ ترې [د ابدي ژوند په لور] تېرېږو. دا د رضایت ځای نه دی او د استوګنې ځای نه دی. خو د آخرت دنیا د سکون او سکون ربښتینی ځای او د سکون او رضایت ځای دی او مرګ ، هر وخت ، په کمین کې پروت دی ، چې دنیوي ژوند ته د پای ټکی کیږدي.

څوک هوښیار دی؟ په حقیقت کې هوښیار هغه څوک دی چې له دې فاني نړۍ څخه د آخرت د ابدي ژوند لپاره د توکل او نیک اعمالو سرمایه چمتو کوي ، ترڅو د خدای تعالی په حضور کې د قبولیت لوړ مقام او د جنت الفردوس بې حده نعمتونو ته ورسیږي. که د ماشوم لومړنۍ تربیه ښه وه ، نو د ځوانۍ په دوران کې به دا بحث د نفس خوښ او اغېزمن ثابت شي ، او په زړه کې به لکه د یوې کتیبې په څېر چې په ډېره باندې لیکل کېږي ، په دې توګه د ماشوم لپاره ښه شګون وي.

برعکس ، اگر رشد ذهنی کودک در مسیر غلط بوده باشد ، پس صفات شر ، بی شرمی ، میل به زیاد خوردن ، حرص برای لباس های زیبا ، خودنمایی و زینت ، لذت ، تکبر و غرور ، در یک فرد متولد شده بود ، و قلب او از پذیرش این حقیقت (یعنی ناپایداری زندگی دنیوی و ضرورت کار برای زندگی آخرت) مانند دیوار خشک امتناع می ورزید د وچې خاورې له منلو څخه انکار کوي (یعني داسې تعلیمات د ماشوم په زړه کې نه ننبتي دي). په لنډه توګه ، دا هغه لومړني مسلې دي چې باید تر ټولو زیات پاملرنه وشي.

فطرت الطفل وواجب والدین: څرنګه چې د ماشوم د زړه جوړښت داسې دی چې د ښه او بد ، صالح او بد دواړو اغېزو ته غاړه کېږدي ، نو دا د پلار او مور دنده ده چې د ماشوم زړه یا خیر یا بد ته متمایل کړي (غزالي په دې برخه کې انتخاب نه کوي ، بلکې د مور او پلار هڅول چې ماشوم د ښېګنې په لور متمایل کړي، که نه نو ماشوم به د مور او پلار د غفلت له امله په اتوماتیک ډول د بدۍ په لور میلان ومومي). حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

كل مولود يولد على الفطرة فابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه

"هر طفل په حقیقي فطري فطرت کې پیدا کیږي [چې خدای ټول بشریت پرې پیدا کړی دی، داسې چې یو کس په داسې حالت کې پیدا کیږي چې له وړاندې څخه په خدای باندې ایمان راوړي، حقیقت او صداقت ته وقف شي، هر څه چې ښه او مثبت دي، سوله او همغږي له ټولو سره وي، او د عرفان د حالت له لارې د خپل آسماني اصل ته د رسیدو لیوالتیا لري چې د باطني رڼا او د ابدي حقیقتونو طلوع کوي] مګر د یو کس مور او پلار هغه ته بدلون ورکوي به یهودي ، مسیحي یا مجوس (اشاره به متنوع مذهبی و ایدئولوژیک روایات که در جهان وجود دارد ، بنابراین قالب آن را در قالب خود مذهبی

، ایدئولوژیکی ، کلتوری ، جغرافیایی و فکری زمینه می سازد)". (دا روایت په کې نقل شوی دی. حدیثو ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه

د ښه تربیې له امله د ښو نتایجو د ترلاسه کولو تاریخي دلال: شیخ سهل بن عبدالله تستری رحمه الله وایی: "کله چې زه درې کلن وم ، د شپې به پاڅېدم او د خپل تره محمد بن سوار رحمه الله د خپل تره محمد بن سوار (رحمه الله) د نمازونو د *تهجد* معنویت (چې د شپې په وروستی برخه کې ترسره کیږی او د الله تعالی په لاره کې د روحانی پرمختګ لپاره ډېر مستحب دی) وګورم پر هغه). یو ځل یې راته وویل : آیا ته د خدای تعالی په یاد کې نه ګرځې ، چې ته یې پیدا کړې ؟ ما ترې وپوښتل، 'څنګه باید خدای په یاد ولرم؟' وفرمایل: "د شپې کله چې پهلو ته بدلون ورکوې ، په زړه کې درې ځلې بې له خوځېدو پرته دا ډول ولوسته:

الله معایٔ ، الله نظیرون الایی ، الله شهیدی

خدای له ما سره دی ، خدای ما څاری ، خدای زما په مخ کې دی.

ما دا کار د څو شپو لپاره وکړ ، او بیا مې هغه ته په دې اړه خبر ورکړ ، چې هغه ورته وویل : اوس هره شپه ، اووه ځلې همداسې وکړه. ما دا کار وکړ او هغه ته مې خبر ورکړ چې هغه ورته وویل اوس دا کار یوولس ځله وکړه. ما هم همداسې وکړل او په پایله کې مې په زړه کې د هغه خوند او شیرینی احساس کړ. کله چې یو کال تېر شو او په دې باندې عمل وکړئ، ویې فرمایل: هغه یادونه چې ما درته آموخته، باید هغه ښه په یاد ولرئ او تر مرګه پورې عمل وکړئ. دا به په دې نړۍ او آخرت کې ستاسو لپاره د ګټې سرچینه وی. من این کار را برای چند سال ادامه دادم ، تا اینکه من شروع به احساس طعم آن کردم (تأثیر عمیق) در عمیق ترین درون وجودم. بیا یوه ورځ هغه وویل: "ای سهل! خدایا، کله چې هغه د هغه چا سره وی، چې هغه یې څاری، څوک چې هغه په مخ کې دی، آیا هغه شخص کولای شی کله هم د خدای تعالی نافرمانی وکړی؟ خبردار اوسئ! هیڅکله له الله څخه سرغړونه مه کوئ او د هغه نافرمانی مه کوئ!' له دې امله ، ما په ګوښه توب کې ژوند پیل کړ. بیا یې هڅه وکړه چې ما ښوونځی ته ولیږی ، خو ما ورته وویل ، زه د خطر احساس کوم چې زما توجه [د خدای په لوری] تقسیم شی. خو دا به ښه وی ، که ته له ښوونکی څخه دا ژمنه ترلاسه کړې چې زه به د هغه سره د یو څه وخت لپاره درس ووایم ، نو زه به ژر بېرته د خدای په یاد کې بوخت شم.

بعد از آن ، من به معلم رفتم و وقتی شش یا هفت ساله شدم ، تمام قرآن را از قلب حفظ کردم. من همیشه روزه می گرفتم و تا دوازده سالگی ، نان اوربشو اولین غذا من بود . در این مدت ، وقتی که من سیزده ساله بودم ، این نیاز را داشتم که در مورد یک موضوع دینی خاص بیاموزم ، و بعد از خانواده ام از خانواده ام خواستم که به من اجازه دهند که به بصری بروم تا بتوانم در این مورد از علمای آنجا بپرسم. له دې امله زه بصری ته راغلم او هلته مې له علماوو څخه په دې هکله پوښتنه وکړه ، خو هېڅ یوه یې هم زه قناعت ونه کړم. بعد از آن به عبادان رفتم تا در حضور شیخ حبیب حمزه بن عبدالله آبادانی رحمة الله علیهم حضور داشته باشم و از او در مورد همان موضوع دینی پرسیدم که او به من پاسخ قناعت بخش داد . بعد از آن من مدت زیادی در حضور او ماندم تا از کتاب *"مولفوزة القدسیه"* فایده معنوی (فیض*)* بدست آورم و از او آداب [روحانی] را آموختم. بعد از آن من به توستار برگشتم و رژیم غذایی خود را به طوری تقسیم کردم که یک *درهم* به ارزش یک درهم جو برای من میده می شد و از آن نان برای من تهیه می شد. هر شپه د *سحری* په وخت (د روژې له پیل څخه مخکې د سهار له لمانځه څخه مخکې) ما له *یوډی څخه یو عوقیه* (د نن ورځې د یو اونس معادل واحد) پرته له دې چې کاری ورسره وکاروم. بنابراین ، یک *درهم* [که مقدار بسیار کم است] برای تمام سال کافی بود .

ما په دې برخه کې دومره پرمختګ وکړ چې درې شپې به مې روژه ماته کوله (یعنې درې شپې به یې په پرله پسې روژه نیولې و) ، بیا پنځه شپې وروسته ، بیا له اوو شپو وروسته ورو ورو پنځه ویشت شپو ته ورسېدم. ما شل کاله په پرله پسې توګه همداسې دوام ورکړ. سپس من برای سالها به جهان سفر کردم و به توستار بازگشتم. ما تقریباً ټوله شپه عبادت او دعا کوله."

امام احمد رحمه الله می فرماید: «من هیچ دلیلی به دست نیاوردم که او (یعنی شیخ سهل تستاری رحمة الله) هرگز کاری [با نان خود هنگام خوردن] استفاده کرده است. [غزالی رحمه الله (رحمه الله) این سنت را ذکر نکرد تا ما نیز فرزندان خود را از لحاظ تمرینات روحانی شدید و کارهای فوق العاده استقامت جسمی که شیخ سهل رحمه الله از طفولیت خود انجام می داد ، پرورش دهیم. د غزالي موخه دا ده چې د دې ټکي یادونه وکړي چې که د مور او پلار له خوا د ماشوم د صحیح تربیې لپاره مناسب ترتیبات ونیول شي ، نو ماشوم کولای شي د انسان د استعداد اوج ته ورسیږي ، که نه نو داسې شدید روحي او جسمي تمرینونه او سختۍ د ټولو لپاره ضروري او ضروري نه دي.

د روحاني سفر د پیل کولو د شرایطو په اړه تفصیلات، د روحاني مبارزې د شروع، او په روحاني لاره کې د روحاني غوښتونکي تدریجي ارتقاء

باید معلوم وي چې څوک چې آخرت ته په یقین سره ګوري ، هغه د آخرت په اړه مبارزه کوي ، توکل پرې کوي ، په لاره روان دي او په زړه کې د دنیاوي لذتونو او نعمتونو لپاره هیڅ اهمیت پاتې نه دی. که څوک مرغلره ولري او د چا نظر په قیمتي ګاڼو ولوېږي نو ملغلرو له زړه څخه وځي او سړی غواړي چې د مروارید پر ځای ګاڼه ترلاسه کړي. څوک چې نه د آخرت په تمه وي او نه د الله تعالی سره د لقاء غوښتونکی ، د هغه کس په څېر دی چې په الله او د آخرت د ورځې د عدم ایمان له امله یوه کوچنۍ مروارید له قیمتي جواهر څخه لوړ ګڼي. دا حماقت یوازې د هغه چا له خوا کېدای شي چې د هغه نظر یوازې په جواهر وي نه د جواهر په حقیقت. داسې کس به په ښکاره توګه یوه وړه ملوارید بې ارزښته ګڼي او د ګاڼې هیڅ اهمیت به ونه ویني . سره له دې ، دا ممکن نه ده چې خدای ته د روحاني مبارزې او د روحاني لارې (*سلوک*) څخه پرته ورسیږي چې په خپل وار بې ارادې ممکن نه دی. د ارادې په لاره کې تر ټولو لوی خنډ د ایمان څخه بې برخې کېدل دي. ایمان په هغه چا چې یاد کیږي غائب دی. يجب أن يرشدون الروحانون وعلماء الحق، وأن يقولوا إلى البشر أن هذه الدنيا ذات قيمة صغيرة، ولا دیماندګۍ، وحياة الآخرة بالتأكيد مهمة، إلا أن الدوام والابد والازلال، وأن الناس غرق في غفلة [عن الهدف الحقيقي ومعنى الحياة والطريق للوصول إليه]. په شهوت او خواهشاتو کې ډوب ، د هغوی د حقیقي ګټې او زیان څخه غافل او په بشپړه توګه د خوب په حالت کې مست دي. داسې علماء پیدا شوي نه دي چې هغوی له خواب څخه بیدار کړي ، له شهوات او خواهشاتو څخه یې لرې کړي ، او د غفلت او غفلت څخه یې مخکې خبردار کړي.

اگر کسی از خواب غفلت بیدار شود ، پس چنین کسی راه خروج از تاریکی کفر و نفاق را پیدا نمی کند و در هر مقطع و مکان به دلیل جهالت می لوغزد و سقوط می کند. اگر چنین کسی از علما در مورد راه [خروج از تاریکی احاطه به زندگی واقعی باطنی و آرامش] سؤال کند ، پس آنها نمی توانند جواب بدهند ، زیرا آنها خود غلامان شهوات و شهوات پست و اسیر شهوات پایین نفس (*نفس*) هستند. ضعف نیت ، عدم آشنایی با الراه ، وضلال علماء ، من الأسباب التي بسببها راه الله عاری از مسافرین و مسافرین روحانی و مجاهدین است. فعندما يكون الهدف عن البصر مخففا، ويزد المرشد الذي يقود المقصود بطرف الهدف، النفس يغلق في حماقت وشهوات وشهوات، والطالب في غفلت غرق شود، فأبعد كيف يمكن أن يكون السبيل وموداً؟ اگر پیدا شود و قدم به سوی آن برداشته شود ، پس چگونه می توان به مقصد رسید ، در حالی که حتی نمی داند که چگونه قدم بگذارد ؟

شرایط سفر روحاني: که څوک هوښیار وي او په خپله یا د چا په اصناع د آخرت نیت وکړي ، نو مخکې له دې چې ګام پورته کړي ، باید د روحاني سفر شرایط معلوم کړي. د روحاني سفر د پیل څخه مخکې، د لاندې شرطونو پوره کول ضروري دي:

لومړی او تر ټولو مهمه، د روحاني سفر د پیل شرط دا دی چې څوک هر هغه پردې (هغه شیان چې پټ او مبهم کوي) د خپل ځان او حقیقت تر منځ پیدا کړي. خلک د حقیقت له تجربې څخه محروم دي ځکه چې د خپل ځان او حقیقت تر مینځ ګڼ شمېر پردې ځای شوي دي. خدای فرمايي :

وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

"ومونږ د هغوی په وړاندې يو حصار ، د شا په شا کې يو حصار ، او په دې سره موږ هغوی له هرې خوا محاصره کړی ، نو ځکه چې هغوی نه شی لیدلی. " (قرآن ، باب 36 ، آیه 9)

د پردې انواع: د روحانی غوښتونکی او حق په منځ کې څلور پردې دی (د حقیقت مخه نیسی او په ژوند کې سمه لاره مبهم کوی چې د ژوند د حقیقی هدف ترلاسه کول، باطنی روښانی، ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب ته لاره هواروی): شتمنی، د شهرت خواهش، ړانده پیروی او ګناه. د مال حجاب هغه وخت له منځه ځی چې د سالک له ملکیت څخه ووځی او یوازې د هغه د اړتیاوو په اندازه پاتې کیږی. حتی اگر یک *درهم* در نزد طالب باقی بماند که از حاجت های خارج باشد ، قلب به آن توجه می کند ، *درهم* بر قلب حکومت می کند و نمی تواند به الله گرایش داشته باشد. د شهرت پرده هغه وخت پورته کیږی چې طالب له شهرت او اقتدار څخه لرې پاتې شی ، تواضع او تواضع خپل عادت وګرځوی ، د ګمنامی ژوند ته ترجیح ورکوی ، د شهرت له اسبابو سره بې تړاو پاتې شی ، او هغه ډول افعال کوی چې د خلکو په وړاندې کرکه پیدا کوی. پرده پیروی کور با کنار گذاشتن ذهنیت متعصبانه در برابر مکاتب مختلف اندیشه های شریعت الهی و استدلال [به همین ترتیب علیه سنت های مختلف دینی] برداشته می شود و فقط این را می سازد که هیچ الهی جز الله نیست و محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) رسول الله است. لازم است برای تجلی عملی صدق وصدق این کلمات ، قطع تمام روابط از هر چیز و هر موجود مستحق عبادت غیر الله ، به ویژه قطع روابط با خدای نفس (*نفس* یا النفس) ، حیث أن هذا "الله" مهم است و هر امر به آن اطاعت می شود و هر اشاره آن با سر خم کردن سر به آن تسلیم می شود. اگر این بیانیه وحدت و توحید خدا به این شکل تصدیق شود ، پس تمام اعتقادات ناشی از پیروی کورکورانه از بین خواهد رفت. دا د روحانی مبارزې او مجادله له لارې ترلاسه کیږی نه د بحث او مناظرې له لارې . اگر تعصب و عدم تحمل بر انسان حاکم باشد و حاضر نیست که به چیزی علیه عقاید خود گوش دهد ، پس این خفه کردن چشم پوشی کور است و بیرون آمدن از این خفه شدن بسیار دشوار است . د سالک شرط دا نه دی چې یو کس د یو خاص مکتب فکری کلک پیرو وی ، بلکې د هر مکتب ستاینه او پیرو کولای شی چې د روحانی سفر په لاره وپیژنی. پرده گناه نه برداشته کیږی تر څو چې څوک توبه وکړی او په تېرو ګناهونو پښیمانی او پښیمانی ونه کړی او د هر هغه چا چې مظلوم دی بېرته خپل حقوق بېرته نه نیسی. هغه څوک چې غواړی د روحانی رڼا او *مکاشفه* له لارې د خدای په لور د لارې له اسرار او باطنی حکمت څخه خبر شی ، پرته له دې چې د خپلو ګناهونو څخه توبه وکړی ، داسې دی لکه هغه څوک چې غواړی د قرآن په معانی او نیت پوه شی پرته له دې چې عربی زده کړی په داسې حال کې چې قرآن په عربی ژبه دی. حتی د قرآن د یوې آیت معنی هم د عربی ژبې له زده کړې پرته نه شی درک کېدای ، او د هغه په رازونو ، ظرافت او حکمت پوهېدل له دې امله تر دې هم ستونزمن دی. به همین ترتیب ، قبل از قدم گذاشتن در دره تلاش روحانی ، لازم است که به تعلیمات قانون الهی پایبند باشیم [برای انجام زندگی ظاهری از طریق اعمال عبادت الهی و معاملات اجتماعی با تمام همنوعان] . د ظاهری ژوند د ترسره کولو لپاره د الهی قانون بشپړ پیروی ، د الهی رازونو دروازې خلاصوی او د ابدی حقیقتونو چشمې راوځی .

د کامل روحانی لارښود ضرورت: د دې څلورو شرطونو پیروی کوونکی او د مال او شهرت د خواهشاتو څخه پرهیز کوونکی د هغه کس په څیر دی چې له کثافت او وضو وروسته پاک شی (*وضو* - د جسمانی تطهیر عمل چې د لمانځه لپاره ضروری شرط دی) د لمانځه د ادا کولو مستحق شی. په هرصورت، دا وړتیا د لمانځه د ادا کولو لپاره کافی نه ده. در عوض ، بعضی اوقات به یک رهبر جماعت (*امام*) نیاز دارد که در رهبری او نماز ادا شود. همدارنګه د دې څلورو شرطونو پوره کول او عمل کول کافی نه دی بلکې د یو ښوونکی یا مرشد (*سکایخ*) ته هم اړتیا ده چې وکولای شی د هدایت په مستقیم لاره کې قدم کېږدی. د خدای (*دین*) لاره ډیره پیچلې او ستونزمنه ده او له هرې خوا د شیطانی لارو په ګڼ شمېر کې احاطه شوې ده. که څوک (روحانی لارښود) ونه موندل شی ، نو امکان لری چې شیطان د رهبرۍ او هدایت لپاره راشی ، څوک هڅه کوی چې انسان د هدایت له مستقیم لارې څخه منحرف کړی او هغه په خپله لاره کې رهنمایی کړی. د [روحانی] لارښود پرته په خطرناکو لارو قدم تلل د مرګ [روحانی] سفر کولو برابر دی. هغه خلک چې په دومره اندازه پر ځان باور لری او په خپله په لاره روان دی ، د بوټو په څېر دی چې په یوه لاره کې وده کوی. د

هغوی ژوند کیدای شی لنډ وی، او د دوی ژوند هر وخت پای ته رسیږی. اگر آنها زنده بمانند ، نمی توانند میوه بدهند [در راه روحانی که به نوبه خود ، اثرات مثبت و مفید اعمال را در زندگی بیرونی انسان دارد] .

د دې څلورو شرطونو له پوره کېدو وروسته ، هغه خبره چې تر ټولو مهمه ده هغه د یو کامل مرشد (*شیخ الکامل*) ده چې وجود یې د ړوند په څېر چې په خپل ملګری پوره باور لری او د لارې د ستونزو پروا نه کوی ، د هغه پیروی کوی. دا باید د هغه روحانی سالک (*مرید*) حالت وی چې خپل ځان مرشد ته تسلیم کړی او هغه څه کوی چې مرشد یې کوی [د شریعت الهی په حدود کې - یو حقیقی مرشد به هیڅکله د وحشت د قانون د الهی احکامو خلاف نه وی او هغه به په لوړه کچه احترام وکړی] او دا یقین لری چې حتی که مرشد الروحانی غلطی هم وکړی. دا به یو ته زیان ونه رسوی او دا به د یو لپاره ګټور وی. د روحانی لارښود غلطی له دې څخه غوره ده چې یوازې په روحانی لاره قدم کېږدی [پرته له روحانی لارښود څخه چې خپل حدس او افکار د لارښود په توګه وکاروی] او د صحیح لارې په انتخاب کې چانس واخلی.

د روحانی مرشد وظیفه: کله چې یو روحانی سالک یو څوک د خپل ځان لارښود او رهبر کوی ، نو دا مکلف دی چې [روحانی سالک] ته یو خوندی پناه ځای برابر کړی [د اغېزمن روحانی تعلیماتو ، لارښوونې او مرستې له لحاظه] او په داسې قوی قلعه کې چې د لویو لارو د غلو او غلو قدمونه نه رسیږی ، د روحانی سالک د ساتنې لپاره ترتیبات ونیسی. چنین حرم و قلعه امن دارای چهار دیوار است: تنهایی ، سکون ، گرسنگی و بیداری [برخلاف اینکه در معاشرت با مردم ، در حالت عجله و حرکت مداوم ، سیر و سیر ، و برای ساعت های طولانی خوب باشد زیرا اینها موانع عمده راه روحانی هستند]. هدف من الباحث الروحانی اصلاح قلب است [همچنین به عنوان تصفیه و تطهیر روح شناخته می شود ، بنابراین قادر می شود که غل و زنجیر را که آن را نگه می دارد بشکند و آن را به قلمرو عالی وجود ، به سست شدن از کدورت ، به سعادت ابدی و فتح بی پایان از فشار دنیوی و ناکامی های محسوس در عالم مادی] به طوری که الهی رؤیت [با چشم روح] ممکن می شود و به تقرب الهی می رسد. پورته ذکر شوی څلور شیان د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره اړین دی. لوږه زړه ته د وینې جریان کموی چې په خپل وار سره زړه ته روښانتیا ورزیاتوی او دا رونوالی د زړه رڼا ده. لوږه په زړه کې سختی کموی او په دې کې عاجزی ، شفقت او نرمی پیدا کیږی چې په خپل وار د روحانی پردې کیلی ده ، په داسې حال کې چې سختی د هغې په وړاندې پرده ده. د وینې کم جریان د دښمن [حقیقی] لارې تنګ کوی ځکه چې د شهوت او خواهشاتو څخه ډک رګونه د هغه لارې دی او د وینې له لارې په دې رګونو کې په ټول بدن کې ګردش کوی. حضرت عیسی علیه السلام رضی الله علیه وسلم خپلو ملګرو ته وویل: "زړونه وږی وساتئ ، شاید تاسو وکولای شئ چې د خپل رب رویا ووینئ". سهل بن عبدالله تستری رحمه الله وایی: "*ابدال* (د اولیاء او عرفانو له لوړو ټولګیو څخه دی) په څلورو ځیزونو جوړیږی: لوږه ، بیداری ، خاموشی او تنهایی". د زړه په روښانتیا او روښانه کولو باندې د لوږې اغېز یو نه انکار کېدونکی حقیقت دی. تجربه د دې شاهدی ورکوی. تفصیلات به د "دوه خواهشاتو ماتولو" په څېرکی کې ورکړل شی (دریم څپرکی).

ویښوالی همدارنګه په زړه کې د لړوالی ، ځلا او رڼا سبب کیږی. کله چې دا نور د لوږې له امله پیدا شوی نور ته اضافه شی ، نو زړه د یو ځلانده ستوری یا صیقل شوی هنداره شی چې ښکلا الهی منعکس کوی او په کې د آخرت د لوړو درجو شاهدی ، او بې اهمیته ، ذلت او دام د دنیوی وجود واقع کیږی. بعد از این شهادت ، در نظر سالک روحانی ، اهمیت دنیوی باقی نمی ماند و انسان کاملا به آخرت متمرکز می شود [که آخرین مقصد استقامت و ابدیت در سفر روح انسانی است که از یک سطح وجود به سطح دیگر می رود] . خوب زړه سخت او مړ کوی ، خو که د اړتیا سره سم وی نو د پټ عالم رازونه پکې ښکاره کیږی. د *ابدال* په کیفیتونو کې لیکل شوی دی چې د هغوی تغذیه لوږه ده ، دوی یوازې هغه وخت خوب کوی چې ډېره اړتیا ورته وی ، او یوازې د اړتیا سره سم خبرې کوی چې د الهی یادونې او تفکر څخه د ستړیا په لرې کولو کې مرسته کوی. سکون او خاموشی زړه پیاوړی کوی او د وسواس او *تقوی* سبب کیږی.

د تنهایی بشپړه ګټه هغه وخت ترلاسه کیږی کله چې سترګې او غوږونه چې د زړه دروازې دی تړل شوی وی او هیڅ شی د زړه په مشغولیت کې مداخله نه کوی. په بدن کې د زړه تمثیل د اوبو د یوې ذخیرې په څېر دی چې له هرې خوا چټلې اوبه پکې ولوېدلې. د روحانی کشمکش او کوښښ مقصد دا دی چې ټول هغه کانالونه بند کړی چې چټلې اوبه انتقالوی [د اوبو ذخیرې ته یعنې زړه ته] وتړل شی او د اوبو ذخیرې ژورې وکیندی چې د کومې بهرنی سرچینې ته اړتیا ونه لری ، بلکې دا اوبه پخپله د خزانې له بېخ څخه سرچینه اخلی. د دې لپاره چې ذخیرې په اوبو کې په ځان بسیا شی ، اړینه ده چې د ناپاکو اوبو څخه ذخیره په بشپړه توګه خالی شی او دا یوازې هغه وخت پیښیږی کله چې ټولې کانالونه چې ذخیرې

ته ځی تړل شوی وی. که څوک وغواړی چې کانالونه خلاص وساتی او په ذخيرې کې پاکي او تازه اوبه ذخيره کړی ، نو دا بيخی ناممکنه ده. د زړه کانالونه [چې نجاستونه او کثافت په هغه کې اچوی] حواس دی. د حواسو د بندولو لاره دا ده چې په تياره کور کې یوازيتوب اختيار کړو او که تياره خونه نه وی نو په سر يې ټوکر کېښودل شی. سړی په یوازيتوب کې د حقيقت غږ ته غوږ نيسی او د الهی مشيت عظمت شاهدی ورکوی. حضرت محمد (صلی الله عليه و آله وسلم) در همين حالت [خلوت و تفکر روحانی قبل از آغاز نبوت] به اين صدای حق رسيد و خطاب شد. د دې تشريح پايله دا ده چې دا څلور کيفيتونه د لوږې ، ويښتيا ، سکون او یوازيتوب د روحانی مسافر پناهګاه ده. انسان می تواند خود را از دزدان و دزدان راه [روحانی] که به خدا می رسد از اين طريق حفظ کند.

په روحانی لاره کې د کوښښ پيل (*سلوک*): د دغو ټولو شرطونو له پوره کولو وروسته بايد په روحانی لاره کې د کوششونو په لاره قدم کيږدی او په دې پوه شی چې په لاره کې ډېرې سختې درې شته چې د پرمختګ لپاره بايد ترې تېر شی. دره های راه خدا چيزی جز صفات [منفی و بد باطنی] قلب نيست که شهوات دنيوی را القا می کند. ځينې له دې دره غتې دی چې تيريدل يې ستونزمن دی او ځينې يې کوچنی دی چې تيريدل يې اسانه دی. د دې درو څخه د تيريدو لپاره [صحيح] ترتيب دا دی چې له يو اسانه دره څخه تير شی، بيا هغه چې د لومړی څخه لږ څه ستونزمن وی، بيا يو ډير ستونزمن [او داسې نور]. اين صفات اسرار و نشانه های همان موانع است که در ابتدای کشمکش روحانی از آن عبور شده بود ، مانند تمايل به ثروت ، شهرت ، مخلوقات [در مقابل خود خالق] ، و گناهان. لکه څنګه چې د دې خنډونو نښې له ظاهری وجود څخه قطع شوې ، همداسې بايد له باطنی وجود څخه محو شی. مګر دا يو اوږد روحانی مبارزې ته اړتيا لری. ما دا مخکې هم ليکلی دی چې حقيقی روحانی کشمکش د خواهشاتو او شهوتونو مخالفت دی.

کله چې د مسافر زړه له خواهشاتو او خواهشاتو خالی شی او په زړه کې داسې څه پاتې نه شی چې د روحانی هڅو مخالفت وکړی ، نو بايد مرشد (*مرشد* يا *شيخ*) د مسافر د زړه څارنه وکړی او د افراط په ظاهری عبادتونو او عباداتو څخه مخنيوی وکړی.). بدلا من ذلك ، بايد نصيحت به قناعت به واجبات دينی و نبوی (*سنان*) [که پايين تر از سطح واجبات دينی و تقليد از اعمال تقوا و عبادات رسول الله صلی الله عليه وسلم است که بالاتر و فراتر از واجب العبادات] . حد اکثر ، مرشد روحانی بايد هغه يادونه چې د ټولو يادونو او عباداتو خلاصه ده ، ووايي ، يعنې کله چې زړه د خدای غير له هر څه څخه خالی شی ، بايد روحانی مسافر د الله تعالی نوم ياد کړی (يعنې د خدای یوازېنی شخصی نوم ، په داسې حال کې چې ، "خدا" د خدای تعالی ته د اشاره کولو يوه عمومی ژبه ده ، چې استاد دی ، خالق ، ساتونکی او د هر هغه څه چې هغه په وجود کې راوړی دی . خو ، بايد سړی مجبور نه شی چې دا يادونه وکړی تر څو چې زړه د روحانی لارې د نورو خنډونو په لور ميلان ولری. له همدې امله به شبلی رحمه الله د هغه يو شاګرد ته وويل: که د دې جمعې او راتلونکې جمعې په منځ کې ستا په زړه کې غير له الله پرته څه پيښ شی ، بيا راتلونکې جمعه مه راځه او ما ته مه ورځه". دا ډول وسواس د روحانی لارې د تيريدو او د الهی مينې د ترلاسه کولو د حقيقی ارادې د تسلط پرته نه ترلاسه کيږی. زړه غير له الله څخه خالی دی ، کله چې په زړه کې داسې فکر هم نه راځی چې غير له الله وی ، او انسان داسې ريښتينی عاشق شی چې پرته له يوه تفکر ، بل تأمل نه پاتې کيږی. که يو روحانی مسافر داسې باطنی حالت ته ورسيږی، نو روحانی مرشد بايد داسې کس ته اجازه ورکړی چې په یوازيتوب کې په يوه کونج کې کښېنی او يو څوک وټاکی چې حلال خواړه راوړی. لازم است که غذا جايز باشد ، زيرا اساس راه الله (*دين*) خوردن غذای حلال است [بر خلاف الطعام الممطلق ، مثل الحرام ، مثل رشوت ، اخاذ ، سرقت ، فريب ، وغيره ، يا از طريق نامشروع به دست آمده يا از نوع آن که در شريعت مقدس حرام شده است] .

د یوازيتوب د اجازې ورکولو وروسته ، يو روحانی لارښود بايد يو ته ووايي چې داسې ذکر وکړی چې په هغه کې د زړه او ژبه دواړه په بشپړه توګه غرق پاتې شی ، لکه "*الله الله*" ("*الله* " د خدای یوازېنی شخصی نوم دی) ، "*سبحان الله*" (سبحان الله چې له ټولو عيبونو ، نيمګړتياوو ، غلطيو او هر څه نيمګړتياوې ، ناوړه او منفی څخه پورته دی) ، او داسې نور. په دې ياد کې بايد استقامت تر هغه حده وساتل شی چې د ژبې حرکت ودرېږی او داسې ښکاری چې په ژبه بې له کوم قصدی حرکت روان دی. دا مناجات بايد تر دې حده دوام ومومی چې د ژبې هر پاتې اثر [په دې الهی ذکر] ختم شی او په زړه کې يوازې د کلام شکل پاتې شی. پس از آن مرحله ای خواهد آمد که حتی شکل کلمه از دل محو می شود و

فقط حقیقت معنی آن باقی می ماند. داسې پېښېږي چې مانا هر وخت د زړه سره پاتې کېږي او هیڅکله له منځه نه ځي او د هغه په حضور کې د بل څه مانا خیال هم په زړه کې نه راځي.

کله چې زړه په یو شي کې ښکیل وي ، که څه هم وي ، په هغه کې له دې پرته د بل څه لپاره ځای نه پاتې کیږي. نو که زړه د الله په یاد کې بوخت وي او هغه هغه وي چې په لټه کې دی او هم د هغه هدف دی ، نو زړه به له الله تعالی پرته له بل هر څه څخه بې برخې شي. پس از رسیدن به این مرحله ، مسافر روحانی (*سالک* یا *مرید*) باید قلب خود را به شدت مراقب داشته باشد و تلاش کند که حتی اجازه ندهد که تصور هیچ چیز دیگری در قلب - نه مربوط به وجود خود باشد و نه مربوط به هیچ کس دیگری. دا ځکه چې که زړه د هرې خوا ته میلان ومومي ، نو هغه به له ذکر الهی څخه بې برخې شي ، که څه هم د یوې لحظې لپاره پېښ شي ، خو دا یو لوی زیان دی. د دا ډول زیان څخه باید مخنیوی وشي. د تلمیحات په اړه د زړه حالت دا دی چې که څوک له ظاهری کنایاتو څخه خلاص شي او زړه په یوه کلام متمرکز کړي ، نو هغه به هم د تلمیحاتو سرچینه شي لکه "دا خبره څه ده؟" ، "څه معنا لري؟" او "ولې دا عبادت دی؟" دا کنایه به دروازې یا اندېښنې پرانیزي او شیطان به [په زړه کې] د نویو اشارو سره داخل شي. په دې کې به داسې اشارې شاملې وي چې انسان به د ایمان له سلامتی څخه د کفر له منځه وړلو ، د سنت له نور څخه د نویو ساختګی مسایلو او بدعتونو په ایمان کې تاریکی ته ورسوي (*بدعت* ، یعنې هغه مسایل چې د ایمان زیان رسوي ځکه چې د ایمان له خالص ، اصیل او رښتینی تعلیماتو څخه انحراف دی). که مسافر روحانی فعال وي او په هغو لارو باندې سخت څارنه وکړي چې داسې اشارې راوړي ، نو د ضرر خطر نه دی.

دوه ډوله اشارې: هغه اشارې چې یو روحانی مسافر ورسره مخامخ کیږي، دوه ډوله دي. ځیني تلویحات هغه دي چې په یقین سره ویلی شو چې الله تعالی له هغوی څخه په بشپړه توګه پاک دی [ځکه چې دا د الهی عظمت او جمال سره سمون نه لري] خو شیطان بیا هم هڅه کوي چې هغوی په زړه کې القا کړي. د شیطان له داسې دسیسو څخه د ځان د ژغورنې لاره دا ده چې په یاد الهی کې ښکیل شي. خدای فرمایی :

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"که تاسو د شیطان څخه یو بد فکر پیدا کوئ ، نو خدای ته پناه وغواړئ. یقیناً هغه شنیع او پوه دی. (قرآن، 7 سوره، آیه 200)

هغه سربیره پر دې وویل:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

"یقیناً هغه کسان چې له خدای څخه پرهیزګاره ، تکریم او ویره لري ، کله چې د شیطان له خطر سره مخامخ شي ، هغوی سمدلاسه په یاد الهی کې مشغول کیږي او سترګې یې ناڅاپه خلاصې کیږي (په یوه باطنی روحانی ادراک کې چې د هر هغه څه په وړاندې چې د انسان لپاره زیان رسوي ، د مخنیوی او محافظت په توګه هم کار کوي)." (قرآن ، 7 سوره ، آیه 201)

دوهم ډول عبارت دی له هغو اشارو څخه چې په کې شک او تردید شتون لري. د هغوی په اړه په پوره ډاډ سره نه شي ویلای چې خدای له دوی څخه پاک دی. کله چې د داسې اشارو سره مخ کیږي، د دې پر ځای چې خپله پرېکړه وکړي، روحانی مسافر باید د روحانی لارښود نظر وپوښتي. نه یوازې دا بلکې باید د خپل زړه حالت له روحانی مرشد سره شریک کړي ، که هغه سستي وي یا نشاط ، د څه شي په لور میلان یا د نیت رښتینولی ، لنډه دا چې هر حالت باید د روحانی مرشد سره شریک شي ترڅو سرې وکولای شي د زړه د درونی حالتونو لپاره چې درملنه یې تجویز کړي. دا هم اړینه ده چې دا د بل چا سره شریک نه شي پرته له مرشد چې باید د مسافر په باطنی حالاتو باندې ژوره پاملرنه وکړي او د عقل او دوراندیشی له مخې تصمیم ونیسي. که روحانی لارښود وګوري چې د فکر او باطنی تأمل اجازه به روحانی مسافر په اتوماتیک ډول له حقیقت څخه خبر شي، نو بیا باید سړی په هغه لاره کې واچوي او ورته وویل شي چې د دې [روحانی] تفکر دوام وساتي ترڅو د خدای له خوا الهی رڼا ښکاره شي چې حقیقتونه ښکاره کوي. خو که داسې وګڼل شي

چې روحانی مسافر به خپله لاره ونه مومی او حقیقت به په خپله څرګند نه شی، نو روحانی لارښود باید د شک او تردید مخه ونیسی او یو د حقیقتونو څخه خبر کړی چې هغه یې د زغم وړتیا لری، نصیحت وکړی او د خپل معیار (ذهنی او روحانی وړتیاو) په پام کې ونیسی. برخی از استدلال ها را ارائه دهید. مرشد روحانی باید د مسایلو په پوهېدو کې له حده زیات ټینګار ونه کړی، بلکې هر هغه څه چې ویل یا نصیحت ته اړتیا لری باید په مهربانی او آسانی سره ترسره شی ځکه چې دا لاره ډېره ستونزمنه او له مرګونو څخه ډکه ده. ځینې روحانی مسافر د الهی یاد او غور په روحانی فعالیت کې د مضرو افکارو په وسیله احاطه کیږی او په نتیجه کې د حقیقتونو د روحانی پرده پورته کولو وړتیا له لاسه ورکوی. په پایله کې ، دوی په یوه بې ګټې لاره تېرېږی [چېرته چې د دوی وخت او زحمت ضایع کېږی] او تباهی ته نږدې کېږی. دا یوه لویه ضایعه ده. کسی که دل او آزاد است که در ذکر الهی مشغول شود و موانع آن نیز وجود ندارد ، هنوز هم گاهی اوقات ، در افکار مشابه مضر گرفتار می شود. یو روحانی مسافر د داسې مسافر په څېر دی چې د خطرونو سره مخامخ کښتې کې وی. که څوک وتښتی، نو د [روحانی] لارې پاچا کیږی. که څوک نشی تښتی، نو تباه کیږی [د خپل ژوند هدف ته د رسیدو لپاره د روحانی عروج لپاره مبارزه له لاسه ورکول او په پایله کې ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب ترلاسه کوی].

وروسته له دې چې اساسی ایمان او عقیدې چې د عبادت په ظاهری عبادتونو پورې اړه لری د پیروی له لارې ترلاسه شی (*تقلید* یا د نورو په علم سره پیروی) ، باید په صالحه عمل وکړو. په بل ډول عمل کولو کې ډېر خطرونه شتون لری. له همدې امله ، ځینو خلکو دا ضروری ګڼلې چې روحانی لارښود باید د خپل بصیرت [او شهود] څخه کار واخلی ترڅو د خپل شاګردانو (روحانی مسافران) حالت وڅېړی. که څوک هوښیار نه وی او د ظاهری مسایلو په اړه عقیده لری ، نو د دې پر ځای چې په یاد الهی کې ښکیل شی ، باید په ظاهری عبادتونو او پرله پسې *عوضونو* کې ښکیل شی ، یا باید د هغو کسانو په خدمت کې شامل شی چې ځانونه یې په یاد الهی او تأمل کې وقف کړی دی ، ترڅو د هغوی نعمتونه هم ترلاسه کړی. په داسې حال کې چې په دوامداره توګه په یاد الهی کې بوخت وی ، روحانی مسافر [چې د ظاهری عبادت له درجې څخه پورته شوی او په ظاهری اعمالو کې د نورو پیروی کوی] ښه باطنی حالتونه تجربه کوی او [حتی] فوق العاده کارنامې [لکه معجزات] د یو له لارې پیښیږی . دا درونی حالتونه او خارق العاده کارنامې د دې سبب کیږی چې غیر مستحق روحانی مسافر [د یو کس د ټیټ روحانی کیفیت او په روحانی لاره کې د ابتدایی کېدو له امله] په ځان رښتینولی ، غرور ، خودنمایی او خوشالی [په دې اړه چې یو کس په خپل غلط اټکل او نظر کې له نورو څخه لوړ وی]. باید در نظر داشت که این شرایط و حالتهای مانع تلاش های روحانی هستند. که روحانی مسافر هغوی ته پام وکړی او خپل ځان په دې حالاتو کې ډوب شی، نو دا به د روحانی لارې د ګډوډۍ سبب شی، بلکې ویره دا ده چې روحانی مسافر به په روحانی لاره کې د پرمختګ څخه لاس واخلی. ښه به دا وی چې انسان په ټول عمر کې د تږی په څېر پاتې شی چې حتی د ټول سمندر په اوبو کې هم سیر نه شی کېدای [ځکه چې قناعت د روحانی پرمختګ او کمال مخه نیسی].

د روحانی مسافر پایتخت د مخلوقاتو سره د اړیکو (یعنې د زړه تړون) پای ته رسول دی [یعنې د خدای له هر یو سره پرته له هر څه سره چې تعلق ورسره د هغوی د ناپایدارۍ او د حقیقی قدرت د نشتوالی له امله په نهایت کې ناامیدی او ناامیدی رامنځته کوئ]، له خدای سره تعلق او تنهایی [چې دا د زړه په شان او شوکت کې د زړه د غرور په توګه ممکن کړی. ځلا او جلال د نړۍ ټول روحانی آرزوګانې له منځه وړی]. یو [روحانی] مسافر وویل: "ما له ابدال څخه د پلټنې د لارې په اړه وپوښتل. هغه ځواب ورکړ: تاسو په نړۍ کې داسې ژوند کوئ لکه یو مسافر چې په کوم ځای کې اوسیږی. ما ترې وپوښتل: هغه عمل راته ووایه چې له امله یې زما زړه تل له خدای سره پاتې دی. هغه ځواب ورکړ: مخلوقات ته مه ګورئ ځکه چې لیدل یې تیاره ده. ما ځواب ورکړ: 'دا ضروری دی'. هغه ځواب ورکړ: د هغوی خبرو ته غوږ مه نیسئ ځکه چې د زړه د سختی سبب کیږی. من گفتم : این هم ضروری است . هغه ځواب ورکړ: "له دوی سره هیڅ معامله مه کوئ ځکه چې دا د وېرې سبب کیږی". ما ورته وویل: 'دا هم ضروری ده ، ځکه چې زه خپل ژوند د هغوی په منځ کې تېر کړم. څنګه ممکنه ده چې له دوی سره معامله ونه کړو؟" هغه په ځواب کې وویل: "له دوی سره ژوند مه کوه. له دوی سره ژوند کول تباهی ده". ما ځواب ورکړ: 'دا ناروغی هم نه پرېږدی'. او گفت: "شما به مردم غافل و غافل نگاه می کنید ، به صحبت های جاهلان گوش می دهید ، با افراد بی فایده معامله می کنید (مردم با آرزوهای روحانی پست یا بدون آرزوهای روحی که شرکت آنها برای یک نفر مفید نیست) و هنوز هم می خواهید که قلب شما با خدا باقی بماند؟ دا به هیڅکله ممکن نه وی".

د روحانی کشمکش لوړه سطحه: د روحانی کشمکش لوړه درجه دا ده چې یو روحانی مسافر (*مرید*) خپل زړه په هره لحظه او ثانیه کې د خدای سره حاضر ووینی او دا سطح تر هغه وخته نه ترلاسه کېږی تر څو چې د انسان زړه د خدای غیر له هر څه څخه خالی نه شی او دا د اوږدې روحانی مبارزې پرته ممکن نه دی. کله چې د انسان په زړه کې پرته له ذکر الله هېڅ شی پاتې نه شی ، د الله تعالی عظمت پرې نازل کېږی ، پر هغه د حق نور طلوع کېږی ، او د لوړو عالمو ټولو ظرافتونو پرده کېږی چې صفتونه یې بیان نه شی کېدای. با این حال ، اگر فضل الهی خاص بر مسافر (*مرید*) وی و هر موضوع از این موضوع نازل شود ، باید از چنین حالت روحانی محافظت شود [که این بی قیمتی است] . د روحانی حالت دومره لوړې درجې ته د رسیدو وروسته، ډېری د لویو لارو غلو د یو کس په لاره کې خنډ ګرځی (په روحانی لاره کې پرمختګ او صعود). بزرگترین دزد در راه این است که انسان شروع به بیان چنین حالتهای [به عموم مردم] به عنوان نصیحت و نصیحت می کند و مشتاق موعظه و خطابه عمومی می شود [همانطور که انسان این فرضیه غلط و توهمی را توسعه می دهد که اکنون به مقصد روحانی رسیده است و وقت آن رسیده است که دستاوردهای معنوی خود را در قالب حالات عالی باطنی با عموم شریک کنیم عامه. دا اکثره وخت د دوی سره د مرستې په فکر کې ترسره کېږی مګر په حقیقت کې ، ټیټ نفس (*نفس*) د آرامی ، شهرت ، حیثیت ، عزت او په نتیجه کې د خوشحالۍ او مادی ګټو په لټه کې دی.

دا مشغله ټیټ نفس ته نه بیان کېدونکی خوند ورکوی. دا [په حقیقت] لذت نه دی، دا مسمومیت دی. انسان په بشپړه توګه په دې ساعت تېری کې غرق دی ، په داسې حالت کې چې د خپل ګټې او زیان څخه بې خبره دی. نه یوازې دا ، د دې لپاره چې خطبې اغېزمنې او قابل قبول شی ، سړی په انتخاب کلماتو ، رنګین خبرو ، او د علم د ارضا کولو لپاره ، د قرآن او حدیث څخه قصې ، مثالونه او شواهد لټوی او حاضرینو ته یې وړاندې کوی. بعضی اوقات شیطان این را در ذهن می گذارد: "این کار شما عظیم و عظیم است ، سخنان شما به قلب های مرده حیات می بخشد ، پرده های غفلت [به سمت هدف واقعی زندگی و تلاش های روحانی لازم برای رسیدن به آن] دور می شوند. تاسو د خدای او د هغه د بندانو تر منځ منځګړی یاست ، تاسو د خدای مخلوقات د خیر په لور د کومې ګټې یا پټ مقصد لپاره نه بلنه کوئ ، بلکې دا کار یوازې د صداقت او اخلاص په روحیه ترسره کوئ ". د شیطان دا فریب هغه وخت ښکاره کیږی کله چې د روحانی مسافر د معاصرینو څخه بل څوک هم همدغه فریضه د دعوت او تعلیم ترسره کوی ، چې هغه هم د خطابی د توانایی له امله په خلکو کې محبوبیت لری. که د روحانی مسافر په زړه کې د داسې انسان په وړاندې د حسد احساس پیدا شی ، نو باید پوه شی چې د انسان وعظ د خالص لذت لپاره دی نه د خلکو د ښېګنې او الهی اجر او ثواب لپاره. که د یو چا موخه پرهیزګاره وای ، نو د خپل معاصر واعظ په وړاندې به حسادت نه کاوه. در عوض ، یک نفر می توانست خوشحال باشد که از حمایت یک شخص اضافی برخوردار باشد [برای دعوت مردم به سوی حقیقت ، صداقت و هدف واقعی زندگی]. دا لکه د یو نامعلوم مړی موندل او د ښخولو ذمه واری د هغه پر اوږه وی. که څوک داسې یو کس ومومی چې په دې صحیح کار کې همکاری کوی ، آیا دا به د خوشالۍ ځای وی یا حسد ؟ به همین ترتیب ، مردم غافل و غافل [در حقیقت] مرده اند ، حتی اگر بدن آنها به نظر می رسد که در حال حرکت و حرکت است ، اما آنها ، در حقیقت ، فاقد روح [زنده] هستند. عالم پوهان او بلنه ورکوونکی [ابدی] حقیقتونه مړه ارواح ته ژوند ورکوی. که د حق دعوی کوونکی د بل دعوت کوونکی مرسته او ملګرتیا ترلاسه کړی ، نو دا د یو کس لپاره د تسلی سبب دی نه د غم سبب ، خو عالمان او واعظان دا د تسلی نه ګڼی بلکې هغه د یو بل د قلمرو او واکمنۍ په حدود کې مداخله تعبیر کوی. یو روحانی مسافر باید له دې څخه ډېره وکړی ځکه چې دا د شیطان دام دی چې د هغې له لارې هغه خلک کمین نیسی چې د الهی عرفان دره ته قدم ږدی. خلک په دې دام کې راګیر کیږی ځکه چې د دنیاوالۍ مینه د انسان په مزاج حاکمه ده. خدای متعال فرمایی :

بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا

"... په عوض کې، تاسو د نړۍ ژوند ته ترجیح ورکوئ (یعنی، زودګذر ځمکنی وجود د ابدی ژوند په مقابل کې)."
(قرآن، 87 سوره، آیه 16)

الله تعالی دا هم فرمایلی دی چې شر [او منفی تمایلات او تمایلات] د پخوا څخه په مزاج حاکم وو ، لکه څنګه چې د هغه ذکر په الهی وحی شوی کتابونو او طومارونو د پخوانیو قومونو په کتابونو کې هم موندل شوی دی. خدای فرمایی :

صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾

"دا هم په پخوانيو الهی وحی شويو کتابونو کې ، د ابراهيم او موسی په طومارونو کې موجود دی." (قرآن، 87 سوره، آيات 18 - 19)

دا د روحانی مسافر روحانی مبارزه، کوشش، او روزنې يوه لنډه خاکه ده. په راتلونکو فصلونو کې به تفصيلی ګامونه وړاندې شی چې کوم باطنی صفات بايد له منځه يوړل شی او څنګه بايد هغه ته ورسيږو او کوم باطنی صفات بايد په زړه کې زينت شی.

د انسان تر ټولو غالب او غالب خصلتونه د معدې ، خصوصی غړی او ژبې شهوت دی. پس از آنها ، اين خصلت خشم است که آنها را حمايت می کند. له دې شهوت سره د عادت کېدو او عادت کېدو وروسته د انسانانو په زړونو کې د دنياپالنې مينه زياتېږی او د شتمنی او شهرت غوښتنه پيدا کېږی. د دې آرزو په رحم کې د غرور ، نفس پر صداقت او ځان لوړوالی ميکروبونه پيدا کېږی او انسان په هغو کې داسې راګير کېږی چې د خلاصون تصور هم نه شی کېدای. سړی يوازې د دين هغه اړخونه خوښوی چې د حاکميت ، حيثيت او قدرت وسايل په کې لری. د موضوع شدت او حساسيت ته په کتو سره به د دې دوو بابونو په پای کې په هغو منفی باطنی ځانګړتياوو بحث وکړو چې د زړه او روح د تباهی سبب کېږی. اين بحث در هشت کتاب آينده [يا فصل های *"احياء العلوم الدين"* يا "احيای علم راه الله" از چهار جلد سوم کتاب که با هشت فصل بعدی اين اثر مطابقت دارد] خواهد بود. لومړی، د معدې او د خصوصی غړو شهوت. دويم، د ژبې خطرات. دريم ، قهر ، کينه او حسادت ؛ څلورم ، د دنيايی توب غندنه او د هغه د فريب په اړه جزييات ؛ پنځم ، له شتمنی ، مادی شتمنيو او بخل سره مينه . شپږم، خودنمايی [د ځان او ځان محوری خصلتونو د ښودلو سره مربوط] او د شهرت مينه. اووم ، غرور او غرور ؛ او اتم : د ځان فريب حالت. از طريق اين هشت کتاب، هدف ما محقق خواهد شد که در مقابل ما قرار دارد از جلد سوم *"احياء* علوم الدين" يا "احيای علم الراه" [که در مورد روشن کردن صفات مخرب منفی باطنی است که باعث تباهی قلب و روح انسان می شود تا بتوان اقدامات حفاظتی را در برابر آنها اتخاذ کرد]. در اولين فصل از دو فصل قبلی (غزالی آنها را به عنوان کتاب ياد می کند) ، ما ويژگی های درونی و خصوصيات يا تشريح قلب را واضح کرده ايم ، زيرا قلب منبع و محل سکونت تمام خصليت های مخرب باطنی است ، و نجات بخش ، فرخنده ، زندگی و موفقيت است که خصوصيات باطنی را به ارمغان می آورد (*Munjiyaat*))] که انسان را به سوی خوشبختی ابدی و پيروزی بی پايان رهنمايی می کند] . دويم کتاب (يا فصل چې دا اوسنی کتاب دی) د تمدن او ښايسته کولو ميتودولوژی وړاندې کړی دی او د زړه د ناروغيو او ناروغيو لپاره د بشپړ شفا لپاره درملنه تجويز شوې ده. دا بحث لنډ و ، خو راتلونکې فصلونه به جزئيات ولری.

وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

"له الله تعالی پرته د ښو اعمالو لپاره هيڅ څوک قادر نه دی ، زه ټول توکل پرې وکړم او د ټولو مرستو او اړتياوو لپاره بې وقفه هغه ته رجوع کېږم".

دریم څپرکی - د ټیټ ځان څخه د دوو غلبې بنسټیزو خواهشاتو منګولو ماتول

د غزالي دریم کتاب د هغه د *شاهکار "احیٰ العلوم الدین"* یا "د خدای د لارې د معرفت احیاء" په دریم ټوک یا څلورمه برخه کې د هغه د شاهکار اثر "احیاء الهی الدین" په ماتولو سره د دوو زورورو خواهشاتو په خوړو کې افراط او په نفساني لذتونو کې افراط کولو په اړه خبرې کوي. دا دوه خواهشات د هغوی د وسواسي طبیعت له امله ډېر ځواکمن دي، روغتیا یې په خطر کې اچوي، او د ژوند د اصلي هدف په اړه بې پروایي او غفلت رامنځ ته کوي، چې د معنوي هڅو او هڅو لپاره لږ یا هیڅ ځای نه پرېږدي. روحاني سفر په نفساني خوندونو او جسماني تعقیب کې د افراط له امله په بشپړه توګه خنډ ګرځي او د غیر ځان محوري مثبتو هڅو لپاره لږ ځای پرېږدي. د نفساني خوندونو لپاره بې کنټروله خواهش، د نورو سره د همدردۍ پر بنسټ د مثبت نوعدوستۍ هڅو لپاره لږ ځای پرېږدي. په عوض، د ځان محوري وسواس یو کس د ځان غوښتنې او د هغې د ټولو کمزوري کونکو پایلو ته رهنمایي کوي چې ټول د لیدلو لپاره څرګند دي. د نړۍ په بیلابیلو معنوي روایتونو کې، لوږه د معنوي کارونو لپاره د یوې وسیلې په توګه کارول شوې ده، چې د مسافرینو لپاره لاره اسانه کوي. غزالي بیا ټینګار کوي چې په خوراک کې جزوي لوږې او خویشتنداري د یوې وسیلې په توګه زموږ د روحاني هڅو لپاره اسانتیاوې برابروي چې په خپل وار د بدبختانو، محرومینو او هغو کسانو لپاره چې په رنځ کې ځپل شوي مثبت ایثار کوششونه او همدردي ته وده ورکوي. یو ځل چې د روح وضاحت او د زړه حساسیت د بنیادي خواهشاتو د مخنیوي له لارې وده وکړي، سړی د خپل وجود په هر اعصاب، ریښو او اتوم کې د نورو درد او کړاو احساس کوي. د نورو ناروغي په خپله ناروغي ګرځي ، د نورو غم د خپل غم ، د نورو ستونزې په خپله ستونزه ګرځي ، او د نورو درد او کړاوونه د خپل ځان درد او کړاو ګرځي. انسان دیگر خودخواه ، خود محور و سخت دل باقی نمی ماند زیرا کسی به سمت تلاش های نجیب از طریق یک نیروی بی وقفه که از داخل سرچشمه می گیرد سوق داده می شود. دا په خپل وار سره په روحاني لاره کې د انسان عروج ته سوق ورکوي. د غزالي دا کتاب چې عنوان یې دی " د دوو خواهشاتو ماتول " دلته په لنډه توګه په لاندې ډول وړاندې کیږي :

یوه شئ چې د آدم د اولادونو لپاره تر ټولو وژونکې او ویجاړونکې شهوت د معدې شهوت دی. له دې امله ، آدم او حوا (د ټول بشریت پلار او مور) (السلام علیهم السلام) له آسمان څخه شړل شول او دې دنیا ته ولیږل شول [چې نوی ژوند پیل کړي چې په کشمکش ، زحمات ، سخت کار ، چالشونو ، ناخوښایندو حالاتو او نامطلوب شیانو لکه درد ، رنځونه ، غمونه ، لوږې ، بیمارۍ او غمیزې چې په متناقض ډول هلته دي چې موږ سره مرسته کوي چې د الهی حضور په سیوري کې خپل اصلي آسماني سرچینې ته لاره ومومو]. هغوی د یوې ونې له خوړلو څخه منع شوي وو ، خو شهوت پرې غلبه وکړه ، او په پای کې یې له ونې څخه خوړل. د دې نافرمانۍ په نتیجه کې ټول هغه عیبونه چې تر هغه وخته پټ وو ، ښکاره شول.

معده - د ټولو شهوانو، خواهشاتو او غلبه کوونکو غوښتنو سرچینه: حقیقت دا دی چې معده د ټولو خواهشاتو سرچینه او سرچینه او د ټولو زیانونو سرچینه ده. د معدې شهوت د نفساني لذتونو شهوت ته لمن ورکوي. کله چې د یو کس خیټه

ډکه وی ، سړی په دې فکر کوی چې له حده زیات نفسانی لذتونو کې ښکیل شی. د خوړو او جماع له حده زیات خواهشات، د شهرت او مادی شتمنیو (شتمنی) لپاره آرزو پیدا کوی. شهرت او شتمنی دوه شیان دی چې د ودونو او ښو ډوډۍ د زیاتوالی سرچینه ده. فراوانی ثروت و افراط در شهرت ، تکبر ، تمایل به پیشی گرفتن از دیگران را در رقابت [برای چیزهای مختلف مادی] ایجاد می کند ، و احساسات حسد را نسبت به کسانی که برتر از یک هستند و از رحم آنها بدی های تظاهر ، فخر ، غرور و امثال آنها را پیدا می کند. احساس تندی ، دشمنی و کینه در نتیجه آن منفجر می شود. بیا سړی په بغاوت ، نافرمانی ، او بغاوت کې غرق کیږی او په بدی او فحشا غرق کیږی. دا ټول د معدې د خالی نه ساتلو پایلې او ثمره دی ځکه چې دا ټول غرور او نشې دی چې د ډوډۍ خوړل یې پوره کړی. اگر کسی نفس خود را از گرسنگی ذلیل نگه داشته باشد و محافظ دقیق و مراقب گذرگاه های شیطان (رگ های گردش خون در بدن) باشد ، هرگز به عصی متوسل نمی شد [علیه اصول شرافت ، مدنیت ، خیر عمومی و احکام الهی]. در عوض ، کسی باید از خدا اطاعت می کرد و در راه تکبر ، خودنمایی ، نافرمانی و بغاوت قدم نمی گذاشت. نه به ځوک په دنیوی لذتونو کې ډوب شوی وی او نه به یې دا تیروتنه کړې وی چې دنیوی (دنیا) ته به یې د ابدی (آخرت) ترجیح ورکړې وی او نه به یې په دنیوی شتمنیو او شتمنیو باندې داسې حمله کړې وه لکه سکاری چې په خپل ښکار باندې حمله کوی. سره له دې ، د معدې د شهوت زیانونه دومره خطرناک او وژونکی دی ، چې ضروری ده چې د خدای بندگان (ټول انسانان) د هغه د خطرونو او د هغه د ژغورنې په اړه خبر کړو. همداسې د جنسی شهوت حالت دی ځکه چې دا د معدې شهوت تابع دی. ما این بحث را با کمک و توانایی خداوند در چند بخش [از این فصل] تکمیل خواهیم کرد . په لومړۍ برخه کې به د لوږې فضیلت او د لوږې غندنه تشریح شی او بیا به د لوږې ګټې ذکر شی. وروسته به د کم خوړو او د ډوډۍ په ځنډولو سره د معدې شهوت له منځه وړلو لپاره د روحانی هڅې طریقه روښانه شی. د لوږې د ګټو په اړه به د خلکو د حالاتو توپیرونه ذکر شی. وروسته له هغې به د شرمګاه د شهوت په اړه خبرې وشی. وروسته به دا څرګنده شی چې آیا د یو روحانی مسافر واده کول ضروری دی او که نه. وروسته له هغې به د هغو کسانو فضیلتونه ذکر شی چې د معدې ، شرمگاه او سترګو د شهوت مخالف دی.

برتری از گرسنگی و محکومیت پرخوری

روایات [حضرت محمد صلی الله علیه وسلم] در مورد فضیلت گرسنگی به شرح زیر است:

جاهدوا انفسکم بالجوع والعطش فان الاجر فی ذالک کاجر للمجاهد فی سبیل اللّٰه فانه لیس من عمل احب الی اللّٰه من جوع وعطش

"روحانی مبارزه وکړئ او د نفس سره له لوږې او تږی مبارزه وکړئ ځکه چې دا د الله تعالی په لاره کې د خپل دفاع [مشروع] دفاع [په وړاندې د خارجی تېری په وړاندې د ژوند ، آزادی ، مال او سلامت] په لاره کې دی. دا ځکه چې د خدای لپاره له لوږې او تنده څخه زیات محبوب عمل نه شته."

عبدالله بن عباس رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی:

لا یدخل ملکوت السموات من ملا بطنه

"د آسمانونو فرښتې هغه کس ته نږدې نه کیږی چې معده ډکه کړی [دا ښیی چې د ژوند د هدف څخه د غفلت په حالت کې افراط کوی او هڅه کوی چې د هغه د ترلاسه کولو لپاره باید ترسره شی]."

البسوا وكلوا واشربوا فى انصاف البطون فانه جزء من النبوة

"جامي واغوندئ [د جامو سره چې هغه څه چې باید پټ شي] ، وخورئ او څښاک په معده نیمه خالی ځکه چې دا د نبوت یوه برخه ده."

الفكر نصف العبادة وقلة الطعام هى العبادة

"فکر کول نیمايي عبادت دی او لږ مقدار خواړه خوړل بشپړ عبادت دی."

افضلكم عند الله منزلة يوم القيامة اطولكم جوعا وتفكرا فى الله سبحانه وابغضكم عند الله عز وجل يوم القيامة كل نوم أكول شروب

"د قیامت په ورځ به تر ټولو لوړ رتبه کس هغه څوک وی چې ډېر وږی پاتې شوی وی او د خدای په اړه به یې ډېر فکر کاوه. د قیامت په ورځ به هغه شخص د خدای په نظر کې ټیټ وی چې به یې ډېر ویده ، خوړل او څښل . "

لا تميتوا القلب بكثرة الطعام والشراب فان القلب كالزرع يموت اذا أكثر عليه الماء

"خپل زړونه د خوراک او څښاک په کثرت مړه مه کوئ. دا ځکه چې زړه د کرنیزې ځمکې په څیر دی - کله چې په زیاتو اوبو خړوب شی ، ویجاړ کیږی."

ماملا ابن آدم وعاء شرا من بطنه حسب ابن آدم لقيمات يقمن صلبه وان كان لابد فاعلا فثلث لطعامه وثلث لشرابه وثلث لنفسه

"ابن آدم (یعنی انسان) هیچ لوښی را که از معده بدتر باشد پر نکرده است. د آدم د زوی لپاره یو څو لقمه کافی ده چې ملا نیغه ساتلای شی. که چیرې د ډکولو اړتیا وی ، نو معده باید په دریو برخو وویشل شی - یوه برخه (د معدې دریمه برخه) د خوراک لپاره ، یوه برخه د اوبو لپاره او یوه برخه د تنفس لپاره (یعنې د معدې دریمه برخه باید خالی پرېښودل شی تر څو اسانه ساه واخلی او له زیاتو خوړو او څښاک څخه ډډه وکړی تر څو د جسمی روغتیا لپاره طبی اغیزې ولری). (دا روایت د حدیث په ټولګه *ترمذی* کې د صحابه پیغمبر مقدام رضی الله عنه نقل شوی دی)

در یک روایت طولانی از اسامه بن زید و ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است :

ان اقرب الناس من الله عزوجل يوم القيامة من طال جوعه وعطشه وحزنه في
الدنيا الاحفياء الاتقياء الذين ان شهدوا لم يعرفوا وان غابوا لم يفتقدوا تعرفهم
بقاع الارض وتحف بهم ملائكة السماء نعم الناس بالدنيا ونعموا بطاعة الله
عزوجل افترش الناس الفرش الوثيرة، وافترشوا الجباه والركب، ضيع
الناس فعل النبيين واخلاقهم وحفظوها، هم تبكي الارض اذا فقدتهم
ويسخط الجبار على كل بلدة ليس فيها منهم احد لم يتكالبوا على الدنيا
تكالب الكلاب على الجيف، اكلوا العلق ولبسوا الخرق شعثا غبرا يراهم
الناس فيظنون ان بهم داء وما بهم داء، ويقال قد خولطوا فذهبت عقولهم وما
ذهبت عقولهم، ولكن نظر القوم بقلوبهم الى امر الله الذي اذهب عنهم الدنيا
فهم عند اهل الدنيا يمشون بلا عقول عقلوا حين ذهبت عقول الناس، لهم
الشرف في الاخرة يا اسامة اذا رايتهم في بلدة فاعلم انهم امان لاهل تلك البلدة،

ولا يعذب الله قوما هم فيهم الارض بهم فرحة، والجبار عنهم راض اتخذهم
لنفسك اخوانا عسى ان تنجوا بهم، وان استطعت ان ياتيك الموت وبطنك
جائع وكبدك ظمآن فافعل، فانك تدرى بذلك شرف المنازل وتحل مع
النبيين وتفرح بقدوم روحك الملائكة، ويصلي عليك الجبار

"د قیامت په ورځ به هغه خلک الله ته نږدې شي چې ډېر وږی او تږی او پښیمانی پاتې شوی وی. دا خلک دومره پټ *متقون* دی چې که حاضر وی څوک به یې نه ګوری او که نه وی څوک به یې نه لټوی ، که څه هم د ځمکې هره ذره ورسره اشنا وی او فرښتې یې احاطه کړې وی. دا خلک په نړۍ کې تر ټولو غوره دی. [نور] خلک په نرمو او آرامو بسترو باندې ځملاستل په داسې حال کې چې تندی یې سجده کوی او په ګونډو کیږی. [نور] مردم راه شریف و اخلاق [عالی] انبیایان را هدر داده اند در حالی که آنها را حفظ کرده اند [با پذیرش آنها در اعماق روح خود] . زمین برای آنها گریه می کند وقتی که آنها [از وجودشان الأرضی] می روند و غضب الهی بر شهر نازل می شود که هیچ کس از آنها وجود ندارد [زیرا آنها وسیله نعمت الهی در جایی که آنها زندگی می کردند] . آنها مانند سگ ها به لاشه افتاده اند ، عاشق دنیاپرستی نمی شوند. دوی لږ تر لږه اړتیا خوری، زاړه او څیرې جامې اغوندی او بې نظمه ژوند کوی. خلک هغوی ته ګوری ، داسې عقیده لری چې ښایی دوی په کومه ناروغی اخته وی ، که څه هم په حقیقت کې ، دوی هیڅ ډول ناروغی نه لری. ځینې خلک هغوی احمقان بولی ، سره له دې چې عقل یې لوړ او تیز عقل لری. اما ، آنها عقل ندارند که مردم دنیا به آن چشم داشته باشند و خدا از آنها دور نگه داشته باشد. دنیوی خلک فکر کوی چې شاید دوی بې عقل ګرځی [او عقل چې په نړۍ کې په آرامه توګه ژوند کولو ته اړتیا لری] ، سره له دې چې دوی خپل عقل ساتی کله چې عقل له نورو څخه جدا شی [د افراطی شهوت یا احساساتی ، روانی او نورو پریشانیونو له امله]. ای اسامه ! عزت و فضیلت برای چنین اشخاص در آخرت است. کله چې تاسو هغوی په کوم ښار کې ووینئ ، نو هغه د هغه ښار لپاره د سولې امر وګڼئ. خدای داسې ملت په مصیبت کې نه اچوی چې داسې خلک پکې موجود وی. ځمکه له دوی څخه خوشحاله ده او خدای ترې راضی دی. هغوی خپل ورونه جوړ کړئ ، شاید تاسو هم د هغوی په وسیله خلاصون ترلاسه کړئ. که دا کار وکولای شې چې د مړینې وخت مو راشی ، معده دې وږی وی او پښتورګی دې تږی وی ، همداسې

وکړئ. تاسو به په آخرت کې تمایز ترلاسه کړئ ، تاسو به د انبیاء سره ژوند وکړئ ، فرشتې به ستاسو د روح په راتلو راضي شي [بېرته آسماني بنیادونو ته] او الله تعالی به تاسو باندې رحمت وکړي. (دا حدیث په کتاب *الزهد* له خطیب او په *الموعوذ* کې ابن الجوزي د صحابه نبوي اسامه بن زید او ابو هریره رضی الله عنه نقل شوی دی (د حافظ عراقي (یو لوی *حدیث* (حدیث پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم) عالم چې تصدیق یې کړی دی *(* حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم) د غزالي په کتاب "احیای علم د الهی الهی" کې ذکر شوی دی)

حضرت عیسی مسیح صلی الله علیه وسلم رضی الله علیه وسلم به شاګردان ومعاونین (*حواریون*) فرمایلی دی: "معده وږی وساتئ وبدن لغړ وساتئ [پرته له دې چې هغه غړی چې باید له حیا څخه پټ شي او د *شریعت* له مخې یې وساتل شي] ، ترڅو په زړونو کې د خدای د شهادت توان پیدا شي". یو ورته روایت د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خوا راغلی دی چې د طاووس له خوا روایت شوی دی. تورات (یو بل الهی کتاب چې پر حضرت موسی صلی الله علیه وسلم نازل شوی دی) یو روایت لري چې الله تعالی یو چاق عالم نه خوښوي ځکه چې چاغې د غفلت او په خوړو کې افراط نښه ده. دا یو بد عادت دی په ځانګړې توګه د [مذهبي] عالمانو. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو بل روایت داسې دی:

ان الشیطان یجری من ابن آدم مجری الدم فضیقوا مجاریه بالجوع والعطش

"شیطان د آدم د اولاد په رګونو کې [د وینې د دوران] په رګونو کې روان دی. د هغه لارې د لوږې او تندې له امله تنګ کړئ." (دا روایت د ابن ابی دنیا *په حدیث تولګه کې نقل* شوی دی)

عایشه رضی الله عنه [همسر النبی صلی الله علیه وسلم] می گوید : « حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هرگز غذا را به اندازه کافی نمی خورد . کله ناکله به مې پر هغه د لوږې نښې لیدل او ژړل به مې پر ګېډه به مې کېښود او ویل به مې چې ستا ټول عمر دې تېر شي! تاسو باید لږ تر لږه هغه اندازه وخورئ چې تاسو ته قوت درکوي او ستاسو لوږه له منځه وړي. هغه به ځواب ورکاوه: اې عایشه! برادران بسیار مصمم من [از گذشته مانند آدم ، نوح ، ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب ، یوسف ، داود ، سلیمان ، موسی ، یوحنا و عیسی (علیهم السلام علیهم السلام) در مورد آزمایش ها ، مصیبت ها و رنج های بسیار بزرگتر از این صبر کرده بودند . کله چې دوی له دنیا څخه رخصت شول او د خپل رب په حضور کې راغلل ، هغوی ته عظیم اجر او بې حد عزت او مقام لوړ و. من احساس شرم می کنم که ممکن است فردا برای من اتفاق بیفتد که من به درجه کمتری از آنها [در حضور خدا] به دلیل آسایش زندگی چند روزه [که به اندازه آن کوتاه است] بدست آورم. زما لپاره ښه دا ده چې د څو ورځو صبر او سختۍ زغم وکړم نه دا چې سبا په آخرت کې یوه کمه ونډه واخلم او زه بل څه نه خوښوم پرته له دې چې د خپلو دوستانو او ورونو په ملګرتیا کې واوسم". عایشه رضی الله عنه وایي: «له دې خبرو څخه یوه اونۍ هم نه وه چې له خپل رب سره وکتل».

د لوږې ګټې او د شخړې زیانونه

سوال چې د لوږې د فضیلت په اړه مطرح کیږي دا دی: "ولې د یو عمل دومره فضیلت شته چې معده درد کوي؟ که د درد او کړاو [لکه لوږه] په معرض کې اچول یو ښه کار وای ، نو کیدای شي د دې کار نورې ډولونه هم وي لکه د لرګي سره ځان وهل ، د ناخوښو شیانو خوړل او داسې نور. خو ګورو چې داسې کارونه روا نه دي، نو بیا ولې معدې ته محرومیت ورکول ښه کار ګڼل کیږي او د ټولو ښو اعمالو بنسټ ګرځیدلی دی؟" د دې پوښتنې ځواب دا دی چې لوږه د دوا په څېر ده. که څوک د دوا په وسیله روغ شي او اتکل وکړي چې د دوا د ترخې او ناخوشایندی له امله یې روغتیا ته رسېدلی دی او دې نتیجې ته ورسېږي چې هر تریخ او ناخوشایند شی ګټور دی او له دې امله د هر تریخ او ناخوشایند شي په خوړو پیل وکړي ، نو ورته ویل کېږي چې د دوا تریخ والی هغه څه نه دی چې په روغتیا کې اغېزمن دی بلکې هغه خاصیت لري چې یوازې طبیبان پرې پوهېږي. همداسې د لوږې قضیه ده. [مذهبي] عالمان د هغه له ګټو سره بلد دي.

څوک چې وږی پاتې شی په داسې حال کې چې په الهی شریعت کې د لوږې په فضیلت باور لری ، پرته له دې چې څوک د لوږې په ګټو پوه وی یا نه ، ګټې ترلاسه کوی. خو د هغو کسانو په خاطر چې غواړی د عقیدې له سطحې څخه د علم کچې ته پرمختګ وکړی، د لوږې ګټې به تشریح شی. د لوږې لس ګټې دی چې دلته په جلا توګه په لاندې ډول تشریح شوی دی:

لومړۍ ګټه - طهارت ، شفافیت او سست والی د زړه (صفای *القلب*): طهارت ، شفافیت او سست والی د زړه کمال د باطنی دوراندیشی او د واقعیت د لیدلو توان (*بسیره*) شامل دی. شخړه د ذهن سست والی پیدا کوی ، د زړه رڼا کمېږی ، ذهن تیارېږی ، بخارات لکه د نشه کوونکو په څېر ، په دماغ کې خپرېږی او په داسې ډول احاطه کېږی چې د فکر لپاره ځای نه پرېږدی ، زړه د هېڅ شی د درک توان نه لری او د فکر او پوهې ټولې قواوې کمېږی. یو ماشوم چې ډېر خواړه خوری ، د حافظې ځواک کموالی تجربه کوی ، ذهن تیاره کیږی او ذکاوت په سستی بدل کیږی. ابو سلیمان الدارانی رحمه الله [مشهور عرفانی و قدیس] می فرماید: "قحط را قبول کنید زیرا نفس پایین را ذلیل می کند [که به هر میل پست ، منفی ، مضر و ناپاک ، صفت و خصلت باطنی متمایل است] ، در قلب نرمی ایجاد می کند [در مقابل قسوة قلب ، بی رحمی ، استکبار و خودخواهی] و می تواند وارث المعارف السماوية (علم الذي يأتي مع حالة عرفان الهی یا *معاریفه*)". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

احيوا قلوبكم بقلة الضحك وقلة الشبع وطهروها بالجوع تصفو وترق

"خپل زړونه د خندا او لږ خوړو سره ژوندی وساتئ او له لوږې یې پاک کړئ. دوی به پاک او نرم پاتې شی [چې په خپل وار به په روحانی لاره کې د صعود سره مرسته وکړی]."

شبلی رحمه الله (یو مشهور ولی او عرفانی) وایی: "هرکله چې زه په یوه ورځ وږی پاتې شوم [خالص] د الله په خاطر ، په زړه کې مې د حکمت او علم نوی منظرې پیدا شوې چې پخوا مې ناپېژندل شوې وې". واضح ده چې د عبادت اصلی مقصد د تفکر ترلاسه کول دی چې انسان د علم او معرفت روحانی پرده پورته کوی او روحانی حقیقتونه (*حق*) او پرخوری په دې لاره کې تر ټولو لوی خنډ دی. لوږه دروازې د الهی علم او عرفه (*معرفه*) پرانیزی او دا په خپل وار د جنت دروازه ده. په دې برخه کې ، لوږه د جنت د دروازې د ټکولو رول لوبوی. لقمان رحمه الله (د داود صلی الله علیه وسلم په وخت کې د بنی اسرائیل یو مشهور ولی) خپل زوی ته وویل : " ای زویه! کله چې معده ډکه شی ، د تفکر قوت خوب ته ځی ، حکمت ګونګی کیږی او اندامونه د عبادت لپاره هېڅ ظرفیت او انرژی نه لری". بایزید البستمی رحمه الله (مشهور قدیس وعرفانی) وایی: "کله چې بنده وږی وی ، حکمت لکه باران له زړه څخه نازل کیږی". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

نور الحكمة الجوع والتباعد من الله عز وجل الشبع والقربة الى الله عز وجل حب المساكين والدنو منهم لا تشبعوا فتطفئوا نور الحكمة من قلوبكم ومن بات في خفة من الطعام بات الحور حوله حتى يصبح

"نور حکمت د لوږې دی او د خدای څخه د لرې والی دلیل شخړه ده. د خدای قرب او قرب په دې کې دی چې له بې وزلو سره مینه وکړو او ورته نږدې واوسئ. ډوډۍ مه خوره ، په زړه کې به د حکمت شمع مړه کړې. یو کس چې معده سپکه وی ، تر سهاره پورې د آسمانی ملګرو له خوا احاطه کیږی." (دا روایت په حدیث ټولګه *ابو منصور الدیلمی* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه نقل شوی دی)

دویمه ګټه – د زړه نرمښت او نرمی: زړه د لوږې له امله نرم کېږی او په هغه کې د الهی ذکر سره د خوند موندلو ظرفیت پیدا کېږی. ډېری وختونه الهی ذکر د زړه له حضور سره وی خو په کې نه لذت وی او نه دل پرې حرکت کوی ،

ګواکې د زړه او الهی ذکر په منځ کې پرده ده چې *قصوا* یا د زړه سختی او بې حساسیته بلل کېدای شی. کله ناکله په زړه کې دومره نرمی او نرمی وی چې د الهی یادوني څخه بې ساري خوند ومومی. د دې لذت د ترلاسه کولو تر ټولو ښکاره دلیل د معدې خالی والی دی. جنید رحمه الله - یو لوی پیر او عرفانی وایی: "ځینې خلک په ډوډۍ کې افراط غواړی او په عین وخت کې له الهی سره د صمیمی خبرو خواخوږی غواړی". ابو سلیمان دارانی رحمه الله الرحمن الرحیم ، می گفت : " وقتی که انسان وږی وتږی ، قلب سست و نرم می شود . کله چې معده ډکه وی ، زړه ړوند او کدورت لری". له دې تفصیل څخه څرګندېږی چې د فکر او عقل *او معرفت او قرب* له الهی یا معرفې سره یو شی دی او په هغه کې لذت موندل بېل شی دی.

فایده سوم - تواضع و نرمی قلب: فایده سوم من الوحة هي أن تواضع و لطافت را به وجود می آورد ، و تکبر و نشوة به پایان می رسد - وهم سرچشمه های عصیان و غفلت در قبال الله . نفس پایین تر لوږې نه نرم کیږی او نه ذلیل کیږی. کله چې څوک وږی وی ، نو د خپل رب نوم اخلی ، اطاعت یې کوی او عاجز او عاجز پاتې کیږی [د الله په وړاندې چې په خپل وار انسان مجبور کوی چې د نورو په شاوخوا کې ښه کارونه وکړی]. د لوږې په وخت کې د ډوډۍ او یوې جرعه اوبو د نه لرلو له امله د انسان قوت کمزوری کیږی او ژوند تنګ شی. تا زمانی که انسان شاهد ذلت و ضعف خود نباشد ، نمی توان به عظمت و عظمت و قدرت رب خود اعتراف کرد . د انسان ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب (*سعده*) په دې کې دی چې د *ذلت او ناتوانی په سترګو خپل نفس وګوری*. او د خدای شاهدی د جلال او قدرت مطلق په سترګو ، تل وږی او محتاج پاتې کېدل ، په دې ضرورت او پریشانی کې خوښی ومومی. له دې امله کله چې د نړۍ خزانې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وړاندې وښودل شوې، هغه وویل:

لابل اجوع یوما واشبع یوما فاذا جعت صبرت و تضرعت واذا شبعت شکرت

"نه (زه هغوی نه غواړم)! بلکې یوه ورځ به وږی پاتې شم او بله ورځ به خورم. کله چې وږی پاتې شم ، زه به صبر وکړم او ستا په وړاندې به ژړا وکړم (ای خدایه!) [در حالت محتاج مطلق تو ، سجده در تسلیم اعلیحضرت و قدرت] و [در روز] وقتی که من غذا بخورم ، من از شما سپاسگزاری عمیق خواهم کرد!" (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

معده او خصوصی غړی دواړه د دوزخ دروازې دی او هغه لاره چې هغه ته ځی د شخړو څخه تېرېږی. تواضع و فروتنی [در حضور خدا] دروازه های بهشت هستند و راه منتهی به آن از لوږه می گذرد. څوک چې د دوزخ دروازه بنده کوی ، یقیناً د جنت دروازه پرانیزی ځکه چې جنت او دوزخ د یو بل په مقابل کې دی لکه د ختیځ او لویدیځ. له یو څخه لرې کیدل ، یو بل ته نږدې کوی.

څلورمه ګټه ــ د الهی قصاص یادونه او د خلکو د مصیبتونو او کړاوونو د حالت څخه درس اخستل: څلورم ګټه دا ده چې انسان عذابات الهی نه هېروی او د هغو خلکو یادونه کوی چې په ځینو کړاوونو کې راغلی دی. داسې پیښیږی چې یو سیر شوی کس لوږه هېروی. هوښیار هغه څوک دی چې د آخرت مصیبتونه په یاد کوی کله چې څوک په مصیبت کې وی. تږی ، باید تصور وکړو چې خلک به د قیامت په میدان کې د قیامت په ډګر کې تنده وکړی. د وږی په توګه باید د دوزخ د اوسېدونکو لوږه تصور کړو. کله چې وږی او تږی شی نو اغزی ونې به وخوری او قیح او وینه به وڅښی. عذاب آخرت و درد و رنج آن نباید از نظر بنده محو شود ، زیرا این امر باعث ترس از خدا می شود و انسان با احتیاط قدم می گذارد ، و خود را از گناهان نجات می دهد. څوک چې په دام کې د ذلت او مالی ستونزو او هر ډول مصیبت او یا په کوم ناروغی اخته نه وی ، د آخرت له عذاب څخه غافل او غافل کیږی. نه دا خبره د انسان په ذهن کې پاتې کیږی چې سبا به د قیامت په ورځ حساب وی ، او نه د خدای خوف په زړه کې حاکم دی. نو دا به ښه وی چې یو بنده د کومې اندیښنې یا ازموینې سره مخامخ شی. که داسې نه وی ، لږ تر لږه یو څه اندیښنه او محاکمه باید د یو کس په نظر کې پاتې شی. تر ټولو لویه ازمایښت او اندیښنه چې د درد سبب ګرځی ، د لوږې اندیښنه ده. څوک هر څه زغملی شی مګر لوږه نه. د آخرت د عذاب د یادونې تر څنګ د لوږې بې شمېره ګټې هم لری. راز ازمیابه و مصیبت هایی که انبیاء و اولیاء با آن مواجه هستند این است که به وسیله این مصیبت ها ، آخرت همیشه در مقابل آنها باقی می ماند و یادآوری و تصور دائمی بدون مانع از آخرت منجر به پیشرفت در مراتب روحانی آنها می شود . یو چا له حضرت یوسف (صلی الله علیه

وسلم څخه وپوښتل: ولې وږی پاتې کیږئ په داسې حال کې چې د مصر د خزانو کیلی ستا په لاس کې دی؟" هغه په ځواب کې وویل: "زه وېرېږم چې په ډوډۍ خوړو سره به وږی [غریب او بې وزله] له پامه وغورځوم". د لوږې او فقیرانو یادونه هم د لوږې د بې شمېره ګټو څخه یوه ګټه ده ځکه چې د خلکو په وړاندې د مهربانی او رحمت احساسات او د هغوی د خوراک غوښتنه کوی. څنګه به یو سیر شوی کس د وږی درد درک کړی؟

پنځمه منفعت - د شهوت له منځه وړل او د نفس ټیټ تابع چې انسان د شر سبب ګرځی (*نفس العماره*): دا تر ټولو لویه ګټه ده. اساس تمام ګناهان [و بدکاری] شهوت ها و توانایی های انسانی (هم اعضای بدن و هم توانایی های داخلی) است که توسط غذا کمک می شود. که د خوړو مصرف کم شی ، شهوت او حرص کمزوری شی ، فزیکی قوت هم کمزوری کیږی. د نیکمرغۍ کمال دا دی چې انسان په نفس باندې غلبه ولری او د بدبختی کمال دا دی چې ټیټ نفس په هغه باندې تسلط ولری. لکه څنګه چې یو وحشی یاغی آس د اوبو او علوفه څخه د محرومولو په وسیله رام کیږی ، همداسې یاغی او سرسخته ټیټ نفس د لوږې په وسیله لاندې کیږی. آس چې سرکښ وی او ډېر خوری او څښی ، سرکشی یې نه کمېږی بلکې ډېرېږی. همداسې د نفس ټیټ نفس حالت دی ، ځکه چې ډېر [او مجلل] خواړه ، په ځانګړې توګه هغه خواړه چې هغه یې خوښوی او غواړی ، هغه نور فاسق او نافرمانی کوی. یو چا له یو حکیم څخه وپوښتل: "ته ډېر کمزوری یې او د خپل ژوند یو نازک پړاو ته ننوتلی یې. ولې خپل بدن [د خوړو سره] نه پالوئ؟" هغه ځواب ورکړ: "ورور! دا بدن ډېر ژر مغرور کیږی او که لږ لږ واګې یې سست شی ، نوی شیطانی کارونه پیل کوی. زه یې نه پالم چې سرکشی ونه کړی او ما په هلکه کې نه کړی. ښه به دا وی چې په سختۍ سره یې معامله وشی ، پرته له دې چې په ګناهونو کې ښکیل شو ". ذون نون المصری (رحمه الله - یو مشهور مصری قدیس او عرفانی) وایی: "کله به مې ډوډۍ خوړله ، په ګناه کې ښکېل شوم او یا به مې په زړه کې فکر کاوه". عایشه رضی الله عنه زوجة حضرت محمد صلی الله علیه وسلم می ګوید: "بعد وفاة حضرت محمد صلى الله عليه و آله وسلم، ظهور البدع الأول (*البدع* أو الشيء الجديد الذي يتعارض مع اصول الإيمان المسلمين وبالتالي لا يصدق عليه) في شكل اشباع (الناس الذين يتناولون الاشباع). کله چې د خلکو معده ډکه شی ، د هغوی ټیټ نفس (*Nufus*) بغاوت کوی او لګام یې له آخرت څخه د آخرت په لور کشیده کیږی". دا یوازینۍ ګټه نه ده ، بلکې په دې یوه ګټه کې بې شمېره نهفته ګټې ځای پر ځای شوې دی ، بلکې غوره به وی چې هغه ته "د ګټو خزانه" ووایو. دا ځکه چې لوږه د خدای د خزانې یوه خزانه ګڼل شوې ده. د لوږې کمترین ګټه دا ده چې نه د شرمګاه شهوت پاتې کیږی او نه د خبرو کولو شهوت. د وږی زړه نه غواړی چې ډېرې خبرې وکړی. په دې توګه سړی د خبرو له زیانونو لکه دروغ ویلو، غیبت، فحاشی او د خلکو د شا له شا څخه شکایت کولو څخه خوندی ساتل کیږی. هغه څوک چې معده یې ډکه وی ، د طنز په فکر کې دی. دا ښکاره ده چې یو څوک به د خلکو د سپکاوی له لارې خپل شوخ طبعی ارضا کړی (د مثال په توګه، د هغوی په حیثیت کې لاس وهنه کول). خلک به د خپلو ژبو حاصل په ربیبی دوزخ ته ځی. د زنا بدی ښکاره دی. وږی انسان هم د هغه له بدو څخه په امان کې دی. که معده ډکه وی، شهوت د دوی سرونه پورته کیږی او څوک نشی کولای چې د جنسی غړو کنترول کړی. که د خدای ویره د هغوی د خواهشاتو په پوره کولو کې خنډ وی ، نو د سترګو د زنا څخه ځان ساتل ستونزمن کیږی. که څوک سترګې پټې کړی ، پر زړه کنترول نه لری. د [شهوتانی] کنایاتو ډیری رنګارنګ ډولونه به هغه پریشان وساتی او دا به ډیره ستونزمنه شی چې له فحاشی او ناوړه فکرونو څخه خلاص شی. بعضی اوقات این افکار آرامش و سکون را که از طریق دعاها و تضرع ها به دست می آید از بین می برد . د مثال په توګه دلته د ژبې او شرم زیانونه ذکر شوی دی. که نه نو د اوو غړو د ګناهونو علت هماغه قوت دی چې د شخړه په وسیله تر لاسه کیږی.

شپږمه ګټه – قوت او د ویښ پاتې کېدو ورتیا: لږ خوړل د ویښ پاتې کېدو ځواک تولیدوی. څوک چې ډیر خوری ډیرې اوبه څښی او دا په خپل وار د خوب سبب کیږی. له همدې امله به ځینو روحانی لارښودانو خپلو شاګردانو ته ویل : « اې د حقیقت غوښتونکو ډله ! ډیر مه خورئ! که تاسو ډیر وخورئ ، تاسو به ډیر وڅښئ او کله چې تاسو ډیر وڅښئ ، تاسو به ډیر خوب وکړئ ، تاسو به ډیر زیان تجربه کړئ [د خپل ځان د معنوی ګټو څخه محرومیت چې تاسو کولای شئ د سهار په عبادت کې ترلاسه کړئ]". اویا عرفان موافق دی چې کله ډیر اوبه وڅښل شی نو ژوند یې ضایع کیږی ، د سهار وختی لمونځ (د *تهجد* لمونځ چې د روحانی پرمختګ لپاره شایسته دی) نه ترسره کیږی ، چې د انسان په مزاج کې تنبلی او په زړه کې سختی پیدا کوی. ژوند یو بې قیمته ګاڼه ده ، د انسان اصلی شتمنی همدغه ژوند دی او د هغې په وسیله د آخرت لپاره تجارت او تجارت کوی. خوب د مرګ په څېر دی. د هغه زیاتوالی د ژوند پانګه کموی. که څوک د خوب له

غلبه سره سره د سهار وختي لمونځ ادا کړي ، نو د هغه شیریني به ونه څښي. په لنډه توګه ، [زیاده] خوب د ډیرو زیانونو لامل ګرځي او شخړه خوب ته لاره هواروي او لوږه یې ختموي.

اوومه ګټه — په عبادت کې د دوام اسانتیا: شخړه د زیات عبادت په لاره کې یو خنډ دی ځکه چې په خوړو کې وخت نیسي. ځیني وختونه باید د خوړو د اخیستلو لپاره بهر ولاړ شي او د اړتیا په وخت یې پخوي. له ډوډۍ وروسته د لاسونو مینځل، د خوړو پر مهال او وروسته د اوبو څښل وخت نیسي. اگر این همه وقت برای ذکر الهی ، دعاها و سایر عبادات استفاده شود ، این یک منبع بسیار زیاد خواهد بود. د ژوند هره شیبه داسې ښکلې ګاڼه ده چې د وخت په بازار کې یې بیه نه شي ټاکلی. د دې پر ځای چې ضایع شي ، ښه ده چې له هغه سره داسې خزانه واخیستل شي چې په آخرت کې پاتې شي. دا سوداګریزه معامله د خدای په یاد او اطاعت کې د وخت په کارولو سره پای ته رسیږي. کسی که به شره عادت کرده است ، از عدم ماندن در حالت پاکی ، و نه می تواند تمام وقت خود را در عبادت بگذراند ، زیرا باید از آن بیرون بیاید تا آب بنوشید و خود را تسکین دهد. هغه څوک چې د شخړو سره عادت وي په اسانۍ روژه نه شي نیولی ځکه چې روژه هغه څوک په اسانۍ سره ترسره کوي چې د لوږې سره روږدی وي. روژه ، د الهی عبادت لپاره دایمی تنهایی ، تل پاتې پاکی (یا د وضو حالت چې د ډېرو عبادتونو لپاره شرط دی) ، د عبادت لپاره د خوراک په ترلاسه کولو کې لګول شوی وخت هغه سترې ګټې دي چې یوازې غافل کسان له پامه غورځولی شي. قرآن کریم د داسې خلکو په اړه داسې وایی:

وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا

"هغوی د دې نړۍ له ژوند څخه راضي شوي دي او له هغې څخه راضي شوي دي [لکه چې مادي ، لذت غوښتونکي ژوند هغه څه دي چې هلته دي او د هغې څخه پورته او ورهاخوا هیڅ شی نشته په ځانګړې توګه په غیر مادي ، لوړ ، معنوی قلمرو کې]." (قرآن، 10 سوره، آیه 7)

يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ غَٰفِلُونَ

"هغوی یوازې د دې دنیا د ژوند په ظاهري اړخونو پوهیږي او د آخرت څخه غافل دي." (قرآن ، باب 30 ، آیه 7)

ابو سلیمان الدارانی (رحمه الله - مشهور عرفانی و قدیس) د شخړو شپږ زیانونه ذکر کړي دي. وفرمود: "څوک چې ډوډۍ خوري ، په شپږو ازموینو او مصیبتونو کې ښکېل کېږي: څوک د صمیمي خبرو الهی شیریني له لاسه ورکوي ، د حکمت ټکي یادوي ، په زړه کې د نورو سره مهرباني نه ساتي ، ځکه کله چې معده یې ډکه وي ، د نورو په اړه هم داسې اټکل کوي چې معده یې هم ډکه ده. عبادت [الهی] برای چنین شخص دشوار می شود ، شهوت ها افزایش می یابد ، و بزرگترین ضرر این است که همه مؤمنان به سمت عبادات الهی تمایل پیدا می کنند و چنین کسی به سمت رستوران ها تمایل پیدا می کند ".

اتم ګټه — روغتیا: هغه څوک چې لږ خواړه خوري صحتمند پاتې کیږي. ډیری ناروغۍ د شخړې په پایله کې رامنځته کیږي ځکه چې ډیر خوړل په معده او رګونو کې ناوړه مواد راټولیږي او د بیلابیلو ناروغیو سبب کیږي. که څوک ناروغ وي، نه عبادت کولی شي او نه هم په سوله ایزه توګه د الهی یادولو توان لري ځکه چې څوک هر وخت بې قراره او پریشان پاتې کیږي، چې د ژوند د خوند (آرامي، آرامی، او هدفمند زندگی) د بربادۍ سبب کیږي. یو ناروغ د جراحی پروسیجرونو ، درملو او ډاکټرانو ته اړتیا لري او دا اړتیا د پیسو پرته نه پوره کیږي. شخړه د بدن او ذهن دواړه اندېښمن، کمزوري او بې حاله پاتې کیږي. یک نگرانی دیگر این است که از کجا می توان پول را برای درمان طبی بدست آورد [برای آسیب های خود و بیماری هایی که از طریق مصرف بیش از حد غذا ایجاد می شود] که بدون پول امکان پذیر نیست . که څوک صبر کړی وای او په لږو خوړو قناعت کړی وای ، نو دومره اندېښنې به نه وې . یو حکیم طبیب: "هغه دوا چې په حضوره کې د ناروغۍ امکان نه پاتې کیږي، هغه دا ده چې لا تخوض ولرې خپل لاس پورته کړئ کله چې څه هم رغبت پاتې دی". هنگامی که نصیحت ذیل از حضرت محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) به یک فیلسوف از اهل کتاب (یعنی از سنت یهودی یا مسیحی) ذکر شد:

ثلث طعام و ثلث شراب و ثلث النفس

"[کله چې تاسو ډوډۍ خورئ، ستاسو د خوړو مصرف باید داسې وی چې هغه ځای چې په معده کې نیسی په دې ډول وویشل شی] یو پر دریمه برخه د خوړو لپاره، یو پر دریمه برخه د اوبو لپاره او یو پر دریمه برخه د اسانه ساه اخیستنې لپاره خالی پاتې شی."

فیلسوف په بشپړه توګه حیران شو او ویې ویل: "د خوړو په اړه له دې مثل څخه زیات دقیق او ګټور نه دی. بې له شکه ، دا د یو حکیم خبره ده".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

البطنة اصل الداء والحمية اصل الدواء وعودوا كل جسم ما اعتاد

"اصلی [منشاء] بیماری خواری ده او اصلی درمل وقایه ده. د بدن سره داسې معامله وکړئ چې د هغه لپاره مناسب دی (یعنې بدن باید د هغو شیانو ښکار نه شی چې هغه ته زیان رسوی لکه د خوړو له حده زیات مصرف ، غیر صحی خواړه او څښاک ، مخدره مواد ، نشه یی توکی او داسې نور)"

زه شخصا فکر کوم چې فیلسوف به د پورتنی پیغمبری روایت څخه ډیر حیران شوی وی. ابن سلیم وایی: "که څوک د غنمو ډوډۍ په مناسبه آدابو وخوری، هغه به هیڅکله ناروغ نه شی". له هغه څخه وپوښتل شول: "د آدابو سره د خوړو معنی څه ده؟" هغه ځواب ورکړ: "د لوږې له احساس وروسته خوړل او مخکې له دې چې څوک سیر شی ډوډۍ ودریږی". یو شمېر متخصصو ډاکترانو د شخړو په غندلو سره وویل: "تر ټولو ګټور شی چې معدې ته ننوځی انار دی او تر ټولو زیات زیانمن شی چې معدې ته ننوځی مالګه ده خو د مالګې لږه خوړل د انار د خوړلو په پرتله ګټور دی". د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو روایت وایی :

تصوموا تصحوا

روژه ونیسئ او روغ به یاست. (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه *طبرانی اوسط* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه. در اسلام ، روزه این است که از تمام غذاها و نوشیدنی ها و روابط زناشویی بین طلوع آفتاب و غروب آفتاب در ابتدایی ترین سطح اجتناب شود ، و در سطح بالاتر باید از هر گونه رذایل اخلاقی [مثل دروغ ، خیانت ، نزاع ، فحاشی ، عدم صداقت ، و هر نوع سوء استفاده و زیان آمیز در افکار ، پرهیز کرد . احساسات ، خبرې او اعمال].

له دې څخه معلومه ده چې په روژه ، وړی پاتې کېدو او کم خوړو کې ، د بدن لپاره شفا او د زړونو لپاره دوا هم شته دی. اگر اجساد مهار شوند ، قلب ها نیز به عصیان (تمام اشکال منفی ، زیان آور و مضر سلوک) و نافرمانی [به احکام الهی که در وهله اول برای خیر و نفع بشریت وجود دارد] تمایل ندارند .

نهمه ګټه - په لګښتونو کې کموالی: څوک چې لږ خوراک وکړی ، لږه شتمنی او شتمنی به بسنه وومومی. معده مرکز و محور تمام کشمکش برای شره خوری است و برای پر کردن جهنم معده ، انسان هر نوع طرح و برنامه را انجام می دهد ، هر نوع ذلت را جمع می کند ، وسایل حرام و *حرام* را اتخاذ می کند ، در حالیکه وسایل حلال کافی نباشد . په ناجائز لارو ګټل کې ګناه ده او د روا لارو په ګټلو کې ذلت ، اندیښنې او سختۍ کېدای شی. این به این دلیل است که درآمد بدون حرص به دست نمی آید ، هر جا که به آن نگاه می کنیم ، حرص را در آن می بینیم. حرص افراطی تحقیر دی. مومن هغه څوک دی چې لګښتونه یې کم شی. یو هوښیار سړی وویل: "زه اکثره وخت خپلې اړتیاوې د هغوی په پرېښودلو سره پوره کوم. دا د زړه لپاره لوی رضایت ورکوی". یو حکیم وایی: "کله چې زه د خپل ضرورت د پوره کولو لپاره د پور اخیستلو احساس کوم ، زه له خپل نفس څخه قرض اخلم او دا راضی کوم چې دا غوښتنه پریږدم او زما نفس ماته لوی پور راکوی". ابراهیم بن ادهم رحمه الله به د خپلو صحابه څخه د مختلفو ضروری موادو بیه پوښتنه کوله ، او که به یې کوم

شی ګران بیه ذکر کړ ، نو به یې ورته ویل چې هغه ارزانه کړئ او هغه پرېښودل شی. سهل بن عبدالله التستری رحمه الله وایی : " هغه کس چې ډېر خوری ، په دریو حالاتو کې بد دی : که څوک د عبادت په ډله کې وی ، نو د زیاتو خوړو وروسته به تنبل شی. که څوک د هغو کسانو په ډله کې وی چې په یوه مسلک کې ماهر وی ، نو نه شی کولای چې خپل ځان له سختیو څخه وژغوری. که څوک یو څه عاید ترلاسه کړی ، نو نه شی کولای چې د خپل زړه سره عدالت وکړی [د خپلو معنوی ارمانونو او حالاتو په ساتنه]". سره له دې چې د نړۍ حرص (مال او مادی شتمنی) د هغه د تباهۍ اصلی سبب دی او دا حرص د معدې او شرم له امله پیدا کېږی او د شرم د شهوت اصلی علت معده ده. که څوک لږ وخوری ، نه به د شرمګاه شهوت پاتې شی او نه به د نړۍ حرص پاتې شی. د نړۍ حرص (مال او مادی شتمنی) د دوزخ دروازه ده. که دا دروازه وتړل شی ، د جنت دروازه پرانیستل کېږی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ادیمواقرع باب الجنة بالجوع

"د لوږې په وسیله د جنت دروازه وټکوه".

څوک چې جرئت لری چې په یوه ډوډۍ قناعت وکړی (د یوې نری پیتا ډوډۍ په څېر) کېدای شی له ټولو شهوت څخه ځان وژغوری. در این قناعت ، آزادی و آزادی نفس و شعور ، غفلت از آنچه که مردم دارند [و قادر به ایجاد ضرر و نفع به انسان هستند] ، آرامش باطنی (آرامش و سکون قلب) ، ظرفیت عبادت الله ، و مشغول شدن به تجارت برای آخرت وجود دارد. په لاندې آیت کې د داسې خلکو یادونه شوې ده:

لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ

"دوی د خدای له یاد څخه د دنیوی سوداګریو له امله نه منحرف شوی دی (اخیستل، خرڅلاو او نور دنیوی مصروفیت چې د یو کس په دنیوی استوګنې او زودګذر وجود کې د ژوندی پاتې کېدو لپاره اړین دی)." (قرآن، سورة 24، آیه 37)

دا خلک د خدای له ذکر څخه غافل او غافل نه دی ځکه چې دوی د دنیوی مسایلو سره تړاو نه لری (یعنې د دنیوی پیچلتیا او بسترونو سره زړه تړاو نه لری، سره له دې چې دوی خپل حق په دنیوی ژوند کې هر څه ته ورکوی). کسانی که محتاجان به دنیا هستند (یعنی کسانی که قلوب خود را به امور دنیوی تعلق دارند و به قیمت روح خود در آن غرق شده اند) در واقع غافل و غافل هستند [به هدف واقعی زندگی خود که به نوبه خود منجر به سعادت ابدی و پیروزی بی پایان می شود] .

لسمه ګټه – خیرات او د محتاجانو لګښت: د کم خوړو یوه ګټه دا ده چې هر هغه خواړه چې نه کارول کېږی د خیرات په توګه یتیمانو او بې وزلو ته ورکول کېږی. هغه څوک چې د خیرات او د محتاجانو په لګښتونو عادت کړی وی ، د هغه د صدقې په سیوری کې وی لکه څنګه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په مختلفو شریفو روایتونو کې ذکر شوی دی. د زیاتو خوړو سره څوک څه ترلاسه کوی؟ [افراطی] د خوړو له څښلو وروسته د انسان فضله ګرځی او د ضایعاتو په خزانه کې اچول کېږی په داسې حال کې چې هغه خواړه چې په صدقه کې ورکول کېږی د خدای په خزانه کې ایښودل کېږی. ثروت انسانی و دارایی های باقی مانده تنها آنهایی هستند که در راه خدا مصرف شده اند. غیر از آن ، هر چیزی که مصرف می شود ، منقرض می شود ، خواه مصرف شده باشد یا پوشیده شده باشد. حسن بصری رحمه الله - یو لوی عرفانی او قدیس) له قرآن کریم څخه دا آیت قرائت کړه:

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا

وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

"ما این امانت را به آسمان ها و زمین ارائه کردیم ، اما آنها مسئولیت آن را قبول نکردند و از آن وحشت کردند ، اما انسان این مسئولیت را بر خود گرفت. یو (یعني انسان) ظالم او ناپوه دی." (قرآن، سورة 33، آیه 72)

سپس فرمود: "الله تعالی از هفت آسمانی مزین به ستاره ها خواست تا بار این امانت را حمل کنند و فرمود: آیا شما می خواهید این امانت و آنچه در آن است حمل کنید؟" هغوی وپوښتل: 'په دې امانت کې څه دی؟' وفق : " إذا قام بدی ، فإنه یجد عذاب ، وإذا قام بعمل صالح ، فإنه یجد ثواب ". اسمان ځواب ورکړ: موږ دا امانت نه شو ترسره کولی. بیا دا امانت ځمکې ته وړاندې شو خو هغه هم انکار وکړ. د لوړو غرونو څخه پوښتنه وشوه ، او هغوی هم د خپل سکون په ځرګندولو کې د خپل ناتوانی او نیمګړتیاوو په ځرګندولو کې وګنل. کله چې له انسان څخه په دې اړه پوښتنه وشوه ، نو دا مسؤلیت به یې قبول کړ ځکه چې انسان په نفس ظلم کاوه او د دې امر الهی له حکمت څخه بې خبره وو. به خدا! موږ اوس د انسانانو د ظلم او ناپوهی شاهدان یو. مردم ایمان خود را به جای ثروت می فروشند ، و به مقدار زیادی درآمد می آورند تا وسعت [و عظمت] خانه های خود را افزایش دهند به جای تنگ کردن و تنگ کردن قبرهای خود (یعنی تباه کردن زندگی آنها در آخرت) ، حیوانات خود را (سوار بر غرور که به طور سنتی منبع غرور ، اعتبار و موقعیت اجتماعی بوده است) چاق می کنند به جای اینکه دین خود را بسازند (د خدای په لور لاره او له هغه سره اړیکې) نازک. داسې خلک سهار او ماښام د پاچاهانو خواته ځی او پر ځان ظالم وی. د انسان په زړه کې د مادی شتمنیو او شتمنی غوښتنه په لغته وهی ، د بل چا په زړه کې د شهرت آرزو ده. انسان با اشتیاق به غذای خوری بدون در نظر گرفتن هیچ تفریقی در جواز یا تحقق حرام می گردد . کله چې دا د بد هاضمې او حصبې سبب کیږی، له خدمتګارانو څخه غوښتنه کیږی چې داسې درمل راوړی چې دا حالت کموی. کسی باید از این احمق بپرسد: "چه شد به آن اطفال یتیمان ، بیوه ها و فقراء که مراقبت آنها وظیفه [اخلاقی] شما است ، و شما از اشتیاق به غذا و ذوق فراموش کرده اید؟"

د دې تفصیل مقصد دا دی چې یوازې د اړتیا وړ خواړه وخوړل شی او استراحت په خیرات کې ورکړل شی ترڅو د آخرت په مخزن کې وسپارل شی. مرئها رأى النبي محمد صلى الله عليه وسلم رجلا چاقا ووضع ګوته على بطنه [دلالة إلى نامطلوبیت چاقی - سببه شره خواری ، عدم شکل ، مضر الآثار على صحة الإنسان وروحانیت الداخل] وقال : لو كان هذا الطعام في معده شخص آخر [الذي يحتاج إليه من فقر] بدلا من معده تو بهتر بود برای شما [هم از نظر جسمی و هم از نظر روحانی]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثی *مسند احمد ، حکیم و بیهقی* از صحابه نبوی جعدة الهاشمی رضی الله عنه

حسن بصری رحمه الله وایی : وسوسه ! موږ داسې خلک لیدلی دی چې د خوړو لپاره یې ډېر کم وو او که یې خوړلی وای ، د هغوی لپاره به کافی نه و. آنها هنوز هم می گفتند که آنها حتی این مقدار ناچیز را به تنهایی نمی خورند ، بلکه دیگران را در آن شامل می کنند [تا در این مقدار ناچیز غذا شرکت کنند] به خاطر خدا ".

دا د لوږې لس ګټې دی چې هر ګټه یې بې شمېره ګټې جوړوی. د دې ټولو ګټو پایله دا ده چې لوږه د آخرت خزانه ده. له دې امله ګڼ پوهان وایی چې لوږه د آخرت کیلی او د دنیاوالیت د پرهیز دروازه ده او شخړه د دنیایتوب کیلی او د حرص دروازه ده. دا موضوع هم د هغو روایتونو او روایتونو له لارې چې د لوږې د فضیلت او د سیری د غندلو لپاره ذکر شوی دی ، ثابت شوی دی. له دې ګټو څخه د پوهاوی وروسته د دې مضمون د تفصیل او حقیقی معانی علم په یقین او ژور بصیرت ولاړ دی. که څوک د دې ګټو علم ونه لری ، خو بیا هم لوږه غوره ګڼی ، نو *په پیروی کولو سره به د ایمان په سطح کې وی.*

توپیرونه در احکام، فضیلت ها و حالت های انسانی مربوط به گرسنگی

باید معلوم شو چې د اعتدال یا منځنۍ درجې ته رسېدل په ټولو چارو کې هدف دی او په *اخلاص* کې لکه څنګه چې په لاندې حدیث کې راغلی دی:

خیر الامور اوساطها

"تر ټولو ښه مسایل هغه دی چې په کې اعتدال وشي یا منځنۍ لاره غوره شي".

دوه اړخونه [یا د طیف دوه سره] یا افراط، په بل عبارت افراط یا کموالی [په ټولو مسایلو کې] دواړه محکوم دی. از آنچه در اینجا در برتری گرسنگی نوشته شده است ، می توان فهمید که بیش از حد گرسنگی هدف است ، حتی اگر در واقع اینطور نباشد . بلکې د شریعت الهی اسرار ، چې له حکمت څخه ډک دی ، داسې ماهیت لري چې په هغو چارو کې چې د انسان مزاج افراط ته متمایل وی او په کې د ګډوډۍ بذرونه موجود وی ، نو هغه کارونه په ډېر مبالغه منع کېږی ، په داسې ډول چې حتی جاهل هم پوهېږی چې د شریعت الهی موخه دا ده چې انسان د مزاج په خلاف عمل وکړی. فقط عالم (کسی که در علم دینی و فهم متبحر باشد) می فهمد که هدف از مبالغه در نهی [از مضر ها] این است که انسان را به حد اعتدال یا راه میانه برساند. ځکه چې یوازې یو عالم پوهېږی چې پرخوری د انسان په مزاج حاکم دی او خلک د افراط (افراط په خوراک) رسېدلی دی او مناسب ده چې د غرقې فضیلت زیات او زیات ذکر شی او خلک باید له شخړه سره مبالغه وکړی ، چې مزاج یې د اعتدال حد ته ورسیږی. د انسان مزاج ته د پای ټکی کېدای نه شی ، خو کېدای شی چې هغه د اعتدال یا منځنی لارې ته ورسوی. له دې امله ، که څوک د مزاج خلاف ولاړ شی او له حده زیات مصرف وکړی ، الهی قانون دا عمل غندی. د مثال په توګه ، په *حدیث* کې د شپې بیدار پاتې کیدل او روژه نیولو بې شمېره فضیلتونه ذکر شوی دی ، خو کله چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خبر شو چې ځینې خلک ټل روژه نیسی او ټوله شپه بیدار پاتې کیږی ، نو هغوی یې له دې کار څخه منع کړل. د اصولو له بحث وروسته باید معلومه شی چې په خوړو کې غوره او معتدل طریقه هغه خوړل دی چې نه د معدې دروند سبب شی او نه د لوږې درد رامنځ ته کړی. د خوړو مقصد د ژوند ساتل او د عبادت لپاره بدنی قوت ترلاسه کول دی. د معدی دباروالی هم د عبادت خنډ دی او د معدې تشې والی هم زړه بوخت ساتی. سړی باید تر هغه حده وخوری چې د لوږې درد له منځه یوسی په داسې حال کې چې د خوړو اغېز هم معلوم نه وی. د دې ډول خوړو سبب ګرځی چې انسانان د فرښتو په څېر شی ځکه چې هغوی د لوږې او د خوړو د درنښت څخه پورته دی. پیروی از آنها تنها می تواند انسان را به درجه فضیلت و کمال برساند که هدف خلقت است. د اعتدال د دې کچې په یو خوا کې شخړه ده او له بل خوا لوړه ده. دوی دواړه مرګونی دی. د دوی دواړو څخه د خپل ځان په ساتلو کې د اعتدال لاره غوره کول ، د ژوند بقا نهفته ده. د هغه تمثیل د مېږی په څېر دی چې د اور د دایرې په منځ کې پاتې وی. هر لوری ته چې تاویږی ، هلته مرګ دی ځکه دایره له هرې خوا توده ده او د هغه کوچنی لمبه کولی شی خپل کوچنی ژوند ته د پای ټکی کیږدی. خو که چیرې میږی په منځ کې پاتې شی او هیڅ لوری ته ونه ځی نو له اور څخه به لرې پاتې شی او خپل ژوند به خوندی وساتی. این حالت انسان است که شهوت ها از هر طرف احاطه کرده اند. فرشتې له شهوت څخه لرې دی. د هغوی د ورته والی د ترلاسه کولو یوازینۍ لاره دا ده چې د شهوت څخه ځان لرې کړو ځکه چې د اعتدال کچه له ټولو خواوو څخه په مساوی واټن کې ده. له دې امله د اعتدال په لټه کې دی او څرنګه چې د اعتدال درجه له ټولو اړخونو په مساوی واټن کې ده او د هغې دلیل په حدیث کې موندل شوی دی: "تر ټولو ښه کار هغه دی چې اعتدال پرې وشی یا منځنی لاره غوره شی" او د قرآن په دې آیت کې تصدیق شوی دی:

وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ

"وخورئ او وڅښئ او د افراط په ارتکاب کې د اعتدال له حدودو څخه تجاوز مه کوئ." (قرآن، سورة 7، آیه 31)

اعتدال در گرسنگی و سیری: تا زمانی که انسان ها درد گرسنگی و درد شکم را احساس نکنند ، تمرکز بر عبادت [الهی] حاصل نمی شود. د دې لپاره چې عبادت او غور اسانه شی ، اړینه ده چې نه وږی پاتې شی او نه سیر شی. څرنګه چې انسان نفس په لومړی سر کې سرکش ، د شهوت سره مینه لری او د اعتدال له حدودو څخه لرې دی ، نو د افراط او کمښت مرکز ته د هغه په راوستلو کې ستونزې شتون لری. په پیل کې ، د څیزونو څخه د منع کولو په برخه کې مبالغه ده. د مثال په توګه، د لوږې او شخړې تر مینځ منځنۍ کچې ته ورسیږو، لومړی کار دا دی چې خپل ځان ته د وږی ساتلو

له لارې ستونزې رامنځ ته کړي، لکه څنګه چې يو وحشي يرغى آس په لومړي سر کې وړی ، تړی ساتل کيږی او حتی وهل کيږی تر څو هغه کنټرول کړی. له دې پړاو څخه د تيريدو وروسته آس کنټرول کيږی او د خپل خاوند د ارمانونو تابع کيږی. کله چې آس خپل سرکشي پريږدی او فرمانبردار شی ، نو اړتيا نشته چې وړی ، تړی او بدنی سختيو سره مخ شی. يو روحانی لارښود د شاګردانو (په روحانی لاره کې هيله مند او مسافران) سره ورته چلند کوی او هغوی ته وايی چې داسې کارونه وکړی چې لارښود پخپله يې نه کوی. د مثال په توګه، يو سړی ورته وايی چې وړی پاتې شی او ټول شهوت پريږدی، که څه هم لارښود پخپله وړی نه پاتې کيږی او نه په بشپړه توګه له ټولو خواهشاتو څخه ځان خلاص کوی (ډيری خواهشات د الهی قانون په حدودو کې مشروع دی). کله ناکله لارښود د ډوډۍ وروسته ميوو ته لګيا وی او له نورو ذائقو او خواهشاتو څخه خوند اخلی ځکه چې د انسان نفس اطاعت کوی [او د الهی احکامو تابع دی] او اړتيا نشته چې هغه د نورو روحانی تمرينونو او تمرينونو تابع کړو. خو څرنګه چې نفس په الهی عبادت کې حرص ، شهوت ، سرکشی او تنبلی غالب دی ، نو لوړه ورته ښه ده چې خپل درد احساس کړی او عاجز شی او په دې وسيله د اعتدال يعنی په خوړو کې اعتدال ته ورسيږی. د روحانی لارې د مسافرينو په منځ کې ، يوازې دوه ډوله خلک له وړی پاتې کېدو څخه ډډه کوی - يو عرفانی او يو ځان غولوونکی احمق. يو عرفان دې ته اړتيا نه لری چې وړی پاتې شی ځکه چې نفس د هدايت په مستقيم لاره روان دی او د حق په لاره روان دی ، هغه د لوږې د رنځ کولو ته اړتيا نه لری. احمق وړی نه پاتې کيږی ځکه چې څوک د خپل ځان په اړه دا اټکل کوی چې يو عرفان دی او نفس روحانی هڅه او انضباط ته اړتيا نه لری. دا يوه لويه تېروتنه ده او ډېری خلک د سترګو په غولولو کې ښکېل دی. د نفس په بشپړ نظم او انضباط کې لويه ستونزه ده. عموما ، مردم حالات روحی گنوسی را می گيرند و فکر می کنند که حالات خود آنها چنين است ، صرف نظر از اينکه اين درست باشد يا نه ، و مانند عرفان ، از وسايل غافل می شوند و آن وسايل را اتخاذ نمی کنند.

يو روحانی لارښود بايد د شاګردانو په وړاندې (روحانی مسافر چې د روحانی لارې په پيل کې دی) رازونه ذکر نه کړی. بلکې بايد هغوی ته لارښوونه وشی چې څومره چې امکان لری وړی وی. آموزش آنها در مورد سطح اعتدال [در مصرف غذا] مناسب نيست زيرا آنها تا حدی از اعتدال منحرف می شوند [زيرا آنها مبتدی محصلين هستند]. هغوی ته بايد د لوږې په اړه لارښوونه وشی ، ترڅو هغوی ته د اعتدال درجې ته اسانه شی [لکه څنګه چې شاګردان له هغه څه څخه کم کار کوی چې ترې غوښتنه کيږی]. شاګردانو (روحانی مسافران) بايد ونه ويل شی چې يو روحانی کمال شوی شخص (عرفانی) د روحانی سختی او د نفس نظم ته اړتيا نه لری [ځکه چې داسې کس مخکې له دې څخه تېر شوی وی او لوړې روحانی درجې يې ترلاسه کړې وی]. که دوی ته دا خبره وشی ، شيطان به د هغوی په زړونو کې القا وکړی چې دوی د عرفان او روحانی کمال لوړې درجې ته رسيدلی دی او دوی نور د روحانی سختيو ته اړتيا نه لری لکه څنګه چې د روحانی لارښود (شيخ) خبر ورکړی. ابراهيم الخواص رحمه الله عرفانی ، قديس ومرشد روحانی ، دا روال درلود چې هر هغه سختی روحانی چې به يې شاګردانو ته تعليم ورکاوه ، هغه به يې په خپله ترسره کوی [که څه هم هغه په خپله هم محتاج نه وو ، خو هغه يې د دې لپاره چې د شاګردو په اړه ګمراه نه کړی چې هغوی به هغوی ته احتياج نه لری ، ځکه چې هغوی فکر نه کوی چې هغوی تعليم شوی دی] داسې کارونه کول چې روحانی لارښود يې په خپله نه کوی. دا فکر کولی شی شاګردان (روحانی مسافران) د روحانی کوششونو څخه بيزاره شی [په روحانی لارښود کې د منافقت په ګمراه کولو سره ځکه چې شيطان هلته دی او په فعاله توګه هڅه کوی چې خلک د لارښوونې له لارې په هر ګام او په هر حالت کې منصرف کړی]. روحانی لارښود (*شيخ يا مرشد*) کله کله د خپل [روحانی] له رتبې څخه راښکته کېدو ته اړتيا لری لکه څنګه چې پهلوانان کمزوری عمل کوی او حتی د تمرين او زده کوونکو د روزنې لپاره ناک اوټ کيږی. د ځان د روزنې لپاره د بدنی تمرينونو په پرتله نرمۍ او ظرافت ته ډيره اړتيا ده. روحانی کوششونه او سختۍ [د روحانی مسافرينو لپاره] د سترې ازموينې زمينه ده. پيغمبران او مقدسين د داسې ازموينو او مصيبتونو څخه تېر شوی دی. له همدې امله بايد په دې برخه کې احتياط او احتياط وشی. کله چې عمر رضی الله عنه يوه شو چې زوی يې عبدالله هره ورځ غوښه له ډوډۍ سره خوړله ، په غصه شو او ورته ويې ويل: اې بې لايقه! يوه ورځ ډوډۍ د غوښې سره وخورئ ، يوه ورځ ډوډۍ د شيدو سره وخورئ ، يوه ورځ ډوډۍ په غوړيو وخورئ ، يوه ورځ ډوډۍ په مالګې وخورئ او ځينې ورځې ډوډۍ وخورئ . له دې څخه معلومه ده چې اعتدال په دې مانا ده. تمرين دائمی و منظم بودن در خوردن گوشت و غرق شدن در شهوت [مانند اين هر روز] برابر است [و بنابراين افراط گرايی در امور مربوط به خوردن] . پرېښودل يې په بشپړه توګه لږوالی دی او کله کله خوړل او کله نه خوړل اعتدال دی.

زیانونه د لږو خوړو او شهوت پرېښودل

باید پوه شی چې څوک د شهوت څخه لاس اخیستنه کوی ، د دوو زیانونو ښکار کیږی. دا زیانونه د خپلې خوښې خوړو څخه ډېر خطرناک دی. یو زیان دا دی چې نفس نشی کولی ځینې شهوت پرېږدی. روحانی مسافر غواړی چې هغوی پرېږدی خو نفس یې اجازه نه ورکوی. د ټیټ نفس د خواهش د پوره کولو لپاره، روحانی مسافر د خپلې خوښې شی په پټه د خلکو څخه په پټه خوری. این شرک پنهان است (*سکرک الخفی*). که دا حالت رامنځ ته شی ، باید خپله غوښتنه ښکاره کړی. دا ښکاره کول هغه څه دی چې د یو کس د [داخلی] حالت ریښتینوالی په اړه دی. د عیبونو پټ ساتل او د خپلو فضیلتونو ښکاره کول دوه زیانونه لری. تر څو چې څوک له هغه څخه په اخلاص توبه ونه کړی ، د الهی نارضایتی نه لرې کېږی. دا د عرفې کمال دی چې د خدای په خاطر شهوت پرېږدی او ښیی چې یو کس په هغو کې ښکیل دی. دا کار د دې لپاره کېږی چې د خلکو په سترګو کې ټیټ شی. یو پیر به یې ښه خواړه اخیستل او په خپلو کورونو کې به یې په مهمو ځایونو کې ایښودل چې خلک به فکر کوی چې دا شیان خوری سره له دې چې هغه به ډېر ساده خواړه خوړل. دا ننداره د دې لپاره وه چې خلکو ته اجازه ورکړی چې هغه د قدیس په توګه ونه ګڼی، نو دوی به هغه ته نږدې نه شی او هغه ته د یو قدیس په توګه فکر وکړی. د زحد کمال دا دی چې انسان د هغه په خلاف عمل کوی ترڅو وښیی چې هغه پرهیز نه کوی بلکې په شهوت کې ښکیل دی. این عمل العرفان أو المسلمین الروحانی (*صدقین*) حیث أنهم دو حقیقت را با انداختن دو بار بر نفس خود جمع کرده اند و دو بار صبر کرده اند - یک بار هنگام خداحافظی با چیزهای مورد علاقه خود و دوم که مردم آنها را محکوم و انتقاد کردند و به حالات ظاهری آنها نگاه کردند ، دنیاپرستی او غیر پرهیز کارونه لکه څنګه چې دوی قصداً دا تاثر ایجاد کړی تر څو د شهرت او احترام څخه چې د قدیس یا عرفانی کیدو سره راځی ځان وژغوری]. د داسې خلکو په اړه داسې ویل شوی دی:

أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ

"داسې خلک به دوه برابره الهی اجر ترلاسه کړی." (قرآن، ۲۸ سوریه، آیه ۵۴)

د هغوی حالت د هغه په څېر دی چې د تولو په وړاندې د ډالې په وخت کې یې قبلوی او وروسته یې په پټه بېرته ورکوی. داسې کس به د دوو څیزو له امله ځوریږی: لومړی ، د چا په وړاندې د یو شی په ورکولو سره د سپکاوی له امله [ځکه چې د نورو څخه د شیانو په اخستلو کې عاجزی شتون لری]. دویم ، د همدې شی بېرته په پټه بېرته راګرځول ، که څه هم یو کس ورته اړتیا درلوده. که یو روحانی مسافر (*سالک*) دې مقام ته ونه رسېږی ، نو باید د خپلو عیبونو له اعلان او د شهواتو څخه د ناتوانی څرګندولو څخه ډډه ونه کړی او د شیطان په دې فریب کې ونه غول شی چې که څوک خپل عیبات ښکاره کړی ، په هغو عیبونو کې به خلک پیروی کوی او ښه به دا وی چې د خلکو د اصلاح لپاره خپل عیبات پټ وساتی. روحانی مسافر یا غوښتونکی باید په دې پوه شی چې د خپل [باطنی روحانی] اصلاح د خلکو د اصلاح څخه ډېر مهم دی. د سفورم له نظره د خپلې عیبونو د پټولو موخه د ریاضت یا ځان ښودنه ده. داسې انسان د نورو د اصلاح په پلمه د شیطان په پیروی لګیا وی. حقیقت دا دی چې داسې څوک نه غواړی چې خپل عیبونه ښکاره کړی ځکه چې خلک تری ډډه وکړی. داسې یو کس نه خپل اصلاح غواړی او نه د نورو اصلاح.

دویم ضرر دا دی چې مسافر یا سالک عملا قادر دی چې شهوت پرېږدی ، خو سړی د دې سره مینه لری چې د پرهیز په توګه مشهور شی او خوشحاله شی کله چې خلک هغه ته "بې ګناه" وایی. این سالک یک شهوت ضعیف را ترک کرده است ، اما در شهوت بسیار بزرگتر درگیر است و آن طلب شهرت است و آرزوی عزت و اعتبار است. دا یوه پټه شهوت ده او څوک چې په دې کې ښکېل وی ، ډېر ناوخته په دې کې د خپل لاس لرل په اړه خبر کېږی. د دې شهوت له منځه وړل د خوړو د شهوت د ختمولو په پرتله ډېر مهم او ضروری دی. څوک چې له ځان ښودلو څخه لېرې وی خو د ډوډۍ په شهوت کې ښکېل وی ، له هغه چا څخه چې د ډوډۍ هوس یې پرېښی وی او د شهرت په مینه کې ښکېل وی، ښه دی. قال أبو سلیمان رحمه الله : « إذا أمامك بعض الطعام الذي تركته تفضله ، فتناول كمية قليلة منه ، ولكنه لا تربت نفس . په دې طریقه، دواړه شهوت النفس به ختم شی - شهوت د خوراک او شهوت د شهرت او پرستیژ [د دنیا پرستی څخه پرهیز]". د

ډوډۍ د شهوت څخه لاس اخیستونکی او د ځان ښودنې په شهوت کې ښکیل دی ، لکه هغه څوک دی چې له لړم څخه تښتی او د مار په څنګ کې پناه ومومی ، که څه هم مار د لړم لپاره ډیر وژونکی دی. همدارنګه، ځان ښودنه د خوړو د غوښتنې څخه ډیر زیانمن دی.

شهوت د شخصی برخو

باید دانست که میل جماع در انسان برای دو فایده ایجاد شده است. یوه ګټه دا ده چې انسان کولای شی د آخرت لذت د جماع له لذت څخه استنباط کړی. که دا خوند اوږد مهاله وای ، نو د بدنی خوندونو تر ټولو پیاوړی به وای. خلک د ابدی خوشالۍ د ترلاسه کولو لپاره انګېزه او قانع کولو ته اړتیا لری او دا اړتیا هغه وخت پوره کیږی کله چې یو څه درد چې احساس کیدی شی یا ځینې خوند چې احساس او ادراک شی ، د ابدی خوشالی لپاره د یوې وسیلې په توګه وکارول شی.

د جماع دویمه ګټه د انسان نسل دوام دی. دا دوه ګټې دی ، خو ډېرې زیانونه هم په کې نغښتې دی ، که څوک پر خپل ځان کنټرول ونه کړی او دا شهوت د اعتدال حد ته ونه رسېږی ، ځکه کېدای شی چې هم دنیوی بریالیتوب او هم ایمان له لاسه ورکړی. په یوه روایت کې راغلی دی چې حضرت موسی علیه السلام په یوه غونډه کې ناست و چې شیطان راغی. هغه په سر یوه خولۍ درلوده چې ډیر رنګونه پکې ځلېدل. دې غونډې ته له رسېدو وروسته یې خپله خولۍ لرې کړه او روغبړ یې وکړ. حضرت موسی علیه السلام ورته وویل: ته څوک یې؟ هغه ځواب ورکړ: زه *ابلیس* یم. حضرت موسی صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "خدای دې تاسو ته مرګ درکړی! ولې دلته راغلی یاست؟" وفرمایل: تاسو د الله تعالی په حضور کې په لوړ مقام او درجې کې یاست، له دې امله راغلی یم چې تاسو ته سلام وکړم. حضرت موسی وپوښتل: ولې تا د مختلفو رنګونو خولۍ پر سر کړه؟ هغه ځواب ورکړ: زه د انسانانو زړونه غلته کوم او په دې خولۍ یې غولوم". حضرت موسی وپوښتل: د کومو انسانانو په وسیله کولای شئ هغوی تابع کړئ؟ هغه ځواب ورکړ: "کله چې د انسان په زړه کې تکبر پیدا شی او سړی خپل کوچنی عمل لوی وګڼی او خپل ګناهونه هېر کړی. زه تاسو ته د دریو مسایلو په اړه خبرداری درکوم : یو دا چې د یوې پردی ښځې سره یوازې مه اوسئ ، ځکه کله چې داسې پېښ شی ، زه شخصا د هغوی په منځ کې راځم پرته له دې چې خپل شاګردان ولیږم تر څو هغوی په *فتنه* کې ښکیل کړم . دویم دا دی چې هر هغه ژمنې پوره کړئ چې تاسو یې کوئ. دریم دا چې هغه پیسې چې تاسو د جبری او داوطلبانه خیریه کارونو لپاره ځانګړی کوئ ، ژر تر ژره یې وویشی. زه هم په داسې موقعو کې بیړه کوم او داسې بهانې غوره کوم چې یو کس نیت بدل کړی چې د خیرات ورکولو مخه نیسی". وروسته شیطان ولاړ او ویې ویل: "افسوس! موسی اکنون می داند که انسان ها در آن رنج می برند ". د شیطان نیمایی لښکر شهوت او نیمایی یې غوسه ده. د همدې لښکر په وسیله شیطان زړونه تسخیر کوی. د مخالف جنس په شهوت کې تر ټولو لوی شهوت دی.

د شخصی برخو د شهوت درې درجې: د خوړو د شهوت په څېر، دا شهوت هم درې سطحې لری: افراط، کموالی او اعتدال. افراط دا دی چې دا شهوت عقل باندې غلبه کوی او څوک د جنسی تسکین څخه پرته بل کوم هدف نه لری. انسان در آن غرق می شود و راه آخرت را فراموش می کند و این امر بر ایمان غالب می شود و انسان را در شر ها گرفتار می کند. د دې شهوت افراط د ډېرو بدی سبب کیږی. د مثال په توګه، یو کس د هغو درملو په اړه اندېښنه لری چې دا وړتیا زیاتوی. دا داسې دی لکه یو څوک چې د وحشی ځناورو او مارانو لخوا محاصره شی او کله چې دوی غفلت کوی چې یو ته د تېښتې اجازه ورکوی، یو څوک یې راوبینوی چې د دوی د فطری غریزو سره سم پر ځان برید وکړی.

انسان د دې شهوت د افراط او تفریط د پوره کولو لپاره د هر ډول سپکاوی زغمی تر دې حده پورې چې غلامی یې ومنی. سړی د خپل عقل او روښانفکری مړی د دې شهوت په پښو کې ږدی که څه هم انسانان داسې پیدا شوی دی چې نور ټول مخلوقات یې اطاعت کوی. انسان د دې لپاره پیدا شوی نه دی چې سړی د خپلو خواهشاتو او خواهشاتو غلام شی او د هغه په خدمت کې هیڅ کسر پرې نه ږدی. دا د زړه ناروغی ده چې بله موخه یې نه لری. انسان می تواند در مراحل ابتدایی از شهوت محافظت شود. کله چې پیاوړی شی او په بشپړه توګه [د انسان په ذهن ، زړه او روح کې] ځای پر ځای شی ، له منځه وړل یې ډېر ستونزمن کیږی. د شتمنی ، شهرت ، جایداد او اولاد سره د مینې حالت هم همداسې دی ، ځکه چې د هغوی مینه په بشپړه توګه له ټینګېدو وروسته له منځه نه ځی. این به حدی اتفاق می افتد که علاقه فرد به ورزش های مختلف ، تفریحات [و سایر فعالیت ها ، وسواس ها و اعتیاد ها] که کسی به هیچ چیز از جهان و ایمان در مقابل آنها اهمیت نمی دهد . دا شیان هر وخت یو کس پریشان او بې قراره ساتی. څوک چې په لومړیو پړاوونو کې د شهوت اور مړه کوی ، لکه هغه څوک چې غواړی آس له دروازې څخه ورننوځی. له دې امله ، هرکله چې مخ د دروازې په لور واړوی ، سړی یې لګام نیسی او لرې یې راکاږی. څوک چې هڅه کوی چې اور مړ کړی ، لکه هغه څوک دی چې لومړی آس ته د دروازې له لارې د ننوتو اجازه ورکوی او کله چې آس ورننوځی، د هغه لکۍ نیسی او هڅه کوی چې هغه راوباسی. آیا آس به مقاومت ونه کړی او یاغی نه شی؟ د دواړو حالاتو تر منځ څومره لوی توپیر شتون لری؟ له دې امله غوره ده چې په لومړیو پړاوونو کې احتیاط او احتیاط وشی. کله چې یوه ناروغی سخته شی ، د درملنې لپاره یې ډیر زیار او مبارزه ته اړتیا لری. دا هم د غندنې وړ ده چې یو کس دا وړتیا له لاسه ورکوی چې غیر مردانه شی. د اعتدال کچه دا ده چې انسان د شهوت تابع نه وی بلکې شهوت د عقل او شریعت تابع وی او د هغوی لارښوونې اطاعت کوی. د دې شهوت زیاتوالی د لوړې او واده له لارې علاج کېدای شی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

یامعشر الشباب من استطاع منکم النکاح فلیتزوج، فمن لم یستطع فعلیه الصیام فانه له وجاء

"ای ځوانان! هر کس از شما قادر به ازدواج است باید این کار را انجام دهد و کسی که قادر به ازدواج نیست [به دلیل عدم توانایی انجام وظایف ازدواج به دلیل وضعیت زندگی] باید روزه بگیرد ، زیرا روزه ، برای چنین شخص ، یک راه برای خفته شدن است [از نظر تمایل شخص به صمیمیت جسمی ، زیرا روزه کمک می کند تا خود را کنترل کند تا شهوات و شهوات خود را کنترل کند] .

د سترګو د زنا په وړاندې د ساتنې فضیلت : هغه څوک چې د زنا څخه ځان خوندی ساتی ، سره له دې چې فرصت یې درلود ، هغه څوک دی چې د سترګو له زنا څخه ځان خوندی وساتی. باید وویل شی چې د زنا پیل سترګې دی. د هغه ساتنه ډیره مهمه ده. څرنګه چې د سترګو مخه نیول ستونزمن کار دی ، نو خلک په دې اړه غفلت کوی (د سترګو نه ساتل هغه څه چې غیر اخلاقی او نامناسب ګڼل کیږی) ، او فکر کوی چې دا کومه لویه خبره نه ده ، او ګناه یې مهم نه ګنی ، سره له دې چې د ټولو زیانونو پیل سترګې دی. نگاه اول ، اگر در یک هدف یا قصد دخالت نباشد ، بخشش می شود ، اما برای نگاه دوم حساب و پاسخگویی وجود دارد [که معمولا با قصد و هدف انجام می شود]. ځکه چې نظر په زړه کې د شهوت تخم شیندی. خو که سترګې خوندی شی او د لیدلو څخه منع شی نو زړه له ډېرو زیانونو څخه خوندی پاتې کیږی.

څلورم څپرکی - د بې کنتروله وینا نه جبران کېدونکی زیانونه

د غزالی ځلورم کتاب د هغه د *شاهکار "احیاء العلوم الدین"* یا "احیای علم الهی " په دریم جلد کې د هغه د مصیبتونو په اړه خبرې کوی چې د بې قید او شرط له امله رامنځته شوی دی. زیانونه رامنځته کیږی او شخړې د افرادو، ټولنو او ټولو ملتونو تر منځ کرل کیږی، چې د دښمنۍ او حتی جګړو لامل کیږی کله چې د واک خلک د دښمنانو په وړاندې ژبه پریږدی. در نتیجه تمام ملت ها در کشمکش های بی پایان غرق می شوند . په فردی سطحه، بې لګام او بې احتیاطی خبرې د خلکو تر منځ د اړیکو د خرابیدو او قطع کیدو لامل کیږی، او ملګرتیا په دښمنۍ بدلیږی چې د دوه اړخیزو کرکې لامل ګرځی چې کیدای شی له کنټرول څخه ووځی. بې کنټروله خبرې یوازې په ویلو کلمو پورې محدود نه دی. لیکل شوی کلمې د خپرو شویو موادو په بڼه د زیانونو په رسولو او شخړو کې ډیر قوی دی چې داخلی او بیرونی سوله له منځه وړی دی. له دې امله د ژبې حاصل په هره کچه وژونکی او ویجاړونکی کیدی شی. غزالی به آسیب های بیان بی بند و بار ، دلایل مجبور شدن به بیان بی بند و بار ، و درمان این بیماری برای ترویج صلح ، احترام و هماهنگی بین مردم و ملت ها می پردازد . هر تعهد برای تلقین مثبتیت ، همغږی ، و آرامش در روح خود و بدست آوردن کمال معنوی ، به شدت به محدود کردن این توانایی انسانی که یک خرابکار بالقوه است بستگی دارد. برخورد ماهرانه غزالی به این موضوع که بسیار مهم است در کتاب "آسیب های زبان " در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

ژبه - لوی نعمت: ژبه د خدای له نعمتونو څخه یو لوی نعمت او د مخلوقاتو له ظرافت څخه لطافت. ممکن است اندازه آن کوچک باشد ، اما اطاعت آن [از اوامر الهی] عظیم است ، و گناه نیز عظیم است . د ایمان او کفر دواړه حقیقتونه د ژبې له لارې څرګندیږی. لومړی ذکر شوی شی (ایمان) د اطاعت اوج دی او دویم شی (کفر) د نافرمانی حد دی. هر څه که موجود وی یا نه ، خالق وی یا مخلوق ، خیالی وی یا واقعی ، حدسی یا خرافات ، په ژبه راځی او یا یې تصدیق کوی یا انکار کوی. هر هغه څه چې د علم په قلمرو کې دی ، که ریښتیا وی یا باطل ، د ژبې له لارې تشریح کیږی. دا هغه خاصیت دی چې ژبه له نورو ټولو اندامونو څخه توپیر کوی. د سترګو رسیدنه په رنګونو او شکلونو پورې محدوده ده ، د غوږونو د واک دایره یوازې غږونه دی ، لاسونه یوازې هغو شیانو ته غزول کیدی شی چې فزیکی وجود ولری ، او همداسې د ټولو اندامونو حالت دی. ژبه یوازینی ژبه ده چې پراخه او پراخه حوزه لری. لکه څنګه چې ژبه د نیکی په ډګر کې منډې وهی ، همداسې د بدو په ډګر کې یې هیڅوک نه ماتوی. له همدې امله اړینه ده چې دا تر کنټرول لاندې وساتل شی. څوک چې په خپله ژبه کنټرول نه لری ، شیطان یې هر څه چې غواړی وواېی او یو بد پای ته رسوی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ولا یکب الناس فی النار علی مناخرهم الا حصائد السنتهم

"خلک ، د دې لپاره چې هغه حاصل چې له ژبو یې کرلی دی ، له پوزې څخه دوزخ ته وغورځول شی."

تنها آن شخص می تواند خود را از شر زبان حفظ کند که افسار شریعت الهی *را* بر آن بگذارد ، و زنځیرهای راه نبوی را ببندد ، و آن را تنها زمانی آزاد می کند که نیاز به صحبت در مورد چیزی داشته باشد که برای امور دنیوی و آخرت مفید باشد. علاوه بر این، یک نفر آن را با هر چیزی که آغاز و پایان آن می تواند عواقب بدی داشته باشد، محدود می کند.

په هرصورت، دا معلومول چې څه شی ښه دی او څه بد دی او بد، چېرته غوره ده چې ژبه د خبرو لپاره ازاد شی او چیرته بد دی، خورا ستونزمن دی. حتی که معلوم هم وی ، عمل کول یې هم ستونزمن دی. د انسان د ټولو اندامونو په منځ کې ، تر ټولو زیات نافرمانی [د الهی احکامو چې د انسانی اخلاقو عمومی نړیوالې اخلاقو پورې اړه لری] د ژبې سره ترسره کیږی. دا ځکه چې نه د هغه په حرکت کې ستونزه شته او نه هم په دې کار کې ستړیا او سستی شتون لری. مردم در حفظ خود از آسیب های زبان تنبلی می کنند و شر آن را نادیده می گیرند و آن را بی اهمیت می دانند ، حتی اگر این سلاح موثرترین سلاح در زرادخانه شیطان [برای زرع نفاق ، هرج و مرج ، آشفتگی و جنگ علنی بین افراد ، جوامع و ملت ها] باشد . شیطان د ژبې په وسیله کولای شی چې د خدای بندان مات کړی او هغوی دې ته اړ باسی چې د ګمراهی په لاره ګامونه واخلی. په راتلونکو پاڼو کې به د خدای له خوا د هغه توان له مخې د ژبې زیانونه په جلا جلا او تفصیل سره لیست کړو ، د ټولو زیانونو حدود او پایلې به ذکر کړو ، او د هغو څخه د ځان د ژغورنې ستراتیژۍ به ذکر کړو. په ټولیزه توګه د ژبې شل زیانونه دی. مخکې له دې چې د هغوی تشریح وکړو ، لومړی به د ژبې او د خاموشۍ فضیلت د خطرونو یادونه وشی.

د ژبې لوی خطر او د خاموشۍ فضیلت

باید وویل شی چې د ژبې ګواښ ډېر زیات دی او یواځینی لاره یې پرېښودل چوپتیا ده. از این رو ، قانون الهی سکوت را ستایش کرده و پیروان آن را قانع کرده است که خاموش بمانند. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

من صمت نجا

"هغه څوک چې خاموش پاتې شو ، نجات یې ترلاسه کړ (خلاصون او حفاظت له ډېرو زیانونو او خطرونو څخه ، په شمول د خدای په وړاندې ودرېدل چې د الهی مغفرت او قبولیت د ترلاسه کولو لپاره ضروری دی)." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *ترمذی* د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

الصمت حكم وقليل فاعله

"چوپتیا حکمت دی خو یوازې یو څو کسان دی چې پر هغې عمل کوی." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *ابو منصور الدیلمی* د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

عقبه بن عامر رضی الله عنه وایی چې ما له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل : د خلاصون لاره څه ده ؟ هغه وویل:

امسک علیک لسانک و یسعک بیتک و ابک علی خطیئتک

"خپله ژبه وساتئ او کنټرول یې کړئ، ستاسو کور باید ستاسو لپاره کافي وی او پر خپلو غلطو او غلطو کارونو اوښکې تویې کړئ". (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

سهل بن سعد السعدی از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت می کند:

من یتکفل لی بما بین لحیتیه و رجلیه اتکفل له الجنة

"هغه څوک چې ماته د عفت ضمانت وکړی چې هغه دوه غوړونه (یعني زبان) او هغه څه چې د دوو پښو په منځ کې لری (یعني د شرم اعضاء) ، زه به داسې یو ته جنت تضمین کړم". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی صحیح بخاری*)

من وقی شر قبقبه و ذبذبه و لقلقه فقد وقی الشر کله

"هغه څوک چې خپل ځان د معدې ، خلوت او ژبې له بدی څخه وژغورل ، له هر ډول بدو څخه په امان پاتې شو." (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ابو منصور الدیلمی* عن صحابه النبوی انس بن مالک رضی الله عنه

دا درې ارګانونه دی. شهوت آن باعث تباهی مردم می شود. از این رو ، پس از تشریح شهوت معده و اعضام خصوصی ، لازم دیدم که در مورد مضرات زبان توضیح دهم. له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل شول چې د کوم شی له امله به انسان جنت ته ځی. هغه ځواب ورکړ:

تقوی الله و حسن الخلق

"د خدای (*تقوی*) او ښایسته اخلاق، آداب، شخصیت او باطنی طبیعت (*اخلاق*)."

له هغه څخه وپوښتل شول: "لطفاً موږ ته هم ووایاست چې څه شی خلک دوزخ ته بوځی؟" هغه ځواب ورکړ:

الاجوفان الفم و الفرج

"د دوو خالی شیانو له امله ده: خوله او د خصوصی اعضا." (دا روایت په کې نقل شوی دی*مجموعات* حدیث *ترمذی* و *ابن ماجه* از صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه

په دې حدیث کې "خوله" کیدای شی د ژبې زیانونه هم وګڼل شی ځکه چې خوله د ژبې ځای دی او کیدای شی معدې ته د خولې په توګه اشاره وکړی چې د معدې د ډکولو لاره ده. معاذ بن جبل رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل: "ای رسول الله! آیا د [حتی] هغو شیانو لپاره چې موږ وایو [لکه څنګه چې یوازې د یو څه ویل، مهم نه دی چې څه وی، باید حتی یوه لویه معامله هم نه وی]؟" په دې اړه یې ځواب ورکړ:

تکلتک امک یا ابن جبل؛ وهل یکب الناس فی النار علی مناخرهم الاحصائدالسنتهم

"اې ابن جبل! مور دې ستا لپاره ژړا وکړی! خلک به په دوزخ کې وارونه کښېنول شی ځکه چې د ژبو حاصلات ترلاسه کړی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعات حدیثی ترمذی ، حکیم و *ابن ماجه* از صحابه نبوی معاذ بن جبل رضی الله عنه

عبدالله بن عمر رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی چې فرمای:

من کف لسانه ستر الله عورته ومن ملک غضبه وقاه الله عذابه ومن اعتذر الی الله قبل الله عذره

"من یمنع زبانه [عن الکلمات الباطل والبذوءة] ، فإن الله یخفی عیوب هذا شخص ، ومن یکتبر غضب الشخص [من الخروج والضرب علی الناس حتی عندما یشعر أنه مستحق ومستحق] ، فإن الله یحفظ الشخص من عذابه ، ومن یقدم عذرا إلی الله . هغه بهانه ومنله." (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی ابن ابی الدنیا* عن صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

له عیسی مسیح څخه وغوښتل شول چې د یو داسې عمل په اړه خبر ورکړی چې انسان جنت ته رهنمایی کوی. هغه ځواب ورکړ: "هیڅکله خبرې مه کوه". سوال کوونکی وویل: "دا امکان نه لری". هغه بیا وویل: "که خبرې کول ضروری دی نو د ښه څیز څخه پرته بل څه مه وایئ". یو بادیه نشین حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغی او د هغه عمل په اړه یې وپوښتل چې جنت ته رهنمایی کوی. هغه په ځواب کې وویل:

اطعم الجائع واسق الظمان وامر بالمعروف وانه عن المنکر فان لم تطق فکف لسانک الا من خیر

"وږی ته ډوډۍ ورکړه ، تږی ته اوبه ورکړه ، د حق امر وکړه ، د شر په وړاندې نصیحت وکړه ، که داسې نه شې کولای ، نو ژبه له خیر پرته د بل څه ویلو څخه منع کړه". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث ټولګه* ابن ابی الدنیا)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اذا رأیتم المؤمن صموتا وقورا فادنوا منه فانه یلقن الحکمة

"کله چې تاسو یو مؤمن ووینئ چې غلی او باوقار دی ، نو نږدې شئ لکه داسې کس چې [الهی] په حکمت کې تعلیم ورکول کیږی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی ابن ماجه* عن صحابه نبوی ابو خلد رضی الله عنه

عیسی مسیح صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "عبادت لس برخې دی. نهه یې د خاموشی سره تړاو لری او یوه برخه یې له خلکو څخه د تېښتې پورې اړه لری".

د سکوت د برتری دلیل: په خبرو کولو کې ډېر زیانونه شتون لری. تېروتنې ، درواغ ، غیبت ، قصې ، تظاهر ، فحاشی ، ځان لوړول ، نزاع ، بې ځایه خبرې ، د ځان ستاینه ، مبالغه ، زیان رسول ، د خلکو عیبونه راوباسی او داسې نور

زیانونه له ژبې سره بل چا پورې اړه نه لري. د ژبې په خوځولو کې درد ، زحمت او ستړیا نه شته. په عوض کې ، په خبرو کولو کې خوند شتون لري. د انسان خپل مزاج سړی دې ته اړ باسي چې خبرې وکړي او شیطان هم د دې لپاره فشار راوړي. هغه خلک چې په خبرو کولو عادت لري ، په نادره توګه کولای شي چې خپلې ژبې له خبرو کولو څخه منع کړي ، که فرصت وي یا نه. په عوض ، دوی د عواقبو په پام کې نیولو پرته خبرو ته دوام ورکوي. سره له دې ، په خبرو کولو کې ډېر خطرونه شته او په خاموشۍ کې له ټولو خطرونو څخه خوندي دي. له دې امله ، د هغه برترۍ او برترۍ ډېر زیات دي. د سکوت بې شمېره ګټې لري. د انسان جرأت راټول پاتې کیږي او افکار ټیټ او پرک نه کیږي ، یو باعزته پاتې کیږي. یو کس د غور ، الهی یادولو او عبادت لپاره وخت لري. سړی په نړۍ کې د خبرو کولو د غلطو پایلو او په آخرت کې د هغې حساب ورکونې څخه خلاص کیږي. خدای فرمایلی دی:

مَّا يَلۡفِظُ مِن قَوۡلٍ إِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيبٌ عَتِيدٞ

"څوک داسې یوه کلمه نه وایي چې نږدې ځارونکی یې ځارنه کوي ، تیار وي [چې هغه ثبت کړي] (دا د دوو فرشتو په اړه دي چې هر انسان ته نږدې دي ، یو ټول نیک کارونه لیکي او بل د هغه کس لپاره د انسانی اعمالو په خپل ثبت کې ټول بد کارونه لیکي. دا رجسټرونه به د قیامت په ورځ د خدای په حضور کې حاضر شي تر څو د هغه شخص لپاره حتمي قضاوت وکړي)". (قرآن، باب 50، آیه 18)

دلته د خاموش پاتې کېدو د برترۍ په اړه یو ښه بحث دی. د خبرو څلور ډوله دي. لومړی ډول یوازې په دې کې زیان لري. دویم ډول یوازې ګټې پکې لري. دریم ډول هم ګټې لري او هم زیان. څلورم ډول نه کومه ګټه لري او نه زیان لري. تر کومه ځایه چې د خبرو ډول پورې اړه لري چې یوازې زیان پکې وي ، اړینه ده چې ترې لرې وساتل شي او چپ پاتې شي. همدغه لاربنوونه د هغو خبرو لپاره هم صدق کوي چې هم ګټې او هم زیانونه لري په دې شرط چې زیان له ګټې څخه زیات وي. هغه ډول چې نه ګټه لري او نه زیان بې ګټې دي او ښه به دا وي چې له هغه څخه چوکه وساتل شي ځکه چې افراط په کې د وخت ضایع کول دي او دا لوی زیان دی. اوس یوازې څلورم ډول پاتې دی [چې هغه ډول دی چې یوازې ګټې پکې لري]. په دې توګه د خبرو له څلورو برخو څخه درې برخې له منځه ځي او یوازې یوه برخه پاتې کیږي او په هغه کې د زیانونو خطر او امکان شتون لري. ځینې وختونه ، ځان ښکاره کول ، مصنوعي توب ، سینګار ، غیبت ، ځان لوړول او نور بدی په وینا کې داسې راځي. له همدې امله ، هغه څوک چې ګټورې خبرې او خبرې کوي ، هغه څوک دی چې له خطرونو سره لوبې کوي. هغه څوک چې د ژبې د زیانونو په ظرافت پوهېږي ، مجبور دی چې اعتراف وکړي چې په دې اړه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا جمله په دې اړه د وروستۍ خبرې حیثیت ساتي:

من صمت نجا

"هغه څوک چې خاموش پاتې شو ، نجات یې ترلاسه کړ (خلاصون او حفاظت له ډېرو زیانونو او خطرونو څخه ، په شمول د خدای په وړاندې ودرېدل چې د الهی مغفرت ، قبولیت او صمیمیت د ترلاسه کولو لپاره ضروري دی)." (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه*ترمذی* د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دې توان درلود چې په څو کلمو کې ډېر معنی لرونکې خبرې ووایي او د حکمت قیمتي ګانه یې ترلاسه کړه. هر کلمه ای که از زبان مبارک وی گفته می شود ، دارای یک سمندر بی اندازه از معانی و حکمت است. غوټه وهلو او د دې بې ځایه سمندر څخه د مرواریدو راټولول یوازې د منتخب عالمانو کار دی (هغه کسان چې په علم کې د خدای د وېرې له امله ، حقیقت ته مطلق وقف او د خپل روح په پاکۍ پیروی کې په علم کې ټینګ ریښې لري). دا د هر چا په واک کې نه ده [که عالم وي یا نه] چې د پیغمبري وینا په ژور درونی حکمت پوه شي.

د ژبې یا خبرو د ناوړه استعمال زیانونه

د ژبې لومړی زیان – بې ګټې خبرې : ښه به دا وی چې خپل کلام له ټولو هغو زیانونو څخه وژغورل شی چې همدا اوس ذکر شول لکه غیبت ، قصه کول ، دروغ ویل او داسې نور ، او یوازې هغه خبرې وکړې چې روا وی او ویل یې مخاطب او اوریدونکی ته زیان نه رسوی. ځینې روا او بې ضرره خبرې چې په ژبه ویل کېږی داسې دی چې ویلو ته یې اړتیا نه لری. دا بې ګټې او بې ګټې شیان دی. په هغوی کې د وخت ضایع کېدل او همدارنګه د آخرت حساب ورکول او د یو لوړ شی تر شا پرېښودل او د هغه په بدل کې د ټیټ شیانو په بدل کې دی. دا ځکه چې که متکلم د خبرو پر ځای خپل زړه او ذهن د خدای په وجود او الهی صفات (*سیفات*) کې تأمل ته متمایل کړی وای ، نو د یو کس لپاره به ښه وو. دا ډېر امکان درلود چې د دې تفکر په پایله کې د الهی برکتونو دروازې د انسان پر مخ خلاصې شوې وی او زړه به پراخوالی (روښانتیا ، رڼا ، لطف) ترلاسه کړی وی. د خبرو پر ځای ، که څوک د خدای جلال ورکړی وای او د هغه تقدس او وحدت یې په یاد الهی بیان کړی وای ، نو د هغه لپاره به ښه وه. څومره کلمې داسې دی چې که یوه داسې کلمه هم ووایی ، په پایله کې په اسمان کې مانۍ جوړېږی. څوک چې د خزانې د ترلاسه کولو توان لری خو د ډبرو په ټولولو پیل کوی ، هغه ته به د بدبختی څخه پرته بل څه ووایی؟ دا د هغه چا مثال دی چې د الهی ذکر څخه لاس اخلی او پر ځای یې په بې ګټې او بې ګټې کار بوخت وی. که څه هم یو کس د دې کار له امله ګناه نه کوی ، آیا دا لږ زیان دی چې یو کس زیاته ګټه نه ده ترلاسه کړې او هغه کار چې هغه یې کوی ، هیڅ ګټه نه لری؟ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

فان المؤمن لا یکون صمته الا فکرا ونظره الا عبرة ونطقه الا ذکر

"د مؤمن خاموشی تفکر دی، لید درسونه اخلی، او وینا د الهی یادونې ده."

د یو فرد اصلی شتمنی وخت دی. اگر کسی وقت را در تلاش های بیهوده مصرف کند و این دارایی را برای آخرت ذخیره نکند ، پس به جز زیان به چه چیزی می رسد؟ له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

من حُسن اسلام المرء ترکه ما لا یعنیه

"دا د اسلام د ښکلا نښه ده چې هغه څه چې بې ګټې دی پرېږدی." (دا روایت په کې نقل شوی دی*مجموعات حدیث ترمذی* و *ابن ماجه* از صحابه نبوی ابوهریره رضی الله عنه

څوک چې بې ګټې کارونه کوی ، د قیامت په ورځ به د حساب ورکولو څخه ځان ونه ژغوری ، چې دا هم د سزا یو ډول دی. از ابوذر رضی الله عنه روایت است که حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه فرمایا: آیا لا أقول به شما از عمل که در بدن خفیف و در ترازو قیامت سنگین باشد؟ وفرمایل : ای رسول الله ! هو ، لطفاً موږ ته ووایاست ". هغه ځواب ورکړ:

هو الصمت وحسن الخلق وترکه ما لا یعنیک

"دا [عمل] خاموشی ، ښه اخلاق ، اخلاق او باطنی طبیعت ، او بې ګټې [عمل یا وینا] پرېښودل دی." (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث ټولګه* ابن ابی الدنیا*)*

ابن عباس رضی الله عنه ، یکی از صحابه نبوی ، می فرماید : " پنج چیز است که من بیشتر از همه دوست دارم : یکی این است که حرف های بی فایده و بی فایده را انجام ندهید ، زیرا این حرف های غیر ضروری و زائد است و همیشه خطر گناه در آن وجود دارد . دویم دا چې که څوک ګټورې خبرې هم وکړی ، لومړی باید وکتل شی چې آیا د ګټورې

خبرې لپاره هم موقع شته او که نه ، ځکه ځینې وختونه حتی یوه ګټوره خبرې چې له فرصت او فرصت پرته ترسره کیږی د غم لامل ګرځی. درېیم دا چې څوک باید له یو زغم لرونکی یا احمق سره بحث ونه کړی ، ځکه چې له یو زغم لرونکی کس سره بحث کول د قهر کولو معنی لری او له احمق سره بحث کول د درد ښکار کول دی. څلورم دا چې سړی باید د خپل ورور یادونه په داسې ډول وکړی چې غواړی د خپل ځان یادونه وکړی. پنځم : هر څه چې څوک کوی ، باید په یقین سره وشی چې که دا عمل ښه وی ، ثواب به وی ، خو که بد او بد وی ، سزا به یې ورسوی. بې ګټې خبرې د ډیرو دلایلو له امله ترسره کیږی. ځینې وختونه ویناوال د غیر ضروری شیانو د پوښتنې لالچ لری، کله کله د شیانو د خپرولو عادت لری او یا غواړی چې اوریدونکی ځان ته راجلب کړی. ځینې وختونه سړی له اورېدونکی سره مینه کوی او د خبرو اوږدول ددې لپاره ترسره کیږی چې اوریدونکی د اوږدې مودې لپاره خپل ځان ته لېوال وساتی. ځینې وختونه ، کیسې [د مختلفو خلکو په اړه] د تفریح په توګه ویل کیږی. د دې ټولو درملنه دا ده چې د یو چا په وړاندې مرګ په نظر کې ونیسم او فکر وکړم چې زه به د هرې خبرې لپاره مسوول واوسم. زما ساه زما شتمنی ده او ژبه زما جال دی [د نورو دنیوی ګټو په برخه کې د ارزښتناکو څیزونو نیولو لپاره]. د یو کس شتمنی ضایع کول او د جال بې کاره پرېښودل [یا په غلطو شیانو کې کارول کیږی] هوښیارانه نه ده. دا د پوهې پر بنسټ د بې ګټې خبرو درملنه ده. د دې عملی علاج دا دی چې یوازیتوب غوره کړی او یا کله ناکله حتی له ګټورو خبرو څخه خپله ژبه بنده کړی ، چې بې ځایه خبرو ته عادت شی.

دویم زیان – له حده زیات خبرې کول: له حده زیات خبرې کول هم یو نامطلوب عمل دی. په دې کې بې ګټې خبرې او همدارنګه ګټورې خبرې شاملې دی چې د ضرورت له حدودو څخه تیرېږی. ګټور وینا کیدای شی لنډه وی. هغه څوک چې د لنډ بیان توان لری خو بیا هم د یوې پر ځای دوه کلمې کاروی ، هغه به افراطی خبرې کوونکی ګڼل کیږی که څه هم دا د وینا یا تاکید په توګه وی ، که څه هم په دې کې ګناه نه وی. عطای بن ابی رباح رحمه الله صلی الله علیه وسلم وایی : "له تاسو څخه مخکې هم داسې کسان وو چې له بیهوده خبرو څخه کرکه یې نه درلوده. برای آنها ، غیر از یک سخن مربوط به کتاب الله ، راه النبی ، نصیحت و منع المنکر ، و برای مهمترین نیازهای دنیوی ، آنها هر حرف دیگر را افراط می دانستند ". دا ستونزمنه ده چې ووایو کوم خبرې ، یا خبرې له حده زیات دی ، او کوم یو غیر ضروری دی ځکه چې د هغې لپاره کوم حد نه لری. خو قرآن کریم د ګټورو او ضروری خبرو لپاره حد ټاکلی دی لکه څنګه چې الله تعالی فرمای:

لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَٰحٍ بَيْنَ ٱلنَّاسِ

"د عادی خلکو زیاتره بحثونه په کې هیڅ ګټه نه لری. خو ځینې داسې کسان دی چې نور دې ته هڅوی چې صدقه ورکړی، یا ځینې ښه کارونه وکړی یا د خلکو تر منځ دوه اړخیزه پخلاینه او اصلاح رامنځ ته کړی." (قرآن، سورة 4، آیه 114)

حتی کله چې په زرګونو احتیاط سره د چا ستاینه هم وشی ، ځینې خبرې له خولې راوځی چې د حقایقو خلاف او مبالغه وی. حتی که ستاینه حقیقت هم وی ، دا خطر شته چې شیطان دې ته اړ کړی چې بې ځایه خبرې وکړی. مجاهد رحمه الله قال: "کل لفظ الذي یلفظ علیه الإنسان مکتوب وثبت به حدی که پدر به فرزند خود می گوید که من می خواهد چیزی را برای او بخریم و این قصد او نبود که واقعا این کار را انجام دهد ، بلکه دروغ برای او ثبت می شود". حسن بصری رحمه الله صلی الله علیه وسلم وایی: "أیها الإنسان! ستاسو د اعمالو ثبت خلاص دی او دوه فرښتې ټاکل شوې دی چې ستاسو اعمال پرې ولیکی. اوس دا ستاسو په خوښه پورې اړه لری چې څه کول غواړې ، که لږ یا زیات وکړې ، ستا هر عمل به ثبت شی او د قیامت په ورځ به د اعمالو دا ثبت یو لوی ثبوت وی ، یا ستا په ګټه وی یا ستاسو په ضد". د یو روایت له مخې حضرت سلیمان (صلی الله علیه وسلم) خپل یو جن یو ځای ته ولیږه او څو نور جن یې شاته ولیږل چې هغوی ورته خبر ورکړی چې چېرته تللی او څه کړی دی. هغوی بېرته راغلل او ورته یې وویل چې هغه بازار ته تللی دی او هلته تر رسیدو وروسته یې اسمان ته وکتل او بیا لاندې انسانانو ته یې وکتل. هغه بیا خپل سر وخوځاوه او مخ ته ورغی. حضرت سلیمان په دې خبره حیران شو او په دې اړه یې ترې وپوښتل. هغه ځواب ورکړ: "زه حیران شوم چې فرشتو څومره ژر د انسانانو اعمال په داسې حال کې چې پر سر ناست وو لیکل او بیا زه حیران شوم چې انسانان څومره

ژر گمراه کیږی". ابراهیم طیمی رحمه الله وایی : "مؤمن مخکې له دې چې خبرې وکړی ، ګوری چې آیا دا د انسان لپاره ګټور دی او که زیان لری. سړی یوازې په هغه صورت کې خبرې کوی چې ګټور وی ، که نه غلی پاتې کیږی ، او یو کس چې د بدی او ګناه ته تمایل لری بې له سوچ خبرې کوی ". د یو حکیم له خوا ویل شوی وو: "که څوک په غونډه کې خبرې کول خوښوی نو باید خاموشی غوره کړی او که څوک چوپه خوله وی نو خبرې وکړی". زید بن ابی حبیب رحمه الله وایی : "د عالم ازموینه په خبرو کې ده په مقایسه د الاستماع ، ځکه چې د غیبت ، اقناع ، او زینت په کلام کې خطر لری". ابراهیم بن ادهم رحمه الله وایی: "انسان د مالونو او خبرو له زیاتوالی سره هلاک کیږی".

دریم زیان ــ د غلطې یادول: غلط هغه خبرې دی چې د ګناه سره تړاو لری. مثلاً د جنس مخالف د ښکلا او جسمی صفاتو ، عاشقانه قصې ویل ، د ګناهونو د غونډو ، د شتمنو افراط ، د حاکمانو بد اعمالو ، دا ټول کارونه غلط دی او په هغو کې افراط حرام دی. بې ځایه خبرې حرام نه دی ، بلکې ناخوښه او مستحب نه دی ، همداسې بې ځایه خبرې هم حرام نه دی ، ناخوښه دی ، خو بد خبرې د حرمت په دائره کې راځی. اما می توان گفت که کسی که در مورد موضوعات غیر ضروری زیاد صحبت می کند ، نزدیک است که در صحبت های غلط غرق شود [از این رو بهتر است که از آن اجتناب شود]. نن سبا د تفریح خبرې یو ځانګړی مشغله ده او خلک د دې لپاره ځانګړې غونډې جوړوی. د دې غونډو موضوعات غلط دی ، څوک مسخره کیږی ، د چا عیبونه بربنډې کیږی ، د چا عیبونه پلټل کیږی ، د چا په وړاندې دسیسه کیږی او داسې نور. په حقیقت کې ، داسې اجتماع د ګناه څخه خالی نه دی. دا د ګناهونو دومره مختلف ډولونه دی چې د هغوی شمېرل اسان کار نه دی. د خلاصون لاره دا ده چې په خبرو او خبرو کې خپل ځان په مذهبی مسایلو او ضروری دنیوی اړتیاوو پورې محدود کړو. د بدو مسایلو یادونه خطرناکه خبره ده او څوک چې عادت پرې کوی ، تباه کېږی ، که څه هم ممکن سړی هغه بې ارزښته وګڼی او د هغه خطرونه درک او درک ونه کړی. خو د قیامت په ورځ به څرګنده شی چې هغه ګناه چې بې ارزښته ګڼل کیږی، انسان ته یې دومره تباهی رسولی ده. بلال بن الحارث رضی الله عنه ، از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی :

ان الرّجل يتكلم بالكلمة من رضوان الله مايظن ان تبلغ به مابلغت فيكتب الله بها رضوانه الى يوم القيام وان الرجل يتكلم بالكلمة من سخط الله مايظن ان تبلغ به مابلغت فيكتب الله عليه بها سخطه الى يوم القيامة

"یو سړی داسې کلمه وایی چې خدای یې خوښ کړی او فکر کوی چې هلته ښایی هغه له دې څخه کوم مهم الهی رضایت نه وی ترلاسه کړی. په هرصورت، خدای د قیامت تر ورځې پورې د دې کلام لپاره خپل الهی رضایت لیکلی دی. بعضی اوقات ، یک مرد کلمه ای می گوید که خدا را ناخوشایند می کند و فکر می کند که از آن ناراض نمی شود ، اما به دلیل این یک کلمه ، خداوند نارضایتی الهی خود را تا قیامت می نویسد. (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *ابن ماجه* و *ترمذی*)

بد او باطل خبرې له غیبت او قصې او عیب موندنې څخه جلا ډول دی او د حرام خبرو په ذکر کې خبرې کوی او د دې کار لپاره دینی اړتیا نه لیدل کیږی. په دې کې د بدعتونو ذکر ، د انحرافو ایډیالوژیو ذکر او حتی ذکر د متقابل اختلافاتو بین صحابه نبوی [چې د نفاق د غرور او ترویج فرقه پرستی لپاره ترسره کیږی] شامل دی.

څلورم زیان ــ د خلکو د خبرو او شخړو بندول: د خلکو د خبرو پر مهال پرې کول منع دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لاتمار اخاك ولاتمازحه ولاتعده موعدا فتخلفه

"خپل ورور مه کړئ [کله چې هغه خبرې کوي] ، له هغه سره بې ادبانه ټوکې مه کوئ او داسې وعده مه کوئ چې تاسو یې نه شئ پوره کولی." (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی ترمذی از صحابه نبوی عبدالله بن عباس رضی الله عنه

ذروا المراء فانه لا تفهم حكمته ولا تؤمن فتنته

د خبرو اترو قطع کول بس کړئ ځکه په دې کې هیڅ عقل نشته چې پوه شی او نه هم څوک د هغه له زیانونو څخه ځان لرې ساتی. (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه احادیث طبرانی عن صحابه النبوی ابو دردا رضی الله عنه

من ترك المراء وهو بني له بيت في اعلى الجنة ومن ترك المراء وهو مبطل بني له بيت في ربض الجنة

"هغه څوک چې د خلکو خبرې پرې کوي په داسې حال کې چې حق لری (یا د حقیقت طرف) ، د داسې یو کس لپاره به د جنت په لوړه سطحه کور جوړ شی. او څوک چې د خلکو خبرې قطع کړی په داسې حال کې چې غلط دی (یا د باطل لوری دی) ، د داسې یو کس لپاره به د جنت په منځ کې کور جوړ شی".

گفته شده است که امتها پس از دریافت نور هدایت [الهی] به دلیل جدال گمراه شده اند. انس بن مالک رضی الله عنه وایی : قطع المباحث والجدال مع الناس يسبب قسوة القلب وزرع بذور العداوة في القلوب بسببه. بلال بن سعد رضی الله عنه وایی : " کله چې وینئ چې څوک په خپل نظر ، متنازع ، اصرار کوی ، نو پوه شئ چې داسې انسان د آخرت له لاسه ورکولو مقدر دی". ابو الدردا رضی الله عنه وایی : " همیشه جنگ یا جدال مع الناس کافی دی چې داسې شخص گناهکار ". عمر رضی الله عنه فرمائی: "له درې ځیزونو علم مه ترلاسه کوئ او د درې ځیزونو له امله د علم له ترلاسه کولو څخه منع نه کړئ. هغه درې شیان چې څوک باید د هغوی لپاره پوهه ترلاسه نه کړی ، شخړه (او له خلکو سره شخړه) ، غرور او خودنمایی دی. درې ځیزونه چې باید د علم له ترلاسه کولو څخه یې دریغ ونه کړی عبارت دی له شرم په لټه کې د علم ، د پوهې له ترلاسه کولو څخه پرهیز ، او له جهالت څخه قناعت دی". عیسی مسیح (السلام علیکم ورحمة الله علیه وسلم) فرمایلی دی: "هغه څوک چې ډېر دروغ وایی ، خپل جمال ختمیږی ، څوک چې له خلکو سره ډېر بحث کوی ، د هغه حیثیت ته زیان رسیږی ، څوک چې ډېر اندیښنه لری ناروغه کیږی ، هغه څوک چې اخلاق او اخلاق یې خراب وی ، په عذاب الهی کې ښکیل کیږی".

د خلکو د پرې کولو تعریف: د دې تعریف دا دی چې د چا په خبرو کې عیب پیدا کول او په همدې اساس پرې اعتراض وکړئ، که هغه عیب په الفاظ، معنا یا نیت کې وی. په دې برخه کې باید په یام کې ونیول شی چې هر هغه خبرې چې اورئ ، که ربښتیا وی ، ربښتیا یې تصدیق کړئ او که غلط وی نو غلی پاتې شئ ، په دې شرط چې د مذهبی مسایلو په اړه نه وی. غلطی په الفاظو کې پیدا کیری کله چې ویاند ته ووایی چې الفاظ د ګرامری اصولو خلاف دی او د کلمو صحیح ترتیب د کلمو په وړاندې کولو کې نه تعقیب کیږی. په الفاظو کې داسې تېروتنې د بیلابیلو دلایلو له امله رامنځته کیږی. ځیني وختونه خلک له ژبې سره ښه بلد نه وی، ځیني وختونه خلک غواړی یو څه ووایی خو بل څه له خولې راوځی. په الفاظو کې د غلطۍ دلیل هر څه چې وی ، د انتقاد لپاره هیڅ توجیه شتون نه لری. د کلماتو مانا په دې ویلو سره د اعتراض هدف ګرځی: "تا فلانی غلطی کړې ده ، په فلانی نظر کې دې غلطی کړې ، ستا فکر یا نظر سم نه دی " او داسې نور. نیت په دې ویلو سره نیوکه کیږی: "دا شی چې ته یې وایې ، که څه هم پر حقایقو ولاړ دی ، خو ستا نیت د حقایقو بیان نه دی ، بلکې بل څه دی". په داسې ټولو وختونو کې، دا لازمی ده چې چپ پاتې شی. خو که د پوښتنې موخه د علم او ګټې ترلاسه کول وی ، نه دښمنی او د انتقاد فرصت موندل ، نو عیب یې نه دی. د بحث موخه دا ده چې مخالف غلی کړی ، د هغه ناپوهی ، عیبونه او عیبونه څرګند کړی ، داسې چې سرې سپکاوی او خلک ملنډې وهی. دلالت بر این است که اگر اعتراض به خاطر حق باشد ، پس به جای استفاده از روش مناسب دیگری ، روش را اتخاذ می کند که توهین به حریف باشد و برتری خود را بر او بیان شود.

له شخړو او د خبرو بندولو طریقه: له دواړو څخه د ځان ساتلو لاره دا ده چې په روا مسایلو کې هم چوپه خوله پاتې شی. دا دوه بدی د دې لپاره پیدا کیږی چې یو کس د مخالف بدنامولو او خپل برتری ټینګولو اراده لری. دا د ټیټ نفس دوه داسې شهوت دی چې کنترول یې ستونزمن دی. د یو کس د برتری څرګندونه د ځان ربښتینولی په کټګوری پورې اړه لری چې په خپل وار د ځان لوړ او لوړ ګڼل غبرګون دی. په هرصورت، قدرت او عظمت یوازې د خدای صفات دی او یوازې د هغه لپاره مناسب دی. په همدې ډول ، د یو چا په نظر کې نیولو سره د حیوانی مزاج نښه ده ځکه چې یو وحشی ځناور خوښوی چې ټوټې ټوټې کړی او بل تېپی کړی. دا دوه بد خصلتونه ډیر د غندنې وړ او مضر دی. بحث و قطع کردن مکالمات به این ویژگی های [پست و منفی] دامن می زند . هغه څوک چې په جنجالی بحثونو او نیوکو کې ښکیل وی ، د دې دوو مخرب داخلی کیفیتونو د ودې لپاره تغذیه کولو ته دوام ورکوی. شخړه او د خلکو د خبرو پرې کول دواړه د کرکې له حدودو څخه تیرېږی ، بلکې که بل څوک ورباندې زیان ورسېږی ، دواړه ګناهونه دی. تر کومه ځایه چې د جنجالی استدلالونو او نیوکو خبره ده ، هیڅوک نه شی ویلی چې درد نه لری. څوک چې ورسره بحث کیږی ، په غوسه کیږی او هڅه کوی چې ورته ځواب ورکړی او دواړه د سپیو په څېر جګړه پیل کوی. هر یو غواړی چې یو بل ته دومره زیان او سپکاوی وکړی چې سر یې هم پورته نه کړی او نه هم داسې ځواب ورکړی چې خلک په مخالف کې د عقل په نشتوالی قانع شی. دا یوه ناروغی ده او درملنه یې هغه غرور له منځه وړل دی چې انسان د برتری عقده لری ، او همدارنګه د بیان کولو جرأت او همدا ډول ، دا حیوانی احساس له منځه وړل کېدای شی چې یو کس نورو ته په ټیټ نظر وګوری .

د هغې د درملنې تفصیل به د غرور او غرور د محکومیت په فصل کې تشریح شی (۱۰ څپرکی). دلته یوازې دومره ویل کیږی چې د هرې ناروغۍ درملنه د هغې ناروغۍ د علتونو په له منځه وړلو سره ترسره کیږی. د خلکو د خبرو اترو او شخړو د بندولو دلایل غرور، غرور او حیوانی خصلتونه دی. تا زمانی که این علل از بین نرود ، بیماری از بین نمی رود. کله چې یو شی په دوامداره توګه ترسره شی ، دا عادت او دویم فطرت ګرځی ، او له هغه څخه خلاصون ګران کېږی. امام ابو حنیفه رحمه الله له داود الطائی رحمه الله د ګوښه توب او خلوت دلیل وپوښتل. هغه ځواب ورکړ: "زه په یوازیتوب کې پاتې کیږم ترڅو وکولای شم د نورو سره جګړه ونه کړم". امام ابو حنیفه وایی: "دا روحانی مبارزه نه ده، بلکې دا د خلکو غونډو ته د تګ او غوږ نیولو او چوپتیا ده". داود الطائی وویل چې هغه پر دې عمل وکړ او احساس یې وکړ چې له دې څخه بل روحانی هڅه نه شی کېدای. دا هم حقیقت دی ځکه چې د یو چا خبرو ته غوږ نیول او غلی پاتې کیدل ډیر ستونزمن کار دی په ځانګړې توګه په هغه صورت کې چې څوک خپله غلطی اصلاح کولی شی. ځکه چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هغه انسان ته د جنت بشارت ورکړ چې حق او حق په حق کې پاتې کېدل د خلکو خبرې پرې نه کوی ځکه چې د حق او حق پیژندنه ، په غلطه خبره چوپه خوله پاتې کېدل په نفس ډېر ګران دی. په خاصه توګه ، د صحیح بیان آرزو په مذاهب او عقایدو پورې تړلو مسایلو کې غالب دی. بحث د انسان د مزاج یوه برخه ده او کله چې څوک فکر کوی چې د صحیح عقیدې په ښودلو کې د خدای له خوا ثواب شته ، نو زړه د هغه الهی ثواب او جزا په اړه حریص کیږی. په دې طریقه، دواړه الهی قانون او د یو کس مزاج، د دې جنجالی استدلالونو سره مرسته کوی. په هرصورت، دا فکر کول چې دا بحثونه او بحثونه د الهی انعامونو سرچینه ده پخپله یوه غلطی ده.

بهتر است که انسان از گفتن هر چیزی به هموطنان خودداری کند ، و اگر کسی کسی را در بدعت ها یافت ، باید چنین شخص را در خلوت نصیحت کند [نه اینکه این کار را در محضر عام انجام دهد که منجر به غضب و سرسختی شود] . څوک به عامه بحثونه د یو نورم په توګه وګڼی او فکر کوی چې د ټولو مذاهبو او عقیدو خلک دا کار کوی ترڅو د خپلو عقیدو ربښتینوالی ثابت کړی او د خپلو مخالفینو په خاموش کولو کې خپل بریالیتوب وګڼی. دا به د انسان په زړه کې بدعت ټینګه ځای پر ځای کړی [نه دا چې له هغه څخه لاس واخلی]. که څوک وګوری چې نصیحت د هغه کس په زړه کې چې په بدعت کې مشغول دی ، مطلوب اغېز نه لری او په داسې شخص کې د حق د منلو ظرفیت نه پاتې دی ، نو باید په خپل ځان کې مشغول شی او هغه کس یوازې پرېښود. څوک چې په مناظرو روږدی وی او خلک یې ستاینه کوی او په درناوی او درناوی سره ګوری ، نو دغه مخرب باطنی خصلتونه د انسان په زړه کې ځای نیسی او پیاوړی کیږی او له هغو څخه خلاصون ډېر ګران کیږی. له دې امله ، که د چا په زړه کې ، درونی رذایل لکه قهر ، تکبر ، خودنمایی ، ځان ربښتینی او د حاکمیت میل انباشته شی ، د هغوی په وړاندې مبارزه ډېره ستونزمنه کیږی. این مشکل است که در برابر یکی از این ویژگی ها مبارزه کنیم ، می توان تصور کرد ، چقدر مشکل خواهد بود که با هم مبارزه کنیم .

پنځم ضرر – دښمني او دښمني: دا هم د غندنې وړ خاصیت دی. دښمني او دښمني هم په دې کې شخړه لري ، خو موخه یې د چا د مال غصب کول دی. روایات د دې ناوړه داخلي خاصیت یا کیفیت غندنه کړې ده. عایشه رضی الله عنها حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه داسې روایت کوی:

ان ابغض الرجال الى الله الالد الخصام

"د خدای په نظر کې ، د خلکو تر منځ تر ټولو بد هغه څوک دی چې جنجال کوی او د دښمنۍ او دښمنۍ لپاره مستعد وی."
(دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی صحیح بخاری*)

یو حکیم وویل: "له دښمنۍ او دښمنۍ څخه ډډه وکړئ ځکه چې هغوی د خدای (دین) لاره خرابوی". ویل کیږی چې پرهیزګار او پرهیزګار له نورو سره جګړه نه کوی. بشار بن عبدالله رحمه الله می فرماید: "بل شی بدتر از العداوت والخصومت نه دی. این ایمان و راه خدا را از بین می برد ، شرافت و وقار را خدشه دار می کند ، لذت زندگی را خاتمه می دهد ، و قلب به جای مشغول شدن در یاد و تفکر الهی ، در دام دشمنی و دشمنی گرفتار می شود ". دلته ویلی شو چې که څوک د بل چا په حق کې حق لری چې هغه ورنه کړی ، نو باید هڅه وکړی چې هغه ترلاسه کړی. د غندنې وړ شخړه یا دښمني هغه ده چې د درواغو پر بنسټ وی یا د پوهې پرته ترسره شی، د مثال په توګه، یو وکیل بې له دې چې پوه شی حقیقت چېرته دی د یو طرف ملاتړ پیل کوی. به همین ترتیب ، آن اختلاف یا خصومت نیز قابل محکومیت است که در آن حق مشروع مطالبه می شود اما فرد به آن توافق نمی کند ، بلکه حداکثر دشمنی و دشمنی را نشان می دهد زیرا هدف از آن دستیابی به حق نیست ، بلکه ضرر رساندن به مخالف است. دا شخړه یا دښمنی هم د غندنې وړ ده چې د ژبان رسولو کلمې کارول شامل دی که څه هم د یو کس د حق د څرګندولو او د استدلال د پیاوړی کولو لپاره اړتیا نه لری. هغه شخړه یا دښمنی هم د غندنې وړ ده چې ظاهراً د حق د ترلاسه کولو لپاره وی ، خو په حقیقت کې موخه یې د مخالف سپکاوی او سپکاوی دی او محرکه قوه یې کینه او دښمنی ده. د شخړو یا خصومت په څیر ټول اعمال د غندنې وړ دی. که مظلوم خپل ادعا د شریعت له مخې بیان کړی ، پرته له دې چې کوم دښمنی ، مبالغه ، کینه او د ژبان رسولو میل ولری ، نو دا منع نه دی که د حق د ترلاسه کولو بله لاره نه وی. که څوک کولای شی بې له جنجال خپل حقونه تر لاسه کړی ، نو ښه به دا وی چې په دې لاره لاړ نه شی. دا ځکه چې په بحث کې ، دا ستونزمنه ده چې ژبه د اعتدال په حدودو کې وساتل شی. برسېره پردې، شخړه په زړه کې کینه پیدا کوی او د قهر اور شدت مومی او کله چې څوک په قهر وی، له هغه څخه دا توقع نه کیږی چې الهی قانون ته غاړه کیږدی. د شخړو په وخت کې یو پړاو راځی ، کله چې عقل یې له زړه څخه ورک شی او د مدعی په زړه کې یوازینی موخه چې د مدعی په زړه کې پاتې کیږی هغه دا دی چې مخالف ته ماتې ورکړی او د دې موخې د ترلاسه کولو لپاره له هر ممکن وسیله او تکتیکونه څخه کار واخلی. دوی په دې خوشحاله دی چې یو بل ته درد ورسوی او د یو بل عزت له منځه یوسی. هغه څوک چې شخړه پیل کوی هغه څوک دی چې دا ټول جرمونه ترسره کوی. که څوک ډیر احتیاط وکړی، دا ممکنه ده چې له دې جرمونو څخه لرې واوسی، په هرصورت، دا به ډیره ستونزمنه وی چې زړه آرامه وساتی. تر څو چې شخړه دوام ومومی ، زړه به تر دې حده اندیښمن وی چې حتی د لمانځه په وخت کې به څوک د مخالف د مطیع کولو په فکر کې وی. شخړه ګډوډی او شر ته لمن وهی. د شخړو او بحثونو حالت هم همداسې دی ځکه چې دواړه شیطانی رامنځ ته کوی. ښه به دا وی چې د شر دروازې وتړل شی چې ژبه او زړه دواړه د شخړو له اغېزو او اغېزو څخه خوندی پاتې شی او دا ډېره ګرانه خبره ده.

د بحث ، شخړو او بحثونو لرې تر لرې بدی دا ده چې د یو بل سره د ښو خبرو رواج پای ته رسیږی ، که څه هم د یو بل سره د خبرو ښکلا د ښکلو ګډ ژوند یو مهم عنصر دی او د الهی جزا مستحق دی. الله تعالی په قرآن کې فرمائی:

وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسْنًا

"او له ټولو خلکو سره په ښکلې توګه خبرې وکړئ." (قرآن، سورة 2، آیه 83)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه وایی : " که د الله له مخلوقاتو څخه څوک تاسو ته سلام او سلام وړاندې کوی ، نو تاسو باید هغه ته سلام او سلام وکړئ ، که څه هم مجوس وی. څکه چې الله تعالی په قرآن کې فرمایید:

وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ

'کله چې څوک تاسو ته په سلامونو او سلامونو سلام کوی نو تاسو باید سلام او سلام په ښو الفاظو کې ځواب ورکړئ.'" (قرآن، سورة 4، آیه 86)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه هم وایی: "حتی که فرعون ماته ښه خبره ووایی ، زه به هم هغه ته په ښه ځواب ورکړم".

انس بن مالک رضی الله عنه عنه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت کوی چې فرمای:

ان فی الجنة لغرفا یری ظاهرها من باطنها وباطنها من ظاهرها اعدها الله تعالی لمن اطعم الطعام والان الکلام

"په جنت کې داسې استوګنځایونه شته چې په کې د دننه څخه بهر او د بهر منظره له دننه ډیر واضح لیدل کیږی. الله تعالی داسې کورونه د هغو کسانو لپاره تیار کړی دی چې ډوډۍ وړاندې کوی [ټولو ته په ځانګړې توګه د محتاجانو] او نرمی په خبرو کې [له ټولو خلکو] . (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم فرمایید:

الکلمة الطیبة صدقة

"[وایی] ښه کلام صدقه ده." (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه صحیح *مسلم* از صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه

څوک باید په ښو خبرو اترو کې بخل ونه کړی. شاید، خدای دې د دې کار لپاره الهی جزا ورکړی. دا ټول بحث د یوه ښکلې وینا او مکالمه په اړه وه چې د دعوا او جدال او جدال مخالف دی او ټولې خبرې چې د دې درې واړو په ډله کې دی ناخوښه ، دردناکه او پاروونکی دی. خدای دې مونږ ته دا توان راکړی چې د خلکو سره په ښو خبرو او د بدو خبرو څخه لرې واوسو.

شپږم زیان – په وینا کې زینت او مصنوعیت: ډیری د عامه وینا هیله لرونکی عادت لری چې خپلې خبرې ښایسته کړی. دوی اوږدې پیژندنې او پیل انجنیری کوی او هغوی د قافیې او غتو کلمو سره ښایسته کوی. دا مصنوعی او سینګار د غندنې وړ دی. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو پیغمبری روایت وایی:

انا واتقیاء امتی براء من التکلف

"زه او د خپل قوم پرهیزګار له مصنوعی او زینت څخه لرې یو."

په یو بل روایت کې هغه وویل:

ان ابغضکم الی و ابعدکم منی مجلسا الثرثارون المتفیهقون المتشدقون في الکلام

"من میان شما ، بدترین و دور ترین از من کسانی هستند که سخنان بی معنی ، بیش از حد صحبت می کنند و زینت [و

مصنوعیت] را در کلام اتخاذ می کنند . " (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *مسند احمد* او *ترمذی* د صحابه نبوی ابو ثعلبه رضی الله عنه

فاطمه رضی الله عنه البت رسول الله صلی الله علیه وسلم وایي چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

شرار امتي الذين غذوا بالنعيم يأكلون الوان الطعام ويلبسون الوان الثياب و يتشدقون في الكلام

"بدترین مردم در میان ملت من [یا پیروان] (*امه*) کسانی هستند که در آسایش و رفاه بزرگ شده اند ، هر نوع غذا می خورند ، لباس های مختلف را می پوشند (که نشان دهنده افراط آنها در مصرف آشکار است) ، و زینت و مصنوعی بودن را در مکالمات اتخاذ می کنند ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثی *ابن ابی الدنیا* و *بیهقی فی الشعب*)

یو ځل یې وویل او درې ځلې یې تکرار کړ:

واهلك المتنطعون

"خبردار! مبالغه کوونکی تباه کیږی." (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه *صحیح مسلم* د صحابه نبوی عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

مکالمه باید داسې وی چې اوریدونکی پرې پوه شی. د خبرو او وینا موخه دا ده چې نورو ته په دې پوه شی ، بل هر شی بې ګټې دی او په مصنوعی او غیر طبیعی توب کې شامل دی چې الهی شریعت یې محکوم کړی او داسې نور یې محکوم کړی دی. په هرصورت، هغه قافیه چې په دینی خطبو کې رواج لری له دې څخه مستثنی دی په دې شرط چې په کې افراط او مبالغه نه وی. د وعظ او نصیحت څخه د واعظ مقصد دا دی چې اوریدونکی به په خپلو زړونو کې اور واخلی، د ښو اعمالو لپاره انګېزه او آرزو وکړی. در این رابطه ، تأثیر کلمات را نمی توان انکار کرد. په هرصورت، په عمومی خبرو اترو کې، وزن [په الفاظو]، قافیه، اشارې یا مفهوم ته اړتیا نه لری. له همدې امله په ورځنیو خبرو اترو کې د وعظ سبک غوره کول مطلق ناپوهی ده. د دې مصنوعی او غیر طبیعی کتلست ریاضت دی ، او په دې مصیبت کې ښکېل کس غواړی چې خلک د هغه په کلام او فصاحت متاثره شی ، او د داسې یو په اړه خپله ستاینه وکړی.

اووم ضرر – فحش ، ابتذال او فحش لعنت: دا هم محکوم او حرام دی. د فحاشی او فحاشی سرچینه باطنی شر او حقارت دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اياكم والفحش فان الله تعالى لا يحب الفحش ولا التفحش

"خپل ځانونه له فحاشی او ابتذال څخه وساتئ. بې له شکه خدای فحاشی، ابتذال او فحاشی نه خوښوی." (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیث* ټولګه *نسایی* او حکیم د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

په یو بل روایت کې هغه وویل:

ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذي

"عیب موندونکی، لعنت ورکونکی، فحش او فحش خبرې کوونکی، او له حده زیات خبرې کوونکی نه شی کولای مؤمن وی." (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ترمذی* از صحابه النبوی عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم فرمایید:

الجنة حرام على كل فاحش يدخلها

"هر فحش خبرې کوونکی جنت ته د ننوتلو څخه منع شوی دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه *ابن ابی دنیا* د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

احنف بن قیس رحمه الله رضی الله عنه وویل: آیا لا لا أخبرکم عن مرض وژونکی ؟ دا فحشا او بد اخلاق ، اخلاقیات او باطنی طبیعت دی".

ذکر مسایل شرم آور در صراحت فحش و ابتذال است. د مثال په توګه، د شخصی غړو نومونه اخیستل او د جماع اړوند مسایلو تشریح کول. کسانی که دارای شخصیت بد هستند و تمایل به ایجاد فساد دارند [حتی اگر در امور مربوط به اخلاق و ادب و آداب انسانی باشد] ، عبارات صریح و زشت را در این رابطه ایجاد کرده اند و بدون هیچ گونه تردید و شرم از آن استفاده می کنند ، در حالی که مردم پرهیزگار و خوش اخلاق خود را از استفاده از چنین اصطلاحاتی حفظ می کنند. بلکې په داسې مسایلو کې [چې د یوې معقولې اړتیا له امله باید ذکر شی] په کنایاتو او مبهمو الفاظو خبرې کوی. عبدالله بن عباس رضی الله عنه وایی: الله خجالت لری. او مهربان است ، گناهان را می بخشد و [چیزهایی که صریح در طبیعت هستند] را در کنایه ها ذکر می کند". بنابراین ، قرآن به معنای لمس با جماع است. کلمات مانند "آمدن"، "لمس" و "رفاقت" کنایه هایی برای جماع هستند [که در قرآن برای توصیف قواعد مربوط به روابط ازدواجی استفاده شده است]. په هغوی کې فحاشی او فحاشی نه شته.

خلکو خپل ځان د "جماع" محدود نه دی کړی، بلکې د تفسیر او دلالت لپاره، دوی داسې اصطلاحات او کلمې اختراع کړی دی چې یوازې د هغوی په غوږ نیولو سره د نفرت او کرکې احساس کوی. ځینې له دې کلمو څخه د نورو په پرتله لږ مبتذل دی. په دې اړیکه کې عادتونه د هر هیواد او سیمې لپاره توپیر لری. په هر صورت ، د مکروه په لړۍ درجې مبتذل او فحش الفاظ نه خوښیږی او په افراط کې حرام دی. الکلمات الواقعة بین الدو درجات خالی از شک [از نظر عدم پسند یا حرمت آنها در شریعت مقدس] . دا خبرې په ځانګړی ډول د جماع سره تړاو نه لری ، بلکې بد طبیعت لرونکی خلک حتی په هغو الفاظو کې هم فحاشی کوی چې له دې سره تړاو نه لری. د انسانی فضله موادو اړوند کلمې له دې ډول څخه دی او باید په صراحت سره ونه کارول شی. همدارنګه که څوک عیب لکه جذام ، د پوستکی ناروغی او داسې نور یا کومه ناروغی ولری نو باید په صراحت سره ذکر نه شی بلکې د تلمیح له لارې ، مثلاً فلانی شخص جدی حالت یا ناروغی لری. صریحا ذکر بیماری فحش است [به خصوص وقتی که کسی که مبتلا به آن است ، نه می خواهد آن را افشا کند یا ذکر کند] و از مضرات زبان نیز شامل می شود. د فحش او مبتذل خبرو کاتالیزور هم عادت دی او هم د ګناه او فحش خلکو ملګرتیا ده چې په فحش او ابتذال روږدی دی. یو ځل یو بادیه نشین حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغی او نصیحت یې ترې وغوښت چې په ځواب کې یې وویل:

عليك بتقوى الله وان امرو عيرك بشي تعلمه فيه ويكن وباله عليه واجره لك ولا تسبن شيئا

"د خدای څخه د پرهیزګاری ، احترام او ویره ته دوام ورکړئ. که څوک په تاسو کې یو څه [بد] وګوری او تاسو ته ګواښ کوی ، نو تاسو باید په بدل کې هغه ته سزا ورنکړئ کله چې په داسې یو څه [بد] ووینئ. [که تاسو په دې ډول عمل وکړئ] مسئولیت به باقی بماند علی چنین شخص و شما به ثواب الهی خواهید رسید [برای صبر و تحمل و عدم انتقام از نوع] ، و نه باید لعنت بر هیچ چیز [یا کسی] . (دا روایت په کې نقل شوی دید *حدیثو* ټولګې *ابن احمد* او *طبرانی* د صحابه نبوی ابو جاری النجیمی (رضی الله عنه)

بادیه نشین وویل: "له دې نصیحت وروسته ما هیڅ شی بد نه وو". عیاد بن حمار رضی الله عنه وپوښتل: "ای رسول الله! کسی که از من پایین تر باشد و من را لعنت کند ، آیا ضرر دارد اگر من از چنین کسی انتقام بگیرم ؟ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل:

المتسابان شیطانان یتکاذبان ویتهاتران

"دواړه ناوړه چلند کوونکی [یو څوک چې ناوړه چلند پیل کوی او دویم چې په ډول غچ اخلی] دوه شیطانان دی چې یو بل ته غلطه او رد کوی او یو د بل په وړاندې تهمت جوړوی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *های حدیثی ابو داود طیالیسی* و *مسند احمد*)

اتم ضرر – آرزوی قطع رحمت الهی (*لعنا*): آرزوی انفصال عن الرحمة الهی (*لعنا*) [نتیجې یې باران آفات از هر طرف] ، خواه برای انسان ، حیوان یا تیرې وی ، محکوم دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لا یکون المؤمن لعّانا

"مومن هغه څوک نه دی چې *د لعنا* عمل کوی (د الهی رحمت څخه د انفصال غوښتونکی دی)." (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیث ټولګه *ترمذی* د صحابه نبوی عبدالله بن عمر رضی الله عنه

ضیفه رضی الله عنه فرمای: "امتی که آرزوی انفصال از رحمت الهی را داشتند مستحق قصاص الهی شدند". په یوه روایت، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی:

ان اللعانین لا یکونون شفعاء ولا شهداء یوم القیامة

"کسانی که آرزوی انفصال از رحمت الهی را می خواهند در روز قیامت نه شفاعت می کنند و نه شاهدان". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیث صحیح مسلم* عن صحابه نبوی ابو الدردا رضی الله عنه

د لعنا معنی دا ده چې یو کس له خدای څخه لرې او لرې کړی. د دې کلمې کارول به د هغه چا سره سم وی چې هغه صفتونه لری چې انسان له خدای څخه لرې کوی لکه کفر او ظلم. په دې صورت کې جایز دی چې وئی: لعنت الله علی الظالمین" ، لعنت الله علی الکفار ، وغیره. دا خطر شته چې د یو چا د لرې کېدو یا د الهی رحمت څخه لرې کړای شی. دا یو حساس حالت دی او دا ادعا چې الله تعالی څوک له خپل قرب څخه محروم کړی دی ، دا هغه خبره ده چې له الله تعالی پرته څوک ترې خبر نه دی ، او که الله تعالی خپل رسول الله صلی الله علیه وسلم ته خبر ورکړی ، نو هغه هم کولای شی چې پوه شی. هغه صفات چې د الهی رحمت څخه د لرې والی او محرومیت سبب ګرځی درې دی: کفر، بدعت (انحراف) په تثبیت شوی دینی اصولو او تعلیماتو (*بدع*)، او ښکاره ګناه (*فسق*). جایز نه دی چې یو خاص ګناهکار د رحمت څخه محرومیت وغواړی ځکه چې په دې کې یو لوی فساد او خطر موجود دی. ښه به دا وی چې د شیطان د رحمت څخه د محرومیت هیله وکړو کله چې څوک په ګناهونو کې ښکیل دی ځکه چې شیطان هغه څوک دی چې خلک په بدی باندې وهڅوی او په لعنت کولو کې یې هیڅ ضرر نه لری. نسبت دادن *کفر* و گناه آشکار به یک مسلمان بدون تحقیق صحیح نادرست است ، همانطور که حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرموده است:

لا یرمی رجل رجلا بالکفر ولا یرمیه بالفسق الا ارتدت علیه ان لم یکن صاحبه کذلک

"که څوک په یو چا د بې ایمانۍ تور ولګوی او هغه کس داسې نه وی ، نو بیا به دا تور د بې ایمانۍ او ګناه تور لګول کوونکی ته راګرځی". (دا روایت په کې نقل شوی دیډ *حدیثو* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه نبوی ابوذر رضی الله عنه

عبدالله بن عمر رضی الله عنه وایی : الله تعالی هغه څوک چې په کثرت سره لعنت کوی ، سخت کرکه لری . دعا و دعا از خدا برای ضرر رساندن ، نزدیک به آرزوی قطع رحمت الهی (*لعنا*) است. دا هم ښه نه ده چې د ظالم په اړه ووایو چې خدای داسې یو ناروغ کوی او یا یې له ناروغۍ څخه روغ نه دی او یا یې د مرګ سبب نه ګرځی ، او داسې نور. حدیث [حدیث حضرت محمد صلی الله علیه وسلم] می فرماید :

ان المظلوم ليدعو على الظالم حتى يكافئه ثم يبقى للظالم عنده فضلة يوم القيامة

"یو مظلوم کس د ظالم د زیان رسولو لپاره دعا کولو سره خپل انتقام اخلی. بیا یوازې هغه څه چې [هغه زیان چې ظالم ته په نتیجه کې د مظلوم په نتیجه کې راغلی دی] د ظالم په ورځ د قیامت لپاره پاتې کیږی".

نهم ضرر – موسیقی و شعر: این موضوع در کتاب تلاوت های عبادتی و وجد روحانی (*کتاب ادب السماء و الوجد* - کتاب ادب السماء و الوجد - کتاب هشتم کتاب غزالی در جلد دوم یا ربع شاهکار شاهانه اش "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیای علم راه الدین" به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است. جلد اول [در مورد اعمال الهی و حکمت درونی در پشت آنها] و جلد دوم [در مورد معاملات اجتماعی با هموطنان] از شاهکار غزالی در این کتاب گنجانده نشده است) که کدام موسیقی جایز است و کدام یک ناپذیر است . دلته د دې بحث تکرار ته اړتیا نه ده. تر کومه ځایه چې شعر دی ښه او بد شعر بد دی. خو شاعری ته ځان وقف کول او د مشغلې جوړول ښه کار نه دی. د یو عرفانی څخه د شعر د بیت په اړه پوښتنه وشوه چې هغه په ځواب کې وویل: "شعر پریږدئ او په ذکر الهی (ذکر) بوخت شئ". خو بیا هم د شعر ویل او یا کلام کول حرام نه دی. خو شرط دا دی چې داسې څه ونه لری چې د شریعت له حدودو څخه تجاوز وکړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ان من الشعر لحكمة

"بې له شکه ، د شعر ځینې شعرونه له حکمت څخه ډک دی".

د شعر آیتونه معمولا د ستاینې او غندنې موضوعات لری. په هغوی کې د دروغو لپاره یوه لویه خونه ده. په هرصورت، نه صریح محکومیت ناخوښه دی او نه هم صریحا ستاینه. په ستاینه کې یو څه مبالغه کېدای شی ځکه چې په دې کې یو څه سستی شتون لری. د بېلګې په توګه د ځینو دروغو د اختلاط له امله دغه ډول شعرونه حرام بلل کیږی:

ولو لم يكن في كفه غير روحه لجاد بها فليتق الله سائله

"که هغه د روح څخه پرته بل څه نه درلود، هغه به حتی هغه هم لګولی وای. څوک چې غواړی ، باید له خدایه هم ووېره وکړی".

که هغه څوک چې په دې شعر کې مدح شوی ، سخی نه وی ، نو دا آیت محض دروغ دی. خو که مدحان په حقیقت کې سخی وی ، نو دا مبالغه به جایز وی او د شعر ښکلا بلل کیږی ځکه چې هدف حقیقت نه بلکې بیان د مدحان افراطی سخاوت دی. د شعر داسې اشعار چې په دې اندازه مبالغه لری ، د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په حضور کې څو ځله تلاوت شوی دی ، خو هغه یې منع نه کړ. عایشه رضی الله عنه زوجة رسول الله عنه روایت می کند : "یک بار می چرخد چرخ (یک چرخ کوچک ، قابل حمل ، چرخ دستی که برای نخ زدن پنبه و سایر الیاف استفاده می شد) و رسول الله صلی الله علیه وسلم ، بوټان یې ګنډل [د ترمیم لپاره ځکه چې هغه د فقر شدید تجسم] . من چشمانم را بلند کردم تا به او نگاه کنم و دیدم که قطرات عرق بر پیشانی اش می درخشند و در نور آفتاب مانند ستاره ها می درخشند. من از چنین

منظره ای زیبا حیران و حیرت زده شدم. هغه زه ولید چې په حیرانتیا سره ورته ګورم ، نو پوښتنه یې وکړه: "اې عایشه! ولې ته دومره حیران ښکاری؟" ما ورته وویل: ای د خدای رسول! ځاځکې خولې په تندی د ستورو په څېر ځلیږی. که بوکبیر هذلی (د عرب مشهور شاعر له زماني څخه مخکې له رسول الله صلی الله علیه وسلم) تاسو لیدلی وای ، نو تاسو به یې د خپلو شعرونو مظهر بللی وای. رسول الله صلی الله علیه وسلم وپوښتل: بوکبیر هذلی څه وایی؟ ما هغه ته دا دوه بیتونه [د بوکبیر هوذلی شعر] وویل:

ومبرأ من كل غبر حيضة وفساد مرضع وداء مغيل
وإذا نظرت إلى أسرة وجهه برقت كبرق العارض المتهلل

ستاینه شوی کس د میاشتنی ناپاکی ، د نرسې کمزوری او د ټولو ناروغیو له انحطاط څخه پاک دی.

کله چې زه د داسې یو کس په څېره کې ظریفو جزئیاتو ته ګورم ، هغوی په وریځو کې د برېښنا په څېر خیره کېږی.

کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دا شعری شعرونه واورېد ، خپل کار یې پرېښود او زما تندی یې ښکل کړ او ویې ویل:

جزاك الله خيرا يا عائشة ما سررت مني كسروري منك

"خدای دې تا ته ښه اجر درکړی ای عایشه! ته ښایی هیڅکله له ما دومره خوښ نه وې لکه زه په دې شېبه کې له تا څخه راضی یم". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *بیهقی دلیل النبوة*)

لسم زیان – طنز: دا هم منع دی او ناخوښه دی خو که په لږ مقدار کې وی ضرر نه لری. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

لا تمار أخاك ولا تمازحه

"د خپل ورور خبرې مه پرې کوئ او له هغه سره ټوکې مه کوه". (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

په دې برخه کې کېدای شی اعتراض وشی چې د خبرو اترو د پرې کولو او مداخلې د منع کولو دلیل منطقی دی ځکه چې په حقیقت کې د خبرو کوونکی توهین او ناآرامی شامل دی، خو په طنز کې د چا لپاره توهین او ناراحتی نشته او دا د ښه زړه او ښه تفریح نښه ده. پس چرا ممنوع است؟ ځواب دا دی چې په تفریح کې افراط او استقامت هم حرام دی [ځکه چې د انسان د ژوند د هدف په اړه غفلت او منصرف له هغه]. د استقامت معنی دا ده چې زړه د تل لپاره په لوبو او طنز کې غرق وی. ورزش جایز دی خو په هغه کې استقامت حرام دی. افراط او مبالغه په دې کې د خندا د زیاتیدو سبب ګرځی او زیات خندا د زړه د مړینې سبب ګرځی او د انسان وحشت پای ته رسیږی. کله ناکله دښمنی په زړونو کې پیدا کیږی. که خندا له دې عیبونو خالی وی ، نو بده خبره نه ده. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

إني لا أمازح ولا أقول إلا حقا

"زه طنز لرم، خو په دې کې له حقیقت پرته بل څه نه شته".

دا د هغه امتیاز و چې حتی د ښه طنز او تفریح په مناسبتونو کې یې یوازې حقیقت له خپلې ژبې څخه وویل. نور خلک ، هر څومره هم چې د دنیوی پرستی او تقوا څخه پرهیز څومره لوړ وی ، کله چې طنز ته قدم ږدی ، د دروغو څخه د ژغورنې توان نه لری. هدف آنها این است که مردم را بخندند ، مهم نیست که چگونه این کار انجام می شود. عمر رضی الله عنه وایی: "څوک چې ډیر خاندی ، خپل وقار (*هیبه*) له لاسه ورکوی. څوک چې په طنز کې ښکیل وی ، د خلکو په زړونو کې خپل احترام له لاسه ورکوی. څوک چې ډیر څه کوی ، په هغه سره پیژندل کیږی. هغه څوک چې ډیرې خبرې کوی ، اکثرا تیروتنې کوی. څوک چې ډیرې تیروتنې کوی ، شرم او حیا له لاسه ورکوی (*حیا*). هغه څوک چې شرم او حیا له لاسه ورکوی ، د زړه د مړینې سبب ګرځی. علاوه بر این، بیش از حد خنده نشان دهنده بی توجهی از آخرت است". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لو تعلمون ما اعلم لبکیتم کثیرا ولضحکتم قلیلا

"که ته پوهیږې چې زه یې پوهیږم، ته به ډیر ژاړی او لږ به وخاندی". (دا روایت په کې نقل شوی دی د حدیث ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه النبوی انس بن مالک رضی الله عنه [رضی الله عنه] [هغه دا ځکه چې د الله تعالی د یو بشپړ صمیمی په توګه ، عرفان الهی ، حضور الهی او اړونده الهی وحی ، د هغه په روح باندې درونډ بار وو ، او د طنز لپاره هیڅ ځای نه پریښود. په هرصورت، دا د هغه امتیاز و چې حتی د مهمو مسایلو سره چې د هغه په باطنی وجود باندې درانه وزن لری، هغه وتوانید چې په ځینو وختونو کې وخندی او په ظاهری توګه د انسان د عادی حالت احساس وساتی د نورو انسانانو په ګټه تر څو د هغوی لپاره الهی لاره روښانه کړی.]

عطا السلمی رحمه الله د خپل عمر څلویښت کاله بې له خندا تیر کړل. وهیب بن الورد رحمه الله رأی بعض الناس یخندون في *العید* ، ویقولون : " إذا غفرهم الله عنهم ، فهذا لیس طریق من یشکرون الله ، وإن لم یتم غفرهم الهی ، فهذا لیس طریق المتدینین . احترام و ترس از خدا". عبدالله بن عباس رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "من یخندد بعد من ارتکاب ګناه یدخل جهنم في البکراه". دلته د یادونې وړ ده چې هغه خندا چې ناخوښه ده ، غږ لری. موسکا [چې د غږ سره مل نه وی] نامطلوب یا منع نه دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به داسې موسکا کوله. قاسم مولا معاویه روایت کوی چې یو بادیه نشین په سور اوښ سپور حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغی او هغه ته یې سلام وکړ. هرکله به یې د رسول صلی الله علیه وسلم ته نږدې کیدل او له هغه څخه به څه وپوښتل ، اوښ به به یې عصبانی کیده او هغه به یې له ځانه سره یووړه. صحابه پیغمبران [که با او بودند] با دیدن این موضوع خندیدند . په پای کې بادیه نشین ونه شو کولای اوښ کنټرول کړی او له اوښ څخه ولوید او مړ شو. یارانو وویل: اوښ د دې لامل شو چې سپور یې ولوید او مړ شو". رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "هغه مړ خو ستاسو خولې د هغه له وینې ډکې دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *ابن المبارک فی الزهد*)

هغه خندا چې د یو کس باوقاره هاله او ویره ته زیان رسوی منع دی. عمر رضی الله عنه وویل: "څوک چې خندا کوی نور کیږی". سعد بن العاص رضی الله عنه (رضی الله عنه) د خپل زوی په نصیحت کې وویل: "اې زویه! له یوه باعزته سړی سره ټوکې مه کوئ ، هغه به له تا څخه کرکه وکړی. او نه باید ټوکې وکړې د ټیټ [په شخصیت کې] او حقیر سړی ، ځکه چې هغه به په تاسو جرأت او بې پروا شی ". عمر بن عبدالعزیز رحمه الله فرمای: "له الله څخه وخوځیږئ او له طنز څخه پرهیز وکړئ، ځکه چې طنز په زړونو کې تندی رامنځته کوی او د شر په لور راځی. قرآن کریم د خپلو بحثونو موضوع وګرځوئ او د هغې لپاره غونډې جوړې کړئ. که دا پر تاسو درونډ فشار راوړی نو ښې خبرې وکړئ او د ښو خلکو یادونه وکړئ". عمر رضی الله عنه له خلکو پوښتنه وکړه: آیا پوهیږئ چې طنز ته ولې طنز ویل کیږی؟ هغوی په منفی ځواب ورکړ. هغه وویل: "دا د"*آزه*" له ریښې څخه راغلی دی چې معنی یې "جدا کیدل او لرې کیدل" دی ځکه چې انسان د دې له امله له حقیقت څخه لرې کیږی، نو ځکه یې "طنز" (*میزه*) نومیږی". ځینو عرفانویانو ویلی دی چې هر شی میوه لری او د طنز ثمره دښمنی ده. ځینو عرفانیانو ویلی دی: "عقل د طنز له امله له منځه ځی او سړی له خپلو ملګرو څخه جلا کیږی".

یوولسم زیان – مسخره: د چا مسخره کول هم د خوښې وړ عمل نه دی ځکه چې نورو ته د درد سبب کیږی. خدای فرمایلی دی:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ

وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ

"ای ایمانداران! یو ملت (یا ټولنه یا د خلکو یوه ګروپ) باید په بل ملت ونه خاندی. دا کیدای شی داسې وی چې هغه کسان چې خندا پرې کیږی ښایی له هغو څخه ښه وی چې خاندی. او نه باید ښځې په نورو ښځو وخاندی. دا ښایی داسې وی چې هغوی (چې پرې خندا کیږی) ښایی له دوی څخه ښه وی." (قرآن، 49 سوره، آیه 11)

د مسخرې مانا د چا د عیبونو یادونه ده ، په دې نیت چې څوک توهین او سپکاوی وکړی ، داسې چې اوریدونکی په هغه څوک چې مسخره کیږی وخاندی. مسخره کول کیدای شی د کلماتو، اشارو، کنایاتو او د یو چا د اعمالو کاپی کولو سره ترسره شی. که دا د شا له شا څخه وشی ، نو غیبت دی او که د چا په وړاندې وشی ، نو دا مسخره او طعنه ده چې غیبت نه دی ، بلکې له دې څخه هم کم نه دی. عایشه رضی الله عنها - زوجة الرسول رضی الله عنها ، می گوید که یک بار مسخره به کسی که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

والله ما احب انی حاکیت انسانا ولی کذا وکذا

"به خدا! زه نه غواړم چې بل انسان مسخره کړم". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *های حدیثی ابو داود* و *ترمذی*)

د مؤمن مسخره کول او د هغه په عیب او بدشکلی خندا د ګناهونو څخه ده. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په یو روایت کې ، موږ د هغو خلکو د آخرت په اخر ژوند کې د نهایی پای په اړه خبر شوی یو چې نور په لاندې ډول مسخره کوی:

ان المستهزئين بالناس يفتح لا حدهم باب من الجنة فيقال لهم هلم
فيجيئ بكربه وغمه فاذا جاء اغلق دونه ثم ليفتح له باب آخر فيقال له هلم
هلم فيجيئ بكربه وغمه فاذا اتاه اغلق دونه فما يزال كذلك حتى ان الرجل
ليفتح له الباب فيقال له هلم هلم فلا ياتيه

"[د قیامت په ورځ] د جنت دروازې به د هغو کسانو لپاره چې مسخره کوی ، وبه ورته وویل شی چې ادخل . کله چې هغوی د خپل بدبختی او درد په حالت کې دروازې ته ورسیږی ، دروازه به ورته وتړل شی. بیا به دویمه دروازه خلاصه شی ، او له هغوی به وغوښتل شی چې دننه راشی. هغوی به د خپل بدبختی او درد سره دې دروازې ته ورسیږی، خو دروازه به د هغوی پر مخ تړل کیږی. دا به تر هغه وخته دوام ومومی ترڅو چې له دوی څخه وغوښتل شی چې دننه راشی خو دوی به نه راځی. (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث تولګه* ابن ابی الدنیا*)*

معاذ بن جبل رضی الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې روایت کوی:

من عير اخاه بذنب قد تاب منه لم يمت حتى يعمله

"ځوک چې خپل ورور ته د هغه ګناه په اړه طعنه ورکوي چې توبه يې کړې ده ، هغه به نه مري مخکې له دې چې په هماغه ګناه عمل وکړي". (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو ټولګه ترمذی*)

نتیجه این همه روایات این است که توهین ، تحقیر و تمسخر به دیگران جایز نیست. این آیه حتی دلیل ارائه کرده است که کسانی که شما فکر می کنید بد هستند ، ممکن است بهتر از شما باشند. په چا خندا په هغه حالت کې منع ده چې د چا د دردونو سبب ګرځي ، خو که ځوک په خندا خوشحاله وي نو په ټوکه کې شاملیږي. د طنز په اړه تفصیلات په تېرو پاڼو کې تشریح شوي دي. ټول هغه څه چې دلته باید ذکر شي هغه دا دي چې هغه ملنډې چې حرام دي هغه دي چې د چا د درد سبب کیږي. مثلاً که د خبرو په وخت کې یوه غلطه جمله یا کلمه د چا له خوا ویل شي او سړي پرې وخاندي ، یا د چا په لهجه یا د خبرو کولو طریقه ملنډې ووهي ، یا په غلطه لیکنه چا ته ووایی چې داسې ځوک ډېر ښه لیکي ، یا یو ځګ سړي په لنډې جمله خاندي. یا یو غټ سړي چې په نري خندي، یا د چا په زیان خندي، دا ډول مسخرې او طعنې [په مقدس قانون کې] حرام دي.

دولسم ضرر – افشای اسرار او اسرار مسائل: افشای اسرار او اسرار هم حرام دی ځکه چې د دوستانو او آشنایانو د اذیت او زیان سبب هم ګرځي. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اذا حدث الرجل الحديث ثم التفت فهي امانة

"که یو سړی څه ووایي او لاړ شي نو دا امانت دی [تر څو چې هغه د هغه شریکولو سره موافقه ونه کړي]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات حدیث ابو داود* و *ترمذی* از صحابه نبوی جابر رضی الله عنه

یو بل پیغمبري روایت وایي:

الحديث بينكم امانة

"ستاسو متقابلې خبرې او مسایل [چې په محرمانه توګه ترسره کیږي] یو باور دی [باید محرم وساتل شي]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث ټولګه* ابن ابی الدنیا *)*

حسن رضی الله عنه وویل: "د ورور (یا خویند) د موضوع افشا کول چې هغه غواړي پټه وساتي ، خیانت او اختلاس دی". د چا راز افشا کول خیانت دی او که چا ته زیان ورسوي حرام دی او که چاته زیان هم ونه رسیږي د سطحي والي نښه ده.

دیارلسم ضرر – دروغ وعدې : باید معلومه شي چې ژبه په وعدې ورکولو کې تر ټولو مخکښ ده ، خو نفس یې نه مني او نه یې پوره کولو ته تمایل پیدا کوي ، چې د وعدې ماتولو سبب کیږي. دا د منافقت نښه ده. خدای فرمایلي دي:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ بِٱلۡعُقُودِ

"ای ایمانداران! خپلې ژمنې پوره کړئ." (قرآن، 5 سوره، آیه 1)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وعده یوه تحفه وبلله. (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی طبرانی اوسط*، از صحابه نبوی قباث بن عتیم (رضی الله عنه) علاوه بر ذکر در برخی از مجموعه های دیگری). لکه څنګه چې تحفه بېرته نه اخیستل کیږي ، د وعدې څخه سرغړونه هم سمه نه ده. الله تعالی په قرآن کې د حضرت اسماعیل صلی الله علیه وسلم صفت ذکر کړی دی چې هغه په خپلو وعدو او ژمنو باندې ټینګ عمل وکړ. ابو هریره رضی الله عنه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

ثلاث من كن فيه فهو منافق وان صام و صلى وزعم انه مسلم اذا حدث كذب و اذا وعد اخلف و اذا ائتمن خان

"اگر سه چيز وجود داشته باشد ، يک نفر منافق می شود حتی اگر کسی روزه بگيرد ، نماز بخواند و ادعا کند که مسلمان است. [لومړی دا دی] څوک د خبرو په وخت کې دروغ وايي، ژمنې کوي پرته له دې چې پوره يې کړي، خيانت او بې ايمانی ده کله چې امانت پر چا وسپارل شی". (دا روايت په کې نقل شوی دی، حديثو ټولګه *صحيح بهکاری* او صحيح *مسلم*)

دا ځانګړتيا د هغه چا لپاره ده چې قصد لری خپلې ژمنې پوره نه کړی. څوک چې د خپلو وعدو د پوره کولو اراده لری ، خو وروسته يو څه خنډ رامنځته کيږی او په نتيجه کې يې پوره کولو توان نه لری ، په دې صفت کې نه راځی او منافق نه بلل کيږی که څه هم د نفاق شکل لری. به همين دليل ، همانطور که محافظت از خود از منافقت واقعی ضروری است ، لازم است حتی از ظاهر و آثار منافقت نيز اجتناب شود. بدون هيچ ضرورت [قانونی] ، نبايد خود را از تحقق وعده ها معاف کند.

څوارلسم ضرر – دروغ ويل او قسم خوړل: دا هم تر ټولو بده ګناه او لويه ګناه ده. ابوبکر رضی الله عنه حديث له حضرت محمد صلی الله عليه وسلم روايت کوی چې فرمای:

اياكم والكذب فانه مع الفجور وهما فى النار وعليكم بالصدق فانه مع البر و هما فى الجنة

"خپل ځان د دروغ ويلو څخه وژغورئ ځکه چې دا د بدو کارونو سره مل دی او دواړه دروغ وايي، او بدکاره کسان په دوزخ کې دی. حق [په عوض] قبول کړئ لکه څنګه چې د صالحو اعمالو سره مل دی او دواړه په جنت کې دی". (دا روايت په کې نقل شوی دی *احاديثی ټولګه* ابن ماجه *و* نسايی *)*

حسن رحمه الله قال: "الفرق بين الظاهر والباطن، القول والفعل، وما يدخل ويخرج [القلب] ينام به نفاق واساس هذا الاختلاف والنفاق في الكذب". حضرت محمد صلی الله عليه وسلم فرماييد:

كبرت خيانة ان تحدث اخاك حديثا و لك به مصدق و انت له به كاذب

"د اعتماد او بې ايمانی يوه لويه سرغړونه دا ده چې ته خپل ورور ته داسې څه وايې چې هغه يې رښتيا ګڼی خو [په حقيقت] ته هغه ته دروغ وايی". (دا روايت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حديثی *بخاری فی الادب المفرد* و *ابو داود* علی الصحابه النبوی سفيان بن سعيد رضی الله عنه.

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه حضرت محمد صلی الله عليه وسلم رضی الله عنه روايت کوی:

لا يزال العبد يكذب ويتحرى الكذب حتى يكتب عند الله كذابا

"يو بنده تل درواغ وايی او د درواغو لپاره هڅه کوی تر څو چې داسې څوک د خدای له خوا دروغجن وليکل شی". (دا روايت په کې نقل شوی دی، حديثو ټولګه *صحيح بهکاری* او *صحيح مسلم*)

الله تعالی په قرآن کې فرمائی:

إِنَّمَا يَفْتَرِي ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ

"هغه خلک چې دروغ جوړوی هغه کسان دی چې د خدای په آیاتو ایمان نه لری." (قرآن، باب 16، آیه 105)

حضرت انس رضی الله عنه عنه روایت له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت دی چې فرموله : "اقبل ما شپږ شیان ، زه به تاسو ته جنت وواهم". ملګرو وپوښتل: "دا شپږ شیان څه دی؟" هغه ځواب ورکړ: "کله چې خبرې کوې ، دروغ مه کوه. کله چې ژمنه کوئ ، له هغه څخه سرغړونه مه کوئ. امانت مات نکنید. خپل نظر ټیټ کړئ [د نامناسبو شیانو له کتلو څخه] ؛ د خپل شخصی ژوند ساتنه وکړئ. او خپل لاسونه [د نورو د زیان رسولو څخه منع کړئ]". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *های حدیثی مستدرک* حکیم و خره *ایتی علی مکارم الاخلاق*)

حدیث دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د شهادت د هغه شاهد چې دروغ یې ویلی دی رد کړی (دا روایت د *حدیث په* ټولګه *ابن ابی الدنیا* کې د صحابه نبوی موسی بن شبیح رضی الله عنه څخه نقل شوی دی). عایشه رضی الله عنه روایت کوی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له دروغ او باطل څخه زیات کرکه نه درلوده. له دې امله ، کله چې هغه د یو صحابه په اړه خبر شو چې هغه یې مبالغه کوی ، د هغه په زړه کې به یوه ابری ډوب کېده چې تر هغه به پاک نه شی تر څو چې پوه شی چې د خپل ګناهونو له امله یې له الله څخه توبه کړې ده. حضرت موسی (علیه السلام) به خدا دعا کرد: "ای پروردګار! ستاسو د غلامانو څخه کوم یو د ښو اعمالو له پلوه ښه دی؟" په ځواب کې راغلی : هغه غلام چې ژبه یې دروغ نه وایی ، زړه یې د بدی فکر نه کوی او د هغه شرم غړی په زنا او زنا کې ښکیل نه دی. لقمان رحمه الله - حکیم بنی اسرائیل در زمان حضرت داود (صلی الله علیه وسلم) نصیحت فرزند نفسه را ګفت: "دروغ مطلق وإن کان الباطل مثل ګوشت المرغ لذیذ ، ولکن دروغ صغیر یناسب متکلم ". د حق په ستاینه کې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خولې لاندې مقوله:

اربع اذا کن فیک فلا یضرک مافاتک من الدنیا صدق الحدیث، وحفظ الامان، وحسن خلق وعفة طعمة

"إذا کان لدیك أربعة صفات ، فما لا یملکه من اموال دنیوي ، ضرر به شما کفاية : الصدق في الكلام ، حفظ الامانت [الامانت من قبل الآخرين ، المادي أو غير المادي] ، حسن الخلق والطبع ، او یوازې حلال خوړل ". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *قارعتی* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

په دروغ ویلو کې د یو مکتبی الهیاتو له خوا هم مذهبی فرمان (*فتوا* یا غیر الزام آور عقیده یا فرمان) شامل دی چې د مسایلو بشپړه پلټنه یې نه ده کړې. په دې کې یو پیغمبری روایت هم شامل دی چې د اصالت لپاره تصدیق شوی نه دی ځکه چې هدف یې د یو کس د علم، فضیلت او برتری څرګندونه ده. به همین دلیل است که ګفتن "*لا ادری*" یا "من نمی دانم" این یک توهین شخصی است. صدور فتویات و استناد به روایات نبوی بدون تحقیق صحیح حرام است.

ضرر پانزدهم – غیبت: الله تعاقد الغيبة في قرآن القرآن ووصفها بمثابة خوردن ګوشت برادر میت [حیث آدم خواری مکروه و حرام است و وقتی که به برادر متوفی مربوط می شود ، نفرت و نفرت به شدت زیاد می شود. په دې ډول د غیبت انځور کول د دې عمل د کرکې ، نفرت او منع کولو لپاره یوه الهی لاره ده چې د انسانی تعاملاتو کې بومی ښکاری]. خدای فرمایی :

وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ

أَخِيهِ مَيۡتٗا فَكَرِهۡتُمُوهُۚ

او هیڅوک باید غیبت ونه کړی. آیا له تاسو څخه څوک غواړی چې د خپل مړ شوی ورور غوښه وخوری؟ [نه] تاسو له دې څخه نفرت کوئ!" (قرآن، 49 سوریه، آیه 12)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

کل المسلم علی المسلم حرام دمه وماله وعرضه

"ټول مسلمان – د یو کس وینه ، مال او عزت – ټول د بل مسلمان لپاره حرام دی (څکه چې دا مقدس دی او په سپېڅلی قانون کې د نقض وړ نه دی)". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی صحیح مسلم* عن ابوهریره رضی الله عنه

غیبت به عزت یک مسلمان یا انسان دیگر تجاوز می کند . یو بل پیغمبری روایت وایی:

لا تحاسدوا ولا تباغضوا ولا یغتب بعضکم بعضا وکونوا عباد الله اخوانا

"دوه اړخیزه حسادت او متقابل دښمنی مه کوئ ، او نه باید ځینې له نورو غیبت وکړی. [پرځای] د الله تعالی رښتینی بندان او ورونه یو د بل لپاره [څکه چې د خدای رښتینی بندان نه دی چې د الله تعالی د ټیټ نفس په ټیټ او ناوړه صفات کې چې د متقابل حسد ، دښمنی ، غیبت او نورو منفی صفتونو په واسطه ښکاره کیږی] . (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثی* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابوهریره او انس په حواله [رضی الله عنهم]

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لا تحقرن من المعروف شیئا ولو ان تصب من دلوک فی اناء المستقی وان تلقی اخاک ببشر حسن وان ادبر فلا تغتابنه

"هیڅ ښه شی [په دنیا] بې ارزښته مه ګڼئ ، حتی که هغه څه [وړوکی] ، لکه ریختن آب في دیگ شخص تری من سطل [که شما از چاه را بیرون کشیده اید] و ملاقات با برادر خود (یا شخص دیگری) با صورت موسکا [یا به شیوه ای زیبا] و غیبت نکنید وقتی که شخص غائب [یا از شما دور است ، مثل این مورد شما خوب است did دا دی چې خپل ځان د بل انسان لپاره د کوم غلط یا زیان رسولو څخه منع کوی]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث ټولګه* ابن عبد الدنیا)

د یو روایت له مخې ، الله تعالی حضرت موسی (صلی الله علیه وسلم) ته وحی کړی : "څوک چې له غیبت څخه توبه کوی ، وروسته به جنت ته داخل شی ، او څوک چې بې توبه مړ شی ، هغه به لومړی دوزخ ته داخلیږی". صحابه نبوی به یې له یو بل سره په مهربانی سره لیدنه کوله ، په مقابل کې منافقان ظاهراً یو بل ته په ښایسته توګه کتل خو د شا تر شا به یې غیبت کاوه. الله تعالی په قرآن کې فرمائی:

وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ

"وای بر آن کسی که عیب های [مردم] را پشت سر می گذارد." (قرآن ، باب ۱۰۴ ، آیه ۱)

یو ولی وایی: "مونږ ولیدل چې د پرهیزګارو اسلاف څخه یې لوی خلک چې لمونځ او روژه یې عبادت نه ګڼل، بلکې د خلکو سپکاوی یې عبادت ګڼل". عبدالله بن عباس رضی الله عنه وایی : « کله چې غواړئ د دوست عیبات لست کړئ ، خپل عیبونه یاد کړئ [لومړی دا به تاسو د خپل دوست غیبت کولو څخه منع کړی] . حسن بصری رحمه الله خطاب به

البشر بالله: "یا اولاد آدم! تاسو نه شئ کولای د ایمان حقیقت درک او درک کړئ تر څو چې د هغه عیب په خاطر چې په خپل ځان کې دی خلکو ته بد نه وواییٔ او لومړی یې په خپل ځان کې اصلاح نه کړئ. کله چې تاسو د خپل ځان په اصلاح بوخت یاست ، نو دا به ستاسو لپاره کافی مشغولیت وی ، او تاسو به د نورو عیبونو ته د نظر اچولو لپاره وزګار وخت نه لرئ. د خدای تر ټولو ګران خدمتګاران داسې خلک دی". ملک بن دینار رحمه الله - وهو عظیم القد والعرفان : "عیسی مسیح (صلی الله علیه و آله وسلم) مر بطرف سپی میت په ملګرتیا د هغه د شاګردانو او صحابو. یو چا وویل: 'په دې [مړه] سپی کې ډیر بد بوی دی'. هغه وویل: 'څومره سپین غاښونه دی!' له دې امله ، هغه هغوی د غیبت د سپی [مړ] څخه منع کړل او هغوی ته یې نصیحت وکړ چې د خدای د مخلوقاتو ښېګڼې ذکر کړی". عمر رضی الله عنه فرمائی: "د الله په ذکر کې بوخت شئ ، په دې کې شفا ده. د خلکو یادونه مه کوئ ، په دې کې [باطنی روحانی] ناروغی شته [ځکه چې خلک د غیبت ، افتراء ، استهزاء او نفرت له دوی او نورو ورته باطنی ناروغیو په اړه مستعد کیږی]".

د غیبت معنی او حدوده: د غیبت تعریف دا دی چې څوک په داسې ډول ذکر شی چې که څوک یې واوری ، هغه بد ګڼی [او نه غواړی چې په دې ډول خبرې پرې وشی]. آیا دا ذکر د جسمی بدشکلی یا اخلاقی رذیلتونو سره تړاو لری ، آیا د چا خبرې په نښه شوی وی یا د هغه عمل ، آیا عیبونه د یو کس په نوم یا د هغه په نسب [یا نژاد] ، که په مسایلو کې د ایمان یا دنیوی مسایلو پورې اړه لری. د بدن بدبنی دا دی چې ړوند ، کړې سترګې ، ګنجی ، لنډ ، جګ ، تورې یا ژیړبخن وګڼل شی یا یو له داخلی خاصیت سره تړاو ولرو ، چې شتون یې بد ګڼل کیږی. د یو کس په نسب کې د عیبونو موندل د خپل پلار په نوم د غلام، ګناهګار، حقیر، بوټان جوړوونکی، یا د یو ناخوښه مسلک (*مکروح*) سره تعلق لری. اخلاقی نیمګړتیاوې چې یو بد خوی ، بخیل ، مغرور ، خودنمایی ، لنډ خوی ، بزدل ، کمزوری ، متواضع، رد شوی یا په داسې اخلاقی رذیلتونو کې ښکیل بولی. عیب پیدا کردن در ایمان و دین این است که دروغ ، دروغ ، مست ، فاسق ، ظالم ، تنبلی در عبادات الهی مثل نماز و روزه ، کسی که رکوع و سجده را به خوبی انجام نمی دهد ، یا کسی که روزه را با غیبت و غیبت و بد سخنان حفظ نمی کند [زیرا این رذایل فاسد روزه است که فرض می شود یک عمل حاصله] روحانی تطهیر]. د انسان په دنیوی چارو کې عیب پیدا کول په دې صورت کې ترسره کیږی لکه یو بد اخلاق ، بې ادبه ، د خلکو د حقوقو منکر ، مالکیتی ، پرحرف ، حریص ، خوب ، په عجیب او غریب وختونو کې ویده شی ، داسې ځای کې کښېنی چې باید نه کښیناست. په جامو کې عیبونه په دې ویلو سره کېږی چې لستوڼی ډېر پراخ دی ، کمیس ډېر پراخ دی ، جامې چټلې او چټلې دی.

ځینې خلک وایی چې د مذهبی مسایلو په اړه خلکو ته څه ویل غیبت نه دی ځکه چې دا د هغه څه غندنه ده چې خدای یې خوښ نه دی. که څوک ګناهکار وی او د ګناهونو له امله داسې بلل کیږی، نو په دې کې هیڅ عیب نه دی. دا استدلال غلط دی ځکه صحابه کرام صلی الله علیه وسلم ته د عیب موندلو او توهین په موخه دا ډول بدی نه دی ذکر کړی بلکې موخه یې له دینی مسایلو او احکامو سره د اشنا کېدو لپاره وه او د هغوی ذکر په هیڅ محفل کې پرته له محفلونو څخه پرته د رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکر نه دی. یک اجماع علمی وجود دارد که نتیجه غیبت این است که در مورد کسی چیزی بگوییم که اگر کسی بشنود ، احساس بدی می کند. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم غیبت را چنین تعریف کرده است ، و اگر کسی از دیگری به این شکل یاد کند ، فهو مجرم غیبت ، ویعتبر نافرمانی رب ، ویکون غوطا خور برادر خود .

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د خپلو صحابو څخه وپوښتل: آیا پوهیږئ چې غیبت څه دی؟ وفرمایل: الله او د هغه رسول ښه پوهیږی. وفرمایل: د خپل ورور خبرې کول چې هغه نه خوښوی چې ذکر شی [غیبت] دی". صحابه پوښتل: "که یاد شوی شی [چې بد طبیعت دی او هغه نه خوښ دی چې ذکر یې کړی] په هغه کې موجود وی؟" هغه په ځواب کې وویل: "که دا په هغه کې موجود وی ، نو دا هغه څه دی چې غیبت دی ، که نه ، دا [بې بنسټه] اتهام دی [چې ډیر بدتر] دی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی صحیح مسلم* عن ابو هریره رضی الله عنه

غیبت یوازې په لفظی توګه نه ترسره کیږی، بلکې هر عمل غیبت دی چې د بل چا غلطی ښکاره کوی، که هغه د اشارې له لارې وی یا د کوم واضح یا ناڅرګند حرکت له لارې وی. د غیبت په تړاو هر څه حرام او غیر قانونی دی چې په واضح ډول بیان شوی ، مبهم بیان شوی ، لفظ ، عمل ، کنایه او اشارې وی. همدغه امر په تقلید د چا په تقلید صدق کوی ، مثلاً تقلید د هغه چا چې لنګ وهی ، له غیبت څخه بدتره ده. غیبت په لیکنه کې هم کېدای شی ځکه لیکل هم د بیان یوه مهمه وسیله ده لکه د وینا په څېر. که کوم مؤلف په خپل لیکنه کې د چا په نوم یادونه وکړی او د هغه عیوب یې برمته [

بیا هم غیبت دی] پرته له دې چې د کوم دلیل له امله ترسره شوی وی. کله چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د بل چا کار نه خوښاوه ، نو نه به یې ویل چې فلانی فلانی کار کوی ، بلکې به یې ویل : څه شوی انسانان چې داسې کوی ؟ (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ابو داود* عن عایشه رضی الله عنه

غیبت از سوی علماء و الهیات مکتبی: بدترین غیبت غیبت توسط علماء و علمای الهیات (روحانیون یا *علما*) است که تمایل به خودنمایی دارند ، زیرا آنها هدف خود را با عمل به عنوان مردم مقدس بیان می کنند [مردم مقدس اما با این وجود ، به نام خدا و دین به شیوه ای صادقانه به دیگران ضربه می زنند] و مردم (مردم عادی و عامیان) فکر می کنند که آنها (یعنی، علماء العلم لا یغیب عن جهالتهم ، حیث لا یعرفون أن هؤلاء علماء یرتکبون في وقت واحد دو گناهان - واحدة غیبت والأخرى في التظاهر [دینیان وتقوا بذلت الآخرین بسبب گناهاهن وخطااتهم] . لذلك ، عندما یذکر في أمامهم شخص [بسبب خطا أو گناه أو عدم استقامة اخلاقی] ، یقولون : الحمد لله علی نعمته علی ما الذي لم یضع ما في محاکمة زیارة الملاك [أو النخبة السیاسیة الحاکمة] ونحن من ذلت طلب الدنیا ". یا به یې د دعا په بڼه ویل : خدای دې موږ له دې بې شرمۍ او ذلت څخه وژغوری . هدف یې دا دی چې د نورو عیوب څرګند کړی ، خو د دې لپاره کله کله د شکر او شکر په کلام کار اخلی او کله هم د دعا او دعا په صورت کې کار اخلی ، خو هدف یې نه لمونځ دی او نه شکر الهی. ځینې وختونه مخکې له غیبت څخه د چا ستاینه کوی. مثلاً به یې ویل : فلانی انسان ډېر ښه دی ، څومره عبادت کوی ، خو یو بد صفت لری ، نه یوازې هغه شخص ، موږ ټول په هغه بد صفت کې ښکېل یو چې هغه د صبر او قناعت کموالی دی. ظاهراً ، په دې کې د هغوی خپله محکومیت شته ، خو دلته موخه د خپل ټیټ ځان محکومیت نه دی ، بلکې د بل چا غلطی ښکاره کول دی. په هرصورت، هغه سبک چې دلته د دې لپاره غوره شوی دی، دا دی چې اوریدونکی د هغوی د عاجزۍ او اخلاص قانع کړی ترڅو هغوی د صالحانو په ډله کې وشمېرل شی. چنین "عالم" سه گناه را با هم ترکیب کرده است - غیبت ، خودنمایی و [ادعا] تطهیر نفس - به عبارت دیگر ، حساب خود را در میان صالحان [با نسبت دادن تقوا به خود در حالت خود فریبی استکبار که به نوبه خود مانع کشمکش و تحول روحانی داخلی می شود] و از حماقت ، خود را پاک از غیبت می داند.

شیطان داسې خلک په اسانۍ سره ښکار کوی. دا خلک د صحیح علم څخه بې برخې دی او نفس یې په دوامداره توګه وغولوی. ځینې وختونه هغوی د غیبت خبرو ته غوږ نیولو ته پام کوی چې وایی: "ټول کمال د خدای (ځکه چې هغه د هر ډول غلطۍ او عیبونو څخه پاک دی)! دا ډیره عجیبه ده!" دلته د خدای نوم د الهی عظمت او جلال د بیان او اعتراف په توګه نه اخیستل کیږی بلکې د هغوی د خپل باطنی شر د بیان په توګه اخیستل کیږی. ځینې وختونه د غیبت لپاره اصطلاح کارول کیږی: "موږ د خپل دوست د فلان حالت له امله سخت غمجن او غمجن یو. خدای دې هغه ته تسلی ورکړی". د غم او دعا دا شریکول د رحم د احساساتو له مخې نه دی ، بلکې د خپل برترۍ د څرګندولو موخه ده. اگر واقعا دعا مقصود بود ، آنها آن را پس از نماز در تنهایی انجام می دادند ، به جای اینکه در یک اجتماع عمومی انجام دهند. به همین ترتیب ، اگر آنها واقعا غمگین شده بودند ، این را در مقابل افرادی که با آن آشنا نبودند ، بیان نمی کردند. ځینې وختونه دوی وایی: "څومره د افسوس ځای دی! فلان شخص با مصیبت زیادی روبرو است ! خدای دې موږ او هغه ته د توبې توان راکړی!" ظاهرا هذه دعاء ، والله متعال یعلم بباطنهما ، ویعلم بما تملوء دلوبونه ، ولکونه ، من جهالت ، لا یعرفون ، من خلال هذا الدعاء ، آنها مستحق عقاب الهی به جای ثواب (*ثواب*) شده اند. غیبت ته غوږ نیول او په دې باندې د حیرانتیا څرګندول هم غیبت دی ځکه چې غیبت کوونکی د غیبت لپاره هڅوی. د غیبت اورېدونکی تر هغه پورې د غیبت په ګناهونه کې شریک دی تر څو چې په ژبه یې مخه ونیسی. که څوک د دې جرأت او قدرت نه لری چې د دې کار مخه ونیسی ، نو باید هغه په زړه کې بد وګڼی او یا پاڅېږ او له هغه اجتماع څخه ووځی او یا هڅه وکړی چې موضوع بدله کړی. په داسې حالاتو کې به د اوریدونکی له خوا حساب نه وی. که څوک یې له ژبې څخه منع کړی په داسې حال کې چې په زړه کې یې د اورېدلو میل وی ، نو دا نفاق دی. معیار قضاوت قلب است. سړی به له ګناه څخه خوندی وی کله چې څوک هغه په زړه کې بد وګڼی. په زړه کې د نهی کولو په اړه اړینه ده چې په صراحت سره یې منع شی او له نوموړی څخه دفاع وشی.

غیبت وجوهات: غیبت لپاره بې شمېره دلیلونه شته ، خو ټول د یوولسو دلیلونو په چوکاټ کې راځی. له دوی څخه ، اته یې د عامو خلکو او [وروستی] درې د مشهورو (غیر معمولی) خلکو سره تړاو لری.

لومړی علت - دښمنی او کینې: داسې پېښه رامنځته کېږی چې په زړه کې د غضب اور بل کوی او کله چې پېښ شی ، هغه یوازې د هغه چا د عیبونو په ذکر کولو سره مړه کېږی ، که هغه د غضب له خوا شوی وی یا بل چا وی. ځینې وختونه سړی ظاهراً غوسه کنټرول کوی ، خو په زړه کې کینه پاتې کیږی چې له غوسې بدتره ده ، ځکه چې کینه او دښمنی په زړه کې پاتې کیږی ، د غیبت لپاره دایمی بنسټ ږدی. له دې څخه زده کېږی چې دښمنی او کینه دواړه د غیبت سبب دی.

دوهم علت - له نورو سره موافقت: یعنې د دوستانو او صحابو سره موافقه او تصدیق کول او په خپله په هغه کې غرق کیدل په داسې حال کې چې هغوی یې کوی او د هغوی سره د مرستې او موافقت احساس کوی. له دې امله کله چې خلک په یوه غونډه کې د چا له عزت او ملنډې سره لوبې کوی ، نو سړی فکر کوی چې که څوک په غونډه کې له ګډون څخه انکار وکړی ، ورسره اختلاف وکړی ، موضوع بدله کړی او یا لاړ شی ، نو خپه کېږی او له داسې څخه به کرکه پیل کړی. له دې فکر سره سړی له دوی سره موافق دی او هغه د ټولنیزو معاملو او همغږۍ یو مهم بنسټ ګڼی. ځینې وختونه ملګری د غوسې له امله د چا غیبت کوی. یو کس د هغوی په څېر د غصې تظاهر کوی او خپل ځان په غیبت کې ښکیل کیږی او د دې عمل له لارې ښیی چې په هر حالت کې د خپلو ملګرو سره دی ، که هغه خوشالی وی ، غم ، تشویش او یا آرامی.

دریم علت - احتیاط او پیشګیری: ځینې وختونه سړی داسې اټکل کوی چې څوک یې څارنه کوی او داسې کس به د یو مهم شخص په وړاندې غیبت کوی او یا به په ځینو مسایلو کې د هغه په خلاف شهادت ورکړی. د دې شکونو او اندیښنو له امله ، یو کس په فعاله توګه غیبت پیل کوی او داسې یو کس په نښه کوی تر څو هغه څه چې له داسې شخص څخه تمه کیږی کم کړی او [په فعاله] توګه [داسې فرد] بدنام کړی. ممکن په لومړی سر کې د بل کس په اړه صحیح خبرې هم وشی ، ترڅو د هغه شخص په اړه د صحیح معلوماتو په ورکولو شهرت پیدا کړی ، نو وروسته د هغه کس په وړاندې دروغ او افواه خپره کړی او ادعا وکړی چې "دروغ نه زما په ذات کې او هغه څه چې ما مخکې د دې شخص په اړه ویلی وو ، معلوم شد که درست است و آنچه که من اکنون می گویم نیز درست است ". سړی فکر کوی چې د داسې مخکې له مخکې پلان او احتیاط له امله به انسان خوندی شی ځکه چې هغه کس چې ډاریږی جرأت نه کوی چې د هغه په وړاندې خبرې وکړی او که داسې وکړی نو اهمیت به ورته نه ورکول کیږی او باور به پرې نه کیږی.

څلورم علت - له بدو کارونو څخه معافیت : ځینې وختونه غیبت د دې لپاره وی چې د ګناهونو څخه استثنا وښیی. په دې اړه، یو څوک ادعا کوی چې یو کس په غلطو کارونو کې یوازې نه دی. که د چا معافیت نیت وی، باید د خپل ځان دلایل [د غلطو کارونو لپاره] ذکر کړی پرته له دې چې بل چا ته اشاره وکړی. له هغه ځایه چې د یو کس استدلال د بل کس په شمول قوی کیږی ، نو یو بل کس هم شامل کیږی.

پنځم علت - غرور او د تکبر څرګندول: دا د خپل برتری په څرګندولو سره په نورو کې د عیبونو په موندلو سره ترسره کیږی. د بېلګې په توګه دا خبره کول چې فلانی کس ناپوه دی ، ناسمې پوهې لری ، کمزوری او بې ګټې خبرې لری. د داسې نیوکې موخه دا ده چې پر بل باندې خپل برتری ښکاره کړی او ثابته کړی چې څوک تر بل زیات علم لری ، د پوهې توان لری او خبرې یې ښې دی. دا نیوکه ددې لپاره ده چې خلک د خپل ځان په څېر د بل چا درناوی ونه کړی او په ټولنه کې د بل د لوړ مقام د ترلاسه کولو مخه ونیسی.

شپږم علت - حسادت: ځینې وختونه حسادت انسان غیبت ته وپاروی ځکه چې خلک د حسد کوونکو ستاینه ، مینه او درناوی کوی. څوک دا نه شی زغملی او غواړی چې دا نعمتونه د حسد کوونکو څخه واخیستل شی او خلک د حسد کوونکو څخه نفرت او بې حرمتی پیل کړی. د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره، سړی د حسد کوونکو عیبونو ته اشاره کوی. حسادت د دښمنی او کینې څخه پرته یو بل حالت دی ، چې هغه وخت راوځی کله چې بل کس د یو پر وړاندې افراط وکړی او هغوی د انتقام مثال وی. حسادت آن عنصر [انتقام] را ندارد. ځینې وختونه سړی حتی د خپل خیرخواه دوست او نږدې ملګری سره حسد کوی.

اووم علت - مسخره: په بل عبارت ، د یو چا غلطی د دې لپاره مطرح کیږی چې په یوه [ټولنیزه] غونډه کې دلچسپی پیدا کړی او د ګډونوالو خندا راوباسی ترڅو ښه وخت ولری.

اتم علت - سپکاوی: کله ناکله غیبت د بل چا د سپکاوی او سپکاوی په توګه ترسره کیږی. دا د مغرور خلکو نښه ده. په دې کې د مقابل کس د حضور یا نه شتون لپاره کوم محدودیت شتون نه لری. ځینې خلک هغه کس چې د دوی په مخ کې ناست دی نیوکه کوی او ملنډې وهی ، پرته له دې چې فکر وکړی چې څومره سپکاوی کوی ، او که د بل کس په ځای وای نو څه به پرې شوی وای.

په نامتو کسانو پورې د غیبت سبب: دا درې واړه ډېر ظریف او پیچلی دی. دا خالص بد دی ، خو شیطان په هغوی کې حرص پیدا کوی چې دا ټول علتونه ښه دی یا په کې ښېګڼه شته ، خو شیطان په هغوی کې بدی ګډوی.

لومړی علت - حیرانی: کله کله یو مذهبی شخص غلطی کوی نو د حیرانتیا د څرګندولو په توګه وایی: "موږ د هغه کس په داسې عمل حیران یو. هغه باید دا کار نه وای کړی ". دا سمه ده چې د یوه مذهبی شخص تېروتنه د حیرانتیا لامل ګرځی ، خو هغه څوک چې دا خبره کوی باید د حیرانتیا په څرګندولو کې د کوم نوم یادونه ونه کړی. شیطان دا مذهبی احساس په غیبت بدل کړ او یو کس یې د نومونو په ذکر کولو او یو په ګناه کې ورګډ کړ. همداراز دا خبره هم په غیبت کې شامله ده: "د حیرانتیا خبره ده چې فلان کس له داسې بدرنګه انسان سره مینه وکړی او یا تحصیل کړی فلان جاهل ته ولاړ شی".

دویم علت – د همدردی او همدردی احساس: په بل عبارت ، یو کس د یو چا په حالت غمجن کیږی او هغه کس چې په بد کار کې ښکیل دی وایی: "د داسې کس اوسنی حالت زه وارخطا کړی یم. زه د هغه کس په حالت پښیمانه یم". د پښیمانۍ ادعا سمه او د ستاینې وړ ده ، خو د نوم یادول ناوړه او ښه احساس د غیبت سبب شو. پښیمانی د یو مسلمان په غلطیو او د یو سره همدردی او همدردی کول ښه کار دی خو شیطان انسان ته د نومونو اخیستلو ته تحریک کوی او له دې امله شر په ښه شی کې ګډوی.

دریم علت – د خدای په خاطر قهر: د یو چا لیدل چې په یو ناوړه عمل کې ښکیل دی یا د هغه په اړه بد څه واورو ، د ایمان د محرک له امله د قهر سبب کیږی. که غصه رامنځته شی او د نومونو په یادولو سره څرګند شی ، نو دا عمل به نه یوازې د الهی جزا څخه محروم شی بلکې برعکس به د غیبت سبب هم شی. غضب علی الاصناع به الخیر ونصیحت علی المنکر خیر است ، لکنهم باید در نظر گرفته شود که اگر لازم است در مقابل شخص معین ابراز شود ، پس باید به گونه ای انجام شود که کسی دیگر نفهمد که این برای چه کسی است. که د نومونو ذکر اړین وی ، باید قهر څرګند نه کړو. دا هغه ظرافت دی چې نه یوازې عامیان ، بلکې عالمان هم پرې خبر نه دی او فکر کوی چې که حیرانتیا ، احسان او غضب د خدای په خاطر وی ، د نومونو په ذکر کې ضرر نشته ، چې دا یو غلط اټکل دی.

د غیبت علاج: ټول مضر باطنی تمایلات، کیفیتونه او ناوړه عادتونه د پوهې او اعمالو په ترکیب سره درملنه کیدلی شی. یوازې پوهه د دې ناروغیو د درملنې لپاره کافی نه ده او نه هم یوازې اعمال. د هرې ناروغی دوا د هغه ناروغۍ د علت برعکس دی. لومړی باید د غیبت دلایل پیدا کړو او په تېرو پاڼو کې پرې ډېر څه لیکل شوی دی. د غیبت څخه د ژبې د مخنیوی لپاره دوه لارې دی: یو لنډ او بل تفصیلی طریقه.

لنډه طریقه د غیبت علاج: هغه دا ده چې سړی دا عقیده ټینګه وی چې د غیبت په وسیله د الله غض ته رسیږی، او په نتیجه کې به د قیامت په ورځ ښه کارونه ضایع شی، ځکه چې غیبت د غیبت ښه کارونه هغه کس ته انتقالوی چې تهمت پرې لګول شوی وی. که څوک پوره نیک کارونه ونه لری ، نو د قربانی ګناهونه د غیبت کوونکی حساب ته انتقالیږی. علاوه بر این ، انسان مانند آدمخوار می شود ، که با غیبت با غیبت در برابر برادر خود ، گوشت خود را می خورد . این تحقیر چقدر بزرگ است ؟ که د چا په حساب کې ښه او بد دواړه وی ، خو د بدو اعمالو ترازو درونډ وی ، نو دغه شخص به دوزخ ته ځی. فرض کړئ ، د یو شخص دوه ترازو برابر وی [په وزن کې]. د پیښو په یوه غمجن بدلون کې ، د دې شخص یوازینی ګناه د غیبت له امله د بدو اعمالو ترازو ته کج کړه او یو کس یې د دوزخ مستحق کړ.

کله چې څوک د غیبت په اړه د غیبت په اړه د اندیشونو په نظر کې ونیسو ، نو ژبه به د غیبت کولو ته راضی نه شی. دا تګلاره دا هم ګټوره ده چې د غیبت کولو څخه مخکې خپل ځان ته یو نظر واچوی. شاید څوک په خپل ځان کې یوه عیب پیدا کړی او بیا د هغه د کمولو په اړه اندېښنه وکړی، د دې پر ځای چې په بل چا کې عیبونه واخلی او په پایله کې ګناهونه

وګټي. که څوک په خپل ځان کې عیب پیدا کړي ، باید خپل نفس محکوم کړي او هغه وغندي. چرا نیاز به سرزنش دیگران وجود دارد [در صورتی که کسی در درون خود عیوب داشته باشد و به ندرت کسی از آن خالی باشد] ؟ سړی باید فکر وکړي چې لکه څنګه چې یو څوک نشي کولای چې په خپل ځان کې عیبونه لرې کړي ، نور هم نه شي کولای چې دا کار وکړي. دا په هغه صورت کې ده چې عیب د خپل انتخاب له مخې وي [د دې لپاره چې اجازه ورکړي چې دوام ومومي] او که چېرې دا د زیږون له لارې وي [او له دې امله د خپل انتخاب له خوا نه وي] ، نو محکوم کول یې د خالق محکوم کول دی. لکه څنګه چې یو سړي یو حکیم ته غږ وکړ: "ای بدرنګه انسان!"، هغه ځواب ورکړ: "ای ورور! که ښکلا او بدرنګي زما په واک کې وای ، ما به خپله ښېره ښه کړې وه". که څوک په خپل نفس کې عیب پیدا نه کړي ، نو د خدای شکر ادا کړي چې انسان ته یې د غیبت توان ورکړی دی او په غیبت کې یې ښکیل نه کړ ، چې د عیبو په منځ کې لویه ګناه ده ، د مړي د غوښې له خوړلو څخه بدتر څه دی؟ اگر کسی به این موضوع نگاه کند ، هیچ کس عاری از عیب نیست. یوازې د خدای وجود د هر ډول عیبونو څخه خالی دی. یو څوک چې خپل ځان له ټولو عیبونو څخه خالی ګڼي ، خالص ناپوهي او احمقانه فکر دی او پخپله یوه لویه تېروتنه ده. د غیبت څخه د ځان ساتلو په اړه یوه خبره چې ګټوره ده هغه دا ده چې سړی خپل ځان د نورو په څېر استنتاج کوي ، په بل عبارت باید فکر وکړي: "لکه څنګه چې زه په غیبت غمجن یم ، نور به هم زما په غیبت غمجن شي. لکه څنګه چې زه له غیبت څخه خوښ نه یم ، آیا نور به د غیبت په وړاندې خوښ شي؟"

د درملنې تفصیلی طریقه: د درملنې تفصیلی طریقه دا ده چې هغه لاملونه وکتل شي چې غیبت ته هڅوي. د هر ناروغی درملنه د هغه د ریښې علت له منځه وړلو سره ممکن ده. د غیبت لاملونه او د غیبت محرک لاملونه مخکې ذکر شوي دي. له دې امله ، که علت غیبت غضب وي ، باید شفا یې په دې وده وکړي چې : " که غضبان شم او کنټرول یې ونه کړم ، نو الله تعالی به مې د غیبت له امله ناراضه شي ځکه چې غیبت یې حرام کړی دی ، او ما نافرمانی وکړه او د هغه امر مې بې اهمیته ګڼی". د غیبت دویم علت تطابق (یا د ملګرو سره همغږي کیدل) دی ، یعني غیبت کول د دې لپاره چې له ملګرو سره ښه لوبه وشي. باید فکر وکړو چې د مخلوقاتو رضایت ترلاسه کول څه ګټه لري ، په داسې حال کې چې د الله تعالی د غضب سبب ګرځي ؟ څوک دومره احمق دی چې څښتن ناخوښه کړي په داسې حال کې چې د خدای پرته د بل چا د خوشالی په لټه کې دی؟

د غیبت دریم علت دا دی چې خپل ځان ته پاکی منسوب کړو، په بل عبارت د ګناهونو او ګناهونو نسبت نورو ته د خپل برائت څرګندول او د خپل ځان پاکوالی شمېرل دی. سړی باید فکر وکړي چې د خلکو ناخوښی د خدای په وړاندې هیڅ معنی نه لري. پس از آن نارضایتی خدا از غیبت حتمی است ، اما رضایت مردم ، که در مقابل آنها تبرئه نفس مطلوب است ، از طریق آن تضمین نمی شود. د دې نړۍ وقار یوازې هغه څه ګټل کېدای شي چې سړی یې ترلاسه کړي یا نه ترلاسه کړي ، خو د آخرت ذلت او زیان یقیني دی چې انسان به د غیبت په نتیجه کې ترلاسه کړي. پیروی از قدم ها تنها برای کسانی مجاز است که تابع اراده خدا باشند و از فرمان های او پیروی کنند. د هغو کسانو لپاره چې د الهی احکامو څخه سرغړونه کوي ، هر څومره هم چې په دې دنیا کې په لوړه درجه کې وي ، جایز نه دی. که د غیبت علت دا وي چې یو کس پر نورو برتري څرګند کړي ، نو باید په دې فکر کې چې هر هغه مقام چې ما د خدای په وړاندې درلود د دې غیبت له امله له منځه تللی دی. که څوک بیا هم څه دنیوی انعام او عزت ترلاسه کوي ، نو څه ارزښت لري؟ همچنین ، این مطمئن نیست که کسی حتی آن را درک کند ، زیرا ممکن است مردم به آنچه می گویند باور کنند یا نکنند . که هغوی باور هم ونه کړي ، هر هغه عزت چې یو کس پاتې دی ، به له منځه لاړ شي او هغوی به د دروغجن په توګه فکر وکړي.

غیبت د حسد له امله د الهی عذاب دوه برابره دی - لومړی د حسد په دنیوی نعمتونو چې زوال ته حتمی دی ، او دویم دا چې سړی د آخرت جزا د غیبت له امله چې حسد پرې کوي ، اضافه کړي. دا د دې نړۍ او ایمان دواړه له لاسه ورکوي. د غیبت بل زیان دا دی چې د غیبت سړی ته د چا ښه کارونه لېږدول کېږي او بد کارونه یې غیبت کوونکي ته لېږدول کېږي. که د غیبت انګیزه ملنډې وي ، باید پوه شو چې یو کس د خدای په وړاندې د بل په تحقیر کولو سره سپکاوی راټولوي. که څوک د خپل آخری پای ته وګوري او وګوري چې د قیامت په ورځ به څومره شرم او ذلت زغمل شي کله چې د دوزخ په لور ګامونه پورته کوي ، د هغو ګناهونو بار چې مسخره شوي دي په خپلو اوږو پورته کوي. که څوک داسې فکر وکړي ، د خدای وېره به په زړه کې پیدا شي او حتی جرأت هم نه کوي چې د بل په څېر ملنډې ووهي . یو

کس د تمسخر مستحق دی ، ځکه چې د بل په مسخره کولو کې خپل حماقت دی ، په پايله کې ، خپل ځان د قيامت د ورځې سپکاوی ته سپاری.

د ګناهونو له امله پر چا رحم کول د ستاينې وړ احساس دی، خو شيطان په دې نيک عمل حسد کوی او غواړی چې يو کس ته داسې خبرې وکړی چې د هغه د ښو اعمالو د هغه چا ته انتقال شی چې رحم پرې کوی. په دې توګه ، د بل چا زيان [په ګناهونو او بدو کې ښکېل] جبران کېږی او سړی به په خپله په داسې زيان کې ښکېل شی چې جبران يې نه شی کېدای ، په دې توګه په خپله د رحم مستحق کېږی. د خدای په خاطر ناخوښی بايد غيبت ونه کړی. کله چې يو څوک د خدای په خاطر له بل سره ناخوښه وی ، شيطان غواړی چې يو کس د الهی اجر څخه محروم شی چې د غيبت په کولو سره يې ترلاسه کيږی. همداسې د حيرانتيا حالت دی. که څوک د بل په حالت حيرانتيا ښکاره کړی ، په غيبت کې ښکېل کېږی. دويم، هيڅوک د حيرانتيا مستحق نه دی، بلکې بايد په خپل نفس حيران شی ځکه چې خپل دين يې له لاسه ورکړی او د بل کس په ايمان يا دنيوی امر حيرانتيا ښکاره کړی او په دې توګه د دنيوی سزا مستحق شی. دا ځکه چې د حيرانتيا په بهانه د بل چا د پټو عيبونو څخه پرده پورته کوی او په عام محضر کې يې بربنډوی. په همدې ترتيب، د يو کس خپل عيبونه به بربنډې شی چې په پايله کې به د سپکاوی سبب شی. د دې ټولو ناروغيو درملنه علم او عرفان دی. زبان از غيبت در امان است برای کسی که ايمان او قوی است و دارای درک واقعی از الهی [عرفان] است.

غيبت از قلب نهی : سرخوردگی يا عدم عقيده در مورد ديگران (*سو الظون*) حرام است [در قانون الهی] مانند بد ، بد ، و بی ادب. په بله عبارت لکه څنګه چې د بل د عيبونو بيان ته اجازه نه لرئ ، همداسې روا نه ده چې د بل په اړه غلط فکر په زړه کې ولرئ او له بل څخه نااميده شئ. نااميدی په دې معنی ده چې قصداً د بل کس په اړه بد فکر وکړو. خو که غير ارادی واقع شی ، نو بخښل کيږی ، بلکې شک هم بخښل کيږی. هغه څه چې منع دی هغه د نورو په اړه بد او ټيټ نظر ساتل دی او هغه د زړه د ميلان او نيت پورې اړه لری. اين سرخوردگی در قرآن حرام است:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ

"ای ايمانداران! از اکثر حدس و ګمان ها خودداری کنيد زيرا برخی از حدس ها ګناهان هستند [زيرا آنها شما را به سمت نااميدی ، منفی ، نفرت و امثال آنها سوق می دهند ، که به نوبه خود شما را به يک مسير تخريبی مادی و معنوی سوق می دهد]." (قرآن، 49 سوريه، آيه 12)

سقوطيت يا تحقير ديګران (*سو الظون*) حرام دی ځکه چې يوازې هغه څوک چې له غيب څخه اسرار (يعنی الله) اسرار پيژنی. له دې امله ، جايز نه دی چې د بنده په زړه کې د بل په اړه غلط فکرونه ولری. خو که غلط شيان په داسې ډول څرګند شی چې د ردولو او مفهوم لپاره ځای پاتې نه شی ، نو د خپل مستقيم علم او مشاهدې له امله غلط فکر راځی او په زړه کې ځای پر ځای کيږی. په هرصورت، د شيطان فکر چې نه څوک يې ليدلی او نه يې د معتبرو سرچينو څخه په زړه کې اوريدلی دی، د شيطان له لوری دی. شيطان هغه څوک دی چې داسې کنايه په زړه کې اچوی، او دا بايد په لوړ آواز رد شی، ځکه هغه خبر چې د ګناهکار (يا څوک چې د شر په لوری ميلان لری) د اعتبار وړ نه دی او شيطان د ګناهکارانو مشر دی. خدای فرمايی :

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا۟ أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا بِجَهَـٰلَةٍ

"ای ايمانداران! که يو ګناهکار (يا يو عادی ظالم يا څوک چې د شر په لوری تمايل لری) خبر تاسو ته راوړی، نو بيا يې په بشپړه توګه وڅېړئ [مخکې له دې چې باور پرې وکړئ] تر څو په غلطی سره يو ملت (يا د خلکو ګروپ) ته زيان ونه رسوی." (قرآن، 49 سوره، آيه 6)

دا ښيی چې د شيطان له خوا راوړل شوی خبر (په زړه کې د نورو په اړه د غلطو فکرونو په اړه اشارې) معلوموول روا نه دی. که نااميدی يا د نورو په اړه بد نظر زړه ته لاره پيدا کړی نو بايد د هغې د ختمولو لپاره يوه لاره پيدا کړو او نفس

پوه کړی چې د مقابل باطنی حالت له هغه څخه پټ دی او هغه پېښه چې د ناامیدۍ سبب ګرځی ، د ښېګڼې او بد دواړو امکانات لری او ضروری نه ده چې بد ته ترجیح ورکړو په داسې حال کې چې د خیر امکان پرېښودل شی. د هغه له نښو څخه سمتوالی پېژندل کېږی او نښه یې دا ده چې سړی به له چا سره مینه کوله خو اوس یې کرکه پیل کړه ، پخوا به یې مېلمه پالنه او درناوی کاوه خو اوس خوشالی نه پاتې کېږی. د زړه له دې بدلون څخه باید پوه شو چې یو له بل څخه مایوسه کیږی. علاج یې دا دی چې که په زړه کې بد ګومان راشی ، باید پرې نه ږدی چې پاتې شی او ځای پر ځای شی او نه یې د بدن د اندامونو له لارې بیان کړی. په زړه کې د ناامیدۍ څرګندونه دا ده چې سړی د کرکې او نفرت څرګندونه پیل کوی او د اندامونو له لارې څرګندونه دا ده چې د زړه د ناامیدۍ سره سم عمل پیل کړی. په هر صورت ، شیطان کوچنی بهانه د نورو په وړاندې په زړه کې د سرخوردګی په توګه استعمالوی او د دې ترڅنګ انسان ته قناعت ورکوی چې انسان څومره هوښیار او حکیم دی چې د شر په ادراک کې څومره هوښیار او حکیم دی ، او دا چې مؤمن د خدای په نور وینی ، که څه هم په حقیقت کې څوک په نور الهی نه ادراک کوی. په عوض کې سړی د شیطان د فریب په تیاره کې ادراک کوی. اما اگر شخص قابل اعتماد و قابل اعتماد شما را از چیزی آگاه کند و حدس شما به تشخیص آن شخص متمایل باشد ، پس از آن شخص مستثنی است ، زیرا اگر کسی چنین شخص را رد کند ، این یک ظاهر سرخوردگی نسبت به یک شخص صادق است که مطلع است و مستحق تصدیق است ، نه به دلیل صداقت رد می شود. دا په هېڅ ډول مناسبه نه ده چې د چا په اړه ښه نظر ولرئ ، له بل چا څخه مایوسه شی. خو باید وکتل شی چې مخبر د هغه چا سره دښمنی نه لری او له هغه چا سره حسد نه کوی ، که نه نو د خبر په اړه ګمان کېدای شی افتراء وګڼل شی چې د شهادت د ردولو دلیل دی. که څوک له دې حالت سره مخامخ شی ، باید دمه وکړی او متهم ته دروغ یا رښتینی ونه ګڼی ، بلکې فکر وکړی چې د هغه کس باطنی حالت ، چې خبر یې د مخبر له خوا لېږدول شوی دی ، له پخوا څخه پټ دی او اوس هم پټ دی.

که تاسو له یو مسلمان څخه مایوسه شئ ، باید خپل مېلمه پالنه او احترام د هغه په وړاندې زیات کړئ او د الله تعالی لپاره دعا وکړئ. په دې ډول به دې زړه پاک شی او شیطان به له تاسو څخه مایوسه شی او خپل لاس به له تاسو څخه پورته کړی او هڅه به نه کوی چې د نورو په اړه بد نظر په زړه کې واچوی ، ځکه چې تاسو به د خیر لپاره دعا وکړئ او هغه شخص ته به زیات احترام وکړئ. که د یوې معتبرې شهادت یا شخصی مشاهدې له لارې په یوه مسلمان کې د شر په اړه پوه شئ ، د دې پر ځای چې د شیطان تر اغېز لاندې راشی او غیبت وکړی ، باید هغه ته داسې نصیحت وکړئ چې نور پرې خبر نه شی. که نصیحت وکړئ ، نو د خوشحالی اړتیا نشته چې تاسو د شخص په عیبونو پوه شوی یاست ، او دا چې الله تعالی تاسو ته د تذیذب او موعظ په توګه رالېږلی دی او تاسو ته د دې توان درکړی دی چې نورو ته لاره وښیی ، او نه باید په خپل زړه کې د خپل عظمت او د دیګری د عاجزۍ فکر وکړئ. په عوض ، لکه څنګه چې تاسو د خپل زیان په اړه د پوهېدو وروسته اندیښمن کېږئ ، باید د بل د حالت په اړه پښیمانه واوسئ. نیت باید دا وی چې عیب په مقابل کس کې پاتې نه شی. باید هڅه وشی چې مقابل کس ستاسو مشورې ته اړتیا نه لری او یا بل کس به هغه مشوره وړاندې کړی چې د بل په ګټه وی. که تاسو په دې طریقه عمل وکړئ ، نو د یو پر ځای به درې اجارات ترلاسه کړئ: لومړی د نصیحت ، دویم د پښیمانی په حالت د بل ، او دریم د هغه مرسته چې د بل دین لپاره مو کړې ده.

استثناء غیبت: د غیبت د نهی په اړه شپږ استثناء شته ، یعنې په دې شپږو حالاتو کې جایز دی:

1 . اول برای جبران ظلم [به شکل شکایت از مقامات در مورد ظلم ظالم] ،
2 . دویم د بدی د کمولو او د ګناهونه د لرې کولو لپاره د مرستې ترلاسه کول.
3 . دریم د حقوقی نظر ترلاسه کول [له متکلمانو او فقهاء څخه د نورو په اړه د واقعی پېښو او شکایتونو په بیان کې ،]
4 . څلورم دا چې مسلمانان د نورو له شر څخه وژغورل شی ،
5 . پنځم د هغه نوم لپاره چې په خلکو کې رواج شوی دی [چې کېدای شی ناوړه ښکاری ، خو هغه څوک چې نوم یې مشهور شوی دی ، پروا نه کوی] ،
6 . شپږم د نورو د ښکاره ګناهونو لپاره [چې څوک په ښکاره ارتکاب کوی او په هغه باندې فخر کوی].

شپاړسم زیان - قصه: د نورو د خبرو او پټو خبرو خپرول چې زیان یا تکلیف رامنځته کړی ، د ژبې یو له زیانونو څخه دی. خدای فرمایی :

هَمَّازٍ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾

"او هغه څوک چې په دروغ قسم خوړو عادت کړی دی ، بې ارزښته دی ، بې ارزښته دی ، چې ډېر مسخره کوی او قصه گر دی ، غوږ مه نیسئ." (قرآن، 68 سوریه، آیه 10 - 11)

یو آیت وروسته ، خدای وایی:

عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ

"هغه څوک چې سخت مزاج او بد انسان وی." (قرآن، 68 سوریه، آیه 13)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لا یدخل الجنة نمّام

"یو داستان لیکونکی به جنت ته نه ځی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیث *صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* بر اساس ابوحذیفه [رضی الله عنه]

ابو هریره رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی چې فرمای:

احبکم الی الله احاسنکم اخلاقا الموطئون اکنافا یالفون ویؤلفون وان ابغضکم الی الله الحشاؤن بالنمیمة المفرقون بین الاخوان الملتمسون للبراءالعثرات

"ستاسو په منځ کې تر ټولو زیات محبوب الله هغه کسان دی چې تاسو په اخلاقو کې ښه یاست (اخلاق ، آداب ، باطنی او ظاهری طبیعت) ، هغه څوک چې نرم زړه دی ، څوک چې مینه کوی او مینه ورسره لری. ستاسو په منځ کې تر ټولو منفور خلک هغه کسان دی چې حکایتونه کوی ، چې د ورونو ترمنځ نفاق کوی او د بې گناه خلکو عیب لټوی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *طبرانی اوسط* عن ابوهریره رضی الله عنه

د قصې تعریف دا دی چې هغه څه ښکاره کړی چې وحی یې بد وی، په ځانگړې توگه که هغه کس چې د چا په اړه څه نازل شوی دی هغه په ذهن کې وی، یا څوک چې اوری هغه نه خوښوی. لازم نه ده چې وحی په ژبه شوی وی ځکه چې لیکنه او تلمیح د ژبې بدیل دی. علاوه بر این ، لازم نیست که داستان به حرف ها یا اعمال یا عیوب [کسی مربوط باشد . داستان بیان (یا مکاشفه) هر چیزی است که ناپسند می شود. کله چې څوک د نورو د نامطلوبو مسایلو یا حالاتو سره مخامخ شی ، باید چوپتیا غوره کړی. په هرصورت، باید خبرې وکړو که نیت د مسلمان د گټې یا د گناه لرې کول وی. د مثال په توگه، که څوک وگوری چې څوک په ناحقه د چا ملکیت یا مال اخلی ، باید د قربانی کیدونکی د حقونو د ساتنې لپاره شاهدی ورکړی او خبر ورکړی چې فلان کس د چا مال اخیستی دی.

د قصې د بیان تر شا محرکه قوه هغه کس ته زیان رسول دی چې ویل یا ورسره تړلې موضوع افشا شوې وی یا هغه چا سره مینه څرگندول چې خبر راوړی یا یوازې ښه وخت تېر کړی ځکه چې په بې گټې مسایلو کې ښکیل کیدل د کیسې کولو ته هڅوی. که څوک د چا په مخ کې قصه وکړی او ویې ویل: فلانی کس ستا په اړه داسې وایی ، ستا په ضد فلانی کوی ، ستا د زیان لپاره دسیسه جوړوی ، ستا د دښمن ملگری دی او یا ستا د هلولو هڅه کوی او داسې نور کارونه باید په

شپږو ځیزونو وکړو. لومړی دا چې په داسې کس باور ونه شی ځکه چې قصه لیکونکی ګناهکار دی او د داسې شخص شهادت هم د منلو وړ نه دی. خدای فرمایی :

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن جَآءَكُمۡ فَاسِقُۢ بِنَبَإٖ فَتَبَيَّنُوٓاْ أَن تُصِيبُواْ قَوۡمَۢا بِجَهَـٰلَةٖ

"ای ایمانداران! که څوک د بدی په لټه کې وی ، خبر درته راوړی ، په بشپړه توګه یې وڅېړئ. شاید شما بتوانید به یک ملت [یا گروهی از مردم] به دلیل جهالت آسیب برسانید." (قرآن، 49 سوره، آیه 6)

ثانیا: یجب أن نهی من حکایت ، ونصیحت وتوضیح شر هذا العمل ، لأن الله تعالی فرماید :

وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ

"او د ښو اعمالو نصیحت وکړئ او د بدو اعمالو څخه نصیحت وکړئ." (قرآن، 31 سوره، آیه 17)

ثالثا: د الله په خاطر باید له حکایت سره کرکه ولری، ځکه چې داسې کس د الله له لوری کرکه لری او واجب دی چې هغه څوک چې الله یې نه خوښوی. څلورم ، څوک باید د خپل ورور (یا خور) څخه چې غائب وی ، مایوسه نه شی. خدای فرمایلی دی:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجۡتَنِبُواْ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعۡضَ ٱلظَّنِّ إِثۡمٞۖ

"ای ایمانداران! از اکثر حدس و گمان ها خودداری کنید زیرا برخی از حدس ها گناه هستند [زیرا آنها شما را به سمت ناامیدی ، منفی ، نفرت و مانند آنها سوق می دهند ، که به نوبه خود شما را به یک مسیر تخریبی سوق می دهد]." (قرآن، 49 سوریه، آیه 12)

پنځم، څوک باید د نورو معلوماتو د ترلاسه کولو په اړه کنجکاو نه شی کله چې هغه څه چې مخکې تمرین شوی دی ، ځکه چې خدای دا منع کړی دی. هغه وویل:

وَلَا تَجَسَّسُواْ

"او یو د بل جاسوسی مه کوئ [یا د نورو د شخصی یا نامطلوبو مسایلو په اړه پلټنه وکړئ چې خلک یې نه خوښوی چې افشا شی]." (قرآن، 49 سوریه، آیه 12)

شپږم ، په هماغه موضوع کې ښکېل نه شو ، چې حکایت لیکونکی یې له دې څخه منع کړی وی ، مثلاً ووایی چې فلانی فلانی کس ماته داسې ویلی دی.

عمر بن عبدالعزیز رحمه الله وایی چې یو سړی ورته راغی او د بل په اړه یې خبرې پیل کړې ، خو هغه ورته وویل: "که غواړې ، نو کولای شو ستا خبرې وڅېړو. اگر معلوم شد که دروغ است ، پس شما همان چیزی خواهید بود که این آیه می گوید : " اگر یک مجرم به شما خبر می آورد ، آن را به خوبی بررسی کنید " ، و اگر درست است ، شما مانند آیت [قرآن] خواهید بود که می گوید : چنین کسی است که مسخره می کند و قصه می زند ". دریم حالت دا دی چې زه به تا وبخښم". آن مرد گفت: "ای رهبر المؤمنان! مهربانی وکړئ ما وبخښئ ، ما یوه تېروتنه وکړه او بیا به دا تېروتنه ونه کړم ". د یو دود له مخې ، د یو هوښیار سړی ملګری د هغه لیدلو ته راغی او د خپل بل ملګری په اړه یې څه وویل. هوښیار سړی وویل: "ته له څو ورځو وروسته راغلې او څنګه چې راغلې ، درې جنایتونه دې وکړل: لومړی دا چې زما او زما د ملګری تر منځ دې دښمنی وشینده. دویم ، تا زما ارامه او خالی زړه او ذهن له پریشانی او ناآرامی څخه ډک کړ . دریم ، تاسو خپل صداقت [او اعتبار] ته زیان رسولی دی". حسن رحمه الله کان یقول: "څوک چې د بل چا په اړه حکایت کوی ، هغه به ستاسو په خلاف بل کس ته حکایت وکړی". این یک اشاره به این واقعیت است که یک راوی مستحق ایمان و

درک حق نیست ، زیرا چنین کسی مرتکب گناهان کبیره مانند دروغ ، غیبت ، زرع شرارت ، عدم صداقت ، فریب ، نفاق ، حسد ، و زرع نفاق در میان مسلمانان [یا هر کس دی] . چنین کسی مصمم است تا به پیوندهای [عشق ، دوستی ، صلح و همزیستی مسالمتی] که از نظر الهی امر شده است ، پایان دهد و در عوض ، هرج و مرج و فساد (*فساد*) را در زمین (جهان) گسترش دهد. خدای فرمایی :

وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ

"هغوی هغه پیوندونه [د متقابل مینې ، دوستی ، همغږی ، او سوله ییز همزیستی] چې خدای امر کړی دی چې [سالم] وسائل شی او [په عوض] ، په نړۍ کې ګډوډي خپروی." (قرآن، سورة ۱۳، آیه ۲۵)

په یو بل آیت کې خدای فرمای:

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ

"ملامتی یوازې د هغو کسانو په غاړه ده چې په خلکو ظلم او ظلم کوی او په نړۍ کې یاغی دی او هیڅ حق یا توجیه [د دوی د زیان رسولو لپاره]." (قرآن ، باب 42 ، آیه 42)

حتی اگر یک حکایت صادق هم باشد ، فهو از تواضع خالی نیست ، زیرا چنین کسی به کرامت دیگران توجه نکرده است و در پنهان کاری نکرده است . ځینو خلکو ویلی دی چې قصه له درواغو ، حسد او نفاق څخه جوړه ده او دا درې خصلتونه د سپکاوی اجزاء دی. په لنډه توګه ، د داستان لیکونکی شر ډېر لوی دی ، او باید له هغه څخه ځان وژغوری.

اوولسم ضرر – دوه مخی رویه یا منافقت: د ژبې منافقت هم لویه ده. یو غبرګ خبرې کوونکی د دوو دښمنانو تر منځ د دښمنۍ څخه ډېره ګټه اخلی. هر څوک چې له دې ډول سره ملاقات کوی ، د هغه د اخلاص او ملاتړ ډاډ ورکوی او مقابل لوری ته بد خوله کوی. به ندرت اتفاق می افتد که یک نفر با دو حریف ملاقات کند و از صحبت کردن به نفع هر دو دور بماند. این یک ریاکاری واقعی است . حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

تجدون من شر عباد الله يوم القيامة ذالوجهين الذى يأتى هؤلاء بحديث وهؤلاء بحديث

"د قیامت په ورځ به یو دوه مخی کس په ډېر بد حالت کې ومومندل شی ، چې یو ته به یې څه ویل او بل ته به یې څه وویل". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی ابن ابی الدنیا* عن ابوهریره رضی الله عنه

ابو هریره رضی الله عنه به فرمایله: "دوه مخی سړی د الله په نظر کې امانت نه دی". همه موافق هستند که ملاقات دو چهره ای با دو نفر مختلف منافقت است . که څوک د دوه مخالفینو مخالفت ستاینه وکړی او دواړه ته د خپل ملاتړ ډاډ ورکړی ، نو دا دوه مخی چلند دی. همداراز که څوک د چا په څېر ستاینه وکړی خو د هغه په غیاب کې د هغه عیبونه په ګوته کړی نو دا هم دوه مخی رویه ده. ښه به دا وی چې چوپه خوله واوسئ او یا یوازې هغه څوک چې حق لری ستاینه وکړئ او دا ثنا باید په مخ یا شا کې یوشان وی ، که څه هم د مخالف په وړاندې هم وی. عبدالله بن عمر رضی الله عنه د خلکو له خوا خبر ورکړ چې هغوی د اشرافو او چارواکو په وړاندې داسې خبرې کوی چې کله له دوی سره نه وی نو نه

یې وایي. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وخت کې به مورږ دا نفاق ګڼلو. (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی طبرانی*). که څوک جرأت لری ، باید د غیر قانونی کارونو او ناوړه خبرو څخه لاس واخلی. څوک چې توان نه لری ، باید غلی پاتې شی ، خو په زړه کې یې بد وګڼی.

اتلسم ضرر – ثنا: په ځینو وختونو کې حتی ثنا هم جایز نه دی. تر کومه ځایه چې د چا د عیبونو په بیان کې خبره ده ، دا د غیبت په حکم کې راځی . د ستاینې شیږ زیانونه شتون لری. څلور یې د یو مدح او دوه د هغه چا سره تړاو لری چې ستاینه یې کړې ده.

د مدح او ستاینې په اړه څلور زیانونه : لومړی زیان دا دی چې مدح کوونکی دومره مبالغه وکړی چې درواغ شی. دویم زیان دا دی چې کله کله ځان ښکاره کول په ستاینه کې شامل شی ، په بل عبارت ، که څه هم ستاینه رښتیا وی ، خو ستاینه کوونکی غواړی چې د ستاینې وړ سره خپله مینه ښکاره کړی که څه هم په زړه کې مینه نه وی ، یا په زړه کې د هغه صفت په اړه قانع نه وی چې یوازې د هغه لپاره مینه څرګندوی. په دې ډول یو منافق کیږی. دریم زیان دا دی چې ځینې وختونه سړی داسې خبرې کوی چې نه یې څېړلی وی او یا یې په اړه معلومات نه لری. یو سړی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وړاندې د یو چا ستاینه وکړه او هغه ورته وویل:

ويحك قطعت عنق صاحبك، لو سمعها ما افلح ثم قال ان كان احدكم لا بد مادحا اخاه، فليقل احسب فلانا ولا ازكى على الله احدا حسيبه الله ان كان يرى انه كذلك

"تا د خپل ملګری غاړه ماته کړه (په مئلونو کې دا مانا لری چې په څېره کې ستاینه کول کېدای شی ډېر ویجاړونکی وی ځکه چې دا باعث کیږی چې انسان خوشحاله شی ، مغرور شی او مغرور شی ، او په ځان لوړولو او نورو ورته داخلی تخریبی کیفیتونو کې ښکیل شی چې د انسان روحانیت ته زیان رسوی ځکه چې دا د روح ناروغی دی)! که څوک یې واوری ، نو نجات به نه ترلاسه کوی [لکه څنګه چې ستاسو د ستاینې له امله به د روح ناروغی پیدا شوی وی]. إذا كان من الضروري أن تثب على برادرك ، فقال : إنم أفكر فلان مثل هذا (الإشارة إلى التخمين في مقابل اليقين) ولا أشهد على طهارته في حضور الله ، حيث أن الله يعلم به [وحقيقته الباطنية ، حيث أن الله يعلم كل تار من باطنة الفرد] . دا [یو ډول کمزوری] حمد [په هغه ځای کې چې د حقیقت معلومول خدای ته منسوب شوی دی] باید هغه وخت وشی چې تاسو پوهیږئ چې یو داسې دی". (دا روایت په کې نقل شوی د*یاحادیث* جامع *صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* از ابوبکره [رضی الله عنه]

این ضرر مربوط به آن صفات واضح است که از طریق برهان معلوم می شود ، مثلا اینکه بقول فلان شخص تقوا ، صالح ، پرهیز و صدق دهنده است. واضح است که این صفات پنهان است ، و مربوط به وجود باطنی فرد است و ما راه شناخت آنها را نداریم . اما حق است که بگوییم : " من کسی را دیده ام که صبح زود *نماز* می خواند ، یا کسی را دیده ام که حج می کند و صدقات می دهد " ، زیرا این موارد قطعی و مستقیم رعایت می شوند . د یو چا عادل بلل یا د الهی تقدیر سره موافق ګڼل هم صحیح نه دی ، ځکه چې عدل او د خدای له خوا ټاکل شوی تقدیر منل د انسان د باطنی وجود پورې اړه لری او د هغوی علم پرته له ازموینې (ازمایښت او مصیبت) د باطنی وجود پورې اړه نه لری. عمر رضی الله عنه واورد چې یو سړی یې د بل په ستاینه کې وپوښتل : آیا ته ورسره سفر کوې ؟ هغه وویل: "نه!" هغه بیا پوښتنه وکړه : آیا ته سهار او ماښام د هغه ګاونډی یې ؟ هغه بیا ځواب ورکړ: "نه!" عمر رضی الله عنه وویل: "سوګند والله ! زما په نظر تاسو هغه نه پېژنئ. تاسو بې له پوهې او پلټنې د هغه ستاینه کوئ. صفات باطنی انسان در سفرها و معاملات و قربت در هر زمان آشکار می شود ، در حالی که شما نه در سفر با او رفیق هستید ، نه همسایه هستید و نه همسایه یا معامله ای با او در رابطه با خرید و فروش انجام داده اید. پر څه اساس یې ستاینه کوئ؟" څلورم زیان دا دی چې هغه څوک چې په حمد او ثنا کوی ، د ظالم یا بدکار لپاره د خوشالی فرصت برابروی ، حتی که دا حرام وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

ان الله تعالی یغضب اذا مدح الفاسق

"یقیناً الله ناراضه کیږی کله چې د بدکار ستاینه وشی".   (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیث *ابن ابی الدنیا* و *بیهقی* از انس بن مالک رضی الله عنه

حسن رضی الله عنه وایی : " هغه څوک چې د ظالم د عمر لپاره دعا وکړه ، هغه یې دا هیله څرګنده کړې ده چې په دنیا کې د نافرمانی مستمر عمل د اوږدې مودې لپاره دوام ومومی. ظالم او بدکار د غندنې او نفی مستحق دی ، چې داسې څوک غمجن شی او د خپل ظلم او شر څخه ځان وژغوری. داسې څوک د ستاینې وړ نه دی".

دوه زیانونه د مدح په اړه : لومړی زیان دا دی چې حمد او ستاینه په زړه کې د غرور *او غرور* سبب ګرځی . دا دواړه باطنی کیفیتونه وژونکی او ویجاړونکی دی [د یو کس باطنی وجود او معنویت ته چې په خپل وار کیدای شی بهرنی فزیکی زیان ته لاره هواره کړی]. دوهم زیان دا دی چې انسان په ثنا خوشحاله شی اودا غلط فهمی په زړه کې ځای په ځای شی چې "زه ښه یم نو ځکه خلک ما ستاینه کوی". این ساده لوحی یا احترام زیاد به نفس باعث می شود انسان در افعال سست شود و به بیماری النفس مبتلا شود و در دل این درک را ایجاد کند که اکنون نیازی به انجام هیچ عمل نیست. له دې امله په پورتنی روایت کې د هغه چا په اړه ویل شوی چې "تا د خپل دوست سره په ستاینه ښه چلند نه دی کړی او غاړه دې ماته کړې ده. که څوک یې واوری ، نجات به نه ترلاسه کړی".

مطرف رحمه الله وایی: "هرکله چې مې د بل چا له ژبې څخه زما حمد واورېدل، په خپلو سترګو کې خوار شوم او نفس مې په وړاندې خوار شو". زیاد بن ابی مسلم رحمه الله وایی : " هر څوک چې د خپل ځان مدح او مدح ته غوږ نیسی ، شیطان یې په غرور او غرور کې اچوی ، خو مؤمن له دې څخه ژغورل کیږی". ابن المبارك رحمه الله وایی : " د مطرف او زیاد دواړو اقوال صحیح دی ، خو هغه څه چې زیاد ویلی دی هغه د عامو خلکو د قلونو انځور دی او د مطرف قول د نخبګانو حقیقت دی ، یعنې عام الناس د هغوی د ستاینې له امله مغرور کیږی او نخبونه عاجز کیږی". څوک چې ستاینه کېږی په ښو اعمالو کې تنبل کېږی او یا ثنا د نفس او تکبر زېږېږی او دا دواړه وژونکې ناروغی دی چې د روح د مړینې سبب ګرځی لکه څنګه چې قتل د بدن د مړینې سبب کېږی. که چېرې نوموړی شخص له پورته یادو زیانونو څخه خوندی وی ، نو عیب پکې نشته ، بلکې دا ډول ثنا او ثناء ښه دی. له همدې امله د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د خپل بیلابیل صحابه ستاینه وکړه. صحابه نبوی چنان عالی شخصیت داشتند که چنین ستایش باعث نمی شد که احساس غرور ، غرور ، غرور ، صداقت و تکبر در دل آنها پیدا شود. بلکې به یې د خدای شکر ادا کاوه او نور به یې عاجزی او سپکاوی کاوه. ځکه چې په خپله ژبه د خپل ځان ستاینه کول ښه کار نه دی ، ځکه چې په دې باندې ویاړ لری.
حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

انا سید ولد آدم ولا فخر

"زه د آدم د ټولو اولادونو مشر یم (یعنې د ټول بشریت له پیل څخه تر آخره زمانې ، د ځمکې له لومړی څخه تر آخره) او په دې کې هیڅ ویاړ نه شته".   (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثی *ترمذی* و *ابن ماجه* از ابو سعید الخدری رضی الله عنه

په بل عبارت ، هغه دا خبره د نورو خلکو په څېر د غرور او غرور له مخې نه کوله ، چې د هغوی ځانګړتیاوې به یې شمېرلې او پرې به یې ویاړ کاوه. غرور حضرت محمد صلی الله علیه وسلم (صلی الله علیه و آله و سلم) غرور (په دې جمله کې د "سعادت" په اصطلاح کارول شوی دی) د الله تعالی له قرب او قربت له امله نه وه چې د بشریت مشر وی او

نه مخلوق مخکې له دې چې الله تعالی څوک یا هر څه خلق کړي. د روح په سترګو پوه شی کله چې د الهی رڼا سره روښانه شی ، لکه څنګه چې د هر عصر عرفان پوهیږی). مجاهد رحمه الله وایی: "فرشتې د آدم اولاد (یعنی ټول انسانان) بدرګه کوی. کله چې یو مسلمان د خپل ورور یادونه په ښه توګه کوی ، فرشتې وایی : خدای دې تا هم داسې کړی ! ستاسو عیبونه پټ دی ، بس په دې ودریږئ او د خدای شکر ادا کړئ چې هغه ستاسو د عیبونو په افشا کولو سره تاسو ته سپکاوی نه دی کړی".

د الحمد والذون: څوک چې مدح کیږی باید د هغه په مدح خوشحاله نه شی او اجازه ورنه کړی چې حتی د غرور *او غرور (*عجوب) د زړه په سطحه ولویږی. دا یوازې هغه وخت پیښیږی چې سړی د ستاینې په وخت کې فکر وکړی چې له دې نړۍ څخه د رخصت شیبه ډېره نازکه او خطرناکه ده ، ځان ښکاره کول او د ښو اعمالو نور ویجاړونکی صفات په کمین کې پراته دی. په یوه شیبه کې، ټول نیک کارونه کېدای شی په بشپړه توګه ضایع شی. څوک چې ستاینه کیږی باید خپل هغه عیبونه وڅیړی چې صفت ورکوونکی پرې خبر هم نه وی ، که نه نو ستاینه به یې نه وای کړی.

ضرر نوزدهم - غفلت في خطاهای کلام: غفلت في الاشتباه الظريف في القول والگفتار ، هم ضرر عظیمی است ، به ویژه تلك التي تتعلق بوجود الله وصفات و تتعلق بدين ، و چنین کلمات را می توان به درستی توسط علماء و فصاحت بیان کرد. سخنان کسانی که از علم و فصاحت و بلاغت خالی هستند ، عاری از اشتباهات نیستند. خو خدای د وینا کوونکی د ناپوهی له امله دا ډول تېروتنې بخښی. عبدالله بن عباس رضی الله عنه روایت کوی چې یو سړی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نزد حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغی او ویې ویل: "هر څه چې الله او رسول یې وغواړی". رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل:

اجعلتنی للهعديلا بل ماشاءالله وحده

"آیا ته ما د خدای شریک جوړوی؟ [من فقط بنده و رسول الله هستم و شریک الهی نیستم .] بدلا من ذلك [باید ووای] ، هر هغه څه چې الله ، چې هېڅ شریک نه لری ، غواړی ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثی *نسایی* و *ابن ماجه*

عبدالله بن عباس رضی الله عنه وایی : له تاسو څخه ځینې د الله تعالی سره داسې شرکا جوړوی چې تاسو سپی شریک کړئ او ووایئ : لولا سپی نه وای ، نو په شپه کې به زموږ په کور کې غلا شوې وه .

عمر رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت کوی چې فرمای:

ان الله تعالى ينهاكم ان تحلفوا بآبائكم من كان حالفا
فليحلف بالله اوليصمت

"خدای دې تاسو د خپلو نیکونو په نوم قسم نه خوری. څوک چې قسم خوری باید یا په خدای قسم وخوری او یا غلی پاتې شی". (دا روایت په کې نقل شوی دید *حدیثو* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*)

دا یو څو بیلګې دی. په وینا کې د تېروتنو حدس کېدای شی چې عام خلک ورته نه ګوری ، که څه هم د هغوی په وړاندې حساب ورکول کیږی. دا امکان نه لری چې د دې غلطیو درک وکړو. تأمل در مضرات زبان که تا به حال ذکر شده است ، نشان می دهد که هیچ امان در رها کردن زبان وجود ندارد و این قول حضرت محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) مملو از حکمت است :

من صمت نجا

"هغه څوک چې خاموش پاتې شو نجات یې ترلاسه کړ". (دا روایت په کې نقل شوی دید *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

دا ځکه چې د ژبې ناوړه استعمال دا ټول زیانونه وژونکی دی او نفس په خطر کې اچوی. انسان می تواند با سکوت از این تباهی ها و خطرات محافظت شود زیرا فقط در صحبت کردن خطرات وجود دارد ، مگر در شرایطی که فرد توانایی فصاحت ، علم ، خوف و تفکر معنوی درونی داشته باشد .

شلمه ضرر – د عامو خلکو پوښتنه: دا هم یو لوی زیان دی ځکه چې عامیان د الهی صفات په اړه هر ډول پوښتنې کوی او د الهی کلام په اړه پوښتنې کوی ، او حروف او کلمې [د سوالونو سره] لکه "آیا دا زمانی دی یا لرغونی دی؟"، که څه هم یوازینی حق چې عامو خلکو لری دا دی چې د قرآن د الهی احکامو پیروی وکړی. ځکه چې عمل او عمل په نفس سخت دی او ژبه او ذهن په بې ګټې بحثونو کې خوند احساسوی. له دې امله داسې کسان لیدل شوی چې د علم دروازه ټکوی چې ذره ذره هم ورسره سمون نه لری (یعنې داسې کسان چې ځان پوه ګڼی او لږه پوهه هم نه لری). شیطان آنها را تحریک می کند و آنها را متقاعد می کند که: "شما علمای ، صاحب نعمت و فضیلت [در علم] هستید ، شما دارای رأی شایسته هستید و باید آن را بیان کنید". ځینې وختونه شیطان له دغو "عالمانو" څخه داسې الفاظ اخلی چې خالص بې باوری دی او سړی حتی د هغو مزخرفاتو په اړه هم نه پوهیږی چې دوی ویلی دی. د عامو خلکو لپاره، دا فکری استدلال حتی د لویو ګناهونو څخه هم خطرناک دی، په ځانګړې توګه هغه چې د خدای د وجود (ذات) او صفاتو (*صفات*) پورې اړه لری. وظیفه آنها فقط ایمان به آنچه در قرآن نازل شده است بدون بحث و استدلال و تردید و مشغول شدن به عبادت الهی است. یو څوک چې د پوهې د ظریفو ټکو په اړه خبرې کوی چې ذهن یې نه شی درک کولای ، هغه هم د یو عام سړی په څېر دی ، که څه هم په نورو موضوعاتو کې د خبرو کولو ښه مهارت لری. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

ذرونی ما ترکتکم فانما هلک من کان قبلکم بکثرة سئوالهم واختلافهم علی انبیاءهم ما نهیتکم عنه فاجتنبوه وما امرتکم به فاتوا به ما استطعتم

"هغه څه چې ما تاسو ته نه دی ویلی ، هغه ما ته پریږدئ ځکه چې خلک له تاسو څخه مخکې تباه شوی وو ځکه چې هغوی په پراخه کچه پوښتنې کولې او له خپلو پیغمبرانو سره اختلاف درلود. هغه څه چې ما له تاسو څخه غوښتی دی ، له هغه څخه لرې اوسئ او هغه څه چې ما تاسو ته امر کړی دی ، هر څومره چې په توان کې لرئ وکړئ ". (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثی* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابوهریره رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

یوشک الناس یتساءلون حتّٰی یقولوا قد خلق الله الخلق فمن خلق الله؟ فاذا قالوا ذلک فقولوا قل هو الله احد الله الصمد حتّٰی تختموا السورة ثم لیتفل احدکم عن یساره ثلاثا و یستعذبا للّٰه من الشیطان الرجیم

"داسې ښکاري چې د [افراطی] پوښتنو په ترڅ کې به خلک ووايي ، که خدای مخلوقات پیدا کړي دي نو چا خدای پیدا کړی دی؟" إذا سأل الناس عن ذلك ، فقال لهم : الله واحد ، الله ليس محتاجا إلى أي شيء أو هيڅس ، فقم بكامل سورة الإخلاص [من القرآن ، أي 110 سورة ، التي تشرح التوحيد الإلهي] ، فيجب على أحد منكم أن يفك على الچپ ثلاث مرات ويطلب من الشيطان الملعون ، پناه ب الله ". (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثی* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه

[اهمیت عدم پرسیدن سوالات غیر ضروری نیز در داستان خضر و حضرت موسی (علیه السلام) تاکید شده است (قرآن، 18 سوره، آیات 60 - 82)] خضر (صلی الله علیه و آله وسلم) حضرت موسی (صلی الله علیه وسلم) قبل از اینکه او را با خود ببرد ، واضح کرد که تا زمانی که خودش آن را ذکر نکند ، از او هیچ سؤالی نپرسد. کله چې حضرت موسی علیه السلام د حیرانتیا په حالت کې د کښتۍ په قاعده کې د سوری کولو سبب وپوښتل ، هغه ته یې خپله وعده وریاده کړه. حضرت موسی علیه السلام له دې امله بخښنه وغوښته ، خو درې ځله داسې وشو. په پای کې خضر (صلی الله علیه وآله) د حضرت موسی (صلی الله علیه وآله) څخه د بیلتون اعلان وکړ.

هغه عام خلک چې د دین په اړه د رازونو (باطنی حکمت) او لطیف مسایلو په اړه پوښتنې کوی ، په دې کې ډېر زیان لری ځکه چې کېدای شی ستونزمنې حالات رامنځ ته کړی. له دې امله ، باید د عامو خلکو د داسې پوښتنو څخه منع او منع شی [ځکه چې هغوی د هغه کار څخه منع کوی چې باید ترسره یې کړی]. د هغوی دنده دا ده چې د الهی احکامو پیروی وکړی، مګر دوی دا کار ونه کړ او په عوض یې په داسې شیانو کې ښکیل شول (بې ګټې پوښتنې او بحثونه چې د حواس پرتې او خندونو سبب ګرځی) چې له دوی څخه اړین نه وو. داسې شخص د الهی حساب مستحق دی.

پنځم څپرکی - هغه مصیبتونه چې د قهر ، قهر ، تند او حسادت له امله رامنځته کیږي

پنجمین کتاب غزالی در جلد سوم یا ربع شاهکار او "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیای علم راه الخدا" به تمام بیماری های بسیار آشنا خود پایین می پردازد که عمیقا در طبیعت انسان ریشه دوانده است - بیماری های خشم ، خشم ، دشمنی و حسادت. هغه تباهي چې د روح د دې داخلي تخریبي کیفیتونو له امله د یو فرد په اړیکو کې د نورو انسانانو او ملتونو او ټولنو په منځ کې رامنځ ته کیږي، ټول بدیهي دي. غزالي د دې منفي قوتونو د ظهور لاملونو ته ژور ځي چې په خپل ځان کې ځای پر ځای شوي دي او د هغوی د ویجاړونکي طبیعت د له منځه وړلو لپاره درملنه تجویز کوي. محتویات این کتاب غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

غضب د اور یو ځلانده جرقه ده. دا هغه اور دی چې د قران کریم دا آیت پرې نازل شوی دی:

نَارُ ٱللَّهِ ٱلْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ ٱلَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى ٱلْأَفْـِٔدَةِ ﴿٧﴾

"دا هغه اور دی چې د خدای له خوا روښن شوی [د انسانانو لپاره د ازموینې په توګه چې هغوی وکولای شي د هغه زیانونه درک کړي او بیا هڅه وکړي چې د خپلو کټو لپاره پرې غلبه وکړي] چې به زړونو ته ورسیږي [که بې ځایه پرېښودل شي]." (قرآن، باب ۱۰۴، آیات ۶ - ۷)

دا اور د زړه په ژورو کې لکه په ایرو کې د جرقې په څېر پټ پاتې کیږي. لکه څنګه چې اور هغه وخت راښکاره کیږي چې د اور ډبرې یو پر بل وموښل شي ، همداسې د غوسې اور هغه وخت بل کیږي چې د تکبر اور لرې کانې هم وموښل شي. اهل حکمت (*بصیره*) و پرده های روحانی (*مکاشفه*) این واقعیت را با نور یقین درک کرده اند که یک رگ انسان به شیطان امتداد می یابد. څوک چې د غوسې شدید پراوونه ترلاسه کوي هغه د شیطان سره د نږدیوالي ادعا کوي. عظمت غبار [که نماد تواضع است] در سکون ، آرام و وقار است ، و عظمت آتش در شعله ور شدن و فعال ماندن [در انتشار و سوزاندن هر چیزی که در راه آن قرار می گیرد] است. نو که انسان په قهر کې ګیر وي نو پوه شئ چې په خپل جوړښت کې دوړې کمې او اور کمې وي. دښمني او حسد دواړه د غوسې پایله ده او دواړه ډېر ویجاړونکي دي. د ورانکارۍ سبب ګرځي ، د ګډوډۍ او غوغا لامل ګرځي او زړه یې مرکز دی. زړه د غوښې یوه ټوټه ده چې کله سالم وي نو د بدن ټول اداره په سمه توګه کار کوي او کله چې خراب وي نو د بدن ټول سیستم ناکامه کیږي. له دې څخه زده کیږي چې دا دریې واړه شیان ویجاړونکي دي. له دې امله ، ما دا مناسبه او مناسبه وګڼله چې مسافرین او مجاوضین په لاره روحاني د هغوی د ذاتي تخریبونو څخه خبر کړم ، ترڅو هغوی په وړاندې ولاړ شي ، په هغه صورت کې چې دغه بد صفات د هغوی په زړونو کې ریښې وهي ، هغوی له منځه یوسي او د درملنې لپاره یې درملنه وکړي. د بدو په باره کې خبرول هم ضروري دي ځکه څوک چې وړاندې خبر نه وي ، په هغو کې ښکېل کیږي. صرف د شر څخه آګاه کیدل هم کافي نه دي تر څو چې څوک د هغوی په وړاندې د مخنیوي د ستراتیژۍ څخه خبر نه وي. در فصل های آینده این کتاب [به نام "

آسیب های خشم ، خشم ، تندی و حسادت "] ، ضررهای خشم ، خشم ، تندی و حسادت توضیح داده می شود و استراتژی های محافظت در برابر آنها مورد بحث قرار خواهد گرفت .

محکومیت خشم و خشم

خدای فرمایی :

إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ

"عندما أعطى الكفار في قلوبهم العداوة والغضب مكانا ، وأن العداوة والغضب أيضا كانت من جهالت ، فأزال الله الصبر والصبر من نفسه على الرسول صلى الله عليه وسلم والمؤمنين [لتهدئة الوضع العداواني ومنع مكافحة الجهل والعداء بجهالت والعداوة] . این فقط درگیری ها را بیشتر شعله ور می کند و به ضرر مردم و ملت های درگیر از کنترل خارج می شود ، زیرا سردتر و قلب ها بیشتر قادر به کاهش خصومت بین مردم و ملت ها هستند . (قرآن، سورة 48، آیه 26)

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه فرمایید: څوک تاسو فکر کوئ چې قوی او قوی دی. موږ ورته وویل : هغه څوک چې په غیږ نیولو کې ماتې نه شی خوړلی . هغه وویل: "داسې نه ده. قوی وقوی هغه څوک دی چې د غضب په وخت کې خپل نفس کنټرول وساتی. (دا روایت په کې نقل شوی دید حدیثو ټولګه *صحیح مسلم*)

عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت کوی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

من كف غضبه ستر الله عورته

"څوک چې د خپل غضب مخه نیسی ، خدای تعالی د داسې کس عیبونه پټوی [له دې چې عامه پوهه شی او د رسوایی او ذلت سبب شی]". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث ټولګه* ابن ابی الدنیا)

یو عرفان خپل زوی ته وویل: "اې زویه! عقل (واضح عقلانی فکر او سالم ذهنی حالت) د غوسې په وخت کې [په خپل ځای] نه پاتې کیږی. لږ تر لږه غوسه هغو کسانو ته راځی چې تر ټولو هوښیار دی. که غضب د دنیا لپاره وی ، نو دا فریب او فریب دی ، او که د آخرت لپاره وی ، نو دا صبر او حکمت دی". دا هم ویل شوی چې غوسه د عقل دښمن دی. عمر رضی الله عنه به په خپلو خطبو کې به فرمایده: "هغه شخص به له تاسو څخه هغه نجات ترلاسه کړی چې له حرص ، د نفس له ټیټ نفس او غضب څخه پرهیز وکړی". یو عرفانی وویل: "هغه کس چې د شهوت او غوسې تابع وی ، دا دوه بدې درونی خصلتونه داسې یو کس د دوزخ په لور اړوی".

د غضب حقیقت: خدای حیوان [او ټول ژوندی مخلوقات د انسانانو په څیر] داسې پیدا کړی دی چې د خپل داخلی او خارجی علتونو له امله پای ته رسیږی. الله تعالی د حیوان د جسمانی ترکیب له مخې تغذیه پیدا کړې ده او همدارنګه په هغه کې یې آرزو پیدا کړې ده چې د خپل ضرورت سره سم خواړه وخوری ، په دې توګه خپل ځان له نابودۍ څخه ژغوری. بهرنی عوامل او علتونه د خطرونو لکه توره او نورو وسلو په برخه کې شتون لری. خدای په انسان کې داسې ځواک پیدا کړی دی چې د انسان د دفاع او له دې زیانونو څخه د ژغورنې لپاره کارول کیدی شی. خدای د اور څخه د قهر قوت پیدا کړی دی. هرگاه چیزی پیش آید که بر خلاف خواست شخص باشد یا از هدف خود منع شود ، آن آتش شعله می گیرد و شعله به حدی شدت می یابد که خون در قلب انرژی می گیرد و در تمام رگ های بالای [قلب] پخش می شود.

لکه څنګه چې د اور لمبې پورته پورته کیږی یا د لوښی جوش پورته پورته کیږی ، د پوستکی د نرمی او روڼوالی له امله د انسان مخ او سترګې سرې کیږی چې د وینې سوروالی ځرګندوی لکه په شیشه کې کوم شی چې ښکاره کیږی. این حالت زمانی است که کسی از یک فرد پایین تر خشمگین می شود و می داند که می تواند انتقام بگیرد . که څوک په لوړ پوړی چا په قهر شی او د انتقام اخیستلو توان ونه لری ، وینه د خپریدو پر ځای د بیرونی پوستکی څخه په زړه کې راټولیږی او د غم او غم سبب ګرځی. همدا دلیل دی چې په دې حالت کې مخ پیکه کیږی. که څوک په مساوی رتبې یو کس په غوسه شی، نو دا دواړه حالتونه په ظاهری توګه څرګندیږی - مخ کله سور او کله کله پیکه کیږی. دا د ګډوډۍ حالت دی.

د غوسې نښې نښانې چې په بهرنی بدن کې څرګندیږی دا دی چې د مخ رنګ بدلیږی ، بدن په لړزېدو پیل کوی او د اندامونو په عمل کې نظم او توازن نه پاتې کېږی تر دې حده چې له خولې څخه ځګ بهیږی ، سترګې سورې کېږی ، پوزه پړسوب او کمېږی او مخ بدرنګه کېږی. که قهرجن سړی د قهر په وخت کې خپل مخ ته وګوری نو په خپل نظر کې به ټیټ شی او د خپل بدرنګۍ څخه دومره شرمیږی چې ټول قهر به له منځه لاړ شی. سړی باید فکر وکړی چې کله غوسه په بدن دومره ناوړه اغېز وکړی چې څېره بدرنګه شی ، نو په باطنی وجود به څومره بد اغېز ولری او څومره بدشکلی به یې اړولی وی. بهرنی وجود د باطنی وجود عنوان او هنداره انعکاس دی. لومړی‌باطنی وجود خرابیږی او بیا دغه خرابوالی د ظاهری بڼې په لوری حرکت کوی. د بهرنی بدلون ثمره او د داخلی بدلون پایله ده. په ژبه باندې د غوسې اغېز دا دی چې انسان ښکنځلې او داسې ناپاکې خبرې پیل کوی چې کله نازک او شایسته خلک یې واوری نو د شرم ډوب شی. انسان به د هغو په ویلو شرمیږی ، په دې شرط چې د غوسې په حالت کې نه وی او یا کله چې غوسه له منځه لاړ شی او خپل د قهر حالت او بې معنی او ابتذال په یاد ولری ، نه شی کولای چې کلمات په سمه توګه په ابتذال بیان کړی ، او نه شی کولای چې په جملو کې منطقی تسلسل وساتی ، بلکې هغه ډېرې کلمې چې هېڅ معنا هم نه لری.

په غوسه کې د اعتدال درجه: په هیڅ ډول غوسه نه درلودل هم مطلوب نه دی. هغه غضب مطلوب دی چې تابع عقل او الهی لاره (*دین*) وی چې هغه وخت راځی کله چې د قاطعیت اړتیا وی [د مثال په توګه ، په داسې حالاتو کې چې ښکاره ناوړه کارونه ، ظلم او ظلم لیدل کیږی] او کله چې د صبر اړتیا وی نه راځی. د اعتدال په حدودو کې ساتل هغه استقامت دی چې الله تعالی د خپلو بندانو په اړه یې حساب کړی دی ، او دا د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خوا په دې الفاظو کې ستاینه شوې ده:

خیرالاموراوساطها

"تر ټولو ښه مسایل هغه دی چې د اعتدال په حدودو کې وی [د ژوند په ټولو مسایلو کې له افراطیت او افراطیت څخه ډډه وکړئ]". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *بیهقی*)

څوک چې هیڅکله په قهر نه شی حتی په هغو وختونو کې چې بزدلان زړور کیږی [د خپل شاوخوا د غلطو په اړه د وجدان له امله] ، باید خپل ځان روغ کړی. همداراز هغه څوک چې غصه یې له حد څخه تجاوز کړی وی ، هغه هم د درملنې اړتیا لری تر څو چې وکولای شی د افراط او معتدل غضب توپیر وکړی. په بل عبارت ، غوسه باید هم په غیابت (یا کموالی) او هم د افراط په حالت کې درملنه وشی. ښه حالت د اعتدال حالت دی چې په قرآن کریم کې یې "صراط استقامت" (*سیرت المستقیم*) توصیف شوی دی ، که څه هم دا "صراط استقامت" له مو څخه نازک او له شمشیر څخه تیز دی [دا ښیی چې د توازن او اعتدال لاره د ټولو افراطونو په منځ کې نازک او سخته ده ، لکه څنګه چې انسان مزاج د اعتدال له منځنی لارې څخه د افراطی تمایلات او مقامونو په ټولو مسایلو کې د انسان د وجود په ټولو مسایلو کې منحرف کیږی]. کسی که نمی تواند به حالت اعتدال برسد ، باید سعی کند تا حد امکان به آن نزدیک شود ، به جای اینکه به ناامیدی تسلیم شود. دا اړینه نه ده چې څوک چې هر څه په ښه توګه نه شی ترسره کولای ، هر څه په بد ډول وکړی. ځینې بدی د نورو بدو په پرتله سپکې وی او ځینې ښه شیان د نورو ښو څیزونو په پرتله لوړ وی. له دې امله ، څومره چې امکان لری ، باید نېکی ته نږدې وسائل شی او د بدو مخه ونیسی. په نیکی کې بریالیتوب او توان د خدای له خوا دی.

آیا می توان خشم را با تلاش معنوی از بین برد یا کاهش داد؟

که د چا محبوب شی تښتول شی، غلا شی یا زیانمن شی، نو خامخا په هغه باندې په غوسه کیږی. درې ډوله شیان دی چې یو کس یې خوښوی. لومړی ډول هغه شیان دی چې د ټولو لپاره اړین دی لکه خواړه ، استوګنځی ، جامې ، روغتیا او داسې نور. که څوک د بدن د زیان رسولو یا ټپی کولو لپاره یو کس ووهی ، نو باید د داسې کس په وړاندې غوسه وی ځکه چې د بدن ساتنه (یا بهرنۍ وجود) ضروری ده. هیڅوک نه خوښوی چې هغه شیان له منځه یوړل شی چې د هغه د بقا لپاره اړین دی او څوک باید د داسې زیانونو په وړاندې غوسه ولری. دویم ډول هغه شیان دی چې انسان ورسره مینه لری هغه شیان دی چې د انسان لپاره ضروری نه دی لکه شهرت ، قدرت ، د شتمنۍ فراوانی ، خدمتګاران ، سپرلۍ او داسې نور. با این حال ، مردم آنها را به دلیل عادات و جهالت ضروری می دانند ، و آنها را به حدی دوست دارند که اگر آنها یکی از آنها را از دست دهند ، شدت غم و اندوه آنها زیاد است و در نتیجه از دست دادن آنها و بر افرادی که فکر می کنند باعث این زیان شده اند ، خشمگین می شوند. دریم ډول هغه شیان دی چې یو کس ورسره مینه لری هغه مسایل دی چې د ځینو لپاره ضروری دی خو د ځینو لپاره نه. د مثال په توګه، کتابونه د یو عالم لپاره اړین دی، نو ځکه یو عالم کتابونه [د تخصص په ساحه] خوښوی، نو که څوک یې څیرې کړی، وسوزوی یا ډوبه کړی، په غوسه کیږی.

د روحانی کوښښ [د قهر د مخنیوی لپاره] په دې درې ډوله څیزونو باندې څه اغېز لری چې څوک ورسره مینه لری؟ د لومړی ډول لپاره روحانی مبارزه د غوسې د له منځه وړلو لپاره نه ترسره کیږی، بلکې داسې کیږی چې زړه نور تابع نه پاتې شی او ظاهراً باید هغه یوازې تر هغه حده وکارول شی چې د الهی قانون او عقل خوښ وی. این امر از طریق مبارزه روحانی (*مجاهده*) و تلاش با استفاده از صبر و حوصله در مقابله با آن برای مدتی ممکن است تا اینکه تحمل و حوصله به فطرت دوم تبدیل شود. د زړه څخه د غضب په بشپړه توګه لرې کول هغه څه نه دی چې د انسان مزاج یې غوښتنه کوی او نه هم ممکن دی ، خو د هغه د شدت ختمول او د هغه قوت کم کول ممکن دی چې په باطن کې ګډوډی رامنځته نه شی ، او په ظاهری اړخ کې داسې اغېز ولری چې د غصې اوسنی حالت څوک له کتلو سره تشخیص نه شی کولی. که څه هم دا یوه سخته روحانی مبارزه ده خو ناممکنه نه ده. که څوک په دوامداره توګه هڅه وکړی ، د ناکامۍ لپاره به هیڅ دلیل نه وی. همداسې د دریم ډول شیانو لپاره هم صدق کوی ځکه چې ځینې شیان د ځینو لپاره ضروری دی لکه د لومړی ډول شیانو [چې په نړیواله کچه د ټولو انسانانو لپاره اړین دی]. د روحانی کشمکش په نتیجه کې به په دواړو ډولونو باندې یو شان اثر ولیدل شی.

هغه قهر چې انسان په دویم ډول شیانو باندې راځی ، په روحانی مبارزه کې په بشپړه توګه له منځه وړل کېدای شی د دې څیزونو مینه له زړه څخه وباسی او خپل ځان قانع کړی چې وطن قبر دی او آخرت دی او دا دنیا یوازې یو پل دی چې سړی پرې تېرېږی او آخرت ته رسیږی. یا جهان فقط یک ایستگاه است که در آن یک نفر برای چند لحظه می ماند تا اعتماد (مواد) لازم را برای ادامه سفر آینده و به ایستگاه بعدی که مقصد دائمی فرد است ، جمع آوری کند. غیر له دې (یعنې هغه تدارکات چې د سفر لپاره راټول شوی دی) ، هر څه چې دی ، هغه بار دی چې نه په قبر کې او نه په آخرت کې هیڅ ګټه نه لری. سړی باید بې تفاوتی او له دنیوی شتمنیو څخه جلا شی او مینه یې له زړه څخه وباسی. که څوک د خپل سپی سره مینه ونه لری ، نو په چا به په غوسه نه شی. دا ښیی چې غوسه د مینې تابع دی [او د څه شی سره تړاو لری]. د دې ډول شیانو لپاره د روحانی مبارزې موخه دا ده چې غوسه په بشپړه توګه له منځه یوسی. په هرصورت، دا ډېره ستونزمنه ده چې داسې پیښ شی، په عوض کې، دا اسانه ده چې غوسه کمزوری شی یا د هغې په پایلو عمل ونه کړی. سړی کولی شی قناعت وکړی حتی که هغه ترلاسه شی. شخص که بر قدرت الله وتوحید حاکم باشد و همه چیز را هدیه ای از الله الهی و در اختیار الهی قرار دهد ، از مخلوقات غصه نمی کند [زیرا می داند که الله الهی متصرف نهایی همه امور و هیچ چیز به انسان نمی رسد ، خواه خوب باشد یا بد . مگر به اذن الله]، لأن المرء معتقد است که مخلوقات خود هیچ امتیازی از خود ندارند و همه تحت سلطه الهی و قدرت مطلق قرار می گیرند ، همانطور که قلم در دست مؤلف تحت سلطه قرار می گیرد [به طوری که قلم نیست بلکه نویسنده است که می نویسد و قلم فقط آنچه را که نویسنده می خواهد انجام می دهد]. له دې څخه زده کېږی چې د الله تعالی د وحدانیت او قدرت د تسلط په نتیجه کې غصه له منځه ځی او د الله په اړه ښه نظر (دا عقیده چې الله تعالی به یوازې هغه څه کوی چې د انسان لپاره ښه وی که څه هم داسې نه ښکاری) هم په دې برخه کې اغېزمن دی ځکه چې سړی پوهېږی چې هر څه چې پېښ شی ، د خدای له لوری راځی او

هر څه چې خدای له چا سره کوي ښه کار دی ، که هغه وړی او تږی ساتل وی ، یا تپي کول ، یا حتی د چا له لارې خپل ژوند له لاسه ورکړی. له دې عقیدې وروسته د قهر لپاره هیڅ دلیل نه پاتې کیږی لکه څوک چې وینه راوباسي په قهر نه کیږی [د طبی دلایلو له امله چې دا کار د روغتیا د ساتنې او انتقال لپاره ترسره کیږی].

نتیجه این بحث این است که تنها یک راه برای محافظت از آتش خشم وجود دارد و آن حذف جهان به طور کامل از قلب است (هر جا که غزالی کلمه جهان را به کار می برد ، منظور از پیوست های دنیوی و درهم تنیدگی های قلبی است که قلب را که جوهر وجود انسان است ، تباه می کند . او هغه په خپله نړۍ ته اشاره نه کوی لکه څنګه چې غزالی په مکرر ډول یادونه کړې ده چې نړۍ د ابدی خوشالۍ او بې پایلې بریالیتوب وسیله ده). دا یوازې هغه وخت ممکن دی چې طالب (روحانی مسافر) د نړۍ له زیانونو څخه خبر وی. توضیح محکومیت دنیاپرستی در راه است که در آن این ضررها روشن خواهد شد. دلته کافی ده چې خبر ورکړو چې څوک چې زړه یې د دنیا له مینې څخه خالی شی ، د قهر له ډېرو سببونو څخه په امان کې وی. دلایل که به طور کامل از بین نمی رود ، می تواند ضعیف شود ، و ضعیف کردن آنها نیز می تواند باعث ضعیف شدن خشم شود. ما از الله تعالی در این تلاش برای انجام حق و *توفیق* زیبایی می خواهیم.

د غوسې لاملونه

دا اوس ښه معلومه ده چې د یوې ناروغۍ د درملنې لاره د هغې مواد او علتونه له منځه وړل دی. یحیی صلی الله علیه وسلم له عیسی څخه وپوښتل: کوم شی سخت دی؟ هغه ځواب ورکړ: "ستا قهر". یوحنا وپوښتل: "ولې غوسه رامنځته کیږی او د هغې د تغذیې لاملونه څه دی؟" عیسی په ځواب کې وویل: "تکبر، بې پروایی، د عزت او شهرت آرزو. هغه فکتورونه چې د غوسې شدت زیاتوی عبارت دی له: غرور، مسخره، مبالغه، پارونه، د خبرو اترو ګډوډول، سخت اصرار، د مادی شتمنیو او شهرت لپاره حرص او داسې نور." دا ټول د بدو او ویجاړونکو اخلاقو ، اخلاقو ، مزاج او باطنی طبیعت تر څارنې لاندې راځی او په الهی قانون کې محکوم شوی دی. د دې دلایلو شتون د غوسې څخه خلاصون ناممکن کوی. نو ځکه اړینه ده چې که څوک د قهر له علتونو څخه یو یا څو علتونه ولری نو د هغوی د مخالفینو له لارې حل او کمزوری شی. لذلك يجب أن يتم التكبر من خلال التواضع الداخلي الحقيقي والنفس والتعظيم من خلال محكومة نفس الحقير (*نفس*) ، ويجب أن يزيل الغرور من خلال هذا الاعتقاد بأن الشخص الآخر [الذي موضوع غضب الشخص] هو أيضا إنسان ومثل غيره البندان ، هو أيضا بنده الله - [جميع] الناس [العالم] هم في الواقع فرزندان ودختران واحد أب [و مادر ، یعنی آدم و حوا] که بعدا از هم جدا شدند [از طریق خطوط جغرافیایی ، فرهنگی ، زبانی ، نژادی ، قبیله ای ، مذهبی و قومی] و دیوارهای اختلافات ظاهر شدند [که مانع ادغام و هماهنگی شد] بین آنها ، اما همه در انسانیت خود برابر هستند. غرور (هغه کلمه چې په دې برخه کې کارول کیږی د باطنی خوشالۍ او خوښۍ په معنا ده ، نه د غرور په خپل ذات کې) باید په باطنی فضیلت وی [چې ښه ، ګټور ، رغنده او مثبت اخلاقیات ، آداب ، مزاج او باطنی طبیعت دی چې د انسان د باطنی وجود او د هغه حقیقی حقیقت - زړه او روح ځانګړتیاوې دی]. غرور ، غرور او غرور ویجاړونکی بدی دی چې د بدو درونی بدو بدو ریبنو ریښې او اساس دی او که تاسو له هغو څخه خالی نه یاست ، نو تاسو مطلقا له نورو څخه ښه نه یاست. غرور ستاسو لپاره مناسب نه دی. چگونه افراد دیگر ، در مقایسه با کسانی که شما احساس غرور می کنید ، از شما پایین تر هستند و از چه طریقه؟ لکه څنګه چې تاسو پوزه او غوړونه او سترګې لرئ ، هغوی یو شان غړی لری ، هغوی د هماغه پلار اولاد دی چې تاسو هم د هغه اولاد یاست [له دې امله هغوی ستاسو ورونه او خویندې دی]. طنز را می توان با درگیر شدن در مسایل جدی مربوط به عمل دین [که نیاز به صداقت اخلاقی و مبارزه معنوی برای از بین بردن خصیض، رذیل، باطنی ، طبیعت و تمایلات و جایگزینی آنها با اخلاق عالی ، آداب ، صفات ، طبیعت و مزاج هایی دارد که نیاز به یک عمر شجاعانه و مداوم مبارزه دارد] از بین می رود تا انسان حتی وقت پیدا نکند تا در تلاش های بیهوده [مانند تمسخر و تحقیر به دیگران] غرق شود. انسان باید له بیهوده کوششونو پرهیز وکړی او خپل ځان په اکتساب باطنی فضیلتونو ، حسنو اخلاقو ، اخلاقو او باطنی میلو او دینی علومو کې مشغول کړی چې انسان دې نجیبو اهدافو ته ورسیږی او د نفس تطهیر او تطهیر رامنځته کړی ، لومړی انسان ته هماهنګ او انسانی ښه ورکړی ، او بیا هغه د انسان د کارولو اوج ته چې هغه قرب او عرفان دی) of the Devine] with the belief

that these things می برد انسان را به خوشبختی ابدی و موفقیت بی پایان (*Sa'ada*) از آخرت می برد. د مسخرې په برخه کې باید په یاد ولرئ چې لکه څنګه چې زه د نورو له خوا د مسخرې ښکار کېږم ، همداسې نور هم باید زما له خوا د ملنډې ورکولو له امله ځورول شی ، نو ځکه باید هیڅوک ملنډې ونه خوری. د عیب موندلو عادت د یوې ناوړه کلمې په نه ویلو سره پرېښودل کېدای شی، که نه نو هغه کس چې مخاطب کېږی ژبه هم ساتی. دا ممکنه ده چې هغه کس چې مخاطب شوی وی، په پای کې نور هم سخت څه ووایی. از بین بردن شدت حرص ممکن است از طریق قناعت تنها با آنچه که ما واقعا به آن نیاز داریم [برخلاف نیازهای درک شده که ممکن است حتی واقع بینانه نباشند]. په قناعت او بې ځایه شیانو کې کرامت شته ، په داسې حال کې چې محتاج کېدل په کې ذلت لری.

د دې [منفی او] د غندنې وړ داخلی خصلتونو ، میلونو ، تمایلاتو ، اخلاقو او مزاجونو له جملې څخه د هیڅ صفت درملنه اسانه نه ده. په عوض کې ، د سختیو او شدید داخلی روحانی مبارزې زغمل ته اړتیا ده. د دې باطنی روحانی کشمکش موخه لومړی دا ده چې د دې ټولو بدو داخلی خصلتونو ، طبیعتونو ، میلاتو ، اخلاقو ، مزاجونو او ناوړه عادتونو له زیانونو سره اشنا شی تر څو زړه له هغوی څخه کرکه وکړی او د هغوی بدی روښانه شی. پس از آن ، باید بر ضد این خصلت های باطنی ، طبیعت ، تمایلات ، آداب و مزاج عمل کند و تا زمانی که طول بکشد تا به آنها عمل کند و تا زمانی که به عادت تبدیل شود و عمل کردن دشوار نباشد . د غصې څخه د خلاصون لپاره، د نفس لپاره اړینه ده چې د دې باطنی بدو بدو څخه پاک شی ځکه چې دا د [بدو] عادتونو سرچینه او سرچینه ده چې د غوسې سرچینه او پرورش کوی.

ناپوهان د بل دلیل له امله غوسه کیږی. دغه بې رحمه خلک د خپل ناپوهۍ او ناپوهۍ له امله فکر کوی چې د قهر په څرګندولو کې نارینتوب او زړورتیا شته او هغه خلک چې په غوسه نه شی د دې لایق نه دی چې سړی وبلل شی. داسې خلک غوسه د عزت نفس ، لوړ آرزو او عزت تعبیر کوی او هغه ته ښه نومونه ورکوی تر څو چې نفس ورته میلان پیدا کړی او هغه ښه وګڼی. غوسه ته عزت نفس او زړورتیا ویل ناپوهی ده ، بلکې د زړه ناروغی او د عقل د عیب نښه ده. دلیل یې دا دی چې ناروغ تر روغ ډېر په غوسه کېږی ځکه چې داسې څوک کمزوری زړه لری. یو بد اخلاق او بد اخلاق کس د یو ښه اخلاق او نېک کس په پرتله د غوسې ښکار کېږی. له دې امله ، حقیر سړی د یوې لقمې لپاره او بخیل د یوې غلې په خاطر په غصه کېږی. د دې ناپوهانو سره د درملنې لاره دا ده چې هغوی ته د صالحانو د زغم ، بردباری ، بخښنې او سخاوت روایتونه وښودل شی او ورته ووایی چې دوی خپل قهر مهار کړی دی. داسې روایتونه د انبیاء ، اولیاء ، عرفان ، پوهانو ، پوهانو او ښو مشرانو څخه هم راغلی دی په داسې حال کې چې مخالف روایتونه د ناپوهانو او احمقانو له خوا راغلی دی.

د پارونې وروسته د غوسې درملنه

نتیجه بحث تا کنون این است که علل خشم باید کنار گذاشته شود ، و دلایل ذاتی آن باید از بین برود تا خشم در راه غلط هرگز اتفاق نیفتد. دلته موخه دا ده چې توضیح کړو چې که څوک غوسه رامنځته شی نو څه باید وکړی. آیا څوک باید د هغې پر پایلو عمل وکړی یا استقامت ولری او د نفس (*نفس*) د غوسې د اغیزو په اړه د عمل کولو مخه ونیسی؟ ښکاره ده چې دویم د عقل څرګندونه ده او دا یو لوی روحانی هڅه ده او اوج یې د علم او عمل له لارې دی.

د علم له لارې د غصې محو : لاندې شپږ خبرې د علم جوهر دی: **لومړی** ، باید په تېرو پېښو او روایتونو باندې د غصې ، مغفرت ، صبر او تحمل د برتری او فضیلت په اړه تأمل او تأمل وشی ، او پایله یې د دې فضیلتونو د ترلاسه کولو لپاره د رغبت بیداری وی. دا آرزو به سړی له انتقام اخیستلو څخه منع کړی او د قهر اور به مړ کړی. ملک بن اوس بن الهذان روایت کوی چې یو ځل [خلیفه] عمر رضی الله عنه په چا غضب شو او حکم یې وکړ چې سزا یې ورکړه. هغه سړی وویل: ای مشر المؤمنین! مهربانی وکړئ په دې آیت غور وکړئ:

خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ

'عفرت وکړئ او [خلکو] نصیحت وکړئ چې ښه کارونه وکړي او د جاهلانو څخه ځان وژغورئ.'" (قرآن، سورة 7، آیه 199)

د دې روایت راوی وایی چې عمر رضی الله عنه به دا آیت په وار وار تلاوت کاوه او په معانی به يې فکر کاوه. دا د هغه معمول و. سره له دې چې د قرآن په معانی او پوهې باندې ډېر تسلط درلود ، هغه په قرآن باندې غور کولو ته ادامه ورکړه. له دې امله دې آیت هغه ته بلنه ورکړه چې غور وکړي. نتیجه دا وه چې سړی مهلت ترلاسه کړ او له هغه څخه ووت.

دویم دا چې باید خپل نفس د الله له عذاب څخه وویره ومومی او ووایی چې الله تعالی پر یو باندې د هغه څه په پرتله چې پر بل يې لری ډېر زیات قدرت لری. که زه هڅه وکړم چې خپل غضب د بل چا په اړه څرګند کړم ، نو امکان لری چې د قیامت په ورځ چې زه به د مغفرت او رحمت په اړه ډېر محتاج یم ، د خدای له غضب څخه ځان ونه ژغورم. په ځینو الهی وحی شویو صحیفو کې لیکل شوی دی چې خدای دا وحی رالیږلی دی: "اې انسان! کله چې غصه وکړې، ما یاد کړئ، زه به تاسو په هغه وخت کې یاد کړم چې غضب مې له تاسو سره [د ظلمونو له امله] ، او نه به تاسو په هغو خلکو کې شامل کړم چې مقدر به هلاکت شوی دی. روایت شوی دی چې حکیمان به ضرور د بنی اسرائیل د پاچاهانو سره ملګرتیا کوله. هر کله چې به پاچا په غصه کېده ، د هغه حکیم ملګری به د هغه په مخ کې یو کاغذ ایښی و چې پرې لیکل شوی وو: "پر فقیرانو رحم وکړئ ، له مرګ څخه وویره وکړئ او آخرت یاد کړئ". کینګ عادت درلود چې دا لیکنه ولوله او ارامه شو.

دریيم ، سړی باید د دښمنۍ او انتقام له پایلو ، د دښمنۍ له امله له کړاوونو او ستونزو څخه ویره پیدا کړی ، چې هغه څوک چې زه پرې په قهر شم ، زما مخالف شی او هڅه به وکړی چې ماته ستونزې رامنځ ته کړی. خو د دنیوی ملاحظاتو ، کړاوونو او مصیبتونو له امله د قهر نه درلودل هم له خطرونو خالی نه دی ، ځکه په دې کې د دنیوی ژوند د دوستانه ساتلو شهوت او خواهش نشته. یقیناً چې دا د آخرت عمل نه دی ، بلکې دا د غضب پر ضد شهوت تحمیل کوی. د غوسې په څېر ، شهوت هم یو بد دی. له دې امله ، د دنیا په خاطر د غضب سرکوب کول به یو اجر هم ترلاسه نه کړی. که کوم دنیوی اندیښنه د زړه او بدن د سکون مخه نیسی ، نو د هغه له منځه وړل به یقیناً اجر الهی وی.

څلورم ، کله چې څوک په قهر کېږی ، باید د خپل ظاهری ظاهری بڼې بدرنګی تصور کړی [د غوسې له امله ځکه چې دا د انسان د بدرنګه ښکاره کېدو یو مهم عامل دی]. لکه څنګه چې د خلکو څېرې د غوسې په وخت کې تحریف شوې وی ، زما خپله څېره به تحریف شوې وی. په دې ډول به په زړه کې د قهر کرکه پیدا شی. دا هم باید فکر وکړو چې یو کس چې په قهر کېږی ، د لېونی سپی او وحشی وحشی ځناور په څېر وی ، په داسې حال کې چې هغه څوک چې زغم ، زغم لرونکی او د قهر وړ نه وی ، په ځانګړو ځانګړتیاوو کې پیغمبرانو ، مقدسینو او حکیمانو ته ورته وی. په دې موقع باید خپل نفس ته دا انتخاب وړاندې کړی چې آیا غواړی د سپیو او ځناورو او شریرانو په څېر شی او یا غواړی چې د انبیاء او علماوو سره شباهت وکړی. فاګر نفس ذره ذره ای از ادب و ایمان در خود موجود باشد ، یقینا به پیروان علماء والانبیاء متمایل خواهد شد و هرگز نمی خواهد مانند سگ ها شباهت داشته باشد.

پنځم ، باید په هغه دلیل غور وکړو چې د غچ اخیستلو ته بلنه ورکول او د قهر مخنیوی ستونزمن ښکاری. ښکاره خبره ده چې یقیناً به یو دلیل وی ځکه چې غوسه بې دلیله نه راځی. د مثال په توګه، دلیل يې دا دی چې شیطان سړی د انتقام اخیستلو ته هڅوی او په زړه کې داسې فکرونه القا کوی چې "که ته خپل قهر کنټرول کړې او انتقام ونه اخلې، خلک به تا ناتوانه او ماتې خوړلی وای، دوی به تا ته سپکاوی او سپکاوی وکړی او تا به حقیر وګڼي". که دا دلیل وی نو باید خپل نفس ته داسې ووایې: "تاسو د دنیا ذلت او رسوایی نه خوښوئ او د هغه د بچ کولو لپاره انتقام اخلې، مګر تاسو د قیامت په ورځ د لوی رسوا سره د مخامخ کېدو فکر نه کوئ کله چې یو شخص به تاسو له لاس څخه ونیسی او له تاسو څخه انتقام واخلی او تاسو به دا نه شئ کولی هر چیز. تاسو د خلکو په سترګو کې د کمزوری څخه وېرېږئ خو د پیغمبرانو ، مقدسینو او فرښتو په سترګو کې د کمزورې کېدو څخه نه وېرېږئ. غضب باید د خدای په خاطر له منځه یوړل شی ، تاسو له انسانانو څخه څه غواړئ ؟ آیا تحقیر او عزت د هغوی په لاس کې دی؟ حتی که څوک درسره ظلم هم وکړی ،

انتقام مه اخلئ ، ځکه چې دا ظلم به د قیامت په ورځ د ظالم لپاره د لوی سپکاوی سبب وی. آیا شما دوست ندارید که در روز قیامت ودرید ، حيث يتم الإعلان عن كل من مستحق الله ، فيجب أن يقف ، ثم يقف أولئك الذين يغفرون الظالمين [وبدين ترتيب مستحق الجزاء العظيم الهی بخاطر سخاوتشان] ؟

شېبږم ، باید فکر وکړو ، "زما قهر په حقیقت کې د دې ښکارندویی ده چې ولې یو څه زما د غوښتنې او غوښتنو سره سم نه دی شوی او ولې د خدای په اراده او اراده کې واقع شوی دی؟ څنګه کېدای شی چې زما هدف د خدای له هدف څخه لوړ وی؟ یوازې دا به وشی چې خدای وخواهی. زما د قهر او کوتاهی بله نتیجه نه شی کېدای چې زه به د دې سزا سره مخامخ شم او د الهی عذاب لاندې راشم".

د اعمالو په وسیله د قهر تحریک ختم: که څوک په قهر شی ، باید په ژبه دا ووایي:

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

"زه د شیطان څخه د خدای پناه غواړم ".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نصیحت کړی دی چې د غوسې په وخت کې دې داسې ووایی. (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د سلیمان بن سرد رضی الله عنه

کله چې به [د رسول الله صلی الله علیه وسلم میرمنې عایشه رضی الله عنه] په غصه کېده ، نو حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به د هغې پوزه نیوله او ویې ویل: "اې عویش! داسې ووایئ [د خدای په وړاندې دعا] :

اَللّٰهُمَّ رَبَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ وَاَذْهِبْ غَيْظَ قَلْبِيْ وَاَجِرْنِيْ مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ

ای خدایه ! پروردګار محمد! زما ګناهونه وبخښه، زما په زړه کې غوسه لرې کړه او ما له ازمېښتونو او مصیبتونو څخه وژغوره چې انسان ګمراه کوی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث:* ابن السنی فی الیوم و اللیلا)

د غوسې په وخت کې دا دعا (لمونځ) کول سپارښتنه کوی. که وروسته له دې هم غصه پاتې شی ، نو باید اجتماع بدل کړی ، د ودرېدو په صورت کې کښېنی ، د ناستې په صورت کې څملاست او هغه ځمکې ته نږدې شی چې له کوم ځایه پیدا شوی دی ، دا به په نفس کې تواضع پیدا کړی (*نفس*). په ناسته او څملاستو کې همدغه مصلحت شته چې زړه ارامه شی ځکه چې د قهر سبب حرارت دی اوګرمی د حرکتو له امله رامنځته کېږی. که حرکت ودرېږی ، تودوخه به له منځه لاړ شی او غوسه به هم پای ته ورسیږی. که غصه په دې تدبیر پای ته ونه رسیږی ، باید وضو وکړو او یا په یخو اوبو غسل وکړو ځکه چې اور په اوبو مړه کیږی لکه څنګه چې په پیغمبری کې راغلی دی:

ان الغضب من الشيطان وان الشيطان خلق من النار وانما تطفا النار بالماء فاذا غضب احدكم فليتوضا

"غوسه د شیطان له خوا ده او شیطان د اور څخه پیدا شوی دی او اور د اوبو په واسطه مړ شوی دی. که له تاسو څخه یو په قهر شو ، باید وداسه واخلی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ابو داود عن* عطیه السعدی رضی الله عنه

یک روایت نبوی دیگر به سجده در زمان غضب اشاره می کند ، زیرا در آن حالت ، انسان بهترین اعضای بدن (پیشانی و رخسار) را در متواضعانه ترین مکان (یعنی زمین) قرار می دهد. په دې موقع د سجدې حکمت دا دی چې په زړه کې تواضع او عاجزی پیدا کیږی او د غرور ، تکبر او برتری احساس له هغه زړه څخه چې غوسه راپاروی له منځه ځی.

برتری های حوصله

حوصله، نرمی، او نرمښت حتی د غوسې د مخنیوی څخه هم لوړ دی ځکه چې د غوسې مخنیوی په زوره د زغم تمرین کول دی. به عبارت دیگر ، کسی که می تواند خشم خود را مهار کند ، همان کسی است که در وهله اول عصبانی شده است . دا یو ستونزمن پړاو او سخت روحانی تمرین دی، خو پرله پسې هڅې [د غوسې د مخنیوی لپاره] به په زوره د زغم تمرین کولو اړتیا له منځه یوسی، په عوض به ورو ورو د قهر نه کولو عادت شی. حتی که غوسه هم راشی ، د هغه په غورځولو کې به څوک کومه ستونزه نه احساسوی. دا ذاتی حغم دی او دا صبر یعنې انسان کامل عقل لری ، عقل پرې حاکم وی ، او د غضب قوت هم د عقل تابع دی. له دې څخه زده شوی دی چې د غوسې مخنیوی د زغم لومړنی پړاو دی او فطری ذاتی زغم د هغې اوج دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

انما العلم بالتعلم والحلم بالتحلم ومن يتخير الخير يعطه ومن يتوق الشر يلقه

"علم د زده کړې له لارې ترلاسه کیږی او زغم [ترلاسه کیږی] د ارادی وجدانی کوښښونو له لارې [د ناخوشایندو مسایلو په زغملو سره]. من یقصد خیر به اعطا خواهد شد [از طریق سخاوت و سخاوت الهی] و من که از شر محافظت می کند ، از آن محافظت می شود ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث* جامع *طبرانی* و *درقطانی* از ابو الدردا [رضی الله عنه]

ابو هریره رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی:

اطلبوا العلم واطلبوا مع العلم السكينة والحلم، لينوا لمن تعلمون ولمن تتعلمون منه، ولا تكونوا من جبابرة العلماء، فيغلب جهلكم علمكم

"پوهه ترلاسه کړئ او د پوهې ترڅنګ ، د باوقاره سکون او زغم په لټه کې واوسئ. د خپل زده کوونکی او ښوونکی سره په نرمۍ او نرمۍ چلند وکړئ. د سختو او سختو علماوو په ډله کې مه شئ چې جهالت مو په علم غلبه وکړی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث* ټولګه ابن السنی فی الریادة المتعلیمین*)*

په دې کې خبر شوی دی چې تکبر او د برتری احساس غوسه پیدا کوی او دا درونی ځانګړتیاوې انسان له حغم او نرمۍ څخه منع کوی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به په دې کلماتو دعا کوله :

اَللّٰهُمَّ أَغْنِنِيْ بِالْعِلْمِ، وَزَيِّنِّيْ بِالْحِلْمِ، وَأَكْرِمْنِيْ بِالتَّقْوٰى، وَجَمِّلْنِيْ بِالْعَافِيَةِ

"اې خدایه ! ما په علم غنی کړه ، ما په صبر او نرمۍ ښایسته کړه ، ما په پرهیزګارانه وبره ، احترام او وبره له تا سره وقار راکړه ، او ما په روغتیا او خوندیتوب ښایسته کړه ".

ابو هریره رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی:

ابتغوا الرفعة عند الله، قالوا وماهي يا رسول الله! قال تصل من قطعك، وتعطي من حرمك، وتحلم عمن جهل عليك

"د خدای سره د عظمت په لټه کې واوسئ". خلکو پوښتنه وکړه: هغه څه دی چې انسان د الله تعالی په حضور کې لوړ مقام ته ورسیږی ؟ وفرمود: "خویشاونتان مع من يقطعونها، وأعطوا الشخص الذي يحرمون منكم، والذين يعاملون معكم بصبر ونرمکم". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *های حدیثی* حکیم و *بیهقی*)

یو سړی [د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په زمانه کې دعا وکړه: یا خدا! من هیچ چیز ندارم که بتوانم صدقات بدهم، اما می توانم این کار را انجام دهم که هر کسی را که باعث رنج شده است ببخشم و این صدقه به نفع من شود". الله تعالی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته دا وحی نازل کړی چې د همدې دعا له امله یې هغه وبخښی. (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث: مجموعه* های ابو نعیم فی الصحابه *و* بیهقی فی الشعب*)*

یو ځل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له صحابه وپوښتل: آیا په تاسو کې څوک د ابو دمدام په څېر نه شی؟ صحابه پوښتل : ابو دمدام څوک دی او د هغه څه ځانګړتیاوې دی چې موږ د هغه په څېر نه یو ؟ وفرمایل: "هغه د پخوانیو قومونو یو سړی و چې سهار به له خوبه پاڅېده او دا دعا به یې کوله: ای الله! نن زه په خیرات کې خپل عزت او عزت هغو کسانو ته ورکوم چې پر ما ظلم کوی".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ثلاث من لم تكن فيه واحدة منهن فلا تعتدوا بشيء من عمله، تقوى تحجزه عن معاصي الله عزوجل وحلم يكف به السفيه، وخلق يعيش به في الناس

"درې شیان داسې دی چې که په یوه کې موجود نه وی نو د خپل عمل مهم نه ګڼئ: تقوا ، *تقوا* چې انسان د الله له نافرمانی څخه منع کوی ، صبر چې انسان له حماقت څخه منع کوی ، او ښه باطنی صفات چې انسان پرې خپل ژوند د خلکو په منځ کې تېروی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیث طبرانی* عن ام سلما رضی الله عنها.

د خلکو د غوسي له پلوه بېلابېل حالتونه : د خلکو د غوسي له پلوه بېلابېل حالتونه لری. ځیني داسې دی چې د خپل قهر د ځپلو توان نه لری خو ډېر ژر بېرته خپل اصلی حالت ته راستنېږی ، ځیني یې غوسه نه کوی بلکې دښمنی او کینه د تل لپاره په زړونو کې ساتی. که غور وکړو ، د غوسي له پلوه څلور ډوله خلک شتون لری: لومړی ، لکه چمن چې ژر اور اخلی خو ژر مړ کیږی. دوم ، مانند ذغال سنگ که دیر آتش می گیرد و دیر خاموش می شود . دریم ، لکه د لمدو لرګیو په څیر چې دیر اور اخلی او ژر مړ کیږی - دا حالت ډېر ښه دی په دې شرط چې د بې تفاوتی له امله نه وی. څلورم ، لکه یو شی چې ژر اور اخلی او ناوخته مړ کیږی - داسې خلک ډېر بد دی. اصلاً په قهر نه کېدل هم ښه کار نه دی. امام شفایی (ع) می فرماید: "کسی که حتی بعد از تلاش برای خشم کردن خشم هم عصبانی نمی شود ، خر است و کسی که حتی بعد از مماشات هم راضی نمی شود ، شیطان استطاعت می کند". ابو سعید خدری رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی چې فرمای:

الا ان بنی آدم خلقوا علی طبقات شتی فمنهم بطی الغضب سریع الفی و منهم سریع اغضب سریع الفی فتلک بتلک ومنهم سریع الغضب بطی الفئ الا وان خیرهم البطی الغضب السریع الفی وشرهم السریع الغضب البطی الفی

"به یاد داشته باشید ، نسل آدم (صلی الله علیه و آله وسلم) (یعنی همه انسانان) در گروه های مختلف خلق شده اند [از لحاظ خصلت های باطنی ، مزاج ، طبیعت و تمایلات]. بعضی ها دیر عصبانی می شوند و زود تسکین می یابند ، بعضی زود عصبانی می شوند و زود تسکین می یابند ، به این ترتیب یکی از آنها با کیفیت دیگری جبران می شود [کیفیت که خوب است ، مثلا ژر تسکین می یابد] . ځیني داسې کسان دي چې ژر په غوسه کېږي او ناوخته آرام کېږي. په یاد ولرئ چې تر ټولو ښه کس هغه دی چې ناوخته په قهر شي خو ژر آرام شي او تر ټولو بدتر هغه څوک دی چې ناوخته غوسه شي او ناوخته آرام شي".

از آنجا که ثابت شده است که خشم بر قلب و ذهن انسان تأثیر می گذارد ، لازم است که مقامات حاکم کسی را در حالت خشم مجازات نکنند زیرا فرد تمایل به تجاوز از حد ضرورت دارد . سربیره پر دې ، د غوسې له منځه وړل هم د ټیټ نفس د رضایت او لذت وسیله ده ، ځکه چې څوک د قهر په حالت کې ، تر هغه پورې آرام او ارامه نه کېږي تر څو چې څوک د خپل قهر لپاره هدف نه وي ، که څه هم ، هغه څه چې باید شوي وای هغه دا دي چې د یو کس غضب او جزا دواړه باید یوازې د خدای په خاطر وي [نه د شخصي غرور لپاره].

واقعیت و عواقب کینه و فضیلت بخښنه و نرمی

کله چې څوک په غوسه شي او د خپل کمزورۍ له امله د بدل اخیستلو توان ونه لري ، مجبور کېږي چې هغه مهار کړي. همدغه غوسه په زړه کې په کینه او کینه بدلیږي. د کینې معنی دا ده چې د چا پر وړاندې د تل لپاره د انسان په زړه کې کرکه او دښمني پیدا کېږي. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

المؤمن لیس بحقود

"مؤمن عاری از کینه و کینه [در قلب و از این رو ، انسان پاک دل است که هیچ کینه و بدی نسبت به کسی ندارد]".

غوسه د کینې او کینې سبب کیږي چې په خپل وار لاندې پایلې او پایلې لري:

لومړۍ پایله حسد دی او مانا یې دا ده چې کینه ستاسو په زړه کې دا هیله پیدا کوي چې هر څه شتمني او نعمتونه یې لري هغه ترې واخیستل شي ، که بل څوک نعمت ولري نو تاسو پرې دردونه او خواشینی کېږئ او که په تکلیف کې راشي نو تاسو خوشاله کېږئ. دا د منافق عمل دی او د هغه محکومیت به ډېر ژر روښانه شي. **دویمه** پایله دا ده چې حسادت زیات وي ، یعني د بل چا په سختیو خاندئ او ملنډې ووهئ. **دریم** نتیجه دا ده چې تاسو بل کس پریږدئ او ټولې اړیکې پرې کړئ ، حتی که څوک غواړي له تاسو سره وګوري او حتی د همدې نیت سره درسره راځي. **څلورم** نتیجه دا ده چې تاسو یو ته توهین او تحقیر کوئ. **پنځمه** نتیجه دا ده چې تاسو د هغه په اړه خبرې کوئ چې حتی جایز هم نه دی ، مثلاً دروغ وایي ، غیبت کوئ ، خپل رازونه افشا کوئ ، عیوب پیدا کوئ. **شپږم** نتیجه دا ده چې تاسو د توهین او ملنډې وهلو په مفکوره د یو کس تقلید کوئ. **اووم** نتیجه دا ده چې تاسو یو بدني زیان ورکوئ ، په بل عبارت وهل (تشدد) او فزیکي ځورونه . **اتمه** نتیجه دا ده چې تاسو خپل حق نه ورکوئ او که قرض لرئ ، هغه بېرته نه ورکوئ ، د خپلوۍ حق نه پوره

کوئ او خپل ضبط شوی شی نه بېرته ورکوئ. دا ټولې نتیجې او پایلې حرام دی [په شریعت الهی]. حداقل کاری که شما می توانید در مورد کینه و کینه انجام دهید این است که خود را از این هشت ضرر فوق الذکر حفظ کنید و در برابر نافرمانی خدا قرار نگیرید ، بلکه آن را غلط بدانید و آن را بد بدانید. [که تاسو کینه په خپل زړه کې بد ګڼئ خو هنوز] تاسو د پخوا په څېر په خوشالی سره خبرې نه کوئ ، د خپلو اړتیاوو خیال نه کوئ ، په محفلونو کې له هغه سره نه کښېنئ ، د الهی ذکر له چا سره مه کوئ ، د هغه د ګټې لپاره مرسته مه کوئ ، نه دعا کوئ او نه ستاینه کوئ ، د ښو کارونو لپاره تشویق مه کوئ ، نه همدردی کوئ او نه غم شریک کوئ ، بیا به دغه کوچنی کینه ستاسو د دین د تقلیل سبب شی او د یو لوی نعمت او ثواب الهی په ترلاسه کولو کې به خنډ شی ، حتی که تاسو د دې کینې له امله مستحق عقاب الهی نه یاست . له دې امله ، کله چې ابوبکر رضی الله عنه قسم خوړ چې خپل خپلوان مستاح ته به څه نه ورکوی ځکه چې هغه د خپلې لور په وړاندې په افتراء کې لاس درلود ، عایشه رضی الله عنه ، اما هنگامی که آیه پایین نازل شد :

وَلَا يَأْتَلِ أُوْلُواْ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ
وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓاْ أُوْلِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِي
سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُواْ وَلْيَصْفَحُوٓاْ ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ

"وأولئك الذين لديهم تمايز وفضالة ووسائل [دنيوى] ، يجب ألا يقفون قسم بأنهم لا يقدمون إلى الأقارب ، الفقراء والمسكين ، وأولئك الذين يهجرون في سبيل الله . آنها باید [در عوض] آنها را ببخشند و [هر ضرر ناشی از آنها] را نادیده بگیرند. آیا تاسو نه خوښوئ چې خدای ستاسو غلطۍ او نیمګړتیاوې وبخښي؟ یقیناً الله تعالی بخشنده او مهربان دی." (قرآن، سورة ۲۴، آیه ۲۲)

د دې آیت په اورېدو سره ابوبکر رضی الله عنه وویل: "بې له شکه موږ د الله تعالی مغفرت غواړو". وروسته له هغې یې د مستاح سره هماغه چلند پیل کړ چې پخوا به یې ورسره چلند کاوه. (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیث* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عائشه رضی الله عنه

ښه به دا وی چې د کینې او کینې له امله خپل حسن چلند ونه تغیر شی ، بلکې که امکان ولری ، باید خپل ښایسته سلوک او سلوک [د هغه چا په وړاندې چې د هغه د کینې هدف دی] ، د نفس په وړاندې روحانی مبارزه او د شیطان د ماتې لپاره زیات شی. چنین عمل مرتبه اولیاء و عرفان (*صدقین*) [که بالاترین رتبه است که بشریت به دست می آورد] و از اعمال برتر مؤمنان (*مومنین*) است. دا ځکه چې هغه کس چې کینه لری کولای شی له دریو حالتونو څخه یو ولری: لومړی ، د هغه کس حقونه پوره کوی چې څوک یې په وړاندې کینه لری پرته له کوم کمښت یا افراط - دا عدالت دی. دویم ، د هغه چا سره چې د کینې په وړاندې یې ساتنه کوی ، په بخښنه ، فضیلت ، د خبستګی ساتلو سره چلند کول دی - دا غوره دی. دریم ، له یو چا څخه د یو شی اخیستل ، د ظلم له امله د کینې په وړاندې - دا ظلم دی. دا وروستی حالت او رتبې د حقیر او شریر ، دویمه درجه د مقدسینو او عرفانانو او لومړی د صالحانو ده.

فضیلت بخښنه او په نیکی کې پورته تګ

بخښنه په دې مانا ده چې یو کس له خپل حق څخه تېر شی ، په بل عبارت ، نه انتقام اخلی او نه جریمه. خدای فرمایی :

وَأَن تَعۡفُوٓاْ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰۚ

"او ستاسو بخښنه [او د هغو شیانو پریښودل چې تاسو یې په مشروع توګه مستحق یاست] د پرهیزګارۍ ، احترام او له خدای څخه ویره ته نږدې ده (*تقوه*)." (قرآن، سورة 2، آیه 237)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ثلاث والذی نفسی بیده لو کنت حلافا لحلفت علیهن' مانقص مال من صدق فتصدقوا ولا عفا رجل عن مظلمة یبتغی بها وجه الله الا زاده الله بها عزا یوم القیامة' ولا فتح رجل علی نفسه باب مسالة الا فتح الله علیه باب فقر

"درې شیان داسې دی چې که زه داسې څوک وای چې د شیانو لپاره قسم خورم ، ما به یې په اړه قسم خوړلی وای: یو دا چې مال د خیرات له لارې کم نه شي ، نو ځکه ، صدقه ورکړه. دویم ، که څوک د خدای د رضایت د ترلاسه کولو په خاطر خپل حق تېر کړی ، نو خدای به د قیامت په ورځ داسې یو عزت ورکړی. دریم ، که څوک د ځان لپاره د غوښتنې دروازه پرانیزی ، نو خدای د فقر دروازه پرانیزی ". (این روایت در مجموعه های حدیث *ترمذی* ، *ابو داود* و *صحیح مسلم* از ابو کبشه انصاری (رضی الله عنه) نقل شده است)

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په یو بل روایت کې راغلی دی:

التواضع لا یزید العبد الا رفعة فتواضعوا یرفعکم الله' والعفو الا یزید العبد الا عزا فاعفوا یعزکم الله' والصدق لا تزید المال الا کثرة فتصدقوا یرحمکم الله

"تواضع بنده ته [د الله تعالی] لوړوالی ورکوی ، ځکه ، تواضع اختیار کړه ، خدای به تا ته لوړوالی درکړی. بخښنه یو بنده ته عزت ورکوی نو ځکه یې وبخښئ او خدای به تا ته عزت درکړی. صدقه جایداد زیاتوی ، ځکه صدقه وکړئ ، خدای به په تاسو رحم وکړی". (دا روایت په کې نقل شوی دی احادیث: *مجموعات اصفهانی الترغیب والترهیب* و *ابو منصور الدیلمی* عن انس رضی الله عنهم.

عقبه رضی الله عنه وایی : یوه ورځ زه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغلم . من به یاد ندارم که آیا من اول دست او را گرفتم یا او دست من را گرفت. هغه ماته وویل:

یا عقبة! الا اخبرک بافضل اخلاق اهل الدنیا والآخرة صل من قطعک وتعطی من حرمک' وتعفو عمن ظلمک

"ای عقبه! آیا زه باید تاسو ته د دې نړۍ او آخرت د خلکو د غوره شخصیتونو په اړه خبر نه کړم؟ هغه څوک چې له تاسو سره نه ګوری ، تاسو له داسې یو سره مخامخ کیږی. هغه څوک چې تاسو بې برخې کوی ، تاسو یې داسې یو ته ورکوئ. هغه څوک چې په تا ظلم کوی او ظلم کوی ، ته داسې یو ته وبخښې !"" (این روایت در مجموعه های حدیثی *طبرانی* ، *بیهقی* و *ابن ابی الدنیا نقل شده* است)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چې عیسی (صلی الله علیه وسلم) پوښتنه وکړه:

یارب ای عبادک اعزعلیک' قال الذی اذا قدرعفا الاخلاق

"ای څښتنه ! ستاسو د خدمتګارانو څخه څوک تاسو ته تر ټولو ګران دی؟" خدای نازل کړ: 'هغه څوک چې وبخښی که څه هم د انتقام اخیستلو توان لری"'. (دا حدیث په حدیث ټولګه *خره ای مراکیم الاخلاق* د ابو هریره رضی الله عنه نقل شوی دی)

د نرمۍ او بخښنې برتری

نرمی یا عفو یو ښه خصلت دی او په مقابل کې یې تېری او تندوالی دی. دواړه ځانګړتیاوې د غوسې او بد مزاج څخه زیږیدلی دی ، په داسې حال کې چې نرمی د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، مزاج ، باطنی طبیعت او سوله ایز طبیعت څخه زیږیدلی دی. کله تېری د غوسې او کله هم د حرص له شدت او تسلط څخه زیږیږی. خلک د حرص شدت او د مزاج توازن له لاسه ورکولو په وخت کې د فکر کولو او پوهې له وړتیا څخه محروم کیږی. خو نرمی د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، مزاج او باطنی طبیعت ثمره ده او دا هغه وخت ترلاسه کیږی چې د غضب او شهوت قوتونه د اعتدال په حدودو کې وساتل شی. له دې امله ، پیغمبری روایتونو د نرمۍ ستاینه کړې ده. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

یا عائشة انه من اعطی حظه مز الرفق فقد اعطی حظه من خیر الدنیا والآخرة ومن حرم حظه من الرفق فقد حرم حظه من خیر الدنیا والآخرة

"ای عایشه! ومن أن نطفی به او رحمت عطا شده است ، نعمة الخير في الدنيا والآخرة ، و من محروم از النراط ، فهو محروم از خیر دنیا و آخرت ". (این حدیث در *مجموعات* حدیث *احمد* و *عقیلی کتاب الدعافة* از عبدالرحمن بن ابی بکر الملیکی روایت شده است)

ان الله لیعطی علی الرفق مالا یعطی علی الخرق واذا احب الله عبدا اعطاه الرفق مامن اهل بیت یحرمون الرفق الا حرموا محب الله تعالی

"الله تعالی د نرمۍ او مهربانی سره دومره څه ورکوی چې د جهالت او سختۍ سره یې نه ورکوی. کله چې خدای د یو بنده (انسان) سره مینه کوی ، هغه داسې یو نرمښت ورکوی. او د یوې کورنۍ خلک چې له نرمی څخه بې برخې دی ، هم د خدای له مینې څخه محروم کیږی". (دا روایت د جریر رضی الله عنه په حدیث ټولګه *طبرانی* کبیر کې نقل شوی دی)

ان الله رفیق یحب الرفق' ویعطی علیه مالا یعطی علی العنف

"خدای مهربان او مهربان دی ، هغه له نرمۍ سره مینه لری او په نرمۍ دومره څه ورکوی چې په سختۍ نه ورکوی".
(دا روایت په حدیث ټولګه صحیح *مسلم* د عائشه رضی الله عنه نقل شوی دی)

يا عائشة ارفقي فان الله اذا اراد باهل بيت كرامة دلهم على باب الرفق

"اې عایشه! نرمۍ اختیار کړئ ځکه کله چې خدای غواړی چې یو کور (یو فرد یا کورنۍ ته درناوی وکړی) ، هغه هغوی ته د نرمۍ لاره ښیي". (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه*احمد* د عائشه رضی الله عنه

من يحرم الرفق يحرم الخير كله

"څوک چې له نرمۍ څخه محروم وی ، له هر ښه شی څخه محروم شوی دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعه* حدیث: *مسلم* بر اساس جریر، رضی الله عنهم)

ايما والي ولي فرفق ولا رفق الله تعالى به يوم القيمة

"هغه څوک چې سیاسی مقام شو او له عامو خلکو سره یې مهربانی وکړه، خدای به د قیامت په ورځ له داسې سره مهربانی وکړی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیث صحیح مسلم* عن عایشه رضی الله عنها.

الرفق يمن والخرق شؤم

"نرمی یو لوی نعمت دی او سختی یو بد فال دی [چې یوازې بد پایلې راوړی]". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *طبرانی اوسط* عن القول عبد الله بن مسعود رضی الله عنه

محکومیت حسادت، واقعیت آن، و وسایل علاج آن

حسد د کینې او دښمنۍ پایله ده او د درونی بدو (منفی خصلتونو، میلاتو او طبعیتونو) په یوه کورنۍ پورې اړه لری. بلکې ویلی شو چې حسادت د کینې یوه ځانګه ده چې پخپله د غوسې یوه برخه ده. ډېرې ځانګې شته چې له حسادت څخه سرچینه اخلی چې شمېرل کېدای نه شی. د حسادت په محکومیت کې ډېرې [پیغمبری] روایتونه شتون لری. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

الحسد ياكل الحسنات كما تاكل النار الحطب

"حسد نیکی کارونه لکه څنګه چې اور لرګی خوری (یعنی، د ښو صالحو اعمالو لکه الهی عبادت، صدقه، خدمت خلکو او داسې نور، د چا لپاره د حسادت وروسته هیڅ شی پاتې نه دی)". (این حدیث در *مجموعه* های حدیثی *ابو داود* رضی الله عنه حضرت ابوهریره رضی الله عنه وابن *ماجه* عن حضرت انس رضی الله عنه)

در یک روایت نبوی ، حسادت و عواقب و علل آن ممنوع شده است. دا وایی:

لا تحاسدوا ولا تقاطعوا ولا تباغضوا ولا تدابروا وكونوا عباد الله اخوانا

"حسد متقابل مه ، و ملاقات با یکدیگر را قطع نکنید [با قطع روابط خویشاوندی یا دوستی به سبب مسائل کوچک یا سوء تفاهم] ، دشمنی متقابل نکنید ، و چهره های خود را از یکدیگر دور نکنید ، یا بندگان الله ! یو د بل لپاره وروڼه [او خویندې] شئ!" *(دا روایت په* حدیثي *ټولګو صحیح بخاری* او *صحیح مسلم کې نقل شوی دی)*

ثلاث لا ينجو منهن احد الظن والطيرة والحسد وسأحدثكم بالمخرج من ذلك اذا ظننت فلا تحقق واذا تطيرت فامض واذا حسدت فلا تبغ

"درې شیان شته چې هیڅوک ترې خالي نه دی: حدس، د نورو په اړه بد فکرونه او حسادت. زه به تاسو ته د هغوی د خلاصون طریقه ووایم. کله چې ستاسو په زړه کې کوم ګومان راغی نو سم یې مه ګڼئ ، کله چې بد فکرونه مو په زړه کې راغلل نو خپل ځان په خپل کار بوخت وساتئ ، کله چې حسد پیدا شو نو هغه مه آرزو". (دا حدیث د *ابن ابی الدنیا* په حدیث ټولګه کې د ابو هریره رضی الله عنه څخه نقل شوی دی)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

انه سيصيب امتي داء الامم قالوا وما داء الامم قال الاشر والبطر والتكاثر والتنافس في الدنيا والتباعد والتحاسد حتى يكون البغي ثم الهرج

"زما ملت (*امه*) به ډېر ژر د نورو ملتونو په ناروغۍ اخته شي". صحابه وپوښتل: د قومونو ناروغي څه ده؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم : تکبر ، اظهار ثروت ، رقابت متقابل في وسائل دنیوی ، دشمنی متقابل ، حسد متقابل ، تا حدی که فتنه صورت گیرد ، فتاح گسترش خواهد یافت . (دا روایت په حدیثو کې د *ابن ابی الدنیا* او *طبرانی* رضی الله عنه څخه نقل شوی دی)

ستة يدخلون النار قبل الحساب بسنة قيل يا رسول الله من هم قال الامراء بالجور والعرب بالعصبية والدهاقين بالتكبر والتجار بالخيانة واهل الرستاق بالجهالة والعلماء بالحسد

"شپږ ډوله خلک به یو کال مخکې له حساب [د قیامت د ورځې حساب] په دوزخ کې داخل شی ". وپوښتل شول: ای رسول الله! هغه خلک څوک دي؟" حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل: "له سیاسی پلوه د ظلم له امله ، عربان د ناسیونالستی تعصب نژادپرستی (*عسبیه*) له امله (که څه هم عربان په دې امر الهی کې چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خوا بشریت ته رسول الله صلی الله علیه وسلم رسول الله صلی الله علیه وسلم د یوې بېلګې په توګه راغلی دی) ، هدف این سنت در مورد هر کسی صدق می کند ، یعنی نژادپرستی از هر نوع ، که توسط هر نژادی ، قومی و ملی از مردم انجام می شود ، آنها را به نارضایتی الهی ناشی از جهنم سوق می دهد ، دهقانان به دلیل تکبر ، تاجران به دلیل عدم صداقت ، روستاییان به دلیل جهالت ، و علمای دینی به دلیل حسادت ". (دا روایت په کې نقل شوی د*یمجموعه حدیثی ابو منصور الدیلمی* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

نقل شده است که وقتی حضرت موسی (علیه السلام) به کوه سینا برای گفتگو با خدا رفت ، یک مرد را در سایه عرش الهی دید. هغه د هغه سرې په وړاندې حسد کاوه او له خدای څخه یې زاری وکړه چې نوم یې ورته ووایی. الله تعالی فرماید : " ته به د هغه په نوم څه کوې ، بلکې موږ به درته د هغه د اعمالو په اړه ووایو. هغه له هیچا سره حسادت نه کاوه، د خپل مور او پلار نافرمانی یې نه کاوه، او نه یې د خلکو هغه مسایل انتقال کړل چې دوی نه غوارۍ په اړه یې خبرې وشی یا وپیژندل شی، که ښه وی یا بد، نورو ته ، یا غیر ارادی یا قصداً د بدنیت سره انتقال شی)". حضرت زکریا

صلی الله علیه وسلم فرماید الله تعالی فرمایلی دی: "حسد زما د نعمتونو دښمن دی ، او په زما په فیصله غضب دی ، او ناخوښ دی چې زما په ویش [د الهی نعمتونو له حکمت څخه الهی ټول بشریت ته رب ، نفق ، او عزیز د ټولو مخلوقاتو. نارضایتی و خشم از توزیع خدا همان چیزی است که حسادت با همنوعان انسان در حقیقت مستلزم آن است]".

باید پوه شی چې حسد د برکتونو او الهی موهبت لپاره ترسره کیږی. کله چې الله تعالی یو بنده ته اجر ورکوی ، نو بل کس په دې اړه دوه حالتونه لری. لومړی ، څوک هغه نعمت نه خوښوی او د هغه د زوال غوښتونکی دی. دا د حسادت حالت دی. له دې څخه د حسد تعریف دا دی چې د نعمت څخه نفرت وکړو او د هغه د زوال غوښتنه وکړو. دوم ، نه انسان آرزوی سقوط آن را دارد و نه به ادامه آن اعتراض می کند ، بلکه می خواهد آن را برای خود نیز بدست آورد . دې ته "*غبطه*" ویل کیږی یا د خپل ځان لپاره د نعمت غوښتونکی چې بل کس یې لری [پرته له دې چې د هغه د زوال یا لرې کولو غوښتنه وکړی. دا په حقیقت کې په الهی شریعت کې جایز دی]. حسد په هر حالت کې حرام دی ، مګر هغه وخت چې هغه بد انسان ته ورکړل شی چې له دې څخه د ګډوډۍ او ګډوډۍ تخم وکاروی ، د خلکو تر منځ نفاق ته وده ورکړی او هغوی ته زیان رسوی. ابراز نفرت از چنین نعمت و آرزو به سقوطه صحیح است ، زیرا در این صورت ، شما از آن نفرت و آرزو به زوال آن نه به این دلیل است که چنین چیزی نعمت است ، بلکه به این دلیل است که از آن به عنوان وسیله ای برای هرج و مرج و فساد استفاده شده است . که د هرج و مرج او ګډوډۍ وېره نه وی ، نو نه به څوک له هغوی غمجن شی او نه به څوک غواړی چې ترې واخیستل شی. نعمت بد ګڼل ، یعنې انسان د خدای فیصله بد ګڼی چې په ځینو شیانو کې یې ځینې بندان پر نورو غوره کړی دی. دا یو داسې حقیقت دی چې نه شی کولای د کرکې او کرکې لپاره د بهانه په توګه وکارول شی او نه هم الهی قانون اجازه ورکوی چې څوک په الهی احکامو کې مداخله وکړی او د خپلو خواهشاتو په معیار قضاوت وکړی. له دې ګناه څخه لویه ګناه څه کېدای شی چې د بل مؤمن په آسایش کې ونه وینئ چې شتمنی یې ستا په سترګو کې اغزی وی ، که څه هم زیان یې نه درکوی. قرآن د حسد لپاره سخت محکومیت لری:

إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا ۖ

"که تاسو په ښه حالت کې یاست، دا د هغوی لپاره د غم سبب ګرځی او که تاسو په رنځ کې یاست، دا د هغوی لپاره خوشاله دی." (قرآن، سورة 3، آیه 120)

که چیرې یو مسلمان یو خاص نعمت ولری چې په شریعت الهی کې یې ترلاسه کول واجب دی لکه ایمان په خدا، نماز، واجب صدقه او داسې نور ، باید د دې نعمتونو ترلاسه کولو غوښتنه وکړی. عدم رغبت آنها به این معنی است که شخص راضی به ګناه [عدم القيام بهذه العبادات الواجب] وهو حرام (حرم). إذا كانت هذه نعمات مربوط به فضائل مثل إنفاق مال علی اعمال حسنه ، صدقات فوق العاده ، وغیره ، رقابت در آنها و اشتیاق به آنها بسیار قابل ستایش است. فإذا كان هناك نعمة جواز للاستفادة منها ، فإن التنافس في ذلك وطلب آن هم جائز . د جواز دلیل دا دی چې سړی برابری غواړی او په هغه نعمت کې برخه واخلی پرته له دې چې نعمت بد وګڼی. له دې امله دلته دوه شیان شته : لومړی ، د هغه چا احترام چې دا نعمت لری [او د هغه د سقوط نه غوښتل] . دویم ، هغه څوک چې ورته غواړی ، په دې کې شاته پاتې شوی دی. اما الرغبة في التساوي والتنافس مع البعض على المسائل المجاوزة، يسبب في الفضيلات التي يتسبب فيها الاموال الولى وقبول الحكم الى الولى وموانع في طريق الدرجات الروحية العليا، وإن كان هذا القبيل لا يعادل نافرماني الرحمة.

د حسادت درجې: د حسادت درجات [د شدت او جرم له لحاظه] شتون لری. درجه اول این است که انسان آرزوی سقوط نعمت از شخص دیگری را دارد ، حتی اگر آن نعمت را بدست نیاورد . یوازې بدترین خلک د حسادت په دې کچه کې ښکیل دی. د حسد دویمه درجه دا ده چې څوک د بل کس څخه د نعمت د زوال غوښتونکی وی ترڅو هغه نعمت د ځان لپاره ترلاسه کړی، د مثال په توګه یو ښکلی مېرمن، یو عالی کور، لوی شهرت، او ټولنیز دریځ. دریمه درجه دا ده چې څوک د کوم خاص نعمت غوښتونکی نه وی بلکې هغه برکت غواړی چې بل کس یې لری. له دې امله ، کله چې یو کس په دې کې ناکامه شی ، نو د بل کس څخه د خپل سقوط غوښتنه کوی ترڅو دواړه برابر شی. څلورمه درجه دا ده چې یو کس د هغه نعمت غوښتونکی وی چې بل کس یې لری ، خو که چیرې هغه په ترلاسه کولو کې ناکامه شی ، د بل چا څخه د هغه د سقوط غوښتنه نه کوی. دا وروستی درجه د بخښنې وړ ده که برکت د دنیوی مسایلو پورې اړه ولری او که په روحانی مسایلو پورې اړه ولری د ستاینې وړ دی. دریمه درجه د ښه او بد دواړه اړخونه په کې لری. دویمه درجه د

دریمې درجې څخه سپکه ده. درجه اول در هر شرایطی قابل محکومیت است. د بل له خوا د نعمت له منځه وړل ښه دی ، خو ښه نه ده چې څوک وغواړی هغه نعمت ولری چې بل يې لری.

د حسادت لاملونه

که څه هم د حسد لپاره ډیر دلایل شتون لری ، خو په ټولیز ډول ، هغوی په اوو عواملو پورې اړه لری: لومړی ، دښمنی. دویم، د عزت خواهش. دریم ، تکبر ؛ څلورم ، حیرانتیا ؛ پنځم ، د خپلو اهدافو د له لاسه ورکولو ویره ؛ شپږم ، د قدرت (کنټرول) او شهرت سره مینه ؛ اووم ، باطنی شر او د روح بخل. ځینې وختونه ، یو څوک نه غواړی چې په بل چا برکت وګوری ځکه چې بل کس د هغه دښمن دی او هیڅوک نه خوښوی چې دښمن په آرامۍ سره ووینی. کله ناکله د غرور او غرور له امله د برکتونو له نعمت څخه د خلکو ځان لوړوالی او ځان ستاینه هغه چا ته ناقابل تحمل کیږی چې نه غواړی چې بل په یوه باندې فرق وکړی، نو سړی حسد پیدا کوی چې له بل څخه برکت لرې شی او دواړه برابر شی. کله کله د حسد زړه د بل په وړاندې تکبر پیدا کوی ، خو د یو څه توپیر له امله چې بل يې لری ، هغه څرګندوی نه شی. بعضی اوقات برکت آنقدر زیاد است ، و مرتبه آنقدر بلند است که داشتن آن نعمت و مرتبه باعث تعجب می شود. ځینې وختونه دا ویره وی چې بل کس به د هغه د اهدافو په لاره کې خنډ شی ځکه چې بل کس يې لری. ځینې وختونه ، یو کس د کنټرول او قدرت په ترلاسه کولو کې د ناکامۍ له امله له نورو سره حسد کوی. ځینې وختونه ، له دې دلایلو څخه هیڅ یو نه وی ، مګر یو کس د خپل باطنی شر او د روح د بخل له امله له نورو سره حسد کوی. اوس د دې علتونو څخه د هرې یوې تفصیل ته غوږ ونیسئ:

لومړی علت - دښمنی او کینې: د حسد دا علت تر نورو سببونو سخت دی. هر هغه څوک چې د کړاو او یا د هغه په اهدافو کې خنډونه ایښودل شوی وی ، د هغه کس مخالف شی چې د کړاو سبب ګرځی یا خنډونه جوړوی ، داسې یو بد ګنی ، او کینه او قهر سړی د انتقام اخیستلو ته هڅوی. که څوک د انتقام اخیستلو توان نه لری ، نو غواړی چې نور انتقام واخلی [له هغه چا څخه چې د هغه په لاره کې خنډونه اچوی]. دا تر دې حده پورې ده چې که دښمن په اندیشونو او پریشانیو کې ښکېل وی ، هغه د الله تعالی د مقام او تقرب نښه ګڼی ، او که دښمن د خپل خوښی خلاف نعمت یا مقام ترلاسه کړی ، هغه په دربار الهی کې ناقبول تعبیر کوی چې د ناکامۍ او د دښمن د بریالیتوب سبب ګرځی. نتیجه دا ده چې حسادت او دښمنی یو د بل لپاره اړین دی او لاس په لاس روان دی. د خدای ویره او احتیاط ایجاب کوی چې څوک باید اجازه ورنکړی چې داسې حسادت په زړه کې ځای ولری او [همیشه] يې بد وګڼی. حسادت یو وژونکی [درونی] ناروغی ده. خدای فرمایلی دی:

إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا۟ بِهَا

"که تاسو په ښه حالت کې یاست، دا د هغوی لپاره د غم لامل دی. او که تاسو ته کومه مصیبت راشی ، هغوی به ترې خوشاله شی. (قرآن، سورة 3، آیه 120)

وَدُّوا۟ مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ وَمَا تُخْفِى صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ

"هغوی ستا لپاره زیان غواړی. دشمنی از دهان آنها آشکار است ، و آنچه در دلهایشان پنهان کرده اند بسیار بیشتر از آن است. (قرآن، سورة 3، آیه 118)

دشمنی ناشی از حسادت [در سطح ملت ها یا گروه های مردم دارای امتیاز و قدرت] ، معمولا به خونریزی ، جنگ و کشتار ختم می شود . د یو کس ټول عمر د هغه چا لخوا د نعمتونو د زوال په پلان جوړولو کې تېر شوی دی چې د حسد هدف دی په داسې حال کې چې څوک په بدو کارونو کې ښکیل وی لکه د کیسې ویلو، توهین، غیبت او داسې نور.

دویم علت ــ د عزت یا حیثیت خواهش: ځینې وختونه حسد د هغه چا د عزت یا امتیاز نه منلو له امله رامنځته کیږی چې یو کس برابر ګڼل کیږی. په بل عبارت ، یو حسد کوونکی نه غواړی چې بل کس د برکت تر لاسه کولو وروسته په هغه باندې توپیر څرګند کړی. مثلاً که څوک له هغه سره برابره وی لوړ مقام یا شتمنی او پوهه تر لاسه کړی ، حسد ویره لری چې داسې شخص پر هغه تکبر او تکبر وکړی ، که څه هم مغرور نه غواړی ، بیا هم نه غواړی چې بل کس په هغه باندې تکبر وکړی. یو کس د بل کس برابری سره موافق دی خو د خپل برتری سره موافق نه دی.

دریم علت ــ تکبر: ځینې وختونه د حسد علت دا وی چې حسد کوونکی نور ذلیل ، حقیر او پست ګڼی او غواړی چې داسې کس د خدمت په وخت کې د هغه تر کنټرول لاندې پاتې شی او د خپل امر د عملی کولو لپاره فعاله چمتو وی. که د هر تصادف له امله بل کس برکت ومومی ، حسد کوونکی له دې وېرې خپه کېږی چې کېدای شی مقابل کس د برکت له امله بدل شی ، یو محکوم کړی ، د هغه د امرونو له اطاعت څخه انکار وکړی ، له یو سره د برابری ادعا وکړی ، یا پر یوه فکر خپل برتری اعلان کړی ، "همدا اوس زه د بل په وړاندې مغرور یم ، خو نور اوس کېدای شی زما په وړاندې مغرور شی". دا ویره انسان حسد ته اړ کوی. این همان دلایل حسد کافران به حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بود ، یعنی میل به عزت و تکبر. این قول آنها بود که چگونه می توان این پسر یتیم رهبر ما شد و چگونه ممکن است که آنها به او تسلیم شوند [در اختیار معنوی خود به عنوان رسول خدا برای تمام بشریت که ریشه بسیار فروتنانه ای در یتیم و فقر داشت .] قرآن د هغوی افکار په دې الفاظو کې منعکس کړی دی:

وَقَالُواْ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ

"ولې دا قرآن په دې دوو ښارونو کې د کوم لوی سړی په اړه نازل نه شو؟" (قرآن ، باب 43 ، آیه 31)

به عبارت دیگر ، "اگر شما یک مرد برجسته بودید ، ما هیچ اعتراضی به پیروی از شما نداشتیم". به همین ترتیب ، [قبیله] قریش [که عملا بر عربستان حکومت می کرد] این را با تحقیر زیاد می گفت:

أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ

"'آیا اینها [متواضع، حقیر، فقیر] الناس (یعنی، مسلمانان اولیه که برای بقای خود در مکه بت پرست مبارزه می کنند) که الله تعالی نعمت های خود را بر آنها عطا کرده است و بر همه دیگر برتری داده است؟' آیا داسې نه ده چې خدای پوهیږی چې د هغه شکر گزار غلامان څوک دی؟ (یعنی، دا د خدای فیصله ده چې هغه څوک غوره کوی چې خپل روحانی نعمتونه ورته ورکړی، او د خدای برکتونه په مادی لحاظ د ثروت او قدرت په کثرت قضاوت نه شی. در عوض ، خدا می داند که بندگان او شکر گزار چه کسانی هستند و این آنها هستند که خداوند برای برکتهای معنوی خود انتخاب کرده است صمیمیت الهی ، نزدیکی ، عبادت ، هدایت به حقیقت و روشنایی معنوی داخلی بدون در نظر گرفتن وضعیت ظاهری پایین اجتماعی ، فقدان هر گونه قدرت سیاسی ، و فقر مادی)." (قرآن، سورة 6، آیه 53)

څلورم علت – حیرانی: د یو چا په لوړې رتبې او مقام یا ښه حالت کې د یو چا په لیدلو حیرانتیا هم کیدای شي د حسد لامل شي. قرآن کریم فرمایی :

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ

"که تاسو د خپل ځان په څیر د انسان د [تعلیمات] پیروی پیل کړئ ، نو بې له شکه به تاسو په زیان کې یاست." (قرآن، سورة ۲۳، آیه ۳٤)

پنځم علت – د خپلو اهدافو د لاسه ورکولو ویره: دا یوازې د هغو کسانو لپاره ځانګړې دی چې د یو واحد هدف لپاره هڅه کوی. له دې امله ، یو کس په بل باندې حسد کوی په هر داسې نعمت چې د هغه د اهدافو په ترلاسه کولو کې مرسته کوی. [مثال] په دې ډول حسد کې دوه ورونه یو پر بل حسد کوی ترڅو د مور او پلار زړونه وګټي، ځکه چې د جایداد او عزت ترلاسه کول د مور او پلار په رضایت پورې تړلی دی او هر څوک غواړی چې د هغه ملکیت یوازینی مالک شی. د یو ښوونکی د دوو شاګردانو حالت هم همداسې دی ځکه چې دا د دواړو زده کوونکو هڅه ده چې د ښوونکی خدمت کولو له لارې اعظمی ګټې [د پوهې او زده کړې په بڼه] ترلاسه کړی. د پاچا (یا سیاسی مقام) د ملګرو او ملګرو متقابل نفرت او دښمنی ځکه ده چې هر څوک غواړی پاچا ته نږدې شی ، چې د شهرت او شتمنی د ترلاسه کولو وسیله ده. د همدې ښار واعظان یو پر بل حسد کوی ، ځکه چې هر یو غواړی چې په یوازې سر مشهور شی ، تر څو تر ټولو زیاته شتمنی راټوله شی.

شپږم علت - د شهرت او قدرت خواهش: ځینې وختونه ، حسد د شهرت او قدرت د غوښتنې له امله وی. د بېلګې په توګه ، که څوک په کوم هنر یا مهارت کې بې سارې وی او وغواړی چې بل څوک ورته مهارت ونه لری ، چې مشهور پاتې شی ، خلک د هغه ستاینه کوی او مجبوره کیږی چې چاپلوسی وکړی ، هغه په نړۍ کې یو ډول وګڼی ، او لوی لقبونه ورکړی. د داسې انسان لپاره د خلکو تر منځ د شهرت او شهرت له ګټلو پرته بل مادی موخه نه شته. په بله وینا ، څوک نه غواړی چې د خپل فن ، مهارت یا تخصص له لارې مال او شتمنی راټوله کړی او یا کوم بل هدف ته ورسیږی. په دې توګه، داسې یو کس په ذاتی توګه چاپلوسی خوښوی او غواړی چې خلک په دې مهارت کې په یوه تکیه وکړی. که یو بل کس په همدغه مهارت کې تخصص پیدا کړی ، حسد کوی او د بل کس شهرت او برابری دردناکه ګڼی او د بل کس د مړینې هیله کوی او د هغه نعمت چې بل چا ترې برخه اخیستې ده د سقوط غوښتنه کوی او په دې کې د خپل انفرادیت پای ته ورسوی. د بېلګې په توګه مېړانې، علم، عبادت، مهارت، ښکلا، شتمنی او داسې نور که څوک یې په لاس کې وی د غرور سبب ګرځی او که څوک یوازې د هغو مالک وی نو د هغه غرور حد نه پیژنی. علت حسادت [در این مورد] شامل آرزوی عزت ، غرور ، یا ترس از دست دادن هدف نیست ، بلکه فقط آرزو است که فرد در یک هنر یا مهارت منحصر به فرد با او باقی می ماند [بدون اینکه کسی دیگری در آن سهم داشته باشد].

اووم علت – د نفس باطنی بدی یا فساد: د ټیټ نفس فساد او د صداقت په اعمالو کې د زړه بخل د حسد لوی دلایل دی. تاسو به په اسانۍ سره داسې خلک ومومئ چې د قدرت غوښتونکی نه دی ، غرور نه لری ، د شتمنی په لټه کې نه دی ، د خپلو اهدافو د له لاسه ورکولو ویره نه لری. سره له دې ، که د بل چا حالت ورته ذکر شی او یا پوه شی چې بل کس د الهی نعمت څخه برخمن دی ، ماران به د هغوی په زړونو کې تاویږی (یعنې هغوی به په بشپړه توګه نفرت وکړی). کله چې ورته وویل شی چې یو کس نن سبا په اندیښنو کې ښکېل دی او د خپلو موخو په ترلاسه کولو کې پاتې راغلی او یا هم له اقتصادی ستونزو سره مخ دی ، نو د دې خبرې په اورېدلو سره به د زړه له کومی خوشاله شی. داسې خلک هیله لری

چې څوک بریالی نه شي ، او هغوی د خدای له خوا د نورو په باران باندې د اجزاو له بارېدو څخه دومره پریشان او پریشان دي چې ګواکې نورو ته د خزانې څخه د هغوی د غلا کولو وروسته دا انعامونه ورکړل شوي دي. ویل کیږي چې *بخل* هغه کس دی چې په خپل مال کې بخل کوي او *شاهي* هغه کس دی چې د نورو په مال کې بخل کوي (یعنې داسې کس د نورو خیر نه غواړي که څه هم د خپل جیب څخه هیڅ لګښت نه لري). داسې خلک داسې دي چې ګواکې د خدای په نعمتونو کې بخل کوي او د هغو خلکو سره حسد کوي چې نه دښمني لري او نه هم اړیکه لري. علت ظاهری این امر چیزی جز فساد نفس (نفس) نیست. دا د دروني فساد غبرګون دی چې د انسان دویم فطرت ګرځېدلی دی. د هغه درملنه ډېره ستونزمنه ده ځکه چې د حسد نور ټول علتونه موقتي دي پرته له دې علت څخه چې له منځه نه وړل کېدای ځکه چې دا ذاتي فساد دی. د کوم موقتي علت له امله هلته نشته ، ځکه یې له منځه وړل ګران کار دی.

دا ځینې لاملونه دي چې حسادت رامینځ ته کوي. کله ناکله دا ټول علتونه په یوه کس کې په یوه وخت کې پیدا کیږي چې په دې صورت کې حسد لوی وي او په دومره قوت سره پرمخ وړل کیږي چې د کوښښ او غوښتنې باوجود په زړه کې پټ نه شي بلکې انسان ښکاره دښمني ته مخه کوي. اکثراً، دا د هغو کسانو حالت دی چې په ذاتي توګه حسادت کوي.

پس از مشورت ، واضح است که تمام این علل حسد ناشی از عشق به جهان است (دنیاگرایی یا دیدگاه مادی به زندگی) زیرا جهان تنها چیزی است که برای کسانی که عاشق آن هستند کافی نیست [مهم نیست که چقدر از آن برخوردار باشد] - مهم نیست که چقدر فراوان شود ، آنها از کمبود آن شکایت می کنند. برعکس ، په آخرت کې کمی نشته ، په آخرت پورې اړوند شیانو کې ډېر ظرفیت او پراخوالي موجود دی. د آخرت شباهت د علم په څېر دی ، ځکه چې دایره یې پراخه او بې حدوده ده. که میلیونونه خلک د یو شي په اړه پوهه ترلاسه کړي ، ذره ذره هم کم نه کیږي ځکه چې هر انسان ترې پوره ګټه اخلي او په بشپړه توګه ترې خوند اخلي. لذلك ، من أن يحصل على عرفان الهي ومعرفة الصفات الهي والملائكة والانبياء وسلطات الآسمانات والأرض ، لا يحسد مع أي شخص آخر في هذا علم وعرفان - إذا حصل شخص آخر على ذلك ، فإنه لا ينقص [في علم وعرفان] - مهم نه أن يكون هناك الكثير من الناس عرفان. په عوض کې، د حقیقي ګنوستیک حالت داسې دی چې دوی د ګنوستیک د زیاتیدونکي شمیر سره د زیاتیدونکي روحاني خوشالۍ تجربه کوي. له دې امله ، هیڅکله هم د علمای الهي په دین کې حسد نه دی ، ځکه چې هدف یې د الله عرفان دی ، چې یو بحر بې فهمه بې ساحله او په هغه کې هیڅ کمی نشته - هر غواص کولای شي چې د خپل کوشش له مخې مروارید له قاعته څخه راوباسي. دوی غواړي چې د خپل عرفان سره د خدای صمیمیت ترلاسه کړي او په دې کې هم هیڅ کمی نشته ، لکه څنګه چې داسې نه ده ، چې ځینې خلک یې ترلاسه کوي او نور یې بې برخې پاتې کیږي. د الله تعالی په نزد کې تر ټولو لذتدار نعمت د الهی رؤیا نعمت دی [ځکه چې په دې دنیا او آخرت کې هیڅ بل لذت نه دی برابر] - په مقابل کې به هیڅ مانع یا مقاومت نه وي - بلکې ټول خلک [چې هغه ته رسیږي] به په مساوي توګه د الهی رؤیا څخه خوند واخلي ، بلکې د خلکو د کثرت له امله به د الهی بصیت څو برابره زیات شي.

خو که د علمای دین هدف د علم له لارې شتمني او شهرت ترلاسه کول وي نو دوی به خامخا یو د بل په وړاندې حسد کوي. ځکه چې شتمني مادي او فزیکي څیز دی - که یو لاس ته راشي ، د بل چا لاس به ترې خالي وي. شهرت یعنې د زړونو مالک شي - کله چې د یو عالم زړه د یو عالم له احترام او عقیدت څخه ډک وي ، نو هغه به خامخا د بل عالم له احترام او عقیدت څخه مخ واړوي - حتی که څوک بیا هم د بل عالم سره عقیدت ولري ، خو ډېر به نه وي. دا به یقیناً د حسادت لامل وي. د علم او مال فرق دا دی چې تر یوې لاس څخه مال نه ځي او بل لاس ته نه رسیږي خو علم د عالم په زړه کې ټینګ پاتې کیږي او د تعلیم او تربیې له لارې نه کمیږي. در عوض ، بدون اینکه کم شود ، به قلب شاګردان منتقل می شود . څرنګه چې شتمني او شتمني فزیکي څیزونه دي، نو په یوه ټاکلي وخت پای ته رسیږي. که انسان د

ټولې ځمکې مالک شی ، له هغه وروسته به داسې څه پاتې نه شی چې سړی يې وکړای شی. برعکس د معرفت حد او پای نشته او نه هم قيد او محدودول يې ممکن دی.

نتيجه اين بحث اين است که هر کس خود را به تفکر و تفکر در عظمت الهی ، عظمت ، عظمت و ربوبيت و در سلطه آسمانها و زمين عادت دهد ، اين تأمل آنقدر لذت بخش و لذت بخش می شود که هيچ لذت ديگری با آن قابل مقايسه نيست. له دې امله ، څوک له هيچا سره حسد نه لری ، که څه هم هغه بل کس د عرفان الهی په اندازه وی. چه چيزی وجود دارد که از لذت خود در آن کم شود؟ قطعاً هيڅ څه! يو کس به له دې سره نور هم تعلق ولری [غور او فکر چې په خپل وار د خدای د عرفان ، نږديوالی او صميميت لامل کيږی]. هغه لذت چې د خدای د سلطنت په عجائبو او جلال کې فکر کوی ، د هغو کسانو له خوښی څخه زيات دی چې د جنت باغونه ، د هغه مېوې او ګلان په ظاهری سترګو وينی . د عرفان جنت د خدای عرفان دی. دا جنت هيڅکله له منځه نه ځی. يو عرفان د تل لپاره د خپلو سرسبزو شنو ونو څخه خوندور مېوې راټولوی او د دې نجيب او خوندور تغذيې سره خپل روح تغذيه کوی. دا هغه ثمره ده چې په الهی کلماتو کې داسې تشريح شوې ده:

لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ

"[چنين ميوه هايی که از فضل و سخاوت الهی عطا می شود] هرگز به پايان نمی رسد و هيچ کس به هيچ وجه از آنها منع نخواهد شد." (قرآن، باب 56، آيه 33)

قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ

"د هغه ميوه به ټيټه ځوړند وی [د يو کس د بشپړ رضايت لپاره په بشپړه اسانی سره د چيلو لپاره چمتو وی]." (قرآن، باب 69، آيه 23)

که يو عرفانی خپل بهرنی سترګې بندې کړی ، بيا هم کولای شی چې جنت له روح سره وګوری او د هغه باغونه وګرځی. که فرض کړو چې ګڼ شمېر عرفان دی ، نو د هغوی تر منځ د متقابل حسادت سوال نه دی. دا د هغوی حالت په [ژوند] کې دی. له دې څخه دا نتيجه اخيستل کېدای شی چې کله په آخرت کې پرده پورته شی او څوک د معشوق د شاهدی وياړ ولری. له دې څخه معلومه ده چې په جنت کې به د حسد په نوم هيڅ شر نه وی. له دې څخه هم معلومه ده چې هغه څوک چې د جنت اوسېدونکی دی ، حسد هم دلته نه لری ځکه چې په جنت کې نه کمبود او نه انقباض نشته او نه کوم مانع. جنت به وسيله ای برای رسيدن به عرفان خدا باشد و هيچ کس نمی تواند مانع ديگری در راه عرفان الهی شود. له دې امله ، د اجنسان د حسد اړتيا نه ده - هغوی نه په دې دنيا او نه په آخرت کې د دې کار کولو اړتيا نه لری - ځکه چې دا داسې صفت محکوم دی چې باعث کيږی انسان له أعلى المقام (*علاء علبين*) څخه د اسفال السفيلين (په درجات روحانی) کې د ټيټ پوړ (*اسفال السفيلين*) سقوط وکړی.

له دې تفصيلاتو څخه هم ثابته ده چې حسد په هغو اهدافو پورې اړه لری چې محدود دی - که څوک يې ترلاسه کړی نو بل ترې بې برخې کيږی. له دې امله تاسو وينئ چې خلک د آسمان له زينت څخه په خوند اخيستو کې له يو بل سره حسد نه کوی ، بلکې په باغونو کې په چکر وهلو کې يو له بل سره حسد کوی ، که څه هم باغونه د دې پراخې ځمکې يوه کوچنۍ برخه ده ، او ځمکه په خپل ټول پراخوالی د اسمان په پرتله ډېره ناڅه او ټيټه ده. څرنګه چې آسمان دومره پراخ دی چې

که د نړۍ ټول خلک په یوه وخت کې ورته وګوری ، نو دا به د هر چا لپاره بسنه وکړی ، او هر څوک کولای شی د خپل مشاهدې د ځواک له مخې ترې خوند واخلی.

که تاسو حقیقی باطنی بصیرت *لرئ او د نفس په وړاندې مهربان او مهربان یاست ، نو باید د هغه نعمت په لټه کې واوسئ چې هیڅ زحمت او لذت نه لری او له منځه نه ځی ، او داسې لذت د الله تعالی د وجود یا وجود په نعمتونو ،* صفاتونو *او اعمالو* کې دی). إذا نه می خواهید عرفان الله الهی را بخواهید و نه می خواهید طعم آن را بچشید ، یا آرزو شما ضعیف است ، پس شما از آن معذور هستید ، زیرا طفل غیر فصح میل به سلطه و اختیار [سیاسی] ندارد - آنها فقط توسط بالغان درک و قدردانی می شوند . به همین ترتیب ، لذت [عظیم روحانی] عرفان خدا تنها توسط کسانی درک می شود که برای آنها آیه زیر نازل شده است:

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ

"اینها کسانی هستند که به دلیل خرید و فروش (یعنی تمام اشکال حفظ یا کسب معاش یا وسایل زندگی و بقا در زندگی دنیوی) از ذکر الهی منصرف نمی شوند." (قرآن، سورة 24، آیه 37)

د شدید خواهش مرحله (*شوق*) د خوند اخیستلو وروسته راځی. هغه څوک چې حتی د [عرفان خدا] نه دی څښلی ، حتی د هغه غوښتونکی به نه وی او حتی نه شی کولای چې هغه درک کړی. چنین فردی سرانجام با سایر ارواح محروم به ورطه سقوط خواهد کرد [محرومیت و زیان بی حد ناشی از بازگشت خالی دست به اصل و وطن واقعی خود بدون استفاده از فرصت ارزشمند زندگی دنیوی برای رسیدن به هدف حقیقی و در نتیجه خوشبختی ابدی و موفقیت ابدی] .

د حسادت د درملنې لپاره درمل

حسد د زړه له سترو ناروغیو څخه دی او د زړه د ناروغیو درملنه یوازې په علم او عمل ممکنه ده. د حسد د دې ناروغۍ په اړه ګټور علم دا دی چې یوه شئ چې حسد هم په دې دنیا او هم په آخرت کې مضر دی ، خو دا ضرر به یوازې هغه کس ته چې حسد کوی ، وارد کیږی او په هغه شخص [یا د خلکو یوه ډله ی] چې تاسو ورسره حسد کوئ ، هیڅ غلطی نه کیږی. نه به د هغه نړۍ له منځه لاړ شی او نه به مذهب ، بلکې داسې کس به ستاسو له حسادت څخه ګټه پورته کړی. اگر شما این را از طریق بصیرت بدانید ، نه دشمن نفس خود خواهید بود و نه دوست دشمن اصلی آن خواهید بود و قطعا از وقوع حسد جلوگیری خواهید کرد.

ضرر حسد به راه الهی: ضرر حسد در راه الهی این است که شخص به نارضایتی خدا دست پیدا می کند ، زیرا شما از توزیع نعمتهای الله بر بندگانش ناپسند می کنید و شما انگشت خود را به عدالت خدا که او در سلطه خود به وسیله حکمت پنهان خود تثبیت کرده است ، بلند می کنید . این یک جرم بزرگ است [اعتراض به توزیع الهی و حسد مردم برای آنچه که دارند] ؛ د خدای د *توحید* او ایمان په الهی ابدی حقیقتونو (*ایمان*) کې له دې څخه لوی جرم نه شی کېدای. غیر له دې ،

تاسو د مؤمن لپاره بدی آرزو کوئ په داسې حال کې چې باید تاسو د خیر هیله کړې وای. تاسو د الله تعالی د پیغمبرانو او دوستانو او اقارب څخه لرې والی اختیار کړی - دا خلک د الله (بشریت) د بندګانو سره دوستان او مخلص دی. حسد د زړه شر دی ځکه چې صداقت او نېک کارونه لکه اور خوری ، لرګی سوځوی او هغه له منځه وړی لکه شپه چې ورځ خوری.

د نړۍ ژوند ته د حسد زیان: په دې نړۍ کې د حسد زیان دا دی چې کله په هغه ځا باندې چې حسد کوئ برکت نازل شی ، په دوامداره توګه له درد سره مخ کیږی. مار ستاسو په زړه کې تاویږی (د نفرت تمثیل) کله چې هغه کس چې د حسادت هدف وی په آرامی کې لیدل کیږی، لکه څنګه چې ستاسو وینه جوش کوی او تاسو د دې نعمتونو د زوال ستراتیژۍ جوړول پیل کوی. کله چې تاسو د دې په اړه د بې وسۍ احساس کوئ ، تاسو د غم ، پښیمانی ، پښیمانی او شرم تجسم جوړیږئ - په دې ډول تاسو د خپل ځان لپاره د اندیښنو او سختیو د راتولولو څخه پرته بل څه نه کوئ په داسې حال کې چې هغه ځا ته چې ستاسو د حسادت هدف دی هیڅ بد نه پیښیږی. فرض کنید که شما در مورد قیامت پس از مرگ ، پاسخگویی در روز قیامت ، پاداش و عذاب یقین ندارید ، حتی در آن صورت هم عقل شما را از حسد پرهیز می کند ، زیرا از طریق آن جز غم و درد قلبی چیزی به دست نمی آورید. که تاسو د آخرت د سخت عذاب په اړه یقین لرئ ، نو باید پوره هڅه وکړئ چې له آخرت څخه ځان وژغورئ. د یو هوښیار کس په اړه دا یو څه عجیبه ښکاری ، چې څوک د خدای ناخوښی پرته له کومې مادی ګټې اخلی. د حسادت څخه څه ګټه کېدای شی؟ یوازې برعکس د زیان ، زیان او د زړه لپاره د دوامداره عذاب او درد په شکل کې واقع کېږی – د خدای لاره او دنیا دواړه تباهیږی او سړی خالی لاس پاتې کېږی. هغه ځا ته چې حسادت کوئ یو نظر واچوئ او د هغه حالت ته وګورئ! آیا ستاسو حسادت داسې یو کس ته کوم زیان رسوی؟ که فکر وکړئ ، ځواب به منفی ترلاسه کړئ. نه د ځا دنیوی ژوند (*دنیا*) به زیانمن شی او نه به د خدای (دین) لاره ځکه چې هغه نعمتونه چې انسان یې لری ، ستاسو د حسد له امله به نه سست شی ، بلکې هغه به تر هغه وخته پورې پاتې شی چې الله تعالی ورته مقدر کړی. خدای فرمایی :

وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُۥ بِمِقْدَارٍ

"هر څه د خدای له خوا په یوه اندازه ویشل او ټاکل شوی دی." (قرآن، ۱۳ سوریه، ۸ آیه)

یو پیغمبر خدای ته د یوې ملکې په اړه زاری وکړه چې په ظلم سره په یوه ملت حکومت کاوه. هغه ته وحی شو ، "په هغه څه کې چې الهی له ازل څخه ټاکل شوی دی ، د بدلون هیڅ امکان نشته ، او هغه به یقیناً هر هغه لوړوالی او برکتونه چې د هغې لپاره مقدر دی ، ترلاسه کړی. صبر وکړئ ، چې دا دوره چې د هغې لپاره مقدر شوې ده ، تېر شی [چې د دې عصر څخه وروسته یو نوی عصر طلوع شی ، چې ستاسو لپاره د ښو وختونو بشارت وی ، د صبر او استقامت لپاره ثواب]". له دې مثال څخه معلومیږی چې نعمت له حسد سره نه تلاشی او هغه کس چې ستاسو د حسد هدف دی ، هیڅ زیان نه دی ، او که فکر کوئ چې نعمت د حسد له امله له منځه ځی ، نو دا د جهالت لوړوالی دی او د نفس سره دښمنی ده. که ستا خواهش وی چې ستا د حسد له امله د ټولو مخلوقاتو نعمتونه له منځه لاړ شی او ستا خپل نعمتونه د نورو د حسد له امله له منځه نه ځی ، نو بیا دا خواهش هم محض جهالت دی. دا ځکه چې تاسو کوم تخصص نلرئ چې له امله یې تاسو پر نورو ترجیح ورکوئ. دا دومره لوی الهی نعمت دی چې حسد د ځا نعمت له منځه نه وړی. تاسو باید د دې لوی نعمت په اړه د خدای شکر وباسئ خو افسوس چې تاسو د خپلو اعمالو له لارې یې قدر نه کوئ.

تر کومه ځایه چې ستاسو د حسد ښکار وی ، د ګټې خبره ډېره روښانه ده چې سړی په دې دنیا او آخرت کې ګټه تر لاسه کوی. د خدای په لاره یا دین کې ګټه دا ده چې څوک چې د حسد ښکار وی ستاسو له امله مظلوم شی ، په تېره بیا په داسې وخت کې چې حسد مو له زړه څخه تر ژبې پورې راووځی او یا ستاسو د کوم عمل له لارې ښکاره شی ، مثلاً کله چې غیبت کوئ ، د خپل کرامت ګوته پورته کړئ. لعنت یا وهل (زیان) یو. دا ټول هغه نعمتونه دی چې تاسو یې هغه کس ته وړاندې کوئ چې ستاسو د حسد ښکار دی ، یعنې تاسو خپل نیک کارونه داسې شخص ته تر هغه حده پورې سپارئ چې په قیامت کې وګوری نو په حساب کې به تاسو ته جز پښیمانی او محرومیت نور څه نه پاتې کیږی - هلته به له نعمتونو څخه محروم شئ لکه څنګه چې په دنیا کې وئ. شما آرزوی سقوط نعمت های او را داشتید ، اما آنها دست نخورده باقی ماندند. برسېره پردې، یو کس ستاسو د ښو اعمالو برکتونه تر لاسه کوی او د ښو اعمالو حساب ته لیږدول کیږی - دا کس به برکت ترلاسه کړی او تاسو به بدبختی ترلاسه کړئ. د دې ترڅنګ ، تا د بشریت دښمن شیطان ته د خوشحالی موقع ورکړه. این به این دلیل است که شیطان می ترسد که شما شروع به محبت با مردم کنید که شما آنها را دشمنان خود می دانید - کسانی که دارای صفات علم ، ترس ، تقوا و خوف من الله هستند - تا شما در جزا الهی آنها سهمی دریافت کنید [برای این صفات شریفة]. شیطان غواړی چې لکه څنګه چې تاسو له ښېګنې څخه بې برخې یاست ، تاسو هم د ښېګنې له مینې څخه بې برخې شئ. یو صحرایی عرب له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل: "ای رسول الله! یو سړی د صالحانو له ډلې سره مینه لری ، که څه هم هغه د هغوی په منځ کې نه وی ". هغه ځواب ورکړ:

المرء مع من احب

"یو به د هغه کس [یا د خلکو ګروپ] سره وی چې مینه ورسره لری". (دا روایت په کې نقل شوی دی.د حدیث ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

حسادت په خپل ذات کې یوه ګناه ده. باید به چیزهایی که از آن ایجاد می شود نگاه کرد ، مانند اختلاف نظر ، رد کردن حقیقت ، و آزادی استفاده از ابتذال زبان و دست برای انتقام گرفتن از دشمن . دا هغه ناروغی ده چې د پخوانیو ملتونو د تباهی سبب شو.

د حسادت د پوهې پر بنسټ علاج دا دی چې یو کس د حسد د مقصد خلاف عمل وکړی، که هغه څه وی یا عمل. له دې امله ، که حسادت څوک دې ته اړ باسی چې د خپل حسد قربانی محکوم کړی ، باید هڅه وکړی چې د هغه ستاینه وکړی. که حسادت د خپل دښمن په وړاندې د غرور سبب ګرځی ، باید د دښمن په وړاندې عاجز واوسی او د اړتیا په وخت کې د بخښنې غوښتلو ته چمتو واوسی . که څوک دې ته وهڅوی چې ورکړی یا انعام ورکړی ، باید ډیر ورکړی ، حتی که مجبور شی خپل ځان مجبور کړی او زړه مجبور کړی ، ځکه چې په دې کې هیڅ عیب نه دی. کله چې څوک چې د حسد ښکار شی دا شیان ووینی ، خوشالی راوړی او مینه به پیل کړی او کله چې د داسې چا مینه وشی ، حسد هم اړ کیږی چې په بدل کې مینه وکړی. متقابل مینه به همغږی رامنځ ته کړی چې په خپل وار به حسادت له منځه یوسی. تواضع ، حمد ، ابراز خوشبختی به نعمت های دیگران ، باعث می شود که قلب مبارک به طرف آن شخص که این زحمت را می کشد و به طرف آن شخص متمایل می شود [هرچند حسد ، برای مقابله با آن در نفس خود] و مانند یک خادم می شود و شروع به برخورد با او می کند و با او حسن رفتار می کند. په سلوک کې دا فضیلت [د هغه کس له خوا چې د حسد ښکار شوی و] په حسد سره بېرته هغه کس ته راګرځی ، چې زړه یې خوښ کړی چې لومړی یې د فضیلت لپاره کوښښ کاوه ، خو وروسته دا د انسان عادت او مزاج شو (دویم فطرت چې کارونه په طبیعی توګه او بې زحمت ترسره کوی). شیطان فریب باید شما را از این راه منصرف نکند که اگر با کسی که هدف حسادت شما قرار است ، با تواضع و ستایش رفتار کنید ، پس شما را ضعیف ، پست ، منافق و وحشت زده می داند. شیطان په دې ډول غولوی چې انسانان له منځه یوسی. د

دښمن سره ښه چلند ، که هغه په طبیعي ډول وی او که په جبری توګه ترسره شی ، د دښمنی بنسټ له منځه وړی او پر ځای یې د دواړو خواوو مینه ګرځی او د حسد له درد او سزا څخه خلاص شی.

دا د حسادت درمل دی او د هغوی ګټې نه شی انکار کیدی. په هرصورت، زړونه خپل خوند تریخ پیدا کوی، مګر ترخه درمل هغه دی چې ډیر ګټور دی. څوک چې د دوا په تریخ توب صبر نه کوی ، د درملنې شیرینی نه مومی. د دې ترخې درملو تحمل به هغه وخت اسانه شی چې سړی د درملنې په علمی او عملی طریقو باندې غور وکړی او پوه شی چې د الهی احکامو منل او د الهی جزا غوښتونکی کېدل ، انسان ته د ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب په لور رهنمایی کوی. دا فکر کول چې په دنیا کې باید زما د خواهشاتو خلاف هیڅ شی نه وی او څه چې زما د خواهشاتو خلاف وی ، د نفس د عزت او کرامت خلاف دی ، محض جهالت دی. که دا فکر په زړه کې ټینګ شی ، نتیجه به یې دا وی چې د ټولو دښمنانو د مړینې غوښتونکی وی ، چې ذره ذره هم مخالفت پاتې نه شی. علاوه بر این ، می خواهد که برخلاف خواست من هیچ اتفاقی نیفتاد و همه چیز مطابق میل من واقع شود ، اگرچه این ممکن است و انسان به دشمنان حسادت می کند که ناکام می شود [که همه چیز مطابق خواسته های خود انجام شود] و نتیجه نهایی این امر تحقیر و ذلت مطلق خواهد بود. د دې سپکاوی څخه د مخنیوی دوه لارې شتون لری: لومړی هغه څه چې تاسو یې غواړئ پیښیږی، او دویم، هر څه چې پیښ شی ستاسو غوښتنه کیږی. لومړۍ طریقه د چا په کنټرول کې نه ده او په دې کې د کوښښ کولو ځای نشته ، خو روحانی هڅه به د دویمې طریقې لپاره کار وکړی. د شدید روحانی کوششونو په وسیله ممکن دی چې د انسان زړه د نیت او خواهش څخه خالی شی او خپل ځان د ارادې الهی تابع کړی. د دې [دویم] میتود ترلاسه کول د یو هوښیار او هوښیار فرد لپاره اړین دی [د درونی سکون ، سکون ، خوشالی ، ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب ترلاسه کول].

شپږم څپرکی - دنیوی ژوند ، شتمنیو او قدرت سره تعلق او د خپل ژوند هدف ګرځول

د دنیوی ژوند سره د زړه تړاو او د هغه اصلی څیز ، یا تر ټولو لوی شی او یوازینی مهم ګڼل ، د اخلاقی او اخلاقی محدودیتونو او ملاحظاتو د یوې خوا ته د مبارزې لاره برابروی ، او د هغو لپاره مبارزه کوی ، د هغو مسایلو لپاره چې په ټولیز ډول بې اهمیته او بې اهمیته دی. این روند فکری هم در سطح فردی و هم در سطح جمعی تمام ملت ها است . په فردی سطحه، دا د یو کس لید په هغه څه باندې چې د یو کس په ژوند کې ربښتینی او مهم دی تیاره کوی، د هغه په دننه او بیرونی وجود باندې شدید فشار رامینځ ته کوی. دا د موړکانو سیالی ، د محدودو منابعو لپاره سخته سیالی او یو غیر ضروری مبارزه تضمین کوی چې د افرادو ټول ژوند په بیهوده هڅو کې مصرفوی چې د یو کس تر ټولو ښه پانګه مصرفوی چې هغه وخت دی. له بلې خوا ، د دنیوی ژوند څخه ګوښه کیدل ، هر څه په صحیح نظر کې اچوی ، ذهن ، بدن ، عقل او روح د بې ځایه هڅو څخه آزاد کوی چې د انسان تر ټولو لویه سرمایه مصرفوی ، چې د ژوند محدود وخت دی. د دنیوی ژوند سره د تړاو څخه جلا کیدل داخلی آرامی، آرامی، د ځان سره سوله او د ټولو انسانانو سره سوله ته وده ورکوی. یو *صوفی* حکیم ویلی دی، "کله چې زه نړۍ او دنیوی ژوند ته لوی فکر کوم ، زه احساس کوم چې زه په کاینات کې یوازې یو اټوم یم. خو کله چې زه د نړۍ ژوند وړوکی ګڼم ، نو زه پوه شوم چې نړۍ په کاینات کې یو اټوم دی ، او زه د دې کاینات مالک یم!" دا جلا یو ازادی ورکونکی ځواک دی چې انسان د شعور لوړې کچې ته سوق ورکوی چې په دننه او بهر کې سکون رامنځ ته کوی. سړی زده کوی چې د بخل پر ځای شریک شی، د غفلت په مقابل کې پاملرنه وکړی، او د ځان غوښتنې په مقابل کې بې غرضی. غزالی د دنیوی ژوند سره د تعلق لاملونه ، د هغه له امله رامنځته شوی زیانونه او د دې ناروغۍ درملنه چې ذهن ، بدن ، عقل او روح آزاد کوی او د شعور لوړې کچې ته تعقیب کوی ، تشریح کوی. کتاب ششم غزالی در جلد سوم یا ربع *شاهکار* او "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیای علم الهی " ، به این موضوع می پردازد و برای آن راه حل تجویز می کند. مطالب این کتاب غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

دنیاپرستی د خدای دښمن ، د خدای د دوستانو دښمن او همدارنګه د خدای د منکرانو او مخالفینو دښمن دی. دا د خدای دښمن دی ځکه چې د خدای بندانو ته اجازه نه ورکوی چې د حق او صحیح لارښوونې په لاره ګامونه واخلی. دا د خدای د دوستانو او نږدې ملګرو دښمن دی (عرفان او مقدسین) لکه څنګه چې د هغوی په وړاندې ښکاره کیږی او هڅه کوی چې هغوی د ژوند او ښکلا څخه ډک وی ، نو دوی د فریب په جال کې راګیر شی. د دې لپاره چې د هغه له دام څخه خلاص شی، دوی باید د صبر ترخه ځاځکی وڅښی. دشمنی آن با منکری ومخالفان الله الهی این است که آنها را در تور فریب خود گرفتار کرده است و دوستی می کند ، و چراگاه های شنه را نشان می دهد تا اینکه در منقبض آن محکم شوند و وقتی به آن اطمینان پیدا کنند ، آنها را در ذلت احاطه می کند - اگر بتوانند از ذلت در این دنیا جلوگیری کنند . هغوی به نه شی کولای چې د آخرت له ذلت او شرم څخه خلاص شی. هغوی به د ابدی سعادت او د ابد له نه ختمېدونکی بریالیتوب څخه بې برخې شی ، کله چې له نړۍ څخه ووځی ، هغوی به د هغه د جدایی د درد له امله غمجن شی. کله چې هغوی ته د آخرت عذاب ورسیږی ، هغوی به د مرستې لپاره پښیمانی فریادونه کوی ، خو نړۍ (په دې کتاب کې "جهان"

په خپله د "جهان" معنی نه ده ، بلکې دا د دنیایتوب یا دنیوی اړیکو ته اشاره کوی ؛ د بحث لپاره باید دا په ذهن کې وساتل شی) به د هغوی د ژغورنې لپاره نه راځی.

کله چې د نړۍ د شرارت او مصیبتونو حالت داسې وی چې نه د خدای دوست دی او نه د الله ملګری (عرفان ، مقدسین او د الله مقرب) ، تر ټولو حیرانوونکی خبره دا ده چې هغه حتی د الله د دښمنانو دوست هم نه دی ، نو لازمه ده چې موږ د هغه له حقیقت څخه واقف شو او د هغه د خلقت حکمت پیدا کړو. که څه هم د خالق او مخلوقاتو دښمن دی. بیا باید وګورو چې دا څنګه غولوی او د شر د خپرولو لپاره څه طریقې کاروی (اضطراب ، ګډوډۍ او ګډوډۍ) ځکه تر څو چې موږ د شر د ننوتلو له نقطو څخه خبر نه شو ، موږ نه شو کولای چې خپل ځان له هغه څخه خوندی وساتو ، بلکې دا به د حیرانتیا خبره نه وی که موږ په هغه کې راښکیل شو. په راتلونکو بابونو کې به لومړی د دنیایتوب زیانونه له آیاتو الهی او نبوی او روایاتو څخه بیان شی او د مثالونو په وسیله د هغوی حقیقت روښانه شی ، بیا به د دنیاوی اعمالو تفصیل وړاندې شی چې ولې کله چې خلک په هغو کې ښکېل شی ، د الهی ذکر څخه غافل او غافل کېږی ، وروسته د دنیوی تعلقاتو د علاج لپاره تشریح کېږی.

قرآن په بې شمېره ځایونو کې دنیوی توب غندلی دی او حاضرینو ته امر شوی دی چې له دې څخه پرهیز وکړی او خپل ځان د خپل رب الرحمن الرحیم ته وسپاری. د پیغمبرانو د لېږلو موخه دا ده چې د الله بندان له دنیوی اړیکو څخه وګرځول شی او هغوی د آخرت په لاره ګامونه واخلی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

حب الدنیا راس کل خطیئة

"د نړۍ مینه (دنیوی تړونونه او ښکېلتیاوې) د ټولو ګناهونو ریښه ده". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګې *ابن ابی دنیا* او *بیهقی*)

ان الدنیا حلوة خضرة وان الله مستخلفکم فیها فناظر کیف تعملون ان بنی اسرائیل لما بسطت لهم الدنیا ومهدت تاهوا فی الحلیة والنساء والطیب والثیاب

"نړۍ خوږه او شنه ده ، او خدای تاسو په هغه کې خپل نائب جوړوی چې وګوری تاسو څه ډول اعمال او اعمال کوئ [دلته]. کله چې نړۍ د بنی اسرائیل لپاره پراخه شوه ، هغوی د ګاڼو ، ښځو ، عطرو او جامو سره حیران شول ". (دا روایت په کې نقل شوی دی*مجموعات حدیثی ترمذی* و *ابن ماجه* از ابو سعید الخدری رضی الله عنه. په دې روایت کې هغه برخه نه وه چې ابن *ابی الدنیا* د حسن رضی الله عنه عنه روایت کړې وه

حضرت عیسی علیه السلام فرمایید: «دنیا را مالک خود مه سازد ، بلکه شما را غلام خواهد ساخت. خپله خزانه د امانت په توګه د هغه چا سره وساتئ چې هغه ضایع نه کړی او ساتنه یې وکړی. د دنیوی خزانو خاوند هر وخت له غلا څخه ویره لری. څوک چې د خدای په نزد کې خزانې لری ، له هیڅ ډول څخه نه وېرېږی". یو ځل یې وویل: "ای شاګردانو! ما ستا لپاره نړۍ وارونه کړه. زما وروسته یې مه پورته کوئ. د نړۍ له شرونو څخه ده چې انسان د دې دنیا په خاطر د خدای نافرمانی کوی ، که څه هم تر هغه وخته چې انسان له دنیا څخه نه ځی ، آخرت نه ترلاسه کوی. که آخرت غواړې ، نو داسې ژوند وکړه چې ګواکې دنیا یوازې یوه لاره ده او په هغه کې ژوند مه کوه او یوه شئ چې د هرې ګناه ریښه د نړۍ مینه ده. ځینې وختونه د شهوت یوه شېبه د اوږدې مودې لپاره د غم سبب ګرځی". حضرت عیسیٰ علیه السلام هم فرمایید: "دنیا هم طالب است و هم جستجو می شود. طالب الآخرة في العالم ليتمكن من أجل أن يحصل على رزق كامل [الذي يطرح الله تعالى على كل فرد بحكم الهی] . د آخرت په لټه کې د نړۍ غوښتونکی دی تر څو چې څوک مړ شی او په غاړه یې سوار شی". په یو روایت کې راغلی دی چې حضرت سلیمان (ص) د حضرت داود (صلی الله علیه وسلم) د خپل لښکر سره د عبادت کوونکی لیدو ته تللی وو. د هغه ښی او کیڼ لوری ته ، *جنیانو* او انسانانو کتارونه جوړ کړی وو

او مرغان یې له سر څخه سیوری کاوه. عبادت کوونکی وویل: "ای د داود زویه! الله تعالی تاسو ته یو لوی سلطنت درکړی دی". حضرت سلیمان (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمای: "د یوه مومن له افعال څخه د تسبیح د الهی ذکر ښه دی له ټولې نړۍ چې د داود زوی ته ورکړل شوی دی. دا ځکه چې هغه څه چې د داود زوی لری ، به پای ته ورسېږی په داسې حال کې چې یاد الهی به [د تل لپاره] ". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

الهاكم التكاثر يقول ابن آدم مالي مالي وهل لک من مالک الاما اكلت فافنيت اولبست فابليت او تصدقت فابقيت

"حرص افراط شما را در غفلت و غفلت [از خدا] نگه داشته است. د آدم زوی وایی: زما شتمنی! مال من ، وإن كان ما يخصك لك شما هو ما خورده أو زاړه مو عليه بپوشيده أو صدقه عليه ". (دا روایت په کې نقل شوی دیجامع حدیث *صحیح مسلم* عن عبد الله بن الشخیر رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم فرمایید:

الدنیا دار من لا دار له، ومال من لا مال له ولها يجمع من لا عقل له، وعليها يعادى من لا علم له، وعليها يحسد من لا فقه له ولها يسعى من لا يقين له

"نړۍ د هغه چا کور دی چې کور نه لری. مالکیت مادی کسی که هیچ مالکیت ندارد [از فضیلت روحانی]. څوک چې دنیا راټولوی هغه څوک دی چې عقل نه لری ، او د هغه څه په اړه چې څوک یې نه دی علم ، جنګ کوی ، او د هغه چا سره حسد کوی چې عقل نه لری ، او د هغه لپاره هڅې کوی ځکه چې یقین نه لری". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیث *مسند احمد* عن عایشه رضی الله عنها)

یو پیغمبری روایت وایی:

من اصبح والدنيا اكبر همه فليس من الله فى شئ والزم الله قلبه اربع خصال هما لا ينقطع عنه ابدا وشغلا لا يتفرغ منه ابدا وفقرا لا يبلغ غناه ابدا واملا لا يبلغ منتهاه ابدا

"کسی که حالته [باطنی] به گونه ای باشد که جهان (آرزوها و اهداف مادی دنیوی) بزرگترین هدف [در زندگی] ، چنین شخص از تقوا فاسد می شود و الله برای قلب چنین شخص چهار صفات لازم می سازد: غم که هرگز از هم جدا نمی شود ، مشغولیت مداوم [در فعالیت های دنیوی] که اجازه نمی دهد هیچ مهلت ، فقر (احساس عدم وجود کافی) که هرگز به ثروت نمی رسد [تا حدی که انسان به کافی بودن راضی می شود] ، او اوږدې هیلې چې هیڅکله نه پوره کیږی". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث جامع *طبرانی اوسط* عن ابوذر رضی الله عنه وابن *أبی الدنیا* عن انس بن مالک رضی الله عنه

حضرت عیسیٰ بن مریم (صلی الله علیه وسلم) فرمائی: "د حیرانتیا خبره دا ده چې د دې دنیا له دې دنیا څخه یو کس چې په دې دنیا کې فریب وخوری ، حتی په داسې حال کې چې د مرګ په یقین کې دی او مړ شی او هر څه یې پریږدی ، دنیا سړی ذلیل کوی ، خو سړی یې بې باوره دی او توکل پرې کوی. لویه بدبختی د هغو کسانو لپاره ده چې فریب خوری، هغه څوک چې دنیا ورته هغه څه ښیې چې دوی یې نه خوښوی او هغوی له خپلو محبوبو څیزونو څخه جلا کوی. افسوس د هغو خلکو لپاره دی چې هدف یې نړۍ ده ، چې اعمال یې ګناه دی ، څومره به د خپلو ګناهونو له امله خوار شی".
حضرت موسی (صلی الله علیه و آله وسلم ته وحی الهی نازل شو): "ای موسی! د ظالمانو له دې استوګنځی سره څه اړیکه لری؟ دا استوګنځی یقیناً ستاسو نه دی. هغه د خپلو افکارو او تصوراتو مرکز مه جوړوئ. خپل زړه ترې لرې کړه او خپل عقل ترې لرې کړه چې دا ستا کور دی. خو که څوک په دې کور کې نېک وکړی ، نو د داسې یو کس لپاره به ښه کور وی. من همیشه مراقب ظالمان هستم تا زمانی که از مظلومان انتقام بگیرم". په یوه نبوی کې راغلی دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه بحرین ته د سفر لپاره ولېږل. کله چې بېرته راستون شو ، یو څه پیسې یې له ځانه سره راوړې (د سرو زرو او سپینو زرو د سکو په بڼه چې په هغه وخت کې رواج درلود). صحابه انصاری (د مدینې او د هغې شاوخوا اوسېدونکی) د ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه د بېرته راتګ خبر واورېدل چې هغه یو څه پیسې راوړی. هغوی ټولو د پیغمبر سره د سهار وختی په لمانځه کې برخه واخیسته. کله چې هغه له لمانځه وروسته بېرته خپل کور ته راستون شو ، هغوی د هغه په لاره کې ودرېدل. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د هغوی په لیدو خندا وکړه او ویې فرمایل:

انا اظنكم سمعتم ان ابا عبيدة قدم بشئ' قالوا اجل يا رسول الله! قال: فابشروا واملوا ما يسركم فوالله ما الفقر اخشى عليكم ولكني اخشى عليكم ان تنبسط عليكم الدنيا كما بسطت على ما كان قبلكم فتنا فسوها كما تنافسوها فتهلككم كما اهلكتهم

"فکر کوم تاسو اورېدلی وی چې ابو عبیده یو څه راوړی". صحابه ځواب ورکړل: "هو ، ای رسول الله!" وفرمایل: "تاسو ته مژده ده چې الله تعالی ستاسو سختی لرې کړی. به خدا! من نمی ترسم که شما فقیر شوید ، اما من می ترسم که جهان برای شما گسترش یابد [در این مورد که شما ثروتمند و ثروتمند شوید] همانطور که برای مردم قبل از شما بود ، و اینکه شما شروع به رقابت با یکدیگر کنید [برای منافع دنیوی] و اینکه دنیا (دنیوی) شما را هلاک کند ، همانطور که آنها را هلاک کرده است . (دا روایت په کې نقل شوی دی*حدیثی* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عمرو بدری په حواله

عیسی علیه السلام فرمایی : " هیڅوک نه شی کولای چې د سمندر په څپو باندې ودانۍ جوړې کړی. نړۍ هم د سمندر د څپو په څېر ده ، هغه خپل استوګنځی مه ګڼئ". د حضرت عیسی رضی الله علیه وسلم ځینو صحابو له هغه څخه وغوښتل چې هغوی ته داسې نصیحت وکړی چې د خدای د مینې مستحق وګرځوی. هغه ځواب ورکړ: "له دنیا سره مینه مه کوئ ، خدای به له تا سره مینه پیل کړی". ابو دردا رضی الله عنه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

لو تعلمون ما اعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا ولهانت عليكم الدنيا ولا ثرتم الاخرة

"اگر شما می دانستید که من می دانم ، شما کمتر می خندیدید و بیشتر می خندیدید و دنیا برای شما کوچک می شد و شما آخرت را ترجیح می دادید". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *های حدیثی ترمذی* و *ابن ماجه*)

بعد از آن ، ابو ذر رضی الله عنه - صحابه نبوی که مشهور به نفی دنیایی شهرت درلود ، له ځانه زیاته کړه: "لو كنت هغه څه چې زه یې پوهیږم ، نو د غرونو په لور به تلل په ژړا او ژړا ، او خپل ټول مال او مال به مې پرېښود او تښتی ، او بې له کوم ضرورت څخه به یې نه استعمالو. خو آخرت له زړونو څخه ستاسو له منځه تللی او د دنیوی اموال او اموال طمع تل موجود دی. هر څه چې تاسو ترسره کوئ ، د دنیا لپاره دی او تاسو د هغو په شان شوی یاست چې هیڅ نه پوهیږی. تاسو ځینې د ځارویو څخه بدتر یاست چې مخکې له دې چې بدی وکړی د عواقبو په اړه فکر نه کوی. څه شوی چې تاسو نه یو د بل سره مینه کوئ او نه هم اخلاص ، سره له دې چې تاسو ټول د خدای په لاره کې د ورورګلوۍ په اړیکه پورې تړلی یاست؟ ستاسو درونی شر ستاسو په اهدافو کې توپیرونه رامنځ ته کړی او ستاسو لارې یې جلا کړی دی. که تاسو ټول په صداقت باندې موافقه کړې وای ، نو تاسو ټول به یو له بل سره مینه درلوده. څه شوی چې تاسو په دنیوی مسایلو کې یو بل سره صادق یاست ، خو په آخرت کې یو بل ته مخلص نه یاست. هغه څوک چې ته یې مینه کوې ، په آخرت کې ورسره مرسته نه کوې . دا ټول د ایمان د کمزوری نښې نښانې دی. اگر شما در خیر و شر آخرت یقین داشته باشید ، همانطور که شما یقین این دنیا را دارید ، شما برای آخرت که در همه امور به شما کمک می کند ، مبارزه می کردید.

که ووایې چې له هغه څه سره چې نږدې دی ، ډېر مینه لرئ ، ځکه دنیا ستا د سترګو په وړاندې ده او آخرت له سترګو پټ دی ، هغه څه چې حاضر دی مینه یې دی او هغه څه چې نه دی ، مینه یې نه ده ، ځواب یې دا دی چې موږ وینو چې ته هغه دنیوی ځیزونه چې موجود دی د هغو شیانو په خاطر چې تر اوسه نه دی راغلی پرېږدی . تاسو سخت کار کوئ او هغه شیان چې ستاسو په مخ کې نه دی ، خو د امید یوه رڼا شته چې تاسو به یې ترلاسه کړئ ، د هغوی لپاره تاسو ډول ډول سختی او اندیښنی تحمل کوئ. تاسو ښه خلک نه یاست ځکه چې تاسو په دې باور نلرئ چې د ایمان کمال څه دی.
إذا شك في الشريعة الهى التي حضرت محمد صلى الله عليه وسلم نازل عنها ، فأزق نزد ما ، ما به شما ووايو ، و با نور ایمان ، ما به شما حقایق [روحانی] را نشان خواهیم داد که قلب های شما را راضی می کند. به الله قسم ، شما اهل عقل معیوب نیستید ، بنابراین ما شما را مستثنی می دانیم . په دنیوی مسایلو کې ، ستاسو نظر ټینګ دی او که تاسو د نړۍ لړه برخه ترلاسه کړئ ، ستاسو خوشالی حد نه پیژنی. کله چې د نړۍ څخه کوچنی شی ورک شی ، ستاسو د غم حالت د لیدلو وړ دی - ستاسو څېرې ستاسو د زړونو انعکاس ګرځی او ژبې ستاسو په زړونو کې څه ځرګندوی. تاسو دې ته سختی وایاست. په تاسو کې ګڼ شمېر شته چې له دین سره یې خدای پامانی کړې ده ، خو نه ستاسو زړه پښیمانه دی او نه ستاسو له څېرې ښکاره کېږی. [ستاسو په زړونو کې] یو عجیبه حساسیت شتون لری. داسې ښکاری چې خدای له تاسو څخه ناراضه دی. کله چې تاسو یو بل سره مخامخ کیږئ ، تاسو خپل ځان مجبوره کوئ چې خوښی څرګند کړئ یوازې د دې وېرې له امله چې که تاسو بې ادبه یاست ، مقابل کس به له تاسو سره هم همداسې چلند وکړی. تاسو د خپل مرګ (د ژوند پای) هېر کوئ. آرزو لرم چې الله تعالی ما ته له تاسو څخه آسانتیاوې راکړی (ما له تاسو څخه جدا کړی) او په عوض کې ما سره د هغو کسانو سره یوځای شی چې زه یې د لقاء په هیله (یعنی محمد صلی الله علیه وسلم ، صحابه شریف او مخلصین الله تعالی په قدمونو کې) . که نن ژوندی وای ، دا شیان به یې له تا نه وای منلی. که تاسو په خپل ځان کې کوم ښه عنصر لرئ ، نو ما هر څه په وضاحت سره تشریح کړی دی. که تاسو غواړئ چې دا کار د خدای سره وکړئ ، نو د هغه طریقه سخته نه ده. زه د خپل ځان او خپل ځان لپاره د خدای مرسته او مرسته غواړم".

حضرت عیسی علیه السلام خپلو شاګردانو ته فرمای: "په وړوکی دنیا قناعت وکړئ او خپل دین په خوندی وساتئ ، لکه څنګه چې د نړۍ خلک د نړۍ له امنیت سره د لږ دین سره مبارزه کوی". حضرت علی رضی الله عنه قال: "من غرس في باطنه شش صفات، لم يترك كسر في الحصول على الفردوس وحفظ نفسه من الجهنم: الصفة الأولى هي أن يطيع الله بعد أن يعرفه. دویم دا چې د شیطان له پېژندنې وروسته نافرمانی وکړی ، دریم دا چې د حق له پېژندنې وروسته یې پیروی وکړی ، څلورم دا چې د باطل څخه یې پرهیز وکړی ، پنځم دا چې د دنیا له پېژندنې وروسته یې انکار کړی ، او شپږم دا چې د آخرت په لټه کې وی . لقمان (صلی الله علیه و آله وسلم - حکیم در زمان حضرت داود (صلی الله علیه و آله وسلم) ، حکیم ، فرزند خود را نصیحت می کرد ، گفت: "ای زویه! جهان مانند یک دریای عمیق است که بسیاری از مردم در آن غرق شده اند. په هغه کې د خدای په کشتۍ کې سفر وکړئ ، ایمان خپل سفر ملګری وګرځوئ ، په خدای توکل وکړئ لکه خپل بادبان ، شاید تاسو خپل ځان له غرق کېدو څخه وژغورئ ، که نه نو زه ستاسو د بقا بله لاره نه وینم". ابو سلیمان دارانی رحمه الله وایی : "من يبحث عن الدنيا بحب ، ولا يحصل حسب رغبته ، ومن طالب الآخرة بعشق ، فإنه يحقق أكثر من المقصود وخواهش - نه انتها لها ولا حد ". عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وایی : " هر انسان مېلمه ، وکل مال مادی او مال ، امانت دی . مهمان به ځی او الامانت به صاحبه [الله الذي وارث هذه الأرض وكل ما في آن وخارجها]". د ابراهیم بن ادهم رحمه الله څخه د هغه حالت وپوښتل شو چې هغه په دې دوه شعرونو کې ځواب ورکړ:

نرقع دنیانا بتمزیق دیننا فلا دیننا یبقی ولا ما نرقع
فطوبی لعبد آثر الله ربه وجاد بدنیاه لما یتوقع

"موږ د خدای (دین یا ایمان) ته خپله لاره تباه کوو ترڅو خپله نړۍ جوړه کړو خو نه لاره (ایمان) پاتې کېږی او نه هم جهان. بشارت د هغو بندانو لپاره دی چې د رب په لاره یې غوره کړی او خپل ژوند یې د آخرت په خاطر قربان کړی دی".

عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمای: "الله تعالی جهان را به سه قسمت تقسیم کرده است ، یک جزء للمؤمن ، والآخر للمنافق ، والآخر للكافرين. مؤمن من هذا الدنيا توكل (رزق) لطريق الآخرة ، منافق توجه را به زینت ظاهری [این جهان] و کافر به موفقیت دنیوی [از لحاظ مادی دستاورد ، قدرت ، اعتبار و رفاه] می رسد .

حسن بصری رحمه الله (رحمه الله) كتب [خط] إلى [خليفه] عمر بن عبدالعزيز رحمه الله فرمودند: "دنیا مقصد في السفر [إلى الخلل] وليس مكان للإقامة [دائما] . حضرت آدم علیه السلام د عذاب په توګه نړۍ ته رالېږل شوی دی څکه چې ځان ترې وژغورئ. ای امیرالمؤمنان! رها کردن آن (یعنی دنیوی با تمام دام ها) همان رزق آخرت و گذراندن زندگی در آن با کمتر و ترک نیازهای غیر ضروری همان ثروت است. دا هر لحظه هر وخت وژنی . څوک چې یې درناوی کوی ، د هغې له امله خوار کیږی. څوک چې یې راټولوی ، په وسیله یې محتاج کېږی. دا د هغه زهر په څېر دی چې په ناپوهۍ سره خوړل کېږی او د مرګ په غېږ کې د انسان سبب کېږی. خپل ژوند په دې نړۍ کې د هغه چا په څېر تېر کړئ چې د ټپونو درملنه کوی. په بل عبارت ، ټول احتیاطی تدابیر او مخنیوی چې د درملنې په وخت کې د ناروغ لپاره اړین دی ، په پام کې ونیسئ څکه چې بې احتیاطی ممکن د ناروغۍ د شدت لامل شی. ناروغ باید هڅه وکړی چې د دوا ترخی او شدت وزغمی ، تر څو د ناروغۍ د اوږدېدو مخه ونیول شی. خپل ځان له دې بې پایداره، بې وفایی، مکار او غولوونکی نړۍ څخه وساتئ. فریب یې په خپل زینت کې پټ کړی دی. دا خلک د خپل ښکلا په جال کې راګیر کوی او په هغوی کې د هغې د ترلاسه کولو هیله پیدا کوی، بیا عاشقان یې په خپل آشفتګی او سختیو کې ښکار کیږی چې دوی شعور له لاسه ورکوی او په بشپړه توګه د هغه سره تعلق پیدا کوی، پرته له دې چې د خپل وروستی هدف پروا وکړی. دا د یوې ناوې په څېر ده چې ښکلا یې منظرې خیره کوی ، زړونه یې د لیدلو په تمه وی ، او د هغې د کتلو په تمه وی ، خو دا د

خپلو عاشقانو لپاره د وروستي پای پیغام رسالت دی. څوک چې خپل نړدیوالی ومومی ، تباهی د انسان تقدیر ګرځی. افسوس! اکنون مردم نه از گذشته درس می گیرند و نه از حال. هغه څوک چې خدای پېژنی د نړۍ په اړه هیڅ نصیحت ته هم پام نه کوی. بسیاری از عاشقان الهی هستند که وقتی بخشی از آن را بدست آورند مغرور می شوند و به جهنم می رسند ، و آخرت را فراموش می کنند و چنان غرق می شوند که نمی توانند از خطا فرار کنند. کله چې دوی هوش ته راګرځی نو د شرم احساس کوی او پښیمانی زړه راکاږی خو دا د مرګ وخت دی - له یوې خوا یو د مرګ له شدت سره مخامخ دی او له بلې خوا د شرم او پښیمانی درد زغمی. انسان که به دنیا متمایل است ، نه می تواند به هدف خود برسد و نه نفس را از هیچ مشقت تسلی دهد و بدون هیچ تدارک و تیاری به وطن نهایی می رسد. ای امیرالمؤمنان! خپل ځان له دې څخه وساتئ. کله چې تاسو په زیاتیدونکی توګه له دې څخه خوشحاله یاست، ډېر محتاط اوسئ ځکه کله چې دنیوی خلک له ځینو خوشالیو څخه راضی شی، دوی په سختی کې راګیر کوی. څوک چې په هغې کې خوشحاله پاتې کېږی ، تېر ایستل کېږی. څوک چې نن ګټه پورته کوی سبا به زیان زغمی. وسعت زندگی دنیوی مصیبت است و زنده گی در آن با نابودی ختم می شود. هر خوشبختی یې له غم څخه ډکه ده. څوک چې له دې څخه لرې شی ، بیا نه برمی ګرځی. څوک چې په هغه کې ژوند کوی ، نه پوهیږی چې وروسته به څه پېښ شی ، نو کېدای شی انتظار یې وکړی. انسان دلته د اوسیدو په وخت کې په دوو خطرونو کې راچاپېره وی - یو خطر دا دی چې برکتونه به لاړ شی ، او دوهم خطر د سختی دی. فرض کنید که اگر خداوند ما را از مضرات جهان آگاه نمی کرد و اگر خدا واقعیت را با مثال ها آشکار نمی کرد ، [شرایط که با آن روبرو می شویم] کافی است تا یک شخص غافل را از خواب بیدار کند. خو خدای مونږ بې له کوم مرسته نه پرېښودو بلکې هغوی ته یې نصیحت کوونکی واستول. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته د نړۍ د خزانو کیلی ورکړل شوه. اگر او آنها را قبول کرده بود ، رتبه او کم نمی شد اما او [با این حال] از پذیرش آنها امتناع ورزید ". (این روایت با این نامه و پاسخ آن از حسن بصری رحمه الله نقل شده است : *ابن ابی الدنی)*

د نړۍ د زیانونو څخه ساتنه وروسته له دې چې په کې ښکیل شو

د دنیاوالی له زیانونو څخه ساتنه په هغه کې غوټه کېدل نه یوازې ستونزمن دی بلکې ناممکنه ده. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

انما مثل صاحب الدنیا کالماشی فی الماء هل یستطیع الذی یمشی فی الماء ان لا تبتل قدماه

"د دې نړۍ د انسان تمثیل د هغه کس په څېر دی چې په اوبو کې ګرځی. آیا دا ممکنه ده چې یو څوک چې په اوبو کې ګرځی پښې لوند نه کړی؟" (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث* مجموعات *ابن ابی الدنیا* و *بیهقی* عن انس رضی الله عنه.

د دې حدیث په رڼا کې د هغو کسانو جهل څرګند کیږی چې وایی: "زمونږ بدن په لذتونو دنیوی کې غرق دی خو زمونږ زړونه نه لری، ځکه چې زمونږ زړونه له بدن سره هیڅ اړیکه نه لری". دا شیطانی فریب دی ځکه که دوی له دې خوندونو څخه لرې شی ، نو له هغو څخه په بیلتون کې غمجن کیږی. که دغه لذتونه د هغوی له زړونو سره هېڅ اړیکه نه لری ، نو د دې غم معنی څه ده؟ لکه څنګه چې په اوبو کې د ګرځېدو معنی دا ده چې پښې به ضرور لوند شی ، همداسې د دنیاوی لذتونو معنی دا ده چې زړه به حتما متاثره شی او د دغو لذتونو د آلودګی اثر به یقیناً زړه ته ورسیږی. بلکې که زړه د دې دنیا په اړه ذره ذره هم فکر وکړی ، بیا هم انسان به د الهی عبادت له شیرینی څخه محروم شی.

عیسی علیه السلام فرمائی: "زه تاسو ته حق وایم چې لکه څنګه چې ناروغ له ډوډۍ خوند نه اخلی ، همداسې دنیوی انسان د عبادت شیرینی نه مزه کوی. دا هم په ریښتیا تاسو ته وایم ، لکه هغه آس چې نور نه سپور وی ، سرکښ شی او مزاج یې خراب شی ، همداسې د انسان زړه هم داسې دی - که د مرګ په یاد او د عبادت د سختۍ په یاد نرم نه شی ، په هغه کې سختی او سختی پیدا کیږی. دا هم ریښتیا ده تر څو چې لوښی له لوند څخه جلا او وچ شوی نه وی ، د شاتو د ذخیره کولو توان نه لری ، همداسې زړونه له حکمت او عرفان څخه ډک وی تر څو چې له شهوت څخه جلا نه شی او په حرص او په لذتونو سخت نه شی".

مثل الغفل في الدنيا و غفلت في الآخرة: مثل غفلت سکان العالم نسبت به آخرت ، از یک گروه از مردم است که در یک کشتی سفر می کنند و به جزیره دور افتاده می رسند و کپتان کشتی به آنها می گوید که برای پوره کردن نیازها پیاده شوند. سره له دې دوی ته خبر ورکول کیږی چې تر هغه وخته چې خطرناک ځای دی په هغه ځای کې پاتې کیدل مناسب نه دی او که بیړه ونه کړی نو کښتۍ به د خپل منزل په لور حرکت وکړی. اوس خلک په جزیره کې ښکته کیږی او تیت او پرک کیږی. ځینې یې د خپلو اړتیاوو د پوره کولو وروسته سمدستی بیرته کښتۍ ته راستنیږی او په کشتۍ کې پراخ، مناسب او مطلوب ځایونه پیدا کوی. ځینې خلک په ټاپو کې پاتې کیږی. هغوی د ښکلو منظرو، زړه راښکونکی ګلونه، ښکلې باغونو، د مرغانو ښکلې سندرې ، قیمتی ډبرې او منرالونه چې په ټاپو پورې اړه لری جذب شوی دی. په هرصورت، د کښتۍ د سفر ویره دوی ته اجازه نه ورکوی چې هلته د ډیر وخت لپاره پاتې شی. په ناخوښی سره ، دوی بیرته کښتۍ ته راستنیږی ، په هرحال ، په کشتۍ کې ښه ځایونه مخکې له مخکې نیول شوی دی او دوی تنګ ځایونه پیدا کوی چې دوی بله چاره نه لری مګر د نیولو لپاره. ځینې خلک بیرته راستانه شول. با این حال ، آنها قیمتی کانی ، گلان زیبا و میوه های خوشایند جزیره را آنقدر دوست داشتند که بدون آنها نمی توانستند برگردند. دوی ځینې دا شیان راټول کړل او له ځانه سره یې راوړل. په کښتۍ کې ځای لا له وړاندې تنګ و او هغه شیان چې دوی له ځانه سره راوړل ، ځای نه شوای کېدای. دوی مجبور شول چې په کشتۍ کې په پاتې تنګ ځایونو کې کښېنی او خپل راټول شوی شیان یې پر سر اینبی وو. دوی په خپلو زړونو کې د شرم احساس کاوه چې دوی بې ځایه دا شیان له ځانه سره راوړل. بعضی از مردم [از میان مسافران] چشمان خود را خیره کرده بودند و قلب ها شیفته و مجذوب منظره های رنگارنگ و جواهرات قبلی جزیره شده بودند ، که آنها کشتی را کاملا فراموش کردند و آنقدر عمیق در جزیره رفتند که حتی صدای کاپیتان را هم نمی توانستند بشنوند. هغوی د میوو په خوړلو ، د ګلونو بوی کولو او په خوندور باغونو کې دومره غرق شوی وو چې که د کپتان غږ هم دوی ته رسېدلی وای ، خو بیا هم یې نه شو اورېدلای ، یا که یې اوریدلی وای ، نو نه شی کولای چې هغې ته پام وکړی. که څه هم هغوی په زړونو کې د وحشی ځناورو په اړه وېره درلوده او پوهېدل چې په جزیره کې مصیبتونه ، اندیښنې او سختۍ کېدای شی ، اغزی چې جامې څیرې کوی ، ونې چې بدن ټپی کوی ، وحشت او وحشتناک غږونه چې زړونه به لړزوی او که بیا وغواړی بیرته راشی ، نه شی کولای . په داسې حال کې چې هغوی په دې فکرونو کې حیران وو ، هغوی د کښتۍ د خلکو غږونه واوریدل. هغوی په بیړه ځانونه له خوړو او ګانې ډک کړل او د کښتۍ په لور روان شول ، خو په هغه وخت کې ، کښتۍ خپل لنګر پورته کړی و او د حرکت لپاره ښکته شو. دا خلک په ساحل کې مایوسه او غمجن ولاړ وو او له وېرې او وحشت مړه شول. ځینو خلکو حتی د کپتان غږ هم نه شو اورېدلی، ځینې یې د ځناورو لپاره خواړه شول او ځینې یې په اندیښنې او وارخطا ګرځېدل مړه شول. ځینو په مرداب کې د ډوبیدو له امله خپل ژوند له لاسه ورکړ او ځینې یې د مارانو لخوا چیچل شول.

اوس د کښتۍ د مسافرینو حالت ته غور ونیسئ. ځینې کسان چې په جزیره کې راټول شوی شیان سره په کښتۍ کې سپاره شول ، خپل شیان یې پر سرونو ناست وو. په کشتۍ کې د ناستې لپاره کافی ځای نه و ، سربیره پر دې ، د غیر ضروری شیانو لپاره د ځای کموالی هم موجود و. سفر اوږد و. د هغو شیانو وروستی پای چې دوی راټول کړل دا وو چې ګلان مړاوی شول ، میوې خرابې شوې ، جواهرات خپل رنګونه بدل کړل ، مغزونه د خپل بوی له امله چاودنه پیل کړه ، او دا

تصور نه شو کېدای چې په دې اړه څه وکړو او څنګه دا شیان په خوندی توګه له ځانه سره یوسی. کله چې د هیڅ شی په اړه فکر نه کېده ، هغوی هر څه په سمندر کې وغورځول ، خو بوی دومره اغیز درلود چې بېرته کور ته رسیدل ستونزمن شو. کله چې دوی [بالاخره] کور ته ورسیدل ، ډیر خلک ناروغه شول. هغه کسان چې په کشتۍ کې ناوخته سوار شول ، که څه هم د ځای د نشتوالی له امله یو څه اندیښمن پاتې شول خو بیا هم روغ رمټ خپلو کورونو ته ورسیدل. هغه کسان چې په خپل وخت کښتۍ ته ورسېدل او هوسا ځایونه یې وموندل، د سفر په جریان کې آرامه پاتې شول او په خوندی توګه خپلو کورونو ته ورسیدل. این مثال از مردم دنیایی است که در لذت های گذرا غرق شده اند و چقدر تمرکز و اصل [آسمانی] خود را فراموش کرده اند. آنها نه از پایان نهایی خود آگاه هستند و نه از آنچه در راه است آگاه نیستند . څومره بد دی هغه خلک چې د مال او مادی سامانونو په راټولولو وروسته ځانونه هوښیار او هوښیار ګڼی ، که څه هم نه پوهیږی چې دا د دنیوی زینت دی او د مرګ په وخت کې به له دغو څیزونو څخه هېڅ یو هم ورسره نه وی ، بلکې د دردونو او کړاوونو سرچینه به شی. د مرګ په وړاندې ، هغه سختۍ چې د هغوی له امله رامنځته کیږی ، کم نه دی لکه څنګه چې انسان په دوامداره توګه د هغوی د لاسه ورکولو له وېرې او د هغوی د کمښت غم ، زړه دې ته اړ کوی چې ژړا وکړی پرته له هغو خلکو چې د خدای په پناه او حفاظت کې دی. ډیری خلک داسې دی.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله علیه وسلم خپلو صحابو ته وویل: "زما ، تاسو او نړۍ مثال د ځینو خلکو دی چې په صحرا کې سفر کوی. دوی دومره زیات مزل وکړ چې دوی په یاد نه درلود چې آیا دوی واټن زیات دی [د پاتې واټن څخه] یا هغه فاصله چې باید طی شی زیات دی. تدارکات آنها [برای سفر] تمام شده است ، و شجاعت آنها از بین رفته است. د هغوی د تدارکاتو او سپرلی څخه بې برخې ، هغوی په شاړه دښته کې پاتې شول او هغوی دا ډاډ درلود چې مرګ ته نږدې دی. ناڅاپه ، هغوی ولیدل چې یو سړی په ښه لباس کې دوی ته راځی په داسې حال کې چې د اوبو څاڅکی د هغه له ویښتانو څخه څاڅکی. دوی فکر کاوه چې دا سړی له حاصلخېزې سیمې څخه راغلی دی او هغه ځای یقیناً دوی ته نږدې دی. کله چې هغوی ته نږدې شو ، د هغوی د حالت په اړه یې پوښتنې وکړې. هغوی ځواب ورکړ: تاسو کولی شئ هغه کړاوونه وګورئ چې موږ یې زغمیږو. تازه راغلی سړی وویل: "که زه تا خوړو اوبو او شنو باغونو ته یوسم، ته به څه وکړې؟" هغوی ځواب ورکړ: موږ به ستا اطاعت وکړو. وفرمایل : تعهد وکړی په الله قسم وخوری چې هغه څه به وکړئ چې تاسو به یې وکړئ. هغوی په خدای قسم وخوړ چې د هغه نافرمانی به ونه کړی. د ژمنې سره سم یې هغوی د خوړو اوبو او شنو باغونو چینې ته بوتلل او یو څو ورځې ورسره پاتې شو. وروسته هغه وپوښتل: "ته د سفر د مخ په وړاندې تګ په اړه څه وای؟" هغوی وپوښتل: چیرته ځو؟ وفرمایل: "د هغو اوبو په لوری چې له دې اوبو څخه خوړه وی او د باغونو په لوری چې له دې باغونو څخه زرغون دی". ډیری خلکو ځواب ورکړ: "هغه څه چې موږ دلته موندلی دی، شاید، موږ له دې څخه زیات په بل ځای کې نه شو موندلی، او د هوساینې ژوند چې موږ دلته لرو، شاید، موږ له دې څخه زیات نه شو موندلی. همدا دلیل دی چې موږ به له تاسو سره نه ځو". ځینو خلکو ځواب ورکړ: آیا تا په خدای قسم نه دی خوړلی او وعده کړې چې د خدای نافرمانی به نه کوی؟ اوس خپله وعده پوره کړه لکه څنګه چې هغه خپله لومړنی وعده پوره کړه ، هغه به خپله بله وعده پوره کړی. ځینې خلک له هغه سره لاړل او نور پاتې شول او شاته پاتې شول. سهار ، د دښمن ځواکونو کمین جوړ کړ - هغوی ځینې ووژل او ځینې یې بندیان شول". (دا روایت په کې نقل شوی دی*احادیث* جمع ابن *ابی الدنیا* ، *احمد* ، *بزاز* و *طبرانی* د عبدالله بن عباس رضی الله عنه

انما مثلی و مثلکم و مثل الدنیا کمثل قوم سلکوا مغازة غبراء حتّٰی اذا لم یدروا ما سلکوا منها اکثر او ما بقی انفدوا الزاد و خسروا الظهر و بقوا بین ظهرا فی المفازة و لا زاد و لا حولة فایقنوا بالهلکة فبینما هم کذلک اذ خرج علیهم رجل فی حل تقطر راسه فقالوا هذا قریب عهد بریف فلما انتهی الیهم قال: یا هؤلاء فقالوا: یا هذا فقال: علام انتم فقالوا علی ما تری فقال! ادائیتم ان هدیتکم الی ماء رواء و ریاض خضر ما تعملون' قالوا الا نعصیک شیئا؟ قال: عهودکم و مواثیقکم بالله فاعطوه عهودهم و مواثیقهم بالله لا یعصونه شیئا؟ قال: فاوردهم ماء رواء و ریاضا خضرا فمکث فیهم ماشاءالله' ثم قال: یا هولاء قالوا! یا هذا قال الرحیل' قالوا! والی این؟ قال الی ماء لیس کمائکم والی ریاض لیست کریاضکم فقال اکثرهم والله ما وجدنا هذا حتّٰی ظننا ان لن نجده وما نضع بعیش خیر من هذا وقالت طائف وهم اقلهم الم تعطوا هذا الرجل عهودکم و مواثیقکم بالله ان لا تعصوه شیئا وقد صدقکم فی اول حدیثه فوالله لیصدقنکم فی آخره فراح فیمن اتبعه و تخلف بقیتهم فبدرهم عدو فاصبحوا بین اسیر و قتیل

په دې پیغمبری روایت کې د خلکو دوه ګروپونه ذکر شوی دی. یو د الهی احکامو پیرو دی او دویم یې مخالف دی. هغه سړی چې هغوی ته راځی هغه پخپله حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) دی ، دنیا هغه شاړه صحرا ده چې د کاروان خلک یې له ستړیا وروسته ځملاستل ، او هغه خواږه اوبه چینې او سرسبز باغونه د آخرت چینې او بڼونه دی.

د دنیوی لذتونو او غوښتنو او د هغوی څخه د جدایی د درد مثال : د هغو خلکو مثال دی چې دنیوی شتمنی او شتمنۍ لری ، د هغه چا مثال دی چې کور جوړوی او هغه په پراخه کچه سینګار کوی او بیا خلک کور ته د راتګ بلنه ورکوی. خلک یو په بل پسې راځی. کله چې یو کس په کور کې ېښنه کیږدی، کوربه میلمه ته د سرو زرو یو بشقاب وړاندې کاوه چې له ګلونو او عطرو ډک وی ترڅو میلمه یې بوی کړی او مخ ته ولاړ شی، بشقاب به د بل کس لپاره پریږدی. خو که مېلمه په غلطۍ سره فکر وکړی چې کوربه مېلمه ته بشقاب ډالۍ کړی دی او مېلمه اوس د هغه بشقاب خاوند دی او د زړه نښلول له بشقاب او عطرو سره پیدا کوی. کله چې بشقاب له مېلمه څخه اخیستل کیږی، مېلمه پوهیږی چې ګلان او عطرونه یوازې د خوند اخیستلو لپاره یو کس ته وړاندې شوی دی او د دې لپاره نه دی وړاندې شوی چې یو څوک یې مالک کړی. په دې ټکی کې، د میلمه درد، غم او نا امیدی د لیدلو وړ دی. دا تېروتنه ځکه رامنځته شوه چې مېلمه د کوربه له دې آدابو او دودونو څخه خبر نه و. برعکس ، یو بل مېلمه راغی ، چې د کوربه توب له دود او آداب سره بلد و ، بشقاب یې واخیست ، یو څه خوند یې واخیست ، له کوربه څخه یې مننه وکړه او په خوشالۍ او خلاص زړه یې کوربه ته بېرته ورکړ. دا د هغو کسانو حال دی چې د الله تعالی له دې لرغونی لارې څخه خبر دی چې دا دنیا یو میلمستون دی چې د مسافرینو لپاره وقف شوی دی ، ترڅو هغوی وکولای شی دلته یو لنډ توقف وکړی او له دې ځایه د خپل راتلونکی مقصد لپاره رزق راټول کړی. په بل عبارت ، لکه څنګه چې مسافر له مېلمستون څخه ګټه اخلی ، هغوی هم له دنیا څخه ګټه اخلی او هغه خپل دایمی ځای نه ګڼی او زړه یې دومره تړلی دی چې کله د جدایی وخت راشی. دا ستونزمن کیږی چې [له هغه څخه جدا شی، خداحافظی وکړئ] وځی. دا د نړۍ مثال دی، د هغه ګراوونه او زیانونه دی. موږ په دې برخه کې له خدای څخه مرسته غواړو.

واقعیت و طبیعت جهان برای یک انسان

باید یاد داشته باشیم که علم به مضرات دنیوی کافی نیست تا زمانی که معلوم شود کدام جنبه از جهان مضر است ، و از کدام جنبه جهان باید اجتناب شود ، و نباید از آن اجتناب کرد. با این احترام ، لازم است که مشخص شود که این (جنبه های مضر جهان) دشمن جویان حقیقت و دزدان راه حقیقت است . باید پوه شو چې دنیا او آخرت ستاسو د ژړه دوه حالتونه دی - هغه حالت چې نږدې دی او هغه حالت چې لرې دی. اول حالت یعنی حالت قبل از مرگ دنیا او دویم حالت یعنی حالت بعد از مرگ آخرت بلل کیږی. له دې نه معلومه ده چې د مرګ نه وړاندې هغه شیان چې د انسان د اړتیا ، خواهش او لذت سره تړلی وی د انسان دنیا ده او درې ډوله دی:

نوع اول: شامل هغه شیان دی چې په آخرت کې به درسره پاتې شی او میوه یې وروسته له مرګه تاسو ته نازل شی او دا دوه شیان علم او عمل دی. علم در اینجا به شناخت وجود خدا، صفات (صفات) و اعمال، و فرشتګان، کتاب های نازل شده الهی، پیغمبران [الهی مقرر شده] و حاکمیت آسمان و زمین اشاره دارد. اعمال هغه عبادت ته اشاره کوی چې یوازې د خدای د خوښۍ لپاره ترسره کیږی. ځینې وختونه ، یو عالم له پوهې سره دومره تړاو پیدا کوی چې هغه تر ټولو محبوب او خوند ورکوونکی شی شی. یو کس پر هغه بل لذت ته ترجیح نه ورکوی. څوک د پوهې لپاره خوړل ، څښل ، خوب کول هېر کوی. نه نکاح ځکه چې هغه لذت چې سړی یې په علم کې پیدا کوی په هغو څیزونو کې نه موندل کېږی ، خو کله چې موږ د دنیاویت محکومیت یادونه کوو ، هغه نه شمېرو بلکې هغه د آخرت له څیزونو څخه شمېرو. همدا ډول لمونځ کوونکی په عبادت کې دومره تعلق پیدا کوی او په عبادت کې دومره خوند پیدا کوی چې که څوک له عبادت څخه منع شی ، شاید دا د هغه لپاره تر ټولو بده سزا وی. یو حکیم به دعا کوله : " اې خدایه ! ماته قدرت راکړه چې دعا وکړم ، سجده وکړم او حتی په قبر کې هم سجده وکړم". هغه به دا دعا کوله ځکه چې لمونځ د هغه لپاره د [باطنی روحانی] لذت سرچینه شوه. دا ډول لذتونه هم دنیوی ګڼل کېدای شی لکه څنګه چې په دې دنیوی ژوند کې ترلاسه کېږی، خو د غندنې وړ دنیایتوب نه ګڼل کېږی. په یوه مشهوره نبوی روایت کې [د *حدیث* په ټولګو کې *نسایی* او حکیم د انس رضی الله عنه] ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم لمونځ د هغو دریو شیانو په ډله کې شمیرلی دی چې له دې دنیا سره یې مینه لرله. دا ځکه چې خوندونه احساس او مشاهده کیدلی شی، او دعاګانې هم حسی او د لیدلو وړ دی. هغه لذت چې د رکوع او سجده په حرکت کې ترلاسه کیږی هم یو دنیوی لذت دی ، خو دا د غندنې وړ نه ده ، نو ځکه موږ پرې اعتراض نه لرو.

دویم نوع: په دې کې هغه ذوق او لذتونه بلکل مخالف دی چې په آخرت کې هېڅ ګټه او عواقب نه لری ، لکه د ګناهونو څخه لذتونه اخیستل ، د روا شیانو څخه چې له ضرورت څخه زیات دی او د ضایع او تکبر په طبقه کې دی. د مثال په توګه، د سرو زرو او سپینو زرو انبار، آسونه (د ترانسپورت وسیله چې د ویاړ سرچینه هم ده)، څاروی، خدمتګاران، مانۍ، ګران بیه جامې، خوندور خواړه او داسې نور. بنده [خدا] که از آنها لذت می برد ، از دنیایی محکوم است.

دریم نوع: په هغو لذتونو کې شامل دی چې نه محض دنیوی دی او نه د آخرت پورې اړه لری. بلکې هغوی په آخرت پورې اړوند اعمالو کې مرسته کوی لکه د خپل ضرورت سره سم خواړه ، د خپل ضرورت سره سم جامې ، او په دې کې هر هغه لذت شامل دی چې انسان یې د بقا یا د روغتیا د ترلاسه کولو لپاره ترلاسه کوی چې د علم او اعمالو د ترلاسه کولو لپاره اړین دی. دا خوندونه د لومړی ډول په څېر نه دی ، بلکې له لومړی ډول سره مرسته کوی او د رسېدو وسیله ګرځی. لذا، إذا أكل ليتمكن من الاستمرار في العلم والأعمال الصالح ، فهذا العمل ليس من هذا العالم ولا يستحق أن يسمى دنيوي . خو که د خوړو چلوونکی لنډمهاله لذتونه وی ، نو دا لذت به دنیوی لذت وی او په دوهم ډول کې به شمیرل کیږی.

چیزهایی که بعد از مرگ با انسان باقی می ماند : بعد از مرگ ، فقط سه چیز در نزد بنده باقی می ماند : قلب پاک از آلودگی از دنیایی [و دنیوی الپیچیدگی ها و وابستګات که مانع از ارتفاع آن به عالم روحانی] ، تعلق و عشق به ذکر الهی ، و تطهیر و سست بودن قلب. [همه] دا د الهی ذکر او استقامت په کثرت سره ترلاسه کیږی، او د خدای مینه د عرفان له لارې ترلاسه کیږی، او عرفان د تل لپاره د تفکر له لارې ترلاسه کیږی. دا درې واړه صفتونه د انسان لپاره د مرګ وروسته د خلاصون او ابدی خوشالۍ وسیله ده.

د دنیوی خواهشاتو څخه د زړه پاکوالی نجات دی ځکه چې دا د الهی عذاب او انسان تر منځ یو خنډ دی. د خدای سره تعلق او الهی مینه د ابدی خوشالۍ کیلي دی. دا دواړه صفتونه انسان ته د الهی رؤیا او لقاء خوند ورکوي، او دا لوی بخت له مړینې وروسته ترلاسه کیږي، او دا حالت تر هغه پورې پاتې کیږي چې انسان په جنت کې د الله تعالی د رویا ترلاسه کړي. قبر به یک باغ زیبا از بهشت تبدیل می شود و چرا نباید باشد که باشنده قبر فقط یک معشوق (یعنی خدا) داشته باشد؟ کله چې داسې انسان په نړۍ کې وای ، نو له معشوق سره به مخامخ نه شو کېدای ځکه چې ځینې خنډونه موجود وو. مرګ هغه خنډونه لرې کړل او سړی د دې دنیا له زندان څخه ازاد شو - هغه دیوال چې د یو او معشوق تر منځ د خنډ په توګه ولاړ و ، لیرې شو. اوس به سړی په آخرت کې په خوشالۍ پښه کېږدي په داسې حال کې چې له ټولو زیانونو او خطرونو څخه خوندي او خوندي وي. د نړۍ غوښتونکی په قبر کې د سزا سره مخ دی او ولې باید داسې نه وي؟ د یو کس معشوق یوازې یو شی و او هغه نړۍ وه. هغه معشوق له یوه څخه واخیستل شو او د قبر دیوال د خپل محبوب او د هغه د معشوق تر منځ خنډ شو. مرګ د نابودۍ نوم نه دی ، بلکې مرګ د یو کس او د هغه د محبوب څیزونو تر منځ د بیلتون سبب ګرځي او یو کس په الهی دربار کې حاضر کیږي. له دې څخه معلومه ده چې مسافر د آخرت په لاره کې هغه څوک دی چې تل په یاد الهی او تأمل کې غرق وي ، او په هغو اعمالو ټینګ دی چې د دنیوی شهوات او خواهشاتو له منځه وړي ، او له هغو څخه لاس اخلي او دا ټول کارونه بې له صحی نه ممکن دی ، چې په خپل وار د خوراک له لارې ترلاسه کیږي. جامې او استوګنځی [د ژوند لپاره]. دستیابی به هر یک از این موارد بستگی به وسایل [دنیوی] دارد [مانند تجارت یا اشتغال] . نو څوک چې د خپل ضرورت له مخې جامه او ډوډۍ او استوګنځی ترلاسه کوي ، مستحق نه دی چې دنیوی وګڼل شی ، بلکې د داسې انسان لپاره به دنیا د آخرت لپاره یو کرهڼ وي. ولکن إذا كان هذا الشيء من أجل النفس النفسي أو من أجل الفحش ، فهو دنيوي ومحسوب في كمن علاقه مندان باللذت.

په دنیاوی لذتونو کې د افراط ډولونه : په دنیاوی لذتونو کې دوه ډوله افراط دی. کسی که عفو او مورد عذاب الهی قرار می گیرد و آن را عفو در چیزی که الهی حرام است ، می نامند. دویم ډول عفو د افراط مانع ګرځي چې افراط کوونکی د لاسته راوړنو لوړو درجو ته ورسیږي، بلکې هغوی یو کس په اوږده حساب ورکولو کې ښکیل کوي. د دې عفو نوم "حلال مسئله" دی. د عقل او باطنی بصیرت لرونکی خلک پوهیږي چې د اوږدې مودې لپاره د حساب ورکولو لپاره پاتې کیدل هم د الهی عذاب یو ډول دی [د دنیاوی ژوند په لذتونو کې غرق کیدل چې د اړتیاوو د پوره کولو ځای دی نه د خواهشاتو ، د خواهشاتو د پوره کولو ځای ابدی ژوند دی]. حتی اگر حساب و کتاب وجود نداشته باشد ، اما فقط کاهش مراتب عالی در بهشت و غم قلب در محرومیت از مراتب عالی به دلیل زودگذر و منقرض شدن و خواهشات پست نفس پایین ، این خود کمتر از عذاب نیست.

شما می توانید این حالت خود را از حالت خود در این دنیا استنباط کنید. وقتی می بینید که معاصران شما و افراد مساوی در هر زمینه موفق هستند و در هر زمینه پیش روی می آورند ، پس چقدر احساس محرومیت می کنید و چقدر دل به شما فکر می کند که شما عقب مانده اید ، حتی اگر می دانید که این مراتب و نعمت های دنیوی موقتی هستند. دوی د اندېښنو او سختیو سره ګډ شوی دی. دوی دوام او پایښت نه لری. فکر وکړئ ، که د دنیوی نعمتونو د نه ترلاسه کولو له امله دومره غمجن او غمجن یاست ، نو ستاسو حالت به څه وي ، چې معاصران مو په آخرت کې له تاسو څخه ډېر شی او له یوې سترې ابدی سعادت او ابدی بریالیتوب څخه بې برخې پاتې شئ ، چې جلال یې په الفاظو بیان نه شی ؟ د هغو پوښتنو په ځواب کې چې په آخرت کې مطرح کیږي ، ذلت ، خوف ، خطر ، سختی او انتظار شامل دی ، او دا ټول مسایل د آخرت تحقق کموي. له دې امله ، کله چې عمر بن خطاب رضی الله عنه تږی شو [او د اوبو غوښتنه یې وکړه] ، هغه ته یو سوړ او خوږ پیاله اوبه چې په شاتو مخلوط شوې وه وړاندې شوه. هغه پیاله په خپلو لاسونو کې د ډېرې مودې لپاره تاوله [پرته له دې چې یوه جرعه ترې واخلي] ، بیا یې بېرته وړاندې کوونکی ته وګرځوله او ویې ویل:

اعزلوا عني حسابها

"ما د هغه د حساب څخه لرې وساته".

نتیجه دا ده چې کمښت ، فراوانی ، جایز او حرام ټول غیر ضروری دی. یوازې هغه مقدار له دې څخه مستثنی دی چې انسان سره په پرهیزګاره وېره، احترام او د خدای په وېره کې مرسته کوي. د دنیاوی نعمتونو څخه لرې پاتې کیدل د عرفان د قوت سره تناسب لری. یو ځل چې عیسی (د خدای په درول) په دې نیت څملاست چې ویده شی او سر یې په یوه

تیره کېښود. شیطان د انسان په شکل ظاهر شو او ویې ویل: "ته د نړۍ په لور میلان کړې یې". د دې خبرې په اورېدو سره یې هغه ډېره راواخیسته او هغه یې وغورځوله [شیطان ته یې په خپلو اعمالو وښوده چې هغه حتی د نړۍ دومره اړتیا هم نه لري]. همدارنګه حضرت سلیمان علیه السلام ، سره له دې چې د ځمکې او دنیوی سلطنت کیلی یې په لاس کې درلوده ، خو په خپله به یې د اوربشو ډوډۍ خوړله او نورو ته به یې خوندور خواړه ورکول. هغه خپل نفس (*نفس*) په دې ډول مغلوب او کنټرول کړ ، که څه هم دا یو مشاق کار و ځکه چې صبر کول په داسې حال کې چې د ډوډۍ اخیستلو توان لري ، سخت مشقت او روحانی هڅه ده ، د یوه عادی انسان توان نه دی. همدا دلیل دی چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه دنیوی برکتونو څخه لرې ساتل کېده ، ځکه هغه به څو ورځې پرله پسې وږی وو. (دا روایت په داسې حال کې روایت شوی دی :حدیث د *ترمذی* او *ابن ماجه* په حواله د عبدالله بن عباس رضی الله عنه. کله ناکله به یې د لوږی د درد له امله په ګېډه کې ډبرې تړې.

د الله تعالی د انبیاء او یارانو او اقارب د پرله پسې سختیو او مصیبتونو دلیل دا دی چې هغوی به په آخرت کې تر ټولو زیاته برخه ولري او په آخرت کې به د هغوی برخه د کوم دنیوی لذت له امله نه کمیږی. دا لکه یو مهربانه پلار دی چې خپل زوی د خوندورو خوړو څخه منع کوی او هغه دې ته اړ کوی چې د خپلې ناروغۍ لپاره طبی درملنه وکړی. هغه دا کار د بخل یا سختۍ له امله نه کوی ، بلکې دا کار د خپل زوی سره د مینې او مینې له امله کوی ، ځکه چې د خپل ځان د ښېګڼې په خاطر . اوس له دې څخه څرګنده شوه چې هر هغه څه چې د خدای په خاطر وی هغه دنیا نه دی او هر هغه څه چې د خدای په خاطر نه وی هغه نړۍ (یا دنیایی) ده.

د نړۍ حقیقت او افراط چې انسانان د دې سبب ګرځی چې خپل ځان ، خالق کائنات ، او خپل هدف کله چې په هغو کې ډوب شی هېر کړی

باید پوه شی چې نړۍ د هغو شیانو نوم دی چې موجود دی او انسان ترې خوند اخلی او انسان په ښه والی کې بوخت دی. دا درې مسلې دی. کله کله داسې احساس کیږی چې له دغو دریو څیزونو څخه یو ته نړۍ ویل کیږی. خدای فرمایی :

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

"موږ په ځمکه کې ډېر شیان جوړ کړی دی ، د هغې د زینت له امله ، ترڅو خلک وازمایه چې څوک ښه کارونه کوی." (قرآن، ۱۸ سوریه، ۷ آیه)

ځمکه د بستر ، استوګنځی ، او سټیشن (موقتی استراحت ځای) دی او هر څه چې په هغه کې وی په کې جامې ، خوراک او جماع شامل دی. د ځمکې پر مخ د ټولو څیزونو څخه دا ټول په دریو ډولونو ویشل کیږی: منرالونه ، نباتات او ژوندیان. انسان له نباتاتو څخه خواړه او درمل ترلاسه کوی ، د مسو او پولادو څخه وسایل او وسایل جوړوی او یا یې د نغدو پیسو په توګه ساتی لکه د سرو زرو او سپینو زرو سکې یا ګاڼې ترې جوړیږی. ژوندی مخلوقات په دوه ډوله دی انسانان او حیوانات. حیوانات د غوښې، سپرلۍ او سینګار لپاره اړین دی. انسانان د خپلو خدمتونو لپاره اړین دی [په بې شمیره مسایلو کې د یو کس د اړتیاوو لپاره ځکه چې انسانان په هر څه کې یو له بل سره متکی دی]، ملګرتیا لکه د خاوند یا خاوند په قضیه کې، یا هدف دا دی چې په ساده توګه خپل زړه د ځان په لور متمایل کړی - په بل عبارت د شهرت آرزو. دا هغه شیان دی چې "دنیا" ورته ویل کیږی. خدای دا ټول په یو آیت کې داسې راغونډ کړی دی:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ

ٱلذَّهَبِ وَٱلۡفِضَّةِ وَٱلۡخَيۡلِ ٱلۡمُسَوَّمَةِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ وَٱلۡحَرۡثِۗ

"خلک د ښځو، زامنو، د سرو زرو او سپینو زرو ذخیره، نښه شوی اسونه، څاروی، او کرنه [د کرنیزو ځمکو او نورو مختلفو مسلکونو چې انسانان پکې ښکیل دي]، مینه خوشاله ګڼی." (قرآن، سورة 3، آیه 14)

په دې آیت کې ښځې او زامن انسانانو ته ، طلا او سپین زر د منرالونو او جواهراتو ، آسونه او څاروی حیواناتو ته او کرل نباتاتو ته اشاره کوی.

د بنده اړیکه له دنیوی څیزونو سره : بنده د دنیوی څیزونو دوه برخې لری. لومړی ساحه د زړه ده او هغه دا ده چې انسان ورسره مینه کوی ، وګټه ترې اخلی ، او خپل افکار د هغوی په ترلاسه کولو کې تر دې حده مشغول کوی چې زړه یې اسیر شی ، او بیا په دې برخه کې د زړه ټول هغه صفات چې له دنیا سره تړاو لری ، لکه استکبار ، داخلیږی. بخیل ، حسادت ، خودنمایی ، د شهرت سره مینه ، د نورو په اړه بد نظر ، تندی ، د ستاینې مینه ، لاف او برتری پیچلي ده. دې سیمې ته داخلی نړۍ ویل کیږی. دویمه ساحه بهرنۍ نړۍ بلل کیږی چې فزیکی طبیعت لری. په بل عبارت ، بدن د هغو شیانو په ښه کولو بوخت ساتل چې انسان ته د خوند اخیستلو توان ورکوی. په دې کې ټول هغه صنایعو او مسلکونو شامل دی چې خلک پکې ښکېل او بوخت وی.

د دې دوو برخو له امله - د زړه د مینې ساحه او د بدن د افراط ساحه [په مختلفو مسلکونو او صنایعو] - خلکو خپل نفس او د خپل ژوند هدف غفلت کړی او هېر کړی دی. که هغوی خپل رب وپېژنی او خپل رب وپېژنی او د نړۍ د پیدایښت په راز او حکمت پوه شی ، نو په دې پوه شی چې هغه شیان چې موږ یې نړۍ (انسانان ، معدنی ، حیوانات او نباتات) ورته ویلی دی ، د هغه غره لپاره چې تاسو پرې سپور یاست ، د خوراک په توګه پیدا شوی دی ، او د آخرت په لاره روان دی. دا د سپرلۍ غره ستاسو بدن دی او بدن نه شی کولای د خوړو، اوبو، جامو او استوګنځی پرته ژوندی پاتې شی. لکه څنګه چې یو اوښ نه شی کولای د حج لپاره په سفر کې ژوندی پاتې شی (د خدای مقدس سمبولیک کور ته زیارت چې د بشریت د ګټې اخیستنې لپاره په ځمکه ایښودل شوی دی) پرته له واښو، غلو دانو او اوبو. انسان دنیا ته له راتګ وروسته خپل نفس او د ژوند هدف له پامه غورځولی دی. دا داسې دی لکه یو حاجی چې په لاره کې په یوه ایستګاه کې تم شی ، اوښ ته په پراخه کچه ډوډۍ ورکوی ، ښه یې ساتنه کوی ، غسل یې کوی ، سینګار یې کوی ، د واښو لپاره مختلف ډولونه راټولوی ، یخې اوبه ورته برابروی ، او په دې ډول کاروان مخ ته ځی او دا اوښ بندی شاته پاتې کیږی. دا حاجی د اوښ په خدمت کې دومره بوخت دی چې نه د دې سفر د هدف په درک پاتې شو او نه دا پوهه پاتې شوه چې کله کاروان مخ په وړاندې روان وی او دا وحشت ډک ځنګل به د چا قبر شی. وحشی ځناور به نه د اوښ او نه د اوښ څخه بچ کړی. یو هوښیار حاجی یوازې د خپل هدف په نظر کې نیسی او هغه اندازه خدمت چې یو کس یې د اوښ لپاره وړاندې کوی [یوازې په هغه اندازه وی چې د اوښ د روان ساتلو لپاره لازم وی او] د همدې هدف برخه وی او د هغه هدف د ترلاسه کولو وسیله وی. څوک به د سپرلۍ غره په خدمت کې بوخت وی یوازې تر هغه حده چې د هغه ځواک پاتې وی او د دې توان ولری چې سپور وروستی منزل ته ورسوی. همداسې د عاقل مسافر حالت دی چې د آخرت په لاره روان دی. یو کس به یوازې تر هغه حده چې اړتیا وی د بدن خدمت وکړی. لکه څنګه چې یو څوک بې ځایه تشناب ته نه ځی ، همداسې بې ځایه د بدن خدمت نه کوی. زما په نظر په معده کې د ډوډۍ اچولو او له هغه ځایه د خوړو د ویستلو تر منځ توپیر نه دی. دا دواړه د بدن اړتیاوې دی. لکه څنګه چې بې ضرورته خواړه له بدن څخه نه ویستل کیږی ، همداسې باید بې ضرورته نه اچول کیږی. هغه شی چې انسان له خدای او قیامت څخه منع کوی هغه معده ده. دا ځکه چې خواړه ډیر مهم دی. د کالیو او استوګنې موضوع د معدې په پرتله دومره ستونزمنه نه ده. څوک کولای شی چې د جامو پرته په خلاص آسمان کې ژوند وکړی خو وږی او تږی پاتې نه شی.

که خلک د دې څیزونو د اړتیا لامل وپیژنی ، دوی به یوازې په اړتیا (ضروری) پیسو قانع شی. هغه خلک چې په دنیوی مصروفیتونو کې ښکېل دی ، دا کار ځکه کوی چې د نړۍ له حقیقت او حکمت سره بلد نه دی. آنها چنان در دام دنیوی گرفتار شده اند که اهداف خود را فراموش کرده اند و فقط کارهایی را که مشغول هستند به یاد دارند. اوس به د دنیوی مشغولیتونو په اړه توضیحات وړاندې شی او دا چې ولې خلک د هغوی اړتیا احساسوی او څنګه په هغو کې ښکیل کېدو سره خپل د ژوند هدف هېروی.

درې بشرى اړتیاوې: دنیوی مشغولیتونو کې ټول هغه صنایع او کارونه شامل دی چې خلک په کې بوخت وی. د دغو مشغولیتونو د ډېروالی دلیل دا دی چې انسان درې څیزونو ته اړتیا لرى: ډوډۍ ، جامې او استوګنځای. غذا برای زنده ماندن ، لباس برای از بین بردن حرارت و سرما ، و برای محافظت از گرما ، سرما ، باران و برای محافظت از همسر ، فرزندان و دارایی ها است. خدای متعال له دغو دریو څیزونو څخه داسې څه نه دی پیدا کړی چې د کوم صنعت یا مسلک سره تړاو نه لری. له بلې خوا ، دا د حیواناتو لپاره یو شان نه دی. دساری په توګه واښه خوری او پخلی ته اړ نه وی ، ګرمی او یخنی یې په بدن باندې اغیزه نه کوی ځکه کالی او استوګنځی ته اړتیا نه لری. د هغوی جامې د هغوی پوستکی او ویښتان دی ، او استوګنځی یې ځنګلونه او دښتې دی. دوی کولی شی خپل ژوند تر خلاص اسمان لاندې تېر کړی. انسان داسې نه دی ځکه چې د ژوند د اړتیاوو لپاره پنځو اساسی صنعتونو او مسلکونو ته اړتیا لری: کرهڼه، څړ، ښکار، اوبدلی او جوړونه. ودان د کور جوړولو ، اوبدلو او د جامو ، څړ د سپرلی او غوښې ترلاسه کولو لپاره ، کرهڼه او کرهڼه د خوراک لپاره ، او ښکار یعنې هغه څه ترلاسه کول چې الله تعالی یې پیدا کړی د ښکار ، معدنی ، واښه ، لرګی ، طبیعی منابع او داسې نور.

د مسلکونو تقسیم: بزګر فصلونه تولیدوی، شپون څارویو ساتنه او نسل ورکوی، یو ښکاری (یا د طبیعی منابعو پلټونکی او راټولوونکی) هغه شیان ترلاسه کوی چې په طبیعی توګه شتون لری پرته له دې چې څوک د هغوی د جوړولو لپاره څه وکړی. ډېر صنعتونه او مهارتونه شته چې په دې کې شامل دی او هر یو یې خپلو وسایلو ته اړتیا لری. دا وسایل یا د نباتاتو (لرګی) یا منرالونو (لکه اوسپنه او مس) یا د حیواناتو پوستکی څخه جوړیږی. دا په خپل وار درې صنایعو ته اړتیا لری: صنعت، اوسپنه، او چرم کار. دا ټول مسلکونه د وسایلو جوړولو سره تړاو لری. اینها مهارت ها و مشاغل اساسی هستند [و همه دیگر از این مشاغل اساسی سرچشمه می گیرند] .

د انسان پیدایښت او دله ییز وجود: انسان په داسې ډول پیدا شوی دی چې انسان یوازې ژوند نشی کولی او مجبور دی چې د خپل ډول نورو کسانو سره ډله ییز ژوند وکړی. د دې لپاره دوه دلیلونه شتون لری. یو دلیل یې دا دی چې د بشر د بقا لپاره ، انسان د نسل پرمختګ ته اړتیا لری چې په ازدواجی ژوند کې د ښځې او نر د اتحاد پرته نه شی پیښیدلی. دویم دلیل دا دی چې یو کس د دې توان نه لری چې ټول کارونه په خپله ترسره کړی. خوړل ، څښاک ، کالی اغوستل ، د ماشومانو روزنه او داسې نور کارونه ، انسان ته د نورو سره د همکارۍ اړتیا درک کوی. ماشومان د ښځې او نر تر منځ د اړیکو څخه پیدا کیږی او یو مجرد کس نشی کولی چې ټول مسؤلیتونه په یوازې سر ترسره کړی. علاوه بر این ، داشتن یک زندگی جمعی با همسر و فرزندان کافی نیست ، بلکه برای زندگی کردن ، مهم است که افراد زیادی داشته باشیم تا هر فرد شغل متفاوتی را اتخاذ کند . یو کس نشی کولی چې د کرهڼې اړوند ټول کارونه ترسره کړی ځکه چې کرهڼه داسې وسایلو ته اړتیا لری چې د اوسپنې کارګر او کسبګر پرته نه جوړیږی. د دې لپاره چې له فصلونو څخه خواړه چمتو شی ، د یو چا اړتیا ده چې غلې میده کړی او د ډوډۍ پخولو لپاره نانوایی وکړی. همداراز هیڅوک په یوازې سر جامې نه شی جوړولای ځکه چې لومړی باید پنبه وکړی او بیا د اوبدلو او ګنډلو وسایل جوړ کړی. وسایل ډېر زیات دی، او یوازې یو کس نشی کولی دا ټول وسایل په خپله چمتو کړی. به همین ترتیب ، این ممکن نیست که یک انسان تنها زندگی کند ، در عوض ، وجود جمعی ضروری است. که دا ډله په صحرا کې وی یا په لغړ ځمکه کې د اسمان لاندې وی نو دوی به د ګرمی ، یخنی او باران څخه رنځ واخلی. هغوی به د غلو او غلو په لاس ځورول کیږی. نو ځکه اړینه شوه چې کورونه جوړ شی او هره کورنۍ ځانته کور ولری چې خپل ژوند په خوندی توګه په خپلو شتمنیو کې تېر کړی ، له ګرمی ، یخنۍ او باران څخه ځان وساتی او د خپل ژوند وسایل وساتی. از آنجا که غل و دزدان می توانند به خانه های محکم نفوذ کنند و باشنده گان خود را آزار دهند ، دارایی ها و وسایل آنها را غارت کنند ، نیاز به ساختن دیوارهای بلند در اطراف خانه ها پیدا شد . دې اړتیا د ښارونو او استوګنځیو بنسټ جوړ کړ. بیا کله چې خلک په کورونو او ښارونو کې سره راټول شول او متقابلې معاملې یې درلودې ، د دوی د متقابلو شخړو لامل شو. به همین ترتیب ، تفاوت های متقابل نیز [از این زندگی جمعی] متولد شدند . خاوند د خپلې ښځې مسؤلیت لری او پلار د اولاد مسؤلیت لری ، ځکه اولادونه کمزوری وی او د خپل ژوند د تیرولو لپاره د مور او پلار ملاتړ ته اړتیا لری. مسؤلیت او سرپرستی د شخړو او شخړو سبب کیږی، برعکس د حیواناتو سرپرستی د شخړو سبب نه ګرځی ځکه چې هغوی حتی د شخړو او مقاومت توان هم نه لری که څه هم ظلم ورباندې شوی وی. له بلې خوا ، یوه ښځه به د خپل خاوند سره شخړه وکړی او د خپل خاوند په وړاندې به پاڅون وکړی. ماشومان په پای کې د خپلو والدینو سره شخړه کوی. دا د کور حالت (یا په کورنۍ کې) دی. په یوه ښار کې خلک دوه اړخیزه اړیکې لری او په پایله کې له اختلافاتو او شخړو سره مخ کیږی. که دوی یوازې پرېښودل شی ، دوی

به په خپلو منځونو کې په جګړه کې یو بل ووژني . همداسي د شپانه او بزګرانو حالت هم دی. اگر آنها از منابع مشترک مانند چراگاه ها ، مزارع ، نهرها و چاه ها بهره مند شوند و اهداف آنها برآورده نشود ، مطمئنا اختلافات متقابل بین آنها ایجاد خواهد شد . ځیني خلک داسي دي چې د کمزورۍ ، ناروغی ، زړښت او یا نورو دلایلو له امله د کرهنې او یا هم په صنعت کې د کار کولو توان نه لري. که دا خلک بې وسه پاتې شي، دوی به ضایع (یا تباه شي). اگر مسئولیت مراقبت از آنها بر دوش هر کس قرار گیرد ، مسئله حل نمی شود ، یا اگر به طور انحصاری بر عهده کسی قرار داده شود ، پس چرا این مسئولیت را به تنهایی بر عهده می گیرد . د دې [قانع کوونکی] دلایلو او خنډونو له امله ، ډېری نور صنعتونه زیږیدلی دی. یو له هغو څخه د اندازه کولو مهارت دی او د هغې په وسیله د ځمکې اندازه کیدلای شی. د قانون د تنفیذ مسلک له دې امله منځ ته راغی چې د شخړو په وخت کې شیان په سمه توګه ارزول کیدی شی ترڅو هر حقدار خپل حقوق تر لاسه کړی. ځوک چې په دې مسلک کې ښه مهارت لری ، په خپلو وسلو د ښارونو ساتنه کوی او د ښار اوسیدونکی له غلو او دښمنانو څخه ساتی. یو مهارت اداره او اداره ده او د هغه په مرسته د ښار اوسیدونکو متقابل شخړې حل کیږی. یو له دغو مهارتونو څخه د فقه الهی قانون دی ، یعني د هغو احکام او قوانینو سره اشنا کیدل چې د مخلوقاتو په ژوند کې د نظم او انضباط د غرق کولو او د خدای له حدودو سره د خلکو د پیژندګلوی لپاره کارول کیږی ، ترڅو په ټولو چارو کې د شریعت په حدودو کې پاتې شی او په شخړو کې ښکیل نه شی. دا مهارتونه د ښاری اداری سره تړاو لری او د هغوی اړتیا نه شی انکار کیدی. یوازې هغه کسان کولای شی چې په دې مهارتونو کې بوخت وی چې د پوهې ، تشخیص ، لارښوونې او داسې نورو ځانګړتیاوو لرونکی وی.

ښکاره خبره ده چې که دا خلک په دې مهارتونو او مسلکونو کې ښکېل وی ، نور څه نه شی کولای. دوی باید خپل ژوند وګټی او د ښار اوسیدونکی ورته اړتیا لری. که وواېو ، په ښار کې ټول خلک په جګړه کې ښکیل شی ، ټول صنایعو به ټپه ودریږی. به همین ترتیب ، اگر تمام سربازان برای امرار معاش به صنایع و مشاغل مشغول شوند ، شهرها (و کشورها) ناامن خواهند شد و زندگی ساکنان همیشه در معرض خطر قرار خواهد گرفت . به همین دلیل ، نیاز به مصرف پول برای عاید و رزق چنین افراد ، از منابعی که متعلق به هیچ شخص خاصی نیست (بودجه عمومی که برای خیر عامه استفاده می شود) ایجاد شد . د یو ښار اوسیدونکی باید د خپلو منابعو په برخه کې له دوی سره مرسته وکړی ترڅو دوی وکولی شی د ښار په ساتنه کې مرسته وکړی. دې کار د مالیاتو اړتیا راپورته کړه. ډېرې نورې اړتیاوې د مالیاتو په اړه موضوعاتو څخه راپورته شوې. د مثال په توګه، داسې یو کس ته اړتیا وه چې د کروندګرو او شتمنو کسانو لپاره په انصاف سره مالیه وټاکی. د دې ترڅنګ د راټولو شویو مالیاتو د خوندی ساتلو لپاره یو مالیه ټولوونکی او خزانه دار ته اړتیا وه. د مالیاتو ویشونکی هم حتمی وو. د دې ټولو اړتیاوو په نتیجه کې مستحقو کسانو ته د مسؤلیتونو سپارل کیږی. لازم بود که یک رهبر داشته باشد که در جمع آوری مالیات ، توزیع آن ، استفاده از سربازان در صورت جنگ ، دادن سلاح به آنها برای دفاع ، تعیین یک رهبر ارتش ، انتصاب افراد بی شمار برای اداره امور دولت ، با عدالت عمل کند . دا ټول خلک معاشونو ته اړتیا لری ځکه چې دوی نشی کولی د خپلو عامه مسؤلیتونو د ترسره کولو په وخت کې نور کارونه غوره کړی. این همه تلاش ها به منابعی نیاز دارند که از طریق وسایل مانند مالیات به دست می آیند .

په دې اړه فکر وکړئ! د خوراک، کالیو او د ژوند کولو ځای اړتیا ډېرې نورې اړتیاوې رامینځ ته کړې. دا د نورو ټولو دنیوی مسایلو حالت دی. که یوه دروازه خلاصه شی ، نو د دې سبب کیږی چې ډېرې نورې دروازې په اتومات ډول خلاصې شی او دا لړۍ پای ته نه رسیږی ، ګواکې نړۍ د یوې کندې په څېر ده چې ژوروالی یې حد نه لری. کله چې انسان په دې نړۍ کې په یوه کنده کې ولویږی او له هغه څخه ونه وځی نو په دویم کنده کې ولویږی او له هغه ځایه په دریمه کنده کې ولویږی. دا د تخلیقاتو د مشغولیتونو ، [متنوع] هڅو ، او اقتصادی مبارزو ځیني بېلګې دی. خلک شپه او ورځ په دغو فعالیتونو بوخت وی. هر انسان د پیسو ګټلو سره وسواس لری او هغه یې د خپل ژوند هدف ګرځولی دی. انسان په خپلو فعالیتونو [او د مختلفو دنیوی مشغولیتونو] کې دومره غرق وی چې نه د خپل وجود په اړه هیڅ احساس پاتې دی او نه د خپل ژوند د هدف درک او نه هم د مرګ وروسته د ژوند په اړه فکر کوی. همه مردم بی وقفه برای جهان مبارزه می کنند و سردرگم می گردند [در این مبارزه تا روح خود را فراموش کرده باشند] . د دنیوی مصروفیتونو ختې د هغوی پر ضعیفه عقل او نیمګړو ذهنونو دومره حاکم شوی دی چې حتی د هغوی فکرونه هم له ګډوډۍ او فساد څخه په امان نه دی.

په دنیاپوهۍ کې د اخته خلکو ډولونه: په نړۍ کې ښکېل خلک نه یو شان افکار لري او نه یې ګډ هدف لري. ځیني خلک یو نظر لري ، ځیني نور دي. د خلکو یوه داسې ډله خپلې سترګې د غفلت او ناپوهۍ په غفلت کې پټې کړې دي تر دې حده چې سترګې یې د خپل وروستي پای ته د نظر اچولو توان نه لري. دوی وایي چې مونږ په نړۍ کې د ژوند کولو لپاره یوازې څو ورځې (لنډه موده) لرو نو ځکه باید سخت کار وکړو ترڅو خپل رزق ترلاسه کړو ، ډوډۍ وخورو او له خوړو څخه قوت واخلو ترڅو بیا روزي ترلاسه کړو. په بل عبارت ، دوی د ګټلو لپاره خوري. دا د کروندګرو ، مسلکي کسانو او هغو کسانو نظر دی چې نه د دنیوي آسایشونو په لاس کې لري او نه هم په دین کې جایګاه لري. دوی د ورځې په اوږدو کې ډیر سخت کار کوي نو دوی کولی شي د شپې ډوډۍ وخوري، او د شپې ډوډۍ خوري نو دوی کولی شي د ورځې سخت کار وکړي. دا یو داسې سفر او دایره ده چې یوازې په مرګ پای ته رسیږي.

ځیني خلک ادعا کوي چې د دوی د تخلیق هدف پوهیږي. آنها می گویند که هدف از شریعت الهی این نیست که انسان ها را وادار به اعمال [صالح] کنند و اینکه آنها از لذت های دنیوی لذت نمی برند ، بلکه اوج دستاورد انسانی (*سعادة*) این است که انسان ها شهوات معده و اعضا را برآورده کنند. این مردم نیز نفس خود را فراموش کرده اند و چنان غرق در لذتهای نفسی و غذاهای لذیذ هستند که هیچ چیز دیگری به یاد نمی آید. دوی خپل ژوند د حیواناتو په څیر پیل کړ او سربیره پر دې دوی ادعا کوي چې شهوت (خوند او نفساني لذت) اصلي هدف دی. دا هغه خلک دي چې د الهي ذکر او د آخرت له فکر څخه غافل دي.

ځیني خلک په دې باور دي چې د انساني لاسته راوړنو اصلي اوج د شتمنۍ او خزانې فراواني ده. له دې امله یې د شپې خوب او سکون د ورځې په راټولولو کې په اوږدو سفرونو کې خراب کړي دي او د لارې هر سختي یې زغملې ، د مال لپاره هر ډول کارونه یې کړي دي ، هر څومره سختي او ذلت هم نه لري. دوی یوازې په ګټلو او انباشته کولو کې بوخت پاتې کیږي چې حتی نه یې غوښتل چې له اړتیا څخه زیات وخوري، ځکه چې بخل یې دوی ته اجازه نه ورکوله چې څه مصرف کړي او د هغوی پانګه کموي. گویی انباشت مال برای آنها منبع لذت شد و تا آخرین نفس عمرشان در آن لذت غرق شدند تا اینکه مرگ آمد و تمام آن خزانه در زمین مدفون شد [یا هر جا که آنها آن را مخفیانه ذخیره کردند] یا به دست دیگران رسید که همه آنها را در راه شهوت و لذت مصرف کردند. هغوی په خپله د سختیو څخه پرته بل څه نه دي ترلاسه کړي ، په آخرت کې عواقب یې تر ټولو زیات وو ، لذت یوازې د نورو خلکو له خوا ترلاسه کېده چې د دوی له زیار څخه ګټه اخلي. این تعجب آور است که مردم می بینند که چگونه بخیل ها [و احتکار کنندگان] به پایان می رسند اما [هنوز] اهمیت نمی دهند .

بعضی ها فکر می کردند که هدف اصلی دستاوردهای انسانی این است که آنها باید مورد ستایش قرار بگیرند و هر کس باید از لباس های زیبا و بی عیب و ظرافت و ظرافت و آراسته شان تحسین کند. داسې خلک شپه او ورځ په پېسو بوخت وي ، خو په خوړو او څښلو کې مجبوره وي او خپلې ټولې پیسې د ښو جامو او لیږدونې په برابرولو لګوي. دوی د کور دروازې او بهرنۍ دیوالونه د [ښکلي] رنګونو سره ځلوي چې سترګې خیره کړي نو خلک چې دوی ته ګوري فکر وکړي چې د کور مالک دومره شتمن دی. دا ستاینه د هغوی ډېره خوښي او مستي ده ، او په همدې لذت یې شپه او ورځ ګټي ، بې له دې چې فکر وکړي چې په سختۍ ګټلې پیسې چېرته لګول کېږي.

ځینو خلکو فکر کاوه چې د انساني کارنامو اصلي پایله د شهرت او مقام په ترلاسه کولو کې ده چې هر څوک یې درناوی کوي او په تواضع او احترام سره سجده کوي او مطیع شي. د خلکو د پیروانو د ترلاسه کولو لپاره، د رتبې (لوړ ټولنیز موقف او قدرت) او پرستیژ (شهرت) ته اړتیا وه. له همدې امله دوی هڅه وکړه چې په حکومت کې رول ترلاسه کړي او په داسې موقف کې وي چې داسې پریکړې وکړي چې عملي شي. پر څو کسانو حکومت کول او د هغوی اطاعت ترلاسه کول د هغوی موخه ده. دا خبره په ډېرو غافلینو کې موجوده ده چې د خلکو پیروان هر څه ګڼي او اطاعت یې د خدای له اطاعت او عبادت او آخرت څخه غافل کړي دي.

دا د خلکو ځیني ډولونه دي [چې په دنیایتوب کې غرق دي]. له دوی پرته ځیني نورې فرقې هم شته چې شمېر یې تر اویایو زیات دی. دا ټولې ډلې په ذاتي توګه بې لارې دي او نور د حقیقت له لارې بې لارې کوي. همدغه ګمراه ته د هغوی د میلان اصلي لامل دا دی چې په دنیایي ژوند کې ښه خواړه ، ښې جامې او ښه کور غواړي. د خوړو ، جامو او کور د اړتیا څخه انکار نه شي کېدای ، خو دا هم باید وکتل شي چې له هر درې څیزونو څخه څومره مقدار کافي دی. د

اړتیا نه زیاتي غوښتنې او غوښتنې هغوی دومره تېل وهلی او اړ کړی دی چې دنیا یې د ژوند یوازېنی هدف ګرځېدلی او د همدې هدف په لور په داسې ډول منډې وهلې چې خپل اخری مقصد یې هېر کړ. هغه خلک چې د ژوند په ضرورت یعنی خوراک ، جامې او مسکن پوهېږي او د خپل اصلی هدف سره اشنا دی ، په هېڅ کار کې نه غرق کېږي چې د خپل تخلیق هدف له پامه غورځوی. دوی چې هر کار کوی ، د هغه د هدف او په هغه کې خپله ونډه لري. ښکاره خبره ده چې د اقتصادی مبارزې موخه د خوراک او جامو په وسیله د بدن ساتنه ده ترڅو بدن مړ نه شی او د عبادت لپاره چې د هغه لپاره پیدا شوی دی ترلاسه شی. هغه خلک چې په نړۍ کې لږه برخه ترلاسه کوی ، د دنیوی مشغولیتونو څخه غافل شی او خپل توجه آخرت ته واړوی. د هغوی په زړونو کې د یاد الهی تأمل او د هغوی د مړینې په بڼه حاکم دی او په هره شېبه کې د راتلونکی ژوند لپاره چمتو دی. هغه خلک چې د ضرورت له حدودو څخه تېرېږي ، دنیوی اعمالو او هڅو یې په سوله کې ژوند نه پرې کوی. یو [دنیوی] مشغولیت دویم زیږوی او دا [د مشغولیتونو سلسله] نه ختمیدونکی کېږي. د دنیوی مصروفیتونو افراط ، اندېښنې زیاتوی او زړه او ذهن په اندېښنو کې زندانی کوی. داسې څوک چې زړه یې ټل په نړۍ کې غرق وی او ذهن یې تر سیوری لاندې وی ، داسې کس څنګه کولای شی چې خدای په یاد ولري؟ دا د هغو کسانو حالت دی چې په نړۍ کې غرق دی.

څوک چې دا حقیقت درک کوی ، له دنیایی توب څخه پرهیز کوی ، خو شیطان پرې حسد کوی او حتی په پرهیز کې یې هم بې لارې کوی. له دې امله ، د هغو خلکو ګڼ شمېر ډلې جوړې شوې دی چې له دنیاوالۍ څخه ډډه کوی. یوې ډلې فکر کاوه چې نړۍ د سخت کار او سختیو ځای دی او آخرت د ابدی سعادت او بې پایلې بریالیتوب *ځای* دی. بنابراین ، هر کس که به آخرت رسید ، خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان را در آغوش گرفت ، خواه کسی عبادت الهی (عبادته) را انجام داده باشد یا نه در این دنیا . به همین دلیل ، آنها درک کردند که راه درست این است که برای خلاص شدن از رنج های دنیوی ، انسان باید خود را تباه کند. له دې امله ، د خلکو یوه ډله د مرګ په غېږ کې نیولو لپاره اور ته لوېږي او فکر کوی چې په دې کار سره دوی د دنیاوی کړاوونو او غمونو څخه خلاص شی. د خلکو یوه ډله فکر کوی چې د خپل ژوند اخیستلو هیڅ ګټه نه لري، بلکې د انسانی ځانګړتیاوو (طبیعت) له منځه وړل اړین دی. د آخرت د انسانی کارنامو اوج د نفس څخه د غضب او شهوت په بشپړه توګه جلا کول دی. دې ډلې د خپل انسانی فطرت د له منځه وړلو لپاره سخته روحانی مبارزه وکړه. ځینو خلکو پر ځان دومره سخت وو چې په روحانی مبارزه کې مړه شول او ځینو خپل عقل او حواس له لاسه ورکړل او ناروغ شول او نور یې نه شو کولای چې خپلې روحانی مبارزې ته دوام ورکړي.
بعضی از مردم ، وقتی دیدند که با وجود کشمکش روحانی ، نمی توانند طبیعت انسانی خود را از بین ببرند ، فکر کردند که عمل کردن به قانون الهی ناممکن است و شریعت الهی محض فریب است و هیچ اساس ندارد. په پایله کې ، هغوی د بې دینتوب او د خدای د ردولو په لاره روان شول. یوې ډلې فکر کاوه چې ټول عبادتونه د خدای په خاطر ترسره کېږي چې هیڅ محتاج نه دی ، ځکه چې نه د ګناهکار نافرمانی د هغه عظمت او تقدس کموی او نه د عادل عبادت د هغه عظمت او تقدس زیاتوی. [در نتیجه پناه دادن به این باور غلط] آنها به شهوت های خود بازگشتند و شروع به قدم زدن در راه اعلام همه چیز به عنوان مشروع کردند [صرف نظر از خوب یا بد، اخلاقی یا غیر اخلاقی، اخلاقی یا غیر اخلاقی، درست یا بد]. آنها شریعت الهی و احکامش را زیر و رو کردند و در این حدس تحریف شده گرفتار شدند که همه چیز را مشروع دانستن دلیل بر وضوح و شفافیت ایمان آنها به*توحید* الهی است ، زیرا این عقیده آنها است که خداوند به عبادت بندگانش نیاز ندارد. یوه ډله عقیده درلوده چې د الهی عبادت هدف روحانی هڅه ده ترڅو بنده په عبادت کې د کوښښ له لارې الهی عرفان ته ورسیږي. د عرفان ترلاسه کول په دې مانا دی چې هدف ترلاسه شوی دی او نور د نورو روحانی هڅو اړتیا نه لري. په دې ډول ، دغو خلکو روحانی مبارزه او عبادت پرېښود او دا ادعا یې پیل کړه چې د خدای عرفان هغوی د کوششونو له حدودو څخه خلاص کړی دی - یوازې عامیان موظف دی چې د الهی قانون احکامو ته غاړه کېږدي. د خلکو بې شمیره ګمراه ډلې شتون لري او د هغوی غلط باورونه دومره زیات دی چې په لیکلو کې یې ترلاسه کول ګران کار دی. په دې ډله کې یوازینی ډله چې خلاصون ترلاسه کوی هغه ډله ده چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او صحابه شریف (رضی الله عنهم) د طریقې پیروی کوی ، یعنې نه به دنیا په بشپړه توګه پرېږدي او نه به شهوات له منځه یوسی (دا کلمه دلته په معنی "فطرت انسانی" ده) - دوی به له دنیا څخه یوه برخه اخلی دا به د آخرت په لاره کې یو تکیه یا رزق شی ، او هغه شهوات چې د الهی قانون له حدودو څخه مستثنی دی ، پرېږدي.

یو مؤمن چې صحیح عقیده لري باید نه د هر شهوت پیروی وکړي او نه باید هر شهوت پرېږدي ، بلکې باید د اعتدال لاره غوره کړي. په بل عبارت ، نه باید د نړۍ هر څه پرېښودل شی او نه د نړۍ هر څه ترلاسه کړی ، بلکې باید د خدای له

خوا پیدا شوی هر څه هدف وپوهیږی او د هغه هدف ساتنه وکړی. مثلاً ، باید مقدار غذا را که برای قوت یافتن برای عبادت الهی لازم است ، مصرف کند (محدوده عبادت محدود به نماز و ذکر الهی نیست ، بلکه هر عمل هر چقدر هم دنیوی باشد ، از جمله کسر معاش و تفریح ، برای خدا و پیشرفت در راه او به سوی او ، انجام می شود. د الهی عبادت یو عمل دی) ، هغه کور ترلاسه کړئ چې انسان د غلو او سختی د ګرمۍ او سړې هوا څخه وساتی ، هغه دومره جامې چې بدن پټ کړی او د موسم په بدلولو کې انسان وساتی ، نو کله چې زړه د بدنی مسؤلیتونو څخه خلاص شی ، په خدای باندې تمرکز وکړی او په یاد الهی او تفکر کې مشغول شی. په داسې حال کې چې د خپل شهوت (خواهشات او مادی آرزو) په کلکه څارنه کوی ترڅو د صداقت او خدای له حدودو څخه تجاوز ونه کړی. دا ټولې خبرې د هغه خلاصی ډلې په پیروی چې د صحابه اصحاب رضی الله عنه په لاره روان دی ، معلومیږی ، څکه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وینا د هغه په لاره کې دی او هغه څوک چې د صحابه په لاره کې دی. دا خلک د اعتدال په لاره روان وو او د هغې روښانه او روښانه لارې پیروان وو چې په پورته ذکر شوی کې په تفصیل سره بیان شو. دوی به دنیا ته نه د دنیا په خاطر ، بلکې د خدای د لارې په خاطر ، نه به یې زاهد ژوند غوره کاوه او نه به یې د دنیا له اړتیاوو غافل شول. در امور آنها نه زیاده روی وجود داشت و نه کمبود ، بلکه این یک راه [اعتدال اجتناب از هر افراط] در وسط بین کمبود و افراط بود ، زیرا اعتدال محبوب الهی است.

۷ څپرکی - د بخل زیانونه او د مادی شتمنیو سره مینه

کتاب هفتم غزالی در جلد سوم یا ربع شاهکار او "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیای علم راه الخدا" به دو مانع دیگر راه معنوی می پردازد - هر دو توسط حرص ، بخل ، و عشق و تعلق به دارایی های مادی. د ژوند په اړه مادی لید د پراخې ټولنې د عمومی ګټې لپاره سخاوت مخه نیسی، او حرص ته وده ورکوی چې د نورو د مشروع حقونو غصب کوی. ترویج خودخواهی ، که توسط حرص و ماده گرایی هدایت می شود ، افراد ، جوامع و جوامع را از رنج های کسانی که در پایین ترین سطح قرار دارند مصونیت می بخشد و به نوبه خود باعث تضاد ، اختلاف و تفرقه بین افراد و ندارها می شود . غزالی دا دوه ناروغی تشخیص کوی، د روحانی لارې لپاره د هغوی منفی اغیزې تحلیل کوی او د هغوی درملنه تجویز کوی چې انسان ازاد کوی ترڅو په آزادانه توګه د درونی روحانی فضیلت تعقیب کړی. محتویات این کتاب غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

د دنیوی ژوند ازمایښتونه او مصیبتونه: باید پوه شی چې د نړۍ ازمیاوې او کړاوونه په څانګه کې ډیرې پراخې دی او بې شمیره دی. تر ټولو لویه یې مادی شتمنۍ ده او هیڅوک ترې غافل نه شی او که ترلاسه شی ، د زیانونو څخه ساتنه یې ډیره ګرانه ده. محرومیت از آن فقر است که گاهی اوقات انسان را به کفر (کفر) سوق می دهد و ثروتمند بودن باعث بغاوت است که نتیجه آن جز زیان نیست. نتیجه دا ده چې شتمنۍ هم ګټې لری او هم زیان. د هغې ګټې د ژغورنې څانګړتیاوې دی او زیانونه یې د تباه کونکی داخلی کیفیتونو څخه دی. شتمنی دوه اړخونه لری ښه او بد. د دې دواړو تر منځ توپیر دومره ستونزمن دی چې یوازې هغه عالمان کولای شی چې په علم کې ټینګ ځای ولری او د خدای په لاره کې ژور بصیرت ولری ، برعکس د هغو کسانو چې عرفی عالمان او فریب ځپلو مذهبی نخبه دی. له دې امله اړینه ده چې د مال او مادی شتمنۍ زیانونه په جلا جلا توګه ذکر شی څکه هغه څه چې په تیر فصل کې بیان شول د دنیایتوب سره تړاو

درلود نه په خاصه توګه د شتمنی. هر زودګذر او زودګذر لذت ته "جهان" ویل کیږی. په دې اړه، شتمنی هم د نړۍ یوه برخه ده، یوازې شتمنی ته "جهان" نه ویل کیږی. د نړۍ یو جز شهرت او حیثیت دی ، یو جز د معدې او د شرمګاه شهوت دی ، یو جز د غوسې لاندې کېدل دی ، یو جز حسد دی ، بل غرور او عظمت دی. د دې په څېر ګڼ شمېر اجزا او برخې شته چې انسان ترې خوند اخلی.

د شتمنی ازموینه: په دې کتاب کې به یوازې مادی شتمنی د بحث موضوع شی ځکه چې انسانانو ته ډېرې ازموینې او زیانونه لری. که څوک د مادی شتمنیو کموالی ولری، نو دا په فرد کې د فقر کیفیت (په معنوی معنا د خدای اړتیا ته هم اشاره کوی) پیدا کوی او که موجود وی، نو په هغه کې د شتمنی کیفیت رامنځ ته کوی. دا دواړه حالتونه د ازموینې او ازموینې حالتونه دی. بیا دوه کیفیتونه په خپل وار په هغه کس کې پیدا کیږی چې له مادی شتمنیو څخه خالی وی - قناعت او حرص. یو یې (حرص) د ملامت وړ دی او بل (قناعت) مطلوب دی. حریص دوه نورې ځانګړتیاوې هم لری - یو دا چې د بل چا مال ته پام وکړی او غواړی هغه غصب کړی. دویم د مادی شتمنیو د ترلاسه کولو میل دی چې انسان دې ته اړ باسی چې په سوداګری، کار یا صنعت کې بوخت شی. حرص یو له بدترین ځانګړتیاوو څخه دی. شتمن هم دوه صفتونه لری - بخل او له نورو څخه منع [که څه هم مشروع شی وی چې باید نورو ته ورکړل شی ، د بخل له امله] ، او لګه. یو له دغو ځانګړنو څخه مطلوب او بل یې د غندنې وړ دی. مصرف کوونکی دوه ځانګړتیاوې هم لری - بې ځایه لګښت او اعتدال. در میان آنها ، اعتدال قابل ستایش است . دا ټول شیان مبهم او ظریف دی ، له همدې امله ، دا مهمه ده چې تشریح یې کړو. دا موضوعات به په لاندې ډول تشریح شی. لومړی، د شتمنی زیانونه به تشریح شی او وروسته به یې ګټې بیان شی. بیا به د هغې د ګټو او زیانونو په اړه تفصیلات وړاندې شی. له دې وروسته به د حرص غندنه وشی او بیا به یې درملنه تشریح شی. سخاوت به د سخی خلکو په دودونو تشریح شی ، وروسته له هغې بخل غندل کیږی او د بخیل په هکله به روایتونه وړاندې شی. وروسته له هغې به د خپل ځان په پرتله د نورو د غوره والی او برتری تشریح شی. د بخل او سخاوت په اړه د الهی قانون حدود به حل شی. د بخل علاج به تشریح شی او بیا به د شتمنی په اړه د ډله ییزو مسؤلیتونو تشریح شی.

د شتمنۍ زیانونه او له هغه سره د مینې نه منل

خدای فرمایی :

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ

"ای ایمانداران! مه پرېږدئ چې مال او اولاد مو د الله له یاد څخه غافل کړی. څوک چې دا کار وکړی ، د بایلونکو په ډله کې به وی." (قرآن، سورة 63، آیه 9)

إِنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ

"ستاسو مادی مال (شتمنی) او ستاسو اولاده ستاسو لپاره د ازموینې او ازموینې لپاره دی او د خدای په نزد الله تعالی یو ستر اجر دی [د خپل لومړیتوبونو د صحیح کولو او د خپل ژوند د حقیقی هدف لپاره د خپل تمرکز او کوښښ کولو لپاره په داسې حال کې چې خپل دنیوی مسؤلیتونه په ښه توګه ترسره کوئ]." (قرآن، سورة 64، آیه 15)

مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيۡهِمۡ أَعۡمَٰلَهُمۡ فِيهَا وَهُمۡ فِيهَا لَا يُبۡخَسُونَ

"من يرغب فقط في حياة الدنيا وعظمتها وزرقها [كبدل للصالح] ، فإننا نمنح هؤلاء الناس اجر أعمالهم في العالم ، ولا يوجد نقص [أو انخفاض في الفوائد المادية] لهم في العالم ". (قرآن، باب 11، آیه 15)

كَلَّآ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَيَطۡغَىٰٓ ٦ أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ٧

"انسان له ټولو حدودو [د نجابت، اخلاقو او ښه سلوک] څخه تیریږی ځکه چې خپل ځان په ځان بسیا او شتمن ګڼی." (قرآن، ۹۶ سوره، آیات ۶ - ۷)

أَلۡهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ

"د شتمنی فراوانی تاسو بې پروا کړی یاست [د خپل ژوند اصلی هدف او د هغو ښو اعمالو څخه چې تاسو باید د هغې لپاره کار وکړئ]." (قرآن، 102 سوره، آیه 1)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ماذئبان ضاريان ارسلا في زريبة غنم باكثرا فسادا فيها من حب الشرف والمال والجاه في دين الرجل المسلم

"که دوه وحشی [او وړی لیوه] د وزو په رمه کې داخل شی ، نو دومره ګډوډۍ (زیان) نه رامنځته کوی چې د یو مسلمان په ایمان کې د مال او حیثیت سره د مینې له امله رامنځته کیږی". (دا روایت په کې نقل شوی دیحدیث جمع *ترمذی* و *نسایی* از کعب بن مالک [رضی الله]

يقول ابن ادم مالي مالي وهل لك من مالك الا ما أكلت فافنيت اولبست فابليت او تصدقت فامضيت

«ابن آدم می گوید: مال من ، مال من ! آیا د خپل مال څخه کوم شی شته چې په حقیقت کې ستاسو دی غیر له هغه څه چې تاسو تری خوړل او ختم یې کړئ یا یې اغوستی او زاړه یې کړئ؟ (دا روایت په کې نقل شوی دیجامع حدیث صحیح *مسلم* عن أبو هريره و عبدالله بن الشكر رضی الله عنهم.

اخلاء بني آدم ثلاثة واحد يتبعه الى قبض روحه والثاني الى قبره والثالث الى محشره فالذي يتبعه الى قبض روحه فهو ماله فالذي يتبعه الى قبره فهو اهله والذي يتبعه الى محشره فهو عمله

"د آدم اولادونه درې ملګرې لري. لومړی له هغوی سره تر هغه وخته پاتې کېږي چې روح ورسېږي. دویم د یو سره تر قبر پورې پاتې کیږي. دریم د قیامت تر ورځې پورې د یو سره پاتې کیږي. هغه څه چې تر هغه پورې مرسته کوی چې روح نه وی نیول شوی شتمنی ده. هغه څوک چې تر قبر پورې مرسته کوی دوستان، کورنی او خپلوان دی. هغه څوک چې تر قیامت پورې مرسته کوی هغه د هغه [نیک ، صالح ، پرهیزګار او شریف] اعمال". (دا روایت په کې نقل شوی دی مجموعات حدیثی *طبرانی اوسط* ، *طبرانی کبیر* و *احمد* بر اساس نعمان بن بشیر [رضی الله عنه]

د عیسی مسیح شاګردانو ورته وویل: ته په اوبو کې ګرځې ، خو موږ نه شوای کولای . د دې دلیل څه دی؟" هغه ځواب ورکړ: "د *درهم* او *دینار* (د سرو زرو او سپینو زرو سکې چې په پخوانیو زمانو کې د اسعارو لپاره کارول کیده) څه اهمیت لری؟" هغوی وویل: "موږ هغوی ښه نه ګڼو". هغه ځواب ورکړ: "دا دواړه زما لپاره د کوچنیو کاڼو برابر دی [او همدا دلیل دی چې زه له مادیت څخه د جلا کېدو له امله په اوبو کې ګرځېدلی شم]".

یک شاعر [عرب] چنین می گوید:

لا يغرنك من المرء قميص رقعه او ازار فوق عظيم الساق منه رفعه
او جبين لاح فيه اثر قد خلعه اره الدرهم تعرف حبه او رعه

"تاسو باید د چا په جامو کې داغونه [چې د فقر نښه ده] ، د زنګونو څخه پورته پتلون او په تندی باندې د سجدې نښه ونه غولېږئ. وښیی یو *درهم* (د سرو زرو سکې یا پول) بیا به پوه شئ چې یا د انسان مینه له مال سره ده او یا پرهیز یې [ځکه چې پرهیز له مادیت د دین او معنویت صحیح نښه ده نه د دینداری او تقوی ظاهری]".

د شتمنۍ د ستاینې او انتقاد تر مینځ د شخړو حل

شریعت الهی گاهی اوقات آن را محکوم می کند و آن را تاکتیک شیطان و سرچشمه تمام گناهان و بدی ها می داند ، و گاهی اوقات آن را ستایش می کند و آن را وسیله ای برای رسیدن به عبادات مختلف می داند. چگونه می توان بین این [ظاهرا] متضاد آیات و روایات اختلاف وجود داشت؟ د دې کار طریقه (د ظاهری شخړو حلول) تر هغه وخته سخته ده چې د شتمنۍ حکمت ، هدف او زیانونه درک نه شی. یوازې وروسته له هغه دا حقیقت څرګندیږي چې شتمنی د یو دلیل لپاره ښه او بد د بل دلیل لپاره. این برای خوب بودن قابل ستایش است و برای بد بودن قابل محکومیت است. ځکه چې شتمنی نه خالص بد دی او نه هم خالص خیر ، بلکې د ښېګڼې او بد دواړو وسیله ده او د دواړو لاسته راوړلو وسیله ده. د الهی شکر په څېرکی کې (د غزالی د "د خدای د لارې د معرفت احیاء" په څلورم ټوک کې او په دې اثر کې دولسم څپرکی) موږ د ښېګڼې او برکتونو درجې تشریح کړی دی. یوازېنی مقصود از ذکر آن در اینجا این است که هدف از حکیم و صاحب بصیرت عرفانی ، سعادت ابدی و سعادت بی پایان آخرت است که یک نعمت پایدار و پایدار است. روحانی او هوښیار خلک یوازې هغه کسان دی چې غواړی دغه نعمت ترلاسه کړی.

ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب ترلاسه کولو وسیله:

په دې دنیا کې د آخرت ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب پرته له دریو منابعو نه ترلاسه کیږی: لومړی د نفس فضیلتونه لکه علم او حسن اخلاق ، طبیعت ، مزاج او اخلاق. دویم، بدنی فضیلت لکه روغتیا او شخصی سلامتی. دریم ، هغه فضیلت چې خارجی وی ، لکه مال او دنیوی. ومن بين هذه الوسائل، أفضل وسيلة فضائل النفس التي تتبعها فضائل النفس، وبعدها فضالات جسماني، وفي النهاية فضالات التي هي خارج عن النفس والنفس وتشمل مال وأموال التي لحقت مراتب، حيث أنها خادمان البشر ولا يخدم لهم. دوی د نورو څیزونو د ترلاسه کولو لپاره مطلوب دی او د ځان لپاره

مطلوب نه دی. دا ځکه چې نفس یو داسې لطیف وجود دی چې ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب یې مطلوب دی او د علم، عرفان الهی او د لوړ شخصیت صفات خدمت کوی چې دا صفات د نفس ذاتی باطنی کیفیتونه شی. وروسته له هغې ځان ته د بدن، حواس او اندامونو خدمت کیږی. خواړه او جامې بدن ته خدمت کوی. مخکې هم ویل شوی چې خوړل د بدن د ساتنې لپاره دی او واده د انسان د ساتنې لپاره دی. د بدن موخه دا ده چې د نفس کمال او بشپړتیا سبب شی. د نفس پاکوالی ، علم او ښه خوی د نفس د بڼ د خوشبو کولو په موخه دی. هغه څوک چې له دې ترتیب یا ترتیب څخه خبر وی ، د ثروت له ربښتینی حیثیت څخه ښه پوهیږی [چې دا د ټولو فضیلت څخه کوچنی دی او د انسان د وجود د لوړو هدفونو او اهدافو لپاره شتون لری] او په دې پوهیږی چې څه شی یې ښه کوی. مادی ملکیت د نفس لپاره مهم دی، مګر ځان د وجود اصلی هسته ده. څوک چې د یو شی په ګټه پوه شی او د هغه د اصلی مقصد له معلومولو او د هغه اصلی مقصد په نظر کې نیولو وروسته یې وکاروی ، نو هغه استعمال به د انسان لپاره ښه او ګټور وی. لکه څنګه چې شتمنی د سمې موخې وسیله کېدای شی ، د غلطو اهدافو لپاره وسیله هم کېدای شی چې د آخرت له ابدی سعادت او نه ختمېدونکی بریالیتوب سره په ټکر کې وی او د علم او عمل لارې بندوی. په همدې ترتیب، شتمنی (مادی شتمنی) دواړه د ستاینې وړ او د غندنې وړ کیدی شی - د ستاینې وړ کله چې د ستاینې وړ اهدافو ته منسوب شی او کله چې د غندلو وړ اهدافو ته منسوب شی. په حدیث کې راغلی دی چې څوک چې د خپل حقیقی اړتیاوو څخه زیات مادی مال اخلی ، په حقیقت کې په نامحسوس ډول د خپل ځان د هلاکت غوښتنه کوی. ودا ځکه چې د انسان مزاج د شهوت په لور میلان لری او په پیروی کې یې خوند اخلی ، او دغه شهوات انسان د حق له تګ څخه منع کوی ، او مال د دې شهوات د ترلاسه کولو یوه لویه وسیله ده. به همین دلیل است که ، گرفتن ثروت بیشتر از آنچه که نیاز دارد ، از خطر خالی نیست. له دې امله ، پیغمبرانو د الله تعالی له شر د مال او مادی اموال څخه پناه اخیستې ده [ځکه چې انسان په غلطو لارو او بد لارو اغوا کوی]. بعد از دعا منسوب به حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم :

اللّٰهم احینی مسکینا وامتنی مسکینا واحشرنی فی زمرة المساکین

"ای خدایه ! ما د فقیر په څېر ژوندی وساته ، ومر مې په فقر ، او ما [د قیامت په ورځ] د فقیرانو په ډله کې راژوندی کړه". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیثی ترمذی* عن انس بن مالک رضی الله عنه

د شتمنۍ زیانونه او ګټې

شتمنی د مار په څېر زهر او تریاق دواړه لری. تریاق د هغه له ګټو څخه دی او زهر یې له زیانونو څخه دی. یوازې هغه کس چې د هغې له زیانونو او ګټو دواړو سره بلد وی ، کولای شی چې ځان د هغه له زهر څخه وژغوری او د هغه تریاق څخه ګټه پورته کړی. د شتمنۍ ګټې هم مذهبی او هم دنیوی دی. د دنیاوی ګټو ذکر کولو ته اړتیا نشته ځکه چې هغوی مشهور او مشهور دی. اگر اینطور نبود ، چرا مردم به خاطر ثروت خود را در زیان و تباهی قرار می دادند ؟ په هرصورت، مذهبی (معنوی) ګټې د یادونې وړ دی.

د شتمنۍ مذهبی ګټې: درې ډوله دی. اول ، صرف پول بر نفس ، خواه برای عبادت الهی باشد یا برای کمک به عبادات مانند حج ، زیرا بدون مال و مال نمی توان آن را انجام داد. دا د عبادت له اصولو څخه ده او غریب نه شی کولای چې دا فضیلت ترلاسه کړی. د عبادت په برخه کې مرسته اخیستل په ډوډۍ ، لباس ، استوګنځی او نکاح باندې لګول کیږی ځکه چې دا د ژوند اساسی ضرورتونه دی او تر هغه وخته پورې چې پوره نه شی ، زړه په هغو کې غرق پاتې کیږی او د خدای د لارې د مسایلو لپاره آزاد نه کیږی ، او دا یو اصل دی چې هغه شیان چې د عبادت د قوت د ترلاسه کولو لپاره ضروری دی په عبادت کې هم شامل دی. له همدې کبله ، د دنیوی منابعو ترلاسه کول د خپل دین لپاره د مرستې ترلاسه کول [ترڅو د انسان دنیوی اړتیاوې او مسؤلیتونه پوره شی ، او زړه د روحانی کوششونو لپاره آزاد شی] ، هم د نړۍ له دینی ګټو څخه دی. په هرصورت، په دې کې څرګند مصرف، شتمنی، مادی لذتونه او هغه مقدار شامل نه دی چې د یو کس د حقیقی اړتیاوو څخه پورته دی ځکه چې دوی د دنیوی (نفسانی) لذتونو په ډله کې شمیرل کیږی. دویم، هغه شتمنی

چې په نورو لګول کیږی ځلور ډوله دی: خیرات، میلمه پالنه، د عزت ساتنه او د ترلاسه شویو خدمتونو په بدل کې تادیه. تر کومه ځایه چې صدقه پورې اړه لری ، د هغه الهی جزا له هیڅا پیټ نه دی. دا داسې نیک عمل دی چې د خدای غصه له منځه وړی [د بنده په خاطر د خپلو ناوړه اعمالو او د الهی احکامو څخه سرغړونه]. په تېرو فصلونو کې، د خیرات فضیلت ذکر شوی دی. د مېلمه پالنې څخه مراد د شتمنو او صالحانو د مېلمستیا لپاره د مېلمستیا لپاره د پیسو لګولو او هغوی ته تحفې ورکول دی او دا صدقه نه ده ځکه چې محتاجانو ته صدقه ورکول کېږی. د مېلمه پالنې له لارې لګښت هم له مذهبی ګټو څخه بې برخې نه دی ځکه چې دا د دوستانو او ورونو د پیدا کولو وسیله ده. د سخاوت په صفت سره د ځان ښایسته کولو سره، سړی د سخاوتمندانه کسانو په ډله کې شامل کیږی [ځکه چې سخاوت او ایثار عظیم معنوی فضیلتونه دی]. څوک د دې مستحق نه دی چې سخاوت وګڼل شی تر څو چې له خلکو سره ښه چلند ونه کړی. دا عمل هم د لوی الهی جزا وسیله ده.

د خپل عزت د ساتنې لپاره لګښت هم د مذهبی ګټو څخه خالی نه دی. مثلاً یو شاعر ته چې په شعر کې د چا په باره کې بد خبرې کوی او یا په محفلونو کې د چا په باره کې ملنډې وهی هغه ته څه ورکړی. به همین ترتیب ، این هزینه برای بستن دهان مردم است که از هر گونه عزت نفس و عزت محروم هستند و خود را از شر خود محافظت می کنند. انفاق لحفظ عزت وکرامة شخص هم مستحق الجزاء الهی بمعنی أن الغت من گناه الغیبت *وفتنه* لا ینشر في الخطاب ، ولا يسقط المسلمون في دام العداوة ، ولا يتعرض للغيبة ، د انتقام د احساساتو له خوا په داسې طریقه چې د الهی قانون د حدودو خلاف وی ، ځواب نه ورکوی. د نورو څخه د خدمتونو د ترلاسه کولو په بدل کې معاوضه ورکول هم د الهی اجر څخه بې برخې نه دی ځکه چې انسانان د خپلو اړتیاوو لپاره د بې شمېره شیانو لپاره په نورو تکیه کوی. که څوک یې په خپله پیل کړی ، ډېر وخت به ضایع شی او د آخرت په لاره تګ به ګران شی او د الهی ذکر لپاره به وخت نه پاتې شی ، که څه هم د روحانی مسافرینو لپاره لوړ مقام همدغه الهی ذکر او تفکر دی. ښکاره ده چې څوک چې شتمنی نه لری ، خپل ټول کارونه په خپله سرته رسوی. د مثال په توګه، د غلو دانې اخیستل، میده کول، پخول، د کور پاکول، حتی تر دې حده پورې تلل چې د کتابونو کاپی چمتو کول چې یو کس ورته اړتیا لری. ټول هغه کارونه چې د نورو له لارې ترسره کېدای شی ، باید په خپله یې ترسره شی. دا یو لوی زیان دی. یو شتمن کس له دې څخه خوندی دی. حتی اگر یک ثروتمند که شروع به انجام همه چیز در خود می کند ، از اعمال ، علم ، ذکر الهی و تفکر محروم خواهد ماند.

دریم ، [د ثروت د لګولو مذهبی یا معنوی ګټې شاملې دی] د شتمنی لګولو نه په ځانګړو افرادو بلکه د عامه ګټو یا خدمت لپاره لګول. د مثال په توګه، د جوماتونو جوړول، پلونه، د مسافرینو لپاره استوګنځای، طبی کلینیکونه، ښوونځی، او د روحانی زده کړو ځایونه (*مداریس*)، د عامه امانت جوړولو لپاره د ځمکې او جایدادونو وقف کول. دا هغه لګښتونه دی چې حتی د مړینې وروسته هم د انسان په ګټه رسوی. د خدای پرهیزګار او پرهیزګار بندان د داسې خلکو لپاره د اوږدې مودې لپاره دعا کوی او له دې څخه ښه نیک عمل څه دی. د ثروت د مذهبی ګټو څخه پرته ، د هغوی ډېرې دنیوی ګټې هم شتون لری. د بېلګې په توګه ، څوک چې دا لری ، د فقر او بې وزلی له سپکاوی څخه ژغورل کېږی. خلک یو ته احترام کوی او یو ته اهمیت ورکوی. که یو شتمن کس [په مېلمه پالنه] لګوی ، دا د هغه د دوستانو دایره زیاتوی، خلک د هغه سره د ورورګلوی اړیکې ټینګولو او د اړتیا په وخت کې له هغه سره مرسته کوی. شتمنان چې پرهیزګار او صالح دی ، د خلکو له خوا د زړه له کومی احترام کیږی.

د شتمنی زیان: د شتمنی دوه ډوله زیانونه هم شته - مذهبی او دنیوی. مذهبی زیانونه درې ډوله دی. یو دا چې شتمنی او مادی شتمنی انسانان د ګناه په لاره کې اچوی ځکه چې شهوت په زړه باندې بې وقفه حمله کوی. بوسیله سلب مال و تواضع ، می توان انسان را از شهوت حفظ کرد ، زیرا وقتی انسان از ارتکاب گناه ناامید می شود ، انگیزه آن (گناه یا هر چیز بد یا ضرر به دیگران) در قلب هم پیدا نمی شود. کله چې پوه شی چې اوس څوک ګناه کولی شی ، نو په زړه کې د داسې کولو تحریک پیدا کیږی. د شتمنی شتون یو توانمند کوونکی دی چې په یوه کې د [ګناهونو ارتکاب ، د انسانی نورمونو څخه سرغړونه ، ظلمونه ، او نور] پیدا کوی. انسان به د دې خواهش په عمل کولو سره تباه شی او که صبر او خویشتن وصبر وکړی نو سختی به زغملی ځکه چې صبر د توانایی په صورت کې ډېر سخت دی. د شتمنی *فتنه* د فقر له فتنې څخه زیاته ده. دویم زیان دا دی چې د شتمنی موجودیت په روا کارونو کې د شتمنی او اسراف سبب ګرځی او دا د شتمنی د ناوړه استفادې لومړۍ درجه ده. دا ځکه چې یو شتمن نه شی کولای چې د اوربشو ډوډۍ وخوری، زبر جامې واغوندی او ټول خوندور خواړه لکه څنګه چې حضرت سلیمان (صلی الله علیه وآله وسلم) کړی وو، سره له دې چې د

ځمکې د پاچاهۍ پراخوالی او حاکمیت او د ځمکې خزانې يې کنټرول لري. اما هر کس نمی تواند این کار را انجام دهد ، و کسی که از ثروت وسعت داشته باشد ، حتما ثروت و اسراف و اسراف را به خود می گیرد ، یعنی خوب می خورد ، لباس خوب می پوشد و نفس را به آن عادت می کند. کله چې څوک په شتمنۍ ، اسراف او اسراف کې خوند ومومي ، دا به ناممکن وي چې له دې څخه ځان وژغوري. بلکه این عادت به حدی افزایش می یابد که اگر ثروت و اسراف و اسراف از طریق حلال محقق نشود ، مجبور به استفاده از وسایل ممنوعه (غیر قانونی یا *حرام*) خواهد شد [برای بدست آوردن ثروت برای حفظ زندگی مجلل و اسراف] . سړی به اجازه ورکوي چې سرسختۍ، درواغ، منافقت او نور ناوړه اخلاق او عادتونه په زړه کې ځای پیدا کړي، تر څو د خپلې نړۍ تنظیم د هغه د غوښتنو سره سم پاتې شي او د هغه په شتمنۍ، اسراف او اسراف کې کموالی نه شي. څوک چې ډېر شتمنی لري ، د خلکو ډېر محتاج دی او د کارونو د ترسره کولو لپاره منافقانه لارې کاروي ، او حتی د هغوی د رضایت د ترلاسه کولو لپاره د خدای له نافرمانۍ څخه هم لاس نه اخلي. د تخلیقاتو اړتیا او تکیه ملګرتیا او دښمنۍ دواړه منځ ته راوړي چې په خپل وار حسادت، کینه، ظاهر، تکبر، دروغ، قصه زغم، غیبت او ټول داسې ګناهونه چې د زړه او ژبې لپاره ځانګړي دي وده وکړي. دا امکان هم شته چې دا ګناهونه به د زړه او ژبې څخه تېر شي او نورو [جسماني] اندامونو ته ولېږدول شي. دا ټول د شتمنۍ او مادي شتمنیو ناوړه وړاندوینه ده.

دریم زیان چې هېڅ شتمن ترې بې برخې نه دی ، هغه دا دی چې د مال په جمع کولو او ساتلو کې د غرق کېدو وروسته ، د الهی ذکر او هر هغه څه چې سبب کېږي غفلت کوي ، داسې زیان دی چې جبران يې نه شي. د الهی ذکر غفلت یوه نه علاجې او وژونکې ناروغی ده ځکه چې د ټولو عبادتونو جوهر او هدف د هغه په وجود او صفات کې الهی یادونه او تأمل دی ، چې په خپل وار د آزاد زړه اړتیا لري. اگر کسی زمین داشته باشد ، شب و روز در مسایل مربوط به زراعت مشغول است - گاهی اوقات حسابداری می کند ، گاهی اوقات با همکاران بحث می کند ، گاهی اوقات در مورد آب و حدود اختلاف نظر وجود دارد ، گاهی اوقات با مامورین که برای جمع آوری مالیات تعیین شده اند ، مشاجره می کنند.

ځینې وختونه یو کس د جوړونکو او کارګرانو اړوند مسایلو سره سر و کار لري. یو سوداګر له دې غم څخه ځوریږي چې د یو کس سوداګریز شریک د نیمایی ګټې مستحق دی خو په کار کې په مساوي توګه برخه نه اخلي. ځینې وختونه لیدل کیږي چې یو څوک دا تور جوړوي چې د خپل ملګري په غلا او بې ایمانۍ کې ښکیل دی. همداسې د څارویو د مالکانو حالت هم دی. بلکې د هر ډول شتمنۍ او شتمنۍ لپاره مالکان تقریباً په هماغه حالت کې دي چې د خدای د ذکر پر ځای په خپلو شتمنیو کې ښکیل دي او د هغوی د زیاتوالي او خوندیتوب په اړه اندېښمن او پریشان دي. له دې امله ، تمرکز په یاد الهي او تفکر کې نه دی ، بلکې ، هره لحظه ، انسان د هغوی (شتمنۍ) د ساتنې په اړه اندېښنې لري. دنیوي اندېښنې او مصروفیت بې شمېره دي او حد نه لري. څوک چې د يوې ورځې ارزښت لري ، له دې ټولو پاملرنې څخه خوندي دی او له دې ټولو مصروفیتونو څخه خوندي دی. دا د شتمنۍ مذهبي زیانونه دي. په دې کې کیدای شي اضافه شي چې شتمن هر څه د شتمنۍ د ترلاسه کولو لپاره کوي. یو ځل چې شتمني ترلاسه شي، دوی د خپل وجود په زړه کې اندېښمن کیږي ترڅو د هغوی ساتنه وکړي. د حسادت له حسادت څخه ځان ساتنه د دې سربیره ده. هر وخت سړی ویره لري چې هغه شتمنۍ چې د دومره سخت کار او سختۍ له امله تر لاسه شوې وي ، به ضایع شي. له دې څخه ښکاره ده چې شتمنۍ زهر دي. دا تریاق یوازې هغه وخت دی چې د معیشت وسیله ګڼل کیږي او هر اضافي مال د صدقې په توګه د خدای په لاره کې لګول کیږي.

علاج حرص و دارو برای پرورش قناعت

دا دوا له دریو اجزاوو څخه جوړه شوې ده: صبر، پوهه او اعمال. دوی په ګډه پنځه مسئلې رامنځ ته کوي: لومړی ، اعمال. به طور دقیق ، [اقدامات تشکیل می شود] اعتدال در امور اقتصادی و کاهش در مصارف [غیر ضروری] . څوک چې د قناعت شرف غواړي باید هڅه وکړي چې د نفس دروازې د مصارفو لپاره ببندد، او یوازې د خپل اړتیاوو لپاره مصرف کړي. دا ځکه چې هغه څوک چې د لګښتونو دایره يې ورځ تر بلې زیاتیږي ، نه شي کولای قناعت ولري. که څوک یوازې وي ، باید په زړو جامو او لږو خوړو قانع شي. که امکان ولري ، باید کړی له خپل رژیم څخه لرې کړي او

عادت شی چې پرته له هغه خواړه وخوری. که څوک کورنۍ لری باید د کور ټول غړی دې ته راضی کړی چې عادی جامې او ډوډۍ ولری او هڅه وکړی چې هغه په خپل رنګ رنګ کړی ځکه چې د هر څه لړه اندازه په لړ زحمت ترلاسه کېدای شی ، ځکه چې په دې ډول د انسان غوښتنې کمې شوې دی او ژوند به په اعتدال سره تېر شی. دا د قناعت حقیقت دی. په لګښتونو کې نرمښت درلودل ، همدغه شی ته اشاره کوی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

ان اللّٰه یحب الرفق فی الامر کلة

"یقیناً ، الله تعالی په ټولو مسایلو کې نرمی او رحمت [چې د ټولو انسانانو له خوا ترسره کیږی] خوښوی ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *حدیث* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عائشه رضی الله عنه

ماعال من اقتصد

"یو معتدل شخص (هغه څوک چې د ژوند په هر موضوع کې اعتدال کوی او هر ډول افراط او افراط ته له تګ څخه ډډه کوی) هیڅکله غریب نه کیږی (یعني داسې فرد خوشاله کیږی او هیڅکله مایوسه نه کیږی)". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث* جمع *احمد* و *طبرانی* عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه

ثلاث منجیات خشی اللّٰه فی السر والعلانیة والقصد فی الغنی والفقر والعدل فی الرضا والغضب

"سه چیز در طبیعت نجات بخش هستند: ترس پرهیزگار ، احترام و ترس از خدا (*تقوی*) در هر دو زندگی خصوصی و عمومی ، اعتدال که آیا در ثروت یا فقر باشد ، و عدالت و انصاف که آیا در خوشبختی یا غضب است ". (دا روایت په کې نقل شوی دی *احادیث* ټولګې *بزاز* ، *طبرانی* او *ابو نعیم* د انس بن مالک رضی الله عنه

الاقتصاد و حسن السمت والهدی الصالح جزء من بضع و عشرین جزا من النبوة

"اعتدال ، زیبایی ترکیب جسمی ، و صداقت [به طور جمعی] یک جزء از بیش از بیست جزء (برخه) نبوت است". (دا روایت په کې نقل شوی دی مجموعه *احادیث ابو داود* عن عبد الله بن عباس رضی الله عنه

دویم ، که د اوس لپاره ، یو کس د لږو اړتیاوو لپاره کافی وی ، نو باید د راتلونکی په اړه ډېر پریشان او اندیښمن نه شی. فإذا کان یکمن الارمان وآرزوها را مختصرة ویصبح هذا الاعتقاد [في القلب] راسخ بأنه یجب أن یحصل علی کل رزق مقدر [بحکم الهي] ، سواء کان حرصا علیه أو غیر حرص ، فإندیشه به المستقبل اندیښمن نخواهد شد. څوک د حرص یا امید له لارې رزق نه پیدا کوی. یو مؤمن باید د خپل خالق ، تعالی په وعده ایمان ولری. الهی فرمان دا دی:

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا

"په ځمکه کې یو ژوندی مخلوق نشته ، چې رزق یې د خدای ذمه وار نه وی." (قرآن، 11 سوریه، 6 آیه)

حرص د شیطان د بدو کړنو پایله ده. او انسان ها را از فقر و قحطی می ترساند و آنها را به انجام کارهای بد و بد تشویق می کند [یا تجاوز از احکامات الهی ، که در شکل غلط و بد است که بر خلاف معیارهای شرافت ، ادب ، انصاف و عدالت انسانی است] . شیطان به یکی می گوید: "اگر شما ثروت جمع نکنید و چیز ذخیره نکنید ، در آینده به شما اندیښمن خواهید شد ، ممکن است بیمار شوید و عاجز شوید. په دې صورت کې به تاسو د خلکو څخه د پوښتنې کولو له سپکاوی سره مخ شئ ، او باید د ګدایی کاسه له یوې دروازې څخه بل دروازې ته وګرځئ". په دې ډول ، په راتلونکی کې د سختیو وېره [په تېره بیا د زړښت او د اړتیا په وخت کې] ، انسان ته ټول عمر د مال په لټه کې سختی زغمی.

شیطان داسې کس ته ګوری چې په دې کشمکش کې بوخت دی او په یوه یې خندا کوی چې وایی: "دا احمق د راتلونکی له وېرې خپل ځان په سختیو کې اچوی او د الله له یاد څخه غافل دی. حتی چه چیزی می داند که آیا نگرانی هایی که فرد در آن دارد [در مورد آینده خود] حتی اتفاق خواهد افتاد ؟ "

د انسان په زړه کې حرص د خدای په پلان کې په بشپړ یقین سره له منځه وړل کېدای شی. إذا كان بنده [الله تعالی] یؤکد أن القدر الذي حدده الله في توزیع الرزق والتخطیط الذي طرحه علیه حق هو ، وإذا كسر في الحصول على رزق ، فإنه یحصل على ما مقدر الله علیه . د دې پوهې سره ، هیڅ دلیل نشته چې ولې د حرص شر د زړه څخه نه وځی. بلکې بنده باید تل په یاد ولری چې ډېری وختونه داسې پیښیږی چې خدای له داسې ځای څخه رزق ورکوی چې څوک یې تصور هم نشی کولی لکه څنګه چې قران وایی:

وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

"کسی که دارای ترس پرهیزگار ، احترام و ترس از خدا باشد ، خداوند راه خروج [از همه مشکلات ، آزمایش ها و مصیبت] و رزق را برای چنین کسی از منابع فراهم می کند که حتی تصور هم نمی شود (یعنی از منابع بسیار غیر منتظره به عنوان یک کمک الهی)." (قرآن، 65 سوره، آیه 2 - 3)

ابو حازم رحمه الله عنه وایی : "زه نړۍ له دوو څیزونو څخه جوړه ده : یو ما لپاره ، او هغه څه دی چې نه شم کولای مخکې له موعده مخکې ترلاسه کړم ، سره له دې چې زه د هغه په ترلاسه کولو کې د آسمانونو او ځمکې ټول توان لګوی. دویم د بل چا لپاره دی او دا هغه څه دی چې نه ما په تېر وخت کې ترلاسه کړی دی او نه هم تمه لرم چې په راتلونکی کې یې ترلاسه کړم. ځکه چې هغه وجود چې زما څیزونه د نورو له رسېدو څخه ساتی هماغه وجود دی چې د بل چا د رسېدو مخه نیسی. نو بیا څه ګټه لری چې خپل ژوند د دې دوو ډوله شیانو لپاره ورکړم؟" دا د شیطان د هغو اشارو علاج دی چې د انسانانو په زړونو کې د فقر او فقر په اړه راپاکوی او هغوی له ناروغیو او بې وزلۍ څخه وېروی. دا د پېژندنې دوا ده.

ثالثا: باید دانست که قناعت این است که به هیچ چیز نیاز نداشته باشد و حرص ذلت طلبی [یا گدایی یا تکیه بر دیگران] را دارد. که څوک د دې عزت او ذلت په ربښتینې توګه درک وکړی ، نو د نفس لپاره به هیڅ دلیل نه وی چې قناعت ته میلان ونه کړی. هیچ جایی برای شک وجود ندارد [چپ] که حرص برای بیشتر چیزی جز سختی و تحقیر [در آن پنهان است]. له دې سختۍ سره بل څوک اشنا نه دی. له بلې خوا حرص د انسان له سترګو پټ نه پاتې کېږی ځکه چې هر څوک پوهېږی چې یو انسان حریص دی. آنچه به این ذلت می افزاید ، عذاب آخرت است که باید تحمل شود ، عزت نفس جدا از بین می رود ، و انسان دیگر توانایی پیروی از حق را ندارد. څوک چې ډېر حرص لری ، د خلکو په اړه ډېر محتاج دی او د همدې اړتیا له امله نه شی کولای چې حق ته یې بلنه ورکړی او نه یې د غلطۍ په خاطر ملامتوی ، غلامی د انسان مزاج ګرځی ، عیب نور عیب نه دی ، که څوک یوه عیبه عیب هم ګڼی ، د ویلو جرأت هم نه کوی. ایمان انسان بې دلیله له منځه ځی ، او آخرت هم تباه کیږی. هغه څوک چې د معدې شهوت په پرتله عزت نفس ته ترجیح نه ورکوی ، ډېر احمق او په ایمان کې کمزوری دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

عز المؤمن استغناءه عن الناس

"کرامت یک مؤمن در *استغنا* از مردم است (یعنی، نه چشم می زند یا از کسی چیزی نمی خواهد، از آنچه که مردم دارند، و تمام امیدها و آرزوهای خود را به خدا تنها برای تمام نیازهای خود قرار می دهند، در حالی که تمام تلاش های انسانی ممکن را برای برآورده کردن آنها در یک راه با عزت و احترام به نفس انجام می دهند)". (دا روایت په کې نقل شوی دیحدیثي مجموعه *های طبرانی* و حکیم از سهل بن سعد [رضی الله عنه]

قناعت آزادی او عزت نفس په ځان کې لری. له دې امله ، ویل کیږی چې که ته له چا څخه غافل پاتې شې ، ته به د هغه برابر شې . او که تاسو ورته اړتیا لرئ ، نو د هغه زندانی به شئ . او که یو سره احسان وکړې ، ته به د هغه لارښود او لارښود شې.

څلورم ، باید په دې حقیقت فکر وکړو چې څومره احمق ، نادان او بې دینه خلک شتمن دی. از سوی دیگر ، انبیاء ، خلفای صالح و هدایت شده ، صحابه نبوی ، پیروان مستقیم آنها زندگی ساده ای داشتند. باید این دو گروه را مقایسه کرد ، به روایات آنها گوش داد ، زندگی آنها را مطالعه کرد ، سپس این انتخاب را به عقل داد تا تصمیم بگیرد که می خواهد از کدام گروه تقلید کند و شبیه به آن باشد - فضول یا انبیاء و پرهیزکاران. هیله ده چې د کمښت پر وړاندې د صبر په کارولو سره قناعت اسانه شی. مؤمن باید فکر وکړی چې په خوړو کې د تفاخر په برخه کې د ستاینې وړ خبره نه ده لکه خره چې له انسان څخه زیاته خوری. په جماع کې فراوانی هم د ستاینې وړ نه ده لکه خوګ چې دا کار د انسان څخه زیات کوی. په جامو او سپرلی کې ښکلا اخیستل هم د ستاینې وړ نه دی ځکه چې د غیر مذهبی خلکو په منځ کې داسې ډیر کسان شته چې ښه جامې اغوندی او سپرلی کوی. که څوک قانع وی او له لږو سره په سوله کې وی ، بې له شکه دا د ستاینې وړ دی ځکه چې قناعت په لږ او په لږو سره په سوله کې ، د پیغمبرانو او مقدسینو ځانګړتیا ده.

پنځم ، باید د شتمنۍ او شتمنیو د راټولولو په خطرونو غور وکړو لکه څنګه چې د شتمنۍ او مادی شتمنیو د زیانونو په برخه کې توضیح شوی دی. سربیره پردې ، په دې کې د غلا او زیان خطر هم شتون لری. کله چې څوک مال او مال ولری ، دا ویره پیدا کیږی چې ضایع شی او کله چې سړی خالی لاس وی ، زړه هیڅ ډول غم نه لری. همچنین باید فکر وکړی : " من سلم من دخول الفردوس لمدة خمسة سوه سنة [بسبب امتلاك مال ، بعد بدء يوم القيامة بسبب المحاسبة الطويلة في كيفية اكتسابه ومصرفه] و إذا تجاوز حدود الضرورة ، فإنني سأحسب في مجموعة الثروتمندين وسيتم استبعاد من قائمة الفقراء) و فقرا به بهشت می آیند پنج صد سال قبل از ثروتمندان [که آنها صبر و استقامت در فقر و کمبود و مصیبت ، با ایمان و عدالت] ". انسان باید همیشه به پایین تر خود نگاه کند [از نظر دارایی های مادی ، ثروت ، موقعیت اجتماعی و قدرت ، و در نتیجه نعمت های خداوند را قدردانی کند و از آنها با عقل اخلاقی استفاده کند ، به جای اینکه از عدم وجود شکایت کند] و نباید به کسی که از خود برتر است نگاه کند [با همان معیارهایی که ذکر شد] . شیطان برتری انسان [از لحاظ شکوه و جلال ، ثروت ، قدرت ، شهرت و اعتبار] را به عنوان یک نمونه برتر معرفی می کند [پیروی و تقلید ، و از این رو ، آنها را در یک چرخه معیوب حسد ، نفرت ، دشمنی و مسابقه موش مادی به ضرر خود به دام می اندازد] و می گوید (در قلب ها اشاره می کند) : « چرا اینقدر تنبل ؟ شتمنو ته وګورئ چې څنګه له ژوند څخه خوند اخلی! دوی خوندور او خوندور خواړه خوری او ښایسته جامې اغوندی ". در مورد دین ، شیطان ناچیز را به عنوان یک نمونه معرفی می کند و می گوید: "چرا خود را در محدودیت ها و سختی ها قرار می دهید؟ فلان و فلان را ببینید که با وجود اینکه از شما بیشتر علم دارید ، از خدا نمی ترسید و همیشه از ترس خدا می لرزید. ټول خلک په عیش او عشرت کې دی (له ښه ژوند څخه خوند اخلی)، ولې تاسو له دوی څخه توپیر لری؟"

دا هغه پنځه مسایل دی چې کولی شی د قناعت کیفیت (د زړه خاصیت او باطنی طبیعت) په تلقین کې مرسته وکړی. در آنها ، اهمیت اساسی به صبر و کاهش امیدها [در مورد مسائل مربوط به دنیایی] تعلق دارد. د صبر په وخت کې باید دا یقین ولرئ چې په دې دنیوی ژوند کې چې د څو ورځو ارزښت لری ، د ابدی ژوند د ابدی خوشالۍ او بې پایلې بریالیتوب د ترلاسه کولو لپاره صبر کول هدف دی. دا لکه یو ناروغ دی چې د روغتیا او جسمی سلامتیا د ترلاسه کولو لپاره د درملو پر تریخوالی صبر وکړی.

د سخاوت فضیلت: که څوک شتمنی او مادی مال نه لری ، باید قناعت وکړی او له حرص څخه ځان وساتی. که څوک شتمنی لری ، نو باید ایثار (پر خپل ځان نورو ته ترجیح ورکړی) او سخی وی ، له نورو سره ښه چلند وکړی او له بخل څخه ځان لرې وساتی. سخاوت د پیغمبرانو د خصلتونو څخه یو د شخصیت یو صفت دی او د خلاصون د بنیادونو څخه یو بنسټونه دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا په دې الفاظو تعبیر کړی دی:

السخاء شجرة من شجر الجنة اغصانها متدليته الى الارض، فمن اخذ بغصن منها قادہ ذلک الغصن الى الجنة

"سخاوت د جنت د ونو څخه یو ونه دی. څانګې یې تر ځمکې پورې ځوړند دی. څوک چې له دغو څانګو څخه یوه ونیسی ، هغه څانګه جنت ته راکاږی". (دا روایت په کې نقل شوی دی*احادیث* جمع ابن *حبان* عن عایشه رضی الله عنها، ابن *عدی* و *دارقطانی* عن أبو هریره رضی الله عنه.

قال جبرئيل عليه السلام قال الله تعالى: ان هذا دين ارتضيته لنفسي ولن يصلحه الا السخاء وحسن الخلق فاكرموه بهما ما استطعتم

جبرائیل وویل چې خدای فرمایلی دی: دا هغه لاره ده چې ما د ځان لپاره غوره کړې ده. دا یوازې د سخاوت او ښایسته اخلاقو ، اخلاقو ، کردارو او باطنی طبیعت له لارې په نظم کې پاتې کېدای شی. تا حد امکان ، به *وسیله* این دو [صفات باطنی شریف] ، راه [به الله یا دین] احترام کنید ". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدی*ثی دارقطانی فی مستجد* عن جابر رضی الله عنه

ماجبل الله تعالى وليا له الا على حسن الخلق والسخاء

"الله تعالی خپل دوستان او نزدیکان (*اولیاء*) په ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، شخصیت او باطنی طبیعت (حس*ن الخلق*) او سخاوت پیدا کړی دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی مجمو*عه* حدیث: *دارقتانی فی مستجد* عن عایشه رضی الله عنها:

خلقان يحبهما الله عزوجل وخلقان يبغضهما الله عزوجل، فاما اللذان يحبهما الله تعالى فحسن الخلق والسخاء واما اللذان يبغضهما الله فسوء الخلق والبخل واذا اراد الله بعبد خيرا استعمله في قضاء حوائج الناس

"دوه عادتونه داسې دی چې خدای یې خوښوی ، او دوه عادتونه داسې دی چې خدای یې نه خوښوی. دا ښایسته اخلاق ، آداب ، شخصیت ، باطنی طبیعت او سخاوت دی ، او هغه څه چې هغه یې نه خوښوی بد اخلاق ، اخلاق ، کردار ، باطنی طبیعت او بخل دی. کله چې خدای د بنده لپاره خیر غواړی ، نو د خپل بنده په وسیله د خلکو اړتیاوې پوره کوی". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *ابو منصور الدیلمی* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

په یوه نبوی کې ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "*ابدال* (د امت یو *لوړ پوړی اولیاء او غنوستیک)* به جنت ته د لمانځه او روژې له امله نه داخلیږی بلکې هغوی به جنت ته د زړه د پاکی له امله داخلیږی. احساسات ، مزاج ها و تمایلات در قلب مانند نفرت ، خشم ، حسادت ، دشمنی و غیره نسبت به هر کسی) و اخلاص نسبت به مسلمانان ". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدی*ثی دارقطانی فی مستجد* عن انس رضی الله عنه

ابو سعید خدری رضی الله عنه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت کوی چې فرمای: الله تعالی د *احسان* (احسان محض خیر نه دی بلکې هغه د ټولو په وړاندې په افکار ، احساسات ، قول او عمل کې لوړ او فراتر تلل) د خپلو بندانو لپاره جوړ کړی دی. لومړی دا چې هغوی احسان سره مینه لری. دویم دا چې د احسان د کارکوونکو مینه د هغه د مخلوقاتو په زړونو کې ځای پر ځای شوې ده. ثالثا، الله تعالی د *احسان* غوښتونکی د احسان خاوندانو ته لارښوونه کړې ده. څلورم: هغه دنیا [او ژوند دنیوی] د احسان کوونکو لپاره دومره آسان *کړی* دی (*یعنې محسنین* یا هغه کسان چې په افکار ، احساسات ، قول او عمل کې ښه دی او د نورو سره د خیر کولو لپاره ټول لاره ځی ، پرته له دې چې په بدل کې څه وغواړی ، حتی د شکر په بدل کې یې تمه هم نه لری) ، لکه د وریځو باران په یوه وچه وچه ځمکه . د ځمکې او د هغه اوسېدونکو ته ژوند ورکوی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث دارقطانی فی مستجد*)

محکومیت بخل

خدای فرمایی :

وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"څوک چې د خپل نفس له بخل څخه ژغورل شوی دی ، هغه څوک دی چې نجات به ترلاسه کړی." (قرآن، 59 سوره، 9 آیت)

وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ

"وأولئك الذین بخل در چیزی که الله تعالی به آنها داده است ، از فضل و سخاوت خود ، نباید فکر کنند که این [بخل] به نفع آنها خواهد بود ، بلکه این به آنها بسیار بد خواهد بود. د قیامت په ورځ به هغوی د هغو شیانو څخه چې بخل یې درلود ، غل او زنځیرونه وتراشی . " (قرآن، سورة 3، آیه 180)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اياكم والشح فانه اهلک من كان قبلكم حملهم على ان يسفكوا دماء هم ويستحلوامحارمهم

"خود را از بخل نجات دهید ، زیرا این مردم قبل از شما را هلاک کرده است ، زیرا آنها را مجبور به خونریزی کرده است و آنچه را که الله حرام کرده است ، جائز اعلام کنید [مثل سلب اموال الناس وحقوقهم مشروع بطرق السرقت ، الغارت ، الفریب ، الاغضاء ، الغصب ، الظلم ، التمییز و الظلم] ". (روایت شده توسط *حدیث* جامع صحیح *مسلم* عن جابر و *ابو داود و نسایی* عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه

لا يدخل الجنةبخيل ولا خب ولا خائن ولا سيئ الملكة

"نه بخل ، نه مکار ، نه بداخلاق او نه بد اخلاق [شخص] به جنت ته داخل شی". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *مسند احمد* عن ابوبکر رضی الله عنه

ثلاث مهلكات شح مطاع وهوى متبع واعجاب المرء بنفسه

"درې شیان مرګونی او ویجاړونکی دی: بخل چې تعقیب کیږی، د ټیټ پایه نفس خواهش چې اطاعت کیږی، او په ځان غرور (د ځان په اړه لوړ فکر کول او د نل حق په اړه فکر کول)".

اياكم والظلم، فان الظلم ظلمات يوم القيامة، واياكم والفحش فان الله لا يحب الفاحش ولا المتفحش واياكم والشح فانما اهلك من كان قبلكم الشح، امرهم بالكذب فكذبوا وامرهم بالظلم فظلموا وامرهم بالقطيعة فقطعوا

"خپل ځانونه د ظلم څخه وساتئ ځکه ظلم او ظلم به د قیامت په ورځ په تیارو بدل شی ، او له ابتذال او فحشا څخه ځان وژغورئ ځکه چې الله تعالی نه مبتذل او نه مبتذل خوښوی ، او له بخل څخه ځان وساتئ ځکه چې دا هغه څه دی چې خلک یې له تاسو څخه مخکې تباه کړل. به مردم امر به دروغ گفتن و دروغ گفتن ، امر به ظلم و ظلم ، امر به قطع روابط [روابط خانوادگی و خبستگی] و قطع روابط ". (روایت شده توسط حدیث ټولګه حکیم د عبدالله بن عمرو رضی الله عنه

د یو روایت له مخې ، د یوه هیئت غړو [چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د لیدنې لپاره راغلی وو] د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل چې د دوی [قبیله] مشر جاد بن قیس دی. رسول الله صلی الله علیه وسلم وپوښتل: په کوم بنیاد هغه د خپل رهبری لپاره مناسب ګڼی؟ ځواب یې ورکړ: هغه زموږ تر ټولو شتمن دی ، خو د بخل له ملامتیا څخه لرې نه دی. نبی صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل: دا یوه لویه ناروغی ده ، له بخل څخه بل کومه ناروغی کېدای شی؟ هغه د دې وړ نه دی چې ستاسو مشر شی". آنها پرسیدند : " پس ما باید چه کسی را به عنوان رهبر خود انتخاب کنیم ؟ " رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل: "ستاسو مشر بشر بن البراء دی". [این روایت نشان می دهد که حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ، رهبر قبیله ای را به دلیل کیفیت بخل خود تغییر داد و به جای او کسی را که سخی بود ، به جای او قرار داد ، زیرا یک شخص بخل برای هیچ نقش رهبری مناسب نیست .] (روایت شده توسط حدیث: مجموعۀ حکیم عن حضرت ابوهریره رضی الله عنهم.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

خصلتان لا يجتمعان في مؤمن البخل وسوء الخلق

"دوه خصلتونه په [حقیقی] مؤمن کې نه راټولیږی - بخل او بد اخلاق، اخلاق، د شخصیت خصلتونه او باطنی طبیعت". (روایت شده توسط مجموعه *حدیثی ترمذی* از ابو سعید رضی الله عنه

امام ابو حنیفه رحمه الله فرمای: "بخیل عادل او عادل نه شی ځکه چې داسې کس به د خپل حق او حق څخه زیات واخلی او هڅه کوی چې د خپل حق څخه زیاتې واخلی ځکه چې له دې وېرې چې زیان وکړی. هغه څوک چې په دې حالت کې وی د صداقت په خاطر نشی باور کېدای ". حضرت یحیی زوی زکریا (یوحنا زوی زکریا - السلام علیهم السلام) شیطان په خپل اصلی شکل کې ولید. هغه ترې وپوښتل: "ته د خلکو په منځ کې څوک تر ټولو زیات خوښوې او له چا څخه تر ټولو زیات نفرت لرې؟" هغه په ځواب کې وویل: "زه یو بخیل مؤمن تر ټولو زیات خوښوم او ګناهګار خو سخی سړی تر ټولو زیات خوښوم". سأل عنه عن سبب ذلك ، فقال عليه : " بخل يحفظه من زحمة المضل من بخل [حيث يؤدي ذلك إلى المضراهية بطريق العصيان وعدم الاعتماد] وإنني أترسم من شخص مجرم ولكنه سخاء أن يقبل الله سخا من الله أن يأخذ هذا الشخص في طريق التوجيه . راستی و اصلاح از سخاوت الهی و لطف برای چنین کسی]". بیا شیطان لاړ او ویې ویل: "که د یحیی پرته بل چا دا پوښتنه کړې وای ، ما به یې ځواب نه وای ورکړی".

د ایثار واقعیت او د هغه فضیلت

د سخاوت او بخل ډېرې کچې شتون لری. په دې کې ، ایثار ډېره لوړه درجه لری. د ایثار معنی دا ده چې د خپل ضرورت سره سره خپل مال او پیسې بل چا ته ورکړئ، او سخاوت دا دی چې د خپل مال او پیسو څخه یو چا ته ډالۍ کړو که هغه محتاج وی یا نه چې د چا اړتیا نه لری. لګښت [په خیرات یا نورو سره مرسته کول] د خپل ضرورت سره سره یو ستونزمن پړاو دی او ډېر کم خلک دا پړاو په بریالیتوب سره تیروی. لکه څنګه چې د سخاوت لوړه درجه دا ده چې نورو ته د خپل ضرورت سره سره ورکول، همداسې د بخل افراطی درجه دا ده چې حتی د خپل ځان لپاره مصرف هم ونه کړی، حتی که څوک د خپلو اړتیاوو د پوره کولو وسایل او وسایل ولری. څومره بخیل دی چې خزانه یې له شتمنۍ ډکه ده ، خو په داسې حال کې مړه شول چې جرئت یې نه شو راټول کړی چې په خپله درملنه ولګوی. زړه د خوړو لېوال دی ، خو د لګولو جرئت نه لری ، که څه هم په وړیا توګه یې د خوړو پروا نه لری. تفاوت بین این دو نفر چقدر زیاد است؟ ښایسته اخلاق ، آداب ، باطنی خصلتونه ، طبیعت او صفات (*حسن الخلق*) الهی نعمتونه دی چې خدای یې هر چا ته چې غواړی ورکوی او هغه یې محروم کوی ، چاته چې وغواړی. سخاوت کې د ایثار څخه لوی درجه نه شته. الله تعالی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم صحابه ته په دې کلمو حمد و ثنا ورکړه:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

"دوی نورو ته په خپل ځان ترجیح ورکوی که څه هم دوی ممکن له لوږې رنځ وړی [او پخپله اړتیا لری]." (قرآن، 59 سوره، 9 آیت)

عایشه رضی الله عنها می گوید: حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سه روز متوالی غذا نخورد تا اینکه وفات کرد. اگر ما می خواستیم ، می توانستیم تا حد سیر غذا بخوریم ، اما ما دیگران را بر خود ترجیح می دادیم ". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *بیهقی*)

یو سړی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم مېلمه شو. په هغه وخت کې د هغه په کور کې داسې څه نه وو چې د هغه مېلمه خدمت لپاره ترې کار واخیستل شی. یک *انصاری* (یکی از ساکنان شهر مدینه که همراه با بسیاری دیگر از ساکنان ، میزبان مهاجرین از مکه بود که برای جلوگیری از ظلم و اذیت در آنجا فرار کرده بودند) به دیدار رسول الله آمد که آن مهمان را به خانه اش برد و هر آنچه را که در خانه اش بود ، آورد و سرو کرد ، و از همسرش خواست که چراغ را خاموش کند تا مهمان چیزی را نبیند و فکر کند که میزبان [و] خانواده اش نیز غذا می خورند ، زیرا او دست خود را به بشقاب [خالی] دراز می کرد و وانمود می کرد که می خورد. د کوربه ملګری دا کار وکړ او مېلمه یې ډوډۍ خوړله. سهار حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هغه ته وویل چې خدای هغه څه چې له خپل مېلمه سره یې کړی خوښ دی او د قران کریم دا آیت یې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته نازل کړ:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

"دوی نورو ته د ځان په پرتله ترجیح ورکوی که څه هم دوی ممکن له لوږې څخه رنځ وړی وی." (قرآن، 59 سوره، 9 آیت) (روایت شده توسط *حدیث* ټولګې *صحیح بخاری او صحیح مسلم*)

با این حال ، سخاوت یکی از صفات الهی است و ایثار بالاترین درجه سخاوت است که در آن حضرت محمد صلی الله علیه وسلم [تمام عمر] باقی ماند تا آنجا که خداوند این صفت عظیم از او سایر صفات عالی و عالی خود را در این کلمات ستایش کرده است :

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

"و بدون شک ، تو (ای محمد!) در [پایه] یک شخصیت عالی و عالی هستند [که تمام بشریت باید تا آخر زمان برای خیر و رفاه خود تقلید کنند]." (قرآن، سورة 68، آیه 4)

سهل بن عبدالله التستری رحمه الله - مشهور قدیس وعرفان رضی الله عنه وایی چې حضرت موسی (صلی الله علیه وسلم) دعا الله تعالی ته : یا الله ! ما ته د محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه د قومو څخه ځینې درجات وښایې. [موسی ، عیسی و بسیاری از پیغمبران قبل از حضرت محمد ، پیشگویی شده بودند در مورد ظهور حضرت محمد برای اوج هدایت الهی ، که از زمان به زمان به انبیاء مختلف الهی منصوب شده بود تا به قومهای خود در زمان خود برسانند تا به آنها کمک کنند تا در راه هدایت الهی و راست اخلاقی بمانند ؛ این هدایت الهی با حضرت محمد (ص) به اوج خود رسید ، ټول بشریت ته تر آخره زمانه] خدای وویل: "ای موسی! تاسو به دا لید نه شئ زغملی. خو زه به تاسو ته د هغه د لوړو درجو څخه یوه ستره درجه وښایم چې له امله مې هغه ته په خپلو ټولو مخلوقاتو لوړه درجه ورکړې ده". بیا د حضرت موسی (ص) له سترګو پرده پورته شوه چې د آسمانونو عجائب یې ووینی او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د عظمت او د الهی قرب او نږدیوالی د درجو شاهد و چې سترګې یې خیره کړې وې. حضرت موسی وپوښتل: ای خدایه ! محمد څنګه دې درجې ته ورسید؟" الله تعالی په ځواب کې وویل: "د شخصیت او صفت له لارې چې ما هغه ته په ځانګړې توګه ځانګړتیاوې ورکړې دی ، او هغه صفت ایثار دی [هغه عالی چې ټول عمر یې درلود]. ای موسی! که یو کس په خپل ژوند کې حتی یو ځل هم ایثار وښیی ، زه به د خپل حساب ورکولو څخه شرمنده شم او داسې کس ته به اجازه ورکړم چې بې له کوم حساب جنت ته داخل شی ، او هر چېرته چې زړه یې وغواړی ژوند وکړی". د یو روایت له مخې ، عبدالله بن جعفر رحمه الله سفر کړی چې د هغه لرې ځمکې [چې هغه یې درلود] وګوری. د سفر په ترڅ کې، هغه ودرېد او په یوه ارکیډ کې اوسېد چې د خلکو د یوې ډلې (قبیله) ملکیت وو. هلته یو ایتوپیایی [مسلمان] غلام وو چې په هغه ارکیډ کې کار کاوه. په داسې حال کې چې دا کار وکړ، د غلام ډوډۍ راورسېده. په دې شېبه کې یو سپی ارکیډ ته راغی او د هغه په څنګ کې کېښناست. غلام یوه ډوډۍ [د خپل بشقاب څخه] د سپی په مخ کې کېښوده چې هغه یې خوړله. هغه خپله دوهمه ډوډۍ د هغه سپی په وړاندې کېښوده چې هغه یې خوړه. هغه بیا خپله دریمه ډوډۍ سپی ته ورکړه چې هغه یې هم وخوړ تر څو چې د هغه خپل خواړه ټول ورک شول. عبدالله بن جعفر چې د دې ټولو خبرو څارنه کوله له غلام څخه وپوښتل: ستا ورځنی غذا څه ده؟ هغه ځواب ورکړ: "دا هغه څه دی چې تاسو اوس ولیدل". عبدالله په حیرانتیا وپوښتل: "نو ولې دې خپل ټول خواړه سپی ته ورکړل؟" غلام ځواب ورکړ: "حقیقت دا دی چې زموږ دا ارکیډ د سپیو د اوسیدو ځای نه دی. دا سپی له لرې ځای څخه راغلی په دې هیله چې د خوړو لپاره خواړه پیدا کړی. ما نه خوښېده چې زه وخورم په داسې حال کې چې دا سپی وږی وی". عبدالله پوښتنه وکړه : بیا نوله ورځ به څه کوې ؟ هغه ځواب ورکړ: زه به وږی شم (وږی پاتې شو)". عبدالله په زړه کې داسې فکر کاوه چې په زړه کې پر مریې د سخاوت له امله نیوکه کوی ، که څه هم تر هغه سخی دی. عبدالله سمدلاسه د هغه ارکیډ خاوند ته ورغی او هغه ارکیده یې له هغه سره د غلام او ټولو وسایلو څخه واخیسته او هغه غلام یې آزاد او آزاد کړ. نه تنها این، او آن ارکیده را به آن غلام سابق هدیه داد [به عنوان قدردانی برای خود قربانی و نوع دوستی همانطور که او درجه عالی خود را در برابر خدا برای خدمت بی رحمانه اش در غلامی به رسمیت شناخت، که با صبر و استقامت همراه با اعمال نوع دوستی در بالای آن انجام شد].

عمر رضی الله عنه روایت کوی چې یو نبی ملګری د وزې سر یو چا ته د تحفې په توګه لېږلی (سر د څارویو تر ټولو ټیټ او ارزانه برخه ده چې د غوښې لپاره کارول کېږی - هغه کس چې هغه د تحفې په توګه لېږلی شی ، په لومړی سر کې یې د ځان لپاره ترلاسه کولای شو ، خو پرېکړه یې وکړه چې بل چا ته تحفه ورکړی چې فکر یې کاوه د فقر له امله ډېر ورته اړتیا لری). استقبال کوونکی فکر کاوه چې د هغه ورور (د پیغمبری ملګری ملګری) هغه ته ډېر محتاج دی ، نو هغه یې هغه ته ډالی ورکړه. دریم هغه څلورم ته ډالی ورکړه او همداسې تر هغه چې اوو کسانو ته ولېږل شو او بیا لومړی ته ورسېد [چې په اصل کې یې تحفه ورکړه ، نو په دې توګه هر اخیستونکی ملګری فکر کاوه چې بل یې په بشپړه توګه د ایثار په اعمال کې ډېر محتاج اخیستونکی دی].

د بخل درملنه

بخل د مال او مادی شتمنی له مینې څخه پیدا کېږی او د دې مینې دوه دلیلونه لری.

د شتمنی سره د مینې لومړی دلیل چې د بخل سبب کېږی: د شهواتو او خواهشاتو سره مینه ده ، چې لاسته راوړنه یې د شتمنی له ترلاسه کولو پرته ناشونې ده. په دې کې اوږدې هیلې هم شاملې دی ځکه که انسان پوه شی چې یوه ورځ به له دې موقتی استوګنځی څخه ووځی ، نو بخل به نه شی. ځکه چې هغه مبلغ چې د یوې ورځې او میاشتې او یا یو کال لپاره کافی دی کم دی او سړی کولای شی چې خپل اضافی سرمایه [په ټولو شایسته کارونو ، په ځانګړې توګه هغه چې انسان په لاره د الله تعالی ته سوق کوی] مصرف کړی. ځینې وختونه څوک د اوږدو هیلو غوښتونکی نه وی ، بلکې اولادونه یې د اوږدو هیلو ځای نیسی ، او د خپل ژوند لپاره مبارزه کوی لکه څنګه چې د خپل ژوند لپاره یې کوی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

الولدمبخلةمجبنةمجهلة

"[ویره ، اندیښنه ، تشویش او د یو کس د راتلونکی لپاره پلان جوړونه] ماشومان بخل ، بزدلی او ناپوهی را منځ ته کوی".
(روایت شده توسط *حدیث* ټولګه *ابن ماجه* د یعلی بن مره رحمه الله

اگر علاوه بر این ، ترس از فقر و عدم اعتماد در رسیدن رزق [که از مشیت الهی و سخاوت می آید] وجود داشته باشد ، بخل شدت می یابد [منجر به احتکار ، انباشت و غصب به تمام وسایل قانونی ، غیر قانونی ، اخلاقی و غیر اخلاقی حتی اگر به حقوق عادلانه و مشروع دیگران لطمه بزند] .

دلیل دوم عشق به ثروت که منجر به بخل می شود : این است که می توان ثروت را در حق خود دوست داشت [و نه به عنوان وسیله ای برای اهداف دیگر مانند حفظ فرزندان یا جلوگیری از بحران مالی پیری] . ډیری خلک داسې دی چې دوی د پاتې ژوند لپاره کافی پانګه لری په دې شرط چې دوی په عادی توګه مصرف کړی، بلکې دومره زیاته پانګه لری چې حتی د لګولو وروسته به هم ډیرې پیسې پاتې شی. هغوی د اولاد څخه محرومه دی ، د ثروت انبارونه لری ، خو دوی نه غواړی چې *زکات* واخلی (هغه صدقه اجباری چې غریبانو ته باید ورکړل شی له نغدو پیسو او سرو زرو پس انداز چې د یو کال لپاره دوام کوی ، په 2.5 ٪ ارزښت ؛ مالداری ، زراعتی محصولات او نور دارایی هم د الهی قانون له مخې د صدقې اجباری تابع دی) تر دې حده چې هغوی حتی د پیسو لګولو لپاره هم تمایل نه لری چې پیسې په ترلاسه کولو کې مصرف کړی د خپلې ناروغۍ لپاره طبی درملنه. در عوض ، آنها عاشق *درهم* و *دینار* هستند که از حضور آنها و کنترل آنها لذت می برند . آنها را در زیر زمین دفن می کنند ، حتی اگر آنها به خوبی می دانند که آنها می میرند [یک روز زود یا زود] و بعد از مرگ ، این همه خزانه از بین خواهد رفت یا به دست دشمنان [یا غریبانی که حتی با آنها ارتباط ندارند] می رسد . با وجود این ، آنها حتی به خود اجازه نمی دهند که از آن غذا بخورند یا مقدار کمی از آن [برای نیازهای مشروع خود] مصرف کنند . دا د زړه یوه لویه او وژونکې ناروغی ده او درملنه یې ډېره ګرانه ده په تېره بیا په زړښت کې ناعلاجه کېږی. د داسې انسان مثال د هغه عاشق دی چې یو څوک د خپل استازی په توګه د معشوق په لور لیږی ، بیا د معشوق په ځای د استازی سره مینه پیل کوی او معشوق هېر کوی. شتمنی د هغه استازی په څېر ده چې د هغې په وسیله یو کس خپل اړتیاوې پوره کوی. نو ځکه خلک له شتمنۍ سره مینه او خوند ترې اخلی او د لذت وسیله هم مینه لری. بیا کله کله اړتیاوې هېرې شی او شتمنی ریښتینې معشوقه شی. این یک گمراهی شدید است . څوک چې د سرو زرو او تیږې په توپیر پوهېږی ، ناپوه دی ، پرته له دې چې پوه شی چې اړتیاوې د سرو زرو له لارې پوره کېږی او هغه څه چې د اړتیاوو له پوره کولو وروسته پاتې کېږی د یوې تیږې برابر دی.

د درملنې مختلفې طریقې: د درملنې بېلابېل میتودونه په لاندې ډول دي. دا معلومه ده چې هر حالت د هغه برعکس درملنه کېږي. نو ځکه د شهوت د مینې علاج په کم او صبر او قناعت دی. د اوږد عمر لپاره د هیلو علاج د مرګ په یاد (د یو کس خپل مرګ او په دې نړۍ کې د سفر پای ته) او د خپلو معاصرانو د مړینې له لارې دی. د شتمنۍ د راټولولو د غوښتنې کمول د ځارنې له لارې د انباشته شویو شتمنیو د ضایع کېدو له لارې دی [چې خلک یې د مړینې پر مهال تر شا پرېږدي او په چټکۍ سره د نورو له خوا تصرف کېږي]. شفا د زړه د میلان د اولاد په وسیله د دې عقیدې له لارې ده چې لکه څنګه چې خالق یو ته رزق ورکړی دی ، همداسې رزق هم د اولاد د زېږېدو په وخت پیدا شوی دی [لکه څنګه چې هر طفل له ځانه سره رزق راوړي چې الله تعالی د هغه لپاره ټاکلی دی]. څومره ماشومان شته چې د خپل پلار له میراث څخه څه نه ترلاسه کوي خو بیا هم ښه ژوند کوي؟ داسې انسان باید دا هم په یاد ولري چې سړی د اولاد لپاره شتمنۍ پرېږدي چې ښه ژوند وکړي ، خو د شتمنۍ تر ترلاسه کولو وروسته د بدۍ په لاره روان دی. که د چا اولاد پرهیزګار ، صالح ، او پرهیزګار وي ، نو الله بس کوي او هغوی به د خپل پلار میراث ته اړتیا نه لري. که دوی بد او ظالم وي ، نو د هغوی لپاره میراث پرېښودل چې په خپلو بدو کې مرسته وکړي ، سمه نه ده. په بدۍ کې د چا سره مرسته کول داسې دي لکه په خپله د ګناه ارتکاب وکړي. زړه د بخل په غندلو او د سخاوت په ستاینه او د هغو روایتونو په پاملرنې سره چې د بخیل د عذاب په اړه لېږدول شوي دي او د انسان د فکر موضوع ګرځول کېدای شي. زړه هم د شتمنۍ او مادي شتمنیو د اهدافو په اړه د تفکر په پراخولو سره علاج کېدای شي ، او فکر وکړي چې ولې پیدا شوي دي؟ د دې پوښتنې لپاره یوازې یو ځواب شته چې شتمنۍ او مادي شتمنۍ د ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره پیدا شوي دي. له دې امله ، یوازې دومره شتمنۍ باید ولګول شي چې د یو کس د اړتیاوو لپاره اړین وي. نور هر څه باید د الله تعالی په لاره کې مصرف شي او په دې ډول ذخیره شي ، د آخرت خزانه [لکه هغه شتمنۍ چې په انسانۍ ، خیرات ، نجیبه هڅه کې د نورو محتاجانو سره مرسته کوي ، جاودانه کېږي لکه چې په راه الله تعالی کې مصرف کېږي او د انسان د ابدي ژوند لپاره خزانه شي ، لکه څنګه چې الله تعالی انسان ته د هغې په بدل کې بې ارزښته جزا ورکوي . غیر قابل تصور ، ابدي ، حیرت انګیز او ابدي جراهه]. دا هغه درمل دی چې د علم او الهي عرفان پورې اړه لري.

د بخل د مجبورولو له لارې [په شرافت ، انسانی او خیریه کارونو کې]: د بخل صفت پرته له لګولو له منځه نه ځي. لکه څنګه چې مینه د سفر له لارې د واټن پیدا کولو پرته پای ته نه رسیږي، که څه هم د معشوق پرېښودل او جدایي په نفس باندې ډېر سخت وي. خو که دا سختۍ یو ځل وزغمل شي ، د زړه د تسلی لپاره له لرې څخه په جلا پاتې کېدو سره پیدا کېږي. همدارنګه ، څوک چې غواړي بخل کم کړي ، باید ځان مجبور کړي چې د خپل مال او مال څخه د لګښتونو له لارې جدا شي. د بخل څخه د ځان د ژغورنې یوه ښه تګلاره دا ده چې خپل ځان وغولوي او هغه قانع کړي چې د شهرت او درناوي لپاره سخاوتمندانه لګښت وکړي ، لکه څنګه چې خلک یې سخاوت بولي. په لومړي سر کې به دا عمل د ځان ښودلو وړ وي خو وروسته به د انسان د مزاج برخه شي او زړه به د شهرت او شهرت له غوښتنې پرته د لګولو غوښتنه وکړي. دا سمه ده چې په دې تګلاره سره زړه د تظاهر په شر ککړ کېږي ، خو د بخل له منځه وړل دومره ستونزمن نه دي لکه بخل له منځه وړل. شهرت او شهرت د شتمنۍ له منځه تلو وروسته د زړه د تسلي وسیله ده. لکه څنګه چې ماشومان د مرغانو سره د شیدو څخه د هغوی د حواس پرتولو له لارې له شیدو څخه جدا کېږي نو دوی په لوبو بوخت کېږي او شیدې هېر کوي. یو ځل چې دوی د شیدو سره بې پروا شي، دوی هم د لوبې څخه لرې کېږي. نور بد عادتونه هم په دې حالت کې دي چې یو پر بل تحمیل کېږي ، د بېلګې په توګه شهوت د قهر د کمولو لپاره پر شهوت تحمیل کېږي او غوسه د شهوت د شدت د کمولو لپاره په شهوت تحمیل کېږي ، خو دا تګلاره د داسې انسان لپاره اغېزمنه ده چې په خپل مزاج کې د شهرت او تظاهر په مینه باندې د بخل صفت حاکم وي. په دې ډول قوي په کمزوري ځای نیسي. خو که څوک هم د بخل په څېر شهرت سره مینه وال وي ، نو د بخل د ختمولو ګټه نه لري ځکه چې په دې ډول یو شر ختم کېږي او بل شر به هم پیل شي. د دې نښه چې آیا یو څوک د بخل یا ظاهري کیفیت غالب لري دا دي چې دا کس د ځان ښودنې لپاره لګولو ته ستونزمن نه وي. که داسې وي ، نو ویل به وشي چې ظاهري کول ځکه غالب دي چې څوک حاضر دي چې د شهرت (شهرت او شهرت) لپاره د شتمنۍ په څېر د مینې څیز ولګوي. که څوک د ځان ښودنې لپاره لګول ګران وګڼي ، نو ویل کېږي چې بخل پر انسان حاکم دی ځکه چې څوک نه غواړي د تظاهر لپاره مصرف وکړي.

د نورو له لارې د دې منفي کیفیتونو د له منځه وړلو مثال دا دی چې د مړي اجزا [په قبر کې ښخ شوي] حشرې جوړېږي. کله چې په قبر کې د دې حشراتو لپاره هیڅ شی پاتې نه شي نو بیا دا حشرات یو بل خوري تر څو چې د دوی شمېر کم شي تر څو چې په پای کې یوازې دوه غټ حشرات پاتې شي. کله چې دوی د خوړو لپاره څه پیدا نه کړي، دوی یو پر بل

برید کوی او مسلط یو بل خوری. وروسته، غالب حشره د خوړو لپاره د څه نه موندلو له امله د لوږې له امله مړه کیږی.
په همدې ډول ، دا ممکنه ده چې په بدو صفتونو کې ، هغه کیفیت چې کمزوری دی د قوی کیفیت لپاره خواړه جوړیږی. د دې ځانګړتیاوو لپاره د خوړو د بندولو معنی دا ده چې د هغوی غوښتنو ته عمل ونه کړئ. په دې ډول ، دغه کیفیت به پخپله کمزوری شی او په پای کې به پای ته ورسیږی. د مثال په توګه، د بخیل هدف دا دی چې د شتمنی مخه ونیسی. که څوک د شتمنی په لګولو سره د هغه د غوښتنو خلاف عمل وکړی ، که څه هم دا کار ډېر ګران وی ، نو د بخل کیفیت به پای ته رسیږی او زړه به د لګولو شوق پیدا کړی او په مزاج باندې به کوم بار نه وی.

د بخل لپاره د پوهې او عمل پر بنسټ درملنه: د بخل د پوهې پر بنسټ علاج د هغه د زیانونو او د سخاوت د ګټو په اړه پوهه ترلاسه کول دی، او د عمل پر بنسټ علاج دا دی چې خپل مزاج (خود) مجبور کړی چې په خیریه کارونو مصرف کړی. ځینې وختونه د بخل صفت دومره غالب او غالب وی چې انسان کوڼ او ړوند کوی ، او سړی په بخل کې هر ډول بدی او په سخاوت کې هر ډول نیکی نه وینی . به عبارت دیگر ، انسان آن درک و فهم را به دست نمی آورد که بدون آن روح سخاوت فعال نمی شود ، که به نوبه خود باعث می شود که این صفت تا مرگ تا ابد باقی بماند. څوک چې دوا نه پېژنی ، هغه څوک نه دی چې شفا ومومی.

این است وضعیت تمام ثروت و دارایی های مادی جهان [که فراتر از نیازهای واقعی فرد است] . جهان (سمبول اصلی آن مال و اموال مادی جهان است) دشمن دشمنان الله است که آنها را به جهنم سوق می دهد ، و همچنین دشمن دوستان و اقارب الله است زیرا آنها باید سختی ها را در صبر بر آن تحمل کنند. دا هم د خدای دښمن دی ځکه چې د هغه بندان (انسانان) د هغه په لاره کې د قدم ایستلو څخه منع کوی. این دشمن خود است زیرا خود را مصرف می کند زیرا حفاظت از ثروت از طریق محافظان [و وسایل مختلف دیگر برای حفظ آن] صورت می گیرد که [به نوبه خود] مستلزم مصرف ثروت است . حقیقت دا دی چې نړۍ (مادی شتمنی) د نړۍ په ساتنه لګول کیږی تر څو چې پای ته ورسیږی او هیڅ شی پاتې نه شی. هغه کس چې د مادی شتمنیو له زیانونو څخه خبر وی ، نه ورسره عادت کیږی او نه د هغه لاسته راوړنه لمانځی او نه هم د خپل اصلی اړتیاوو څخه زیات اخلی. هغه څوک چې په لومړنیو اړتیاوو قانع وی ، بخل نه کوی ، ځکه چې د شتمنی او مادی شتمنیو ساتنه د خپلو اړتیاوو په اندازه ، بخل نه دی. او د هغه څه لپاره چې اړتیا نه لری ، سړی د هغه په ساتنه کې خپل ځان په سختی کې نه اچوی ، بلکې هغه [په خیرات او ګټورو هڅو کې د انسانانو د ګټې اخیستنې لپاره مصرف کوی ، او په دې ډول یې د خوشالی ابدی او بریالیتوب نه ختمېدونکی لپاره استعمالوی].

د شتمنی او مادی شتمنیو په اړه د انسانی مسؤلیتونو: لکه څنګه چې لاندې تشریح شوې، شتمنی په یوه معنا ښه ده او په یوه معنا بد. ورته والی یې د مار په څېر دی چې زهر او تریاق دواړه لری او زهر یې وژونکی دی [په داسې حال کې چې تریاق یې ژوند ژغورونکی دی]. په همدې ډول ، شتمنی هم زهر او هم تریاق لری. څوک چې د هغه زهر څخه ځان ژغوری ، هغه څوک دی چې د خپل مسؤلیتونو په نظر کې نیسی.

لومړۍ فریضه: دا ده چې سړی باید د هغه د مقصد په اړه پوهه ترلاسه کړی او هڅه وکړی چې په دې پوه شی چې خدای ولې مال او مادی شتمنی پیدا کړې او ولې انسان ورته محتاج دی. پس از دانستن آن ، انسان آنچه را که برای نیازمندی های خود کافی است بدست می آورد ، بیش از آنچه مورد نیاز است ، تأمین نمی کند ، و ثروت خود را به کسی نمی دهد که مستحق آن نیست (آن را به جای اسراف کوششها که فقط به رونق و شوکت و شوکت دنیوی می افزاید ، صرف می کند .

وظیفهٔ دوم: این است که منابع درآمد را زیر نظر داشته باشیم تا از منابع عایداتی که کاملا حرام هستند یا در بیشتر موارد حرام هستند مانند ثروت حاصل از حاکمان. په همدې ډول ، سړی باید له نامطلوبو شیانو څخه ځان وژغوری چې د شخصیت پاکی کثیف کوی ، لکه هغه تحفې چې په کې د رشوت نښې وی یا له نورو څخه پوښتنه (یا سوال) چې په کې سپکاوی دی.

دریم وظیفه: د شخصی اقتصاد لپاره د اړتیا وړ مقدار په نظر کې نیول دی. نه باید بیش از آنچه لازم است بدست آورد [برای جلوگیری از اینکه کورکورانه مادی و حریص شود که فورا روحانیت و تلاش های معنوی را از بین ببرد] و نه مقدار کم از نیاز شخص . [انسان] اړتیاوې په دریو شیانو پورې تړاو لری: خواړه ، جامې او استوګنځی. هر یو یې درې درجې لری: معمولی، غوره او منځنی درجې (هغه چې د عادی او غوره په منځ کې وی). تر څو چې انسان د لږو خواوو

ته میلان نه وی ، انسان به د حاجتونو حد ته نږدې شی او کله چې له هغه څخه تجاوز وکړی ، په یوه ژور کنده کې به ولویږی چې پای نه لری. موږ د دې درجو تفصیل د دنیایتوب څخه د پرهیز په کتاب کې وړاندې کړی دی (څوارلسم څپرکی).

څلورم وظیفه: د لګښتونو فرصتونو ته پاملرنه وکړئ. باید په لګښتونو کې اعتدال وی - نه باید افراط وی او نه هم د [اعتدال محدودیت] څخه پورته وی. سړی باید په قانونی توګه لګښت وکړی لکه څنګه چې د قانونی لارو له لارې یې ګټلی دی. لکه څنګه چې د نورو مال او شتمنۍ اخیستل بې ځایه ګناه ده ، همداسې بې ځایه لګولو هم ګناه ده.

پنځمه وظیفه: د مال او مادی شتمنۍ په اخستلو ، ورکولو ، درولو او لګولو کې سم نیت ساتل دی. کله چې څوک مادی اموال [په قانونی او اخلاقی طریقو] اخلی ، نو نیت باید دا وی چې په الهی عبادت کې له هغه څخه مرسته ترلاسه کړی. کله چې یو څوک مادی شتمنۍ تر شا پریږدی، باید د دنیایتوب څخه د پرهیز نیت ولری. کله چې څوک دا کار کوی ، د شتمنۍ شتون به زیانمن نه وی. له دې امله علی رضی الله عنه فرمای: "که انسان د ټولو خزانو د دنیا مالک شی ، خو هدف یې جز د رضا رضی الله نه دی ، نو هغه به پرهیز (*زاهد*) ، او که څوک ټول مال مصرف کړی خو رضا الله هدف نه دی. بیا به څوک پرهیز ونه ویل شی". ستاسو ټول حرکتونه او استراحت باید یوازې د خدای په خاطر وی - یا باید عبادت وی یا په عبادت کې مرسته وکړی.

هیڅ شی نشته چې د خدای په لاره کې مرسته ونه کړی لکه قمیص ، پیجامه ، تخت ، لوښی ، او داسې نور. دا ټول شیان د ژوند لپاره اړین دی. د دې پر ځای چې هغه شیان وساتی چې د چا له اړتیاوو څخه بهر دی ، باید فکر وکړو چې د خدای نور خدمتګاران به ترې ګټه پورته کړی. له همدې امله ، که څوک د خپلې اړتیاوو سره تاسو ته راځی او تاسو هغه اضافی او له اړتیا څخه پورته لرئ ، نو باید انکار ونه کړئ.

څوک چې د دې اصولو پیروی کوی ، د هغه په څېر دی چې له مار څخه تریاق راوباسی چې دا د مار اصلی ارزښت دی او د هغه د زهر څخه ساتنه کوی. داسې کس د شتمنۍ له کثرت څخه زیان نه رسوی. دا امتیاز هغه څوک ترلاسه کوی چې له دین څخه پوره پوهه ولری او لوړه پوهه ولری. څوک چې شتمنۍ راټولوی او فکر کوی چې داسې یو د پیغمبرانو صحابه په شان دی چې شتمنۍ یې درلوده ، داسې ده لکه ماشوم چې عقل نه لری او کله چې وګوری چې مار بادار مار کنټرول کوی ، مار نیسی او فکر کوی چې لکه مار جادوګر چې مار وکولای شی مار ونیسی ، همداسې به وکړی. داسې ماشوم به خامخا مړ شی. این تفاوت بین این دو است (صحابه نبوی که ثروت داشتند و انسان عادی که خود را مانند آنها می داند) ، اما چیچل مار آشکار است ، اما چیچل در ثروت آشکار نیست.

زه به تاسو ته ووایم چې *سلف* صالحین سلف څه وو او تاسو څه یاست؟ بعض صحابه نبوی [که تعداد کمی بودند] مال داشتند ، بنابراین آنها به گدایی و طلب نیاز نداشتند ، و می توانستند در راه الله خرج کنند. دوی خپل شتمنۍ د قانونی لارو له لارې ترلاسه کړه. هغوی حلال خواړه خوړل ، په اعتدال سره یې مصرف کړل ، او هغه یې په آخرت کې د بریالیتوب وسیله وګرځوله. آنها حقوق کسی را غصب نمی کردند ، آنها بخل نمی کردند ، آنها بیشتر اموال و دارایی های مادی خود را در راه الله مصرف کردند ، و بعضی از آنها تمام مال خود را در صدقات مصرف کردند و نیازهای دیگران را بر خود ترجیح دادند . من از شما می پرسم ، " آیا شما هم چنین هستید ؟ " دا څرګنده ده چې داسې نه ده. تاسو حتی د پرهیزګارو اسلافو سره ذره ذره هم ورته والی نه لرئ.

صحابه نبوی چگونه بودند؟ صحابه نبوی داسې وو چې د فقر [مادی] سره یې مینه لرله. هغوی د فقر او لوږې له وېرې بې برخې وو او په خپل رزق یې په خدای توکل کاوه. هغوی د خپل سرنوشت په اړه خوشحاله وو ، او سختۍ یې ومنلې [چې هغوی مجبور وو چې تحمل کړی]. دوی په غربت کې مننه وکړه او په سختیو کې یې صبر وکړ. هغوی په آسانۍ او آرامۍ کې د خدای جلال ورکاوه ، د خدای په خاطر یې ځانونه ټیټ کړل ، او له غرور ، برتری او د مادی شتمنیو په فراوانۍ وېره یې لرله. آنها فقط آن قسمت را از جهان گرفتند که برای آنها جایز بود ، آنها می پذیرفتند مقدار متناسب با حاجت واقعی خود [برخلاف ادراک] ، آنها جهان را رد می کردند ، و سختی های آن را با صبر تحمل می کردند ، و تلخی آن را مزه می کردند ، و آسایش و نعمات آن را رد می کردند. آیا می توانید قسم بخورید که شما چنین هستید؟ به علم ما رسیده است که وقتی جهان دروازه آنها را می زد ، آنها از ترس می لرزیدند و فکر می کردند که مرتکب گناه هستند که مجازات فوری آن در صورت دنیا (دستاوردهای مادی) انجام می شود . کله به چې فقر راغی نو به یې هرکلی کاوه او

هغه به يې د نيکانو لاره ګڼله. موږ د ځينو نبوی صحابو په اړه دا روايت ترلاسه کړی دی چې که به يې سهار په خپلو کورونو کې څه ليدلی نو ډېر غمجن به کېدل او که به يې څه نه موندل نو ورځ به يې په موسکا پيل کوله. که چا په دې اړه حيرانتيا څرګنده کړه او ويې ويل چې خلک په خپلو کورونو کې د شتمنۍ په ليدلو خوشحاله دی خو تاسو غمجن کيږئ ، نو به يې ځواب ورکاوه : "د کورنۍ سره د څه په ليدلو مې غمجن کېدل دا دی چې زما کورنۍ د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د کورنۍ په لاره نه روان دی". د ځينو پيغمبرانو په اړه نقل شوی دی چې د هغوی غم د ليدلو وړ و کله چې هغوی سعادت وليد، او هغوی ليدل کيدل چې وايي: دنيا له مونږ سره څه اړيکه لری؟ او که به ورته مصيبت راتلل او په کورونو کې به يې پښې کېدلې نو هغوی به خوشحالی کوله او دا به يې د ځان لپاره نيک فال ګڼله او ويل به يې اوس زمونږ پروردګار پر مونږ باندې رحمت نازل کړی دی. دا د سلف صالحين د اسلافو د پرهيزګارانو حالات او خصلتونه دی. د هغوی په رڼا کې، دا ښه پرېکړه کېدای شی چې آيا شتمنی ښه ده يا غربت. اوس کولای شې چې قسم وخورې او تصديق وکړې چې ته هم ورته حالتونه لری؟ شما ذره ذره ای شباهت به اين مردم مقدس و مقدس را تحمل نمی کنيد.

تاسې څنګه ياست؟ اوس به ستاسو حالت بيان کړم او ستاسو په صفتونو به رڼا واچوم چې د پخوانيو پرهيزګارانو له شرايطو او ځانګړنو سره هيڅ ډول سمون نه لری. تاسو په شتمنۍ کې ياغی کيږئ ، په نيکمرغۍ مغرور کيږئ ، او په خوښۍ او آرامۍ سره نڅا کوئ. شما از فقر نفرت داريد ، حتی اگر اين پايتخت برای پيامبران غرور بود . تاسو د هغوی د غرور د پايتخت څخه نفرت کوئ. تاسو د فقر له وېرې شتمنی راټولوئ ، که څه هم دا د خدای په اړه بد نظر دی او د هغه په وعده باندې د اعتماد د نشتوالي ثبوت دی. اين يک امر يک شهادت عادلانه برای پايان شوم شما است که شما مال جمع می کنيد فقط برای تحقق نعمت ها و آرزوها و آسايشات و شهوات دنيوی ، حتی اگر پيامبر ما صلی الله عليه وسلم فرموده :

شرار امتي الذين غذوا بالنعيم فربت عليه اجسامهم

"بدترين مردم قوم من کسانی هستند که غذای مجلل می خورند و بدن آنها با آن تغذيه می شود (يعنی آنها به آسايش ، تجملات و زندگی خوب جهان عادت کرده اند ، و به تلاش ها و تلاش هايی که برای برتری در راه معنوی منجر به قبوليت و تأييد خداوند انجام می شود ، توجه ندارند)".

يو عالم وايي کله چې د قيامت په ورځ خلک د خپلو نيک اعمالو په لټه کې راشي نو ورته به وويل:

أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا

"تاسو په نړۍ کې د ژوند ښه کارونه ترلاسه کړی دی [لکه څنګه چې تاسو په سخاوت او سخاوت ژوند کې تېر کړی او په آخرت کې ستاسو لپاره هيڅ شی پاتې نه دی]." (قرآن، 46 سوره، آيه 20)

از خواب غفلت خود پاڅيږه! که د آخرت له نعمتونو څخه د دې دنيا د نعمتونو له امله بې برخې شئ نو دا به د ډېر محروميت او غم او خواری ځای وی. شما همچنين ثروت جمع می کنيد تا بتوانيد به کثرت آن بر يکديگر افتخار کنيد و خود را برتر بدانيد. خو موږ دا رواج ترلاسه کړی دی چې هر څوک چې نړۍ د افراط او غرور لپاره راټولوی ، له خدای سره به په داسې حالت کې ملاقات وکړی چې خدای به له هغه څخه ناراضه شی. اما افسوس ، شما ذره ذره ای به نارضايتی خدا اهميت نمی دهيد . تاسو په خپل حالت کې ډوب ياست او د خپل وروستی هدف څخه غافل ياست. تاسو ته په نړۍ کې ژوند کول د خپل رب د نږديوالی په پرتله ډېر ګران ګڼی. تاسو د خدای سره ليدنه نه خوښوئ او خدای له تاسو سره ليدنه نه خوښوی. که د نړۍ څخه کوم شی تاسو ته په لاس کې نه وی ، نو ستاسو د محروميت احساس د ليدلو ارزښت لری. حالت شما به گونه ای است که شما خود را از قيد دين رها می کنيد تا دنيا را جمع کنيد ، و وقتی به آن می رسيد ، از خوشحالی تاب می خوريد ، اگرچه حضرت محمد صلی الله عليه وسلم فرمود:

من احب الدنيا وسر بها ذهب خوف الآخرة من قلبه

"څوک چې له دنيا سره مينه کوی او کله چې هغه ترلاسه کوی خوشحاله وی ، د آخرت ويره د داسې کس زړه پريږدی".

هر څومره چې تاسو په دنیوی چارو کې دلچسپي لرئ ، نو په آخرت کې هم دومره ګټه نه اخلئ. د ګناهونو رنځ تاسو ته دومره لوی نه دی لکه د نړۍ د نه ترلاسه کولو رنځ (شان او شوکت ، ځلا ، جلال ، شتمنی او مادی شتمنی). تاسو له ګناهونو نه وېرېږئ لکه څنګه چې د شتمنۍ له لاسه ورکولو څخه وېرېږئ. ته کولای شې خپله ټوله پانګه د شهرت او قدرت د ترلاسه کولو لپاره ولګولې ، خو له هغه چا سره مرسته نه شې کولای چې له کړاو سره مرسته وکړې. تاسو کولی شئ مخلوقات خوشحاله کړئ تر څو عزت او عزت ترلاسه کړئ، مګر تاسو د الهی رضایت ترلاسه کولو لپاره وخت نه لرئ. صحیح ده چې مال ستاسو عیوب پټوی او خلک په تاسو انتقاد نه کوی ، خو الله تعالی ستاسو له حالت څخه خبر دی. اما چه زمانی به علم و آگاهی خدا اهمیت می دهید [که شما واقعا چگونه هستید] ؟ ته د دې نړۍ ذلت نه زغملی ، بلکې د هغه ذلت لپاره تیار یې چې په آخرت کې ورسره مخ کیږی. دا بندمان (مخلوقات) تاسو ته تر خدای زیات محبوب دی. که دا ناپوهی نه وی نو بیا څه دی؟ ستاسو باطنی وجود له بې شمېره کثافتونو څخه ډک دی او د بې شمېره عیبونو سرچینه ده ، خو ته خپل مال د خدای د نېکو بندګانو د شتمنۍ په څېر ګڼې. افسوس! تاسو څومره د [سلوک او شخصیت] د پرهیزګارانو اسلاف څخه لیری یاست! والله قسم ، هغوی په روا کارونو کې دومره پرهیز کاوه چې تاسو په حرام کارونو کې نه یاست. هغوی د کوچنیو تیروتنو څخه ډېر وېره درلوده [ځکه چې د خدای په وړاندې د هغوی په دریغ باندې اغېز لری] نسبت به تاسو د خپلو کبیرېو ګناهونو په پرتله . أولئك الذین صفات صفاتشان مع صفاتشان نه تطابق دارند ، نه مثل آنها در دنیا و نه صحابه آنها در آخرت . تفاوت بین دو گروه مردم کاملا واضح است.

إذا كنت نفسك مصداق اسلاف متدينين ، فيجب أن تقناع به كمتر ، وپرهيز از اموال مادی حلال ، و انفاق قدر ممكن في سبيل الله ، ونوع دوستی ، وعدم ترس از فقر ، و نفرت طمع مال ، واعتياد به كم ومشقت . له لږوالی خوشحاله اوسئ ، عاجزی ښه وګڼئ ، تکبر او مقام غوښتونکی ته په سپکه وګورئ ، په خپلو چارو کې غښتلی وګڼئ. زړه له هدایت څخه کرکه نه لری، تاسو به د خدای د وظیفو او حقونو په اړه د خپل ځان سره حساب ورکوئ، او خپل ټول حالتونه به د خدای د رضایت او قبولیت په قالب کې جوړ کړی وای. در این حالت ، شما به حساب نمی آورید [در روز قیامت] و در طبقه ای از پرهیزگاران به حساب می آیید .

د مال لپاره د حرص یوه بېلګه د عیسی له روایتونو څخه : جریر له لیث (رحمه الله دواړه) روایت کوی چې یو سړی د عیسی (صلی الله علیه وسلم) سره ملګرتیا وکړه. دوی دواړه یو ځای ته لاړل تر څو چې یوې ویالې ته ورسېدل. دوی دواړه د ډوډۍ لپاره د هغه په څنګ کې ناست وو. دوی درې ډوډۍ درلودې نو دواړو یو یو وخوړل او درېیم پاتې شو. عیسی د اوبو د څښلو لپاره ویالې ته ورغی او کله چې بېرته راغی ، درېیمه ډوډۍ ورکه شوې وه. هغه د خپل سفر ملګری څخه په دې اړه پوښتنه وکړه چې هغه په دې اړه معلومات نه لری. عیسی غلی پاتې شو او خپل سفر یې پیل کړ. دوی یوه ښځینه هوسۍ د خپلو دوو بچیانو سره وموندله. عیسی د هوسۍ څخه د یو ماشوم څخه وغوښتل چې راشی ، چې راغی او هغه یې ذبح کړ ، غوښه یې پخه کړه او ویې خوړ او خپل مسافر ملګری ته یې هم ورکړ. بیا عیسی هوسۍ ته وویل : « د خدای په امر ، ژوندی شه ! » او هغه بیا ژوندی شو . هغه خپل مسافر ملګری ته خطاب وکړ او ویې ویل: "زه له تا څخه په قسم سره وپوښتم چې هغه خدای ته چې دا معجزه یې تاته وښودله ، درېیمه ډوډۍ چېرته لاړه؟" هغه ځواب ورکړ، "زه نه پوهېږم". وروسته له هغه دواړه یوې درې ته ورسېدل ، چې له اوبو ډکه وه ، هر چېرته چې سترګې لیدل کېدلې. هغه خپل لاس ونیو او په اوبو باندې په ګرځېدو له هغه درې څخه تېر شو. کله چې وچه وچې ته ورسېدل ، هغه بیا ترې وپوښتل ، "زه له تا څخه غواړم چې قسم وخورم هغه وجود ته چې تاته یې دا معجزه وښوده ، چا دا ډوډۍ واخیسته؟" هغه بیا ځواب ورکړ: "زه نه پوهېږم". سفر بیا پیل شو او دا ځل هغه ودرېد کله چې دوی ځنګل ته ورسیدل. عیسی یو څه خاورې ، خښتې او تیږې راټولې کړې او ویې ویل ، " د خدای په امر سره زر شئ ! " کله چې د خاورو ، ډبرو او خښتو ډېرۍ په سرو زرو بدل شول ، عیسی هغه په درېو برخو ووېشل او ویې ویل : " یوه برخه زما ده ، یوه ستا او بله د هغه چا لپاره چې درېمه ډوډۍ یې واخیسته ". د هغه ملګری سمدلاسه وویل: "زه هغه څوک یم چې درېیمه ډوډۍ مې واخیسته". عیسی هغه ته ټول سره زر ورکړل او ځان یې له هغه څخه جدا کړ او ووت. هغه سړی د سرو زرو له ډېرۍ سره په ځنګل کې ناست و تر څو چې دوه کسان راورسېدل. د دې شتمنۍ په لیدو سره یې حریص شول او اراده یې وکړه چې هغه سړی ووژنی او ټوله شتمنی ترې واخلی. هغه زاری وکړه، "ما مه وژنه، موږ ټول کولی شو په دې شتمنۍ کې مساوی شریکان واوسو. لومړی ، زموږ څخه یو باید نږدې کلی ته لاړ شی ترڅو یو څه خواړه واخلی. یو ځل چې موږ وخورو، موږ به دا ټول په خپلو منځونو کې ووېشی". یو له دوو کسانو څخه چې راغلل ، د ډوډۍ اخیستلو لپاره ورغی ، او په زړه کې یې فکر پیل کړ : " که زه په ډوډۍ کې زهر ګډ کړم ، دا دواړه به مړه شی او زه به د دې شتمنۍ

یوازینی مالک شم ". له بلې خوا ، دوه کسان [په ځنګل کې انتظار کوی] د هغه د وژلو دسیسه جوړه کړه کله چې هغه خواړه راوړل نو دوی وکولای شی سره زر په مساوی توګه په دوو برخو کې په خپلو منځونو ووېشی. دریم سړی چې له کلی څخه ډوډۍ راوړه ، هغه یې وواژه او بیا په خپله یې زهرجن خواړه په خوړو ووژل شول. د سرو زرو انبار هلته پاتې شو په داسې حال کې چې د هغوی درې مړی د سرو زرو په شاوخوا کې پراته وو چې تپوسانو او سپیو خوړلی وو. څو ورځې وروسته حضرت عیسی علیه السلام له هغه ځای څخه تېر شو. کله چې یې دا خبره ولیده ، خپلو مسافرو ملګرو ته یې وویل : وګورئ ، دا د نړۍ حالت دی ، نو تاسو ترې هوښیار اوسئ.

۸ څپرکی - د شهرت او ستاینې په لټه کې زیانونه

اتم کتاب غزالی در جلد سوم یا ربع *شاهکار* او *"احیاء العلوم الدین"* یا "احیای علم راه الهی" به مضرات شهرت و شهرت می پردازد. دا ناروغی دومره ځان مصرفوی چې د یو کس ژوند نیسی او انسان د روحانی لارې څخه منحرف کوی - چې د دې رساله په لومړی برخه کې ذکر شوی - او د درونی سکون او سکون څخه محروموی. غزالی د دې ناروغیو ، د هغوی د ریښې په اړه ارزښتناکه بصیرت وړاندې کوی او د زړه څخه د هغوی د له منځه وړلو لپاره لارې چارې وړاندې کوی ، په پایله کې یې د داخلی سکون او سکون څخه ډک کوی. شهرت لټون ځان پرستی او په پایله کې غرور ته وده ورکوی ، سره له دې چې د نفس سره وسواس او د هغه نیمګړتیاوې روند دی ، په دې توګه د ځان اصلاح ټول امکانات له منځه وړی او کارونه د ښه والی په لور اړوی. د ستاینې په لټه کې یو بل مضر خاصیت دی چې اخلاص د ښو انسانی اعمالو څخه لرې کوی او هغوی د ځان لپاره د خدمت ، ځان غوښتونکی ، ځان لوړولو او پټ انګیزو سره داغدار کوی. این ارزش تلاش های انسانی را برای تظاهر های خالی از جوهر و معنی واقعی کاهش می دهد. غزالی د دغو درونی ناروغیو درملنه کوی چې د داخلی سکون او سکون مخه نیسی. مطالب این کتاب غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إني أخوف ما أخاف على امتي الرياء والشهوة الخفية التي هي اخفى من دبيب النملة السوداء على الصخرة الصماء في الليلة الظلماء

"زه په خپل ملت کې د ځان ښودلو او محتاطانه شهوت [د شهرت، پرستیژ او محبوبیت په لټه کې] څخه ډېر ډارېږم. آنها بیشتر محتاط هستند از خزنده شدن یک میږی سیاه سیاه بر روی یک صخره سیاه تیره در یک شب سیاه و تاریک [زیرا تشخیص آن بسیار دشوار است ، بنابراین باید نهایت احتیاط را در حفظ خود از این دو ضرر روح که ممکن است در باطنی ترین شکاف های روح مدفون شود و انسان را از راه معنوی منصرف کند] . (روایت شده توسط *مجموعه* حدیثی *ابن ماجه و* حکیم از شداد بن اوس رضی الله عنه

همدا دلیل دی چې حتی لوی عالمان هم د خودنمایی او شهوت د زیانونو په اړه نه پوهیږی ، نو څنګه کولای شو د غیر پوهانو عبادت کوونکو او د خدایدارانو د علم څخه انتظار وکړو. تظاهر از آخرین ضررهای باطنی نفس (*نفس*) است ، و فریب های محتاطانه آن و کسانی که به طور خاص در آن دخیل هستند ، متکلمان ، عبادت کنندگان ، و کسانی هستند که مصمم هستند که راه آخرت را طی کنند. این امر به این دلیل است که این افراد بعد از کشمکش های روحی دشوار ، نفس های پایین خود را تحت سلطه خود قرار می دهند ، و نفس خود را از مسائل مشکوك [که دیدن آن دشوار است و نه فقط از حرام والأشیاء الواضحة] ، و متمایل به عبادة الهی [بدون انحراف و کثافت نفس که تبدیل شده است به شفافیت و

وضوح]. په دې حالت کې ، هغوی د بدن له غړو څخه د ښکاره ګناهونو د ارتکاب توان نه لری [د روحانی هڅو له امله چې تر اوسه پورې شوی دی].

د دې سختۍ څخه د خلاصون لپاره ، هغوی بله لاره نه پیدا کوی مګر د خپلو ښو ښو اعمالو د څرګندولو او د خلکو په منځ کې محبوبیت او احترام ترلاسه کړی. دا محبوبیت هغوی ته خوند ورکوی او د سختۍ شدت کموی ، چې د هغوی د معنوی هڅو له امله چې په طبیعت کې ستونزمن دی. دا هغه خلک دی چې خپل نیک اعمال [په عام محضر] څرګندوی او غواړی چې مخلوق (همنوعان) د هغوی د عبادت او کوششونو څخه خبر وی. معرفت خالق [باید در مورد عبادات و تلاش های روحانی آنها کافی می بود ، اما] کافی نیست و آنها در ستایش مردم خوشالی می یابند. هغوی پوهیږی چې که موږ د شهوت او خواهشاتو څخه انکار وکړو ، له شکونو څخه ډډه وکړو ، او د الهی عبادت له سختیو څخه لاس وانخلو ، بیا به د خلکو ژبې زموږ په ستاینه کې بوخت وی ، زموږ په ستاینه کې به مبالغه وکړی ، په خپلو سترګو کې به زموږ لپاره احترام او کرامت ولری ، هغوی به له موږ سره ملاقات او زموږ په نظر کې نیولو ته یو لوی افتخار او غرور وګڼی. آنها از دعاهای ما استفاده می کنند ، از عقاید ما پیروی می کنند ، به ما خدمت می کنند ، در سلام و سلام ما پیشتاز می شوند ، در محافل های اجتماعی ما را احترام و احترام می کنند ، ما را در خرید و فروش امتیاز می دهند ، ما را در اجتماعات جلوتر نگه می دارند ، ما را در غذا و شراب و لباس بر خود ترجیح می دهند ، فروتن و سرهای خم به ما می گذارند . و تابع اهداف ما خواهیم بود . نفس الأدنى من ذلك قدر لذت يحصل على أنه ترک گناهات مشکله نه قالبدؤ ونظم العبادات آسان بولدؤ، لأن النفس الادعى الذي ادراه عليه النفس الدنيا هو جوهر كل اللذت. این شخص فکر می کند که زندگی من در راه خدا است و من مشغول عبادت به شکلی هستم که خدا می خواهد ، حتی اگر چنین کسی در شهوت پنهان غرق باشد که خارج از ادراک عقل غیر از عقل قوی و سالم است . داسې څوک فکر کوی چې زه د زړه له کومی د خدای اطاعت کوم او له هغو څیزونو څخه چې الله حرام کړی دی ، خو ټیټ نفس په خپل ځان کې شهوات او خواهشاتو ته ځای ورکړی دی ، چې عبادت د الله د بندګانو په وړاندې ښایسته شی او هغوی د خلکو په دروغو ثنا کې خوشالی ومومی. دا د هغوی د اطاعت الهی جزا باطل کوی او هغوی د خپلو صالحو اعمالو له نعمت څخه محرومه کیږی او د منافقینو په لیست کې د منافقینو په لیست کې لیکل کیږی ، که څه هم هغوی ځانونه د الله له خوا مقربان ګڼی.

د شهرت او شهرت په لټه کې غندنه

محبوبیت [د شهرت او پیروی د ترلاسه کولو لپاره لټون یا آرزو] محکوم دی او ناشناس توب خوښ او غوره دی. انس بن مالک رضی الله عنه وایی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

حب المرء من الشر الا من عصمه الله يشير الناس اليه بالا صابع فی دينه و دنياه

"دا په یوه کې کافی شر دی ، پرته له هغه چا چې خدای یې ساتنه کوی ، چې خلک د خپل دین یا نړی په اړه د ګوتو په واسطه یو ته اشاره وکړی (دنیوی حیثیت ، شهرت ، شهرت ، شهرت د ځینو وړتیاوو ، استعدادونو ، قدرت یا شتمنۍ له امله)". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *بیهقی فی الشعب*)

بشار رحمه الله وایی: "زه څوک نه پیژنم چې محبوبیت یې خوښ کړی وی او دین یې له دې امله خراب او خوار شوی نه وی. څوک چې شهرت غواړی ، په آخرت کې په لذتونو کې برخه نه اخلی".

فضیلت عدم النوم: حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

رب اشعث اغبر ذی طمرين لا يؤبه له لو اقسم على الله لأبره منهم البراء بن مالک

"کثیران با موهای آشفته وشالات خاکی که هیچکس به آنها اهمیت نمی دهد [چون آنها فقیر ، به نظر می رسند ، متواضع ، و از مکانة اجتماعی پایین ، که الناس به دلیل عدم وجود مقام و مقام دنیوی به آنها زیاد فکر نمی کنند] ، اما إذا قسموا بالله [علی شيء] ، فإن الله به یقینا ما سوگند خورده [حیث أنهم في حضور الله مكانة عالیة لهم بسبب عرفانهم ، صمیمیت او قرب له خدا] او براء بن مالک (صحابه نبیوی) یو له هغو څخه دی". (روایت شده توسط مجموعه *حدیثی صحیح مسلم* عن ابوهریره رضی الله عنه

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وایی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

رب ذی طمرين لا يؤبه له لو اقسم على الله لابره لو قال: اللهم انی اسالک الجن لاعطاه الجن ولم يعطه من الدنيا شيئا

"بسیاری با دو شال [و این همه آنها برای لباس که نشان دهنده فقر آنها است] چنین هستند که هیچ کس به آنها اهمیت نمی دهد ، اما اگر آنها به خدا قسم می خورند ، یقیناً خداوند به آنچه آنها قسم خورده اند ، عمل می کند. اگر آنها این دعا را می کنند ، "ای خدایا! من از شما جنت می خواهم ، یقینا الله تعالی به آنها جنت عطا می کند ، حتی اگر در جهان به آنها چیزی ندهد ". (روایت شده توسط *احادیثی مجموعات* ابن ابی الدنیا *و* ابو منصور الدیلمی)

الا ادلكم على اهل الجنة كل ضعيف مستضعف لو اقسم على الله لأبره واهل النار كل مستكبر جواظ

"آیا زه باید تاسو ته خبر درکړم چې د جنت خلک څوک دی؟ هر ضعیف و متواضع که اگر به خدا سوگند یاد کند ، خداوند به یقیناً نذر خود را وفا خواهد کرد ، و اهل دوزخ هر متکبر ، غیر متمدن ، بی ادب و منفور هستند. (روایت شده توسط د حدیثو ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*)

فضایل رحمه الله فرمایلی دی: "که تاسې نامعلوم پاتې شئ ، نو یقیناً داسې وکړئ. آیا لازم است که شهرت و شهرت پیدا کنیم و ستایش را جمع آوری کنیم ؟ که ته د خدای سره مینه او مینه لرې ، نو د خلکو په نظر کې کرکه کیدل به تا ته زیان ونه رسوی". دا دودونه د شهرت او د ناشناس توب په محکومیت (نامطلوبه او ناامیدی) رڼا اچوی. شهرت او شهرت په خپل ذات کې نه لټوی، بلکې د قدرت او اعتبار ترلاسه کول هدف دی، او د قدرت او پرستیژ سره مینه د ټولو ګډوډیو ریښه ده. د شهرت او شهرت لټون محکوم دی ، خو که څوک یې یوازې د الهی فضل له لارې ترلاسه کړی ، پرته له دې چې د هغه غوښتنه ، لټون او هڅه وکړی ، نو د غندنې وړ نه دی. په هرصورت، دا د کمزورو کسانو لپاره د فتنې سبب

کیدی شی. سره له دې ، د ټینګ شخصیت لرونکی به د هغه له ستونزو څخه خوندی وی. مثال ضعیف مانند کسی است که می داند چگونه دست و پا را حرکت دهد [در آب اما هنوز هم نمی داند در لامبو و] در میان کسانی است که در شرف غرق شدن است . ښه به دا وی چې هغه څوک چې د غرق کېدو په حال کې دی هغه څوک ونه پېژنی چې لاسونه او پښې په خوځولو پوهېږی ځکه کله چې وګوری چې یو څوک په حرکت کې لاسونه او پښې [د غرق کېدو په هڅه کې] ، نو داسې یو به ونیسی. [په پایله کې،] دوی به پخپله غرق شی او د هغه څوک چې هڅه کوی هم غرق شی. په هرصورت، د ځواکمنو لپاره د شهرت هیڅ ضرر نه لری، بلکې هغه کسان چې د غرق کېدو په حال کې دی باید د ماهر لامبو وهونکی سره ښه اشنا وی ترڅو هغوی وکولای شی داسې یو ونیسی او ساحل ته ورسېږی او نجات ترلاسه کړی.

د قدرت او پرستیژ سره د مینې غندنه: خدای وایی:

تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ

"موږ به د آخرت ځای هغو کسانو ته په ځانګړې توګه ورکړو ، چې حتی د ځمکې پر مخ د ځان لوړوالی او فساد هم نه غواړی." (قرآن، ۲۸ سوره، آیه ۸۳)

په دې آیت کې د نفاق نیت او اشتها دواړه په یو ځای کې ذکر شوی دی او ویل شوی دی چې آخرت یوازې د هغو خلکو لپاره دی چې د دواړو ارادې او خواهشاتو څخه بې برخې دی [د فساد خپرولو او د عظمت په لټه کې دی ، ځکه چې دا دواړه د هر روحانی آرزو لپاره مرګونی دی]. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

حب المال والجاه ينبتان النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل

"د شتمنۍ او شهرت سره مینه په زړه کې منافقت وده کوی لکه څنګه چې اوبه نباتات وده کوی".

د شهرت معنی او د هغه حقیقت: شهرت او شتمنی د نړۍ دوه عناصر دی. د نړۍ مانا د هغو شیانو مالکه کیدل دی چې ګټه ترې اخیستل کېدای شی او د شهرت مانا د هغو زړونو مالک کېدل دی چې احترام، اطاعت او پیروی یې مطلوبه وی. لکه څنګه چې یو شتمن د پیسو مالک شی او په دې توګه خپل مقصد ته ورسېږی او د نفس د غوښتنو او لذتونو د پوره کولو توان ولری ، همداسې یو مشهور کس د زړونو مالک (اسیر او مغلف) کیدو وروسته ، هغه د خپلو ګټو او اهدافو د ترلاسه کولو لپاره استعمالوی. لکه څنګه چې شتمنی د بېلابېلو صنایعو او شغلونو له لارې تر لاسه کېږی ، همداسې زړونه هم په چارو کې د ښایسته چلند او د خیرخواهی له لارې ګټل کېږی. زړونه د علم او ایمان په وسیله تسخیر کیږی. مثلاً که په زړه کې داسې راشې چې یو څوک یو ځانګړی صفت یا توانایی لری ، نو هغه زړه به د هغه په وسیله مغلوب شی او د هغه د باور د قوت او شدت سره متناسب وی ، زړه به د هغه شخص تابع شی. کیفیت یا توانایی باید په خپل ذات کې کامل نه وی، بلکې کافی ده چې د ستاینې کوونکی په زړه کې د کمال په توګه وګڼل شی. ځکه کله کله یو شی د یو کمال په سترګه ګوری چې په حقیقت کې کمال نه وی او زړه د ستاینې وړ تابع شی. ځکه چې د زړه تابعیت یو حالت دی او د زړه حالتونه د هغه د عقیدو ، پوهې او تخیلات تابع دی. لکه څنګه چې د شتمنۍ او مادی شتمنیو شیفته مزاج غواړی چې خلک کنټرول کړی ، همداسې هغه کسان چې شهرت خوښوی غواړی چې د غلامۍ غلونه د آزادو انسانانو په غاړو کې واچوی ، په زړونو باندې یې بشپړ واک ترلاسه کړی او د خپلو ګټو د تعقیب لپاره یې وکاروی. غلامی (کنټرول) چې د شهرت غوښتونکی په لټه کې دی د شتمنۍ غوښتونکی له غلامۍ څخه ډېر زیات دی. دا ځکه چې یو شتمن او ځواکمن کس په زور د خلکو کنټرولر کیږی چې که انتخاب ورته ورکړل شی ، حتی د یوې لحظې لپاره هم اطاعت نه لری. طالب

الشهرت ، غلامان را از مردم به اراده و انتخاب خود می سازد ، و آرزو دارد که مردم اطاعت از چنين شخص را به ميل و سعادت کنند ، و اين اطاعت و اطاعت به طبيعت دوم آنها تبديل شود. له دې څخه ښه پوهېږی چې د شهرت غوښتونکی هدف د شتمنۍ غوښتونکی له هدف څخه ډېر لوړ دی.

سره له دې، د شهرت معنی دا ده چې د خلکو په زړونو کې ځای ولری. په بل عبارت د فضيلت او امتياز او کمال له صفتونو څخه د صفت په موجوديت په زړه کې ټينګ عقيده لرل. متناسب با قوت اين عقيده در مورد کمال ، افراط در موارد زير خواهد بود ، و متناسب با آن خواهد بود که طالب شهرت تسلط و اطاعت از قلب ها باشد ، و متناسب با اين کنترل و انقياد قلب عشق به شهرت و سعادت حاصل خواهد بود. د شهرت ثمره او پايلې شته ، د مثال په توګه ، د خلکو ستاينه او په دې کې له حد څخه تيريږی. څوک چې د چا په کمال باور کوی ، د دې عقيدې له څرګندولو څخه غلی نه پاتې کېږی او د کمال ستاينه کوی. د شهرت او حيثيت له ثمرو څخه ، د شهرت خاوند خدمت دی ، ځکه هغه کس چې دا عقيده لری ، خپل ځان د شهرت خاوند ته وقف کوی او د شهرت خاوند ته تابع پاتې کېږی ، چې هر ډول يې خوښه وی . همدار از د شهرت خاوند سره ايثار کول ، اختلاف نظر نه ښکاره کول ، لومړی احترام ، سلام او سلام کول ، په محفلونو کې د مهمان اصلی جوړول ، په ټولو چارو کې د لومړی مقام ساتل د شهرت ثمره ده چې هغه وخت پيدا کيږی کله چې انسان په زړه کې ځای شی او د هغه په کمال باور وشی ، که هغه د هغه د علم له امله وی. عبادت، ښکلی عادات، ظاهری ښکلا، نسب، سياسی اقتدار، قدرت، يا کوم بل اړخ چې خلک يې کمال ګڼی. دا ټول صفات په زړونو کې ځای پيدا کوی او مالکان يې احترام پيدا کوی.

ولې شهرت دومره خوښيږی؟ تا جايی که به اين سوال مربوط می شود که چرا بعضی از مردم اينقدر به شهرت علاقه مند هستند ، به سختی دل وجود دارد که از آن خالی باشد و بدون تلاش های شديد روحانی از آن خلاص نشود. شهرت د خلکو د زړونو مالک کيدل دی. لکه څنګه چې د سرو زرو او سپينو زرو په درلودلو سره د خپلو ټولو موخو د پوره کولو توان هم پيدا کوی ، همداسې د خلکو د زړونو په ملکيت او تسخير کولو سره د خپلو ټولو اهدافو د پوره کولو توان ترلاسه کوی ، ځکه چې د دواړو څېزونو د مينې لامل (مال او شهرت) يو دی. ځکه زړونه هم د شتمنۍ او هم د شهرت مينه لری ، خو پر شتو شهرت افضل دی نو د شهرت مينه تر شتو زياته ده.

ولې شهرت د شتمنۍ په پرتله غوره دی؟ شهرت د شتمنۍ په پرتله د دريو دلايلو له امله ترجيح ورکول کيږی:

لومړی دليل: دا چې د شهرت له لارې شتمنی ته رسېدل د شتمنۍ په پرتله اسانه دی. له دې امله ، که د دنياوالی څخه پرهيز کوونکی (*زاهد*) يا يو عالم عالم چې احترام يې په زړونو کې ځای پر ځای شوی وی ، غواړی چې شتمنی ترلاسه کړی ، په آسانی سره کولای شی ، ځکه چې محترم زړونه کولی شی خپله شتمنی په داسې خلکو باندې ولګوی چې احترام يې کوی او مينه ورسره لری. خو که څوک د کمال له صفتونو څخه محروم وی ، يوه خزانه پيدا کړی او داسې څوک له شهرت څخه محروم شی او وغواړی چې د شتمنۍ په وسيله شهرت ترلاسه کړی ، نو دا ګرانه ده. له دې څخه معلومه ده چې د شهرت له لارې شتمنی ترلاسه کولی شی ، خو د شتو په وسيله شهرت نه شی ګټلی. په دې برخه کې ، شهرت ډېر محبوب دی.

دلیل دوم: این است که ثروت می تواند ضایع شود زیرا می تواند دزدیده شود ، ربوده شود ، مقامات [دولتی] و ظالمان آن را طمع می کنند. دا د ساتنې ، ساتنې او خوندي ذخیرو ته اړتیا لري ترڅو یې ذخیره کړي. په حقیقت کې ، ثروت ډېر زیانونه لري. له بلې خوا ، که تاسو د زړونو مالکان شئ ، نو تاسو به د کوم زیان سره مخ نه شئ ځکه چې زړونه دومره ژور پټ خزانې لري چې نه غلا کیږي او نه هم غل او لوټماران ورته لاس رسی لري. د زړونو خزانې پخپله خوندي وي او په دې لحاظه شهرت له نیولو او غلا څخه خوندي ساتل کېږي. خو یقیناً د زړونو په خزانو کې یو خطر موجود دی چې څوک یې بې لارې کړي او یا د شهرت خاوند بدنام کړي او وکولای شي چې عقیده له منځه یوسي. اما این خطر به ندرت مواجه می شود ، دوم اینکه می توان از آن (ایمان به کمال در شخص مورد تحسین) بدون مشکل دفاع کرد ، پس از آن این عقیده عموما چنان محکم [در قلبها] ریشه دوانده است که تلاش های خبیث موفق نمی شود [زیرا مردم از عقاید خود دست نمی کشند حتی اگر اعتقادات غلط یا بی اساس باشند] .

درېیم دلیل: دا چې د زړونو ملکیت بې پولې دی او بې له کوم جنجال زیاتېږي. دا ځکه چې کله زړونه د انسان له احترام څخه ډک شي او په علم او عمل ایمان راوړي ، بیا ژبې مجبوره کیږي چې د انسان ستاینه او تسبیح وکړي. مردم خود این عقیده را دارند و آن را به دیگران ابراز می کنند که به نوبه خود به همان احترام تمایل پیدا می کنند. همدا دلیل دی چې د شهرت او شهرت په څېر طبیعت ځکه چې کله د چا یادونه عام شي ، شهرت له ښار څخه بل ښار او له هېواد څخه بل هېواد ته سفر کوي چې د زړونو د عزت او عزت لپاره ځان مجبوره کوي. این سلسله انتقال [شهرت فرد] ادامه می یابد و نه پایان دارد و نه حد دارد. د شتمنۍ قضیه داسې نه ده. شتمن نه شي کولای چې خپل شتمنی بې له سختۍ او مینې زیات کړي. شهرت په دوامداره توګه په حرکت کې دی او په هیڅ ځای کې نه دریږي. ثروت په یو ځای کې پاتې کیږي او د زیاتیدو سره زیاتیږي. له همدې امله شتمنی له شهرت څخه ټیټه ده. دا د شتمنۍ پر ځای شهرت ته د ترجیح ورکولو ځینې لوړې کچې دلیلونه دي او که نور هم تشریح شي نو بې شمیره دلایل هم شتون لري.

د شتمنۍ او شهرت مینه د هر فرد په زړه کې ده. د دې لپاره دوه دلیلونه شتون لري. یو دلیل څرګند دی ، او هر څوک پوهیږي ، او دویم دلیل پټ دی او دا لوی دلیل دی ، خو دا ډېر ظریف دی. له سرې او بې عقلۍ څخه د پوهېدو تمه نه کیږي ، خو عقل لرونکی کسان هم له عقل سره بلد نه دي. ځکه چې دغه عقل د نفس له باطني رګ او د انسان د مزاج له پټې غوښتنې څخه مرسته اخلي او یوازې هغه کسان پرې اشنا دي چې په دې سمندر کې غوټه کوي.

لومړی دلیل - د وېرې له منځه وړل: د دې دلیل پایله دا ده چې انسانان د راتلونکي په وېره کې د شتمنۍ په لټه کې دي. بد نظرونه انسان حریص کوي ، که څه هم ممکن د خپل اړتیاوو لپاره کافي شتمنی ولري. خو څرنګه چې انسانان د اوږد عمر هیله لري او انتظار یې لري، د یو چا د غوښتنو لپاره حد نه لري. په زړه کې دا ویره پاتې ده چې هغه شتمنی چې انسان یې په اختیار کې لري پای ته ورسیږي او د نورو په وړاندې محتاج شي. کله چې دا فکر په زړه کې راشي ، ویره په زړه کې راګرځي او دا وېره تر هغه نه لرې کیږي تر څو چې بل مال په لاس کې نه وي راغلی ، نو که د حادثې له امله ضایع شي نو د لومړنی مال بدل شي. هره شیبه، یو کس د دې وېرې سره محاصره کیږي. د ژوند سره سخته مینه انسان دې ته اړ کوي چې اټکل وکړي چې یو کس به د اوږدې مودې لپاره ژوند وکړي. د دې ترڅنګ ، سړی داسې فرض کوي چې د عمر د اوږدوالی په تناسب سره ، د هغه اړتیاوې به هم زیاتې شي. یو دا هم فرض کوي چې "زما شتمنی له زیانونو او سختیو سره مخامخ ده او هر وخت به ضایع شي". دا فکر انسان ویره پیدا کوي څوک هڅه کوي چې د زیاتو شتمنیو په لاسته راوړلو سره خپل ځان له دې وېرې وژغوري ، چې که څه شتمنی ضایع شي ، دویمه شتمنی به د نورو په وړاندې د سوال کولو لاس اوږدولو اړتیا له منځه یوسي. دا وېره انسان ته اجازه نه ورکوي چې د شتمنۍ په یوه ثابته اندازه حل شي ، بلکې سړی غواړي چې د ټولې نړۍ مالک شي. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دي:

منهومان لا يشبعان منهوم العلم و منهوم المال

"دوه حریص خلک هیڅکله سیر نه کیږی - یو څوک چې د پوهې حریص دی او دویم څوک چې د شتمنۍ حریص دی".
(روایت شده توسط مجموعه حدیثی *طبرانی* از ابو مسعود رضی الله عنه

دا د شهرت د مینې لپاره تقریباً همدغه دلیل دی. هغه څوک چې غواړی په لرې پرتو هېوادونو کې د خلکو په زړونو کې خپل لوړ درناوی او ارزښت ټینګ کړی ، په حقیقت کې په دې وېره کې ښکېل دی چې کېدای شی یو وخت اړ شی چې له خپل وطن څخه جلا شی او په بل ځای کې ژوند وکړی ، یا ممکن د ځینو دلایلو له امله راشی او په خپل وطن کې ژوند پیل کړی. په داسې حالت کې به د هغوی مرستې ته اړتیا وی. با این وجود، این امکان وجود دارد، و این ناممکن نیست که از مردم که دور زندگی می کنند کمک بخواهیم. له دې امله که د چا په زړه کې لوړه درناوی او ارزښت ټینګ شی ، نو دا خبره ډېره خوشاله او خوندوره ده.

دویم دلیل: دا یو قوی دلیل دی او نتیجه یې دا ده چې روح یو الهی امر دی. قرآن کریم روح را در این کلمات ذکر کرده است:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى

"هغوی له تا څخه د روح په اړه پوښتنې کوی. هغوی ته ووایه چې روح زما د رب له امر څخه دی." (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

معنی النفس "الربو" (تعلق إلی امر الهی) هو أن النفس مرتبط مع اسرار علم الکشف الروحي (*علوم المکاشفة*) الذي لا یجوز الکشف عنه [لأن العرفین بحکمت الهی یحافظون علی حراست خود را از توده الناس الذین لا یستحقون ذلك بسبب عدم فهمهم وتقدیر آن ، و آن را برای بهترین نوع بشر حفظ کنیم - روحهای معنوی روشن که برای این دانش بسیار مهم است که در میان بالاترین دانش ها تلاش می کنند]. دلیل آن این است که اگر افشای آن اجازه داده می شد ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به یقینا حقیقت روح را آشکار می کرد. په دې موضوع د نورو خبرو نه وړاندې باید معلومه شی چې روح څلور ډوله صفتونه (باطنی صفات او د مزاج) په لور میلان لری. [لومړی،] د حیواناتو ځانګړتیاوې لکه خوړل او جماع. [دویم،] حیوانی خصوصیات لکه وژنه، وهلو، درد [او کړاو]. [دریم،] صفات شیطانی مانند فریب ، حیله گری و منصرف کردن [مردم از راه صحیح هدایت و استقامت] . [څلورم،] الهی صفات لکه غرور، عزت او برتری. د زړه میلان دې متنوعو صفتونو ته دا دی چې انسان د ځینو اصولو څخه جوړ شوی دی چې بیان یې اوړد دی. دلته کافی ده چې ووایو چې انسان د ښښتن امر لری ، له دې امله ، انسان د مزاجی له پلوه د حاکمیت خوښولو ته تمایل لری. د ربوبیت معنی په کمال کې بې ساری او په وجود کې استقامت دی. دا ځکه چې په وجود کې شریکول د نیمګړتیاوو نښه ده. نو ځکه د لمر کمال د هغه په استقامت کې دی. که بل لمر وای نو دا به د هغه لپاره یوه نیمګړتیا وه ځکه چې په هغه وخت کې دا نه شو ویلی چې لمر په خپل کمال کې بې ساری او یوازینی دی. په وجود کې یوازینی خدای دی ځکه چې پرته له هغه بل څوک نه شته. هر هغه څه چې د خدای په څنګ کې دی ، د هغه د قادر مطلق قدرت نښه ده چې په خپله وجود نه لری ، بلکې د هغوی وجود د خدای د وجود له لارې دی. همزیستی در رتبه برابری می طلبد و برابری در رتبه یک نقص در فضیلت و کمال است. کامل یوازې هغه څوک دی چې په خپل رتبه کې نمونه نه لری. د لمر رڼا ټوله نړۍ روښانه کوی ، بیا دا د هغه نیمګړتیا نه ده ، بلکې د هغه د کمال نښه ده. نیمګړتیا به هغه وخت وی چې یو بل لمر د ورته

مقام او رتبې سره هلته وی او د دویم لمر څخه به غافل شوی وی. همداسې د خدای پرته د ټولو موجوداتو حالت دی. دا هم د حقیقی لمر (خدا) څخه د ژوند د رڼا د موندلو وروسته څپل وجود ساتی. دا ټول وجودونه د حقیقی وجود تابع دی او هغه نه دی چې تابع شی. په هرصورت، ربوبیت (*ربوبیه*) په وجود کې بې ساری بودن معنا لری. هر انسان په مزاج کې غواړی چې په کمال کې بې ساری وی. له دې امله ، ځینو روحانی لارښودانو (مقدسین او عرفان) ویلی دی چې هیڅ انسان نشته چې په خپل باطن کې هغه څه ونه لری چې فرعون بیان کړی وو:

أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ

"زه ستا رب یم ، عالیه." (قرآن، 79 سوره، آیه 24)

خو انسان د برتری او بریا لاره نه لری. انسان کمال غواړی خو د کامل کیدو لپاره کافی وړتیا نه لری. غلامی (غلامی) د خدای (*اوبودیه*) په ټیټ نفس باندې قوی قدرت لری (*نفس*) او ربوبیت (*ربوبیا*) د مزاج له پلوه ګران او محبوب دی. د دې ارتباط له امله چې روح له هغه ربوبیت سره چې په دې قول الله تعالی کې ورته اشاره شوې ده : "وواېو چې النفس د رب له امر دی" ، مینه او اشتیاق د کمال پای ته نه رسېږی او انسان له خپل خیال څخه لذت اخلی ، سره له دې چې انسان د کمال اوج ته نه رسیږی. هر ژوندی د خپل وجود او د وجود کمال سره مینه لری ، او له مرګ څخه نفرت کوی چې د انسان د وجود د پای او د کمال کیفیت سبب کیږی. که هستی پای ته ونه رسیږی، نو دا به کمال ګڼل کیږی، ځکه چې یو کس به پر نورو موجوداتو برتری او تسلط ولری. نو ځکه انسان په خپل مزاج کې واک ، برتری او حاکمیت خوښوی. په هرصورت، دا به په شیانو تسلط ګڼل کیږی کله چې یو فرد د خپل نیت او غوښتنې له مخې د بدلون او اغېز کولو توان ولری، او هغه شیان د هغه چا تابع شی، څوک چې کولی شی هغه څه وکړی چې هغه یې غواړی. په دې ډول ، دا د انسان لپاره محبوبه شوه چې پر هغه څیزونه چې له یو سره دی حاکمیت ولری.

د موجوداتو ډولونه: هغه موجودات چې موجود دی څو ډوله دی. ځینې مخلوقات د خدای د وجود او صفتونو په څېر هیڅ ډول بدلون یا اغېز نه قبلوی. ځینې مخلوقات دا بدلون منی خو مخلوقات نه شی کولای پر هغوی کنټرول ولری لکه آسمانونه ، ستوری ، آسمانی حاکمیت ، فرښتې موجودات ، جن (مافوق الفطرت نامرئی مخلوقات چې په ځمکه کې موجود دی) ، شیطانان ، او داسې نور. دریم ډول هغه موجودات دی چې انسان پکې د تغیر سبب ګرځی لکه د ځمکې اجسام ، منرالونه ، نباتات او حیوانات. د دغو موجوداتو په منځ کې د خلکو زړونه دی چې د بدن په څیر بدلون او اغیز منی او د حیواناتو په بدن کې د بدلون او اغیزې وړتیا په څیر دی.

میل به سلطه بر اساس معرفت: تقسیم موجودات [که وجود دارند] این است که برخی از آنها توانایی تأثیر انسانی مانند چیزهای متعلق به زمین را دارند و برخی دیگر هیچ تأثیر انسانی ندارند مانند وجود خدا، فرشتگان، و آسمان (آسمان و آنچه در جهان و حتی فراتر از آن است). نو ځکه انسان غوښتل چې په اسمانونو باندې تسلط نه شی کولای نو د علم په وسیله یې حاکمیت ترلاسه کړی او د هغه په رازونو او ظرافتونو پوه شی او دا هم د حاکمیت یو ډول دی. ځکه چې یو شی چې په علم کې احاطه شوی دی په علم کې داخلیږی او عالم پرې غالب بلل کیږی. د تسلط خواهش انسان دې ته اړ کړ چې د خدای ، فرښتو ، کایناتو ، ستورو ، غرونو او سمندرونو سره اشنا شی ځکه چې علم هم د تسلط او تسلط یو ډول دی. د پوهې کمال انسان ته خوشالی ورکوی.

لومړی ډول د ځمکې پر موجودو څیزونو پورې تړاو لري. انسان کافي علم نه پیدا کوي بلکې غواړي چې د کنټرول او تاثیر تسلط ولري ترڅو د تاثیر عمل او بدلون په خپله خوښه ترسره کړي. هغه شیان چې په ځمکه کې موجود دي دوه ډوله دي - جسم او روح. په بدنونو کې شیان لکه سره زر ، سپین زر ، مادي توکي او نور شامل دي. په دې شیانو کې انسان غواړي چې په عملي توګه بدلون او اغېز وکړي ، هر چېرته چې وغواړي یې وساتي ، چا ته یې ورکړي ، نه هغه چا ته چې نه یې غواړي. پر یو شي حاکمیت او واک درلودل "وړتیا" او وړتیا کمال بلل کیږي. کمال د ربوبیت یوه خاصیت ده او ربوبیت د انسان د مزاج لپاره محبوبه ده. له دې امله ، انسان د شتمنۍ سره مینه لري ، که هغه ته اړتیا ولري یا نه ، د خواهشاتو په پوره کولو کې لکه کالي ، خوړل ، څښاک ، او د شهوت پوره کول. یو کس په جسمونو او روحونو اغیزه کوي مګر د زړونو تسخیر کولو توان نه لري ځکه چې زړونه د کمال د عقیدې پرته نه تسخیر کیږي (یا محکوم کیږي). په هرصورت، غوسه د کمال ځای نیسي. انسان حتی در خشم و قدرت لذت می یابد ، زیرا حتی در این موارد ، کنترل و امتیاز دخیل هستند.

دوهم ډول *د انسان نفس* او قلبونه دي. د ځمکې پر مخ له دوی څخه ښه او قیمتي هیڅ شی نه دی. دا د انسان آرزو ده چې پر ځان او زړه تسلط ترلاسه کړي ، هغوی فتح کړي او هر هغه بدلون چې څوک یې غواړي ترسره کړي. د دې آرزو دلیل دا دی چې د زړونو تسخیر او بدلول یې د حاکمیت کمال دی او د *ربوبیت* له صفتونو سره ورته والی لري. وذلك لأن القلوب بدون عشق تسخیر نمی شود ، و عشق بدون ایمان به کمال خود ، و هر کمال محبوب و محبوب است ، زیرا مربوط به صفات الهی است ، و صفات الهی محبوبة للمزاج ، زیرا با امر الهی (نفس) تداخل دارد . او انسان دا امر الهی (روح) لري چې نه په مرګ له منځه وړل کیږي او نه په خاوره کې خوړل کیږي. دا [امر الهی چې په هر انسان کې روح دی] د ایمان او عرفان او قربت الهی او قربت دی. همدغه څیز (نفس) خدای ته د انسان د وړلو وسیله ده او د الهی دید سبب دی.

د هغه څه پایله چې تر اوسه لیکل شوې ده دا ده چې د شهرت مانا د زړونو تابع کول دي. کسی که برای او قلب ها تسخیر می شود ، قادر است که تسلط و تسلط بر آنها بدست آورد و تسلط کمال است که به نوبه خود یک صفت ربوبیت الهی است. له دې امله ، [انسان] مزاج د علم او قدرت سره مینه لري. ثروت او شهرت د قدرت دلایل دي. څرنګه چې علم حد نه لري ، نو ځکه تر هغه پورې چې یو شی د علم له حدودو او حاکمیت څخه بهر پاتې شي ، د هغه لپاره اشتیاق او شوق نه شي پوره کېدای او نقصونه نه شي لیرې کېدای . له همدې کبله رسول الله صلی الله علیه وسلم د علم په حریص او د مال په حریص انسان فرمایلي دي چې هېڅکله سیر نه شي. نو دلته دا ثابته شوې ده چې هغه څه چې غوښتل کیږي هغه کمال دی او کمال د علم او قدرت په وسیله ترلاسه کیږي. د دې بې شمېره درجې شتون لري. هر انسان د کمال په اندازه خوند او خوشالي تر لاسه کوي. دا د شهرت او شتمنۍ د مینې دلیل دی ، چې د شهوت له پوره کېدو سره سره پاته کیږي. په بل عبارت ، د شهرت او شتمنۍ سره مینه که څه هم اړتیاوې پوره شي ، نه کمیږي. د پوهې په برخه کې انسانان له هغه سره مینه لري که څه هم ممکن د کوم هدف په ترلاسه کولو کې ګټور نه وي او په ځینو وختونو کې د هدف د ترلاسه کولو په لاره کې خنډ ګرځي. خو د انسان مزاج د لارې سختۍ زغمي ، د هغې له ستونزو څخه غلبه کوي او زړه د علم په عجائب سینګار کوي ځکه چې علم د علم په موضوع باندې د تسلط یو ډول دی ، او دا تسلط کمال دی ، او کمال یو صفت الهی دی ، ځکه په ذاتي توګه مینه او آرزو لري.

ربښتینی کمال

علم وجود الله وصفات ، اعماله ، حکمة الله في آسمانها و زمین ، دنیا و آخرت ، و امور مربوط به آنها به ترتیب صحیح اهمیت ، همان کمال واقعی است . من أن ينعم بهذا الكمال هو أقرب إلى الله ، وهذا كمال نفس يبقى حتى بعد الموت ، ويصبح نور درخشان [عرفان الهی الذي يقود الإنسان إلى السعادة الابدية والنجاح اللامتنا] ، والذي قال عنه القرآن الكريم :

يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا

"د هغوی نور به د هغوی په مخ کې د هغوی په مخ او ښی لوری ته حرکت وکړی او دوی به دعا کوی ، " ای پروردگار ! دا رڼا (روښنایی) زموږ لپاره په ابدی حالت کې بشپړ کړه." (قرآن، سورة 66، آیه 8)

په بله وینا ، دا عرفان به داسې سرمایه شی چې هغه پوهه چې په نړۍ کې نه وه پیژندل شوې پوهه به هم وپیژندل شی. د دې مثال داسې دی لکه یو کس چې یو کوچنی څراغ ولری او کمزوری رڼا ولری ، او له هغه څخه د بل څراغ د لګولو لپاره کار واخلی چې نور یې قوی وی. څوک چې څراغ هم نه لری ، نه بل څراغ روښانه کولای شی او نه اصلی رڼا بشپړه کړی. هغه څوک چې د عرفان (الهی معرفت، نږدیوالی او له الهی سره صمیمیت) څخه محروم وی هغه څوک دی چې د رڼا څراغ څخه بې برخې وی. د هغه مثال داسې دی:

كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا

"[هغه څوک چې د عرفان په حالت کې د الهی نور سره نور لری] آیا د هغه چا په شان کېدای شی چې په تیارو کې غوټه وی ، او نه شی کولای چې له هغه څخه راووځی؟" (قرآن، باب 6، آیه 122)

بلکې د تیارې تمثیل چې سړی پکې دی، داسې دی:

أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ

"یا آنها مانند در تاریکی یک دریای عمیق هستند ، پوشیده از یک موج بزرگ و سپس موج دیگری بر سر آن ، سپس ابرهای سیاه بر [دریا] با تاریکی بیشتر [شب تاریک] بر سر آن [از این رو ، چنین فرد در لایه های تاریکی بر تاریکی احاطه شده است ، نمی تواند هیچ نوری را ببیند و نه می تواند از این تاریکی مطلق بیرون بیاید]." (قرآن، سورة 24، آیه 40)

له دې څخه زده کېږی چې عرفه د ټولو ښېګڼو او ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب سرچینه ده. د نورو علومو حالت دا دی چې ځینې یې لکه شعر او د نسبیوهنې په څېر بېخی بې ګټې دی. ځینې داسې دی چې دوی د الهی عرفان سره مرسته کوی. د روح د پاکوالی علم د خدای د عرفان په لور د لاربښوونې او ظرفیت سبب کیږی. دا ټول پوهه د الهی عرفان د ترلاسه کولو لپاره د سرچینو په څېر دی. کمال په عرفان الهی او د الهی صفات او اعمالو په پیژندنه کې دی او په دې کې د ټولو وجودونو علم دی ځکه چې ټول وجودونه په حقیقت کې الهی اعمال دی. بنابراین ، هر کسی که به هر

چیزی در این جهان با این دیدگاه نگاه می کند که این یک عمل خدا است که با نیت ، قدرت و حکمت او ادغام شده است ، آن [نگاه و فهم] در حقیقت یک جزء از عرفان الهی است.

این توضیح [تا کنون] در مورد علم بود. اوس د قدرت په اړه دې ته غوږ ونیسئ. د قدرت په لحاظ ، د خدای بنده حقیقی کمال نه لری. حقیقی قدرت یوازې د خدای دی. هغه اعمال چې د خدای د ارادې ، قدرت او حرکت د خدمتګار له خوا وجود ته راځی ، په حقیقت کې ، د خدای له امله وجود ته راځی چې هغوی وجود ته راوړی. خلاصة هذه التفسير هي أن كمال العلم يبقى مع بنده بعد من الموت ويصل إلى الى الى الا في كمال القوت لا نرى كمال في البند. په هرصورت، ځواک (فزیکی وړتیاوې) د پوهې د کمال لپاره یوه وسیله ده. د بدن ټول غړی ، وړتیاوې او قواوې د خپل قدرت په وسیله د دې سبب ګرځی چې انسان د پوهې د کمال حقیقت ته ورسیږی. دغو ارګانونو او قواوو ته د قدرت ورکولو لپاره د شتمنۍ او شهرت اړتیا ده چې د هغوی په وسیله خواړه ، جامې او استوګنځی ترلاسه کړی. که څوک له هغو څخه د الهی عرفان د ترلاسه کولو لپاره کار نه وی اخیستی، نو ښکاره خبره ده چې داسې یو کس کوم ښه بصیرت نه لری. د هغوی یوازینۍ ګټه دا ده چې له هغوی څخه یوازې د ځینو لذتونو د ترلاسه کولو لپاره استفاده وکړی چې [یوه ورځ به پای ته ورسیږی]. هغه څوک چې دا ګذرا لذتونه د کمال په توګه ګڼی ، بشپړ ناپوه دی. ډیری خلک د ناپوهی په دې ژوره کنده کې د لویدو له امله تباه شوی دی. هغوی فکر کوی چې په زور پر بدنونو باندې حاکمیت ترلاسه کول ، په شتمنۍ کې پراخوالی او د خلکو په زړونو کې د شهرت له لارې ترلاسه کول ، هغه څه دی چې کمال په اړه دی. کله چې دا جهالت ایمان شی ، نو دا محبوبیت ګڼی او په ترلاسه کولو کې مشغول کیږی او په تعقیب کې مړه کیږی او هغه حقیقی کمال چې انسان الله او فرشتو ته تقرب کوی ، غفلت کوی . هغه کمال د پوهې او ازادۍ کمال دی. د پوهې بحث تر دې وړاندې وړاندې شوی دی. د آزادی او آزادی معنی دا ده چې د شهوت او د نړۍ له کړاوونو څخه خلاص شی، او پر هغو غلبه وکړو او کنټرول یې کړو لکه څنګه چې فرشتې پرې غلبه کوی، څوک چې نه د شهوت په وسیله ګمراه شوی دی چې د قهر له لارې تحریک شوی نه دی. نفس له نفس څخه د شهوت او غضب اثرات له منځه وړل کمال دی او دا په حقیقت کې د فرښتو صفت دی. د خدای د کمال صفات خصوصیت دا دی چې نه په هغو کې نه زوال راځی او نه هم کوم بدلون او نه د کوم شی اثر پرې دی. په دې برخه کې ، په هغه اندازه چې فرد د نفوذ او بدلون څخه چې د موانع متأثر کیږی ، لرې وی ، نو انسان به الله ته نږدې شی او په دې اندازه به فرشتو ته شباهت پیدا کړی او په دې اندازه به د الله تعالی په وړاندې مرتبه ولری. دا دریم کمال دی چې د علم او قدرت له کمال څخه جلا دی.

په ټیټ نفس کې د ستاینې سره مینه او د انتقاد لپاره کرکه

په ټیټ نفس کې د ستاینې د مینې وجوهات: د دې لذت لپاره څلور وجوهات دی چې ټیټ نفس تجربه‌کوی:

لومړی دلیل: کوم چې تر ټولو قوی دلیل یې دا دی چې حمد انسان ته دا احساس ورکوی چې څوک کمال دی او مخکې هم بیان شو چې کمال سره مینه کیږی او هر هغه څه چې مینه ورسره کیږی په ترلاسه کولو کې خوند اخلی. نو کله چې نفس په خپل کمال پوه شی ، ډېر خوشاله کېږی او نه بیان کېدونکی خوند ترلاسه کوی. د یو کس د کمال درک هغه وخت پیښیږی کله چې بل کس د هغه ستاینه وکړی. کیفیت یا خاصیت چې ستایل کیږی، کله ناکله څرګند وی او کله هم مشکوک وی. که دا خاصیت څرګند وی او درک شی، نو د هغه د ستاینې څخه ترلاسه شوی خوند نسبتاً کم دی مګر دا د ډاډ لپاره شتون لری. د بېلګې په توګه ، د یو چا ستاینه کول چې "ته جګ یې او ښایسته څېره یې " ، که څه هم ښکاره او احساسی

وی او ستاینه کوونکی پرې خبر وی ، خو سری تل دغه صفتونه نه درک کوی ، بلکې یو څه یې غفلت کوی. کله چې څوک یوه شی چې هغه صفات د چا د ستاینې له امله لری ، نو له دې څخه خوند اخلی. که څوک کوم صفت یا صفت مشکوک وی ، نو هغه ستاینه چې د هغه صفت په خاطر ترلاسه کیږی ، په خپل ځان کې داسې لذت راوړی چې د بل لذت سره پرتله نه کیږی. د مثال په توګه، [د چا ستاینه] په دې ویلو سره چې "ته یو لوی عالم یې" یا "ته ډیر خدایی او ربنتینی یې" یا "ته ډیر ښایسته یې". انسان د خپل علم ، تقوا او ښکلا په کمال شک لری او غواړی چې په یو ډول دغه شک له منځه یوسی ، چې دغه صفات یقینی شی (په دې صفتونو کې د کمال په درلودلو یقین پیدا کوی) او په دغو صفتونو کې بل څوک له هغه سره پرتله نه شی. کله چې بل څوک دغه صفتونه یادوی ، سړی ته قناعت او یقین پیدا کیږی او په دې ډول دغه لذت زیاتیږی. دا لذت هغه وخت نور هم زیاتیږی چې د یو هوښیار او هوښیار له خوا ستایل شی څوک چې د علم د ښکلا ، تقوا او وسواس په رازونو خبر وی او نه غواړی چې پرته له څیړنې څه ووایی. د مثال په توګه، که یو ښوونکی د خپل زده کوونکی ذکاوت او پوهې ستاینه وکړی نو زده کوونکی له دې څخه ډیر خوښ وی. که بل څوک بې له سوچ او پوهې څخه د خبرو ویلو عادت ولری او څوک چې هوښیار او نه پوه وی ، ستاینه وکړی ، نو هغه خوند کمیږی. دلیل نفرت از محکوم [یا انتقاد] این است که انسان به عیوب نفس پی می برد زیرا کسی به آنها اشاره می کند. انسان د خپلو عیبونو د درک درد احساس کوی او دا درد هغه وخت زیاتیږی کله چې یو هوښیار او هوښیار کس د خپلو عیبونو په ګوته کړی.

دویم دلیل: دا چې الحمد په دې دلیل دی چې د مدح کوونکی زړه د مدح له خوا تابع دی او داسې کس پیرو ، ستاینه کوونکی او د مدحان د ارادې او غوښتنې تابع دی. د زړونو تسخیر او غلبه کول د انسانانو لپاره ګران دی. کله چې څوک یوه شی چې اوس څوک د زړونو مالک دی ، نو د خوښی احساس کوی او دا لذت هغه وخت زیاتیږی کله چې د هغه چا په ژبه حمد وشی چې د قدرت او کنټرول پراخه جال ولری. دلیل یې دا دی چې د داسې یو کس په زړه کې د راګیرولو سره ، د پاچاهانو ، چارواکو یا مهمو اشخاصو په څیر د ډیرو ګټو د ترلاسه کولو تمه لیدل کیږی. این لذت زمانی به پایین ترین سطح کاهش می یابد که شخص ستایش کننده نه در جامعه اهمیت داشته باشد (هیچ اهمیت اجتماعی ندارد) و نه چیزی در حوزه نفوذ خود داشته باشد و نه می تواند شخصا به کسی منفعت برساند. د داسې انسان پر زړه کنټرول کول د یو بې اهمیته او ټیټ شی کنټرول کولو سره برابر دی. د هغه چا زړه چې غندنه کوی یا انتقاد کوی د یو کس ملکیت نه دی. درد ناشی از آن کم و بیش به اهمیت اجتماعی محکوم کننده زیاد یا پایین بستګی دارد.

دریم دلیل: د انسان ستاینه نه یوازې دا چې د انسان زړه د هغه چا تابع کوی چې ستاینه کیږی، بلکې دا ممکنه ده چې دا ستاینه په ځینو نورو خلکو اغیزه وکړی چې زړونه یې په خپل وار د ستاینې لاندې وی. په دې لحاظ د هغو کسانو ستاینه ډیره اغیزمنه ده ، چې خبرې یې په غور سره اوریدل کیږی او د هغوی په ستاینه او غندنه باور کیږی. بیا باید په یوه لویه غونډه کې دا ستاینه وشی چې زیات شمیر خلک یې واوری. هر څومره چې د حاضرینو شمیر زیات وی او د ستاینې کوونکی شخصیت هم مهم وی ، هغومره به د هغه ستاینې څخه لذت زیات وی او تر هغه حده پورې به د محکومیت درد هم وی چې د نفس په وړاندې نه زغمل کیږی.

څلورم دلیل: له دې ستاینې څخه زده کیږی چې ستاینه شوی کس اغیزمن شخصیت لری ، ځکه خلک د داسې انسان په ستاینه کې بې قراره وی ، که هغه په ازاد اراده وی یا په زور. د اغیزمن شخصیت درلودل هم د یو چا لپاره زینت دی ځکه چې یو ډول تسلط او ځواک پکې لری. دا ستاینه هم له خوښی څخه خالی نه ده ، حتی کله چې تعریف کوونکی د ستاینې وړ کس په اړه ښه فکر ونه لری او له ډاره د مدنې کولو ته اړ کیږی. په دې صورت کې انسان د بل چا د پریشانی

او وېرې او د خپل تسلط او حاکمیت له امله خوند ترلاسه کوی. دا په دې پوري اړه لري چې بل څومره کمزوری او پریشان دی ، یو به د هغې په تناسب خوند ترلاسه کړي.

ځیني وختونه دا څلور دلیلونه په یوه کس کې راټولیږي چې ستاینه یې کوی. په دې صورت کې ، هغه لذت چې [د نورو له ستاینې څخه ترلاسه کیږي] څو برابره زیاتیږي. که دا ټول دلایل په یوه کس کې یو ځای نه شي ، د ستاینې څخه خوند به په تناسب کم شي.

د پورته ذکر شویو دلایلو درملنه د مینې ستاینه: لومړی علت د ستاینې وړ په وسیله شفا کېدای شي چې دا یقین ولري چې هغه څوک چې ثنا کوی په کلام کې ربښتینی نه دی. مثلاً که چا د یو چا ستاینه وکړه او ویې ویل: "ته د اصیل نسل یې ، ته سخی یې ، ته عالم یې او له بدو څخه پرهیز کوې " او هغه څوک چې مخاطب یا ستاینه کېږي پوهیږي چې هغه داسې نه دی او بلکې بلکل برعکس دی ، نو هغه لذت چې په زړه کې پیدا کېږي له دې ستاینې سره به پای ته ورسیږي. یوازې هغه خوند به پاتې شي چې هغه وخت ترلاسه کیږي کله چې څوک د چا په زړه یا ژبه تسلط او کنټرول ترلاسه کړي. که څوک پوه شي چې هغه څه چې مدح کوی وایي، د هغه زړه له دې عقیدې څخه بې برخې دی او زه هم له هغو صفاتو څخه بې برخې یم چې مدح یې ذکر کړی دی نو دویم لذت هم ختمیږي. وروسته به یوازې یو لذت پاتې شي [هغه لذت چې سړی په دې پوه شي چې د خلکو په ژبه باندې تسلط لري] . په بل عبارت ، یوازینی لذت چې پاتې کیږي هغه دا ده چې هغه څوک چې ستاینه کوی مجبور دی چې زما د ویرې او وېرې له امله زما په ستاینه کې خپله ژبه خلاصه کړي. څوک چې په ستاینه کې جدی نه وی بلکې یوازې د ټوکې په توګه ستاینه کوی ، نو ټول لذتونه [د چا په ژبه باندې د تسلط اخری لذت] پای ته رسیږي ځکه چې له دریو دلیلونو څخه یو دلیل پاتې نه دی. له دې وضاحت څخه به تاسو اوس پوه شوی یاست چې ولې نفس له ثنا څخه لذت اخلي او په عذاب کې درد پیدا کوی. دغه دلایل د دې لپاره ذکر شوی دی چې د شهرت د مینې د علاج طریقه او ستاینه او د محکومیت له وېرې طریقه وپیژندل شي. ځکه تر څو چې د ناروغی یا ناروغی په علت معلوم نه شي د هغې علاج ممکن نه دی ځکه چې د ناروغی د سببونو د ختمولو لپاره یې درملنه بل نوم دی.

د شهرت د مینې درملنه

څوک چې په زړه کې د شهرت مینه حاکمه وی ، خپله ټوله انرژی د مخلوقاتو په خوشالولو لګوی او ورسره د ملګرتیا په ټینګولو بوخت وی او د خلکو په خبرو او اعمالو کې ډېر هوښیار وی او د هغه د اعمالو له اورېدلو او لیدلو وروسته ډېر درناوی کوی. این موضوع یک دریای منافقت و سرچشمه آشفتگی است. دا په عبادت کې تنبلی پیدا کوی او ځیني وختونه سړی مجبور کیږي چې حرام او غیر اخلاقی کارونه وکړي چې زړونه په دام کې راګیر کړي. له دې امله ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د مال او شهرت سره مینه او د هغوی د ایمان د ویجاړولو په اړه دوه لیوه [وږی و] وحشی ته ورته وو. هغه سربېره پر دې ویلی دی چې د شتمنی او شهرت سره مینه منافقت ته وده ورکوی ، لکه څنګه چې اوبه نباتات وده کوی. منافقت د ظاهری او باطنی وجود او د خبرو او اعمالو تر منځ توپیر په مانا دی. یو فرد چې د ستاینې او درناوی د درجې په لټه کې وی، داسې عالی عادتونه او خصلتونه ښیی چې په حقیقت کې یو کس ترې خالی دی. دا خالص منافقت دی. د شهرت مینه یوه وژونکې ناروغی ده. د ایماندارانو له زړونو څخه د هغې درملنه او له منځه

وړل خورا مهم دی. دا ناروغی لکه د مال سره د مینې د ناروغۍ په څېر د زړه زړه ته داخلیږی او باطنی صفت ګرځی. د هغې درملنه هم د پوهې او عمل له ترکیب څخه جوړه شوې ده.

د شهرت سره د مینې درملنه د هغه دلیل موندل دی چې انسان یې د شهرت سره د مینې په ناروغۍ اخته کړی. دلیل یې دا دی چې د خلکو په روح او بدن باندې کنترول ترلاسه کړی. حتی اگر کسی به آن دست یابد ، پایان نهایی آن مرگ [در] فرد است که بالاخره خواهد آمد. دا په هغو صالحو اعمالو کې نه شمېرل کېږی چې ابدی پاتې کېږی. بلکې که د ځمکې ټول خلک ستا په وړاندې سجده وکړی او خپل تندی ستا په پینو کې پنځوس کاله وساتی ، نه به سجده کوونکی پاتې شی او نه به ته ژوندی پاتې شې ، او ستا وروستی عاقبت به هماغه وی چې ستا په وړاندې بې شمېره خلکو ته ورکړل شوی دی. ترک برکات ایمان [به الله و راه روحانی شریف که به او منتهی می شود] این زندگی ابدی است که هرگز پایان نمی یابد ، زیرا چنین چیز زودگذر و گذرا [مانند محبوبیت و احترام در قلب الخلق] به هیچ وجه مناسب نیست. څوک چې د حقیقی کمال او خیالی کمال له حقیقت سره اشنا وی ، شهرت ته هیڅ اهمیت نه ورکوی. بلکې څوک چې آخرت ته ګوری ، هغه قدر ارزښت هم نه ورکوی چې دوړو ذرې ته ورکول کیږی. داسې انسان د یو په مخ کې مرګ تصور کوی او دنیا (دنیایی) ټیټ ګڼی. صالحون تمام توجه خود را به آخرت داشتند و آنچه که آنها برای آن انجام دادند ترس ، احترام و ترس از خدا بود . هغوی پوهیدل چې آخرت د هغو کسانو لپاره دی چې له پرهیزګاره ، وعظ او تقوا ، او د هغوی لپاره د شهرت او مال څخه بل څه ټیټ نه دی. د ډیرو خلکو بینایی کمزوری ده او یوازې نړۍ ته متمرکزه ده. نور چشم آنها به دیدن حقیقت و پایان همه امور گسترش نمی یابد ، همانطور که این قول الهی :

بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾

"بلکې تاسو دنیوی ژوند غوره ګڼئ ، که څه هم آخرت د دنیا څخه ډېر ښه او پایښت لری." (قرآن، 87 سوره، آیات 16 - 17)

څوک چې تر دې حده د شهرت په لټه کې وی ، باید د دنیاوی زیانونو او سختیو په تصور خپل زړه علاج کړی ، په بل عبارت د نړۍ مشهورو خلکو ته د خطرونو پام وکړی - هر شهرت ، اعتبار او مقام لرونکی او دوستان ولری ، د دښمنانو کمی نه لری. دا خلک تل د زیان رسولو لپاره مناسب وخت په تمه کوی او هر کله چې فرصت ترلاسه کړی ، خپله دښمنی ښکاره کوی. د لوړ مقام لرونکی خلک پخپله تل دا ویره لری چې خپل حیثیت له لاسه ورکړی یا زړونه بدل شی چې عزت او احترام لری. زړونه په منځ کې د احترام [څوک چې خوښ او ستاینه کوی] او پرهیز [څوک چې دوی نه خوښوی او نفرت لری]. یوه ودانۍ چې په زړونو کې یې بنسټ جوړ شوی وی د سمندر په څپو باندې د مانۍ په پرتله پایښت نه لری. زړونو ته امتیاز ورکول ، د شهرت او حیثیت ساتنه ، د حسادت دسیسې ، د دښمنانو د زیان په وړاندې مقاومت کول او داسې نور ، هغه دنیوی زیانونه او سختی دی چې د شهرت خوند تریخ کوی. د شهرت په لټه کې د آخرت سزا له دې څخه جلا ده. څوک هغه اندازه دنیوی ګټې نه ترلاسه کوی چې تمه یې کیږی، بلکې د شهرت په لټه کې د سختیو ډېرې انبارونه شتون لری. هغه څوک چې شهرت خوښوی خپل دوراندیشی (عرفانی بصیرت یا *بصیره*) دې درملنه وکړی. څوک چې په خپل دوراندیشی کې ژوروالی او ایمان قوت ولری ، د نړۍ (دنیایی) ته یې ذره اندازه پاملرنه نه کوی.

د شهرت د مینې عملی درملنه: د دې ناروغۍ عملی درملنه دا ده چې د نورو په زړونو کې د شهرت د له منځه وړلو لپاره یو څه وکړو چې تر هغه وخته توبیخ شی چې خلک یې په نظر کې سپکاوی وکړی. په پایله کې د محبوبیت احساس

له منځه ځي او سړی د ګوښه توب او ګمنامۍ ژوند سره عادت کېږي او یوازې د خدای په وړاندې د خپل شهرت سره مبارزه کوي. یوازې دومره جایز دي چې هغه کارونه له هغو اعمالو څخه وکړي چې د خلکو په منځ کې بې اعتباره پاتې شي. یو رواج شته چې یو پاچا نیت درلود چې یو پرهیزګار عبادت کوونکی ته نږدې شي. کله چې لمونځ کوونکی پوه شو چې پاچا د هغه غونډې ته راغلی دی ، هغه د ډوډۍ غوښتنه وکړه او غټې لقمې یې وخوړلې. پاچا چې ولیدل چې هغه داسې ډوډۍ خوري ، د هغه په اړه یې ښه نظر ونه شو ساتلای او هغه عبادت کوونکی یې په سترګو کې سپک شو. بیا یې خپل نیت پرېښود چې هغه ته نږدې شي او د هغه پیرو شي. عبادت کوونکی د آرامۍ ساه واخیسته او د خدای شکر یې ادا کړ چې هغه یې له پاچا څخه ساتلی دی. د روحانی حالتونو خلک ځینې وختونه د دې طریقو له لارې خپل ځان شفا ورکوي ، او هغوی یې د خپلو زړونو لپاره ګټور ګڼي. د داسې میتودونو په عمل کولو سره ، دوی خپل درونی حالتونه اصلاح کوي او هر ډول افراط [یا د اعتدال ، توازن او همغږۍ څخه انحراف په خپل داخلي وجود کې] له منځه یوسي.

بهترین راه برای از بین بردن عشق به شهرت: بهترین درمان آن این است که انزوا [اجتماعی] را از مردم [در هر شکل و اشکال ، چه مدرن و چه سنتی ، به استثنای ضرورتها و فورات] و ناشناخته شدن یا رفتن به جایی که هیچ کس آن را نمی شناسد . په کور کې ګوښه کېدل هم له خطر څخه خالي نه دي ځکه چې په ټول کلي کې به سړی مشهور شي چې فلانی مسافر له ټولو خلکو څخه ګوښه شوی دی او په خدای پورې تړاو لري ، چې حتی ګوښه توب هم د خلکو په زړونو کې د ایمان سرچینه شي. دا هم ممکنه ده چې هغه کس چې ګوښه کار کوي فکر وکړي چې په زړه کې د شهرت مینه نه لري، که څه هم دا مینه د زړه په یو کنج کې پټه وي، خو ظاهراً نفس د خپل هدف په ترلاسه کولو قانع شوی وي. اما اگر کسی به این یقین برسد که مردم دیگر طرفدار و معشوق خود باقی نمانده اند ، یا غیبت می کنند یا بدی ها را به او نسبت می دهند ، در این صورت رضایت از نفس پایین پایان می یابد و به اندازه کافی مضطرب می شود که راه هایی برای حذف افکار غلط در مورد خود از قلب مردم پیدا کند . حتی اگر کسی مجبور باشد که دروغ بگوید یا به فریب متوسل شود. په دې صورت کې به څرګنده شي چې دغه شخص ګوښه توب د ځان ښودلو په توګه غوره کړی دی ، په حقیقت کې ، یو کس اوس هم په زړه کې د شهرت او پرستیژ مینه لري. دا مینه د شتمنۍ سره د مینې په څېر ده ، خو تر دې هم زیات بد زېږوی ځکه چې د شهرت له امله رامنځته شوې ازموینه ډېره لویه ده. تر هغه وخته چې څوک د خپل ځان په څېر د خلکو حرص [د ستاینې او وېره] ولري ، نو د هغوی په زړونو کې د ځان لپاره ځای پیدا کولو کې بې قراره پاتې کېږي. خو که څوک په خپل لاس ګټې او د بل چا په شتمنۍ باندې پام ونه کړي ، نو ټول خلک به خپل ارزښت له لاسه ورکړي. انسان به نور د هغو خلکو پروا نه کوي چې په خټېځ او لویدیځ کې له هغه څخه لرې ژوند کوي ، ځکه چې نه څوک هغوی وینی او نه له هغوی څخه طمع لري.

حرص [او توقعات] له خلکو څخه یوازې د قناعت له لارې له منځه وړل کېدای شي. څوک چې قناعت کوي ، د خلکو څخه غافل وي ، او څوک چې غافل وي ، خپل زړه له خلکو سره نه بوخت وي ، او که په بل زړه کې د ځان لپاره ستاینه او مقام وي ، هغه ته دومره اهمیت نه ورکوي. د شهرت لټون پرېښودل د قناعت او حرص له منځه وړلو پرته ممکن نه دی. علاوه بر این، باید وضعیت پیشینیان پرهیزگار (*سلف صالحین*) را در نظر داشت که آنها تواضع را بر عزت ترجیح می دادند و به اجر الهی آخرت نسبت به ثروت دنیوی دست یافتند.

د ستاینې د مینې درملنه

ډېرو خلکو کړاوونه زغملي وو ځکه چې هغوی د نورو په وړاندې کې ښکېل وو او د هغوی د ستاینې او ستاینې په هیله کې ښکېل وو. [په پایله کې،] د هغوی ټول حرکت او کړنې د خلکو په خوښه وې ، چې ستاینه به یې کوله. دا ماده د تخریبي صفاتو څخه ده او په دې لحاظ یې درملنه واجب دی. د درملنې طریقه دا ده چې په هغو دلایلو غور وکړو چې د ستاینې او د محکومیت ویره پیدا کوي.

لومړی دلیل: لکه څنګه چې مخکې هم یادونه وشوه ، د ستاینې خبره د ستاینې وړ یوه کوی چې انسان کمال لري. په دې برخه کې باید د ستاینې پر ځای له دې چې د ستاینې پر ستاینې باور وکړي ، خپل عقل ته کار وکړي او له زړه څخه پوښتنه وکړي چې آیا هغه صفت چې هغه ته منسوب دی ، ریښتیا هم شته او که نه ؟ بیا هغه صفت چې یو ته نسبت ورکول کېږي ، آیا هغه څه چې په ریښتیا د ستاینې وړ دی ، لکه علم ، خدایی ویره ، یا دا هغه څه دی چې حتی باید د شتمنۍ ، شهرت او دنیوی څیزونو په څېر ستاینه ونه شي؟ که کوم صفت د دنیوی وسایلو سره تړاو ولري ، نو خوشحاله کېدل داسې دی لکه د واښو په کتلو چې ژر وچ کیږي او په کاڼو بدلیږي چې باد به یې یوسي. دا ډول خوشالي به د عقل د نشتوالي لپاره ماتم وي. دا مناسبه نه ده چې انسان دې په دنیوی شتمنیو او شتمنیو خوشاله شي. که څوک غواړي چې په دې اړه خوشحاله وي ، نو باید د هغه په شتون خوشحاله وي نه د ستاینې له لوري د ستاینې لپاره. دا به په دې معنی وي چې دا د ستاینې وروسته وجود ومومي ، که څه هم څوک یې له پخوا څخه درلود [مګر یوازې وروسته له هغه خوشحاله شو چې چا یې ستاینه وکړه].

علاوه بر این ، اگر این صفت به گونه ای باشد که شما حق دارید مانند علم و ترس از خدا خوشحال باشید ، درست نیست که در آن مورد خوشحال باشید ، زیرا پایان نهایی همه برای همه نامعلوم است . څوک نه پوهېږي چې دا صفت به پاتې شي او که نه. درست است که علم و پرهیز انسان را به خدا نزدیک می کند ، اما خطر پایان [وجود دنیوی] همیشه موجود است. که څوک د خپل ژوند د بد پای څخه ویره لري ، نو د نړۍ په هیڅ شي به خوشحاله نه وي. در عوض ، می توان فهمید که جهان محل غم و غم است و محل خوشبختی و رضایت نیست . که تاسو د خپل ژوند د ښه پای په هیله یاست ، نو د دې پر ځای چې د ستاینې په ستاینه خوشحاله شئ ، باید په الهی سخاوت او نعمتونو چې د علم او پرهیز په صورت کې دربانډې نازل شوی خوشحاله واوسئ. ځکه چې لذت د کمال او کمال د تحقق نتیجه ده ، خپل وجود د الهی فضل دی نه د ستاینې مدیون دی. حمد د دې الهی فضل تابع دی. ځکه نو سړی باید د هغه ستاینې څخه خوشحاله نه وي ، ځکه چې ستاسو په ښه والی کې به یې زیاتوالی نه راځي. که څوک ستا تقوا او پرهیز ستاینه وکړي او ته پوهېږې چې دا ستاینه له حقیقت سره هیڅ تړاو نه لري او که ترې ډېر خوشحاله شې ، نو دا مطلق حماقت دی. خدای ستاسو د مزاج له بدی او کثافت څخه ښه خبر دی او دا یوازې یوه درواغ ثنا ده او خوشحاله کېدل د جهالت اوج دی. حتی که هغه څوک چې ستاینه کوي ریښتینی هم وي ، نو په ستاینه یې خوشاله نه شې ، بلکې په هغو نعمتونو او نعمتونو چې خدای درکړي دی خوشحاله اوسئ. دروغجن ستاینه باید ستاسو لپاره د غم سرچینه وي نه د خوشالی.

دوهم دلیل: هغه دا چې د حمد او ثنا په وسیله د مدح ډک د زړه فتح ځرګند شي. هدف یې هماغه دی لکه د شهرت سره مینه او د شهرت د مینې علاج چې په پورته ذکر شوی دی هغه دا دی چې د خلکو حرص ونه لري او د الله تعالی له خوا د مقام او تقدیر غوښتونکی وي او په دې حقیقت کې یقین ولري چې د مخلوقاتو څخه د مقام او قدردانی غوښتنه انسان له الله تعالی څخه لرې کوي. له دې امله ، څوک باید د هغوی په ستاینه خوشاله نه شي.

دریم دلیل: د خوشالی درېیم دلیل دا دی چې د ثنا په وسیله د ستاینې وړ جلال او بااختیاره شخصیت څرګندېږی. [په حقیقت،] دا هم یو انتقالی خاصیت دی چې دوام نه لری. دا هیڅ معنی نه لری چې له داسې یو زودګذر شی څخه خوښ شی. دغه ډول ثنا باید د غم لامل وی او هغه څوک چې ستاینه کوی بد ګڼل کېږی. سړی باید له داسې ستاینې څخه ناخوښ وی ځکه چې دا انسان د سختیو او مصیبتونو ته نږدې کوی. یو عرفانی وویل، "هغه څوک چې د چا په ستاینه خوشحاله شو، شیطان ته یې د خپل باطنی وجود ته د ننوتلو موقع ورکړه". یو بل عرفانی نظر درلود چې "که تاسو نه غواړئ چې د چا له ژبې څخه واورئ چې تاسو یو بد انسان یاست ، مګر په عوض کې تاسو غواړئ چې واورئ چې تاسو یو ښه انسان یاست ، نو په حقیقت کې ، تاسو یو ښه انسان نه یاست". په یوه پیغمبری روایت کې ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

ألا لا تمادحوا وإذا رأيتم المادحين فاحثوا في وجوههم التراب

"خبردار! یو د بل ستاینه مه کوئ او کله چې تاسو هغه کسان وینئ چې ستاینه کوی نو د هغوی پر مخ خاورې واچوئ (یعني د متلونو په توګه ، دا په دې معنی ده چې داسې خلکو ته باید اعتبار ونه ورکول شی او د هغوی ستاینه باید نادیده ونیول شی او په عام محضر کې رد شی ځکه چې دا د انسان روحانیت ته زیان رسوی ځکه چې دا د یو کس د نفس او صداقت د لوړولو په برخه کې زیان رسوی)".

همدا دلیل دی چې صحابه به یې له حمد او ثنا څخه ډېر وېره درلوده او د هغې له فتنې او د هغه د باطنی لذت او رضایت څخه به یې وېره درلوده. د هغه د ستاینې په اورېدو سره ، یو پیغمبر ملګری وویل: "اې خدایه ! ستا دا خدمتګار غواړی چې په داسې څه سره ما ته نږدې شی چې ته ناخوښه کړی. زه تا شاهدی درکوم چې زه له هغه څخه ناراضه یم". دلیل مخالفت این مردم با حمد و ثنا این بود که خدا از آن ناراض است. علاوه بر این، آنها این درک دائمی را در قلب خود داشتند که خداوند از حالتهای آنها آګاه است و از عیوب آنها آګاه است. ځکه د چا ثنا او ستاینه نه د چا د عیبونو د کموالی سبب ګرځی او نه زیاتېږی. ښه انسان هغه دی چې خدای ته نږدې وی او بد هغه دی چې له هغه څخه لرې وی. که هغه څوک چې مدح کیږی د خدای په نظر کې بد وی او ځایکه یې دوزخ وی ، نو د چا له ثنا څخه راضی کېدل افراطی جهالت دی. که هغه شخص مستحق جنت دی ، نو باید یوازې د خدای په فضل او سخاوت خوشحاله شی ځکه چې د نورو بندانو په ستاینه کې هیڅ شی نه ترلاسه کیږی. د انسان کار د بندګانو په لاس کې نه دی. رزق او مرګ ټول د خدای په قدرت او امتیاز کې دی. که دا ټکی درک شی ، نو څوک به نه د کوم مخلوق د ستاینې او نه د محکومیت پروا وکړی. د ستاینې مینه به د زړه څخه ووځی او انسان به د روحانی لارې په سختو سفرونو کې د جسم او روح سره په بشپړه توګه غرق شی.

د انتقاد او محکومیت د کرکې درملنه

مخکې هم یادونه وشوه چې انسان له غندنې څخه کرکه کوی ، له دې امله چې په مقابل کې یې صفات سره مینه پیدا کېږی. ځکه نو دنوموړی درملنه یې د ستاینې د مینې له درملنې څخه معلومېدای شی. در این رابطه ، توضیح مختصر این است که کسی که شما را محکوم می کند ، از یکی از سه دولت محروم نیست . یا اینکه چنین شخص صادق باشد یا هدف آن اخلاص و محبت باشد ، یا اینکه در محکومیت صادق باشد اما هدف آن اخلاص نیست بلکه می خواهد ضرر وارد کند. تا آنجا که به قضیه اول مربوط می شود ، شما نباید با ګوش دادن به محکومیت خود خشمګین شوید و نه باید دشمنی داشته باشید یا در انتقام چنین کسی را محکوم کنید. د دې پر ځای ، دا به ښه وی چې د خپل ځان احسان په خپل ځان ومنئ ځکه هغه څوک چې تاسو ته ستاسو د عیبونو په اړه خبر درکوی ، په حقیقت کې ، تاسو ته د خپلو تباه کونکو داخلی ځانګړتیاوو

شاهدان درکوی او تاسو ته نصیحت کوی چې خپل ځان له هغو څخه وساتئ. شما باید از انتقاد خود خوشحال باشید و باید تلاش کنید تا ویژگی های قابل مذمت خود را از بین ببرید. پښیمانی په محکومیت یا نه خوښول یا محکوم کوونکی ته بد ویل ، ناپوهی ده. اگر این دومین مورد است که منتقد شما را فقط از روی دشمنی و برای آسیب رساندن به شما انتقاد می کند ، حتی در این صورت شما باید خوشحال باشید زیرا شما به خاطر آنها به عیوب خود آگاه شدید. شما قبلا از آنها آگاه نبودید ، یا این شما را به یاد عیوب شما می انداخت ، همانطور که قبل از آن غفلت کرده اید ، یا این صفات [بد باطنی] را در نظر شما بد می کرد ، همانطور که شما قبل از آن آنها را خوب می دانستید. دا ټولې چارې ستا د ابدی سعادت او تلپاتې سعادت سببونه دی او کله چې دې ته وسیلې پیدا کړې نو د خپل ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب په ترلاسه کولو کې ځنډ مه کوئ. مثال یې دا دی چې ته له چټلو جامې اغوندی او نیت یې د پاچا دربار ته ورشې او نه پوهېږې چې په جامو کې دې کثافت دی. سربېره پر دې ، تاسو په دې هم نه پوهېږئ چې که تاسو په دې حالت کې داخل شئ ، پاچا به ډېر په قهر شی ، او دا به د حیرانتیا خبره نه وی که هغه تاسو ته د دې سپکاوی (د چلند سرغړونه) لپاره یو مثالی سزا درکړی. که [په دې حالت کې] څوک درته ووایی ، "اې کثیف! ای کثیف! خپلې جامې پاکې کړئ"، تاسو باید خوشحاله اوسئ ځکه چې دا لفظی اخطار ډیر ارزښت لری. ټول بد او مضر اخلاق ، آداب ، خصلتونه او باطنی طبیعت په آخرت کې د تباهۍ سبب دی. انسانان د خپلو دښمنانو له لارې د هغوی د مخرب اخلاقو ، اخلاقو ، خصلتونو او درونی طبیعت څخه خبر کیږی کله چې هغوی تاسو محکوم کوی او تاسو د هغوی د محکومیت هدف ګرځوی. که ستاسو په سرنوشت کې داسې دښمن وی ، نو باید هغه ته ارزښت ورکړئ. که هر دښمن د خپل دښمن په دښمنی کې وی ، نو دا د خدای په لاره کې خطرناکه ده [او د هغه په څنګ کې د دښمنی په توګه د چا دښمنی په ځان کې منفیت پیدا کوی] خو دا ستاسو لپاره نعمت دی. تاسو باید په دې نعمت خوشحاله اوسئ [چې تاسو په خپلو عیبونو پوه شوی یاست] او له هغه څخه ګټه واخلئ. چه پروا دارید که دشمن شما به میل خود مصمم باشد و در آتش دشمنی خود به خاکستر تبدیل شود ؟

دریمه قضیه دا ده چې محکوم کوونکی دروغ وایی او پر تاسو د داسې څه تور لګوی چې تاسو یې د خدای په وړاندې تبرئه شوی یاست. نه باید ذره ذره ای پروا وکړئ او نه باید یو یې د انتقام اخیستونکی اقدام په توګه محکوم کړئ ، بلکې باید درې شیانو ته پام وکړئ. لومړی دا چې تاسو د یوې غلطی څخه برائت لرئ چې اعلان شوی یاست چې تاسو پکې ښکیل یاست. اما ، چه تعداد عیوب دیگری مانند این وجود دارد که شما در آن دخیل هستید ، اما خداوند پرده ای بر آنها قرار داده است . تاسو باید د خدای شکر وباسئ چې د دې پر ځای چې خلکو ته یې خبر ورکړی ، یوه تېروتنه ورته سپارل شوې ده چې ته ترې بخښنه لرې. دویمه خبره دا ده چې د خلکو عیب موندل به ستاسو د ګناهونو او غلطیو کفاره شی. په بل عبارت ، هغه خلک چې یوه غلطی منسوب کوی چې په تاسو کې وجود نه لری ، تاسو د ډیرو نورو څخه برائت ورکوی چې تاسو په حقیقت کې پکې ښکیل یاست. په یاد ولرئ چې هر څوک چې تاسو غیبت کوی ، تاسو ته د خپل نیک او نیک اعمالو تحفه درکوی [لکه څنګه چې غیبت د غیبت د خیر په حساب کې د غیبت په حساب کې انتقالیږی] او هغه څوک چې تاسو ستاینه کوی ، ستا په شا مرګونی ګوزار ورکوی. دا خبره څومره عجیبه ده چې ته په خپل ملا باندې د درد څخه خوشحاله یې او د مال د تحفې په ترلاسه کولو غمجن یاست ، که څه هم دغه نیکې کارونه به تا خدای ته نږدې کړی. دریمه خبره دا ده ، چې هغه بېوزله سړی ستاسو په وړاندې د عیب موندلو له لارې خپل ځان ته زیان رسوی. داسې کس خپل ایمان ته زیان رسولی ، د خدای په نظر کې ټیټ شو او د درواغو له امله د دردناکه سزا مستحق شو. آیا شایسته است که با چنین مظلوم ظلم کنید که از قبل مقدر شده است و غضب الله بر چنین شخص است؟ ولې شیطان ته دا موقع ورکوئ چې د خپل تباهی او غضب لپاره دعا وکړی؟ ته باید د داسې یو داسې کس لپاره دعا وکړې : " ای خدایه ! داسې یو اصلاح کړئ ، توبه قبول کړئ او رحم پرې وکړئ ". دا کار د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خوا وشو کله چې هغه د هغو خلکو لپاره چې په غزوه اوحد کې یې غاښونه مات کړل ، مخ یې زخمی کړ او خپل تره حمزه (حمزه رضی الله عنه) یې ووژل :

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِیْ اَللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِیْ فَاِنَّهُمْ لَا یَعْلَمُوْنَ

"اې خدایه ! زما ملت وبخښه. ای خدایه ! قوم من را هدایت کن ، زیرا آنها نمی دانند . (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *بیهقی دالا النبویه*)

محکومیت د هغو خلکو لپاره بد نه ښکاري چې قناعت کوي او د خلکو د شتمنۍ څخه ټول حرص ته خاتمه ورکوي. اگر شما از مردم غافل شوید [و آنچه که آنها دارند ، از جمله ستایش و قدردانی آنها] ، پس هر چقدر هم که آنها به شما بد می گویند ، این امر به شما تأثیر چندانی بر قلب شما نخواهد داشت. حقیقت ایمان یا راه خدا (*دین*) قناعت است که حرص ثروت و شهرت را خاتمه می دهد. تر څو چې حرص پاتې وي ، ته به وغواړې چې هغه څوک چې ته یې حرص او تمه لرې ، ستا مینه او لوړ مقام په زړه کې ولري او ستا ستاینه وکړي. تاسو به د خپل ځان لپاره په زړه کې ځای پیدا کولو بوخت یاست او دا به ستاسو ایمان یا د خدای په لور لاره له منځه وړلو پرته نه پیښیږي.

ځیني خلک ستاینه او شهرت غواړي او هر هغه څه کوي چې دوی یې ترلاسه کړي ، حتی تر هغه حده چې په عبادت کې ځان ښکاره کوي. د دې لپاره چې د خلکو زړونه د ځان په لوري راواړوي او هغوی مجبور کړي چې د خپل ځان په ستاینه کې ، حتی د هغو کارونو څخه چې په دیني توګه حرام دي هم ډډه نه کوي. چنین افرادی در مسیر تخریب خود قرار دارند. بعضی از مردم هستند که از چیزهای حلال برای شهرت و مدح استفاده می کنند ، زیرا نه از عبادت وسیله استفاده می کنند و نه حرام عمل می کنند. داسې خلک د یوې ورطې په څنډه کې دي. دا ځکه چې په وینا یا عمل باندې حد نه شي لګول کېدای ، له همدې امله ، دا امکان لري چې هغوی په نامحسوس ډول د ستاینې په لټه کې له ټولو حدودو څخه تېر شي او په پای کې خپل ځان له منځه یوسي. په دې برخه کې ، دوی د هغو خلکو سره ډېر نږدې دي چې خپل ځانونه تباه کوي. ځیني داسې کسان دي چې نه ستاینه غواړي او نه یې هڅه کوي ، خو کله چې ستایل شي په زړه کې خوشالي احساسوي. که داسې خلک روحاني کشمکش ونه کړي او ځانونه مجبور نه کړي چې له ستاینې څخه کرکه څرګند کړي ، نو امکان لري چې د دروني خوښۍ له امله د خلکو په دویمه ډله کې شامل شي. که دوی په روحاني توګه هڅه وکړي او د ستاینې او د هغه د تخریبونو په نظر کې نیولو سره خپل زړه ته د خوشالۍ موقع نه ورکوي ، نو داسې خلک د روحاني کوششونو په خطر کې راګیر کیږي - کله بریالي کیږي او کله به یې ماتې وي.

ځیني خلک نه د ستاینې په اورېدو خوشاله وي او نه هم له هغې څخه رنځ وړي لکه چې ستاینه پرې نه ږدي. داسې خلک ارزښت لري که څه هم دوی په بشپړه توګه صادق نه دي. ځیني خلک داسې دي چې د ستاینې څخه خپله کرکه څرګندوي خو نه تر هغه حده چې د هغه چا څخه چې ستاینه کوي خفه شي یا د دې کار څخه منع کړي. په دې کې تر ټولو لوړه درجه دا ده چې ستاینه باید بد وګڼل شي ، او ریښتیني کرکه باید وښودل شي چې باید مجبور نه شي [یعني ظاهري کرکه په داسې حال کې چې سړی ترې باطني قناعت لري]. په اخلاص او ریښتیني توګه د ژبې سره ناراحت کېدل په داسې حال کې چې په زړه کې خوشاله کېدل [له ستاینه] ، خالص نفاق دی. داسې انسان خپل اخلاص او صداقت څرګندوي خو په باطني وجود کې نه اخلاص شته او نه ریښتینولي. د دې مختلفو درجو په وسیله ، د هغو کسانو په حالتونو کې چې ستاینه کوي ، اختلافات هم څرګند شوي دي. لومړۍ درجه یې دا ده چې باید د کرکې څرګندونه وشي او وروستۍ درجه دا ده چې څوک په محکومیت [د خپل ځان] په اړه خوشالي څرګندوي. خو یواځنی کس چې په خپل ځان باندې د انتقاد سره خوشاله وي هغه څوک دی چې د خپل نفس سره دښمني لري. دا ټیټ نفس ډېر یاغي دی ، بې شمېره عیبونه لري ، د ژمنو څخه سرغړونه یې مشهوره ده ، فریب یې روښانه دی. دا د هغه چلند مستحق دی چې د دښمنانو سره ترسره شي. دا د انسان په طبیعت کې کمزوري دي چې د دښمنانو عیبونو ته په غوږ نیولو سره خوشحاله وي. کله چې یو کس د خپل پست نفس دښمن شي ، نو باید خوشاله وي چې د هغه عیبونو ته غوږ ونیسي او د هغه کس شکر ادا کړي وي چې هغه یې محکوم کړی دی ، ځکه چې داسې شخص خپل فرضیت (*فرد الکفایه*) ادا کړی دی او له ځیرکتیا او هوښیارۍ څخه کار

اخیستی دی چې ما ته د خپلو عیبونو څخه خبر کړی. دا محکومیت څکه ارزښت لری چې یو کس به د خلکو په سترګو کې کم شی او د شهرت له زیانونو څخه په امان کې شی. سربېره پر دې ، انسان د ډېرو ښو کارونو توان نه لری. دا به د حیرانتیا خبره نه وی که دا محکومیت د انسان لپاره یو ښه عمل شی او د هغه د عیبونو کفاره شی چې څوک یې له منځه نه وړی. که یو روحانی مسافر (*مرید*) خپل ټول عمر دې کار ته وقف کړی چې ستاینه او محکومیت یې په نظر کې برابر شی ، نو دا مصروفیت به انسان ته مهلت یا وقفه ورنه کړی. د مسافر د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب په لار کې ډېرې خائنې او شاړې درې دی او دا یو له هغو دره څخه دی. له دغو درو څخه د سختو روحانی هلو ځلو پرته نه تیریدای شی.

۹ څپرکی - د ځان ښودلو او ځان ښودلو زیانونه

نهم کتاب غزالی در جلد سوم یا ربع شاهکار او "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیای علم راه الخدا" به آسیب های خودنمایی و نشان دادن هر خیر که انسان از لحاظ دارایی های مادی یا صفات ، استعدادها و مهارت های برجسته دارد ، می پردازد. دا ناروغی دومره ځان مصرفوی چې د انسان ژوند نیسی او د روحانی لارې څخه منحرف کوی ، چې د دې رساله په لومړۍ برخه کې ذکر شوی ، او د درونی سکون او سکون څخه محروموی. غزالی د دې ناروغیو ، د هغوی د ریښې په اړه ژوره پوهه وړاندې کوی او د زړه څخه د هغوی د له منځه وړلو لپاره لارې چارې تجویز کوی ، په نتیجه کې یې د داخلی سکون او سکون څخه ډک کوی. د شهرت په لټون کې هم ځان پرستی او په پایله کې غرور ته وده ورکوی، د نفس سره وسواس او د هغه د نیمګړتیاوو په وړاندې ړوند کیدل په دې توګه د ځان اصلاح ټول امکانات له منځه وړی او کارونه د ښه والی په لور اړوی. خودنمایی په ټولو چارو کې اخلاص له منځه وړی ، حتی په هغو مسایلو کې چې د ښو کارونو په ترسره کولو پورې اړه لری ، په دې توګه زړه د هر هغه رڼا څخه خالی کوی چې د انسان د ښو اعمالو او اعمالو په نتیجه کې په هغه کې پیدا کیږی. محتویات این کتاب غزالی در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

محکومیت خودنمایی

تظاهر [یا خودنمایی یا تظاهر کردن] حرام دی [در قانون الهی] و کسی که این کار را انجام می دهد مستحق غضب الهی است. الله تعالی فرمایی [په داسې حال کې چې د مخلصو خدمتګارانو په حواله چې د پوچ ادعاوو څخه خالی دی او ځان ښکاره کوی] :

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا

"موږ تاسو ته ډوډۍ یوازې د خدای د خېرې لپاره ورکوو (استعاره د الهی قبولیت، نږدیوالی او صمیمیت)، نه د هغه اجر غواړو او نه شکر [له هیچ]." (قرآن، سورة 76، آیه 9)

فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا

"هر څوک چې د خپل رب د لیدلو هیله لری ، باید صالح کارونه وکړی او د خدای په عبادت کې شریک نه شی (د مخلوقاتو د خوښی ، رضایت او ثنا د ترلاسه کولو لپاره هر څه کول د خدای په عبادت کې د شاملولو او د خدای په سطح کې راوستل برابر دی)." (قرآن، 18 سوره، آیه 110)

یو سړی له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل : ای رسول الله ! کوم عمل ژغورونکی دی؟" او په ځواب کې وویل: "بنده باید د الله تعالی په اطاعت کې داسې عمل ونه کړی چې هدف یې خلک وی [یا هر هغه څه چې دوی یې باید ورکړی په حیث د ستاینې ، قدردانی ، شکر ، حمد ، منافعو نقدی یا مادی ، حیثیت ، امتیازات ، او داسې نور له هغوی څخه]". (روایت شده توسط حدیث ټولګه حکیم د عبدالله بن عباس رضی الله عنه

حضرت عیسیٰ علیه السلام فرمائی: «کله چې روژه ونیسئ په یوه ورځ کې د سر او ږیرې په سر او ږیره غوړ وغوړ لاس په شونډو بپینوئ چې خلک متوجه نه شی چې روژه یې ده. کله چې په ښی لاس صدقه ورکوئ نو داسې ورکړئ چې چپ لاس مو خبر نه وی. کله چې لمونځ کوئ ، د دروازې پرده کېږدئ [چې څوک متوجه نه شی چې تاسو لمونځ کوئ ځکه چې د لمانځه موخه د خدای عبادت دی ، نه دا چې د خلکو ستاینه او ستاینه ترلاسه کړی .] الله تعالی الحمد والصالح، حیث أن الرزق [علی المخلوقات الانسانین] الوعظ". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لا يقبل اللّٰه عزّ وجلّ عملا فيه مثقال ذرّة من رياء

"خدای هغه عمل نه منی چې ذره یې د ځان ښودنې ارزښت ولری".

في حدیث نبوی آمده است که در روز قیامت ، زمانی که هیچ سایه ای جز سایه الله ، در میان کسانی که در سایه عرش الهی جای پیدا می کنند ، من کسانی که صدقه را به دست راست [به این طریق] صدقه کرده اند ، بحیث دست چپ حتی از آن خبر نیست. (روایت شده توسط حدیث د *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه. د یو بل حدیث له مخې ، پټ عمل د هغه عمل په علنی توګه اویا ځله زیات فضیلت لری. (روایت شده توسط حدیث ټولګه *بیهقی* د ابودردا رضی الله عنه. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: "في یوم القیامة ، یدعو شخص متظاهر : " اعمالك تباه و اجر الهی قد انتهی . لاړ شئ او د خپلو اعمالو جزا له هغو خلکو څخه واخلئ چې تاسو یې [په لومړی سره] کې ترسره کړی دی". (روایت شده توسط مجموعه *احادیث ابن ابی الدنیا* عن جبل الاحسبی رضی الله عنه. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: "الله تعالی ځمکه پیدا کړه ، بیا یې له هر څه سره لړزیدل او لړزېدل پیل کړل. بیا الله تعالی غرونه جوړ کړل او په ځمکه یې د مېخونو په توګه جوړ کړل. فرښتو یو بل ته وویل چې خدای تر غره سخت شی نه دی کړی. بیا خدای اوسپنه پیدا کړه چې غرونه یې پرې کړل. بیا یې اور جوړ کړ چې اوسپنه یې ویلی کړه. بیا د اوبو امر وشو چې اور مړ کړ. باد بیا امر وشو ، او اوبه یې وارخطا کړې. وروسته د فرښتو نظر بدل شو ، او هغوی د خدای د

پوښتنې په فکر کې وو. هغوی وپوښتل: تر ټولو سخت شی چې تا په خپلو تخلیقاتو کې جوړ کړی دی څه دی؟ هغه ځواب ورکړ: ما د آدم د زوی د زړه څخه سخت څه نه دی کړی. کله چې څوک په ښی لاس صدقه کوی ، نو هغه له چپ لاس څخه پټ ساتی (یعنې ، دا کار په بشپړ رازداری سره ترسره کېږی تر څو د ټولو سطحو د تظاهر څخه ځان وژغوری او دا د خدای په وړاندې د لوړې کچې اخلاص ته اړتیا لری چې د روحانی بدلون لپاره د شجاعانه هڅې سره راځی)". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *ترمذی* د انس رضی الله عنه

عبدالله بن مبارك رحمه الله عن خالد بن مدان رحمه الله عنه روایت دی چې له معاذ بن جبل - چې یو لوی صحابه پیغمبر (رضی الله عنه) رضی الله عنه - رضی الله عنه څخه یو حدیث روایت کړی ، چې هره ورځ به یې یادوی او تکرارونه یې له سختۍ او شدته سره . معاذ رضی الله عنه موافقه وکړه چې دا کار وکړی خو ډېر وخت یې وژړل. هغه بیا وویل:

"چقدر آرزو دارم که با رسول الله صلی الله علیه وسلم ملاقات کنم! یوځل زه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سره ووم. هغه په اوښ سپور و او زه یې پورته کړم چې د هغه تر شا کښېنم. کله چې موږ حرکت وکړ ، پیغمبر آسمان ته وکتل او ویې فرمایل: "الحمد لله چې خپلو مخلوقاتو ته امر کوی چې هغه یې مناسب ګڼی". بیا یې راته مخ واړاوه او ویې ویل: زه تاته یو څه وایم ، که ته یې په یاد لرې ، نو ګټه به دربانديې ، خو که یې هېرې کړې ، نو د خدای تعالی په حضور کې به هېڅ حجت ونه لرې. ای معاذ! د آسمانونو د پیدایښت څخه مخکې، خدای تعالی اووه فرښتې پیدا کړې، د هر آسمان لپاره یوه او د دروازې د ابعاد له مخې د آسمان په هره دروازه کې یې یوه فرښته د ساتونکی په توګه وټاکه. کله چې دوه فرشتې *"کیرمان کتیبین"* (دوه فرشتې چې د هر انسان پر اوږو وی او د یو کس ټول اعمال ، ښه او بد ثبت کوی) د بندګانو له اعمالو سره پورته کیږی ، په هغوی کې د لمر د رڼا په څېر نور وی. کله چې هغوی د لومړی آسمان دروازې ته ورسیږی، هغه فرښته چې هلته د ساتونکی په توګه ولاړه ده له *کیرامان کتیبین* څخه غواړی چې دا عمل د بنده په مخ کې واچوی. فرښتې وایی: زه د غیبت فرښته یم. زما څښتنه ، خدای ماته امر کړی دی چې اجازه ورنه کړم چې د غیبت کوونکی عمل پورته شی.

'کیرامان کتیبین' یو ځل بیا د خدمتګار د ځینو نورو اعمالو سره چې د لمر په څېر ځلیږی دویم آسمان ته پورته کیږی. فرښته هغوی هلته ودروی او له هغوی څخه وغواړی چې دا عمل د غلام په مخ کې واچوی ، ځکه چې د دې کار څخه د چا موخه د دنیاوی ګټو ګټل دی. [فرښته هغوی ته وایی:] زما خدای ماته امر کړی دی چې د هغه چا په عمل کې چې دا کار یې له خدای پرته د بل چا لپاره کړی دی ونه منم. بیا فرشتې خپل *"لانا"* (عربی کلمه *"لعنا"* معنی لری چې خدای ته دعا کوی چې خپل رحمت له بنده څخه وژغوری) پر داسې شخص تر ماښام.

بیا فرشتې د بنده په نورو ښو اعمالو لکه صدقه ، روژه او نور نیک کارونه چې هغوی یې ډېر فضیلت او ارزښتناک ګڼی. خو کله چې هغوی دریم آسمان ته ورسیږی، ساتونکی فرښته هغوی ودروی او له هغوی څخه غواړی چې دا کارونه د عمل کوونکی په مخ کې واچوی. [ساتونکی] فرښته وایی چې هغه د غرور فرښته ده. او از طرف پروردگار امر شده است که اعمال را به بالا نبرده ، همانطور که انجام دهنده می خواهد ، از طریق اعمال ، تا برتری خود را بر دیگران نشان دهد .

'کیرامان کتیبین' بیا د دې بنده [د خدای] د ځینو نورو [نیکو] اعمالو سره راپورته کیږي چې د ستورو په څېر ځلیږي. په دې کې ښکلي کارونه لکه لمونځ، حج، *تسبیح*، روژه او داسې نور شامل دي. کله چې دوی څلورم اسمان ته ورسیږي، ساتونکې فرښته هغوی ودروي او له هغوی څخه غواړي چې اعمال د عمل کوونکي مخ ته وغورځوي. فرښتې هغوی ته وایي: زه د غرور فرښته یم او د خپل رب له خوا امر شوی یم چې نه پرېږدم چې اعمال لوړ [خدا] ته پورته شي لکه څنګه چې عمل کوونکي د خپل عمل په غرور سره ملاوټ کړي.

بیا فرشتې د ناوې په څېر د نورو صالحو اعمال ښایسته کوي چې په کې حج ، د خدای په لاره کې جهاد کول او داسې نور شامل دي ، چې د لمر په څېر ځلیږي. دوی یې پنځم آسمان ته یوسي. نګهبان فرښته [د پنځم آسمان په دروازو کې] هغوی ودروي او ویې ویل: زه د حسادت فرښته یم. عمل کوونکي د هغو کسانو سره حسد کوي چې خدای یې په خپل رحمت سره هغوی ته خپل نعمتونه ورکړي دي. این شخص از نعمت های سخاوتمندانه خداوند راضی نیست. زما څښتن ماته امر کړی دی چې اجازه مه ورکوم چې خپل اعمال لوړ شي.

بیا فرشتې د خپلو اعمالو لکه وضو ، بشپړ تطهیر ، لمونځ ، روژه ، حج او داسې نورو سره شپږم آسمان ته پورته کیږي. نګهبان فرښته چې هلته ځای پر ځای شوی و ، هغوی ودروي او ویې ویل: زه د رحمت فرښته یم. اعمال د نوکر په مخ کې واچوئ ، ځکه دې شخص هېڅکله پر چا رحم نه دی کړی. یو یې خوښ و چې نور په مصیبت او بدبختۍ کې ووینی. زما پروردګار ماته امر کړی دی چې زه باید د چا اعمال لوړ نه کړم.

پس از آن ، *"کیرامان کتیبین"* با برخی اعمال دیگر این شخص به آسمان هفتم صعود می کند که شامل صدقه ، نماز ، روژه ، جهاد در راه خدا ،*تقوا* (ترس ، احترام و ترس خدا) و غیره است. دا کارونه په لوړ غږ لکه د تندر کلمې او برېښنا په څېر پورته کېږي. په اووم آسمان کې فرښته وایي: زه د شهرت او نمونو فرښته یم. دغه شخص نیت لري چې د علماوو او د علماوو په غونډو او مجلسونو کې د تګ راتګ له لارې شهرت ترلاسه کړي. زما څښتن ماته امر کړی دی چې اجازه ورنه کړم چې د دې شخص اعمال لوړ شي.

بنابراین ، یک عمل که صرفا برای خداوند متعال انجام نشده است ، ریا است و او چنین اعمال را قبول نمی کند . بیا فرشتې د خپلو ښو اعمالو لکه لمونځ ، روژه ، *زکات* ، حج ، *عمره* ، دوستانه شخصیت ، خاموشی ، ذکر الله او داسې نور سره راپورته کیږي. د اوو آسمانونو فرشتې هغوی سره د هغوی د لیدو لپاره تر څو چې هغوی د الهی دربار ته ورسیږي ، چېرته چې ټول پردې لرې کیږي ، او هغوی د خدای په حضور کې شهادت ورکوي چې د دې بنده اعمال یوازې د خدای په خاطر دي.

په دې وخت کې به خدای تعالی فرمایي : ای فرشتې د بندګانو په اعمالو څارنه کوئ ، خو زه د هغوی زړونه پالم. زه پوهېږم چې په دې اعمالو سره ، چا نه غوښتل چې زما خوښی وغواړي ، او نه یې یوازې زما په خاطر ترسره کړي دي. زه پوهېږم چې یو کس په رښتیا د خپلو اعمالو څخه څه نیت لری. زما*"لانا'* (زما له رحمت) څخه محرومیت دې پر داسې یو کس وی ، چې تاسو او هم خلکو ته فریب ورکړي. خو څوک نه شی کولای چې ما وغولوی ، ځکه زه ښه پوهېږم چې د زړونو باطن څه پټوي. هیڅوک نه زما څخه پټ پاتې شی او نه زما له منګولو څخه تښتیدلی ، پروا کوي چې هر څومره هڅه وکړي چې زما څخه لرې پاتې شي. زه په دې پوره خبر لرم چې په تېر وخت کې څه پېښ شوي او په

راتلونکې کې به څه پېښ شي. زما پوهه ټول هغه کسان چې تېر شوي او هغه څوک چې تر اوسه نه دي راغلي شامل دي. زه د ټولو رازونو څخه د هغوی د بشپړ جزئیاتو سره په بشپړه توګه خبر یم. هیڅوک نه شي کولای چې د چا په اعمالو ما وغولوي. زما بنده کېدای شي چې ناپوهان وغولوي، خو ما نه شي غولولی، ځکه چې زه د غیبو پېژندونکی یم. له دې امله، زه خپل *"لانا"* (د خپل رحمت څخه محرومیت) په داسې یوه باندې لېږم. اووه فرشتې او درې زره فرشتې، ټول خپل *لعنا* (دعا کوي چې یو د خدای له رحمت څخه محروم کړي) په یوه باندې لیږي. بیا د آسمانونو اوسیدونکې وایي چې په داسې یو کې د *هغوی "لعن"* او د ټولو هغو کسانو څخه چې خپل *"لعنا"* په داسې فریبکار لیږي.

بعد از شنیدن این همه جزئیات، من (معاذ رضی الله عنه) که از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت می کردم، فریاد زدم و گفتم : ای رسول الله ! د دې مصیبت څخه د خلاصون لاره څه ده؟" حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: ای معاذ! با ایمان و اعتقاد کامل از پیامبر خود اطاعت کنید. معاذ رضی الله عنه فرمای: تاسو رسول الله وزه معاذ بن جبل یم. څنګه کولای شم نجات ترلاسه کړم؟" رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: ای معاذ! اگر اعمال شما در حد مطلوب نیست، زبان خود را از بد گفتن دیگران و رسوا کردن دیگران، به ویژه برادران خود و *"هفاز"* (کسانی که تمام قرآن را از قلب سپرده اند) . د خپلو ورونو او نورو خلکو په چارو کې مداخله مه کوئ. پرېږدئ چې خپل شر ټیټ کړي (*نفس*)، د نورو د بې حرمتۍ څخه ډډه وکړئ. د خپلو مسلمانانو ورونو په اړه د بد خبرو په اړه د خپل ځان ستاینه مه کوئ. هیڅکله د نورو د سپکاوي له لارې د خپل برترۍ د ټینګولو فکر مه کوئ. د شهرت ګټلو لپاره د ځان ښودلو ته متوسل کیږئ. د دنیا په چارو کې دومره بې پروا مه کوئ چې د آخرت له چارو څخه غفلت وکړئ. که څوک درسره ناست وي، له دریم کس سره پټه خبرې مه کوئ. د خلکو په منځ کې خپل برترۍ نورو ته مه ښکاره کوئ، که نه په دنیا او آخرت کې به ستاسو اعمالو تباه شي. په خپلو مجلسونو کې د بې شرمۍ او فحاشۍ په اړه له خبرو کولو څخه ډډه وکړئ، مبادا خلک ستاسو د ناوړه چلند له امله له تاسو څخه ډډه وکړي. په خپله ژبه د نورو عزت ته زیان مه رسوئ، که نه د دوزخ سپي تاسو ټوټې ټوټې کړي. الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي:

وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشۡطٗا ﴿٢﴾

او کله چې هغوی د هډوکو غوښه څیرې کړي. (قرآن، 79 سوریه، آیه 2)

بعد از آن من گفتم: ای رسول الله! څوک د دې توان لري چې پر دې ټولو احکامو عمل وکړي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: عمل د هغه بنده لپاره چې الله تعالی ورته اسانتیاوې برابروي، اسانه ده. د نورو لپاره هغه څه نه خوښوي چې د خپل ځان لپاره یې نه خوښوې [او د نورو لپاره هغه څه چې د خپل ځان لپاره یې خوښوئ. هغه اعمال چې په ډېر اخلاص سره په دې لاره ترسره کېږي، تاسو ته به ستاسو نجات درکړي]". (حافظ عراقی، استاد بزرگ روایات نبوی *[حدیث] که صدها هزار روایت نبوی را با سلسله کامل نقل آنها حفظ کرده است، انجام داده است حدیث* تصدیق تمام *احادیث* موجود در غزالی *"احیاء* علوم الدین" یا "احیای علم الهی " و منبع مرجع این حدیث نبوی را *"کتاب الزهد لی ابن المبارک"* یا "کتاب امتناع از شهوات پست ابن المبارك" و *"ابن الجوزی فی الموضوعت"*) قرار داده است.

خالد بن معدان رحمه الله می گوید که معاذ رضی الله عنه قرآن کریم را آنقدر تلاوت نکرده است که این حدیث *را می خواند* . هغه به په خپلو محفلونو کې د همدې حدیث په هکله ډېر ځله خبرې کولې .

روایات: له عمر رضی الله عنه روایت دی چې یو سړی یې په غاړه کې سجده وکړه. هغه ورته وویل: "ای خم شوی سرن! خپله غاړه پورته کړه. عاجزی په غاړه کې نه بلکې په زړه کې ده". ابو امامة البحیلی رضی الله عنه کله چې رأی ځوک په مسجد کې په حالت سجده [د الله تعالی د عبودیت او احتیاج او تواضع په وړاندې] وویل : کم کان من الجید لو کنت تفعل ذلك في منزلت [حیث لم یکن هناك أحد لرؤیتك وأنت تفعل ذلك ، ومن ثم . تاسو به د خدای په وړاندې ربښتینی اخلاص ولرئ]". حضرت علی رضی الله عنه وایی : " د تظاهر درې نښې دی : کله چې سړی یوازې وی ، تنبل کیږی. یو کس د خلکو له لیدلو وروسته فعال کیږی. کله چې ځوک د یو ستاینه کوی ، نو ډېر [صالح] کارونه کوی ، که ځوک یې بد خوله کوی ، نو ښه کارونه کموی". یو سړی له سعید بن المسیاب رحمه الله وپوښتل: "له مونږ څخه یو ځوک د خیر له ترسره کولو وروسته د الله تعالی اجر او شکر غواړی. آیا د یو کس عمل [لکه دا] صحیح دی؟" هغه ترې وپوښتل: "آیا ته غواړې چې د خدای ناخوښی په خپل ځان باندې راشی؟" سړی منفی ځواب ورکړ. وفرمود: "کله چې تاسو هر عمل صالح، هغه [خالص ومنفرد] د الله په خاطر وکړئ او په هغه کې صادق واوسئ". قتاده رضی الله عنه وایی : " کله چې یو بنده ځان ښکاره کوی ، نو الله تعالی وایی: زما بنده وګوره ! داسې یو کس له ما سره ټوکې کوی!"" ابراهیم بن ادهم رحمه الله فرمای: "طالب الشهرت ایمان کامل به الله نه لری".

واقعیت تظاهر و موضوعات وقوع آن

خودنمایی یعنې د ښو عادتونو او هڅو ښکاره کول، د عبادت له لارې د خلکو په زړونو کې ستاینه او پرستیژ لټوی. په دې برخه کې څلور شیان شتون لری. یو د ځان ښکاره کوونکی یا عبادت کوونکی دی. دویم هغه کس دی چې تر اغېز لاندې راځی ، یعنې هغه ځوک چې د هغه لپاره ظاهری کارونه ترسره کېږی. دریم هغه خصلتونه دی چې په کې ظاهری کېدل ترسره کېږی. څلورم پخپله ظاهری کول دی.

هغه کارونه چې په کې ښکاره کیږی: یو متظاهر کس په پنځو شیانو کې ښکاره کوی او د هغو له لارې د خلکو په منځ کې شهرت لټوی: بدن، ظاهر، کلمات، عمل، او پیروان او بهرنی څیز. هغه خلک چې په دنیایتوب کې ډوب دی د دې پنځو شیانو له لارې د شهرت او رتبې په لټه کې دی.

په ایمان کې له بدن سره تظاهر : له بدن سره د تظاهر لاره دا ده چې انسان په بدن کې کمزوری او پیکه توب غوره کړی ، ترڅو خلک فکر وکړی چې دا شخص په دینی چارو کې ډېر سخت کار کوی او د آخرت وېره په هغه باندې غلبه لری. کمزوری د لږو خوړو لپاره استدلال کوی او پیکه کیدل د الهی عبادت لپاره د شپې بیدار پاتې کېدو استدلال کوی. په همدې ډول ، بې نظمه ویښتان د دین د پاملرنې او اندېښنې دلیل کوی او دا چې انسان هر وخت په عبادت بوخت وی او له دې امله حتی د ویښتانو د شانه کولو وخت هم نه لری. کله چې دا ډول اشارې په عام محضر کې لیدل کیږی ، خلک د خپل تقدس په اړه بحث کوی او دا د نفس ټیټ نفس خوشحاله کوی. د دې په څیر د غړ ټیټ ساتل ، د سترګو لاندې توری حلقې ، د شونډو وچوالی او داسې نور دی. دا ښیی چې دا سړی ټول وخت روژه نیسی ، د خدای ویره د دې سبب شوې ده چې غږ ټیټ شی او یا لوږه یې رامنځ ته کړی. له دې امله به عیسی علیه السلام فرمای: "کله چې ځوک روژه ونیسی، باید په ویښتانو غوړ واچوئ او په سترګو کې انتیمون واچوئ او شونډې په غوړ لاس وموښئ ترڅو خلک تاسو روژه ونه ګنی". دې ته ورته نصیحت له صحابه رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو هریره رضی الله عنه نقل شوی دی. دغو مقدسو

خلکو ته د دې طریقو لارښوونه کوله چې د تظاهر د ګناه څخه ځان وژغوري. شیطان د همدې لارو په وسیله عبادت کوونکی [د خدا] په نښه کوي. مذهبي او روحاني خلک د خپل بدن له لارې په دې ډول ځان ښکاره کوي او دنیوي خلک د صحتمند بدن ، ظاهري ښکلا ، قد ، متوازن اندامونو او ښایسته پوستکي له لارې ځان ښکاره کوي.

تظاهر با ظاهر و لباس : وینښتان بې نظمه ساتل ، خریل برېتونه ، سر ښکته تګ ، ورو حرکت ، په تندی باندې د سجدو نښه ساتل ، زبر او زبر جامې اغوستل ، وړې چپنه ، اوږده کمیسونه اغوستل چې تر زنګونو پورې وي ، لستوڼي وړوکي ساتل ، جامې کثیف او ځیرې ساتل ، دا ټول کارونه د تظاهر لپاره کیږي ترڅو خلک فکر وکړي چې یو کس د *سنت او د* خدای د صالحو بندګانو پیرو دی. په دې کې د صوفیانو (روحاني مسافران) په ځېر وصله شوي او آبي رنګه جامې اغوستل هم شامل دي که څه هم سړي ښه پوهیږي چې د روحاني لارې له حقیقتونو څخه ډېر څه نه پوهیږي. د یو اوږد کمیس په شاوخوا کې څادر تاو کول او د سترګو پر سر یې څنډه ځوړند کول هم په تظاهر کې شامل دي ځکه چې په دې ظاهري شکل سره سړی د پاملرنې مرکز ګرځي او خلک به په ستاینې سره د لارې په لاره ګرځي او سترګې د لارې له خاورو څخه ساتي. دا هم ظاهري خبره ده چې یو ناپوه د علماوو جامې اغوندي ، د هغوی ظاهري ښه غوره کوي چې خلک یو عالم وګڼي او له هغه سره په احترام او عزت چلند وکړي. نتیجه این است که هر گروه از مردم در میان آنها [که لباس خود را به نمایش می گذارد] به کم یا بیشتر در آنچه که محبوبیت و شهرت خود را به آن می داند ، اکتفا نمی کند ، حتی اگر ممکن است جایز باشد [در قانون الهی] . دا د مذهبي خلکو حالت دی. د نړۍ خلک د ګران بیه جامو ، ښو سپرلیو ، ښو شالونو ، کمیسونو ، چپنونو او ګران بیه توکو له لارې ځان ښکاره کوي. په بل عبارت ، دوی په کور کې عادي جامې اغوندي خو کله چې له کوره ووځي ، ښه جامې اغوندي او په شان او شوکت سره بهر وځي چې خلک یې شتمن وګڼي.

د خبرو سره خودنمایی: د مذهب یا معنوي لارې خلک د نصیحت او وعظ په توګه د خپل مشغلې په توګه ځان ښکاره کوي. آنها چیزهای حکمت و تدبیر را می سازند ، سنت ها را حفظ می کنند تا بتوانند در مکالمات روزمره مورد استفاده قرار گیرند تا مخاطب به علم فراوان خود و وابستگی فراگیر آنها به حالات و سنت های پیشینان پرهیزگار (*سلف صالحین*) اعتراف کند. دوی په عمومي محفلونو کې د خدای یادونه کوي او شونډې خوځوي چې خلک فکر وکړي چې ډېر پرهیزګار دی او هره شیبه په عبادت کې بوخت دی. وعظ الخير ومنع المنكر وغضب على المنكر ، والتعبير عن غضب الشديد عند رؤية الناس في الاغناك ، وعند التحدث ، وعند التحدث ، صوتهم را بسیار پایین می آورند ، و قرآن را به شیوه ای مؤثر و تحریک می خوانند تا ترس و غم آنها آشکار شود ، و ادعا حفظ روایات نبوی و ملاقات با علمای آن ، د نبوي روایانو دروازې وټکوي او که څوک یې روایت کوي نو عیبونه پکې پیدا کوي او سمدلاسه د هغه د صحت او یا نشتوالي په اړه نظر جوړوي ، ترڅو خلک په دې برخه کې د خپل علم څخه متاثره شي او د مخالف د مطیع کولو لپاره اوږدې ویناوې وکړي او د خپل علم د څرګندولو لپاره د قرآن او نبوي حواله ورکړي. د مذهبي خلکو لپاره د خبرو له لارې د ځان ښودنې بې شمېره ډولونه شتون لري. دنیایي خلک د شعر او مثالونو په حفظ کولو سره ځان ښکاره کوي، په الفاظو کې رواني او فصاحت ته ځانګړې پاملرنه کوي، بې ساري جملې او هیبت ورکونکي کلمې په یاد ساتي ترڅو شتمن خلک اغیزمن کړي، او د خلکو زړونه د ځان په لور د ملګرتیا څرګندونه کوي.

التظاهر بالعمل: [التظاهر في افعال يحدث في طرق متعددة، إذا تم قصدا، مثل] الوقوف في النماز للوقت الطويل مع نماز، وطول الركوع والسجد، والخم الگردن، وترك الانتباه [إلى العبادات الأخرى]، وإظهار السكنات والكرامة، وحفظ الدست والقدم مع بعضهم البعض، ومثل هذه الأفعال التي تظاهر بالتواضع والعفو في الدعا. او داسې نور. د دې نمطي اعمالو ترسره کول د روژې ، حج ، جبري صدقات او د لمانځه تر څنګ په زکام کې هم وي. همداراز په ګرځېدو او سر ټیټ

ساتلو کې د عاجزۍ عمل ، په خبرو کې سکون او وقار او دې ته ورته اعمالو کې تظاهر لري. دا تر هغه حده پورې ده چې یو متظاهر سړی د خپلو اړتیاوو لپاره په چټکۍ سره ټوپ وهي ، خو کله چې یو مذهبي شخص ورسره مخامخ شي ، خپل سرعت بدلوي او ورو ورو په تګ پیل کوي ، سر ټیټوي تر څو زنه سینه ته ورسیږي ، ورو ورو ګامونه پورته کوي چې خلک یې بې عزته او بې عزته ونه وایي. له دې امله ، کله چې هغه شخص له نظره غیب شي ، بیا په عجله سره ګرځي او کله چې څوک څوک وګوري ، بیا عاجز کیږي. داسې یو کس د خدای په یاد کولو سره عاجزي نه منی بلکې دا کار یوازې د دې لپاره کوي چې خپل هموطنان تر اغېز لاندې راولي ، ترڅو هغوی د خدای پرهیزګاره خدمتګارانو کې یو هم شامل کړي. ځینې نسبتاً محتاط خلک په یوازیتوب کې ګرځي لکه څنګه چې د نورو په وړاندې ګرځي. دوی د شرم احساس کوي چې په عام محضر کې د دوی سرعت د هغه سرعت سره برعکس دی کله چې دوی یوازې وي نو دوی به د نورو په وړاندې خپل سرعت بدلولو ته اړتیا ونه لري. دوی فکر کوي چې دوی به په داسې کولو سره د ځان ښودلو څخه مخنیوی وکړي مګر دوی نه پوهیږي چې د دوی ظاهري به په دې لاره کې زیاتوالی ومومي. [دا ځکه چې ،] پخوا به یې د خلکو په وړاندې ځان ښکاره کاوه ، اوس یې په خصوصي توګه هم ترسره کوي. د دنیوي خلکو د اعمالو په وسیله ځان ښکاره کول دا دي چې په غرور سره پف کوي ، په ګرځېدو سره خپل لاسونه په پرله پسې توګه خوځوي او اوږې ټوپ وهي . دوی دا کار د دې لپاره کوي چې خپل حیثیت او عظمت وښيي.

له دوستانو او پېژندګلویانو سره تباه کول: د یو عالم په لیدلو کې چې خلک ووایي چې دا شخص دومره مهم دی چې فلان عالم یا فلان عابد څوک پېژني او ملاقات ته راشي او یا په دین کې لوړ مقام ولري نو ځکه خلک راځي او د هغه سره د لیدلو شرف لري. ځینې خلک غواړي چې د پاچا (دولتي مقام) یا یو لوړ رتبه شاهي (حکومتي) چارواکي سره وګوري ترڅو عام خلک په مذهب کې د یو کس په عظمت اعتراف وکړي. ځینې خلک د روحاني لارښودانو (شیوخ) یادونه کوي ترڅو ثابته کړي چې دوی له دوی سره ډېر ملاقات کړی او له هغوی څخه یې معنوي ګټې ترلاسه کړي. دوی له دوی سره په لیدنو او معنوي ګټو په ترلاسه کولو ویاړ کوي په ځانګړې توګه کله چې بحث وي یا د مخالف د ځپلو اړتیا وي. په هغه وخت کې خلک ادعا کوي چې فلان عالم مو لیدلی ، فلان عالم مو لیدلی ، فلان هېواد ته مو سفرونه کړي او د ګڼ شمېر روحاني لارښودانو او استادانو په خدمت کې مو ګټه اخیستې ده.

دا هغه پنځه شیان دي چې د هغو په وسیله ، متظاهر خلک تظاهر کوي او هدف یې دا دی چې عزت او مقام په مخلوقاتو کې ترلاسه کړي. ځینې خلک د خپل ځان په اړه د تخلیقاتو په اړه د ښه نظر سره قناعت کوي. له دې امله ، ډېری راهبان خپلو عبادت ځایونو ته ځي او د کلونو لپاره نه راځي. ډېر لمونځ کوونکي د غرونو څوکو ته پورته کیږي او هلته د اوږدې مودې لپاره پاتې کیږي او نه ښکته کیږي. د هغوی ورکیدل په دې باور دی چې خلک د دوی په اړه ښه نظر لري. که دوی پوه شي چې خلک نور د هغوی په اړه ښه نظر نه لري او یا کوم جرم ورته منسوب شوی دی ، نو د هغوی ټول باطني سکون له منځه ځي او نور د خپل ځان په اړه په هغه ښه نظر قانع نه شي چې د یوازیتوب لپاره یې تکیه کړې وه. علاوه بر این ، اضطراب درونی آنها حتی پس از دانستن اینکه آنها در حضور خدا تبرئه شده اند ، پایان نمی یابد ، بلکه غم و اندوه درونی آنها قابل دیدن است. د خلکو په زړونو کې به یې د خپل حیثیت او مقام د بېرته راګرځېدو لپاره په زرګونو بهانې کولې. که څه هم هغوی د شتمنۍ حرص نه لري ، خو له شهرت څخه تېښته نشته ځکه چې دا یوه لویه ضایعه ده. شهرت هغه ډول کمال دی چې اوس تر لاسه کېږي ، که څه هم اوږد مهاله نه وي ، خو څرنګه چې ډېری خلک ناپوه دي ، بې شمېره شهرت غوښتونکي لیدل کېږي.

ډېری خلک په زړونو کې د خپل مقام څخه راضي نه وي بلکې د زړونو تر څنګ ژبې هم غواړي چې ستاینه او درناوی یې وکړي. ځینې خلک غواړي چې په لرې پرتو سیمو کې شهرت تر لاسه کړي ، چې خلک د لاړه واټن په لټه کې شي

او راشي او ورسره وکتل. ځيني د پاچاهانو سره شهرت غواړي چي د هغوی شفاعت ومنل شي ، د هغوی اړتیاوې پوره شي ، او هغوی په عامو خلکو کې عزت او اعتبار ولري. ځيني خلک غواړي چي له دې لارې شتمنی ترلاسه او راټول کړي، که څه هم دا د یتیمانو ، بې وزلو ، وقف او یا د بل چا شخصي مال وي. از میان تمام گروه های مردم متظاهر ، این [پنج نفر] بدترین گروه هایی هستند که با این پنج وسیله خودنمایی می کنند.

د دې ناروغۍ سره د زړه د تظاهر او درملنې لپاره دوا

اوس دا روښانه شوې ده چې ظاهری کارونه باطل کوي او يو ښکاره کس د خدای د ناخوښۍ مستحق کوي. دا يوه وژونکې ناروغی ده ، ځکه که څوک په دې ناروغۍ اخته شي ، د هغه د لرې کولو لپاره درمل او درملنه اړينه ده ، پروا نه کوي چې څومره زحمت او روحانی مبارزه يې د ترلاسه کولو لپاره لازم دی. د درملو تریخوالی او تندی د رغيدو تضمين دی. دا يوه روحانی مبارزه ده چې هر فرد ورته اړتيا لري حتی که ماشوم هم وي. دا ځکه چې ماشوم د عقل او پوهې څخه بې برخې وي او هغه څه کوي چې خلک يې کوي. کله چې يو ماشوم وګوري چې خلک يو له بل سره احساس، تظاهر او مصنوعی چلند کوي، د هغه په زړه کې د عاطفي، تظاهر او مصنوعي مينې پيدا کيږي [چې دا ټول د ځان ښودنې برخه ده] او ټول حواس را احاطه کوي. تخریبی این عادت زمانی آشکار می شود که انسان عقل و تشخیص را بدست آورد اما در آن زمان ، این عادت چنان ریشه دوانده می شود که بدون مبارزه شدید روحانی و سختی شدید ، از بین بردن آن ناممکن است. نتیجه دا ده چې هر څوک دې روحانی مبارزې ته اړتيا لري. په لومړی سر کې ستونزې شتون لری خو په دې وروستيو کې اسانتياوې رامنځ ته کيږي. د دې ناروغی د درملنې دوه لارې شتون لري. لومړی دا چې د هغه اصول او اسبابې چې د خيوالتيا ونې ته روزی ورکوی له منځه يوسي. دويم دا چې د ځان ښودلو خطرونه (يرغلګر فکر) له منځه ورل کيږی.

د درملنې لومړی لاره ـ د اصولو او اسبابو له منځه وړل : دا لاره هغه وخت عملی کيږی چې اصول او علل معلوم شي. په دې برخه کې باید په یاد ولرئ چې د ځان ښودنې اساس د شهرت او پرستيژ مينه ده. که په تفصیل سره تشريح شي ، د تظاهر درې بنستونه دي: لومړی د ستاينې خوند ، دويم د غم څخه نفرت چې د محکوميت څخه تجربه کوي ، دريم د خلکو د شتمنی حرص دی. دا شيان د ځان ښودنې سبب ګرځي او د ځان ښودنې بيا نوی کوي. ځيني وختونه څوک د ستاينې شوق نه لری بلکې غواړي چې د محکوميت له غم څخه ځان وژغوری. د مثال په توګه ، يو بخيل د ځينو سخی خلکو په منځ کې ګير کيږی چې د خدای په لاره کې زياتې پيسې لګوی [لکه هغه پيسې چې په خيريه کارونو کې لګول کيږی]. داسې بخيل به يو څه پيسې په خيرات لګوی ، چې څوک بخيل ونه بلل شي. داسې کس د ستاينې هيله نه درلوده ، بلکې يوازې غوښتل يې چې د بخل له بدنامی څخه ځان وژغوری. يو بل مثال به د يو بزدل وي چې د ځينو زړورو خلکو په منځ کې ګير کيږی او غواړي چې ډارن اعلان نه شي پرته له دې چې زړه ور وبلل شي. همدا ډول ، دا هغه شخص دی چې د ځينو عبادت کوونکو په ډله کې وی چې د شپې د عبادت لپاره ويښ پاتې کيږی او د شپې يو څو دورې لمونځ کوی ترڅو خلک تنبل ونه نيسی. چنین کسی از محکومیت محتاط است و نمی خواهد ستایش کند. ځيني وختونه ، څوک کولای شی د ستاينې په لذت صبر وکړی ، خو د محکوميت د درد سره صبر نه شي کولای. له دې امله ، سرې د پوښتنې په حال کې نه دی ، حتی که په ضرورت کې وی ، یا فتوا صادر کړی ، پرته له علم يا ادعای علم د احاديث نبوی [حدیث] ، سره له دې چې څوک څه نه پوهيږی ، يوازې د دې لپاره چې له محکوميت څخه ځان وژغوری. دا هغه مسايل دی چې يو ښکاره کس دې ته اړ باسی چې په ظاهری توګه ښکيل شي.

د ځان ښودلو ځانګړې درملنه: دا یو نه انکار کېدونکی حقیقت دی چې انسان یوازې هغه وخت د یو شي غوښتونکی دی چې فکر وکړي چې هغه ګټور او خوند ورکوونکی دی، که ګټه یا لذت سمدستي ښکاره شي یا وروسته تمه کیږي. خو که سړي ته معلومه شي چې د هغه شي ګټه یا لذت عارضي ده او وروسته به زیان ورسوي، نو د هغه شي د غوښتنې ختمول یا ترې ډډه کول ستونزمن نه دي. د مثال په توګه څوک د شاتو په خوند بلد وي خو که څوک ته څرګنده شي چې د شاتو سره ګډ شوی دی نو هېڅکله به یې ونه کاروي. د خواهشاتو او تمایلات د له منځه وړلو اسانه لاره دا ده چې موقتي ګټې له پامه وغورځول شي او د راتلونکو زیانونو په وړاندې وسائل شي. إذا علم بنده أضرار التظاهر ويعرف أن الشخص المتظاهر فاقد القدرة على القيام بأعمال الصالحة في العالم ، ومحروم من قرب الله في الآخرة ، د قیامت په ورځ به دردناک عذاب وګنل شي ، د خدای د قهر مستحق وګڼل شي ، په عام محضر کې به د "ګناهکار" او "فریبکار" په لقبونو سره خوار کړای شي ، او په دې ویلو سره به شرمنده شي ، "آیا تاسو د خدای د اطاعت په بدل کې د دنیوي مال او مال په ګټلو کې شرم نه کاوه؟ شما بندگان را [با انجام کارهایی که آنها را تحت تأثیر قرار می دادند] در نظر می گرفتید و [در حقیقت] با عبادت خدا شوخی می کردید. شما با دور شدن از خدا ، محبوب بندگان [خدا] شدید. تا خپل ځان د هغوی لپاره سینګار کړ او [په پایله کې] تا خپل ځان په کثافت ککړ کړ. تاسو د هغوی نږدیوالی د خدای څخه په لرې کولو سره وموند. شما محکومیت خدا را به خاطر حمد و ثنا از بندگان بی اهمیت می دانستید". کله چې یو بنده د دې ذلت په اړه فکر وکړي او ګټې دنیوي ګټې په آخرت کې له زیانونو سره پرتله کړي ، نو ذره ذره به د تظاهر په لور میلان نه لري. د [صالح] اعمالو له لاسه ورکول د تظاهر له امله کوچنی زیان نه دی. دا د حیرانتیا خبره نه ده چې یو اخلاص ، د ښو اعمالو په ترازو کې دروند وي ، مګر کله چې د خیانت سره ګډ شي ، په ګناهونو کې شامل کیږي او د ګناهونو ترازو دروند کوي. که تظاهر یوازې د یو عبادت د ضایع کېدو سبب شي ، بیا هم کم زیان نه دی. که فرض کړو چې ترازو د ښو اعمالو سره دروند وي ، حتی په هغه صورت کې هم ، یو ښکاره عمل به اجازه ورنکړي چې څوک د پیغمبرانو ، مقدسینو او عرفانیانو په کټګورۍ کې شامل شي ، پرته له دې چې نور ټول نیک کارونه وکړي.

دا د دین یا د خدای په لاره کې د زیان بیان و ، دنیوي زیان کم نه دی. د خلکو د زړونو په نظر کې نیول [د هغه څه په اړه چې دوی فکر کوي] په هر صورت د اندیښنو او اندیښنو لامل دی. د خلکو منل یو حد دی چې رسیدل یې اسانه نه دي. که څوک ستاسو له کوم عمل څخه خوښ وي ، نو بل څوک هم شته چې د همدې کار له امله له تاسو څخه خپه دی. ځینې خلک کولی شي د نورو په ځورولو خوشاله شي. څوک چې د مخلوقاتو د ناخوښۍ په پرتله د خدای (خالق) ناخوښي غوره کوي ، نو خدای له هغه څخه ناراضه کیږي او نور یې ناراضه کوي. پس نه پوهیږې چې د مخلوقاتو ستاینه څه ګټه لري؟ ولې خلک د بندګانو ستاینه د الله له ناخوښۍ څخه غوره ګڼي ، په داسې حال کې چې د هغوی حمد نه د انسان په رزق کې زیاتوي او نه یې کموي.

تر کومه ځایه چې د خلکو په مال او مال کې حرص دی ، باید فکر وکړو چې ټول زړونه د خدای له خوا فتح او محکوم شوي دي. هغه دا توان لري چې هر زړه ته میلان ورکړي او هر زړه له ورکولو څخه منع کړي. ټول مخلوقات د خدای د قدرت تابع دي او رزق یوازې د خدای په لاس کې دی. هغه څوک چې د خلقت څخه د رزق لپاره حرص لري، له ذلت څخه په امان نه پاتې کیږي. حتی که څوک اهدافو ته ورسیږي، د احسان له بار څخه خوندي نه پاتې کیږي. د خدای نږدیوالی او د الهي عزت څخه انکار د غلطو امیدونو او تشو فکرونو لپاره ، حماقت دی. برسېره پردې، دا اړینه نه ده چې څوک د خپل حرص سره سم ترلاسه کړي. ډیری وختونه، یو کس له ناکامیو سره مخ کیږي. حتی که څوک بریالی هم شي ، د بریالیتوب لذت به ډېره خوشالي نه راوړي ، په پرتله د ذلت درد چې د دې احسان په پایله کې به ډېر زیات وي.

د خلکو د محکومیت وېره هم احمقانه ده. آیا د هغوی د محکومیت له امله په زیان کې زیاتوالی راغلی دی؟ هغه څه چې د تقدیر خالق لیکلی دی ، حتمی دی چې پېښ شی. محکومیت نه مرګ تسریع کوی او نه به د رزق ځنډ وکړی. اګر مستحق جنت است ، خداوند به آن نفرت نخواهد کرد . که څوک د خدای محبوب وی ، نو ټول انسانان د هغه په وړاندې ناتوان دی ځکه چې نه ګټه او نه زیان رسوی ، نه په ژوند او نه په مرګ باندې واک لری ، او نه د مرګ وروسته په ژوند باندې واک لری. که څوک په دې لاره فکر وکړی او زړه او ذهن د فکر او تفکر په لور متمایل شی ، نو هیڅ دلیل نشته چې زړه به د ځان ښودنې په لور میلان ولری. له همدې امله ، هوښیار انسان د هغو شیانو په لور هېڅ میلان نه لری چې د ګټې په پرتله زیات زیان لری. دا هم مهمه ده چې که خلک د یو ښکاره کس د باطنی حالت په اړه پوه شی چې څوک یې په زړه کې ښکاره کول خوښوی خو په ژبه یې اخلاص څرګندوی ، نو بیا به له داسې کس څخه کرکه پیل کړی. خدای به یوه ورځ دا راز پرانیزی چې د خلکو په نظر کې کرکه پیدا شی او هغوی د خدای په وړاندې د خپل ځان د تحقیر او سپکاوی څخه خبر شی. داسې نه ده چې یوازې د انسان تظاهر په خلکو کې ښکاره شی ، بلکې د هغه اخلاص هم څرګند شی ، او الله تعالی د انسان په اخلاص ، د خلکو په منځ کې محبوب کوی ، د هغوی په زړونو کې تسخیر کوی ، او د هغوی ژبې ته قدرت ورکوی چې د هغه ستاینه وکړی ، که څه هم نه د خلکو په مدح کې کمال دی او نه د هغوی په محکومیت کې عیب دی [ځکه چې هغوی حتی په ټولیز طرح کې هم مهم نه دی]. د خلکو ستاینه یا محکومیت هیڅ نتیجه نه لری.

څوک چې د آخرت ژوند او نه ختمیدونکی سعادت او لوړو مراتبو چې باید په هغه ژوند کې ترلاسه شی تل په شعور کې وساتی ، د دنیاوی ژوند نعمتونه چې له سختیو او کدورتونو سره آمیخته دی ، بې اهمیته ګڼی او خپل ټول فکر او عمل به د خدای په لور متمرکز کړی. انسان به ځان د تحقیر ، تظاهر او د خلکو په زړونو کې د درد رسولو څخه خوندی ساتی. د یو کس د اخلاص د روښانتیا انعکاس به د هغه په زړه کې واچوی، چې د هغه د پراخوالی سبب شی. د زړه پراخوالی به د لطیف روحانی پرده (*مکاشفه*) دروازه پرانیزی چې خدای سره د انسان تعلق او له مخلوقاتو څخه لرې والی زیاتوی. نفرت از دنیایی بودن و عظمت آخرت [در قلب] افزایش خواهد یافت ، زیرا در قلب جای برای مخلوقات باقی نمی ماند. [په پایله کې] د ځان ښودلو انګېزه به حتی په زړه کې هم پیدا نه شی او د اخلاص لاره به په زیاتیدونکی توګه په خپله پرانیستل شی.

د اعمالو په وسیله د ځان ښودنې درملنه

د تظاهر عملی علاج دا دی چې عادت وکړو عبادات پټ وساتی او هغه پټ وساتی لکه ګناهونه چې پټ ساتل کیږی ، تر څو چې زړه د الله تعالی په علم او علم له عبادت راضی شی ، او نفس نفسی غیر الله د بل چا د علم او معرفت اړتیا احساس نه کړی. طبق روایات ، یکی از صحابه ابوحفص الحداد رحمه الله دنیا و مردم جهان را محکوم کرد و به او پاسخ داد : " شما چیزی را آشکار کرده اید که باید پنهان می کردید . له نن وروسته له ما سره مه کښېنه". په دې اړه فکر وکړئ ځکه چې ابو حفص هغه ته د کوچنی څیز له افشا کولو څخه منع کړی دی ځکه چې د دنیویتوب د محکومیت ادعا کول د دنیوی پرستی او د تقوا او تقوا څخه د پرهیزګاری او تقوا څخه د ځان پرهیز دی. د ځان ښودنې د پټولو لپاره بل کوم دوا تر دې زیات اغېزمن او بریالی نه دی. د روحانی مبارزې په لومړنی پړاو کې پټ ساتل ډېر ستونزمن دی. ولکن إذا تم الصبر لبعض الوقت وجعل ذلك [الغط] عادا حتى مع إجاب النفس ، فإن بار هذا العمل به باطل ، وسهولت ، بسببان

النعمات الهی ، النعمات ، القدرات ، والدعم الدائم. اما در اینجا ، یک نفر ثمره تلاش ها را بدست می آورد . هیچ چیز با کمبود تلاش به دست نمی آید. خدای فرمایی :

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡۗ

"یقینا، الله تعالی د یو قوم حالت نه بدلوی تر څو چې خلک په خپله خپل حالات [باطنی] بدل نه کړی." (قرآن، ۱۳ سوریه، ۱۱ آیه)

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ

"یقیناً ، خدای نه پرېږدی چې الهی جزا د هغو کسانو لپاره چې په ښو اعمالو کې ښه دی ضایع شی." (قرآن، 9 سوره، آیه 120)

دویمه طریقه - د خطرونو او خنډونو له منځه وړل: په بل عبارت د هغو اشارو او اندیښنو (*خواطر*) له منځه وړل چې د عبادت په وخت کې زړه ته راځی او یو له خدای پرته په بل څا کې ښکیل کیږی. د هغه د له منځه وړلو طریقه باید زده شی. هغه خلک چې د نفس په وړاندې مبارزه او مبارزه کوی ، د قناعت ، حرص قطع ، د مخلوقاتو په نظر کې ټیټ ، د هغوی له ستاینې او محکومیت څخه غافل کیږی ، د زړه څخه ځان ریښه کوی. شیطان د عبادت په وخت کې د هغوی پیروی نه کوی ، بلکې هغوی د تظاهر په فکرونو کې پریشان کوی. د هغوی تلویحی فکرونه او خواهشات د نفس له خوا په بشپړه توګه پای ته نه رسېږی ، بلکې هغوی د روحانی کشمکش په وسیله مغلوب کیږی. کله چې بهرنی فکتورونه هغوی ته بیا انرژی ورکوی، دوی بیا راژوندی کیږی. څکه اړینه ده چې د ځان ښودنې خطرونه او علتونه له منځه یوسو او د هغه طریقه وپیژندل شی.

د ځان ښودلو خطرات: د ځان ښودلو درې خطرونه (د "خطر" کلمه دلته د یرغلګر اندېښمن فکرونو ته اشاره کوی).
ځینې وختونه دا درې واړه په یو وخت کې ښکاره کیږی او دوی [په ټولیزه] د یو خطر په څیر ښکاری، ځینې وختونه ورو ورو راځی - لومړی بیا دویم بیا دریم. لومړی خطر دا دی چې سړی باید آرزو وکړی چې عبادت کوونکی خبر شی او آرزو وکړی چې یوه شی چې هغوی له هغه څخه خبر دی. وروسته له هغه ټیټ نفس د خلکو د ستاینې ، ستاینې ، مقام او حیثیت ته میلان پیدا کوی. وروسته له هغې ټیټ نفس دا منی او باور پرې کوی چې د خلکو د ستاینې او ستاینې له امله یې د یو دلیل په توګه وی. لومړی خطر ته "پوهیدل" ویل کیږی، دویم ته "حالت" ویل کیږی چې "شهوت او میل" هم بلل کیږی او دریم ته "اراده او اراده" هم ویل کیږی. د لومړی خطر له منځه وړل زیات قوت (قوت او کوشش) ته اړتیا لری ترڅو د دویم خطر د راتګ امکان پاتې نه شی. نو که د انسان په زړه کې د مخلوقاتو د علم په اړه فکر وشی او هغوی له هغه علم څخه خبر شی ، باید هغه له ځانه سره وپوښتی چې له مخلوقاتو څخه څه ته اړتیا لری؟ آیا هغوی ستاسو د عبادت څخه خبر دی یا نه ، دا ستاسو د عبادت په قبول یا عدم قبول باندې څه اغېز لری؟ الله يعلم ، وهو الذي قادر على قبول أو رفض ، فهل فايده من العلم بغيره الله ؟ إذا كانت الرغبة في الحمد في القلب مولودة ، فيجب أن يكون المرء هذا الشوق را با تأمل في ضرارات التظاهر محو کند و فکر کند که "إذا من این عمل [عبادة الله] را با اخلاص قلب انجام ندهم ، فإنم مستحق غضب الهی في یوم القيامة ، ومن اعمال [الصالح] محروم می شوم تر ټولو زیات اړتیا لری". لکه څنګه چې یوه شئ چې خلک زموږ د عبادت څخه خبر دی ، د خودنمایی تمایل او شهوت را منځ ته کوی ، په همدې ډول ، د ځان ښودنې د زیانونو یادونه د نفرت او نفرت سبب ګرځی [د تظاهراتو د اعمالو]. تمایل انسان را به پذیرش دعوت می کند ، و نفرت منجر به انکار می شود . نفس هغه بلنه منی کوم چې زورور او مطلق وی.

د تظاهر د خطرونو له منځه وړل: له دې څخه معلومه ده چې د ځان ښودنې د خطرونو (یرغلګرو فکرونو) د له منځه وړلو لپاره درې مسایل ضروری دی - علم، کرکه او انکار. بنده عبادت را با عزم و اخلاص آغاز می کند ، بعد از آن خطر تظاهر [در قلب] پیدا می شود و آن را می پذیرد. په هغه وخت کې ، څوک هغه پوهه او کرکه چې پخوا په زړه کې وه ، په یاد نه لری. زیانونه د ظاهری او د آخرت د بربادۍ په اړه چې پخوا موجود وو ، کمزوری کیږی. د هغه مثال د هغه کس دی چې د صبر فکر په زړه کې ساتی ، غوسه بد ګڼی ، او دا عزم کوی چې که د قهر علتونه پیدا شی ، سړی به صبر وکاروی ، خو بیا ځینې سببونه پیدا کیږی چې د قهر اور بل کوی او د پخوانی عزم فکر زړه پرېږدی او د قهر زیانونه له نظره ورک شی. دا کټ مټ د شهوت د شیرینی سره همداسې حالت دی. کله چې زړه له خوږو څخه ډک شی ، نو د ګنوسیس رڼا پټه شی. د دغو ټولو شهوتونو حالت هم دی چې په ناڅاپی توګه انرژی پیدا کوی او هغه زیان چې یې د ایمان او روحانی لارې (*ایمان*) ته رسوی ، یادیږی. له دې څخه معلومه ده چې که عرفان پاتې نه شی ، نو کرکه نه څرګندول کیږی ځکه چې دافعه د عرفان او ژور پوهې څخه زیږیږی.

ځینې وختونه انسان په یاد ساتی او پوهیږی چې هغه خطر (خطرناک او یرغلګر اندېښمن فکر) چې د انسان په زړه کې پیدا کیږی د ځان ښودنې خطر دی چې د الهی نارضایتی سبب کیږی. خو شهوت دومره غلبه کوی چې د ژور فهم سره سره پر هغه اصرار کوی ، هوس او سرسخته حماقت (*حوا*) له نفس څخه ، عقل له منځه وړی ، نه شی کولای چې هغه لذت چې ترلاسه کوی پرېښود ، او د زړه تسلی لپاره د توبه بهانه کوی ، یا داسې کارونه کوی چې انسان ته د لذتونو په عیبونو باندې د فکر کولو فرصت نه ورکوی. بعضی از علمای دینی یا علمای دینی کلمه ای را به زبان نمی آورند که عاری از خودنمایی باشد و آنها نیز از آن آگاه باشند ، اما با وجود آن ، از آن اجتناب نمی کنند ، بلکه بر آن اصرار می ورزند. این اصرار به دلیل عظیمی بر آنها [در روز قیامت] ، زیرا آنها با وجود اینکه می دانند تخریب آن ، خودنمایی می کنند. یوازې پوهه او پوهه کافی نه ده بلکې له دې سره کرکه هم اړینه ده. بعضی اوقات انسان هم عقل و هم کرکه دارد ، با وجود آن ، محرک های خودنمایی را می پذیرد و مطابق آنها عمل می کند زیرا نفرت نسبت به قوت شهوت ضعیف است. دا ډول کرکه هېڅ ګټه نه لری ځکه چې د کرکې ټوله موخه دا ده چې له داسې اعمالو څخه لاس واخلی.
ګټه یوازې د دریو موضوعاتو په ګډه اغېز کې ده: پوهاوی ، کرکه او انکار. انکار د کرکې ثمره ده او کرکه د ژور پوهې غبرګون دی. د ایمان او معرفت د رڼا (باطنی نور) د قوت په اندازه ، عرفان او روحانی روشنایی (*معارفه*) به قوی وی.
هر څومره چې انسان په زړه کې د دنیا مینه ولری ، نو د آخرت غفلت به وی. تا جایی که انسان روی خود را از نعمتهای الهی بچرخاند و از ضررهای زندگی دنیوی غافل بماند ، از نعمتهای ابدی زندگی ابدی پرهیز خواهد کرد و تا آن حد عرفان و روشنایی روحانی او معرفه ضعیف خواهد بود. دا هغه زنځیر دی چې کړۍ یې یو له بل سره تړلې دی.
ځینې یې د نورو ثمره او پایلې دی. د دې ټولو سرچینه د دنیایتوب او د شهوت په تسلط کې ده. دا د هر ګناه او غلطی اساس دی. دا ځکه چې د شهرت او مقام او د دنیوی نعمتونو سره مینه ، د انسان زړه لوټ کوی او د ایمان د درونی روښانتیا قوت له منځه وړی دی. انسان دومره په دې لذت کې غرق دی چې نه شی کولای آخرت ته د خپل فکر موضوع وګرځوی او نه هم کولای چې د الهی کتاب (*قرآن*) او د *سنت په رڼا کې برخه واخلی*.

د صداقت او اخلاص نښې نښانې

تا جایی که به سؤال مربوط می شود که نشانه های اخلاص و صداقت و دوری از التظاهر در علمای دینی و موعظین چیست ، و اینکه آنها با علم و موعظات خود خودنمایی نمی کنند ؟ باید پوه شی چې د دې یو څو نښې نښانې شتون لری. یوه نښه دا ده چې که څوک د هغه چا په وړاندې راشی چې له یوه څخه ښه وعظ کوی ، او له یوه څخه ښه عالم دی ، او په خلکو کې له یو څخه زیات محبوبیت لری ، نو باید خوشحاله وی او حسد ونه کړی ، خو په تحسین کې هیڅ عیب نه دی. د حیرانتیا ستاینه دا ده چې یو کس د خپل ځان لپاره د ورته پوهې غوښتونکی دی. بله نښه دا ده چې که یو کس د یوې غونډې ته راشی نو د بیان طریقه یې نه بدله کوی بلکې باید د پخوا په څېر خبرې ته دوام ورکړی. ټول خلک باید په خپلو سترګو کې برابر وی. بله نښه دا ده چې څوک د خلکو دا هیله نه لری چې په بازارونو او لارو کې د هغه شاته ولاړ شی او د هغه پیروی وکړی. د یو کس د اخلاص او ځان ښودنې نښې بې شمېره دی او د هغوی شمېرل ستونزمن دی. دا ځینې نښې او نښې دی چې د هغې په وسیله د بنده باطنی حالت معلومیږی. کله چې ووینئ علماء یو له بل سره حسد کوی او یو له بل سره دښمنی کوی ، پوه شئ چې دوی د آخرت په بدل کې دنیوی ژوند اخیستی دی.

د شیطان او د نفس د ټیټ نفس د اشارو شفا: دا ټول د شیطان او د نفس ټیټ (*نفس*) اشارې دی. د هغوی درملنه دا ده چې په داسې حالاتو کې خپل فکرونو او فکرونو ته بل لوری ورکړی او فکر وکړی چې که خلک د منافقت څخه خبر شی او د خپل شعور له حالت څخه خبر شی ، نو څومره به له منافقت څخه کرکه وکړی. کله چې دا حالت د بندګانو [د الله تعالی] وی ، نو د الله تعالی حالت به څه وی ، چې ټول پوه او عالم دی او د خپل باطن له هر حالت څخه خبر دی ؟ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ خُشُوعِ النِّفَاقِ

"د نفاق له تواضع څخه د خدای پناه واخلی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *بیهقی* د ابوبکر الصدیق رضی الله عنه

تواضع [متولد شده] از نفاق این است که اعضای بدن می لرزند [در یک نمایش ظاهری] اما در قلب ذره ذره ای اثر ندارد [زیرا از هر نوع تواضع واقعی خالی است]. این [نصیحت نبوی] در مورد پناه بردن از عذاب و غضب الله و توبه است ، زیرا این عمل گاهی اوقات ناشی از خوف و تذکر گناهان و پشیمانی از این کار است ، و گاهی اوقات برای تظاهر . دا مختلف تلمیحاتی فکرونه په زړه کې راښکته کیږی او یو بل ته ورته والی لری. له همدې امله ، کله چې داسې فکر ستاسو په زړه کې راښکته کیږی ، وګورئ چې ولې هغه فکر یا کنایه شته او له کوم ځایه سرچینه اخلی. که کوم فکر د خدای له لوری راغلی وی ، پرېږدئ چې پېښ شی ، خو وېرېږئ ځکه چې ظاهری کېدل دومره خاموشه حمله کوی چې اکثره وختونه څوک حتی نه پوهیږی. دا ممکنه ده چې هغه عمل (عمل یا عمل یا کوشش، په ځانګړې توګه هغه نیک کس چې د خدای د رضا او رضایت په لټه کې دی) تاسو په اخلاص سره پیل کړی وی ممکن په ظاهری توګه کثیف شوی وی. له دې امله ، په دې فکر کې ووېرېږئ چې خدای ستاسو له هر حالت او هر حالت څخه خبر دی. اگر عمل شما با کوچکترین تظاهر آمیخته شود ، پس شما مورد غضب الهی و غضب خواهید شد [زیرا خداوند نه تنها تجسم رحمت الهی ، مهربانی ، مغفرت و سخاوت است ، بلکه او همچنین برای تجاوزات عمدی ، تجاوزات ، خطاها ، ظلم ها و رفتارهای مضر که به رفاه فردی و جمعی زیان می رساند ، می پذیرد . او هغه هم د الهی رحمت او عدالت له امله]. علی بن الحسین رحمه الله دا دعا وکړه: ای الله ! زه ستا پناه غواړم له هغه شی څخه چې زما ظاهری د خلکو په نظر کې ښه وی او کله چې زه له هغوی څخه په تنهایی کې لیری یم ، زما باطن ستا په وړاندې بد وی. من [پناه تو را از وضعه ای که در آن] حفظ اعمال خود را که برای تظاهر به مردم است ، و آن اعمال را که فقط برای تو است ، از بین می برم و با بدترین اعمالم به حضور تو می آیم ، و به دنبال قرب الناس از طریق اعمال صالیح ، و آیی به پیش شما با اعمال بدی و غضب تو را بدست می آورم. ای خدایه ! ما له دې خودنمایی او منافقت څخه وساته".

دا د خودنمایی زیانونه دی. بنده باید په دې زیانونو پام وکړی او له هغو سره اشنا وی. په یوه نبوی روایت کې د ځان ښودنې اویا دروازې دی او تاسو لوستلی دی چې ځینې یې تر نورو ډېر ظریف او محتاط دی تر دې حده چې ځینې ډولونه د مېږی د حرکت په څېر ډېر محتاطانه دی او ځینې یې د مېږی له حرکت څخه هم ډېر محتاط دی. چگونه کسی می تواند آن را درک کند؟ د دې لپاره دوامداره څارنه او شدید تمرکز اړین دی. دا ډېره ستونزمنه ده چې د خپل ځان د دوامداره څارنې او معاینې پرته د ځان د زیانونو څخه خبر شی. خدای دې مونږ له دې زیانونو څخه وساتی!

د ظاهری کولو په اړه ، د شیطان له خوا دومره اشارې او فریب شته چې په لیکنه کې نه شی شاملېدلی. د دې کنایاتو څخه د خلاصون هیڅ لاره نشته پرته له دې چې تاسو د خدای له زړه څخه هر څه لرې کړئ او ټول عمر خپل نفس نه خوښوئ چې په عذاب الهی کې ښکیل شی. بلکې تاسو باید د هغه پاچا په څېر ژوند وکړئ چې ټول نعمتونه او لذتونه یې په لاس کې لری ، خو له هغو څخه خوند نه اخلی ځکه چې بدن یې په ناروغیو اخته دی ، او په هر وخت کې ویره لری چې په دې لذتونو کې ښکیل کېدل به د انسان د هلاکت سبب شی. که څوک وقایه وکړی او د ټیټ نفس په وړاندې روحانی مبارزه وکړی ، نو بیا به د اوږدې مودې لپاره ژوندی پاتې شی او د هغه پاچاهی به تر ډېره وخته دوام وکړی. د دې په نظر کې نیولو سره ، سړی د ډاکټرانو او عطرو پلورونکو سره ملګرتیا غوره کوی او ټیټ نفس د ترخو درملو خوړلو سره عادت کوی ، که څه هم د خوړو د کمښت له امله بدن کمزوری شی ، خو د وقایې او دوایانو په دوامداره استعمال کې نظم او انضباط به انسان له دې ناروغی څخه په بشپړه توګه خلاص شی. حتی که ټیټ نفس هم غوښتنې وغواړی ، ټول هغه بیماری چې اخری پای یې مرګ دی ، به په مجسم شکل کې د یو په مخ کې راځی. کله چې د ترخو درملو کارول په نفس باندې ګران وی نو سړی به خامخا د هغه روغتیا په اړه فکر کوی چې د هغه دوا په نتیجه کې به انسان ته ورکړل شی او هم هغه ژوند چې د هوساینې او خوشحالی ژوند وی چې په هغه کې بدن له ناروغیو خلاص شی او زړه به له اندیښنو خلاص شی. دا هم د هغه مومن حالت دی چې آخرت ته تمایلی کوی او له هر هغه څه څخه چې د آخرت د تباهی سبب ګرځی او په آخرت کې له دنیوی عواطفو او شهواتو څخه ډېر ویجاړونکی دی. مؤمن له دنیاوی لذتونو څخه ځان وساتی او په لږ څه قانع شی. انسان ضعف ، غم ، تنهایی ، غم ، ترس ، و وابستگی به مخلوقات را دوست دارد تا غضب الهی بر کسی نازل نشود و تخریبی به تقدیر تبدیل نشود. داسې څوک تمه لری چې د دنیوی (ځمکنی یا نفسانی) لذتونو څخه په غفلت سره نجات ترلاسه کړی. دا وېره او تمه انسان ته قوت ورکوی چې د دنیاوی لذتونو څخه ځان وژغوری ، او سړی پوهېږی چې هغه شتمنی چې له هغه سره پاتې کېږی ، د خدای قبولیت او رضایت دی. بیا سړی هم پوهېږی چې الله الرحمن الرحیم دی ، او هغه د هغو بندانو سره مرسته کوی چې د الهی احکامو عمل کوی او ورسره په رحمت او محبت چلند کوی. إن شاء ، یمکن أن یجعلهم من کل غم ومصائب غافل ، إلا أنه [من حکمة الهی و سوق آنها در راه سعادت ابدی و نجاح ابدی] آزمایش می کند و با حکمت الهی و عدل ، نیت و صداقت آنها را آزمایش می کند.

کله چې انسان سختې [د روحانی لاره چې انسان ته د الهی په حضور کې لارښوونه کوی] ، له الله تعالی څخه پوره مرسته ترلاسه کوی ، او هغه مشقت اسانه کیږی ، او قوت صبر پیدا کیږی ، او اطاعت [الهی] یو محبوب عمل ګرځی تر څو چې سړی هغه لذت په دعا او اطاعت کې ترلاسه کړی ، چې نور ټول لذتونه بې اهمیته ښکاره کوی . او بدن هغه قوت ترلاسه کوی چې ټول دنیوی لذتونه له منځه وړی . مهربان (الله) نه پرېږدی چې د سالک سخت کار بې ځایه لاړ شی او نه غواړی چې سوال کوونکی د دروازې څخه خالی لاس ولاړ شی. وفرمایل : "من یتقدم بطرف طرف من ، من یتقدم به طرف ید یذکر . څوک چې ما ته په لاره راځی ، زه یو منډې ته ځم". الله تعالی فرمایلی دی: "خلک زما سره د لیدلو هیله لری او زه د هغوی سره د لیدلو هیله لرم". په پیل کې ، یو بنده باید په خپله مبارزه کې صداقت او اخلاص وښیی ، بیا به وګوری چې مهربان څښتن به څومره خپل نزدیکی ، محبت او رحمت پر انسان باران وکړی.

10 څپرکی - د غرور او غرور زیانونه

دهمین و آخرین کتاب غزالی در جلد سوم یا ربع *شاهکار* او *"احیاء العلوم الدین"* یا "احیای علم راه الدین" به دو مورد از مخرب ترین بیماری های روحانی می پردازد که افراد ، جوامع و تمام ملت ها را آزار می دهند - تکبر و غرور (یا خود پرستی). تکبر یو کس ته قناعت ورکوی چې د نورو په پرتله خپل کاذب برتری لری او په دې توګه د هغه د خاوند او د هغو کسانو تر منځ چې د نژاد، قومیت، مذهب، ملیت، ایډیالوژی، مادی شتمنی، بدشکلی، غلطی، محرومیت او ټولنیز حیثیت له امله په حقه کتل کیږی، یو خنډ جوړوی. غرور په بشپړه توګه د هر هغه کوښښ دروازه بندوی چې د بل کس یا د خلکو د ډلې لید زده کړی چې په حقارت سره کتل کیږی، او دا د سخت احساساتو، دښمنۍ، ښکاره شخړو او په پایله کې هرج و مرج ته لاره هواروی چې په پای کې هر څه له منځه وړی دی. د ځان صداقت یا د خپل ځان په اړه لوړ فکر کول چې د هر څه په اړه حق لری، د غرور یوه بله ځانګه ده چې د حقیقت د لټون دروازه یو ځل او د تل لپاره بندوی، په پایله کې انسان د دروغ په حالت کې ډوب کوی چې له منځه وړل یې ورځ تر بلې ستونزمن کیږی، وروسته له دې چې ټول وجود یې احاطه کړی. د غرور او ځان ربښتینولۍ دا ناروغی د عاجزۍ د عالی داخلی کیفیت لپاره لعنت دی چې د حقیقت د موندلو لپاره اړین دی. درمان ماهرانه غزالی با این تمایلات منفی و درمان آنها که حالت سالم تواضع ، اصلاح نفس و تغییر زندگی را به سمت بهتر به ارمغان می آورد ، به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

تکبر (کبر) و غرور (عجب یا نفس تقویسی) دو بیماری کشنده هستند [زیرا آنها برای باطنی و هر آرزوی معنوی که فرد ممکن است داشته باشد] تباه کننده است. مغرور او پرهیزګار کسان ناروغ مریضان دی چې د خدای دښمنان او د هغه د غضب لاندې دی. از آنجا که در این جلد سوم [احیای معرفت به سوی خدا] ، خصلت های باطنی تخریبی شخصیت ، خصوصیات ، طبیعت و مزاج ها توضیح داده شده است ، به همین دلیل ، لازم است که بر تکبر و غرور روشنی بافشید . این دو از بدترین صفات تخریبی [باطنی و روح انسان] به شمار می روند . این کتاب (یکی از چهل کتاب شاهکار غزالی چهار جلدی " احیای علم راه به سوی خدا) به دو فصل تقسیم شده است .

د تکبر زیانونه

الله تعالی په قرآن کې فرمائی:

سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ

"من از فهم آیات من (نشانه ها و حقیقت) ، کسانی را که به طور غیر قابل توجیه در جهان تکبر را انجام می دهند ، منع خواهم کرد (یعنی تکبر باعث کوری باطنی و انسداد شدید ذهنی می شود که مانع از دیدن نور حق می شود ، و در نتیجه ، آنها در تاریکی مطلق باطل که تمام وجود آنها را احاطه کرده است ، غرق می شوند). (قرآن، 7 سوره، آیه 146)

كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ

"وبهذه الطريقة ، الله متعال مهر قلب كل متكبر وظالم [بحيث يكون قلب الشخص عاجزا عن ادراك طريق التوجيه والحق] ". (قرآن، باب 40، آیه 35)

إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ

"یقیناً [خدا] متکبر قوم سره مینه نه لری." (قرآن، باب 16، آیه 23)

لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا

"دا خلک په خپلو زړونو کې مغرور دی [د عظمت او ځان لوړولو په فکرونو کې او نورو ته په حقارت کتل] او له حدودو [د انسانی نجابت او د خدای له حدودو څخه چې خلک دي ته هڅوی چې له تکبر څخه ډډه وکړی او عاجزی اختیار کړی]." (قرآن، 25 سوره، آیه 21)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ
مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ

"هغه کس به جنت ته داخل نه شی چې په زړه کې یې حتی د شړشمو د دانې په اندازه تکبر هم ولری. هغه کس به دوزخ ته داخل نه شی چې په زړه کې یې د شړشمو د یوې دانې په اندازه ایمان هم ولری". (روایت شده توسط جامع حدیث صحیح *مسلم* عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بَخِيلٌ وَلَا جَبَّارٌ وَلَا سَيِّئُ الْمَلَكَةِ

"هیڅوک به جنت ته داخل نه شی څوک چې بخل ، مغرور یا هغه څوک چې د رعایا سره بد سلوک وکړی (هغه څوک چې مسؤلیت یې په غاړه وسپارل شوی دی)".

"بدترین بنده [د الله ، یعنی انسان] هغه څوک دی چې ظلم او ظلم له منځه یوسی او قوی او اعلی حاکم (خدا) هېر کړی. بدترین بنده آن است که ظلم کند و مغرور باشد و سرپرست بزرگ (خدا) را فراموش کند. بدترین خدمتگار آن کسی است

که در غفلت و اتلاف وقت بیهوده مشغول باشد و واقعیت تجزیه شدن در خاک قبر را فراموش کند. بدترین بنده هغه څوک دی چې په عصبی او تند او دښمنی کې له حدودو څخه تېر شي او پیل او انتهای [د انسان پر ځمکه] هېر کړی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *ترمذی* د اسماء بنت عمیش رضی الله عنه

حضرت عیسیٰ علیه السلام فرمایید: "مژده ده د هغه چا لپاره چې الله تعالی د خپل کتاب علم ورکړی او له تکبر څخه په امان پاتې شو". محمد بن حسین بن علی رحمه الله وایی : « په تناسب د غرور په زړه کې عقل کمېږی . » کسی از سلمان الفارسی رضی الله عنه در مورد بدی که در حضور آن عمل نیک و صالح مفید نیست. هغه ځواب ورکړ ، "دا غرور دی". یوځل یو ځوان ښایسته جامې اغوستې وې د حسن رضی الله عنه تېر شو. هغه ځوان ته یې راوغوښت او ویې ویل: "سړی په ځوانی او ښایسته توب فخر کوی ، که څه هم ته باید فکر وکړې چې ستا بدن داسې دی لکه قبر پټ کړی دی او اعمال دې په مخ کې راغلی دی. لاړ شه او خپل زړه درملنه وکړه. خدای یوازې له خپلو بندانو څخه غواړی چې د هغوی زړونه اصلاح شی". د یو روایت له مخې ، مطرف بن عبدالله الشخیر (رحمه الله) محلوب (یو لوړ پوړی دولتی مامور) ولید چې وریښمین جامې یې اغوستې وې او په غرور سره یې ګرځېده. هغه ورته وویل: "ای ابو عبدالله! این راه خدا و رسولش را ناخوشایند می کند ". محلوب ورته وویل، "شاید ته نه پوهېږې چې زه څوک یم". هغه وویل، "ولې نه؟ زه پوهیږم [تاسو څوک یاست]. په پیل کې ، ته یوازې د سپرم یوه کثیف څاڅکی وې او په پای کې به یو کثیف لاشه شې. او اوس [د پیل او پای د دوو حالتونو په منځ کې] ، تاسو په ګردچاپېره ګرځئ او کثافت [په ګېډه کې لری]. بنابراین ، با دانستن واقعیت خود ، لازم نیست که انسان جز تواضع چیزی داشته باشد]". د دې خبرې په اورېدو سره ، محلوب لاړل او هغه مزل یې پرېښود.

د عاجزۍ فضیلت

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

مَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ

"خدای د یو بنده عزت او عزت د بخښنې له امله زیاتوی. څوک چې د خدای په خاطر عاجزی غوره کوی ، خدای یې لوړو مراتبو ته لوړوی". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *صحیح مسلم* عن ابوهریره رضی الله عنه

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ وَمَنِ اقْتَصَدَ أَغْنَاهُ اللَّهُ وَمَنْ بَذَّرَ
أَفْقَرَهُ اللَّهُ وَمَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ أَحَبَّهُ اللَّهُ

"څوک چې د الله په حق کې تواضع ، الله تعالی یې په لوړو مراتبو او هغه څوک چې مغرور ، الله تعالی نازل کوی [د تواضع تجربه] او هغه څوک چې اسراف کوی ، الله تعالی هغه فقیر کوی ، او څوک چې الله ډېر یاد کوی ، الله تعالی خپل محبوب کوی". (روایت شده توسط د حدیث ټولګه *بازار* د طلحه بن یحیی رضی الله عنه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمائی: "ما ته دا اختیار ورکړ چې یا غلام او نبی او پاچا او پیغمبر شم. زه نه پوهیږم چې څه انتخاب کړم. از میان فرشتگان ، جبرائیل دوست من است (زیرا جبرئیل نبی را بارها ملاقات می کرد ، که وسیله اصلی وحی الهی قرآن بود که 23 سال طول کشید) و من به او نگاه کردم. هغه راته وویل ، د خپل رب په خاطر عاجزی وکړه. بعد از آن گفتم: "من دوست دارم که غلام [خدا] و نبی باشم (عبودیت برای الله مظهر روحانیت است و مرتبه عبودیت بالاترین مقام در حضور الله است که به تواضع متجسد در عبودیت حاصل می شود)". (روایت شده توسط حدیث جمع *ابو یعلی* عن عایشه رضی الله عنه و *طبرانی* عن عبدالله بن عباس رضی الله عنه نازل الله صلی الله علیه وسلم علی حضرت موسی صلی الله علیه وسلم وحی الهی : "من فقط دعای کسی را قبول می کنم که سجده لعظمتم. څوک چې زما پر بندګانو برتری نه لری ، او زما وېره په زړه کې ده ، خپله ورځ زما په یاد کې تېروی ، او زما په خاطر د نفس له خواهشاتو څخه ډډه کوی ". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اَلْكَرَمُ التَّقْوىٰ وَالشَّرَفُ التَّوَاضُعُ وَالْيَقِيْنُ الْغِنٰى

"شرافت [وعظ] په تقوا ، تقوا وخوف (*تقوی*) ، عزت په تواضع (*تواضو*) ، او مال په یقین (*یقان*) [په الله او الهی ابدی حقیقت]". (روایت شده توسط *احادیث* جمع ابن *ابی الدنیا* و حکیم از سومرة [رضی الله]

حضرت عیسیٰ علیه السلام فرمای: "بشارت للعاجزین ، حیث یجلسون علی المنبرات في یوم القیامة ، بشارت لدلالان السلام بین الناس حیث سیکونون وارثین الجنت في یوم القیامة ، بشارت لأولئك الذین یحافظون علی قلبهم من جمیع کثافت الدنیویة ، حیث یحصلون علی رؤیا الله . د قیامت ورځ". د پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له مخې فرمای: څلور شیان دی چې یوازې هغه خلک ترلاسه کوی چې الله تعالی یې دوستان دی: لومړی خاموشی چې د عبادت پیل دی ، دویم توکل په الله ، دریم توکل ، او څلورم د نړۍ سره عدم تعلق لذت ها و درهم تنیدها)". (روایت شده توسط *احادیث* طبرانی *و* حکیم *را بر اساس انس [رضی الله* عنه] جمع می کند

عایشه رضی الله عنها قالت: "أنتم قوم غفلت عن الفضل العباد الذي هو التواضع ". یوسف بن اسباط رحمه الله وایی : « د ډېر صالحو په پرتله د ډېر صالحو په پرتله لږ تواضع کافی دی . شخص پرسید فذیل بن عیاد رحمه الله عنه عن التواضع ، فقال : " تواضع این است که تو در برابر حق سجده کنی ، و مطیع ومطیع حق تا حدی ، که حتی اگر حق را از طفل می یابید ، قبول می کنی ، و حتی اگر از جاهل می شنوید . تاسو یې ومنئ ". عبدالله بن مبارك رحمه الله فرمای: «تواضع حقیقي هو أن تفضل الشخص الذي هو أقل بخت علی نفسك في النعمة الدنیویة حتی أن یحصل هذا الشخص علی عدم برتری علی الدنیا . [علاوه بر این،] تواضع دا دی چې ته خپل ځان له هغه چا څخه بدتر ګڼې چې په دنیوی نعمتونو کې له تا څخه زیاتي دی ، تر څو چې داسې څوک پوه شی چې د دنیوی وسایلو له امله برتری نه لری".

د یو روایت له مخې ، عیسی (صلی الله علیه وسلم) ته یو وحی الهی ویلی دی ، "کله چې زه تاسو ته برکت ولیږم نو په عاجزۍ یې قبول کړه ، زه به هغه نعمت تاسو ته بشپړ کړم". کعب رضی الله عنه فرمای: "إذا حصل شخص علی نعمت وشکر الله علیه وعاش في ظل تواضع ، فإن الله تعالی سبأ النعمة في الدنیا ، والدرجات في الآخرة یرتفع. وإذا حصل شخص علی نعمة [الهی] ، ولکنه لم یشکر [إلی الله] ، بل ابراز برتری علی الناس [علی هذا الأساس] ، فهذا شخص سیبقی محروما من منفعت (منافع) تلك النعمة وسیکون في الآخرة مع عذاب ". حضرت سلیمان صلی الله علیه وسلم دا روال درلود چې هر سهار به له شتمنو او اشرافو سره سرسری ملاقات کاوه ، او کله چې له هغوی څخه فارغ شو ، به راتلل او د فقیرانو په اجتماع کې به کښېناست او به یې ویل : « فقیر یوازې د بې وزلو سره د بې وزلو سره ژوند تیروی پادشاهی

چې د خدای د سلطنت سره هیڅ مقایسه نه لری]". زیاد نمیری می گوید: "پرهیز [از دنیوی] انسان بدون تواضع مانند درخت بدون میوه است".

دلیل عدم ورود متکبران به جنت الفردوس ، زیرا اخلاق و اخلاق ، اخلاق ، باطنی طبیعت و صفات (*اخلاق*) دروازه های بهشت است که از تکبر و احترام نفس (غرور) بسته می شود. بنده د استکبار له امله له روښانه اخلاقو ، آدابو ، خصلت ، باطنی طبیعت او صفات محروم پاتې کېږی ، په ځانګړې توګه د تواضع څخه محرومه وی ، چې د تقوا له پاره د ژوند سرمایه او سرچشمه ده او اساس د هغوی د خصلت ځانګړتیاوې دی. انسان علاوه بر تواضع ، از سایر اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، طبیعت باطنی و صفات محروم می ماند. مثلاً انسان نمی تواند دشمنی را در کنار تکبر رها کند ، نه می تواند به نصیحت کسی توجه کند ، و نمی تواند با کسی اخلاص داشته باشد ، و نمی تواند از ذلت و ذلیل مردم جلوگیری کند ، و خود را از غیبت و عیب یابی حفظ نکند. په حقیقت کې ، ټول ښه اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، باطنی طبیعت او خصوصیات به پای ته ورسېږی او بد اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، باطنی طبیعت او خصوصیات به پیدا شی. په متکبر کې بد اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، باطنی طبیعت او صفتونه نشته ، بلکې مغرور مجبور دی چې له هر بد او هر بد صفت څخه ملاتړ واخلی ځکه چې پرته له دې انسان د خپل کاذب عزت نفس ساتلو توان نه لری. حتی یک صفت خوب وجود ندارد که یک فرد متکبر از آن محروم نباشد ، زیرا چنین کسی معتقد است که اخلاق ، اخلاق ، شخصیت ، طبیعت و خصوصیات خوب انسان را از این عزت و احترام محروم می کند. دا د یو مغرور انسان د جنت په ننوتو کې د ناتوانی لامل دی چې ډېر بد او بد اخلاق ، آداب ، شخصیت ، باطنی طبیعت او صفتونه د تکبر سره اړین دی. د دې ترڅنګ ، یو بد کیفیت د ډیرو نورو بدو ځانګړتیاوو او د شخصیت ځانګړتیاوو نښه ده.

بدترین نوع استکبار آن است که مانع از بهره مندی از علم و مانع از قبول حق شود و انسان را از پیروی از حق محروم کند. در مورد این نوع تکبر آیات زیادی وجود دارد:

وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ ۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ

"[د متکبر خلکو د مړینې په وخت] فرشتې به خپل لاسونه وړاندې کول [د هغوی په لوری] ویل : " خپل ارواح وباسئ ! نن به تاسو ته ذلت آمیز عذاب درکړل شی ځکه چې تاسو د الله په اړه دروغ ویل او د الله په آیاتو تکبر وکړئ."
(قرآن، سورة 6، آیه 93)

سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِىَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ

"من به چنین افرادی را از درک صحیح آیات من (قرآن) دور نگه دارم که به طور ناعادلانه استکبار را بر روی زمین انجام می دهند [همانطور که تکبر بر قلب را مهر می زند که قادر به درک هدایت الهی و درک حق نمی شود]." (قرآن، 7 سوره، آیه 146)

د قرآن د تفسیر پوهانو لیکلی دی چې مانا یې دا ده چې د قران کریم پوهه به د زړونو څخه پورته شی. په ځینو تفسیرونو کې لیکل شوی دی چې دا مانا لری چې زړونه به د آسمانی حاکمیت له لیدلو څخه منع شی. ابن جاریح رحمه الله وایی چې هغوی به په آیات باندې تأمل او تأمل ونه شی او عبرت ترې واخلی. له دې امله عیسی (صلی الله علیه وآله وسلم) به فرمایید: "کرنه په نرمه ځمکه کرل کیږی نه په تیږو کې. په همدې ترتیب، حکمت په عاجزو زړونو اغیزه کوی. مغرور زړونه له دې څخه کوچنی اغېز نه کوی". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم تکبر را حتما با انکار حق مرتبط دانسته و فرمود:

اَلْكِبْرُ مَنْ سَفِهَ الْحَقَّ وَغَمَصَ النَّاسَ

"مغرور هغه څوک دی چې حقیقت رد کوی او په خلکو کې عیبونه پیدا کوی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه صحیح *مسلم* د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

هغه شیان چې په هغو کې غرور ښودل کیږی

یوازې هغه شخص مغرور دی چې د خپل ځان په اړه لوړ فکر کوی او هغه څوک چې د خپل ځان په اړه لوړ فکر کوی ، د کمال د صفتونو څخه د یوې صفت مدعی دی. بیا دا کمال هم دنیوی او هم مذهبی دی. د کمال صفات چې له دین سره تړاو لری علم او عمل دی. د کمال دنیوی ځانګړتیاوې نسب، ښکلا، قدرت، شتمنی، او د ملاتړو فراوانی دی. دا بیا د غرور اووه ډوله او لاملونه دی:

د تکبر لومړی علت - علم: د تکبر لومړی علت علم دی. عالمان (علمی الهیات) په چټکۍ سره په غرور کې ښکېل کیږی. په لومړی سر کې عالم په زړه کې د خپل علم کمال او ښکلا درک کوی. بیا سړی خپل ځان لوړ او نور ټیټ ګڼی. څوک نور د ارزښت په سترګه نه ګوری او هغوی ته د څارویو په څېر ګوری. څوک هغوی ناپوه ګڼی او تمه لری چې هغوی به لومړی سلام وکړی. که څوک په هر حال د نورو په سلام کولو کې مشری وکړی او د هغوی سلامونه او سلامونه په ښه ډول ځواب ورکړی یا د سلام او سلام لپاره پورته شی او یا د هغوی بلنه ومنی ، نو دا هغه احسان ګڼی او فکر کوی چې په دې ښه چلند سره یې نورو ته احترام کړی دی ، که څه هم هغوی مستحق نه وو . له دې امله ، اړینه ده چې هغوی په هغوی باندې د احسان له امله خدمت وکړی. مغروره علماء داسی عادت لری چې سړی ورته د لیدو لپاره ورځی ، خو هیچا ته د لیدو لپاره نه ځی ، ناروغ په وخت کې یې لیدو ته راځی ، خو ناروغ څوک نه عیادوی. هغوی حتی د هغو کسانو سره چې دوی ته نږدې دی هم ښه چلند نه لری. هغوی مجبورروی چې خدمت وکړی او خپلې غلطی ونه بخښی. هغوی د خلکو پوهاوی خپل احسان ګڼی او فکر کوی چې څرنګه دوی ته پوهه ورکړې ده ، نو دا د هغوی حق دی چې خدمت وکړی. په دنیوی چارو کې د هغوی عمل داسې دی ، د آخرت په مسایلو کې د هغوی د مزاج فساد په اوج کې دی. این به اصطلاح "علما" فکر می کنند که علم آنها را در حضور خداوند به مقام عالی رسانده است ، بنابراین اکنون باید از هر گونه عذاب الهی و پاسخگویی بی ترس باشند. هغوی د خپل ځان په اړه نه وېرېږی ، بلکې د عامو خلکو څخه وېرېږی. هغوی د خپل اصلاحاتو په اړه اندېښنه نه لری ، خو د عامو خلکو د اصلاحاتو په اړه اندیښمن دی. داسې خلک عالم نه دی ، بلکې ناپوهان دی. دوی د پوهې سره څه اړیکه لری؟ حقیقی علم هغه دی چې د هغې په وسیله

یو کس خدای وپیژنی ، د خپل نیټ نفس په اړه یو عمیق معنوی بصیرت ترلاسه کړی ، د خپل عاقبت خطرونه درک کړی ، او دا عقیده ولری چې د خدای سخت حساب ورکول به د علماوو سره وی. حقیقی پوهه د خدای وېره، عاجزی، او د خدای اطاعت نور هم زیاتوی. څوک چې دا علم ترلاسه کوی ، هیڅکله خپل نفس برتر نه ګڼی ، بلکې هر څوک له ځان برتر ګڼی ځکه چې تر نورو زیات پوښتنې کیږی. علم نعمت عظیمی است و اهل علم نمی توانند شکر ادا کنند. ابو دردا رضی الله عنه به می گفت: "من که علم بیشتری داشته باشد ، درد بیشتری دارد [که نمی تواند شکر الله الهی را به اندازه کافی شکر کند] ".

یو دلیل چې ولې علم د تکبر سرچینه ګرځی دا ده چې ولې یو بنده [د خدا، یعني انسان] د علم په ترلاسه کولو پیل کوی. [په دې حالت] کې د انسان باطنی وجود د شر مرکز دی او د نفس نیټ (*نفس*) د ناپاکو ځای، او بد اخلاق او اخلاق او باطنی طبیعت لری. د علم په وادی کې د قدم اینودلو څخه مخکې، د نفس د تمدن او د زړه او روح د تطهیر لپاره د مختلفو روحانی کشمکشونو څخه تېر شوی وی، او باید نیټ نفس ته د خپل رب عبادت تربیت کړی وی. برای چنین شرایطی [که در آن انسان نیاز مبرم به متمدن کردن قلب و روح به عنوان اولین قدم ضروری دارد] ، علم نمی تواند مفید باشد زیرا اعمال در قلب جایگاه با عزت ندارند. هغه مجبور دی چې د چټلی په منځ کې ژوند وکړی ، نه یې مېوه ګټوره وی ، او نه د ښېګڼې نښې نښانې په کې ښکاره کېږی. وهاب بن منبه رحمه الله بهترین مثال یې وړاندې کړی دی. هغه وویل، "پوهه د وریځو د اوبو په څېر ده چې په ذاتی توګه صاف، پاک او خوږ دی. ونې یې په خپلو رګونو کې جذبوی او هغه حالت ته بدلوی. که د ونې پاڼې او مېوې ترخې وی د اوبو خوند هم ترخه کیږی او که خواږه وی نو د اوبو خوند هم خواږه پاتې کیږی بلکې خواږه شی. د علم حالت هم دی ، خلک یې جذبوی او څښی ، په کشه څښی او د خپلې ارادې او ارادې په څېر یې جوړوی. مغرور مغرور تر متکبر کېږی ، متواضع متواضع کېږی. څوک چې نیت یې تکبر او نادان و ، بیا یې علم ترلاسه کړ او اوس هغه څه ترلاسه کړی چې د تکبر سرچینه ګرځیدلای شی. له دې امله ، د داسې یو کس لپاره ، غرور نور هم زیات شو. همدارنګه، هغه څوک چې له الله څخه وېره درلوده بیا یې علم ترلاسه کړ ، نو دا وېره ، د الهی اعمالو په اړه شدید اندیښنه ، تواضع او تواضع نور هم زیات شو ځکه چې علم وېره ثابته کړه". نتیجه دا ده چې دا د غرور یو لوی لامل دی.

د تکبر دویم علت - نیک اعمال او الهی عبادت: عبادات او اعمال د تکبر دویم علت دی. پرهیز او عبادت کوونکی هم له شرو لکه عزت طلبی ، شهرت ، تکبر ، او د خلکو د زړونو د ځان په لور میلول خالی نه دی. دوی دا بدی هم په دنیوی او هم په مذهبی مسایلو کې څرګندوی. در امور دنیوی ، [آنها آن را به گونه ای بیان می کنند] که مردم را به زیارت آنها می دانند بهتر از دیدار آنها. آنها همچنین می خواهند که مردم نیازهای خود را برآورده کنند ، به آنها احترام کنند ، در مجالس برای آنها جا باز کنند ، از آنها با دقت و ترس از خدا یاد کنند ، و در همه امور اولویت بدهند. دا داسې ښکاری چې دوی خپل عبادت او روحانی مبارزه په مخلوقاتو باندې احسان ګڼی. در امور دینی ، حالت آنها به گونه ای است که همه را به جز خود بدبخت می دانند ، اگرچه آنها خود بدبخت هستند ، زیرا آنها هستند که این مغالطه را دارند. ادعای بدبختی مردم انعکاس دهنده حقارت آنهاست. دغه شخص نه یوازې په خپلو خبرو خلک خوار کړی ، بلکې په خدای مغروره هم وی او د خدای له عذاب او عظمت څخه بې باوره دی. څومره فرق دی د عبادت کوونکی چې عبادت کوی او هغه نعمت ګڼی او مخلوقات ته سپکاوی کوی ، او هغه څوک چې مخلوقات سره د هغوی د عبادت او اطاعت له امله مینه کوی او احترام یې کوی ، او د الله تعالی په وړاندې د هغوی لپاره داسې مراتب تمه لری چې د ځان لپاره یې توقع نه لری.

د یو دود له مخې . در بنی اسرائیل دو نفر بودند . یو له هغو څخه د هغه د ګډوډ طبیعت او شیطانی اعمالو له امله ، د یاغی په توګه مشهور شو او دویم سړی د عبادت کوونکی په توګه د هغه د بې ځایه عبادت له امله مشهور شو. هغه

دومره عبادت کړی و او د خدای په حضور کې یې دومره لوړ مقام درلود چې تل به وریځ یې سیوری کاوه. یاغی سړی فکر وکړ ، "زه ډېر بدنام یم ، او دا عبادت کوونکی ډېر خدایی او عبادت کوونکی انسان دی. که زه د هغه په څنګ کې کښېنم نو امکان لری چې خدای خپل رحمت په ما نازل کړی". عبادت کوونکی فکر وکړ، "زه عبادت کوونکی یم. څنګه دا بد سړی زما نږدې کښېني "؟ له دې امله ، کله چې سرکښ سړی غوښتل چې عبادت کوونکی ته نږدې کښېني ، نو له هغه څخه یې کرکه څرګنده کړه او اجازه یې ورنه کوله چې هغه ته نږدې کښېني. الله تعالی د هغه وخت پیغمبر [چې هغه هم د بنی اسرائیل څخه وو] وحی الهی نازل کړ چې دواړه ته وواییی چې له سره به پرهیزګاری کارونه پیل کړی ، ځکه چې هغه د هغه فاسق ټول ګناهونه وبخښی او د عبادت کوونکی ټول اعمال یې باطل کړی دی. وروسته له دې وریځ د یاغی سړی سیوری پیل کړ.

له دې پېښې څخه معلومه ده چې خدای د خپلو بندانو زړونه لټوی. که یو ناپوه ګناهګار فرد د خدای د وېرې له امله عاجز پاتې شی او د خدای عظمت ته سر ټیټ کړی، نو دا د دې نښه ده چې یو کس د زړه له کومې د خدای اطاعت کړی دی. بلکې یو کس د یو متکبر عالم او مغرور عبادت کوونکی څخه لوی عبادت کوونکی دی. یک ضرر دیگر نیز وجود دارد که تعداد کمی از نمازگزاران و پرهیز کنندگان خود را از آن نجات می دهند و آن این است که اگر کسی به آنها با تحقیر نگاه کند یا به آنها آسیب برساند ، آن را جرم نابخشودنی می دانند. دوی فکر کوی چې هغه څوک چې دا کار کوی خدای به ونه بخښی او د خدای د غضب مستحق شوی دی. که له بل چا سره هم ورته چلند وشی ، هغوی دا ناخوښه غبرګون نه لری. دا ځکه چې دوی د خپل لوړ مقام او رتبې ادعا کوی ، که څه هم دا ادعا یوازې د ناپوهۍ پر بنسټ ده. د ځینو خلکو حماقت هغوی دې ته اړ کوی چې ادعا وکړی لکه "فلان او فلان به بد پایله ولری" یا "فلان به د دې لپاره سزا ولری" او داسې نور. که په هر تصادف ، مجرم په یوه وړونکې ناروغی اخته شی ، سړی هغه د خپل معجزه ګڼی او وایی چې خدای د چا انتقام اخیستی دی. څوک نه وینی چې کافرانو په الله او د هغه رسولو لعنت کړی دی او حتی پیغمبرانو ته یې زیان رسولی او حتی یې وژلی دی. سره له دې ، خدای د دې مجرمینو لپاره ډېر مهلت ورکړ او په نړۍ کې یې هغوی ته هیڅ سزا نه ورکړه. بلکه بسیاری از آنها به حق هدایت شده اند و نه عذاب در دنیا به آنها رسیده است و نه در آخرت عذاب به آنها می رسد. آیا این جاهل ، متکبر ، خود فریبی فکر می کند که یک نفر در نزد خدا چنین مقام بالایی دارد که انتقام آن را بگیرد در حالی که این کار حتی برای پیامبران نیز انجام نشده است ؟ شاید ، حتی نه پوهیږی چې څوک د دې تکبر او نفس له امله د خدای له خوا رد شوی دی او د خپل ځان له هلاکت څخه بې خبره دی. دا عقیده د هغو مغرورانو په اړه ده ، چې له عقل څخه بې برخې دی. تفاوت بین دو نفر چقدر زیاد است؟ انسان هم در باطنی و هم در خارج از خدا تقوا و تقوا و خوف دارد و از نفس پایین خود می ترسد ، اعمال خود را بی اهمیت می داند ، و دائما مشغول مبارزه برای اصلاح آن است. شخص دوم کثافت های خودنمایی و تکبر و حسد و فریب را پنهان کرده است و به این ترتیب به یک اسباب بازی شیطان تبدیل شده است و علاوه بر آن ، فکر می کند که انسان به وسیله اعمال خود احسان به خدا انجام می دهد. دا هغه حقیقت دی چې هر انسان چې په دې عقیده وی چې یو کس د خدای له هر بنده څخه برتر دی ، داسې کس د دې جهالت له امله خپل ټول سرمایه [ښه ، صالح او شریف] هڅې ضایع کړی دی. ناپوهی تر ټولو بده ګناه ده او بل څه نه دی چې انسان له خدای څخه لرې کړی. د خپل ځان په اړه پرېکړه کول چې یو څوک له نورو څخه غوره دی ، یوازې حماقت او جهالت دی او د خدای د حساب ورکولو څخه د بې باورۍ نښه ده ، که څه هم خدای فرمایلی دی:

فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ

"هیڅوک د خدای له طرحې او ستراتیژۍ څخه بې باوره نه دی (*ماکر*) پرته له هغو خلکو چې د حیرانوونکی زیان په درشل کې دی." (قرآن، 7 سوره، 99 آیه)

لنډه دا چې تکبر داسې مصیبت دی چې یوازې د خدای هغه بندګان په امان پاتې کیږی چې خدای یې په خپل مراقبت کې ساتی ، که نه نو خلک په عام ډول له دې مصیبت سره مخ کیږی.

دریم علت استکبار - نسب (نژاد ، قومیت ، ملت ، قبیله ، جامعه): کسی که دارای نسب عالی [از لحاظ آمدن از یک خانواده خوب ، محترم ، برجسته و مشهور] باشد ، به کسانی که از این نسب عالی محروم هستند ، حتی اگر در علم و عمل صالح بهتر از یک نفر باشند . [این بحث در مورد تمام اشکال نژادی ، قومی ، مذهبی ، فرقه ای ، قبیله ای ، اجتماعی ، زبانی ، سیاسی ، ایدئولوژیکی ، و غرور ملی ، تکبر ، عقده های برتری و نفرت ناشی از آن یا نگاه کردن به افرادی که این ویژگی ها را ندارند و آنها را پست تر می دانند ، صدق می کند . د خدای ریښتینی بنده او صمیمی هغه څوک دی چې د خپل رنګ نه لری، بلکې د خدای رنګ د الهی صفتونو سره غرق کیږی، چې د الهی نومونو په ګڼ شمیر الهی نومونو کې استازیتوب کوی، لکه محبت، رحمت، رحمت، عدالت، برابری، اخلاص، ایثار، بې غرضه خدمت، د نورو منفعت، د خلکو کړاوونه د خپل ځان په توګه وګڼی. او داسې نور]. کله ناکله د دې شخص د تکبر حالت داسې وی چې سړی د متواضع او پس منظر لرونکی کسان د غلامانو او خدمتګارانو په سترګه ګوری او له هغوی سره اختلاط ، خوړل او څښاک کرکه ګڼی. یو کس د خپل نسب په اړه د غرور څرګندونه کوی او نورو ته په ناوړه نومونو خطاب کوی یا وایی، "ته څوک یې؟"، "ستا پلار څه وو؟"، "زه د فلان او فلان [لوی شخص] اولاد یا لمسی یم. چگونه می تواند یک شخص بی اهمیت مانند شما ، با من صحبت کند یا حتی به من نگاه کند ؟ " هر صاحب غرور نسبی این عصب مخفی را در پایین خود دارد [که خود را به شکل ظریف یا آشکار نشان می دهد] اما وقتی آتش خشم شعله ور می شود ، خون یخ زده این اعصاب ذوب می شود ، روشنایی نور باطنی خاموش می شود و سپس شروع به صحبت می کند [به شیوه ای تحقیرآمیز و تحقیرآمیز] با اشاره به نسب و شجره نامه. این [رفتار تحقیرآمیز و تحقیرآمیز] حتی نمی تواند از یک غلام متواضع تصور شود. ابو ذر رضی الله عنه روایت دی چې وایی: "کله چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم حاضر وو ، تصادفا ما له یو سړی سره شخړه وکړه او په غصه مې ورته د تورې ښځې زوی وویل. [زما له خوا د دې خبرې په اوریدو سره] حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خطاب به من کرد و گفت:

طَفِّ الصَّاعِ طَفِّ الصَّاعِ لَيْسَ لِابْنِ الْبَيْضَاءِ عَلَى ابْنِ السَّوْدَاءِ فَضْلٌ

"دواړه ترازو [د توازن] برابر دی. The son of a white has no surity over the son of a black [as all humanbeings are equal in the God and so , it is not behoove to express racial غرور [and derogence'.

با شنیدن این سخن از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ، من روی زمین دراز افتادم و از آن مرد خواستم که بایستد و بر گونه من قدم بگذارد [تا غرور و استکبار نژادی ام را که در آن حالت نزاع بیرون آمد ، از بین ببرد و من به خدا توبه کردم و کفاره این گناه را با جبران با مردی که من به این شیوه به آن توهین کردم]". (روایت شده توسط د حدیثو ټولګې *صحیح بخاری، صحیح مسلم* او *مسند احمد*)

وګورئ چې څنګه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ابوذر ته د هغه د دې غلطی په اړه خبر ورکړ ځکه چې هغه خپل سپین توب د خپل برتری سبب ګڼل. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم صلی الله علیه وسلم ورته وویل چې په اسلام کې سپین او تور دواړه برابر دی [ځکه چې هیڅوک پر بل د نژاد او رنګ له مخې برتری نه لری] ، هغه ته خبر ورکړ چې حتی د داسې فکر یا خیال درلودل هم ګناه او جهل دی. همچنین ببینید که چقدر تاثیر فوری این هشدار رسول الله صلی الله

علیه و آله وسلم بر ابوذر (رضی الله عنه - صحابی نبوی که تحت نظارت روحانی و تربیت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بود و در نتیجه آن تربیت خود را می آموخت و اصلاح می کرد) که در همان لحظه ، او از اشتباه خود خجالت کشید . [فورا] توبه وکړه ، او هغه ونه چې "تکبر" ورته ویل کیږی له ریښو څخه د هغه د زړه له سطحه د هغه سرې د پښو د تلو په وسیله لرې کړ. هغه په هغه وخت کې دا زده کړه چې د غیرت له منځه وړل (غرور او تکبر په دې قضیه کې) یوازې د سپکاوی له لارې ترلاسه کیږی. د ورته روایت له مخې ، دوو کسانو د پیغمبر په وړاندې غرور څرګند کړ. یو یې بل ته وویل: "زه فلانی یم ، د فلانی زویه. مور دې له منځه لاړ شی ، ته څوک یې؟" حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: "دوو کسانو د حضرت موسی (صلی الله علیه وسلم) په حضور کې غرور وکړ. یوه یې وویل ، زه فلانی یم ، د فلانی زوم ، تر څو چې د خپلو نهو نیکونو نومونه یې وشمېرل. الله صلی الله علیه وسلم وحی علی حضرت موسی (صلی الله علیه و آله وسلم) که آن نهه اجداد [شما] اهل جهنم وأنت دهمین ساکن [لذا استکبار شما و اجدادتان همه را در بدترین مکان قرار داده اند] ". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *مسند احمد*)

څلورم علت تکبر – ښکلا او ظاهر: استکبار د ښکلا له لارې معمولا د ښځو له خوا ترسره کیږی او هغوی مجبوره کوی چې د نورو ښځو عیبونه څرګند کړی او غیبت وکړی. له دې امله عایشه رضی الله عنه عنه وایی چې یوه ښځه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم زیارت ته راغله . بعد از اینکه او رفت ، من با دست خود اشاره کردم که او چقدر کوتاه است. رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وویل: تا د هغې غیبت کړی". هدف از انتقاد او تکبر پنهانی بود [که در دل او پنهان بود که خود او متوجه آن نبود] زیرا اگر خود او کوتاه بود ، آن زن دیگر را کوتاه نمی خواند. دا داسې ښکاری چې هغه خپل قد خوښوی او نورې ښځې یې لنډې ګڼی، هغه یې "کوتلی" بولی. [حضرت محمد صلی الله علیه وسلم (صلی الله علیه و آله وسلم) از تصحیح فوری این فکر منفی در همسرش عزیز دست نکشید ، که آن هم بلافاصله این حماقت را فهمید ، و این تصور غلط را از دل خود حذف کرد ، و همچنین این تعلیمات نبوی را صادقانه به هزینه خود برای اصلاح مردم برای همه زمان های آینده گزارش کرد . د هغوی د روحانی لوړولو، اصلاحاتو او بدلون لپاره].

د تکبر پنځم علت - شتمنی: دا تکبر د پاچاهانو له خوا د خزانې له امله ، سوداګر په سوداګریزو مالونو او شتمنیو کې ، بزګران په خپلو کرنیزو ځمکو کې ، او شتمن کسان په جامو او سپرلۍ کې ترسره کوی. شتمن غریب حقیر ګڼی او ورته مغروره کوی او ورته وایی چې تاسو سوالګر او فقیر او محتاج یاست. که وغواړم ، کولای شم ستا په څېر کسان واخلم او تا خپل خدمتګار کړم. ته څوک یې او څه لرې ؟ زه په خپل کور کې تر هغه څه زیات مالونه لرم چې ته یې لرې. زه په یوه ورځ کې دومره لګښت کوم چې ته په یو کال کې نه شې لګولی". شتمن دا تولې خبرې ځکه کوی چې دا شخص د شتمنۍ لپاره ډېر ارزښت او عظمت لری او له فقر څخه یې کرکه نه لری ، که څه هم دا مانا لری چې انسان د فقر او د شتمنۍ په زیانونو نه پوهیږی. اگر کسی آگاه بود ، چنین صحبت نمی کرد.

د تکبر شپږم علت - قدرت: دغه تکبر د یو زورور په وسیله د کمزوری په پرتله ترسره کیږی. [این قدرت که اساس تکبر است ، می تواند قدرت های جسمی ، سیاسی ، مادی ، معنوی و فکری باشد ، و به همان اندازه در قانون الهی قابل سرزنش است .]

د تکبر اووم علت – د مرعوبینو ، ملاتړو ، مینه والو او خپلوانو کثرت: ځینې خلک د شاګردانو ، مرستنو ، خپلوانو ، پیروانو ، ملاتړو او مینه والو له امله تکبر کوی. پاچاهان د خپلو لښکرو او ښوونکو د وسعت له امله د خپلو زده کوونکو د فراوانی له امله مغرور دی.

د دې ټولو بحثونو جوهر دا دی چې د تکبر علت یو نعمت دی چې کېدای شی کمال وګڼل شی ، پرته له دې چې په حقیقت کې کمال وی یا نه. ځینې په خپلو معاصرو باندې د الکولو د څښلو او جماع په اړه ویاړ څرګندوی ځکه چې دوی فکر کوی چې د دوی اعمال د کمال په اندازه دی چې دوی یې لری، که څه هم دا عقیده د ناپوهی پر بنسټ ده. دا هغه ډول شیان دی چې د استکبار سبب دی او د هغو کسانو په وړاندې کیږی چې له دې ځانګړتیاوو څخه بې برخې دی او یا یې لری خو په نسبتاً کم درجه.

اخلاق ، آداب ، خصلت ، خصلت و طبیعت باطنی ، و تشریح افعال که اثر تکبر یا تواضع را نشان می دهد : باید دانست که تکبر در عادات و اخلاق فرد است ، مانند چهره تحقیر آمیز یا خشمگین ، دیدن از کنج چشم ، سر بر سینه ، د بالښت سره ناست ، یا دا د یو کس په وینا کې وی چې د غږ لحن ، د تورو او کلماتو رسولو ، او د څواب ورکولو طریقه [خلکو ته بیرته راځی]. غرور په ګرځېدل، پاڅېدلو، کښیناستلو او بدنی حرکاتو او اشارو کې هم دی. د یو کس حالت [د وجود یا عبارات] بدلول هم کیدای شی د غرور څرګندونه شی. په تکبر کې ځینی کسان په خپلو خبرو او اعمالو کې تکبر څرګندوی او ځینې متکبر په ځینو چارو کې مغروره وی او په ځینو نورو کې عاجزی کوی. په لاندې کې ځینې عادتونه [او د غرور څرګندونه] تشریح کیږی.

د مثال په توګه، ځینې خلک غواړی چې نور د دوی په مخ کې ودریږی او لاسونه یې په مخ کې تړل شوی وی [د احترام، درنښت یا د یو باصلاحیته شخصیت د اطاعت په توګه] یا نور د رارسیدو پر مهال ودریږی. علی رضی الله عنه فرمایید: "که غواړې چې د دوزخ سړی ووینې ، نو هغه کس ته وګورئ چې ناست دی خو ډېر خلک په احترام سره د هغه په مخ کې ولاړ دی". انس رضی الله عنه روایت کوی چې صحابه نبوی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سره دومره مینه درلوده چې د بل چا سره یې نه درلوده. کله چې به یې هغه ولید، نو نه به یې پاڅېدل [د هغه لپاره د مینې او احترام له امله که څه هم دوی غوښتل وو] ځکه چې دوی پوهیدل چې هغه نه خوښ دی چې دوی د هغه لپاره ودریږی.

ځینې مغرور خلک نه خوښوی چې تر هغه پورې قدم ووهی چې څوک یې تعقیب کړی. ابو دردا رضی الله عنه وایی : " بنده له الله څخه بعید دی ، مګر دا چې څوک په شا کې روان وی ". کله کله به چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له خپلو صحابه سره ګرځېده ، هغوی ته به یې د مخکښ کېدو غوښتنه کوله او خپله به یې شاته تلل. (روایت شده توسط *احادیث: مجموعه ابومنصور الدیلمی و مسند الفردوس)*

هدف از این کار یا تربیت صحابه نبوی بود و یا به این ترتیب می خواست نشانه های شیطانی تکبر و تمجید را از نفس خود پاک کند. دا هم د مغرورانو عادت دی چې نه غواړی د هغو خلکو په څنګ کې کښېني چې د دوی په پرتله ټیټ ټولنیز مقام لری ، بلکې غواړی چې هغوی په وړاندې په درناوی کښېناست. دا هم د [چلند] د عاجزی خلاف دی. از انس رضی الله عنه روایت می کند که اگر کسی دختر مدینه می آمد و دست النبی محمد صلی الله علیه وسلم را گرفت و در آنجا ایستاده در حالی که او در راه راه می رفت ، رسول الله صلی الله علیه وسلم به دست او را رها نمی کرد تا اینکه خود آن را رها کرد تا از آنجا بگذرد . پیغمبر او د هغه محبت د اولادونو لپاره]. دا هم د تکبر عادت دی چې ناروغانو ته له نږدې کښېناستلو څخه ډډه کوی اوله ناروغ څخه لیرې پاتې کېږی. دا هم غرور دی. یوځل یو سړی حضرت محمد صلی

الله علیه وسلم ته راغی ، چې مخ یې د چرګانو له دانکو ډک و او اوبه ترې راوتلې. په هغه وخت کې یو شمېر کسان د پیغمبر سره ناست وو او ډوډۍ یې ورسره خوړه. کله چې راغی ، پیغمبر پاڅېد او هغه یې په څنګ کې کښېناست [او د هغه د ناروغۍ له امله یې هیڅ کرکه نه ښکاره کړه او په عوض کې یې هغه ته ډېل محبت او همدردی د هغه د روح د شفا او د زړه لپاره تسکین وښود]. ځینې خلک نه خوښوي چې ډېل کور کارونه په ډېل لاس ترسره کړي. دا هم د عاجزۍ خلاف دی. ځینې مغرور [خلک] نه خوښوي چې د ډېلو شیانو سره وګرځي. دا طریقه د عاجزانو د عادتونو خلاف هم ده. جامې اغوستل او د جامو اغوستل کولی شي هم عاجزي او هم غرور څرګند کړي. حضرت عیسیٰ علیه السلام فرمایید: "زینت لباس در قلب غرور ایجاد می کند". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

مَنْ تَرَكَ زِينَةً لِلَّهِ وَوَضَعَ ثِيَابًا حَسَنَةً تَوَاضُعًا لِلَّهِ وَابْتِغَاءً لِمَرْضَاتِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَدَّخِرَ لَهُ عَبْقَرِيَّ الْجَنَّةِ

"کسی که زینت و زینت و نمایش (*زینه*) را به خاطر خدا ، از تواضع و لباس های زیبا برای جلب رضایت الله ، می گذارد ، واجب الهی است که بهترین لباس از جنت را برای چنین شخص ذخیره کند". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *ابو نعیم* عن عبد الله بن عباس رضی الله عنه

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا مَخِيلَةٍ

"وخورئ ، وڅښئ ، جامې واغوندئ او صدقه وکړئ ، نه له افراط او نه هم په غرور ". (روایت شده توسط حدیث ټولګه*ترمذی* د عمرو بن شعیب د هغه د نیکه څخه)

عیسی علیه السلام خپلو ملګرو ته وویل: "په تاسو څه شوي دي؟ تاسو د راهبانو جامې اغوندی او په سینه کې د ځناورو زړونه لرئ! د پاچاهانو جامه واغوندئ او خپل زړونه (نیت نفس) په خدایی وېره ووژنئ ". د عاجزۍ یو عادت دا دی چې کله څوک ښکنځلې کوي یا درد کوي یا حقوق غصب کوي ، نو هغه زغم او زغم لري او عاجزي څرګندوي. دا واقعي عاجزي ده. ما این را به عنوان یک خلاصه ذکر می کنیم که اوج اخلاق زیبا ، آداب ، خصوصیات ، صفات و صفات باطنی و تواضع [برای تمام بشریت برای همه زمان های آینده] نمونه ای زیبا از اخلاق حضرت محمد (ص) است. په دې توګه اړینه ده چې د هغه ښایسته مثال پیروي وکړو او دا باید د یو کس ښوونکی او لارښود وګرځول شي.

د تکبر درملنه او د عاجزۍ د ترلاسه کولو طریقه

مور له هغو څخه پوهیږو چې په تېرو پاڼو کې ذکر شوي چې تکبر وژونکې ناروغی ده او په مخلوقاتو کې ډېر کم داسې څوک شته چې له دې ناروغۍ څخه خوندي وي. نو دا ناروغي صرف په نیت او اراده له منځه نه وړل کیږي بلکې د هغې درملنه او د داسې دوایانو استعمال ته اړتیا ده چې له منځه یوسي. د تکبر درملنه په دوو طریقو ترسره کیږي. یوه لاره دا ده چې د زړه څخه د دې ناروغۍ ریښې راوویستل شي. دویمه طریقه دا ده چې هغه سببونه له منځه وړل شي چې انسان په تکبر کې مرسته کوي.

د تکبر د درملنې لومړۍ طریقه: د درملنې دا طریقه دوه ډوله دی: د پوهې پر بنسټ او عملی. د دې درملنې د دواړو ډولونو د کارولو پرته ، بشپړ علاج (بیا رغیدنه او ورپسې صحت) نه ترلاسه کیږی.

د پوهې پر بنسټ درملنه: دا ده چې انسان د خپل نفس او د نفس خالق (یعنې خدا) *عرفان (بشپړ پوهاوی او پېژندنه) ترلاسه* کړی. که څوک حقیقی عرفان (*معاریفه*) ته ورسیږی، نو هیله ده چې د تکبر ناروغی به له منځه لاړ شی. دا ځکه چې که انسان د خپل ځان په اړه ژوره پوهه ترلاسه کړی، نو خامخا به دې نتیجې ته ورسیږی چې نفس یو ډېر ذلیل شوی او ټیټ شی دی. یواځینۍ شی چې مناسب دی هغه عاجزی، تحقیر او نرمی ده. که څوک د خپل رب عرفان ترلاسه کړی ، نو یقیناً به دا یقین پیدا شی چې صفات لکه عظمت او عظمت یوازې د الله تعالی د جلال وړ دی [نه د انسان لپاره ، نو د انسان لپاره بهترین عمل او حالت دا دی چې عاجز او مطیع د الله تعالی] . مفصل بحث ها در مورد عرفان خداوند و عظمت و بلندی او [در خلاصه حکمت غزالی "احیای علم راه الله"] وجود دارد. که څه هم د نفس د پېژندنې موضوع لږ مفصل نه دی ، خو بیا هم ، موږ دلته یوازې دومره لیکو چې د عاجزۍ او فروتنی صفات پیدا کړی [د خدای د جلال ، عظمت او عظمت] په وړاندې کافی دی. برای این کار ، ما به جای بحث طولانی ، فقط یک آیت از قرآن را موضوع بحث خود قرار می دهیم :

قُتِلَ الْإِنسَانُ

مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ
السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ﴿٢٢﴾

"وای بر انسان که اینقدر ناشکری [به خدا] ! خدای یو (انسان) د څه سره پیدا کړی؟ خلقت بقطره نطف ثم خلقت شکل الانسان ثم خلقت اعضا بقیاس ثم الراه را آسان للشخص [تولد ویأتي إلى العالم] ثم موت واحد ثم یأخذ في قبر ثم عندما شاء الله یرضه یژوندی یکیم." (قرآن، 80 سوره، آیه 17 - 22)

په دې آیت کې د انسان آغاز، پای او په منځ کې حالتونو ته اشاره شوې ده. که انسان د خپل پیل ، پای او په منځ کې د خپل ژوند حالت ته نظر واچوی ، نو د دې الهی آیت په معنی به پوه شی. ابتدای انسان این است که حتی هیچ اشاره ای [قبل از تولد] نداشته باشد ، زیرا منقرض شده بود و در پرده انقراض برای مدت طولانی [از ازل] باقی مانده بود تا جایی که آغاز انقراض او حتی معلوم هم نیست. څه شی کیدای شی تر دې زیات تحقیر کوونکی او ټیټ وی چې د انقراض په حال کې وی او حتی په شاوخوا کې نه وی؟ بیا خدای د یو ډېر پست او ناپاکه شی سره یو پیدا کړ. به عبارت دیگر ، خداوند اول با خاک زمین ، سپس با نطم ، سپس با خون ، سپس یک شکل منجمد با خون ، سپس هډوکی را ایجاد کرد ، سپس گوشت را بر هډوکی [در رحم مادر] قرار داد . دا د انسان د پیدایښت پیل دی. حتی د [لومړنی] تخلیق وروسته هم یو کس په خراب ترکیب پاتې شو ځکه چې یو په پیل کې په بشپړه توګه پیدا شوی نه و، بلکې یو د یوې بې ژوندې ډبرې په څیر و چې د اوریدنې، لیدلو، حرکت، ادراک، پوهېدلو او پوهېدلو توان یې نه درلود. انسان اول از مرگ (نابودی) قبل از زندگی ، ضعف قبل توانایی و قدرت ، جهالت قبل علم ، نابینا قبل از دیدن ، کونوالی قبل از شنیدن ، گونگی قبل از گفتن ، گمراهی قبل هدایت ، فقر قبل از ثروت ، و عاجزی و ناتوانی قبل از قوت و توانایی آغاز کرد.

بیا خدای د بدن غړی پیدا کړل چې د خدای د نښو او عجایبو څرګندونه ده. هنگامی که انسان از این اعضا محروم می شد ، به شدت محتاج می شد ، اما الله تعالی انسان را ثروتمند کرد [بعطا عظیمی جسمی ، عقلی ، عقلی و روحی حتی قبل از اینکه بتواند آنها را بطلب کند] ، او گرسنه بود اما الله معده را رزق داد ، او برهنه بود ، و خدا بدن را پوشانده بود ، شخص گمراه بود ، اما الله تعالی هدایت کرد. وګوره او وګوره چې الله تعالی انسان په کوم پلان سره خلق کړی او هدایت یې کړی دی ، بیا د انسان سرکشی وګورئ ! انسان څومره ناشکره او څومره ناپوه دی! د خدای برکت او فضل ته نظر واچوئ! چگونه انسان را از ذلت و تواضع و کثافت بیرون کشید و انسان را به بلندی و عظمت رساند [از طریق رفای نفس که جوهر وجود انسانی است و ابزار اصلی الهی برای رسیدن به عرفان ، رسیدن به حق و رسیدن به الله ، که منبع و منشأ یا همه موجودات است] ، او له انقراض څخه یې وجود ورکړ. آیا د نیستي او عدم څخه ډېر بې اهمیته او ټیټ څه شی شتون لری؟ آیا د مطلق انقراض (عدم وجود) څخه یوه درجه ټیټه ده؟ الله تعالی انسان را به وجود آورد [با نعمت حیات که بزرگترین فضل الله بر تمام انسانها] ، اول از خاک زمینی پست که زیر قدمها پایمال می شود ، تا انسان از تواضع وجود خود آگاه باشد و علم و فهم نفس خود را حفظ کند. بیا الله تعالی خپل نعمتونه پر انسان پوره کړل ، ترڅو سړی خپل رب په رڼا کې وپیژنی او وپیژنی ، د الله تعالی د جلال ، عزت او عظمتونو عرفان ترلاسه کړی ، ترڅو پوه شی چې عظمت او عظمت یوازې د هغه لپاره مناسب دی [او نه بل څوک].

مېږه او مېږه د دې لپاره پیدا شوې چې انسانی نسلونه وکولای شی په بې وقفه توګه دوام وکړی. کسی که حالت آغاز آن این است و شرایط او چنین است ، چه حقی دارد که چنین کسی مغرور ، مستبد ، مغرور و مغرور باشد ؟ یقیناً چې یو کس د پست په منځ کې ډېر ټیټ او د ضعیفو په منځ کې ډېر کمزوری دی. خو دا د یو بې ارزښته او ټیټ سړی عادت دی چې کله یو کس په ظاهره لوړ مقام ته ورسیږی، خپل ځان لوی ګڼی، که څه هم خپل ځان لوی ګڼل په خپل ذات کې سپکاوی دی. قدرت ، قوت ، عزت ، او عظمت ټول یوازې د خدای لپاره دی. خو که انسان په بشپړه توګه مخلوق شوی وای او د هغه ټول کارونه هغه ته سپارل شوی وای ، او د خپل وجود د ساتلو توان یې درلود ، نو هغه به حق درلود چې سرکش شی ، او د خپل پیل او غایت څخه غفلت وکړی.

که انسان د خپل زیان سره راضی وی یا نه ، سړی مجبور دی چې وږی او تږی وی ، مجبور شی چې ناروغ شی ، او مجبور دی چې مړ شی. یو کس د دې توان نه لری چې د خپل ګټې او زیان خاوند شی. څوک نه د خپل ښه او نه د بدو مالک دی. څوک غواړی چې د یو شی په اړه پوهه ترلاسه کړی خو له ناپوهۍ پرته بل څه نه ترلاسه کوی ، څوک غواړی چې یو څه په یاد ولری خو هغه هېر کړی ، څوک غواړی چې خپل زړه په یوه مهمه موضوع کې مصروف وساتی ، خو اشارې هغه نیسی او هغه دې ته اړ کوی چې د اندېښنو او اندیښنو په بې سرحده سمندر کې ژوره غوټه واخلی. انسان نه پر خپل زړه کنټرول لری او نه هم پر خپل ځان واک لری. دا هغه زړه دی چې تل د هغو شیانو هیله کوی چې د انسان تباهی په پټه په کې ځای پر ځای شوی وی ، او له هغو شیانو څخه نفرت کوی چې ژوند ورسره تړلی دی. یو کس د مختلفو خوړو څخه خوند اخلی، که څه هم دا خواړه د یو کس لپاره وژونکی دی، یو کس له درملو څخه نفرت کوی که څه هم دوی د ناروغۍ او بدن روغتیا ته خلاصون ورکوی. آیا د شپې او ورځو په هره شیبه کې څوک له دې خطر څخه خوندی دی چې د هغه اوریدنه تړې اخیستل کیږی ، یا بینایی تړې اخیستل کیږی ، یا غړی فلج شی ، عقل له منځه لاړ شی ، یا روح له منځه لاړ شی او هر څه له هغه چا څخه چې په نړۍ کې یې خوښیږی ، واخیستل شی؟ انسان رقت انگیز تجسم بی درسی حقیر است! اگر خالق تعالی انسان را رها کند ، باز می ماند و اگر از بین برود ، هلاک می شود. یو د هغه اخیستل شوی غلام په څېر دی چې د چا په کنټرول کې هیڅ شی نه لری او نه د بل چا په اعمالو باندې کنټرول لری. له دې څخه زیات عاجزانه څه شی کېدای شی؟ هغه غرور چېرته دی چې د داسې یو کس لپاره مناسب دی؟ نتیجه انسان مرگ دی. په بل عبارت ، روح به د انسان څخه واخیستل شی. د یو کس د اورېدلو ، لیدلو ، پوهې ، څواک ، حواس ، ادراک ، حرکت او داسې نورو څواک ، ټول قوتونه او وړتیاوې به له منځه یوړل شی. یو به

د یوې تیرې په څېر شی او کټ مټ به هغه څه شی چې پخوا وو [یعني یو بې ژونده موجود چې د نیستی او انقراض په حالت کې دی]. شکل اندامها [در ابتدا] باقی خواهد ماند اما حرکت و حس وجود نخواهد داشت. بیا به په خاورو کې کېښودل شی. بیا به چټل، بدبویه لاشه شی لکه څنګه چې د زیږون څخه مخکې وه د چټل کنګل شوی غوښې په بڼه. بیا به اندامونه خراب شی او د هغوی اجزا به له یو بل څخه جلا شی ، هډوکی به په ذراتو ټوټه ټوټه شی. حشرات به د بدن ټوله غوښه وخوری. دوی به لومړی د سترګو ساکټ ته ننوځی او پای ته ورسوی، بیا به پر مخ حمله وکړی او پاکه یې کړی. د بدن هیڅ داسې غړی نه پاتې کیږی چې د دې حشراتو خیټې ته د ننوتو وروسته چټلی نه شی. د انسان بنه حالت دا دی چې هغه حالت چې پخوا و ، یعنې له ورسا کېدو او تجزیې وروسته بیا خاورو ته واړوی. پس از وجود ، انسان دوباره منقرض می شود ، گویی که هرگز وجود نداشته است.

پس از تبدیل شدن به یک قطعه در زمین ، انسان در این حالت باقی می ماند اما یک انقلاب دیگر در انتظار قیامت در روز قیامت است. د بدن ټولې تیت او پرک ذرې به بیا په بدن کې سره یو ځای شی او یو به له قبر څخه راپورته شی چې د قیامت د وحشت سره مخ شی. د قیامت ورځ روانه ده ، کاینات په هوا کې د پنبې د توپونو په څېر خواره واره ده ، ځمکه ټوله بدله شوې ده ، غرونه په شاوخوا کې الوتنه کوی ، سپوږمۍ ، لمر او ستوری دا رڼا له لاسه ورکړې ده ، شاوخوا تیاره ده ، په هر ځای کې به د سختو فرشتو وزرونه وګوری ، جهنم به تمام ساکنان خود را فرا می خواند ، جنایتکاران [که مرتکب جنایات ، افراط و شرارت های مختلف مرتکب شده اند] به آسمان با اشتیاق تاسف آمیز می نگرند ، سجل اعمال (برای هر انسان یک) باز خواهد شد ، و به مجرمین گفته می شود که ثبت اعمال خود را بخوانند [که هر عمل ، خوب یا بد را ثبت می کند ، که توسط انسان ها در طول وجود زمینی آنها انجام شده است]. آنها می پرسند ، " در این اسناد چه چیزی وجود دارد ؟ " یقال إليهم: "في الحياة الدنيا التي كنت فيها كنت سعادته ومغرور، على كل واحدة من الملائكات مقرر شده اند که تمام قول و اعمال شما را کوچک یا بزرگ ، خوردن و آشوب ، بلند شدن و نشستن ، همه چیز در این اعمال ثبت شده است. شما فراموش کرده اید ، اما خداوند هر حرکت شما و هر موضوع شما را ضبط کرده است . راځئ او حساب ورکوئ او د ځواب ورکولو لپاره چمتو اوسئ ، که نه نو سزا ته چمتو اوسئ". د دې خبرې په اورېدلو سره به زړونه له وېرې لړزېږی ، که څه هم د اعمالو ثبت تر اوسه نه وی خلاص شوی. کله چې هغوی ته وګوری ، وایی ، افسوس ! دا د اعمالو ثبت ، هر څه په کې شامل دی! کوچنی یا لوی ، ټول ګناهونه دلته شمېرل کېږی!"

دا د انسان وروستی پای دی! آیا دا د منلو وړ ده چې په دې حالت کې یو کس تکبر او برتری ولری؟ د وجود په پیل او منځنی دوره کې د انسان حالت معلوم دی. که د آخرت حالت هم معلوم وی ، نو سړی غواړی چې د انسان پر ځای خوګ یا سپی شی ، چې حتی آدرس یې هم ونه اوری او نه به د جزا سره مخ شی. حقیقت دا دی چې که انسان د الله په قضاوت کې د دوزخ مستحق وی ، نو خوګ له خوګ څخه ډېر ښه دی - هغه پخوا خاورې وې او بیا به خاورې شی ، نه به د حساب ورکولو پړاو ته تېر شی او نه به د جزا سره مخ شی. کسی که پایان آن چنین است ، چه حقی دارد که مغرور باشد؟ چگونه می توان مغرور و مغرور بود؟ بله ، اگر خدا کسی را ببخشد ، این یک موضوع جداگانه است [زیرا می توان در آن نقطه خوشحال و مغرور بود]. څوک په خپل ځان کې څه وینی چې یو کس د خپل برتری او برتری په اړه دومره قانع کوی؟ هیچ بنده ای نیست که گناه نکرده باشد و مستحق قصاص الهی شده باشد ، مگر اینکه الله تعالی انسان را از سخاوت وفضل خود بغفر. د هغه له رحمت څخه هیله ده چې هغه به وبخښی. څوک نه پوهیږی چې د هغه اخری پایله به څه وی. بس دی چې سړی د قیامت د حساب ورکونې په اړه په وېره او غم کې وی او د هغې ورځې ذلت او ذلت ته انتظار وکړی. دا د غرور د پوهې پر بنسټ د درملنې تفصیل وو.

د تکبر عملی علاج: د تکبر عملی علاج دا دی چې د خدای په خاطر باید د خدایی مخلوقاتو په وړاندې د عاجزو خلکو اعمال غوره کړی او په هغو کې استقامت وکړی ځکه چې د عاجزۍ په دې صفت باندې کافی رښا اچول شوې ده ، په داسې حال کې چې د صالحانو حالات ذکر شوی دی. یو چا له سلمان رضی الله عنه وپوښتل: ولې نوې جامې نه اغوندی ؟ هغه ځواب ورکړ: "زه [د خدا] غلام یم. هغه ورځ چې زه [د خدای] د آزادۍ اعلان ترلاسه کړم، زه به نوې جامې واغوندم". او اشاره به آزادی آخرت [که انسان به گذراندن امتحانات و امتحانات زندگی به دست می آید و در روز قیامت در پایان حساب الهی موفق اعلام می شود] . تواضع د اعمالو په وسیله بشپړ کېږی. همدا دلیل دی چې مغرورو عربو ته [چې لا هم د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په وخت کې د جهالت له عصر څخه راوتلی وو ، چې هغوی یې د بشپړ روحانی تحول په لور رهنمایی کوله] امر شوی وو چې ایمان ودعا وکړی او ورته وویل شی چې لمونځ اساس د الله تعالی دی). په دعاګانو کې ځینې رازونه او رازونه شته او په دې اساس ، دا سمه ده چې لمونځ د ایمان بنسټ وګڼل شی. د دغو رازونو په منځ کې دا ده چې دعا د عاجزۍ تر ټولو ښه څرګندونه ده. د الله تعالی په حضور کې ودرېدل او لاسونه یې په مخ کې تړل ، رکوع او سجده کول ، دا ټول هغه اعمال دی چې په بشپړه توګه د تواضع څرګندونه کوی [په شرط چې زړه هم په لمانځه کې حاضر وی]. قبل از ظهور حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ، عربان این مزاج را داشتند که آنها دوست نداشتند سر سر خم کنند ، و برای آنها تمام اعمال نماز نماد ذلت و تواضع بود. [بت پرست] عربان عمل سجده [در حالت نماز] را اوج ذلت و تواضع می دانستند. له دې امله لومړی هغوی ته امر وشو چې له ایمان وروسته لمونځ وکړی ، ترڅو دا عمل د هغوی غرور او تکبر مات کړی ، په زړونو کې تواضع پیدا شی.

نتیجه دا ده چې څوک چې د الله تعالی د لارې په اړه پوهه او پوهه ترلاسه کوی باید په ټولو هغو مسایلو او اسبابو باندې چې د تکبر دلالت کوی ، پام وکړی ، بیا باید د هغو په ضد عمل وکړی او په هغو اعمالو کې استقامت وکړی ، ترڅو په تواضع عادت شی.

زړه د ښکلو اخلاقو ، اخلاقو ، خصلتونو او باطنی طبعاتو بې نه ګرځی تر څو چې د علم او عمل په چینو خړوب نه شی. دا ځکه چې د بدن غړی د مرئی عالم (عالم *الظاهر* یا مرئی العالم) سره تړاو لری او زړه د فرشتو (*عالم الملکوت* یا عالم روحانی) پورې اړه لری. د دواړو قلمرو په منځ کې یوه پټه سیمه ده. له دې امله د اندامونو اعمال یقیناً د زړه تر اغېز لاندې دی [ځکه چې زړه د انسان حاکم دی].

د تکبر د درملنې دویمه طریقه: هغه تکبر سره تړاو لری چې په پورته ذکر شویو اوو سببونو پورې تړاو لری. حقیقی کمال عبارت دی له علم او اعمالو او هر شی غیر له دوی له منځه ځی که څه هم ظاهراً د کمال په څېر ښکاری. د علم او عمل څخه پرته ، هر کمال یو خیالی کمال دی. د تکبر د ټولو اوو علتونو د پوهې پر بنسټ او عملی درملنه په لاندې ډول تشریح شوې ده.

د تکبر لومړی علت - نسب: څوک چې د خپل نسب یا شجره نامې له امله مغرور شی ، باید د دوو موضوعاتو په ژوره پوهاوی سره خپل زړه روغ کړی. د دې ډول غرور او تکبر معنی دا ده چې انسان هڅه کوی چې د بل چا له کمال څخه عزت ترلاسه کړی. که څوک چې د نسب له امله مغرور وی ، په شخصی صفتونو کې نیمګړتیاوې لری ، نو څنګه کولای شی چې د خپل نیکونو د کمال او عظمت له امله خپله نیمګړتیا پوره کړی؟ دویم ، باید د خپل اصلی نسب په اړه پوه شی ، په بل عبارت ، باید د خپل پلار او نیکه اصلی پیژندګلوی وپیژنی. د یو کس پلار هم د نطف څاڅکی څخه جوړ شوی دی او د یو کس نیکه (یا نیکه) اوس خاورې دی. د انسان اصل هغه خاوره ده چې د پښو لاندې پښې پښې کیږی.

آيا انسان ، چې له خاورو څخه جوړ شوی وی ، بايد تکبر وکړی؟ که داسې ووايو چې د انسان نسبت کول په خاوره ډېر لرې دی ، نو وايو : بيا بايد هغه شی ته چې تاسو ته منسوب شوی دی ، هغه د سپرم څاڅکی په نږدې توګه وګورئ . په دې برخه کې بايد سړی خپل ځان ټيټ وګڼی. په دې اړه فکر وکړئ! نه پلار اصالت لری او نه نيکه ! اشرافيت در فرزندان آنها [که در حال حاضر در اطراف است] از کجا آمده اند؟ د يو منشا خاوره ده او بل له سپرم څخه راغلی دی. که دا د يو کس اصلی نسب وی ، نو ډېر بد دی - يو (خاور) د پښو لاندې پښې وهی او بل (سپرم) که بدن ته ورسيږی ، بايد مينځل شی. څوک چې د نسب له دې حقيقت څخه خبر وی ، هېڅکله به مغرور نه شی. څه شی به له دې حقيقت څخه ټيټ وی چې انسان له خاورو او وينو څخه جوړ شوی دی؟

د تکبر دويم علت - ښکلا: د تکبر دويم علت ښکلا ده. د دې علاج دا دی چې د يو کس باطنی وجود ته ځيرکتيا وګوری او خپل بيرونی وجود ته داسې ونه ګوری لکه څنګه چې ځناور ګوری. څوک چې باطنی وجود ته ګوری ، د خپل عيبونو ، د ملامت وړ صفتونو او نيمګړتياوو څخه خبر دی چې د هغه په ښکلا باندې عيب اچوی. علاوه بر اين، اعضای بدن انسان مملو از کثافت هستند. دا د انسان د وجود د منځنی برخې حالت دی [چې دا دنيوی ژوند وروسته له زيږون دی]. د يو کس پيل مخکې له مخکې تشريح شوی لکه څنګه چې د سپرم او د مياشتنی عادت د وينې په ترکيب سره پيل شوی دی. [دا هم ښيی چې انسان په اصل کې ډېر متواضع دی]. خو هغه څوک چې دې حقيقت ته پام کوی چې له کثافت څخه زيږېدلی دی ، له ناپاکی سره ژوند کوی او له مرګه وروسته به کثافت شی ، نه شی کولای چې په خپل جمال فخر وکړی. د انسان د ښکلا تمثيل د نباتاتو دی چې د کثافاتو په يوه انبار کې وده کوی چې ظاهراً خوشاله ښکاری که څه هم منشا يې کثافت دی. يا د انسان د ښکلا مثال د بيابان د ګلانو او نباتاتو څخه دی چې ښايسته ښکاری خو کله چې باد پرې ووزی نو ټوټې شی. حتی که د انسان ښکلا پايداره او ابدی وی او له هر ډول عيبو څخه خالی وی ، خو په هغه چا چې ښايسته نه وی ، مغروره او تکبر نه لری ، ځکه لکه څنګه چې ښکلا شخصی نه ده [لکه څنګه چې چا په خپله نه دی خلقی] ، د بل چا ښکلا هم شخصی نه ده. ښکلا دوامداره يا اوږد مهاله نه ده. تل دا انديښنه موجوده وی چې کېدای شی د ځوانکو ، ټپونو او يا نورو ناروغيو له امله له منځه لاړ شی. هره ورځ او شپه موږ له داسې حالاتو سره مخامخ کيږو چې خلک خپل ښکلا له لاسه ورکړی وی [نو غرور او غرور پر څه لنډ مهاله او ګذرا لکه ښکلا ، په بشپړه توګه احمقانه او نفرت دی].

دريم علت تکبر – قدرت او قوت: قدرت او قوت د تکبر بل علت دی. د دې علاج د هغو ناروغيو او ناروغيو په اړه غور کول دی چې پر انسانانو تحميل شوی دی. که څوک د انسان د بې وسی يوه نمونه وګوری ، نو دا په هغه وخت کې ليدل کيږی چې د بدن يو کوچنی غړی د درد له امله اغيزمن کيږی چې يو کس د ټولو ناتوانو او د ټولو نااميده خلکو څخه ډېر ناتوان کوی. د انسان د بې وسۍ حالت داسې دی چې که مچ هم يو شی وړی ، بيا يې نه شی ترلاسه کولای. که کوم لږ حشره ، غوماشی يا ميږی د چا غوږ يا پوزې ته ننوځی ، بې له مرګه به يې ووژنی. که چيرې اغزی په پښه يا د بدن په کومه بله برخه کې ننبتی ، سړی د تګ توان نه لری. د يوې ورځې لپاره تبه دومره د قوت د لاسه ورکولو سبب ګرځی چې د کلونو تغذيه يې جبران نه شی. هغه څوک چې حتی نه شی کولای اغزی وزغمی ، له غوماشی سره جګړه وکړی ، يا د مچ په وړاندې له ځان څخه دفاع وکړی ، بايد حتی مغرور وی او په خپل قوت او قوت فخر وکړی؟ که هر څومره هم انسان غښتلی وی ، سړی له خره ، غوا ، فيل او اوښ څخه زورور نه شی. آيا می توان به يک خصوصيت که در آن حيوانات برتر هستند ، افتخار کرد ؟

څلورم او پنځم علت د تکبر - د شتمنی کثرت او د ملاتړو ، معاونو ، پيروانو او ستايونکو ډېروالی : د تکبر يو علت د شتمنی کثرت دی. يو بل علت د دوستانو، مرستندويانو، پيروانو او ستايونکو فراوانی ده. په دې کې د پاچاهانو (حکومتی

مقامات) له خوا د رتبو له امله غرور هم شامل دی. دا تکبر په حسن او قوت تکبر نه دی ځکه چې ښایست او قوت د انسان د ذاتي صفتونو یوه برخه ده په داسې حال کې چې شتمني او ګڼ شمېر دوستان ترې مستثنی دي. دا ډول تکبر ډېر بد دی لکه څوک چې په خپل آس یا کور باندې تکبر وکړي. اوس که آس مړ شي او یا کور وران شي ، دا تکبر به پای ته ورسیږي او سړی به خوار شي [ځکه چې څوک له ذاتي ځانګړنو څخه محروم دی ، له دې امله هغه زودګذر دی]. څوک چې د پاچاهانو څخه د مقام یا عزت تر تر لاسه کولو وروسته تکبر څرګندوي ، د ذاتي صفتونو څخه محروم دی او په داسې زړه تکیه کوي چې د لوښي څخه ډېر مضطرب وي. د پاچاهانو زړونه ډېر ژر بدلیږي. کله چې دوی له چا څخه مایوسه کیږي، دوی له هیڅ شي څخه لاس نه اخلي ترڅو هغه یو وحشتناک حالت ته ورسوي. څوک چې په هغه څه مغرور وي چې د هغه د ذاتي فطرت برخه نه وي ، خالص نادان دی. د مثال په توګه، شتمني هغه خاصیت دی چې ذاتي نه وي او یو توپیر دی چې د غل لخوا په یوه لحظه کې غلا کیدی شي او یو شتمن سړی ذلیل او محتاج کړي. هغه صفتونه چې په ذاتي توګه نه وي ، دایمي نه دي ، بلکې په آخرت کې د سختیو او عذابونو سرچینه ګرځي. په دې ځانګړتیاوو ویاړ ناپوهي ده. برسېره پردې، دا د خدای په لاس کې دي چې دا ځانګړتیاوې یې ورکړې دي نه د انسانانو په لاس. که وغواړي ، هغه به ستاسو لپاره وساتي او که وغواړي ، نو هغه به یې ونیسي. تاسو یوازې یو اخیستل شوی غلام یاست ځکه چې په هیڅ شي واک نه لرئ. یو کس چې له دې حقایقو سره آشنا وي ، مغرور نه شي کولای. آیا څوک په دې حالت کې [چې هر څه یې د خدای په لاس کې دي] کولای شي چې په خپل توانایی ، شتمني ، قدرت او کمال باندې فخر وکړي او یا خپل ځان ذلیل وګڼي؟ دا د هر هوښیار انسان حالت دی چې نافذ بصیرت لري. داسې څوک پوهېږي چې نه د خپل ځان مالک دی ، نه د خپل بدن ، نه د بدن ، نه د شتمنۍ مالک. سره له دې ، انسان د زیانونو ، شهوتونو ، رنځونو او ناروغیو سره مخامخ دی چې هر وخت د انسان د تباهۍ ګواښ کوي. دا د غرور د علتونو د درملنې طریقه ده چې د انسان په فطرت کې ذاتي نه دي.

شپږم علت د تکبر – علم: په علم باندې تکبر وژونکې ناروغي ده. کله ناکله یې درملنه ډېره ګرانه وي او له دې ناروغۍ څخه رغیدل سخت کار او مبارزې ته اړتیا لري. دلیل یې دا دی چې لکه څنګه چې د علم عزت د خدای په نزد لوی دی ، همداسې په بندګانو کې هم لوی دی. د علم په پرتله شتمني او ښکلا لږ درجې لري بلکې د علم او اعمالو رڼا هغوی ته عزت او تکریم ورکوي. عمر رضی الله عنه فرمائي: "خطای عالم ، مردم را گمراه می کند". قانون الهی دارای بسیاری از فضیلت های علم در آن ذکر شده است ، که تصور کردن این مشکل است که یک عالم به خود فکر نمی کند و مقام خود را بالاتر از جاهلان نمی داند.

په علم باندې د تکبر علاج دا دی چې عالم باید په دوو څیزونو غور او فکر وکړي. یو دا چې د خدای ثبوتونه په یو عالم (یا علمی الهیاتپوه) باندې ډېر ښپړ او محکم دی. علاوه بر این ، آنچه از جاهل تحمل می شود ، حتی یک دهم آن را از عالم نمی توان تحمل کرد ، زیرا کسی که بعد از علم و عرفان از خدا نافرمانی می کند ، مرتکب بدترین گناه عدم پرداخت نعمت های علم الهی می شود. الله تعالی په قرآن کې فرمائي:

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا

"وقم بهذه القوم بحال شخص را كه ما به آياتنا (آيات الهى ، علم وحكمة منبثقة عن عرفان الله) ، فهذا الشخص خرج منها [بسبب عدم قدرداني نعمات الهى على نفسه ، وبدلا من ذلك ، ركض بعد النزول ، التوالي للمنافع الدنيا العارضة وقصيرة الأجل] . (قرآن، 7 سوره، آیه 175)

په راتلونکي آیت کې خدای د همدغه شخص په هکله داسي ویلی دی:

فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ

"لدې امله ، د دې کس حالت د هغه سپی په څېر شو چې که تاسو يې ووهئ نو هوا اخلی او که تاسو يې يوازې پرېږدئ نو بیا هم ساه اخلی." (قرآن، 7 سوره، آیه 176)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه قال إن بلعام بعورا (قدیس الروحانی العالي من بني إسرائیل في زمان حضرت موسی صلی الله علیه وسلم) حصل علی عرفان الله ، لکنه لم یقدر و] في نهایة المطاف فضل شهوات دنیوی علی ذلك ، او خدای هغه داسي سپی ته ورته کړ چې په هر حالت کې د هوا لپاره ساه اخلی. بلعام هم د سپی په څېر چلند کاوه ، ځکه که هر څومره د حکمت خزانې هغه ته [د سخاوت او سخاوت الهی] ورکړل شوې وی یا نه وی ورکړل شوی ، هغه به په هیڅ حال کې له شهوت څخه لاس نه اخلی. همدغه خطر د عالم لپاره لوی خطر دی چې یو عالم به ډیر مساءلونه وحسابونه وحسابه شی [ځکه چې هغه په عامه خلکو باندې پاینت لری، ځکه چې هغه څوک چې د انبیاء وارثان دی وروسته له پای عصر نبیوی، ومسوولیت لری چې الناس ته د حق او په لاره کې د سعادت ابدی او بریالیتوب نه ختمیدونکی لارښوونه وکړی]. کدام عالم نیست که مردم را به نیکی ترغیب کرده است و خود را از آن محروم می ماند ؟ هغه عالم چې خپل مقام د جاهل په پرتله لوړ ګڼی ، باید فکر وکړی ، که څه هم د یو کس مقام د جاهل څخه لوړ دی ، خو د داسي یو عالم په پرتله ، یو عالم په ډیر خطرناک حالت کې قرار لری [ځکه چې تمه لری چې د توده په لوړه اخلاقی برخه کې وی او د توده خلکو لپاره لوړ مثال وړاندې کړی]. [تحقق من] دا خطر په خپله د غرور په وړاندې یو خنډ دی.

که څوک د راتلونکو خطرونو په اړه فکر وکړی ، په هغه کې به ذره ذره تکبر نه پاتې شی او نه به د مخلوقاتو څخه د یو لوی انسان په اړه فکر وکړی. د هغه مثال د یو غلام دی چې د خپل بادار له خوا د یو څو کارونو د ترسره کولو امر شوی دی. [دا تمثیل ډېر مناسب دی ځکه چې ټول انسانان د خدای بندان دی او خدای د هغوی اعلی څښتن دی]. هغه دا کارونه پیل کړل خو ځینې یې پرېښودل. ځینې دغه کارونه ترسره شوی خو په نیمګړتیاوو سره ترسره شوی او ځینې بشپړې شوې خو هغه شک درلود چې آیا هغه کولای شی دا کارونه د خپل بادار د غوښتنې سره سم ترسره کړی او که نه. په دې ترڅ کې ، یو مخبر هغه ته خبر ورکړ ، "ستا بادار دربلنه کړې ده او هغه به تا له شتمنیو څخه محروم کړی او تا به سپکاوی. هغه به تاسو د هغه د دروازې څخه بهر په سخته لمر کې په ګرمۍ کې ودرېږئ. کله چې تاسو ډیر وارخطا او بې وسه شئ ، هغه به ستاسو حساب ورکړی. هغه کارونه چې په سمه توګه مو نه دی ترسره کړی او یا مو په بشپړه توګه نه وی ترسره کړی ، هغه به درڅخه په اړه پوښتنې وکړی او ستاسو د سزا په اړه به خپله پرېکړه اعلانوی. بیا به ته په یوه تیاره زندان کې بندی شې چې تل به هلته ژوند کوې او ذره هم آرام به ونه مومې". هغه غلام هم پوهیږی چې د هغه بادار له ډیرو غلامانو سره ورته چلند کړی دی، که څه هم ځینې یې ښنل شوی دی. خو هغه نه پوهیږی چې هغه د غلامانو د کومې ډلې پورې اړه لری - هغه څوک چې په سخته سزا کې ښکیل دی یا هغه څوک چې د بخښنې اعلان شوی دی. په دې حقیقت غور کول به ټیټ نفس د عاجزۍ په حالت کې وساتی. غرور به ټوټې ټوټې شی. یو کس به د خپل نظر په نظر کې بې اهمیته شی. غم او خوف به د انسان په زړه او ذهن حاکم شی او سړی به نه شی کولای چې په مخلوقات کې په کوم عاجز او بې اهمیته شخص تکبر وکړی، بلکې سړی به د هر چا سره په عاجزۍ سره په دې امید چې هغه شخص به د الهی عذاب په وخت کې شفاعت کوونکی وی. د العلماء پر مخ د ژورو مباحثو دروازې خلاصې دی ، که څوک وګوری چې څومره سرغړونه د الاحکام الهی ده چې په ارتکاب ګناهونه یې کړی دی - نه یوازې هغه له خارجی اعضا څخه د ګناهونو د ارتکاب وسیله ده ، بلکې د هغه باطنی د ګناهونو مرکز ګرځیدلی دی ، بلکې د هغه باطنی

د ګناهونو مرکز دی ، د ریاض ، حسد ، غرور *او* نفاق). ظاهراً، پای نهایی [د داسې یو عالم یا الهیاتپوه مکتبی] ښه نه ښکاری. اګر یک عالم در این راستا فکر کند ، انسان را از غلامی تکبر آزاد خواهد کرد.

دویم شی چې یو عالم باید په اړه فکر وکړی هغه دا دی چې تکبر (عظمت او عظمت) یوازې د خدای وړ دی. که څوک مغرور وی ، نو د خدای د ناخوښی مستحق به وی او د خدای ګوښه شوی غلام به بلل کیږی. خدای له یوه څخه عاجزی غواړی. دا د الهی مقولو څخه یو دی ، "ستا ارزښت زما سره شته تر څو چې ته په خپل زړه کې د خپل ځان ارزښت نه لری. اګر شما ارزش خود را در نظر بګیرید ، پس شما در نزدیکی من هیچ ارزشی ندارید ". له دې څخه ښکاره ده چې عالم باید یوازې هغه اعمال (اعمال) له ځانه واخلی چې الله یې خوښ وی [او باید له هر هغه څه چې الله یې خوښ نه دی ، بس کړی ، ځکه چې د الله عالم او د راه الله څخه توقع کیږی چې د عامو خلکو په پرتله لوړ اخلاقی او اخلاقی معیارونه ولری]. توقع می رود که تأمل در این واقعیت استکبار را از بین ببرد ، هرچند که یک عالم این یقین دارد که کسی ګناه مرتکب نشده است یا تصور کرده است که هیچ ګناهی مرتکب نخواهد شد ، که این امر تاریکی استکبار را نیز از دل خود پاک می کند. دا ډول مشورې ، بصیرت او تفکر د پیغمبرانو څخه د غرور په لرې کولو کې مرسته وکړه. هغوی دا یقین درلود چې هغه څوک چې د الهی جلال ، عظمت او عظمت په دې صفت کې د خدای سره سیالی کوی ، د خدای له خوا تیټ کیږی. دا د خدای حکم دی چې خپل تیټ ځان تیټ او بې ارزښته وګڼئ ، ترڅو د خدای په نږدې کې ستاسو مقام لوړ شی.

اووم علت استکبار – التقوا والخدا: استکبار في الهی الاطعة وعبادة فتنة عظیمة ، وطریقة علاج آن این است که بر نفس واجب شود که نسبت به همه مخلوقات تواضع داشته باشد ، و بدان علم که نباید بر شخص عالم تکبر کند ، مهم نیست که این شخص چقدر بر علم خود عمل می کند. قرآن کریم فرمایی :

قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ

"ووایه (اې محمد)! آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند (جاهلان) می توانند برابر باشند؟ (قرآن، سورة 39، آیه 9)

له دې آیت پرته ډېر نور آیات او نبوی هم شته چې د علم په فضیلت شاهدی ورکوی. فإذا قال عابد إن هذه الآیات نازل شده است عن عالم یعمل علی علم شخص [اخلاص وعاری از هر عیوب و عیوب و نفاق] ، نه عن عالم مرتکب ګناه. ځواب دا دی چې تاسو په دې آیت غور نه دی کړی:

إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ

"یقیناً ، نیک اعمال اعمال بد را محو می کند [همانطور که راه الهی برای از بین بردن خطاها ، بدی ها ، خطاها و ګناهان این است که آنها را با تغییر زندګی خود محو کنید. دا په خدای باندې ایمان لرلو او د دې عقیدې په پایلو باندې عمل کولو سره د ښېګڼې ، صالح ، شریفې ، صادقانه ، ګټورې او ګټورې هڅې چې په هر ممکن کچه د نورو سره مرسته کوی ، ترسره کیږی. (قرآن، باب 11، آیه 114)

لکه څنګه چې کېدای شی عالم د خپل علم په حساب ځواب ووایی ، همداسې کېدای شی چې علم د عالم لپاره د خلاصون او د ګناهونو کفاره شی. څرنګه چې لمونځ کوونکی نه پوهیږی چې له عالم سره به څه سلوک کیږی ، آیا حساب به وی او یا به خلاصون وومومی ، نو ځکه د عبادت کوونکی لپاره صحیح نه ده چې عالم ته سپکاوی وکړی. بلکې باید د یو عالم په وړاندې عاجز پاتې شی. در اینجا می توان گفت که به این ترتیب ، به صاحبان علم (عالم دینی یا متکلم مدرسی) فرصت داده می شود که از عبادت کنندگان برتر بمانند و تکبر کنند ، زیرا علم برتر از عبادت است. لکه څنګه چې لمونځ کوونکی باید په علماوو تکبر ونه کړی ، همداسې علماء هم باید له تکبر څخه پرهیز وکړی او دواړه باید د نفس په اړه ویره ولری. انسانان [الهی] د خپل ځان د نقیبانو په توګه مقرر شوی دی او د هغه د صحیح روزنې مسؤلیت په غاړه لری. نو دا مناسبه ده چې هر انسان د خپل نفس ټیټ ځان څخه ویره ولری او د بل په اړه په چارو کې باید مثبت او امید حاکم وی. ځینې وختونه داسې پیښیږی چې سړی یوازې د بدن په ظاهری غړو عبادت کوی ، خو په زړه کې ځینې پټ ګناهونه پیدا کیږی چې له امله یې انسان د الهی سزا مستحق کیږی. [کله ناکله] انسان ظاهراً په بدو کارونو کې ښکیل دی خو په زړه کې د خدای د مینې ، اخلاص ، د خدای ویره او احترام څراغونه دی. خدای د انسان د زړه حالت د ګناهونو په کفاره بدلوی. نتایج به د قیامت په ورځ راشی کله چې ډیر ښکاره بد خلک به د ډیرو عبادت کوونکو څخه ډیر ښه وی. دا ممکن دی او په دې مسایلو کې باید د لرې امکاناتو په اړه د نږدې امکاناتو په توګه فکر وکړو او دا حالت هغه وخت وده کوی کله چې تاسو د خپل ټیټ ځان په اړه وېرېږئ.

هوش ایجاب کوی چې تاسو دې ته پام ونه کړئ چې د نورو لپاره څه ممکن دی ، خو تاسو باید په هغو مسایلو غور وکړئ چې د اندېښنې لامل دی. دا ځکه چې هر انسان د خپلو ګناهونو سزا سره مخ کیږی، برسېره پردې، د بل چا د الهی سزا له امله د الهی عذاب کې هیڅ کموالی نه لیدل کیږی. که تاسو دا میتود غوره کړئ ، تاسو به هیڅکله خپل ځان تر بل چا لوړ یا غوره نه ګڼئ. دوه ډوله خلک دی ، ځینې له تاسو څخه ښه دی او ځینې یې له تاسو څخه بدتر. تاسو باید د دې دواړو ډلو په وړاندې عاجزی ولرئ. که څوک له تاسو څخه ښه وی [په باطنی خصلتونو ، شخصی صفتونو ، نیکی ، صداقت او معنویت] ، نو تاسو باید خوشحاله اوسئ چې له داسې کس سره ملاقات وکړئ او دا هیله ولرئ چې خدای تاسو داسې کړی. اگر کسی بدتر است ، باید فکر کنید که شاید این شخص نجات را بدست آورد ، در حالی که شما نمی توانید - شاید چنین کسی در باطن خود یک کار خوب انجام دهد که ممکن است برای کسی خوب باشد ، یا ممکن است یک عادت خوب داشته باشد که به سبب آن خداوند رحمت کند و توبه را قبول کند و با اعمال زیبا به او یک پایان خوب عطا کند. ممکن است اعمال صالحم فقط ظاهری [بدون فضیلت باطنی به سبب عدم اخلاص در نزد الله] که برای من خوب نیست ، بلکه خطر ضرر در کمین این عبادات [مثل تظاهر یا کسب منافع دنیوی یا دینداری ظاهری و تظاهر] که ممکن است هر ثواب را باطل کند (جزاء الهی در مورد مغفرت الهی ، پذیرش و نزدیکی) از آن عبادت. تنها پس از برخورد با گروه های مختلف مردم به این شکل ، عقل کامل می شود ، و شخص مستحق نقش رهبری [اخلاقی] می شود [با برتری در نیکی]. سره له دې ، هغه څوک چې د زیان په امکان پوه وی ، لکه څنګه چې د تقدیر لیکوال (خدا) ممکن بدبختی په خپل تقدیر کې لیکلی وی ، باید هیڅکله تکبر ونه کړی - غوره ده چې وېره په داسې یو کس غلبه وکړی او په نتیجه کې هر څوک له یو څخه غوره وګڼی.

محکومیت خود غرور و زیانهای آن

شر غرور [یا نفس نیکی] در کتاب خدا و در روایات نبوتی ثابت شده است ، همانطور که خداوند می فرماید:

وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

"او دوی په همدې فکر کې پاتې شول چې دوی ښه کارونه کوي [او هیڅ غلط کار نه شي کیدلی]." (قرآن، 18 سوره، آیه 104)

په دې آیه کې ویل شوي دي چې انسان د خپل عمل په اړه ښه فکر او صداقت لري - په وخت کې چې په غلطۍ کې وي او کله چې په غلطۍ کې نه وي. په یوه پیغمبري روایت کې ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ شُحٌّ مُطَاعٌ وَهَوًى مُتَّبَعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ

"درې شیان ویجاړونکي دي - بخل چې یو کس یې پیرو وي ، د تیتې نفس خخه چې یو یې پیرو دی ، او هغه څوک چې خپل ځان لوی ګڼي [د ځان په غرور کې]".

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وایی : هلاك په دوه څیزونو کې ده : اليأس او النفس . او این دو چیز را با هم ترکیب کرد زیرا سعده بدون تلاش و جستجو و تلاش به دست نمی آید. مایوسه انسان نه هڅه کوي او نه هم مبارزه کوي. یو صادق انسان دا عقیده لري چې خپل مطلوب هدف ته رسېدلی دی او حتی د دې عقیدې له امله هڅه هم نه کوي. یو شی چې له وړاندې موجود دی [یا باور کیږي چې موجود وي] نه لټول کیږي او ناممکنه هم نه لټوي. یو صادق انسان فکر کوي چې یو کس تلپاتې خوشالي او بې پایه بریالیتوب ترلاسه کړی دی او مایوسه کس فکر کوي چې د هغې لټون ناممکنه ده. الهی متل دا دی:

فَلَا تُزَكُّوا أَنفُسَكُمْ

"پاکی ، قدوسیت و تقوا را به خود نسبت ندهید." (قرآن ، باب ۵۳ ، آیه ۳۲)

چا له عایشه (رضی الله عنه) پوښتنه وکړه : کله بد کیږي ؟ هغې ځواب ورکړ، "کله چې څوک فکر کوي چې زه ښه یم". باید په پام کې ونیول شي چې د ځان ریښتینولي زیانونه بې شمېره دي. د نورو شیانو ترڅنګ، دا غرور تولیدوي او د غرور څخه ډیری زیانونه رامنځته کیږي. دا زیانونه د خلکو سره دي. د خدای په اړه په مسایلو کې د ځان صداقت نسبتاً زیات زیانونه شتون لري. د مثال په توګه ، که څوک په خپل صداقت کې ښکیل وي ، هغه ګناهونه هېر کوي او ورته پام نه کوي. انسان بعضی گناهان را کاملا فراموش می کند و اگر بعضی از آنها به یاد بیایند ، هیچ کاری برای محو آنها نمی کند و فکر می کند : " من فقط اعمال صالح. زما ګناهونه ګناهونه نه دي. اگر وجود داشته باشد ، آنها آنقدر بی اهمیت هستند که نیاز به اصلاح یا کفاره ندارند ". بلکې سړی فکر کوي چې د خدای له خوا د یو چا لوی او کوچني ګناهونه بخښلي دي. انسان به عبادات و اعمال صالح احترام می گذارد ، تکبر و تکبر می کند ، بلکه آنها را مانند کسی که به خدا احسان می کند و فراموش می کند که به فضل و احسان خدا قادر به انجام کارهای صالح. کله چې انسان د خپلو اعمالو په اړه خپل صداقت څرګند کړي ، نو د هغه له زیانونو څخه سترګې پټوي ، چې دا د هغه د ټولو هڅو د ضایع کېدو نښه ده. اگر اعمال ظاهری پاک و عاری از هر گونه آلودگی [از شر] نباشد ، فایده آنها بسیار کم است. یوازې هغه څوک چې وېره لري ، د ځان پر صداقت د زیانونو په اړه معلومات پیدا کوي. شخص مبتلا به نفس ، مغرور به نفس نفس ، مغرور به الله ، وفکر می کند که انسان در امان و در امان است از عذاب الله ، همانطور که در حضور الله مقام دارد ، دارای

عظمت است ، بلکه این نعمت و حق را بر خدا دارد که خداوند نسبت به اعمال خود در نظر دارد و اجر می دهد . په خدای باندې د انسان په اصطلاح نعمتونه ، په حقیقت کې د خدای نعمتونه او عطاوې دی. خود صداقت انسان دې ته اړ کوی چې ستاینه وکړی او خپل ځان ته درونی پاکوالی منسوب کړی.

کله چې څوک په خپل عقاید ، اعمالو او عقلونو کې ربښتینی او ځان لوړ کړی ، نه له بل څخه ګټه اخلی او نه له چا سره مشوره کوی ، بلکې په خپل نظر ټینګار کوی او د خپل ځان څخه پوښتنه کول توهین ګڼی. ځینې وختونه ، یو کس په ذهن کې د غلطو خیالاتو په اړه د ځان صداقت په درلودلو سره د خوښی احساس کوی ، یوازې په دې خاطر چې دا د هغه په زړه کې واقع شوی دی نه د بل چا په زړه کې ، بیا د خپل صحیح یا غلط نظریاتو باندې ټینګار کوی ، نه د کوم نصیحت کوونکی نصیحت ته غوږ نیسی او نه د وعظ کوونکی وعظ ومنی. په عوض کې، یو کس نورو ته داسې ګوری لکه چې هغوی ناپوه دی او په خپلو غلطیو ټینګار کوی. که په دنیوی مسایلو کې غلط نظر څرګند شوی وی ، نو سړی له خپل هدف څخه محروم کیږی او که په عقیدې پورې تړلې خبره وشی ، تل زیان رسیږی. اگر کسی به آراء خود اعتماد نکرده بود و از نور قرآن نور حاصل کرده بود ، و از علمای دینی استیداد می خواست ، و در مطالعه علم و جمع حکمت استقامت می کرد ، و به جستجوی جواب سوالات مربوط به مسائل حقوقی (*مسایل* یا الهیات المکتبی) از اهل علم و حکمت ادامه می داد ، بیا به یقیناً حقیقت ته رسیدلی وی. د نفس په حقه کې تر ټولو لوی ضرر دا دی چې انسان د کامیابی په حدس کې غرق شی ، او له دې امله په کوششونو او کوششونو کې تنبل شی ، او فکر کوی چې انسان د هر عمل محتاج نه دی ، حتی که له اعمالو غافل نه وی ، او یقینی هلاکت د هغه تقدیر دی. ما از الله تعالی برای اطاعت از حسن الهی (حسن *التوفیق*) می خواهیم.

علل خود صداقت و درمان آنها

باید پوه شی چې د تکبر علتونه هم د نفس د صداقت لاملونه دی. د غرور لاملونه مخکې تشریح شوی دی. ځینې وختونه ، ځان صداقت د هغو عواملو له امله رامنځته کیږی چې د غرور سبب نه ګرځی ، لکه د غلطو نظریاتو په اړه چې د ناپوهی له امله انسان ته ښه ښکاری. د ځان ربښتینوالی او د ځان ستاینې اته علتونه شتون لری:

لومړی علت: د جسمانی صفاتو او ځانګړتیاوو لکه د بدن ښکلا ، ظاهری بڼه ، روغتیا ، قوت ، د اعضا توازن ، د څېرې ښکلا ، د غږ ښکلا او داسې نور په اړه د ځان ستاینه او ځان ستاینه کول دی او په نتیجه کې انسان دا هېر کوی چې جسمانی ښکلا د خدای نعمت دی چې زوال او فنا کیږی. د هغه علاج هماغه دی چې د تکبر په باب کې مو لیکلی دی چې څوک چې په خپل حسن تکبر کوی باید د خپل پیل او پای کثافت تصور کړی او فکر وکړی چې څومره ښایسته او ښایسته په ځمکه کې ویده شوی دی او د ګل غوندې څېرې یې په قبرونو کې د کثافت انبار شوی دی.

علت دوم: این است که انسان بر قدرت و قدرت خود تحسین و تحسین داشته باشد که این اشتیاق را پیدا می کند که در جنگ حمله کند ، خود را در تباهی قرار دهد ، اولین کسی باشد که دشمن را بکشد . د هغه د درملنې یادونه تر دې

وړاندې وشوه چې بايد په پام کې ونيول شی چې د تبې يوه ورځ کولای شی د عظمت ټول فکرونه په يوه کې له منځه يوسی او د هغه ټول قوت چې انسان په غرور سره ګرځی ، له منځه يوسی. که څوک د خپل قدرت او قوت په اړه د نفس تحسين او تحسين ولری ، نو ممکن چې الله تعالی پر يو فرد [يا د ټولو خلکو يا ملت] مصيبت تحميل کړی او دا قوت او قوت [چې د هغوی تکبر ته دامن وهی] سلب کړی.

دريم سبب: دا چې انسان د خپل عقل ، عقل ، بصيرت او دورانديشی په اړه ربښتينی او ځان ستاينه وکړی او داسې فکر وکړی چې د دنيوی او دينی مسايلو تر شا په ظرافت او باطنی حکمت اشنا دی. داسې يو کس د خپل نظر خاوند دی او له هيچا سره مشوره نه کوی ، بلکې ټول خلک مطلق نادان ګڼی چې له هغه سره موافق نه دی. داسې انسان له پوهانو او بصيرت لرونکو کسانو سره لږ اړيکه لری ، بلکې داسې کس حتی د خلکو خبرو ته غوږ نه نيسی چې ثابته کړی چې زه په خپل نظر او عقل کې بشپړ يم او د چا لارښوونې ته اړتيا نه لرم ، بلکې ټول عالم له ما څخه ټيټ او ټيټ دی او زما په پرتله ټيټ او خوار دی". د دې [تکبر ، نفس حقارت ، او ځان ستاينه] علاج دا دی چې د خدای شکر وکړو چې هغه يو عقل او عقل عطا کړ. سړی بايد دا هم فکر وکړی چې که څوک په روانی ناروغی اخته شی ، آيا کولای شی ادعا وکړی چې يو هوښيار او باشعور انسان دی؟ ممکن است که يک نفر به يک بيماری مبتلا شود که باعث می شود انسان از تمام آگاهی و آگاهی غافل شود ، و در جاده ها پرسه بزند ، و کودکان به اعمال خود نگاه کنند و فکر کنند که آنها سرگرم کننده است و به آنها می خندند. دا ممکنه ده چې د عقل په اړه د ځان ستاينې او تکبر او د عقل ورکوونکی (خدا) شکر نه کولو سره ، د انسان عقل ترې اخيستل کيږی. يو مؤمن بايد د خپل علم او عقل په اړه لږ فکر وکړی ، که څه هم هغه ادراک ، هوښيار او تعليم يافته وی ، او د معلوماتو پراخه دايره لری. دا هم يو حقيقت دی چې انسان د پوهې او معلوماتو د پراخوالی سره سره ناپوه پاتې کيږی او نور معلومات هغه څه دی چې نور يې پوهيږی. کله چې د نورو انسانانو په پرتله د يو کس د پوهې حالت داسې وی ، نو د هغه د علم حالت به د خدای په پرتله چې علم يې د بې شمېره سمندرونو څخه پراخ دی ، څه وی. د عقل کمزورې ګڼل [او د يو کس علم ډېر کم] ، همدغه حکمت دی. وګوره

پر هغو احمقانو چې بل څوک تر دوی هوښيار نه ګڼی ، سره له دې چې نور د هغوی په حماقت خاندی. د احمقانو لست د ځان د صداقت او ځان ستاينې په تمرين کولو سره مه زياتوئ. څوک چې د عقل په کمزورۍ نه پوهيږی او د خپل عقل له کمزورۍ څخه يې هوښيار ګڼی. ښه به دا وی چې خپل عقل عينی ارزيابی کړو ، د بل چا په نظر باور ونه کړئ ، په تېره بيا د خپلو دوستانو په اړه چې ګلابی انځور ترسيم کوی او د خپلو درواغجنو ستاينو له لارې د ځان حقانيت او ځان ستاينې کې زياتوالی راځی.

څلورم سبب: دا چې د هاشمی په څېر د خپل نسب پر نسب باندې ځان ته تحقير او تحسين ولری. بسياری از آنها اين فکر خود فريبی را در خود دارند که عظمت نسب آنها ضامن نجات آنها است ، و آنها به خاطر اجداد خود [که نمونه های تقوی و فضيلت اخلاقی بودند] بخشيده می شوند . ځينې خلک د نجيب نسل په اند چې ټول خلک د هغوی خدمتګاران او غلامان دی. د دې علاج دا دی چې فکر وکړم، "ما د خپلو نيکونو مخالفت وکړ [د هغوی د مثال په خلاف (د چلند نمونه)] او د حماقت له امله فکر وکړ چې زه د هغوی سره برابر شوم، که څه هم، دا زما غلطی ده. زه کولی شم د هغوی په څېر شم ، خو زه يې نه تعقيب کوم ". آيا دوی د ځان ربښتينولی تمرين کاوه؟ چېرته يې ځان ربښتينولی درلوده؟ په عوض، دوی د بشپړ عاجزۍ تجسم وو. د خدای وېره د هغوی په رګونو او د هغوی د وجود په تار کې ځای پر ځای شوې وه. هغوی په ټيټ پوړو ځيزونو کې تر ټولو ټيټ شيان تر ځان لوړ ګڼل. نفس نفس آنها در نظر خود پست و حقير بود ، با وجود اينکه آنها در مراتب بالاتر بودند ، نه به دليل نسب خود بلکه به دليل علم ، اطاعت الهی ، تواضع ، و ساير صفات زيبا مانند آنها. د دې لپاره چې څوک د هغوی په څېر شی ، اړينه ده چې د هغوی پيروی وکړی او د هغوی ښه عادتونه غوره کړی. خدای د انسان د نسب او شجرې په اړه داسې وايی:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ

"ای خلکو! مونږ تاسو ټول د یو سړی او یوه ښځه (یعني د آدم او حوا له یو سړی او حوا څخه خلقیږم) ، له دې امله انسانیت ، له اول څخه تر آخره زمانه ، یو نسب لری. (قرآن، 49 سوره، آیه 13)

یعني ستاسو په منځ کې د نسب (نژاد ، قومیت ، رنګ ، شجره نامه ، قبیلې ، ټولنې او ملتونو) توپیر نشته [څکه چې تاسو ټول په نظر کې برابر یاست او هیڅوک په نژاد ، رنګ ، سیمه ، کلتور ، ملیت او نورو صفاتو باندې برتری نه لری]. تاسو هر یو له یو سړی او یوې ښځې څخه زیږیدلی یاست. له دې آیت وروسته الله تعالی د نسب ګټې بیان کوی:

وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ

"او هغه تاسو په مختلفو قومونو او قبیلو کې جوړ کړل چې یو بل وپیژنئ او وپیژنئ." (قرآن، 49 سوره، آیه 13)

[حکمت الهی در پشت نژادی ، قومی ، رنگ ، منطقه ای ، قبیله ای و ملی تفاوت ها این است که بشناسیم ، قدردانی کنیم ، احترام بگذاریم و از یکدیگر محبت کنیم و یک رابطه صمیمانه و هماهنگ با یکدیگر بر اساس عدالت و برابری داشته باشیم] . پس از آن ، خداوند می فرماید که این امتیاز و عزت مبتنی بر ترس و تکریم و ترس از خدا است نه بر نسب:

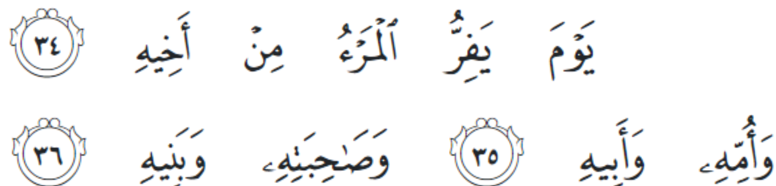
إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ

"د خدای په نظر کې ، هغه څوک چې په تاسو کې ډیر عزت لری هغه څوک دی چې د خدای څخه ډیر ویره ، احترام او ویره لری [او الله قاضی دی ، تاسو نه یاست]." (قرآن، 49 سوره، آیه 13)

پنځم علت: دا چې انسان د خپل ځان په اړه د ظالمو حاکمانو او ملاتړو ته نسبت ورکړی او د ایمان او علم له خلکو سره د خپل تړاو هیڅ اهمیت نه ورکوی. د دې علاج دا دی چې د ظالمو حکمرانانو او د هغوی د شریکانو سپکاوی اعمالو ته یو نظر واچوو او وګورو چې څنګه د خدای په بندګانو ظلم کوی ، او وګورو چې څومره په شرم سره د خدای په لاره کې فساد کوی. دا خلک د خدای په غضب کې دی. که څوک د هغوی څېرې په دوزخ کې وګوری چې له کثافت او د بوی ځپې ترې راوځی ، دومره کرکه او کرکه پیدا کوی چې حتی د هغوی نومونه هم نه اخلی ، بلکې ځان به له هغوی سره د ټولو اړیکو څخه مبرا کړی او هغه څوک به چې له دوی سره ملګرتیا کوی ، سرزنش کوی. که هغوی ته څرګنده شی ، چې دا ظالم خلک د قیامت په ورځ څومره ذلت زغمی ، فرښتې خپل ویښتان کش کوی او په مخ یې دوزخ ته راکاږی ، سړی به غوره ګڼی چې خپل ځان سپی او خوګ ته منسوب کړی ، خو نه غواړی چې څوک هغو انسانانو ته منسوب کړی چې بد او فریبکار باطنی موجودات لری. حق اولاد ظالمین ، اگر خداوند آنها را از ظلم و ستم حفظ کند ، این است که شکر خدا را برای سلامتی راه خدا (*دین*) و استغفار الله از اجدادشان به شرط اینکه مؤمن باشند.

شپږم سبب: دا چې څوک د اولاد ، نوکرانو ، خپلوانو ، دوستانو ، مددګارانو او پیروانو په کثرت باندې د نفس پر ضد او ستاینې څرګندوی لکه څنګه چې د مکې کافرانو به یې کول. د هغه درملنه هماغه ده چې د تکبر په اړه ورته اشاره وشوه ، چې د خپل ځان او د هغو خلکو کمزوری وګڼل شی چې فراوانی یې د غرور سبب ګرځی. علاوه بر این ، باید فکر کرد

که هر فرد یک انسان محتاج و بی اهمیت است که نه مالک سود است و نه زیان . سربېره پر دې ، د هغو خلکو له امله چې له مرگ سره به جدا شی ، د ځان پر ضد او د ځان ستاینې ځرګندونه څه ګټه لری؟ یو کس به یوازې خپل قبر ته لاړ شی. نه به دوست وی او نه به په غم کې شریک وی. نه به هیڅ خواخوږی آشنا کس وی ، نه پلار به وی ، نه اولاد به وی ، خپل قوم به یې په خپلو لاسونو په قبر کې اچوی او هغه به حشراتو ، مارانو او لړمانو ته وسپاری. دا به هغه وخت وی چې یو کس به د ټولو اړتیا ولری ، خو هیڅ ګټه به ونه لری. همداراز هغوی به د قیامت په ورځ سترګې پټې کړی ، بلکې دوی به تښتی. د هغې ورځې منظره د قرآن له خوا په لاندې ډول ترسیم شوې ده:

"په هغه ورځ به سړی د خپل ورور، مور، پلار، خاوند او اولاد څخه وتښتی." (قرآن، 80 سوره، آیه 34 - 36)

چه فایده ای دارد که از وجود اشخاصی که در صورت نیاز شدید به آنها هیچ فایده ای ندارند و از آن اجتناب می کنند ، چه فایده ای دارد؟ په قبر ، د قیامت په ورځ ، او د سیرت پر پل (د دوزخ پر سر تنګ پل چې په بل سر کې جنت دی ، چې له ویښتانو څخه نازک او د توری څخه تیره ده او هر فرد باید د قیامت په ورځ له هغه پل څخه تېر شی ، لکه څنګه چې په تعلیمات نبوی بیان شوی) . انسان به یوازې د هغه له اعمالو او د الهی فضل څخه ګټه پورته کوی. څوک چې نه په خپل ګټه او زیان واک لری ، او نه په خپل ژوند او مرگ باندې کنټرول لری ، نو بل چا ته څه ګټه ورکولی شی؟

اووم علت : دا دی چې یو څوک د خپل مال او مادی شتمنیو په اړه د ځان رښتینولی او ځان ستاینه وکړی. د دې علاج دا دی چې د مال او مادی شتمنیو په زیانونو او د فقیرانو فضیلت او جنت ته د هغوی په لومړیتوب باندې نظر واچوی.
سربېره پر دې ، باید وکتل شی چې شتمنی هغه شی دی چې راځی او ځی ، دوام نه لری. همدارنګه ، شتمنی هغه خاصیت نه دی چې د مومنانو لپاره ځانګړی وی ځکه چې ډیری بې ایمانان ډیر شتمنی لری. ابو ذر رضی الله عنه روایت دی چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په صحبته جومات ته ننوتل او هغه ورته وویل: "ای ابوذر! خپل سر پورته کړه!" کله چې هغه دا کار وکړ، هغه یو ډېر ښایسته سړی ولید چې جامې یې اغوستې وې. لږه شیبه وروسته یې بیا سر پورته کړ او سترګې یې پر هغه سړی ولوېد چې جامې یې ډېرې زړې وې. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

هٰذَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ مِنْ قِرَابِ الْأَرْضِ

"دا شخص ، د خدای په نظر کې ، له ټولې ځمکې څخه غوره دی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *ابن حبان فی* صحیحه د ابوذر رضی الله عنه

دا او د دې ته ورته ټول روایتونه چې په تېرو کتابونو (فصلونو) کې ذکر شوی دی ، د دنیاوالی څخه پرهیز ، د دنیاوالی زیانونه ، او د شتمنو د شرافت په اړه روښانه ثبوت وړاندې کوی. با توجه به این روایات ، حتی نمی توان تصور کرد که از یک مسلمان [یا هر کس دی] حق و تحسین خود را بر ثروت خود داشته باشد. بلکې که یو مؤمن شتمنی ولری ، داسې

کس باید دا ویره ولری چې نه شی کولای د مال حق او واجبات پوره کړی. څوک چې دا ډول ځان ربښتینولی او د ځان ستاینه ولری ، د هغه شتمنی د خپل ځان لپاره د سپکاوی څخه پرته بل څه نه دی.

اتم علت: دا چې یو څوک د خپل غلط نظریاتو په اړه د ځان صداقت او د ځان ستاینې ځرګندوی. خدای فرمایی :

يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

"دا خلک په دې فکر کې دی (غلط حدس) چې دوی ښه کارونه کوی [که څه هم دوی نه دی]." (قرآن، 18 سوره، آیه 104)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د خپل عقیدې په اړه د نفس تقوا او تحسین په اړه فرمای: "په اخر وخت کې د دې امت لپاره (د قیامت د نړۍ وروستی مرحله) ، د خلکو د نفس پر ضد او د خپل عقیدې په اړه د نفس ستاینې تمایل به غالب شی. ملت های پیشین از این گرایش که در گروه بندی های فرقه ای دخیل شدند ، هر امت به فرقه های مختلف تقسیم شد ، هر فرقه فکر می کرد که عقاید خود درست است ". (دا دود په یوه دود کې اشاره کوی*مجموعه* حدیثی *ابو داود* و *ترمذی* از ابو ثعلبه رضی الله عنه

تمام اهل بدعت در امور دینی و گمراهی بر این دو چیز اصرار دارند زیرا آنها حق و تحسین خود را بر عقاید خود دارند [و این تکبر منجر به تفرقه فرقه ای شد] . د بدعت په دینی مسایلو کې د نفس ستاینې او نفس ستاینې معنی دا ده چې سړی هغه عمل غوره ګڼی ، چې د هغه د غوښتنې له امله رامنځته شوی وی او په خپل فکر کې یې صحیح ګڼی. د دې ډول حقادارۍ علاج ډېر ستونزمن دی ځکه چې د غلطو نظریاتو لرونکی کس د خپلو غلطیو سره اشنا نه شی او هغه ناروغی چې څوک ورسره بلد نه وی علاج کېدای شی. ناپوهی یوه ناروغی ده چې نه ده درک شوې. په هرصورت، یو عرفان (د خدای پیژندونکی) کولی شی یو ناپوه د خپلې غلطی څخه خبر کړی او د دې ناروغی د لرې کولو سرچینه وګرځی، مګر که هغه ناپوه د یو کس په ناپوهی مغرور وی، نو هغه عرفانی څه کولای شی؟ هغه څوک چې حتی عرفانی ته هم پام نه کوی ، چې د هغه خبرو ته غوږ نیول کیږی او د هغه ناروغی له منځه وړل کیږی ، بلکل برعکس ځی او ګنوسی ملامتوی. الله تعالی په انسان باندې مصیبت تحمیل کړی دی [چې په غلطو عقایدو مغرور شی و] دا ویجاړونکی دی ، خو انسان خوښ دی چې هغه ته نعمت وګڼی. ښکاره خبره ده چې د داسې ناروغی درملنه حتی ممکن هم نه ده. چگونه می توان از چیزی نفرت کرد که آن را برای خود یک منبع تمایز می داند ؟ د دې لوړې کچې درملنه دا ده چې تل خپل نظر مشکوک وګڼل شی، په بل عبارت فکر وکړئ چې د یو چا نظر کیدای شی غلط وی او د خپلو نظرونو په ربښتینوالی پورې اړه ونلری.

کسی که نمی تواند هر لحظه از زندگی خود را صرف تعلیم و تربیه کند ، لازم نیست که در مسائل دینی (*مسایل* یا موضع فقهی در مورد مسائل مختلف قانونی) درگیر شود. انسان باید فقط به توحید الله ایمان داشته باشد ، و اینکه شریک ندارد ، هیچ کس مثل او نیست ، محمد صلی الله علیه وسلم صادقا پیغمبر مهمان است و آنچه که آورده است حق است . علاوه بر این ، یجب عمل علی طریقة السلف المتدینین [الذین ورثت الانبیاء] ، قبول أوامر القرآن والطرق النبوية بدون بحث و جدال ، وبدون سؤال ، وخوف وتقوا وخوف من الله [الامتناع عن أي ضرر أو ضرر للنفس والآخرين] ، والابتعاد عن الگناه . او په ښو کارونو کې [د خپل ځان او نورو په ګټه] . اگر کسی با وجود عدم معرفت به بحث های دینی بپردازد و خود را

از تعصب عقاید و آلودگی بدعت (بدعت یا چیزهای جدید در امور دینی که ناقض اصول تثبیت شده است) و گمراهی (*ذلالة*) حفظ نکند، به طور نامحسوس نابود خواهد شد (از نظر معنوی که پیامدهای عمیقی که برای وجود مادی فرد نیز دارد). د هغو خلکو مسؤلیت چې په بشپړه توګه علم ته وقف شوی دی کم نه دی. لومړی باید له استدلالونو او شرایطو سره بلد شی. مرحله بدست آوردن این آشنایی آنقدر مفصل است که گاهی اوقات دانستن حقیقت دشوار می شود [زیرا ظرافت هایی در راه حقیقت وجود دارد که برای درک آن یک عمر تلاش مداوم طول می کشد]. یوازې هغه خلک چې د دې بې فهمه سمندر ساحلونو ته رسیږی چې په علم کې ټینګ ځای لری او د علم د نور الهی نور لری [چې د هغوی باطن ته رڼا ورکوی او ټول تیارې په درون کې له منځه وړی]. داسې خلک ډیر کم دی. ډېری خلکو د پوهانو ظاهری بڼه غوره کړې ده خو په باطنی وجود کې جهالت حاکم دی.

محکومیت غرور و غفلت

هوشیار او هوښیار پاتې کیدل د انسان لپاره د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب لامل دی او په غرور او غفلت کې غرق کیدل (غفلت او غفلت د ژوند د حقیقی هدف او د شر د یرغل په وړاندې چې بالاخره باطنی وجود په بشپړه تیاره کې ډوبه کوی) د ابدی غم او لعنت سبب دی. د خدای د غلام لپاره د ایمان او عرفان څخه لوی نعمت نشته او د دې برکت د ترلاسه کولو وسیله د زړه پراخوالی دی [چې د باطنی روښانتیا له لارې رامنځته کیږی چې په خپل وار د باطن د تطهیر لپاره د روحانی مبارزې پایله ده]. برعکس ، له کفر او تجاوز څخه بدتر نه دی ، او دا شر یوازې د هغو خلکو تقدیر ګرځی چې د جهالت په تاریکی او د زړه په تیارو کې ډوب دی. د بصیرت لرونکو زړونو مثال داسې دی:

۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ
ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ
زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ
عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ
شَىْءٍ عَلِيمٌ

"خدای د آسمانونو او ځمکې نور دی. مثال نور او مانند طاقچه ای است که در آن چراغ است ، چراغ در شیشه است ، شیشه مانند یک ستاره مرواریدی است که از یک درخت زیتون مبارک روشن شده است ، نه از شرق و نه از غرب ، که روغن آن تقریبا می درخشد حتی اگر به آتش دست نخورده باشد. رڼا پر نور. خدای هر څوک چې وغواړی خپل نور ته لارښوونه کوی. او الله تعالی د خلکو لپاره مثالونه وړاندې کوی ، او الله په هر څه پوهیږی. (قرآن، سورة ٢٤ [نور]، آیه ٣٥)

د غافلو د زړونو حالت په دې آیت کې روښانه شوی دی:

أَوۡ كَظُلُمَٰتٖ فِي بَحۡرٖ لُّجِّيّٖ يَغۡشَىٰهُ مَوۡجٞ مِّن فَوۡقِهِۦ مَوۡجٞ مِّن فَوۡقِهِۦ سَحَابٞۚ ظُلُمَٰتُۢ بَعۡضُهَا فَوۡقَ بَعۡضٍ إِذَآ أَخۡرَجَ يَدَهُۥ لَمۡ يَكَدۡ يَرَىٰهَاۗ وَمَن لَّمۡ يَجۡعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورٗا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ٤٠

"یا [آنها] مانند تاریکی در یک دریای غیر قابل درک است که توسط موج پوشیده شده است ، که بر آن موج ها هستند ، و بر آنها ابرهای تاریکی ، بعضی بر بعضی دیگر است. کله چې څوک لاس درکوی ، په سختۍ سره یې لیدلای شی. او هغه څوک چې الله ورته نور نه دی ورکړی - د داسې کس لپاره نور نشته ". (قرآن، سورة 24، آیه 40)

البصیرة هم الذین یحددوا الله علیهم الارشاد والصالحة لدیهم وباب قلبهم علی التسلیم الی الله . اهل غفلت (غفلت و غفلت از هدف حقیقی زندگی و حقایق ابدی) کسانی هستند که خداوند می خواهد آنها را گمراه کند [به دلیل ظلمت در نفس خود که آنها خودشان عمدا انتخاب کرده اند تا به ضرر خود پناه بدهند ، گرامی داشته باشند و پرورش دهند] و قلبشان را برای حق و هدایت محدود سازد [به نور الهی] . دا هغه بدبخته خلک دی چې د بصیرت دروازه پرې نه پرانستل کیږی بلکې خپل خواهشات د نفس او شیطانی تفکرونو او افکار د خپل مرشد او رهبر ګڼی.

ولې د غرور او غفلت محکومیت ضروری دی؟ دا ځکه چې غرور او غفلت د ټولو ابدی غمونو او لعنت سرچینه او د ټولو تباهیو سرچینه ده. له همدې کبله د هغو لارو تشریح چې د غرور د ننوتلو فرصت برابروی او هغه حالات چې په کې غرور ډېر وی تفصیل ورکړل شی ، ضروری دی ترڅو طالب هغه لارې پیدا کړی ، نو د نفس د تګ مخه ونیسی. موږ به د خلکو د هرې ډلې په غفلت رڼا واچوو. که څه هم دا ډولونه ډېر دی، موږ به یې د مثال په توګه یادونه وکړو ترڅو د دوی په څیر د نورو ډولونو په اړه اخطارونه ترلاسه کړو. ډېرې ډلې شته چې په غرور او غفلت کې غرق دی. په هرصورت، څلور ډلې د ټولو ډلو استازیتوب کوی. دوی عالمان، د دنیاوالی څخه پرهیز کوی، روحانی مسافران، او نخبه (شتمن، ځواکمن او بانفوذه) دی.

د غلطو او وهماتو څخه مخنیوی ممکن دی: د زړه ور خلک د لارې له هرې سختۍ څخه تیریږی او که څوک صحیح نیت ولری نو د لارې پټ خنډونه پیدا کوی او د هغو د غلبه لارې لارې چارې پیدا کوی. که انسان وغواړی ، کولای شی چې په خلاص اسمان کې الوتنه وکړی ، که څه هم دوی کیلومتره فاصله لری. همداراز که څوک وغواړی چې د سمندر له ژورو څخه ماهیان راوباسی نو هغه کار کولی شی، د سرو زرو ، سپینو زرو او نورو قیمتی فلزاتو د راویستلو لپاره غره کیندلای شی، له ځنګل څخه وحشی ځناور په قفس کې ساتلی شی، زمریانو، فیلانو او نورو وحشی ځناورو باندې غلبه کولی شی، ماران او مار مار کنټرول کولی شی او د هغوی له خولې څخه زهر راوباسی. څوک کولای شی د توت د ونې له پاڼو څخه وریښم جوړ کړی ، په داسې حال کې چې پر ځمکه ولاړ وی د عددی پوهې له لارې د ستورو شمېر او د هغوی اوږدوالی او پلنوالی معلومېږی. انسان د ستراتیژۍ ذخیره ده. داسې ستونزه نشته چې د انسانی ستراتیژۍ له لارې حل نه شی کېدای او په نړۍ کې داسې مخلوق نشته چې انسان د دې ستراتیژۍ تابع نه شی او د خپلو اهدافو لپاره یې وکاروی. انسان له آس څخه د سپرلۍ لپاره ، سپی د ښکار لپاره ، باز د مرغانو د ښکار لپاره ، د کبانو د نیولو لپاره د

جال څخه کار اخلی او همدا رنګه بې شمېره تګلارې هم شته چې په دې نړۍ کې هره شېبه لیدل کېږی. دا ټولې ستراتیژۍ ددې لپاره کارول کیږی چې موخې او موخې پوره شی. وقتی انسان از روش ها و استراتژی های متنوع برای رسیدن به اهداف دنیوی استفاده می کند ، آیا نمی توان همین کار را برای اصلاح قلب انجام داد ؟ این فقط خرافات انسانی است ، هیچ چیز دشوار یا ناممکن نیست ، تنها شرط شجاعت است. بې شمېره خلک مړه شوی دی چې د روحانی مبارزې په اغزی لاره کې یې پښې ایښی وې او شاته نه دی تللی. هغوی د زړه اصلاح ناممکن او ناقابل تصور نه ګڼله او نه یې ماتې خوړه. اینها کسانی هستند که به آنها "*سلف الصالحین*" گفته می شدند. بیا د هغوی پیروان او شاګردان دی چې په ربښتینی زړونو د هغوی په قدم روان شول او هغوی هم بریالی پاتې شول. اوس هم هغه کسان چې په ټینګ عزم ، ټینګ نیت او بشپړ جرأت سره ، بې له دې چې مایوسه شی ، له دې اغزی دره څخه تېر شی ، بریالی به وی. جای تاسف این است که مقدار استراتژی ها و برنامه ریزی هایی که مردم برای کارهای دنیوی خود به کار می برند و میزان شجاعت و اراده ای که برای آن از خود نشان می دهند ، حتی بخش دهم آن را در کارهای مربوط به آخرت استفاده نمی کنند [نشان دادن غفلت و غفلت خود از هدف واقعی زندگی دنیوی و زندگی ابدی قریب الوقوع] .

د تیروتنو او توهماتو د مخنیوی لپاره درې شیان اړین دی: که انسان وغواړی له غلطو او وهماتو څخه ځان وژغوری نو باید درې شیان ولری: عقل، علم او عرفان (*معاریفه* یا ژور بصیرت، د دید روښانتیا، د ټولو شکونو او ابهامو له منځه وړل چې د الهی قرب او صمیمیت سره راځی). عقل د اصلی نور او فطری بکر انسان فطرت ته اشاره کوی [نه په کدورت او ختو کې ډوب ، چې الهی په خپل اصلی شکل کې پیدا شوی دی ،] چې د هغې له لارې انسان د څیزونو حقیقت درک کوی. هوښیاری او تیزوالی هم د انسان له فطرت سره تړاو لری او حماقت او ګنوالی هم له اصلی طبیعت سره تړاو لری. یو ګڼ کس نشی کولی له خیالاتو څخه خوندی پاتې شی. له دې امله ، د انسان لپاره اړینه ده چې په طبیعت کې هوښیار او تیز وی. که یو فرد د هوښیارۍ په طبیعت کې نه وی ، د هغه ترلاسه کول به ناممکن وی پرته له دې چې اصلی عقل موجود وی. په دې صورت کې، عقل د تجربې سره زیاتېدای شی او تیز شی. له دې څخه معلومه ده چې د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب بنسټ په عقل او عقل باندې دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

تَبَارَكَ اللّٰهُ الَّذِيْ قَسَمَ الْعَقْلَ بَيْنَ عِبَادِهِ أَشْتَاتًا لَنَّ الرَّجُلَيْنِ يَسْتَوِيْ عَمَلُهُمَا وَبِرُّهُمَا وَصَوْمُهُمَا وَصَلَاتُهُمَا وَلٰكِنَّهُمَا يَتَفَاوَتَانِ فِي الْعَقْلِ كَالذَّرَّةِ فِيْ جَنْبِ أُحُدٍ وَمَا قَسَمَ اللّٰهُ لِخَلْقِهِ حَظًّا هُوَ أَفْضَلُ مِنَ الْعَقْلِ وَالْيَقِيْنِ

"مبارک دی د خدای وجود چې عقل یې په مختلفو طریقو د خپلو بندانو په منځ کې وویشله. دو شخص متساوون في اعمالهم - اعمال تقوا وروزه ونماز کلها متساوی ، لکنهم في عقل مثل ذره في جبل احد (یعنی در عقل آنها یک جهان اختلاف وجود دارد ، مثل مقایسه ذره با غره عظیم). الله تعالی د عقل او یقین څخه لوی نعمت نه دی پیدا کړی". (دا روایت د طاووس له خوا روایت شوی او حکیم ترمذی په کتاب کې نقل کړی دی*نوادر الاصول*)

هوښیاری، پوهاوه، ذاتی عقل ټول د خدای لوی نعمتونه دی. إذا لم یمنح هذا النعمة وبدلا من ذلك ، إذا تم وضع حماقت و حماقت في ذات الذات ، فهذا لا یمكن تخفیف ذلك. دویم شی چې باید له غلطو او وهماتو څخه وژغورل شی هغه عرفه ده. عرفان عبارت است از چهار موضوع: شناخت نفس (*نفس*) ، شناخت خدا ، شناخت [حقیقت] جهان (*دنیا*) ، و معرفت آخرت (*اخیره*) [همانطور که در بخش اول این کتاب توضیح داده شده است]. د نفس پېژندنه د خپل بنده توب او د خپل ذاتی ناتوانی او بې وسۍ په مانا ده. علاوه بر این، باید دانست که: "من مسافر در این دنیا [به سوی آخرین مقصد زندگی ابدی در حضور الهی] هستم و این شهوات [از نفس پایین] با مزاج من مطابقت ندارد. زما د مزاج لپاره مناسب یوازې د خدای عرفان او الهی دید دی". انسان به این واقعیت نمی رسد تا زمانی که یک بنده [خدا ، یعنی یک انسان] یک درک

عمیق درونی از خود و رب خود پیدا نکند . څنګه کولای شو دا عرفان ترلاسه کړو؟ په دې برخه کې ، تاسو باید هغو موضوعاتو ته مراجعه وکړئ چې په تفصیل سره د "روح اسرار" (لومړی څپرکی) او "الهی شکرګزاری" (۱۲ څپرکی) په څپرکو کې بحث شوی دی. په دې فصلونو کې، موږ د تیټ نفس او د هغه صفتونو ته اشاره کړې ده چې په دې موضوع کې کافی لارښوونه کوی. د ګنوسس د کمال پړاو وروسته راځی این مربوط به علم پرده های روحانی است که موضوع این کتاب نیست (علم پرده های روحانی باطنی توسط استادان بزرگ دیگری مانند مولانا و ابن العربی پوشش داده شده است. غزالی په عمده توګه په عملی معنویت تمرکز کړی دی چې عادی خلک پرې کار کولی شی او انسان د درونی روحانی تطهیر او بدلون په لور رهنمایی کوی. این به نوبه خود می تواند انسان را به سوی روحانی پرده برداری از حقیقتهای ابدی هدایت کند ، به دلیل اخلاص جستجوی داخلی مسافر روحانی و سخاوت الهی که حتی برای ممکن ساختن آن ضروری است).

د دنیا او آخرت د حقیقت د پېژندلو لپاره باید د "دنیوی توب څخه پرهیز " (څوارلسم څپرکی) او "په خپل فانی تفکر" (20 څپرکی) بابونو کې مرسته واخیستل شی ، ترڅو معلومه شی چې دنیا له آخرت سره پرتله نه لری. کله چې څوک د څلورو موضوعاتو په اړه ژوره پوهه ترلاسه کړی، د خیالونو او غلطیو په وړاندې د ساتنې چانس به روښانه شی. عرفان الهی به تحریک و تحریک عشق الهی [در قلب و در باطن النفس] ، معرفة الآخرة به آن (آخرت) ، و معرفة الدنیا (دنیایی) باعث نفرت از آن خواهد شد. سړی به هغه عمل تر ټولو ستر عمل وګڼی چې انسان د خدای په لور سوق ورکوی او په آخرت کې ګټور وی. کله چې دغه نیت په زړه حاکم شی ، نیت به په ټولو چارو کې سم وی. د انسان د ټولو اړتیاوو په پوره کولو ، د خوړو په خوړلو ، د جامو اغوستلو او داسې نورو ، موخه دا ده چې د آخرت په لور د روحانی لارې په پیمودن کې له هغوی څخه مرسته وغواړی. ټول توهمات به د نیت د روغتیا له لارې له منځه یوړل شی ، ځکه چې توهمات او غلطیانې د یو کس له خوا د خپل پټ انګېزې د جذب او تمایل د ثروت ، شهرت او شرافت په لور چې نیت کمزوری کوی ، زیږیدلی دی. تا زمانی که کسی جهان را بر آخرت ترجیح ندهد و خواسته های خود را بر رضایت الهی غلبه نکند ، در دام این وهم باقی می ماند .

څنګه روحانی لاره تېره کړو؟ انسان د عقل په وسیله د نفس او د نفس خالق *علم او پوهه ترلاسه* کوی. دا پوهه په زړه باندې د الهی مینې غلبه رامنځته کوی چې د دریم شی اړتیا پیدا کوی چې هغه پوهیدل دی چې څنګه روحانی لاره تېره کړی - هغه اعمال کوم دی چې انسان خدای ته نږدې کیږی یا ترې لرې کیږی؟ سربېره پر دې د آخرت په لاره کې کوم خنډونه دی ، څومره دشواروارہ پړاوونه دی چې سړی باید پرې تېر شی ، د هغو خنډونو د لرې کولو لاره څه ده او په دې سختو پړاوونو باندې څنګه بریالی کېدای شی؟ د دې ټولو پوښتنو ځواب د غزالی په شاهکار کتاب "*احیاء العلوم الدین*" یا "احیاء علم الهی " کې شوی دی. د عبادت الهی شرایط د عبادت په سورتونو کې موندل کیږی [چې د کتاب " احیاء علم الهی " په لومړی جلد یا ربع کې دی چې په دې تالیف کې شامل نه دی] او باید پرې پیروی وشی ، د هغو د نه کولو زیانونه مطالعه کړی او ترې پرهیز وکړی. در فصل های معاملات [اجتماعی و عمومی] [که در جلد دوم یا ربع کتاب احیای علم راه الهی " آمده است که آن هم در این مجموعه گنجانده نشده است] ، باید مسائل حقوقی مربوط به [امرار معاش و] اقتصاد را مطالعه کرد. هغه شیان چې ضروری دی ، باید د الهی شریعت په رڼا کې یې ترلاسه کړی او هغه څه چې غیر ضروری دی ، باید له هغو څخه د هغه طریقې سره سم چې په شریعت کې مقرر شوی دی ، پرهیز وکړو. در فصل های مربوط به صفات تخریبی درونی [که در جلد سوم یا ربع کتاب " احیای معرفت به سوی خدا " آمده است ، که همه با اختصار در این تالیف در بخش دوم گنجانده شده اند] ، باید از تمام موانع که مانع از عبور از راه خدا می شود ، علم کسب کرد. د الهی حضور ته د رسیدو خنډونه د غندنې وړ (منفی، بد، او ویجاړونکی) باطنی خصلت، کیفیت، مزاج، میلان او طبیعت دی. له دې امله باید هغوی وپېژندل شی او د هغوی د درملنې په اړه پوه شو [چې په دې تالیف کې هم په اختصار سره راغونډ شوی دی خو په بشپړه توګه د غزالی په اصلی کتاب کې موندل کیږی]. د درونی رغنده

او ارتجاعی کیفیتونو له څېرکو څخه [چې د کتاب په څلورم ټوک یا څلورمه برخه کې د "د خدای د لارې د معرفت احیاء" په څلورم ټوک کې دی ، چې ټول په اختصار سره په دې تالیف کې په دریمه برخه کې ګنجانده شوی دی ، باید د مثبتو درونی صفتونو ، کیفیتونو ، مزاجونو ، تمایلات او تمایلات پوهه زده کړو. دا ځکه چې کله د زړه څخه د غندنې وړ صفت پاک شی ، نو اړینه ده چې په ځای یې یو ښه او د ستاینې وړ باطنی صفت وشی. کله چې څوک په دې ټولو شیانو پوه شی ، نو هیله کېدای شی چې وکولای شی خپل ځان د هر ډول غلطیو او توهماتو په وړاندې وساتی چې موږ ورته اشاره کړې ده. دلته حقیقت دا دی چې د الله تعالی مینه باید د روحانی مسافر په زړه کې غلبه وکړی او د دنیا په لور ذره ذره میلان نه وی ، بلکې د انسان اراده باید قوی وی [د الهی قبولیت ، تقرب او حضور ته د رسېدو لپاره چې په پایله کې مقاومت رامنځ ته کېږی. مثبتیت ، خوشبینی ، درونی سکون ، ابدی خوشالی ، او تلپاتې بریالیتوب ، اراده باید سالم (محکم) وی او دا به هغه وخت پیښ شی چې څوک پوه شی چې موږ څه لیکلی دی.

دریمه برخه: داخلی رغنده او ارتجاعی خصلتونه - مثبت داخلی کیفیتونه چې ارتجاعی ، مثبتیت ، خوشبینی ، داخلی سکون ، خوشالی ، ابدی سعادت ، او بې پایه بریالیتوب د تلپاتې فردی او ټولنیز انسانی بریالیتوب سبب ګرځی

د بې سارې ښېګڼې سرچینه دا ده چې مثبت داخلی ځانګړتیاوې ، طبیعت او میلان ولرئ چې په خپل وار د ژوند په اړه مثبت لید پیدا کوی او په ژوند کې د مثبتو ، رغنده او ګټورو کارونو لپاره مثبت انرژی خپروی. په تېرو اتو فصلونو کې د منفی درونی خصلتونو د ژورې کتنې وروسته ، د دې لپاره چې خپل ځان له هغو څخه خلاص کړو ، اوس د دې وخت رارسیدلی چې مثبت درونی کیفیتونه وګورو چې یو فرد او ټول ملتونه بدلوی - هغه کیفیتونه چې غزالی په ابتدایی تشریح کې د "کیمیا د ابدی سعادت " یا د بدلون عامل د بدلون عامل په توګه یاد کوی چې خپل ژوند د ښه والی په لور واړوی او هغه د نیکی په مثال بدل کړی. ده باب یا کتاب، لکه څنګه چې غزالی ورته اشاره کړې ده، د غزالی د "*احیٰ العلوم الدین*" یا "د الله د لارې د معرفت احیاء" په څلورم او وروستی ټوک کې د دې مثبتو درونی ځانګړتیاوو په اړه چې د فردی او جمعی احیاء او بدلون لپاره اړین دی، تشریح کوی. دا ډېر آموزنده لس فصلونه په لنډه بڼه په لاندې ډول وړاندې شوی دی.

یوولسم څپرکی – د خپلو ګناهونو ، ګناهونو او افراطونو درک کول او د توبې غوښتل ، بخښنه او د غلطیو جبران کول

اولین کتاب غزالی در جلد چهارم یا ربع *شاهکار* او "احیای علم الدین" یا "احیای علم الهی " ، به درک عیوب ، نواقص ، ظلم ها و تجاوزات خود می پردازد ، و توبه طلبی و جبران گناهان خود در برابر آنها و قبل از هر چیز ، د خپل ځان په وړاندې . هغه غلطۍ چې د نورو په وړاندې کیږي د انسان خپل زړه او روح ته زیان رسوي ځکه چې دوی یو کس له هر ډول روحانیت څخه لرې کوي او په خپل ځان باندې دروند فشار راوړي. د خپل ځان او نورو په وړاندې په غلطو کارونو کې استقامت ، یو کس بې حساسه کوي او عادت کوي ، د خپل نهایي تباهي او د باطني شعور د مړینې لپاره لاره هواره کوي. دوی په دننه کې دروند وزن لري، یو کس د داخلي سکون او سکون څخه محروموي. هغه کائنات چې موږ پکې یو، د علت او معلول سره نښه شوي دي او هر عمل پایلې لري، مطلوب یا نامطلوب، زموږ د اعمالو د مثبتیت او منفي عظمت سره متناسب دي. له دې امله ، د خپلو غلطیو درک کول او دا چې څنګه دا په خپل ځان او نورو باندې اغیزه کوي ، د وجود په هره سطحه - احساساتي ، رواني ، ذهني او معنوي - د خپل سلامتیا لپاره اړین دي. غزالی به این اولین قدم برای اصلاح خود که در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است ، عمیق تر می اندازد :

توبه از گناهان و رجوع به عالم غیب و پنهان کننده عیوب (خدا) اولین قدم در راه روحانی است و یک کالای قیمتی برای رسیدن به مقصد [نهایی] راه [روحانی] است. روحاني مسافر د الهي عرفان په لاره کې لومړی د توبې لاره غوره کوي. توبه د هغو کسانو لپاره د استقامت کیلي ده چې خپله لاره یې ورکه کړې ده [د خپل ژوند اصلي هدف ته د خپل ژوند په عادي روالیو کې د غوطه ور کېدو له امله او د دوی په باطني وجود کې تیاره ، د ټیټ نفس د نه ماتېدونکي نفوذ له امله]. کسانی که به حضور الهی نزدیک می شوند ، در جستجوی صمیمیت و قرب از طریق توبه هستند. انبیاء از طریق آن به سعادت ابدی و فوز ابدی خود می رسند ، به ویژه برای پدر ما آدم (علیه السلام) ، این وسیله نجات و درجات بالاتر [در راه روحانی] شد. مناسب است للاولاد أن تعقیب [در قدم] اجداد خود [در تمام نیکی هایی که آنها قبل از زوال آنها از اقامت زمینی انجام داده اند]. دا د حیرانتیا خبره نه ده که څوک کوم ګناه وکړي ځکه چې یو (هرڅوک) د خطا کوونکي ، آدم (السلام علیه) اولاد دی. خو څرنګه چې پلار د خپلې غلطۍ کفاره او کفاره یې د توبه په وسیله ، نو لازمه ده چې زوی او لور په دواړو چارو کې له پلار سره شباهت ولري. آدم علیه السلام تېروتنه وکړه ، خو ډېره موده یې د پښېمانۍ او پښیمانۍ اوښکې تویې کړې. که څوک هغه یوازې په غلطۍ کې مشر ګڼي او په توبه کې یې پیروي نه کوي ، نو هغه شخص ګمراه او نافرمان او فاسق دی او حق نه لري چې ځان د خپل پلار (آدم) ته نسبت ورکړي او ادعا وکړي چې هغه پیرو دی. حقیقت دا دی چې په بشپړه توګه د خیر او نجیب سره همغږي کېدل [او په بشپړه توګه په هغه کې غوطه ور کېدل] ، د فرشتو نښه ده ، او په بشپړه توګه په شر کې غوطه ور کېدل د شیطان [همیشنی] شغل دی.

په بدی کې ښکېل کېدل یا په بدی کې ښکېل کېدل او بیا [د خپل حماقت ادراک او] نیکی ته رجوع کول د انسان کار (فطرت یا ځانګړتیاوې) دی ، څوک چې په خپل فطرت کې دواړه صفتونه لری - د خیر او بد ځانګړتیاوې. اوس دا په بشپړه توګه په خپل ځان پورې اړه لری چې یا انسان شی یا شیطان (شیطان) ته منسوب شی. که یو کس د ګناه له ارتکاب وروسته توبه وکړی، نو ویل کیږی چې هغه د خپل انسانیت لپاره ثبوت وړاندې کړی. څوک چې په بغاوت اصرار کوی [د انسانی نجابت له حدودو څخه د تجاوز له لارې چې د انسان فردی او / یا جمعی رفاه په خطر کې اچوی] ، د داسې یو کس په اړه به وویل شی چې څوک غواړی خپل ځان شیطان ته منسوب کړی. تر کومه ځایه چې د فرشتو د نسبت ورکولو سوال دی ، دا د انسان د امکان له دایره څخه مستثنی دی چې یو کس یوازې نیکی کارونه وکړی او هیڅ ګناه ونه کړی. دلیل آن این است که در ترکیب انسانی [یا در فطرت فطری و ابتدایی انسان] ، چنان اختلاط محکم و امتزاج خیر و شر وجود دارد که فقط از طریق حرارت پشیمانی یا از طریق آتش دوزخ می توان بین آنها جدایی ایجاد کرد. د دې لپاره چې انسان جوهر د شیطان له چل او شر څخه پاک کړی، اړینه ده چې هغه د دوو ګرمی څخه په یوه کې غوټه کړو. اوس دا د یو کس حق دی چې کوم حرارت غوره کړی. هر ګرمی چې څوک یې د زغملو وړ ګڼی ، باید هغه ته لاړ شی ، که نه نو له مرګ وروسته به فرصت نه وی - هلته به د چا استوګنځی یا په جنت کې وی او یا په دوزخ. توبه په دین کې ډېر مهم مقام لری . به همین دلیل است که در بخش این کتاب (بخش سوم اثر حاضر و جلد چهارم احیای علم راه الهی غزالی) در مورد صفات رستگاری، ذکر آن در ابتدا ضروری بود تا جزئیات واقعیت آن، شرایط، علامات، علل، دلالات، ثمرات و نتایج، مضرات و موانع، جزئیات روش علاج مسافر روحانی، همه [برای مسافر روحانی] واضح می شوند. دا ټولې خبرې به په څلورو څپرکو کې په لاندې ډول تشریح شی.

حقیقت او د توبې تعریف

توبه د دریو څیزونو نوم دی چې په دې ترتیب کې موندل کیږی: لومړی علم، دویم حالت، دریم اعمال. په دې کې لومړی د دویم لپاره لازم دی او دویم د دریم لپاره ضروری دی. دغه ترتیب او ترتیب په مرئی یا مادی او غیبی یا روحانی (*ملکوت*) کې د الهی طریقې مطابق دی. دا درې واړه به په لاندې ډول تشریح شی.

علم این است که بدانیم گناهان زیانهای عظیمی دارند [به طور ذاتی] در آنها [به دلیل طبیعت] . د هغوی تر ټولو لوی زیان دا دی چې ګناهونه د بنده او معشوق تر منځ پرده ګرځی. کله چې په زړه کې دا حقیقت حاکم شی چې انسان به معشوق ته له رسیدو او لیدلو څخه محروم شی ، نو بیا دا ادراک د درد سبب ګرځی ځکه چې سړی په هیڅ ډول د معشوق څخه جدایی نه شی زغملای. له دې امله ، سړی د هغه عمل په اړه افسوس څرګندوی چې د هغه چا څخه سرچینه اخلی چې د یو (یعنې معشوق) او د معشوق تر منځ پرده شوه. دې پښیمانی ته شرم ویل کیږی او دا د توبې دویمه خبره ده چې هغه حالت دی. کله چې دا پښیمانی په زړه حاکمه شی ، نو یو بل حالت منځ ته راځی چې ورته د یو خاص عمل نیت ویل کیږی. دا عمل د وخت د دریو دورو (ماضی، حال او راتل) سره تړاو لری - له حال سره چې سړی هغه ګناهونه پرېږدی چې مخکې یې ترسره کړی دی. با آینده به این معنا که یک نفر تصمیم می گیرد که آن گناه (یا منفی ، مضر ، مضر ، بد یا از نظر اخلاقی قابل مذمت عمل) را در آینده زندگی آینده رها کند ، که مانع ملاقات با معشوق خواهد بود. له ماضی سره چې د ګناه له امله د زیان کفاره وکړی که کفاره یې کېدای شی.

د نیت او عمل د حالت سرچینه هغه علم دی چې ایمان او یقین ورته ویل کیدی شی. ایمان د دې حقیقت تصدیق دی چې ګناه وژونکی زهر دی او یقین د دې یقین د دې یقین تینګ ځای په زړه کې په داسې ډول دی چې هیڅ شک پاتې نه دی. کله چې نور ایمان او یقین افق د زړه په افق کې پټ شی ، د پښیمانی او غم او شرم اور شعله کیږی ځکه چې سړی د دې نور په نور کې وینی چې د یو عمل له امله له معشوق څخه لرې شوی دی. لکه څنګه چې څوک په تیاره کې وی چې ناڅاپه د سحر رڼا راښکاره شی ، یا وریځې لرې شی او ورپسې لمر ختو او ناڅاپه معشوق وینی چې څوک د مرګ په درشل کې دی. د دې په لیدو سره د مینې اور په زړه کې بل کیږی او د هغه تودوخه انسان دې ته قانع کوی چې یقیناً څه تکلاره غوره کړی. همدارنګه، کله چې ګناهونه تباهی نږدې کوی، د ایمان او یقین رڼا د وتلو لاره ښیی. لنډه دا چې علم ، شرم ، او په حال او راتلونکی کې ، د ګناهونو څخه د لاس اخیستنې نیت ، د تېرو تېروتنو کفاره ، او اصلاح کول ، توبه بلل کیږی.

د واجب توبه معنی: سړی په لومړی سر کې زده کوی چې ضروری او واجب یوازې هغه دی چې د سعادت ابدی او بریالیتوب ابدی وسیله وی او د خلاصون وسیله له هلاکت ابدی وی. دلیل یې دا دی چې د یو کار کولو یا نه کولو پرېکړه ، که چېرې د ابدی سعادت یا ابدی لعنت (*شقواه*) سره تړاو ونه لری، د واجب کېدو له پلوه هیڅ معنا نه لری. په هغو شیانو کې ښکیل کیدل هیڅ ګټه نه لری چې زموږ د اوسنی او راتلونکی اهدافو سره تړاو نه لری. له دې څخه زده کیږی چې واجب یوازې هغه شی دی چې د ابدی خوشالی او تلپاتې بریالیتوب د لاسته راوړلو وسیله ده. دا هغه وخت دی چې سړی د واجب په معنی پوهیږی او هم پوهیږی چې د قیامت په ورځ د الهی رویا څخه لوی خوشالی او بریالیتوب نه شته. علاوه بر این ، کسی که از این دستاورد عالی محروم شود ، در بدبختی و ناکامی آن شک نیست. څوک چې د الهی رؤیا له اعظمی لاسته راوړنې څخه محروم وی هغه څوک دی چې د نفس د تیت نفس د خواهشاتو اسیر او یرغمل وی چې د نفس او الله په منځ کې به پرده شی. داسې کس به د انفصال له اور څخه رنځ وړی [له معشوق څخه چې هغه اور دی چې په زړه کې سوځیږی او نه پرېږدی چې د باطنی غم او غم له امله سکون ولری] او همدارنګه د دوزخ له اور څخه رنځ واخلی. سړی زده کوی چې بنده د خدای له لیدلو او د هغه له دید څخه لرې وی ، کله چې انسان د خپل نفس په خواهشاتو کې ښکیل وی ، د نړۍ سره تعلق پیدا کوی ، او په هغو شیانو کې لوېږی چې د نجات لپاره یې اجتناب ضروری دی. هغه شخص چې د الهی بصیت ته نږدې وی هغه څوک دی چې د خپل زړه اړیکه د دې دنیا له خلېدو څخه قطع کړی او د الله تعالی په لور بشپړ توجه وکړی ، هڅه وکړی چې د الله په یاد کې تعلق پیدا کړی ، د خپل ظرفیت او د خدای د مینې له مخې د عظمت او جمال عرفان ومومی.

داسې سړی پوهیږی چې لکه څنګه چې د ګناهونو له امله له الله څخه انحراف ، د دې سبب کیږی چې سړی ګناهکار او نافرمان او پیرو شیطان ملعون وګڼل شی ، ځکه چې له همدې دلایلو سره به سړی د لقاء له الهی څخه د حجاب مستحق وی او هغه څوک چې لاره یې ګمراه کړې ده. د دې ټولو مسایلو په پوهېدو وروسته به په دې حقیقت کې شک ونه شی چې د الهی قربت په خاطر باید له هغه لارې انحراف وکړو چې انسان ترې منحرف کوی. انحراف از راه دوری ، بدون این سه چیز ممکن نیست که به آن علم ، شرم و عزم می گویند. له دې امله ، تر څو چې معلوم نه شی چې ګناهونه د معشوق د دوری سبب دی ، پښیمانی نه کیږی او د لرې تګ درد به نه شی احساس کړی ، او تر هغه پورې چې سړی د درد په لاره روان نه شی ، د رجوع تصور هم نه شی کولی. د معشوق په لاره کې د ګناهونه پرېښودلو اراده ده. له دې نه معلومیږی چې معشوق ته د رسېدو لپاره دغه درې وسیلې (علم ، شرم او عزاد) پکار دی.

کله عقل کامل کیږی؟ د عقل حقیقت تر هغه پورې کامل نه کیږی تر څو شهوت ، غوسه ، او ټول د ملامت وړ باطنی کیفیتونه ، چې شیطان یې د انسانانو د ګمراه کولو لپاره کاروی ، کمال ته محدود نه شی. د انسان عقل د څلویښت کالنۍ په عمر کې بشپړیږی ، خو د عقل اصل هغه وخت بشپړیږی چې انسان بلوغ ته ورسیږی. د هغې نښې نښانې په اووه کلنۍ کې ښکاره کیږی. شهوت د شیطان لښکر دی او عقل د فرښتو لښکر دی. کله چې دا دواړه لښکرې په یوه ځای کې سره راټولیږی ، تر څو چې یو لښکر نشی کولای چې د بل په وړاندې خپل ځای ټینګ وساتی. دواړه د یو بل مخالف دی. لکه د ورځې او شپې په څېر رڼا او تیاره سره نه راټولیږی - که یو واکمن شی نو د بل وجود په هیڅ شکل او شکل کې نه پاتې کیږی. څرنګه چې شهوت په ماشومتوب او ځوانۍ کې پر انسان حاکم کیږی ، مخکې له دې چې عقل کمال شی ، نو ځکه د شیطان پښې مخکې له مخکې ټینګې شی. همدا وجه ده چې زړه معمولاً د شهوت د مینې او تعلق لاندې وی او له شهوت څخه خلاصون ډېر ګران کیږی. وروسته ، کله چې عقل ، چې د خدای ګوند او لښکر دی او د خدای د ملګرو لپاره ژغورونکی دی ، ظاهر کیږی ، ورو ورو هغوی د خدای د دښمنانو له لاسه خلاصوی. له دې امله ، که عقل قوت او کمال نه لری ، شیطان به خپله دنده ترسره کوی او په دې ځګړه کې به ګټونکی وی:

لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا

"استثنای تعداد بسیار معدودی ، من سقوم او را تحت سلطه خود قرار دهم (شیطان به خدا می گوید که انگیزه های یاغی خود را برای هلاک فرزندان آدم ، یعنی نسل بشر ، هنگامی که الله به او مهلت داده است تا قیامت ، بحکمة الهی ، قبل از اینکه از الحضور الهی دور شود بعد از امتناع عن سجده لآدم [صلی الله علیه و آله و سلم] ، من غرور محض ، حسادت او خودخواهی)." (قرآن، 17 سوریه، آیه 62)

کله چې عقل ټینګ او کامل شی ، نو لومړنی دنده یې دا ده چې د شهوت خنثونه مات کړی ، عادتونه پرېږدی ، او په زوره مزاج د الهی عبادت په لور متمایل کړی ، او شیطانی لښکرو ته سخته ماتې ورکړی. این معنی توبه است که انسان از آن راه منحرف می شود که رهبر آن شیطان است ، که رهنمای آن شهوت است ، و در عوض ، در راه راه می رود که انسان را به سوی خدا می رساند.

شهوت د عقل ځای نیسی: په هر انسان کې شهوت مخکې له دې چې عقل موجود وی. د عقل ګرانه توب د شهوت پر ګرانې ځای نیسی. له دې امله د شهوت په پیروی کې د هر عمل لپاره لازم دی چې هر انسان له شهوت څخه توبه وکړی - که نبی وی یا عام. څوک باید فکر ونه کړی چې توبه یوازې د آدم (علیه السلام) یوه ځانګړنه وه، بلکې دا یو ابدی حکم دی چې د انسان په ټولو نسلونو لیکل شوی دی. فرض کردن هر چیزی در برابر آن ، حتی ممکن نیست تا زمانی که راه الهی تغییر نکند.

که یو فرد د ځوانۍ په دوران کې په کفر یا ناپوهۍ کې وی، دا د انسان واجب دی چې له هغې څخه توبه وکړی. اگر یک فرد به خاطر والدین خود مسلمان باشد و حقیقت اسلام را نمی داند (راه صلح و تسلیم شدن به اراده الهی برای تجدید روحانی و تحول) ، لازم است که از جهالت و غفلت خود توبه کند. دا توبه به داسې وی چې انسان د اسلام په حقیقت پوه شی او پوه شی چې د مور او پلار له اسلام څخه ګټه نه اخلی تر څو چې په خپله مسلمان نه شی. کله چې انسان په دې پوه شی ، نو اړینه ده چې د شهوت او غفلت له مینې څخه توبه وکړی او په سمه لاره ګامونه واخلی. په بل عبارت ، د شریعت له مخې د صحیح عمل د حدودو پیروی او د واجبات (*فارعیت* ، لکه لمونځ ، روژه ، صدقه) ، که هغه په بخښنه یا اخستل ، د څه کولو یا نه کولو ، او دا مرحله د توبه تر ټولو سخته مرحله ده. اکثر مردم در این مرحله تباه

شدند زیرا با وجود تمایل نتوانستند توبه کنند. له دې څخه ثابته ده چې توبه په شخصي توګه پر هر فرد واجب دی. [له هغه راهیسې] هیچ انسانی نمی تواند از آن غافل بماند ، همانطور که پیغمبران مصمم مانند آدم (صلی الله علیه و آله وسلم) نمی توانستند [از آن غافل بمانند] ، چگونه می توانند دیگران [که از نظر روحانی بسیار پایین تر هستند] این کار را انجام دهند ؟

شهوت په زړه زنګ اچوی: هر هغه شهوت چې انسان پکې ښکېل وی ، په زړه باندې یو ډول تیاره پیدا کوی لکه تیاره چې د خولې څخه د بخار څخه په هنداره باندې اچول کېږی. که شهوت په دوامداره توګه تعقیب شی ، د تیارې د پوړ پر پوړ له امله د زړه تیاره ژوره کېږی او د زنګ په څېر څه پیدا کېږی. د شهوت له امله په زړه باندې زنګ لګول په قرآن کې داسې ذکر شوی دی:

كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"بلکې د هغوی په زړونو کې زنګ ځای پر ځای شوی ځکه چې دوی [د خپلو ناوړه اعمالو په اړه]." (قرآن، سورة 83، آیه 14)

که زنګ ژور شی ، نو د زړه مهر (حفل) تعبیر کېږی [چې هیڅ نور عقل ، باطنی سکون ، او روحانی رڼا داخل نه شی] لکه زنګ په آینه باندې چې که د اوږدې مودې لپاره یوازې پرېښودل شی ، د صیقل کولو ظرفیت په کې نه پاتې کېږی ، او داسې هنداره بې کاره اعلان کېږی (یوه له منځه تللې قضیه ځکه چې بیرته نه شی ترمیم کېدای). سره له دې، لکه څنګه چې دا د هندارې د پاکولو لپاره کافی نه ده ترڅو د اضافی زنګ څخه مخنیوی وکړی، بلکې دا هم اړینه ده چې هغه زنګ لرې شی چې پخوا یې ترلاسه کړی دی. همداراز د زړه لپاره کافی نه ده چې په راتلونکی کې د شهوات له پیروی څخه توبه وکړی ، بلکې د هغو ګناهونو چې په تېر وخت کې شوی دی هم باید توبه وشی [د کفارې ، کفاره ، اصلاح ، اصلاح او د غلطو بدلولو تر حده] چې د تېرو ګناهونو تاریکی محو شی. لکه څنګه چې زړه د ګناهونو څخه تیاره کېږی ، همداسې زړه په ښو اعمالو روښانه او روښانه کېږی. الهی اطاعت د ګناهونو تیاره له منځه وړی او رڼا خپرېږی. دا هغه حقیقت دی چې په لاندې نبوی روایت کې ورته اشاره شوې ده:

أَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا

"سړی باید د ګناه وروسته نیکی کارونه وکړی. اعمال صالح به آن گناه را محو کند (این امتیاز سخاوتمندانه در مورد گناهان بزرگ مانند قتل ، دزدی ، غصب حقوق مشروع دیگران ، و غیره صدق نمی کند ، زیرا کفاره و کفاره لازم است تا آنها بخشش الهی را بدست آورند ، زیرا این خود رحمت الهی عظیم است که هیچ گناهی از دایره مغفرت الهی با کفاره مناسب خارج نشده است)". (حدیث مجموعه *ترمذی* عن ابو ذر رضی الله عنه)

د توبې منل د هغه د شرایطو په پوره کېدو پورې تړلی دی

که تاسو د توبې په معنی پوه شوی یاست ، نو په دې خبره کې باید شک ونه لرئ چې هر صحیح توبه قبولیت لری. هغه خلک چې د عمیق نفوذ لرونکی بصیرت (*بصیره*) وګوری او د قرآن له رڼا څخه ګټه اخلی ، پوهیږی چې هر سالم زړه [چې له هر ډول عیبو او ناوړه باطنی حالتونو څخه خالی وی] د الله په حضور کې مقبول دی. په آخرت کې به د الله تعالی د قرب لذتونه او لذتونه به پیدا کړی او د الله تعالی رؤیا یې له ابدی سترګو سره ولری. آنها همچنین با این حقیقت آشنا هستند که هر قلب در اصل خود ، سالم مخلوق شده است [و عاری از هر گونه عیوب و حالات باطنی کثیف است که بعدا به دست می آورد ، همانطور که انسان در زندگی دنیوی پیشرفت می کند و شروع به انحراف از راه راست می کند] همانطور که در روایت نبوی آمده است که هر طفل در *فطره* (طبعی ذاتی انسان که کاملا مطابق با اراده الهی است ، پیدا می شود. الهی حقیقت او ابدی جهانی حقیقتونه او د الهی امانت په لور تمایل لری چې انسان په څرګند ډول د توحید او عرفان الهی عطا کړی دی. (این روایت توسط مجموعه روایات نبوتی گزارش شده است *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د صحابه نبوی ابو هریره رضی الله عنه .

د ګناهونو په تیارو او د ګناهونو د ګردو له امله د زړه سلامتیا له منځه ځی. هغوی هم پوهیږی چې د شرم او پښیمانۍ اور ، دغه خاورې په خاکستر بدلوی. د صداقت رڼا ، د زړه له مخ څخه د ګناهونو تیاره له منځه وړی . د ګناهونو تیاره، د ښو اعمالو د رڼا په وړاندې مقاومت نه لری. لکه څنګه چې د شپې تیاره د ورځې د رڼا مخې ته نه شی پاتې کېدای ، لکه څنګه چې چټلی د صابون مخې ته نه پاتې کیږی ، لکه څنګه چې امپراتور د ځان لپاره چټلې جامې غوره کول نه خوښوی ، همداسې ربښتینی امپراتور (خدا) خپل ځان ته د نژدې کېدو او نژدې کېدو لپاره چټل زړونه نه ټاکی. بیا لکه څنګه چې د ناوړو کارونو لپاره د جامو کارول یې چټله کوی او بې له صابون او ګرمو اوبو نه پاکې کیږی ، همداسې د شهوت په صورت کې د زړونو کارول دومره چټل او چټل کوی چې د اوښکو او پښیمانۍ له اوبو پرته پاک او پاک نه شی. هر پاک او پاک زړه په دې ډول قبول او خوښ دی [په الهی دربار] لکه څنګه چې پاکې جامې خوښ دی. له دې امله ، تطهیر [د زړه او روح] واجب دی ، ترڅو د الهی مقدر له مخې د الهی تقدیر په شان عزت ترلاسه کړی. دا منل په قرآن کې د نجات په نامه یادیږی:

قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا

"یقیناً ، هغه چا چې هغه پاک کړ (یعني روح)." (قرآن، 91 سوره، 9 آیه)

باید بدانیم که توبه به معنی ترک گناهان است. د یو شی پریښودل تر هغه ممکن نه دی ترڅو چې څوک د هغه په اړه پوه نه شی. څرنګه چې توبه واجب ده نو ځکه هغه وسیله چې د هغې په وسیله توبه ترلاسه شی هم واجب دی. له دې څخه معلومه ده چې د ګناهونو پوهیدل واجب دی. د ګناه معنی دا ده چې د یو څه کولو یا نه کولو په اړه د الهی احکامو مخالفت وکړو. موږ به د ګناهونو ځینو ډولونو او د هغوی متقابل اړیکو ته اشاره وکړو. تنها خداوند عطا کننده توانایی رسیدن به هدایت توسط رحمت و سخاوت خود است.

د انسانی خصلتونو له مخې د ګناهونو انواع: انسان بې شمېره صفتونه او صفتونه لری لکه څنګه چې د روح د اسرار په بیان کې تشریح شوی (لومړی څپرکی). په هرصورت، هغه [انسانی] صفات او باطنی صفات چې د ګناهونو سبب ګرځی په څلورو ډولونو ویشل کیږی: الهی صفات، شیطانی صفات، حیوانی صفات، او حیوانی صفات. دلیل یې دا دی چې د انسان ترکیب د مختلفو عناصرو څخه جوړ شوی دی او هر عنصر غواړی چې په انسان کې خپل نفوذ وکړی. دا څلور کیفیتونه په انسان کې خپل جلا تاثیرات ښیی. د مثال په توګه، الهی صفتونه په دې مانا دی چې یو کس تکبر،

غرور، زور، د ستاینې خواهش، شتمنی، عزت، نفوذ او قدرت لری، او غواړی چې انسان پر ټولو مخلوقاتو لوړ شی (دا صفتونه یوازې د هر څه د مالک او خالق لپاره مناسب دی) لکه څنګه چې انسان د خپل حالت له ژبې څخه غږ کوی:

أَنَا رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ

"زه ستا رب یم ، عالیه." (قرآن، 79 سوره، آیه 24) (ځینو روحانی لاربنودانو ، مقدسینو او عرفانو ویلی دی چې هیڅ انسان نشته چې په خپل باطن کې هغه څه ونه لری چې فرعون اعلان کړی دی او په دې پورته آیت کې ذکر شوی دی)

له دې صفت څخه داسې لوی ګناهونه پیدا کیږی چې خلک یې نه پوهیږی او د ګناهونو په ډله کې یې شمیری، که څه هم ډیر ویجاړونکی دی او د بې شمیره نورو ګناهونو سرچینه اخلی. در جلد سوم [از « *احیاء* العلوم الدین » یا « احیای علم راه الهی » یا فصل های ۱ تا ۱۰ این اثر] ، این گناهان به تفصیل شرح داده شده است . دویم کیفیت شیطانی دی چې حسادت ، بغاوت ، بهانه ، فریب ، فریب ، شخړه او ګډوډۍ زیږوی. بر اساس همین صفت ، انسان [خود و دیگران] را به شر ، نفاق ، بدعت و بدعت (*بدعت*) در امور دینی امر می کند [تا چیزهایی را که نه مقدر شده اند ، در درجه اول از نفس و نفس پایین تر ناشی می شود] ، عدم صداقت و سایر خرابات [از باطنی خود] . دریم صفت حیوانی دی چې بې شمیره غلطیانې لکه حرص ، طمع ، شهوت معده او شرم ، غلا ، د یتیمانو په اموال کې اختلاس ، او د مال د راټولولو لپاره د استعمال لپاره په هغو ځو کې چې د الهی شریعت سره مطابقت نه لری ، او داسې نور . څلورم صفت حیوانی دی چې بې شمیره کرکې مسایل لکه غوسه ، کینه ، د خلکو وهل ، لعنت ویل ، د هغوی وژنه او د هغوی مال تباه کول ، او دا ګناهونه نورو بې شمېره ګناهونو ته رسیږی.

د څلورو [انسانی] کیفیتونو طبیعی ترتیب: د زیږون په لحاظ ، دا څلور کیفیتونه [په انسان کې] ورو ورو پیدا کیږی. لومړی، حیوانی کیفیتونه حاکم دی، وروسته له هغې حیوانی کیفیتونه حاکم دی. وروسته، دواړه کیفیتونه سره یوځای کیږی ترڅو عقل د درغلۍ، فریب او بهانې په لاره کې واچوی. په دې وخت کې، شیطانی صفتونه پورته کیږی او په پای کې د ربوبیت (الهی صفات) پورته کیږی (الهی صفتونه یوازې د خدای تعالی دی، او د هغه غلام لپاره چې باید په دنیا کې عاجز او ټیټ پاتې شی په بشپړه توګه نامناسب دی). په بله وینا ، انسان په دې نیت پیل کوی چې پر ټولو مخلوقاتو برلاسی او برلاسی ترلاسه کړی. بنابراین ، انسان در هر موقع غرور نابجا را ابراز می کند ، برتری و تکبر را ابراز می کند ، دیگران را توهین می کند تا عزت و عظمت خود را بیان کند ، خلاصه اینکه سرچشمه و سرچشمه تمام گناهان این چهار صفت است. ګناهونه له دوی څخه سرچینه اخلی او د [انسان] اندامونو او اندامونو کې خپریږی. ځینې ګناهونه د زړه سره تړاو لری لکه کفر ، بدعت او منافقت. ځینې یې په سترګو او غوږونو کې لکه کینه او حسد ، ځینې یې د معدې او شرم په برخه کې ، او ځینې یې د لاسونو او پښو او نورو بدن په غړو پورې اړه لری. څرنګه چې دا ټول ګناهونه څرګند دی، نو تفصیل ته اړتیا نه لری.

تقسیم گناهان عظیم: ما از شواهد شریعت الهی و از نور روشنایی روحانی [که در اختیار عرفان و سایر افراد روحانی روشن ضمیر است] می دانیم که هدف از تمام شریعت الهی این است که مخلوقات را به خدا نزدیک سازد و با افتخار [رسیدن به] الهی [به چشم روح] پرورش یابد. په هرصورت، د خدای د قربت او بصیرت د تمایز د ترلاسه کولو لپاره، د انسان لپاره اړینه ده چې د خدای له صحیفو او پیغمبرانو څخه د الهی وجود او صفاتو (صفات) پوهه ترلاسه کړی. قرآن کریم په لاندې آیه کې دې حقیقت ته اشاره کوی:

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"ما (یعني خدا) پیدا کړی دی پېری او انسانان یوازې زما عبادت کوی." (قرآن، 51 سوره، آیه 56)

په بل عبارت د *جنیانو* او انسانانو د خلقت موخه دا ده چې هغوی د خدای خدمتګاران شی. بنده په حقیقت کې بنده نه شی تر هغه چې انسان د خپل رب د ربوبیت او د نفس د نفس په اړه ژوره پوهه پیدا نه کړی ، او تر هغه چې پوه شی چې رب څوک دی او نفس څه دی. انبیاء برای این هدف بسیار عالی فرستاده شده اند [برای آشنایی انسان با رب خود و به حقیقت نفس خود از لحاظ عبادة الله و واجبات و واجبات آن] . اما این هدف بعد از این زندگی دنیوی محقق نمی شود [زیرا این هدف عالی باید در همین وجود دنیوی تحقق یابد ، زیرا زندگی ابدی و سعادت ابدی و موفقیت ابدی در آن بستگی به آن دارد] . له دې امله ، په یوه نبوی روایت (حدیث حضرت محمد صلی الله علیه وسلم) ، نړۍ د آخرت لپاره د کروندې په توګه توصیف شوې ده [لکه څنګه چې د دې کرهنې ، که ښه وی یا بد ، په آخرت کې د بزګر د خوښۍ یا غم لپاره برداشت کیږی]. له دې څخه معلومه ده چې د الهی احکامو پیروی کول د انسان د دنیوی ژوند ساتنه ده ځکه چې دنیوی ژوند د خدای په لور د انسان د لارې وسیله ده. په دې نړۍ کې دوه شیان چې له آخرت سره تړاو لری مال او نفس دی. په دې ډول ، درې درجې دی [په دې زودګذر دنیوی ژوند کې] : لومړی د الله تعالی د معرفت او صمیمیت درجه (*معاریفه* یا عرفان) چې په زړونو کې خوندی دی. دویم د نفس ساتنه ده چې د بدن [د انسانانو فزیکی موجودیت] سره تړاو لری. سوم ، حفاظت از ثروت و دارایی های مادی است که مربوط به مردم است [و رفاه جمعی آنها در قالب تجارت و اقتصاد که برای بقا و شکوفایی تمدن های انسانی ضروری است] .

د ګناهونو طبقه بندی هم په همدې ډول دی. به عبارت دیگر ، بزرگترین گناه آن است که دروازه عرفان الهی را ببندد . وروسته له دې تر ټولو لویه ګناه هغه ده چې د خلکو ژوند ورته ګران او تنګ کړی. تر دې وروسته تر ټولو لویه ګناه هغه ده چې د اقتصاد دروازه د خلکو پر مخ بندې شی. سره له دې ، درې درجې دی : د الله تعالی د علم او صمیمیت په زړونو کې ، په بدن کې د ژوند ساتنه ، او د هغو مالونو ساتنه چې د الله د بندګانو په نزد کې دی [د هغوی د اقتصادی ګټو او رفاه ساتنه]. دا درې شیان د شریعت د الهی قانون اهداف دی. هیڅ ملتی [در این جهان که با تنوع نژادی ، قومی ، فرهنگی و مذهبی مشخص می شود] نمی توان تصور کرد که با این [اهداف] مخالف باشد . ځکه چې عقل حتی نه شی کولای دا ومنی چې الله تعالی دې د مخلوقاتو د لارې او د هغوی د نړۍ په اړه د اصلاح لپاره یو پیغمبر راواستوی ، او بیا هغوی ته امر وکړی چې داسې کارونه وکړی چې د هغه او د هغه د پیغمبرانو د پیژندنې په لاره کې خنډونه رامنځ ته کړی ، یا د خلکو ژوند تباه کړی. یا د هغوی ملکیتونه له منځه یوسی.

د خدای عرفان د حواسو له قلمرو څخه مستثنی دی: که تاسو فکر کوئ چې د پنځو حواسو په وسیله د حق تصدیق په پنځو حواسو پورې محدود دی ، نو ستاسو او خر ترمنځ به څه توپیر وی؟ حتی خر هم د پنځو حواسو په وسیله شیان درک کوی. تو (ای انسان!) از خر متمایز هستی به دلیل ظرافت (یعنی روح) در درون خود [در شکل ذاتی بکر که خداوند آن را در اصل خلق کرده است در حالت '*فطره*' - فطرت حقیقی ذاتی انسان که کاملا مطابق با اراده الهی ، حقیقت الهی ، حضور الهی و حقایق ابدی جهانی است و مستعد اعتماد الهی است که انسان به طور واضح با آن عطا شده است ، یعنی، توحید و عرفان خدا]. دا هماغه ظرافت دی چې لومړی اسمانونو ، ځمکو او غرونو ته وړاندې شوی و او هغوی د هغه بار په غاړه اخیستو کې چې له دې ظرافت سره راځی ، خپله ناتوانی څرګنده کړه. این ظرافت سپس به انسان ارائه شد [که آن را در قلمرو ارواح ، قبل از اقامت دنیوی اش قبول کرد]. په قرآن کې داسې تشریح شوی دی:

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

"موږ امانت آسمانونو ، ځمکې او غرونو ته وړاندې کړ ، خو هغوی د هغه له وړلو څخه انکار وکړ او له هغې څخه وېرېدل. انسان آن را حمل کرد که یقینا ظالم [برای عدم تحقق حقوق خود] و نادان [از آنچه که این اعتماد مستلزم آن است] . (قرآن، سورة 33، آیه 72)]

دا هماغه ظرافت دی چې د هغو شیانو د ادراک وړتیا لری کوم چې د حواسو د دایره (قلمرو) څخه ایستل شوی دی. حیوانات و حیوانات این ظرافت را ندارند [از این رو ، آنها قادر به دستیابی به عرفان یا علم الهی و صمیمیت نیستند]. یک فرد که از این ظرافت استفاده نمی کند ، آن را ضایع می کند و اعلام می کند که حد علم و معلومات فقط آن چیزی است که توسط حواس درک می شود ، و در همان [کتګور] حیوانات و حیوانات قرار دارد [زیرا چنین شخص نتوانسته است به معنای انسان بودن برسد ، و نتوانسته است به هدف واقعی زندگی خود برسد ، چې لاسته راوړنه یې د ابدی خوشالۍ او تلپاتې بریالیتوب لامل کېږی].

ای ورونو په اسلام! شما [به طور خاص] نباید چنین باشید [با عمل بی پروا ، بی پروا و لذت طلبانه] ! هغه څوک چې شیان یوازې په حواسو درک کوی ، خدای هېروی ځکه چې د خدای وجود د حواسو له لارې نه درک کېږی. کسی که الله را فراموش می کند ، خداوند نفس خود را فراموش می کند [و در نتیجه در بیابان این وجود دنیوی و کشمکش های مادی آن گم می شود و به ضرر خود ، از نظر عدم سکون و کمال باطنی ، کاملا ناآگاه و غافل می شود از هدف واقعی زندگی و در نتیجه خوشبختی ابدی و موفقیت بی پایان] . بیا سړی نه شی کولای چې "افق اعظم" ته پورته شی او د حیواناتو په مرتبه کې [د غفلت او غفلت له امله په روحانی] کې ښکته شی او په دې [ټیټ] رتبه. داسې شخص په حقیقت کې په دې الهی امانت کې اختلاس کوونکی دی چې د خدای له خوا عطا شوی ، د نعمتونو منکر (یا منقول) ، او هغه څوک چې خپل ځان د الهی عذاب تابع کوی. د داسې انسان حالت تر حیواناتو بدتر دی. حیوانات در زمان مرگ از همه چیز معاف می شوند ، اما انسان حتی پس از مرگ نیز از مسئولیت معاف نمی شود. بلکې هغه امانت چې انسان ته عطا شوې ده ، باید بېرته خپل مالک ته ورسوله ، ځکه چې دا امانت به د هغه په لور راکاږی او یوازې له هغه سره به جایګاه ومومی. [امانت الهی ، که ظرافت است که خداوند به هر انسان عطا کرده است ، که روح است ، باید در پایان این اقامت دنیوی در شکل اصلی خود به مالک خود (خدا) برگردد ، اما علاوه بر آن با عرفان که وظیفه آن را به دست آورد در زندگی دنیوی . دا هغه شکل دی چې په هغه کې خپل خالق د معشوق سره د بشپړ همغږی، سولې او صمیمیت په حالت کې پیژنی. روح په دې نړۍ کې رالېږل شوی دی چې بېرته خپل آسمانی اصل ته ، بېرته خپل خالق ته ومومی. دا به هغه وخت پیښ شی کله چې روح د هر ډول حقارت، شرارت، او منفیاتو څخه پاک شی، چې په دنیوی ژوند کې ترلاسه شوی دی، د یوې شجاعې روحانی مبارزې له لارې چې هغه بیرته خپل بکر عالی حالت ته واړوی چې د الهی عرفان لرونکی دی.]

دا [الهی] "اعتماد" څنګه دی؟ این اعتماد مانند آفتاب درخشان است که از افق ابدیت طلوع کرده و در این بدن فانی غروب کرده است [تا توسط انسان با جستجوی حق و راه اندازی یک مبارزه بی دریغ برای تطهیر روح برای صعود به حضور الهی دوباره کشف شود]. کله چې د دې جسم نظام وارونه شی ، نو دا لمر به د لویدیځ له لوری طلوع شی (د

قیامت د راتلو یوه ستره نښه د لمر طلوع د ختیځ پر ځای د لویدیځ څخه ده) او د خپل خالق او طراح په حضور کې به سفر وکړی . یا در حالت تاریکی یا در درخشش و روشنایی آن افزایش یافته است. ځلانده لمر به بې له کوم حجاب د خپل رب دربار ته ورسیږی. حتی لمر چې په تیارو کې احاطه شوی هم به [الهی حضور] ته ورسیږی ځکه چې د خدای وجود د هر شی وروستی ځای دی ، خو مخ به ښکته ته ورسیږی. جهت آن به سمت پایین به سوی پایین ترین طبقه "*عسفالوس سفیلین*" خواهد بود به جای اوج "علاء *علین*" (بالاترین سطح که اشاره به اوج دستاوردهای انسانی دارد) [زیرا انسان اخلاقی و معنوی مسئولیت دارد که خود را از حالت پایین بودن از پایین ترین حالت بیرون بکشد و در عوض ، پورته [روحانی] د لوړې څوکې په لوری پورته کیږی]. قرآن کریم فرمایی :

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ

"کله چې تاسو وګورئ ، تاسو به یو عجیب حالت ووینئ. دا جنایتکاران به د خدای په وړاندې سرونه ټیټ کړی." (قرآن، 32 سوریه، آیه 12)

این آیه الهی ثابت می کند که در روز قیامت ، گناهکاران نیز در بارین الهی حضور خواهند داشت ، اما نه مانند بندگان مطیع خدا ، بلکه به صورت آنها به عقب می چرخند ، و به جای اینکه به صعود متمایل شوند [در مراتب روحانی و در نتیجه قربت الهی] ، تمایل به نزول به سمت زمین خواهند داشت [متناسب با مسیر نزولی آنها در زندگی دنیوی از نظر دویدن به دنبال شهوات و خواهشات خود د ټیټ پایه ځان چې خپل ځان په سرسختو غلطو احمقانو کې ښکاره کوی]. بنده په دې باندې هیڅ واک نه لری [ځکه چې دا به د هغه څه جزا دی چې دوی په خپل ژوند کې کړی دی]. څوک چې د نیکو کارونو له الهی توان څخه محروم وی ، هغه به په هغه باندې الهی امر په داسې ډول تطبیق شی چې د الهی هدایت په لاره به مخ په وړاندې نه شی تللی. بلکې سړی به بې لارې شی او د ګمراهی په درو کې به سرګردانه وی. ما از گمراهی و همچنین از اینکه در صفوف جاهلان به شمار می شویم ، پناه می بریم.

د خلاصون ترلاسه کوونکی (حقیقی کامیابی): دا هغه کسان دی چې الهی علم او صمیمیت (عرفان) ترلاسه کړی. دوی "تر ټولو مخکښ" دی (*مقربین السبقین* یا معنوی نخبګان چې د بشریت تر ټولو لوړ لاسته راوړونکی دی، کله چې دوی د بشری لاسته راوړنو اوج ته ورسیدل، په ژوند کې د ابدی خوشالۍ او ابدی بریالیتوب پیل کړل). هغه څوک چې د صالحانو (*مقلالدین*) په قدم روان دی ، پرته له دې چې د عرفیانو په شان په لاره کې برتری ومومی ، هم به بریالی شی [که څه هم هغوی د لوړو لاسته راوړنو په روحانی توګه نه دی رسیدلی] ، بلکې هغوی به "اهل الراست" (*اصحاب الیمین*) وګڼل شی. الهی جزا چې به "مخکښ تر ټولو مخکښ" ته ورکړل شی ، په الفاظو کې به د هر ډول توصیف څخه بهر وی. فقط می توان گفت که در قرآن به عنوان یک مرجع تمثیلی ذکر شده است:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ

"هیچ کس نمی داند که چه چیزهایی را که [توسط خدا] برای خنک شدن چشم [کسانی که در صداقت برتری داشتند و خدا را در زندگی یگانه هدف خود قرار دادند] ، پنهان کرده اند." (قرآن، سورة 32، آیه 17)

در حدیث *قدسی* (احادیث حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم) آمده است که در آن از خدا نقل شده است:

أعددت لعبادي الصالحين ما لا عين رأت ولا أذن سمعت ولا خطر على قلب بشر

"ما د خپل نېک بنده لپاره هغه څه تیار کړی دی چې نه سترګو لیدلی ، نه غوږونو نه دی اورېدلی ، او حتی د هغو په اړه فکر هم د انسان په زړه کې نه دی راغلی ".

عرفان د هماغه حالت غوښتونکی دی چې د انسان په زړه کې نه دی رامنځ ته شوی. هغوی د هیڅ آسمانی مېوه ، میوو ، شیدو ، شاتو ، شرابونو ، ګانو ، جامو او داسې نورو اسمانی شیانو لپاره حریص نه دی. حتی اگر به آنها این چیزها عطا شده باشد ، آنها به آنها راضی نمی شوند ، بلکه به دنبال لذت الهی هستند که اوج سعادت ابدی و پیروزی بی پایان (*سعده*) و اوج لذت و لذت است. ربیعه بصری رحمه الله - چې د ټولو مقدسو او عرفانو په منځ کې تر ټولو مخکښ ښځه وه ، پوښتنه وکړه ، "په جنت کې به څه ته میلان یا څه آرزو وغواړئ؟" هغې په ځواب کې وویل: "لومړی د استوګنځی مالک او بیا د استوګنځای". دا هغه خلک وو چې مینه یې له صاحب السکن څخه غافل کړی وو ، بلکې هغوی یې له هر څه پرته له الله غافل کړل ، تر دې حده چې د خپل وجود څخه غافل شول. د هغوی تمثیل د هغه عاشق په څېر دی چې د معشوق څېره یې ولیدله ، او په هغه کې دومره غرق وی چې په زړه کې یې بل خیال ، فکر او آرزو نه درلود ، حتی د خپل ځان لپاره. بلکې انسان د بدن د هر ټپ په ګډون له هر څه څخه غافل کیږی او د معشوق له څېرې څخه د حجاب پورته کېدو ته انتظار کوی. دې حالت ته "په مینه کې فنا" (*فنا فی الحب*) ویل کیږی. په بل عبارت ، انسان د خپل محبوب په مینه کې دومره غرق شوی دی چې له معشوق پرته بل څه هم نه وینی. د یو کس د ټولو فکرونو او تصوراتو تمرکز یوازې یو واحد تمرکز دی. حتی په زړه او ذهن کې د بل چا لپاره ځای هم نه لری. کله چې څوک د الله تعالی په یاد کې هغه حالت ولری ، په آخرت کې داسې نعمتونه ترلاسه کوی ، چې حتی فکر یې هم د انسان په زړه کې نه دی خطور کړی. لکه څنګه چې کڼ او ړوند د غږ شکل او ماهیت نه پېژنی ، خو که د سترګو او غوږونو پرده پورته شی ، نو د رنګ او غږ شکل او ماهیت به وپېژنی او بیا به هغه څه معلوم شی چې په زړه کې یې تصور هم نه شوای کولی. دا نړۍ هم پرده ده. کله چې پورته شی نو ډېر داسې شیان به ښکاره شی ، چې په دنیوی ژوند کې یې تصور هم نه کېدای. نو سړی به د پاک او ښایسته ژوند خوند ترلاسه کړی او بیا به د دې آیت موضوع روښانه شی:

وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْأَخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ

"و فقط زندگی آخرت دائم و ابدی است ، اگر آنها بدانند." (قرآن، 29 سوره، آیه 64)

څنګه کوچنی ګناه لویه کیږی؟

باید وویل شی چې کوچنی ګناهونه په لاندې دلایلو له مخې کترې ګنایانې ګرځی:

لومړی دلیل - اصرار او استقامت: لومړی دلیل دا دی چې څوک په یوه کوچنی ګناه ټینګار کوی او ټینګار کوی. له همدې امله دا مشهور متل وایی: "په اصرار سره هیڅ ګناه کوچنی نه پاتې کیږی او په توبه کې هیڅ ګناه کبر نه پاتې کیږی". د

دې مثل نتیجه دا ده چې که څوک د کترې ګناه له ارتکاب وروسته لاس واخلی او د بلې کترې ګناه له ارتکاب څخه ډډه وکړی ، نو بیا امید شته چې د هغه ګناه به وبخښل شی. برعکس ، موضوع مربوط به یک گناه کوچک سخت است ، که در آن استقامت [و استقامت] وجود دارد. د دې تمثیل د یوې ډبرې په څیر دی چې اوبه پرې څاڅکی څاڅکی [د اوږدې مودې لپاره چې د دې دوامداره څاڅکو په نتیجه کې په ډبره باندې نښه یا حتی سوری رامنځته کیږی]. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

خَيْرُ الْأُمُورِ أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ

"تر ټولو ښه مسایل هغه دی چې په استقامت او استقامت سره ترسره شی که څه هم شمیر یې کم وی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عائشه رضی الله عنه

بلکه به این دلیل است که اشیا از متضاد آنها شناخته می شوند [مثلا نور از ظلمت ، خیر از شر ، علم از جهل ، عدل از ظلم ، مهربانی به سختی ، زیبایی از زشت ، و غیره] له دې امله ، دا پیغمبری روایت ثابتوی چې لږ څه [صالح] کارونه چې په دوامداره توګه ترسره کیږی ډیر ګټور دی. دا هم ثابته کوی چې ډیر [صالح] کارونه چې په یو وخت کې ترسره کیږی د نفس د اصلاح او د زړه د تطهیر لپاره دومره ګټور نه دی [له دې څخه چې په اوږده موده کې په دوامداره توګه ترسره شی ، که څه هم تعداد یې کم وی]. همداراز که څوک په وړو ګناهونو ټینګار وکړی نو د زړه په تیاره کولو کې ډیر قوی او وژونکی کیږی. دا ریښتیا ده چې څوک لوی ګناهونه نه کوی مګر دا چې مخکې یې کوچنی ګناهونه کړی وی. د مثال په توګه، یو زناکار ناڅاپه زنا نه کوی مګر لومړی د داسې کولو اراده شتون لری. همدارنګه، قاتل په ناڅاپی توګه قتل نه کوی بلکې لومړی دښمنی او کینه ده. ټول لوی ګناهونه دا حالت لری چې کوچنی ګناهونه د هغوی د مخکښ په توګه موندل کیږی. که موږ فرض کړو چې یوه لویه ګناه چې ناڅاپه پرته له کوم کوچنی ګناهونه رامنځته شوې وی ، نو بیا د هغه د بخښنې امید شته په پرتله د هغه کوچنی ګناه په پرتله چې یو کس په ټول عمر کې پرې ټینګار کړی دی.

دویم دلیل – د ګناه وړوکی او بی اهمیته ګڼل: دویم دلیل چې د کوچنیو ګناهونو سبب ګرځی دا دی چې سړی خپل ګناهونه بې ارزښته ګڼی [او د کومې پاملرنې یا اندیښنې وړ نه دی]. هر ګناه چې بنده یې په زړه کې لویه ګڼی ، د الله په نزد کوچنی کیږی او هغه ګناه چې بې ارزښته ګڼل کیږی ، د الله په نظر کې لوی کیږی. نو ځکه د ګناهونو غټه ګڼل په دې مانا دی چې سړی خپل عمل د زړه له کومې غلط ګڼی او په کرکه سره یې وګوری. نو ځکه چې د دې بې شباهتی او کرکې له امله د دې ګناه ډیر اغیز نه قبلیږی. برعکس، د ګناه بې ارزښته ګڼل په دې معنی دی چې یو کس د ګناهونو سره مینه او میلان لری. په پایله کې، یو کس د دې ګناه څخه ډیر اغیز قبلوی. هدف [د هر انسان باوجدان] دا دی چې د الهی اطاعت له لارې زړه روښانه کړی. [الهی] حرام دی چې زړه په ګناهونو تاریک کړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اَلْمُؤْمِنُ يَرَى ذَنْبَهُ كَالْجَبَلِ فَوْقَهُ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ وَالْمُنَافِقُ يَرَى ذَنْبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ فَأَطَارَهُ

"مؤمن گناه خود را مانند یک کوه معلق بر سر خود می داند که در حال سقوط است ، و منافق به گناه خود اهمیت بیشتری نسبت به مچ که از پوزه ای عبور کرده است و به آن می چرخد ". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *صحیح بخاری* عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه

یو مومن حتی یوه وړه ګناه هم غټه ګڼی. دلیل یې د خدای د عظمت ، قدرت او وړتیا په اړه د انسان علم دی. خدای یو پیغمبر ته نازل کړ، "د تحفې کموالی ته مه ګوره، بلکې د هغه چا عظمت ته وګوره چې تاسو ته یې تحفه درلېږلې ده. خپل ګناهونه بې ارزښته مه ګڼئ ، بلکې د هغه وجود عظمت او عظمت په نظر کې ونیسئ چې تاسو ورسره سیالی کړې ، د خپل ګناه". بعضی از صحابه رضی الله عنه به پیروان خود گفته اند : " شما اعمال می کنید که در نظر شما از مو نازک است (یعنی بی اهمیت و باعث تشویش نیست) ، اگرچه ما آن را در زمان حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم قاتل می دانستیم . دلیل یې دا دی چې صحابه د خدای په عظمت ښه خبر وو. له دې امله ، د الهی عظمت په پرتله ، حتی کوچنی ګناهونه هم د هغوی په نظر کې له لویو ګناهونو څخه کم نه وو. همدغه دلیل دی چې ناپوه وړوکی شی له پامه غورځوی ، خو عالم همدغه شی مهم ګڼی. ځینې شیان چې د عامو خلکو له خوا له پامه غورځول کېږی ، د عرفان له خوا نه بخښل کېږی.

دریم دلیل – د ګناهونو په ارتکاب کې خوشالی: دریم دلیل چې د کوچنیو ګناهونو سبب ګرځی دا دی چې انسان د ګناهونو له ارتکاب وروسته خوشاله وی ، په هغې فخر وکړی او فکر وکړی چې هغه څه چې یې کړی دی د خدای د فضل او سخاوت له امله دی. علاوه بر این، انسان از این واقعیت غافل است که این عمل یک نقص و باعث خشم الهی و نشانه بد برای انجام دهنده بود. په هغه کې د لذت موندلو سره متناسب ، یوه کوچنی ګناه کترې شی او تر دې حده ، تیاره یې په زړه کې نفوذ کوی. ځینې ګناهګاران لیدل کیږی چې د خپلو ګناهونو ستاینه لټوی، غرور څرګندوی، او په دې اړه فخر کوی. د مثال په توګه، یو وایی، "آیا تا نه دی لیدلی چې ما څنګه هغه تباه کړ؟" یو مناظره کوونکی یا بحث کوونکی وایی، "آیا تاسو ولیدل چې څنګه ما خپل سیال ته سپکاوی وکړ؟ ما هغه د خپلو عیبونو په افشا کولو شرمنده کړ. هغه د ګڼې ګوڼې د حاضرینو په وړاندې تحقیر شو. سپس من او را در مناظره به گونه ای فریب دادم که او حتی تصور هم نمی کرد ". یو سوداګر وایی، "ما هغه ته جعلی پیسې ورکړې او هغه ته مې لوی زیان ورکړ. دا د افسوس ځای دی چې هغه تېر وخوړ او هم زیان یې ولید". دا او د دوی په څېر خبرې حتی کوچنی ګناهونه په کبیره بدلوی. ګناهونه ویجاړونکی دی. اگر کسی در آنها غرق شود ، تحت تأثیر شیطان قرار گیرد ، که در نهایت انسان را مجبور به ارتکاب گناه و نادرست می کند ، پس این محل غم و پشیمانی است نه خوشالی. آیا داسې څوک مو لیدلی دی چې د دښمن په لاس کې نیول د خپل ځان عظمت ګڼی او په ماتې ویاړی ؟ علاوه بر این، آیا یک انسان با وجدان می تواند بعد از انجام این نوع کارها که محبوب (خدا) را ناراحت می کند، خوشبخت باشد؟ د داسې انسان مثال د هغه ناروغ په څېر دی چې د دوا بوتل ماتېدو سره خوشاله وی. آیا داسې ناروغ د درملو پرته د رغیدو کاندید دی؟

دلیل چهارم – حمایت از امر الهی: دلیل دیگری که باعث کبیره شدن یک گناه صغر می شود این است که از پرده الهی حمایت کنید ، صبر و تسخیر و تساوی و نعلم اینکه [استفاده از بند نرم خدا] باعث غضب الهی می شود. اگر کسی فکر می کند که گناه یا گناه نماد مشیت الهی ورحمة است ، پس این برابر است با جهل ، عدم آگاهی از مکان و زمان مناسب برای ابراز غرور ، و بی باکی جرأت از قبضه خدا. د داسې خلکو د مزاج مثال په لاندې آیت کې بیان شوی دی:

وَيَقُولُونَ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ لَوۡلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُۚ

"او دوی په زړونو کې دا وایی، ولې هغه موږ ته د دې ویلو لپاره سزا نه راکوی؟" (قرآن، 58 سوره، آیه 8) [چنین مردم فکر می کنند که از آنجا که مجازات خدا برای گناهان و گناهان فوری آشکار و فوری نیست ، این یک دلیل است که هیچ چیز بدی برای آنها اتفاق نمی افتد ، مهم نیست که آنها چه می کنند. آنها این را به عنوان یک تشویق و مجوز می پذیرند تا با معافیت از مجازات به انجام کارهای غلط ادامه دهند تا اینکه بالاخره گرفتار شوند ، هم در این دنیا و هم در آینده]

پنځم دلیل – د ګناه بیان او اعلان: د کوچنۍ ګناه د کبیرې کیدو یو دلیل دا دی چې یو کس ګناه کوی او بیا خلکو ته ووایی چې په هغه ځای کې چې خلک یې ګوری څه کړی یا یې کړی. ځوک چې دا کار کوی ، غواړی هغه حجاب چې الله تعالی د ګناه له امله له منځه یوسی ، او غواړی چې خلک دې ته وهڅوی چې هغه ګناه وکړی ، چې له هغه څخه خبر شوی وی ، یا ځوک یې په حضور کې مرتکب شوی ګناه. په دې صورت کې ، یوه ګناه له پخوا څخه وه او دوه نورې ګناهونه زیاتې شوې ، نو ځکه به دا ګناه لویه ګناه شی. که ځوک خلک د همدې ګناه په ارتکاب وهڅوی ، نو دا به څلورمه ګناه وی او دا به ډېر قاتل شی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

كُلُّ النَّاسِ مُعَافًى إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ يَبِيتُ أَحَدُهُمْ عَلَى ذَنْبٍ قَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَيُصْبِحُ فَيَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ وَيَتَحَدَّثُ بِذَنْبِهِ

"ټول خلک به [الهی] وبخښل شی پرته له هغو کسانو چې ګرځی او خپل ګناهونه ښکاره کوی. یو کس د ګناه له ارتکاب وروسته په بستر کې څملاست او خدای هغه ګناه د شپې په تیاره کې پټوی. خو کله چې سهار وی ، سړی هغه ګناه ښکاره کوی چې خدای پټ کړی او خلکو ته یې وایی". (روایت شده توسط *حدیثی* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د ابو هریره رضی الله عنه

دلیل ، چې د الله تعالی په صفات او نعمتونو کې شامل دی ، دا دی چې هغه ښېګڼې ښکاره کوی او بدی کارونه پټوی او د چا رازونه نه ښکاره کوی. کسی که عیوب خود را آشکار می کند ، مانند کسی است که نسبت به این نعمت الهی ناشکری می کند و این صفت الهی را در عمل رد می کند . یو عرفان وایی: "لومړی دا چې بنده باید حتی ګناهونه هم ونه کړی ، خو که ځوک داسې وکړی ، باید نورو ته راضی نه کړی ، که نه نو دوه ګناهونه به وکړی". دا د منافقانو خاصیت دی چې دوی یو بل ته د بد ارتکاب لپاره قانع کوی. قرآن کریم فرمایی :

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ

منافقان مردان و زنان منافق ، بعضی از آنها به بعضی ها امر به بدی می کنند و یکدیگر را از اعمال نیک منع می کنند . (قرآن، 9 سوره، آیه 67)

شپږم دلیل – یو رهبر یا یو مهم شخص چې ګناه کوی: ځینې ګناهونه هم ځکه لوی کیږی چې دا د هغه چا له خوا شوی وی چې خلک یې په دینی شرعی مسایلو کې پیروی کوی ، ځکه چې خلک د هغه څه پیروی کوی چې دوی یې کوی. مثلا ، یک عالم دینی که ابریشم می پوشد ، یا سوار بر وسایل نقلیه طلایی است ، از پادشاهان ثروت مشکوک می گیرد ، یا به آنها کمک می کند تا آنها را به گناهان خود پی نبرد ، و صرفا به خاطر اعتبار در علم غرق می شود. دا د ګناهونو هغه ډولونه دی چې ساده ذهن خلک یې تعقیب کوی. داسې عالمان به یوه ورځ مړه شی خو د هغوی شر به په ټوله نړۍ کې خپره شی. څومره نیکمرغه دی هغه ځوک چې ګناهونه یې له یوه سره دفن کیږی؟ موضوع مربوط به عالمان مذهبی (یا رهبران یا روند تعیین کنندگان که مردم به آنها نگاه می کنند و پیروان زیادی دارند) خطرناک است زیرا آنها مسئولیت های زیادی دارند. کله چې هغوی ښه کارونه [یا د خلکو په منځ کې ښه رجحانات رامنځ ته کوی] ، نو که ځوک یې په دې کې پیروی وکړی ، په اجر الهی کې یې زیاتیږی. فإذا ترك عالم الشان و زرق و برق دنیوی ، وبغض عنه ، والقناع فقط بضرورة ، وتوكل على القوة اللامتناهی ، وفضل لباس قديم على نفسه ، وتبع الناس في عادات حسنة ، فإنك لا يحصل على الاجر الهی فقط في مقابل اعماله الهی ، بل كل من تبع ذلك ، د هغوی اجر به هم یو کس ته ورکړل شی [پرته له دې

چې د پیروانو له اجر څخه څه کم شي]. اگر کسی به تشووه و زرق و برق دنیوی متمایل بماند ، آنگاه کسانی که در رتبه پایین تر هستند سعی می کنند در آن به او شباهت داشته باشند ، اما به دلیل شرایط مالی خود نمی توانند در آن موفق شوند . آنها مجبور خواهند شد تا به پادشاهان [یا از نظر سیاسی یا اقتصادی قدرتمند] خدمت کنند و از منابع غیر قانونی ثروت به دست آورند تا خواسته های خود را برآورده سازند. به این ترتیب ، به تنهایی یک نفر به عنوان دلیل وجودی برای تمام اعمال آنها [پیروان در جریان های شیطانی یا مضر] اعلام خواهد شد . په دواړو ایالتونو کې، لکه څنګه چې د یو عالم [یا رهبر یا رجحان جوړوونکی] څخه ګټه اخیستل کیږی، زیان هم شتون لری، او دا دواړه د لیدلو وړ اغیز لری.

څنګه د ګناهونو تیاره له زړه څخه لرې کیږی؟ د ګناهونو تیاره له دوو څیزونو څخه لرې کیږی: لومړی د پښیمانی او خجل اور او دویم د روحانی کشمکش شدت دی. [این دو مستلزم توبه هستند] . د توبې ډېرې درجې شتون لری. د دوی لومړنۍ درجې هم له ګټو ډک دی. وروسته درجې د عالی کچې په لوړه کچه دی. سهل بن عبدالله التستری رحمه الله فرمای: "بنده محتاج به رب په هر حالت او حالت. ښه به دا وی چې په هر حالت کې خدای ته رجوع وکړی ، که ښه وی او که بد. د مثال په توګه ، که څوک ګناه کوی ، نو باید دعا وکړی ، "ای خدایه! لطفاً زما پر ګناه پرده واچوئ. کله چې څوک له ګناه څخه خلاص شی نو باید دعا وکړی: "اې خدایه! زما غلطی وبخښه". بعد از توبه ، باید دعا کرد ، " ما را از گناه [دوباره] حفظ کنید ". که څوک ښه کار کوی ، باید دعا وکړی ، خدایه ! زما دا کار ومنئ ". یو چا ترې وپوښتل: "کوم توبه د ګناهونو د بخښلو سبب کیږی؟" هغه په ځواب کې وویل: "د توبې پیل توبه [د خدا] دی ، بیا هغه بېرته هغه ته بیا توبه ده. توبه د بدن د اعضا اعمالو ته اشاره کوی ، خدای ته رجوع د زړه اعمالو ته اشاره کوی ، او د خدای توبه د مخلوقاتو څخه غافل کېدل او د خدای په وړاندې بشپړ توجه کول او د هغه ګناهونو لپاره د خدای څخه استغفار غواړی ، سربېره پر دې ، د عیبونو لکه د الهی نعمتونو رد کول او د خدای شکر پرېښودل د مغفرت غوښتنه ده. هیله ده چې له هغه وروسته به سړی وبخښل شی او د ټولو العالمینو په وړاندې پناه ومومی. حتی بعد از توبه نیز مراحل وجود دارد. مرحله اول خلوت دی ، بیا استقامت ، بیا د علم په لټه کې ، بیا تفکر ، بیا التماس ، بیا معراج ، بیا همغږی ، بیا پټه خبرې . اما کل هذه الحالات تنزل علی قلب العبد الذي رزق علم الهی ، وحفظ ذکر الهی ، والتوکل رضا الهی ، والصحابه توکل - علی قلب مثل هذا الله ، الله توجه خاص خود را به عرش می رساند و در میان حاملان العرش الهی جایگاه پیدا می کند. چا ترې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا فرماید په هکله وپوښتل:

اَلتَّائِبُ حَبِيْبُ اللهِ

"توبه کوونکی د خدای محبوب دی".

هغه ځواب ورکړ، "توبه کوونکی به د خدای محبوب وی کله چې لاندې صفتونه په یوه کې وموندل شی:

ٱلتَّـٰٓئِبُونَ ٱلْعَـٰبِدُونَ ٱلْحَـٰمِدُونَ ٱلسَّـٰٓئِحُونَ

ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّـٰجِدُونَ ٱلْأَمِرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ

وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱلْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِ

آنها هم کسانی هستند که توبه می کنند ، و عبادت الله ، و حمد الله ، و روزه می گیرند ، و سجده می کنند ، و مردم را به خیر و نسب ترغیب می کنند ، و منعنا آنها از شر ، و حدود الله را حفظ می کنند . (قرآن، 9 سوره، آیه 112)

یو ته هغه وخت "معشوقه" ویل کیږی کله چې څوک د هغه چا سره دومره مطیع وی چې حتی هغه څه ته نږدې نه شی چې د هغه چا سره مینه نه لری. د دې تشریح مقصد دا دی چې توبه دوه ګټې لری: لومړی ګټه دا ده چې ګناه محو شی او داسې شی لکه څوک چې ګناه نه ده کړې. دویمه ګټه دا ده چې انسان د الهی قرب درجات تر هغه حده ترلاسه کوی چې معشوق شی. بیا د ګناهونو کفاره او کفاره مختلف درجې لری - ځینې ګناهونه محو کیږی لکه چې هیڅ وجود نه لری ، ځینې ګناهونه د توبې سره کم کیږی ، مګر د ګناهونو په محو کې همدغه اثر لری.

جعفر الصادق رحمه الله قال : "الله تعالى أخفى أربعة أشياء في أربعة أمور أخرى - الرضا في الطاعة ، لذلك لا تفكر حتى في الطاعة الصغيرة ، فمن الممكن أن يكون رضا الله في ذلك كفي ؛ غضب [الهی] په ګناهونو کې ، له دې امله ، حتی یوه کوچنی ګناه هم بې اهمیته مه ګڼئ ، ممکن ده ، چې همدغه ګناه د الهی غضب سبب وی. عرفان په بندګانو کې ، له دې امله ، هېڅ بنده (انسان) بې ارزښته (حقیر یا حقیر) مه ګڼئ ، کېدای شی هغه څوک چې په حقیر کتل کېږی ، د خدای یو صمیمی وی. قبول [الهی] في دعا [إلى الله]، لدې امله ، دعا (دعا) ته په هیڅ وخت کې مه پرېږدئ، کېدای شی په دې کې قبول [خدا] وی".

د توبې دوا او د ګناهونو د اصرار د علاج طریقه

باید څرګنده شی چې انسان دوه ډوله دی: یو هغه ځوان چې د بدی په لور هېڅ میلان نه لری ، په نېکی او شرافت باندې لوی شوی وی او له بدو څخه ځان ساتل د انسان په مزاج کې وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

يُعْجِبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبْوَةٌ

"ستاسو رب په هغه ځوان حیران دی چې د شر په لور تمایل نه لری. خو داسې خلک نادر دی". (روایت شده توسط مجموعات حدیث *مسند احمد* و *طبرانی* عن عتبه بن عامر رضی الله عنهم.

دویم ډول هغه کسان دی چې ګناهونه کوی. دوی نور په دوه ډوله ویشل شوی دی: هغه څوک چې توبه کوی او هغه څوک چې په ګناهونو ټینګار کوی. زه غواړم په دې فصل کې تشریح کړم ، چې په ګناهونو باندې د اصرار علاج څه دی او کوم دوا د دې ناروغی په له منځه وړلو او د شفا ورکولو لپاره ګټور دی.

دا باید په روښانه توګه وپیژندل شی چې توبه بیا رغونه ده او دا شفا د دوا په وسیله ترلاسه کېږی. له درملو سره د اشنا کېدو لپاره اړینه ده چې له ناروغی څخه خبر واوسئ. طب یعنې د هغو عواملو په وړاندې چې د یوې ناروغی د شتون سبب شوی دی. که څوک وغواړی چې د یوې خاصې ناروغۍ درملنه وکړی ، باید هغه دلیل له منځه یوړل شی چې د دې

ناروغی لامل شوی دی. برسېره پردي، دا هم یو ثابت شوی حقیقت دی چې هر څه د هغه د مخالف له امله باطل کېږی. که د دې اصل په رڼا کې وکتل شی ، په ګناهونو باندې د اصرار علت غفلت او شهوت دی. د غفلت برعکس علم دی او د شهوت برعکس دا دی چې انسان په هغو عواملو صبر وکړی چې شهوت او شهوت ته تحریک کوی. غفلت (یا غفلت) د ګناهونو ریښه ده. هغه دوا چې د غفلت د درملنې لپاره چمتو کېږی ، د پوهې د خواږه اجزا لری چې د صبر او زغم ترخې سره ګډ وی.

وظیفهٔ علمای دین: وقتی کسی که مرتکب گناه می شود ، می داند که مرتکب گناه شده است ، لازم است که به دست یک عالم شفا یابد [معلم روحانی که در مورد امراض روحی و بیماری های باطنی که بشریت را مبتلا می کند] . که څوک خپله ناروغی ونه پېژنی ، نو عالم باید هغه تشخیص کړی. راه تحقق این امر این است که یک عالم مسئول یک کشور ، شهر ، محله ، مسجد (محل عبادت و تسبیح خداوند ، جایی که مردم برای یافتن ارتباط و ارتباط با خدا می روند) ، یا یک گروه از مردم و تعلیم آنها را در مورد راه خدا (*دین*) ، توضیح دهد که برای آنها مضر است ، هغوی ته د هغو شیانو په اړه معلومات ورکړئ چې د هغوی لپاره ګټور دی ، او په تفصیل سره د هغو عواملو په اړه تشریح کړئ چې د *سعده* (ابدی سعادت او بې پایلې کامیابی) او *شقوه* (لعنت ابدی او بشپړ ناکامی) لامل کیږی. عالم باید انتظار نکند تا مردم قبل از هدایت آنها سؤال کنند ، بلکه باید عالم مردم را دعوت کند که به نزد آنها بیایند یا زیارت کنند و آنها را به راه راست هدایت کنند ، زیرا علما وارثان انبیاء [بعد از پایان عصر النبوت] هستند. په هدایت او تربیه کې ، دا تل د پیغمبرانو لاره وه چې په خپل ځان کې وګرځی ، خلک دعوت کړی ، هر کور ته ځی او هغوی ته د حق په لاره کې دعوت کوی ، ګرځی او هر یو یې د خدای په لاره کې نصیحت کوی. معمولاً انسان د زړه له ناروغیو سره اشنا نه وی نو ځکه باید علماء په خپله یې لارښوونه وکړی. د ظاهری ناروغیو په اړه په مسایلو کې، سړی کولی شی په خپله ډاکټر سره اړیکه ونیسی، د مثال په توګه، که څوک ویتیلیګو (د پوستکی یوه ناروغی چې د پوستکی د ټوټو په واسطه مشخص کیږی) ولری یا په مخ یې نښې ولری نو په آینه کې د کتلو له لارې د خپلې ناروغی حالت معلومولی شی. خو هر څوک هېنداری نه لری او تر هغه پورې چې بل څوک یې په اړه خبر نه وی ، د خپلې ناروغی څخه خبر نه دی. این امر شخصا واجب (*فردالعین*) علی جمیع علماء [کمک و هدایت مردم از بیماری های روحانی] . خلک ناپوهه پیدا کیږی، نو له دې امله اړینه ده چې د الهی لارې (دین) د اصولو او جزئیاتو په اړه په مسایلو کې خلکو ته ورسیږی. جهان مانند مسکن مریضان است - کسی که تحت زمین است مرده است و کسی که بر سطح آن است بیمار است. د زړه ناروغی د بدن د ناروغیو په پرتله ډېرې دی نو ځکه د نړۍ په روغتون کې د روحی ناروغیو ناروغان د جسمانی ناروغیو له ناروغانو څخه ډېر دی. علماء د دې روغتون ډاکټران دی او حکومتی چارواکی یې تنظیموونکی دی. إذا کان أي مریض اقتراح طبیب قبول نکند و دوا تجویز شده را مصرف نکند ، باید به مقامات دولتی تحویل داده شود تا دیګران را از بیماری خود نجات دهند. لکه څنګه چې یو ناروغ چې وقایې ته پاملرنه نه کوی یا لیونی کیږی او یا زندانبان ته سپارل کیږی ترڅو یو زندانی کړی او خپل ځان او نور له خپلې ناروغی څخه وژغوری.

ولې د زړه ناروغی ډیرې دی؟د بدنی ناروغیو په پرتله د زړه ناروغی ډېرې دی. د دې لپاره درې دلیلونه شتون لری: لومړی دلیل دا دی چې ناروغ نه پوهیږی چې په کومه ناروغی اخته دی. دوهم دلیل دا دی چې د دې (د زړه بیماری) نتیجه په دې دنیا کې نه لیدل کیږی، په داسې حال کې چې د جسمانی ناروغیو نتیجې په دې نړۍ کې لیدل کیږی، چې د مړینې سبب کیږی. نو ځکه خلک له بدنی ناروغیو څخه ویره لری ځکه دوی پوهیږی چې که دوی روغ نه شی ، مرګ به یې د ځمکې له مخ څخه ورک کړی. د زړه د ګناهونو پایله د زړه مرګ دی. خو په دنیا کې څوک ترې نه پوهېږی ، نو ځکه د ګناهونو په وړاندې کرکه کمه ده. که څه هم انسانان پوهیږی چې یو کس ګناه کړې ده، خو د خپلو ګناهونو ته دومره اهمیت نه ورکوی او په هغو مسایلو کې چې د توبې او بخښنې په اړه دی په خدای توکل کوی. په هرصورت، څوک د جسمانی ناروغیو لپاره په خدای تکیه نه کوی، بلکې د یو ډاکټر څخه بل ډاکټر ته منډې وهی. دریم دلیل تر ټولو

مهم او بنسټیز دی ، بلکې په خپله یوه ناعلاجه ناروغی ده او هغه دا ده چې د زړه طبیب تقریباً وجود نه لری. کسانی که در این امراض با آنها تماس می گیرند ، علمای دینی هستند ، اما آنها خود به بدترین بیماری های امروزی مبتلا شده اند [زیرا آنها خود فاقد کمال معنوی و تخصص ناشی از کمک به شفای افراد از بیماری های روحی هستند] . څنګه کولای شی چې نور درملنه وکړی کله چې دوی نشی کولای خپل ځان درملنه وکړی؟ این امراض [روحانی] شایع است و به ندرت کسی از آن نجات می یابد ، بنابراین این عیب علماء آشکار نمی شود و آنها (علما) مخلوقات را منصرف می کنند و به آنها انواع چیزها را می گویند که این بیماری را افزایش می دهد. د دې ناروغیو څخه تر ټولو مخرب د نړۍ مینه ده او دا د خدای د لارې طبیبانو باندې غلبه *لری*. به همین دلیل است که آنها برای دیگران درمان پیشنهاد می کنند اما خودشان در این بیماری گرفتار شده اند و آن را بسیار گسترده می سازند ، بلکه این بیماری به اندازه اپیدمی به خود می رسد.

د ډاکټرانو کموالی [د روحانی بیماریو] سبب ګرځی چې مخلوقات تباهی تجربه کړی. هغه کسان چې باید ډاکټران او درمل کوونکی وی د بیلابیلو تاکتیکونو څخه کار اخلی ترڅو ساده فکرونه غلا کړی او په بیلابیلو لارو یې بې لارې کړی. که هغوی د هغوی لپاره ښه کار نه شی کولای ، نو باید له هغوی سره بې ایمانی ونه کړی ، که اصلاح نه شی راوستی ، لږ تر لږه باید هغوی بدتر نه کړی. بلکې د هغوی لپاره به ښه وی چې غلی پاتې شی ځکه چې هر کله خوله پرانیزی ، هدف یې دا دی چې ډېر خلک ورته راشی او دا هدف یوازې هغه وخت ترلاسه کېدای شی چې خلکو ته د مغفرت کاذب امید ورکړی ، په خدای کې د امید علتونه ترجیح ورکړی ، د رحمت الهی دلیلونه ذکر کړی. و عمدا از ذکر آن روایات که در آن مردم از عذاب الهی با ذکر غضب خدا ترس دیده شده اند ، اجتناب کنید. خلک په داسې موعظو کې ډېر خوښی پیدا کوی او دا شیان د هغوی په غوږونو کې خوږی اچوی او زړونو ته شتمنی برابروی. کله چې خلک د دې په اصطلاح "عالمان" د غوندو څخه بیرته راستنیږی، د ګناهونو په ارتکاب کې د هغوی جرأت یو څه نور هم زیاتیږی او د خدای په سخاوت باندې د هغوی توکل یو څه زیاتیږی. دا یو ثابت شوی حقیقت دی چې که ډاکټر ناپوه او بې ایمانه وی نو په پای کې خپل ناروغ ته مرګونی دوا ورکوی چې د روغتیا د ورکړې پر ځای ناروغ د مرګ ژامې ته غورځوی. دا ځکه چې ناروغ ته هغه دوا نه ورکول کیږی چې ورته اړتیا ده او هغه دوا په هغه طریقه نه ورکول کیږی چې باید ورکړل شی.

د ګناهونو د اسبابو درملنه: اوس به دلته د ګناهونو د سببونو درملنه بیان شی. د لومړی علت علاج دا دی چې "د ګناهونو سزا فوری نه ده او نه لیدل کیږی" دا ده چې فکر وکړو چې په راتلونکی کې به څه پیښ شی [که څه هم ځنډ شوی وی او په دنیوی ژوند کې نه لیدل کیږی] او هغه ورځ لرې نه ده، بلکې هغه څوک ته ډېر نږدې دی چې سترګې یې لوینی. علاوه بر این، مرگ به انسان بسیار نزدیک است مانند بندهای بوټان [کفش هایی که کسی به سر می کند]. کېدای شی چې قیامت نږدې وی [ځکه چې مرګ د آخرت او د قیامت سفر دی] او ممکن د څو شیبو وروسته واقع شی. همچنین باید فکر کرد که انسان ذاتا ، برای بهبود آینده خود سخت کار می کند ، سختی ها را تحمل می کند ، مثلا از طریق دریا سفر می کند ، در صحرا می گردد به این امید که چه فایده ای که از این سفرها بدست می آید ، در آینده زندگی به انسان کمک کند. نه یوازې دا چې که څوک ناروغ شی او کوم ډاکټر چې مؤمن نه وی خبر ورکړی چې یخې اوبه د انسان روغتیا ته زیان رسوی او حتی مرګ ته نږدې کوی ، که څه هم یخې اوبه د انسان لپاره ډېرې تسکین ورکونکی دی ، خو حتی لاس هم نه ورکوی. د یادونې وړ ده چې انسان د کافر په مشوره د دنیوی لذت [د یخې اوبو څښلو لپاره د تنده د رفع کولو لپاره] پرېږدی. کیدای شی داسې وی چې ډاکټر ښه وی خو هیڅ معجزه نشته چې ډاکټر د طبی تخصص کچه ولری چې هر وخت سم وی. له بلې خوا ، د پیغمبرانو په ریښتینولی معجزات شتون لری. انسان باید فکر وکړی چې څوک کولای شی چې کافر ایمان راوړی ، خو نه شی کولای چې په پیغمبر [الهی] ایمان راوړی ځکه چې دوی راوړی.

دویم علت هم په ورته ډول درملنه کیدلی شی. که د ګناهونو په لذتونو باندې اصرار غالب وی ، نو باید قصداً یې پرېښودل شی او فکر وکړی چې که څوک د دنیوی ژوند هغه لذتونه چې د څو ورځو ارزښت لری نه شی پرېښودلی ، نو څنګه کولای شو د ابدی ژوند لذتونه چې تل پاتې دی پرېښودل شی. که څوک په دې ژوند کې چې د څو ورځو ارزښت لری هغه درد نه شی زغملی او په دې لړه سختی باندې صبر نه شی زغملی ، نو څنګه کولای شی چې د دوزخ درد وزغمی. سربېره پر دې ، کله چې انسان د دنیوی نعمتونو په وړاندې صبر نه شی کولای ، چې له ناخوشایندو عواطب څخه ډک دی ، نو څنګه کېدای شی چې د آخرت د پاک او پاک نعمتونو سره صبر وکړی.

وفيما يتعلق بعلاج السبب الثالث ، وهو التوبه في التوبه باميد قبول التوبه [بعد بعد أن ينعم بكامل الموت وبلغ عمر العمر أو الزرخ] ، يجب أن يفكر في أن سبب فرياد سكان جهنم هذا تأخير [في التوبة] . دا ځکه چې دوی به توبه د ګناهونو څخه چې د انسان په مرګ ختم کیږی وځنډوی [ځکه چې د مړینې وخت نامعلوم دی د ټولو امیدونو سره سره ، او خلک د هر عمر له امله د مختلفو عواملو له امله مړه کیږی] ، وروسته به د توبې لپاره فرصت نه پاتې کیږی. دا ممکنه ده چې یو څوک د توبې څخه مخکې مړ شی او حتی که ژوندی هم شی ، څنګه پوه شی چې هغه به د ګناهونو څخه لاس واخلی په داسې حال کې چې هغه اوس نه شی کولای ځکه چې د ګناهونو د نه پرېښودلو دلیل چې نن موجود دی ، کېدای شی وروسته هم موجود وی. حتی ممکن است که عادتونه وروسته د غلطو کارونو په دوامداره کولو سره ټینګ شی. څوک چې عادت نه وی جوړ کړی ، که څوک یې پرېږدی ، نو پرېښودل یې آسانه ګڼی ، خو که څوک یو ثابت عادت ولری ، نو د غوښتنې سره سره یې پرېښودل ستونزمن دی. د پریوارکیټر مثال د هغه چا دی چې غواړی ونه لرې کړی، مګر ونه قوی ده او په اسانی سره نه شی لرې کیدای او یو پانه دا کار کوی ترڅو راتلونکی کال دا کار وکړی. سړی ښه پوهیږی چې هر څومره چې ونه پاتې شی ، ریښې یې غځېږي او پیاوړې کیږی او د عمر په تېرېدو سره کمزوری کیږی. تر دې لوی حماقت څه شی کېدای شی چې کله یو څوک د جسمانی قوت سره سره نسبتاً کمزوری ونه نه شی لیرې کولای ، څنګه کولای شی چې په کمزوری حالت کې غښتلې ونه لرې کړی؟

د څلورم علت علاج ، یعنې د خدای د رحمت او فضل انتظار ، مخکې هم تشریح شو. مثال آن مانند کسی است که تمام اموال و اموال خود را در صدقات می دهد ، و خانواده اش را فقیر می کند ، و منتظر است تا خداوند یک رزق از غیب را بفرستد ، یا یک خزانه را در یک زمین شجر. د ګناهونو د بخښنې چانس [بې توبه ، کفاره او جبران] د خزانې د موندلو چانس دی. یا د داسې شخص مثال د هغه کس په څیر دی چې خپل مال په انګړ کې پریږدی او په داسې ښار کې ژوند کوی چې په رڼا ورځ کې شیان لوټ کیږی ، او وایی چې په الله توکل کوی چې د هغه مال به خوندی وساتی ، حتی که څوک یې په خوندی ځای کې وساتی. په دې مثالونو کې، د خزانې موندل یا د غلا کوونکو څخه د خپل مال ساتنه ناممکنه ده. څوک چې د داسې امانت (یا بې ځایه توقع) له امله خپل معاش پرېږدی او یا په بې پروایی سره خپل مال داسې کېږدی ، لوی احمق دی. همداراز د ګناهونو بخښنه هم شونې ده ، خو د غفرت په تمه د ګناهونه ترسره کول او توبه نه کول ډېر ناپوهی ده.

د پنځم علت علاج ، یعنې شک په رښتینولی انبیاء ، هغه عوامل دی چې د انبیاء رښتینوالی او رښتینولی ثابتوی. هغه انسان چې شک کوی به ویل کیږی: "هغه پیغمبران چې معجزات یې درلودل چې د حق په اړه یې ثبوت وو ، چا چې موږ ته خبر راکړ چې د آخرت یوه عالم شته چې له دې عالم څخه جلا ده او له مرګه وروسته انسان له هغه عالم سره تړاو لری. آیا ته د دې خبر په رښتیا ډاډ لرې او یا دا ناممکنه ده چې یو کس په یوه وخت کې په دوو ځایونو کې حاضر نه وی؟" اگر کسی پاسخ دهد که این را ناممکن می داند [که پیغمبران بر حق بودند] ، پس بحث با چنین شخص بی فایده است. که څوک ووایی چې په دې اړه شک لری ، نو پوښتنه به ترې وشی چې که یو پردی سړی درته خبر درکړی چې

کله ته له کوره وتلې او تیار خواړه یې پرېښودي ، مار خپله خوله ستا په ډوډۍ کې واچوله او له خپل زهر سره یې ګډ کړ. که تاسو د دې اجنبی په ربښتینوالی باور لرئ ، آیا بیا هم به هغه خواړه وخورئ یا یې پرېږدئ ، که څه هم دا ممکن د ټولو خوړو څخه خوندور وی؟" یو به ځواب ورکړی، "زه به داسې خواړه ونه خورم، حتی که هغه بیګانه دروغ هم وایی، زه به یې د احتیاط له مخې نه خورم. حداکثر ، آن غذا ضایع خواهد شد [در صورتی که بیگانه دروغ بگوید]. خو که هغه بیګانه ربښتیا وایی، نو د دې خوړو خوړل به زما لپاره مرګونی وی". بیا به داسې کس ته وویل شی : " ته په یو ناپیژندل شوی کس باور کوې او په دې خبر باندې باور کوې او خپل ډوډۍ غورځوې ، که څه هم هغه پردی دلیل او ثبوت نه لری ، نو بیا دا امکان شته چې یو چا دا خبره د حسد له امله کړې وی او یا یې داسې ویلی وی چې تاسو اندېښمن کړی. له بلې خوا د انبیاء اقوال شته چې په معجزو تایید شوی دی د اولیاء ، عالمانو ، پوهانو او هوښیارانو تر منځ اتفاق موجود دی ، خو تاسو نه د انبیایانو خبره منئ او نه یې د هغوی خبرونه منئ. د عامو خلکو په منځ کې ناپوهان د دې بحث موضوع نه ده ، آیا د هوښیارانو څخه څوک شته چې نه په قیامت باور لری او نه په جزا او جزا باور لری؟ کېدای شی د هغه په ظاهری بڼه کې توپیرونه وی ، خو د ټولو عقلی خلکو تر منځ د هغه د شتون په اړه اتفاق نظر موجود دی. که خبر یې ربښتیا وی ، نو تاسو به داسې عذاب ته نږدې شوی یاست چې تل به دوام وکړی ، او حتی که هغوی دروغ هم وایی ، تاسو ته کوم لوی زیان نه لرئ ، یوازینی زیان چې تاسو یې لرئ دا دی چې تاسو به د نړۍ ځینې لذتونه ترلاسه نه کړئ". که مخاطب ذره ذره عقل هم ولری ، توبه به یې ذره ذره هم ونه ځنډوی ، ځکه که هر څومره هم دنیوی ژوند اوږد وی ، د ابدی ژوند معادل نه دی. فإذا انمان [أن العالم مملو من غلات] ومرغ بعد من مليون سنة غلت يک دانه ثم توقف ثم دزدی دانه بله بعد از يک ميليون سال [و ادامه می يابد] ، حتی در اين صورت ، تمام غلات به پايان می رسند [يک روز] اما در زندگی ابدی به هيچ کمکی نمی رسند. نو څنګه کېدای شی چې یو هوښیار انسان د دې ژوند په لذتونو کې صبر وکړی او د دې ژوند په لذتونو کې صبر وکړی؟ له دې امله ، علی رضی الله عنه به سړی چې عقل یې د داسې مسایلو د پلټنې او ادراک توان نه درلود ، وویل : " که ته ربښتیا وایې ، نو زه او ته به خلاصون ومومی. اما اگر من حقيقت بگويم [در مورد وجود آخرت و زندگی ابدی آن ، يا سعادت ابدی يا لعنت ابدی] ، پس شما به هلاک خواهيد شد ، اما من به نجات می رسم. سره له دې ، یو هوښیار انسان باید په هر حالت کې د سولې او احتیاط په لاره ګامونه واخلی.

دولسم څپرکی – د سختیو ، ازمېښتونو او مصیبتونو په وړاندې د صبر له لارې مقاومت ، او د نعمتونو او ټولو ښو څیزونو شکر ادا کول

لوږې او تیږې د یو کس د ژوند یوه اړینه برخه ده. شخصی او جمعی غمونه ، حادثې ، طاعون ، آفتونه ، د عزیزانو له لاسه ورکول ، مادی زیانونه ، شاته تګ او په ژوند کې چیلنجونه ، بیماری ، غمونه ، سختی ، جنګ ، لوږه ، فقر ، بیکاری ، ګډوډی ، ټولنیز بې نظمی او ناآرامی ، ناامیدی ، د داخلی او ظاهری سکون نشتوالی، اندېښنې ، خطرونه او د نورو له خوا د افراط او تفریط په وړاندې غصه او داسې نور ، په دې دنیوی وجود کې د انسانی تجربې حتمی برخه ده. دا ټول ناخوشاینده او ناآرامه حالتونه ممکن د هغو د مخنیوی لپاره د ټولو هڅو سره سره رامنځ ته شی. که یو څوک وکولای شی چې په خپل ښه چلند کې پاتې شی، نور ممکن ونه شی کولی چې ورته کار وکړی نو په نتیجه کې غوسه، شخړه، او نور منفی احساسات او داخلی او بیرونی انسانی حالتونه رامنځ ته کیږی. دا ټل اسانه ده چې داسې منفی خواته تسلیم شئ او د هغوی له خوا مات زړونه ، مایوسه او مات شئ ، او په منفی احساساتو ، قهر ، غم ، ناامیدۍ او خپګان کې ښکیل شی. یوازینی وسیله چې د داسې ناخوشایندو حالاتو په پیل کې په اغیزمنه توګه مقابله وکړی دا ده چې صبر او صبر او استقامت په خپل ټول ظرفیت سره وکارول شی. د صبر فضیلت بې شمېره دی، چې په نتیجه کې د انسان د فردی او ټولنیز سلامتیا لپاره بې شمېره ښېګڼې رامنځ ته کیږی.

د صبر هنداره انځور شکر ګزاری ده چې د یو کس نعمتونه شمېرل دی، حتی هغه نعمتونه چې د خوړو، هوا، ساه اخیستلو، روغتیا، نیکمرغۍ، آرامۍ، امنیت، خوشالی، د اغوستلو لپاره جامې او د سر پر سر چت لرل چې خپل ځان له سختو موسمی شرایطو څخه وژغوری، ملګرتیا، اړیکې، کورنی او د ذهن ، زړه او عقل سالم ساتل د څو نومونو یادونه وکړو. مننه دا ده چې د هر ښه شی لپاره شکر ګزار او قدردانی وکړو. د صبر په څېر، شکر ګزاری او شکر د انسانانو د فردی او ټولنیز سلامتیا لپاره بې ساری معنوی ګټې برابروی. برخورد ماهرانه غزالی با این صفات عظیم انسانی از کتاب دوم در جلد چهارم یا ربع شاهکار شاهکار او *"احیاء* العلوم الدین" یا "احیای علم راه الهی" در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

ایمان دوه برخې لری نیم صبر او نیم شکر دا د الهی صفاتو دوه صفتونه دی او د الهی نومونو څخه دوه نومونه دی - *صبور* (یو د بشپړ صبر سره) او *شکور* (یو د بشپړ شکرګزاری). د صبر او شکر له حقیقت سره ناآشنا کیدل د ایمان له دواړو برخو څخه ناآشنا کیدل او د خدای له دوو صفتونو څخه ناخبره کیدل دی. بدون ایمان ، نزدیکی الهی به دست نمی آید ، و راه ایمان بدون شناخت وجود که باید ایمان داشته باشد ، طی نمی شود. له دې څخه معلومه ده چې د ایمان په

دواړو برخو باندې رڼا اچول ضروري دي – صبر او شکرګزاري. څرنګه چې دا دواړه برخې سره یو ځای شوي دي ، نو دواړه به په یوه کتاب کې په اوو بابونو کې تشریح شي.

د صبر تشریح

د صبر فضیلت: خدای تعالی د صبورانو بې شمېره صفتونه بیان کړي دي. قرآن کریم په اویا ځایونو کې د صبر یادونه کړې ده. په دې آیاتو کې ډېرې لوړې درجې او نیکی صبر ته منسوب شوي دي. د مثال په توګه ، خدای وایي:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا

"ومونږ له دوی څخه ډېر پیشوایان وکړل، کله چې هغوی صبر وکړ، چې الناس یې زمونږ په امر هدایت کړل." (قرآن، 32 سوره، آیه 24)

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا

"او ستا د پروردګار ښایسته کلام [اې محمد!] د بنی اسرائیل په ګټه د هغوی د صبر له امله پوره شو." (قرآن، سورة 7، آیه 137)

وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"وکسانی که صبر می کنند ، ما به آنها اجر اعمالشان را می دهیم." (قرآن، باب 16، آیه 96)

أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا

"دا خلک به د صبر له امله دوه برابره انعام ترلاسه کړي." (قرآن، ۲۸ سوریه، آیه ۵۴)

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"د صبر لرونکو خلکو لپاره به بې حده اجر [الهی] وي." (قرآن، سورة 39، آیه 10)

په دې آیت کې، خدای وعده کړې ده چې د صبر په بدل کې به بې حده الهی اجر ورکړي. له ټولو صالحو اعمالو څخه ، دا یوازېنی (صبر) دی چې د الهی جزا به یې بې حده وي. الله تعالی د صبر خلکو سره وعده کړې ده چې هغه ورسره دي:

وَٱصۡبِرُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ

"او صبور اوسئ. یقینا الله تعالی مع الصبورین [في مقابل کل من یصبد ویصبب حتی یفتح الله علیهم دراب السهولة والطریق] . (قرآن، 8 سوریه، آیه 46)

په یو ځای کې، د رحمت، برکت او لاربښوونې ځانګړتیاوې د صبر لرونکو خلکو لپاره یو ځای شوی دی. دا درې ځانګړتیاوې په ګډه سره د بل عبادت کوونکو ته نه دی منسوب شوی:

أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ صَلَوَٰتٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَرَحۡمَةٞۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُهۡتَدُونَ

"علیهم سلام ورحمة من جانب پروردگار ، وهم هدایت ومودا ". (قرآن، سورة 2، آیه 157)

د صبر په اړه ګڼ شمېر پیغمبری روایات شتون لری. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

الصَّبْرُ نِصْفُ الإِيمَانِ

"صبر د ایمان نیمایی دی". (روایت شده توسط حدیث د *ابو نعیم* او *خطیب* له حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

په یوه روایت، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "هغه شیان چې تاسو ته کم ورکړل شوی دی هغه یقین (*یقان*) او صبر (صابر) دی. کسی که از این دو حصة أکبر ، حتی بدون حصة کبیرة في نماز الشب و روزه اختیاری ، هیچ دلیلی برای تشویش نیست . په اوسنی حالت کې چې تاسو نن په هغه کې یاست ، که تاسو په هغه کې صبر وکړئ ، زما لپاره غوره دی له دې چې تاسو دومره ښه کارونه وکړئ چې تاسو ټول په ګډه ترسره کوئ. اما من می ترسم که بعد از رفتن من ، جهان به روی شما باز شود [از نظر قدرت ، ثروت و ثروت دنیوی] و شما یک دیگر را بد بدانید. په هغه وخت کې، د اسمانونو اوسیدونکی (آسمانی مخلوقات) به تاسو بد وګڼی. من صبر در این حالت [فقر ، فقر ، سختی و مصیبت] و حساب خود را بپذیرد ، اجر کامل خواهد بود . وروسته یې دا آیت ولوست:

مَا عِندَكُمۡ يَنفَدُۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖۗ وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجۡرَهُم

"هر څه چې تاسو یې لرئ حتمی دی ، په داسې حال کې چې هر څه چې د خدای سره دی تل پاتې او ابدی دی. او یقیناً مونږ به هغو صبرانو ته ستر اجر ورکړو چې دوی یې کړی دی . (قرآن، باب 16، آیه 96)

الله تعالی خپل نبی داود (صلی الله علیه و آله وسلم) ته وحی نازل کړ: "زما شخصیت واخلئ او زما د شخصیت یوه صفت دا ده چې زه ډیر صبر لرم". عبدالله بن عباس رضی الله عنه روایت کوی چې کله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د *انصار* (د مدینې اوسیدونکی چې د مسلمانانو کوربه توب یې له مکې څخه تښتیدلی وو ، له هغوی څخه وپوښتل: آیا تاسو مؤمنین؟" هر څوک غلی پاتې شول. حضرت عمر رضی الله عنه وفرمایل : هو ، مونږ مؤمنین . رسول الله صلی الله علیه وسلم وپوښتل : ستا د ایمان نښه څه ده ؟ انصار په ځواب کې وویل: "موږ شکر کوو کله چې موږ سعادت ولرو ،

مورږ صبر کوو کله چې مورږ په مصيبتونو کې يو ، او مورږ د [خدا] فيصلې (الهی) قبول کوو". فرمود: قسم به رب *الكعبه*! تاسو مؤمنان ياست [ځکه چې دا د حقيقی مومنانو خصوصيات دی] ". (روايت شده توسط د حديثو ټولګه *طبرانی*) حضرت عيسى عليه السلام فرمای: "هغه څه به ترلاسه کړئ چې تاسو يې خوښوئ هغه وخت ترلاسه کوئ چې په ناخوښه شيانو صبر وکړئ". عمر بن الخطاب رضی الله عنه أبو موسى اشعری رضی الله عنه خطی مفصل وكتب فيه من بين أمور أخرى: "صبر وتذكر أن الصبر دو نوعه ، أحدهما على الآخر ، صبر على المصائب افضل ، بل من ذلك هو الصبر على الأشياء التي نهى الله عنها حکمت الهی برای بهبود بشريت ، اگرچه ممکن است مطلوب و لذت بخش به نظر برسد . پوه شئ چې صبر د ايمان جوهر دی او ځکه چې *تقوا* (تقوا او تقويب) تر ټولو ښه عمل دی او هغه له صبر څخه دی ". على رضی الله عنه می فرمايد: "بنيادهای ايمان بر چهار ستون است: اليقين ، الصبر ، الجهاد [في سبيل الله خصوصا في الجهاد الروحانی] و العدل (انصاف مع الجميع وفي كل شيء)". له فکری پلوه صبر اوس هم يو ښه صفت دی، خو دا په بشپړه توګه نه شی درک کېدای تر څو چې مورږ د صبر حقيقت او د هغې معنی تشريح نه کړو.

د صبر حقيقت او معنا

صبر - د خدای په لور د لارې يو ځای ، د روحانی کشمکش منزل (*سلوک*): بايد پوه شی چې صبر د خدای د لارې له منځ څخه يو ځای دی او د روحانی مسافرينو له منزلونو څخه يو منزل دی. د خدای د لارې ټول ځايونه په دريو موضوعاتو کې موندل کيږی: لومړی، پوهه يا عرفان. دويم ، [درونی روحانی] حالت. دريم ، اعمال يا [ظاهری] اعمال. د هغوی په منځ کې ، پوهه هغه بنسټيزه ماده ده چې [معنوی] حالتونه منځ ته راوړی چې په خپل وار [نجيب] اعمال زيږوی. د دريو واړو ترمينځ، پوهه ونې ته ورته ده، حالتونه څانګو ته ورته والی لری، او اعمال ميوو ته ورته دی. د روحانی مسافرينو ټول منزلونه داسې دی. صبر د پوهې او [باطنی روحانی] حالت د ترکيب نوم دی. عمل هغه ثمره ده چې د دې دواړو (پوهې او باطنی روحانی) د وجود په نتيجه کې منځ ته راځی. اوس به مورږ پر درې واړو مسايلو رڼا واچوو.

عرفان يا فهم: د فرښتو ، انسانانو او حيواناتو تر منځ د ترتيب (ترتيب) د پوهې پرته ، د صبر پوهه نه ترلاسه کيږی. صبر يو ځانګړی انسانی خصوصيت دی [چې د نورو مخلوقاتو سره د شيانو په ټوليز پلان کې شريک نه دی]. صبر حتی په حيواناتو او فرښتو کې تصور هم نشی کېدای - په حيواناتو کې د هغوی د ذاتی عيبونو له امله او په فرشتو کې د هغوی د ذاتی کمال له امله . د دې تفصيل دا دی چې شهوت په حيواناتو تحميل شوی دی او هغوی تر دې حده لاندې راغلی دی چې د هغوی د حرکت يا سکون علت يوازې شهوت دی. هغوی هيڅ داسې باطنی قوت نه لری چې په هغوی کې دا شهوت مهار کړی او د دې مقصد څخه يې منع کړی. در مبارزه با شهوت ، حفظ نيروی خويشتن داری و مخالفت صبر است. فرشتې يوازې د دې لپاره پيدا شوې دی چې د څښتن تعالی لپاره آرزو وکړی او هغه ته د هغوی د نږديوالی او نږديوالی په درجو راضی شی. شهوت په هغوی کې نه دی ځای شوی چې هغوی د الهی نږديوالی د درجو او د عظمت څښتن له وجود څخه لرې کړی. او نه هم هغوی داسې لښکر ته اړتيا لری چې هغوی دې ته اړ کړی چې پر هغو ځواکونو غلبه وکړی او هغوی يې مغلوب کړی چې هغوی د الهی حضور څخه منع کوی. دليل يې دا دی چې هغه قوتونه چې انسان له حضور الهی څخه منع کوی هغه شهوت او شهوت دی چې حتی په هغوی کې پيدا شوی نه دی. له بلې خوا ، انسان د شهوت او هم هغه ځواک سره عطا شوی دی چې د هغې په وسيله انسان کولی شی په شهوت باندې غلبه وکړی. انسان د خلقت په پيل کې د ځناورو په څېر د عيبونو (نيمګړتياوو ، نيمګړتياوو او کمزورتياوو سره) پيدا شوی دی ، داسې

چې د ډوډۍ د شهوت پرته بل شهوت نه لري. څه موده وروسته [لکه څنګه چې یو کس په ژوند کې پرمختګ وکړ]، د لوبو شهوت (لوبه)، زینت او ښکلا په یوه کې زیږیدلې. بعد از آن [همانطور که یک فرد در زندگی پیشرفت کرد و به بلوغ رسید] ، شهوت ازدواج پیدا شد. دا شهوت په ځانګړې ترتیب سره ښکاره کیږي. په لومړي سر کې ، انسان په خپل ځان کې د صبر ځواک نه لري. ځکه حوصله د یوه لښکر نوم دی چې د بل لښکر په وړاندې ټینګ ولاړ او ثابت قدم وي کله چې د هغوی تر منځ د اهدافو او مقاصدو تر منځ د ټکر له امله جګړه روانه وي. یوازینی لښکر چې په ماشوم کې شتون لري، هغه خواهشات دي چې په حیواناتو کې هم شتون لري. خو الله تعالی د انسان درجه د الهی سخاوت او احسان له امله لوړه کړې ده او د حیواناتو څخه یې لوړ مقام ساتلی دی. له همدې امله کله چې د انسان وجود بشپړ شي (انسان بلوغ ته د بلوغ او جسماني ودې عمر ته رسیږي، که څه هم د ځلوېښت کلنۍ په شاوخوا کې د ذهني، نفسیاتي، احساساتي او فکري ودې بشپړ مقیاس پیښیږي)، خدای تعالی د هر فرد لپاره دوه فرښتې ټاکي - یو یې یو ته سمه لاره ښیي او دویمه یې په سمه لاره کې مرسته کوي. د دې دوو فرښتو له امله [او هغه کار چې دوی یې له هغه کس سره کوي چې ورته سپارل شوی دی]، انسان پر حیواناتو امتیاز لري. غیر از این ، انسان دارای ویژگی های خاص دیگری نیز است - اول این است که دارای عرفان الله و درک رسول الله صلی الله علیه وسلم و پیام الهی که او آورده است ، که اوج همان پیام است که توسط تمام انبیاء الهی در طول تاریخ بشریت بر روی زمین آورده شده است) ، و دوم ، خصوصیت درک حکمت [الهی] و دلایل مربوط به آشکار شدن همه امور و پایان نهایی آنها. دا دوه صفتونه یا ځانګړتیاوې هم له هغه فرښتې څخه ترلاسه کیږي چې د هدایت او لارښوونې مسؤلیت لري. حیوانات نه د خدای او د هغه د پیغمبر عرفان لري او نه هم د خپل وروستي پای په اړه پوهیږي. په عوض کې، دوی یوازې هغه لاره ویني چې دوی یې په یو ټاکلي وخت کې غواړي او یوازې د هغو شیانو انتظار کوي چې دوی یې خوندور وګڼي. دا د هغوی حالت تر دې حده دی چې که ناروغ هم وي او ګټور دوا ورته ورکړل شي ، نه یې مني او نه به یې ګټې قبلوي.

انسان می داند من نور الهی که پیروی از شهوات برای انسان مضر است از نظر نتیجه نهایی (پایه) [از نظر وضعیت نامطلوب که در آن قرار می گیرد] . خو دا کافي نه ده چې یوازې په دې پوه شو [چې د شهوت پیروي د انسان لپاره مضر دی] ، بلکې باید د دې توان ولري چې هر هغه زیان چې دی پرېښودل شي. انسان با چیزهایی آشنا است که ضرر می رساند اما قدرت ترک یا جلوگیری از آن را ندارد ، مانند بیماری ها [و غذای خوشایند ، مشروبات و مواد مضر برای صحت]. په دې صورت کې انسان هغه توانایي او قوت ته اړتیا لري چې د هغې په وسیله یې شهوت له منځه یوسي او د دې سره سره دومره روحاني کشمکش وکړي چې د هغه اصطکاک او جدال او دښمني له نفس سره پای ته ورسیږي [او په نتیجه کې ټیټ نفس د ټولو ښو څیزونو تابع شي]. د دې مقصد لپاره الله تعالی فرښته ټاکلې ده چې انسان په لاره کې ساتي او د لښکرو سره مرسته او مرسته کوي چې څوک یې نه ویني. دا د دې لښکرو دنده ده چې د شهوت لښکرو سره جګړه وکړي او هغوی دفع کړي. کله کله دغه لښکرې کمزوري شي اوکله کله پیاوړې راپورته کیږي. د هغوی کمزوري یا قوت په دې پورې اړه لري چې یو کس د خدای له خوا څومره مرسته ترلاسه کړې ده. دا لکه د مخلوقاتو لپاره د نور د هدایت قوت یا کمزوري دی.

د الهی لارې او د شهوت قوه: د پوهې د اسانتیاوو لپاره به هغه کیفیت ته چې انسان ته په حیواناتو باندې د شهوت د تابع کولو لپاره برتري ورکوي "د خدای د لارې قوت" او شهوت چې د هغې د مفاهمو په لټه کې دی "د شهوت قوت" ووایو. اوس باید پوه شو چې د الهی لارې او د شهوت د قوت تر منځ جګړه روانه ده. کله کله لومړی [ځواک] پر دویم غلبه کوي او کله کله دویم لومړی ته ماتې ورکوي. میدان جنگ این جنگ قلب انسان است . قوت راه الهی ، از فرشتگان که یاران حزب الله هستند ، کمک می گیرد ، و قوت شهوت از شیطان که یاران مخالفان خدا هستند ، کمک می گیرد. صبر دا دی چې د خدای د لارې قوه د شهوت د قوت په وړاندې ټینګ او ثابت پاتې شي. که بنده استقامت وکړي او مخالف ته ماتې ورکړي او تل د هغه په مخالفت کې ټینګ پاتې شي ، نو دا د الله د ګوند سره د مرستې په معنا ده او د صبرونو په ډله کې

شامل شی. خو که څوک کمزوری او مات شی ، تر دې چې قوت شهوت هغه ته مقهور کړی ، نو هغه د شیطان په ډله کې شامل کیږی.

روحانی حالت او د هغې ثمرات: د دې تشریح نتیجه دا ده چې د شهوت پرېښودل هغه عمل دی چې د صبر په حالت کې منځ ته راځی. په بل عبارت د صبر ثمره د شهوت پرېښودل دی. برسېره پردې، صبر د الهی لارې ځواک دی چې د شهوت د قوت په وړاندې ټینګ پاتې کیږی. ادامه و دوام نیروی راه به سوی خدا ، حالتی است که از طریق درک شهوات و دلایل مخالفت با آنها حاصل می شود. کله چې سړی دا یقین ولری چې شهوت د الله دښمن او د هدایاتو په لاره کې داړه مار دی ، د الهی لارې قوت پیاوړی کیږی. دا یقین هغه پوهه ده چې د "ایمان" په توګه تعبیر کیږی. کله چې د الهی لارې قوت قوی وی ، نو انسان په استقامت کې نه منحرف کیږی او هغه اعمال په اتوماتیک ډول ترسره کیږی چې د شهوت د پایلو مخالف دی. له دې څخه ثابته ده چې د شهوت د پرېښودلو مرحله د الهی لارې د قوت چې د شهوت د قوت مخالف دی ، نه شی بشپړ کېدای .

به هدف خود برگردیم: [به طور خلاصه] صبر استقامت نیروی راه الهی در مبارزه با نیروی شهوت از نفس پایین است. این مبارزه [کشمکش و کشمکش مداوم] ویژگی خاص انسان است. له دې امله ، "*کیرمان کتیبین*" (د هر انسان په دوو اوږو دوه فرشتې چې د هغه فرد ټول کارونه ، که ښه وی یا بد ، د ټول عمر د انسانی اعمالو په یوه ثبت کې ثبت کوی چې د قیامت په ورځ د الهی قضاوت لپاره وړاندې کیږی ، چې یا د ابدی سعادت ترلاسه کوونکی وی یا د ابدی لعنت ترلاسه کوونکی وی) پر هر انسان مقرر شوی دی پرته له هغو کسانو چې جنون لری آنها توانایی های ذهنی خود را از دست داده اند و هیچ احساسی از چیزی در آنها به معنای طبائی کلمه ندارند) و کودکان (کسانی که به بلوغ نرسیده اند زیرا این نقطه ای است که انسان تشخیص می یابد و پاسخگو اعمال خود می شود) و اعمال خود را ثبت نمی کند. لقد كتبنا هذا من قبل أنه إذا توجه إلى الملائكة للاستفادة منها [في اتخاذ قرارات وجدانية للخير في جميع الأمور وعمل على عواقب تلك القرارات] ، فإنهم يعجبون ذلك باعتباره عمل صالح ، وإذا تم الاجتناب منهم [في الحكم الوجدانى بعمل بدى والعمل على عواقب ذلك القرار] ، آنها آن را به عنوان شر می نویسند [در ثبت اعمال مادام العمر]. آشفته و اولاد توانایی بهره مندی از آنها را ندارند (قوای فریشتها یا نیروی راه الهی) [حیث آنها در همه امور در مورد صحیح و باطل تشخیص ندارند] ، به همین دلیل توجه یا اجتناب از آنها تصور نمی شود. دوی یوازې د هغو خلکو اعمال ثبتوی چې د پام کولو یا ترې ډډه کولو وړتیا لری.

خو ځینې وختونه د هدایت د رڼا سحر په کم عمری کې پیل کیږی او دا رڼا د بلوغ په عمر کې بشپړ او کامل کیږی لکه څنګه چې د سهار رڼا کم وی خو کله چې لمر پورته شی نو بشپړ شی. خو دا هدایات بشپړ نه دی او که څوک د هغې په پایلو عمل ونه کړی ، په آخرت کې به هیڅ ضرر نه وی ، خو د دنیاوی زیان څخه به ځان ونه ژغوری. کسی که سرپرست یا مسئول طفل (مثل والدین) ، و همچنین مهربان و مهربان [با آن طفل] ، و حسن طبع مثل "*کرمان کتیبین*" باشد ، باید بر کتاب قلب الطفل ، تمام تصورات (معیار یا ملاحظات) خیر و شر را نقش کند. وروسته د دې کتاب خپرول پیښیږی ، که ماشوم ښه کار وکړی ، د ماشوم ستاینه کوی او که ماشوم بد کار وکړی ، ماشوم ته نصیحت کېږی او سرزنش کېږی. سرپرست یا مسئول فرد که این نوع برخورد با کودک را تحت مراقبت و تربیت خود دارد ، وارث عادات فرښتې است و حامل قابل اعتماد شخصیت آنها است. با استفاده از خصلت های شخصیتی فرشتی، صفات و عادات برای فرزند ، چنین فردی مانند فرشتگان به قرب خدا می رسد و در میان گروه های انبیاء و نزدیکان خدا (*صدیقین* یا مقدسین و عرفان) قرار می گیرد.

د صبر درې درجې: کله چې شهوت ختم شي او د الله تعالی د لارې قوت غالب شي ، او د روحاني کشمکش او استقامت له اوږدې مودې وروسته ، صبر د انسان لپاره آسان شي ، بنده هغه مقام ته رسېږي چې ورته *"رضا"* یا قبول اراده الهی ویل کیږي. دا به په تفصیل سره د "الهی ارادې قبولیت" په کتاب کې تشریح شي (۱۶ څپرکی). ځینې عرفان ویلې دي چې د صبر خلک درې درجې دي. یوه درجه د شهوت پرېښودل یا د توبې د خلکو درجه ده. درجه دیگر قبول اراده الهی است ، و آن درجه پرهیز افراد [از خواهشات نفس پایین که به زاهدین نیز گفته می شود] . درجه سوم [که آن هم بالاترین درجه است] عشق به رفتار که خداوند با انسان می کند [آیا خوب است یا بد ، مطلوب ، یا نامطلوب ، سهولت یا سختی ، رفاه یا بدبختی]. دا د خدای د دوستانو او نزدیکانو درجه ده. مونږ به په کتاب عشق (۱۶ څپرکی) کې توضیح کړو چې د مینې [روحانی] مقام د الهی ارادې د قبول مقام څخه لوړ دی ، چې په خپل وار د صبر له مقام څخه لوړ دی.

باید وویل شي چې صبر د شریعت د احکامو له مخې په مختلفو ډولونو ویشل کېدای شي لکه واجب (*فرد*) ، ناخوښه (اختیاری *یا نفلی)* ، نامطلوب (*مکروح*) او حرام (*حرم*). لذا، واجب است صبر علی الأشیاء الحرام [في الشریعة المقدسة] أو العزف أو الاختیاري علی الأشیاء غیر المرغوب [*مکروه* ولکن حرام نه]. حرام: صبر کردن در مورد درد هایی که در شریعت الهی حرام است. مثلاً ، اگر کسی بخواهد کسی را بکشد ، پس باید صبر نکند [و آنچه لازم است برای جلوگیری از وقوع آن انجام دهد] . صبر کول به غیر قانونی وي [ځکه چې دا به د الهی قانون خلاف وي]. به همین ترتیب ، اگر کسی همسرش را آزار دهد یا به آن آزار دهد ، که باعث غضب و احترام وی ، اما او آن را از صبر ابراز نمی کند و به آنچه در همسرش می گذرد ، خاموش می شود ، پس این صبر حرام است [در قانون الهی و واجب است که از وقوع آن به هر طریقی جلوگیری کند] .

د دې طبقه بندی مقصد دا دی چې موږ باید د صبر په اړه د الهی قانون معیار وپیژنو. در روایات نبوی [حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم] ، صبر نیمه ایمان نامیده شده است. دا په دې معنی نه ده چې هر ډول صبر د ستاینې وړ دی ، بلکې یوازې دا چې صبر ښه دی چې د شریعت په نظر کې ښه وي ، که نه نو بې دلیله بدن ته د سختی د تحمیل ثواب او جزا نه شته.

یو نوکر په ټولو ایالتونو کې صبر ته اړتیا لري

باید ووه شي چې هغه حالات چې انسان په ژوند کې ورسره مخامخ کیږي دوه ډوله دي یا د چا د غوښتنې سره سم وي او یا هم ناخوښه وي او څوک یې نه خوښوي. په دې دواړو حالتونو کې یو نوکر صبر ته اړتیا لري. مطلوب حالتونه عبارت دي له صحت، شتمنۍ، شهرت، د خپلوانو فراوانی، دوستانو، مرستندویانو او پیروانو فراوانی، د شتمنۍ او شتمنۍ له حده زیاتی، د نړۍ ټول نعمتونه او نعمتونه دي. په دې حالاتو کې بنده صبر ته سخت ضرورت لري ځکه که څوک خپل نفس محدود نه کړي او هغه په ټولو دنیاوي لذتونو او لذتونو کې آزاد پرېږدي ، که څه هم دا لذتونه جائز دي ، نو بیا هم دا ویره پیدا کیږي چې هغه به فاسق او مغرور شي. د قران له نظره دا د انسان د مزاج یوه خاصه ځانګړنه ده چې کله انسان په نیکمرغۍ کې وي ، بغاوت ته تمایل پیدا کوي:

كَلَّآ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَيَطۡغَىٰٓ ﴿٦﴾ أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ﴿٧﴾

"یقیناً ، انسان به سرکشی متوسل می شود [با تجاوز از حدود نجابت و استقامت اخلاقی] وقتی که انسان خود را مرفه ، خود کفا و متکی به خود ببیند . "   (قرآن، ۹۶ سوره، آیات ۶ - ۷)

ځکه ځینې عرفان وایي چې مومن په سختیو کې صبر کوي خو د خدای یو نږدې (صدیق) د سلامتۍ په حالت کې صبر کوي. سهل بن عبدالله التستری رحمه الله فرمای: "صبر علی حالت الرفاه سخت تر از صبر بر سختی است". کله چې دروازې دنیوی اموال او اموال د صحابه رسولو په مخ کې پرانیستل شوې ، هغوی وویل: "کله چې موږ په کمبود او فقر آزموینه شوې، هغه مو په صبر او په هغه ازموینه او مصیبت کې بریالی شو. اکنون ما با ثروت و رفاه آزمایش می شویم. موږ ښایي له دې سره صبر ونکړو او [که داسې وشی] موږ به [په دې ازموینه] کې ناکام شوو". [صحابه نبوی این ترس را از ناکامی در منع خود از غرق شدن در رفاه از خوف خدا ، پس از وفات پیامبر ابراز کردند. آنها در آن نیز پیروز شدند ، زیرا آنها می دانستند که صبر در هر دو بدبختی و نیکمرغی لازم است تا خود را در راه خدا نگه دارند .

دوهم ډول هغه حالات دی چې د چا د غوښتنې سره سم نه وی. دا حالات درې ډوله دی - هغه چې په اختیار کې وی لکه ښه او بد کارونه ، دویم هغه چې په اختیار کې نه وی لکه سختی او حوادث ، او دریم هغه چې په لومړی سر کې د انسان په اختیار کې نه وی خو وروسته بیا د هغې په اړه څه کولای شی.

د صبر کمال د صبر کمال دی: د صبر کمال دا دی چې خپل ناروغی او فقر او نور مصیبت پټ وساتی. از این طبقه بندی های صبر ، می توان فهمید که صبر در همه حالتها و اعمال واجب است. هغه څوک چې د شهوت څخه د ځان د ژغورنې لپاره یوازیتوب غوره کوی ، له صبر څخه غافل نه شی ، پرته له دې چې څومره یوازې پاتې کیږی. ځکه چې د شیطانی تلمیحات (*وسوا*) په زړه اغېز کوی ، او هغه ګډوډی او پریشانی چې د دې تلمیحاتو له امله رامنځته کېږی ، انسان ته اجازه نه ورکوی چې حتی په تنهایی کې هم سکون ولری. دوه ډوله فکرونه په زړه کې رامینځ ته کیږی - یا د هغو شیانو په اړه چې یو کس له لاسه ورکړی دی او د هغوی د بیرته ترلاسه کولو یا جبران کولو هیڅ لاره نشته ، یا د هغو شیانو په اړه چې په راتلونکی کې ممکن ترلاسه شی. فکرونه ، که هغه د هغو شیانو په اړه وی چې [په تېر وخت کې] ورک شوی وی یا هغه څه چې څوک تمه لری په راتلونکی کې ترلاسه شی ، په دواړو حالاتو کې یو کس وخت ضایع کوی. زړه د انسان یوه وسیله ده [چې د انسان جوهر دی] او د انسان ژوند د هغه شتمنی ده. که د انسان زړه د یوې شیبې لپاره هم د ذکر او فکر څخه غافل پاتې شی ، نو دا به لویه ضایعه وی. یادونه د زړه هغه عمل ته اشاره کوی چې د خدای لپاره آرزو او صمیمیت له هغه سره پرورش کوی. تفکر هغه عمل ته اشاره کوی چې د هغې په وسیله سړی د خدای عرفان ته رسیږی، او هغه عرفان د الهی مینې د ترلاسه کولو لپاره وسیله جوړوی. دا هغه وخت ممکن دی چې د زړه افکار په هغو شیانو کې چې د انسان د ژوند لپاره ضروری دی ، لکه د معیشت وسایل او هر هغه څه چې د هغې په ترلاسه کولو کې مرسته کوی. په هرصورت، دا قضیه اکثره وخت نه ده ځکه چې اکثراً، د زړه افکار شهوت او د هغوی د ترلاسه کولو لپاره ستراتیژۍ شاملې دی [د هغو فکرونو مرکزی ټکی دی]. دا شخص تل د هغو خلکو سره په شخړه کې وی چې حتی د یو ځل لپاره یې د چا د غوښتنې خلاف عمل کړی وی ، یا دا خرافات (شک) لری چې دوی کولی شی د هغه خلاف ولاړ شی. بلکې هغه خلک چې د یو چا په وړاندې ډېر مخلص ، فداکار او ایثار وی او ټول عمر یې د ښه نیت د ګټلو لپاره لګیا وی ، حتی هغوی د خپل دښمن په توګه ګڼی او د هغو د غلو د نیولو او د مخالفت ټول فکرونه له زړه څخه د محو کولو په اړه فکر کوی. لنډه دا چې دا د هغوی همیشګی افراط دی [ځکه چې دوی په دوامداره توګه په دې منفی فکرونو کې غرق کیږی] او د هغوی ورځې او شپې په دې [منفی او خصمانه] تفکرونو کې تېرېږی [چې د هغوی معنوی لارې او سلامتیا ته زیان رسوی].

د شیطان دوه لښکره: دا ټول د شیطان دسیسې دي. په حقیقت کې شیطان دوه لښکرې لري - یو لښکر چې الوتنه کوي او دوهم لښکر چې ګرځي. هغه یوځ چې الوتنه کوي ، اشارې ته اشاره کوي او هغه یوځ چې ګرځي ، شهوت ته اشاره کوي. دلیل یې دا دی چې شیطان د اور څخه او انسان له خاورو څخه پیدا شوی دی. په دې خاوره کې اور هم دی. په خپل مزاج کې سکون لري او د اور مزاج خوځښت دی. له دې امله ، د یو شعله ور اور په اړه تصور نه شی کېدای چې حرکت ونه کړي. په عوض کې، دا د خپل ذاتی طبیعت سره سم په دوامداره حرکت کې دی. شیطان الملعون ، الذي خلق به آتش ، امر به آرامش و سجده در مقابل الخليقة التي خلقت من الغبار (یعنی انسان ، نماینده پدر البشرية آدم) . اما شیطان امتناع عن قبول این امر الهی ، وعمل به تکبر و نافرمانی ، و این دلیل را برای امتناع از اطاعت از امر الهی بیان کرد که "من با آتش مخلوق شده ام ، در حالی که آدم [پدر البشر] از خاک مخلوق شده است [بنابراین ، من برتر از او و برتری نیست که تواضع را نسبت به حقیر نشان دهد]". نو کله چې دغه شیطان ملعون زمونږ پلار آدم صلی الله علیه وسلم ته سجده ونه کړه نو څنګه به خپل اولاد ته سجده وکړي؟ د اولادونو په وړاندې د سجده کولو مقصد دا دی چې د هغو اشارو څخه ډډه وکړی چې هغه یې په زړونو کې پیدا کوي. که شیطان له خپلو اعمالو لاس واخلی ، نو دا به د انسان د ویرې له امله د انسان تابع کېدو برابر وی. روح سجده اطاعت او اطاعت دی. تندی پر ځمکه کېښودل د هغه بدن دی. په ځمکه باندې د تندی ایښودلو عمل ته سجده ویل کیږي. که دا عمل د عاجزۍ او عاجزۍ لپاره کارول شوی وای ، نو یوازې په دې عمل کې تصور شوی وو.

[جوهر الموضوع :] با این حال ، شما نباید از مروارید به دلیل صدف ، و روح ناشی از جسم ، و از لب (هسته یا جوهر) به دلیل پوسته (پوسته خارجی) غفلت نکنید. دا مهمه ده چې په دې اړه پام وکړئ. داسې نه وی چې تاسو په ظاهری قلمرو کې (د څیزونو او مسایلو ظاهری ظهور) کې راګیر شئ او د غیبی قلمرو غفلت وکړئ [چې د هر شی او هر ماده جوهر یا جوهر وپیژنئ]. داسې مه پرېږدئ چې تاسو یوازې په بیرونی (لیدونکی) قلمرو کې راګیر شئ او د غیبی قلمرو څخه غفلت وکړئ. تاسو پوهیږئ چې شیطان ستاسو ابدی دښمن دی چې تاسو ته د ګمراه کولو لپاره مهلت ورکړل شوی دی. اوس دا تصور نه شی کېدای چې هغه به ستا اطاعت قبول کړی او یا به ستا په زړه کې د اشارو له اچولو څخه ډډه وکړی ، پرته له دې چې ستاسو ټول افکار او تأملات یو تمرکز ولری او تاسو په بشپړه توګه د خدای په فکر کې غرق یاست. په دې صورت کې ، شیطان ملعون ، یقیناً چې تاسو ته د رسېدو لپاره کومه لاره پیدا نه کړی او تاسو به د خدای د هغو بندانو په ډله کې شامل شئ چې مخلص دی او د دې ملعون له حاکمیت څخه بهر دی. دا ممکنه نه ده چې ستاسو په زړه کې الهی تفکر نه وی او نه هم ستاسو په زړه کې شیطانی اشارې وی. دا شیطان یو مایع عنصر دی چې د انسان په رګونو کې د وینې ګردش په څیر ګردش کوي. دا د یوې پیالې په څیر دی چې د مایع موادو څخه ډک وی. که څوک اوس غواړی چې پیاله مایع ماده او هوا هم په کې وساتی ، نو دا امکان نه لری ، یا په پیاله کې هوا او مایع نه لری. دا هم ظاهراً امکان نه لری، بلکه، تر هغه حده چې مایع ماده په پیاله کې غائب وی، تر هغه حده هوا پیاله ډکه کوی. دا هم د زړه حالت دی. فإذا كان (القلب) مملو من الفكر الجيد ، فإنه يبقى في امان از مداخلات شیطان ، وإلا ، بقدر ما یغافل بماند ، حتى أن شيطان يتدخل في ذلك. دا تر دې حده پورې کیږی چې که څوک د یوې لحظې لپاره هم غفلت وکړی ، په هغه غفلت کې به د شیطان پرته بل ملګری نه لری. له دې امله خدای فرمایلی دی:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ

"ومن ينابينا عن ذكر الرحمن الرحيم ، فإننا نفرض عليه شيطانا ، بحيث يعيش مع شخص في كل وقت [الذي يصبح رفيق تلميح لمنعه عن كل نوع الخير ، ويأخذ الشخص إلى جميع أشكال النفي] . (قرآن، سورة 43، آیه 36)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُبْغِضُ الشَّابَّ الْفَارِغَ

"یقینا، الله تعالی د بیکاره ځوان (یو ځوان سړی یا ښځه چې وخت نه تیروی یا خپل وخت ضایع کوی) نه خوښوی.

دلیل عدم نفرت از جوانان بیکار این است که وقتی کسی کاری را انجام نمی دهد که قلب را در یک کار حلال مشغول می کند یا در تأمل مربوط به راه الهی (دین) ، ظاهرا به نظر می رسد که بیکار است ، اما در حقیقت ، شیطان در قلب خود قرار می گرفت و به دنبال فرزندان خود می شد از قلب جوانان بیکار]. د ټولو حیواناتو په پرتله شیطان ډیر نسل لری، ځکه چې د هغه ذاتی فطرت اور لری او که وچ شی د اور په لاره کې راشی [خشمگین یا نه] ، هغه په چټکۍ سره پراخیږی. د ځوان په زړه کې د شهوت شتون داسې دی لکه وچ واښه چې اور ته راځی. بیا لکه څنګه چې د اور لپاره د خوراک نه شتون د هغه د خاموشۍ سبب ګرځی ، همداسې که شهوت ختم شی ، شیطان به هیڅ شی نه شی کولای او مجبور شی چې خپل استوګنځی په خپلو لاسونو وسوځوی. که تاسو په دې اړه فکر وکړئ ، نو دا به په بشپړه توګه روښانه شی چې ستاسو بدترین دښمن ستاسو د زړه هغه کیفیت دی چې تاسو یې شهوت بولئ.

دغم او د مرستې د ترلاسه کولو طریقه

باید معلوم شود که کسی که این بیماری را داده است ، ما را نیز از دوا آن آگاه کرده است و همچنین وعده شفا داده است. که څه هم حوصله یو ډېر ستونزمن عمل دی ، خو د پوهې او عمل د ماګما په وسیله یې ترلاسه کول ممکن دی. علم او عمل هغه دوه دواګانې دی چې د زړه د ټولو ناروغیو لپاره د دوا په تیارولو کې کارول کیږی. د ناروغۍ د ډول په نظر کې نیولو سره سم پوهې او عمل ته اړتیا ده.

دلایل مختلفی وجود دارد که مانع صبر می شود. هر دلیل د هغه برعکس درملنه کیږی. هڅه کیږی چې هغه دلیل له منځه یوسی چې د دې ناروغۍ لامل شوی. موږ کولی شو د درملنې د طریقې د معلومولو لپاره یو څو مثالونه وړاندې کړو. د مثال په توګه، یو فرد د زنا د شهوت څخه صبر غواړی اما انسان بر اخاصیت تسلط ندارد ، یا بر اخاصیت کنترول دارد ، اما بر چشم ها کنترل ندارد ، یا بر چشم ها کنترل ندارد ، اما بر قلب کنترل ندارد ، که همیشه مرکز شهوات باقی می ماند و انسان را از یاد الهی منصرف می کند . تفکر او په ښو اعمالو کې استدام. دا یوه ناروغی ده او د هغې د درملنې تفصیل لکه څنګه چې مخکې مو تشریح کړ ، چې صبر د الهی لارې او د شهوت د قوت تر منځ د جګړې نوم دی. اگر ما می خواهیم که یکی از آنها موفق شود ، پس باید آن نیرو را تقویت کنیم تا غالب شود و ما باید نیروی دیگر را ضعیف کنیم تا مقهور شود. په دې قضیه کې (مثال) ، موږ غواړو چې د الهی لارې قوت غالب شی او د شهوت قوت کمزوری شی.

څنګه د شهوت ځواک کمزوری کیږی؟ د شهوت د قوت د کمزوری کولو لپاره درې لارې دی. یکی این است که قدرت واقعی آن را بررسی کنیم و ببینیم که قدرت خود را از کجا می گیرد . که موږ په دې اړه غور وکړو ، نو وبه ګورو چې دا خپل قوت له مجلل خوړو څخه ترلاسه کوی. د دې علاج دا دی چې په دوامداره توګه روژه ونیول شی او د روژه

ماتولو په وخت کې باید داسې لږ خواړه وخوړل شي چې شهوت ته وده ورنه کړي. د مثال په توګه، باید د غوښې څخه ډډه وکړو. دویمه طریقه دا ده چې ټول هغه علتونه پرېږدی چې سمدلاسه شهوت ته لمن وهي. شهوت د سترګو په واسطه تحریک کیږی [په کتل، معمولا هغه څه چې جذبات پیاوړی کوی]، سترګې په زړه کې د حرکت سبب کیږی، او زړه شهوت هڅوی او تحریک کوی. له همدې امله ، لومړی کار دا دی چې د سترګو لید محدود کړو او د هغې د ترسره کولو لاره دا ده چې یوازیتوب غوره کړو [نه یوازې په شخصي توګه بلکه د هر هغه څه له کارولو څخه چې د غلطو شیانو د لیدلو سبب ګرځي) او له هغو موقعیتونو څخه ځان لرې وساتئ چې د ښکلو ښځو د لیدلو فرصت وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اَلنَّظْرَةُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ

"[غلط او ممنوع] نظر د شیطان د غشو په منځ کې دی چې په زهر کې غوټه شوې ده".

شیطان دا غشی په داسې ډول ویشتی چې هېڅکله خپل هدف له لاسه نه ورکوی. هیڅ سپر هم نشته چې د غشو د دې باران مخه ونیسی ، پرته له دې چې سترګې پټې کړی یا له هدف څخه لرې ودرېږی. شیطان دا غشی د ښکلو ښځو (فزیکی ظاهر، ګرافیک انځورونه او ننداره) په وسیله ډزې کوی. که څوک وکولای شی چې د داسې ښو له اغېز څخه ووځي ، نو بیا کولای شی خپل ځان له دې زهرجن غشو څخه وژغوری. دریمه طریقه دا ده چې د شهوت د ارضا لپاره روا وسیلې غوره کړو. د زنا څخه د ځان ساتلو اسانه لاره واده کول دی [او هغه کسان چې مخکې له مخکې واده شوی دی باید پر خپلو ودونو باندې تمرکز او وفادار پاتې شي]. پدې ډول به دنۍ نفس راضی شی ، ځکه چې هغه څه چې دنیور نفس غواړی ، په حلال کې موجود دی (یعنې په دې مثال کې نکاح) نو څه به د حرام طریقو اختیار کولو ته اړتیا ولری؟ د ډیرو خلکو لپاره دا د درملنې تر ټولو ګټوره طریقه ده ځکه چې د ښو خوړو خوړلو او د نورو اړینو خوړو کمولو سره روغتیا اغیزه کوی او په نورو کارونو کې تنبل کیږی. نو دا درې علتونه دی : لومړی درملنه ، چې د خوړو پرې کول دی ، داسې دی لکه د یو سرکښ حیوان خواړه ختمه کړئ چې کمزوری شی او قوت یې کمېږی او له منځه لاړ شی. د دویم علاج مثال ، داسې دی لکه د سپی د مخې څخه غوښه او علوفه د [فارم] حیوان له مخې څخه لرې کړئ ، چې کله سپی غوښهووینی او کله چې حیوان علوفه ووینی ، د هغوی په باطنی وجود کې هیڅ تحریک نه وی. د درملنې دریمه طریقه داسې ده لکه سپی ته داسې څه ورکړئ چې ورته میلان ولری او هغه راضی کړی ، ترڅو دومره قوت ولری چې په خپل نظم او تربیت کې صبر وکړی.

د خدای د لارې قوت تقویه کول: مخکینی بحث د شهوت د قوت د کمزوری کولو په اړه وو. اوس به د الهی لارې د قوت په اړه بحث وکړو. د الهی لارې قوت په دوو لارو پیاوړی کیدلی شی: یو دا چې ټیټ نفس د روحانی مبارزې د ګټو او د هغې د ثمرو (مثبتې پایلو) په اړه د خپل ایمان او دنیوی مسایلو په اړه تشویق کړی. راه تشویق آن از طریق روایات است که در فضیلت صبر ذکر شده است و در مورد آنچه که ما در مورد فضیلت نهایی مسائل دنیوی ، و همچنین مسائل مربوط به راه خدا ، بیشتر فکر می کنیم. د یو روایت له مخې ، د مصیبت جزا او ثواب الهی [په دې شرط چې سړی یې په صبر او زغم او ناله او شکایت زغملی] ، له هغه څه چې ضایع شوی زیات دی. له دې امله ، د بصیرت او باطنی سترګو (یا عقل) لرونکی خلک د داسې مصیبتونو غوښتونکی دی ځکه هغه څه چې رنځور له لاسه ورکړی دی ، هغه به سبا (په راتلونکې کې) له منځه لاړ شی ، که نن نه وی ، ځکه چې د پاتې کېدو لپاره نه و ، خو یو کس د هغه شی په بدل کې داسې شی ترلاسه کړ ، چې د تل لپاره به له هغه سره پاتې شی. د دې مثال داسې دی لکه یو څوک چې یو خراب محصول خرڅ کړی او په بدل کې ښه څه ترلاسه کړی. ښکاره خبره ده چې د خراب محصول د مړینې پښیمانی ته اړتیا نه لیدل کیږی. دا [د واقعیت په اړه نظر ، چې د پښیمانۍ او پښیمانی سبب ګرځي] د عرفې (*معاریفه*) سره تړاو لری

چې د ایمان (*ایمان*) څخه دی. کله کله دا عرفان کمزوری وی ، کله کله قوی. که قوی وی ، نو د خدای په لور د لارې قوت هم قوی وی او ډېر قوت پیدا کوی. که کمزوری وی ، نو د خدای د لارې قوت هم کمزوری دی. دې عرفان یا د ایمان قوت [په خدا] یقین هم ویل کیږی. دا یقین د نه متزلزل صبر محرک دی. با این حال ، تعداد بسیار کمی در میان مردم [جهان] وجود دارند که سرسختی و قاطعیت یقین و صبر را به خود جلب کرده باشند.

دویمه طریقه دا ده چې ورو ورو د الهی لارې د قوه ، د شهوت په قوت او د نفس په خواهشاتو باندې تسلط پیدا کړو ، او ورو ورو یې له دې جګړې سره عادت کړو ، تر دې حده چې کله د بریالیتوب مزه وچشی ، سمدلاسه بې باوره شی او پر هغه تسلط ومومی. د دې تسلط ترلاسه کول [د شهوت په قوت او د ټیټ نفس] ترلاسه کول ستونزمن کار نه دی. د سخت کار او دوامداره تمرین سره عادت کیدل ، هغه غړی پیاوړی کوی چې کار کوی. له همدې کبله د دروند وزن پورته کوونکو ، بزګرانو او سرتېرو د خیاطانو ، عطر فروشانو ، فقهاء او صوفیانو په پرتله قوت زیات دی ، ځکه چې د سخت کار د نه کولو او عادت نه کولو له امله د هغوی اندامونه کمزوری پاتې کیږی.

لنډه دا چې هغه څوک چې د صبر توان نه لری او لږه روحانی مبارزه نه کوی ، د الهی لارې قوه دومره کمزوری کیږی چې انسان دومره کمزوری وی چې په شهوت باندې غلبه نه شی کولای. په داسې حال کې چې هغه څوک چې ټیټ نفس جوړوی ، د شهوت په مخالفت کې عادت کړی ، هر وخت چې څوک وغواړی په هغه تسلط کوی.

سلطه الدنيا والآخرة: تورات، انجیل، زبور، قرآن، وصحيفة موسى وابراهيم (عليهم السلام) وجميع الكتب الآسمانية، نازل شده اند تا مخلوقات [الله] را به سوی سلطنت ابدی دعوت کنند و آنها را نصیحت کنند که در جهان پادشاهان زندگی کنند و در آخرت نیز پادشاهان باشند. د نړۍ بادشاهی دا ده چې پرهیز (*زهد*) [له دنیوی توب او انفصال له هر څه چې لری] او په لږو مادی شتمنیو قانع شی. د آخرت پاچاهی دا ده چې د الله تعالی له قرب څخه وروسته هغه رزق ترلاسه کړی چې له منځه نه ځی او هغه عزت ترلاسه کړی چې ذلت پرې نه اغېز کوی او د سترګو هغه سړیتوب ترلاسه کړی چې په دې عالم کې پټ دی او هېڅ نفس ترې خبر نه دی. شیطان مخلوقات (انسان) ته د دې نړۍ حاکمیت ته بلنه ورکوی ځکه چې هغه پوهیږی چې هغه خلک چې د دې نړۍ د حاکمیت پسې منډې وهی ، د آخرت حاکمیت نه ترلاسه کوی. ځکه چې دنیا او آخرت د دوو شریکانو په شان دی - یو د بل په حضور کې ژوند نه شی کولی. علاوه بر این ، شیطان می داند که اگر کسی جهان (ثروت ، دارایی ، زرق و برق و قدرت) را بدست آورد ، نمی ماند ، بنابراین ، او جهان را تشویق می کند ، نه تنها این ، اگر کسی جهان را بدست آورد ، اجازه نمی دهد که در صلح زندگی کند. په عوض کې، هغه د یو سره حسد کوی، په مختلفو لارو یو کس اندېښمن کوی، او نوی شخړې راپورته کوی. دا د ټولو دنیوی شتمنیو او شتمنیو حالت دی - لومړی ، ترلاسه کول یې ګران دی او که ترلاسه شی ، باید ډېرې ستراتیژۍ پیدا کړو چې هغوی وساتی ، سختې سختۍ وزغمی او که وساتل شی نو تر څو پورې ؟ دا به له منځه لاړ شی ځکه چې د چا لپاره د مرګ څخه فرار نشته که څوک حاکم وی یا حاکم.

ولې پرهیز حاکمیت دی؟ د پرهیز معنی دا ده چې انسان په خپل شهوت او غضب باندې کنټرول پیدا کوی ، او دواړه د الهی لارې او د ایمان د اشارې تابع شی. دا اصلی حاکمیت دی. د حقیقی حاکمیت معنی بشپړه ازادی ده. انسان هغه وخت مستحق دی چې آزاد وبلل شی ، که چېرې څوک د شهوت او غضب په وړاندې خوندی پاتې شی ، که نه نو کله د شهوت زندانی شی ، کله د خپل شرم غلام وی ، او کله د بل د اهدافو غلام. بلکې یو به یو ډول حیوان شی چې په خپل وجود باندې هیڅ واک نه لری، بلکې د نورو (انسانونو) په لاس کې نیول کیږی چې طوق یې په غاړه کې اچوی او هر

ډول چې غوارې او هر چېرته چې غوارې یې له ځانه سره یوسې. څومره لویه فریب انسان په دې کې دی چې سړی د غلام کېدو وروسته [د خپل پست نفس خواهشات چې حیوانی او حیوانی طبیعت لری] ، فکر کوی چې یو مالک دی [د خپل تقدیر او وجود مالک] او وروسته له دې چې د خپل شهوات غلام شی ، فکر کوی چې د ربوبیت صفات په یوه کې زېږېدلی دی؟ داسې انسان په نړۍ کې ذلیل او په آخرت کې هم ذلیل کیږی. حقیقت دا دی چې پرهیز حق دی او د دې حاکمیت په وسیله سړی د آخرت حاکمیت ترلاسه کوی. هغه خلک چې د شیطان له خوا وغول شوی ، په دواړو ځایونو کې - په دنیا او آخرت کې په زیان کې پاتې شول ، او هغوی چې د استقامت توفیق عطا کړی وو ، هم په دنیا او هم په آخرت کې بریالی پاتې شول.

د شکر ګزاری تشریح

دا فصل درې عناصر لری: لومړی د شکرګزارۍ فضیلت ، د هغه د واقعیت تشریح ، ډولونه او احکام. دویم دا دی چې د برکتونو او د هغوی ډولونه د خاص یا مشترک له نظره حقیقت دی. درېیم دا دی چې څه شی له صبر یا شکر څخه لوړ دی.

عنصر اول - شکرگزاری و فضیلت آن: از یک طرف ، قرآن ذکر الهی را چنین ستایش کرده است:

وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ

"او د خدای یادونه یوه لویه خبره ده." (قرآن، 29 سوره، آیه 45)

له بلې خوا ، شکر [الهی] دا [عظیم] شرف ترلاسه کړ چې د یادونې په څنګ کې ذکر شو. از این رو ، گفته شد :

فَٱذْكُرُونِىٓ أَذْكُرْكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِى وَلَا تَكْفُرُونِ

"ما را یاد کړئ ، زه به تاسو [په ټولو کشو او زحمتونو کې ستاسو مرسته وکړم] او ما ته شکر وکړئ [د خپلو نعمتونو بې شمېره چې ما تاسو ته ورکړې حتی پرته له دې چې تاسو یې وغواړئ] ، او ناشکری مه کوئ [تر دې حده چې زما د انکار یا بې اعتنایی م] . (قرآن ، باب دوم ، آیه 152)

د الهی یادونې په څنګ کې د شکر ادا کول، د هغه د فضیلت د کمال لپاره استدلال کوی. قرآن کریم فرمایی :

مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ

"که تاسو شکر ګزار یاست او ایمان لرئ نو خدای به تاسو ته سزا درکړی نو څه به وکړی؟" (قرآن، سورة 4، آیه 147)

وَسَنَجْزِى ٱلشَّٰكِرِينَ

"او خدای د شکر ګزارانو خلکو ته په چټکۍ سره انعام ورکوی." (قرآن، سورة 3، آیه 145)

په یو ځای کې، خدای په قاطع ډول ویلی دی چې د الهی برکتونو شکر ، د برکتونو د زیاتیدو سبب کیږی. په دې کې هیڅ استثناء نشته په داسې حال کې چې نور نعمتونه استثناء لری لکه نیکمرغی ، لمونځ قبول کول ، رزق ورکول ، استغفار ، او توبه منل ټول د استثنائاتو په ذکر سره راځی . دا ټول د هغه په اراده سره یو ځای دی. له دې آیاتو څخه معلومه ده چې شکر او شکر ډېر ښه کار دی ، ځکه چې الله تعالی یې د خپل رضا سره متوافق نه دی کړی بلکې په قاطع ډول یې وعده کړې ده چې د هغه نعمتونه به زیات کړی. څنګه شک کېدای شی چې شکر یو ښه صفت دی ځکه چې دا د الهی صفات څخه یو صفت دی. له دې وروسته ، خدای د ځان لپاره دا صفت ذکر کړی دی:

وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ

"او خدای ډېر شکر ګزار دی (حتی د وړوکو شیانو قدردانی ، که څه هم ممکن د نیمګړتیاوو څخه ډک وی ، چې موږ یې د نیکی او صداقت په لاره کې ترسره کوو) او د صبر خاوند دی." (قرآن، سورة 64، آیه 17)

عطا رحمه الله عنه روایت کوی چې د عائشه رضی الله عنه عایشه رضی الله عنه د حضرت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم میرمنې ته د هغه د علم د نبوی په لټه کې ورغی او ترې وپوښتل : "د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په حالت کې دې تر ټولو عجیبه خبره راته وکړه". د دې خبرې په اورېدو یې ژړل او ویې ویل : " د هغه څه حالت عجیبه نه و ؟ یک شب او به من آمد و با من در تخت زیر کمپله دراز کشید تا اینکه بدن او به من برخورد کرد. بعد از آن گفت : ای دختر ابوبکر ! لطفاً ما پرېږده چې زه خپل رب عبادت وکړم. ما ورته وویل: ای رسول الله! زه ستا نږدیوالی غواړم ، خو دا ستا هیله ده. بیا ما هغه ته اجازه ورکړه. هغه د اوبو لوښی ته ورغی ، بې له دې چې ډېرې اوبه واخیستې ، وداسه یې وکړه. وروسته له هغه هغه په دعا کې ودرېد. د لمانځه په وخت کې یې ژړل تر دې چې اوښکې یې په سینه روانې شوې. هغه بیا سجده وکړه او په سجده کې یې هم ژړل. بیا سجده وکړه او په هغه کې یې هم ژړل. هغه خپل سر له سجده پورته کړ او بیا یې وژړل. هغه ژړل تر هغه چې سهار شو او بلال (رضی الله عنه) راغی او د سهار د لمانځه په اړه یې خبر ورکړ. من از او پرسیدم: ای رسول الله! ولې دومره ژړا کوئ په داسې حال کې چې خدای ستاسو ټول تېر او راتلونکی ګناهونه بخښلی دی؟" او په ځواب کې : آیا زه نه شم کولای چې شکر ګزار بنده شم [د الله په دې کار کې چې زه دا کار د الله تعالی د شکر له امله په حالت کې د هغه د عبودیت په حالت کې کوم] ؟ او څنګه نه ژاړم چې الله تعالی په قرآن کې دا آیت نازل کړی:

إِنَّ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ
وَٱلْفُلْكِ ٱلَّتِي تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ
مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا
مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ وَٱلسَّحَابِ ٱلْمُسَخَّرِ
بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ لَأَيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

يقينا في خلق آسمانها و زمين و تناوب شب و روز و حركت كشتيها در سمندرها لنفع الناس و در آب كه الله از آسمان نازل كرد و حيات كه به وسيله آن به زمين مرده مى آورد . په هر ډول حيواناتو كې چې هغه په ځمكه كې خپور كړى دى ، او په تغير بادونو او ابرونو كې چې په آسمان او زمين كې آزادانه ګرځى ، يقيناً د عقل ، عقل او عقل خلكو لپاره نشانات دى . (قرآن، سورة 2، آيه 164) (روايت شده توسط مجموعه *حديث صحيح مسلم* عن عايشه رضى الله عنها.

له دې حديث څخه زده شوى چې په هيڅ حالت كې بايد له ژړا لاس ونه اخلى. د بنده زړه د تيرې په شان سخت دى ، بلكې په سختوالى كې سخت وى. دا سختى يوازې په ژړا له منځه وړل كيږى ، كه څوک د وېرې يا شكر له امله ژړا وكړى.

د شكرګزارۍ حقيقت: شكر ګزارى د روحانى مسافرينو د سټيشنونو څخه يو [روحانى] ځاى دى. دا سټيشن د معرفت، عمل، او [باطنى روحانى] حالت څخه جوړ شوى دى. د دغو دريو واړو په منځ كې، پوهه د دې سټيشن سرچينه ده. علم [باطنى روحانى] حالت زيږوى او حالت [شريف] اعمالو ته زيږوى. د علم معنى دا ده چې د نعمت د وركوونكى څخه وپيژندل شى، حالت هغه خوشالى ده چې انسان د نعمت له ترلاسه كولو وروسته ترلاسه كوى، او عمل د بركت وركوونكى د منظورى (الهى احكام) سره سم عمل كول دى. دا عمل د زړه ، [بدن اندامونو او] اندامونو او ژبې سره تړاو لرى - دا درې واړه دى.

اصل اول - العلم: في هذا الصدد يجب أن يكون العلم في ثلاث مسألة: يعلم في النعمة؛ والثاني أن يعلم بدان أن هذا نعمة نعمة في مصلحت الفرد؛ وسوم الوجود الوافر والصفات التي ثواب وتكملها. در مورد الله ، بايد علم داشته باشد كه همه نعمت ها فقط از طرف الله است ، او عطا كننده حقيقى است ، تمام وسائل وسط [بين دهنده و گيرنده] در اختيار و تسلط او تسلط او استقامت است. دا تر ټولو لوړ عرفه ده چې د الهى تسبيح او توحيد څخه وروسته راځى ، خو په مرتبې كې تر ټولو لوړ دى. د عقيدې په عرفان كې لومړى يې تسبيح الهى دى چې هغه دا ده چې وپوهيږو چې الله تعالى له ټولو عيبونو څخه لوړ دى او وروسته له هغه الهى توحيد دى چې بايد وپوهيږى چې هغه وجود چې له ټولو عيبونو څخه پاک دى ، يو دى ، او نه شريک او شريک لرى. بعد از آن بايد بدانيم كه هر چيزى كه در عالم وجود وجود دارد ، تمام مخلوقات همين وجود است كه واحد است ، و آنچه كه به شخص عطا شده است ، از طرف او به او اجر داده مى شود. واضح ده چې دا

عرفان د پخوانیو دوو عرفانونو څخه وروسته راځی ، ځکه چې د هغه درجه د پخوانیو دوو څخه لوړه ده ځکه چې د الهی تسبیح او توحید د اعتراف تر څنګ د قدرت د کمال او د اختراع او ظرافت تخلیقی کمال هم لری.

منځنۍ وسیلې مجبورې دی چې الهی امر وکړی: خو که څوک د الله تعالی نعمتونه له نورو وسیلو څخه ترلاسه کړی، باید پوه شی چې هغه بل شخص مجبور دی چې دا نعمت هغه کس ته ورسوی ځکه چې الله تعالی خپل نیت پر هغه شخص تحمیل کړی دی، او ټول عوامل یې پیدا کړی چې داسې شخص یې مجبور کړی دی چې ورکړی. او دا یې په خپل زړه کې کېښود چې "زما لپاره د دنیا او آخرت ټول ښېګڼې او ښېګڼې په یوه کس کې په ورکولو پورې تړلې دی". کله چې دا فکر د خدای له لوری په زړه کې پیدا شی ، بله چاره نه پاتې کیږی پرته له دې چې د دې فکر په پایلو عمل وکړو. نو باید په پام کې ونیول شی چې که مقابل څوک تاسو ته څه درکوی ، هغه تاسو ته د خپل ځان د ګټې لپاره درکوی نه ستاسو د ګټې لپاره. که بل کس تاسو ته په ورکولو کې کومه ګټه نه درلوده، هغه به تاسو ته نه وای درکړی. که بل کس نه وای پوهېدلی چې ګټه یې ستاسو په ګټه کې نغښتې ده ، داسې کس به هېڅکله ستاسو په ګټه نه وای رسېدلی. اوس د ګټې په ترلاسه کولو سره ، مقابل کس د خپلې ګټې په لټه کې دی او هغه ستاسو خیر خواه یا ورکوونکی نه دی ، بلکې هغه تاسو ته د خپل ځان لپاره د متوقع نعمت لپاره یوه وسیله ګرځولې ده. ریښتینی ورکوونکی هغه بل څوک دی چې ظاهری ورکوونکی یې ستاسو لپاره تابع کړی او د هغه په زړه کې یې داسې عقیدې او ارادې القا کړې چې هغه دې ته اړ کړی چې هغه برکت تاسو ته ورسوی.

اگر شما این مسائل را به این شکل درک کرده اید ، پس به معرفت وجود الله و اعمال الله می رسید و توحید می شوید ، و بر شکرگزاری قدرت خواهید داشت ، بلکه فقط به همین دلیل ، شما را "بنده بسیار شکرگزار [خدا] می نامند". د شکر له پاره اړینه ده چې عرفان ولرو چې ټول نعمتونه د الله تعالی له لوری دی ، که ذره ذره شک په دې کې وی ، نه به څوک د هغه نعمت او نه د هغه ورکوونکی حق پوره کړی. انسان باید نه پر ظاهری ورکوونکی تکیه وکړی او نه باید په هغه فخر وکړی ، که نه نو د علم نشتوالی او د علم نشتوالی د سمې اعمالو د ضایع کېدو سبب کېږی.

دویم اصل - حالت: دا [باطنی روحانی] حالت د برکت د منشأ د عرفان (*معرفه*) په وسیله ترلاسه کیږی. دا په دې معنی ده چې د برکت ورکوونکی څخه په عاجزۍ ، عاجزۍ او زړه سره راضی اوسو. دا حالت هم شکر ګزاری دی لکه څنګه چې ګنوسیس ته د شکرګزارۍ حالت ویل شوی دی ، خو حالت به هغه وخت شکر وګڼل شی چې ټول شرایط یې په بر کې ونیسی. په دې کې تر ټولو مهم شرط دا دی چې خوشالی یوازې د ورکوونکی سره وی ، نه په برکت او ثواب کې. شاید تاسو به په دې پوهېدو کې ستونزه ولرئ. له دې امله ، موږ یې د مثال په وسیله تاسو ته تشریح کوو. یو پاچا دی چې په سفر روان دی. هغه چا ته د انعام په توګه آس ورکړ. دا کس د آس تر لاسه کولو وروسته د دریو وجوهاتو له امله خوشاله کیدی شی. یو دلیل یې دا دی چې سړی یوازې په اجر چې آس دی خوشحاله وی ځکه چې دا ګران اجر دی او سړی کولای شی چې له هغه څخه ښه سواری ترلاسه کړی چې د هغه د غوښتنې سره سم وی. ښکاره خبره ده چې دا ډول خوشالی یوازې هغه څوک تجربه کوی چې د پاچا پروا نه کوی ، بلکې د هغه یوازینی موخه یوازې آس دی. فرض کړئ که څوک دا آس په ځنګل کې موندلی وای ، نو په هماغه اندازه به خوشحاله شوی وای. دوهم دلیل کېدای شی دا وی چې سړی نه یوازې د آس په ترلاسه کولو خوښ وی ، بلکې خوښ هم وی ځکه چې دا آس د پاچا د احسان او مهربانی ثبوت دی. دا ښیی چې پاچا په خپل زړه کې د یو ځای لپاره لری. که څوک دا آس په ځنګل کې موندلی وی او یا بل چا یې له پاچا پرته بل چا ته ورکړی وای ، ذره ذره هم خوشالی به نه درلوده ، ځکه چې آس ته اړتیا نه لری او یا هغه څه چې یې یې غواړی ، لکه د پاچا په زړه کې ځای نیول ، تر آس ډېر زیات دی. دریم دلیل کېدای شی دا وی چې څوک د آس په ترلاسه کولو خوشاله وی ځکه چې څوک غواړی د پاچا د خدمت لپاره پرې سپور شی یا څوک غواړی چې په آس

سپور شی چې د سفر سختی وزغمی او د پاچا نږدې والی ترلاسه کړی. دا ممکنه ده چې یو څوک د پرله پسې سخت کار وروسته پرمختګ وکړی او وزیر شی. دا شخص د پاچا په زړه کې د ځای جوړولو سره مخالفت نه کوی ځکه چې څوک یې ډېر په نظر کې نه نیسی ، بلکې د دومره قرب غوښتونکی دی چې هر هغه څه چې پاچا خلکو ته ورکوی ، هغه یې د منځګړتوب په وسیله کوی [او د دې واسطه په وسیله خلکو ته ورکوی]. ښکاره خبره ده چې دا رتبه یوازې هغو کسانو ته ورکول کېږی چې ډېر نږدې او د باور وړ وی ، سربېره پر دې ، څوک د وزارت په لټه کې نه دی بلکې یوازې د پاچا نږدیوالی ، د پاچا اعتماد او د پاچا د دوامداره لید ویاړ غوښتونکی دی. که چېرې یو کس ته د خدمت او نږدیوالی تر منځ انتخاب ورکړل شی ، نو هغه به نږدیوالی غوره کړی.

دا درې درجې [د شکرګزاری] دی. په دې کې، لومړۍ درجه هیڅ ګټه نه لری ځکه چې د یو کس د ټولو پاملرنې مرکز په هغه کې آس دی. څوک د آس په ترلاسه کولو خوشحاله وی او د ورکوونکی څخه غافل وی، که هغه پاچا وی یا ټیټ رتبه. همداراز څوک چې د نعمت تر ترلاسه کولو وروسته په نعمت کې ورک شی او د خپل هدف لپاره یې مناسب وګڼی، له شکر څخه لرې دی. دویمه درجه د شکر په معنی کې شامله ده چې د برکت اخیستونکی له خپل ورکوونکی څخه راضی وی مګر دا خوشالی د ورکوونکی په وجود کې نه ده ، بلکې دا د دې له امله ده چې ورکوونکی داسې فکر کوی چې هغه څوک د نعمت مستحق دی چې په راتلونکی کې به هغه ته نور نعمتونه ورکړی. دا د هغو پرهیزګارو بندانو حالت دی چې د عذاب له وېرې نیکی کارونه کوی او د ثواب په هیله دی او شکر ادا کوی. بشپړ شکر ګزاری په دریمه درجه کې ده. په بل عبارت ، د برکت اخیستونکی په دې فکر خوشحاله دی چې څوک به برکت ، د خدای د نږدیوالی د ترلاسه کولو وسیله وګرځوی. د هغې نښه دا ده چې انسان له دنیا څخه خوشحاله نه وی ، بلکې یوازې په دومره دنیا قناعت کوی چې په دنیوی ژوند کې مرسته وکړی ، د هغو دنیوی نعمتونو په اړه پښیمانه وی چې انسان له عبادت څخه غافل کوی او د حق له لارې منصرف کوی. ځکه چې نعمت د لذت له امله هدف نه دی ، لکه څنګه چې د آس اخیستونکی راضی نه شو ځکه چې هغه محکم او تیز منډې درلود ، بلکې هغه یې د پاچا په حضور کې د رسیدو وسیله ګڼله ، چې په دوامداره توګه د پاچا د لید او نږدیوالی عزت ترلاسه کړی. له دې امله شبلی رحمه الله فرمای: شکر د نعمت ورکوونکی رویا نه ده. دغه لوړ مقام هغه څوک نه شی ترلاسه کېدای چې د دنیا ټول لذتونه یې په معده او شخلی پورې محدود وی ، د ادراک دایره په رنګ او غږ پورې محدوده وی ، بلکې زړه باید له ټولو لذتونو خالی وی او له ټولو نفسانی ادراکو څخه ناآشنا وی. که زړه روغ وی ، نو یوازې د خدای په یادولو ، عرفان او حضور کې خوند اخلی. هغه زړه له دې څیزونو (الهی ذکر ، عرفان او حضور) څخه چې د بدو عادتونو له امله اغېزمن شوی دی ، خوند نه نیسی.

سړی باید د خدای شکر ادا کړی لکه څنګه چې پورته ذکر شو. که څوک په دې [لوړې درجې] شکر نه شی کولای ، باید له دویمې درجې سره مقابله وکړی. د لومړۍ درجې اهمیت نه لری. د دویمې او درېیمې درجې تر منځ هم ډېر توپیر شتون لری. د شخص هدف په دویمه درجه کې پاچا دی چې پاچا ته آس ورکړی او په دریمه درجه کې هدف آس دی چې هغه د پاچا د نږدیوالی وسیله وګرځوی. څومره فرق دی چې په دې دواړو کې یو طالب الله وی چې یو ته برکت ورکړی او دویم د نعمت غوښتونکی دی ، چې په وسیله به الله تعالی ته ورسیږی.

دریم اصل – د خوشالۍ له مخې عمل: دریم اصل دا دی چې د خوشالی په هغو پایلو عمل وکړو چې د بهخشونکی له عرفان څخه ترلاسه کیږی. دا عمل د زړه، ژبې او د بدن د غړو سره تړاو لری. د زړه د عمل معنی دا ده چې بنده نیکی اراده کوی او د ټولو مخلوقاتو لپاره یې خیر پټ کړی دی. د ژبې له لارې د عمل معنی د الهی ثنا په وسیله ده چې شکر ګزاری کوی. د اعضا له لارې د اعمالو معنی دا ده چې د خدای له نعمتونو څخه په اطاعت کې استفاده وکړو او د ګناهونو په پرېښودو کې ترې مرسته وغواړو. بنابراین ، شکر ګزاری از طریق چشم این است که هر عیب مؤمن را که

یک نگاه می کند ، پنهان کند. شکر گزاری د غوړونو له لاري دا ده چې د ایماندارانو ټولې عیبونه پټ کړی چې سړی یې د غوړونو له لاري پېژني. شکر گزاری از طریق زبان این است که چنین کلمات را بیان کنید که خدا را راضی کند. اگر از اعضا به این شکل استفاده شود ، پس این شکر از این نعمت های [الهی] می شود که مقرر شده است.

د الهی توحید *یا د نفس فنا ایډیالوژی*: په دې اړه دوه عقیدې شتون لري. یو ته د الهی وحدت ایډیالوژی ویل کیږی. څوک چې په دې کې کامل شوی دی ، په دې عقیده دی چې شکر گزار او قدردان عاشق او معشوق د یو وجود دوه نومونه دی. د هغوی په نظر ، پرته له خدای هیڅ شی وجود نه لری:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ

"هر څه فنا دی پرته له هغه وجود [ځکه چې هغه یوازېنی وجود دی چې ابدی ، ابدی ، او په خپل ذات کې دی او نه پیل او پای لری ، هغه څوک چې پرته له بل وجود موجود دی او نور ټول موجودات د هغه له لارې وجود لری]." (قرآن ، 28 سوره ، 88 آیه)

دا اعلان د هغوی د زړونو غږ دی. دا ایډیالوژی پر واقعیت ولاړه ده او هم حقیقتونه لری چې هم بې پیلیزه ازلی او هم بې پایلي ابدی پایان. دا ځکه چې پرته له الله هیڅ وجود نشته چې په خپله موجود وی ، بلکې د هیچا او هېڅ شی [پرته له خدا] ناممکن دی چې داسې وجود ولری. حقیقی وجود هغه څه دی چې د خپل وجود له لارې موجود دی. هغه شی چې د خپل وجود له لارې نه شی شتون ، د هغه وجود به د خپل وجود له لارې نه وی ، بلکې له نورو سره به تړاو ولری. این تا حدی است که اگر وجود خود آن بدون اتکا به هیچ کس دیگری [برای وجود] دیده شود ، پس وجود خود آن نامعلوم خواهد بود. حاضر هغه څوک دی چې په خپله موجود وی او هغه وجود چې په خپل وجود کې موجود دی داسې دی چې که نور ټول له منځه لاړ شی ، خپل وجود یې اغیزمن نه کیږی. که یو وجود وی چې په خپل وجود کې وی او نور ټول هم د خپل وجود له مخې موجود وی ، نو هغه ته *قیوم* وایی او *قیوم* پرته له دې واحد وجود نه شی کېدای ، ځکه چې هغه به "*حیول القیوم*" وی. دا کیفیت یوازې د هغه یو موجود پورې اړه لری. که تاسو دې ته له دې نظره وګورئ ، نو دا به څرګنده شی چې د هر شی سرچینه او وابستگی یوازې هغه دی ، چې یوازینی موجودیت دی. له دې امله ، یوازې هغه شکر گزار دی ، یوازې هغه دی چې شکر ادا کوی ، یوازې هغه عاشق دی ، او یوازې هغه معشوق دی. له دې امله کله چې حبیب بن حبیب رحمه الله دا آیت تلاوت کړ:

إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ

"یقیناً ما وموندل هغه صبور [کله چې هغه په عذاب الهی مقرر شو او پاتې شو] ، هغه ډېر ښه بنده [الله تعالی] ، او اکثره توبه الله [له هر څه] . (قرآن، سورة 38، آیه 44)

هغه وویل، "جلال لری! څومره عجیبه ده چې دا خبره [چې په دې آیه کې بیان شوې ده]! هغه هغه څوک دی چې د صبر [پیغمبر ایوب] قوت عطا کړی دی او هغه دی چې د هغه ستاینه کوی ، نو څنګه چې د خپل ځان ستاینه کوی ، هغه هغه دی چې ستاینه کوی ". هغه مینه ده او هغه معشوق دی. دا یوه لوړه رتبه ده. شما می توانید آن را از طریق یک مثال درک کنید که به حد عقل شما نزدیک است. دا مثال هغه وخت دی چې کله یو لیکوال خپل لیکنه خوښوی ، ویل کیږی چې یو کس خپل ځان خوښ کړی دی. په همدې ډول ، کله چې یو خالق خپل یو مخلوق خوښوی ، داسې ښکاری لکه چې څوک خپل ځان خوښ کړی. یا یو پلار خپل ماشوم په دې معنا خوښوی چې داسې یو ماشوم یې دی ، داسې ښکاری چې

خپل وجود خوښوی. ټول هغه څه چې په نړۍ کې دی پرته له خدای ، ټول د هغه لیکنه او مخلوق دی. که هغه د خپلو لیکنو یا تخلیقاتو سره مینه لری ، داسې ښکاری لکه چې له خپل وجود سره مینه لری. دا د الهی وحدت ایډیالوژی ده. *صوفیان* (روحانی مسافر یا د حقیقت غوښتونکی) دا د "نفس فنا" تعبیر کوی. معنی یې دا ده چې بنده له خپل وجود او له هر څه پرته له الله له منځه تللی دی او په هر ځای کې یوازې واحد حقیقی موجود دی. څوک چې په دې حقیقتونو نه پوهېږی ، هغه رد کوی او وایی ، څنګه کېدای شی انسان له منځه لاړ شی چې څوک څلور متره اوږد سیوری ولری او په ورځ کې یو یا دوه کیلوګرامه اوړه وخوری؟ د خپل ځان د ناپوهی له امله ناپوه، د نفس د فنا (فانا) په ادعا خاندی. د خواشینۍ ځای دی چې عرفان دا سرنوشت لری چې ناپوهان د هغوی په خبرو نه پوهېږی ، پرې نه خاندی او د مسخرې په غشو د هغوی زړونه ژوبل کوی.

بازگشت به هدف: هدف از آمدن انبیای [خدا] دعوت آنها به مردم برای رسیدن به کمال وحدت الهی است. په هرصورت، هغه لاره چې انسان ته د الهی وحدت کمال ته رهنمایی کوی بې شمېره خنډونه لری او د یو اوږد او سخت سفر سره نښه کیږی. الهی قانون د دې ستونزمنې لارې د تګ او د دې سخت سفر د بشپړولو طریقه ښیی. تر کومه ځایه چې دا پوښتنه ده چې د شکر شکر له الله څخه څه ګټه ده ، ځواب یې دا دی چې الله تعالی له دې څخه ګټه نه اخلی ، بلکې یوازې د بندانو په ګټه ده. موږ به دا ټکی د مثال په وسیله تشریح کړو. فرض کړئ یو پاچا خپل خدمتګار ته چې په لرې ځای کې اوسیږی ، د سفر لپاره سواری ، جامې او تکیه لیږی، چې له سفر وروسته پاچا ته نږدې شی. کېدای شی دوه قضیې وی چې پاچا غواړی خدمتګار ته نږدې کړی. لومړۍ دا ده چې د پاچا موخه دا ده چې نوکر ته نږدې کړی او نوکر دې د پاچا خدمت وکړی او په یوه کمپاین کې د برخې اخیستو سره به د پاچاهی لپاره د قوت سرچینه شی. دویمه خبره دا ده چې پاچا په دې کې شخصی ګټه نه لری او نوکر هم د دې توان نه لری چې پاچا له ټولو اندیښنو څخه خلاص کړی. لنډه دا چې نوکر داسې وجود دی چې د پاچا په واکمنی کې هیڅ توپیر نه کوی ، که هغه کم وی او که زیاتیږی ، په دې صورت کې که پاچا خدمتګار ته سواری ، جامې او د سفر لپاره سامان برابر کړی ، نو دا د پاچا شاهی وقف (سخاوت او سخاوت) دی. یواځینۍ موخه چې هلته کیدی شی دا ده چې خدمتګار له دې وسایلو څخه ګټه واخلی او پاچا ته نږدې شی او د شاهی حضور وياړ ولری. د کینګ خپله ګټه هدف نه دی. د بندګانو حالت یو ډول دی. هر څه چې دوی له الله تعالی څخه ترلاسه کوی هغه د هغوی د لوړو رتبو لپاره دی نه د الله د منفعت.

په لومړی حالت کې په دې مثال کې ، هغه نوکر چې پاچا ته نږدې کیږی [له سفر وروسته] څوک شکر نه شی کولای تر څو چې نوکر هغه خدمت نه وی کړی چې د نوکر له خوا مستحق دی. په دویمه حالت کې، یو خدمتګار یا شکر ګزار یا رد کوونکی کیدی شی. په دې قضیه کې د مننې لاره به دا وی چې له هغو نعمتونو څخه چې پاچا ورکړی دی ، په هغو هڅو کې چې پاچا یې خوښ وی ، وکارول شی او نه هغه ډول چې څوک یې خوښوی مصرف کړی. د ردولو لاره به دا وی چې دا نعمتونه په هغو شیانو ولګوی چې پاچا یې نه خوښوی او یا په داسې سفر ولګوی چې نوکر له پاچا څخه ډېر لیرې کړی. نو که نوکر جامې واغوستې ، په آس سپور وی او هغه خوراکی توکی چې پاچا په سفر کې لیږلی وو ، مصرف کړی وی ، نو ویل کیږی چې خدمتګار له پاچا څخه مننه وکړه ، ځکه چې خدمتګار دا ټول شیان د پاچا په خوښې کارونو کې ولګول. خو که خدمتګار شاهی جامې واغوستې ، په آس سپور وی ، خو هغه لاره یې غوره کړه چې د پاچا مخالف لوری ته تللې وه ، ددې پر ځای چې پاچا ته نږدې شی ، یو بل یې واټن جوړ کړی ، نو باید وویل شی چې خدمتګار نعمتونه یې رد کړل او د پاچا په وړاندې یې وکارول. همداراز هغه بنده هم د نعمتونو په انکار کې ښکېل وی چې د شاهی اوقاف څخه ګټه نه اخلی ، او پرېږدئ چې بېکاره کښېنی ځکه چې جامې نه اغوندی ، نه سواری کوی او نه د مسافر رزق په هغه سفر کې اخلی. د دې کس رد د لومړی څخه لږ دی.

دا د مخلوقاتو حالت دی! خدای انسان پیدا کړی دی. په لومړی سر کې دوی د شهوت کارولو ته اړتیا لری ترڅو د دوی بدن په بشپړه توګه وده وکړی. استفاده از شهوت ها آنها را از نزدیکی الهی دور می کند ، در حالی که سعادت ابدی و سعادت ابدی آنها فقط در نزدیکی الهی است. نو ځکه خدای تعالی داسې برکتونه پیدا کړی چې هغوی خدای ته نږدې کوی اود تړې د استفادې توان هم ورکړی. قرآن کریم الله تعالی ته د انسان قرب او لرې والی په دې الفاظو کې تشریح کړی دی:

لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِىٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

"موږ انسان په بهترین قالب کې پیدا کړی دی." (قرآن، 95 سوره، آیه 4)

ثُمَّ رَدَدْنَٰهُ أَسْفَلَ سَٰفِلِينَ ٥

إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ٦

"بعد از آن ما نزول به پایین ترین سطح مگر کسانی که ایمان داشتند [به الله و حقایق ابدی که بخشی از ایمان به خدا است] و اعمال نیک و تقوا و صالح ، برای آنها یک جزا عظیم الهی است که هرگز متوقف نخواهد شد." (قرآن، ۹۵ سوره، آیات ۵ - ۶)

له دې څخه معلومه ده چې د الله تعالی برکتونه داسې وسایل دی چې په وسیله یې بنده له ټیټې پچې څخه د سعادت ابدی سعادت او سعادت ابدی په لور پرمختګ کوی. الله تعالی دا وسایل د بندانو لپاره جوړ کړی دی او پروا نه کوی چې څوک هغه ته نږدې کیږی. په هرصورت، خدمتګار دا امتیاز لری چې دا وسایل یا د [الهی] اطاعت یا ګناه (نافرمانی) کې د مرستې لپاره وکاروی. که څوک اطاعت وکړی ، نو هغه به شکر ګزار بلل کیږی ځکه چې هغه د خپل رب رضایت غوښتونکی دی. که څوک نافرمانی وکړی ، نو هغه به منکر یا ناشکری وګڼل شی ځکه چې هغه داسې کارونه کړی دی چې د څښتن له خوا یې خوښ نه دی. که بنده د الله تعالی نعمتونه معلق وساتی او نه یې په اطاعت او نه هم په نافرمانی کې استعماله کړی ، نو دا هم د الله تعالی د نعمتونو انکار دی. ټول مخلوقات په دنیا کې په اصل کې د بندانو لپاره وسایل دی او د هغوی په وسیله بنده کولای شی چې د آخرت او قرب ابدی سعادت او سعادته ته ورسیږی. هر مطیع بنده د الله تعالی نعمتونو شکر ګزار دی او هر هغه کس چې له دې نعمتونو څخه یې استفاده نه ده کړې او یا هر ګناهکار چې له دې نعمتونو څخه یې د خدای څخه د لرې کولو په لاره کې استعمال کړی ، ناشکری او د خدای په مینه کې له حد څخه تجاوز کوی.

برکتونه چې د شکر وړ دی

د شکر ګذاری دویمه برخه هغه نعمتونه دی چې د منني وړ دی. دلته به د نعمتونو حقیقت، د هغوی ډولونه، او رتبې (درجې) بیان شی. برسېره پردې، هغه شیان چې د ځانګړو نعمتونو په توګه جوړیږی او هغه شیان چې مشترک نعمتونه دی تشریح به شی. الله تعالی پر خپلو بندګانو دومره نعمتونه نازل کړی دی چې حتی د حساب وړ هم نه دی ، لکه څنګه چې خدای وایی:

وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآۗ

"او که تاسو د خدای نعمتونه [چې بې حده او بې شمېره دي] وشمېرئ ، نو تاسو به نه شئ کولای چې هغوی په هیڅ حساب کې شامل کړئ."   (قرآن، 14 سوره، آیه 34)

حقیقت نعمت و انواعه: باید بدانیم که هر خیر ، هر لذت ، هر خوشبختی ، هر چیزی که جستجو می شود ، و هر آنچه موثر و مفید است ، نعمت است ، اما نعمت اصلی سعادت ابدی و سعادت ابدی در آخرت است. پرته له سعادت ابدی او په آخرت کې ابدي برياليتوب ، هر هغه څه چې نعمت بلل کیږی ، یا یې غلط دی او یا دا یو تمثیلی استعمال دی. د مثال په توګه ، هغه دنیوی نعمت چې د آخرت سره مرسته نه کوی ، ناسمه ده چې نعمت وګڼل شی. صحیح ده چې دا اصطلاح په هر هغه څه وکارول شی چې په آخرت کې د تلپاتې سعادت او تلپاتې برياليتوب سرچینه وی ، ځکه چې هغه شی د حقیقی نعمت د ترلاسه کولو سبب دی. نعمتونه او لذتونه چې د آخرت د ابدی سعادت او تلپاتې سعادت د ترلاسه کولو وسیله وی او یا په هغې کې مرسته کوی ، د بیان لپاره یې په څو ډولونو وېشتو:

بخش اول برکت: اگر ما همه امور را به خود نسبت دهیم ، چهار نوع از امور به ما تعلق دارد: اول ، آن امور که هم برای دنیا و هم برای آخرت مفید است ، مثل علم و اخلاق زیبا ، آداب ، شخصیت و طبیعت باطنی ؛ دوم ، امور غیر منفعت در دنیا و آخرت ، مثل جهالت و اخلاق بد . آداب، شخصیت او باطنی طبیعت. دریم ، هغه شیان چې د نړۍ لپاره ګټور دی ، خو د آخرت لپاره ګټور نه دی ، لکه په شهوت کې لذت پیدا کول. څلورم ، هغه شیان چې د نړۍ په زیان دی ، خو د آخرت لپاره ګټور دی ، لکه د شهوت کنټرول او د نفس ټیټ مخالفت کول. لومړی ډول چې د دنیا او آخرت دواړو لپاره ګټور دی هغه حقیقی نعمت دی ، لکه علم او ښایسته اخلاق ، اخلاق ، کردار او باطنی. دویم ډول چې په دواړو کې بې ګټې دی هغه اصلی سختی ده چې د پوهې مخالف دی چې جهالت دی او د ښکلو خصلتونو برعکس چې د بد خصلت دی. نوع سوم که برای جهان مفید است اما برای آخرت مفید نیست ، اهل بصیرت و حکمت آن را مشقت خالص می نامند و جاهلان آن را نعمت می دانند. د هغه تمثیل داسې دی لکه څوک چې زهر ډک شات پیدا کړی. که څوک د زهر سره اشنا وی نو شات به یې مصیبت وګڼی ، خو که څوک ورسره اشنا نه وی نو هغه به یې نعمت وګڼی. النوع الرابع الذي مضر للعالم ، اما برای آخرت مفید است ، أهل العقل ، آن را نعمت و جاهل مشقت می دانند. د هغه تمثیل د هغه تریخ دوا په څېر دی چې بد مزه لری او عارضی وی ، خو هغه صحت چې د هغه له لارې ترلاسه کېږی هرکلی او اوږد مهاله دی. که ماشوم ته د څښاک لپاره ترخه درمل ورکړل شی ، نو هغه به سختی وګڼی او د هغه په خوړلو سره موافقه نه کوی مګر هغه وخت چې ماشوم مجبور شی چې هغه وخوړل شی ، په داسې حال کې چې یو باخبره او متمدن انسان په خوشالۍ سره ترخه درمل څښی. نه یوازې دا بلکې سړی د هغه چا قدردانی کوی چې دوا یا د هغې اجزا برابروی او یا د هغه په تیارولو کې مرسته کوی او له داسې کس څخه شکر ګزار وی او د احسان پوروړی احساس کوی ، غواړی چې داسې کس ته نږدې شی او په تحفو باران وکړی. حقیقت دا دی چې ناپوه دوست د هوښیار دښمن په پرتله ډېر زیانمن دی. هر انسان د خپل نفس ټیټ دوست دی ، خو هغه ناپوه دوست دی ، ځکه له انسان سره داسې چلند کوی چې دښمن ورسره هم نه کوی.

د برکتونو دویمه څانګه: دنیوی وسایل ښه او بد دواړه په کې ګډ دی. وسایل بسیار کمی هستند که فقط خیر در آنها وجود داشته باشد بدون اینکه بدی وجود داشته باشد. مال ، شهرت ، اولادونه ، خپلوان او نور ټول وسایل داسې دی چې په هغوی کې خیر او بد دواړه دی. دغه وسایل په دریو ډولونو ویشل کیږی: لومړی ډول هغه اسباب دی چې ګټه یې له زیان څخه زیاته وی لکه مال او شهرت د خپل ضرورت له مخې او داسې نور. دوهم ډول هغه لاملونه دی چې زیان یې د

اکثریت خلکو له ګټې څخه زيات وی ، لکه شتمنی ، پراخ شهرت او داسې نور. دريیم ډول هغه سببونه دی چې ګټې او زيان يې برابر وی. دا هغه کارونه دی چې د مختلفو اشخاصو لپاره توپير لری ، مثلاً پرهيزګار له ښو شتمنيو څخه ګټه اخلی ، که څه هم ډېر وی ، ځکه چې هغه د خدای په لاره کې په صدقه او صدقه لګوی. اګر کسی اين توانايی الهی را داشته باشد ، ثروت فراوانی برای يک نعمت خواهد بود. ځينې بدبخته خلک د لږې شتمنی له امله زيانمن کيږی. په بل عبارت ، هغوی دا بې اهميته ګڼی ، هر وخت د خپل رب څخه شکايت کوی ، او د نورو لپاره حرص لری. د داسې انسان لپاره يقيناً دا شتمنی د ذلت او خوارۍ لامل دی.

د نعمتونو دريم قسم: ټول هغه کارونه چې په نيکو پورې اړه لری په يو اړخ کې درې ډوله دی: لومړی هغه چې په خپل ذات کې مطلوب وی؛ دويم هغه چې د نورو چيزونو لپاره لغوسه کيږی؛ او دريم هغه چې په خپل ځان او د نورو څيزونو په لټه کې وی. لومړی ډول چې په خپل ذات کې په لټه کې او محبوب دی عبارت دی له الهی ليد لذت او د هغه سره ليدنه. دا د آخرت د ابدی سعادت او ابدی بريالیتوب (*سعاده*) دی او دا د ابدی لپاره دی. د تلپاتې خوشالی او تلپاتې بريالیتوب دا د بل څه د لاسته راوړلو په لټه کې نه دی ، بلکې د ځان لپاره په لټه کې دی او دا په خپله هدف دی. دويم ډول يا مثال د هغو شيانو چې د نورو شيانو لپاره په لټه کې دی عبارت دی *له درهم* او *دينار* (د سرو زرو او سپينو زرو سکې چې زاړه کرنسی وې ، په بل عبارت پيسې او شتمنی). که د دنيوی اړتياوو د پوره کولو لپاره بل څه مقرر شوی وای ، نو د سرو زرو او سپينو زرو او ډبرو په منځ کې هيڅ فرق نه وو ، بلکې څرنګه چې دا (مال او دولت) د ترلاسه کولو وسايل دی او په وسيله ، دنيوی آسايشونه په آسانۍ او مصلحت ترلاسه کيږی. له دې امله ، هغوی په خپل ځان کې د ناپوهانو محبوب شول. هغوی د ناپوهانو محبوبيت تر دې حده پورې اړولی دی ، په ځمکه کې يې ښخ کوی (په پټه او په خوندی توګه يې په ډېرو ځايونو کې ذخيره کوی ، په ظاهری توګه يې مصرف کوی ، او فکر کوی چې پيسې او شتمنی په خپل ذات کې هدف دی. د داسې اشخاصو مثال د هغه کس دی چې په بل مين شوی وی او په همدې وجه د هغه پيغمبر سره مينه پيدا کوی چې د يو بل پيغام رسوی او د هغوی د ليدلو وسيله ګرځی. وروسته د رسول مينه تر دې حده زياتيږی چې سړی ريښتينی معشوق هېر کړی او د ژوند تر پايه د معشوق نوم هم نه اخلی بلکې د رسول په مينه او خدمت کې بوخت کيږی. دا افراطی ناپوهی او ښکاره ګمراهی ده. دريم ډول هغه شيان دی چې په خپله او د نورو څيزونو لکه روغتيا او خونديتوب په لټه کې دی. دوی هم په لټه کې دی ځکه چې د روغتيا موندلو وروسته ، انسان د الهی يادولو او غور کولو وړتيا ترلاسه کوی چې په خپل وار يو خدای ته رهنمايی کوی. سربېره پر دې ، انسان د هغوی په وسيله دنيوی خوندونه هم ترلاسه کوی. روغتيا په خپل ذات کې هم غوارۍ ځکه چې ځينې وختونه سړی نه غواړی چې په پښو ولاړ شی ، سره له دې چې سړی غواړی چې دواړه پښې ښه وی ، که څه هم د دوو پښو امنيت بايد ولټول ځکه چې دا د تګ وسيله ده ، خو څرنګه چې امنيت په خپل ذات کې محبوب دی. همدا دليل دی چې په لټه کې دی.

په دې دريو ډولونو کې حقيقی نعمت لومړی ډول دی ، يعنې د آخرت ابدی سعادت او ابدی بريالیتوب چې په خپله په لټه کې دی. هغه شی چې په خپله او د نورو څيزونو په لټه کې وی هغه هم نعمت دی ، خو د لومړی نعمت په پرتله ټيټ مرتبه دی. هغه شی چې په خپل ذات کې نه بلکې د نورو شيانو لکه مال او شتمنی په لټه کې نه وی ، نعمت نه بلل کيږی ، ځکه چې دا په خپل ذات کې برکت دی ، بلکې نعمت به وبلل شی ځکه چې وسيله ده. له دې امله ، دا يوازې د هغه چا لپاره نعمت دی چې پرته له دې نه شی پوره کولای خپل اړتياوې پوره کړی. که د انسان هدف علم او عبادت وی او د هغه د اړتيا له مخې شتمنی ولری ، نو د هغه لپاره سره زر او تيږه دواړه برابر دی ، ځکه چې نه به د هغوی په وجود کې دلچسپی ولری او نه به د هغوی په عدم کې دلچسپی ولری. که هغوی څوک له تفکر او عبادت څخه منع کړی ، نو دوی به د سختيو بشارتونه وی او د هغه لپاره به برکت نه وی.

څلورمه برخه د نعمتونو څېز: ټولې ښېګڼې پورې تړلې خبرې په بل ډول وې. ښه درې ډوله دي: ګټور، خوند ورکونکی او ښایسته. خوند هغه شی دی چې ګټه یې سمدستي معلومیږي. ګټور هغه څه دی چې د هغه د وروستي پای له پلوه ګټور وي. ښایسته هغه څه دی چې په هر حالت کې ښه وي. شر هم درې ډوله لري: زیان ، بدرنګه او مضر. په خیر کې هغه شی چې درې ډوله ښېګڼې په یوه کې راټولې شوې وي ، هغه علم او حکمت دی - د علم او حکمت په نظر کې ګټور دی او هم خوند ورکونکی او ښایسته دی. په بدی کې، د هغې مثال به ناپوهي وي - دا زیان رامنځ ته کوي، بدرنګه او مضر دی. یو ناپوه کس کله چې پوه شي چې "زه ناپوه یم ، خو دا بل کس پوه دی" ، درد احساسوي او په هغه وخت کې د خپل عیبونه درک کوي او له دې امله درد کوي. په دې وخت کې، د پوهې د خوند غوښتنه سر پورته کوي، خو حسد، تکبر او بدنی شهوت د انسان په لاره کې خنډونه ګرځي. په نتیجه کې دوه متضاد قوتونه یو په دوه مخالف جهتونو کې راکاږي او د یو کس روح تنګ شي ځکه چې په دواړو حالاتو کې درد کوي - د علم د ترلاسه کولو په صورت کې باید استکبار پرېږدي او د تعلیم ذلت وزغمي او تر ټولو مهم دا چې د هغه لپاره شهوت پرېښودل کېږي. در صورت عدم کسب علم ، کسی که به نادانی خود پی برده است ، به درک کمبود خود ادامه می دهد. چنین فردی به طور مداوم مجازات را تحمل می کند.

د برکتونو پنځمه تقسیم: دا برکت په هر لذت باندې تطبیق کیږي. خوندونه درې ډوله دي: فکری ، جسمانی چې په ځینو حیواناتو کې مشترک دی ، او بدنی چې په ټولو حیواناتو کې مشترک دی. د عقلی لذتونو مثالونه علم او حکمت دی ځکه چې دا لذت په سترګو ، غوږونو ، پوزې ، ذائقه ، معده او یا خصوصی اعضاء نه ادراک کیږي ، بلکې د هغه لذت یوازې د زړه په وسیله درک کیږي ځکه چې دا د عقل په صفت پورې اړه لري. د ټولو لذتونو څخه ، دا تر ټولو لږ موندل کیږي ، که څه هم دا تر ټولو لوړ خوند دی. د هغه د کموالي لامل دا دی چې د علم لذت یوازې عالم (د علم خاوند) په وسیله درک کېدای شي او د حکمت لذت یوازې د حکیم (د باطنی رڼا لرونکی یا عرفان) په وسیله درک کېږي. څومره د پوهې او عقل خلک شتون لري؟ هر څوک پوهیږي [چې ډېر نه دي]. اکثر مردم [که ادعا می کنند یا مشهور به علم و حکیم] علما و حکیم در نام و ظاهر [فقط اما در حقیقت ، عاری از علم حقیقی و روشنایی باطنی] هستند.

د علم د فضیلت او تمایز دلیل دا دی چې د هغه لذت تل له انسان سره پاتې کېږي او نه په دنیا او نه په آخرت کې کمېږي. همدرشی دی چې تل ورسره ملګرتیا کوي او پوهان ترې نه ستړي کېږي. نور ټول خوندونه سړی ستړی کوي. مثلاً د ډوډۍ خوړل په بدن کې د تنبلۍ سبب ګرځي ، د جماع له ترسره کېدو وروسته د ستړیا او درنښت احساس پیدا کیږي ، خو که سړی هر څومره د علم او حکمت په سمندر کې لامبو ووهي او غوټه ووهي ، په مزاج کې د وزن احساس نه کېږي او بدن د ستړیا ښکار نه کېږي. هغه څوک چې سره له دې چې د داسې یو ځانګړې او برتر کار د لاسته راوړلو وړتیا لري ، په پست شی بسنه کوي او په بې وسۍ سره د څو ورځو د لذتونو تر شا سرګردانه ګرځي ، څوک کولای شي د داسې انسان په لیونتوب او بدبختۍ شک وکړي؟ تر کومه ځایه چې دا پوښتنه ده چې ولې عامیان د علم لذت نه شی درک کولای ، دلیل یې دا دی چې هغوی حتی د هغه سره مینه هم نه لري او څوک چې مینه نه لري ، نه عقل او شوق لري. شدید آرزو د مینې تابع دی. که مینه نه وي ، نو حتی به هم آرزو نه وي ، یا د شهوت پیروی د هغوی په مزاج کې ګډوډۍ او په زړونو کې یې ناروغی رامنځته کړې ده.

د خوند دوهم ډول چې بدنی دی او د ځینو حیواناتو سره شریکه وی لکه حاکمیت ، برتری ، د ټولو څخه د مخکښ کېدو لذت. په دې ډول خوند کې، ځینې ځناور دا د انسانانو سره هم شریکوی لکه زمری، چیتا، او نور پیاوړی حیوانات. د خوند دریم ډول چې جسمانی دی او د ټولو حیواناتو سره شریکه ده، په کې د معدې خوند (خوراک او خوړل) او د خصوصی اعضاء شامل دی. دا خوندونه تر ټولو پراخ او عام دي، که څه هم د ټولو خوندونو تر ټولو ټیټ او ارزانه دی.

له دې امله د ځمکې پر مخ ټول ژوندی مخلوقات یې انسانانو سره تر هغه حده شریکوی چې حتی کوچنی حشرات هم ترې خوند اخلی. هغه څوک چې له دې [ټیټ شکل لذت] څخه پورته کیږی ، د سلطې او قدرت د خوښی ښکار کیږی. څوک چې له دې لذت څخه پورته شی ، په دریم لذت (لومړی په دې شرح) کې غرق کیږی تر څو چې په یوه کې د علم او حکمت لذت غالب شی ، په ځانګړې توګه د *الله د وجود عرفه (*معارفه*)* او صفاتونه (*صفات*) انسان ته داسې لذت ورکوی ، چې په بل شی کې یې نه پیدا کوی. دا د هغو کسانو مرتبه ده چې الله تعالی ته نږدې شوی دی (*صدیقین* یا عرفان).

د زړه څلور ډولونه : د همدې بیان په رڼا کې د زړه څلور ډوله دی. یو ډول زړه په ځانګړی ډول له خدای سره مینه لری او تر هغه چې د خدای په عرفان کې زیاتوالی نه وی ، سکون نه مومی. دویم [ډول] زړه حتی نه پوهیږی چې د خدای په عرفان کې د لذتونو ډولونه موجود دی. دا یوازې په شهرت، کنټرول (واک او قدرت)، شتمنی، او د بدنی خوندونو او لذتونو کې خوند ومومی. دریم زړه په اکثرو حالاتو کې د الهی ذکر ، فکر او عرفه په وسیله له خدای سره قربت پیدا کوی ، مګر ځینې وختونه انسانی صفات په دې باندې خپل اغېز لری. څلورم زړه اکثراً انسانی صفتونه لری مګر کله کله د معرفت او معرفت له چینو څخه ګټه اخلی. په هغو کې د زړه لومړی ډول ممکن نه دی. که موږ فرض کړو چې دا امکان لری ، نو دوی په شمېر کې دومره کم دی چې نږدې دی چې وجود نه لری. نړۍ د دویم ډول زړه څخه ډکه ده. دریم او څلورم ډول زړونه شتون لری خو په لږ شمېر کې، د دې پر ځای به دا مناسبه وی چې هغوی ته نادره ووایو. په هغه وخت کې چې د انبیاوو زمانه نږدې وه ، د داسې زړونو ډېروالی موجود و. هرچه عصر نبوی به تدریج دور شد ، تعداد این نوع قلب ها نیز کم شد و این روند [کاهش اما نه انقراض کامل] تا قیامت ادامه خواهد داشت.

د برکتونو شپږمه تقسیم: دا تقسیم په ټولو نعمتونو حاکم دی. خلاصه این تقسیم این است که نعمت ها دو نوع هستند - یک نعمت که در حد خود اوج هدف انسان است و آن سعادت ابدی و سعادت ابدی آخرت است و چهار موضوع در آن گنجانده شده است : آن وجود و وجود که هرگز با زوال مواجه نمی شود) ، هغه خوشالی چې غم ورسره ګډ نه وی ، هغه پوهه چې له جهالت سره مل نه وی ، او هغه شتمنی او شتمنی چې فقر په کې نه وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

لَا عَيْشَ إلَّا عَيْشُ الآخِرَةِ

"ژوند او آسایش نشته مګر د آخرت د ژوند او آسایش [په حضور الهی کې د ابدی سعادت او ابدی بریالیتوب په حالت کې]". (روایت شده توسط *حدیث* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د انس رضی الله عنه

نوموړی دا خبره د خوشالی په موقع کې کړې ده چې نفس په دنیوی خوشحالی قناعت ونه کړی او په دې فکر وکړی چې له دې ژوند وروسته یو داسې ژوند هم شته چې پای یې نه لری ، یوازې هغه خوشالی وی چې هیڅکله به په غم نه بدلیږی.

د هدایت: هدایت[د حق او ابدی حقیقتونو په لوری] یو داسې حقیقت دی چې پرته له هغې هیڅوک نه شی کولای د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب په لټه کې شی. [رهنمایی یو له سترو نعمتونو څخه دی چې د شکرګزارۍ وړ دی.] انسان می تواند اشتیاق به چیزی داشته باشد که سعادت الآخرة در آن نهفته باشد ، اما اگر کسی حتی نمی داند که نجات او در کدام ماده نهفته است ، و فکر می کند که الاضطراب [هم در باطنی وجوده و هم در جهان خارجی] اصلاحی خود است ، پس به

محض قصد خیر مستفید نمی شود. اگر هدایت غائب باشد ، نیت ، توانایی و وسیله [انجام کارهای نیک که در اختیار شخص است] هیچ فایده ای ندارد [از این رو ، هدایت برای سوق دادن و هدایت انسان در مسیر صحیح به سوی راه سعادت ، نجات ، و سعادت ابدی و موفقیت بی پایان ضروری است] . د لارښوونې درې پړاوونه دی. لومړی پړاو د ښه او بد پوهاوی دی. الله تعالی دې نعمت ته عطا کړی دی ، بعضهم عقل [چې وسیله تشخیص خیر وشر ، او دا قوه د انسانانو په ټوله نړۍ کې اعطا شوې ده] او بعضهم د پیغمبرانو له لارې رسول رسول . آسمانی کتابونه [په اصلی شکلونه کې] ، پیغمبران شریف [د الله تعالی او د هغوی تعلیمات] ، او باطنی بصیرت او حکمت [چې په الهی توګه انسانانو ته په هر ځای کې نازل شوی دی] ، د هدایت. هیڅوک له دې وسایلو څخه نه شی منع کېدای. یوازې هغه کسان چې زړونه یې له تکبر ، حسد او نړۍ سره د مینې څخه خالی وی ، د دې وسایلو په ترلاسه کولو عمل کوی. کسانی که در قلوب غرور و حسد و عشق به دنیا ، یا در دام وسایل هایی که پرده بر عقل دارند ، هرچند چشم ها روشن هستند ، برای آنها قرآن فرموده است :

فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَـٰرُ وَلَـٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِي فِي ٱلصُّدُورِ

"حقیقت دا دی چې سترګې نه ړانده کیږی ، بلکې هغه زړونه چې په سینه کې دی ړانده کیږی [او خپل عقل او ادراک له لاسه ورکوی]." (قرآن ، 22 سورة ، آیه 46)

هغه شیان چې د عقل او ادراک پر سر پرده اچوی عبارت دی له عادات، د یو کس د دودونو سره تړاو [او تربیت]، د خپلو نیکونو میراث [فکری او ایدیولوژیکی] ساتنه [یا ساتل]. قرآن کریم په دې الفاظو کې تشریح کړی دی:

إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم مُّقْتَدُونَ

"[ځینې خلک وایی که] موږ خپل نیکونه په دې میتود (د ژوند لاره یا فکری پروسه) موندلی دی او هم [صرف] د هغوی پیروی کوو [پرته له دې چې د دې تر شا کوم منطق ولرو]." (قرآن، سورة 43، آیه 23)

تکبر ، حسد ، برتری پیچلی داسې مسایل دی چې زړونه ړانده کوی او د لارښوونې په لاره کې یې مخه نیسی. د ارشاد دوهمه مرحله له لومړۍ مرحلې وروسته راځی او د روحانی مبارزې په نتیجه کې ترلاسه کیږی. الله تعالی دا په هر حالت کې د لارښوونې سره ورکوی. الله تعالی فرمایی [د وعدې په توګه د ټول بشریت سره پرته له کوم استثنا]:

وَٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

"کسانی که در راه های ما جهاد می کنند ، یقیناً به آنها به راههای خود هدایت می کنیم." (قرآن ، 29 سوره ، آیه 69)

د لارښوونې دریم پړاو د دویم پړاو څخه وروسته دی. دا هدایات داسې نور دی چې د روحانی کوششونو له کمال وروسته د نبوت په عالم او د هدایاتو په عالم کې ځلیږی. د دې رڼا په وسیله انسان هغه شیان پیژندل کیږی چې د عقل په وسیله نه پیژندل کیږی او دا هغه څه دی چې الهی قانون ، احکامات او نهیتونه پرې تکیه کوی او د هغو په وسیله د علم ترلاسه کول ممکن دی. دې لارښوونې ته مطلق لارښود ویل کیږی. له دې پرته نور ټول لارښوونې د هغه مقدمه او پردې دی. دا هدایات داسې دی چې الله تعالی یې په ځانګړې توګه په خپل ځان منسوب کړی دی ، ځکه چې د ټولو هدایتونو سرچینه د خدای وجود دی. خدای فرمایی :

قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ

« ووایه (اې محمد!) بې له شکه ، د هدایت لاره هغه ده چې د خدای له لوری ده ".   (قرآن ، باب دوم ، آیه 120)

دې ته "ژوند" ویل کیږی:

أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَٰهُ وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ

"انسان چې مخکې مړ [د زړه او روح له مړینې] ، بیا موږ هغه را ژوندی کړ ، بیا مو هغه ته داسې نور (باطنی روحانی) عطا کړ چې سړی په دې نور سره د خلکو په منځ کې ګرځی."   (قرآن، باب 6، آیه 122)

لاندې آیت ورته اشاره کوی:

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ

"هغه څوک چې زړه یې خدای د هغه ارادې ته د تسلیمولو لاره پرانیستې ده، د خپل رب په رڼا کې دی."   (قرآن، 39 سوره، آیه 22)

روح - یو لوی نعمت: په نظر کې ونیسئ چې څنګه د بدن د اندامونو او اندامونو کڅه ، ادراک او قوت په یو لطیف بخار پورې تړلی دی چې مرکز یې زړه دی ، له دې امله په ټول بدن کې د اوږدو رګونو له لارې ګردش کوی. کله چې د بدن کوم غړی ته ورسیږی په هغه کې حس ، ادراک ، حرکت او قوت پیدا کوی لکه د څراغ په څېر چې په کور کې ګرځی او هر چېرته چې څراغ ورسیږی دغه رڼا به هلته ورسیږی. له دې امله د کور هر کونج چې دا څراغ هلته رسیږی، د رڼا د رسیدو لامل به وی. که څه هم دا رڼا د خدای مخلوق او اختراع دی ، خو هغه څراغ د خپل عقل له مخې د هغې سبب ګرځولی دی. دا ظریف بخار د ډاکټرانو په اصطلاح کې "روح" بلل کیږی. استوګنځی یې زړه دی. د زړه سره یې تمثیل داسې دی چې روح د څراغ لمبې سره ورته شوی دی ، زړه د لوښی په شان دی ، په زړه کې توره وینه د فتیله په څېر دی ، رزق د څراغ لپاره د تېلو په شان دی ، او هغه ژوند چې په ټول بدن کې دی د هغه له امله دی. لکه د څراغ له امله د کور دننه رڼا ده. که په څراغ کې تیل مصرف شی ، څراغ مړ شی ، په همدې ډول ، د روح څراغ هغه وخت مړ کیږی کله چې د رزق اخیستل بند شی. برسېره پردې، کله چې کله کله فتیله په ایرو بدل شی او نور د تېل د جذبولو توان نه ساتی که څه هم څراغ د غوړیو څخه ډک وی، همداسې هغه وینه چې په زړه کې ده د زړه د ګرمی له امله سوځیدلی شی او د رزق باوجود د روح څراغ مړ شی ځکه چې د رزق د منلو توان نور نشته چې د روح دوام تضمین کړی. سربېره پردې، لکه څنګه چې څراغ کله ناکله د داخلی دلایلو له امله مړه کیږی لکه تیل مصرفیږی یا فتیله سوځیږی، همداسې د باد په څېر د بهرنی دلیل له امله هم مړ کیږی. همداراز کله به روح د باطنی دلیل له امله له منځه ځی او کله به ظاهری لکه قتل چې هغه ته د پای ټکی کیږدی. که څراغ د تېلو د څښلو له امله مړ شی ، یا د فتیلې د سوځولو له امله ، یا د چا د فوبېدو له امله ، یا د باد په لاره کې د راتلو له امله ، هر څومره چې مړ شی ، دا ټول کارونه د الله تعالی له خوا مقرر شوی دی ، په وجود کې نیسی. د انسان روح هم همداسې ده. مهم نه دی چې څنګه د نابودی په لور راشی ، یا څنګه مړ شی ، دا د خدای په علم او د هغه د ابدی فرمان سره سم دی. محفوظه لوحه (د خدای د ریکارډونو کتاب چې د

ماضی، حال او راتلونکې پوهه لری) د هر روح لپاره وروستي ټاکلې وخت لری. کله چې دا وخت پای ته ورسیږی، د روح او جسم اړیکه به ختمه شی او دا خاتمه به یوازې هغسې پیښیږی لکه څنګه چې د تقدیر لیکونکی (خدای) لیکلی دی.

لکه څنګه چې د څراغ د مړه کېدو سبب ګرځی چې کور تیاره شی ، همداسې د روح وتل په ټول بدن کې تیارې خپرې کوی او د اشراق پروسه چې له روح څخه ترلاسه شوې وه ، قطع کیږی ، یعنې حس ، ادراک ، نیت ، او نور د ټولو هغو شیانو چې د ژوند اصطلاح کې احاطه شوې ده. روح هم یو راز دی او د برکتونو الهی ته څرګند اشاره ده او د دې موضوع د رښتینوالی اعلان دی:

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا

"قل : إذا كان البحر، المرعب لكلمات الرب منتهب، فإن البحر، قبل أن تكتهي كلمات الرب منتهية، وإن كان ما يعادل ذلك على ما أصبحا." (قرآن، 18 سوره، آیه 109)

انسان با وجود اینکه این همه چیز را می داند ، هنوز هم نعمت های الهی را نمی پذیرد و شکر نمی کند ، بسیار بدبخت ، از رحمت الهی دور و به عذاب الهی نزدیک است.

ولې خلک شکر نه لری

کله چې د هوښیار انسان نظر په کوم شی ولویږی او یا د کوم شی په ذهن کې راشی ، سرې په هغه کې د خدای نعمتونه لټوی. باید څرګنده شی چې خلک د جهالت او غفلت له امله د خدای شکر نه کوی ، ځکه هغه خلک چې زړونه او سترګې یې د غفلت او جهالت په غفلت کې پټې وی ، د خدای هیڅ نعمت نعمت نه ګڼی. کله چې هغوی حتی یو نعمت هم نه پیژنی ، نو څنګه کولای شی چې د هغه شکر ولری؟ که هغوی د نعمت په اړه پوهه لری ، نو د شکرګزاری لاره چې دوی پرې پوهیږی ، دا ده چې په ژبه *الحمد* الله یا شکر *الله* ووایی او هغه کافی وګڼی. دوی نه پوهیږی چې د شکر ګذاری معنی دا ده چې له نعمت څخه د هغه نعمت په بشپړولو کې کار واخیستل شی او حکمت د خدای اطاعت دی. که خلک دا دوه پوهه لری او بیا هم د خدای شکر نه کوی ، نو دلیل یې د شیطان او شهوت د تسلط څخه پرته بل څه نه دی.

په نعمتونو کې د غفلت سببات: له نعمتونو سره د غفلت ډېر علتونه دی. یکی از دلایل آنها این است که مردم به دلیل جهالت خود ، نعمت ها را که مردم معمولا دارند ، نعمت نمی دانند ، به همین دلیل ، آنها نسبت به آنها شکر گزاری ندارند [زیرا آنها به عنوان حق مسلم تولد هر کس در نظر گرفته می شوند زیرا آنها عموما به عنوان هیچ چیز خاصی تصور نمی شوند]. د هغوی لپاره ، برکت باید خاص وی [یا په ځانګړې ډول د چا لپاره ورکړل شی او نه باید د ټولو یا اکثریت خلکو لپاره مشترک وی] ، په بل عبارت ، که چېرې یو شی وی چې څوک یې خاص لری ، نو هغه نعمت ګڼل کېدای شی. تر کومه ځایه چې د خوړو او څښاک یا د بدن د سیستم فضیلت (د بدن د مختلفو اندامونو وړتیاوې او ګټې او دا چې څنګه دوی له هر فرد سره مرسته کوی چې پرته له دې ژوند ډېر ستونزمن دی) پورې اړه لری، هر غټ ، کوچنی ، شتمن ، غریب ، برجسته ، ټیټ (ټولنیز لحاظه بې اهمیت) [افراد] یې مشترک دی. به همین دلیل ، چگونه می توان این نعمت ها

را [در نظر اشتباه آنها] ؟ همدا دلیل دی چې هغوی حتی تازه هوا ته نعمت هم نه ګڼي، که څه هم دا یو لوی نعمت دی. که د چا ستونی د یوې شیبې لپاره فشار راوړي او د تازه هوا تیریدل [په بدن] کې ودرول شي، بیا تازه هوا نه اخیستل کیدای شي د مرګ په غېږ کې ونیسي. همداراز که څوک په حمام کې یا په داسې ځای کې بندي شي چې یوازې ګرم هوا تېرېږي او یا په ژور ځاه کې ولوېږي چې هوا یې د رطوبت له امله سخته وي ، نو د خفه کېدو له امله مړ کېدای شي. فرض کړئ که څوک وکولای شي چې د ګرم حمام عمومي یا ژور ځاه څخه ووځي او تاسو له داسې یو کس څخه د تازه هوا د ارزښت او ارزښتناکه توب په اړه پوښتنه وکړئ ، نو هغه به یو نعمت وګڼي او شکر به یې ادا کړي. دا ډېره ناپوهي ده چې خلک نعمت یوازې هغه وخت نعمت ګڼي چې له دوی څخه اخیستل کیږي. کله کله چې هغه برکت بیا یو ځل بیا یو کس ته ورګرځي او کله هم نه ، باید په هر حالت کې شکر ګزار وي [که کمبود وي یا فراواني ، درلودل یا نه درلودل ځکه هغه څه چې نن یې لرو ، سبا به له منځه لاړ شي].

تاسو به داسې څوک نه وی لیدلی چې د سترګو لپاره د خدای شکر ادا کړي ، که څه هم دا یو لوی نعمت دی. خو کله چې د سترګو رڼا له منځه لاړ شي ، او سړی ړوند شي ، نو سړی دې نعمت ته ارزښت ورکوي. که څوک له نېکه مرغه بینایي بېرته ترلاسه کړي ، نو د هغې له امله یې شکر ادا کوي خو تر څو چې بینا سترګې ونه لري ، هغه نعمت نه ګڼي ځکه په عمومي توګه په نړۍ کې خلک سترګې لري. سړی فکر کوي چې هغه څه چې دومره عام دی ، څنګه کېدای شي چې برکت وي؟ د هغه مثال د یو بې پروا غلام دی چې د آدابو څخه بې برخې وي او هر وخت د سرغړوني له امله وهل کیږي. که وهل د یو څه وخت لپاره بند شي ، سړی به یې نعمت وګڼي او که په بشپړه توګه ودرېږي ، مغرور کېږي او شکر به پرې کوي. [دا تمثیل په هر چا صدق کوي ځکه چې هر څوک د خدای غلام دی او د خپل مالک ، خدای ، تعالی سره د آدابو او وفادارۍ اړتیا لري.] د خلکو حالت داسې دی چې هغوی یوازې په هغه شتمنۍ (یا ځانګړتیا) شکر ګزاري کوي چې دوی ته د نورو خلکو په پرتله یو څه توپیر ورکوي ، که هغه شتمني ډېره وي یا کم. له دې پرته ، دوی نور نعمتونه له پامه غورځوي [او د هغوی لپاره شکر نه لري].

د یوه فقیر د شکایت قصه: یو غریب سړي ته د زړه له کومې (عرفان یا د خدای صمیمی) څخه د هغه د فقر او د لوږې کورنۍ په اړه شکایت وکړ او ویې ویل: "زه د خپل بد حالت له امله ډېر اندیښمن او وارخطا یم". عرفان ترې وپوښتل: "آیا ته کولای شې لس زره درهم واخلې او ړوند شې؟" هغه وویل نه. ګنوستیچ بیا پوښتنه وکړه : آیا کولای شې لس زره درهم واخلې او ګونګی شې ؟ هغه وویل نه. ګنوسي پوښتنه وکړه : آیا غواړې لس زره درهم واخلې او ګوډ شې ؟ هغه بیا دا رد کړه. ګنوستیک پوښتنه وکړه ، " آیا غواړې لس زره درهم واخلې او لاس دې ورکوې ؟" هغه دا هم ونه منله. ګنوستیچ پوښتنه وکړه ، " آیا غواړې چې په لس زره درهم خپل عقل له لاسه ورکړې ؟" هغه وویل نه. بیا عرفان وویل: "ستاسو رب تاسو ته پنځوس زره درهم شتمني درکړې ده ، سره له دې چې تاسو د خپل فقر او تنګ شرایطو په اړه ژړا کوئ!"

ابن سمک رحمه الله خپل خلیفه ته ورغی چې په هغه وخت کې یې یو ګیلاس اوبه په لاس کې وه. *خلیفه* له هغه څخه مشوره وغوښته. وفرمود: فرض کنید شما بسیار تری هستید و این لیوان از شما گرفته شده است و به شما گفته می شود که آن را به شما پس نمی دهد تا زمانی که شما تمام اموال خود را رها نکنید [و شما هیچ راه دیگری برای رسیدن به آب ندارید] . آیا ته به خپله ټوله شتمني د یو ګیلاس اوبو په بدل کې له لاسه ورکړې؟" هغه ځواب ورکړ: "بې له شکه زه به ټوله شتمني له لاسه ورکړم". ابن سمک وپوښتل : " او که شرط دا وي چې ته خپل ټول سلطنت پرېږدئ ؟ " *خلیفه* وویل: "په دې حالت کې، زه به د خپل ټول سلطنت څخه د لاس اخیستو څخه دریغ ونه کړم". هغه وویل: "د سلطنت حالت داسې دی چې د یو ګیلاس اوبو په بدل کې یې پرېښودل کېدای شي، نو تاسو باید ډېر خوشحاله نه یاست". له دې څخه

څرګندېږي چې د تنده په وخت کې د اوبو څښل دومره لوی نعمت دی چې حتی د ټولې نړۍ حاکمیت هم د هغې د لاسته راوړلو لپاره قرباني کېدای شي.

د خدای ځانګړو برکتونو : څرنګه چې د انسان مزاج هغه نعمتونه د ځانګړو نعمتونو په توګه ګڼي ، نو عام نعمتونه یې نعمت نه ګڼي. به همین دلیل است که ما به بعضی از این نعمت ها اشاره می کنیم که در بعضی موارد خاص شما هستند. هیڅ انسان نشته چې د دې نعمتونو څخه یو څو نه وي ، ځانګړي او په ټولو انسانانو کې نه وي ، یوازې یو یې لري یا ډېر کم خلک په هغو کې ونډه لري. له دې امله درې داسې خبرې شته چې هر انسان په خپل ځانګړتیا او ځانګړتیاوو باندې قانع شوي وي او د دې له امله خپل ځان ستاینه کوي. دوی عقل، باطني کیفیتونه (د کرکټر خصلتونه ، چلند ، داخلي طبیعت او نور) او پوهه دي.

تر کومه ځایه چې عقل پورې اړه لري ، هر انسان په خدای راضي دی چې هغه د نړۍ یو ډېر هوښیار انسان جوړ کړی دی او انسان یې له دې سره پیدا کړی دی. ډیر کم خلک داسې دي چې له خدای څخه عقل وغواړي ، که نه نو په عمومي توګه خلک د عقل له مقدار څخه راضي ښکاري. دا د عقل خصوصیت دی چې څوک له عقل څخه بې برخې وي ، هغه ترې راضي ښکاري او څوک چې عقل په ځان کې لري ، خوشحاله هم پاتې کېږي. با این حال ، اگر کسی فکر می کند که یکی از همه انسان ها باهوش تر است و اگر این نیز یک واقعیت است ، پس باید شکر خدایی را داشته باشد که این نعمت عظیم را به انسان عطا کرده است ، و اگر کسی در حقیقت ، ذوق ترین انسان در جهان نیست ، حتی در آن صورت هم شکر و شکر واجب است که این نعمت در فرد موجود باشد.

د کرکټر حالت داسې دی چې په شاوخوا کې داسې څوک نشته چې د نورو عیبونو ته پام ونه کړي او د نورو په وړاندې خپله کرکه څرګند نه کړي ، که څه هم کېدای شي په یوه کې هم همدغه عیبونه موجود وي. مګر یو د نورو عیبونه غندي ځکه چې څوک خپل ځان له هغو څخه پاک ګڼي. که انسان په حقیقت کې له هغه عیب څخه خالي وي چې نور پکې ښکېل دي ، نو باید د الله تعالی شکر ادا کړي [د دې پر ځای چې په دې فخر وکړي او مغرور شي] چې هغه انسان له دې شر څخه ژغورلی دی ، په داسې حال کې چې نور په کې ښکېل دي.

تر کومه ځایه چې علم دی ، هر انسان د خپل پټ حالتونو او په زړه کې پټ فکرونه [چې ښه دي له نورو څخه پټ کړي] آشنا دی. دا حالتونه او افکار داسې دي چې که خلکو ته ښکاره شي ، د چا ټول نامونه له منځه ځي. همدارنګه هر انسان په یو څو چارو پوه دی ، چې له ځان پرته بل څوک پرې نه پوهیږي. په دې حالت کې ، هر څوک باید د خدای شکر وکړي چې هغه د خپل عیوب پټ کړ او د هغه ښه صفات یې څرګند کړل [او په عام محضر کې یې څرګند کړل]. دا هغه درې مسایل دي چې هر شخص په کې د خپل ځانګړتیا او ځانګړتیا په اړه تصدیق کوي او اعتراف کوي.

ایمان او یقین حقیقي مال دی: هغه څوک چې الله تعالی یې په ژور باطني بصیرت عطا کړی دی ، باید یوازې د عرفې ، یقین ، ایمان او ایمان په شتمنۍ خوشاله وي. بلکې مونږ داسې علماء پېژنو چې که له لغرب څخه تر مشرق پورې د حاکمانو په لاس کې ټول مال ، معاونین او پیروان ورکړل شي او ترې وغوښتل شي چې د هغوی د علم په بدل کې یې ومنې او که نه غواړي له خپل ټول علم څخه لاس واخلي ، یوه کوچنۍ برخه یې پرېږدي . دوی به دا وړاندیز ونه مني. ځکه چې دوی پوهیږي چې د علم نعمت هغه څه دی چې په آخرت کې د الله تعالی قرب او قرب سبب کیږي. بلکې ، که

ورته وویل شی ، "هغه کمال چې تاسو یې په آخرت کې تمه لرئ ، بیا هم تاسو به ترلاسه کړئ او په دې کې هیڅ کموالی نه لیدل کیږی، بلکې موږ غواړو هغه لذت چې تاسو یې په علم کې د افراط په نتیجه کې ترلاسه کوئ ، هغه موږ ته راکړئ او د هغوی پر ځای دنیوی لذت واخلئ". دوی به د داسې تبادلې سره موافقه ونه کړی. ځکه چې هغوی پوهیږی چې د علم لذت ابدی دی چې هېڅکله به نه ختمیږی ، تل به پاتې شی ، غلا نه شی کېدای ، نه ترې اخیستل کیږی ، نه کمیږی ، پاک او پاک لذت دی چې کثافت ورسره ګډ نه دی ، په داسې حال کې چې دنیوی لذتونه او لذتونه نیمګړتیاوې لری. دوی ختې او اندیښنې لری ، ویره یې تر هغه قناعت زیاته ده چې په هغوی کې تر لاسه کیږی ، غم یې له خوښۍ څخه زیات دی ، غم یې له آرامۍ څخه زیات دی. این لذت [دنیوی] همان طور باقی مانده است که ما آن را توصیف کردیم و در آینده نیز به همین شکل باقی خواهد ماند.

دنیوی لذتونه او لذتونه یوازې د دې لپاره پیدا شوی دی چې د عیب عقل خاوندان د خپل جال په دام کې راګیر شی او په خپل فریب کې غرق شی او کله چې په خپل فریب کې راګیر شی ، دغه لذتونه او لذتونه ترې تیښته کوی او له نږدې کېدو څخه انکار کوی. دا ټولې اندیښنې او سختۍ یرغل کوی ، ځکه چې سړی د منظرې په غولولو تېر ایستل کیږی. که څوک له عقل څخه کار اخیستی وای ، نظر یې ټیټ کړی وای ، او د لیدلو لذت یې حقیر ګڼلی وای ، ټول عمر به یې په امان پاتې شوی وای. دا هم سمه نه ده چې ووایو چې هغه څوک چې له دنیا څخه پرهیز کوی (د دنیاوی لذتونو ، لذتونو او عذابونو چې د انسان ټول باطنی ځښی او مصرفوی) د صبر په درد کې دی ځکه چې په حقیقت کې هغه څوک چې د دنیا په لور میلان کوی ، له سخت درد سره مخ دی . احساساتی ، روانی او معنوی رنځ). کله کله دوی نړۍ (دنیوی آسایشونو، خوندونو او خوندو) غواړی، مګر دا نړۍ له دوی څخه لرې تښتی. ځینې وختونه ، د بې حده مبارزې او زیار څخه وروسته ، دوی نړۍ (دنیوی آسایشونه ، خوشالی ، خوندونه او مادی بریالیتوب) ترلاسه کوی ، خو د هغه د ساتنې په اړه اندیښمن پاتې کیږی. ما این را می پذیریم که کسانی که از دنیا دوری می کنند باید پس از این سختی صبر و حوصله را تحمل کنند ، اما چرا آسایش را فراموش می کنید که به دست می آید ؟ کسانی که به دنبال لذتهای دنیایی می روند ، در اینجا [در دنیا] رنج می برند و رنج آخرت نیز در انتظار آنها است. دوی باید په خپل نفس باندې دا آیت تلاوت کړی:

وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ

"او د مخالف ملت په تعقیب کې جرئت له لاسه مه ورکوئ [تر څو پر تاسو د هغوی د حملو مخه ونیسی]. که تاسو [درد] لرئ نو هغوی هم هم لکه تاسو چې تکلیف لری. او تاسو د خدای څخه د داسې شیانو هیله لرئ چې هغوی یې هیله نه لری." (قرآن، سورة 4، آیه 104)

د غفلت او غافل زړه درملنه: له دې تفصیل څخه څرګنده ده چې د شکر ګزاری لاره په انسانانو محدود شوې ده ځکه چې هغوی له ظاهری او باطنی ، او عام او خاص نعمتونو سره نابلده دی. دلته سوال پیدا کیږی : د دې غفلت او غفلت علاج څه دی ؟ باید یو څه علاج وی چې تجویز شی او په دې توګه د غافل زړونو غفلت له منځه وړل شی ترڅو خلک د خدای نعمتونه احساس کړی. دا ممکنه ده چې د دې درک وروسته ، هغوی د [الهی] شکر ګزاری پیل کړی.

د دې سوال ځواب دا دی چې هغه زړونه چې له باطني بصيرت څخه محروم نه دي ، علاج يې دا دی چې په هغو نعمتونو باندې غور وکړی چې په تېرو پاڼو کې مو ورته اشاره وکړه. بې زړه، نعمت نه ګڼي، مګر دا چې د دوی لپاره ځانګړې وی او يا ترې اخيستل شوی وی او بيا وروسته بيرته ورته ورګرځی.

د داسې زړونو علاج دا دی چې هغوی تل د هغو خلکو په نظر کې ونيسي چې له دوی څخه ټيټ دي او د صوفيانو په قدم ولاړ شی چې ورځنی کار يې شفاخانونو ته تګ و راتګ دی. قبرستان ها و زندانها. آنها به شفاخانه ها می رفتند تا مريضان را ببينند که در آنجا شفا می يافتند و از بيماری های آنها مطلع می شدند و می دانستند که آيا آنها همان بيماری ها را در آنها دارند يا خير . که به يې په خپل ځان کې نه موندل ، نو د خدای شکر به يې کاوه چې دوی ته يې خونديتوب او روغتيا ورکړه. دوی به د زندانونو د حالت او مجازاتونو د ليدلو لپاره د خدای شکر ادا کاوه چې هغوی يې له ګناهونو څخه ژغورلی وو ، که نه نو دوی به د زندانيانو پر ځای وای. دوی به د قبرونو څخه ليدنه کوله چې د قبرونو په ليدو سره به د قبرونو اوسيدونکی تصور کړی چې تر ټولو ګرانه هيله يې دا ده چې په يو ډول نړۍ ته راستانه شی ، که څه هم د يوې ورځې لپاره هم وی. کسانی که ګناه کرده اند ، آرزو دارند که دوباره به دنيا برګردند تا ګناهان مرتکب شده در طول زندګی خود ، کفاره ای برای آنها باشد. إن المؤمنين يرغبون في العودة لأنهم يرغبون في زيادة اعمالهم الصالحة ، حيث أن يوم القيامت هو يوم الضياع ، والفرمانبرداران يدركون خسارتهم عندما يلاحظون أنهم قادرون أكثر مما كان قادرا عليه في ذلك اليوم وجلوه معهم . افسوس! هغوی خپل قيمتی وخت ضايع کړ او زرګونه قيمتی لحظات يې په محض روا شيانو کې تېر کړل [د دې پر ځای چې په ښو کارونو کې ښه کار وکړی چې خپل رب راضی کړی او په هغه کې قرب او عرفان زيات کړی]. د ګناهګار زيان [د قيامت په ورځ] څرګند دی.

وقتی کسی به قبر می رود و قبر الميت را زيارت می کند ، بايد اين را در نظر داشته باشد که تمام مردم در آن قبور ، سواء کانت خوب و چه بد ، آرزو دارند که به دنيا برګردند تا يا کفاره اعمالشان را کفاره کنند يا برای افزايش اعمال حسنه . سړی بايد فکر وکړی، "زه نيکمرغه يم چې خدای ماته دا موقع راکړه چې زما د تېرو غلطيو کفاره واخلم او د هغه اطاعت زيات کړم. زه بايد د خپل ژوند پاتې ورځې د خدای په اطاعت کې تېرې کړم. زما هر نفس د خدای برکت دی. زه بايد د دې نعمت قدردانی وکړم [او د دې برکت په کارولو سره په هغو کارونو کې چې زما رب ته خوښ دی او ما سره مرسته کوی چې د خپل ژوند هدف ته د ابدی خوشالی او ابدی برياليتوب په وسيله د عرفان الهی په وسيله او په دې دنيوی ژوند کې نږدې کيږم]". انسان د نعمت له پوهې وروسته د هغه شکر ادا کوی. نو که څوک ژوند د نعمت په توګه درک کړی ، نو يقيناً چې د خپل ژوند پاتې ورځې به په هغو کارونو کې تېرې کړی چې د هغې لپاره خلق شوی دی. زندګی ، در حقيقت ، برای رسيدن به تکيه يا رزق برای آخرت ايجاد شده است. اګر انسان از اين نعمت قدردانی کند ، هرګز از هدف آن غافل نخواهد شد [و جز عدالت چيزی نخواهد داشت].

د دنيوی سختيو پنځه اړخونه: په نړۍ کې هر څومره سختې او مصيبتونه لکه فقر ، ناروغی او ويره ، پنځه اړخونه شته چې هوښيار بايد پرې خوشحاله او شکر ادا وکړی. د دغو پنځو اړخونو څخه يو دا دی چې هغه سختې يا ناروغی چې په دې وخت کې په يوه کس نازل شوی ، يو ډېر سخت مصيبت يا وژونکی ناروغی [له دې څخه] ممکن دی ځکه چې هيڅوک نه شی کولای په تقدير الهی کې مداخله وکړی. فرض کنيد که او يک مصيبت را دو برابر کند يا شدت بيماری را افزايش دهد ، پس چه کسی می تواند در مورد آن کاری انجام دهد ؟ څوک نه شی کولای چې خدای له دې کار څخه منع کړی او يا د هغه په لاره کې خنډونه رامنځ ته کړی. له دې امله بايد شکر وکړو چې د الهی احسان او رحمت له امله يې لوی مصيبت نه دی رالېږلی.

دویم اړخ دا دی ، چې دغه سختی یا مصیبت په دنیوی چارو کې راښکته شوی دی. دا هم ممکنه وه چې ستاسو په ایمان کې یو مصیبت نازل شوی وی او په هغه کې یې ستر زیان رسولی وی. له دې امله ، کله چې یو سړی سهل بن عبدالله التستری رحمه الله تعالی ته وویل چې غل د هغه کور ته ننوتل او د هغه د مالونو د لوټ کولو وروسته تښتېدلی دی ، سهل وویل: "شکر الله ! اگر شیطان به جای غل داخل شده بود ، و به جای خانه شما در قلب شما داخل شده بود و ایمان شما را به خدا و توحید او خراب کرده بود ، پس چه می کردید ؟ " له همدې امله به عیسی علیه السلام په دې الفاظو کې د الهی پناه غوښتې: "ای خدایه! [ما] په داسې مصیبت مه اخته کوم چې زما د ایمان په اړه وی". عمر بن الخطاب رضی الله عنه وایی : « هېڅ مصیبت مې نه دی راغلی چې څلور نعمتونه الهی پکې نه وی : اول ، هغه زما په لاره کې د الله (*دین*) نه دی . دویم ، دا له هغه څه څخه زیات نه دی چې مقدار یې دی . دریم ، زه د هغه د منلو څخه محروم نه شوم . څلورم ، زه د هغه په خاطر د جزا الهی تمه لرم .

دریم اړخ یا دلیل د سختیو شکر دا دی چې د هر گناه سزا تر آخرت پورې ځنډول کېدای شی او دا د خدای فضل دی چې د دې گناه د جبران لپاره یې نړۍ ته سختی رالېږلی دی. بیا دنیوی سختۍ کله کله کوچنی او سپکې پاتې کیږی ، خو د آخرت عذاب دائمی دی ، خو که دائمی نه وی ، نو په هغې کې کوم کموالی نه لری. در جهان هنوز هم برخی از وسایل قناعت وجود دارد ، اما در آخرت ، تمام وسائل قناعت برای کسانی که با مظالم دنیوی خود روبرو هستند ، قطع می شوند ، به همین دلیل ، در آنجا کاهش نمی یابد . همچنین در روایات نبوی ثابت شده است که کسی که در دنیا عذاب [الهی] را تحمل می کند ، در آخرت عذاب نخواهد یافت. څلورم اړخ یا دلیل د سختیو شکر ادا کول دا دی چې سړی باید فکر وکړی: "هغه مصیبت چې پر ما نازل شوی و په محفوظه لوح کې لیکل شوی و (د الهی فرمان له مخې مقرر شوی) ، هغه باید راشی ، نو راغلی. دا ممکنه وه چې دا مصیبت له هغه څه څخه لوی وی چې راغلی وی. نو هغه څه چې نه دی شوی زما لپاره یو نعمت دی او زه باید د خدای شکر وکړم ". پنځم اړخ یا دلیل دا دی چې د سختۍ جزا له سختۍ څخه هم زیات دی.

مصیبت ها و سختی های دنیا راه های آخرت هستند: مصائب الدنیا هي السبیل للآخرة. لومړی دلیل دا دی چې هغه اساس چې ناروغ ته ترخه دوا ورکول کیږی او ماشومان له لوبو څخه منع کیږی ، دا دی چې ترخه دوا د ناروغ لپاره نعمت دی ځکه چې له دې سختۍ وروسته سړی تسلی ترلاسه کولی شی. همدا ډول ، د ماشومانو د لوبو څخه منع کول د ماشوم لپاره یو نعمت دی ځکه که څوک ته د لوبې کولو بشپړ آزادی ورکړل شی ، نو هغه به د پوهې او آدابو څخه محروم شی او ټول عمر به زیان وی. د شتمنۍ ، جایداد ، کورنۍ او خپلوانو ، دوستانو ، اندامونو او داسې نورو حالت هم همداسې دی. دا ټول شیان د انسان لپاره محبوب دی. کله ناکله انسان د هغوی له لاسه تباه شی ، که څه هم عقل ډېر گران او عالی شی دی ، خو په دې وجه هم تباه کېږی. د قیامت په ورځ ، دوی به غوښتل چې لیونی یا ماشومان شی ، ترڅو په خپل عقل سره د خدای په لاره کې ملاوټ نه کړی. لازم نیست که فقط در این وسایل شر وجود داشته باشیم. په هغو کې د انسانانو لپاره په ځانگړې توگه د الهی لارې (*دین*) په اړه ښه والی کیدی شی. که څوک فکر کوی چې دا مسایل [مال ، مال ، کورنۍ ، خویشاوندان ، دوستان ، اعضا ، وغیره] د الله تعالی په لاره کې د ښه والی سبب گرځی ، بیا هم باید د الله تعالی شکر ادا کړی ، ځکه چې د الله تعالی حکمت ډېر دی او هغه په دې پوهیږی چې د بندګو له پاره له دوی څخه ښه دی. در روز قیامت ، هنگامی که بندگان ببینند که در این دنیا مصیبت ها و مصیبتونه را متحمل شده اند ، اجر می گیرند ، پس از آن به الله شکر می کنند. سختۍ او مصیبتونه چې د خدای له خوا لېږل شوی دی ، د صحیح آدابو د زده کړې طریقې دی. د خدای سخاوت او مهربانی د خپلو بندانو په وړاندې د والدینو د مهربانی او احسان څخه ډېر زیات دی ، او ډېر بشپړ او پایداره دی.

دلیل دوم این است که بزرگترین خطا در میان مهلک ها عشق به دنیا است ، و در میان علل نجات ، دور نگه داشتن قلب از عشق به دنیا است . که نعمتونه دنیوی بې له لټون څخه ترلاسه شوی وای او د ترلاسه کولو په لاره کې به هېڅ مصیبت نه وای راغلی ، نو زړونه به د دنیا په لور میلان شوی وای ، او په دنیوی وسایلو پورې تړلی وو ، تر دې حده چې دنیا به د هغوی لپاره جنت شوی وای. کله چې مرګ او د جدایی لحظې [له دنیا] نږدې شوی وای ، زړه به له هغه څخه جدایی نه درلوده. خو که وخت په وخت سختۍ راشی او اندیښنې په دوامداره توګه حل شی ، نو زړه له دنیا څخه تنګ شی او له دنیا سره تړاو نه لری. در عوض ، سختی های بی امان باعث می شود که انسان جهان را به عنوان یک زندان در نظر بگیرد و ترک این جهان [در زمان مرگ] مانند آزاد شدن از زندان [و یافتن رهایی در آن] می شود . له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ

"نړۍ د مؤمنانو لپاره زندان او د کافرانو لپاره جنت دی". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *صحیح مسلم* عن ابو هریره رضی الله عنه

انسان هغه وخت کافر بلل کیږی چې له خدای څخه ډډه وکړی او بوازې د دنیا په لټه کې وی ، په ترلاسه کولو راضی وی او د هغه د لذتونو په موندلو خوشحاله وی. مومن هغه څوک دی چې زړه یې له دنیا څخه بیګانه وی او له دې زندان څخه د خلاصون په لټه کې وی. کفر هم ظاهری او هم پټ دی. تر هغه ځایه چې د دنیا مینه په زړه کې پاتې شی ، تر هغه حده چې د شرک نسبت پټ پاتې کیږی. مطلق توحید هغه څوک دی چې مطلق (خدا) ، خپل محبوب جوړوی.

دا هغه دلایل دی چې د هغو له امله باید سړی د سختیو له امله خوشحالی ولری. د سختیو لپاره پښیمانی یو طبیعی کار دی. د هغې مثال دا دی چې پیچکاری ته اړتیا لری. که څوک دا کار وړیا کوی او یا کوم ناروغ دې ته اړتیا لری چې ترخه درمل وخوری، نو څرګنده ده چې د پیچکارۍ او د ترخو درملو په اخیستلو کې درد لیدل کیږی. سره له دې ، یو کس د پیچکاری کوونکی او ډاکټر څخه مننه کوی. دلیل یې دا دی چې د دغه کړاوونو تر څنګ خوشالی هم شته ، یعنې له ناروغی څخه ځان ژغوری. نو ځکه د پیچکارۍ او ترخو دوا له خوړلو وروسته چې درد وی ، خوشالی هم لری. د نړۍ سختۍ باید همداسې وګڼل شی. دوی ترخو درملو او د بدن جراحی ته ورته دی. موقتی درد د دوی له امله رامنځته کیږی مګر په پای کې ، یو کس آرام او آرامتیا ترلاسه کوی.

د صبر او قدردانی درجه: صبر ډېرې درجې لری. تر ټولو لوړه درجه دا ده چې ستونځې بدې وګڼئ او له هغې څخه شکایت ونه کړئ. بعد از تمام درجات صبر که تمام درجات بالا و پایین را در بر می گیرد ، درجه قبول اراده الهی (*رضا*) است ، بعد از آن درجه شکرگزاری در مصیبت ها است. دلیل یې دا دی چې په صبر کې د درد احساس وی ، کېدای شی چې د الهی ارادې په منلو کې نه درد وی او نه هم خوشالی ، په داسې حال کې چې شکر له خوشالی څخه خالی نه وی. لکه څنګه چې صبر بې شمېره درجې لری ، شکر ګزاری هم بې شمېره درجې لری. ما فقط به بالاترین درجه آن اشاره کردیم . د صبر ډېرې درجې شتون لری. په همدې ترتیب، شکر ګذاری هم ډېرې درجې لری. ما [تنها] بالاترین درجه آن را توضیح داده ایم. د دې حقیقت معلومول دی چې ټول نعمتونه د خدای له خوا بې له کوم حق څخه ترلاسه کیږی ، پوه شو چې د خدای شکر ادا کول هم نعمت دی ، عاجزی وکړئ ، دا ټول کارونه شکر دی او د درجو له پلوه یو له بل سره توپیر لری. په همدې ډول ، په لږو شیانو اعتراض کول ، د بخشونکی سره د ښکلو آدابو چلند کول ، د ټولو

نعمتونو ښه مثل ، کوچنی نعمتونه لوی ګڼل او داسې نور ټول شکر ګزاری دی. لنډه دا چې ټول اعمال او روحانی حالتونه په صبر او شکر کې شامل دی او بې شمېره دی او په درجو کې یو له بل سره توپیر لری.

دیارلسم څپرکی – د خدای څخه ویره د ټولو غلطو په وړاندې د قاطع خویشتن په توګه ساتل او په خدای امید د مثبتیت او خوشبینۍ د یوې وسیلې په توګه

د انسان اعمال باید مهار شی ځکه چې دوی په اسانۍ سره کولی شی له کنترول څخه ووځی او افراد، نورو انسانانو او په ټوله نړۍ کې د رنځونو سبب شی. د غلطیو لپاره داخلی او ظاهری محدودیتونه اړین دی چې یو کس د خپل ځان او نورو په وړاندې یې وړتیا لری. د خدای څخه ویره ، چې د انسان په زړه کې ځای پر ځای شوې ده ، په فکرونو ، خبرو او اعمالو کې د هر ډول غلطو او منفیاتو په وړاندې یو لوی داخلی محدودیت دی. په دې پوهیدل چې خدای تل زموږ د وجود د هر تار او تار څارنه کوی ، حتی زموږ په باطنی افکار او احساسات پوهیږی ، او دا چې خدای تل د دې توان لری چې زموږ د غلطو اعمالو مخه ونیسی او د هر منفی شی لپاره چې زموږ څخه سرچینه اخلی ، یو اخلاقی محدودیت دی چې موږ د ټولو منفی کارونو څخه منع کوی - په فکرونو ، خبرو ، احساساتو ، اعمالو کې ، او د وجود حالت.

د خدای د ویرې آینه انځور په خدای کې امید دی. دا د ناامیدۍ او غم په حالاتو کې د بې سارې درونی مرستې او قوت سرچینه ده. پوهیدل چې خدای د دې توان لری چې هر څه سم کړی، حتی په ظاهری ناامیده حالاتو کې، د بې سارې هڅونې او الهام سرچینه ده چې انسان په سختو حالاتو کې د مثبتو اعمالو په لور سوق کوی، او د غلطۍ وروسته کارونه سم کوی. ویره او امید باید متوازن وی ترڅو یو فرد له منفی کارونو څخه منع کړی په داسې حال کې چې بل یو مثبت سوچ ته سوق کړی. غزالی در کتاب سوم در جلد چهارم یا ربع شاهکار شاهکار خود *"احیاء العلوم الدین"* یا "احیای علم راه الله" که به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است ، یک بررسی ماهرانه از این موضوع کلیدی ارائه کرده است .

باید بدانیم که خوف و امید دو وزر هستند ، که به کمک آنها ، اقارب الله پرواز می کنند و به مراتب عالی صعود می کنند. دا دوه داسې سپرلۍ دی چې په سپرلۍ پرې د آخرت خطرناکې لارې تیریږی. منزل القدس ومسکن الفردوس في فاصل [روحانی] واقع شده است و مسیرها [منتهی به آنها] مملو من خطرات ، مسافران [روحانی] را که در این راه ها قدم می زنند ، خسته می کنند ، اعضا و اعضا [جسمی] را در سختی قرار می دهند ، سواری امید [با خدا] برای رسیدن به این مقصد و [در سفر روحانی که با تلاش های روحانی بی وقفه مشخص شده است] ضروری است. به همین ترتیب ، محافظت از آتش جهنم وحشتناک و عذاب غم انگیز [در آخرت برای گناهان خود] بدون ترس ممکن نیست. از این رو ، واقعیت هر دو ، فضیلت های آنها ، تضاد [ظاهری] بین این دو و ترکیب آنها ضروری است تا توضیح داده شود. از این

رو ، این کتاب [در مورد ترس و امید] به دو فصل تقسیم شده است. لومړی به مونږ د امید حالت بیان کړو او بیا په دوهم باب کې به د ویرې حالت بیان کړو.

حقیقت امید ، فضیلت آن ، دوا برای امید و روش بدست آوردن آن

حقیقت امید: باید معلوم شود که امید یک مقام از میان ایستگاه های مسافرین ومجاهبین روحانی (*سالکین*) ، و حالت از حالات طالبین [الله] . که د انسان یو صفت پاتې شی او تثبیت شی نو هغه ته مقام وایی او که هغه صفت موقتی وی او ژر له منځه لاړ شی نو حالت ورته ویل کیږی. د زړه باطنی کیفیتونه دا ویش [د ستیشنونو او حالتونو چې د روحانیت مهم اصطلاحات دی] لری. دولت ته حالت ځکه ویل کیږی چې په چټکی سره تغیر کوی او دا د زړه د ټولو صفتونو سره تجربه کیږی. امید د حالت، علم او عمل په وسیله تکمل کیږی - دا درې واړه - ځکه چې علم د حالت سبب دی او حالت د افعال سبب دی مګر په مجموع کې امید یوازې د یو حالت نوم دی. د دې تفصیل دا دی چې هغه شی چې تاسو یې یا ناخوښه (نامطلوب) یا محبوب (مطلوب) وموميئ له دریو حالتونو څخه پاک نه دی - یا به په حال کې موجود وی ، یا په تېر وخت کې موجود وی ، یا په راتلونکی کې یې په تمه یاست. که ستاسو په زړه کې د هغه وجود په اړه کوم فکر پیدا شی چې په تېر وخت کې پیښ شوی وی ، نو هغه ته یادونه یا یادونه ویل کیږی. که په حال کې موجود وی ادراک ورته ویل کیږی او که په راتلونکی کې یې د وجود تمه وی او ستاسو په زړه باندې حاکم وی نو توقع او انتظار ورته وایی. که هغه شی چې تمه کیږی او یا انتظار کیږی نامطلوب وی او په زړه کې درد پیدا کوی ، نو هغه ته خوف وایی او که مطلوب وی او په انتظار کې یې لذت او سعادت پیدا کوئ ، نو بیا هغه ته امید ویل کیږی. له دې څخه زده کیږی چې امید د هغه شی نوم دی چې تاسو خوشحاله کوی په داسې حال کې چې په انتظار کې یاست او تاسو ته محبوب دی. خو که تاسې د هغه شی په تمه یاست چې ستاسو لپاره ګران وی او د هغه د ترلاسه کولو په فکر خوشاله یاست ، نو یقیناً چې تاسو به داسې منابع لرئ چې د هغوی په وسیله به معشوق ته ورسیږئ. که داسې وی ، نو هغه امید دی ، او که تاسو وسیله نه لرئ او یوازې د معشوق سره د لقاء په تمه یاست ، نو دا ځان فریبی او حماقت دی. که د وسیلو شتون یا نه شتون معلوم نه وی ، نو داسې انتظار ته آرزو یا بې ځایه خواهش (*تمنا*) ویل کیږی ځکه چې بې دلیله انتظار پکې موندل کیږی.

امید چېرته تطبیق کیږی؟ امید او ویره به په هغو شیانو تطبیق شی چې وجود یې یقینی نه دی ، بلکې شک دی ، او امید په هغو شیانو صدق نه کوی چې وجود یې یقینی دی. به عنوان مثال ، این درست نخواهد بود که در مورد طلوع آفتاب بگوییم ، "من به طلوع آفتاب امیدوار هستم" ، زیرا وجود طلوع و غروب هر دو قطعی است ، با این حال ، درست است که بگوییم ، "من به باران امید دارم یا از خشکسالی [در آینده] ترس دارم".

إن هذا الحقیقة تظهر على أهل القلب، أن الدنیا هي كرهستان الآخرة، ومثل القلب، والإیمان مثل البقع، والطاعة الهي مثل كش الأرض وتطهیرها. د اوبو کانالونه کیندل او د فارمونو خړوبول. زړه چې په دنیا کې غوطه ور او غرق په لذتونو کې غرق وی ، لکه د یوې شړې ځمکې چې تخمونه نه ساتی ، د قیامت ورځ د حصیل ورځ ده ځکه چې تاسو به په هغه ورځ هغه څه چې په دنیوی ژوند کې کرلی دی ، حاصل کوئ. حاصل الآخرة بدون تخم ایمان ممکن نیست ، و ایمان در حضور شر قلب و اخلاق بد ، آداب ، صفات شخصیت و طبیعت باطنی بسیار کم فایده دارد. لکه څنګه چې په شاړه ځمکه کې هیڅ تخم نه پاتې کیږی ، هر څومره چې په اوبو سیر شی ، نو ځکه که بنده د مغفرت امید لری ، باید خپل امید د بزګر

په امید تفسیر کړی. نو څکه هغه بزګر چې د کرهنې لپاره ښه ځمکه غوره کوی ، ښه تخمونه پکې اچوی او ټولې لازې په کار واچوی چې تخمونه د ځمکې له لاندې نباتاتو په شکل پورته شی ، په خپل وخت تغذیه یا اوبه شی ، هرزه بوټی له منځه وړی او ټول هغه خنډونه له منځه وړی چې د نباتاتو په وده اغیزه کوی یا محصول ته زیان رسوی. وروسته له دې چې بزګر له خدای څخه دا تمه ولری چې خپل کښت به له آسمانی او ځمکنی آفتونو څخه وساتی ، نو داسې انتظار او توقع امید بلل کیږی. فإذا کان یزرع بذر في أرض صخریة صلبة تقع في ارتفاع حیث لا وسیلة لآبیاری آن ، حیث لم یکن هناك آب به آنجا می رسید ، علاوة علی ذلك ، نه پرورش می داد ، بل في انتظار حاصل الفصل ، فهذا انتظار نه ، بلکه غرور و حماقت و امید نیست امید]. همدارنګه که څوک په یوه ښه ځمکه کې تخم کرلی وی خو په ټولو وروستنیو پړاوونو کې غفلت وکړی ، اوبه یې نه کوی بلکې په داسې آب و هوا یا ځایونو کې چې یا باران نه کیږی او یا باران کیږی خو د کرهنې د ټولو اړتیاوو د پوره کولو لپاره کافی نه وی ، د باران او باران انتظار وکړی. بیا داسې انتظار ته آرزو ویل کیږی او امید نه *دی*.

له دې تفصیل څخه معلوم دی چې امید یوازې د هغه محبوب انتظار لپاره تطبیق کیږی چې د هغې لپاره ټول وسایل چې د بنده د صلاحیت په دائره کې دی ، او یوازې هغه وسایل پاتې دی چې د بنده له صلاحیت څخه بهر دی ، او هغه فضل الله دی ، چې که شامل وی ، تمام موانع و خرابکاران [از این موضوعات] دور می مانند. هذا هو حال خادم مؤمن - إذا زرع بذر الإیمان في أرض القلب ، وآبته به ماء العبادات ، وحفظه من خار الأخلاق والآداب وصفات باطنی وخلق ، ولدیه من فضل الله أن الإیمان یبقی حتی وفاته ، او د زړه فصل د قیامت په ورځ د ریبل لپاره چمتو کیږی. که داسې وی نو دغه انتظار په حقیقی مانا امید (*ریجا*) دی او یو عالی صفت (باطنی صفت) دی. دا امید به انسان دې ته اړ کړی چې خپل ایمان وساتی او [به] به یې په احتیاط سره پرورش کړی او په دوامداره توګه د پرورش په ټولو وسیلو باندې عمل وکړی تر څو د [الهی] عرفان په وخت کې نجات یقینی کړی. خو که څوک د زړه په ځمکه کې تخم کرلی وی او وروسته یې پروا نه ده کړې ، تر هغه چې د نه خړوبه له امله وچه شی او یا د باران له امله خراب شی او یا د هغه د ناوړه اخلاقو ، اخلاقو ، باطنی صفات او طبیعت وابنه او اغزی ، یا د دنیاوی لذتونو آفتونه پرې حمله وکړی ، او له دې ټولو غفلت او نیمګړتیاوو سره سره سړی د بخښنې په تمه پاتې شو ، نو دا انتظار او تمه حماقت او تکبر دی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اَلاَحْمَقُ مَنْ اَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنّٰى عَلَى اللّٰهِ

"احمق هغه څوک دی چې خپل ځان د ټیټو خواهشاتو تابع کوی او بیا له خدای څخه تمه لری".

خدای فرمایی :

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا

"بعد از آنها (انبیاء و پیروان صادق آنها) ، چنین افراد نالایق (که شایسته میراث نبوی علم و حکمت روحانی نیستند) پیدا شدند که دعاهای خود را خراب کردند و از نفس پایین خود به دنبال امیال پست و پست شدند. داسې خلک به ډیر ژر عیبونه ووینی [چې د دوی د غلطیو څخه سرچینه اخلی]." (قرآن، 19 سوره، آیه 59)

با این حال ، بنده [الهی ، یعنی انسان] الذي يبذل في الطاعة الهی ويقل عن گناه ، مستحق امید به تکمیل نعمات [الهی] من فضل وسخاء الله ، واكتمال النعمة هو أن يدخل الفردوس . هغه ګناهګار چې توبه کوی او د خپلو ګناهونو کفاره ورکوی ، حق لری چې د توبې د منلو امید ولری. إذا فكر المر قبل التوبة عن گناهه بد ، أو راض عن حسن أعماله ، أو يدين نفس النفس ، أو يرغب في التوبه ، فهذا يجب أن يتوقع أن يكون التوبة قد أنعم عليه ، لأن بد النظر عن الخطا وطلب التوبة هي وسيلة للتوبة . مرحله امید پس از کمال وسائل [امید] می آید ، همانطور که قرآن می فرماید :

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ يَرۡجُونَ رَحۡمَتَ ٱللَّهِ

"یقینا، کسانی که ایمان دارند و کسانی که هجرت کرده اند (هجرت هم ظاهری و هم باطنی است همانطور که مهاجرت باطنی از شر به خیر ، از شخصیت پایین به شخصیت عالی ، از مادی به غیر مادی یا روحانی) و در راه خدا تلاش کرده اند ، آنها کسانی هستند که امیدوار امید برای رحمت خدا هستند." (قرآن، سورة 2، آیه 218)

د دې آیت معنی دا ده چې دا هماغه خلک دی چې د رحمت الهی حق لری ، دا په دې معنی نه ده چې امید په دې خلکو کې ځانګړی دی ، ځکه چې له دوی پرته نور خلک هم شته چې امید لری ، که څه هم هغوی د امید حق نه لری ځکه چې دا حق یوازې په دوی کې دی. اما من غرق در مبالغة من سر تا پنجم ، نه نفس را بد می داند و نه اراده توبه و عودة إلى الله ، فإذا كان هذا شخص آرزوی مغفرة ، فمثل احمق است که تخم را در شباب زمین تخم می زرع ، و نه به آن آب می دهد و نه به آن پاک می کند . يحيى بن معاذ رحمه الله قال : " بدترين فریب النفس بالنسبة لي هو أن الشخص يحافظ على ارتكاب گناه بدون خجل أو پشیمانی ، على أمل المغفرة ، ويتوقع القرب من الله دون أي طاعة إلهية ، وينتظر ثمار الجنت بعد غرس بذر النار ، ويطلب مسكن الطاعة الجنة) عن طريق الگناهان والظلمات ، يطلب الهی الجر بدون أي عمل [الذي يجعل الشخص مستحقا لذلك] ، وعلى الرغم من الظلم و الإفراط [في التجاوز والغصب عن حقوق الآخرين] هو [مغالطه] في الخير من الله ".

د امید په تعقیب هڅې: موږ د امید په حقیقت باندې ډېره رڼا اچولې ده. که خلاصه شی ، د موضوع جوهر دا دی چې هغه حالت دی چې د علم په نتیجه کې د ډېرو وسایلو د وقوع څخه وروسته پدید کېږی. د دې دولت غوښتنه دا ده چې هغه وسایل چې نه دی پوره شوی ، باید د پاتې ټولو وسایلو د بشپړولو لپاره په هر ممکن ډول هڅه وکړو. د کرهنې په مثال کې څوک چې په حاصلخیزه ځمکه کې ښه تخمونه وکری او د اړتیا له مخې یې خړوبه کوی نو د داسې انسان هیله به ربښتیا وی او سړی به دې ته قناعت ورکړی چې د ځمکې ساتنه وکړی او د هرزه ګیاوو او اغزو په پاکولو سره یې پاکه کړی او په منظمه توګه یې اوبه کړی او تر ټولولو پورې هیڅ ډول غفلت ونه کړی. دلیل یې دا دی چې د امید برعکس ناامیدی او ناامیدی ده ، که څوک له یو شی څخه مایوسه وی ، د هغه لپاره په مبارزه کې خپل ځان په سختی کې نه اچوی. یوازې هغه کس مبارزه کوی چې د څه ترلاسه کولو هیله لری. نو څوک چې پوهېږی چې ځمکه یې بې حاصله ده ، تخم یې بې ګټې دی او اوبه یې د هغې ځمکې له لاس څخه بهر دی ، نو خامخا به د هغې ځمکې له ساتنې څخه لرې پاتې شی. امید د ستاینې وړ دی ځکه چې انسان د عمل لپاره هڅوی، او ناامیدی د غندنې وړ دی ځکه چې انسان د هر کار (مناسب اعمال) څخه منع کوی. وېره د امید برعکس نه ده ، بلکې د روحانی کوششونو په سفر کې یې شریک دی ، بلکې د عمل عامل دی. خو طریقه، د هغې طریقه توپیر لری، امید په کې رغبت لری او ویره په کې مخنیوی لری. که څوک په خپل ځان کې د امید حالت لری، نو دا په ښو اعمالو کې زیاتې هڅې او د الهی اطاعت په اعمالو کې استقامت غواړی پرته له دې چې په باطنی روحانی حالتونو کې بدلون ولری. د اوږدې مودې په اوږدو کې روحانی هڅې او په ښو اعمالو کې د استقامت په وسیله په خدای باندې تمرکز کول به د دې سبب شی چې انسان د خدای په زاری کې خوند ومومی او په نرمی

(عاجزی) او تړاو سره به د خدای د اړتیاوو غوښتنه وکړی. که څوک دا حالت نه لری ، باید پوه شی چې د امید له مقام څخه لیری دی او په عوض کې د تکبر او شهوت په دره کې راګیر دی. دا د امید په اړه تفصیلات دی ، هغه پوهه چې په نتیجه کې امید رامنځ ته کیږی ، او هغه اعمال چې د امید څخه زیږیدلی دی.

فضیلت امید و اقناع برای داشتن امید: باید بدانیم که افعال همراه با امید برتر از افعال است که با ترس انجام می شود ، زیرا فقط آن شخص به خدا نزدیک است که با او بیشتر محبت می کند و محبت با امید افزایش می یابد. د هغه مثال د دوو پاچاهانو په څېر دی ، چې یو یې د سخاوت په هیله خدمت کېږی او بل یې د وېرې له امله خدمت کېږی. ښکاره ده چې لومړی به د دویمې په پرتله زیاته مینه ولری. له دې امله ، په الهی شریعت کې د مرګ په وخت کې د خدای په اړه امید او ښه نظر لرلو لپاره ډېرې انګېرنې شتون لری. خدای فرمایلی دی:

لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ

"د خدای له رحمت څخه مایوسه مه کیږئ!" (قرآن، سورة 39، آیه 53)

په دې آیت کې ، ناامیدی په بشپړه توګه منع شوی دی. د حضرت یعقوب (صلی الله علیه و آله و سلم) په احوال کې نقل شوی دی چې الله تعالی یو وحی نازل کړی او ترې وپوښتل : "آیا ته پوهیږې چې ما ولې ستا او یوسف تر منځ بیلتون وکړ؟ ځکه چې تاسو د هغه ورونو ته وویل [کله چې هغوی له تاسو څخه وغوښتل چې یوسف (صلی الله علیه وسلم) د هغوی سره د لوبې لپاره بهر ته لاړ شی ، د حسد محض له امله د هغه د شړلو لپاره هغه:

وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَـٰفِلُونَ

زه وېرېږم چې هغه به لیوه وخوری په داسې حال کې چې تاسو له هغه څخه غفلت کوئ. (قرآن، 12 سوره، آیه 13)

ولې له لیوه څخه وېرېدئ او په ما امید نه لرئ ؟ تا د یوسف د ورونو غفلت ته وکتل ، ولې دې زما حفاظت ته ونه کتل؟"

په حدیث *قدسی* (د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په حدیث کې چې هغه له الله څخه نقل کړی دی) ، الله تعالی فرمایلی:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي فَلْيَظُنَّ بِي مَا شَاءَ

"زه له خپل بنده سره یم لکه څنګه چې زما بنده زما په اړه فکر کوی (زما چلند د انسان سره زما په اړه دی ، نو باید له الله څخه ښه نظر ولری او له هغه څخه د ښو خواهشاتو تمه ولری ، مګر باید د خدای په اړه د ښه نظر ملاتړ وکړی په کوششونو او هڅو چې هغه یې خوښ کړی) . نو څوک باید هر هغه نظر ولری چې زما په اړه یې غواړی". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث مجموعه *ابن حبان* عن وثیله بن عسقا رضی الله عنه]

یو ځل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو سړی ته ورغی چې د مرګ په تکلیف کې و او ترې وپوښتل : ته په کوم حالت کې یې؟ هغه ځواب ورکړ: "زه په زړه کې د ګناهونو څخه ویره لرم او د ښښتن د رحمت هیله لرم". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمای: "انسان چې په زړه کې دا دواړه شیان (امید او ویره) سره یوځای شی ، الله تعالی داسې انسان ته د هغه د امیدو له مخې اعطا کوی او انسان له هغو څخه ژغوری چې سړی ترې ډاریږی". (دا روایت په کې نقل شوی دی*احادیث* مجموعات*ترمذی* ، *نسایی* و *ابن ماجه* بر اساس انس رضی الله عنه]

یو سړی د ګناهونو د افراط له امله سخت ناامیدی کې وو. علی رضی الله عنه ورته وویل: ستا تر ټولو لویه ګناه دا ده چې ته د الله له رحمته مایوسه یې. د یو پیغمبری روایت له مخې ، الله تعالی حضرت داود (صلی الله علیه وسلم) ته وحی الهی نازل کړی دی ، "له ما سره مینه وکړئ او له هغه چا سره مینه وکړئ چې ما سره مینه کوی او ما د خلکو په منځ کې محبوب کړئ". هغه پوښتنه وکړه ، " څنګه باید تا د خلکو په منځ کې محبوب کړم ؟ " الله تعالی فرمایید: "یاد مې په خلکو کې ښه کړئ او زما نعمتونه او نعمتونه یاد کړئ او یادونه یې وکړه چې هغوی یوازې زما په نعمتونو پوه شی". ځینو خلکو یحیی بن اختر رحمه الله د هغه له مړینې وروسته په خپلو خوابونو کې ولیدل. له هغه څخه وپوښتل شول ، " خدای درسره څنګه چلند وکړ ؟ " هغه په ځواب کې وویل: "خدای زه د هغه په وړاندې ودرېدم او ویې ویل: اې بد بوډا! تا فلان ګناهونه وکړل!' با شنیدن ثبت اعمال من [من در طول زندگی ام انجام دادم] ، من تحت تأثیر وحشت الهی قرار گرفتم. بیا مې وویل ، خدایه ! آیا په حدیث کې له تاسو څخه داسې نقل شوی نه دی ؟ خدای وپوښتل ، څه روایت شوی دی ؟ وقلت عبد الرزاق راته ، له معمر روایت له زهری څخه چې له انس رضی الله عنه روایت له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه چې له جبرائیل څخه یې اوریدلی دی ،

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي فَلْيَظُنَّ بِي مَا شَاءَ

"زه له خپل بنده سره یم لکه څنګه چې زما بنده زما په اړه فکر کوی ، نو باید هر هغه نظر چې څوک یې زما په اړه وغواړی ولری ، او ما ستا په اړه دا حدس (نظر یا توقع) درلود چې ته به ما سزا نه ورکوې ". خدای تعالی ، جلاله ، په ځواب کې : جبرائیل ربښتیا وویل ، زما پیغمبر ربښتیا وویل ، انس ، معمر او زهری ټولو ربښتیا وویل ، ته هم ربښتیا وای. بیا ما ته د عزت چپنه ورکړل شوه او آسمانی خدمتګارانو زه جنت ته بوتلم. در آن زمان ، من [با خود] گفتم ، این چیزی است که به آن خوشبختی می گویند !

د امید د ترلاسه کولو طریقه او طریقه: باید څرګنده شی چې امید دوه کسانو ته اړتیا لری. اول آن کسی است که غم و ناامیدی بر آن غلبه می کند و از عبادت دست می کشد . دویم هغه څوک چې په خوف کې غالب وی او په عبادت کې دومره اصرار کوی چې پریشان شی او کورنی یې هم ګډوډ کړی. دواړه افراد د اعتدال له حدودو څخه تیر شوی دی او د [دوه مخالف] افراطونو په لور میلان لری. دواړه داسې درملنې ته اړتیا لری چې هغوی د اعتدال په لور ورسوی. خو هغه ځان فریب ګناهکار چې د استغفار غوښتونکی دی ، سره له دې چې اطاعت [الهی] پرېږدی ، پرته له دې چې داسې کار وکړی چې انسان مستحق مغفرت وکړی ، امید د داسې کس لپاره مرګونی دی. لکه څنګه چې شات د سوړ مزاج لرونکو کسانو لپاره درملنه کوی خو د ګرم مزاج لرونکو کسانو لپاره مضر دی. یوازې ویره د داسې شخص لپاره ګټوره ده یا داسې وسایل چې ویره رامنځ ته کوی. همدا دلیل دی چې هغه کس چې خلکو ته نصیحت او نصیحت کوی باید د ناروغۍ او د هغې ناروغۍ علتونو ته پام وکړی ، او د هرې ناروغۍ برعکس علاج وکړی ، نه په داسې څه چې بیماری زیاتوی نه دا چې هغه ښه کړی. دا ځکه چې هدف اعتدال دی او په هر صفت او صفت کې د اعتدال درجه خوښه شوې ده او دا درجه تر ټولو غوره ده. که چیرې یو کیفیت یا خاصیت د اعتدال له درجې څخه انحراف کوی، که هغه د افراط یا

کمښت په لوری وی، نو دا هغه ځای دی چې د درملنې اړتیا ده ترڅو بیرته د اعتدال درجې ته راګرځی. داسې درملنې ته اړتیا نه ده چې د اعتدال له درجې څخه نور هم انحراف وکړی.

علی رضی الله عنه وایی : « عالم هغه څوک دی چې نه انسان له رحمت څخه نا امیده کوی او نه یې له الله تعالی څخه بې باوره کړی دی . موږ په دې باور یو چې د امید علتونه بیان کړو ، خو نه د هر فرد لپاره ، بلکې یوازې د هغه چا لپاره چې د خدای له رحمت څخه مایوسه شوی دی یا د هغه چا لپاره چې د خدای په وېره کې مغلوب دی. قرآن او پیغمبری روایتونه یو معنی لری ځکه چې دواړه د وېرې او امید پر بنسټ تعلیمات شامل دی چې د بېلابېلو ناروغانو د درملنې لپاره ټولې وسیلې جوړوی. إن علم هذه الوسائل وطريقة استعمالها قد أبلغ إلى علماء ورثة الانباء ، بحيث يستطيعون هذه الوسائل ، مثل الطبيبين الحكماء والمجربين ، وتقديم العلاج المناسب للمريض ، وليس مثل الطبيب الاحمق والجاهل الذي يعتبر جميع الأدوية في كل مرض مفعول . مهم نه دی چې هغه ناروغی څه ده.

د وېرې واقعیت

د وېرې حقیقت: باید پوه شو چې ویره په زړه کې هغه درد او تشدید دی چې په راتلونکی کې د متوقع سختۍ له فکر څخه زیږیږی. د امید په تشریح کې ، د ډار حقیقت هم روښانه شوی دی. څوک چې د الله تعالی سره اشتیاق او آشنایی لری ، حق په زړه کې حاکم دی ، او په هر وخت کې په شهادت کې غرق دی جمال الهی ، له همدې امله ، نه د راتلونکې په اړه توجه کوی ، او په زړه کې نه خوف لری او نه امید ، بلکې د هغه حالت له دواړو د خوف او امید څخه لوړ شی. ځکه چې دا دواړه حالتونه د دوو لزامونو په شان دی چې د نفس وحشی آس نه پرېږدی چې د اعتدال څخه انحراف وکړی ، او په زړه کې د خوف او امید نشتوالی د خضوع د نفس د خضوع داعی کوی. واسطی رحمه الله وایی : " خوف د الله او بنده په منځ کې پرده ده ". هغه دا هم وویل، "که حقیقت په زړونو کې ښکاره شی نو د امید او وېرې لپاره به هیڅ ځای پاتې نه شی". لذا، إذا كان دل عاشق في وقت شهادت معشوق من الانفصال در آن ترس داشته باشد، فلن يتمكن من رؤيای جمال معشوق لذت ببرد و رؤيت به آن ناقص خواهد ماند، هرچند كه اوج تمام مقامات اين است كه ديد دائمی داشته باشد، ولا اميد به نفع و خوف از ضرر آن را قطع می کند.

د وېرې د اجزاوو ترکیب: د امید په څېر، ویره هم له دریو شیانو څخه جوړه شوې ده: پېژندنه، [درونی] حالت، او اعمال. پوهه د هغه علت ادراک ته اشاره کوی چې زیان رسوی. د مثال په توګه، چا د پاچا سره بې احترامی څرګنده کړه او یا یې د شاهی امر په وړاندې بغاوت وکړ او وروسته ونیول شو او پاچا ته وړاندې شو. په دې حالت کې به یقیناً د وژل کېدو وېره ولری، که څه هم دا هم شونې ده چې پاچا وبخښی او یا هم په یو ډول خوشې شی خو په زړه کې به د وژل کېدو وېره هم ویره ولری. بیا به دا وېره د هغو دلایلو له قوت سره ډېره قوی وی چې د بېلګې په توګه د جنایت شدت ، یا پاچا چې دښمنی او حسادت ولری ، یا پاچا غچ اخیستونکی مزاج ولری ، یا په داسې خلکو محاصره شی چې پاچا د غچ اخیستلو لپاره هڅوی ، یا له شفاعت کوونکی څخه بې برخې شی. یا له هغو ټولو منابعو څخه محروم شی چې د پاچا قهر ته د پای ټکی کېږدی یا په زړه کې د انتقام اور مړ کړی. که دا ټول دلایل سره یو ځای شی او متهم هم په دې اړه خبر وی ، بې له شکه ، د وژل کېدو وېره به د انسان په زړه کې ډېره قوی وی. تر هغه ځایه چې دغه سببان کمزوری وی یا به یې کم وی ، تر هغه اندازې چې د ډار درد به کم شی.

ځیني وختونه ډاریدونکی کس نه ډارېږی ځکه چې یو جرم یې کړی وی، بلکې د هغه کس ځیني ځانګړتیاوې چې ویره ترې اخیستل کیږی هغه ویره پیدا کوی. د مثال په توګه، که څوک د وحشی ځناور په پنجو کې راګیر شی، نو خامخا به له هغه ځناور څخه ویره وکړی ځکه چې څوک د هغه د حیوانی طبیعت او خاصیت څخه خبر دی، او څوک پوهیږی چې حیوان د هغه محبوب صفت دی، که څه هم دا خاصیت اختیاری (غیر مجبوری) دی ځکه چې ځیني وختونه ځناور خپل ښکار ته زیان نه رسوی او بې له دې چې زیان ورسوی له هغه څخه تیریږی. ځیني وختونه، د یو خاصیت څخه ویره وی چې غیر اختیاری (جبری) وی او د وېرې په طبیعت کې ذاتی وی لکه څوک چې په چټکی سره روانو اوبو کې ولویږی یا په اور کې راګیر شی. انسان له اوبو او اور څخه ډارېږی ځکه چې د اوبو ذاتی فطرت غرق کیدل دی او د اور ذاتی فطرت سوځیدل.

په لنډه توګه ، د شر د لاملونو ژوره پوهه ، په زړه کې خارښت او تشدید او په باطن کې درد پیدا کوی. دا تشدید او داخلی درد ویره بلل کیږی. به همین ترتیب ، گاهی اوقات ترس از خدا ناشی از عرفان وجود خدا و صفات مانند این است که اگر تمام جهان را هلاک کند ، نه پروا می کند و نه کسی می تواند او را از این کار منع کند یا او را به این فنا ملامت کند. بعضی اوقات ، یک خادم [یعنی انسان] از گناهان خود می ترسد و بعضی اوقات این دو با هم ترکیب می شوند . بیا تر هغه ځایه چې دا یقین ټینګ شی چې هر څه چې دی ، د الله په لاس کې دی ، هغه د هېڅ شی او هیچا محتاج نه دی ، هر څه چې کوی ، هیڅوک نشته چې د هغه په خاطر یې حساب وکړی ، په داسې حال کې چې بندګان (انسانان) به په هر حال کې د حساب ورکولو مراحل تېر کړی ، تر دې حده به ویره زیاته شی. له دې څخه داسې نتیجه اخیستل کیږی چې څوک چې له خپل ځان سره ډېر بلد وی ، د خدای څخه ډېر وېره لری. له همدې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

وَاللّٰهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ

"به خدا! زه ستاسو ټولو په منځ کې له خدای څخه تر ټولو وېره لرم". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *صحیح بخاری* عن انس رضی الله عنه]

همدا دلیل دی چې په قرآن کې دا ډول بیان شوی دی:

إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟

"یوازې هغه کسان چې د الله له بندګانو څخه ، چې علم یې ترلاسه کړی دی ، له خدای څخه [لکه څنګه چې حقیقی علم د خدای د عرفان چې حضور الهی په وجود کې لری ، د هغه د مالک لپاره ناممکن کوی چې په افکار ، احساسات ، کلماتو ، اعمالو ، او حالت وجود کې ښکیل شی ، چې د هغه لوړ روحانی حالت مخالف دی]." (قرآن، 35 سوریه، آیه 28)

د وېرې اثرات: کله چې دا عرفه بشپړه شی ، په زړه کې وېره پیدا کوی او په باطنی وجود کې تشدید کیږی ، نو د دې تشدید اثرات له زړه څخه د بدن نورو غړو ته انتقالیږی. دا تشدید او ویره د جسمی کمزوری، پیکه کیدل، ژړا او داسې نورو په بڼه ښکاره کیږی. کله ناکله ددې حالت تودوخه دومره اغېز کوی چې په ناامیدۍ او ناامیدۍ بدله کېږی. اعضای بدن این اثر ترس را دارند که از گناهان منع می شوند و تابع اعمال اطاعت می شوند تا کفاره اشتباهات گذشته را جبران کنند ، و برای آینده آماده شوند [تا زندگی اخلاقی و اخلاقی را داشته باشند] . له دې امله ، ویل شوی دی چې د خدای په

خونه کې هغه څوک نه دی چې ژړا او اوښکې یې مسح کوی ، بلکې هغه څوک دی چې هغه شی چې انسان له عذاب څخه ډار کوی ، ترک کوی. ابو القاسم حکیم رحمه الله وایی : "من یخوف من شيء ، یفر منه ، ومن یخوف من الله ، فإنه یلجأ إلیه ". ذون نون مصری رحمه الله ویوښتل : " کله یخاف بنده ؟ " وفرمایل: "کله چې څوک د هغه ناروغ په څېر شی چې ناروغی یې خطرناکه ده او د مرګ له وېرې د مضر خوړو مخه نیسی". اثر خوف بر صفات (خصوصیات و صفات باطنی) این است که شهوات از بین می روند و لذت های دنیوی [در نظر انسان] پست می شوند تا جایی که تمام گناهان که قبلا محبوب بودند ، شروع به بد شدن می کنند. لکه څوک چې د شاتو سره مینه لری خو دا تمایل په کرکه بدلیږی کله چې پوه شی چې زهر په کې مخلوط دی ، همداسې د خدای د خوف حرارت شهوت سوځوی ، غړی آداب پیدا کوی ، زړه د تواضع ، تواضع ، تقوا ، صفات لکه تکبر ، دښمنی ، حسد له منځه ځی. د انسان ټول تمرکز د خدای ویره ته ګرځی او هیڅ عقل نه لری چې بل ځای ته وګوری. انسان هر وخت په روحانی کشمکش (*مجاهده*) ، د ځان آزموینې ، یا د خپلو بدو کارونو (*محسبه*) ، او په الهی (*مراقبه*) غور کولو بوخت وی. هر لحظه ، هر قدم که برمی دارد ، و هر کلمه ای که می گوید ، آنقدر ارزشمند می شود که آن را ضایع نمی کند. در عوض ، یک نفر در مورد آنها بسیار محافظت می کند [با محافظت از آنها برای جلوگیری از از دست دادن آنها] . د انسان حالت د هغه حالت په څېر کېږی چې د وحشی ځناور په پنجو کې راګیر شی او نه پوهېږی چې آیا څوک کولای شی د هغه له غفلت څخه په ګټې اخیستو سره له هغه څخه وتښتی او یا به د هغه په پنجو کې مړ شی کله چې د هغه خوراک شی. که څوک په داسې یو حالت کې راګیر شی ، نو د هغه زړه او ذهن ، او بیرونی او باطنی موجودات یوازې د آزادی د موندلو لپاره وسواس لری ، حتی د هغه په ذهن کې کوم بل فکر هم نه لری. دا د هغه کس حالت دی چې په وېره کې غلبه کوی. بعضی از صحابه نبوی و پیروان آنها (*طباین*) همان حالت داشتند که ترس بر هر رګ و تار وجودشان حاکم است.

درجات الخوف في اعمال: تا حد ترس قوی ، *معرفه* صفت الله تعالی و فهم عیوب النفس السفلي وجود دارد ، تا این حد مبارزه روحانی (*مجاهده*) ، خود آزمایی یا حساب کردن برای اعمالش (*محاصبه*) ، و تفکر الهی (*مرقبه*)) قوی تر دی. د وېرې د اغېزو تر ټولو ټیټه درجه په خپلو اعمالو کې دا ده چې انسان د هغو کارونو څخه ځان وساتی چې د شریعت په حکم یې حرام دی. د شریعت له ممانعتونو څخه لرې پاتې کېدل ته وسواس ویل کیږی. وإذا کان الترس راسخ ، فإنه یدور به هم عن الأشیاء التي امکان حرمت في الشریعة الهی فیها ، بمعنی آخر ، انسان حتی از آن امور که معلوم نیست حرام است و به این ترتیب مشکوک است ، متسلط می شود. دې درجې ته*"تقوی"* ویل کیږی، یعنې هغه څه چې شک او تردید پرېږدی او په هغو مسایلو عمل کوی چې یقیناً جایز دی. ځینې وختونه ، څوک هغه شیان پرېږدی چې ظاهراً ښه دی خو د شک له وېرې یې پرېږدی. دې درجې ته *"صدق فی التقوا"* ویل کیږی. فإذا یرفع هذا الدرجو إلی مستوی آخر فقط باستعمال الأشیاء التي یحتاجها حقا [وقطعا أن یکون جازا] ، مثلا ، لا یبنی أي منزل إضافي که در آن زندگی نکند ، ولا یجمع غذای که مصرف نمی کند ، و به دنیوی گرایی تمایل ندارد ، و انسان می داند که جهان چیزی است که انسان از آن جدا می شود ، و حتی یک نفس را در فکر کردن به هیچ چیز غیر از خدا ضایع نمی کند ، پس این درجه را "*صدق*" (صداقت یا وقف کامل به حقیقت) می نامند. دا په بشپړه توګه مناسبه ده چې داسې کس ته "*صدیق*" ووایو (یو ربښتینی شخص یا عرفان یا صمیمی او د خدای دوست). د دې ترتیب له مخې صداقت په*تقویٰ* کې شامله ده او تقوا په وظیفه کې شامله ده او په وفا کې پاکوالی او طهارت شامل دی چې د شهوت له پاروونکو څخه د پرهیز نوم دی.

د خدای ویره هدف دی: په حقیقت کې ، د خدای ویره هدف دی. لو لم یکن مقصود الله أن یترس من وجوده ، فإنه نه به اجازه می داد که بندگانش مسلط به ارتکاب گناهان ، و نه برای آنها آسان گناهان ، و نه به آنها وسیله ای برای ارتکاب گناه فراهم کرده بود . دا ځکه چې د ګناهونو د سبل برابری ده چې انسان له رحمت الهی څخه دور کړی، نو بیا د بنده له خوا هیڅ ګناه نه وه مخکې له دې ګناه چې د هغه پر بنسټ به څوک مستحق ګناه اعلان شوی وی او د ګناهونو لپاره یې اسانه شوې وه. به همین ترتیب ، قبل از اطاعت ، بنده هیچ عمل صالح نداشت که انسان را مستحق اعمال صالح کند و

راه صالح را برای او روشن کند. دا ټول د الهی تقدیر رازونه دی ، که څوک ورسره موافق وی یا نه. عدم تعلق آن وجود به حدی است که بدون هیچ دلیل مسبق ، او بدون هیچ دلیل مسبق ، بالاترین درجات را که تا به حال به هیچ انسان عطا شده است ، به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) عطا کرد ، بحيث لا يمكن لأي شخص از مخلوقات ادعای رقابت با او را داشته باشد . له بلې خوا ، هغه ابوجهل بې له کوم عیب څخه د هغه د ټیټې درجې په توګه ورسول. هغه وجود چې د غفلت حالت یې داسې وی ، له اعلیحضرت او عظمتو څخه باید ویره وشی.

فضیلت الهی الهی او د هغې نصیحت: د خوف فضیلت هم له منطقی استنباط او هم له قرآنی آیات او نبوی څخه ثابت شوی دی. راه استنتاج منطقی برای دیدن فضیلت یک چیز ، این است که ببینیم چقدر کمک می کند تا انسان را به سوی سعادت ابدی و نصر بی پایان الهی (*سعاده*) سوق دهد ، زیرا این هدف اصلی یک بنده مؤمن است. نو څکه تر هغه ځایه چې یو شی د تلپاتې خوشالۍ او تلپاتې بریالیتوب په ترلاسه کولو کې مرسته کولی شی ، تر هغه حده به د فضیلت کچه ولری.

مخکې له دې هم څرګنده شوه چې په آخرت کې لقاءه الله تعالی او د ابدی سعادت او سعادت ابدی (*سعاده*) د هغه له مینې او اشتیاق پرته ممکن نه دی، او مینه د عرف الهی (*معاریفه*) پرته نه ترلاسه کیږی، او عرفان الهی د یاد الهی له دوام پرته نه ترلاسه کیږی، او د ذکر الهی (ذکر) او تأمل *په وړاندې استقامت (فکر)*) ، لازم است که انفصال القلب عن العالم ، وتعلق القلب بالعالم فقط عندما ينفصل العابد عن اللذات والشهوات الدنيوية ، وللقضاء على شهوات ، يحتاج المرء إلى النار من الخوف . خوف هغه اور دی چې شهوت سوځوی او خاکستر کوی ، څکه یوازې هغه ویره به افضل وی چې شهوات سوځوی ، له ګناهونو وژغوری ، او په اطاعت باندې نصیحت کوی. بیا تر هغه حده چې شهوت وسوځی، ګناهونه به کم شی او څومره چې اطاعت ظاهر شی (زیاتیږی)، تر هغه حده به (ابدی سعادت او تلپاتې کامیابی) لوړ وی. دا د خدای د ویرې په درجو کې د توپیرونو حقیقت دی. ولې ویره لوړه ده؟ څکه چې یو خادم د هغې له لارې ترلاسه کوی، د شخصیت ځانګړتیاوې لکه پاکیزګی، پاکیزګی، وسوزانی، عاجزی، او روحانی کوشش. د دې کرکتر ځانګړتیاوو په برتری کې شک نه شی کېدای. په دې توګه، د ویرې فضیلت هم له منطقی استنتاج او هم له آیاتو او روایاتو څخه ثابت کیږی.

آیات و روایات در فضیلت الخوف : در فضیلت الخوف روایات بی شمار وجود دارد. کافی است که در مورد فضیلت الخوف بدانیم که خداوند در این سه آیه تمام چهار مقام منتهی به جنت را جمع کرده است ، یعنی هدایت ، رحمت ، علم ، و تأیید الهی :

هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ

کسانی که از پروردگار خود پرهیزگار بودند ، آنها هدایت و رحمت بود. (قرآن، 7 سوره، آیه 154)

إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ۗ

"یوازې هغه بندګان چې علم لری ، ویرېږی." (قرآن، 35 سوریه، آیه 28)

رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ

"خدای له دوی راضی دی او هغوی له خدای څخه راضی دی. دا د هغه چا لپاره دی چې د خپل رب څخه وېرېږی."
(قرآن، 98 سوره، آیه 8)

اول آیه هدایت ورحمت ، دویم علم ، او دریم رضایت الله الهی دی - دا ټول د هغو خلکو لپاره ځانګړی شوی دی چې له الله څخه پرهیزګار دی. [الهی] علم د وېرې پایله ده. حضرت موسی علیه السلام صلی الله علیه وسلم فرمای: "إن أهل التقوا الهی سبأ رفیق الصحابة (*رفيق العلاء*) ولن يشارك في هذه الرتبة الروحية العليا". آنها این رفاقت را بدست می آورند زیرا التقدیر فقط من قبل اهل العلم [مثل أولئك الذين فاقدون آن هستند ، که ظاهرا با ظلم های خود با معافیت می روند] و اهل العلم ورثة الانبیاء ، حق دارند این رفقة ، والانبیای صاحب الصحابه المعظم . له دې امله ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ، په دې ناروغی کې چې د هغه د مړینې لامل شو ، دا اختیار ورکړ چې په دنیا کې پاتې شی ، یا که یې وغواړی ، نو بیا به الله تعالی ، او هغه وویل:

اسالکالرفیقالاعلی

"زه له تا څخه د ستر ملګری غوښتنه کوم (زه له تا څخه د ابدی ملګرتیا غوښتنه کوم)". (دا روایت په کې نقل شوی دیحدیث ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عائشه رضی الله عنه]

فذیل بن عیاد رحمه الله وایی : " څوک چې له الله تعالی څخه وتیرېږی ، هغه انسان ته د هر ډول پرمختګ په لور رهنمایی کوی ". شبلی رحمه الله وایی : هرکله مې چې له الله څخه ډرامه ، نو زما لپاره د حکمت او عبرت عینی دروازې پرانستل شوې ، چې لم تر دې وړاندې مې لیدلې. حضرت موسی علیه السلام فرمای: "الله تعالی در روز قیامت می فرماید: امروز هیچ کس نیست که من حساب او را انجام نخواهم داد، اما اهل وسواس (کسانی که خود را برای تمام افکار و احساسات و گفتار و افعال خود مقصر می دانند) از این مستثنی هستند. زه د هغوی د حساب ورکولو او حساب ورکولو څخه شرم احساسوم. آنها از حساب دهی بالاتر رفته اند [همانطور که آنها قبلا این کار را داوطلبانه در طول زندگی دنیوی خود انجام دادند]". د خدای وېره د وسواس او پرهیزګاری ، احترام او د خدای په وېره باندې ولاړه ده.

آیا تسلط بر ترس یا امید یا سطح معتدل هر دو برتر است ؟

امید او ویره دوه درمل دی چې د زړونو درملنه کوی. دا درمل پخپله د ستاینې وړ خاصیت نه لری ، خو تر کومه حده چې د ناروغۍ په درملنه کې ګټور وی ، تر هغه حده پورې په هغو کې برتری لری. نو که په زړه کې د بې باکی ناروغی وی او دا خطر شته چې دغه شخص په داسې حال کې چې ځان د الله له عذاب څخه په امان ګڼی ، په دنیوی لذتونو او لذتونو کې غرق پاتې شی ، نو په دې صورت کې ویره لوړه ده. که په زړه کې نا امیدی او نا امیدی حاکم وی ، نو امید به لوړ وی. همداسې ، که یو بنده په ګناهونو مغلوب وی ، نو وېره به لوړه وی.

دا هم ویلی شو چې ویره په بشپړه توګه لوړه ده لکه ډوډۍ چې د لیموناد څخه غوره ده (چې په دودیزه طب کې د لیمو یا سرکې او شاتو سره د ځینو نورو طبیعی بوټو سره جوړیږی) ځکه چې ډوډۍ د لوږې ناروغی درملنه کوی په داسې حال کې چې *سیکانجابین* صفرا له ځیګر څخه درملنه کوی. د لوږې ناروغی غالبه ده ځکه چې ډوډۍ ته [د لیموناد په پرتله] زیاته اړتیا ده ، نو ځکه ډوډۍ غوره ده. در این رابطه ، می توانیم بگوییم که ترس [از خدا] به دلیل نیاز غالب آن برتر است زیرا مردم تحت تأثیر گناهان و فریب های خود قرار دارند. اگر ما یک نظر به سرچشمه های ترس و امید بیندازیم ، پس مجبور خواهیم شد که بگوییم که امید برتر است زیرا سرچشمه امید رحمت است و سرچشمه ترس غضب است. څوک چې په دې [الهی] صفات چې د الله تعالی د فضل او سخاوت په حق کې استدلال کوی ، فکر کوی ، نو دوی په زړه کې د خدای سره مینه زیاتوی او د [روحانی] مقام لوړ نه دی. د وېرې په صورت کې د بنده تمرکز په هغو الهی صفتونو باندې دی چې د هغه د غضب او ناخوښی په اړه بحث کوی. د دې صفات په نتیجه کې هیبت زیاتیږی او انسان دومره الهی مینه او اشتیاق نه ترلاسه کوی څومره چې د امید له لارې ترلاسه کیږی.

د برتری پر ځای اصلاحی : په حقیقت کې ، ویره او امید نه په خپل ذات کې اړین دی او نه هم هدف دی ، بلکې د بل څه لپاره اړین دی. به نظر من ، چیزهایی که برای دیگران ضروری است ، بهتر است که برای آنها به جای "برتر" از کلمه "اصلاحی" استفاده شود. که دا اصل ومنل شی نو بیا به ووایو چې د ډیرو خلکو لپاره ویره د امید په پرتله اصلاحی ده ځکه چې ډیری خلک په ګناهونو کې غلبه لری او هغوی یوازې د وېرې په قمچینو ګناهونه پریږدی. امید می تواند آنها را بی باک کند ، در حالی که مردم خدا که در ظاهر و باطنی پاک شده اند ، اعتدال و توازن بین ترس و امید اصلاحی است. له دې امله ، دا نقل قول ډېر مشهور دی ، "که د یو مؤمن وېره او امید وزن شی ، هغوی به برابر راوځی". علی رضی الله عنه به أحد فرزنده گفت: «تخوف من الله وفكر فإذا أخذت مع كل أعمال الدنيا الحسنة ، فإنها لن تقبل، ولديك الكثير من التوقعات وفكر في أن تجمع تمام گناهان الدنيا حتى. هغه به بیا هم تاسو وبخښی". عمر رضی الله عنه وویل: "که اعلان وشی چې ټول خلک به دوزخ ته ځی پرته له یو کس ، نو زه به دا امید لرم چې هغه کس واوسم ، او که اعلان وشی چې ټول خلک به جنت ته ځی پرته له یو کس ، نو زه به دا ویره لرم چې هغه کس واوسم". دا د خدای د وېرې او امید لوړه درجه ده. یوازې د عمر رضی الله عنه امید او ویره مساوی کېدای شی. که یو ګناهګار دا اعلان واوری چې ټول خلک به دوزخ ته ځی پرته له یو ، نو هغه به فکر وکړی چې هغه کس چې دوزخ ته له تګ څخه معاف شوی دی هغه دی او کیدای شی په ځان فریبنده شی.

څوک چې قوی زړه او په عرفان کې کمال لری ، ویره او امید یې برابر دی ، او یوازې امید پرې حاکم نه دی. عمر رضی الله عنه په داسې حالت کې و چې هر وخت به یې د زړه پلټنه کوله او د زړه په پټه ناروغیو کې به یې ډېر احتیاط کاوه تر دې چې له حذیفه رضی الله عنه به یې پوښتنه کوله : آیا تا په ما کې د نفاق نښې لیدلی دی؟ هغه ترې وپوښتل چې ځکه چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د نفاق د نښو په علم کې یې باور کړی دی. امروز چه کسی هست که قلب خود را از نفاق و شرک پنهان پاک و پاک کند ؟ که څوک پرېکړه کړې وی چې زړه یې پاک شوی دی ، نو تر کومه حده کېدای شی چې د الله له حساب څخه وژغورل شی؟ آیا ممکن است که الله تعالی فکر تطهیر را در قلب خود قرار داده باشد [به عنوان قصاص الهی برای گناهان و باطنی کثیف] ، اما حقیقت مخالف آن است ؟ حتی اگر کسی ، در حقیقت ، دارای تطهیر قلب باشد ، پس چگونه تصمیم می گیرد که تا آخر عمر همینطور باقی بماند ؟ کله چې داسې حالت وی، څنګه یو کس بې باوره وی؟ له دې امله ، د مؤمن لپاره اړینه ده چې هم ویره او هم امید ولری او د دواړو ترمنځ توازن او برابری ته اړتیا ده. په عامو خلکو باندې د امید حاکمیت د هغوی د پوهې او پوهې د نشتوالی ثبوت دی. له دې امله ، قرآن مجید دوه صفتونه سره یو ځای کړی دی چې په کې د بندګانو ذکر شوی دی:

يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

"دوی له خپل رب څخه په امید او خوف سره دعا کوی او له هغه څه چې موږ ورته رزق کړی دی [په خیرات] کې مصرفوی." (قرآن، سورة 32، آیه 16)

خو د عمر په شان د لوړ عزم لرونکی کسان چېرته دی چې د امید او وېرې تر منځ توازن وساتی؟ ځکه په اوسنی وخت کې ویره د خلکو لپاره په دې شرط مناسب ده چې هغوی ناامیدی ته ونه رسېږی او له بنو اعمالو څخه لاس واخلی او په ناامیدۍ کې ډوب شی. بعضی از مردم از ترس اینکه گناهکار هستند و امید به مغفرت آنها ندارند ، اعمال [صالح] را ترک می کنند و در گناهان غرق می شوند. داسې ویره د ګټې پر ځای مضر دی. نفعیه ویره هغه ده چې انسان ته وهڅوی او شهوات ته کرکه پیدا کوی او انسان ته اجازه نه ورکوی چې د دنیا په لور میلان وکړی. دا ویره نه ده چې یو فکر په زړه کې خپرېږی او بې له دې چې په غړو باندې کوم اثر ولری تېر شی او د بدو اعمالو په وړاندې نفرت رامنځته کړی ، یا څوک دې ته راضی کړی چې نیک کارونه وکړی. وېره هم هغه څه نه دی چې د ناامیدۍ لامل کېږی. خلاصه تمام احادیث [از حکیمان و انبیاء] این است که ترکیب این دو [صفات امید و خوف] مطلوب است . خو تر مرګ پورې ویره ډېره ګټوره او مناسبه ده او د مرګ په وخت کې د خدای د رحمت امید او ښه تمه ډېره مناسبه ده. ځکه چې خوف هغه قمچین دی چې بنده دې ته هڅوی چې صحیح عمل وکړی ، خو هغه څوک چې د مرګ په حال کې دی او نه یې د عمل کولو توان لری ، او نه د وېرې په څېر چې وېره به زړه غرق کړی او مرګ ته نږدې کړی ، په داسې حال کې چې امید زړه پیاوړی کوی او د خدای مینه په هر رګ او تار کې ډوب کوی. د بنده لپاره ابدی خوشالی او ابدی کامیابی په دې کې ده چې د خدای د مینې څراغونه زړه روښانه کړی او له الله سره د لقاء هیله وکړی. څوک چې د خدای سره لیدنه غواړی ، خدای غواړی چې له داسې سره ملاقات وکړی. هدف از عشق ، اشتیاق ، آرزو ملاقات [با معشوق] ، آرزوی بصیرت الهی ، علم ، و [صالح] اعمال، معرفت خدا است و ثمره (نتیجه) از عرفان عشق است. هر انسان (انسان) مجبور دی چې له مرګ وروسته بېرته هغه ته ولاړ شی او دا هغه ځای دی چې د انسان وروستی ځای او منزل دی. څوک چې د خپل محبوب سره ملاقات کوی ، د خوشالی اندازه تجربه کوی چې د هغه د مینې سره متناسب وی. څوک چې له خپل معشوق څخه جلا کېږی ، د درد اندازه تجربه کوی چې د خپل عشق سره متناسب وی. که د چا زړه د خاوند ، اولاد ، کور ، ځمکې ، جایداد ، دوستانو ، خپلوانو په مینه کې ډوب وی ، نو دا داسې انسان دی چې ټول محبوب شیان یې په نړۍ کې دی - دنیا د انسان جنت دی ځکه جنت د هغه ځای نوم دی چې د هغه د خوښې او محبوب څیزونه سره یو ځای کوی. د داسې انسان مړینه د جنت څخه د شړلو په څېر ده ، لکه څنګه چې مرګ د یو کس او د هغه د محبوبانو تر منځ پرده ګرځی ، او دا داسې رنځ دی چې یوازې په سختی سره زغمل کېدای شی. دا ځکه چې د نړۍ خلک له مرګ څخه وېرېږی او نه غواړی چې دا ژوند شاته پرېښودل شی.

په داسې حال کې چې هغه کس چې معشوق یې الله دی او یوازې د الهی ذکر او تأمل او د الله د عرفان په تمه او دنیوی خندونو او ترونونو ته زیان ورکښی ، د داسې انسان لپاره دنیا زندان دی ، دلته انسان د یوې لحظې لپاره هم سکون نه مومی او هر وخت هڅه کوی چې له دې زندان څخه خلاصون ومومی او د خپل معشوق سره ملاقات وکړی. اوس باید هغه احساس په پام کې ونیسئ چې یو بندی له زندان څخه د خلاصون په وخت کې کله چې له خپل معشوق سره ګوری ، احساس کوی. دا هغه خوشالی ده چې یو ایماندار خدمتګار د بدن له قید څخه د خلاصون وروسته لومړی ترلاسه کوی. این [خوشالی] جدا از اجر الهی است که خداوند برای بندگانش اختصاص داده است. دا الهی جزا څه ده؟ دا هغه څه دی چې نه سترګو لیدلی ، نه غوږونو نه دی اورېدلی او نه یې په زړه کې فکر شوی دی. الله تعالی د هغو خلکو لپاره چې آخرت ته د دنیا پر ژوند ترجیح ورکوی ، قناعت کوی او راضی دی ، دا الهی ثواب برابر کړی دی. همداراز هغه درد چې د کافر له دنیا څخه د تللو په وخت کې تجربه کوی ، د هغه عذاب څخه جلا دی چې خدای د خپلو نافرمان بندانو لپاره

ځانګړې کړې دی. په دې کې مختلف ډول رنځونه ، زنځیرونه ، دام او د سپکاوی او سپکاوی وسایل دی. مونږ له الله تعالی څخه دعا کوو چې مونږ ته مرګ [په هغه وخت کې چې د هغه د انتخاب لپاره هر انسان د ځمکې پر مخ حتمی دی] په داسې حال کې چې د هغه اراده ته تسلیم شی او مونږ سره د صالحانو سره یوځای کړی. د دې دعا د قبول امید پرته له دې چې د الله له مینې څخه ترلاسه شی او د الله تعالی محبت نه ترلاسه کیږی تر څو چې د غیر الله له زړه څخه د مینې او د زړه وابستګی په ټولو هغو موانعو باندې چې د الهی مینې د ترلاسه کولو مخه نیسی قطع شی ، لکه شتمنی. شهرت، وطن، او داسې نور. بیا هم د مرګ په وخت کې د امید غلبه اصلاحی ده ځکه چې مینه پیدا کوی او د شهوت اور مړه کیږی او د زړه څخه د دنیا مینه لرې کوی.

د ناخوښایند پای په اړه د عرفانیانو وېره

د ټولو آیاتو او روایتونو له اورېدلو وروسته ، یوازې یو احمق یا ناپوه سړی کېدای شی چې بې باوره وی. دا د خدای لوی احسان دی چې د ګنوسټیانو زړونه د امید په نرم نسیم تازه وساتی. که داسې نه وای ، د هغوی زړونه به له وېرې سوځیدلی.

د بد یا شوم پای معنی: بد پای دوه درجې لری چې یو یې تر بل سخت دی. لومړۍ درجه چې سخته ده هغه دا ده چې کله ځوک د مرګ په عذاب کې وی او زړه پرې حاکم وی ، په خدای شک پیدا کوی او یا د خدای څخه انکار کوی او په هغه حالت کې مړ کیږی. این شک و تردید چنان گره است که بین واحد و الله پرده ابدی ایجاد می کند ، و حجاب دائمی انسان را به دوری از الله و عذاب می کشاند. دویمه درجه بد پایله چې درجه یې د لومړۍ درجې څخه ټیټه وی دا ده چې د مرګ په وخت کې د انسان زړه د دنیوی مسایلو یا د دنیوی شهوت په هر ډول شهوت چې زړه او ذهن یې تر دې حده وریځوی تر دې حده چې ټول حواس په کې غرق شی. په دې حالت کې به [په زړه او ذهن کې] د شهوت پرته د بل څه لپاره ځای نه پاتې کیږی. که روح په دې حالت کې ربوده شی ، نو د زړه د افراط له امله به غیر له الله په بل چا باندې تمرکز شوی وی. دا د یو او خدای تر منځ د حجاب یو ډول دی. حجاب [مثل این که سمبول دوری از الله است] عقاب را دعوت می کند ، زیرا آتش روشن شده توسط خداوند برای اهل حجاب است . مؤمن چې سالم زړه ولری ، او له دنیا غافل وی ، او د زړه له کومی په الله تعالی متمرکز وی ، دا اور داسې کس ته وایی : ای مؤمن! له ما څخه تېر شئ [په آرامی]. ستا رڼا زما لمبې مړه کړې دی".

د بد پای لامل: هغه لاملونه چې انسان بد پای ته رسوی بې شمېره دی او نه شی راغونډ کېدای بلکې په ټولیزه توګه په لاندې ډول ورته اشاره کېدای شی:

السبب الأول - شک و انکار: یجب أن یکون معروفا بیقین أن الشخص الذي محروم من الإیمان البسیط بالله ورسوله وکتابه وغرق في النقاش والجدال ، فإنه یواجه مع الخطر الذي ذکرناه. د داسې انسان مثال د هغه چا په څېر دی چې کښتۍ یې د سمندر په منځ کې ډوبه شوې وی او اوس د سمندر په یاغیانو کې راګیر شوی وی. دا څپې په هر ځای کې حرکت کوی. به ندرت اتفاق می افتد که یک نفر به سلامت به ساحل برسد زیرا اکثر مردم در این حالت می میرند (غرق می شوند). له

دې امله د الهی وجود او صفات د حقیقت لټون محض ناپوهی ده او د خطرونو په سمندر کې د انسان د هل ورکولو مترادف دی. خو هغه څوک چې د عقل له محدودیتونو څخه ووځی او د نبوت او عرفان په افق کې د نبوت او عرفان رڼا ته لاس رسی لری. دا ممکنه نه ده چې هر عام وګړی دې کمال ته ورسیږی ځکه چې ډېر کم خلک دې درجې ته رسیږی. له دې امله ، د بحثونو او بحثونو لاره د ګڼ شمېر خطرونو څخه ډکه ده. کله چې هغه خلک چې ساده او ساده او د دوزخ د اور له ډاره له دې خطرونو څخه خوندی شی ، نو په الهی اطاعت بوخت شی. آنها وقت خود را در بحث های غیر ضروری ضایع نمی کنند .

د شک او انکار له امله د بد پای د علت دویم شکل دا دی چې ایمان په حقیقت کمزوری دی او د دنیا مینه په زړه غلبه کوی. څومره چې ایمان کمزوری وی ، د خدای مینه به هم کمزوری وی ، خو تر دې حده به د دنیایتوب مینه پیاوړې وی. دا قوت به تر هغه حده وی چې په زړه کې به د خدای د مینې ظرفیت پاتې نه شی ، بلکې دا مینه به د یو تېر فکر حیثیت غوره کړی چې د څو شیبو لپاره پیدا کیږی او پای ته رسیږی. د هغه تاثیر دومره قوی نه دی چې د ټیټ نفس مخالفت وکړی او هغه د شیطانی لارې څخه منحرف کړی. د دې حالت طبیعی نتیجه دا ده چې انسان د سر څخه تر پښو پورې په شهوت کې ډوب کیږی تر دې حده چې زړه یې سخت او تیاره کیږی. بیا دا تیاره او سختی د ګناهونو په تناسب زیاتیږی ، تر دې حده چې د ایمان څراغ ، چې کم نور یې خپرېده ، ناڅاپه خاموش کیږی او حتی احساس هم نه کوی چې په زړه کې د ایمان نور نه دی پاتې شوی. [په پایله کې،] تیاره د یو کس طبیعت، مزاج او هدف جوړیږی. د مرګ په دردونو کې، د خدای په مینه کې دا کمزوری نور هم زیاتیږی ځکه چې انسان د نړۍ څخه د قریب الوقوع جدایی درک کوی، یعنې د خپل محبوب دی، چې د هغه په زړه باندې تسلط لری. د جدایی دا ادراک د درد احساس کوی او په هغه وخت کې د انسان په زړه کې داسې فکر پیدا کیږی چې د انسان او دنیا بېلتون به د مرګ له امله وی او مرګ د خدای له لوری دی. نو ځکه سړی مرګ بد ګڼی او دلته دا خطر شته چې د دنیا د مینې په شوق کې به د خدای سره دښمنی پیل کړی. مثال یې د هغه سړی دی چې د خپل زوی سره مینه لری خو د هغه د شتمنی سره ډېره مینه لری. په داسې حال کې چې زوی خپله شتمنی ضایع کړی ، هغه لږه مینه چې د خپل زوی سره یې درلوده په کرکه بدله شی او زوی به خپل دښمن وګڼی. که د انسان روح په هغه وخت کې واخیستل شی کله چې د خدای په وړاندې د نفرت یا دښمنۍ احساس په زړه کې راپورته کیږی ، ښکاره ده چې د انسان پایله به بدمرغه وی او د تل لپاره به تباه شی. له دې تفصیل څخه څرګندیږی چې په دې حالت کې د انسان بد پایله درلوده ځکه چې په زړه کې یې د دنیا مینه ډکه وه ، او د دنیوی وسایلو په لوری میلان یې درلود او په ایمان کې یې کمزوری شو ، چې له امله یې د خدای مینه هم کمزوری شوه. له دې څخه زده کیږی چې که څوک د نړۍ مینه مطیع او په زړه کې د الله تعالی مینه حاکمه ووینی ، که څه هم مینه د دنیا په زړه کې موجوده وی ، نو له دې خطر څخه بعید دی.

دوهم علت - ګناه: اوس به د بد پای دوهم علت ذکر شی. دا علت د شک او انکار په حالت کې د مړینې په پرتله نسبتاً سپک دی ، او په دوزخ کې د ابدی ژوند ضمانت نه کوی. د دې ختمېدو دوه علتونه دی - یو د ګناهونو کثرت په داسې حال کې چې ایمان قوی دی ، دویم د ایمان کمزوری او ګناهونه کم. د لومړی علت په اړه تفصیل چې د ګناهونو کثرت دی هغه دا دی چې سړی د شهوت له امله ګناهونه کوی او د اشتیاق او عادت له امله شهوت په زړه کې ټینګ ځای نیسی. هغه شیان چې یو کس د ټول عمر لپاره ورسره عادت کړی و ، په هماغه شېبه کې ذهن ته راځی. له دې امله ، که څوک د اطاعت په لور تمایل ولری ، حتی د مړینې په وخت کې هم د اطاعت په اړه توجه کوی ، هغه یادوی او یادونه یې کوی. څوک چې د ګناهونو په لوری میلان لری ، د مرګ په وخت کې هم په زړه باندې تسلط لری. دا هم پیښیږی چې روح په داسې حالت کې اخیستل کیږی کله چې د انسان په زړه کې د څه دنیوی شهوت یا ګناه حاکم وی. په دې ډول ، انسان له خدای څخه پرده اخلی او د هغه په ګټه د ناخوشایندو ختمېدو لوی خطر شتون لری.

که څوک په زړه کې نه وی ، دلیل یې دا نه دی چې ډېر بدی لری ، بلکې دلیل یې دا دی چې زړه یې له شهوت او هوس څخه خالی نه وی. بل یخضع المرء لشهوات نفس الأدنی ، والمصائب تغلب علی النفس ، ولا یلاحظ غفلة القلب ، والقرب من الموت لا یبیدار ، وکثرة الګناهان لا تثیر في باطن. د خوف حالت لیدل په زړه باندې هیڅ اغېز نه لری ، او د بد عاقبت وېره د ګناه څخه نه منع کوی. عجیبه خبره دا ده چې کله موږ غواړو دنیوی شتمنی راټول کړو ، کرنه ، نیالګی کرو ، تجارت کوو ، په سمندرونو کې کشتی چلوو ، په دښتو کې آسونه ځغاستو ، او د سفرونو سختی او کړاوونه زغمو . وبالمثل ، إذا ما می خواهیم مرتبه عقلی ، فما در جستجوی علم ، و تمام شب بیدار می مانیم تا تکرار و حفظ کنیم ، و تلاش می کنیم و تلاش می کنیم تا رزق خود را جستجو کنیم ، و به وعده الله الهی که ما را رزق می دهد ، و ما در خانه های خود در انتظار رزق نمی نشینیم ، و فقط دعا نمی کنیم . "اې خدایه ! موږ ته رزق راکړه!" خو کله چې د آخرت په اړه سوال مطرح شی او یا د جنت یادونه وشی ، نو یوازې په دې راضی یو چې په ژبه ووایو : ای الله ! موږ وبخښئ ، پر موږ رحم وکړئ!"، که څه هم هغه نجیب وجود ، چې موږ پرې باور لرو ، په ډاګه اعلان کوی:

وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَـٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

"او انسان به یوازې هغه څه ترلاسه کړی چې څوک یې هڅه کړې وی." (قرآن، باب 53، آیه 39)

وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ

"داسې مه کوئ چې غولوونکی (شیطان) تاسو د خدای په اړه په وهم کې واچوی." (قرآن، باب 35، آیه 5)

[متاسفانه،] دا ټول آیات نه موږ ته خبرداری ورکوی او نه موږ د غرور او آرزو له وادونو څخه وباسی. په حقیقت کې ، د خلاصون امید پرته له عمل او یقین درلودل چې موږ د [اړینو] اعمالو وروسته نجات ترلاسه کړی یو لوی زیان دی.

که څوک په دقت سره وګوری او خپل باطنی وجود وګوری ، نو زده به شی چې دا د وحشی ځناورو او زهرجن مخلوقاتو لکه غوسه ، شهوت ، دښمنی ، حسد ، تکبر ، ځان صداقت او داسې نور ډک دی. دا ټول باطنی کیفیتونه (د شخصیت خصلتونه او باطنی طبیعت) هغه ځناور دی چې د غفلت په حالت کې هر وخت پر یو برید کوی. په هرصورت، انسانان د دې درونی ځناورو او مضرو حیواناتو د ځناورو د شکنجه احساس او درک نه کوی. کله چې پرده پورته شی ، وبه ګورې چې دغو ځناور تاسو ته څومره زیان رسولی دی. په هغه وخت کې، تاسو به پوه شئ چې ولې تاسو ته نصیحت شوی وو چې د دې داخلی ځناورو څخه ځان وژغوری. که تاسو غواړئ چې دا [داخلی] ځناور کنټرول کړئ یا دا مضر حیوانات ووژنئ ، نو تاسو باید د مرګ څخه مخکې یې کنټرول کړئ ، او تاسو باید د نړۍ څخه د خپل مړینې څخه مخکې د هغوی د له منځه وړلو لپاره ترتیبات ونیسئ. که تاسو دا کار ونه کړئ نو په یاد ولرئ ، دوی به په پای کې تاسو وخوری.

څوارلسم څپرکی – د خدای په وړاندې د مطلق محتاجیت تواضع ، د فقر زغم ، او د دنیایی او مادی وسواس څخه پرهیز کول

حرص و ماده گرایی دو اپیدمی عصر ما هستند ، هم در سطح افراد و هم در سطح ملت ها . این دو بیماری درونی روح ، افراد و ملت ها را به سمت بخل بی پایان سوق می دهد ، که منجر به خالی شدن روح می شود ، و کشمکش ها و جنگ ها به طور غیر قابل توجیه آنچه را که به حق دیگران تعلق دارد ، غصب و تصرف می کنند ، دشمنی های متقابل را پرورش می دهند و نفرت و محرومیت را به دنبال می آورند که اجازه نمی دهد در سطح فردی آرامش و سکون داخلی و در سطح جمعی بین ملت ها و جوامع دوستانه برقرار شود. دا ډول حرص په ځینو کې فقر او نا امیدی ته وده ورکوی په داسې حال کې چې ځینې نور په عیش او عشرت کې خوند اخلی. د دې دوو ناتوانه کوونکی فردی او جمعی ناروغیو علاج د خدای په وړاندې د حاجت درک کول دی، د فقر په فضل او صبر سره زغمل، او د دنیایتوب او مادی پرستی څخه پرهیز کول دی.

تواضع محتاج مطلق در حضور خداوند ، تحمل فقر ، صبر و استقامت برای بهبود خود ، و پرهیز از دنیاگرایی و وسواس های مادی ، فضیلت های باطنی و معنوی عظیمی است که منجر به سخاوت روح می شود ، که در آن انسان به تمام معنا منبع بخشش عظیم می شود ، بدون اینکه از کسی چیزی بخواهد. چنین غفلت از آنچه دیگران دارند ، منجر به اخلاص ، صداقت ، سخاوت ، بی باکی از فقر یا فقر ، توکل و توکل به خدا ، صبر و تلاش صادقانه به ویژه در فقر ، صلح داخلی و خارجی بین مردم و ملت ها و بسیاری از ویژگی های داخلی مثبت دیگر می شود. غزالی در کتاب چهارم یا ربع جلد عظیم خود "*احیاء* العلوم الدین" یا "احیای معرفت راه الخدا" که در اینجا به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است ، یک بررسی ماهرانه و بصیرت آمیز از این موضوع کلیدی ارائه کرده است .

باید دانست که جهان (دنیایی) با خدا دشمن است. بسیاری از مردم پس از افتادن در فریب آن گمراه شده اند و بسیاری از مردم پس از گرفتار شدن در فریب آن تیندک خورده اند. دوستی آن ریشه گناهان و بدو است ، و مخالفت با آن ، سرچشمه تمام اعمال خوب و نیکی است. دلته به موږ د دنیایتوب څخه د لرې پاتې کېدو او له هغې څخه د پرهیز کولو فضیلت تشریح کړو ځکه چې دا د داخلی رغنده او انعطاف بخشونکی کیفیتونو (*منجیات*) مرکزی حیثیت لری [چې په فردی او جمعی سطحو مثبت باطنی بدلون رامنځ ته کوی]. د خلاصون امید نشته تر هغه چې زړه له دنیا څخه انفصال نه شی او دوه ډوله یې دی: یا دنیا له هغه څخه چې فقر ورته ویل کیږی لرې پاتې شی او یا چې په خپله خوښه له دنیوی توب څخه جدا شی چې ورته پرهیز وایی. دا دواړه شکلونه د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب (*سعاده*) ، بریالیتوب [په دنیوی] او نجات [په آخرت کې] کې د مرستې په برخه کې مختلف درجې لری. اول ، حقیقت فقر و پرهیز ، انواع و شرایط و

احکامات آنها را توضیح خواهیم داد. په لومړی برخه کې به د فقر په اړه خبرې وکړو او په دویمه برخه کې به د پرهېزګارۍ په اړه خبرې وکړو.

د غربت یا مطلق محتاجیت حقیقت، مادی او روحانی، د خدای په وړاندې او د روحانی مسافر داخلی حالتونه

غربت د هغو شیانو د نشتوالی نوم دی چې اړتیا لری. د هغو شیانو نشتوالی ته چې اړتیا نه وی فقر نه وایی. همدارنګه که چیرته اړتیا موجوده وی او محتاج پرې واک ولری نو دغسې غریب ته نه ویل کیږی. که تاسو په دې ټکی پوه شوی یاست ، نو تاسو به په دې حقیقت کې شک نه کوئ چې هر هغه وجود چې غیر له خدای پرته وی ، غریب دی. دا ځکه چې ، دا د وجود اړتیا لری او د هر شی شتون یا شتون مطلقا د خدای په فضل او اراده پورې تړلی دی. اګر چیزی در عالم وجود باشد و برای وجود خود به هیچ وجود دیگری نیاز نداشته باشد ، پس آن مطلقا ثروتمند است و تنها یک وجود وجود دارد و آن وجود خدا است. د خدای وجود په ځان بسیا دی ، د هغه وجود په هیچا یا په هیڅ شی پورې تړلی نه دی ، له هغه پرته نور هر څه د خپل وجود لپاره دې یو موجود ته اړتیا لری. الله تعالی په قرآن کې دې حقیقت ته اشاره کړې ده:

وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ

"والله غنی ومکتفا (نه محتاج له هیچا او نه به هېڅ شی ، ځوک چې مالک هر څه چې موجود دی ، پرته له دې چې کوم شی ته اړتیا ولری) ، خو تاسو ټول فقیر [د هغه په حضور کې او محتاج له هغه د هر څه لپاره ، تر هغه حده چې ستاسو خپل وجود په هغه پورې تړلی وی]." (قرآن، سورة 47، آیه 38)

زموږ موخه دلته دا نه ده چې د خدای په وړاندې د فقر او محتاج په مطلق معنا کې غوطه ور شو ، بلکې زموږ موخه دا ده چې په ځانګړې توګه د مال او مادی شتمنی فقر بیان کړو ، که نه نو فکر وکړئ چې بنده بې شمېره اړتیاوې لری ، ځینې دغه اړتیاوې داسې دی چې په ثروت پوره کېږی او په ځانګړې توګه یې بیان کول زموږ هدف دی. نو وایو چې هغه څوک چې مال یا مادی مال نه لری ، د هغه مادی موادو په پرتله غریب دی چې نه یې لری بلکې ورته محتاج دی. بیا که موږ په دې اړه فکر وکړو ، موږ وینو چې انسانان په فقر کې پنځه حالتونه لری:

لومړی حالت: دا تر ټولو ښه حالت دی. نتیجه یې دا ده چې که څوک شتمنی ترلاسه کوی ، د هغه په اړه بد احساس کوی او د هغه له شتون څخه اندیښمن کیږی ، د هغه په منلو کې تردد کوی ، بد ګڼی او هڅه کوی چې خپل ځان له شر څخه خوندی وساتی. دې حالت ته پرهیز وایی او هغه کس ته چې دا حالت لری هغه ته پرهیز (*زاهد*) وایی.

دویم حالت: هغه دا چې د شتمنی لپاره دومره آرزو ونه لری چې د شتمنی په ترلاسه کولو یې خوښ شی او له هغه څخه دومره کرکه ونه لری چې د هغه په ترلاسه کولو کې درد وکړی. بلکې ، یو کس دومره جرأت لری چې که څوک یې ترلاسه کړی ، کولای شی هغه پریږدی. د داسې حالت خاوند ته داسې ویل کیږی چې موافق دی [د خدای له اراده].

دریم حالت: آیا دا دی چې د مال نه ترلاسه کول غوره ګڼی ځکه چې زړه یې ته میلان لری ، خو آیا دومره قوی نه دی چې د هغه لپاره هڅه وکړی. بلکې که څوک یې بې له سختۍ او سخت کار ترلاسه کړی ، خوښ دی ، خو که څوک یې په ترلاسه کولو کې له ستونزو سره مخ شی ، نو د هغه په لټه کې له افراط څخه لاس اخلی. یو کس چې داسې حالت ولری قناعت بلل کیږی ځکه چې څوک په هغه څه راضی دی چې له هغه سره موجود دی او سره له دې چې د زیاتو شتمنۍ ترلاسه کولو ته تمایل لری ، د هغه څه د ترلاسه کولو لپاره یې مبارزه نه ده کړې چې موجود نه وی.

څلورم حالت: هغه دا چې د خپل عاجزی او کمزوری له امله مال نه غواړی ، وإلا فإن الشوق في القلب موجود وی ، وعمل على كل تدبير ، أي قدر من الأمور ، هرچند که باعث مشقت شود ، یا اینکه در جستجوی مال مشغول باشد ، اما بعد از تلاش هم به آن دست نمی یابد. د دې حالت خاوند ته حریص ویل کیږی.

پنځم حالت: هغه دا دی چې سړی د ضرورت له مخې د شتمنۍ او مادی شتمنیو ته محتاج وی. لکه څوک چې وږی وی خو ډوډۍ نه لری او یا هغه څوک چې جامې نه لری. څوک چې دا حالت لری ، د ضرورت له امله مجبوره بلل کیږی ، که د چا په لټه کې خواهش کمزوری وی یا قوی. به ندرت اتفاق می افتد که یک نفر در حالت ضرورت باشد و به سمت چیزی که مجبور است تمایل نداشته باشد.

دا پنځه حالتونه دی [د فقر له پلوه د انسانانو] . د دغو حالتونو تر ټولو لوړ حالت پرهیز دی او که اجبار له پرهیز سره ګډ شی نو دا یو ډېر لوړ حالت دی. بیا یو دولت دی چې د دې پنځو حالتونو څخه لوړ دی او هغه هغه حالت دی چې په هغه کې یو نوکر د شتمنی او مادی شتمنیو شتون یا نشتوالی برابر ګڼی. که څوک شتمنی تر لاسه کوی نو زړه پرې نه خوشحاله وی او نه دردېږی، همداسې که څوک شتمنی ترلاسه نه کړی نو زړه پرې نه خوښ وی او نه دردېږی. فإذا كان الشخص في هذا الوضع حيث يتم جمع جميع خزانات الدنيا وتسليم إلى شخص ، فلا ضرر من ذلك ، لأنه يعلم أن جميع خزانات [آسمان و زمين] ملك الله ، وإن كان في حبس القدس ، وإن كان في حبس الشخص - اليوم يحمل ، فردا يذهب إلى شخص آخر . نو د دې دواړو تر منځ هیڅ توپیر نشته [د مادی ملکیت درلودل یا نه درلودلو]. داسې یو کس ته غافل ویل کیږی ځکه چې څوک د شتمنی او مادی شتمنی درلودلو یا نه درلودلو څخه غافل وی. غافل او غنی دوه کلمې دی چې مختلف ماناوې لری. [کلمه] شتمن او ځان کفا په الله تعالی او د الله په بندګانو باندې چې ډېرې شتمنۍ لری. دا خلك د شتمنۍ له کثرت څخه خوښ دی ، ځکه اړ دی چې دا شتمنی له ځانه سره وساتی. له دې اړخه ، هغوی ته بې وزله ویل کیدلی شی. خو هغه څوک چې غافل دی ، نه پروا کوی چې مال د چا په ملکیت کې راځی او نه هم پروا کوی چې دا مال د چا له ملکیت څخه وځی. دا ځکه چې نه انسان د مال د ترلاسه کولو له امله درد احساس کوی او نه پرې راضی دی چې مجبور شی چې هغه وساتی، او هم داسې نه ده چې څوک شتمنی نه لری چې د هغه ساتلو ته لېوالتیا وکړی. شایسته نه ده چې دې غافل ته شتمن او ځان کفا ووایو ځکه چې د غفلت سره سره انسان د ډېرو شیانو ته اړتیا لری.

پرهیز و غفلت: پرهیز [از دنیوی] یک درجه عظیم [روحانی] است ، بلکه می توان آن را بالاترین درجه صالحان و پرهیزگاران دانست ، در حالی که غافل [کسی که مال را مساوی می داند یا نداشتن آن را مساوی می داند] از نزدیکان الله (عرفان) است. په دې برخه کې ، پرهیز د غافلینو لپاره مضر دی ځکه چې [لکه څنګه چې متل وایی] ، "د پرهیزګارانو اعمال د الله د مقرب د ګناياتو برابر دی". دلیل یې دا دی چې له دنیا څخه کرکه په پرهیز کې ده او دا مساوی ده چې په هغه کې افراط وکړی ، لکه څنګه چې عاشق الدنیا په دنیا کې ښکیل وی او بې له الله څخه په بل څه کې افراط د واحد او الله تر منځ پرده ده. ستاسو او خدای تر منځ هیڅ واټن نشته چې دا لرې والی ته "پرده" وواییی، بلکې هغه ستاسو د خپل رګ څخه تاسو ته نږدې دی. او همچنین در هیچ مکان و مکان محدود نیست تا آسمان و زمین در میان شما و خدا پرده شود. در عوض ، مشغولیت های شما [و وسواس] که مربوط به غیر از خدا است ، حجاب است . په نفس او شهوت کې افراط هم د خدای غیر له نورو سره د افراط په څېر دی ، ځکه چې ته تل په نفس او شهوت کې ښکېل یاست ، نو له دې امله د خدای له خوا پټ یاست. لنډه دا چې څوک د نفس په مینه کې ښکېل وی ، له الله څخه یې انحراف کړی وی ، همداسې که څوک له نفس څخه په نفرت کې بوخت وی نو هغه شخص هم په الله تعالی باندې تمرکز نه کوی. د هغه تمثیل د یوې غونډې دی چې په کې عاشق او معشوق دواړه موجود وی چېرته چې سیال دننه راځی. که د یار زړه د یار پر سیال متمرکز شی او د سیال په اړه بد فکر وکړی نو ویل کیږی چې په حالت کې چې عاشق د سیال په کینه کې لګیا وی ، سړی د معشوق د کتلو له لذت څخه بې برخې وی. که عاشق د معشوق په مینه کې ډوب شوی وای ، نو د سیال په لور به یې ذره ذره هم توجه نه وای کړې ، او نه به یې د سیال د مزاحمت ته پاملرنه کړې وه او نه به یې وخت ضایع کړی وای. نو لکه څنګه چې نامعشوق ته د یار په حضور کې په مینه کتل او یا هم د غیر معشوق پام کول په عشق کې شریک ګڼل او د عاشق ګناه ده. کمال په دې کې دی چې د نامعشوقې په نه خوښولو او نه په کرکه کې توجه ونه کړئ. لکه څنګه چې دوه مینه په یوه وخت کې په زړه کې نه شی یوځای کېدای ، همداسې دښمنی او مینه هم په یوه وخت کې نه شی ګډېدلی. څوک چې د دنیا په عشق کې غرق دی ، په خپل غفلت کې د الهی په لاره روان دی ، او هغه څوک چې له هغه غافل دی ، په لاره تقرب الهی قدم ږدی ، لکه څنګه چې د داسې یو امید دی چې د الهی حضور ته ورسیږی.

له دې جزئیاتو څخه به پوه شئ چې په ټولیزه توګه شپږ درجې شته چې په کې لوړه درجه هغه څوک ده چې غافل وی او بیا پرهیز کوی او بیا موافق وی او بیا راضی شی او په پای کې حریص وی. تر کومه ځایه چې د مجبور په اړه پرهیز ، د الهی اراده او قناعت خبره ده ، دا ټول تصور کېدای شی او له دې امله د مجبر درجه په دې پورې اړه لری. د فقیر کلمه د ټولو پنځو درجو خلکو لپاره د تطبیق وړ ده. دا سمه نه ده چې غافل ته په مادی معنا فقیر وګڼل شی ، خو دا سمه ده چې دا اصطلاح په داسې شخص باندې وکارول شی ځکه چې غافل دا ژور درک لری چې په ټولو چارو کې په عمومی توګه او د مادیت پرستی په اړه غفلت په ځانګړی ډول ، انسان د خدای محتاج دی. غافل غریب بلل داسې دی لکه یو چا ته بنده وواییی چې د خدای په وړاندې د بنده کېدو پوهه لری، که څه هم د بنده کلمه په ټولو مخلوقاتو کې د تطبیق وړ ده. بهتر است که کلمه فقیر را در مقایسه با تمام افراد غافل و غافل به کار ببریم ، که در حضور الله تعالی عمیقا از فقر و محتاج بودن خود آگاه است و از این رو مستحق این نام استحقاق بیشتری دارد. بنابراین ، کلمه فقیر در هر دو معنی مشترک است [کمبود دارایی های مادی و همچنین نیاز مطلق به خدا] .

فضول یا مطلق محتاجیت، مادی او روحانی، د خدای په حضور کې

د عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د صحابو څخه پوښتنه وکړه چې څوک په خلکو کې ښه دی ، هغوی په ځواب کې : هغه شتمن چې د الله تعالی حق په مالونو کې او په نفس کې پوره کوی . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "داسې شخص ښه دی ، خو زه یې پوښتنه کوم هغه شخص نه دی". صحابه وپوښتل: "ای رسول الله! نو کوم کس ښه دی؟" رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې وویل: "هغه غریب چې د خپل سخت محنت څخه بخښنه کوی". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *ابو منصور الدیلمی*). په یو مشهور روایت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

يدخل فقراءامتى الجنةقبل اغنيائهم بخمس مائةعام

"فقیر قوم من به جنت ، پنج صد سال قبل از اینکه ثروتمندان [همانطور که ثروتمندان برای حساب الهی از مال خود و اینکه چگونه آن را مصرف کرده اند یا نه مصرف می کنند ، نگه داشته می شوند]". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *احادیث ترمذی* عن حضرت ابوهریره رضی الله عنه

دا رواج په دې معنی دی چې یو غریب چې پرهیز کوی ، پنځه سوه کاله مخکې به جنت ته داخل شی او شتمن وی او د شتمنۍ هیله لری. د یو روایت له مخې جبرئیل د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه لیدنه وکړه او د خدای له لوری یې دا پیغام ورکړ، "اې محمد! خدای تاسو ته سلام درکوی او پوښتنه کوی ، "آیا ته غواړې چې غرونه په سرو زرو بدل کړم او هر چېرته چې ته اوسیږې ، هغوی له تا سره حرکت وکړی". حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سر ټیټ کړ او ویې فرمایل:

يَاجِبْرَئِيلُ إِنَّ الدُّنْيَا دَارُمَنْ لَادَارَ لَهُ وَمَالَ مَنْ لَامَالَ لَهُ وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَاعَقْلَ لَهُ

فَقَالَ يَامُحَمَّدُ ثَبَّتَكَ اللّٰهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ

"اې جبرائیل! دنیا د هغه چا کور دی چې کور نه لری او د هغه چا شتمنی ده چې شتمنی نه لری او د هغه چا لخوا انباشته کیږی چې عقل نه لری". جبرائیل وویل: "اې محمد! الله تعالی تاسو په ټینګ کلام ثابت کړی دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه*ترمذی* د ابو امامه رضی الله عنه. همچنین در مجموعه حدیث *مسند احمد* روایت شده است)

په یوه روایت کې ، عیسی (صلی الله علیه وسلم) د خپل سفر په دوران کې د یو سړی له خوا تېر شو چې په ځمکه ویده وو. هغه یې راویښ کړ او ویې ویل: "ای ویده یې! پاڅېږه او خدای په یاد ولرئ!" هغه ځواب ورکړ ، "ته له ما څه غواړې ؟ ما نړۍ د نړۍ د خلکو لپاره پرېښې دی!" عیسی په ځواب کې وویل: "په دې صورت کې اې ملګریه! خوب واوسئ". الله صلی الله علیه وسلم حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته وحی کړه:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

"وأنت أعظم أنظار إلى ما ننظر إليه ما نحن على مجموعات مختلفة [من الناس] للاستفادة منها ، كامتحان لهم ، لأنها مجرد رونق في الحياة الدنيا . و رزق از طرف پروردگارت بسیار بهتر و دائمی است. (قرآن، 20 سوره، آیه 131)

فضیلت د فقرا د ځانګړو ډولونو - موافق ، مجاله ، او صادق: پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم فرمای:

طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا وَقَنَعَ بِهِ

"بشارت د هغه کس لپاره دی چې د ارادې الهی په لاره کې هدایت شوی وی ، چې اقتصاد يې د اړتیاوو مطابق وی ، او سړی پرې قانع وی". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه *ترمذی* د فضاله بن عبید رضی الله عنه

يَا مَعْشَرَ الْفُقَرَاءِ أَعْطُوا اللَّهَ الرِّضَى مِنْ قُلُوبِكُمْ تَظْفَرُوا بِثَوَابِ فَقْرِكُمْ وَإِلَّا فَلَا

"اې د غریبانو ګروپ! په خپلو زړونو کې د خدای سره موافق اوسئ ، چې د فقر جزا الهی ترلاسه کړئ ، که نه نو تاسو به يې ترلاسه نه کړئ". (روایت شده توسط مجموعه حدیث *ابو منصور الدیلمی عن أبو هریره* رضی الله عنه.

الله تعالی حضرت اسماعیل صلی الله علیه وسلم ته وحی نازل کړه: "د ماتو زړونو په وسیله ما ولټوئ". هغه وپوښتل: "هغوی څوک دی؟" الله تعالی په ځواب کې وویل: "دا هغه غریب دی چې ریښتیا دی".

دا پټه نه ده چې د قناعت مخالف حرص دی. عمر رضی الله عنه وایی : حرص فقر او ناامیدی له الناس (نه توقع لری) شتمنی ده . څوک چې د خلکو له مال او مال څخه تمه نه لری او قناعت اختیار کوی ، غافل پاتې کیږی". ابو مسعود رضی الله عنه وایی : « هر روز فرشته له زیر العرش (الهی) تند : ای ابن آدم ! هغه لږ څه چې ته پرې قناعت کوې له ډیرو څخه ښه ده چې تا یاغی کوی". ابو دردا رضی الله عنه وایی : « هېڅ انسان په عقل کې عیب نه لری . نو کله چې د انسان دنیا زیاتیږی ، نو ډېر خوشاله کېږی ، که څه هم شپه او ورځ دواړه د خپل عمر د ماڼۍ په ورانولو بوخت وی او له دې امله هېڅ پښیمانی نه لری. دا بدبخت انسان نه پوهیږی چې که د یو چا عمر کم شی ، نو د مادی شتمنیو د زیاتولو ګټه څه ده؟" له یو حکیم څخه وپوښتل شول ، "شتمنی څه شی ده؟" چې هغه کس په ځواب کې وویل: "دا ستا د غوښتنو او خواهشاتو د کمولو او یوازې د اړتیا وړ قناعت دی".

حقیقت هغه څه چې د فقر او شتمنی تر منځ لوړ دی: مونږ د صبر په بحث کې دا اصل ذکر کړی چې هغه شی چې په خپل ذات کې هدف نه وی بلکې د بل شی هدف وی ، د هغه فضیلت او کمال د هدف له فضیلت او کمال څخه قضاوت کېدای شی. هغه طریقه چې یو هدف دی ، به همداسې وی چې د دې هدف د ترلاسه کولو وسیله به همداسې وی. له دې امله ، دنیوی مال او شتمنی د خدای د رسیدو مخه نیسی. په همدې ډول ، فقر هم په خپل ذات کې هدف نه دی ، بلکې په لټه کې دی ځکه چې هغه خنډ له منځه وړی چې خدای ته د رسېدو مخه نیسی. خو ډېر شتمن خلک شته چې شتمنی يې له الله تعالی څخه د بیړه سبب نه شوه لکه حضرت سلیمان صلی الله علیه وسلم ، عثمان بن عفان رضی الله عنه وعبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه. از سوی دیگر ، بسیاری از فقیران هستند که فقر آنها را از هدف اصلی [جستجوی خدا] دور کرده است. هدف اصلی انسان در جهان این است که بنده خدا را دوست داشته باشد و به او تعلق و اشتیاق داشته باشد. این هدف تنها زمانی حاصل می شود که انسان به عرفان (نزدیکی الهی ، صمیمیت و معرفت) خداوند برسد ، و قدم گذاشتن به قلمرو عرفان و عبور از آن ، در حضور مشغولیت ها و کشمکش ها ممکن نیست. لکه څنګه چې شتمنی هم یو خنډ دی ، فقر هم کېدای شی یو خنډ وی. در حقیقت ، مانع اصلی رسیدن به عرفان و صمیمیت الهی ، عشق به جهان است که ترکیب آن با عشق الهی ناممکن است.

څوک چې په زړه کې د څه شی سره مینه لری ، په هغه کې ډوب وی ، که څوک د هغه په بیلتون کې ډوب وی او که د هغه په موجودیت. بیا ځینې خلک په جدایی کې ډوب وی او ځینې نور د خپل محبوب شخص یا څیز په حضور کې ډوب وی ځکه چې دا هر څه د هغوی د حالاتو او تمایلات په توپیر پورې اړه لری. جهان محبوب غفلت کنندگان است [که برای هدف اصلی وجود خود زنده نیستند] . څوک چې له خپل معشوق څخه جدا شوی وی ، د خپل معشوق په فکر کې غرق دی او څوک چې د خپل معشوق قرب ته رسېدلی دی ، د هغه په ساتنه کې غرق دی او تر حد امکان پورې د هغه له نږدیوالی څخه خوند اخلی.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رَوْعِي أَحْبِبْ مَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ

"روح القدس (فرشته جبرائیل) دا زما په زړه کې اېښی دی: له هر چا سره مینه وکړه [یا هر چیز] چې غواړې ، ته به خامخا له هغه څخه جلا شې".

په دې پیغمبری روایت کې ویل شوی دی چې د معشوق څخه جدایی [همیشه] یوه زړه دردونکې او بې ساری سخته پېښه (تجربه) ده. له دې امله ، تاسو باید له هغه چا سره مینه وکړئ چې تاسو به له هغه څخه جدا نه شئ او هغه محبوب یوازې خدای [او بل څوک غیر له الله] کېدای شی ، چې هېڅکله به له تاسو څخه جدا نه شی ، او هغه شی سره مینه نه لرئ چې په هر حال کې له تاسو څخه جدا شی او هغه دنیا دی. که تاسو له دنیا سره مینه لرئ ، نو بیا به له خدای سره لیدنه نه خوښوئ. همداسې به ستاسو مړینه په هغه حالت کې وی چې تاسو یې بد ګڼئ او د مرګ له امله به ستاسو د معشوق سره اړیکه (دنیا، دنیوی څیزونه، تعلقات، تعلقات، مال او شتمنی) قطع شی. نو بیا د یار نه جدایی دومره دردناکه وی چې زړه ورته تعلق ، اشتیاق او مینه ولری. څوک چې دنیا (دنیوی وسایل او منابع) لری ، په هغې پورې تړلی دی. ښکاره خبره ده چې د هغه چا په پرتله چې نړۍ هم نه لری ، خو بیا هم د هغه په لټه کې حریص وی ، داسې کس به له دنیا څخه د بیلتون په صورت کې له درد او غم سره مخ شی. ما باید تا به حال با این توضیح مفصل روشن می شد که فقر برتر است و برای همه مخلوقات مناسب تر است ، به استثنای دو مورد استثنا: اول ، غفلت انسان [از دنیایی] به گونه ای است که وجود یا عدم وجود ثروت هر دو برابر با یک است. دویم ، کله چې یو کس په غربت کې وی ، د ژوند د دوام لپاره یوازې د اړتیا وړ مقدار څخه مرسته غواړی. دا بحث دی چې د فقر او شتمنۍ تر منځ څه لوړ دی.

فقیر په فقر کې آداب: غریب ځینې باطنی او ظاهری آداب لری چې له خلکو سره په لیدنې او کړنو پورې اړه لری. د هر غریب لپاره اړینه ده چې د دې آدابو پیروی وکړی.

باطنی آداب: د باطنی وجود آداب دا دی چې د خپل فقر حالت چې څوک پرې اخته شوی دی په سپکه سترګه ونه نیسی. به عبارت دیگر ، نباید عمل خدا را بد بدانند ، زیرا او انجام دهنده آن است. نفس پایین می تواند فقر را بد بدانند اما نه به این دلیل که این عمل خدا است. بلکه، یو کس په ځینو وختونو کې د خدای شکر گزار وی [د هغه د ښو اغېزو لپاره لکه څنګه چې مخکې تشریح شو]. این پایین ترین درجه [آداب فقیر و فقر] ، وواجب على الفقير أن يعمل بها ، وحرام من العمل على عكس ذلك ، حيث يؤدي ذلك إلى ضياع الجزاء الهى للفقر .

درجه بالاتر از این این است که انسان با فقر خود موافق باشد [زیرا این اراده خدا است]. درجه تر دې هم لوړه دا ده چې سړی د فقر طالب او خوشاله وی ځکه چې د مال په مصیبتونو او زیانونو آشنا دی ، او په الله توکل کامل لری ، او دا یقین لری چې یقیناً به رزق ترلاسه کړی ، نه د خپل حاجت څخه زیات غواړی او نه غواړی چې له ضرورت څخه زیات ولری. علی رضی الله عنه وایی : الله تعالی هم جزا ورکوی او هم اجر یې د فقر په وسیله . که اجر الهی د چا لپاره مقصود وی ، نو دلالت یې دا دی چې څوک د ښه اخلاق ، اخلاق ، آداب او باطنی طبیعت لری ، د خدای اطاعت کوی ، د خپل حالت څخه شکایت نه کوی ، بلکې د خدای شکر ادا کوی چې یو کس یې فقیر کړی دی. اگر کسی به فقر سزا می یابد ، دلالت آن این است که انسان بد مزاج و بد مزاج می شود ، اطاعت رب خود را ترک می کند و به نافرمانی می رود ، از حالت خود شکایت می کند ، از تصمیم الله الهی نارضایتی و نارضایتی خود را ابراز می کند . له دې څخه ثابته شوې ده چې هر غریب ښه نه دی بلکې یوازې هغه غریب چې د بې وزلی څخه ناراضه نه وی ، بلکې د هغه په ګټو خوشاله او راضی وی. یو مشهور متل دی چې کله بنده ته څه ورکړل شی ، نو له سړی څخه غوښتل کیږی چې هغه په درې ځیزونو ومنی : عفو ، اندیښنې او اندېښنې ، او پراخ حساب ورکول.

ظاهری آداب: هغه ظاهری آداب چې غریب باید پرې عمل وکړی عبارت دی له دې چې د مسکین لاس د چا په مخ کې اوږد نه کړی ، ظاهری بڼه دې ښه وساتی چې خلک یې محتاج ونه ګڼی ، نه د خپل حالت څخه چا ته شکایت وکړی او نه د فقر څرګندونه وکړی ، بلکې تر ممکنه حده یې پټ وساتی او دا هم پټ وساتی چې د بې وزلی پټ ساتی. په عمل کې آداب دا دی چې غریب باید د شتمنو په وړاندې د شتمنو په وړاندې عاجزی ونه کړی بلکې باید د شتمنو په وړاندې عزت وساتل شی. حداقل ، یک فقیر نباید با ثروتمندان بنشیند و نه بخواهد که آنها در کنار او بنشینند ، زیرا این همان چیزهایی است که حرص و حرص را به وجود می آورد .

تشریح پرهیز از دنیاپرستی

حقیقت پرهیز: باید معلوم شود که پرهیز [از مادیت و دنیوی] یک مقام مهم از میان مراکز مسافران روحانی و طالبین خدا است. دا ستېشن ، د نورو ستېشنونو په څیر ، د پوهې ، [داخلی] حالت [هستی] ، او اعمالو څخه جوړ شوی دی. دولت هغه حالت ته وایی چې پرهیز ورته وایی او معنی یې دا ده چې انسان د هېڅ شی لپاره میلان پاتې نه وی او هغه د هغه لپاره وده کوی چې له هغه څخه ښه وی. د هغه شی په اړه چې د انسان میلان یې ختم کړی دی ، پرهیز بلل کیږی ، او د هغه شی په اړه چې اوس یې آرزو او میلان لری ، هغه حالت ته مینه ویل کیږی. دا په دې معنی ده چې پرهیز دوه ځیزونو ته اړتیا لری - یو شی چې باید له هغه څخه انحراف وشی، او دویم شی چې باید ورته میلان وشی. دا هم اړینه ده چې هغه شی چې سړی ورته میلان لری ، د سرو زرو او سپینو زرو په لوری میلان ولری ، نه د ډبرو او خښتو په څېر. دا هم اړینه ده چې دویمه شی له لومړنې څخه غوره وی ، تر څو د هغه په لوری میلان حاکم شی. من یبیع العالم في الآخرة ، فهو ممتنع من الدنیا ، ومن یبیع الآخرة للعالم ، فهو یحفظ عن الآخرة. په هرصورت، دا دود دی چې د پرهیز کلمه یوازې د هغه چا سره کارول کیږی چې له نړۍ څخه پرهیز کوی. کله چې ثابته شی چې پرهیز د معشوق پرېښودل

دی ، نو په اتومات ډول ثابته شی چې هغه څوک چې [معشوق] پرېږدی ، تر هغه هم لوی شی ترلاسه کوی ، که نه نو څنګه ممکن دی چې د معشوق څخه بې له دې چې نور معشوق ترلاسه کړو ، پرېښودل شی؟

د پرهیز مختلف درجات: څوک چې له خدای پرته له هر څه څخه جدا وی تر دې حده چې د جنت حرص هم نه لری ، هغه څوک دی چې یوازې له خدای سره مینه کوی. داسې کس ته به "مطلق پرهیز" (*زاهد مطلق*) ویل کیږی. څوک چې له هر دنیوی لذتونو څخه لرې وی خو د آخرت لذتونو ته میلان ولری لکه آسمانی مېرمنې ، څمکې ، ویالې ، مېوې او داسې نور ، داسې انسان هم پرهیز کوی خو درجه یې له اول څخه کمه ده. څوک چې د دنیا ځینې لذتونه پرېږدی او ځینې نور پرې نه ږدی ، د بېلګې په توګه د مال حرص نه لری بلکې د شهرت حرص لری ، ډېر نه خوری بلکې خپل ځان ډېر ښایسته کوی ، داسې انسان مستحق نه دی چې مطلق پرهیز ووایی. د پرهیز په منځ کې د داسې یو کس درجه د توبه کوونکو په شان ده چې د ځینو ګناهونو څخه توبه کوی او له ځینو ګناهونو څخه توبه نه کوی. دا پرهیز هم صحیح دی لکه څنګه چې د ځینو ګناهونو توبه صحیح ده ځکه چې توبه یعنې حرام پرېښودل او پرهیز یعنې هغه جایز کارونه پرېښودل چې تېټ نفس ته آسایش او لذت ورکوی. لکه څنګه چې د پوهې څخه بهر نه ده چې څوک ځینې حرام پرېږدی ، همداسې د عقل خلاف هم نه ده چې یو څوک ځینې روا څیزونه پرېږدی . خو هغه څوک چې یوازې د حرام شیانو په پرېښودو راضی دی ، هغه پرهیز نه بلل کیږی ځکه چې دا کلمه په ځانګړې توګه د روا شیانو سره تړاو لری. [له دې امله ،] له دې څخه زده کیږی چې په اصطلاح کې پرهیز یعنې له دنیا څخه د خپل میل لرې کول او د آخرت په لور یې لارښوونه او یا هم له غیر الله سره د اړیکو قطع کول او له الله سره اړیکه ټینګول دی. دا یوه ډېره لوړه درجه ده.

مخکې مو لیکلی دی چې مطلوب شی باید له هغه شی څخه غوره وی چې پرهیز کوونکی پرې اېښی وی. همداراز اړینه ده چې هغه شی چې څوک پرې ږدی ، په هغه باندې کنترول ولری ، ځکه چې یو شی چې څوک پرې کنترول نه لری ، د پرېښودلو معنی نه لری او د خواهش زوال یوازې هغه وخت پېښیږی چې څوک یو شی پرېښودی. له دې امله ، کله چې یو چا ابن المبارک رحمه الله تعالی ته خطاب وکړ ، هغه په ځواب کې وویل: "پرهیز عمر بن عبدالعزیز (یو صالح خلیفه چې په تقوا او پرهیز مشهور وو ، سره له دې چې ډېر سیاسی قدرت او حاکمیت یې پر یوه پراخ امپراتوری درلود) ، چې دنیا د هغه په وړاندې په داسې حال کې چې لاسونه یې تړلی وو ، خو حتی مخ یې هم د هغې خواته ونه ګرځاوه. ما څه پرهیز کړی دی؟"

د علم معنی: [لکه څنګه چې مخکې بحث وشو ، پرهیز د پوهې ، باطنی حالت او اعمالو څخه عبارت دی.] هغه علم چې د هغه د حالت او حالت سبب دی ، هغه دا دی چې پرهیز کوونکی له دې حقیقت څخه خبر وی چې هغه شی چې پرېښودل کیږی د هغه شی په پرتله چې مطلوب دی ، نااهمی. څوک چې پوهیږی چې هغه څه چې د الله تعالی دی ابدی دی او آخرت ښه او پایښت دی ، یعنې لذتونه یې په خپل ذات کې ښه او ابدی دی ، لکه قیمتی جواهرات چې د یخ له ښکلو ټوټو څخه ښه او دوام لری او د یخ د ټوټو خاوند په خرڅلاو کې کومه ستونزه نه لری . په دې مانا چې که د یخ مالک ته وړاندیز وشی چې د ګاڼو په بدل کې د یخ ټوټې ورکړی ، نو سړی به په خوښی سره موافقه وکړی. دا د نړۍ او آخرت مثال دی. دنیا د هغې کنګل په څېر ده چې په لمر کې اېښودل شوی او ورو ورو ویلی کیږی او له بشپړې نابودۍ په حال کې دی او آخرت د هغه جواهر په شان دی چې له منځه تلونکی نه دی. تر هغه ځایه چې سړی د دنیا او آخرت تر منځ د دې توپیر په اړه یقین لری ، تر هغه حده د پایښت او ابدی (آخرت) آرزو لری. د پرهیز په اړه یوازې دومره علم ته اړتیا ده ، یعنې کافی ده چې پوه شو چې آخرت ښه او ابدی دی. بعضی اوقات حتی کسانی که به این حقیقت واقف هستند که به دلیل ضعف علم و یقین یا غلبه شهوات یا غلبه شیطان یا فریب وعده های دروغین ، نمی توانند دنیایی را ترک کنند تا اینکه مرگ آنها را راست . پس از آن هیچ راهی برای آنها باقی نمی ماند جز اینکه پشیمان شوند و بر آنچه از دست داده

اند ماتم کنند [از نظر فرصت هایی که آنها در طول عمر خود برای رسیدن به هدف واقعی زندگی خود و در نتیجه خوشبختی ابدی و پیروزی ابدی استفاده نکرده اند] .

د عمل معنی: اوس به هغه عمل بیان شی چې د پرهیز په حالت کې ترسره کیږی. د دې عمل جوهر دا دی چې یو شی تر شا پرېښودل شی او بل شی غوره کړو چې تر هغه څه چې تر شا پاتې شوی دی غوره وی. پرهیز ایجاب کوی چې هغه شی چې انسان ترې پرهیز کوی په بشپړه توګه پرېښودل شی ، او هغه شی چې سړی باید ترې پرهیز وکړی هغه نړی ده چې د هغې ټولې وسیلې او اشارې هم پکې شاملې دی. پرهیز باید د دنیا مینه له زړه څخه راوباسی او پر ځای یې د الهی اطاعت مینه داخل کړی. بیا هغه شی چې سړی له زړه څخه لرې کوی ، هماغه شی باید له سترګو ، لاسونو او ټولو پاتې غړو څخه لرې شی او له دې اعضا څخه د استقامت او استقامت په اطاعت کې استفاده وکړی. دا کافی نه ده چې یوازې د نړۍ مینه [له زړه څخه] لرې کړو ، بلکې اطاعت الهی هم ضروری دی.

د پرهیز برتری

الله تعالی په مختلفو موقعو کې پرهیز ستاینه کړې ده او خپل بندګان (انسانان) یې دې ته راضی کړی دی چې هغه اختیار کړی. هغه وویل:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ

"و آن مردم که دارای ادراک و فهم بودند شروع به گفتن کردند ، افسوس بر شما! د الله تعالی اجر ډېر ښه دی د هغه چا لپاره چې مؤمن دی." (قرآن، 28 سوره، آیه 80)

په دې آیت کې پرهیز عالمانو ته منسوب شوی دی او پرهیز د علم کیفیت (صفت او باطنی) سره منسوب شوی دی. دا یو لوړ ستاینه ده. په یو بل ځای کې یې وویل:

أُوْلَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُواْ

"دې خلکو ته دوه برابره اجر [د الله تعالی] د صبر له امله ورکول کیږی." (قرآن، ۲۸ سوریه، آیه ۵۴)

علماء تفسیر قرآنی توضیح داده اند که این به افرادی اشاره می کند که صبر خود را بر پرهیز خود اعمال کردند [و از این رو مستحق دو برابر اجر شدند] . په یوه ځای کې هغه وویل:

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

"موږ د ځمکې ښیزونه د هغه د زینت او ښکلا سبب ګرځولی دی تر څو خلک [د نړۍ] وازمایی چې وګوری څوک په دې کې ښه عمل کوی." (قرآن، ۱۸ سوریه، ۷ آیه)

برخی از محققان تفسیر قرآنی آن را به عنوان اشاره به کسی تفسیر کرده اند که در جهان بیشتر پرهیز می کند و سپس پرهیز از چنین کسی را "عمل نیک" می نامد. په یوه بله موقعه ، هغه وویل:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

"وأنت أعظم أنظار إلى ما ننظر إليه ما نحن على مجموعات مختلفة [من الناس] للاستفادة منها ، كامتحان لهم ، لأنها مجرد رونق في الحياة الدنيا . و رزق از طرف پروردگارت بسیار بهتر و پایدار است . (قرآن، 20 سوره، آیه 131)

ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْأَخِرَةِ

"اینها کسانی هستند که زندگی دنیا را بر آخرت ترجیح می دهند." (قرآن، 14 سوره، آیه 3)

په دې آیت کې د کافرانو د شخصیت صفت ذکر شوی دی. له دې څخه معلومه ده چې مؤمن هغه څوک دی چې صفت یې له دې سره متضاد وی ، ترتیب شی چې په الفاظو کې د دنیا په پرتله آخرت سره مینه وکړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

وَمَنْ اَصْبَحَ وَهَمُّهُ الدُّنْيَا شَتَّتَ اللّٰهُ عَلَيْهِ اَمْرَهُ وَفَرَّقَ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ وَجَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَلَمْ يَاتِهِ مِنَ الدُّنْيَا اِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ وَمَنْ اَصْبَحَ وَهَمُّهُ الْآخِرَةُ جَمَعَ اللّٰهُ لَهُ هَمَّهُ وَحَفِظَ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ وَجَعَلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَاَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ

"من يستيقظ في الصباح ويغرق في انبعاث الدنيا ، فإن الله تعالي ينثر أموره [بحيث لا يستطيع بعد أن يجمع كل شيء ، ويغرق في المخاوف والاضطراب بشأنها] ، وتصبح أمور اقتصاده صعبة وتظهر احتياج وفقر في أمامه ، او سړی یوازې له هغه نړۍ څخه دومره څه ترلاسه کوی چې [الهی] د هغه لپاره ټاکل شوی دی. او څوک چې د آخرت په تأمل کې غوټه شی ، نو الله تعالی د هغه شخص شجاعت راټول کوی (انسان ته په شجاعت او عزم الهام ورکوی) او د هغه اقتصاد (اقتصادی مسئله) ساتنه کوی او په زړه کې شتمنی (اعتماد او کفایت) اچوی ، او دنیا داسې ذلیل ته رسیږی". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *ابن ماجه عن زید بن ثابت* رضی الله عنه

اِذَا رَاَيْتُمُ الْعَبْدَ وَقَدْ اُعْطِيَ صَمْتًا وَزُهْدًا فِي الدُّنْيَا فَاقْتَرِبُو امِنْهُ فَإِنَّهُ يُلَقَّى الْحِكْمَةَ

"کله چې تاسو یو بنده وویناست چې خاموشي ورته ورکړل شوې ده (څوک چې غلی پاتې کیږي او نه غصه کوي او نه ډېرې خبرې کوي) او په دنیا کې د پرهیز فضل شوی دی ، نو هغه ته نږدې شئ ځکه چې داسې کس [الهی] په حکمت تعلیم ورکول کیږي". (روایت شده توسط مجموعه *حدیثی ابن ماجه عن ابن خلاد* رضی الله عنه

خدای تعالی فرمایلی دی:

وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا

"هغه څوک چې د [الهی] حکمت عطا شوی وی ، داسې کس ته یې بې ساري نیکی ترلاسه کړې دی." (قرآن، سورة 2، آیه 269)

له دې امله یو مشهور متل دی چې څوک څلوېښت کاله په نړۍ کې پرهیز کوي ، خدای د زړه څخه د حکمت سرچینې راوځي او همدغه د حکمت خبرې د هغه له ژبې څخه راځي. بعضی از صحابه پیامبر روایت می کنند که آنها از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پرسیدند: "ای رسول الله! کوم کس ښه دی؟" هغه ځواب ورکړ:

كُلُّ مُؤْمِنٍ مَخْمُومُ الْقَلْبِ صَدُوقُ اللِّسَانِ

"هر مؤمن چې پاک او پاک زړه (هغه څوک چې پاک زړه لری او د چا په وړاندې نفرت ، دښمنی ، حسادت او کینه نه لری) او په ژبه ریښتینی وی (یوازې ریښتیا وایی)".

ما وپوښتل: ای رسول الله! څوک د 'پاک زړه' په وسیله اشاره کیږی؟" هغه په ځواب کې وویل: هغه پرهېزګاره ، پاک زړه انسان چې هېڅ ډول بې ایمانی ، خیانت ، فریب ، درواغ ، مصنوعی توب ، سرکشی او حسد نه لری. ما پرسیدیم: "چه کسی بهتر از این است؟" هغه ځواب ورکړ:

اَلَّذِىْ يَشْنَأُ الدُّنْيَا وَيُحِبُّ الْاٰخِرَةَ

"هغه څوک چې دنیوی توب نه خوښوی او آخرت سره مینه لری [لکه څنګه چې هغه په ریښتیا پرهیز کوی]." (روایت شده توسط *مجموعه حدیث ابن ماجه عن سهل بن سعد* رضی الله عنه

په یو بل روایت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اِنْ اَرَدْتَ اَنْ يُحِبَّكَ اللّٰهُ فَازْهَدْ فِى الدُّنْيَا

"که تاسو غواړئ چې خدای درسره مینه وکړی ، نو تاسو باید په نړۍ کې پرهیز وکړئ." (روایت شده توسط مجموعه *حدیث ابن ماجه عن سهل بن سعد* رضی الله عنه

در این روایت نبوی ، پرهیز سبب محبت الله اعلام شده است و حقیقت این است که برای عاشقان الله [و برای کسانی که الله دوست دارد] درجات [روحانی] وجود دارد ، زیرا پرهیز یک مقام از بالاترین مقامات [در راه الهی] است . په یو بل روایت کې ، هغه وویل:

مَنْ آثَرَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ابْتَلَاهُ اللهُ بِثَلَاثٍ هَمًّا لَا يُفَارِقُ قَلْبَهُ أَبَدًا وَفَقْرًا لَا يَسْتَغْنِيْ أَبَدًا وَحِرْصًا لَا يَشْبَعُ أَبَدًا

"څوک چې دنیا ته آخرت ته ترجیح ورکوی ، خدای هغه شخص ته دریو ځیزونه تحمیل کوی: داسې غم چې هیڅکله له زړه څخه نه جلا کیږی ، داسې فقر چې هیڅکله په غنی نه بدلیږی ، او داسې بخل چې هیڅکله سیر نه شی". (روایت شده توسط حدیث مجموعه *طبرانی عن عبد الله بن مسعود* رضی الله عنه

په یو بل روایت کې، هغه وویل، "د خدمتګار ایمان تر هغه وخته بشپړ نه دی تر څو چې د نوم نه څرګندول د شهرت څخه زیات محبوب نه شی، او د شیانو کموالی د شیانو د فراوانی څخه زیات محبوب نه شی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *مسند الفردوس عن علی بن طلحه* رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "الله تعالی ماته دا اختیار راکړی چې که وغواړم ، د بیتها وادی په مکه کې به په سرو زرو بدل شی. ما له خدای څخه غوښتنه وکړه ، ای خدایه ! من آرزو می کنم که یک روز گرسنه بمانم و در یک روز دیگر ، تا حد سیر شدن غذا بخورم. هغه ورځ چې زه وږی پاتې شم ، زه به ژړا او زاری به درباندې وکړم ، او په هغه ورځ چې زه پوره شم ، زه به ستا شکر او ستاینه وکړم". عبدالله بن عباس رضی الله عنه روایت دی ، یوه ورځ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو ځای ته روان و او جبرائیل فرشتې ورسره و. هنگامی که به کوه صفا رسید ، گفت: "ای جبرائیل! قسم به هغه وجود چې تاسو یې په حق رالیږلی دی ، د محمد آل خپل ماښام په داسې حالت کې پیل کړی دی چې هغوی حتی یو مشت اوربشو او غنمو اوړه هم نه لری. هغه په سختۍ سره دا خبره وکړه چې د اسمان له خوا د تندر غږ واوریدل شو چې هغه یې ووېرېد. هغه له جبرئیل څخه وپوښتل: "دا غږ څه دی؟ آیا خدای د قیامت د راتلو امر کړی دی؟" جبرائیل په ځواب کې وویل: "نه ، دا *اسرافیل* دی چې ستا د خبرو په اوریدو سره ښکته شو". *اسرفیل* نزد النبی صلی الله علیه وسلم او قال : " هغه څه چې تاسو وویل ، الله سمع وزه تاسو ته د ځمکې کیلی [چې تاسو ته د ځمکې ټولې خزانې درهم کړم] او امر مې وکړ چې وو‌ایم ، که تاسو غواړئ ، زه به د *تهامه* غرونه (د بحر احمر د شبه جزیرې په شبه جزیره کې) په زمرد بدل کړم . بریل ، طلا و نقره که هر جا که می روید به آنجا می روند. و اگر می خواهی ، می توانید پادشاه پیامبر شوید (مثل انبیاء داود و سلیمان) ، یا اگر می خواهید ، می توانید به عنوان غلام پیامبر باقی بمانید . جبرائیل پیغمبر ته اشاره وکړه چې د خدای په خاطر عاجزی وکړی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا خبره دریو ځله وفرمایل: "زه غواړم چې د الله رسول او غلام پاتې شم (د الله تعالی په حضور کې تر ټولو ستر مقام او عزت د الله بنده ده چې د الله تعالی د قرب او قربت په لوړه کچه ده)".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په دې اړه فرمایی :

إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا زَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَرَغَّبَهُ فِي الْآخِرَةِ وَبَصَّرَهُ بِعُيُوبِ نَفْسِهِ

"کله چې الله تعالی د چا لپاره خیر اراده کوی ، نو هغه په دنیا کې پرهیز کوی او د آخرت په لوری میلان کوی ، او انسان ته د خپل نفس د عیبونو (عیبونه ، عیبونه ، غلطات او بدی باطن) خبروی". (روایت شده توسط مجموعه حدیثی *مسند الفردوس*)

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللَّهُ وَازْهَدْ فِيمَا أَيْدِي النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ

"په دنیا کې پرهیز وکړئ ، خدای به تاسو سره مینه وکړي او د خلکو له هغه څه څخه به پرهیز وکړی ، خلک به تاسو سره مینه وکړی (یعني ، د زړه انفصال له دنیا څخه د الهی مینې د ترلاسه کولو سبب ګرځی ، او د زړه انفصال له هغه څه څخه چې خلک یې لری او له هغوی څخه هیڅ توقع نه لرل ، د دې سبب کیږی چې هغوی له تاسو سره مینه وکړی)".

د ژوند په اړتیاوو کې د پرهیزګارۍ تفصیلات: باید معلومه وه چې په هغه څه چې انسان پرې اخته وی دوه ډوله دی. ځینې یې بې ګټې دی او ځینې یې خرافاتی دی. مهم شیان شامل خواړه او څښاک دی. تر کومه ځایه چې بې ګټې خبره ده ، موږ نه شو کولای د هغوی تفصیلات وړاندې کړو ځکه چې بې شمېره دی ، خو ضروری شیان په اسانی سره شمېرل کېدای شی. د اړینو شیانو په مقدار ، ډولونو او وختونو کې ، د بې ګټې شاملول امکان لری. له دې امله دلته د پرهیز طریقه تشریح کیږی. هغه شیان چې په ژوند کې ورته اړتیا ده شپږ دی: خواړه ، جامې ، مسکن ، د کورنی ژوند وسایل ، کورنۍ او شتمنی.

لومړنی ضرورت - خواړه : لومړی ضرورت خواړه دی. یو کس یوازې دومره خوړو ته اړتیا لری چې د بدن قوت او انرژی وساتی. پرهیز ایجاب کوی چې یو کس د هغه اوږدوالی او پلن کم کړی. اوږدوالی د یو کس د عمر په نظر کې نیولو سره دی. په عمومی توګه لیدل شوی دی چې څوک چې د یوې ورځې لپاره خواړه لری ، په هغه قانع نه دی ، بلکې د نورو لپاره حریص وی. پراخوالی د خوړو مقدار، ډول، او وخت پورې تړاو لری. د [احتکار موده] د خوړو موده د اوږد عمر لپاره د امید په کمولو سره کمېدلای شی. په خوړو کې لږ تر لږه پرهیز باید په هغه اندازه قانع شی چې د لوږې د کمولو لپاره کله چې احساس شی او د ناروغه کېدو خطر موجود وی. څوک چې په دې حالت کې وی ، د ورځې له خوا د خوړو څخه د شپې لپاره څه نه ساتی. دا یوه ډېره لوړه درجه ده [له خوړو څخه پرهیز]. دویمه درجه دا ده چې د یوې میاشتې یا څلوېښتو ورځو لپاره خواړه راټولوی. دریمه درجه تر یو کال پورې د خوړو راټولول دی او دا د پرهیز کوونکو کمزوری حالت دی. هغه څوک چې حتی د یو کال څخه زیات ذخیره کوی ، په هیڅ ډول پرهیز نه شی ګڼل کیږی. دا ځکه چې سړی د یو کال څخه زیات ژوند تمه لری ، چې د اوږد عمر هیله لری [چې یو له روحانی ناروغیو څخه دی چې خلک دې ته اړ کوی چې احتکار ، غلا ، اختلاس او راټولول ، اکثرا د نورو په بیه] او د اوږدې هیلې لرونکی نه شی کولای پرهیز وکړی. خو که څوک د عاید یوه منظمه سرچینه ونه لری او له خلکو څخه پیسې نه منی نو د یو کال څخه زیات د شتمنۍ ذخیره کولو کې زیان نه لری. خو هغه خلک چې په الله توکل شرط کوی ، په پرهیز کې ، صحیح نه ګڼی.

دویمه اړتیا - کالی: د انسان دویمه اړتیا کالی دی او په جامو کې تر ټولو ټیټه درجه داسې کالی دی چې سړی له یخنی او ګرمی څخه وساتی او بدن یې پټ کړی. ځینو پوهانو ویلی دی چې جامې باید داسې وی چې عام خلک یې واغوندی او داسې جامې مه اغنندئ چې تاسې مشهور کړی اویا خلک درته وګوری. قال أبو سليمان الدارانی رحمه الله : " اللباس من ثلاثة أنواع : اللباس فقط في سبيل الله - هو اللباس الذي يغطي الجسم بشكل قانوني [كما هو مقرر في الشريعة الهی] . دویم هغه لباس دی چې د نرمی لپاره اغوستل کیږی. او دریم هغه لباس دی چې هدف یې بهرنی ښکلا او سینګار دی". یو عرفانی وویل، "هغه څوک چې جامې نرۍ وی، د خدای په لور د هغه لاره هم نری ده (څوک د خالص جامو د اغوستلو له امله له دینداری او روحانیت څخه بې برخې وی)".

دریم ضرورت - مسکن: په لنډه توګه ویلی شو چې څوک چې د اړتیا په لټه کې دی ، باید د حاجې له حدودو څخه تجاوز ونه کړی. په دنیا کې ټول هغه شیان چې د ضرورت په حدودو کې دی ، د خدای د لارې وسیله او وسیله ده ، او هغه شیان چې له اړتیاوو څخه زیات وی د خدای د لارې په مخالفت کې دی. د دې اصل په پام کې نیولو سره د کورونو موخه دا ده چې سړی له ګرمی ، یخنی او باران څخه په امان پاتې شی ، د خلکو له سترګو څخه لرې پاتې شی او د هغوی له زیان څخه خوندی پاتې شی. تر هغه ځایه چې د دې هدف د پوره کولو لپاره کور ته اړتیا وی ، له دې څخه زیات څه بې ګټې دی ، او ټول بې ګټې څیزونه د دنیاپرستۍ په حکم کې دی ، او څوک چې د بې ګټې څیزونو په لټه کې وی او د هغو لپاره هڅه کوی ، له پرهیز څخه ډېر لرې دی.

څلورم ضرورت – د کور سامان: په دې کې د پرهیز ډېرې درجې شتون لری. اعلیٰ درجه د عیسی (صلی الله علیه و آله وسلم) حالت دی چې هغه یوازې یوه منګی او یوه کاسه درلوده. یو ځل چې یو سړی ولید چې ږیره یې په ګوتو شانه کوی ، خپله منګی یې لرې وغورځوله. دویم ځل چې هغه ولید ، هغه په خپلو تشو لاسونو د ویالې څخه اوبه څښلې. عیسی کاسه را دور انداخت زیرا فکر می کرد که دیگر نیازی به آن نیست. دا د ټولو مالونو حالت دی چې د کور اړتیاوو پورې تړاو لری. هر څه د هغه هدف لپاره اړین دی چې په لټه کې دی. که له کوم شی سره تړاو نه وی او بې له دې د انسان اړتیاوې پوره شی ، نو دا په دنیا او آخرت دواړو کې د مصیبت سرچینه ده. هغه شی چې په بشپړه توګه اړین دی ، باید په ټیټه درجه یې قانع شی ، یعنې وګورو چې آیا د هدف له پاره بسنه کوی او که نه. په دې کې لوړه درجه دا ده چې د هر کار لپاره جلا وسیله وساتل شی ، مګر وسیله یې د عادی کیفیت لرونکی وی. که د یو شی لپاره څو وسایل موجود وی یا د لوړ کیفیت لرونکی وی ، نو یو به د پرهیز له ټولو کتګوریو څخه مستثنی شی او په بې ګټې شیانو کې بشکیل ګڼل کیږی.

پنجمین ضرورت – خانواده و ازدواج: حقیقت این است که در برخی شرایط، ازدواج نکردن برتر است همانطور که در کتاب نکاح در [جلد دوم در مورد معاملات اجتماعی در *شاهکار غزالی "احیاء العلوم الدین"* یا "احیای علم الهی " که برای این اثر حذف شده است]. په دې صورت کې واده نه کول پرهیز دی. خو کله چې شهوت حاکم وی ، او له واده پرته نه شی کمول کېدای ، نو واده واجب دی. په دې صورت کې، واده نه کول پرهیز نه دی. اما که په نکاح کې هیڅ عیب نه وی او د نکاح له امله په انسان باندې کوم مصیبت نه راځی ، مګر واده نه کوی ځکه چې زړه د خاوند په لور میلان کوی ، او زړه به د خاوند سره تعلق ولری او زړه د الله له ذکر څخه غفلت وکړی ، په دې حالت کې نکاح پرهیز دی. که څوک دا یقین ولری چې خاوند به څوک د خدای په یاد کې غفلت ونه کړی خو بیا هم واده نه کوی چې د ملګرتیا او جماع څخه ځان وژغوری، نو دا یقیناً پرهیز نه دی. ځکه چې اولاد نه یوازې د انسان د دوام او د پیغمبرانو د زیاتیدو هدف دی ، بلکې دا یو عبادت دی او هغه لذت چې انسان په جماع کې ترلاسه کوی زیان نه لری ، په دې شرط چې لذت یوازینی هدف نه وی [لکه د هغه نور اهداف هغه د ګناهونو څخه لرې ساتل ، د عفت ساتنه ، حیا او روحانیت ، د الهی عبادت لپاره قوت پیدا کول ، د ګناهګارو شیانو له کتلو څخه د سترګو کمه کول ، او د کورنۍ په خدمت کولو سره د خدای په لاره روان دی]. دا داسې دی لکه څوک چې خوړل او څښاک پرېږدی ځکه چې په خوړو او څښاک کې خوند لری. واضح است که این پرهیز نیست زیرا بدن انسان را ضایع می کند ، همانطور که ازدواج نکردن نسل بشر را ضایع می کند [زیرا اگر مردم ازدواج نکنند ، نسل بشر به پایان می رسد]. له دې امله د جماع د خوند د مخنیوی لپاره واده نه کول روا نه دی. جنید رحمه الله فرمای: "من دوست دارم که در مورد یک مسافر روحانی مبتدی ، قلب خود را در سه چیز قرار ندهیم ، در غیر این صورت حالت او تغییر خواهد کرد: یکی در یک شغل. دوم در جستجوی روایت های نبوی [زیرا این علم در طول تاریخ منبع اعتبار و شهرت بوده است] ؛ دریم په واده کې ".

شپږمه اړتیا - شتمنی او شهرت: دا دواړه شیان د ټولو پنځو ضرورتونو د پوره کولو وسیله ده. شهرت یعنې د خلکو زړونه تسخیر کول ، په بل عبارت د خلکو په زړونو کې د ځان لپاره ځای جوړول ترڅو هغوی وکولای شی په خپلو اعمالو او اهدافو کې مرسته وکړی. شهرت یا د خلکو په زړونو کې ځای پیدا کول یا د ګټو ترلاسه کولو یا د زیانونو د لرې کولو یا د چا د ظلم څخه د خلاصون لپاره دی. تر کومه ځایه چې د ګټو د ترلاسه کولو خبره ده ، که څوک شتمنی ولری ، د دې مقصد لپاره شهرت ته اړتیا نه لری ځکه چې څوک کولای شی د خلکو د خدماتو د ترلاسه کولو لپاره پیسې ورکړی ، که هغوی احترام ولری یا نه ، هغوی به د پیسو د ګټلو لپاره خدمت کوی. در مورد مسئله دفع ضرر ، به عبارت دیگر ، برای محافظت از خسارات متوقع ، در کشوری که عدالت رعایت نشود ، یا همسایه هایی احاطه شده باشد که نسبت به آن ظلم می کنند ، نیاز است . هغه څوک چې د شهرت په لټه کې دی هغه مسافر دی چې د تباهی په لاره روان دی. دا د پرهیز لاره ده چې د خلکو په زړونو کې ځای پیدا کولو لپاره هڅه نه کوی. په عبادت کې د انسان دوامداره افراط او د خدای په لاره تګ به پخپله د خلکو پام ځان ته راواړوی او د هغوی په زړونو کې عزت او عزت پیدا کړی ، او د خلکو له ظلمونو او ظلمونو څخه به خوندی وی ، او د ټولو ادیانو خلک به د مینې او احترام احساسات ولری.

نتیجه یې دا ده چې د ثروت او شهرت اړتیا منع نه ده بلکې د اړتیا څخه زیات ثروت او شهرت وژونکی زهر دی. د دې دوو څیزونو ګټه یوازې هغه وخت ده چې د اړتیا له حدودو څخه تېر نه شی. څوک چې د خدای په لور خپله لاره پاکه ساتی او د شکمنو شیانو څخه پرهیز کوی ، د نفس په نفسیات عمل کوی او هغه د اړتیاوو په حدودو کې محدود ساتی ، د احتیاط او احتیاط په لاره کې دی او یقیناً په هغه ډله کې شامل دی چې د خلاصون لپاره ټاکل شوی دی.

پنځلسم څپرکی – په هر هغه موضوع باندې چې انسانان ورسره مخ دی د خدای د وحدت ، قدرت او مطلق قدرت درک کول او په خدای باور پیدا کول

په دې پوهیدل چې الله تعالی قادر ، حاضر ، عالم ، بینا ، اوریدونکی ، محبت کوونکی ، مهربان ، مهربان ، مهربان ، هر څه پاملرنه ، هر اړخیز او په عین حال کې د مظلومانو ، ضعیفونو ، عاجزو او مظلومانو له خوا د جزا او انصاف د شایسته کولو وړ دی. دا موږ ته بې حده اعتماد او پر ځان باور راکوی چې موږ په پای کې په ښو لاسونو کې یو ، د الهی ساتنې او احاطې ، پرته له دې چې ظاهری حالت کې یو ، که څه هم مایوسی ، ناامیده او مایوسه کوونکی ښکاری ، او په پای کې ، هر څه به سم شی او کارونه به د الهی رحمت له امله په ښه توګه سم شی. مشیت الهی او سخاوت. دا پر ځان باور او اعتماد د دې درک سره نور هم پیاوړی کیږی چې د ظالمانو او ظالمانو ظاهری قدرت یوازې یو پټی دی چې خدای د هغوی د چلند د آزموینې لپاره پراخ کړی دی او په پای کې به د خپلو اعمالو له امله سزا واخیستل شی. هغه کسان چې د خپلو لاسونو له لارې رنځ وړی ، د خدای له خوا به عزت او قدرت ترلاسه کړی ، که په دې ژوند کې نه وی ، نو سمدلاسه په هغه ژوند کې چې له دې ژوند وروسته پیل کیږی ، چې د خدای کنټرول او قدرت ، چې پخوا په دنیوی ژوند کې د ډیرو لپاره د روحانی ړندوالی له امله ځرګند نه و ، په واضح ډول د ټولو هغو کسانو له خوا لیدل کیږی چې پخوا د خدای په مخلوقاتو باندې د غلطیو او زیادتو لپاره جرأت شوی وو. د دې داخلی ړوندوالی له امله ښکاره معافیت لری.

ایمان و یقین به این وحدت و قدرت الهی باعث تواضع می شود ، که در برخورد با هموطنان یک ویژگی ملایم است ، علاوه بر این در از بین بردن تکبر که روابط بین مردم و ملت ها را خراب می کند ، نقش مهمی ایفا می کند. دا په خپل وار متقابل درناوی ، د متقابلو حقونو او مسؤلیتونو په رسمیت پیژندلو او د عمومی خیر لپاره په سوله او همغږۍ کې کار کولو ته وده ورکوی. په فردی سطحه، دا یو کس د ناامیدی، افسردګی، غم، ټیټ روحیه څخه راوباسی او د ژوند په اړه مثبت لید او زغم سره د خنډونو او ننګونو سره سره خپل غوره وړتیاوې ته دوام ورکړی. دا هم د یو کس خپل حدود ښیی او د ټولو مسایلو د نهایی نتیجې لپاره چې یو کس هڅه کوی په خپل ژوند او په ټولنه کې د ترلاسه کولو لپاره په خدای توکل او توکل وکړی. په خدای توکل د سختیو په وړاندې عزم ټینګوی ، په صبر او زغم او ناامیدی کله چې کارونه هغه ډول چې موږ یې غواړو پر مخ نه ځی ، ځکه چې د ټولو چارو اخری پای یوازې د خدای په غاړه دی چې د ټولو چارو وروستی واک او تصرف کوونکی دی. برخورد ماهرانه و بصیرت آمیز غزالی به این موضوع کلیدی در پنجم کتاب در جلد چهارم یا ربع اثر *عظیم* او "*احیاء* العلوم الدین" یا "احیای علم راه الله" به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است :

باید بدانیم که توکل به الله (*توکل*) مقصود (منزل) من المقاصد في طريق الله (*الدین*) ومقام [معنوی] (مقام) من مواقف أهل اليقين [في الله]. بلکه، دا د عرفان الهی (*معارفه* یا قرب او قرب خدا) د لوړو درجو څخه لوړه درجه ده. په خدای توکل د پوهې له پلوه ژور او پراخ دی او د عمل له پلوه خورا ستونزمن دی. د هغه د پوهې له پلوه ، په مادی وسایلو باندې ټینګار او په هغو باندې باور کول ، په توحید او توحید کې د الله تعالی شریک کول دی. په بشپړه توګه غفلت کول د نبوی او شریعت د انتقاد برابر دی. دا ناقابل درک ده چې څوک په وسایلو باندې اعتماد ولری او همدارنګه یې په پام کې ونه نیسی (په خدای توکل د ټولو مادی وسایلو او پلانونو په کارولو سره لاس په لاس روان دی ، خو د هغوی د ثمرې لپاره په خدای باور او توکل لری).

په الله تعالی د توکل په معنا پوهېدل چې هم د الهی توحید د مقتضیاتو سره سم وی او هم د عقل او شریعت په خلاف نه ، ډېر ګران او لطیف دی. دا د هغه د ظرافت او پېژندګلوۍ له امله ده ، یوازې هغه کسان کولای شی چې د هغه له حقیقت څخه خبر شی چې علم یې ترلاسه کړی وی او سترګې یې د حق رڼا لری. نور د دې توان نه لری چې د دې مسایلو د حقیقتونو درک وکړی. حقیقتونه ربښتینی عالمانو ته ښکاره کیږی او هغوی یې د خدای نورو بندګانو ته تشریح کوی. په دې فصل کې، موږ به لومړی په خدای باندې د توکل فضیلت د مقدمه په توګه تشریح کړو، او بیا به د الهی وحدت [او په خدای باندې د توکل په برخه کې د هغې مفاهیات] تشریح کړو.

په خدای توکل کې فضیلت

خدای فرمایی :

وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ

"او په الله توکل وکړئ که تاسو مؤمن یاست." (قرآن، 5 سوره، آیه 23)

وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسۡبُهُۥٓۚ

"څوک چې په الله توکل وکړی ، الله به یې [په ټولو چارو کې] کافی وی." (قرآن، 65 سوریه، آیه 3)

إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَوَكِّلِينَ

"یقیناً ، الله هغه کسان دوست لری چې په هغه توکل کوی . " (قرآن، سورة 3، آیه 159)

در مورد عظمت مقام [روحانی] چه می توان گفت که هر کس به آن دست یابد ، محبت خدا را به دست می آورد و خدا مراقب می شود! ځکه هغه څوک چې الله بس دی ، چې الله یې مینه کوی او ساتنه کوی ، هغه ډېر بریالی انسان دی ځکه چې داسې معشوق به نه عذاب ترلاسه کړی او نه به له الله څخه لرې او پرده کېږی. څوک چې له الله پرته د بل چا څخه کفایت غواړی ، هغه څوک دی چې په خدای توکل یې پرېښود. په بل ځای کې ، خدای فرمایی :

وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"او څوک چې په الله توکل کوی ، نو بې له شکه الله غالب او حکیم دی." (قرآن، 8 سوریه، آیه 49)

به عبارت دیگر ، او آنقدر مسلط است که کسی که در حفاظت از او قرار می گیرد ، اجازه نمی دهد که چنین کسی را تحقیر کند ، کسی که در محکمه اش دفاع می کند ، درخواست خود را رد نمی کند ، و کسی که به استراتژی خود اعتماد دارد ، از آن مایوسه نمی شود. غیر له خدا، هر څه [د الهی ارادې لپاره] تابع دی. ټول خدمتګاران په هغه تکیه کوی او د هغه په حضور کې محتاج دی ، لکه تاسو چې یاست. به همین دلیل ، چگونه می توان به آنها اعتماد کرد ؟ در یک بیت آمده است:

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ

"هغه څوک چې تاسو غیر له الله عبادت کوئ ، هیڅ توان نه لری چې تاسو ته روزی درکړی. نو له هغه څخه خپل رزق وغواړئ او یوازې د هغه عبادت وکړئ. (قرآن، 29 سوره، آیه 17)

وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ

"وجمیع خزانات آسمانها و زمین از الله ملك لك ، لكن منافقان لا یعرفون ". (قرآن، سورة 63، آیه 7)

در تشریح القرآن حول توحید الهی ، هشدار داده شده است که غیر الله نباید توکل کرد و فقط به واحد و غیر قابل مقاومت (که همه چیز را تحت سلطه قرار می دهد) (الله) توکل و توکل کرد. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

"څوک چې د خدای دی ، خدای داسې کس له ټولو دردونو او سختیو څخه ساتی ، او هغه ته له داسې ځای څخه رزق ورکوی چې تصور یې هم نه شوای کولی. و کسی که به جهان تعلق دارد ، خداوند چنین کسی را به جهان می سپارد [که انسان را مضطرب ، نگران ، مضطرب ، سردرگم ، افسرده و بی قرار نگه می دارد تا اینکه بمیرد]". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه حدیثی *طبرانی صغیر* عن عمران بن الحسین رضی الله عنه

"څوک چې غواړی تر ټولو شتمن شی باید په خدای باندې تر هغه څه زیات توکل وکړی چې په مخ کې دی". (دا روایت په کې نقل شوی دی *مجموعات* حدیثی حکیم و *بیهقی از قول عبدالله بن عباس رضی* الله عنه

الله تعالی حضرت داود (صلی الله علیه و آله وسلم) وحی نازل کړ : "هغه بنده چې زما رسی د مخلوقاتو پر ځای نیسی ، هغه یو کس ته د آسمانونو او ځمکې له فریب څخه خلاص کړم". ابراهیم بن ادهم رحمه الله وایی : ما له راهب څخه

وپوښتل : له کوم ځایه ډوډۍ خورئ ؟ هغه په ځواب کې وویل: دا زما سر درد نه دی ، له خپل رب څخه وپوښتئ چې هغه ما له کوم ځای څخه تغذیه کوی. یو عرفانی وویل، "کله چې ما خدای خپل ساتونکی (*وکیل*) وټاکه، ما د هر ښه لاره ومونده".

حقیقت منشأ توکل به خدا که وحدت الهی است: باید دانست که توکل به خدا از دروازه های ایمان است که از علم و حالت باطنی و عمل تشکیل شده است. په همدې ډول ، په خدای توکل له دې درې شیزونو څخه ترلاسه کیږی: علم چې اصل دی ، عمل چې ثمره ده ، او حالت چې په خدای د توکل هدف دی.

علم: علم اصل شی دی او په اصطلاح کې ایمان ورته وایی ځکه چې ایمان یعنې یقین او د زړه هر تصدیق ته علم وایی او که دغه علم قوی شی نو یقین ورته *یکین* وایی. د یقین ډولونه ډېر دی خو دلته به یوازې په هغه ډول بحث وکړو چې په خدای توکل پورې تړلی دی او هغه ډول ته الهی توحید او *توحید* ویل کیږی.

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

"خدای جز الله نیست ، او واحد است ، هیچ شریکی ندارد".

په دې وینا کې د خدای په توحید اقرار دی او په دې ډول [یقین] ، د خدای د قدرت [پر هر چیز] تصدیق شوی دی. په دې شاهدی سره ، هغه ایمان چې په خدای باندې د توکل بنسټ دی ، بشپړ شی. د ایمان د بشپړولو معنی دا ده چې دا بیان د انسان د زړه یو ضروری صفت دی چې بیا به غالب صفت شی [د ژوند په ټولو چارو کې په الله تعالی کې توکل - په فکرونو ، احساساتو ، خبرو او اعمالو کې چې له دوی څخه سرچینه اخلی]. تا آنجا که به وحدت الهی و وحدت مربوط می شود ، این اصل واقعی است.

د الهی توحید څلور درجې: د توحید الهی څلور درجې دی: لومړۍ درجه د هستې ، دویمه درجه د مغز ، درېیمه درجه د داخلی پوستکی او څلورمه د بیرونی پوستکی ده. موږ به دا د چارمغز په مثال سره تشریح کړو. دوه پوستکی لری بیا دانې او په دانه کې غوړ دی چې د دانې دانې په نوم یادیدلای شی. د الهی وحدانیت لومړۍ درجه دا ده چې بنده په ژبه ووایی لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ (بې له الله لا معبود نه دی) خو زړه یې غفلت کوی لکه د منافقینو د الهی وحدانیت.

دویمه درجه دا ده چې سړی د دې خبرې معنی معلوموی لکه څنګه چې د عادی مسلمانانو له خوا ترسره کیږی. دا د عامو خلکو الهی یګانګی او د هغوی عقیده ده. درېیمه درجه دا ده چې د حق په رڼا کې یې معنا ښکاره کېږی چې څوک یې شاهده کړی. دا د هغو کسانو مقام دی چې الله تعالی ته یې قرب کړی دی . د دې پرده پورته کولو معنی دا ده چې انسان ډېر شیان وینی او د هغوی علم ته رسیږی خو د هر شی سرچینه او سرچینه د یګانه ، نه مقاومت کېدونکی ، قادر مطلق وجود ګڼی. څلورمه درجه دا ده چې څوک یوازې د هغه واحد وجود (خدا) [د روح په باطنی نظر] شاهدی ورکوی ، په ټولو شیزونو کې یوازې خپل وجود وینی . دا د هغو کسانو الهی وحدت دی چې خدای ته یې نږدې شوی دی. *صوفیان* هغه ته "*فنا فی التوحید*" وایی ، په بل عبارت ، دا خلک خپل نفس او نور ټول مخلوقات د خدای په وړاندې منقرض او نابود ګڼی. اول شخص یوازې په ژبه په الهی وحدت او توحید مؤمن دی. دویم هغه مؤمن دی چې په الهی وحدت او توحید د زړه له مخې د دې تصدیق معنی معلوموی ، خو هغه عقیدې چې په زړه کې یې لری او د هغه خلاف دی ، هغه رد نه کوی. په الهی وحدت دا ډول عقیده په زړه کې یوه غوټه ده چې د زړه د رڼا او پراخوالی اجازه نه ورکوی. مرتبه سوم مؤمن به وحدت الهی و توحید است که شاهد فقط یک فاعل باشد ، به عبارت دیگر ، این موضوع حق برای شخص روشن می شود و شخص فقط یک فاعل را می بیند و حقیقت همه امور را می بیند [همانطور که دروازه های حکمت و چشم اندازهای جدید روشنگری برای شخص باز می شود] . څلورمه مرتبه هغه کس دی چې یوازې د یو وجود شاهد دی ، پرته له الله هیڅ وجود نه وینی ، څوک د نړۍ شیزونه د کثرت او کثرت په وسیله نه وینی بلکې د توحید په وسیله یې وګوری. دا د الهی وحدانیت او توحید تر ټولو لوړه درجه ده.

دا د مومنانو په توحید او توحید کې څلور درجې او [روحانی] مقامونه دی. در مورد رتبه چهارم ، خارج از حوزه علم الامور الظاهری (علم العلم الظاهری یا علم *العموم*) [بل یدخل في مجال علم باطنی (*علم الم*kashafa) ، لذلك لا فایده است که آن را موضوع بحث در اینجا قرار دهیم و توکل به الله) بر این اساس نیست ، بلکه حالت توکل به خدا توسط نوع سوم وحدت و وحدت الهی حاصل می شود. لومړی ډول نفاق دی ، دویم ډول صرف تصدیق دی ، اوس درېیم ډول پاتې دی ، ځکه چې توکل په خدای باندې ولاړ دی. ځکه چې په الله تعالی توکل یوازې د زړه تصدیق کافی نه دی ، بلکې کشف او شهادت هم ضروری دی.

ثالثا درجه التوحید الهی این است که این امر برای شما آشکار می شود که غیر از الله هیچ فاعل نیست و اموال مانند مخلوقات ، رزق ، دادن ، سلب [نعمت های مادی و غیر مادی] ، زندگی ، مرگ ، غنی ، فقر و غیره ، که هر نام داده می شود ، خالق و منشأ آن فقط الله است و جز الله بل څوک نه دی. کله چې دا موضوع تاسو ته څرګند شی ، نو غیر الله تعالی ته به هېڅ څوک او بل څه ونه ګوری ، بلکې له الله څخه به وېربت وکړئ ، وبه یوازې له الله څخه امید لرئ ، وتوکل به یوازې په الله تعالی ، وتوکل به یوازې په الله تعالی ، ځکه چې هغه فاعل ، هغه خالق دی . او هغه مخترع دی. همه موجودات غیر از او مغلوب و مطیع شده اند ، و نمی توانند حتی ذره ناچیز را از سلطه های آسمانها و زمین برخلاف اراده خالق خود حرکت دهند. کله چې د روحانی پرده پورته کولو دروازې د چا لپاره خلاصې شی، نو د [روحانی] شاهدی سره نور هم روښانه کیږی.

د قلم خبرې د زړه له خاوند سره

اوس به د توکل په خدای د توکل د تشریح لپاره د قلم مثال وړاندې کړو. یو روحانی مسافر (*سالک*) چې زړه یې د خدای په نور روښانه شوی و، یو کاغذ ولید چې پخوا سپین و خو وروسته تور شو. هغه له ورځپاڼې څخه وپوښتل: "ولې ستا مخ تور شو؟" په ځواب کې یې وویل: "ستاسو دا پوښتنه د انصاف پر بنسټ نه ده. ما په خپله خپل مخ تور نه دی کړی. د رنګ څخه پوښتنه وکړئ. دا په رنګ لوښی کې اوسېدل چې د هغه استوګنځی و. بیا رنګ خپل هېواد پرېښود او زما مخ یې خپل مقصد وګرځاوه او په ظلم او زور سره په ما ساکن شو". روحانی مسافر وویل، "ته رښتیا وای". هغه بیا رنګ وپوښتل، "ولې دې کاغذ تور کړ؟" په هغې کې ویل شوی وو، "تا زما سره انصاف نه دی کړی. زه په جوهر کې په آرامی ناست وم او قصد مې نه درلود چې له هغه څخه راووځم. قلم زما پر حرص ځپل او مجبوره یې کړم چې خپل وطن پرېښودم ، بې کوره کړم ، زما یووالی یې تیت او پرک کړ او په همدې سپین پټی کې یې تیت او پرک کړم او تباه کړم. له دې امله ، ته باید زما پر ځای له قلم څخه پوښتنه وکړې ". روحانی مسافر وویل ، ته رښتیا وایې ، بیا یې له قلم څخه د هغه د ظلم په اړه پوښتنه وکړه او ویې پوښتل : ولې دې رنګ له هېواده وشړل او له خپلو عزیزانو څخه دې جلا کړ ؟ هغې ځواب ورکړ، "ته باید د لاس او ګوتو څخه پوښتنه وکړې. من فقط در کنار ویاله ها به شکل یک نی سبز ایستاده بودم. یو سړی د چاقو سره راغی ، پوستکی مې لرې کړ ، له جامو مې څیرې کړم ، له ریښې یې راوویستم او ټوټې ټوټې کړم. بیا یې یوه ټوټه واخیسته ، حکاکی یې کړه ، سر یې پرې کړ ، بیا یې زه په تریخ او تور رنګ کې غوټه کړم. هغه له ما څخه خدمات اخلی او زه مجبوره کوم چې پر سر قدم واخلم. زما ټول بدن د هغه په لاس ټپی شوی دی. اوس تاسو زما د ټپونو په اړه د خپلو پوښتنو مالګه پاشیدې چې نور هم التهاب رامنځ ته کړی. له دې امله ، له ما څخه لرې اوسئ او دا پوښتنه له هغه سړی څخه وکړئ چې زه یې بې پښو او لاسونه جوړ کړی یم". روحانی مسافر هم د قلم رښتینوالی معلوم کړ او بیا یې له لاس څخه وپوښتل: "ولې قلم دومره ځوروی چې د هغه غوښتنې ته پاملرنه نه کوې او د خپلو غوښتنو لپاره یې وکاروی؟" هاند ځواب ورکړ، "زه یوازې د غوښې، هډوکو او وینې یو ترکیب یم. آیا تاسو د غوښې یوه ټوټه لیدلې ده چې د ظلم وړتیا ولری ، یا داسې بدن چې په خپله حرکت کوی؟ زه یوازې د سپرلی غر یم چې یو سپور پرې سپور دی. هغه سپاره ته وړتیا (*قدره*) وایی. هغه سپور ما ته حرکت ورکوی او ما مجبوروی چې د ځمکې په مختلفو برخو کې وګرځم. آیا می بینید که درخت ها و تیره ها به خودی خود حرکت نمی کنند تا زمانی که کسی آنها را

حرکت ندهد؟ دست من و دست های مردگان در شکل و شکل خود یکسان به نظر می رسند. نو څه خبره ده چې د مړو لاسونه قلم نه اخلی ، بلکې زما لاس یې پورته کوی. له دې څخه معلومېږی چې له قلم سره مې هېڅ اړیکه نه لری. تاسو باید دا پوښتنه د ورتیا لپاره وکړئ. زه یوازې د سپرلی یو سوار یم چې یو سپور یې مجبور کوی چې د خپل قمچینې په څواک حرکت وکړی".

روحانی مسافر د لاس په ځواب باور کوی او د ورتیا څخه پوښتنه کوی، "ته د لاس د کارولو څه حق لری؟ ولې دا د خپلو موخو لپاره کاروئ او ولې یې مجبوره کوئ چې حرکت وکړی؟" ایبلیتی ځواب ورکړ، "ما ملامت مه کوه. ډیری وختونه، ملامت کس پخپله د ملامتولو مستحق وی او هغه څوک چې ملامت کیږی بې ګناه ثابت کیږی. زما حالت تاسو ته نه دی څرګند شوی. څنګه کولای شې ووایې چې ما په لاس سپور کولو سره غلط کار کړی دی؟ من حتی قبل از حرکت آن سوار بودم ، اما من به آرامی خوابیده بودم. زما د چوپتیا او خوب حالت داسې و چې خلکو به مې مړه یا منقرض ګڼل. په بل عبارت ، نه زه په خپله فعاله وم او نه مې بل څه خوځولی ، تر څو چې یو قاصد راغی او زه یې وخوځولم او مجبوره کړم چې هغه کار وکړم چې ته یې ما د ملامتولو هدف ګرځوئ. ما په خپل ځان کې دا توان نه درلود چې د هغه امر سرغړونې وکړم. زه مجبور شوم چې د هغه د غوښتنې سره سم کار وکړم. د هغه رسول نوم نیت (*عراده*) دی. من آن را فقط از نام و عمل اش می شناسم که یک روز به من حمله کرد و من را از خواب عمیق بیدار کرد و من را مجبور کرد که دست را حرکت دهم. ما بله لاره پیدا نه کړه پرته له دې چې د هغه د امر سره سم عمل وکړم".

روحانی مسافر وویل، "ته رښتیا وای". بیا یې له نیت څخه وپوښتل ، "څه پیښ شوی دی چې تا هغه ارامه او راضی توان ګډوډ کړ او هغه دې مجبور کړ چې حرکت وکړی ، داسې چې د وتلو لاره یې نه درلوده پرته له دې چې ستا امر ته غاړه کېږدی؟" نیت ځواب ورکړ ، "ما ته دومره ژر مه ملامتوه. دا ممکنه ده چې زه مجبور شوی وم چې داسې وکړم او ته بې دلیله ما ملامت کوې . من به تنهایی بلند نشدم ، اما مجبور شده بودم که بلند شوم. من به تنهایی از خواب بیدار نشدم ، بلکه توسط یک نیروی عظیم و مقاومت ناپذیر بیدار شده ام ، در غیر این صورت ، من بسیار آرام بودم و در جای خود می ماندم. د زړه له صحینې څخه د عقل په ژبه د علومو یو استازی راته راغی او امر یې راکړ چې دغه توان راویښ کړم. له دې امله ، د مجبورۍ له امله ، ما دا ورتیا راویښ کړه. زه د علم او عقل مغلوب او مطیع شوی یم او نه پوهېږم چې د کوم جرم له امله مې د علم او عقل تابع شوی یم او د هغوی تابع او مطیع اعلان شوی یم. تا زمانی که این فرستاده نیرومند به من نیامد ، من آرام و آرام بودم. اوس دا زما واکمن دی ، که عادل وی یا ظالم ، زه مجبوره یم چې د هغه امر ومنم. کله چې ماته په کوم شی امر راکوی ، زه د مخالفت توان نه لرم. په خپل ژوند قسم خورم چې ووایم کله چې په کومه خبره کې اندېښمن او تردید وی ، چوپه خوله پاتې کېږم ، خو پام مې ورته وی. کله چې دا وروستی پرېکړه کوی ، زه د خپل طبیعت د غوښتنې له خوا اړ کېږم چې اطاعت وکړم او ورتیا راویښ کړم. اوس باید له پوهې څخه پوښتنه وکړې او انتقاد دې زما څخه لرې وساتې ".

روحانی مسافر وویل، "ته رښتیا وایاست"، بیا یې د علم، عقل او زړه په لور مخ واړاوه او هغوی یې ملامت کړل چې د ورتیا د پارولو لپاره یې اراده مطیع کړه. عقل ځواب ورکړ، "زه یو څراغ یم چې په خپله نه دی روښانه شوی بلکې بل چا زه روښانه کړم". زړه ځواب ورکړ، "زه یو ګولۍ یم چې په خپله خپور شوی نه یم خو یو بل چا زه خپور کړی یم". علم فرمایی : " زه هغه کتیبه یم ، چې د عقل د څراغ له رڼا وروسته د زړه په لوح باندې نقش کېږی. زه په خپله نه کښل کېږم ، بلکې بل څوک پرې لیکل کېږی. له دې امله ، ته باید له هغه قلم څخه پوښتنه وکړې چې پر ما لیکل شوی دی". له دې کشمکش وروسته ، روحانی مسافر داسې ځواب نه مومی چې یو کس راضی کړی ترڅو سړی پرې قناعت وکړی. له دې امله روحانی مسافر وارخطا او وارخطا کیږی او وایی: "زه له ډېرې مودې راهیسې په دې لاره روان یم او د ډېرو منزلونو په تېرېدو سره دلته راغلی یم. هر کسی که در طول راه با آن روبرو شدم ، همین سوال را مطرح کرده ام . هر چا زه بل چا ته وسپارلم. که څه هم ، زه له دې مبارزې څخه خوښ وم ځکه چې هر ځواب معقول و او زړه یې قانع کړ ، خو دا وروستی ځواب زما د پوهې څخه بهر دی. علم وایی : زه کتیبه یم چې د قلم له لاندې راغلې ده ، که څه هم قلم د نی څخه ، لوح د اوسپنې یا لرګی څخه جوړ شوی دی او کتیبه یې د تور یا سور رنګ او څراغ د اور لمبه ده. دلته زه د لوح ، څراغ او کتیبې خبرې اورم که څه هم زه یې نه وینم". علم در پاسخ به آن می گوید: "سرمایه شما کم است و رزق شما محدود است ، سواری شما ضعیف است ، و راه که در آن سفر می کنید خطرات بی شماری دارد. ځکه ستاسو لپاره ښه ده چې له دې لارې څخه لاس واخلئ او بله لاره غوره کړئ ځکه چې تاسو د هغې مستحق نه یاست. څوک چې د څه

شی مستحق دی ، هغه ته د رسېدو وسایل برابرول کېږی. که تاسو په رښتیا غواړئ چې په دې لاره سفر بشپړ کړئ ، نو دا په غور سره واورئ:

درې قلمرو: په یاد ولرئ ، ستاسو د دې سفر لپاره درې قلمرو شتون لری. یکی قلمرو *علم الملک و الشهدا است* که به قلمرو ظهور قدرت و قدرت الهی نیز معروف است. کاغذ، رنګ، قلم، لاس، او داسې نور، په همدې قلمرو پورې اړه لری. شما به تدریج از این چیزها به جلو رفتید. دوم قلمرو فرشتګان (*علم الملکوت*) است که بعد از من می آید (یعنی علم). کله چې ته پر ما تېر شې ، د دې قلمرو مقصد ته به ورسیږئ. زه نه پوهیږم ، چې څنګه به په هغوی کې خوندی پاتې شی. سوم قلمرو عظمت یا حاکمیت مطلق الهی (*علم الجباروت*) است. تاسو د هغه لومړنی درې منزلونه تېر کړی یاست، په بل عبارت وړتیا، نیت او پوهې. دا قلمرو د لومړنیو دوو قلمرو تر منځ د یوې وسیلې په توګه کار کوی. من یسیر علی الأرض یسیر علی *علم الملک والشهدة* [عالم الملک والقداء] .

د فرشتو د قلمرو پیل (*عالم الملکوت*): د فرښتو د قلمرو پیل دا دی چې ته د هغه قلم شاهدان شې چې د زړه په لوحه باندې لیکل کوی او هغه یقین ته ورسیږئ چې په اوبو باندې ګرځېدل پرې ترسره کېږی. تاسو به د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا مقوله اوریدلې وی کله چې ورته وویل شول چې عیسی علیه السلام په اوبو باندې ګرځېده ، ویې فرمایل:

لَوْ اِزْدَادَ يَقِيْنًا لَمَشٰى عَلَى الْهَوَاءِ

'که هغه ډېر یقین درلودای ، هغه به په هوا کې قدم وهلی وای'".

د پوهې د دې وینا په اوریدو سره ، روحانی مسافر وویل: "زه د خپل حالت په اړه حیران یم. زما زړه د هغه لارې د خطرونو له امله چې تاسو ورته اشاره وکړه لړزیږی. زه ډاډه نه یم چې آیا زه به له هغه پراخ خطرناکه سیمې څخه تېر شم چې تا ورته اشاره وکړه. آیا کولای شې ما ته د قلم د کومې نښې په اړه خبر راکړې ؟" علم وویل: "یوه نښه ده او هغه دا ده چې ته خپلې سترګې خلاصې کړې او د هغوی رڼا راټولې کړې او ما ته وګورئ. که تاسو هغه قلم وګورئ چې د زړه په لوح باندې د بیان د لیکلو لپاره کارول کیږی ، نو تاسو به د فرشتې د قلمرو مستحق ګڼل کیږی، ځکه څوک چې د مطلق الهی عظمت یا حاکمیت الهی (*علم الجباروت*) څخه د فرشتو قلمرو ته ولاړ شی ، نو هغه قلم به ووینی! له همدې امله کله چې دا سپېڅلی آیت پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نازل شو د هغه د نبوت په پیل کې ، هغه د قلم شاهد وو:

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾

عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

'ولولئ او ستا رب اعلی او شریف دی چې په قلم یې تعلیم ورکړ، انسان ته هغه څه وآموخت چې څوک نه پوهیږی.'"
(قرآن، ۹۶ سوره، آیات ۳ - ۵)

روحانی مسافر وویل، "ما سترګې پرانیستې دی او هڅه مې کړې ده چې په ډېر تمرکز سره وګورم خو [تراوسه هم] نه مې هغه قلم او نه لوحه ولیدله. که ما کوم قلم لیدلی وی ، هغه بهرنی قلم دی چې د لیکلو لپاره کارول کیږی". علم وویل ، "هغه څه چې ته وایې عجیبه ده! آیا تا نه دی اورېدلی چې د کور خاوند همداسې دی ، آیا د کور مالونه همداسې دی ؟ آیا نه پوهېږئ چې د خدای وجود د بل موجود سره ورته والی نه لری؟ د هغه لاس د نورو لاسونو په څېر نه دی ، قلم یې د نورو قلمونو سره ورته نه دی او خبرې یې له نورو خبرو سره هېڅ ډول شباهت نه لری. دا الهی مسایل دی او د فرشتو د

قلمرو سره تړاو لری. خدای نه بدن دی او نه هم هغه په یو ځای کې دی ، په داسې حال کې چې نور ټول شیان بدنونه دی او هم په خپل ځای. د هغه لاس نه غوښه ده ، نه وینه او نه هډوکی ، د نورو لاسونو برعکس چې د غوښې ، وینې او هډوکو ترکیب دی. قلم یې نه د لوخې څخه جوړ شوی دی او نه لوحه یې له لرګیو څخه جوړه شوې ده. سخن او نه از حروف و صداها ساخته شده است و نه نشان او از نقوش ساخته شده است و نه رنگ او از رنگ ساخته شده است. که تاسو مسایل هغسې نه وینئ لکه څنګه چې دی ، نو تاسو نیمګړتیاوې لری. در حقیقت ، انسان کامل آن است که خدا را برتر و پاک از داشتن هر بدن می داند ، و ناقص آن کسانی هستند که او را به بدن شباهت می دهند. تاسو د دوو ډلو په منځ کې یاست ، نه دلته او نه هلته پورې اړه لری. وواياست که چطور خدا را از بدن و صفات انسانی معاف کرده اید ؟ څنګه فکر کوئ چې د هغه کلام له هر حرف او غږ څخه خالی دی؟ تاسو د هغه د لاس ، قلم او لوح په اړه تردید کوئ. څوک چې الله تعالی د مرئی اجسام سره شباهت ګڼی ، هغه یوازې یو تشابه کوی او څوک چې هغه د باطنی معنا تعبیر کوی چې یوازې د بصیرت په نظر کې نیول کیږی ، نو دا دلالت دی چې انسان الله تعالی د دې تشابهونو څخه لوړ ګڼی او د الهی تسبیح او حمد په لاره روان دی. اوس باید سړی په لاره قدم ووهی او د زړه په باطن کې د الهی احکامو ته غوږ ونیسی، شاید څوک د الهی نور د رڼا لاره ومومی".

کله چې روحانی مسافر دا بصیرت لرونکی خبرې واورېدلې، سړی د خپل غلطۍ څخه خبر شو او پوه شو چې هغه د شباهت او جلال الهی تر منځ معلق دی. په دې ادراک سره په زړه کې د غضب اور بل شو او څرنګه چې د زړه څراغ داسې پاک او شفاف تیل درلود چې د اور پرته هم د سوځیدو لپاره تیار و ، نو ځکه کله چې د علم اور ورته ورسېد ، نور پر نور شو. د دې له لیدلو وروسته ، علم روحانی مسافر ته وویل ، "له دې فرصت څخه ګټه واخله او سترګې دې خلاصې کړه ، شاید ته لاره ښوونه ومومی". له دې امله ، سړی خپل سترګې خلاصې کړې او د خدای قلم له ټولو ځانګړتیاوو سره خپل ځان هغه ته ښکاره کړ چې د الهی جلال لپاره ضروری دی. دا نه د لوخې څخه جوړ شوی ، نه د لرګیو او نه هم د هغې تیره څنډه. د انسان په زړونو باندې د ډول ډول معرفتونو په لیکلو بوخت دی. نوک یې د هر زړه په سطحه وی ، که څه هم ظاهراً نوک نه لری. مسافر روحانی د دې په لیدو حیران شو او ویې ویل: "په حقیقت کې علم په حقیقت کې تر ټولو ښه رفیق دی [ځکه چې پرته له هغې موږ ټول ناپوه یو]. خدای دې هغه ته تر ټولو ښه جزا ورکړی. د قلم ټولې ځانګړتیاوې چې ماته یې خبر راکړې ، ټول ښکاره شول. اوس هغه قلم نور زما لپاره د نورو قلمونو په څېر نه دی". وروسته له دې روحانی مسافر له پوهې سره خدای پامانی وکړه او مننه یې وکړه او ورته ویې ویل : " زه له تا سره ډېر وخت پاتې شوم ، اوس هوډ لرم چې قلم ته ورشم او د هغه د حالت په اړه ترې پوښتنه وکړم".

د روحانی مسافر او قلم تر منځ مکالمه: له دې امله روحانی مسافر قلم ته راغی او ترې وپوښتل: "ای قلم! ولې تاسو هر وخت د خلکو په زړونو کې پوهه لیکی، تر څو چې دا پوهه اراده وپاروی، او وړتیا لوړه شی، او رضاکارانه کړنی ترسره شی؟" قلم تکیه وکړه ، "آیا تا هغه څه هېر کړل چې تا د الهی قدرت او قدرت په عالم کې لیدلی وو؟ آیا شما پاسخ را که از قلم شنیده اید نادیده گرفته اید؟ تا جایی که من به یاد دارم ، آن مسئولیت نوشتن [بر روی قلبها] را قبول نکرد ، بلکه آن را به خدا واگذار کرد ". روحانی مسافر وویل: "ما نه دا هېر کړی دی او نه مې د قلم ځواب له پامه غورځولی دی". قلم په ځواب کې وویل: "آیا تا نه دی اورېدلی چې خدای آدم (د بشریت پلار) په خپل شکل پیدا کړی؟ ته باید زما د حالت په اړه د پاچا له ښی لاس څخه پوښتنې وکړې. زه د هغه په کنټرول کې یم ، هغه څوک دی چې ما ته حرکت ورکوی ، زه د هغه په کنټرول کې یم. یعنې د خدای د قلم او د انسان د قلم تر منځ په دې کې چې دواړه د غلامی په برخه کې توپیر نه لری. که توپیر وی ، هغه یوازې د بهرنی ظاهری بڼې تر منځ توپیر دی". روحانی مسافر پوښتنه وکړه ، "د پاچا ښی لاس څه معنی لری؟" قلم په ځواب کې وویل: "د دې معنی هغه څه دی چې په لاندې آیت کې ذکر شوی دی:

وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ

"او آسمانونه به د هغه په ښی لاس تړل شی." (قرآن، سورة 39، آیه 67)

همداراز قلم هم د هغه په ښی لاس کې دی ، هر ډول یې چې غواړی خوځوی.

د ښی لاس په لور د روحانی مسافر سفر: له دې خبرو وروسته روحانی مسافر ښی لاس ته سفر پیل کړ. هلته یو حیرانوونکی حیرانوونکی حیرانوونکی حیرانوونکی ولید. قلم حتی د هغوی یوه برخه هم نه درلوده. دا عجائب داسې وی

چې په الفاظو نه شی تشریح کېدای بلکې که په زرګونو کتابونو کې تشریح شی ، سلمه برخه يې هم نه شی تشریح کېدای. په لنډه توګه ، دا ښی لاس دی خو د نورو ښی لاسونو په څېر نه دی. دا يو بازو لری مګر د نورو لاسونو په څېر نه. ګوتې لری خو د نورو ګوتو سره ذره ذره ورته والی نه لری. روحانی مسافر قلم په ښی لاس خوځول ولید ، بیا پوه شو چې ټول هغه څه چې قلم بیان کړی صحیح دی. په حقیقت، دا ټول د ښی لاس لوبه ده. له دې امله ، مسافر روحانی له ښی لاس څخه وپوښتل چې ولې د قلم په شاوخوا کې ګرځی ، په ځواب کې يې ځواب : " زما ځواب هماغه دی چې د الهی قدرت او قدرت د ظهور له عالم *الملک او شهادت* څخه ورکړل شوی دی ، په بل عبارت ، دا حرکت يې د قدرې (*قدره*) ته منسوب کړی دی). زه هم همدغه خبره وایم - دا د وړتیا لوبه ده". د دې خبرې په اورېدلو سره ، روحانی مسافر هغه توانایی ته ورغی ، چېرته چې يې داسې عجائب ولیدل ، چې مخکې يې يوه برخه هم نه وه لیدلې. يو په ډار سره وپوښتل: "ولې ښی لاس ته حرکت ورکوی؟" توانایی ځواب ورکړ، "زه یوازې يو ځانګړتیا يم، ته باید د دې خاصیت لرونکی (مالک) څخه وپوښتې - هغه څوک چې د دې خاصیت سره ځانګړتیا لری - ټول ځواکمن. یوازې د دې خاصیت لرونکی کولی شی تاسو ته د دلیل په اړه معلومات درکړی. دا خاصیت یوازې د هغه د لرونکی تابع دی". د دې ځواب په اورېدلو سره ، مسافر روحانی نږدې و چې پښې منحرف کړی او له قادر مطلق څخه پوښتنه وکړی ، [لیکنه] د خپل پښو ټینګوالی [د حق په لاره] عطا شو او د قادر مطلق د دربار غږ يې واورېد:

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ

"هر څه چې هغه کوی ، هیڅوک نه شی کولای چې له هغه څخه پوښتنه وکړی په داسې حال کې چې له هر چا څخه پوښتنې کېدای شی [د هغه څه په اړه چې دوی کوی]." (قرآن، باب 21، آيه 23)

د دې خبرې په اورېدلو روحانی مسافر د لړزېدنې او وېرې لاندې راغی او بې هوشه شو. یکی از آنها برای مدت طولانی با آن تحمیل شده بود. کله چې يو کس په هوش راغی ، نو چا وویل ، " ای خدایه ! تاسو له ټولو نیمګړتیاوو ، نیمګړتیاوو ، عیبونو او کمزوریو څخه لوړ یاست. ستاسو جلال عالی دی! زه تا ته توبه کوم او یوازې په تا توکل کوم او په دې حقیقت ایمان لرم چې ته يو ځواکمن او با شکوه حاکم يې ، یوازینی ، نه مقاومت کېدونکی ، مسلط او زورور يې. نه له تا پرته له هیچا څخه وېرېږم او نه له تا پرته له بل چا څخه هیله لرم. زه ستا له حساب څخه ستا په عفو او ستا له غضب څخه پناه غواړم . زما په وړاندې هېڅ لاره نشته پرته له دې چې په پوره عاجزۍ سره تا ته دعا وکړم چې ای خدایه ! زما زړه خلاص کړئ چې زه تا وپېژنم. زما د ژبې غوټه خلاصه کړه چې زه ستا ستاینه او جلال ورکړم!" د دې دعا په ځواب کې ، د حضور الهی اعلان راغی ، "خبرداره! نور مه ځئ! په جلال او ستاینه کې حریص مه اوسئ! اذهب إلى خدمة رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وأخذ ما يبه من وبخذ وتوقف عن ما يمنعك منه! و آنچه را که از شما می خواهد بگویید ، بګویید. وګورئ هغه [صلی الله علیه وسلم] په محکمه الهی کې دا [دعا] وکړه:

سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

'جلال دې در! تاسو له ټولو نیمګړتیاوو ، نیمګړتیاوو ، عیبونو او کمزوریو څخه لوړ یاست. من حتی نمی توانم شما را به طور کامل تعریف کنم. ته هغسې يې لکه چې تا د خپل ځان ستاینه کړې ده!"'

روحانی مسافر زاری وکړه، "ای د ټولو کایناتو څښتن! که ژبه اجازه نه لری چې له دې حد څخه تجاوز وکړی ، آیا زړه کولای شی ستا د عرفان حرص ولری؟" ځواب راغی، "آیا ته غواړې چې حتی د عرفان څخه هم تېر شې! اذهب إلى أكبر عرفان (*صدیق اکبر*) [ابوبکر رضی الله عنه ، الذي بعد از تمام انبیاء الهی ، بالاترین مقام را در قرب الهی و عرفان دارد] و تبع ه. آیا تاسو نه دی اورېدلی چې هغه څه وویل؟

اَلْعِجْزُ عَنْ دَرْكِ الْإِدْرَاكِ إِدْرَاكٌ

'د ادراک په درک کې ناتوانی ادراک دی'.

ستا برخه زما له حضور څخه دا ده چې ته زما له حضور څخه بې برخې یې. تاسو د دې توان نه لرئ چې د [الهی] شدت (*جلال*) او [الهی] ښکلا (*جمال*) شاهدان واوسئ".

د دې خبرې په اورېدلو سره ، روحانی مسافر بېرته په هغه لاره روان شو چې تېر شوی وو. له قلم ، علم ، نیت او توانایی او داسې نورو څخه به هر ډول پوښتنې کولې ، له هغوی څخه به بخښنه وغوښته او په ناپوهی به یې اعتراف وکړ او ویې ویل : وبخښی ، زه په دې لاره کې بیګانه وم . څوک چې بیګانه وی [د نویو سیمو څخه] وبړبړی. من شما را رد کردم ، این کاملا اشتباه و نادانی من است. من اکنون از عذرهای شما مطلع شدم و اکنون با این حقیقت آشنا هستم که تمام قلمروها [عالم *الملک و الشهدة*] ، عالم *الملکات* ، و عالم *الجباروت*)]، یوازې د مقاومت نه کېدونکی یو فرمان عملی کېږی. تاسو ټول د هغه د حرکت په عمل حرکت کوئ او د هغه د هر اړخیز قوت له خوا مغلوب او مطیع کیږی. هغه لومړنی (*الاول*) ، هغه وروستی (*الآخر*) ، هغه څرګند (*الظاهر*) ، هغه پټ (*الباطن*)".

تعارض بین اول و آخر، آشکار و خفی: هنگامی که مسافر روحانی این جزئیات را برای ساکنان عالم ظهور قدرت و قدرت الهی یا عالم مرئی بیان کرد، آنها حیران شدند و شروع به پرسیدن کردند: «چگونه ممکن است که او اول و آخر، غیب و ظاهر باشد زیرا این صفات مخالف یکدیگر هستند؟ څوک چې لومړی دی ، وروستی به نه وی او څوک چې پټ وی ، ښکاره به نه شی". د هغې ځواب دا دی چې "هغه له ټولو وجودونو څخه ډېر لوړ دی ځکه چې ټول وجودونه د هغه د وجود په امر وجود ته راغلی دی. او آخرین است زیرا برای کسانی که راه [روحانی] را طی می کنند ، او آخرین منزل آنهاست. که دوی په لاره کې له یو منزل څخه بل منزل ته پرمختګ کوی ، نو د هغوی د لارې او سفر اوج د هغه په وجود کې دی. په دې ډول ، هغه په شاهدی کې وروستی دی خو په وجود کې لومړی دی. این حالت او در پنهان و آشکار است. هغه څوک چې په مرئی نړۍ کې اوسیږی او د خپلو پنځو حواسو په کارولو سره غواړی چې هغه درک کړی، هغه د هغوی لپاره پټ دی. څوک چې د زړه د نور په رڼا کې د هغه په لټه کې دی ، هغه ورته څرګند دی". دا په عمل کې د الهی وحدت او توحید د حقیقت عملی مفهوم دی. به عبارت دیگر ، کسانی که حقیقت آنها آشکار شده است که فاعل حقیقی فقط یک وجود است ، برای آنها ، این روش آنها برای رسیدن به وحدت الهی و توحید است.

په خدای د توکل حالتونه او اعمال

په خدای باندې د توکل [روحانی] مقام د علم، حالت او عمل څخه جوړ شوی دی. علم مخکې هم ذکر شوی دی. اوس دې حالت ته غوږ ونیسئ چې په حقیقت کې په خدای توکل دی. پوهه د هغه سرچینه ده او عمل یې ثمره ده. باید وویل شی چې په خدای توکل د امانت څخه راځی ، په بل عبارت ، یو کس خپل کار بل چا ته سپارلی وی ، او په چا باور لری. هغه څوک چې د خپل کار سپارل شوی وی امانت دار دی ، هغه څوک چې کار سپاری امانت ته ویل کېږی ، خو شرط دا دی چې امانت پر امانت پوره باور ولری او هغه ناتوان ونه ګڼی. له دې امله ، باید په زړه کې په امانت ، په امانت اعتماد موجود وی. هغه وکیلان چې په دنیوی شخړو کې ګومارل کېږی ، همدغه ډول شرط لری. له دې امله ، که څوک پر تاسو په درواغو تور ولګوی او یا ستاسو یو شی په ناحقه واخلی ، نو تاسو د دې ظلم د ختمولو لپاره یو وکیل ټاکئ ، چې د قاضی په محکمه کې ستاسو غږ ګرځی او هڅه کوی چې تاسو د مدعی له ظلم او فریب څخه وژغوری.

تاسو به تر هغه پورې چې په څلورو موضوعاتو باور ونه لرئ ، په خپل وکیل (امانت والی) باور نه لرئ او په امانت راضی نه یاست: لومړی دا چې امانت لرونکی د لوړې کچې لارښوونې [ستاسو لپاره د سمې کار کولو لپاره] ، دویم دا چې [د امانت ساتونکی ستاسو لپاره د اړتیا وړ کارونه ترسره کړی] ، دریم دا چې د فصاحت لوړه کچه [ستاسو د قضیې په دفاع کې] ، او څلورم د [متولی] بشپړ محبت او سخاوت [ستاسو لپاره] دی. لارښوونه اړینه ده ترڅو امانت دار د فریب له ځایونو څخه تر هغه حده خبر وی چې هغه ظرافت ووینی چې څرګند نه دی [او تاسو ته خطر پېښوی]. توانایی او قوت

ضروری دی تر څو امانت دار په پوره جرأت سره حقیقت اعلان کړی ، او د کوم کار په کولو کې دریغ ونه کړی ، له چا څخه ونه وېرېږی ، له هیڅا څخه ونه وېرېږئ ، او بزدلی ونه لری. ډیری وختونه امانت دار د بل طرف د غولوني لامل پیدا کوی مګر د وېرې ، بزدلی ، شرم یا کوم بل دلیل له امله د بیان توان نه لری او د حقیقت په اعلانولو کې کمزوری کیږی. فصاحت او بلاغت اړین دی چې متولی وکولای شی په اغیزمنه توګه خپل ځان څرګند کړی چې دا هم یو ډول وړتیا ده ، که څه هم له ژبې سره تړاو لری. د فصاحت او بلاغت په وسیله انسان کولای شی چې د زړه خبرې په داسې ډول بیان کړی چې اورېدونکی تر اغېز لاندې راشی ، که نه نو ضروری نه ده چې د مقابل مقابل تېروتنه تر کشف وروسته بربنډه کړی او حقیقت په داسې ډول بیان کړی چې اورېدونکی قانع کړی. محبت ضروری دی چې امانت دار (وکیل) وکولای شی د امانت ورکوونکی لپاره پوره هڅه وکړی او د هغه لپاره د ضروری کارونو څخه ډډه ونه کړی. دا ځکه چې یوازې د فریبکارانو دلایلو څخه خبرتیا ، د حقیقت د بیان وړتیا ، او د فصاحت او بلاغت د مروارید خپرول ، د قضیې د بریالیتوب لپاره کافی نه دی ، تر څو چې امانت دار د امانت ورکوونکی په وجود او حالاتو کې دلچسپی ونه لری او د هغوی مسایل د خپل ځان په توګه ونه ګڼی. که د پیسو ګټل یوازینی موخه وی، نو امانت ساتونکی به پروا ونه کړی چې امانت ورکوونکی ګټونکی دی یا ماتې خوړلی یا دا چې آیا څوک خپل حقونه ترلاسه کوی یا یې له لاسه ورکوی.

که امانت ورکوونکی د دغو څلورو چارو څخه په یوه کې شک ولری او امانت په دې برخه کې کمزوری وګنی او یا د مخالف طرف امانت دار په څلورو چارو کې د خپل امانت ساتونکی په پرتله قوی وګنی ، نو په دې صورت کې څوک په خپل امانت (وکیل) پوره قناعت او اعتماد نه لری. سړی به تل په خپل زړه کې شکمن او تردید وی او هڅه به کوی چې هغه عیب له خپل امانت دار څخه لرې کړی ترڅو د مقابل لوری ګټه له منځه یوسی. تر هغه ځایه چې امانت ورکوونکی په خپل امین باندې په څلورو چارو باور ولری ، تر هغه حده چې په زړه کې به د مطلوب هدف په ترلاسه کولو باور او قناعت ولری. تر کومه ځایه چې د خلکو عقیدې او اټکلونو پورې اړه لری، دوی په قوت او کمزوری کې یو شان نه دی، بلکې د بیان وړ توپیرونه شتون لری. له دې امله ، دا د حیرانتیا خبره نه ده که هغه خلک چې [امانت ساتونکی] په خپلو باورونو [یا د اعتماد سطح] او په پایله کې د اعتماد او رضایت [په متولی کې] پراخ توپیرونه ولری. امکان لری چې په امانت پر امانت باور ونه لری په داسې حال کې چې د بل باور هغه کچې ته ورسیږی چې په هغه کې کمزوری پاتې نه وی.

تاسو به اوس په دې تشریح د باور په حقیقت پوه شوی یاست او له هغه څخه توکل په خدای (*توکل*) استنباط کولی شئ. که د اعتقاد او کشف په وسیله په زړه کې ټینګ شی چې غیر له الله بل کوم عمل نه لری. همچنین این عقیده را داشته باشید که الله متعال از وضعیت وظروف بندائه آگاه است و قادر است که برای آنها کافی باشد ، فضل و احسان الله همه مخلوقات و ذره های آسمانی و زمین را در بر می ګیرد ، و همه آنها را شامل می شود . دا عقیده هم لرئ چې د هغه په توانایی او قدرت کې قید نشته ، په علمه کې قید نشته ، په احسان او سخاوت کې هېڅ محدودیت نشته چېورباندې احسان او سخاوت نه شته . که دا ټول عقیدې او فکرونه د خدای په هکله په تاسو کې ټینګ ځای پر ځای شوی وی ، نو یقیناً به تاسو په هغه توکل کوئ او په هر حالت او حالت کې به خپل پام ورته کوئ ، له هغه پرته به د بل چا ته توجه نه کوئ ، نه په خپل وجود او نه به په خپل قوت او قوت ، ځکه چې قدرت نشته . حرکت دهنده و قدرت غیر از خدا.

وجوهات عدم توکل به الهی: که د انسان په زړه کې دا توکل په الله نه وی ، نو د دې لپاره دوه دلیلونه کېدای شی - یا به په څلورو قضیو کې یقین کمزوری وی او یا یې د زړه کمزوری او بزدلی او اندیښنې فکرونه وی. کله ناکله یقین کمزوری نه وی ، بلکې خرافات په زړه حاکمه وی او په باطنی مزاج کې کرکه او کمزوری پیدا کوی. مثلاً ، اګر از یک عاقل خواسته شود که با جسد در قبر یا در اتاق یا تخت میت دراز بکشد ، هرګز با آن موافقت نخواهد کرد ، حتی اګر انسان به خوبی می داند که جسد مانند تیرې بی روح و بی حرکت است و قدرت ضرر رساندن را ندارد . او نه دا د خدای لاره ده چې څوک له مرګ وروسته بیا راژوندی کړی ، سره له دې چې خدای د دې توان لری چې بیا ژوندی کړی. دا لکه دا ده چې خدای د لیکوال په لاس کې قلم په مار نه بدلوی ، یا پیشو په زمری نه بدلوی ، که څه هم ، هغه د دې توان لری چې قلم په مار او پیشو په زمری بدل کړی. له دې څخه زده کېږی چې عقل لرونکی دا یقین لری چې مړی هېڅ زیان نه شی رسولی ، خو بیا هم نه خوښېږی چې مړی په بستر باندې ویده شی او یا یوه شپه په قبر کې ورسره یوازې تېره کړی ، که څه هم له نورو بې ژونده مادی څیزونو څخه وېره نه لری. په حقیقت کې دا ډار او ډار دی او یو ډول کمزوری دی. ډیر کم خلک د داسې کمزوریو څخه خالی دی. ځینې خلک په زیاتیدونکی توګه بزدل دی تر دې حده

چې د هغوی بزدلی د ناروغی بڼه غوره کوی او دوی یوازې د یوازیتوب له تصور څخه وحشت کوی ، د مړو سره یوازې پاتې کیدل هېر کوی.

قناعت او یقین: د دې بحث نتیجه دا ده چې په الله تعالی د توکل د کمال لپاره د زړه او یقین دواړو قوت ته اړتیا ده ، هغه وخت چې زړه رضایت او سکون ترلاسه کوی. بیا نه یوازې د یقین قوت کافی دی او نه هم یوازې د قناعت سرچینه ده تر څو چې زړه قوت ولری. په حقیقت کې د زړه رضایت یو شی دی او یقین بل شی دی. ځینې وختونه ، یو کس یقین لری مګر رضایت نه لری. یعنې یقین لری ، خو هغه رضایت او سکون چې د شاهدۍ له لارې یې ترلاسه کوی ، نشته . در ابتدا، یقین رضایت را ایجاد نمی کند، بلکه به تدریج نفس را در سکون شکل می دهد (*نفس المطمعینة*) [یعنی نفس پایین تر با شهوات و صفات منفی خود ، تبدیل به نفس است که با الله و با هر چیز خوب که قبلا تصور نمی شد]. ډېر خلک داسې دی چې یقین نه لری بلکې قناعت لری ، لکه هغه کسان چې د غلطو او مضرو عقایدو پیروی کوی چې په اړه یې یقین نه لری ، خو بیا هم په هغو باندې د سرسختی او بې اعتنایی له امله د هر هغه څه په خلاف چې د دوی د غلطو او مضرو عقایدو خلاف وی راضی وی. له دې څخه زده کېږی چې بزدلی او جسارت د انسان د مزاج یوه برخه ده او د هغوی په موجودیت کې یقین ګڼه نه لری. دا هم د توکل د مخالفت له امله ده لکه څنګه چې یو دلیل یې دا دی چې د څلورو یادو شویو موضوعاتو څخه په یوه یا څو کې یقین کمزوری دی. هنگامی که تمام علل یقین و رضایت با هم جمع شوند [بشمول چهار موضوع لازم برای اعتماد] ، آنگاه انسان به خدا یقین مطلق پیدا می کند [و از این رو توکل کامل به او دارد].

په خدای باندې د توکل درې درجې: په تېرو پاڼو کې په خدای باندې د توکل او په خدای د توکل حالت بیان شوی دی. اوس به د دې حالت درجې تشریح کړو. په خدای باندې د توکل درې درجې دی چې په خدای باندې د توکل د حالت د قوت یا کمزوری پر بنسټ دی. درجه اول همان چیزی است که همین الان توضیح داده شد ، یعنی اعتماد یک خادم (انسان) خدا مانند امانت است که یک فرد امانت بر امانت خود (یا مراجعه کننده به وکیل خود دارد). دویمه درجه چې له لومړۍ درجه لوړه ده هغه دا ده چې د الله تعالی په وړاندې د توکل کوونکی حالت داسې دی لکه ماشوم چې له مور سره وی - ماشوم نه د مور پرته بل څوک پیژنی او نه یې پیژنی ، او نه هم له مور پرته بل چا ته زاری کوی او نه هم په بل چا باور لری. کله چې ماشوم خپله مور وینی نو په هغې پورې نښتی ، که ووهی هم ماشوم بیا هم په هغې کې پناه اخلی ، که د هغې په حضور یا غیاب کې څه پیښ شی ، یوازې د مور نوم د ماشوم په شونډو راځی (یعنې ماشوم یوازې د مور لپاره ژړا کوی) ، یوازې د مور فکر د ماشوم په زړه کې راځی ، او د مور غیر د ماشوم یوازینی پناه ځای دی. یو ماشوم د مور په پاملرنه، کفایت او محبت باندې بشپړ اعتماد او یقین لری چې د ادراک څخه خالی نه وی. تر هغه حده چې ماشوم تشخیص لری، ماشوم یې درک کوی. داسې ښکاری چې په مور کې اعتماد او یقین د ماشوم طبیعت ګرځیدلی دی. خو که له ماشوم څخه د دې عادت یا طبیعت په اړه پوښتنه وشی نو هغه نه شی کولای چې هغه تشریح کړی او نه یې په ذهن کې راوړی.

څوک چې زړه یې په خدای متمرکز وی ، د داسې کس نظر به یوازې د هغه په مهربانۍ وی او د هغه په بخشش او سخاوت به باور ولری. انسان به له هغه سره دومره شدید مینه ولری چې ماشوم یې له مور سره لری. په حقیقت کې ، دا هغه څوک دی چې په خدای توکل لری. ماشوم هم په خپل مور باور لری. فرق بین این (دوهم) درجه [توکل به خدا] و درجه قبلی (اول) این است که کسی که در این درجه است ، چنان توکل به خدا است که در این امانت هلاک می شود. چنین کسی به حقیقت توکل به خدا تمایل ندارد ، بلکه فقط به طرف آن متمایل است که توکل به آن است ، در دل چنین شخص برای غیر از او جای باقی نمی ماند ، در حالی که انسان در درجه اول توکل به خدا تلاش می کند تا توکل به خدا داشته باشد. دا هغه کس دی چې په خدای باندې د کوښښ او مبارزې له لارې توکل کوی په داسې حال کې چې یو په دویمه درجه کې د خپل فطری فطرت له مخې د اعتماد وړ شخص دی. په لومړی درجه کې یو کس په خدای توکل کې له منځه نه ځی ځکه چې داسې کس په خدای باندې د توکل په لور میلان لری او په شعوری توګه له هغه څخه خبر وی ، او دا هغه چا ته چې توکل پرې کیږی (خدا) ته د کتلو مخه نیسی.

په الله تعالی د توکل دریمه درجه چې هغه هم لوړه درجه ده ، هغه دا ده چې توکل کوونکی ، د خدای په وړاندې په حرکت او سکون کې ، داسې دی لکه مړی چې د حمام کوونکی په لاس کې وی ، یعنې خپل نفس مړ ګڼی چې د ابدی توان (خدا) په وسیله حرکت کوی ، لکه مړی چې په خپله خوښه حرکت کوی حمام کننده. چنین شخص قابل اعتماد این یقین قاطع را دارد که سرچشمه حرکت ، توانایی ، نیت ، علم و همه صفات فقط یک وجود است و هر چیز بدون اراده آن متولد می

شود. دا شخص د یو ناڅاپي پېښې په تمه دی او له هغه ماشوم څخه توپیر لری چې د خپلې مور پسې منډې وهی ، جامې یې راکاږی او ژاړی کوی ، په داسې حال کې چې دا شخص د هغه ماشوم په څېر دی چې دا تمه لری چې مور به یې په خپله د هغه په لټه کې ووځی ، که څوک یې جامه ونه نیسی. هغه به بیا هم ماشوم په غېږ کې پورته کوی ، که ماشوم د ډوډۍ غوښتنه ونه کړی ، بیا هم به ابتکار کوی او هغه به چمتو کوی. په خدای باندې د توکل دغه درجه ایجاب کوی چې هغه توکل کوونکی چې د خدای په مراقبت او توجه باور لری ، د خپل ځان لپاره څه ونه غواړی او دا یقین ولری چې هغه به یې بې له غوښتنې هم ورکړی ، بلکې هغه څه چې ترې غوښتل کیږی ، هغه په خپله له دې څخه ښه ورکوی. له دې امله ، هغه لا د مخه بې شمېره نعمتونه ورکړی دی ، پرته له دې چې څوک یې ولټوی او یا حق ولری چې مستحق شی. دا د وروستی او لوړې درجې [په خدا] شرط دی ، په داسې حال کې چې دویمه درجه غوښتنه کوی چې سړی دې د خدای غیر له بل چا څخه د پوښتنې کولو څخه ډډه وکړی.

د خلکو درې درجې چې په خدای توکل کوی: د هغو کسانو درې درجې دی چې په خدای توکل لری. درجه اول متعلق به نخبگان روحانی و عرفان است ، که بدون اینکه هیچ روزی بگیرند ، در ناهموار ، صحرا و جنگل ها گردش می کنند و به خدا توکل می کنند. په عین حال کې که په ځنګلونو کې داسې څه پیدا کړی چې ګېډه یې ډکه کړی ، نو هغه اخلی ، که نه نو استقامت به کوی او د الهی ارادې سره به موافق وی. ځینې وختونه ، حتی هغه خلک چې له لوږې مړه کیږی او هغه مواد له ځانه سره وړی چې یا ورک شی ، یا ختم شی ، یا په غلطه لاره منحرف شی او خوراکی توکی یې بشپړ شی. مرګ یو نه انکار کېدونکی حقیقت دی. دا د هغو کسانو لپاره راځی چې رزق لری او هغه څوک چې رزق نه لری ، نو ښه ده چې د خدای په رزق باندې د تکیه کولو وروسته مړه شی.

دویمه درجه دا ده چې یو کس په خپل کور یا هغه ځای پورې محدود شی چې یا په ښار یا کلی کې وی چېرته چې انسانان نفوس لری او په هغه وخت کې چې هلته ژوند کوی ، په یاد الهی او تفکر کې بوخت وی. دا درجه د لومړی درجې څخه کمه ده ، خو دا هم په خدای توکل دی ، ځکه چې انسان د اقتصاد او رزق بیرونی وسایل یوې خوا ته پرېږدی تر څو د خدای په مشیت باور ولری او دا یقین ولری چې خدای به د انسان اړتیاوې په پټه وسیلې پوره کړی. دا کس د ښار یا کلی په خلکو نه بلکې په هغه وجود سترګې لری ، چې د ښار خلکو ته رزق برابروی. دا هم د خدای فضل دی چې هغه خلک دې ته اړ کوی چې داسې یو ته پام وکړی او هغوی د هغه ساتنه وکړی.

درجه سوم این است که محدود به خانه نباشیم ، بلکه باید بیرون برود و با تمام شرایط ذکر شده در کتاب معاش (جلد دوم شاهکار غزالی "*احیاء العلوم* الدین" یا "احیای علم به سوی الله") برای امرار معاش مبارزه می کند. داسې څوک به په خدای باندې د توکل او توکل له حدودو څخه بهر نه وی په دې شرط چې څوک په خپل کفایت ، قدرت ، مقام او مهارت باندې تکیه ونه کړی ځکه چې دا شیان په یوه لحظه کې له منځه ځی ، بلکې د انسان سترګې په هغه حقیقی روزی پورې اړه لری چې د دې څیزونو ساتنه یې کړې او د روزی وسایل یې د انسان لپاره آسانه کړی دی. د خدای په پرتله باید د پاچا په لاس کې د قلم په څېر د ګټلو توان او قوت په نظر کې ونیسی. د پاچا د ملګرو سترګې د هغه په قلم نه بلکې د هغه په زړه پورې دی چې څه فکر به کوی او چا ته به پام کوی او د چا په اړه به پرېکړه کوی.

کسی که برای فرزندان خود یا برای انفاق بر فقیر و محتاج درآمد می کند ، کسی است که از بدن خود درآمد می کند اما از قلب خود جدا می شود . د داسې یو کس حالت د هغه چا په پرتله چې په کور کې ناست وی ، ښه او د ستاینې وړ دی. دلیل این است که معاش در برابر توکل به خدا نیست اگر شرایط برآورده شود و انسان به علم الله و قرب آن توجه کند.

پېښه د عمر رضی الله عنه په وبا کې د توکل په اړه

دلته به د عمر بن خطاب رضی الله عنه یوه تاریخی پېښه وړاندې کړو چې توکل په الله تعالی نور هم روښانه شی. یوځل یې د نورو پیغمبرانو صحابه سره د سوریې په لور سفر وکړ. هنگامی که او به جابیه که نزدیک به دمشق است رسید ،

متوجه شدند که سوریه به شدت تحت تأثیر وبا طاعون قرار دارد (طاعون خیارکی - یک بیماری ساری یا ساری که خطرناک و ویرانگر است) [که منجر به مرگ بسیاری در آن منطقه شد] . اکنون این سوال مطرح شد که آیا آنها باید وارد سوریه شوند یا نه . د دې سوال په نتیجه کې د پیغمبرانو صحابه په دوو ډلو ویشل شول. یوې ډلې وویل، "موږ به هلته د طاعون له امله نه ځو ځکه هلته [په دې شرایطو کې] تلل د اور په څېر دی". بل قوم وایی: "مونږ به ځو او توکل به په الله وکل ما لنا مقدر دی نو نه به ترې بچ شو او نه به له مرګ څخه ونه نشو او نه به د هغو خلکو په ډله کې شامل شو چې الله تعالی یې فرمایلی:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ

آیا تاسو د هغو خلکو کیسه نه یو هېږئ چې خپل کورونه یې پرېښودل او په زرګونو شمېر یې وو ترڅو له مرګ څخه ځان وژغوري. (قرآن، سورة 2، آیه 243)

دواړه ډلې د عمر رضی الله عنه ته راغللي او په دې اړه یې ترې نظر وغوښت. هغه ډله چې سوریې ته د ننوتو ټینګار کاوه وویل: "موږ باید د خدای له تقدیر څخه ونه تښتو". عمر رضی الله عنه فرمائی: "هو ، موږ به د الله تعالی له تقدیر څخه خلاص شو". وروسته یې یو مثال راوړ او وایی: "فرض کړئ له تاسو څخه څوک وزې او دوه درې لرې چې د څړولو لپاره یې یوسی. یو له دغو درو څخه سرسبز او بل وچ او شاړه دی. که دا سرې سرسبز دره غوره کړی ، نو هغه به هغه څوک وی چې وزې ته د خدای په تقدیر او امر اجازه ورکوی ، او که هغه وچه او شاړه دره ته لاړ شی ، نو هغه به بیا هغه څوک وی چې دا کار د خدای په تقدیر او امر کوی". صحابه پیغمبر د دې خبرې حقیقت معلوم کړل. وروسته له هغې یې وغوښتل چې عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه له رسول څخه ورته راوړی. هغه یوه ورځ وروسته راغی او د اختلاف نظر دا ټکی هغه ته وړاندې شو. عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه وایی : په دې اړه زما نظر هماغه دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم له ژبې مې واورېدل . عمر رضی الله عنه وویل: "الحمالان لله! که په دې اړه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم لارښوونه موجوده وی ، نو په دې موضوع کې د اختلاف لپاره ځای نه پاتې کیږی. لطفاً موږ ته وواياست چې هغه څه وویل". عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه وایی : ما دا خبره د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له ژبې څخه اورېدلې ده چې فرمای:

إِذَا سَمِعْتُمْ بِالْوَبَاءِ فِي أَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهَا

'که تاسو اورئ چې په کوم ځای کې وبا روانه ده ، نو هلته مه ځئ [ځکه چې تاسو به په دې ناروغۍ اخته شئ ، په نتیجه کې نورو ته یې نور هم خپریږی] او که دا (اپیدمی) په داسې ځای کې پیښ شی چې تاسو له پخوا څخه موجود یاست ، نو له هغه څخه مه تښتیدئ [ځکه چې دا به د دې سبب شی چې دا په لرې او پراخ ډول خپره شی او مخنیوی یې ستونزمن یا ناممکن کړی]".

عمر رضی الله عنه د دې حدیث په اورېدو ډېر خوشاله شو او د الله تعالی شکر یې ادا کړ چې د هغه نظر په دې اړه د پیغمبرانو له هدایات سره سم و او ټول صحابه یې له جبیه څخه راوړل. (دا روایت او ټوله پېښه په کې بیان شوې دهمجموعه *حدیثی صحیح بخاری*)

دلته د یادونې وړ ده چې ټول صحابه صلی الله علیه وسلم موافقه وکړه چې *توکل* نه کوی [په یوه خبره کې چې د وبا په اړه ده . توضیح این است که آنها نه تنها گفتند که "من به خدا توکل دارم" و سپس به منطقه وبا داخل شدند ، بلکه آنها

بهترین روش را که از طریق هدایت نبوی شناخته شده بود ، استفاده کردند تا به منطقه اپیمی وارد نشوند تا شیوع را متوقف کنند ، سپس برای موفقیت آن به خدا توکل کردند . له دې امله ، هغوی په خدای توکل په دې ډول وښود]. له دې څخه زده کیږی چې په داسې مسایلو کې، *توکل* (یعنې وواییې: "زه په الله توکل لرم" بیا د اړتیا نه کول) شرط نه دی [په داسې حالاتو کې چې ژوند ګواښوی، بلکې باید د ژوند او انسان د سلامتیا د ساتلو لپاره له ټولو ممکنه وسیلو څخه کار واخیستل شی او بیا د بریالیتوب لپاره په خدای توکل وکړو].

حکم عدم فرار از مناطق وبایی : در اینجا این سوال مطرح می شود که اگر محافظت از خود را از چیزهای مضر در توکل به خدا شامل نیست (یعنی فقط گفتن اینکه "من به خدا توکل دارم" بدون انجام کارهای ضروری) ، پس چرا از زمین که شما در آن زندگی می کنید فرار ممنوع است ، و یک بیماری همه گیر در آنجا شیوع می یابد ؟ په طبی علومو کې د وبا علت هوا ښودل شوی دی. واضح است که [در چنین شرایطی] هوا مضر است و خودداری از چیزهای مضر بهترین درمان است ، پس چرا اجازه فرار از یک منطقه همه گیر داده نشده است ؟ د دې سوال ځواب دا دی چې د زیان رسولو څخه ساتنه د اجماع له مخې ده نه د توکل په خدا. د مثال په توګه، عملیاتونه د مضرو شیانو د ساتنې لپاره ترسره کیږی. با این حال ، به نظر می رسد که فرار از یک منطقه اپیدمی یک موضوع متفاوت است . دا سمه ده چې د وبا علت هوا ده خو یوازې هغه هوا چې بهرنی جسم ته ټکر کوی د هغې لامل نه شی کېدای ، بلکې کله چې فاسده او خراب هوا د ساه اخیستنې له لارې بدن ته داخل شی نو خپل مضر اثرات په زړه ، سږو او غشا په داخلی بدن پریږدی. له دې څخه زده کیږی چې وبا د بدن بهرنی برخه نه اغیزه کوی بلکې د بدن په داخلی سیستم اغیزه کوی. له همدې امله که څوک په یو ښار کې ژوند کوی او هلته وبا خپره شی نو ډیر احتمال شته چې څوک د هغې له اغیزو څخه خوندی نه وی. دا هم ممکنه ده چې وبا پر یو کس ډیر اغیز ونه لری. در این صورت ، فرار از این بیماری همه گیر یک دلیل خرافاتی برای محافظت در برابر آن خواهد بود . که چیرې دا یوازینی دلیل وای چې د وبا له سیمې څخه وتښتې نو بیا هم ښه وه، خو د منع کولو لپاره نور دلایل هم شتون لری. په دې کې دا دلیل هم شامل دی چې که چیرې روغ خلک اجازه ولری چې د وبا له سیمو څخه ووځی، نو په ښار کې به له ناروغانو او ناروغانو پرته بل څوک پاتې نه شی او په ښار کې به هیڅوک پاتې نه شی چې دوی ته خواړه ، اوبه او درمل ورکړی او د خپلو ناروغیو له امله به دوی نه شی کولای چې خپلې اړتیاوې پوره کړی. په دې صورت کې له ښار څخه د روغو کسانو تیښته د ناروغانو او ناروغانو د وژلو سره برابر دی ځکه د هغوی د رغیدو امکان په دې شرط شته چې روغ کسان هلته پاتې شی او مناسب درملنه یې ورته برابره کړی. مسلمانان [در حدیث نبوی] به عنوان یک ساختمان توصیف شده اند که یک قسمت [از ساختمان] حمایت می کند [و در نتیجه تمام ساختمان می ایستد] یا آنها را با یک جسم مقایسه کرده اند ، اگر یک عضو آن درد داشته باشد ، تمام اعضای دیگر بدن آن درد را احساس می کنند . به نظر ما ، دلیل منع فرار همین همکاری متقابل ، شفقت ، محبت و برادری است . ممکن د دې لپاره نور دلایل هم وی چې خدای یې ښه پوهیږی. خو د هغو خلکو لپاره چې ښار ته نه دی ننوتلی ، هغوی ته امر شوی دی چې له دې سیمې څخه بهر پاتې شی ځکه چې نه فاسد او زهرجن هوا پرې حمله کړې ده او نه د ښار مریضان دومره ورته اړتیا لری چې که هغوی (خارجیان) داخل نه شی ، دوی (ناروغان او ناروغان) به مړه شی ځکه چې هغه خلک چې د دوی د پاملرنې لپاره له پخوا څخه حاضر دی. خو که په ښار کې څوک پاتې نه شی چې د ناروغانو ساتنه وکړی او د هغوی خواړه ، اوبه او درمل وساتی ، په دې صورت کې ځینې خلک کولای شی ښار ته ننوځی او د هغوی سره مرسته وکړی او د حیرانتیا خبره نه ده چې د هغوی دا عمل د ستاینې وړ عمل بلل کیږی. بلکه به این دلیل است که ترس از ضرر یک موضوع خرافی است [همانطور که ممکن است اتفاق بیفتد یا نشود] و نجات مردم از خطر [و از این رو نجات زندگی] یک امر قطعی است [که به یقین لازم است] . همدا دلیل دی چې د الفرار من طاعون خیارکی او وبا اعلان شوی دی چې فرار له میدان جګړې څخه (*په* حدیث ټولګه *مسند احمد* رضی الله عنه حضرت عائشه رضی الله عنها) ، ځکه چې فرار از شهر [یا منطقه] مبتلا به وباء برابر دی د تباه ژوند .

دا ظریف او پیچلی مسایل دی. څوک چې یې له پامه غورځوی او یوازې د نبوی روایتونو ظاهری الفاظو او معنیو ته ګوری ، اکثرا په دې مسایلو کې په غلطی او غلط فهمی کې راځی. عبادت کنندګان و پرهیز [از دنیوی] [که لزوما علم ندارند] اکثرا با این اشتباهات روبرو می شوند زیرا آنها به دلیل عدم علم و کوتاه بینی اشتباه می کنند. این افتخار علم است که در چنین مواردی ، شخص عالم در فریب بینایی گرفتار نمی شود ، بلکه برای یافتن راه درست ، چیزهای ظاهری متفاوت را با هم ترکیب می کند.

۱۶ څپرکی – مینه ، آرزو ، او صمیمیت له الهی سره ، او د الهی ارادې او فرمان منل د داخلی سکون ، سکون او خوشالۍ د پرورش لپاره ضروری دی

د ټولو نجیبو درونی انسانی ځانګړتیاوو څخه ، مینه تر ټولو لوړه ده. این یک صفت است که همه را تسخیر می کند و هر چیزی را که منفی ، پست و تخریبی است ، از ریشه محو و از بین می برد . دا د ژورو معنوی پایلو سره د هر څه تسخیر کوونکی او هر څه ازادی ورکونکی داخلی کیفیت دی. مګر هغه مینه چې دلته ورته اشاره کیږی، چې د مینې تر ټولو لوړه بڼه ده، الهی مینه یا الهی مینه ده. دا الهی مینه د نورو انسانانو او نورو مخلوقاتو په مینه کې نفوذ کوی ځکه چې دوی ټول د خدای د کورنۍ برخه ده پرته له کوم استثنا څخه . هغه مینه چې په ځانګړی ډول د نفسانی اشتها سره مینه وی ، د دې توان نه لری چې داسې مقام ته ورسیږی. کله چې د خلکو او ملتونو ترمنځ متقابل مینه وی ، عدالت او د شخړو حل ته اړتیا نه لیدل کیږی. دا یو الهی صفت دی چې انسان ته عطا شوی او ډالۍ شوی دی چې هر هغه منفی او ناوړه هر څه چې دی مغلوب کړی او ټول هغه زنځیرونه مات کړی چې روح د روحانی عروج تر ټولو لوړو لوړو څوکیو ته د لوړیدو مخه نیسی. هغه حالت چې انسان له خپل ځان او د خپل باطن سره په سوله کې وی، د نورو انسانانو سره مینه پیدا کوی. دا مینه ده چې نفرت باندې غلبه کوی، روح له منګلو څخه ازاد کوی چې هغه یې ښکته ساتی او اجازه ورکوی چې الهی حضور ته پورته شی. الهی مینه چې د انسانانو سره مینه بدله کیږی، د داخلی او بیرونی سکون او سکون لامل ګرځی چې انسان د خپل روح په ژورو ځایونو کې ورته تمه لری. مینه د ټولو ښېګڼو لپاره لاره روښانه کوی. د الهی لپاره آرزو او د خدای سره صمیمیت (*شوق* او *اونس*) په روحانی لاره کې لوی محرک دی چې د ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب په لور رهنمایی کوی. د خدای د فیصلو سره موافقت که څه هم د چا خوښه نه وی او حتی که منل یې ګران هم وی ، د زړه له کومی د خدای ارادې ته تسلیم کیدل انسان له ټولو اندیښنو ، اندیښانو ، غمونو او ناامیدۍ څخه خلاص کوی. دا یو کس ته الهام ورکوی چې نوې لارې ومومی ترڅو کارونه ښه کړی او د کارونو د ترسره کولو لپاره نوې لارې ومومی او د شخصی او ټولنیزو مسایلو د حل لپاره له بکس څخه بهر فکر وکاروی. غزالی د خپل *شاهکار "احیاء العلوم الدین"* یا "احیاء علم الهی " په شپږم فصل یا کتاب کې د عشق ، اشتیاق او صمیمیت او د الهی حکم سره په سوله کې یو ژور ، بصیرت لرونکی او ماهرانه تشریح وړاندې کړی دی. دا دلته په لنډه بڼه په لاندې ډول وړاندې شوی دی:

عشق در محطات بسیار عالی جایگاه دارد ، زیرا تمام محوطات بعد از عشق تابع آن هستند ، مثل اشتیاق ، قربت و قبول الهی ، وجمیع مواقف قبل از آنها مانند توبه ، صبر ، پرهیز ، همه عوامل عشق را به وجود می آورند. ایمان به عشق الهی بسیار دشوار است ، زیرا برخی از متکلمان مکتب امکان آن را نفی کرده اند و بیان کرده اند که معنی عشق الهی [

در نظر غلط آنها] استقامت در اطاعت الهی و عبادت الهی است ، و تا آنجا که به عشق حقیقی تعلق دارد ، این با خدا ناممکن است زیرا چنین محبت تنها با کسی از نوع خود [مانند یک انسان دیگر] حاصل می شود. دغو دینی متکلمانو نه یوازې د مینې د ترلاسه کولو امکان نفی کړی دی ، بلکې د مینې نور مهم عوامل لکه صمیمیت ، اشتیاق ، د الهی (*مناجات*) څخه د دعا کولو لذت هم نفی کړی دی. به همین دلیل ، لازم شده است که ما واقعیت (حقیقت) موضوع را روشن کنیم [تا تمام سوء تفاهمات و عدم آگاهی را در مورد موضوع به شیوه ای منطقی از بین ببریم تا آن را برای همه روشن کنیم].

په دې کتاب کې به په لومړی سر کې د الله له شریعت څخه د مینې ثبوت وړاندې کړو ، بیا به د هغې په حقیقت او اسبابو باندې رڼا واچوو ، بیا به وضاحت وکړو چې د مینې حق یوازې د الله تعالی دی او د ټولو لوی لذت د الهی دید دی ، او دا لذت به د هغو کسانو لپاره چې عرفان الهی دی ، څو برابره زیات شی - معرفت، نزدیکی و صمیمیت با خدا) در جهان (در طول زندگی دنیوی). وروسته به مونږ د خدای د مینې د پیاوړتیا او قوت ورکولو اسباب بیان کړو ، ولې خلک په دې برخه کې مختلف ښکاری ، بیا به دا روښانه شی چې ولې خلک د الهی عرفان په ترلاسه کولو کې ناکامه دی. د مینې په هکله له تفصیلی بحث وروسته به د آرزو معنی او د بنده د خدای سره د مینې نښې بیان کړو ، نو بیا به د الله تعالی لپاره د آرزو معنی بیان شی. وروسته له هغې به د الهی وصیت د منلو معنا او فضیلت بیان شی. په پای کې به د خدای د عاشقانو او د هغوی د ویناوو په هکله روایتونه ذکر شی.

دلائل و دلائل عشق الهی از شریعت مقدس: در میان مسلمانان یک توافق کامل وجود دارد که لازم است برای بنده محبت به خدا و حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم. پوښتنه دا ده: که مینه واجب وی ، نو څنګه کولای شو چې د هغې وجود رد کړو؟ و کسانی که شما عشق [الهی] را استقامت در اطاعت الهی تفسیر کردید ، چگونه ممکن است این صحیح باشد ، زیرا اطاعت ثمره عشق است و تابع آن است ، همانطور که اول عشق و بعد اطاعت معشوق است ؟ اول ، ما استدلال ها را ارائه خواهیم کرد . خدای فرمایی :

يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ

"هغه له دوی سره مینه لری ، او هغوی ورسره مینه لری." (قرآن، 5 سوره، آیه 54)

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ

"او هغه کسان چې ایمان لری د خدای سره په مینه کې شدید دی." (قرآن، سورة 2، آیه 165)

دا دواړه آیتونه نه یوازې د مینې موجودیت ثابتوی ، بلکې په هغې کې د شدت او کموالی ثبوت هم وړاندې کوی. په ډېرو پیغمبرانو روایتونو کې، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د خدای سره مینه د ایمان شرط اعلان کړه. په یوه روایت، ابو زرین عقیلی رضی الله عنه وپوښتل: "ای رسول الله! ایمان څه دی؟" هغه ځواب ورکړ:

أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا

"هغه دا دی چې الله او د هغه رسول د بنده په پرتله د نورو په پرتله زیات محبوب شی". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیث مسند احمد*)

د يو مشهور پيغمبرى روايت له مخې حضرت ابراهيم صلى الله عليه وسلم د مرګ له فرښتې څخه پوښتنه وکړه کله چې راغی چې د هغه روح واخلی ، آيا تا داسې دوست ليدلی دی چې خپل دوست ووژنی ؟ خدای هغه ته وحی ولېږه ، "ای ابراهيم! آيا تا داسې معشوقه ليدلې ده چې نه غواړی خپل معشوق سره ووينی؟" حضرت ابراهيم صلى الله عليه وسلم د مرګ فرښتې ته وويل: "اوس زما روح واخله!" خو دا خبره يوازې د خدای د هغو بندانو په زړونو کې ښکاره ده چې له زړه څخه خدای سره مينه لری او د هغه په تمه دی. کله چې دوی پوه شی چې مرګ د معشوق سره د ليدنې لامل دی، د دوی زړه د هغه په لور راښکته کيږی. دوی هيڅ بل معشوق نه لری چې کشش او کشش يې احساس کړی. حضرت محمد صلى الله عليه وسلم په دعا کې فرمای:

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ اَحَبَّكَ وَحُبَّ مَايُقَرِّبُنِي اِلٰى حُبِّكَ وَاجْعَلْ حُبَّكَ اَحَبَّ اِلَيَّ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ

"ای خدايه ! ما ته خپل مينه او د هغو خلکو مينه راکړه چې تا سره مينه کوی او د هغو شيانو مينه چې ما ستا مينه ته نږدې کوی ، او ستا مينه ماته د يخو اوبو څخه زياته محبوبه کړه [کله چې زما د تنده د رفع کولو لپاره ډېره اړتيا وی]".

يو صحرا نشين [چې عموما کوچيان يا د لرې پرتو صحرايي کليو څخه دی او هغه ساده خلک دی چې په ژوند او معيشت کې د سختيو په تحمل عادت کوی او عموما د هغو اخلاقو څخه چې د ښار خلک عادت پرې کوی ناخبره دی] نزد حضرت محمد صلى الله عليه وسلم راغی او ويې پوښتل: "ای رسول الله! قيامت به څه وخت راځی؟" رسول الله صلى الله عليه وسلم له هغه څخه وپوښتل : « تا د قيامت د ورځې لپاره څه تياری نيولی دی ؟ » وفرمايل : نه مې ډېر لمونځ کړی دی او نه مې ډېر روژه نيولې ده ، بلکې له الله او د هغه رسول سره مينه لرم . حضرت محمد صلى الله عليه وسلم فرماييد:

اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ

"تاسو به د هغو کسانو سره ياست چې تاسو يې مينه لرئ".

قال إن الصحابة النبويين لم يسبق له ذلك أن سعادوا من ذلك [حيث كانوا يحبون الله ورسوله كثيرا وعرفوا أنهم سيكونون معهم إلى الأبد في الحياة الابدة ، مشروط بقبول الله عليهم) د هغوی لپاره د بې سارې خوښۍ سرچينه وه]. (دا روايت په کې نقل شوی دی*حديث* ټولګه *صحيح بخاری* او *صحيح مسلم* د انس رضی الله عنه

حضرت ابوبکر رضی الله عنه وايی : « هغه لذت چې عاشقان يې ترلاسه کوی ، هغوی د دنيا له ټولو څخه منع کوی او هغوی له ټولو انسانانو سره بې وابستې کوی » . ابو سليمان الدارانی رحمه الله قال : "بعض الناس في مخلوقات الله الذين لا يمنعهم الفردوس ونعماته من الله ، فكيف يمكن للعالم أن يمنعهم من الله ؟ عيسى عليه السلام د دريو کسانو له خوا تېر شو چې بدن يې کمزوری او پيکه ښکارېده. او از آنها پرسيد: "چه چيزی باعث اين وضعيت شما شده است؟" هغوی په ځواب کې وويل: "د دوزخ د عذاب له وېرې ! " هغه ځواب ورکړ: "الله به يقيناً هغه کسان چې له دې څخه وېره لری خوندی وساتی." هغه بيا په لاره روان شو او درې نور کسان يې وليدل چې له لومړيو دريو څخه کمزوری او پيکه وو او له هغوی څخه يې وپوښتل: "ستاسو د دې حالت لامل څه دی؟" هغوی په ځواب کې وويل: "د جنت لپاره آرزو او آرزو د

دې لامل شوی دی!" هغه وویل: "خدای به یقیناً هغه څه ورکړی چې ته یې ډېره غواړې!" هغه بیا په لاره کې نور هم روان شو او درې نور کسان یې ولیدل چې د پخوانیو کسانو په پرتله ډېر کمزوری او پیکه وو. او از آنها پرسید: "چه چیزی باعث این وضعیت شما شده است؟" هغوی ځواب ورکړ، "موږ له خدای سره مینه لرو! [او په دې مینه کې، موږ له هر څه څخه غافل شوی یو.]" هغه وویل: "تاسو د خدای نږدې یاست! تاسو هغه کسان یاست چې د خدای نږدې یاست!"

حرم بن حیان رحمه الله وایی : "کله چې مؤمن خپل رب ومحبته ، هغه ته متوجه شی ، وتوجه ورته ، او کله چې د دې تمرکز او توجه شیرینی وګوری ، نه حتی دنیا ته په آرزو نظر کوی او نه هم آخرت ته په نظر کې نیسی. چنین شخص در این جهان با جسم ، و با روح خود در آخرت [در حضور الهی] زندگی می کند ". یحیی بن معاذ رحمه الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "مغفرت الله (عفو) ټول ګناهونه احاطه کوی ، د هغه د قبولیت حالت به څه وی؟ د هغه منل (*رضا*) ټول امیدونه په کې شامل دی ، نو د هغه د مینې حالت به څه وی؟ د ده مینه انسان له عقل او شعور څخه غافل کوی ، نو د هغه د مینې حالت به څه وی؟ د هغه محبت (*موضه*) ، انسان ته د الله تعالی پرته هر څه هېر کوی ، د هغه مهربانه نرمی (*لطف*) حالت به څه وی؟ یحیی بن معاذ رحمه الله قال : " زما په نظر د الله ذره د مینې ذره د اویا کاله عبادت څخه چې خالی له عشق څخه خالی وی " ، ښه دی . اوس به د مینې حقیقت څکه بیان کړو چې په مانا کې یې یو څه پیچلتیا لیدل کیږی.

د مینې حقیقت، د هغې علتونه او د خدای د بنده سره د مینې معنی

دا موضوع به تر هغه روښانه او د پوهې وړ نه وی تر څو چې دا څرګنده نه شی چې د مینې حقیقت څه دی ، اسباب او شرایط یې څه دی ، او د خدای د بنده سره د مینې معنی څه ده. لومړی به ځینې اساسی مسایل تشریح کړو.

د مینې حقیقت: لومړۍ خبره دا ده چې مینه تر هغه وخته تصور هم نشی کېدای تر څو چې ژوره پوهه او ادراک نه وی ، ځکه انسان یوازې هغه شی سره مینه کولی شی چې انسان یې درک کولای شی ، نو ځکه چې دا صفت په بې جان ځیزونو کې نه پیدا کیږی ځکه چې هغوی نه ادراک لری او نه هم پوهه ، بلکې دا د هغه چا صفت دی چې د یو ژوندی ادراک لرونکی موجود دی. وروسته له دې ادراک یا د ادراک کوونکی وجود (شخص یا فرد) د مزاج سره موافق او مناسب وی او یو لذت ورکوی او یا هم د هغه (مزاج) مخالف وی او زیان یې ورسوی ځکه چې نه په ادراک موجود باندې د لذت او نه د زیان له نظره زیان رسوی. په دې ډول ، ادراک درې ډوله دی: هغه چې د ادراک موجود د مزاج سره سمون خوری او د هغه چا لپاره چې ورسره مینه لری د خوښۍ وړ وی. هغه کسان چې د هغه ادراک موجود له خوا چې له هغوی څخه رنځ وړی یا ترې کرکه لری ، نه خوښیږی ؛ او هغه ادراک چې نه د خوښۍ او نه درد سبب ګرځی ، نه محبوب دی او نه کرکه لری. په لنډه توګه ، هغه شیان چې د یو کس لپاره د خوښۍ وړ دی ، د یو کس لپاره محبوب دی. د یو شی د محبوبیت معنی دا ده چې مزاج یې په لوری میلان ومومی ، او د یو شی د کرکې معنی دا ده چې مزاج یې نفرت کوی یا یې نه خوښوی. په بل عبارت مینه هغه څه ته میلان دی چې انسان ورسره خوند یا لذت ومومی. که دغه میل ټینګ او شدید شی نو عشق ورته وایی. په همدې ډول ، کرکه دا ده چې مزاج له هغه شی څخه کرکه پیدا کوی چې د درد سبب کیږی. کله چې دا نفرت شدت ومومی، دا د کرکې بدلیږی.

د حواس او مینې ادراک: دویمه خبره دا ده چې کله مینه د ادراک او پوهې تابع شی نو د هغې وېش به په هماغه ډول کېږی لکه څنګه چې د ادراک او حواسو لپاره کېږی. دا ځکه چې د هر حس لپاره، د هغو شیانو څخه چې درک کیږی د یو ځانګړی شی ادراک شتون لری (د مثال په توګه، د لید حس چې په سترګو کې اوسیږی، د څیزونو شکلونه او شکلونه درک کوی). هر حس له ځینو ادراکو څخه لذت او لذت پیدا کوی او همدغه لذت د مزاج په لوری میلان کوی او د سالم مزاج له پاره هغه ادراکات محبوب دی. د مثال په توګه د سترګو خوند او خوندونه په هغو ادراکونو کې دی چې د سترګو په وسیله ادراک کیږی لکه ښکلی شیان او ښایسته څېره. د غوږ خوندونه او خوندونه په هغو ادراکونو کې دی چې د غوږ په وسیله ادراک کیږی لکه خوندور سندرې او تازه اواز.

د پوزې خوندونه او خوندونه په هغو ادراکونو کې دی چې د پوزې له لارې درک کیږی لکه خوږ بوی. همدارنګه د ذوق لذت په خوړو کې دی او د لمس لذت په نرم او نرم شی دی ځکه چې دغه شیان چې ادراک کیږی حواس ته لذت ورکوی او له همدې امله معشوق ګڼل کیږی او سالم مزاج ورته میلان لری. تر کومه ځایه چې د پنځو حواسو خوندونو او خوندونو پورې اړه لری، حیوانات هم د انسانانو سره په هغوی کې برخه اخلی. نو که څوک مینه د پنځو حواسو په ادراک پورې محدوده کړی اوووایی چې خدای په پنځو حواسو نه درک کیږی او له همدې امله له خدای سره مینه ناشونی ده. په دې صورت کې به د انسان هغه خصوصیت چې موږ یې ګمان کوو غلط شی او شپږم حس چې انسان یې له پنځو ظاهری حواس پرته لری بې ګټې شی چې پر بنسټ یې انسان پر حیواناتو تمایز او برتری لری او عقل تعبیر شی. [داخلی] نور ، زړه ، یا بله کلمه داسې ده. خو دا به ناسمه وی که ووایو چې [له خدای سره مینه کول ناممکن دی ځکه چې خدای په پنځو حواسو نه ادراک کیږی] ځکه چې باطنی بصیرت له ظاهری پوهې څخه قوی او قوی دی. د سترګو په پرتله ، زړه ډېر ادراک کوی او د معانی ښکلا ادراک چې د عقل په وسیله کېږی ، د ظاهری شکلونو له ښکلا څخه چې د سترګو په وسیله درک کېږی ډېر زیات دی. نو ځکه د سپېڅلو الهی مسایلو په اړه د زړه ادراک به بشپړ لذت او لذت برابر کړی چې د پنځو حواسو د ادراک له دائرې څخه مستثنی دی او سالم مزاج او صحیح عقل به یې په شدت سره میلان ولری او د مینې معنی دا ده چې زړه هغه شی ته میلان ولری چې ادراک یې خوشاله او لذت بخش وی. موږ به ډېر ژر په دې اړه تفصیلات وړاندې کړو. نتیجه این است که تنها آن شخص می تواند عشق خدا را انکار کند که در سطح حیوانات است و قادر به بالا رفتن از ادراک حواس [پنج خارجی] نیست.

د مینې وجوهات: دریېمه خبره دا ده چې انسان د نفس سره مینه کوی او کله کله د خپل نفس په خاطر د بل سره مینه کوی. اوس سوال پیدا کیږی چې آیا دا ممکنه ده چې یو څوک د بل د وجود په خاطر له بل سره مینه وکړی پرته له دې چې دا کار د خپل ټیټ نفس لپاره وکړی؟ تا آنجا که به ضعیفان [روحانی] تعلق دارد ، آنها به این سوال پاسخ منفی می دهند. برای آنها ، این ممکن نیست که یک انسان بتواند با دیگری فقط برای وجود دیگری محبت کند و این عشق هیچ ربطی به وجود خود ندارد (یعنی دوست داشتن با دیگری بدون اینکه در بدل چیزی بخواهد). حقیقت دا دی چې داسې مینه هم ممکن او هم موجوده ده. ځکه نو دلته به د عشق سببونه او د هغو نوعونه بیان کړو.

باید پوه شی چې د هر ژوندی [شخص] لپاره ، د هغه لومړنی محبوب خپل ځان او خپل وجود دی. د نفس سره مینه په دې مانا ده چې د انسان مزاج د خپل وجود د دوام او د خپل عدم وجود او مرګ څخه د کرکې په لور میلان لری. په طبیعت کې پوازې هغه شی معشوق دی چې د عاشق لپاره مناسب وی او د خپل ځان له ابدی وجود څخه څه شی زیات مساعد دی او د خپل نه شتون او مرګ څخه بل څه ناوړه دی؟ نو ځکه انسان له مرګ سره مینه او له مرګ څخه کرکه لری. د دې کرکې اصلی دلیل دا دی چې هیڅوک د خپل مرګ سره موافق نه دی او مرګ بد ګڼی. په هرصورت، که څوک په ژوند کې د سختیو سره مخ شی او کړاوونه وزغمی، نو کېدای شی چې د مرګ سره د رنځونو ختمېدل ښه وی خو دا ځکه

نه ده چې یو کس مرګ ګران ګڼي، بلکې دا د دې لپاره دی چې څوک غواړي د خپلو کړاوونو او سختیو پای ته ورسیږي. لنډه دا چې انسان د فطری فطرت له مخې له مرګ او عدم څخه کرکه لری او د وجود دوام سره مینه لری. لکه څنګه چې ابدی وجود محبوب دی ، همداسې د وجود کمال هم محبوب دی ځکه چې ناکامل کمال نه لری او ضایعه هم د عدم په پرتله د عدم په څېر ده. عدم وجود ، خواه از صفات [داخلی] باشد یا وجود ، مستحق نفرت است. لکه څنګه چې د وجود ابدی معشوق دی ، همداسې د کمال کیفیت وجود هم محبوب دی. دا په هغه فطرت کې ذاتی ده چې خدای د انسان په باطنی طبیعت کې عطا کړی دی. د خدای لاره نه بدلیږی.

نتیجه یې دا ده چې د انسان لومړی محبوب خپل وجود دی ، بیا د بدن د غړو ، شتمنی ، اولادونو ، کورنۍ او خپلوانو خوندیتوب محبوب دی. د اندامونو خوندیتوب ځکه ګران دی چې د وجود کمال او دوام په دوی پورې تړلی دی ، شتمنی محبوبه ځکه ده چې د وجود د دوام وسیله ده. نور ټول شیان په دې ډول استنباط کیدلی شی. انسان د خپل اولاد سره مینه کوی ، که څه هم له دې څخه هېڅ ګټه نه ترلاسه کوی او په دې کې باید سختۍ وزغمی ، ځکه چې ماشوم به له مرګه وروسته د هغه ځای ونیسی ، او د هغه له مړینې وروسته به د هغه نسل دوام وکړی ، او دا د خپل وجود د دوام سره برابر دی ، او په هغه کې خپل ابدی وجود پیدا کوی. همداسې د کورنۍ او خپلوانو په برخه کې هم ده ، ځکه چې انسان د خپل ځان د کمال له امله ورسره مینه کوی ، ځکه چې انسان خپل ځان د هغوی له امله قوی ګڼی ، او د هغوی کمال د انسان لپاره د ویاړ مایه ده. شتمنی ، اړیکې ، بهرنی فکتورونه د انسان د مټ په څېر دی چې انسان بشپړوی. له دې امله ، د وجود وجود ، کمال او دوام د یو کس لپاره محبوب دی او هر هغه څه چې مخالف دی ، نفرت انګیز ګڼل کیږی. دا **د مینې لومړی دلیل** دی [چې د خپل وجود کمال او دوام دی].

د مینې دوهم دلیل احسان دی. انسان احسان یا نیکی سره مینه لری او دا د انسان په فطری فطرت کې داخل شوی دی چې له هغو کسانو سره مینه وکړی چې په هغه باندې احسان کوی. څوک چې د چا سره د احسان له امله مینه کوی ، د خیر خواه له وجود سره مینه نه کوی ، بلکې د احسان سره مینه لری. احسان د خیرخواه عمل دی ، که نه پاتې شی نو مینه به هم پاتې نه شی ، که څه هم د خیر کوونکی وجود پاتې کیږی ، ګواکې د مینې کثرت یا نشتوالی د احسان په کثرت یا نشتوالی پورې تړلی دی.

د مینې دریم دلیل د یو شی سره د هغه د وجود له امله مینه کول دی ، نه د کومې ګټې یا ګټې له امله چې د هغه له وجود څخه ترلاسه کیږی ، بلکې د هغه وجود ګټې دی. دا ربښتینې او ابدی مینه ده او په ډاډ سره ویلی شو چې دا مینه به تل پاتې شی ، نه د کومې ګټې یا ګټې له امله چې له وجود څخه ترلاسه کیږی ، بلکې خپله وجود یې ګټه ده. دا ربښتینې او ابدی مینه ده او په ډاډ سره ویلای شو چې دا مینه به تل پاتې شی. ټول روغ مزاج له ښکلو ګلانو ، انځورونو ، د ښکلو غړونو سره د روښانه مرغانو څخه خوند اخلی. ډیری خلک د دې شیانو له کتلو څخه خوند اخلی. سره له دې ، دا ټول شیان خوندور او خوندور دی ، او هر داسې شی یو محبوب دی. د هر ښکلا ادراک خوند ورکوی. که دا ثابته شی چې خدای ښایسته دی نو هغه به د هر هغه چا لپاره محبوب وی چې اعلیحضرت او ښکلا پرې نازل شوی وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ

"خدای ښکلی دی او ښکلا سره مینه لری". (دا روایت په کې نقل شوی دی حدیث ټولګه صحیح *مسلم* د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

ځلورم دليل د مينې ښکلا ده. ښکلا هم د مينې يو مهم دليل دی. خو ښکلا څه ده؟ دا مهمه ده چې دا تشريح شي. هغه کسان چې ظاهری حالت ته ګوری او د احساساتو او ادراک بنديان وی ، فکر کوی چې ښکلا دا ده چې انسان متوازن اندامونه ، د مخ ښايسته ځېرې ، سور او روښانه ځېره او ښه قد ولری. په عمومی ډول داسې خلک ځکه ښايسته بلل کيږی چې دا هغه خاصيتونه دی چې دوی يې په سترګو وينی. نو ځکه دوی دا ګومان لری چې هغه شی چې په سترګو نه ليدل کيږی ، نه په فکر کې احاطه کيږی ، او د ښو ځېرو او ځېرو څخه خالی وی ، ښايسته نه وی او نه د ورته والی او غوښتنې حد ته نه رسيږی ، که څه هم غلط خيال دی. ښکلا په هغو شيانو پورې تړلې نه ده چې په سترګو ليدل کيږی يا د فزيکی جوړښت په توازن يا په رڼا سوربخن رنګ باندې ليدل کيږی. مونږ وايو چې دا ليکنه ښکلې ده ، دا غږ ښکلی دی ، دا آس ښه دی ، بلکې تر دې ځايه ورځو چې وايو دا ټوکر ښايسته دی او دا لوښی ښکلې. د غږ ، ليکلو او نورو ټولو ښکلا معنی څه ده؟ که ښکلا يوازې په ځېره کې وی ، که څه هم موږ ښه پوهيږو چې سترګې په ښايسته ليکنه کې لذت پيدا کوی ، غوږ په ښايسته سندرو کې لذت پيدا کوی ، په نړۍ کې ټول ادراک يا ښه دی او که بد ، نو د ښکلا معنی چې په ټولو څيزونو کې مشترک دی څه دی؟ موږ به په دې اړه يو څه رڼا واچوو.

د هر شی ښکلا په دې خبره کې ده چې هغه کمال چې د هغه لپاره مناسب يا ممکن وی ، په هغه کې راټوليږی. که د هغه ټول ممکنه کمالات په يو شی کې راغونډ شی ، نو هغه مستحق دی چې ښايسته وګڼل شی ، او که ځينې کمالونه موجود وی او ځينې يې نه وی ، نو هغه شی به د هغو کمالونو په اندازه ښايسته وی چې يې لری. د مثال په توګه، هر اس ښايسته نه ګڼل کيږی، بلکې يوازې هغه آس ته ښکلی ويل کيږی چې ټول هغه ځانګړتياوې لری چې د يو ښه اس لپاره اړين دی - ظاهر، جوړښت، رنګ، سرعت، د لګام په وړاندې د هغه د غبرګون ښکلا، او داسې نور. ښايسته ليکنه هغه ده چې د ليکلو ټول کمالونه پکې راغونډ شوی وی لکه د تورو او کلماتو انډول ، جريان ، ترتيب ، د تنظيمې ښکلا او داسې نور. هر شی يو کمال لری چې ځانګړنه يې وی او په بل شی پورې اړه نه لری ، بلکې په بل شی کې د هغه کمال نشتوالی د بل شی لپاره ښکلا بلل کيږی. له دې څخه زده کيږی چې د هر شی ښکلا په هغه کمال کې ده چې ځانګړی دی. له همدې امله هغه کمالونه چې آس يې ښه بلل کيږی هغه کمالونه نه دی چې پر بنسټ يې انسان ته ښه ويل کيږی او هغه ځانګړتياوې چې پر بنسټ يې ليکنه ښه بلل کيږی ، د آس د ښو په نوم يادولو سره يو شان نه وی. ټولې چارې د همدې اصل پر بنسټ استنتاج کېدای شی.

دلته تاسو ويلی شئ چې هغه شيان چې اوس ذکر شول نه يوازې د سترګو په وسيله درک کيږی بلکې د ځينو نورو حواسو په وسيله هم ادراک کيږی لکه غږ او ذوق چې له نورو حواسو سره تړاو لری ، دا ثابتوی چې ښکلا له حواسو او احساساتو سره تړاو لری ، خو د هغو څيزونو ادراک چې د پنځو حواسو په وسيله نه ادراک کيږی. معنی نه لری. د دې ځواب دا دی چې ښکلا يوازې د حواسو او احساساتو په ادراک پورې تړاو نه لری، بلکې هغه شيان چې د حواسو په وسيله نه شی احساس يا ادراک نه شی په هغوی کې ښکلا لری. د بېلګې په توګه ويل کيږی چې دغه خصلت ښه دی ، پوهه ښه ده ، دغه صفت ښه دی ، دغه اخلاقيات ښه دی. د ښکلی شخصيت خصلتونه د پوهې ، حيا ، زړورتيا ، د خدای وېره ، مهربانی ، فکر ، پاملرنې او نورو ښو شخصيتونو ، داخلی طبيعت او مزاج ته اشاره کوی. هيڅ يو له دې څخه د پنځو حواسو په وسيله درک نه کيږی، بلکې دوی د باطنی بصيرت د رڼا يا رڼا په وسيله درک کيږی. دا ټول ښکلی کرکټر ځانګړتياوې محبوبې دی او هغه څوک چې دا ځانګړتياوې لری هغه هم د هغه چا سره مينه لری چې د دې کرکټر ځانګړتياوو سره بلد وی. دليل بر اين امر اين است که در مزاج انسان قرار داده شده است که آنها به پيامبران و صحابه نبوی خود [و ساير صالحان با صفات عالی شخصيت] محبت خواهند کرد ، حتی اگر آنها حتی آنها را نديده اند [و حتی نمی دانند که چگونه به نظر می رسند] .

بعضی از مردم با رهبران دینی خود به شدت دوست دارند و تمام ثروت خود را در دفاع از آنها مصرف می کنند و هر کاری که می توانند انجام می دهند تا کسانی را که انتقاد می کنند رد کنند ، حتی اگر آنها را قبلا ندیده باشند و اگر آنها را ببینند ، ممکن است حتی ظاهر آنها را دوست نداشته باشند. بیا له دې څخه زده کېږي چې څوک د هغوی سره د ظاهری بڼې او ظاهری بڼې له امله مینه نه ده کړې ، بلکې د هغوی د باطنی ظاهری څېرې په لیدلو سره یې ډېره مینه کړې ده (یعني د هغوی پوهه ، د شخصیت عالی خصلتونه ، له خدای سره نږدیوالی او نور). صورت ظاهری آنها پس از اختلاط با خاک به خاک تبدیل شده است ، هنوز هم انسان آنها را دوست دارد و به آنها وفادار است ، زیرا صفات و صفات باطنی آنها مانند ایمان ، تقوا ، وسعت علم ، آشنایی با ظرافت دین ، مبارزه برای گسترش علم الهی . دا ټول شیان ښایسته دی ، او دا ټول خصوصیات عالی دی. د هغوی د ښکلا ادراک یوازې د باطنی بصیرت په رڼا کې ترسره کیږي ځکه چې حواس د هغوی د درک کولو توان نه لري. دا د هغو خلکو حال دی چې له ابوبکر الصدیق رضی الله عنه سره مینه لري. من یحب له هډوکی او غوشت او پوستکی او اعضا او شکل او ظاهره یې نه محبوه ځکه چې دا شیان منقرض شوی او بدل شوی دی ، بل هغه چیزونه پاتې دی چې له امله یې ابوبکر الصدیق رضی الله عنه د قرب او تقرب او قربت او عرفان الله (*معارفه* یا *صدیقیه*)) ، په بل عبارت ، د هغه د نجیب شخصیت خصلتونه او ښکلی درونی ځانګړتیاوې. له ده سره مینه د همدغه صفتونو له امله ده ، که څه هم ظاهری بڼه یې له منځه تللې ده.

د دې ښایسته باطنی خصلتونو اصل او دلیل علم او توانایی دی ، یعني دغه شریفان د امونو د حقیقت علم ته رسېدلی او د نفس د شهوات او خواهشاتو په کنټرول کولو وروسته خپل ځان په ښایسته باطنی صفتونو ، مزاج او طبعاتو باندې ښایسته کړی دی. نور ټول باطنی صفتونه هم له همدې علم او استعداد څخه سرچینه اخلی او دا دواړه په کوم ظاهری حس نه ادراک کیږی او نه هم ظاهری شکل او رنګ لری چې سترګې ته ښکاره شی او په نتیجه کې معشوق وګڼل شی. نتیجه این است که زیبایی در شخصیت و عادات داخلی وجود دارد. که پوهه او وړتیا د ښایسته باطنی کرکتر سرچینه نه وای ، نو دا موضوع به د مینې لامل نه وای شوی. له دې څخه څرګندیږی چې حقیقی معشوق د ښکلو باطنی خصلتونو څرګندونه ده چې ورته د ستاینې وړ صفتونو او ښایسته صفتونه وایی چې سرچینه یې پوهه او توان دی. این عبارت برای طبیعت انسانی محبوب است ، اگرچه توسط حواس [بیرونی] درک نمی شود. له همدې کبله کله چې خلک د حاتم الطائی د سخاوت او د خالد بن ولید رضی الله عنه د شجاعت کیسې اوری نو په بې اختیاره او نامحسوس ډول یې مینه پیل کوی ، که څه هم د حاتم سخاوت نه په سترګو پوهیږی او نه د خالد د شجاعت صفت په سترګو لیدل کیږی ، او دا مینه نه د هغوی په ظاهری مظهر کې زیږیږی او نه هم د کومې متوقعې ګټې له امله کیږی هغوی چې کولی شی هغو خلکو ته ورسیږی چې دوی سره مینه لری. له دې څخه ثابته ده چې مینه اړینه نه ده ، چې معشوق پر عاشق احسان کوی ، بلکې معشوق د معشوق د هستی له امله مینه کیږی (د معشوق په څېر نه ، که څه هم معشوق ته هېڅ احسان نه رسیږی. د یار وجود محبوب دی ځکه چې هره ښکلا معشوقه ده. بڼې دوه ډوله دی بهرنی او داخلی. ظاهری شکل یا ظاهری شکل د سترګو په وسیله لیدل کیږی او باطنی شکل د باطنی بصیرت په وسیله درک کیږی. څوک چې د باطنی بصیت څخه خالی وی ، نه یې درک کوی او نه یې خوند اخلی ، نه یې خوښوی او نه یې میلان پیدا کوی. څوک چې باطنی بصیرت یې له ظاهری حواس څخه قوی وی ، باطنی معانی په ظاهری ماناوو ترجیح ورکوی او هغه محبوب ګڼی. د دوو اشخاصو تر منځ ډېر توپیر شته چې یو یې د ظاهری ښکلا له مخې د دیوال نقاشی خوښوی او بل یې د خپل باطنی ښکلا له مخې د نبی سره مینه لری.

پنځم دلیل د مینې پټ تناسب (موافقت) دی چې د یار او یار تر منځ موجود وی. ځینې وختونه داسې پیښیږی چې د دوو انسانانو تر منځ قوی اړیکه یا اړیکه د ښکلا یا کومې بلې ګټې له امله نه بلکې د هغوی د روحونو د مطابقت له امله رامنځ

ته کیږی. په دې اړه مو ړنا اچولې ده په کتاب العاطفة والاخوت (*العلم و الأخوة*) [في الكتاب الپنجم من الباب الثاني أو ربع *الكتاب العظيم* الغزالي "إحياء علم الدين" ، الذي لا يدرج في هذا رساله] .

خلاصه این [تمام توضیحات دلایل عشق] این است که پنج دلیل عشق وجود دارد . لومړی دا چې انسان د خپل ځان او کمال له وجود او دوام سره مینه لری. دویم دا چې د هغو کسانو سره مینه وکړو چې په یوه باندې احسان کوی او د هغه په وجود او ابدی ژوند کې مرسته کوی او په هغه کې د جهالت په وړاندې مقاومت وکړی. دریم دا چې له هغه چا سره مینه وکړئ چې احسان یې نه وی کړی ، خو نورو ترې ګټه اخیستې وی. څلورم دا چې له هغه چا سره مینه وکړو چې په خپل وجود کې ښایسته وی ، که هغه په ظاهری بڼه وی یا په باطنی بڼه ، شکل یا معنا کې. پنځم دا دی چې له هغه چا سره مینه وکړئ چې له هغه سره پټه سمون ولری. که دا پنځه وجوهات په یوه کس کې راغونډ شی ، نو د هغه کس مینه به بشپړه او په لوړه کچه وی. که د یو چا ماشوم ښایسته ، ښه اخلاق ، پوه ، هوښیار وی ، له خلکو سره ښه سلوک کوی ، ښه خدمت کوی او فرمانبردار وی ، نو مور او پلار له هغه ماشوم سره بې حده مینه لری ، نو دا مینه به تر هغه حده پیاوړې او پراخه وی چې دغه خصلتونه په یوه کې بشپړ شی. اوس به توضیح کړو چې د دې ټولو [پنځو] دلیلونو کمال او انباشت یوازې د خدای په وجود کې ممکن دی او په حقیقت کې هغه هغه واحد دی چې د مینې مستحق دی.

خدای یوازینی دی چې د مینې مستحق دی

که څوک د خدای په لوری میلان نه لری بلکې غیر له خدای په لوری میلان لری ، دا د هغه د عدم پوهې او د الهی عرفان څخه د لرې والی ثبوت دی. په حقیقت کې ، د ژورې باطنی بصیرت لرونکو خلکو لپاره ، د خدای پرته د مینې مستحق څوک نشته او بل څوک د دې وړ نه دی چې معشوق وګڼل شی. دا ادعا بې دلیله نه ده او په راتلونکو پاڼو کې به یې ثابته کړو چې د مینې پنځه وجوهات یوازې د خدای په وجود کې ممکن دی. این ممکن نیست در هیچ کس غیر از خدا ، زیرا هیچ کس غیر از الله ، حداکثر یک یا دو دلیل [از محبت] دارد ، و آن هم به معنای تمثیلی ، بلکه به معنای حدس و فکر [صرف]. له بلې خوا ، د دې ټولو [پنځو] دلیلونو راټولېدل او ترکیب په خدای کې ربښتینی دی. کله چې موږ دا موضوع په بشپړه توګه تشریح کړو ، نو د بصیرت لرونکو خلکو ته به څرګنده شی چې د احمقانو او احمقانو دا فکر چې د خدای مینه ناممکنه ده ، صحیح نه ده. بلکې ، موضوع د هغې برعکس ده ، چې پرته له خدای سره باید د بل چا سره مینه ونه شی. اوس به موږ له دې [د مینې پنځه دلیل] څخه هر یو په جلا جلا توګه وڅېړو [تر څو ثابته کړو چې د چا سره د مینې دا پنځه وجوهات یوازې په الله تعالی صدق کوی او نه په غیر له دې].

لومړی دلیل: لومړی دلیل چې بیان شو هغه دا دی چې انسان خپل نفس معشوق ګڼی او د هغه دوام ، دائمی وجود او کمال ته هیله لری. انسان از تباهی ، عدم وجود ، عیب و موانع کمال نفرت دارد. دا شیان د یو ژوندی انسان په ذاتی فطرت کې موندل کیږی. څوک چې خپل نفس پیژنی او خپل رب پیژنی ، نو په دې ښه پوهیږی چې د انسان وجود پخپله نه دی ، بلکې د هغه وجود ، دوام ، کمال او هر څه په الله تعالی پورې تړلی دی او مستحق دی. هغه خالق وجود دی ، هغه څوک دی چې د انسان د وجود ساتنه کوی ، هغه هغه څوک دی چې د کمال صفات خلق کوی او بشپړې یې کوی ، هغه هغه دی چې وسیلات جوړوی چې انسان ته د کمال په لور بیایی ، هغه هغه څوک دی چې هدایت کوی چې د دې وسیلو لپاره هدایت کوی ، وإلا د بنده وجود هیڅ نه دی - هغه محض عدم دی. که خدای د خپل عمل په وسیله انسان پیدا نه کړی ، او

د خلقت وروسته ، که هغه خپل فضل ونه کړی ، نو هغه به تباه شی ، او که هغه (فضل) پوره نه کړی ، نو هغه به کمزور پاتې شی. نتیجه دا ده چې په نړۍ کې هیڅ وجود نشته چې د خپل وجود له مخې وجود ولری. هر وجود د دې ژوندی ، خود بقا کوونکی (خدا) له خوا وجود لری چې خپل وجود یې د هغه په خپل وجود کې دی. اگر عالم الله (*عارف* یا عرفان) عاشق به وجود خود باشد ، می تواند با آن وجود نیز محبت داشته باشد که وجود خود به آن وابسته است و از آن بهره مند می شود و از آن وجود می گیرد ، به شرطی که او را خالق ، حاضر ، تکامل دهنده ، حافظ [همه مخلوقات و وجودات] ، نگهبان [همه مخلوقات و وجودات] ، و وجود خود بدانند . که څوک له داسې وجود سره مینه ونه لری ، نو ویل به وشی چې نه خپل ځان پیژنی او نه د خپل رب په څېر. مینه د پیژندنې یا الهی عرفان ثمره ده. کله چې مینه نه وی نو عرفان به نه وی او څومره چې دا عرفان کمزوری وی ، تر هغه حده به مینه کمزوری وی او څومره چې عرفان قوی وی ، تر هغه حده به مینه پیاوړې وی. څنګه ممکنه ده چې یو فرد د خپل ځان سره مینه ولری مګر د خپل رب سره نه؟ څوک چې د لمر سختی زغمی ، سیوری سره هم مینه لری ، او څوک چې د سیوری سره مینه لری ، هم د ونو سره مینه لری چې سیوری یې جوړ کړی او وجود لری. د خدای د توان سره د هر موجود شی اړیکه د ونو سره د سیوری په څیر ده. د سیوری وجود د ونو په وسیله دی ، او د رڼا شتون د لمر په وسیله دی. په بل عبارت ، سیوری د خپل وجود لپاره د ونو تابع دی ، او د رڼا شتون د لمر تابع دی. همدارنګه، د هر هغه څه شتون چې موجود دی، د هغه واحد تابع دی. ټول شیان د هغه د وړتیا او خلاقیت مثالونه دی.

که د انسان لپاره اړینه ده چې له خپل ځان سره مینه وکړی ، نو دا هم ضروری ده چې له هغه وجود سره مینه وکړو چې د هغه په وسیله یې وجود ترلاسه کړی ، نو د خپل واقعیت ، باطنی او ظاهری موجوداتو ، او باطنی معانی او جسمانی ترکیب کې ، انسان دوام ترلاسه کوی [د ابدی ژوند په شکل کې چې له دې ژوند څخه وروسته پیل کیږی]. په هرصورت، دا مینه یوازې هغه څوک تجربه کولی شی چې د پورته ذکر شویو حقیقتونو په اړه پوهیږی لکه څنګه چې تشریح شوی دی. کسی که دل او غرق در شهوات نفس پایین است ، از خالق و رب غافل است ، و محبت الله را ندارد ، و فقط به شهوات و ظواهر نگاه می کند ، به عبارت دیگر ، زندانی در عالم مرئی (عالم مادی) است که در آن هیچ فرقی وجود ندارد. بلکې ، حیوانات هم په دې کې برخه اخلی. په فرشتو کې یوازې هغه کس کېدای شی چې له فرشتو سره ورته والی ولری. څوک چې د ځناورو په قلمرو کې وی او په دې قلمرو کې ښکته ښکته شی ، تر هغه حده به د فرشتو له قلمرو څخه لرې وی.

دویم دلیل: د مینې دوهم دلیل د هغه چا سره مینه کول دی چې احسان کوی ، په پیسو مرسته کوی ، له چا سره مرسته کوی ، هر وخت د مرستې لپاره تیار وی ، د دښمنانو څخه ساتنه ، د حسد کوونکو له بدو څخه ساتنه ، د ځان ، اولاد ، کورنۍ او خپلوانو په ټولو اهدافو کې مرسته کوی. داسې یو معمولا معشوق دی. دا دلیل هم غوښتنه کوی چې پرته له خدای سره د بل چا سره مینه ونه شی. که د خدای د حق پوهه په سمه توګه وده وکړی ، نو دا به څرګنده شی چې احسان کوونکی یوازې هغه دی. تر کومه ځایه چې د خدای نعمتونه په خپلو بندانو پورې اړه لری، هغه په لیکنه کې نه شی شاملېدلی. دا نعمتونه بې شمېره دی لکه څنګه چې خدای په خپله فرمایلی دی:

وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ

"که تاسو د خدای نعمتونه شمېرل پیل کړئ، نو حتی نه شی شمېرل کېدای [ځکه چې بې شمېره او بې شمېره دی]."
(قرآن، 14 سوره، آیه 34)

په هر موضوع کې د خدای نعمتونه داسې دی چې حتی نه شمېرل کېږی. بندگان [خدا ، یعنی انسان] را فقط می توان به لحاظ لطف [آنها بر دیگران] به معنای تمثیلی اشاره کرد . رښتینی خیرخواه یوازې خدای دی. فرض کړئ یو چا تاسو ته د خپلې ټولې خزانې درکړې وی او تاسو ته یې د لګولو بشپړ امتیاز درکړی. که تاسو فکر کوئ چې چا تاسو سره یو لوی احسان کړی دی او خزانې یې درکړې او تاسو ته یې د لګولو حق درکړی، نو دا به غلط فکر وی. لومړی باید په څلورو موضوعاتو غور وکړئ ، بیا به د احسان حقیقت درته روښانه شی.

لومړی د هغه کس شتون دی چې خزانه درکوی. دویم، د یو سره د شتمنی موجودیت. دریم ، پر هغه بشپړ کنترول لری. څلورم ، هغه مفکوره چې شتمنی تاسو ته وسپاری. اوس موږ له تاسو څخه پوښتنه کوو، "هغه کس چا پیدا کړی دی؟ چا چا ته دا شتمنی ورکړه او بیا یې واک او توان ورکړ؟ چا په زړه کې دا اراده کړې چې تا د شتمنی د سپارلو لپاره غوره کړی؟ چا ستا مینه په زړه کې اچولې ده؟ څنګه یو کس دا فکر پیدا کړ چې په دې نړۍ کې د خپل ځان ښه والی او رفاه په دې کې دی چې تاسو سره مرسته وکړی؟ یو کس مجبور دی چې د خپل زړه اصرار ته غاړه کېږدی چې شتمنی یا جایداد درکړی او د دې مخالفت نه شی کولای ، د دې دلیل څه دی؟" که په دې اړه فکر وکړئ ، د دې ټولو پوښتنو ځواب به ترلاسه کړئ ، او دا به روښانه شی چې رښتینی مخیر خدای یوازېنی دی چې انسان یې مجبور کړ چې پر تاسو احسان وکړی ، او ستاسو لپاره یې خپل زړه مطیع کړ او هغه عوامل یې تحمیل کړی چې انسان دې ته اړ کوی چې پر تاسو احسان وکړی. د احسان کوونکی لاس یوازې یوه وسیله ده چې د هغې په وسیله د خدای فضل خپلو بندانو ته ورسیږی. په دې قضیه کې ، سړی مجبور دی لکه د اوبو چینل چې مجبور دی چې اوبه بهیږی. که تاسو منځګړی خپل خیر خواه ګڼئ او د هغه څخه مننه وکړئ ، نو دا د دې نښه ده چې تاسو له واقعیت سره بلد نه یاست.

هر کله چې انسان احسان وکړی ، په خپل ځان یې کوی ، او په هر مخلوق ممکن نه دی. که څه هم انسان د احسان ښه غوره کوی ، خو د هغه په لټه کې دی ، که هغه په دنیا کې وی ، لکه چې دنیا د چا په بدل کې فتح شی او یا تابع شی او د هغه په ستاینه کې بې حده وی ، د هغه د سخاوت کیسې خپرې شوې ، او خلک د خپل اطاعت او مینې ګلان باران کوی. یا په آخرت کې د الله تعالی له خوا اعظمی ثواب (الهی اجزاء) ترلاسه کړی. لکه څنګه چې هیڅوک بې دلیله خپله شتمنی په سیند کې نه اچوی ، همداسې بې له کوم دلیل خپل مال په بل لاس کې نه اچوی. دا انګیزه د یو کس هدف دی. که چا تاسو ته شتمنی درکړې وی ، نو تاسو د هغه هدف نه یاست ، بلکې تاسو یوازې د خپل هدف د ترلاسه کولو وسیله یاست ، که هغه هدف ذکر ، شهرت ، شهرت ، عزت ، عظمت په دنیا کې وی ، یا په آخرت کې عزت ، عظمت او ثواب الهی وی. هغه کس چې په تا احسان کړی دی ، خپل هدف یې په دې سره پوره کړی چې خپل مال یې تاته وسپاری. ځکه چې څوک ستاسو خیر خواه نه دی بلکې د نفس خیر ښیګڼه ده. څوک غواړی چې د شتمنی په بدل کې یو څه ترلاسه کړی ، چې فکر کوی تر هغه ښه دی. که ښه نه وای ، څوک به خپله شتمنی په تا نه وای لګولی. راځئ چې په دې اړه فکر وکړئ، یو کس ستاسو د مننې یا مینې مستحق نه دی او د دې لپاره دوه دلیلونه شتون لری. یو دلیل یې دا دی چې د خدای له لوری د عواملو د تحمیل څخه چې انسان یې احسان کولو ته اړ کړ ، مجبور شو چې هغه شتمنی [یا مال یا مادی ملکیت] تاسو ته درکړی او د مخالفت توان یې نه درلود. د دې مثال د یو پاچا خزانه دار دی چې پاچا ورته امر کوی چې یو ته شاهی انعام ورکړی. څوک چې دا انعام ترلاسه کوی خزانه دار نه شی کولای چې د خپل خیر خواه په توګه وګڼی ځکه چې د شاهی امر تر لاسه کولو وروسته خزانه دار مجبور شو چې اطاعت وکړی او د مخالفت توان یې نه لری. که پاچا د خزانه دار په خوښه د انعام موضوع وځنډوله ، نو خزانه دار به یې نه وای ورکړی. وبالمثل ، إذا ترك الله المحسن بالإرادة ، فإنك راضي نخواهد شد که حتی یک سکه جعلی هم مصرف کند ، بلکه اول در قلب انسان دلایل و انگیزه های تقسیم ثروت را غرس کرد ، ثم این فکر را در دل خود ایجاد کرد که منافع دنیوی و دیگری در تقسیم مال است . په دې ورکړې پورې تړلې وی او همدا دلیل دی چې یو یې ورکوی. دوهم دلیل دا دی چې سړی شتمنی ورکوی او په بدل کې هغه څه اخلی چې په نظر یې له شتمنی څخه غوره دی. په دې قضیه کې یو مثال د سوداګر یا سوداګر دی او یو سوداګر

نه شی کولای چې خیرخواه شی ځکه چې څوک د شتمنی د ورکولو تاوان اخلی. دا یوه جلا خبره ده چې سړی یې د جبر په توګه یا حمد او ثنا الهی قبول کړی [د دې پر ځای چې نقدی یا مادی اجر واخلی]. د جبر لپاره اړین نه دی چې احساس شی ، بلکې لذتونه او ګټې د مال ځای نیسی او ځینې وختونه د مال په بدل کې ښه اجر شی.

په حقیقت کې احسان هغه څه دی چې سړی یې هیڅ اجر نه اخلی، یعنې ورکوونکی په داسې ډول ورکوی چې ورکوونکی ترې خوند نه اخلی او نه ګټه ترې ترلاسه کوی، او دا ناممکنه ده چې دا ډول احسان په انسان کې رامنځ ته شی. د دې نعمتونو سرچینه او عطا کوونکی یوازې الله تعالی دی او هغه نعمتونه چې الله تعالی په مخلوقاتو باندې کړی دی ، په هغو کې د الله تعالی لپاره هیڅ راز ګټې نشته ، ټول ګټې د مخلوقاتو له خوا ترلاسه کیږی. له دې تفصیل څخه دا روښانه ده چې د خدای غیر د نورو لپاره د احسان کلمه کارول یا دروغ دی یا یوازې یو تمثیلی حواله ده. وجود فضل غیر از خدا ناممکن است ، همانطور که تاریکی و روشنایی ناممکن است که با هم ترکیب شوند. خدای د هغه د نورو صفتونو په څېر په دې الهی صفت (کیفیت) کې یوازینی او یوازینی دی. له دې څخه زده کیږی چې د خدای پیژندونکی (*عارف* یا عرفان) باید د خدای سره مینه وکړی نه د یو ظاهری خیرخواه چې حتی د کوم احسان کولو توان هم نه لری. مخیر اصلی خدای یګانه دی او هغه یوازینی دی چې مستحق دې مینې دی. که څوک غیر له الله تعالی د خیر په سترګه ګوری ، د داسې احسان سره مینه لری ، نو دا د هغه جهالت او د احسان له معنا او مقصد سره د ناآشنا کېدو ثبوت دی.

دریم دلیل: دا دی چې انسان له یو خیرخواه سره مینه کوی که څه هم هغه احسان په چا نه بلکې په بل چا دی. دا شیان د انسان په مزاج کې موندل کیږی. به عنوان مثال ، اگر به شما گفته شود که یک رهبر عدالت را رعایت می کند ، به خوبی آگاه است ، با مردم با مهربانی و سخاوت رفتار می کند ، با آنها با تواضع برخورد می کند ، حتی اگر آن رهبر هزاران مایل از شما فاصله داشته باشد ، اما شما شروع به عشق با این رهبر در قلب خود می کنید . له بلې خوا ، تاسو د یو داسې مشر په اړه اورئ چې په ظلم مشهور وی ، مغرور ، شیطان ، ځورونکی او له تاسو څخه د لرې هېواد مشر وی ، نو له دې مشر څخه د واټن او واټن سره سره کرکه کوئ. ستاسو زړه د دې دوو مشرانو په اړه مختلف احساسات لری او دا توپیر ډېر څرګند دی. تاسو د یو په لور افراطی تمایل لرئ او د بل لپاره افراطی نفرت لرئ. د مینې او کرکې دا حالت هغه وخت دی چې ته د یو مشر له سخاوت څخه بې برخې او د بل له ظلم څخه په امان کې یاست او ظاهراً هغه ځای ته د تګ امکان نشته چې هغه عادل مشر او ظالم مشر واکمن وی. خو له عادل مشر سره ستاسو مینه یوازې په دې دلیل ده چې دا مشر خیر خواه دی ، نه له دې امله چې تاسو د کوم احسان څخه ګټه پورته کړې ده. دا دلیل دا هم ضروری کوی چې تاسو له خدای سره مینه وکړئ ، بلکې له هغه پرته د بل چا سره مینه مه کوئ ، پرته له دې چې تاسو د خدای پرته د بل چا سره د اړیکو لپاره دلیل ولرئ. ځکه چې پر ټولو مخلوقاتو احسان کوونکی او د فضل او سخاوت له امله د الهی فضل او سخاوت عطا کوونکی یوازې هغه دی او له دې پرته بل هیچ. لومړی یې هغوی ته د وجود شتمنی ورکړه، بیا یې هغوی ته اندامونه ورکړل او خپل نعمتونه یې د هغو وسیلو په ورکولو سره بشپړ کړل چې د هغوی لپاره اړین دی. سربېره پر دې ، هغوی ته د آسایش او آسایش وسایل چې د حاجتونو په دایره کې نه راځی ، بلکې په هغوی کې د اړتیا نښه ده ، بیا یې نور نعمتونه عطا کړل چې د اړتیا په توګه نه شمېرل کېږی. د انسان په بدن کې د اړتیا وړ څېزونه د زړه ، ځیګر او سر ، د اړتیا وړ غړی سترګې ، پښې او لاسونه دی او اضافی شیان د ښایسته کولو لپاره قوس لرونکی وروڼه ، شونډې ، مخ ، بادامی سترګې او داسې نور دی. دا هغه شیان دی چې که موجود نه وی ، د انسان په اړتیاوو او اړتیاوو باندې هیڅ اغېز نه کوی ځکه چې دا شیان یوازې د ښکلا پورې اړه لری. د غیر جسمانی څیزونو څخه د ضروری شیانو مثال اوبه او خواړه ، د اړتیا وړ شیان عبارت دی له دواګانې ، غوښه او میوه او اضافی شیان د ونو شنه او ښکلا ، د ګلانو ښایسته او د ګل زخې ښکلا ، د خوړو او میوو خوند دی. دا هغه شیان دی ، که موجود نه وی نو هیڅ ډول اړتیاوې او اړتیاوې نه پوره کوی. دا درې ډوله نعمتونه چې ضروری او ضروری دی او اضافی شیان په هر ژوندی مخلوق کې موجود دی. بلکې ، هغوی په ټولو مخلوقاتو کې د ځمکې له ذرې څخه د عرش الهی تر لوړوالی پورې موجود دی. له

دې امله ، یوازې خدای مهربان دی او له هغه پرته هېڅ څوک نه شی کولای چې خیر کوونکی شی. که انسان خیر خواه وی ، نو بیا هغه احسان د خدای د مخلوقاتو د ښو شیانو څخه ښه دی. هغه هغه دی چې د ښکلا خالق دی ، هغه د مخیر خالق دی ، او هغه د نعمتونو خالق دی. په دې برخه کې ، له خدای پرته د نورو سره مینه کول محض ناپوهی او حماقت دی. څوک چې په دې پوهېږی ، له خدای پرته د بل چا سره مینه نه لری.

څلورم دلیل: دا چې انسان د یو شی سره مینه کوی ځکه چې هغه ښایسته دی او د مینې څخه پرته بل څه نه لری. لکه څنګه چې مخکې ذکر شو، دا د انسان په ذاتی فطرت کې ذاتی دی. ښکلا په دوه ډولونو ویشل شوې ده: یو هغه ښکلا ده چې په سترګو ادراک کیږی او دویم هغه ښکلا ده چې د باطنی بصیرت رڼا ته اړتیا لری. لومړی ډول ښکلا حتی د ماشوم لخوا هم درک کیږی، بلکې حتی یو حیوان یا مرغۍ هم درک کوی، مګر دویم ډول ښکلا یوازې هغه کسان درک کوی چې د زړه خلک بلل کیږی. هغه نور خلک چې دا لقب له دوی سره نه شریکوی چې یوازې د دنیا ظاهری اړخونو ته ګوری او له مرئی څیزونو پرته بل څه نه وینی. ښکلا د هر هغه چا لپاره محبوبه ده چې هغه درک کوی. څوک چې ښایست د زړه نه وینی ، ښکلا د زړه له ځانه سره مینه ګنی. مثال یې د پیغمبرانو او ربښتینو عالمانو مینه د هغوی د لوړو (عالی) خصلتونو او ښکلو صفتونو له امله ده. مینه یې په زړونو کې ده ، که څه هم څېرې او ظاهری څېره یې له سترګو پټه ده. دا هغه څه دی چې د باطنی بڼې د ښکلا څخه مراد دی چې حواس نه درک کوی، په هرصورت، یو کس هغه نښې درک کوی چې د هغوی لوړ شخصیت ته اشاره کوی. کله چې زړونه په دې قانع شی ، نو زړونه ورته میلان کوی او مینه ورسره کوی. نو کله چې څوک د کوم لیکوال لیکنه ، یا د شاعر شعر ، یا د هنرمند انځور ، یا د جوړوونکی جوړښت وګوری ، د هغه لیکوال ، شاعر ، هنرمند او معمار باطنی خصوصیات ورته څرګندیږی چې د دې آثارو د رامنځته کېدو سبب شوی دی. د دوی د کارونو جوهر د هغوی پوهه او وړتیا ده. بیا د هغه څه عظمت ، ښکلا او برتری چې د هغوی په اړه معلوم دی ، تر هغه حده به د هغوی علم لوړ او بشپړ وی. دا د هغه کس حالت دی چې وړتیا لری. تر هغه ځایه چې د وړتیا لرونکی وجود د لوړ عزت او مقام په اندازه وی ، تر هغه حده به دغه وړتیا لوړ او بشپړ وی. ځکه چې د پېژندل شویو په منځ کې تر ټولو لوړ او تر ټولو مشهور د خدای وجود دی. نو ځکه هغه علم چې له خدای تعالی سره تړلی دی ، د ټولو علومو تر ټولو لوړ او ستر علم دی چې هغه د معرفې علم دی. بیا د رتبې په رتبه، هغه شیان عزت او برتری لری چې د خدای عرفان ته ځانګړی دی یا هغه ته نږدې دی. تر هغه حده چې یو شی د خدای د عرفان سره نږدې تړاو ولری ، تر هغه حده به عظمت ، عزت او امتیاز ولری.

د عرفان ښایسته کرکټر خصلتونه ، داخلی کیفیتونه ، طبیعت او مزاج له دریو څیزونو څخه جوړ شوی دی. اول ، این مردم علم خدا ، فرشتهها ، کتابهای نازل شده و قوانین الهی را دارند. دویم ، هغوی د دې توان لری چې د خپل ځان او د خدای د نورو بندګانو د اصلاح او تطهیر او روحانی لاربښوونې توان ولری. ثالثا، آنها از شر و عیب های باطنی و شهوات پاک شده اند که انسان را از راه های خیر و صداقت منصرف می کند و آنها را مجبور می کند تا در راه های شر قدم بگذارند. له دې امله خلک د انبیاء ، د هغوی جانشینان ، علماء ، او عادل او سخی مشرانو سره مینه لری.

علم ، توانایی او پاکیزګی: اوس راځۍ چې دې درې موضوعاتو ته د الهی صفتونو (صفات) په تړاو وګورو. حالت علم به گونه ای است که تمام معارف [به طور جمعی شناخته شده توسط بشریت] از تمام مردم که قبلا آمده اند و اکنون هستند و در آینده خواهند آمد ، با علم خدا مقایسه نمی شود. د هغه علم هر هغه شی چې موجود دی احاطه کوی ، او هیڅ شی د هغه د هر اړخیز علم څخه بهر نه دی. خدای فرمایی :

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ

"حتی ذره هم له هغه څخه په آسمانونو او ځمکې غائب نه دی." (قرآن، سورة 34، آیه 3)

په یو آیت کې، ټول تخلیق ته اشاره شوې ده:

وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

"او تاسو ته پوهه درکړل شوې ده ، خو دا ډېره کمه ده." (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

بلکې ، حتی که د آسمانونو او ځمکې ټول اوسیدونکی سره یو ځای شی او د هغه په علم کې شامل شی چې څنګه میږی یا غوماشی پیدا شوی ، هغوی به د هغه د علم یوه کوچنۍ برخه هم ونه شی او یوازې به هغه اندازه پوهه ترلاسه کړی چې هغه یې غواړی ترلاسه کړی. هر هغه څه چې مخلوقات لری هغه د هغه د تعلیم له امله دی. قرآن کریم فرمایی :

خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ ﴿٣﴾

عَلَّمَهُ ٱلْبَيَانَ ﴿٤﴾

"هغه انسان پیدا کړ او خبرې (فصاحت، د خپل ځان د تشریح وړتیا، د پیچلو او ظریفو مسایلو بیان کول، او د نورو له خبرو او بیان څخه زده کړه)." (قرآن، 55 سوریه، آیات 3 - 4)

نتیجه یې دا ده چې که د علم ښکلا او تمایز محبوب وی او یا د هغه چا لپاره زینت او کمال وی چې په خپله یې مزین کړی وی ، نو په دې برخه کې انسان باید یوازې له خدای سره مینه وکړی. علم عالمان نسبت به علم او ، محض جهالت است. د خدای علم د ټولو مخلوقاتو په ټولیز علم باندې ناقابل تصور برتری لری ځکه چې د هغه علم حد نه لری په داسې حال کې چې د مخلوقاتو علم محدود او د پای ټکی لری.

قوه هم د کمال صفت دی او د هغې په پرتله ناتوانی نقصی یا عیب دی. هر کمال ، عظمت ، تمایز او برتری محبوب دی او انسان د هغه په ادراک کې خوند ومومی. له همدې امله کله چې څوک د علی رضی الله عنه او خالد رضی الله عنه د معاصرو خلکو په وړاندې د شجاعت او امتیاز په اړه خبر شی نو د خوښی احساسات یې په زړه کې راڅرخی. انسان فقط با شنیدن ماجراجویی های شجاعانه آنها بسیار خوشحال می شود ، پس خوشبختی آنها چه می شد اگر کسی ماجراجویی های آنها را با چشمان خود مشاهده می کرد ؟ اوس د خدای د بندانو وړتیاوې او زړورتیا د خدای سره پرتله کړئ. د مخلوقاتو څخه هغه کس واخلئ چې تر ټولو زورور ، د پراخ حاکمیت او قدرت خاوند وی ، د ټولو انسانانو تر ټولو لوی توان لری چې د خپل ځان او نورو د نفس په اړه تر ټولو ژور بصیرت ولری ، او د هغوی د کنټرول بشپړ توان لری. این شخص را بگیرید و سپس ببینید که چنین شخص با وجود داشتن قدرت و قدرت و کنترل وسیع و توانایی های عظیم ، بر مرگ ، زندگی ، قیامت بعد از مرگ ، سود یا زیان ، تا حدی که چنین کسی قادر به جلوگیری از ضعف بینایی و گوش های خود را ندارد . د ژبې خبرې ، او د بدن بیماری. بې شمېره مسایل شته چې په هغو کې انسان د خپل ځان او نورو

لپاره په هغو مسایلو کې چې د هغه د وړتیاوو پورې تړاو لري ، هیڅ هم نه شي کولای. او هغه مسایل چې د چا له وړتیاوو سره تړاو نه لري، سړی نشي کولای داسې کار وکړي چې د مچ د وزر په اندازه وي. بیا هغه توانایی چې انسان په خپل ځان او په نورو باندې لري ، نه د خپل ځان کار دی او نه هم په خپله وجود لري ، بلکې لکه څنګه چې خدای پیدا کړې دی ، همداسې خدای د انسان توان او وسایل پیدا کړي او انسان یې د هغه د وړتیا وړ کړی دی. دا ناممکنه ده چې څوک د خدای د بندګانو څخه د توان ، سیاست ، تسلط ، حکومت او کمال قدرت له امله مینه وکړي ، خو له خدای سره مینه ونه کړي ، که څه هم قدرت او قوت یوازې د خدای لپاره مناسب دی چې تر ټولو غالب او لوی دی. هغه غالب ، غالب ، د ټولو پوهې احاطه کوونکی او د ټولو وړتیاوو خاوند دی. آسمان د هغه په ښي لاس کې نغښتی دی ، هر څه چې د ځمکې پر سر یا لاندې دی د هغه په واک کې دی ، او د ټولو مخلوقاتو لګام د هغه په لاس کې دی. که هغه ټول مخلوقات چې په ځمکه کې موجود دی له منځه یوسي ، ذره ذره به د هغه له حاکمیت څخه کم نه شي. د هغه د بندګانو په منځ کې ، هر څوک چې توان یا قوت ولري ، دا ټول د هغه د اعلی توان او قدرت له نښو څخه دی. ښکلا ، عظمت ، عظمت ، تسلط ، برتری او برتری د هغه په غاړه ده. له دې امله که چېرې د خپل توان له امله څوک معشوق وګڼل شي ، نو یوازېنی چې د دې مینې مستحق دی ، هغه د ټولو وړتیاوو څښتن دی .

د نفس دنئ له ټولو عیبونو او عیبونو او بدی څخه تصفیه او تطهیر هغه صفت دی چې انسان ته مینه کولو ته اړ کوي. دا هم ښکلا ده او د باطني ښې سره تړاو لري. که څه هم ټول پیغمبران او عرفان له عیبونو ، ګناهونو او بدو څخه پورته وو ، خو د تطهیر تقدس او کمال یوازې د هغه واحد لپاره ممکن دی چې پاک او د عظمت ، عظمت او عزت خاوند وي. نور ټول مخلوقات ځینې عیبونه لري ، بلکې ډېری مخلوقات د عیبونو او عیبونو تجسم ښکاري ، بلکې دا حقیقت چې دوی مخلوقات ، ناتوان ، مطیع او محتاج دی ، په خپل ذات کې عیبونه او عیبونه دی. له دې امله ، کمال یوازې د خدای لپاره محفوظ دی. که پرته له الله بل څوک کوم کمال لري ، هغه هم د هغه نعمت دی. د انسان په اختیار کې نه ده چې ورسېږي د کمال اوج ، ځکه چې د کمال په اوج کې تر ټولو ټیټ درجې دا ده چې بنده نور مطیع نه شي او نور د خپل وجود لپاره متکی نه وي ، او هیڅوک غیر له الله څخه دا صفت نه لري. بلکې ، د دې صفت ترلاسه کول غیر له الله تعالی ناممکن دی. او تنها حامل این امتیاز با کمال است ، او است که عاری از هر عیوب است ، او است که از هر شر پاک است. که تقدس او تطهیر له ټولو عیبونو هم ښکلا او کمال ګڼل کیږي او دا صفت د مینې سبب دی ، نو په حقیقت کې دا صفت یوازې د خدای په لاس کې دی. که په دې صفت کې غیر الله سهم وي ، نو دا یوازې د نورو مخلوقاتو په پرتله کمال ګڼل کیږي.

پنځم دلیل: د مینې پنځم دلیل تطابق او ورته والی دی ځکه چې یو شی چې بل ته ورته وي ، هغه ته میلان لري. له دې امله تاسو وینئ چې ماشوم د ماشوم په لور ، یو بالغ ته ، او هر حیوان د خپل جنس په لور میلان لري او له بل جنس څخه تښتي. هر یو کس د پوهې په برخه کې ورته شالید لرونکی کس ته میلان لري، او ترکاڼ د بزګر په پرتله بل ترکاڼ ته میلان لري. دا یو داسې حقیقت دی چې د ثبوت اثبات ته اړتیا نه لري ، بلکې تجربه او مشاهده یې روښانه دلیل دی. دا ښیي چې مطابقت د مینې یو مهم لامل دی. خو تطابق کله په ظاهري او کله په پټه کې وي چې حتمي خبره نه وي ، لکه دوه کسان چې په یوه موضوع کې تصادف سره یو ځای شي ، سره له دې چې نه یې یو بل لیدلی او نه یې د یو بل په مال کې حرص لري لکه څنګه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای:

اَلْاَرْوَاحُ جُنُوْدٌ مُجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا اِئْتَلَفَ وَمَا تَنَا كَرَ مِنْهَا اِخْتَلَفَ

"ارواح یو ګډ پوځ (ګروپ) دی. هغوی چې یو بل پېژنی [دې نړۍ ته د راتګ څخه وړاندې د ارواح په قلمرو کې] ، سره یوځای کیږی [او په دې دنیا کې هم ښه ژوند کوی]. هغه کسان چې بیګانه وو [پخوا په عالم ارواح] ، یو له بل څخه جدا پاتې کیږی [او په دې دنیا کې په مادی عالم کې نه یوځای کیږی ، نه ملاقات کوی او نه یو ځای کیږی ځکه چې دوی په روحانی دشت کې تطابق نه لری]".

په دې دود کې، "آشنا" "مطابقت" ته اشاره کوی او "نابلده" "ناسازګاری" ته اشاره کوی. سره له دې ، مطابقت د بنده او خدای تر منځ د مینې یو مهم دلیل دی. دا مطابقت ظاهری نه دی نو دوی دواړه یو شان څېره او ظاهری بڼه لری، بلکې دواړه د دوی تر منځ داخلی مطابقت لری. دا تطابق کله په هغو مسایلو کې دی چې په کتابونو کې لیکل کېدای شی او کله په هغو مسایلو کې چې لیکل او ثبت یې په کتابونو کې ناشونی وی ، تر څو د حسد الهی په پرده کې پټ پاتې شی . په روحانی لاره کې غلطی ، او نه د صحیح نیت او لوړ عزم نه درلودل چې په الهی الهی کې په لوړه روحانی لاره کې مخ په وړاندې ولاړ شی او د هغوی پټ ساتل صحیح وی ، نو کله چې مسافرین د عرفان په لاره خپل مقصد ته ورسیږی ، دغه اسرار په خپله هغوی ته ښکاره کیږی. هغه مسایل چې په کې د الله او انسان ترمنځ تطابق وی او په کتابونو کې لیکل کېدای شی ، هغه باطنی صفات او صفات دی چې په کې بنده الله تعالی ته نږدې وی او امر شوی دی چې پیروی یې وکړی ، لکه څنګه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په نبوی کې راغلی دی چې فرمای:

تَخَلَّقُوا بِأَخْلاقِ اللهِ

"خپل ځانونه د خدای په شخصیت سینګار کړئ (یعني په ربښتیا خدایی شئ)".

په بل عبارت ، داسې ښایسته خصلتونه ، باطنی مزاج او طبعیت باید ومنل شی چې د الهی صفتونو څخه عبارت دی ، لکه صداقت ، علم ، له نورو سره نیکی کول او هغوی ته رحم کول ، سخاوت ، مهربانی ، نصیحت ، نورو ته د هدایت لاره وښودل ، له بدی څخه یې منع کول ، دا ټول د شریعت الهی حکم دی. انسان با رسیدن به آنها به خدا نزدیک می شود. دا نږدیوالی د ځای او جسم نږدیوالی نه دی ، بلکې دا نږدیوالی د باطنی صفتونو او صفتونو دی چې خدای پرې سینګار شوی دی. هغه مطالب چې په کتابونو کې لیکل شوی نه دی ، خدای تعالی په لاندې آیت کې ورته اشاره کړې ده:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى

"هغوی له تا څخه د روح په اړه پوښتنې کوی. هغوی ته ووایه چې روح زما د رب له امر څخه دی." (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

په دې آیت کې ویل شوی دی چې نفس الهی امر دی او د انسان عقل څخه بهر دی. (د دې آیت او نورو اړوندو مسایلو د ماهرانه تشریح لپاره، مهربانی وکړئ د دې کتاب "د روح د اسرار تشریح" لومړی فصل ته مراجعه وکړئ). د روح له امله فرشتو ته امر شوی وو چې آدم (صلی الله علیه وسلم) ته سجده وکړی لکه څنګه چې په قرآن کې راغلی دی:

إِنَّا جَعَلْنَٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ

"موږ تاسو (انسانان) په ځمکه کې د [خدای] نالی کړی یاست." (قرآن، سورة 38، آیه 26)

له دې امله ، انسان د دې مطابقت له امله د خدای د نیابت مستحق شو. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په خپل قول کې دې موضوع ته اشاره کړې ده:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ آدَمَ عَلٰى صُوْرَتِهِ

"خدای آدم [او ټول انسانان په پراخه توګه ، لکه څنګه چې آدم (السلام علیهم السلام) د ټول بشریت پلار دی] په خپل تصویر کې پیدا کړ".

د دې روایت پر بنسټ ځینو کم عقل لرونکی فکر کړی دی چې شکل (یا تصویر) یوازې هغه ظاهری بڼې ته اشاره کوی کوم چې د حواسو په وسیله ادراک کیږی. د دوی د دې اټکل له امله ، هغوی د الله لپاره بدن او اعضا تصور کړی دی او هغه یې له نورو څیزونو سره تشبیه کړی دی. خدای دې مونږ په پناه ګاه کې له دې بې عقلی څخه وساتی او هغوی ته دې لارښوونه وکړی. این توافق [بین انسان و خدا] در این روایت حضرت محمد (ص) اشاره شده است. الله تعالی حضرت موسی (صلی الله علیه و آله وسلم) ته وویل: "زه ناروغ وم ، خو ته ما ونه لیدلی!" موسیٰ ځواب ورکړ: "زه څنګه ستا لیدنه وکړم [او څنګه به ته په لومړی سر کې ناروغ وای]؟" خدای وویل: "زما فلانی خدمتګار ناروغ و او تاسو هغه ته نه وې لیدلی. که تاسو د هغه لیدنه کړې وای ، ما به د هغه په نږدې کې موندلی وای". اما ، این تطابق زمانی ظاهر می شود که انسان [اول] فرض عبادات [الهی] را انجام دهد ، و بعد از آن ، عبادات ناجائز (اختیاری) [با برتری در اعمال و راه الصالح که انسان را به الله نزدیک می کند] انجام دهد . په حدیث قدسی کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په حدیث *قدسی* کې وایی:

لَا یَزَالُ الْعَبْدُ یَتَقَرَّبُ إِلَیَّ بِالنَّوَافِلِ حَتّٰی أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِیْ یَسْمَعُ بِهٖ وَبَصَرَهُ الَّذِیْ یُبْصِرُ بِهٖ وَلِسَانَهُ الَّذِیْ یَنْطِقُ بِهٖ

"زما بنده ما ته په ناوړه توګه (اختیاری، اضافی، پورته او فراتر له هغه څه چې د الهی وظایفو له مخې لازم دی) اعمال [عبادت، عبادت او خدمت] تر هغه وخته پورې چې زه یو سره مینه وکړم. کله چې زه له چا سره مینه پیل کوم ، زه د هغه غوږ ګرځم چې سړی یې اوروی ، زه د هغه سترګې شوم چې سړی ورسره ګوری ، زه د هغه ژبه ګرځم چې خبرې ورسره کوی (یعنې د الهی مرستې ، نصرت او قرب د ژوند په ټولو اړخونو کې د انسان په لاره کې د پوره اخلاص او انفرادیت په نتیجه کې شامل دی)". (دا روایت په کې نقل شوی دیمجموعه *حدیث صحیح بخاری* عن ابوهریره رضی الله عنه

د دې بیان خلاصه دا ده چې د مینې جوړښتونه د خپلو دلایلو په منځ کې تر ټولو مهم دلیل دی. اګرچه، این یک دلیل خوب و قوی است، اما وجود آن بسیار کم است. که غور وکړو ، وینو چې دا پنځه دلیلونه په حقیقت کې یوازې په خدای کې یو ځای شوی دی نه په تمثیلی او استعاری معنا او نه د تلمیح په وسیله . دا ټول دلایل په خدای کې په ډیره لوړه کچه سره یو ځای شوی دی ځکه د باطنی بصیرت لرونکو خلکو په نظر کې یوازې معقوله او د منلو وړ مینه یوازې د خدای سره ده په داسې حال کې چې د لنډ نظرانو په نظر کې حقیقی مینه د خدای غیر د بل چا مینه ده.

دا هم د پام وړ ده چې د مخلوقاتو په مینه کې شریکول کیدی شی ځکه چې تاسو ممکن د یو چا سره د یو خاص دلیل له امله مینه وکړئ او بل کس د همدې دلیل له امله په دې مینه کې شریک وی او له دې امله تاسو د بل کس سره هم مینه لرئ. په مینه کې شریک کیدل یو ډول عیب دی او د کمال له سطحې څخه د معشوق د انحراف ثبوت دی. دا هم ممکنه ده چې ستاسو معشوق په ځینو کیفیتونو کې بې ساری وی او ظاهراً بل څوک په معشوق کې موجود کیفیت نه شریکوی. اگر چنین شخصی وجود داشته باشد ، باز هم ممکن است که یک شریک وجود داشته باشد و شما حتی از آن آگاه نباشید یا این امکان وجود ندارد که چنین کیفیتی در آینده در یک فرد دیگر وجود داشته باشد. خو د الله تعالی ټول صفات او صفتونه په لوړه درجې او مرتبه کې دی او د الهی عظمت او جمال په دغو صفاتو کې څوک شریک نه دی - نه اوس داسې شخص موجود دی او نه هم امکان شته چې په راتلونکی کې به داسې څوک موجود وی. له دې څخه زده کېږی چې د هغه په مینه کې هېڅ شریک نه شی کېدای او همدا دلیل دی چې هغه د هر ډول عیبونو څخه خالی دی ، لکه څنګه چې د هغه په لوړو صفتونو کې شریک کېدلای نه شی. له دې امله ، الله تعالی یوازېنی مستحق د عشق حقیقی او د عشق کمال دی ، او دا حق [الهی] داسې دی چې هیڅوک په دې کې شریک نه دی.

الهی عرفان او د الهی رویا لذت

د دې عنوان لاندې به موږ توضیح کړو چې د لذت لوړه درجه عرفان الهی او د الهی مخ رویا ده ، او دا ممکن نه ده چې دا لذت پر بل لذت ترجیح ورکړو. این ترجیح [ترجیح لذت های دنیوی بر لذت عرفان الهی و رؤیت الهی] تنها توسط کسی می تواند داده شود که از این لذت [عالی] محروم شده باشد.

د انسان مزاج او د هغه خوند: باید څرګنده شی چې ټول لذتونه د ادراک او ډېرو قوتونو او مزاجونو تابع دی چې په انسان کې راغونډېږی. د هر ځواک او مزاج لپاره ، یو جلا لذت شتون لری. د دې لذت معنی دا ده چې هر طبیعت یا مزاج خپل مقصد ته رسېږی چې د هغې لپاره پیدا شوی دی. د انسان مزاج بې دلیله نه دی جوړ شوی ، بلکې هر مزاج د یوې موضوع لپاره جوړ شوی دی چې هدف یې دی. د مثال په توګه ، د غوسې مزاج د قناعت او انتقام لپاره جوړ شوی دی. بې له شکه ، د هغه خوښی د تسلط یا غچ اخیستلو په موندلو کې ده. دا غچ او رضایت د هغه هدف دی. د خوړو د خواهش مزاج د خوراک د ترلاسه کولو او له دې سره د وجود دوام پیدا کولو لپاره پیدا شوی دی. بې له شکه ، د هغه خوند په هغه غذا کې دی چې هدف یې دی. همداسې د اورېدلو، لیدلو او بوی کولو مزاج هم دی. هر مزاج د خپل هدف په ترلاسه کولو کې خوښی پیدا کوی. داسې یو مزاج نشته چې د خپل هدف له ترلاسه کولو څخه خوند ونه اخلی. همداراز زړه هم داسې مزاج لری چې الهی رڼا ورته وایی. دغه مزاج ته باطنی بصیرت، د ایمان رڼا او یقین هم ویل کیږی. په هرصورت، اصطلاحات کیدای شی توپیر ولری، مګر ماناوې مهمې دی. سره له دې ، زړه د خپل یو صفت له امله ، چې د هغې په وسیله معانی درک کوی ، د بدن له نورو ټولو غړو څخه جلا حیثیت لری. دا معانی نه تخیلی دی او نه هم احساس کېدای شی. د مثال په توګه ، د کایناتو تخلیق او د هغه اړتیا د هغه خالق ته چې ابدی او حکیم وی ، څوک چې په الهی صفاتو مزین وی. دغه مزاج ته عقل هم په دې شرط ویل کیږی چې څوک د عقل په اړه د هغه قوت او قابلیت په لحاظ فکر ونه کړی کوم چې په بحثونو او استدلالونو کې کارول کیږی ځکه چې په عمومی توګه خلک عقل په دې ماناوو کې کاروی. په حقیقت کې عقل هغه صفت دی چې انسان له حیواناتو څخه متمایز کوی او د هغې په وسیله انسان عرفان الهی ادراک کوی. دا په روښانه توګه څرګنده ده چې دا یو ښه کیفیت دی.

د زړه مزاج: دغه مزاج ددې لپاره رامنځته شوی دی چې د ټولو امیزو حقیقتونه د هغه په وسیله درک شی. د دې مزاج هدف علم او عرفه الهی دی او لذته یې په دې کې ده لکه د نورو مزاجو په څېر لذتونه په هغو شیانو کې دی چې د هغوی هدف دی. تر کومه ځایه چې د معرفت او الهی عرفان د لذت خبره ده ، هیڅوک یې رد نه شی کولی. داسې پیښیږی چې که څوک د کوم بې اهمیته شی په پوهېدو او پوهې ته ورسیږی، هغه ترې خوښ شی، او څوک چې له یوې موضوع سره نا آشنا پاتې شی، که څه هم هغه بې اهمیته وی، خفه پاتې کیږی. خلک د بې اهمیته شیانو په پوهېدو ویاړ کوی او ژبه یې هر هغه څه څرګندوی چې دوی پوهیږی. دا ځکه چې هغوی له دې پوهې څخه ډېر خوند اخلی او هغه د خپل وجود کمال ګڼی. علم د ربوبیت له صفاتو څخه تر ټولو ستر صفت دی او د کمال اوج دی. نو کله چې د علم له امله د انسان ستاینه وشی ، ډېر خوښ کېږی ځکه چې په دې ډول د خپل وجود د کمال او د علم د کمال په اړه اورېدل کېږی ، په دې باندې فخر کوی او په هغه کې خوند اخلی.

هر څومره چې یو کس د دولت جوړونې او سیاسی ستراتیژۍ له پوهې څخه خوند اخلی ، د زراعت او کرنې په پوهه کې دومره خوند نه ترلاسه کوی. همداراز د خدای د هستی او صفات ، فرښتو او د آسمانونو او ځمکو له رازونو څخه څومره لذت تر لاسه کوی ، همدغه اندازه لذت د دستور او شعر له پوهې څخه نه تر لاسه کیږی. حقیقت این است که لذت علم متناسب با عزت و فضیلت آن است . د علم عزت د مضمون له افتخاراتو څخه پېژندل کېږی. په علم او فهم کې تر ټولو لوړ پوهه هغه ده چې تر ټولو زیاته لذت وربخښی او عزت یې د موضوع په عزت پورې تړلی وی. ما هیچ چیز یا کسی را در جهان نمی شناسیم که از الله تعالی ، که خالق همه چیز است ، شریف ، برتر ، عالی ، و با وقار باشد ، او کسی است که آنها را تکمیل کرد ، به آنها زیبایی بخشید ، یک بار آنها را به وجود آورد ، سپس باعث انقراض آنها می شود ، و آنها را زنده می کند ، او برنامه ریز و آهنگساز همه چیز است. آیا ممکن است غیر از محکمه الهی که همه بلندی های سلطه ، جمال ، کمال و عظمت را در بر بگیرد ، وجود داشته باشد ؟ نه ممکن است که علل عظمت الهی را تصور کنیم و نه ممکن است که عجایب ایالات را احاطه کنیم. د ستاینه کوونکو ژبې غلی وی او قلمونه ستړی ښکاری. که په دې حقیقت شک لرئ ، نو باید په دې کې شک ونه لرئ چې د الهی ربوبیت د اسرار علم او د الهی چارو تنظیم چې ټول موجودات احاطه کوی ، تر ټولو لوړ ، لذت بخش او پاک ترین فهم دی. که څوک دا علم ترلاسه کړی ، نو بیا دا حق لری چې خپل وجود د کمال او کمال په نظر کې ونیسی او ترې خوشحاله شی او ویاړ پرې وکړی. بنابراین معلوم می شود که علم لذت بخش است و لذت بخش ترین معرفت معرفت وجود الهی ، صفات ، اعمال ، و حکمت و اداره سلطنت عظیم است که بین زمین و عرش الهی پخش شده است. لذت عرفان [که در آن علم سهم کوچکی دارد] از همه لذت های بزرگ است - این لذت بسیار موثر ، محکم و پایدار است نسبت به سایر لذت های شهوت ، خشم و حواس.

حقیقت دا دی چې څوک چې الله په دنیا کې نه پیژنی ، هغه به په آخرت کې ونه وینی . څوک چې په دنیا کې د الله له عرفان څخه خوښ نه شی ، نو په آخرت کې به د الهی رؤیا څخه خوند نه اخلی. دلیل آن این است که اگر کسی نتواند چیزی را از زندگی دنیوی با خود بگیرد [از نظر تلاش های روحانی ، تلاش ها ، و در نتیجه رسیدن به عرفان الهی] ، هیچ چیز جدیدی در آن [در آخرت] وجود نخواهد داشت . تر څو چې څوک ونه کرل شی ، څنګه به ریبی ؟ هر انسان به بیا ژوندی کیږی [د قیامت په ورځ] په هماغه [روحانی] حالت [یا عدم وجود] چې یو کس پرې مړ شوی او بل به په هغه حالت کې مړ شی چې خپل ژوند پرې تېر کړی دی. له دې امله ، تر هغه حده چې څوک د عرفان الهی تکیه ولری ، تر هغه حده به خوند ومومی ، او همدغه عرفان به په الهی رویا کې اوج ته ورسیږی چې لذت به څو برابره کړی. دا د عاشق د لذت په څېر دی چې د معشوق په لیدلو څو چنده زیاتیږی. لومړی په فکر کې ډوب و او په هغه کې یې خوند وموند ، بیا ناڅاپه د معشوق څېره د هغه په مخ کې راځی ، هغه لذت چې اوس به پیدا شی ، څو برابره کیږی ، بلکې غلطه نه ده که ووایو چې دا رویا د لذت اوج دی. د جنت حالت داسې دی چې هر څوک چې داخل شی ، ټول نعمتونه به

یې ترلاسه کړی ، خو څوک چې یوازې د خدای سره ملاقات غواړی ، په بل څه کې خوند نه لری. لنده دا چې انسان به د جنت نعمتونه تر هغه حده ترلاسه کړی چې زړه یې د خدای په مینه روښانه شی او مینه د عرفان الهی سره متناسب وی. یعنې د ابدی سعادت او تلپاتې سعادت حقیقی (*سعده*) د خدای عرفان دی. قانون الهی آن را به عنوان ایمان (*ایمان) تعبیر کرده* است [اما ایمان در حقیقت به عرفان اشاره دارد].

د خدای د مینې د بشپړولو وسیله: په آخرت کې تر ټولو خوشاله او خوشاله انسان هغه څوک دی چې د خدای په مینه کې ټینګ وی. ځکه چې د آخرت معنی دا ده چې خدای ته راشی او د هغه سره د ملاقات شرف ولری. د عاشق لپاره څه لوی نعمت دی چې د لقاء له اوږدې مودې وروسته د معشوق په لور راشی او په داسې حالت کې د تل لپاره د رویا سعادت ترلاسه کړی چې نه خنډ وی ، نه د خوښی د خرابولو لپاره ، نه دښمن ، نه حسد ، نه مخالف ، او نه د دې رویا د قطع کېدو وېره. خو دا برکت به د مینې د قوت (شدت) سره متناسب وی. د مینې تر اندازې پورې به د خوند کچه وی. بنده په دنیا کې له مینې څخه ګټه اخلی ځکه چې د هر مؤمن په زړه کې د خدای د پوهې یوه سطحه ده ځکه چې هیڅ ایماندار له مینې څخه خالی نه دی. په هرصورت، هغه څه چې "شدید عشق" بلل کیږی، په هر فرد کې موجود نه دی، بلکې د خلکو په اکثریت کې شتون نه لری. د مینې دا اوج په دوو لارو ترلاسه کیږی:

لومړی مطلب - د دنیوی اړیکو او ښکېلتیا قطع کول: لومړیٔ مانا دا ده چې بنده خپل اړیکه له دنیوی تعلقاتو او ښکېلتیا څخه جلا کوی او د غیر خدایه مینه له زړه څخه راوباسی. زړه د یو لوښی په څېر دی - تر څو چې اوبه یې ډکې نه وی لرې شوی په کې د سرکې د اچولو ظرفیت نه لری. دا تمه نه وی چې د خدای مینه [په زړه کې] د دنیوی وابستګیو سره ګډ ژوند وکړی. دا ځکه چې خدای د انسان په سینه کې دوه زړونه نه دی جوړ کړی. د مینې کمال دا دی چې یو کس د زړه په ژورتیا سره له خدای سره مینه وکړی. تر څو چې څوک غیر له خدای څخه بل چا ته میلان نه وی ، د زړه یوه برخه به د خدای پرته په بل څه کې غرق پاتې شی. تر هغه حده چې څوک له خدای پرته د بل چا سره ښکیل وی ، تر هغه حده به مینه کمزورې وی. د ټولو بدو څخه د زړه پاکول او د هر ډول مینې څخه یې خالی کول د الهی امر شوی دی.

شهادت (الوحید الهی لَاإِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) (لا اله اله الا الله) معنا دا ده چې جز الله لا لایق عبادت نشته او نه هم غیر الله معشوق شته ځکه چې معشوق هغه دی چې تصادفا الله (یا مالک) ځکه چې د بنده معنی دا ده چې څوک زندانی کیږی او مالک هغه څوک دی چې معشوق یې په زندان کې دی. هر عاشق د خپل محبوب بندی دی. ځکه خدای فرمایلی دی:

أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ

آیا تا هغه څوک ولیدئ چې د خپلو خواهشاتو له مخې یې خدای جوړ کړی دی؟ (قرآن، 25 سوره، آیه 43)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

أَبْغَضُ إِلَهٍ عُبِدَ فِي الْأَرْضِ الْهَوَى

"بدترین خدای چې په ځمکه عبادت کیږی د نفس د تیټ نفس خواهشات دی [ځکه چې دا د ټولو بدی ، مصیبت ، رنځ ، کشمکش او ګډوډی په ځمکه کې ریښه ده]".

په یو بل روایت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

مَنْ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ

"څوک چې ووایی ، الله لا معبود دی لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ، په اخلاص سره ، جنت ته داخلیږی".

د اخلاص معنی دا ده چې بنده خپل زړه یوازې الله ته وقف کوی او په زړه کې د الله له بل چا لپاره ځای نه پاتې کیږی ، خدای تعالی د عبادت وړ ګرځی ، او د زړه محبوب شی ، او د زړه هدف جوړیږی. د هغه چا لپاره چې په هغه حالت کې وی ، نړۍ (دنیایتوب ، دنیوی تعلقات، او ښکېلتیاوې) د زندان څخه کم نه دی ځکه چې د یو او د معشوق د لید تر منځ خنډ دی. تصور وکړئ چې یوازې یوه معشوق لری او له ډېرې مودې راهیسې د معشوق سره د لیدلو په تمه وی او په بې صبرۍ سره د معشوق د لید په تمه وی ، خو د زندان دیوالونه او د اوسپنې جالی د انسان په لاره کې خنډونه دی. ناڅاپه ، یو کس له زندان څخه آزاد کیږی. پس از آن شدت خوشبختی یک نفر چقدر خواهد بود ؟ [بسیار] فکر زندگی کردن با معشوق برای همیشه و همیشه بسیار تسکین دهنده و تازه کننده خواهد بود [در آن حالت آزادی و آزادی]!

سره له دې ، د نړۍ د مینې قوت د خدای د مینې د کمزوری یو مهم لامل دی. د نړۍ مینه د خاوند ، بچیانو ، خپلوانو ، ځمکې ، حیواناتو ، باغونو ، تفریح او داسې نورو مینه شامله ده. داسې انسان د دنیا په مینه کې محبوس وی او د هغه نعمتونو ته میلان پیدا کوی او له دې امله د خدای په مینه کې زیان زغمی. هر څومره چې څوک د نړۍ لپاره آرزو لری ، د خدای په آرزو کې به کموالی ومومی. هر څومره چې انسان په نړۍ کې برخه ترلاسه کوی ، په آخرت کې د هغه برخه کمیږی ، لکه څنګه چې د مشرق څخه څومره چې لویدیځ ته نږدې کیږی ، له ختیځ څخه فاصله نیسی. دنیا او آخرت د مشرق او مغرب په شان دی. د زړه والو په خپلو سترګو شاهدی ورکړې ده چې د زړه د دنیوی مینې د محو کولو لپاره اړینه ده چې د پرهیز لاره غوره کړو، په صبر کې *استقامت* ولرو او په خوف او امید سره اطاعت الهی وشی. په تېرو څپرکو کې، موږ د توبې ، صبر ، پرهیز ، ویره او امید [په خدا] [په خدا] [روحانی] وضعونه بیان کړل. د دې مقامونو د ترلاسه کولو لپاره هڅه کول د الهی مینې د ترلاسه کولو له دوو وسیلو څخه یوه ده او هغه دا ده چې غیر له خدای څخه د هر شی یا بل چا زړه خالی کړو. دا (یعنی، داخلی تبدیل) په خدا، د قیامت ورځ، او جنت او دوزخ باندې ایمان لرلو سره پیل کیږی چې ویره او امید پیدا کوی. بعد از آن ، توبه و صبر [در مصیبت هایی که در راه صداقت و تلاش های روحانی با آن روبرو می شوند] متولد می شود. ورو ورو د زړه حالت داسې بدلیږی چې د مال او مادی شتمنی او دنیاوی لذتونو په لور ذره ذره میلان هم پاتې نه شی بلکې له ټولو بدو او عذابونو پاک شی او په زړه کې د مینې پاک څراغونه روښانه شی او په زړه کې د معرفې او الهی مینې ظرفیت پیدا کوی). روحانی مقامونه لکه توبه او صبر د زړه د پاکوالی لومړنی اسانتیاوې دی. دا تطهیر د الهی مینې د دوو وسیلو څخه یو دی.

دویمه وسیله ــ د عرفان الهی ټینګول: د معرفې الهی ټینګول او په زړه کې یې ښه خپرول په زړه کې د خدای د مینې پیاوړی کولو دویمه وسیله ده. دا هغه وخت ممکن کیږی چې زړه د ټولو دنیوی اړیکو او مشغولیتونو څخه پاک شی. د دې مثال دا دی چې له ځمکې څخه د هرزه بوټو لرې کول مخکې له دې چې تخم په کې وشیندی. دا د [الهی] مینې دویم عنصر دی. کله چې دا بذر [د عرفان الهی په شکل د روحانی کوششونو په صورت کې په لاره کې د الله تعالی په لاره کې د ټولو نجاستو او بدو څخه د تطهیر په صورت کې وساتل شی] ، نو بیا له هغې څخه تدریجی نیالګی د مینې او عرفان

الهی نیالګی راوځی. و به طور مداوم به یک درخت بزرگ و قوی تبدیل می شود ، و آن را سخن اصیل طهارة (*کلیمه طیبه*) می نامند. قرآن کریم این را به عنوان یک مثال بیان کرده است:

ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي ٱلسَّمَآءِ

"الله تعالی د پاکوالی د شریف بیان مثال راوړی چې دا د یوې نجیبې ونې په څېر دی چې ټینګې او ژورې ریښې لری او څانګې یې په آسمان کې پورته کیږی." (قرآن، 14 سوره، آیه 24)

این جمله شریف در قرآن بیشتر به این صورت اشاره شده است:

إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ

"نیک خبرې هغه ته رسیږی، او نیک اعمال یې هغه ته پورته کیږی. (دلته موږ د کوښښ کولو او په صالحو اعمالو کې د برتری راز او حکمت زده کوو کله چې هغوی د الهی حضور ته پورته کیږی، د خپل عمل کوونکی روحانی رتبې او درجې لوړوی، په الهی عرفان او د ژوند د حقیقی هدف ترلاسه کولو او په پایله کې ابدی خوشالی او ابدی بریالیتوب ته رسیږی)." (قرآن، 35 سوره، آیه 10)

"د پاکی شریف بیان" د عرفان (*معاریفه*) ته اشاره ده او ښه کارونه د هغه د مجرو او خدمتګارانو په څېر دی. زړونه د ښو ښو اعمالو په وسیله پاک کیږی او دا باطنی پاکوالی او سست توب د تلپاتې ژوند په ترلاسه کولو سبب کیږی. که ښه کارونه بند شی ، نو د زړه پاکوالی به هم پای ته ورسیږی. د ښو اعمالو مقصد دا عرفان دی ، او علم دا دی چې د دې اعمالو ماهیت وپېژندل شی. یعنی علم اول و اول [در دستیابی به عرفان الهی] قرار دارد . لومړی علم د ظاهری علومو علم دی او مقصد یې افعال او عمل دی. د دې پوهې په وسیله زړه له ټولو بدو او ناپاکو څخه پاک کېږی چې د حق د رڼا د ترلاسه کولو توان پیدا کړی او بیا د عرفان په علم سینګار شی. د عرفان الهی د علم بل نوم "علم *المکاشفه*" دی او دا دویمه پوهه ده [د روحانی روښانتیا لپاره اړین دی چې انسان د الهی حضور ته رهنمایی کوی].

کله چې څوک د عرفان الهی علم ترلاسه کړی، نو هغه ضرور [الهی] مینه ترلاسه کوی [چې په هغه کې خدای یو سره مینه کوی او یو له خدای سره مینه لری]. لکه د معتدل مزاج انسان په څېر چې د ښایسته شی په لیدلو سره ورته میلان پیدا کوی او په هغه کې خوند ومومی. لذت په طبیعی توګه د مینې تابع دی او مینه د عرفان تابع ده. بنده یوازې هغه وخت دې عرفان ته رسیږی چې له دنیوی مشغولیتونو سره خپل اړیکې قطع کړی او دا انفصال د فکر له سست والی ، د یاد الهی دوام ، او د الله تعالی په وجود ، صفات ، سلطه او د هغه په ټولو مخلوقاتو کې د تأمل مستمر پرته ممکن نه دی. هغه کسان چې دې درجې ته رسیږی دوه ډوله دی: هغه څوک چې قوی دی او لومړی د خدای عرفان ترلاسه کوی او د خدای په وسیله نور هر څه پېژنی او پېژنی. و کسانی که ضعیف هستند که عرفان آنها از اعمال و اعمال [نیح] شروع می شود و از آن پیش می رود ، آنها به انجام هر چیز می رسند.

د ډېرو خلکو لپاره [چې د دویم ډول دی] ، دا طریقه اسانه ده. قرآن ، در بسیاری از آیات خود ، مردم را به تأمل ، تفکر ، بررسی و استخلاص دعوت کرده است و [بشریت] را به این روش هدایت کرده است . که تاسو اوس وایاست چې دا

دواړه طریقې تاسو ته ستونزمنه ښکاری او غواړئ چې یوه اسانه طریقه درته تشریح کړئ ، نو موږ به وواېو چې لومړنی طریقه چې د خدای په وسیله یې د مخلوقاتو پوهه ترلاسه کیږی ، په حقیقت کې د عامو خلکو لپاره ستونزمن ، ظریف او ناقابل درک دی. دا یوازې موږ ته دویمه لاره پریږدی چې د ډیرو خلکو عقل پرې پوهیږی. اگر مردم فکر می کنند که این راه دشوار است ، پس این به این دلیل نیست که این واقعا دشوار است ، بلکه دلیل اصلی آن این است که آنها حتی فکر نمی کنند و فکر نمی کنند ، و در شهوات دنیوی و لذت های نفسی از نفس پایین غرق می شوند. موږ نه شو کولای چې په دې طریقه مفصل بحث وکړو ځکه چې دا یوه پراخه او بې درکه موضوع ده او ګڼ ډولونه لری چې نه شمېرل کېدای ځکه چې د آسمانونو له لوړوالی څخه تر ځمکې پورې هیڅ ذره نشته چې د الله تعالی د کمال د ورتیا ، د حکمت بشپړتیا ، د عظمت په اوج کې بحث ونه کړی. او د عظمت اوج ؛ دا بې شمېره ذرې دی او هره ذره د هغه لپاره بې شمېره دلیلونه لری چې په خپل ځان کې ځای پر ځای شوی دی:

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا

"وواېه [اې محمد! "إذا كان البحر مرهم لكلمات الرب ، فإن البحر، كان البحر، قبل أن تختم كلمات الرب منتهج، حتى أن ما يعادل ذلك بمثابة ضميم". (خدای د باطنی معنوی پوهې او تجربې د بې درکه سمندر عظمت ته اشاره کوی.) (قرآن، 18 سوره، آیه 109)

غرق شدن در این علم باطنی برابر است با غواصی در بحر علم *المکاشفه* یا علم الپرده های روحانی و همچنین مناسب نیست که آن را تحت طبقه بندی علم ظاهری (*علم المعامل*) به صورت غیر مهم بنویسیم. په هرصورت، دا په لنډه توګه د ځینو تمثیلونو سره تشریح کېدلی شی.

د خالق عرفان د الهی اعمالو د پوهې په وسیله : په حقیقت کې ، د پورته ذکر شویو طریقو څخه ، اسانه طریقه د الهی اعمالو د پوهې له لارې د خدای عرفان ترلاسه کول دی. ما باید به اعمال الهی نگاهی بیندازیم ، از جمله اعمال الهی که نسبت به بسیاری از اعمال الهی کوچک هستند ، اما با وجود آن ، آنها مملو از عجائب توانایی خدا (*قدره*) هستند. ځمکه او هغه مخلوقات چې په هغې کې اوسیږی د فرشتو او آسمانی واکمنانو په پرتله ډېر کوچنی او بې اهمیته دی. فقط کتله و اندازه زمین را در نظر بگیرید ، که ظاهرا وسیع است ، اما آفتاب که برای ما کوچک به نظر می رسد ، هزاران برابر بزرگتر از زمین است . له یوې خوا د لمر پراخوالی وګورئ او له بلې خوا د کایناتو پراخوالی وګورئ چې دا یوه برخه ده. د لمر د پراخوالی او د کایناتو د پراخوالی تر منځ هیڅ مقایسه نشته . هغه څه چې موږ یې وینو هغه د لومړی آسمان حدود دی ، او دا جنت د پورته اسمانونو په پرتله ډېر کوچنی دی. بیا دغه اووه آسمانونه د الهی کرسی په پرتله د اوسپنې ټوټې په څېر دی چې په یوه پراخه صحرا کې اېښودل شوی وی ، او الهی کرسی د عرش په پرتله د الهی تخت په پرتله د اوو آسمانونو په څېر دی. د لمر ، کاینات ، الهی تخت او الهی تخت پراخوالی ته وګورئ او له ځمکې سره یې پرتله کړئ چې وګورئ دا ځمکه څومره کوچنی ، بې اهمیته او ټیټه ده! بلکې ځمکه د ځمکې د سمندرونو په پرتله ډیره کوچنی ده.

که انسان په الهی عجایبو غور وکړی ، نو هغه عرفان به ترلاسه کړی چې د پورته ذکر شویو میتودونو په پرتله اسانه دی. کله چې عرفان زیاتیږی ، [الهی] مینه هم زیاتیږی. که غواړئ له خدای سره ملاقات وکړئ او د هغه په تمه یاست او غواړئ چې د الهی رویا ابدی سعادت ولرئ ، نو د دنیاېتوب له لټون څخه ډډه وکړئ ، یاد الهی او تفکر په ځان واجب کړئ ، ممکن د روحانی پرله پسې هڅو په وسیله په عرفان الهی او محبت کې برخه واخلی. په یاد ولرئ چې د دنیاوی خوندونو پرېښودل به تاسو ته هغه حاکمیت درکړی چې تر هغه څه چې تاسو یې تصور کوئ ډېر پراخ او ابدی وی.

دلایل اختلاف بین مردم در عشق الهی: همه مؤمنان در عشق اساسی شریک هستند [که از وجود خدا برای تمام مخلوقات خود سرچشمه می گیرد]. په هرصورت، د مینې بېلابېلې درجې دي او دا توپیرونه ځکه شتون لري چې خلک په خپل پوهې او عرفان او د نړۍ سره په مینه کې توپیر لري. د شیانو تر منځ توپیرونه د هغو شیانو تر شا د [منشاء] لاملونو له امله دی. د الهی مینې علت عرفان دی. که عرفان کم یا زیات وی، نو خامخا به په مینه کې زیاتوالی یا کموالی وی. اکثر مردم از خدا بیشتر از آنچه شنیده اند و حفظ کرده اند ، نمی دانند ، و به دلیل عدم فهم ، معانی خود را تصور می کنند که الله تعالی بسیار بالاتر است. بعضی از مردم از حقیقت این اسماء و صفات الهی آگاه نیستند ، اما معنی غلط آنها را نیز تصور نمی کنند ، بلکه به عنوان یک موضوع ایمان می شنوند و قبول می کنند و بدون اینکه در بحث و جدال درگیر شوند ، به اعمال [در عبادت الهی] مشغول می شوند. دا خلک د "ښی لاس" خلک دی [چې امنیت او بالاخره نجات ترلاسه کړی دی]. کسانی که معانی غلط را تصور می کنند ، در راه التضراهیم ، و کسانی که حقایق [اسماء الهی و صفات الهی] را می دانند ، هم نزدیکان الله [و در قرب الهی و عرفان الهی از همه انسان ها پیشتر هستند] .

څرنګه چې خلک د مثالونو څخه په مسایلو پوهېږی ، لومړی به موږ یو مثال ورکړو چې څنګه خلک د یو شی په مینه کې توپیر لری. که څوک د لیکوال په خاطر د لیکوال په اړه لوړ فکر وکړی او د لیکوال په فضیلت او کمال په لیکلو باور ولری او د همدغه لیکوال بل کتاب راشی چې تر لمړی کتاب هم ښه وی نو یقیناً به له لیکوال سره مینه نوره هم زیاته شی او د لیکوال په فضیلت او کمال باندې به نور هم قناعت وکړی. ټولې پوهې او مهارتونه په هغه حالت کې دی. څوک چې عرفان ولری او په هغه کې زیاتوالی ومومی ، د هغه مینه په تناسب زیاتېږی. بل دا چې ناروغ دی چې که یې واوری نو یوازې هغه فلانی کس دی چې ښه کتابونه یې لیکلی وی. داسې انسان نه پوهېږی چې په هغو کتابونو کې څه علم پټ دی او درک یې سطحی دی او مینه یې هم کمه ده. باطنی بصیرت لرونکی انسان یوازې په غوږ نیولو قانع نه وی بلکې د لیکوال د کتابونو پاڼې لولی او د پوهې ځلانده مرواريد په لټه کې وی او غواړی چې له عجایبو سره اشنا شی چې په دې کتابونو کې پراته دی او کله چې څوک په دې کوششونو کې بریالی شی نو مینه یې څو برابره زیاتېږی ځکه چې تخلیق یا لیکنه د خالق او کمال او کمال لپاره استدلال کوی لیکوال. اوس د یوې بلې بېلګې په رڼا کې دې ته پام وکړئ. دا نړۍ د خدای تخلیق او مؤلف کتاب دی. یو عادی انسان دا علم او عقیده لری ، خو دا یوازې سطحی او سرسری ده ، په داسې حال کې چې یو باطنی بصیرت لرونکی غواړی چې د هغه په جزئیاتو پوه شی ، تر دې حده پرې غور کوی چې انسان په بې اهمیته شیانو کې د عجایبو په لټه کې وی چې عقل حیران کړی. دغه تفصیلی مطالعه د صفات عظمت او عظمت او کمال زیاتوی او په دې برخه کې د هغه مینه په زړه کې زیاتوی. بیا لکه څنګه چې د انسان علم زیاتېږی ، تر دې حده د هغه عرفان او مینه هم زیاتېږی.

د الهی عجایبو سمندر یو بې اندازه سمندر دی چې ساحل نه لری. له دې امله ، دا د حیرانتیا خبره نه ده چې د دې ګنوسس حاملان په مینه کې مختلف وی. [سطح] مینه هم د پنځو دلایلو له امله چې مخکې مو تشریح کړه، توپیر لری. په بل عبارت ، ځینې خلک له خدای سره مینه لری ځکه چې هغه هغه دی چې هغوی ته انعام ورکوی او احسان ورکوی. ښکاره ده چې دا مینه د خدای له وجود سره نه ده او له دې امله کمزوری ده او د کمزوری نښه دا ده چې د نعمتونو د بدلونونو له امله د هغوی د مینې کچه هم بدلیږی. نو د هغوی د مینې حالت به د مصیبت په وخت د آسایش او آسایش په وخت کې توپیر ولری. څوک چې د الله له وجود سره مینه کوی او له هغه سره مینه کوی ځکه چې هغه مستحق دی ځکه چې هغه د هغه د کمال او جمال او حسد له امله مستحق دی [د دې لپاره چې اسرار الهی له هغو څخه وژغوری چې د هغوی د ټیټ روحانی غوښتنو ، په لاره کې غلطیانې ، او نه د صحیح نیت او لوړ عزم له امله چې په لوړه روحانی لاره کې د الحضور الهی په لور روان دی] ، او عظمت او په دې عشق کې د نعمتونو د تغیراتو له امله توپیر نه لری. دا د

میني په درجو کې د اختلاف دلایل دی ، او د یادونې وړ نه ده چې د آخرت ابدی سعادت او ابدی کامیابی به هم د میني د مختلفو مراتب له امله توپیر وکړی.

د الهی لپاره لیوالتیا

د خدای لپاره د آرزو معنی: څوک باید د خدای له آرزو څخه انکار ونه کړی ځکه چې شوق هغه وخت ضروری دی چې معشوق هدف وی. د دې موضوع لاندې ، موږ غواړو توضیح کړو چې یو عرفانی یقیناً د خدای لپاره آرزو لری ، بلکې یو کس مجبور دی چې د خدای [معشوق] لپاره آرزو ولری. موږ به دا ادعا په دوه ډوله ثابته کړو: لومړی ، د تجربې او مشاهدې پر بنسټ او دویم ، د روایتونو په وسیله .

لومړی طریقه د تجربې او مشاهدې له لارې : په دې اړه ډېر څه ویلو ته اړتیا نه لرو ، بلکې هغه څه چې موږ د میني په اړه لیکلی دی باید په دې برخه کې بسنه وکړی. که معشوق له سترګو ورک شوی وی نو د یار د لید تمه طبعی خبره ده. که معشوق د چا په وړاندې حاضر وی او یا څوک د معشوق حضور ته رسېدلی وی ، نو اشتیاق نشته ځکه چې اشتیاق د لټون نوم دی او هغه شی چې ترلاسه شوی نه لټوی. هغه شی چې درک نه شی کېدای ، د هغې لپاره هیله نه شی کېدای. له دې امله ، که څوک یو فرد نه وی لیدلی او نه یې اورېدلی وی ، نو دا تصور نه شی کېدای چې د داسې کس لپاره به لیوالتیا ولری. د ادراک کمال په لید کې دی. که د چا معشوق د هغه په دایمی لید کې وی ، نو بیا به د معشوق لپاره لیوالتیا نه لری. موږ به یې د مثال په وسیله تشریح کړو.

که د چا معشوق له هغه چا څخه ورک شی چې تل په دې اړه فکر کوی ، نو د معشوق د لید په وسیله به خپل فکر بشپړ کړی. خو که د یار خیال له زړه څخه ورک شی او سړی یې هېر کړی نو بیا آرزو هم نه شته. دا هم د منلو وړ نه ده چې سړی به د معشوق له لیدلو وروسته بیا آرزو پیدا کړی ځکه چې د آرزو معنی دا ده چې انسان د رویا په وسیله په خپل زړه کې د فکر د بشپړولو په لټه کې وی. کله کله سړی خپل محبوب په تیاره کې وینی او په هغه وخت کې دا لیوالتیا لری چې خپل دید په رڼا کې د یار په لیدلو پوره کړی. دا هم ممکنه ده چې څوک د یار مخ ووینی خو ویښته او نور خصوصیات ونه وینی . په هغه صورت کې هم سړی د معشوق د نورو ښکلو ځانګړتیاوو د لیدلو لیوالتیا لری، چې پخوا نه دی لیدل شوی.

د خدای په قضیه کې، دواړه قضیې تصور کیدلی شی، بلکه، یو عرفانی د دوو دلیلونو له امله د خدای لپاره لیوالتیا لری. دا ځکه چې هغه الهی مسایل چې د عرفان خلکو ته نازل شوی په ظاهری توګه روښانه او روښانه دی ، خو په حقیقت کې ډېر ظریف او پیچلی دی او په اړه یې ویلی شو چې د نری پردې له شا څخه لیدل شوی دی ، چې ځینې شیان پټ پاتې شوی او د دید کمال نه دی ترلاسه شوی. بلکې دا لید د تصوراتو سره ګډ شوی دی چې د عرفانو په زړه کې د خروبی او خټو سبب کیږی. سربېره پر دې ، که دنیوی ژوند [له ټولو ستونزو او درغلیو سره] خپل سیوری پرې واچوی ، د دې عرفان ټول لذت له منځه ځی. د روښان لید کمال د لید او د رڼا په ترکیب کې واقع کېږی او دا تر آخرت مخکې ممکن نه

دی. د عرفان مقصد د الهی بصیرت او د روحانی رڼا رڼا ده ، له دې امله ضروری ده چې زړه ورته آرزو ولری. په بل عبارت ، سړی باید د هغه شی (عرفان) د بشپړېدو لپاره آرزو ولری چې د هغه د مخکښو عواملو پوهه په دنیوی ژوند کې یو کس ترلاسه کړې ده.

این اولین شرط لازم برای اشتیاق [برای الهی] بود. اوس دویمه اړینه شرط پاتې ده او هغه دا ده چې د ځینو نورو څیزونو له لیدلو وروسته د ځینو شیانو لپاره لېوالتیا ولرئ ، چې د خدای په برخه کې هم امکان لری. الهی مسایل بې شمېره دی او حد یې نه لری. نه ټول کارونه عبدیت ته نازل کیږی، بلکې ځینې کارونه ښکاره کیږی او ځینې یې د هغوی د پیچیدګی او ظرافت له امله پټ پاتې کیږی. یو عرفان د داسې مسایلو په شتون پوهېږی او اعتراف کوی چې د هغه څه په پرتله چې څوک پوهېږی ، ډېر زیات مسایل شته چې څوک پرې نه پوهیږی. له دې امله ، یو کس (عرفانی) د دې لیوالتیا لری چې پاتې شیان د خپل علم ساحې ته راوړی. تر کومه ځایه چې لومړنی هیله ده چې څوک په پوره وضوح او رڼا سره د خدای عرفان ترلاسه کړی، په آخرت کې به په بشپړه توګه (بشپړ بشپړتیا) ترلاسه شی. د لومړنی آرزو په معنی چې "لیدنه"، "ملاقات" یا "لیدنه" [الهی] بلل کیږی، دا ممکن نه ده چې په دې دنیا کې (دنیوی ژوند) د دې آرزو بشپړول ممکن نه وی.

دویم شرط لازم د آرزو لپاره چې انسان ټول علم ترلاسه کړی ، نه په دې ژوند کې ممکن دی او نه په آخرت کې ، ځکه چې د دې اشتیاق بشپړول په داسې ډول مطلوب دی چې بنده ټول هغه څه چې د الهی جمال په اړه دی ، ښکاره کړی. عظمت ، صفات ، حکمت او اعمال چې خدای پرې پوهېږی ، خو دا ناممکنه ده. دا ځکه چې د خدای علم لامحدود دی. یو خدمتګار به تل پوهیږی چې د خدای له ښکلا او جلال څخه داسې ډېرې مسلې پاتې دی چې یو چا ته نه دی ښکاره شوی. له دې امله به د انسان آرزو بشپړ نه شی ، په تېره بیا هغه څوک چې د خپل اوسنی [روحانی] له نظره لوړې درجې وینی او د زیاتو [روحانی] درجو غوښتونکی وی.

دویمه طریقه د روایت: د الهی غوښتنې د تصدیق دویمه طریقه د روایت په وسیله ده. په دې اړه ګڼ شمېر دودونه موندل کیږی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په خپلو دعاګانو کې له خدای څخه زارونه کول:

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ وَبَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَلَذَّةَ النَّظَرِ إِلٰى وَجْهِكَ الْكَرِيْمِ وَالشَّوْقِ إِلٰى لِقَائِكَ

"ای خدایه ! من از تو می خواهم که از تصمیم خود راضی باشید [از آنچه شما به من می فرستید ، آیا این سهولت است یا سختی] ، یک زندگی آسایش [در آغوش محبت] پس از مرگ ، لذت خیره شدن به صورت مبارک تو ، و آرزوی ملاقات با شما ".

ابو دردا رضی الله عنه د کعب احبر رضی الله عنه (دواړه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم صحابه او کعب احبر یهودی عالم تورات او ربی مخکې له دې چې نبوی صحابه شی) وغوښتل چې د تورات یوه آیه ووایی. هغه وویل چې خدای فرمایی ، "پرهیزګاران زما د لیدنې لپاره ډېره هیله لری او زه د هغوی سره د لیدنې لپاره ډېره هیله لرم". کعب احبر رضی الله عنه په همدې موضوع د تورات یو بل آیت نقل کړی دی: "څوک چې زما طالب وی ما به پیدا کړی او څوک چې زما په غېږ کې وی غیر له ما به بل ومومی". ابو دردا رضی الله عنه وویل: "زه شاهدی لرم چې ما هم د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له ژبې څخه همدغه موضوعات اوریدلی دی". د حضرت داود (صلی الله علیه و آله

وسلم) په روايات کې راغلی دی چې الله تعالی ورته وويل: "اې داود! د ځمکې خلکو ته زما پيغام ورکړئ چې زه د هغه چا محبوب يم چې ما سره مينه کوی ، زه د هغه کس ملګری يم چې زما ملګری دی ، زه د هغه چا چې زما په ياد کې صميمی يم ، زه د هغه چا دوست يم چې زما دوست شی ، زه هغه څوک يم چې ما سره مينه کوی ، او زه د هغه چا تابع يم چې زما اطاعت کوی. زه د هغه چا د زړه حالت ښه پېژنم چې ما سره مينه کوی او زه داسې يو کس زما لپاره منم او داسې انسان سره په داسې مينه مينه لرم چې زما په مخلوقاتو کې هيڅوک پر داسې يو غوره نه دی. ای د ځمکې د خلکو ! د دنيوی تکبر پرده څيرې کړه او زما د عجايبو ، ملګرتيا ، له ما سره اوسئ ، او له ما سره صميميت ولرئ ، زه به له تا سره صميميت لرم او ستا په مينه کې به تر ټولو مخکښ يم. ما د خپلو دوستانو باطنی طبيعت او مزاج د خپل دوست ابراهيم ، د موسی له چا سره چې ما ورسره خبرې وکړې ، او د محمد له خوا چې ما پاک کړی دی ، خلق کړی دی. ما د هغو زړونو خلق کړی دی چې زما لپاره آرزو لری زما له نور څخه او هغوی مې په خپل جلال سره راژوندی کړی دی.

يو عرفان وويل چې خدای خپل يو ملګری ته وحی کړ ، "زما ځينې خدمتګاران داسې دی چې هغوی ما سره مينه کوی او زه ورسره مينه لرم، هغوی زما لپاره ليوالتيا لری او زه ورته ليوالتيا لرم، هغوی ما يادوی او زه يې په ياد لرم، او هغوی ما ته ګوری او زه هغوی ته ګورم. که ته د هغوی په لاره روان شې ، زه به تا سره مينه وکړم او که ته د هغوی له لارې منحرف شې ، زه به درسره ناخوښه شوم". هغه پوښتنه وکړه ، "ای خدايه ! د هغوی نښې څه دی؟" خدای فرماييد: "هغوی د ورځې سيوری داسې څاری لکه يو مهربانه شپون چې د خپلو وزو څارنه کوی (دوی د ورځې ټولې شيبې ساتی چې خدای ته نږدې شی او نه پرېږدی چې په بيکاره خبرو او بې ځايه هڅو کې ضايع شی). هغوی د لمر غروب ته داسې آرزو کوی لکه مرغۍ چې په ماښام کې د خپلې ځالې په تمه وی [تر څو هغوی خپلې شپې په پرهيزګاری سره خدای ته وقف کړی]. کله چې شپه غضيږی او تياره راښکته شی ، بسترونه پرانيستل شی ، اسرار ښکاره کيږی ، او معشوق د معشوق په غېږ کې راځی ، ثم ما ته ګامونه پورته کوی ، سرونه ما ته سجده کوی ، زما په خبرو کې زمزمه کوی ، او د اجازې له لارې ما ته دعا کوی. بعضی از آنها با فرياد می ګريند ، بعضی ها در سکوت می ګريه می کنند ، بعضی ها غوغا بلند می کنند ، بعضی ها در مقابل من ايستاده اند و شکايت می کنند ، بعضی نشسته اند ، بعضی ها در حال رکود هستند و بعضی ها سجده می کنند. د هغوی ټول شکايتونه ، زاری او هڅې زما په نظر کې بې سارې درناوی لری. لومړی به زه هغوی ته درې شيان ورکړم : لومړی ، زه به خپل رڼا د هغوی په زړونو کې واچوم ، ترڅو هغوی زما خبر نورو ته ورکړی ، لکه څنګه چې زه خپل خبر آسمانی مخلوقاتو ته ورکوم . دوم ، اګر چيزی که در ميان آنها و بين آسمان ها و زمين است به آنها برخورد کند ، من آن را به خاطر آنها حقير می دانم [و اجازه نمی دهم که هيچ چيز به آنها ضرر برساند . دريم ، زه به خپل سپېڅلی څېره هغوی ته واړوم او تاسو پوهېږئ چې زه هغوی ته څه غواړم چې ورکړم ، چا ته چې زه يې مخ اړوم !"

د بنده سره د خدای محبت: لنډه دا چې د خدای مينه د خپل بنده (يعنی انسان) سره دا ده چې انسان د دنيوی دام او ګناهونو څخه لرې کوی ، خپل باطنی وجود له ناپاکو څخه پاک کوی ، او د زړه څخه پرده پورته کوی ترڅو انسان خپل ځان ته نږدې کړی تر څو بنده احساس وکړی چې د زړه له کومې خدای شاهدی ورکوی. او د بنده له خدای سره مينه دا ده چې انسان د هغه کمال ترلاسه کولو ته ميلان ولری چې هغه ترې محروم دی. ښکاره خبره ده چې هغه شی چې سړی ترې محروم وی ، د هغه د لاسته راوړلو لپاره آرزو لری او د هغه په ترلاسه کولو وروسته ترې خوند اخلی. اوس که تاسو واياست چې د خدای مينه له بنده سره يوه مشکوکه خبره ده او بنده څنګه پوهېږی چې يو کس د خدای محبوب دی ، نو ځواب يې دا دی چې د مينې ځينې نښې شته چې د هغه په حق کې بحث کوی. له دې امله حضرت محمد صلی الله عليه وسلم فرمايلی دی:

إِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ فَإِذَا أَحَبَّهُ الْحُبَّ الْبَالِغَ اقْتَنَاهُ

"کله چې خدای یو بنده سره مینه کوی ، هغه هغه ته [سختی] ورکوی او کله چې هغه سره ډېره مینه کوی ، نو هغه یې د ځان لپاره ځانګړی کوی".

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا جَعَلَ لَهُ مَوَاعِظًا مِنْ نَفْسِهِ وَزَاجِرًا مِنْ قَلْبِهِ يَأْمُرُهُ وَيَنْهَاهُ

"کله چې خدای د بنده سره مینه کوی ، نو هغه په خپل ځان کې یو نصیحت کوونکی ټاکی او د انسان په زړه کې یو خنډ جوړوی [چې انسان له ظلمونو څخه منع کوی]. هغوی یو امر کوی او یو یې منع کوی [له ټولو غلطو او بدو څخه]. (روایت شده توسط مجموعه *حدیث مسند الفردوس* عن انس بن مالک رضی الله عنه

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا بَصَّرَهُ بِعُيُوبِ نَفْسِهِ

"کله چې الله تعالی د بنده لپاره ښېګڼې اراده کوی ، نو هغه د خپل نفس په ټیټ نفس کې د عیبونو څخه یو خبر ورکوی [چې انسان د هغو په لرې کولو کې مشغول کړی ترڅو سړی وکولای شی د روحانیت لوړو درجو ته د باطنی تطهیر او د روح د تطهیر سره پورته شی]". (روایت شده توسط مجموعه *حدیث مسند الفردوس* عن انس بن مالک رضی الله عنه

د ټولو نښو په منځ کې تر ټولو مهمه او ځانګړې نښه دا ده چې بنده له خدای سره مینه لری ، او له همدې نښې څخه معلومیږی چې خدای د خپل بنده سره څومره مینه لری. والعمل الذي يثبت أن معشوق بنده هو الله ، وهو أن الله فقط هو مراقب كل أمر ظاهری وباطنی ، خفی و آشکار بنده ، وهو الذي نصیحت کوی ، وهو الذي يولد [حسن طريقة ممكن في ذهن بنده] ، هغه هغه څوک دی چې انسان ته د ښایسته شخصیت او طبعیت په زینت ښایسته کوی ، هغه څوک دی چې خپل غړی په پرهیزګاری بوخت کوی ، هغه څوک دی چې خپل باطنی او ظاهری وجود په سمه لاره ساتی ، هغه هغه څوک دی چې خپل ټول افکار په یوه مرکزی نقطې باندې متمرکز کوی ، هغه هغه څوک دی چې انسان له دنیوی څخه منحرف کوی ، هغه هغه څوک دی چې غیر له هغه څخه انکار کوی ، هغه هغه څوک دی چې په تنهایی کې د التماس له هغه څخه لذت ورکوی ، او هغه څوک چې د هغه او د هغه د عرفان تر منځ پرده پورته کوی. دا او د دې په څیر نورې نښې ، د بنده د خدای سره د مینې استدلال کوی.

د الله تعالی له فیصلو سره موافقت او د هغې حقیقت او فضیلت : د الله تعالی له فیصلو سره موافقت د مینې ثمره ده ، خو اکثریت خلک د هغه حقیقت نه ښکاره کوی. هغه شک او ابهام چې په معنا کې موجود دی ، یوازې هغه خلک پرې پوهیږی چې د الهی علم تفسیر او د الله د لارې پوهه *یې ترلاسه کړې وی*. ځینې خلک له خدای سره د موافقې انکار کوی ځکه چې دوی نه پوهیږی چې څنګه څوک په داسې یوه موضوع موافقه کولی شی چې د چا د غوښتنې خلاف وی. دوی دا هم وایی چې که د هر امر ، هر تصمیم او هر شی سره موافقه ضروری وی ځکه چې دا د خدای عمل دی ، نو بیا دا هم ضروری ده چې یو بنده د ګناهونو او کفر سره موافقه وکړی. بعضی از ساده الذهن ها فریب این سخن رد کنندگان از تصمیم های خدا را می خوردند و فکر می کردند که موافقت با گناهان و بدی ها ، و عدم رد و اعتراض به کفر و گناه ، محل قبول حکم الهی و موافقت با فیصله خدا است. دا الهی رازونه دی. اگر اسرار راه الله صرف از مطالعه احکامات الهی که مربوط به افعال بیرونی انسان هستند آشکار می شد یا با تلاوت [قرآن] روشن می شد ، پس از آن حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به عبدالله بن عباس رضی الله عنه این دعا را نمی خواند :

اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّيْنِ وَعَلِّمْهُ التَّاوِيْلَ

"اې خدایه ! هغه ته د خپلې لارې پوهه او د تفسیر علم *عطا* کړه!" (روایت شده توسط د حدیثو ټولګي صحیح *بخاری*، *صحیح مسلم* او *مسند احمد*)

کسانی که می گویند فقط صبر ممکن است در مواردی که بر خلاف شهوات است یا سختی است ، و موافقت با حکم الله ممکن نیست ، در حقیقت انکار عشق [الهی] . کله چې د خدای مینه ثابته شوه او دا هم روښانه شوه چې انسان کولای شی په ټول جرأت سره د خدای په مینه کې ډوب شی ، نو بیا هم پټ نه پاتې کیږی چې عاشق مجبور دی چې د معشوق له هر عمل او کلام سره موافقه وکړی. دا موافقت په دوه ډوله ترسره کیږی: لومړی دا چې انسان هیڅ غم یا درد تر هغه حده احساس نه کوی چې که څوک ټپی یا رنځ هم ورسیږی ، د درد ذره ذره هم احساس نه کوی. د هغه تمثیل د هغه کس دی چې زړه یې په یوه موضوع کې غرق وی او په نتیجه کې یې بل څه نه درک کوی. همداسې د هغه عاشق حالت دی چې په بشپړه توګه د معشوق په مینه یا رویا کې غرق وی ، څوک چې په دې مینه کې د ډوبیدو له امله ځورونکی پېښې زغمی. نو یار هغه وخت په درد نه پوهیږی چې ترسره کوونکی یې له معشوق پرته بل څوک او بل څه وی. له دې څخه حدس کېدای شی چې که یار د یار وجود ته درد ورسوی نو څنګه پرې پوه شو؟ په مینه کې د زړه افراط یو مهم افراط دی. کله چې په عادی مینه کې ، یو کس لږ درد احساس نه کوی ، نو څنګه د مینې په لویه کچه سخت درد احساس کولی شی؟ لکه څنګه چې د درد شدت ممکن دی ، د عشق شدت هم ممکن دی ، او لکه څنګه چې د پنځو حواسو په وسیله د ادراک ښایست قوی وی ، همداسې مینه هم پیاوړې ده چې د باطنی ښکلا د لیدلو څخه حاصل کیږی. د الهی ښکلا او جلال تر منځ د بل کوم ښکلا او جلال سره پرتله نه کیږی. کسی که یک بخش کوچک از جمال الهی و عظمت بر او نازل می شود ، حواس و شعور را از دست می دهد ، و به آن چنان مست می شود که از تمام حالات خود غافل می شود [به شمول درد و مصیبت].

دویمه لاره د معشوق له اعمالو سره د موافقت لاره دا ده چې سړی درد او سختۍ درک کړی ، خو ورسره موافق وی ، بلکې د هغوی لپاره یې خواهش او نیت لری. دا د هغه کس حالت ته ورته دی چې د ګټې د ترلاسه کولو لپاره د سفر سختۍ زغمی او د سختیو پروا نه کوی ، ځکه چې متوقع ګټه ډېره ګرانه ده. این حال بندگان الله است که عندما يتعرض لهم أي مصيبت من جانب الله ، فإنهم يحصلون على هذا اليقين أن الثواب الهی الذي يحصلون عليه ، يحفظ عليهم ، ومن ثم يوافقون على الظلم بسبب هذا اليقين ويميلون إليه . بلکې هغوی له دې سره مینه لری او د خدای شکر ادا کوی. دا په هغه صورت کې پیښیږی چې څوک د مصیبت په بدل کې الهی جزا په ذهن کې وساتی. که څوک جزا الهی په ذهن کې نه لری، بلکې مینه غلبه تر دې حده ده چې د معشوق رضایت د انسان یوازینی هدف دی، یوازې هغه مطلوب او معشوق پاتې کیږی، او د جزا لپاره هیڅ خواهش نه لری، بلکې حتی فکر هم نه کوی، نو بیا د معشوق قبولیت د هغه یوازینی هدف او هدف ګرځی.

حرم بن حبان رحمه الله فرمای: "کله چې مؤمن خپل رب ویعرف ، مینه ورسره کوی ، او کله چې مینه کوی ، نو د هغه په لور متوجه کیږی ، او کله چې سړی په خپل توجه کې خوشالی پیدا کوی ، نو نه دنیا ته د شهوت په نظر او نه هم آخرت ته د تنبلی په نظر کې نیسی. چنین کسی در جهان با جسم خود زندگی می کند و روح او در آخرت [در عالم آسمانی و روحانی]". حضرت علی رضی الله عنه روایت دی چې له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه یې د هغه د طریقې په هکله پوښتنه وکړه او هغه په ځواب کې وویل:

اَلْمَعْرِفَةُ رَأْسُ مَالِيْ، وَالْعَقْلُ أَصْلُ دِيْنِيْ، وَالْحُبُّ أَسَاسِيْ، وَالشَّوْقُ مَرْكَبِيْ، وَذِكْرُ اللّٰهِ أَنِيْسِيْ، وَالثِّقَةُ كَنْزِيْ، وَالْحُزْنُ رَفِيْقِيْ، وَالْعِلْمُ سِلَاحِيْ، وَالصَّبْرُ رِدَائِيْ، وَالرِّضَا غَنِيْمَتِيْ، وَالْعِجْزُ فَخْرِيْ، وَالزُّهْدُ حِرْفَتِيْ، وَالْيَقِيْنُ قُوَّتِيْ، وَالصِّدْقُ شَفِيْعِيْ، وَالطَّاعَةُ حَسْبِيْ، وَالْجِهَادُ خُلُقِيْ، وَقُرَّةُ عَيْنِيْ فِي الصَّلَاةِ

"[الهی] عرفان زما سرمایه (شتمنی) دی، عقل اساس ایمان دی، [الهی] مینه زما بنسټ دی، اشتیاق [لخدا] زما سوار کوه (نقل چې ما په روحانی جستجو کې یوسی)، ذکر الله زما صمیمی دوست دی، استوار قدم [په الهی الراه] زما خزانه، غم زما رفیق دی، علم زما وسله ده. صبر شال من است ، تواضع غرور من ، پرهیز شغل من ، یقین [في الله و در الحقایق الابدی الهی] قدرت من ، الصدق شفاعت من ، [الهی] الطاعة هي محبتم ، الجهاد في الهی الهی من باطنی وطبعه ، و خندیدن چشمم در دعا [به الله] ".

ذون نون المصری رحمه الله قال : "الوجود الذي خلق لشكر النفوس ، وجعل نفوس العرفانيين مجالا وآسمانيا ، ومن ثم اشتياق الله ، وجعل نفوس المؤمنين روحانيين ، ومن ثم مائل نحو الآسمان ، وأنفسوا الغفلين (غافل عن المقصود الحقيقي للحياة والبحث عن السعادة الابدی والنصر الابدی) جسدی ، له دې امله هغوی د نړۍ (دنیوی) په لوری میلان لری [چې هغوی په کې غوټه کوی او غوټه کوی چې هغوی په بشپړه توګه مصرفوی]". همچنین گفته می شود که اشتیاق [به الهی] آتش خدا است که در قلب دوستان صمیمی خود (عرفان، صادق طالبان الله) که نیت و افکار و دام و نیازها را در قلوب ها می سوزاند ، و هیچ وجودی از آنها در قلب آنها باقی نمی ماند. دا د مینې ، دلچسپی، آرزو او د الهی منلو په اړه کافی تفصیل دی او موږ به په دې اړه پرېکړه وکړو. او یوازې خدای د ټولو ښېګڼو او نیکو توان ورکونکی دی.

۱۷ څپرکی – د ځان غوښتنې څخه خالی د خالص نیت تلقین ، په ټولو چارو کې اخلاص ، او حقیقت ته وقف کول

خالص نیت چې د پټو اهدافو څخه خالی وی، یوازې د خدای د خوشالی په لټه کې وی، د خدای د قبولیت او د کارونو په سمه ترسره کولو کې مرسته کولو کې یو پیاوړی عامل دی او د ټولو لپاره د بې شمېره ګټو او برکتونو سرچینه ده. هغه کارونه چې د دنیوی ګټو په اړه د ځان غوښتونکو په نیت ترسره کېږی ، ډېر کم ثمره او ګټې په کې لری. این یک راز الهی است که به بهترین وجه در افشای بعدی توسط غزالی توضیح داده خواهد شد. په همدې ډول ، اخلاص یا داسې کارونه کول چې یوازې د خدای د رضا په لټه کې وی ، پرته له دې چې د دنیوی ګټو لپاره پټ انګیزه ولری - که مادی وی یا غیر مادی - انسان په روحانی لاره کې د صعود په لور سوق کوی. خالص نیت او اخلاص د اعمالو ، نعمتونو او په نتیجه کې د الهی قبولیت سبب ګرځی ، نو حتی کوچنی لاسته راوړنې هم د اوږدې مودې لپاره د بې سارې ګټې او ښېګڼې سرچینه ګرځی. دواړه (خالص نیت او اخلاص) فوق العاده معنوی صفات دی چې د معنوی لارې سټیشنونه دی چې د عرفان الهی (*معاریفه*) او په پایله کې ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب ته

رسیږی. د روحانی لارې لپاره د هغوی د ژورو پایلو تر څنګ، دا کیفیتونه د یو کس په ژوند کې فوق العاده مثبت انرژیونه جذب او آزادوی.

صدق ته وفاداری په ټولو مسایلو کې، که هغه زمانی وی یا ابدی، د هغې لټون او د هغې په وسیله ژوند کول، د روحانی مسافرینو یو ضروری صفت دی، چې د انسان د دنیوی وجود او د نورو انسانانو سره معاملې لپاره سترې اغیزې لری. تحلیل عمیق غزالی از این صفات عالی درونی ، به صورت فشرده به صورت فشرده به شرح زیر ارائه شده است ، از فصل هفتم یا کتاب *جلد چهارم شاهکار او "احیا العلوم* الدین" یا "احیای علم راه الهی" [23] :

باید بدانیم که از طریق بصیرت باطنی ایمان و نور قرآن ، به اهل قلب وحی شده است که بدون علم و عمل ، رسیدن به سعادت ابدی و سعادت ابدی (*سعاده*) ناممکن است. زیرا همه الناس في آستانه خسارة جبران ناپذیر هستند مگر اهل العلم ، وجميع العلماء في آستانه خسارة جبران ناپذیر مگر اهل العلم ، وجميع أهل العمل في آستانه خسارة جبران ناپذیر إلا أصحاب الصدق ، د ځان خدمت او ناوړه پټ انګېزې ، خالصتا د الهی خېرې په لټه کې دی ، او ټول مخلصان په لوی خطر کې دی [د ټیټ نفس او شیطان په دام کې په لوړه روحانی لاره] . عمل بدون قصد سختی است ، و نیت بدون اخلاص خودنمایی ، نفاق و گناه است ، و اخلاص بدون تصدیق و تحقیق فریب دید است. له دې امله ، الله تعالی په قرآن کې د هغه عمل په اړه چې د غیر الله له پاره د نیت سره مخلوط شوی دی ، لاندې فرمایلی دی:

وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَـٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا

"ما به اعمال آنها [در دنیا] رجوع خواهیم کرد و آنها را بی فایده خواهیم کرد گویی که آنها غبار منتشر شده اند." (قرآن، 25 سوریه، آیه 23)

مونږ نه پوهیږو چې څوک چې د نیت له حقیقت سره بلد نه وی څنګه نیت اصلاح کړی ، او څنګه صادق وی چې نیت یې اصلاح کړی وی خو په اخلاص یې نه پوهیږی ، او څنګه کولای شو له خپل ټیټ نفس څخه چې د صداقت په معنی نه پوهیږی صداقت وغواړی. هر بنده چې غواړی د خدای اطاعت او عبادت وکړی ، لومړی دا مسؤلیت لری چې د نیت علم ترلاسه کړی ، بیا د صداقت او اخلاص چې د خلاصون او امنیت سبب دی ، ژور درک ترلاسه کړی ، او وروسته د عمل له لارې نیت اصلاح کړی. موږ به دا درې مسایل په دریو جلا برخو کې بحث وکړو.

فضیلت او د ارادې واقعیت

فضیلت اراده: خدای فرمایی :

وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ

"من [از صحبتتان] که نماز صبح و شام به پروردگار خود می طلبند وطلب ورضا عنه." (قرآن ، باب ٦ ، آیه ۵۲)

په دې آیت کې لیتون او آرزو د هغوی نیت ته اشاره کوی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

"کړنې په ارادې پورې تړاو لری. هر فرد به جزا الهی د خپل نیت [حقیقی باطنی] [صرف نظر له ظاهری عمل او د هغه درک شوی نیکی او شرافت] ترلاسه کوی. من هجرت في سبیل الله ورسوله (صلی الله علیه وسلم) ، فإن هجرته من أجل الله ورسوله ، ومن هجرت في سبیل الدنیا (الفوائد ، الفوائد ، المقاصد الناشئة) أو للازدواج مع سیدة ، فإن هجرته [في الواقع] من أجل الشيء الذي هجر إلیه ". (روایت شده توسط د *حدیث* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عمر رضی الله عنه

الله تعالی په قرآن کې فرمایلی دی:

إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ

"إذا کان الدو شخص [یکی از طرف شوهر و دیگری از طرف زن ، که سعی می کنند شوهر و زن را پس از اختلافات و اختلافات خود که ممکن است منجر به شکستن ازدواج آنها شود) می خواهند اصلاح [وضعیت زوج متأهل و مصالحه صلح آمیز و دوستانه بین آنها با نهایت اخلاص] ، بیا به الله تعالی هغوی (خاوند او ښځه) پخلا کړی. (قرآن ، باب ۴ ، آیه ۳۵)

په دې آیت کې د نیت د کامیابی سبب بلل شوی دی. په یوه روایت، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

"الله تعالی ستاسو څېرې او مال ته نه ګوری ، بلکې ستاسو زړونه او اعمالونه [د زړونو د حالت] په نظر کې نیسی". (روایت شده توسط مجموعه *حدیثی صحیح مسلم* عن ابوهریره رضی الله عنه

خدای زړه ته ګوری ځکه چې دا د نیت ځای دی. در روایتی که از عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت شده است ، رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: "کسی که اراده او فقط طلب الدنیا است ، الله تعالی فقر را بین دو چشم قرار می دهد ، و چنین شخص بعد از تمایل بیشتر به دنیا از جهان جدا می شود. ومن یقصد الآخرة ، فإن الله تعالی یخلق في قلب الانسان ثروت ویجمع مال في مقابل شخص ، ویترك الدنیا بمثابة پرهز ". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *ابن ماجه* د زید بن اسلم رضی الله عنه

د نيت حقيقت: بايد پوه شی چې نيت د زړه يو داسې حالت دی چې په دوه ماده، علم او عمل، چاپېره وی. علم اول راځی ځکه چې هغه د دې حالت اساس دی او عمل وروسته راځی ځکه چې هغه د علم ثمره ده. دليل يې دا دی چې هر عمل - ارادی حرکت يا سکون - په دريو موضوعاتو بشپړيږی : پوهه ، اراده او وړتيا. دا ځکه چې انسان نه شی کولای د هغه شی نيت ولری چې څوک يې نه پوهيږی ، او نه هم داسې عمل کولای شی چې نيت يې نه لری. بنابراين ، از اين معلوم می شود که اراده ضروری است. نيت يعنې د يوې داسې موضوع لپاره چې د انسان د حالت يا مادی ملکيت سره مناسب وی په زړه کې خوځښت ولری. انسان په داسې ډول مخلوق شوی دی چې ځينې شيان مناسب دی او ځينې يې نامناسبې دی. له دې امله اړينه ده چې د هغو مسايلو په ترلاسه کولو کې چې مناسب دی او له هغو مسايلو څخه چې په تضاد کې دی يا نامناسب دی خلاص شی. د مناسب او نامناسب تر منځ توپير کولو لپاره ، د شيانو [او موضوعات] په اړه پوهاوی ته اړتيا ده. له دې امله ، څوک هغه خواړه نشی خوړلی چې څوک يې نه وينی. نو ځکه خدای تعالی عقل او هدايت او وسايل پيدا کړی دی چې ظاهری او باطنی حواس بلل کيږی.

خو دا کافی نه ده چې سړی يوازې د غذا په اړه پوه شی او د هغه په مناسبيت پوه شی او يا يې په سترګو وګوری بلکې د ډوډۍ په لور هم رغبت او د تيټ نفس ميلان او شهوت هم بايد موجود وی. نو ناروغ هغه غذا وينی او پوهيږی چې د انسان لپاره مناسب دی ، خو سره له دې ، هغه نه خوری ، ځکه چې د محرکه قوې نه شته او زړه يې بې رغبته دی. بيا دغه خواهش او محرکه قوه هم کافی نه ده ، بلکې کله کله انسان غذا وينی او غواړی چې ويې خوری خو د څه معيوبيت له امله نه شی کولای . له دې امله ، د خوراک د مصرف د پروسې د بشپړولو لپاره وړتيا او فعال اندامونه [الهی] ايجاد شوی دی. اندامونه د وړتيا له امله حرکت پيل کوی، او وړتيا د باطنی محرکه قوې په انتظار دی کوم چې د پوهې او پوهې يا نظر او عقيدې تابع دی. په بل عبارت ، کله چې معلومه شی چې يوه خبره د انسان لپاره مناسبه ده او بايد وشی او په مقابل کې يې کوم مخالف قوه موجود نه وی ، نو نيت پيدا کيږی او تمايل پيدا کيږی. کله چې اراده وی ، وړتيا اندامونه داسې حرکت کوی لکه چې وړتيا د ارادې خدمتګار وی او اراده د عقيدې او پوهې تابع وی. بيا له همدې تفصيل څخه معلوميږی چې نيت د منځنی صفت نوم دی او د هغه جوهر دا دی چې د نفس ميلان د هغو مسايلو په لور چې د انسان د عينيت سره سمون خوری او په زړه کې د ميلان د پيدايښت په لور ، که هغه امور په حال کې مناسب وی او که په آخرت. دلته لومړنی محرکه قوه هغه هدف دی چې په لټه کې دی او هغه څه دی چې "سبب" يا "چلوونکی" ورته ويل کيږی او همدغه هدف مقصود دی او د پاڅيدو عمل ته "مقصد" او "قصد" وايی. کله چې وړتيا غړی د ارادې خدمت لپاره حرکت کوی، نو دې ته "عمل" وايی. خو د عمل کولو وړتيا کله د يو علت يا محرک له خوا ، کله د دوو سببونو په وسيله په يوه وخت ، کله د دوو سببونو څخه يو د دې توان د تحريک لپاره کافی وی ، کله کله يو علت کافی وی خو دويم علت يې مرسته کوی. په دې ډول څلور ډوله ارادې دی چې په لاندې ډول تشريح شوی دی:

لومړی ډول - خالص اراده: لومړی ډول [د اراده] دا ده چې يوازې يو علت يا محرک [د اعمالو] شتون لری. د مثال په توګه، يو وحشی ځناور په يو انسان بريد کوی. له دې امله ، کله چې څوک يې وينی ، ناڅاپه پورته کيږی. دلته د ځناور څخه د تيښتې پرته بل کوم محرکه قوه نشته ځکه چې يو کس ځناور ليدلی دی او هغه يې د خپل ځان لپاره مضر ګڼلی دی. نو ځکه د ځناور په ليدلو سره په زړه کې د تيښتې انګېزه پيدا کيږی او ميل پيدا کيږی. له دې امله ، چلوونکی او غوښتنې د وړتيا سره سم عمل کړی دی. په دې صورت کې به وويل شی چې د دې شخص نيت يوازې د ځناور څخه د تيښتې اراده ده او د راپورته کېدو بل نيت نه لری. داسې نيت ته "خالص [قصد]" ويل کيږی او د دې نيت سره سم عمل کول "اخلاص" بلل کيږی. به عبارت ديگر ، اين يک عمل است که هيچ چيز ديگری را شامل نمی کند ، مشارکت و ترکيب ندارد .

دوهم ډول - د دوو محرکه قوتونو یا اسبابو یو ځای: دویم ډول هغه دا دی چې دوه محرکه قوه یا علتونه سره یو ځای شي او دواړه په خپل حق کې فعال وی او یو علت په بل وابسته نه وی. د دې مثال له مرئی عالم څخه دا دی چې د چا محتاج خپلوان له هغه چا څخه مرسته غواړی چې د هغه د فقرې او نزدې قرابت له امله د خپلوان حاجت پوره کړی په داسې حال کې چې پوهیږی چې که طالب فقیر نه وای ، بیا به هم د خرب له امله دغه حاجت پوره کړی وای ، یا که غوښتونکی نږدې نه وو. یو کس به بیا هم د فقر له امله [د غوښتونکی] اړتیا پوره کړې وی. په عین حال کې ، په زړه کې دا یقین شته چې که یو شتمن خپلوان هم له هغه څخه پوښتنه کړې وای ، نو خامخا به یې مرسته کړې وه او که یو غریب غریب بیګانه غوښتنه کړې وای ، نو له مرستې به یې انکار نه کاوه. په دې قضیه کې، دوه چلوونکی یا لاملونه د تصادف له لارې سره یو ځای شوی دی چې یو یې د عمل لپاره هڅوی. دلته یو علت د بل مرسته ده ، له دې امله ، موږ هغه ته "د دوو محرکه قوتونو یوځای کول" وایو.

دریم ډول - شراکت: دریم ډول [د قصد] دا دی چې د دوو سببونو یا محرکونو څخه هیڅ یو هم په یوازې توګه نه شی کولای چې یو عمل ته تحریک کړی. په عوض کې، د دواړو ترکیب، وړتیا [په عمل] کې تحریک کوی. د هغه مثال په مرئی عالم کې دا دی چې دوه کمزوری کسان یو له بل سره مرسته کوی چې یو درونډ شی پورته کړی چې دوی په انفرادی توګه نه شی کولای په ښه هڅه سره پورته کړی. یو بل مثال دا دی چې د یو چا شتمن خپلوان راځی او د پیسو غوښتنه کوی چې څوک یې نه ورکوی. بیا یو غریب غریب راځی او د هماغه پیسو غوښتنه کوی چې یو ځل بیا یې رد کوی. وروسته ، یو غریب خپلوان راځی او د هماغه اندازه پیسې غواړی چې انکار یې نه کوی ، لکه چې د دوو علتونو یا محرکه قوتونو - د خپلوۍ او فقر اړیکو - د یو ځای کېدو وروسته عمل ته وهڅول شی. دې ډول ارادې ته شراکت ویل کیږی [د دوو یا څو محرکه قوتونو یا د یو عمل سبب کیږی].

څلورم ډول همکاری: څلورم ډول دا دی چې که له دوو سببونو یا محرکونو څخه یوازې یو په باوری توګه موجود وی بیا هم د عمل محرک ګرځی په داسې حال کې چې دویم علت د اعتماد وړ نه دی. په هرصورت، که دویم علت د لومړی علت سره تړاو ولری، دا یقیناً مرسته کولی شی او د هغه په آسانولو کې اغیزمن دی. د هغه مثال په مرئی عالم کې دا دی چې یو کمزوری کس د درونډ وزن په پورته کولو کې له یوه زورور کس سره مرسته کوی. که غښتلی کس یوازې وای ، بیا هم به یې پورته کولای شو په داسې حال کې چې کمزوری کس په خپله نه شی کولای چې هغه پورته کړی ، که څه هم داسې کس د ځواکمن سره مرسته کولای شی [چې پورته کول یې آسانه کړی]. د دې بله بېلګه دا ده چې یو کس د لمانځه او خیرات کولو روال لری او په هغه وخت کې ځینې خلک لیدو ته راځی ، خو د معمول مطابق عباداتو ته دوام ورکوی. که لیدونکی نه وای راغلی ، حتی هغه وخت به هم خپل روال ترسره کړی وای ، که څه هم په مزاج کې به یو څه درونډ والی درلود ، خو د لیدونکو راتګ او هغوی ته کتل یو څه اسانتیاوې او [د درونډ احساس] سبب شو ، په نتیجه کې ، دا روال د سختی سره سره سبک شو. با این حال ، این یقین وجود دارد که اگر بازدید کنندگان نمی آمدند ، باز هم به روال خود به موقع عمل می کرد ، و اگر کسی این روال را انجام نمی داد ، هیچ کاری [در مقابل ملاقاتان] برای شهرت [برای تقوا] انجام نمی داد. ما می توانیم این نوع [اراده] را "همکاری" بنامیم. د وروستیو دریو ډولونو د دې ویش پایله دا ده چې دویم محرک یا علت به یو ملګری یا شریک یا مرستندویه وی.

دلیل اینکه ما انواع اراده را در اینجا می شماریم این است که افعال تابع اراده هستند و احکام خود را از آنها می گیرند ، چنانچه در حدیث نبوی ، "اعمال وابسته به نیت " ، گویی اعمال تابع نیت ، و تابع (عمل) اهمیت ندارد ، حیث أن المقام متعلق به القائد (القصد) ، که ښه وی یا بد].

اطاعت د زړونو لپاره خواړه او تغذیه ده. هدف از این تغذیه ها جز شفا دادن به قلب ها و یافتن رزق و امان آخرت ، و نعمت و سعادت ابدی و موفقیت ابدی در لقوع به خدا نیست . بنابراین ، هدف اصلی ملاقات با خدا ، رسیدن به لذت خوشبختی ابدی و موفقیت ابدی (*سعده*) است. یوازې هغه څوک چې د خدای په مینه او عرفان مړ شي ، د خدای سره د لیدلو وياړ لري. او یوازې هغه څوک چې د ګنوسیس خاوند دی ، د خدای سره د مینې توان لري او یوازې هغه څوک چې خدای په پراخه کچه یاد کوي ، کولای شي چې له خدای سره تعلق پیدا کړي. تعلق [به خدا] از طریق تداوم ذکر الهی به دست می آید و عرفان از طریق تأمل و محبت دائمی حاصل می شود. زړه د الهی ذکر او تأمل په دوام کې آزاد نه دی تر څو چې له دنیوی مشغولیتونو خلاص نه شي ، او نه شي کولای چې له دنیوی مشغولیتونو څخه خلاص شي تر څو چې د دنئ نفس شهوت ترې جدا نه شي ، تر هغه حده چې د خير او صداقت په لوری میلان پیدا کړي او د هغه لپاره نیت پیدا کړي او د شر په وړاندې کرکه پیدا کړي.

له ټولو ښو اعمالو او اطاعت څخه هغه څه چې غوښتل کیږی آخرت دی ، او له ټولو بدو څخه هغه څه چې غوښتل کیږی هغه دنیا دی نه آخرت. د نفس میلان د ټولو ښېګڼو او له ټولو بدو څخه خلاصون ، زړه د الهی یادونې او تفکر لپاره ازاد کوی. خو هغه وخت دوام پیدا کوی کله چې د ښو اعمالو او اطاعت په ترسره کولو کې اصرار موجود وی ، او غړی له ګناهونو څخه پرهیز کوی څکه چې د زړه او اعضا ترمنځ اړیکه وی. دا د دې اړیکې له امله ده چې یو پر بل اغیزه کوی. د زړه او اعضاء توپیر دا دی چې زړه د حاکم او قوماندان رول لوبوی او غړی د رعیت او خدمتګارانو په څېر وی او د هغوی د خدمت او اطاعت سره د زړه صفتونه ټینګ او ټینګ شي. لنډه دا چې زړه هغه هدف دی او اعضا هغه الآلات دی او په دواړو وسایلو سره انسان خپل هدف ته رسیږی.

برتری، واقعیت او د اخلاص درجې

فضیلت اخلاص : خداوند می فرماید:

وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ

"هغوی ته امر شوی وو چې د خدای عبادت په داسې طریقه وکړی چې دوی یوازې د هغه لپاره د خدای په لاره کې اخلاص وساتی." (قرآن، 98 سوره، آیه 5)

أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُ

"په یاد ولرئ ، عبادت او د خدای په لور لاره په خالص او اخلاص سره یوازې د خدای لپاره ده [او له دې پرته هیڅ څه]." (قرآن، سورة 39، آیه 3)

فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

"څوک چې د خپل رب سره د لقاء هیله لري ، باید د صالحو کارونو ته دوام ورکړي [په اخلاص سره د الله په خاطر] او په عبادت کې د الله سره هیڅ شریک نه جوړوي." (قرآن، 18 سوره، آیه 110)

این آیه برای کسانی نازل شده است که برای الله عمل می کنند ولکنهم [در عین حال] خواهان حمد و ثنا من الناس [که مخالف اخلاص است که امر الهی به مصلحت خود آنها] . حسن رحمه الله این حدیث *قدسی* را از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نقل کرده است که می فرماید: «اخلاص من اسرار من است. زه یې د خپلو بندګانو په منځ کې د هغه کس په زړه کې چې مینه ورسره لرم ، انتقال کوم ". (همچنین از امام ابوالقاسم القصیری در کتاب خود نقل قول کرده است)*الرسالة قصیریه* (رضی الله عنه)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

مَا مِنْ عَبْدٍ يُخْلِصُ لِلَّهِ الْعَمَلَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ

"بنده [خدا] که عمل خود را خالص برای خدا برای چهل روز پاک می کند ، چشمه های حکمت از قلب به زبان [در نتیجه این اخلاص] جاری می شود ". (روایت شده توسط جامع حدیث *ابن عدی* عن ابو موسی رضی الله عنه

د بنی اسرائیل په روایتونو کې لیکل شوي دي چې عبادت کوونکی د اوږدې مودې لپاره د خدای په عبادت بوخت وو. یو ځل ځیني خلک هغه ته راغلل او ویې ویل : دلته داسې قوم شته چې د خدای پر ځای ونې ته عبادت کوی. عبادت کوونکی د دې خبرې په اوریدو په غوسه شو او تبر یې راواخیست او د ونې په لور روان شو چې له ریښې یې پرې کړي. په لاره کې، هغه د یو سپین ږیری سړی سره مخامخ شو چې په حقیقت کې شیطان په بدل کې و او له هغه څخه یې وپوښتل، "ته چیرته ځې؟" هغه وویل، "زه غواړم چې دا ونه پرې کړم". شیطان ځواب ورکړ ، " ته په دې کې څه کار لرې ؟ تا خپل عبادت پرېښود او بې له کوم دلیل خپل [پرهیزګاره] کوژده ختمه کړه". عبادت کوونکی وویل، "دا هم عبادت دی". شیطان وویل: "زه په هیڅ حالت کې تاته اجازه نه شم ورکولی چې دا ونه پرې کړې". په دې ویلو سره یې د عبادت کوونکی سره په غیږ نیولو پیل وکړ او هغه یې په ځمکه وغورځاوه او په سینه یې کښېناست. شیطان وویل: "لطفاً ما پریږدئ ، زه غواړم تاسو ته یو څه ووایم [که تاسو ما پریږدئ]". عبادت کوونکی ودرېد. شیطان ورته وویل: "نه الله تعالی پر تا د دې ونې غوڅ کولو دنده سپارلې ده او نه د دې قوم چې دا ونه عبادت کوی ، په تا باندې دی. په نړۍ کې د خدای پیغمبران ډېر دی ، که وغواړی ، کولای شی چې خپل هر یو پیغمبر د دې ونې پرې کولو ته راولیږی". عبادت کوونکی وویل: "زه به خامخا دا ونه پرې کړم". کله چې شیطان ولیدل چې خبرې اترې ګټورې نه دی ، نو د جګړې اعلان یې وکړ. له دې امله د دواړو تر منځ بیا جګړه پیل شوه او عبادت کوونکی هغه ته بیا ماتې ورکړه ، هغه یې په ځمکه هواره کړ او په سینه یې کښېناست. کله چې شیطان ولیدل چې د وتلو لاره نشته ، ویې ویل : " زه غواړم تاته داسې څه ووایم چې ستا لپاره ډېره ښه ده". عبادت کوونکی له هغه څخه وغوښتل چې هغه ته ووایي چې هغه څه غواړی ووایي. شیطان له عبادت کوونکی څخه وغوښتل چې لومړی له سینه څخه پورته شی او هغه ومنله. شیطان وویل: "ته یو محتاج او غریب انسان یې. تاسو هیڅ هم نه لرئ! تاسو د هغو خلکو پر سر بار یاست چې ستاسو اړتیاوې پوره کوی. ستا زړه غواړی چې دومره شتمنی ولرئ چې له خپلو ورونو سره مرسته وکړئ، له ګاونډیانو سره ښه چلند وکړئ او

ډوډۍ وخورئ ترڅو نور خلکو ته اړتیا ونه لرئ او د هغوی د ملاتړ لپاره ځان بسیا کړئ". عبادت کوونکی وویل، "یقیناً چې دا زما د زړه غوښتنه ده!" شیطان وویل، "که دا خبره ده نو بس کور ته لاړ شئ. زه به هره شپه دوه دیناره ستا د تخت په څنګ کې کېږدم. تاسو کولی شئ چې دا پیسې په خپل ځان او خپلې کورنۍ ولګوئ. دا ستاسو او نورو مسلمانانو لپاره چې ما تاسو ته وړاندې کړې ښه مشوره ده ، نه دا چې دا ونه پرې کړئ چې په خپل ځای پاتې شی. قطع این درخت به عبادت کنندگان آن ضرر نمی رساند و حفظ آن به مسلمانان هیچ فایده ای نخواهد داشت. عبادت کوونکی د شیطان په دې وړاندیز غور وکړ او په زړه کې یې فکر وکړ ، "دا سپین ږیری رښتیا وایی! زه نبی نه یم ، نو نه زما لپاره اړینه ده چې دا ونه پرې کړم او نه خدای ماته امر کړی دی چې هغه پرې کړم ، نو که مې پرې نه کړم نو ګناهګار شوم. هغه وړاندیز چې د سپین ږیری لخوا وړاندې شوی ډېر ګټور دی!" له دې امله یې له سپین ږیری سره معامله وکړه او قسم یې وخوړ چې ونه به پرې نه کوی. هغه بیا خپل عبادت ځای ته راستون شو چې هلته شپه تېره کړی. سهار یې د ژمنې سره سم دوه *دیناره* د کټ په څنګ کې ولیدل. په دویمه ورځ هم همداسې وشو. په دریمه ورځ ، هغه هیڅ شی ونه موندل. هغه ډېر په قهر شو او په دې حالت کې تبر یې راواخیست ، پر اوږه یې کېښود او په ګرځېدو یې پیل وکړ. په لاره کې، هغه د شیطان سره مخامخ شو چې د هماغه سپین ږیری په څېر یې پوښتنه کړې وه، "چیرته ته ځې؟" عبادت کوونکی وویل، "زه به هغه ونه پرې کړم!" شیطان وویل، "په خدایه سوګند! ته دروغجن یې! ته نه هلته ځې او نه هم کولای چې هغه ونه پرې کړې!" د دې خبرې په اورېدو سره ، عبادت کوونکی هڅه وکړه چې سپین ږیری ونیسی او پر ځمکه یې وغورځوی. شیطان وویل: "دا فکر مه کوئ چې تاسو یې کولی شئ". وروسته شیطان عبادت کوونکی ونیو، پر ځمکه یې وغورځاوه او د هغه په سینه کېښناست او لمونځ کوونکی د مرغی په څېر د هغه د دوو پښو په منځ کې په رپېدو پیل وکړ. عبادت کوونکی خپله هڅه وکړه خو آزاد نه شو. هغه تسلیم شو او ویې ویل ، "اجازه راکړئ چې لاړ شم او راته ووایم چې څنګه ما مخکې پر تا غلبه وکړه او دا ځل څنګه پر ما غلبه وکړه؟" شیطان فرمای: "اول ځل ، تاسو د الله په خاطر په غضب سره مخ په وړاندې روان وو، او ستاسو نیت آخرت و [نه کوم دنیوی منفعت او منفعت] ، ځکه الله تعالی زه تاسو ته مطیع کړم. دا ځل ، ته د خپل تیټ نفس او دنیا (دنیوی ګټې) له پاره په قهر شوی ، ځکه ، ما تا باندې غلبه وکړه!» دا پېښه د خدای دا خبره ثابتوی:

وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾

[شیطان :] من همه را با هم گمراه می کنم مگر بنده های تو که صادق هستند . " (قرآن ، باب 15 ، آیه های 39 - 40)

انسان ها از شیطان [و دام ها، کنایه ها، دسیسه ها، و تباه کردن زندگی انسانان] تنها به وسیله اخلاص خلاص می شوند.

د اخلاص حقیقت: هر څه تصور کولی شی چې په هغه کې د نورو شیانو ګډ وی. کله چې یو شی له نورو څیزونو څخه پاک او پاک شی نو هغه ته "پاکی" ویل کیږی او هغه عمل چې د هغه د تطهیر سبب کیږی "اخلاص" بلل کیږی. موږ د نیت حقیقت تشریح کړی دی او د دې بحث جوهر دا دی چې نیت د یو علت (یا تحریک کونکی) حرکت دی چې د یو کس د هدف لپاره مناسب دی. که علت یو وی او عمل یوازې د همدغه واحد علت په وسیله ترسره شوی وی ، نو اخلاص بلل کیږی ، په دې شرط چې هغه علت د شخص له هدف سره مطابقت ولری. د "اخلاص" کلمه په ځانګړې توګه د هغه عمل لپاره کارول شوې ده چې یوازې د خدای د قرب د لټون لپاره شوی وی او په بشپړه توګه د هر هغه څه له ناپاکو څخه پاک

او پاک دی چې غیر له خدای څخه دی. هغه څوک چې د عمل علت یې ځان ښکاره کول دی ، د [روحانی] تباهی په خطر کې دی. دلته مونږ غواړو بحث وکړو چې هغه علت چې د الله تعالی د تقرب په نیت حرکت کوی ، بیا یو بل علت پکې مخلوط کیږی ، که هغه دویم علت د تباهی یا نه تظاهر وی.

مثال یې هغه شخص دی چې روزه کوی په دې نیت چې د الله تعالی قرب وغواړی ، خو هدف یې دا هم دی چې وقایه وکړی ، یا حج وکړی [په نیت د الله تعالی د قرب طلب ، خو همداراز] معتدل مزاج پیدا کړی ځکه چې په حج کې دخیل دی ، یا [حج کوی] د ځان د خطر څخه چې په خپل وطن کې دی ، یا ځان لرې وساتی من الدشمن أو الغضب من الزوج والأولاد ، ویرید أن یبقی عنهم بسبب الحج ، أو یرغب في الحصول علی راحة بعد أن أعق من مشغولیت ، أو یصعد في وقت متأخر من الشب أو الصبح المبكر (تهجد) بقصد الوقوف للاستیقاظ من أجل حمایة منزله. یا کسی به علم برسد [دوباره به قصد قرب الله و همچنین] برای حفظ مال و مال خود و محافظت از شر حریص ، یا تجمع تعلیمات وعظ [دوباره به قصد قرب الله و همچنین] از ملال و می خواهد لذت سخن را بدست آورد . یا د صوفیانو او علماوو ملاتړ کوی ترڅو په زړونو کې لوړ احترام ولری او عادی خلک هم هغه ته په احترام وګوری او له هغه سره نرمښت وکړی ځکه چې څوک د خدایانو ملاتړ کوی ، یا قرآن لیکی ځکه چې لیکنه په دوامداره توګه د لاس لیکنې ښه کوی ، یا وضو کوی (*وضو)*) [بقصد طلب تقرب الله الی الی الوضو فی الوضو فی ذلك الی غسل [بقصد السعي لکم الله الی قرب ب الجسد وهم] لیزین بوی البدن ، أو نقل روایات نبوی [بقصد السعي لطلب قرب الله الی بل أیضا] وادار الناس بذکر اسم الی المکانین المرتفعین . أو أن یسکن في مسجد *اعتکاف* [بقصد الاقتراب من الله وهم] لصرفه جویی في اجاره المنزل ، أو روزه [بقصد طلب قرب الله ولكن أیضا] للنجات من مجالس الطبخ أو فکر في أنه بالأکل لا یمکن أن ینجز شیئا ، أو یشبع حاجة الفقیر [بقصد طلب قرب الله ولكن أیضا] لأن المرء قد تنگ شده است سوالکر ، یا د ناروغ لیدنه کوی ، چې د ناروغ په وخت کې یې عاید وکړی ، یا داسې کوم کار وکړی چې خلک د دې اعمالو له امله د یو نوم یادوی او ستاینه وکړی او د هغه په وسیله شهرت ترلاسه کړی. په دې ټولو حالاتو کې که نیت هم د دې هدفونو څخه د الله تعالی د قرب په لټه کې وی ، نو د انسان عمل به د اخلاص له تعریف څخه ووځی (یعنې هغه عمل به نور صادق نه پاتې شی) او نه ویل کیږی چې هغه عمل محض د الله په خاطر شوی دی . بلکه با شرک یا غیر از خدا مخلوط خواهد شد.

لنډه دا چې که چیرې د دنیوی لذتونو څخه کوم لذت داسې وی چې ټیټ نفس ورته میلان وغواړی او په عمل کې ځای پیدا کړی ، نو د همدې لذت له امله به اخلاص اغېز وکړی. ځکه چې انسان هر وخت د ټیټ نفس په خوندونو او خواهشاتو کې ډوب وی او ډېر کم پیښیږی چې کوم عمل یا عبادت له دغو لذتونو او خواهشاتو څخه خالی وی. له دې امله ، دا اعمال او عبادات نه شی کولای مخلص اعلان شی [ځکه چې دا یوازې د الله په خاطر صادقانه نه دی]. له دې امله ویل شوی دی چې که څوک یوازې یوه داسې شیبه ترلاسه کړی چې خالصتا د خدای په خاطر وی ، نو هغه لحظه به د هغه شخص د خلاصون او امنیت لپاره کافی وی. دا د اخلاص د نادر والی له امله ده ، ځکه چې د زړه تطهیر او تطهیر له نجاستو او لذتونو څخه ډېر ګران کار دی ، بلکې پاک او مخلص عمل داسې دی چې علت او محرک یې د الله تعالی د نږدیوالی په لټه کې نه دی. که دغه لذتونه او خواهشات د دې اعمالو یوازینی محرکه او علت وی ، نو د هغو اعمالو له امله به د هغو اعمالو له امله له سختیو سره مخامخ شی او دا ښکاره خبره ده ، خو که د دې اعمالو نیت د الله تعالی قرب ته رسېدل وی او دغه لذتونه هم ورسره ګډ شی ، نو بیا هغه عمل د الله تعالی په خاطر پاک نه پاتې کیږی. په اعمالو کې د لذتونو زیاتول درې ډوله کېدای شی: جمع به د ملګرتیا یا شراکت یا همکاری په صورت کې وی او دا شکلونه مخکې هم بیان شول.

د اخلاص معنی دا ده چې افعال عاری له هر ډول ناپاکی [د نفس ، بد او غلط نیت او انګیزه] ، که کم وی او که ډېر ، او د هغوی د ترسره کولو یوازینی نیت د الله تعالی قرب دی او بل علت نه لری. داسې افعال یوازې له هغو کسانو څخه تصور کېدای شی چې له الله سره مینه لری او په آخرت کې غوطه ور دی او په قلوبونو کې یې د دنیا د مینې لپاره ځای نه پاتې دی ، تر هغه حده چې نه یې خوښ دی چې وخوری او څښاک وکړی. د خوړو او څښاک لپاره د هغوی میلان داسې دی لکه د فطرت غړ چې د انسان د بدن غوښتنه او اړتیا ده. همدارنګه خوړل او څښل هم د انسان اړتیا او غوښتنه ده. دوی د خوړو په لور میلان نه لری ځکه چې هغه غذا ده او یا خوندور دی ، بلکې دوی ورته میلان پیدا کوی ځکه چې غذا بدن ته انرژی او قوت ورکوی او دا د خدای عبادت او اطاعت ورتیا برابروی. هغوی غواړی چې د لوږې له شر څخه ځان خلاص کړی ، نو حتی د خوړو اړتیا هم نه لری. د هغوی زړونه د غیر ضروری اړتیاوو په لور میلان نه لری ، بلکې هغوی په اړتیا مقدار قانع کوی او هغه د خدای په لاره کې اړتیا ګڼی. څوک چې د هغه یوازینی نقطه د تمرکز په ټولو فکرونو او اعمالو کې خدای وی ، حتی کله چې څوک داسې کار وکړی لکه خوړل یا د فطرت غړ ته ځواب ووایی ، بیا د هغه اعمال پاک وی او د هغه په ټولو حرکاتو او سکون کې د هغه نیت صحیح وی. له دې امله دا انسان د عبادت لپاره قوت ترلاسه کولو او د راتلونکو اطاعت لپاره بدن ته د آرام ورکولو لپاره ویده کیږی. په دې صورت کې خوب هم عبادت شی او د مخلص مقام ترلاسه شی او څوک چې دا حالت نه لری ، د اخلاص دروازې په افعال کې پرې تړل کیږی.
اخلاص به ندرت از چنین کسی آشکار می شود ، در غیر این صورت به طور کلی ، تمام عبادت ها برای یک هدف دنیوی است. څوک چې د الله تعالی او آخرت مینه غلبه لری ، د هغه ټول حرکات او سکون د هغه اثر د غلبې له امله اخلاص کیږی او د هغه هر عمل په اخلاص ظاهر کیږی. بل دا شخص دی چې د دنیا سره مینه لری ، دنیوی قدرت او حاکمیت حاکم دی ، داسې انسان د غیر الله په لور کلی میلان لری او دا صفت د انسان په ټولو حرکاتو او سکون باندې حاکم دی او په هیڅ عبادت کې د دعا په څېر نه دی . روژه او خیرات ، له دې څخه په امان کې پاتې کیږی.

د عدم اخلاص درمان: له همدې تفصیل څخه معلومیږی چې بې اخلاص یوه ناروغی ده او د هغې علاج د نفس د نفس لذتونه له منځه وړل او له دنیا سره حرص او آخرت ته داسې تعلق ورکول دی چې په زړه باندې غلبه وکړی. په دې ډول ، اخلاص به د یو کس لپاره اسانه شی. څومره داسې کارونه شته چې انسان په کې ستومانی او سختی زغمی او فکر کوی چې یو کار خالص د خدای په خاطر کوی ، که څه هم فکر یې غلط وی؟ د دې ځان فریبی دلیل دا دی چې انسان د دې ورانکاری علت نه پوهیږی او دا غلط فهمی لری چې خپل اعمال له ټولو بدشکلیو پاک وګڼی. یو عرفان خپل دیرش کلن لمونځ یوازې په دې خاطر تکرار کړ چې یوه ورځ چې جومات ته ورسېد ، جماعت لمونځ پیل شوی و او په لومړی صف کې یې ځای پیدا نه کړ او مجبور شو چې په دویم صف کې لمونځ وکړی او په دې اړه یې شرمیږی. بعد از این واقعه ، او فهمید که در صف اول نماز می خواند ، زیرا مردم به او نگاه می کردند که او را خوشحال می کرد و به همین دلیل ، او در صف دوم ایستاده احساس شرم می کرد . با این فکر ، او فهمید که نمازهای سی ساله اش [در مسجد] ضایع شده است و باید آنها را تکرار کند [این بار با اخلاص و فقط به خاطر خدا و نه برای هیچ چیز دیگری از نظر اهداف پنهان و نه برای هیچ کس غیر از آن]. این یک فاجعه ظریف است و هر کس قادر به درک آن نیست. به ندرت اتفاق می افتد که مردم در اعمال [پرهیزگار] از بدشکلی ها در امان بمانند ، و فقط کسانی که از آنها آگاه می شوند و به فکر محافظت از خود می شوند ، که از طرف الهی توانایی انجام خیر را به آنها عطا شده است. غفلت کوونکی به وګوری چې په آخرت کې یې ښه کارونه ضایع شوی دی. د قرآن لاندې آیت هم ورته اشاره کوی:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِٱلْأَخْسَرِينَ أَعْمَٰلًا ﴿١٠٣﴾

ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

واع: آیا مونږ تاسو ته د هغو خلکو په اړه ووایو چې په اعمالو کې یې زیان دی ؟ دا هغه خلک دی چې د دوی سخت کار په نړۍ کې ضایع شوی دی او دوی دا [غلط او ځان فریب] فکر (فرض او حدس) لری چې دوی ښه کارونه کوی."' (قرآن، ۱۸ سوره، آیات ۱۰۳ - ۱۰۴)

د دې مصیبت لوی هدف علماء او علماء دی ، ځکه چې اکثر علماء د دین په تبلیغ کې کار کوی ، او له تسلط په نورو کې خوشالی پیدا کوی ، ځکه چې هغوی داسې کار کوی چې اکثریت خلک یې نه کوی ، خوشحالی په قدرت او پیروی کې ، او ستاینه او ستاینه د خوښی له امله زړه توپ کوی. شیطان این موضوع [موعظه] را برای آنها مشکوک می سازد و می گوید : "هدف شما این است که راه الله را تبلیغ کنید و از قانون الهی که بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم نازل شده است ، دفاع کنید". په شاوخوا کې ګڼ شمېر واعظان شته چې د عامو خلکو او حکومتی مشرانو د اصلاح لپاره کار کول د هغوی په ګټه ګڼی ، او د هغوی خوشالی هغه وخت حد نه پېژنی چې خلک یې ته غوږ ونیسی او د هغوی نصیحت عملی کړی. ادعای آنها این است که آنها خوشحال هستند زیرا خداوند آنها را برای کمک به راه خود و اصلاح مخلوقات انتخاب کرده است ، اگرچه حالتشان به گونه ای است که اگر مردم ساده الذهن به نزد عالم دیگری مانند آنها مراجعه کنند تا از آن بهره مند شوند ، پس غم و حسد آنها را می کشد . اگر هدف آنها نصیحت و نصیحت مردم بود ، پس به خدا شکر می کردند که آنها را از یک مسئولیت بزرگ نجات داد و آن را بر دوش دیگران انداخت ، و آنها را از یک فریضه ظریف و خطرناک حفظ کرد. شیطان حتی در این مرحله آنها را تنها نمی گذارد و به آنها می گوید ، "دلیل اصلی پشیمانی شما این است که شما از جزا الهی تبلیغ راه الهی ، حفاظت از علم و اصلاح خلقت محروم شده اید". دا بیچاره انسان نه پوهیږی چې د خدای د پرېکړې په وړاندې سر ټیټ کول د هغه څه څخه چې د مخلوق د لارښوونې څخه ترلاسه شوی دی ، ډېر لوی الهی ثواب لری. یوازې هغه کسان چې په دې ازموینه کې استقامت کوی چې د شیطان او د ټیټ نفس په فریب خبر وی ، او خپل ټیټ نفس [د وجود یا عدم اخلاص لپاره] آزمایوی. بیا هم د اخلاص د حقیقت پېژندنه او عمل کول یو ژور سمندر دی. ډیری خلک په کې ډوب کیږی او ډېر کم له هغې څخه ژغورل کیږی. دا هغه کسان دی چې په لاندې آیت کې د استثنا په توګه ذکر شوی دی:

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ

[الشیطان في حدیثه مع الله یقول إنه سیجعله الجمیع ، بعد خلقة آدم (علیه السلام) ، وامر الله للملائکة والشیطان بالسجده في أمامه ، ورفض الشیطان الصریح للاطاعت ، وامر الله بنزع الشیطان عن رحمته إلی الأبد ،] إلا لأولئك الذین یصادقون (أولئك الذین یفعلون الأعمال صرفا في سبیل الله ولیس من أجل أي شخص انگیزه یا خواهش از پایین الذات) از میان بندگان شما [که تنها کسانی هستند که من (شیطان) نمی توانم آنها را تحت تأثیر قرار دهم]". (قرآن، 15 سوره، آیه 40)

بنده باید په دې ظریفو مسایلو باندې ژوره نظر وساتی ، مبادا په غفلت کې د شیطان پیرو شی.

یو ځا له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه د اخلاص په اړه پوښتنه وکړه چې هغه په ځواب کې وویل:

أَنْ تَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ ثُمَّ تَسْتَقِيمُ كَمَا أُمِرْتَ

"این است که شما می گویید الله من پروردگار است ، ثم استقامت در آن و ثابت قدم [بر این عقیده] همانطور که به شما امر شده است ". (روایت شده توسط د *احادیثو* ټولګه *ترمذی*)

یعنې نه د نفس نفس نه عبادت کوئ او نه خپل نفس نسب عبادت کوئ ، بلکې یوازې خپل رب عبادت وکړئ او په هغه کې استقامت وکړئ لکه څنګه چې تاسو ته امر شوی دی چې صبر وکړئ. دا پیغمبری روایت د خدای غیر له ټولو څخه د ټولو امیدونو قطع کولو ته اشاره کوی او په حقیقت کې دا اخلاص دی.

هغه خطرونه او خنډونه چې په اخلاص کې د خنډ سبب کیږی: ډیر خطرونه (سپویلر) شته چې په اخلاص کې د ختو سبب کیږی. ځینې یې ښکاره دی ، ځینې یې پټ دی ، ځینې یې په کمزوری ښکاره او ځینې یې په قوت پټ دی. په هرصورت، د هغوی په درجو کې توپیرونه د مثالونو پرته درک ناممکن دی، له دې امله موږ لومړی د ځان ښودنې څخه یو مثال راوړو. اخلاص د ځان ښودلو یا ځان ښودلو له امله ډیر په خطر کې دی. د مثال په توګه، یو لمونځ کوونکی په لمانځه بوخت وی او دا کار په بشپړ اخلاص سره کوی. په دې ترڅ کې ، یو څو کسان یا څوک راغلل چېرته چې یو لمونځ کاوه. شیطان فکر وکړ چې دا یو ښه فرصت دی چې هغه هلته ورسید او یو ته یې وویل، "ښه دعا وکړه چې هغه خلک چې تا ته ګوری ښه تاثر ولری او ستا درناوی وکړی او تا ته د نېک په توګه وګڼی او نه تا ته په سپکه سترګه ونه ګوری او نه درته غیبت وکړی". د دې خبرې په اورېدلو سره انسان په اعضاء کې عاجزی پیدا کوی او په سکون سره لمونځ ته دوام ورکوی او په دعاګانو کې ظرافت زیاتوی. دا ظاهری ظاهری ده چې حتی د ابتدایی روحانی مسافرینو لپاره هم څرګند دی. دا د ظاهری کولو لومړۍ درجه ده.

دویمه درجه دا ده چې روحانی مسافر (عبادت کوونکی) دا خطر درک کړی او له هغه څخه د ځان د ژغورنې لپاره یوه تګلاره غوره کړی. این مسافر روحانی از شیطان اطاعت نمی کند و به او توجه نمی کند ، بلکه انسان در نماز خود غرق می شود ، همانطور که قبل از ورود مردم بود. شیطان [دوباره] يأتي إلى شخص في جامه الخير والصالح ويقول إلى أحده: "الناس يتبعون تو ، وقدم تو ، ومراقب كل حركت ، وكل عمل تو يؤثر على اعمالهم ، وهم هر عمل تو را به عنوان نمونه ای تصور می کنند ، و اگر تو عمل صالح ، نو اجر الهی به هم د هغوی اعماله . او که په خپلو اعمالو کې سستی ولرئ ، نو د هغوی په اعمالو کې به هم مسوول یاست. له دې امله ، تاسو باید د نورو خلکو په وړاندې ښه عمل وکړئ. شاید هغوی په عاجزی او په تواضع او د خپلو اعمالو په بنایسته کولو کې له تاسو پیروی وکړی. دا درجه د لومړی په پرتله ډیره ظریفه او پیچلې ده. ځینې وختونه ، هغه خلک چې د شیطان په لومړی دسیسه کې نه غولیږی ، په دویمه دسیسه کې فریب خوری. دا هم [د خودنمایی] یو ډول دی چې اخلاص باطل کوی. ځکه چې که په نظر کې انسان په تواضع وحسن العبادات کې خیر شته او نه غواړی چې خلک ترې محروم شی ، نو ولې دا کار په خلوت کې نه کوی ؟ برسیره پردې، دا نه شی منل کېدای چې د نورو ځان د خپل ځان په پرتله د یو چا لپاره ډېر ګران دی او د خپل ځان په پرتله د بل چا ښه والی غواړی. این فقط یک نصیحت شیطانی است که انسان را فریب می دهد تا پیروان داشته باشد و [در نتیجه] کسی را به خودنمایی بکشاند. کسی که قادر به پیروی است ، و در نفس خود استوار است ، و قلب او روشن است ، و شعاع های روشنایی آن به دیگران می رسد و آنها را نیز روشن می کند . په دې صورت کې ، یقیناً چې انسان به د پیروی کولو لپاره جزا الهی ترلاسه کړی ، خو د شیطانی اقناع [چې همدا اوس ذکر شو] یوازې یوه فریب دهنده نصیحت دی ، خو د پیرو به یقیناً جزا الهی د پیروی له امله ترلاسه کوی ، په داسې حال کې چې هغه شخص چې پیروی کوی د دې نصیحت په اړه مسوول وی او حتی کېدای شی [الهی] سزا ترلاسه کړی ځکه چې [په فریب] ډول داسې خاصیت ښودلی دی چې څوک یې نه لری.

درجه سوم حتی از درجه دوم هم ظریف و پیچیده تر است ، یعنی آزمایش نفس پایین خود و آگاهی از فریب شیطان ، و دانستن اینکه تفاوت بین حالت خصوصی و عمومی فقط خودنمایی است و این دعاها در خلوت باید همان نمازهای دیگران

باشد و انسان باید در مقابل نفس و خدا شرم کند وقتی که سعی می کند په غیر معمولی توګه تواضع یوازې د نورو خلکو لپاره غوره کړي. بلکې باید په یوازیتوب کې خپل ځان ته پام وکړي او هڅه وکړي چې په خپلو دعاګانو کې هماغه نیکی او ښکلا پیدا کړي کوم چې د نورو په وړاندې په لمانځه کې پیدا کوي. دا هم د پټ (راز) ظاهری شکل دی، که څه هم په ښکاره توګه درک نه کیږي ځکه چې یو کس په تنهایي کې ښه دعا کوي ترڅو د نورو په وړاندې ښه دعا وکړي، نو د انسان سترګې په خصوصی او عام ډول خلکو ته دی. اخلاص هغه وخت وی چې انسان او حیوان په سترګو کې برابر شی ، لکه څنګه چې د څارویو په وړاندې خپل عبادت ښایسته نه کوی ، همداسې باید د نورو په وړاندې هم ونه کړی. له تظاهر څخه د ځان ساتلو یوه لاره ده او هغه دا چې د مخلوقاتو په لوری د انسان میلان باید د ډبرو په لور وی ، که هغه په عام ډول وی او که په خصوصی توګه ، که نه نو په دواړو حالتونو کې به انسان په مخلوقاتو کې ښکیل ګڼل کیږی. دا د شیطان یو ډیر ظریف فریب دی او سړی په نادره توګه له دې څخه خبر کیږی.

څلورمه درجه ، چې تر ټولو ظریفه درجه ده ، هغه دا ده چې کله څوک په عامه اجتماع کې دعا کوی ، شیطان نه غواړی چې عاجزی وکړی ځکه چې هغه پوهیږی چې په دې فریب کې به نه راګیر کیږی. شیطان په ناخوښی سره یو ته وایی، "د الهی عظمت او عظمت او د هغه وجود په تقدس کې فکر وکړه چې ته یې په عبادت کې ولاړ یې، او وېره وکړه چې هغه ستا زړه ته وګوری په داسې حال کې چې ته له هغه څخه غافل یې". د دې خبرې په اورېدلو سره سمدلاسه په زړه کې تواضع او عاجزی په خپل اعضا کې پیدا کوی او فکر کوی چې دا عمل خالص اخلاص دی ، که څه هم دا محض فریب دی. دا ځکه چې سړی به په تنهایی کې تواضع او د زړه حضور غوره کړی وی او په هغه وخت کې به یې د الهی عظمت په اړه فکر کړی وی، نه په ځانګړې توګه په یوه عمومی غونډه. د دې فریب څخه د ژغورنې یوه لاره دا ده چې د انسان زړه په یوازیتوب کې د الهی یادونې سره بوخت وی لکه څنګه چې په عامه غونډو کې وی. داسې نه وی چې د انسان په راتګ سره د زړه حالت د هغه څه په پرتله چې په تنهایی کې وو توپیر وکړی او تر هغه وخته پورې به څوک مخلص نه ګڼل کیږی. تر هغه وخته چې د انسان زړه د انسان په پرتله د څناورو په پرتله مختلف شی ، انسان د اخلاص له سست والی څخه لرې پاتې کیږی او د هغه باطنی وجود د شرک په پټ شرک کې کثیف کیږی ، چې د تورې تورې میږې د خاپوړو څخه ډېر پټ دی چې په توره توره شپه کې په توره توره ډبره باندې خاپوړی وی. لکه څنګه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په یو روایت کې ذکر شوی دی. یوازې هغه څوک چې بصیرت یې ژور وی او د الهی لخوا یې ساتنه ، بریالیتوب او لارښوونه ترلاسه کړې وی ، کولای شی د شیطان څخه په امان پاتې شی. وإلا فإن الشیطان مصمم علی هلاک أولئك الذین یصدون العبادة الهی ، ولا یغفل هم لحظة واحدة ، حتی لا یجبرهم علی التظاهر ، ولا تنها در کارهای بزرگ ، بل یراقب بکل عمل بندگان الله ، تا حدی که حتی از امور دنیوی نیز دریغ نمی کند .

فضیلت و حقیقت صداقت

فضیلت صداقت : خداوند می فرماید:

رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ

"ځیني خلک [د لوړ عزم] داسي دی چې کله یې له خدای سره عهد واخیست ، په هغه کې صادق وو." (قرآن، سورة 33، آیه 23)

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

إنّ الصدق يهدي إلى البرّ والبرّ يهدي إلى الجنّة وإنّ الرجل ليصدق حتّى يكتب
عند الله صدّيقا وإنّ الكذب يهدي إلى الفجور والفجور يهدي إلى النار وإنّ
الرجل ليكذب حتّى يكتب عند الله كذّابا

"صداقت (*صدق*) انسان را به سوی صداقت و صداقت انسان را به بهشت می رساند. و انسان صادق است تا اینکه در حضور الله صادق نوشته شود. او باطل انسان بدی ته رهنمایی کوی او بدی دوزخ ته رهنمایی کوی. او انسان دروغ وایی تر څو چې د خدای په حضور کې دروغجن ولیکل شي". (روایت شده توسط *حدیث* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمای: "څلور صفتونه دی ، که د یو په لاس کې وی ، د خلاصون سبب ګرځی - صداقت ، خجالت ، ښایسته باطنی صفات ، او شکر". محمد بن علی کنفی رحمه الله فرمای: "لقد وجدنا أن السبيل إلى الله اله على ثلاثة عنصر استناد است، اول الحق، والثاني الحق، وثالثا العدل والعدل. عدالت په زړه پورې دی. حقیقت په اندامونو پورې اړه لری او صداقت په عقل پورې اړه لری. الله تعالی حضرت داود (صلی الله علیه و آله وسلم) وحی کرد: "څوک چې ما په باطن کې معلومه کړی ، زه هغه شخص د ټولو مخلوقاتو په وړاندې په ډاګه کړم". یو سړی چې د شبلی رحمه الله په اجتماع کې و ، په چیغو پورته شو او په څو شیبو کې یې د دجله سیند ته منډه کړه او ټوپ یې وه. شبلی رحمه الله قال: "إذا كان هذا الشخص صادقا ، فإن الله عليه السلام ينعم به الخلاص، كما أنعم الله عليه وسلم الصلبة، وإذا كان دروغا [لإظهار حالة وجد روحانی ليبدو في نظر الناس لجلب اعتمادهم لسبب دنيوی]، خدای به هغه غرق کړی لکه څنګه چې فرعون غرق کړ". وحب بن منبه رحمه الله وایی: "ما دوه ویشت جملې ولیدې چې په تورات کې لیکل شوې وې چې صالحان از بنی اسرائیل به یې په ټولیز ډول لوستل. هغه جملې عبارت دی : هیڅ خزانه له علم څخه ګټوره نه ده ، او هیڅ ملکیت له علم څخه ګټور نه دی ، او نسب له غضب څخه خوار دی ، او هیڅ ملګری له اعمالو ښایسته نه دی ، او هیڅ دوست له جهالت څخه زیات عیب نه دی منسوب ، او له الهی څخه لوی عزت نشته ، او مهربانی له هوس څخه لوی نه دی ، او هیڅ عمل له فکر څخه لوړ نه دی ، هیڅ پرهیزګاره عمل له صبر څخه لوړ نه دی ، هیڅ بد له تکبر څخه خوار نه دی ، هیڅ دوا له نرمی څخه نرم نه دی ، هیڅ ناروغی له حماقت څخه دردناکه نه ده ، هیڅ نبی له حق څخه عادل نه دی ، هیڅ دلیل له صداقت څخه زیات آموزنده نه دی ، هیڅ فقر له حرص څخه خوار نه دی ، هیڅ شتمنی له احتکار څخه خوار نه دی ، هیچ زندگی بهتر از سلامتی نیست ، و هیچ اقتصاد از پاکی خوشایند نیست ، و هیچ عبادت بهتر از تواضع نیست ، و پرهیز بهتر از قناعت نیست ، و هیچ محافظ از سکوت محافظت نمی کند ، و هیچ غائب از مرگ نزدیک نیست.

حقیقت حقیقت، معنی او درجات: صدق په شپږو ماناوو تطبیق کیږی: صداقت په الفاظ، صداقت په نیت کې، صداقت په اراد، صداقت په عزم کې، صداقت په پوره کولو کې، صداقت په افعال کې، او صداقت د الهی لارې د ټولو روحانی مقاماتو په تحقیق کې صدق). څوک چې په دې شپږو معنیو کې د صداقت سره منسوب شی ، هغه صادق دی (*صدیق* یا

عرفانی یا د الله مقرب) [دا شرح ښیی چې صداقت په مجموع کې ، په دې شپږو مسایلو کې د هغه پیروی ، انسان د انسان د کارنامو اوج او لوړو معنوی مراتبو ته رسوی چې انسان یې ترلاسه کوی. برعکس، د دروغو پیروی او د هغه د ټولو مظاهرو لکه فریب، بې صداقتی، بې عدالتی، نفرت او داسې نور، انسان ته د ټیټ ترین سطح، بشپړ تاریکی او شرموونکی ناکامی په لور یو ښکته مسیر ته رهنمایی کوی]. بیا د رښتینولۍ ډېرې درجې شتون لری. هغه څوک چې په یوه موضوع کې رښتینی وی ، په هغه خبره کې چې حقیقت یې په یوه کې موندل کیږی ، رښتینی بلل کیږی. اوس به دا ټول ډولونه تشریح کړو.

د رښتینولۍ لومړی درجه په خبرو کې ده: دا رښتینولی د خبر په رسولو او په هغو الفاظو کې ده چې د خبر رسولو په اړه وی. خبرونه هم له تېر وخت سره تړاو لری او هم له اوسنی او هم له راتلونکې سره تړاو لری. په دې کې د ژمنو پوره کول هم شامل دی. پر هر بنده واجب دی چې د خپلو خبرو ساتنه وکړی او کله چې څوک په ژبه کومه خبره کوی ، باید په صداقت سره یې وکړی. دا د صداقت تر ټولو روښانه او روښانه ډول دی. هغه څوک چې خپله ژبه [له باطل څخه ساتی] او د حقیقت په خلاف څه نه وایی ، هغه به "صادق" بلل کیږی. په هرصورت، د دې رښتینولۍ دوه اړخونه لری: یو دا چې له تلمیحاتو څخه ډډه وکړو لکه څنګه چې ځینې خلک وایی هغه دروغ چې د تلمیح په وسیله بیان شوی دروغ نه دی. له تلمیحاتو څخه لرې پاتې کېدل د دې ډول رښتینولۍ کمال دی ځکه چې د درواغو د ځای په توګه ترې کار اخیستل کیږی. دروغ منع شوی دی ځکه چې [په دروغ] یو شی داسې تشریح کیږی چې د حقایقو خلاف وی. بیا هم د ژبې په وسیله د رښتینولۍ کمال دا دی چې له ښکاره دروغو او تلمیحاتو څخه ځان وساتو (هغه لغتونه چې قصداً دوه معناوې او لطیف درواغ وړاندې کوی چې خلک غلطې نتیجې ته رسوی) او دویم کمال دا دی چې هر څه چې څوک وایی ، باید د معانی په پام کې ونیسی. د مثال په توګه ، که څوک دا آیت ولولی :

وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ

"ما خپل مخ (بشپړ وجود په بشپړ تمرکز) هغه چا ته واړوله چې آسمانونه او ځمکې یې پیدا کړی دی." (قرآن، سورة 6، آیه 79)

خو که څوک زړه له الله څخه منحرف وی او په دنیوی خواهشاتو او امیدونو کې غرق وی ، نو هغه دروغجن دی. به همین ترتیب ، اگر کسی بگوید : "ما فقط شما را عبادت می کنیم " ، یا می گوید : "من بنده شما هستم " ، اما در یک شخص هیچ چیز در عبودیت الله وجود ندارد ، و در عوض ، انسان خود را یا جهان یا شهوات دنیوی را خدا می داند ، بیا به داسې څوک په خپلو خبرو کې رښتینی نه ګڼل کیږی. څوک چې د څه شی غلامی لری ، د هغه خدمتګار کیږی [او په پایله کې خپله حقیقی آزادی له لاسه ورکوی]. عیسی علیه السلام به قوم یاغیانو ته خطاب کاوه : ای د نړۍ خدمتګاران ! حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، تَعِسَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ وَعَبْدُ الْحُلَّةِ وَعَبْدُ الْخَمِيصَةِ

"هلاک د دینار د نوکر ، هلاک د درهم د خادم ، او د لباس د خادم ، او د ډوډۍ د خادم لپاره دی". (روایت شده توسط مجموعه حدیث صحیح *بخاری* عن ابوهریره رضی الله عنه

په دې نبوی روایت کې ، خلک د هغه شی سره منسوب شوی دی چې تابع دی. د خدای رښتینی بنده هغه څوک دی چې لومړی له خدای پرته له بل چا څخه خلاصون ترلاسه کوی. بعد از این آزادی ، قلب خالی می شود و ایمان به عبادة الله در آن ریشه دوانده خواهد شد. دا عقیده به انسان په الهی عشق کې ډوب کړی او د خدای له هر قید او دام څخه د خلاصون وروسته ، په اطاعت الهی مشغول شی ، او هدف به یې له خدای پرته بل څه پاتې نه شی. دې روحانی مقام ته د رسیدو وروسته انسان لوړو روحانی مقامونو ته پورته کیږی چې "آزادی" ورته ویل کیږی، په بل عبارت انسان په خپله د خدای له نیت څخه آزاد کیږی، بلکې هر هغه څه چې خدای یې اراده کوی، که هغه د نړدیوالی لپاره وی او که د لرې والی لپاره وی، سړی پرې قناعت کوی او اراده یې له منځه ځی (*فنا*) د خدای په اراده. داسې سړی دوه ځلې ازاد کیږی: لومړی ځل له غیر الله څخه آزاد کیږی او دوهم ځل له نفس څخه ازاد کیږی. په دې وخت کې انسان د خپل نفس په تیټه برخه کې له منځه ځی او د خپل رب په مقابل کې ژوندی پاتې کیږی ، یعنې هغه حرکت کوی چې حرکت کوی او ساکت پاتې کیږی. که څوک په مصیبت اخته کړی ، نو سړی ترې راضی پاتې کیږی ځکه چې په انسان کې د هیڅ شی د لټون ، غوښتنې ، زارۍ یا اعتراض کولو ظرفیت نه پاتې کیږی ، بلکې د خدای په وړاندې کیږی ، لکه د مړی په لاس باندې د لامبو (هغه کس چې د مړو د مینځلو مراسم د هغوی د ښخولو څخه وړاندې مسؤل دی). دا د خدای په عبادت کې د صداقت شدت دی. رښتینی شخص هغه څوک دی چې وجود یې د څښتن لپاره دی نه د ټیټ نفس لپاره. دا د الله د عرفانو یا د الله د دوستانو او اقارب درجه ده او د الله تعالی له غیر څخه رهایی د الله د یارانو او اقارب په مراتب کې ده ، وروسته له هغې د خدای بندګی ترلاسه کیږی. له دې درجې څخه مخکې، هیڅوک صادق (رښتینی یا وفادار حقیقت) نه شی ویلای.

د صداقت دویمه درجه په نیت او نیت کې ده: د نیت او نیت د صداقت جوهر اخلاص دی. په بل عبارت ، بنده یوازې په هر عمل او په هر حرکت یا سکون کې د خدای اراده لری. که د نفس لذتونه په هغې کې ګډ شی ، د نیت صداقت به باطل شی او داسې شخص دروغجن وګڼل شی ، لکه څنګه چې په یوه نبوی کې د اخلاص په اړه راغلی دی چې د قیامت په ورځ به له یو عالم څخه پوښتنه وشی که آیا څوک د خپل علم له مخې عمل کړی دی چې عالم به یې ګڼ شمېر حواله کړی هغه کارونه چې یو یې ترسره کړی وو. خدای به دې ته ووایی ، "ته دروغ وایې ، بلکې تا غوښتل چې خلک تا عالم ووایی". در اینجا افعال عالم رد یا انکار نشده است ، بلکه قصد شخص رد شده است [زیرا فقط به خاطر الله وجود نداشت] . یکی از عرفان می گوید که صحت (حضور کامل) وحدت الهی در نیت [از این نظر که این فقط برای خدا است و نه برای هیچ انگیزه دنیوی یا پنهان خودخواهی] صداقت است. د صداقت د یوې معنا پایله دا ده چې نیت باید پاک وی او هغه هم اخلاص دی. د یو رښتینی کس لپاره اړینه ده چې صادق وی.

درییمه درجه صداقت په عزم کې ده: کله کله سړی د څه لپاره اراده لری او [د بېلګې په توګه] په زړه کې وایی: "که خدای ماته شتمنی راکړی ، نو زه به هغه ټول په صدقه کې ورکړم یا به یې نیمایی یې د خدای په لاره کې ولګوم. اگر الله تعالیٰ ما را اختیار راکړی ، نو زه به خپل رسمی مسؤلیتونه په انصاف او انصاف سره ادا کړم او د ظلم او ظلم او ناعادلانه او جانبدارانه چلند له امله به د الله تعالی نافرمانی ونه کړم". صداقت در عزم (*صدق فی الأظمه*) در فرد قوی در عزم [برای آنچه که انسان می خواهد انجام دهد] و در نیت استوار است. کله چې موږ په دې معانی کې "راست" وایو ، نو هغه کس ته اشاره کوی چې اراده یې د خیر په مسایلو کې بشپړ او قوی وی او په دې کې هیڅ انحراف او کمزوری یا تردید نه وی.

څلورمه درجه الصدق في تحقيق العزم : بعضا يكون العزم قائما لأنه لا يتطلب الكثير من العزم ، ولكن عندما يحين وقت العمل وفقا للعزم ، ويكون الشخص أيضا القدرة على تنفيذه ، فإن شهوات نفس النفس الدنيا (نفس) قوة تحصيل. د دې سبب شو چې ټول اراده یوې خوا ته وغورځول شي. دا حالت د عزم په پوره کولو کې د صداقت خلاف دی. خدای فرمایی :

رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْـهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ

"ځیني خلک شته چې له خدای سره یې لوظ وکړ او هغه یې پوره کړ او په دې کې رښتیا وو. بیا په هغوی کې داسې کسان هم شته چې خپلې نذرې یې پوره کړې او ځیني یې په انتظار دی چې پوره یې کړي." (قرآن، سورة 33، آیه 23)

ځیني نور هم شته چې د خدای سره یې لوظونه مات کړل او د هغوی په اړه دا آیت نازل شو:

وَمِنْهُم مَّنْ عَـٰهَدَ ٱللَّهَ لَـئِنْ ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾

فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾

فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾

"بعضی از آنها به الله قسم می خورند که اگر الله تعالی به آنها از فضل خود [ثروت زیادی بدهد] ، فإنهم به سخاوت في صدقات و اعمال صالحة بكثير [با آن اموال] . فما عندما الله عليهم فضل وفق ، بخل وبخل وعادوا على هذا الانحراف . لذا، كعذاب، الله تعالى نفاق استقر في قلبهم الذي سيبقى فيه حتى اليوم الذي يعودون إليه [بعد الوفات] بسبب انخلافوا في عهد الله وبسبب دروغ وه. (قرآن، 9 سوره، آيات 75-77)

دلته عزم د لوظ په توګه تعبیر شوی دی، د لوظ څخه سرغړونه د دروغ په توګه تعبیر شوي ده، او د عهد پوره کول د صداقت په توګه تعبیر شوی دی. دا صداقت د صداقت له دریمې درجې څخه قوی دی ځکه چې کله کله د نفس دنیوال اراده کوی ، خو کله چې د عمل وخت راشي ، د شهوت تحریک او د هغوی د وسایلو موجودیت انسان د عزم له پوره کولو او ترسره کولو څخه منصرف کوی. ابو سعید الهزاز په خواب کې ولیدل چې دوه فرښتې له آسمان څخه راښکته شوې او ترې وپوښتل : صدق څه شی دی؟ هغه په ځواب کې وویل، "د یو کس د لوظ پوره کول رښتیا دی". فرشتو دا خبره معلومه کړه او بېرته اسمان ته پورته شول.

پنځمه درجه صداقت په اعمالو او اعمالو کې ده: په اعمالو (یا اعمالو) کې رښتینولی دا ده چې انسان په دوامداره توګه هڅه کوی چې له داسې حالت څخه ځان وژغوری چې د هغه بهرنی اعمال [غلط] د هغه څه په حق کې بحث نه کوی چې حتی په خپل باطنی وجود کې یې هم لری. صداقت په افعال کې دا معنی نه لری چې افعال باید پرېښودل شی ، بلکې باطنی وجود باید داسې وی چې ظاهری وجود معلوم کړی. متظاهر شخص هغه څوک دی چې غواړی خلک هغه څوک وګڼی چې د ستاینې وړ باطنی ځانګړتیاوې لری د هغه څه پر بنسټ چې د هغه [بیرونی] اعمال یې ښیی. بسیاری از مردم که نماز می خوانند ، ظاهر تواضع را در نماز خود اتخاذ می کنند ، اگرچه هدف آنها این نیست که مردم آنها را ببینند ، اما قلب آنها در نماز غافل می شود. انسان که آنها را مشاهده می کند فکر می کند که در حضور الله ایستاده است [در دعا در

حالت تواضع و اطاعت در برابر عظمت الهی ، اگرچه انسان در بازار در باطنی خود ایستاده است و غرق است ، این یک شهوت است. اعمال و اعمال ، از حالت وجودشان ، حالت باطنی آنها را منعکس می کند ، اما در حقیقت ، این حالت [حقیقی] وجود آنها نیست. نو په درواغو کې ډوب دی او په اعمالو کې رښتینولۍ ترې غوښتل کېږي. ځینې خلک په ډیر متانت، سکون او وقار سره ګرځي، که څه هم د دوی په باطني وجود کې نه متانت او نه سکون شتون لري. دا خلک هم په خپلو اعمالو کې رښتینې نه دی ، که څه هم نه مخلوقات ته میلان لری او نه هم د خپل هدف څرګندونه کوی. یوازې هغه کس کولی شی چې د هغو اعمالو د غلطو څخه خوندی پاتې شی چې باطنی او ظاهری وجود یې یو شان وی یا د هغه باطنی وجود له ظاهری وجود څخه غوره وی. د همدې وېرې له امله ، ځینې خلک خپل ظاهری بڼه بد او جامې خاورې ساتی ، چې څوک د خپل ظاهری څېرې څخه د خپل باطنی ښېګڼې لپاره بحث ونه کړی. که باطنی وجود د ظاهری څېرې سره سم نه وی او خلک یې ښه ګڼی ، نو دروغ به وی. که ظاهری وجود قصداً د باطنی وجود مخالف وی [چې سړی په بهر کې د خپل ناخوشایند باطنی حقیقت سره په خلاف ښه ښکاره شی] نو بیا به دا هغه تظاهر وګڼل شی چې اخلاص له منځه وړی ، او که داسې وی چې غیر ارادی داسې وی ، نو صداقت له منځه ځی. صداقت دا دی چې بیرونی او باطنی موجودات یو د بل سره همغږی او همغږی کې دی. له دې تفصیل څخه زده کېږی چې د ظاهری او باطنی وجود تر منځ دا همغږی هم د صداقت یو ډول دی.

د صداقت شپږمه درجه په روحانی ستیشنونو کې ده: دا د صداقت یوه ډیره لوړه او نادره درجه ده. دا د الهی لارې له روحانی مقاماتو لکه خوف او امید ، د الهی تقدس ، پرهیز ، د الهی اراده ، توکل په الله ، د خدای مینه او داسې نور پورې اړه لری. کله چې په خلکو کې د صداقت ځینې عناصر موجود وی او کله چې دا عناصر [د دې روحانی مقاماتو د حقیقتونو د ترلاسه کولو په بڼه] ښکاره شی ، نو دا اصطلاح (په روحانی مقاماتو کې) په هغوی تطبیق کیږی. د دې عناصرو تر څنګ ، ځینې دلالت او حقیقتونه [په دې روحانی مقامونو کې] هم شتون لری. څوک چې د دې مسایلو حقیقتونو ته ورسیږی ، هغه بشپړ رښتینی انسان دی. کله چې یو شی په یوه کې حاکم شی او حقیقت یې په یوه کې کامل شی ، نو هغه څوک چې هغه ته عطا شوی دی ، رښتینی بلل کیږی. مثلاً ویل کېږی چې فلانی په روحانی کوششونو کې رښتینی دی یعنې روحانی هڅه په یوه کې حاکمه ده. یا داسې ویل کیږی چې فلانی د خدای په وېره کې رښتینی دی ، په بل عبارت ، د خدای وېره حقیقت په یوه کې بشپړ کیږی. خدای فرمایی :

لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ

"صداقت په دې نه دی چې مخ دې ختیځ یا لویدیځ ته واړوی. بلکه الصالح هو أن يكون الشخص مؤمنا بالله وفي يوم القيامة والملائكة والكتب والانبياء ، وأن يصدق على الأقارب واليتيمان والمسكين والمسافرين ، متقاضيان (كسانى كه از حاجت شما مى خواهند) ، آزاد كردن زندانيان [به ضمانت آنها از طريق جبر الأشخاص الذين ظلم كرده اند به شرط أن يتخلوا عن بدى ويعيشون من ذلك بعد] ، وهم العبادات الواجب (*الزكاة*) ووفا به عهدهای خود ، سوګند ، تعهد) كله چې عهدونه کیږی . و اینها کسانی هستند که در فقر و بیماری و جنگ صبر می کنند . دا هغه کسان دی چې رښتیا دی."
(قرآن، سورة 2، آیه 177)

د حقیقت درجې: د دې ټول تشریح نتیجه دا ده چې په دې [مختلف] روحانی مقامونو کې د صداقت بې شمېره درجې شتون لری. ځینې وختونه بنده په ځینو چارو کې صداقت لری خو په نورو چارو کې نه. که څوک په ټولو چارو کې ربښتینی وی ، نو په حقیقت کې داسې شخص صادق دی. په روایاتو کې راغلی دی چې الله تعالی حضرت موسی (صلی الله علیه وسلم) ته وحی کړی دی : " کله چې زه خپل بنده خپل محبوب کړم ، نو هغه ته داسې سختی او مصیبت ورکوم چې که غرونو ته واستول شی ، نه شی زغملی. بیا ګورم چې څنګه یو څوک زما د مصیبتونو په اړه ربښتینولی ته عمل کوی. که څوک صبر وکړی ، زه یې خپل دوست او محبوب کوم او که څوک په لوړ آواز غوغا وکړی او مخلوقات زما په اړه شکایت وکړی ، نو زه هغه ته رسوا کوم او د داسې چا پروا نه لرم". د حق نښه دا ده چې دواړه مصیبت او اطاعت پټ ساتل کیږی او سرّی دا بد ګڼی چې مخلوقات پرې پوه شی.

١٨ څپرکی – ځان آزموينه او ځان ارزونه چې د ټولو نيمګړتياوو ، منفی او رذيلتونو په اړه خپل ځان ته غاړه کيږدی

د خپل عمل په اړه نږدې کتنه د خپل ځان ارزونې او د خپل ځان او نورو په وړاندې د هر ډول زيادتی په اړه د ځان د سزا ورکولو له لارې ، د الهی هدايت، عدالت، انصاف، ځان اصلاح او د روح د پاکوالی د لټون يوه ستره لاره ده، چې د انسان د هستی د کمال په روحانی لاره کې د پرمختګ لپاره ضروری دی. يو ناآزموينه شوی ژوند خپل ځان وينی چې ورته غلطيانې او ناوړه کارونه بيا بيا تکرار کوی. له بلې خوا ، د خپل ځان ارزونه انتقادی د خپلو عيبونو ، نيمګړتياوو ، غلطيو او بدو اعمالو د موندلو لپاره يوه لاره ده چې لومړی د خپل ځان او بيا د نورو انسانانو لپاره د ښه والی په لور بدلون ومومی. دا دوه اړخيزې اړيکې اصلاح او پياوړی کوی ، او د ولسونو او ولسونو تر منځ همغږی او سولې ته وده ورکوی. هغه سکون چې انسان يې په لټه کې دی له دننه پيل کيږی او د ځان ارزونه هغه په خپل ځان کې پيل کوی. د ځان ارزونه او د ځان مسؤليت اخيستل د حقيقت په لاره کې د روحانی مسافرينو لپاره حياتی خصوصيات دی او په شخصی او ډله ييزه کچه د اصلاح لپاره اړين وسايل دی. غزالی په خپل *شاهکار* اثر "*احياء العلوم الدين*" يا "احيای علم الخدا" کې په څلورم ټوک کې په اتم فصل يا کتاب کې د دې موضوع په اړه يو بصيرت آميز تشريح وړاندې کوی. دا دلته په لنډه بڼه په لاندې ډول وړاندې شوی دی [24]:

تشريح خود آزمايی (*مرقبه*) و ارزيابی خود (*محسبه*)

خدای متعال فرمايی :

وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَـٰسِبِينَ

"د قيامت په ورځ به د توازن ترازو جوړه شی ، چې په هيڅا ظلم نه شی. وإذا كان عمل الشخص بقدر حبة الخردل ، فإننا نقدمه فيه [لوزنها في مقابل أعمالك الخاطئة لترى ما إذا كانت نجاحات الخير في الحياة العالمية أكثر من الأشرار المتجمعة أم العكس] ، ونحن كافى لحساب الجميع [عن أعمالهم أو أعمالهم النادرست في إقامتهم الدنيوية لتعويضهم وفقا لذلك بالعدالة والعدل المطلق] ". (قرآن، 21 سوره، آيه 47)

وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا
مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا ۚ
وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا

"عندما يوضع سجل اعماله [الذي يجمع دائما للجميع بعد بلوغ سن التمييز] أمام [في يوم القيامة] ، وآرى أن المجرمين يترسون من المكتوب في الكتاب ، ويقولون : افسوس على ما ! این سجل افعال بسیار عجیب است که هیچ چیز را از ثبت ، سواء كانت گناه صغيرة أو كبيرة ، و هر ما فعلوه ، يجدون فيه حاضرا ، ولا يظلم رب شما به أي شخص ". (قرآن، ۱۸ سوره، آیه ۴۹)

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ

"هغه ورځ چې الله تعالی ټول [د هغوی ټول د مړیني وروسته په دنیا کې راژوندی کوی] بیا به هغوی ته هغه څه چې دوی کړی خبر ورکړی. الله تعالی هر هغه څه چې دې خلکو هېر کړی دی [د اعمالو او بدو اعمالو په دوران کې د هغوی د اقامت] حفظ کړی دی. والله تعاليٰ على كل شيء شاهد است. (قرآن، 58 سوریه، آیه 6)

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾
فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾
وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

"در آن روز [قیامت] ، مردم به صورت دسته ای باز می گردند تا همه اعمال خود را ببینند . فمن قام بذرة من عمل صالح يرى ذلك ، ومن فعل ذرة من شر ، فإنه يرى ذلك [لذلك ، يجب ألا يأخذ الخير أو الشر في هذه الدنيا ، ولا يعتبره أي نتيجة ، حيث أن كل ما يقوم به عواقب مختلف الدرجات التي قد لا تظهر فورا]". (قرآن، 99 سوره، آیه 6 - 8)

ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"بیا به هر څوک د خپل کار بشپړ جزا ترلاسه کړی ، او په دې کې به هیڅ ډول بې عدالتی یا بې انصافی ونه شی." (قرآن، سورة 2، آیه 281)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ
أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ أَمَدًۢا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ

"په هغه ورځ به هر انسان هغه نیک کارونه چې په مخ کې یې کړی او هم بد کارونه پیدا کړی ، او غواړی چې د خپل ځان او هغه ورځ تر منځ یو لوی واټن ولری. والله تعالی تاسو له خپل وجود څخه تویعه کوی [تا تاسو د خپل ځان او نورو له ټولو ظلمونو او زیانونو څخه لاس واخلئ] . (قرآن، سورة 3، آیه 30)

وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُ

"وعلموا أن الله يعلم ما في قلبكم الرازات المدبوخة ، فتخوف منه [وعلم الرازات المحبوسة في قلبكم وقدرته على منعكم وحسابكم عليها] . (قرآن، سورة 2، آیه 235)

در روشنی این آیات شریفة ، أهل البصیرة (بصیره) آموخته اند که الله تعاقد بر بندگانش ، و آنها از اعمالشان پاسخگو خواهند بود ، و از هر چیز کوچکی که در زندگی دنیوی خود انجام داده اند ، سؤال خواهند شد. هغوی دا هم پېژندلې دی چې د دې خطرونو څخه د خلاصون یوازینۍ لاره دا ده چې په دوامداره توګه د نفس په اړه ځواب ووایی، په ټولو فکرونو ، احساساتو ، نیتونو ، خبرو ، اعمالو او حالت کې وساتل شی او په ربښتینولۍ سره د هغه په اعمالو باندې وڅارل شی او د نفس تېټ ځان مسوول وګڼل شی. دلیل آن است که اگر کسی بتواند پاسخگویی نفس پایین را قبل از محاسبة [در روز قیامت] تحمل کند ، در پاسخگویی روز قیامت کاهش می یابد ، و جواب هر سؤال [در آن روز] خواهد بود قبل از قبل ، و عاقبت نهایی [بر اساس الحکم الهی] خواهد بود . څوک چې د نفس په اړه مسوول نه ګڼی ، هغه به تل په پښیمانۍ کې راګیر شی ، او د قیامت په ورځ به د حساب ورکولو موده اوږده وی ، او هغه به د ګناهونو په ذلت کې غرق شی او غضب الهی به ترلاسه کړی. باطنی البصیرة یعلم أن وحیدان ذلت یوم القیامة الطاعة الهی في کل أمر یأمر به طاعت والله والله علیه الصبر والهوی.

هغوی (د باطنی البصیر) د خپل نفس په اړه د شرایطو په نظر کې نیولو سره ، بیا یې د حالاتو څارنه کوله ، ثم یې حساب کړل ، ثم سزا یې ورکړه ، بیا یې روحانی [د اصلاح ، تصفیه ، او صعود په حضور الهی] ، ثم په سختۍ سره یې چلند وکړ . له دې امله ، دوی د څارنې له شپږو ستیشنونو څخه تېر شول (ځان آزموینه او ځان ارزونه). راځئ چې دا شپږ ستیشنونه روښانه کړو او د دې څارنې حقیقت او برتری تشریح کړو، او هغه اقدامات چې د دې لپاره ضروری دی. د دې ټولو مقاماتو منشأ نفس مسؤلیت دی چې د نفس د شرایطو او څارنې له شرایطو څخه وروسته ترلاسه کیږی ، او که حساب ورکونه زیان (زیادتی یا ظلمونه چې د نفس پایین تر سره کیږی او په نتیجه کې یې د روحانی ژوند ، الهی ، او د الله په حضور کې ودریدل ، ښکاره کوی) ، نو هغه د غضب او عذاب په ګوته کیږی [تا هغه بېرته د حق په لاره کې راولی ، رهنمایی ، تصفیه ، و روشنایی باطنی].

لومړی ستیشن د ټیټ ځان ټاکلو شرایطو په اړه : هغه څوک چې په سوداګرۍ او تجارت کې بوخت دی او په سوداګریزو توکو کې شریکان دی ، هدف یې د ګټې څخه پرته بل څه نه دی. لکه څنګه چې یو سوداګر د خپل شریک څخه مرسته اخلی او لومړی سوداګر خپل سوداګر د کاروبار لپاره شریک ته سپاری ، بیا حساب کوی ، همداسې عقل د آخرت لپاره سوداګر دی او د هغې مقصد چې ګټې ورته ویل کېدای شی ، د نفس تطهیر دی ځکه چې د انسان نجات او بریالیتوب په هغه پورې تړلی دی. خدای فرمایی :

قَدۡ أَفۡلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ۝٩

وَقَدۡ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ۝١٠

"یقیناً ، هغه څوک چې هغه پاک کړی (یعنی نفس ، او په پراخه توګه قلب او نفس) او مقصر هغه څوک دی چې هغه [د ګناهونو ، بدی ، رذایل ، ظلمونو ، او ټولو منفیاتو] هلاک کړی دی." (قرآن، ۹۱ سوره، آیات ۹ - ۱۰)

نفس کامیاب کېږی او خلاصون د صالحو اعمالو او عقل په وسیله ترلاسه کوی او په دې تجارت کې له نفس څخه مرسته اخلی او له هغه څخه کار اخلی او هغه د هغو کارونو لپاره تابع کوی چې تطهیر یې پورې تړلی دی ، لکه څنګه چې یو سوداګر د خپل سوداګر شریک چې د سوداګرۍ د معاملو مسؤلیت په غاړه لری مرسته اخلی ، او لکه د یو سوداګر شریک چې د ګټې د غوښتنې له امله غواړی چې لومړی ځینې شرطونه تحمیل کړی ، بیا یې څارنه وکړی ، بیا حساب یې ترسره کوی ، بیا که څوک په حسابداری کې کوم توپیر یا بې ایمانی پیدا کړی ، عواقب تحمیل کوی. په همدې ډول عقل له نفس څخه همدغه څلور مسئلې لټوی. لومړۍ خبره دا ده چې عقل باید پر هغه (نفس) ځینې شرایط او وظیفې وټاکی ، هغه ته د

بریالیتوب لاره وښیي ، او هغه ته امر وکړی چې له دې لارې نه انحراف وکړي او په استقامت سره پرې تېر شي. دوم ، هیچ وقت نباید از مراقبت از نفس غفلت کند ، زیرا اگر ذره ای غفلت در مورد آن انجام شود ، مرتکب عدم صداقت می شود ، و حتی سرمایه واقعی را نیز ضایع می کند. ځان د یو بې ایمانه کارمند په څیر دی چې د سوداګریزو توکو سپارل شوی وی او کله چې د مالونو سره یوازې وی خپل ځان له بې ایمانۍ څخه نه منصرف کوی. دریم، ځان باید د حساب ورکولو تابع وی چې وګوری آیا هغه ټول شرایط چې په هغه کې ټاکل شوی دی پوره کړی دی یا نه. دا هغه تجارت دی چې ګټه به یې د جنت او د انبیاوو د ملکرتیا په شکل په *سدرة المنطاه* (د خدای په وړاندې د روحانی معراج تر ټولو لوړه درجه چې انسان کولای شي ورته ورسیږی) په شکل کې ورکړل شي. د دې تجارت محاسبه باید د ټولو جزئیاتو په لیدلو سره په دقت سره ترسره شي او د هغه ګټې ته باید د هغه څه په پرتله چې څوک یې د دنیوی ګټو لپاره کوی تر هغه زیاته پاملرنه وکړی ، ځکه چې دنیوی ګټه د دې په پرتله ډېره ناچیزې ده. برسېره پردې ، دنیوی ګټې ، که هر څومره هم وی ، نه پاتې کېږی. په نیکی کې څه ګټه شته چې دایمی نه وی؟

له دې امله هر هغه څوک چې په الله تعالی او په آخرت ورځ ایمان لری اړینه ده چې د خپل نفس په اړه حساب وکړی او په هر حرکت ، تمایلاتو ، فکرونو او لذتونو کې سخت دریځ ولری ځکه چې د انسان د ژوند هر نفس داسې قیمتی ګامی دی چې هیڅ ډول او بدیل نه لری او ورسره . څوک کولای شي داسې قیمتی خزانه واخلی چې هیڅکله به په ابد کې پای ته ونه رسیږی. د دې قیمتی ساهونو ضایع کول یا په ویجاړونکو اعمالو کې کارول یو داسې مهم زیان دی چې هیڅ هوښیار کس یې نه شي زغملای. سړی باید یوازیتوب غوره کړی او هر سهار د سهار د مسؤلیتونو له بشپړولو وروسته یوه شیبه تېره کړی، د خپل ځان لپاره شرایط وټاکی، لکه څنګه چې یو سوداګر د خپل سوداګریز شریک سره لیدنه کوی او د سوداګرۍ سوداګریز توکی د سپارلو څخه مخکې شرایط ټاکی. په دې غونډه کې عقل باید نفس ته ووایی چې زه له خپل عمر پرته بله پانګه نه لرم ، که ضایع شي نو هر څه به مې له لاسه ورکړی او بې وزله او بې وزله پاتې به شم او د تجارت او ګټې د لاسته راوړلو هیڅ هیله به پاتې نه شي. نن یوه نوې ورځ ده ، خدای یو ځل بیا ماته فرصت راکړ او زما ژوند ته یې نور وخت راکړ او له دې امله یې ماته ستر انعام راکړ. اګر من مرده بودم ، آرزو می کردم که برای یک روز دیگر به دنیا برگردم تا بتوانم کارهای نیک انجام دهم [و جبران گناهانم] وقتی که به دنیا برگردم . نو ته باید خپل ځان مړ وګڼې او بېرته نړۍ ته لېږل شوی یې. خبردار اوسئ! مه پرېږدئ چې دا ورځ ضایع شي [په غلطو یا بیهوده هڅو کې یا هیڅ کار نه کول]. هر ساه [چې زه اخلم] یو داسې ښکلی جواهر دی چې قیمتی دی! ای خودا! تاسې باید یوه شئ چې په شپه او ورځ کې څلیریشت شیبې وی او په یوه نبوی کې راغلی دی چې څلیریشت خزانې په یوه ورځ او شپه کې پراته دی. د دغو خزانو څخه یو د چا په مخ کې پرانیستل کیږی او سړی دا خزانه وینی چې د هغه د ښو اعمالو د ځلانده رڼا څخه ډکه ده چې په هغه لحظه کې یې ترسره کړه. د دې رڼاګانو شاهدی ، چې د حاکم اعلی حاکم (خدا) د نږدیوالی وسیله ده ، انسان ته بې سارې خوشالی ورکوی. بیا یوه توره خزانه د هغه چا لپاره پرانیستل کیږی چې بد بوی او سخته تیاره لری. دا د هغې شیبې خزانه ده چې په هغه کې یو څوک ګناه کوی او د خزانې په لیدلو سره وېرېږی. بیا یوه بله خزانه پرانستل کېږی چې سړی په کې ویده یا غفلت کړی وی او یا په دنیوی مصروفیتونو بوخت وی. انسان با دیدن آن خزانه خالی احساس پشیمانی و محرومیت می کند و آنقدر پشیمانی می کند که گویی در یک تجارت بزرگ زیان زیادی را متحمل شده است ، حتی اگر کسی می خواست از این ضرر جلوگیری می شد . د انسان د ژوند د لحظو دا خزانې د انسان په ټول عمر کې خلاصې کیږی ، نو باید خپل نفس ته ووایی: "هڅه وکړه چې د نن ورځې خزانې ډکې کړې او هغه د ښو اعمالو له قیمتی ګانو څخه چې ستا د حاکمیت وسیله ده ، بې برخې مه پرېږدئ]. تنبلی ، سستی او د آرامی لېون شاته پرېږدئ او مه پرېږدئ چې ستاسو واکمنی له تاسو څخه واخیستل شي او بل چا ته وسپارل شي او تاسو یوازې پښیمانی وکړئ. حتی که ته جنت ته هم ورسیږې ، هغه زیان چې د تنبلی له امله به مو متحمل شوی وی ، تاسو ته اجازه نه درکوی چې سوله ترلاسه کړئ ، که څه هم دا ناآرامی به د دوزخ له ناآرامی څخه کم وی". یو عرفانی وویل، "موږ دا منو چې ګناهونه باید وبخښل شي خو یو کس به د صالحانو [لوړو روحانیونو او درجې] ته نه رسیږی".

این نصیحت به خود در مورد استفاده از زمان [عاقلانه در تلاش های مفید] بود . وروسته له هغې باید د ټولو اوو [بدن] غړو په اړه نصیحت وکړو چې سترګې ، غوږونه ، ژبه ، معده ، خلی غړی ، لاسونه او پښې دی. باید د دې غړو کنترول خپل نفس ته وسپارل شي او ورته ووایې: دا ارګانونه ستاسو رعایا دی او په دې تجارت کې ستاسو خدمتګاران دی او د دوی په همکاری به د دې تجارت اوج ته ورسیږی. د دوزخ اووه دروازې دی او هر غړی په یوه دروازه تړل شوی دی. دا دروازې د هغه چا لپاره ټاکل شوې دی چې د دې اندامونو په وسیله د خدای نافرمانی وکړی. څوک به له هغه

دروازې څخه دوزخ ته داخل شي چې د هغه غړی د خدای د نافرمانی لپاره کارول شوی وو. باید ځان ته نصیحت وکړو چې دا غړی له ګناهونو او بدو کارونو څخه وژغوری. مثلا باید العین ته ووایی چې هغه څه چې ناجائز او غلط دی ونه ګوری ، او د چا په شخصی ځایونو کې ونه ګوری ، او مؤمن ته په حقیر ونه ګوری ، بلکې باید له هغه څه څخه وژغورل شی چې اړتیا نه لری. ځکه چې خدای به خپل بندګان حتی د بې ګټې نظرونو لپاره هم مسوول ګڼی ، لکه څنګه چې د بې ګټې خبرو په اړه پوښتنې کوی. نو دا کافی نه ده چې له دې مسایلو څخه سترګې پټې کړو ، بلکې اړینه ده چې هغوی په هغو مسایلو بوخت کړو چې د دې تجارت لپاره ګټور دی.

این امور از جمله هایی است که چشم ها برای آنها خلق شده است ، مثل النظر إلى مخلوقات الله بعين استخلاص عروس [الحكمة الهی لخلقها وكيف توجهوا إلى خالق ، اعلیحضرت ، جلال ، حكمة وقدرت] ، أو النظر إلى المحولات الصالحة في الاتباع منها ، والنظر إلى كتاب الله وطريق النبوی ، ودراسة كتب الحكمة بقصد الاستفادة منها . نور ارګانونه هم باید د خپلو مسؤلیتونو په اړه په ورته ډول خبر شی او له هغو مسایلو څخه چې د الهی لارې اړوند تجارت ته زیان رسوی ، منع شی. په ځانګړې توګه باید په ژبه او معده کې احتیاط وکړو ځکه ژبه په طبیعی ډول حرکت کوی او په دې حرکت کې هیڅ سختی نه لری. غیبت ، پشت سر شکایت ، ادعای پاکیزگی باطنی ، محکوم کردن مخلوقات ، انتقاد ، آرزوی بد مردم ، دعا برای ضرر دیگران ، گفتن فحاشی و ابتذال ، در همه این موارد ، گناهان زبان بسیار شدید است. دا ټولې خبرې په هغه فصل کې تشریح شوې دی چې "د ژبې د زیانونو کتاب" (څلورم څپرکی) نومیږی. زبان معمولا به دنبال این مسائل می رود ، اگرچه هدف خلقت آن الذكر الهی است ، نصيحت المخلوقات على الانخراط في ذكر الهی ، شرکت در مباحث تربیتی ، تربیت بندگان الله در مورد راه الله (*الدين*) ، وتعليم بندگان الله في سبيل الله (الدين) وتعليم طريق الهداية ، مصالحه دو مسلمان [یا هر کس دیگر] که دشمنی متقابل در برخی مسائل [برای تقویت صلح متقابل و وفاق اجتماعی] . والقيام بأعمال صالحة مماثلة [باستعمال الزبان ، بدلا من القيام بأعمال بد ، ضرر وضرر وزيان) . دا هم باید شرط د نفس لپاره وی چې ټول ورځ ژبه په بل څه غیر له الذكر الهی حرکت نه کوی ، ځکه چې د مؤمن کلام الهی ذکر دی او د البصر هغه د عبرت څخه دی . و در روح ما] ، و سکوت [مؤمن] باید عبادت [الهی] باشد. خدای فرمایی :

مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

"څوک حتی یوه کلمه هم نه وایی کله چې یو چټک څارونکی نږدې وی (*کرامان کتیبین* یا د خدای دوه فرشتې چې د بلوغ له رسیدو وروسته د هر انسان سره ملګرتیا کوی ، او مسؤلیت لری چې د یو کس د ټولو خبرو او اعمالو په دفتر کې ثبت کړی ، چې د قیامت په ورځ به الله تعالی ته وړاندې شی ، چې د هغه شخص ، د ژوند په ازموینه کې بریالی یا ناکام ، قضاوت وکړی ، او په ابدی ژوند کې یې جزا ورکړی) تیار دی چې هغه ثبت کړی. (قرآن، باب 50، آیه 18)

معده باید نصیحت وکړی چې حرص پرېږدی او باید تأدیب شی چې له حلال خوړو څخه کم وخوری ، له شکمن خوړو څخه منع شی ، له شهوت څخه منع شی ، او یوازې په هغه مقدار قانع شی چې [د حریص په ځای]. په دې لحاظ نفس ته ګواښ کېدای شی چې که د معدې له احکامو څخه سرغړونه وکړی ، د معدې له ټولو شهواتو څخه به منع شی ، او هر شهوت چې په دې ډول یې ترلاسه کړی ، له لاسه ورکړی او له دې څخه هم ډېر زیات . ټول اندامونه باید د ورته شرایطو سره تنظیم شی. نه گناههای مختلف اندامها پنهان است ، و نه اطاعت آنها پنهان است. له دې امله ، شرایط په اسانی سره برابرول کېدای شی ، او هر غړی د ګناهونو څخه د لاس اخیستنې او په ښو اعمالو کې منظم کېدلای شی . بعد از آن ، می توان نفس را چندین بار در طول روز به یاد این اعمال اطاعت ، پس از آن باید نفس را در مورد اعمال ناوافل (اختیاری) که انسان قادر به انجام آن است ، نصیحت کند. جزئیات در مورد ماهیت و وسایل عبادت های فوق العاده باید به وضوح برای خود بیان شود. دا شرایط هره ورځ پکار دی ، خو کله چې انسان ورسره عادت شی او نفس هم د دې شرایطو په پوره کولو کې همکاری وکړی ، نو بیا د دې شرایطو د جاری ساتلو اړتیا نه پاتې کیږی. نفس باید از غفلت و بطالت وحشت کند و مانند یک سرکش نصیحت شود ، زیرا نفس ذاتا سرکش ، متنفر از اطاعت الهی ، و منحرف از عبودیت است. په هرصورت، نصیحت او انضباط په دې باندې اغېزمن دی. تحمیل چنین شرایطی ، مرحله ابتدایی پرورش و پرورش خود است. دا د عمل کولو څخه مخکې د حساب ورکولو لپاره ځان ته غاړه ایښودل دی او ځینې وختونه دا حساب ورکونه د عمل څخه وروسته ترسره کیږی. ارزونه چې د ګټې یا زیان د معلومولو لپاره تر سره کیږی او د هغوی په اندازه حساب ورکونه بلل کیږی. په همدې ترتیب، که د خدای یو بنده د خپل عمل څارنه وکړی ترڅو معلومه

کړی چې آیا څوک غلطی کړې یا سرغړونه کړې ده، نو دا د ځان په حساب ورکولو کې شامل دی. عمر رضی الله عنه قال : « قبل أن تسایب الله ، وقم بوزنها قبل أن تزن ، وقم بمثول عظیمة [در المحکمة الهی در روز قیامت برای قضاوت بزرگ در مورد رسیدن به نجات ابدی یا لعنت ابدی] . باید ټول مسایل وسنجول شی او په هغوی باندې ښه غور وکړی [د هغوی نهایی پایلې ته وګورئ] او بیا پرې عمل وکړی.

دویم مقام د تدقیق د النفس السفلی - تفکر: کله چې انسان د خپل نفس په نصیحت او شرایط یې وضع کړی لکه چې پورته ذکر شو ، نو باید تأمل ته توجه وکړی ، یعنې په افعال کې ښه غور وکړی او په هغې باندې ژور نظر واچوی ، او خپل نفس ته د ژغورنې له نظره دقیق پاملرنه وکړی. ځکه که نفس یوازې پرېښودل شی ، فاسق به شی او په زیان ، زیان رسونکی او کمزوری عمل وکړی. د غور په اړه د نورو بحثونو څخه مخکې، راځئ چې د هغې فضیلت تشریح کړو.

فضیلت های تفکر: حضرت محمد صلی الله علیه وسلم از جبرائیل اعظم از *احسان* (فضیلت ، جمال و کمال) پرسید که او در پاسخ به آن گفت:

أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ

"د خدای عبادت وکړئ لکه چې تاسو هغه وینئ [په داسې حال کې چې تاسو هغه لا تر اوسه په ربښتیا نه وینئ ، هغه تاسو وینی]". (روایت شده توسط د *حدیث* ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د عمر رضی الله عنه

["احسان" یا معنویت با کلمات پیامبر (ص) سمبول شده است: "عبادت الله را مثل اینکه شما او را می بینید ، و در حالی که شما هنوز او را نمی بینید [یک شعور دائمی زنده دارید] که او واقعا شما را می بیند ". دا په دې معنی ده چې یو کامل انسان یا د خپل روح په سترګو د خدای د شاهدی ورکولو په حالت کې وی یا که څوک د دې توان نه لری چې داسې لوړ روحانی حالت ته ورسیږی، نو هغه د تل لپاره د فکر په حالت کې وی چې هغه تل د خدای په نظر کې دی. دا معنویت د همغږۍ کوښښونو له لارې ترلاسه کیږی ترڅو خپل روح ښایسته کړی او د ټولو بدو داخلی کیفیتونو، میلونو او تمایلات لکه غوسه، نفرت، حسادت، حسد، غرور، حرص، بې عدالتی، بې صبرۍ، خودخواهی، نژادپرستی، تعصب، افراطیت، ځان ربښتینونې، انتقام، سختی، ناپوهی، بزدلی، د بد فکرونو سرګرمی، د شهرت شهوت، او ټولو منفی خصلتونو او میلاتو څخه خلاص شی. او د نفس په ښایسته کولو سره د ټولو ښو صفتونو لکه محبت، صبر، شکرګزاری، مغفرت، مهربانی، شفقت، سخاوت، عاجزی، شرافت، الله او ټولو انسانانو ته اخلاص، په خدای توکل، الهی ذکر، باطنی پاکی، ټولو مثبتو صفتونو او میلاتو په نتیجه کې له الله سره صمیمی اړیکې ټینګې کړی او په دې توګه د ژوند په ټولو چارو کې الهی حفاظت او هدایت. دا د انسان د لاسته راوړنې تر ټولو لوړه درجې ده چې انسان هڅه کوی چې ورته ورسیږی، تر څو د خپل روح په دننه کې تیارې په بشپړه توګه له منځه یوسی او په پایله کې د حکمت الهی نور ترلاسه کړی چې په هغه کې د ژوند د ټولو پوښتنو ځوابونه پیدا کوی لکه زه څوک یم، له کوم ځایه راغلی یم، چیرته روان یم، د ژوند موخه څه ده ، ولې خدای هر څه پیدا کړل ، او په حقیقت کې ربښتینی خوشالی او بریالیتوب څه دی. دا هغه ځای دی چې د خدای مخلص غوښتونکی د خدای د پیژندنې یا عرفان حالت ته رسیږی ، چې د روحانی لاسته راوړنو اوج دی ، چې په پایله کې بشپړ باطنی سکون ، بې پایلې خوشالی او ابدی بریالیتوب رامنځ ته کیږی.] خدای فرمایی :

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ

"آیا دا شخص نه پوهیږی چې خدای هغه یا هغې ته ګوری [په هر وخت کې د یو کس په ظاهری او باطنی مخلوقات]."
(قرآن، 96 سوره، آیه 14)

إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

"یقیناً ، خداوند شما را کاملا آګاه و همیشه مراقب است." (قرآن، سورة 4، آیه 1)

ابو عثمان المغرب رحمه الله می فرماید: "في السبيل الروحانی، مهم ترین چیزها تفکر، حساب نفسی، و سیاست [در برخورد حکیمان"، افعال از طریق علم (یعنی اداره افعال بر اساس علم صحیح)". وفرمایل: "کله چې تاسو د خلکو په منځ کې کښېنئ ، نو د نفس او زړه په نصیحت کښېنئ [چې هغوی په غلط فکرونو ، احساساتو ، خبرو او اعمالو کې انحراف ونه کړی] ، او د خلکو په زیارت کې مه غوطه کیږئ [لکه څنګه چې تاسو ته روحانی معلم ګڼی] ځکه چې هغوی ستاسو ظاهری نظر ته ګوری ، په داسې حال کې چې خدای ستاسو باطنی (باطنی) ته ګوری ". محمد بن علی ترمذی رحمه الله فرمای: "فكر في ذلك الوجود الذي لم تغيب عنه ، شكر و تشكر لمن الذي نعمته لا تنقطع عنك ، وقم ببط الطاعة مع الشخص الذي لا تغفل عنه ، وتواضع في قله من الذي لا تتعرض له سلطه وسلطته وقوته ". يو عرفان وويل: "الله تعالی به د هغو خلکو خوښه کړی چې تل د خپلو زړونو ساتنه کوی ، څوک چې خپل ځانونه د حساب ورکولو له لارې مسوول ګڼی [د هر هغه څه لپاره چې له دوی څخه سرچینه اخلی ، او څوک چې د آخرت په لور د خپل سفر لپاره تکیه چمتو کوی". از ذون نون المصری رحمه الله وپوښتل شول : " څنګه به بنده جنت ته ورسیږی؟ " او په ځواب کې وویل: "د پنځو څیزونو له لارې : استقامت [په روحانی] کې چې هیڅ انحراف پکې نه وی ، هڅه چې په کې غفلت نه وی ، تأمل في الله (یعنی احساس نگاه الله الدائم علی قلبه) في عام وخلوت ، انتظار الموت [الحتمی] مع الاستعداد له پاره [بخالص الجهاد في السبيل الهی] . او د نفس د حساب ورکولو له لارې مخکې له دې چې [الهی] مسوول وګڼل شی".

واقعیت تفکر و درجات آن

د غور حقیقت دا دی چې یو کس د ناظر (خدا) خیال ساتی او خپله ټوله پاملرنه هغه ته متمرکزوی. د *صوفیانو* په وینا تفکر د زړه حالت دی چې د عرفان (الهی علم او نږدیوالی) په وسیله ترلاسه کیږی. ددی حالت پوسیله ځینی اعمال د اندامونو څخه وځی او ځینې یې په زړه کې پیدا کیږی. حالت دا دی چې زړه په دوامداره توګه څارونکی (خدا) ته ګوری ، په هغه کې ښکیل وی ، د هغه په لور میلان لری ، او هغه ته توجه کوی. هغه فهم چې دا حالت رامنځته کوی هغه علم دی چې الله تعالی د زړه په راز او د هغه په پټه پوهیږی ، او د خپلو بندانو په افعال باندې څار کوی ، او له ټولو اعمالو څخه چې د هغوی له نفس څخه سرچینه اخلی ، خبر دی. اسرار قلب بر او آشکار است ، همانطور که ظاهر انسان برای انسان آشکار است ، بلکه برای خدا از آن هم واضح است. کله چې دا پوهه په یقین بدل شی چې له شک څخه خالی وی ، نو په زړه حاکمه شی او هغه را احاطه کوی. دا تسلط مهم دی ځکه چې ډېر شیان شته چې انسان پرې یقین لری ، خو په زړه کې نه تسلط لری ، لکه څنګه چې علم یقین مرګ موجود دی ، خو په زړه نه حاکم دی. له دې امله کله چې ژوره پوهه (عرفان) په زړه حاکمه شی، نو انسان د څارونکی (خدا) ته د احترام کولو ته میلان کوی او د خپل ټول وجود لوری څارونکی ته اړوی. هغه څوک چې په دې عرفان کې یقین ترلاسه کړی دی ، د خدای دوستان او نږدې دی.

د الله د مقربانو درجې (عرفان): د خدای مقربونه دوه ډوله دی: *صدیق* او *اصحاب یمین*. له دې امله د هغوی اندیښنه هم دوه درجې ده. یوه درجه د خدای د هغو نزدیکانو پورې اړه لری چې عرفانی (*صدیقین*) دی. دا د الهی عظمت او عظمت تأمل دی. نتیجه این تفکر این است که قلب در شهادت عظمت الهی غرق می شود و از هیبت او شکسته می شود و ذره ذره ای ظرفیت در آن باقی نمی ماند که غیر از او به طرف دیگری تمایل داشته باشد. افعال این تفکر در قلب جا می ماند و تا آنجا که به اعضا مربوط می شود ، آنها حتی به چیزهای روا هم تمایل ندارند ، چگونه می توانند به حرام و حرام (غیر اخلاقی و غلط) متمایل شوند؟ کله چې اندامونه د الهی اطاعت په اعمالو کې فعال شی ، داسې ښکاری چې هغوی نظم او انضباط شوی دی [په روحانی لاره کې د برتری لپاره]. از این رو ، هیچ استراتژی [یا تلاش] لازم نیست تا آنها را در مسیر درست نگه دارد ، بلکه کسی که صاحب رعیت است ، آنها را به تنهایی اصلاح می کند . زړه مالک دی ، کله چې په څښتن کې ډوب شی ، اعضاء بې له زحمت د هغه په لاره ګامونه اخلی. خو دا د هر انسان حالت نه دی او دا حالت د هغه چا دی چې یوازې یوه اندیښنه لری او هغه د خدای له خوا یو کس له نورو ټولو اندیښنو څخه ژغورلی دی. څوک چې دې درجې ته رسیږی ، له مخلوقاتو څخه دومره غافل کیږی چې نږدې خلک هم نه شی لیدلای که سترګې یې

خلاصي وی او د هغوی خبرې نه شی اوری که څه هم کوڼ نه وی. تاسو به دا حالتونه په هغو کسانو کې وموميځ چې د نړۍ د پاچاهانو (سیاسی مقامات) ته درناوی لری. ځینې شاهی خدمتګاران د خپلو پاچاهانو په درناوی او خدمت کولو کې دومره غرق دی چې مهم نه دی چې څه پیښ شی ، هغوی نه پوهیږی او نه یې احساسوی. او دا یوازې د دې خلکو لپاره نه دی ، بلکې هغه خلک په هماغه حالت کې دی چې په یوه دنیوی کار کې ډوب دی ، یا په فکر کې غرق دی ، تر دې حده چې ځینې خلک د فکر په وخت کې لاره بې لارې کوی ، یا له مقصد څخه منحرف کیږی او نه یادیږی چې چیرته روان وو او د کوم هدف لپاره تللی دی. یو عرفانی وویل، "زه د ځینو خلکو له خوا تیر شوم چې غشی یې ویشتل. یو سړی له دوی څخه یو څه واټن کې ناست وو. زه د هغه په لور ورغلم او په دې نیت چې له هغه سره خبرې وکړم. هغه وویل: "زه د خدای یاد ته ډیر ترجیح ورکوم [له دې چې له تاسو سره خبرې وکړم]". ما ورته وویل ، ته یوازې ناست یې ! وفرمایل: ما سره زما رب او دوه فرښتې [چې زما د اعمالو تشریح کوی] . ما له هغه څخه وپوښتل ، څوک کولای شی د هغو خلکو په منځ کې چې غشی ویشتلی بریالی شی ؟ هغه وویل: هغه څوک چې الله یې وبخښی. ما ترې وپوښتل چې لاره چیرته ده؟ هغه اسمان ته اشاره وکړه او بیا پاڅېد او په تګ یې پیل وکړ او ویې ویل: [اې څښتنه!] ستاسو ډیری مخلوقات له تاسو غافل دی!"". دا د هغه چا خبرې دی چې د خدای په شاهدی کې غرق دی ، یوازې له هغه سره خبرې کوی ، او یوازې د هغه په هکله اوری. داسې انسان د ژبې او اندامونو تفکر ته اړتیا نه لری ځکه چې غړی د زړه په امر حرکت کوی.

درجه دوم [تفکر] متعلق به اصحاب العقل من میان اصحاب حق (راست) است. دا هغه خلک دی چې په هغوی باندې دا یقین حاکم دی چې الله تعالی د هغوی له ټولو ظاهری او باطنی حالتونو څخه خبر دی ، خو د جلال او عظمت شاهدی ، هغوی نه مستوی کوی ، بلکې د هغوی زړونه د اعتدال په سطح کې پاتې کیږی ، او هغوی د افعال او حالتونو په لور میلان لری. بلکې ، دوی په خپلو اعمالو کې ثابت قدم دی او له تفکر څخه خالی نه دی. اما خجالت مع الله الهی در آنها غالب است و نه جرأت می کنند بدون توقف و فکر کردن هیچ کاری انجام دهند ، و نه از انجام هیچ کاری تردید می کنند . علاوه بر این ، آنها از هر عمل که در روز قیامت آنها را ذلت می کند ، دست می کشند. هغوی د قیامت انتظار نه کوی ، بلکې دنیا د قیامت میدان ګڼی او الله تعالی د هغوی د حالاتو څخه خبر ګڼی.

دا د خدای په اړه د بندانو (انسانانو) تر منځ د تفکر مختلف درجې دی. څوک چې دا درجه ولری ، باید د خپل ټول حرکاتو ، سکون ، فکرونو ، شیبو او وړتیاوو ته پام وکړی. دا کتل باید دوه ځله ترسره شی: لومړی د عمل څخه مخکې او دویم د عمل وروسته. د عمل څخه مخکې، باید وکتل شی چې آیا هغه عمل چې څوک یې کوی په ځانګړې توګه د خدای لپاره دی یا د ټیټ نفس د غوښتنې پیروی کول یا د شیطان پیروی کوی. په دې ټکی کې، سړی باید تر هغه غور وکړی چې د حقیقت په رڼا کې سم شی یو کس ته ښکاره شی. که د یو کس حرکت د ټیټ نفس د خواهشاتو لپاره وی ، نو باید له خدای څخه شرم وکړی او له دې څخه لاس واخلی او بیا خپل ځان د هغه په لور د میلان له امله وغندی ، د هغه عمل په اړه بد فکر وکړی ، او د خدای په وړاندې د خپل ځان د ذلیل کولو هڅه محکوم کړی.

ثالثا موضع تدقيق النفس السفلي - حساب النفس بعد العمل: میمون بن أبي مهران رحمه الله یقول: "بنده في التقارب لا یشتمل على النفس المحاسبة ، كما یفعل تاجر مع شريك تجاری. په بل عبارت ، دواړه شریکان د خپل کاروبار له ترسره کولو وروسته حسابداری کوی او ګټه او زیان معلوموی ". حسن بصری رحمه الله می فرماید: "مؤمن نفس نگهبان وحساب الله عنه. بار پاسخگویی [در روز قیامت] بر کسانی خواهد بود که در جهان حساب خود را تکمیل می کنند و برای کسانی که این کار را نمی کنند ، بسیار شدید خواهد بود ". وروسته له هغې ، هغه خپل ځان مسؤلیت داسې تشریح کړ ، "یو مؤمن یو شی خوښوی او وایی ، زه تا خوښوم او تا ګټور ګڼم ، خو زما او ستا تر منځ یو خنډ (غور او حساب ورکول) ولاړ دی. دا حساب ورکونه د عمل څخه مخکې ترسره کیږی. ځینې وختونه مومن تېروتنه کوی ، بیا سړی خپل ځان ته راګرځی او پوښتنه کوی ، چې له دې عمل څخه ستا نیت څه وو؟ به خدا! هیچ عذری از شما قبول نخواهد شد و اگر خدا بخواهد ، من هرگز این [اشتباه را دوباره تکرار نخواهم کرد]". هغه د لاندې آیت په تشریح کې زیاته کړه:

وَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلنَّفۡسِ ٱللَّوَّامَةِ

"سوگند به نفس که خود را ملامت می کند! (قرآن، 75 سوریه، آیه 2)

یو مؤمن خپل ځان سرزنش کوی او پوښتنه کوی : له دې خبرو سره ستا نیت څه و ؟ کله چې تاسو دا وخوړ نو ستاسو موخه څه وه؟ هدف شما از این نوشیدنی چه بود؟ له بلې خوا ظالم مخ په وړاندې ځی [له هر هغه څه سره چې څوک یې خوښوی بې ترتیبه] او په هیڅ شی کې ځان ملامت نه کوی [او هر څه چې څوک یې غواړی کوی ، خواه صحیح وی یا غلط ، ګټور یا زیان ، قانونی یا غیر قانونی]". ملک بن دینار رحمه الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "رحمه الله علی بنده اش که به نفس این را می گوید: آیا تو فلان اشتباه نکرده اید؟ آیا شما فلان گناه مرتکب نشده اید؟ ، ثم توهین به آن و تسمه علیها وجعلها تابعة للکتاب الهی و آن را هدایت می کند". دا هم د ځان د ملامتولو یوه لاره ده.

څلورم موضع تدقیق النفس السفلي - جزا النفس بعد ارتکاب الظلم: عندما يتحمل بنده نفس النفس ، ويرى أنه لم يفر من ارتكاب الگناه ولم يحقق الله بكامل حقوق الله ، ولا يترك في هذا الوضع ، لأنه إذا تركه في هذا الوضع ، د ګناهونو ارتکاب به ورته اسانه شی او نفس به په ګناهونو دومره روږدی شی چې له ګناهونو څخه به لرې پاتې کېدل ډېر ګران شی. دا د بشپړ تباهی سره برابر دی چې په خپله د ګناهونو عادت پیدا کوی. از این رو ، لازم است که مجازات آن [برای جرم آن] انجام شود . مثلاً ، اگر کسی لقمه مشکوك [غذای که جواز آن مشکوک است یا کاملا حرام است] را با شهوت بخورد ، پس سزای آن این است که گرسنه بماند . که څوک یو چا یا شی ته وګوری چې لیدل یې روا نه دی ، نو باید سترګې ته په دې سزا ورکړی چې هیڅ شی ته ونه ګوری. په همدې ډول د بدن ټولو غړو ته د هغوی د جرمونو له امله سزا ورکول ، باید هغوی د شهوت څخه منع کړو. دا د آخرت په لور د روحانی مسافرینو میتودولوژی وه. حسن بن ابی سنان رحمه الله له یوې نوې ودانۍ څخه تېر او په پای کې یې له چا څخه وپوښتل: کله یې جوړ شو؟ وروسته یې خپله پاملرنه خپل ځان ته واړوله او ورته ویې ویل: "تا یوه بې ګټې پوښتنه کړې ده. زه به تا ته د یو کال روژې سزا درکړم!" له دې امله ، هغه د یو کال لپاره روژه ونیوله. ملک بن دیغم رحمه الله وایی : « رباح القیسی (رحمه الله) مونږ ته د عصر له لمانځه وروسته راغلل او د پلار په هکله یې پوښتنه وکړه . مونږ ورته وویل چې هغه ویده دی. د دې خبرې په اورېدو سره یې وویل : آیا دا د خوب وخت دی ؟ ولې هغه په دې وخت کې ویده دی؟' هغه دا خبره وکړه او ولاړ. مونږ په منډه یو سړی پسې ورغلو او ورته ووایو چې که پلار یې وغواړی نو مونږ به خپل پلار له خوبه راویښ کړو. هغه سړی بېرته راغی او ویې ویل: هغه (رباح القیسی) دومره غرق په فکرونو کې وو چې حتی هغه څه چې ما وایم، نه یې اورېدلی. ما ولیدل چې هغه قبرستان ته ورغی او په خپل ځان یې ټکول پیل کړل او ویې ویل : ولې دې وویل چې دا وخت ویده دی ؟ آیا دا په تاسو واجب وه چې دا ووایئ ؟ هر وخت چې وغواړی خوب کولی شی. شما کی هستید که این را زیر سوال ببرید ؟ څه پوهیږئ چې دا د خوب وخت دی او که نه؟ تا د یوې داسې موضوع په اړه خوله پرانیسته چې ښه ورسره بلد نه یاست. تا یوه وحشتناکه تېروتنه کړې ده او زه به تا ته د دې لپاره سزا درکړم او هغه سزا دا ده چې زه به ملا پر ځمکه نه لرم تر څو ویده شم پرته له دې چې ناروغی راباندې راشی او یا عقل له لاسه ورکړم. افسوس بر تو ! آیا ته شرمنده نه یې؟ تا کی به مردم را ملامت می کنی و از گمراهی های خود غافل می مانی؟ د دې خبرې وروسته یې په ژړا پیل وکړ. هغه حتی ما ونه لید. ما هغه په دې حالت کې پرېښود او بېرته راستون شوم".

وهاب بن منبه رحمه الله وایی چې یو کس وو چې د اوږدې مودې لپاره یې د خدای عبادت کاوه ، د خدای له خوا یې اړتیا درلوده. ده اویا اوونۍ روحانی مبارزه په داسې ډول وکړه چې په یوه اوونۍ کې به یې یوازې اووه وچه خرما خوړل او شپه او ورځ به یې د خدای عبادت وکړ. پس از هفتاد هفته، او از خدا برای نیاز خود دعا کرد، اما آن [الهی] برآورده نشد. بیا یې په خپل ځان کې وویل : که په تا کې خیر وای ، نو دعا به دې ضرور منل شوې وه . په هغه وخت کې یوه فرښته راغله او ورته ویې ویل: "اې د آدم زویه! این لحظه [ادراک و سرزنش نفس برای عیبهای آن] از تمام عبادات گذشته شما بهتر است. خداوند [اکنون] نیاز شما را برآورده کرده است [در نتیجه این درک و قرار دادن مسئولیت در جایی که متعلق به آن بود] ". ابو طلحه رضی الله عنه په داسې حال کې چې لمونځ کاوه [په خپل باغ کې په مدینه] د

مرغی په اړه فکر وکړ. بعد از اتمام نماز ، او باغ خود را به صدقه به عنوان کفاره گناه خود بخشید. عاقل او دوراندیش خلک به خپل ځانونه داسې سزا ورکول. د حیرانتیا خبره دا ده چې خلک نورو ته د خپلو ګناهونو او ګناهونو سزا ورکوی او فکر کوی چې که یې وبخښی فاسق او له کنترول څخه به ووځی ، خو له بلې خوا تاسو نفس ته د هغه هوی و هوس ته سپارلی یاست ، که څه هم هغه ستاسو بدترین دښمن دی او سرکشی یې ډېر زیات دی ، او د هغه د بغاوت زیان ډېر زیات دی. دیگران می توانند حداکثر ، مشکلات را در زندگی دنیوی شما ایجاد کنند ، در حالی که نفس شما تباه کننده آخرت است. وإذا فصح العقل الجاهز يعلم أن الآخرة غير الحياة الابدية ، فهو له نعمتونو ابدی ودائمی ، والنفس هو نابود کننده هذه الحياة ، لذلك مستحق العقاب أكثر من غيره.

د ټیټ نفس د پلټنې پنځم ستېشن روحانی کشمکش: روحانی مبارزه دا ده چې کله د خپل ځان حساب ورکوئ او وګورئ چې نفس کوم ګناه کړې ده نو هغه سزاګانې چې مخکې ذکر شول هغه ته ورکړئ. که وویني چې نفس په روحانی کارونو کې تنبل دی (*اوراد* او *وزیع*، دعا، نمازونه ، تلاوت کتاب الهی، د الله د قربانو حکمت او تعلیمات، نور عبادات او عبادات) نو هغه په نورو روحانی کارونو باندې بار کړئ او نورو عبادتونو ته یې متعهد کړئ (*اوراد*) چې د تېرو تېروتنو او زیانونو جبران کړی. هغو کسانو چې د خدای په لاره کې به یې هڅه کوله همداسې به یې کول. تر کومه ځایه چې پوښتنه دا ده چې ستاسو نفس ستاسو اطاعت نه کوی یا په منظمه توګه د عباداتو ، دعاګانو او روحانی هڅو سره موافق نه دی ، نو بیا د هغې د علاج لاره څه ده؟ ځواب یې دا دی چې ته هغه روایات چې د مجاهدینو فضیلت بیانوی ، تعلیم ورکوې ، او تر ټولو ګټور علاج دا دی چې د الله له بندګانو څخه د خدای بنده چې په عبادت کې سخت کار کوی ، د هغه خبرو ته غوږ ونیسی او عمل پرې وکړی ، د داسې یو کس افعال وګوری او پیروی یې وکړی.

د ټیټ ځان د پلټنې شپږم ستېشن - د ځان غندنه: ستاسو تر ټولو لوی دښمن ستاسو په دننه کې دی او هغه ځان دی. په خلقت او په ذاتی طبیعت کې لیکل شوی دی چې د شر امر کوی ، د شر په لوری میلان کوی ، او له نیکی څخه فرار کوی. امر شده است که آن را اصلاح و تطهیر کند ، و کج بودن آن را از بین ببرد ، و از ظلم و نفرت از آن جلوگیری کند. که تاسو د هغه پټی خلاص کړئ ، هغه به یاغی شی او د کنترول څخه به ووځی ، نو تاسو به نه شئ کولای چې هغه ته ورسیږئ. إذا توبيخ و تخوف من عذاب الله ، فإن نفس نفس يصبح نفس ملامت نفسه (*نفس اللوامة*) الذي يحسم الله عليه قسم خورده است. می توان امید داشت که این نفس [که خود را ملامت می کند] به تکامل بیشتری یابد و به نفس صلح تبدیل شود که حکم الهی به درج بندگان مخلص الله به گونه ای که الله راضی و راضی از الله راضی شود. [اینها تمام مراحل تکامل و تحول نفس از یک وجود سرکش به یک وجود است که خدا راضی است ، پس از تبدیل آن با تلاش های روحانی همانطور که قبلا ذکر شد .] له دې امله ، هېڅ وخت له نفس څخه غفلت مه کوئ ، بلکې له نفس سره استدلال وکړئ ، نصیحت یې وکړئ او ملامت یې کړئ. تاسو باید نورو ته نصیحت او وعظ ونه کړئ تر څو چې تاسو خپل ځان ته نصیحت او وعظ نه وی کړی. خدای عیسی (صلی الله علیه و آله وسلم) وحی الهی نازل کړ: "ای ابن مریم! لومړی خپل ځان ته نصیحت وکړئ او کله چې له دې کار څخه خلاص شئ ، بیا خلکو ته نصیحت وکړئ ، که نه نو له ما سره شرمیږی".

طریقه یې دا ده چې خپل ځان ته پام وکړې او ورته ووایې چې ته څومره احمق او احمق یې چې خپل ځان هوښیار ، هوښیار او هوښیار ګڼې خو د راتلونکې ژوندون په اړه هېڅ پلان نه جوړوی. جنت او دوزخ ستاسو په مخ کې دی او ډېر ژر به تاسو یو له هغو څخه یاست. سره له دې ، تاسو خوشحاله کېږئ ، په لوړ آواز وخانئ ، په بیهوده هڅو کې ښکیل کېږئ ، که څه هم ، ډېر ژر به له یوه خطرناکه پړاو سره مخ کېږئ . مرګ ستا په انتظار دی. دا ممکنه ده چې نن یا سبا تاسو په خپل منګولو کې راګیر کړی. تاسې فکر کوئ چې مرګ له تاسو څخه ډېر لرې دی ، خو کېدای شی چې د خدای په پېژندنه کې ډېر نږدې وی. آیا نه پوهېږې چې مرګ به ناڅاپه تاسو ونیسی؟ نه رسول به راځی او نه به معلومات وړاندې کوی. نه به په کومه ټاکلې نېټه او وخت لیدنه وی او نه به د مړینې د راتګ لپاره کوم ځانګړی موسم شتون لری. نه دا یوازې د شپې او ورځې پورې محدود دی او نه هم د ځوانی او زړښت پورې اړه لری. بلکې د انسان هر ساه وروستی او هره شېبه د مرګ پیغامنی کیدی شی. که مرګ ناڅاپه نه راځی نو ناڅاپه یوه ناروغی رامنځته کیږی چې د

مړيني لامل کيږي. نو څه شوی ياست چې د مرګ لپاره تیاری نه نیسئ ، که څه هم دا مرګ ستاسو له رګ څخه تاسو ته نږدې دی؟ آيا تاسو د خدای په دې خبرو فکر نه کوئ؟

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ

"د خلکو د حساب ورکولو وخت رارسیدلی دی خو هغوی اوس هم په غفلت کې ښکیل دی او له هغې څخه غافل دی. هغه نصیحت چې د پروردګار له خوا ورته راځی هغه ته داسې غوږ نیسي چې مسخره کوی او د دوی په زړه کې نه میلیږی . (قرآن، 21 سوریه، آیه 1 - 3)

که ته جرأت کوې چې د الله په وړاندې ګناه وکړې ځکه چې باور لرې چې الله تعالی ستا اعمالو ته څارنه نه کوی ، نو دا ستاسو کفر دی ، او که تاسو ګناه وکړئ حتی وروسته له دې چې هغه په خپلو اعمالو باندې نګهبان ګڼئ ، نو دا ستاسو لپاره د شرم او شرم خبره ده! ای خودا! که ستاسو یو خدمتګار یا [کوچنی] ورور ستاسو نافرمانی وکړی ، نو څومره په غوسه کیږئ او څومره بد فکر کوئ؟ نو څنګه جرأت کوئ چې د خدای د قهر او سزا سره مخامخ شئ ؟ آیا تاسو فکر کوئ چې تاسو کولی شئ د الهی سزا سره مقابله وکړئ؟ ښېخې نه! دا ستاسو غلط فهمی ده. که زموږ په خبرو باور نه کوئ نو په خپله یې تجربه کړئ او لږه شیبه په سوزونکی لمر کې ودریږئ او یا هم د یوې مودې لپاره په ګرم حمام کې ودریږئ او یا ګوته د اور پر لمبو کیږدئ او وګورئ چې آیا د دې درد د زغملو توان لرئ یا نه. آیا شما فریب خورده اید که شما مستحق فضل الهی هستید [صرف نظر از اینکه شما در مورد بدی ها چه می کنید] یا اعتقاد دارید که خدا به عبادت شما نیاز ندارد؟ اگر آنچه ما فکر می کنیم درست است ، پس از شما می پرسیم که چرا در امور دنیوی به فضل الهی تکیه نمی کنید و چرا با استراتژی های شخصی [و برنامه ها و تلاش ها برای رسیدن به اهداف دنیوی خود] می آیید ؟ کله چې تاسو یوه دنیوی اړتیا لرئ چې د پیسو پرته امکان نه لری، تاسو هر هغه څه کوئ چې تاسو ورته اړتیا لرئ. ما از شما می پرسیم که چرا در آن زمان به فضل الهی تکیه نمی کنید که او شما را از خزانه ای آگاه کند یا یکی از بندګان خود را برای کمک شما مطیع می کند که بدون هیچ زحمت و زحمت شما را به شما می رساند ؟ آیا فکر کوئ چې خدای مهربان او سخی دی یوازې په آخرت کې ، نه په دې دنیا کې ؟ شما می دانید که در راه الله تعاقد تغیر نمی شود ، وصاحب دنیا و آخرت واحد است . شما همچنین می دانید که انسان بدون تلاش هیچ چیز بدست نمی آورد. ای خود متهم ! منافقت شما گیج کننده است ، و ادعاهای دروغین شما تعجب آور است ! تاسو په خپله ژبه د ایمان ادعا کوئ ، خو د منافقت اثر په تاسو څرګند دی! اکنون شما در جستجوی جهان مانند یک سګ مشغول به جویدن استخوان هستید ، کاملا از محیط اطراف خود غافل هستید ، با غرور فریبکارانه از آخرت غافل می شوید ، و حوادث پس از مرګ را نادیده می ګیرید. دا د ایمان نښه نه ده. داسې ښکاری چې تاسو د قیامت په ورځ ایمان نه لرئ او فکر کوئ چې له مرګ وروسته به له ټولو بندیخانو او سختیو څخه خلاص شئ. این حدس شما غلط است. خدای فرمایلی دی:

أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

آیا انسان فکر کوی چې انسان به یوازې پرېښودل شی [پرته له دې چې په نړۍ کې د خپلو اعمالو په اړه ځواب ووایی]؟ آیا این شخص فقط یک قطره نطفه [در رحم] نبود که بعدا به یک قطعه خون منجمد تبدیل شود؟ بیا الله تعالی هغه [په

انسان] جوړ کړ ، بیا یې اعضا جوړ کړل ، بیا یې په دوه قسمونو جوړ کړل : مرد او ښځه. آیا الله قادر نه دی چې مړی بیا ژوندی کړی؟ (قرآن، 75 سوره، آیات 36 - 40)

که تاسو فکر کوئ چې تاسو به یوازې پاتې شئ ، نو دا ستاسو ناپوهي او بې باوری ده. د خپل ځان په اړه فکر وکړئ چې آیا تاسو تل د اوس په څېر یاست؟ واقعیت شما چه بود ؟ شما فقط یک قطره اسپرم بودید! شما وجود خود را از آن [قطره سپرم] بدست آوردید. آیا دا ناممکنه ده چې خدای دې تاسو ته د مرګ وروسته ژوند درکړی؟ که تاسو د مرګ وروسته په ژوند باور لرئ ، نو ولې د هغې لپاره تیاری نه نیسئ؟ کله چې موږ وګورو که یو ماشوم درته ووایی چې ستاسو په جامو کې لړم دی ، نو تاسو په هماغه شیبه کې خپلې جامې راوباسئ او وغورځوئ او تاسو د کوم ثبوت یا دلیل نه غواړئ. آیا د انبیاء ، علماوو ، حکیمنو او عرفانو خبرې دومره اهمیت نه لری چې د ماشوم په نظر کې یې لری ، چې ټول خلک یې بې تجربې او فاقد عقل بولي؟ آیا این هوش است و آیا می توان آن را رفتار یک انسان معقول خواند؟ موږ دا تر دې حده وایو چې که ستاسو حالت حیواناتو ته ښکاره شی ، هغوی به تاسو ملنډې وهی او ستاسو عقل او ادراک به ویر وکړی.

ای بدبخت خود! که تاسو په دې ټولو شیانو باور لرئ او هغوی ریښتیا ګڼئ ، نو ولې په داسې حال کې چې مرګ په کمین کې پروت دی ، په عمل کولو کې له تعصب څخه ډډه کوئ؟ دا ممکنه ده چې پرته له دې چې تاسو ته د توبې موقع درکړی ، تاسو واخلی. اگر شما در مورد مرگ یقین دارید و می دانید که ممکن است ناڅاپه بیاید ، پس چرا دست بر دست می نشینید (هیچ کاری نمی کنید) ؟ که موږ دا ومنو چې خدای تاسو ته د سلو کلونو د ژوند په شکل مهلت درکړی دی ، آیا دا سل کاله اوږده موده پرته له مبارزې بشپړه کیدای شی او آیا هر څه به په خپله ترسره شی پرته له دې چې په حقیقت کې ترسره شی؟ که فرض کړو چې مونږ دا ومنو چې روحانی هڅې او هڅې د ژوند په وروستۍ برخه کې ګټورې دی [په پیری کې] چې انسان ته لوړې روحانی درجې ته رسوی ، نو څنګه پوه شو چې تاسو به د دې کار د ترسره کولو لپاره ژوند ولرئ ؟ موږ فکر کوو چې تاسو نه غواړئ چې له شهوت څخه لاس واخلئ ، او تاسو د شهوت څخه د ځان په مخنیوی کې سختۍ پیدا کوئ. که تاسو د یوې ورځې انتظار کوئ چې د شهوت مخالفت به دردناک نه وی ، نو داسې ورځ به نه راځی. الله تعالی نه داسې ورځ پیدا کړې ده او نه به یې پیدا کړی. جنت په ناخوښه او ناخوښه شیانو ، سختیو او کړاوونو کې احاطه شوی دی او دا شیان د ځان لپاره اسانه نه دی.

ای خود! تاسو خپل پرهیزګاره کارونه سبا ته وځنډوئ. څو سبا مخکې راغلی او په نن بدل شوی دی ، خو تاسو لږ حرکت نه دی کړی [د ابدی ژوند لپاره د څه کولو په لور] او لا تر اوسه د سبا په وعده بوخت یاست؟ موږ فکر نه کوو چې ته به په هیڅ سبا کې عمل وکړې ، بلکې ته د هیڅ [صالح] کار کولو توان نه لرې ځکه شهوت د یوې ونې په څېر دی چې ریښې یې ورځ په ورځ پیاوړې کېږی. کله چې له بیخه ویستل شی او وغورځول شی په داسې حال کې چې دا یوازې یو کوچنی نبات یا کمزوری ونه وی نو په دې کې کومه ستونزه نه وی. خو کله چې دلویې ونې په منځ کې راشی او ریښې یې په خاوره کې خپاره شی او څانګې یې پراخې او لوړې اسمان خواته ولویږی نو بیا یې له بیخه ویستل اسانه کار نه وی. دا لکه یو ځوان دی چې نیت لری چې یوه ونه له بیخه وباسی او بیا یې هره ورځ تر سبا پورې وځنډوی تر څو چې زوړ شی او کله چې څوک هڅه کوی چې ونه له بیخه وباسی نو د دې توان نه لری. لومړی ، ځکه چې یو زوړ شوی دی ، او دویم ځکه چې ونه په ځمکه کې ټینګه ریښې لری. له دې څخه معلومه ده ، چې هغه ونه چې په ځوانی کې مو نه شو کولای چې له ریخه یې وباسی ، په زاړه عمر کې به یې له بیخه نه یایستی. حقیقت دا دی چې د زړښت روحانی مبارزه یو لوی مشکل دی. ای خود! که تاسو په دې روښانه مسایلو نه پوهیږئ او تدریجی (ځنډول) خپل عادت نه شئ جوړوئ ، نو ولې خپل ځان هوښیار ګڼئ؟ چه چیزی می تواند یک حماقت بزرگتر از عدم درک موضوعات واضح باشد؟ شاید تاسو ووایئ چې زه په ښو اعمالو کې دوام نشم کولی ځکه چې زه د شهوت د لذتونو لالچ لرم او د سختیو او کړاوونو په وړاندې صبر کول زما لپاره ډېر ګران دی. این گفته شما بسیار احمقانه است. که تاسو د شهوت او لذتونو حرص لرئ ، نو ولې د هغو شهواتو او لذتونو په لټه کې نه یاست چې تل به پاتې شی ، او [برسېره پردې] له هر ډول ناخوالو او ختو څخه خالی دی؟ اما این شهوات در بهشت یافت می شود نه در جهان و راه رسیدن به آن چشم پوشی از شهوات دنیا است ، وگرنه گاهی اوقات باید از لقمه های زیاد محروم شود . مهم نه دی چې یو کس څومره اوږد عمر ولری ، د دې دنیا ژوند د آخرت د ابدی ژوند په پرتله محدود دی.

که ستاسو لپاره کومه پناه ده ، هغه د خدای پناه ده. که د خلاصون لپاره کومه لاره وی ، نو هغه هغه ده چې د خدای په لور روانه ده. هغه ستاسو یواځینی پناه ګاه او نجات ورکوونکی دی. هغه یوازینی کس دی چې ستاسو هدف پوره کولی شی ، او هغه څوک دی چې ستاسو غوښتنو ته ځواب ووایی . خپل سر د هغه په وړاندې سر ټیټ کړئ ، د هغه په وړاندې عاجزی او عاجزی وکړئ. تا حدی که شما جهل دارید و به اندازه ای که گناهات دارید ، تا آن حد در حضور او گریه کنید ، زیرا من که در حضور او فریاد می کند ، همان کسی است که رحمت می کند . هغه د هغه چا سره مرسته کوی چې د مرستې غوښتنه کوی ، د مجبورانو او محتاجانو دعا قبول کوی. امروز شما مجبور به سوی او هستید و به رحمت او محتاج شدید. نورې ټولې لارې بندې شوې او نورې ټولې لارې تنګې شوې دی. خپل ځان ته ګوته نیول هم اغیزمن نه دی. هغه څوک چې تاسو ترې غواړئ مهربان او مهربانه دی. رحمت او دارای وسعت بی حد و حصر است. د هغه سخاوت نه ختمیدونکی دی، او د هغه بخښنه هر اړخیزه ده. اوس خپل دواړه لاسونه پراخ کړئ او ووای: ای الرحمن الرحیم ! ای مهربانه! ای بردبار! ای باشکوه! ای مهربان! زه ګناهګار یم ، د بدو اعمالو مرتکب ، غلطۍ کوونکی یم. زما سرکشی له ټولو حدودو څخه تېره شوې ده او زه په ګناهونو کې د بې شرمی تر حده جرأت لرم. ای خدایه ! وروسته له دې چې له هر ځای څخه مایوسه شوم ، زه ستا په دربار کې حاضر یم او ستا په وړاندې په عاجزۍ ، خواری ، بې وزلی او بې وزلی ژړا کوم . لطفا کمک خود را به من بفرستید ، سختی های من را دور کن ، نشانه های رحمت خود را به من نشان بده ، بخښنه خود را به من بده ، و به من قدرت حفاظت خود را بده! ای خود! پیروی از پدرت آدم (صلی الله علیه و آله وسلم) در گریه و ابراز شرم و پشیمانی خود [در خدا]".

دا هغه طریقه ده چې د ځان د مسوولیت اخیستلو طریقه ده چې پرهیزګارانو اسلاف یې تعقیب کړی وو. د خدای څخه د هغوی د زارۍ موخه دا وه چې الهی قبولیت ترلاسه کړی او د ځان د مسوولیت اخیستلو موخه دا وه چې ځان ته خبرداری ورکړی. څوک چې د الله تعالی په زارۍ او د نفس په غاړه اخیستو کې غفلت کوی ، د نفس یاور نه دی ، او غضب الهی هم به زودی آشکار شی [معمولا په صورت تنګ اوضاع او تحمیل چالش های غیر قابل تحمل در زندگی] .

۱۹ څپرکی – ژور داخلی فکر او غور د داخلی سکون او روحانی بدلون لپاره ضروری دی

انعکاس یو بل ضروری معنوی کیفیت دی چې د ځان پوهاوی او داخلی سکون لامل کیږی. په پیژندل شوی کې انعکاس او غور ، د ناپیژندل شویو پوهاوی نوی لارې پرانیزی ، په دې توګه د مسایلو په اړه نوی بصیرت رامنځ ته کوی. روحانی مسایل د حقیقت د طلوع سره د فکر په حالت کې روښانه کیږی. انعکاس ژور داخلی آګاهی، پوهې، پوهې او عقل ته وده ورکوی. په انسانی اړیکو کې د هغې مثبتې پایلې کم ارزښت نه شی ګڼل کېدای ځکه چې یو اندیکاس لرونکی شخص یو باوجدان شخص دی ، چې د هر ګام څخه مخکې غور کوی او په ذهن کې وی چې چاته زیان ونه رسوی. شرح شګفت انګیز غزالی در این باره در اینجا به صورت فشرده از کتاب نهم در جلد *چهارم شاهکار او "احیا العلوم الدین"* یا "احیای علم راه الهی" به شرح زیر ارائه شده است :

ژور باطنی انعکاس (*تفکور*) او مشورې (*تدبور*)

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په یو روایت کې راغلی دی چې د یوې لحظې لپاره ژور باطنی فکر او غور د عبادت د ټول کال څخه لوړ دی. خدای په فکر (ژور باطنی انعکاس یا په یوه موضوع باندې ژور، سیستماتیک او په تفصیل سره فکر کول ځکه چې هغه د زړه نور دی، د روح لپاره تغذیه، او د علم جوهر دی چې د روحانی بدلون او عروج لاره روښانه کوی)، *تدبور* (حقیقت ته د رسېدو لپاره غور کول یا په مسایلو کې ژوره کتنه)، شاهدی ورکول، او یقین. واضح وی چې انعکاس د [روحانی] روشنایی، د باطنی بصیرت د پیل نقطه، د علم د نیولو جال، او د معنوی جواهراتو (*معارف*) او ژورو باطنی معانی (معانی) د ښکار وسیله ده. خلک په عمومی توګه نه پوهیږی چې څنګه انعکاس وکړی ، په څه کې چې باید انعکاس وکړی ، ولې انعکاس کوی ، څه چې له انعکاس څخه غوښتل کیږی ، آیا دا په خپله هڅه کیږی یا دا د ځینو پایلو لپاره یو هدف دی؟ که د یوې نتیجې لپاره اړین وی ، نو هغه نتیجه څه ده - آیا هغه پوهه ده یا باطنی حالتونه یا دواړه دی. د دې ټولو حقیقتونو روښانه کول یو سفر دی. موږ به لومړی د مشورې واقعیت تشریح کړو ، بیا به د هغې د پایلو په اړه خبرې وکړو ، بیا به پر هغو مسایلو رڼا واچوو چې د غور وړ دی.

د انعکاس فضیلت: خدای په خپل کتاب کې په ډېرو ځایونو کې د غور او فکر امر کړی دی او د اندیښنې خلک یې ستاینه کړې ده. هغه وویل:

ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلۡقِ

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا

"هؤلاء هم الذين يذكرون الله وهم بينا ، جالسا ، مستلقا ، وهم في خلق السماوات والأرض غور وفكر في [وعندما يحصلون على ثمره هذا التأمل ، يقولون بيقين ويقين]: يا رب ! شما هيچ يک از آن ها را بيهوده خلق نکرده ايد [بلکه در پشت هر چيزی که بعد از خلقش وجود دارد يک هدف عظيم و حکمت الهی وجود دارد]." (قرآن، سورة 3، آيه 191)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه وايي چې څيني خلک د خدای په اړه فکر کوی. هغه ورته وويل، "د خدای په مخلوقاتو فکر وکړئ څکه چې تاسو د خدای په اړه د صحيح اټکل کولو توان نلرئ". (روايت شده توسط مجموعه حديثی *ابو نعيم فی الحليه*)

عبيد بن عمير رحمه الله عايشه رضی الله عنه څخه وپوښتل : "د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په اړه تر ټولو عجيبه خبره وکړئ". عايشه رضی الله عنه د دې خبرې په اوريدو سره په ژړا پيل وکړ او ويې ويل: "د هغه په اړه هر څه عجيبه وو! يوه شپه هغه زما خواته راغی ، چې بدن مې د هغه سره ولګيد ، بيا يې وويل : اې عايشه ! ما پرېږده چې د خپل رب عبادت وکړم. وروسته له هغه يې په چرمی کڅوړه کې په اوبو وضو وکړ ، بيا په لمانځه کې ودرېد او دومره ژړل چې ږيره يې لوند شوه. وروسته له هغه يې په سجده کې ژړل تر دې چې ځمکه لوند شوه. ثم [بعد از اتمام نماز] به پهلو دروغ وابست تا بلال رضی الله عنه راغی او د سهار وختی (د سهار له طلوع څخه مخکې) لمونځ خبر کړ. وپوښتل : ای رسول الله ! ولې ژاړئ؟ خدای ستاسو ټول تېر او راتلونکی ګناهونه وبخښلي دی. هغه په ځواب کې وويل: ای بلال! ولې زه نه ژاړم؟ نن شپه ، خدای دا آيه ماته نازل کړه:

إِنَّ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ

يقينا په پيدايښت آسمانونو او ځمکې کې او د شپې او ورځې په تناوب کې د عقل لرونکو لپاره نشاني دی. (قرآن، سورة 3، آيه 190)

هغه بيا وويل، 'د هغه چا لپاره چې دا آيت لولی خو په هغه باندې فکر نه کوی ډېر زيان دی"'. (روايت شده توسط مجموعه *احاديث صحيح بن حبان* عن ربه رضی الله عنه

فذيل بن عياد رحمه الله فرمای: "انعکاس هغه هنداره ده چې په هغه کې خپل نيک او بد کارونه ووينئ". له ابراهيم رحمه الله وپوښتل شول : تاسو ډېر فکر کوئ او فکر کوئ . هغه په ځواب کې وويل، "تفکر د عقل هسته ده". سفيان بن عينيه به می گفت: "اگر انسان تأمل داشته باشد ، می توان از همه چيز درس گرفت". طاووس رحمه الله وايي: "د عيسی (صلی الله عليه و آله وسلم) شاګردانو له هغه څخه وپوښتل: ای روح الله! آيا نن د ځمکې پر مخ ستاسو په څېر څوک شته؟" هغه ځواب ورکړ، 'هو. آن شخص مثل من است که کلامش الذکر الهی ، و خاموشی او انعکاس ، و بينش عبرت (*ابره*) ". بشار رحمه الله قال : " إذا فكر الناس في وعظ الله ، فلن يرتكبوا نافرماني الله ". حسن بصری رحمه الله قال: "العقل يعود على التأمل بذيل الذكر الهی ، وعلى الذكر الهی بالتفكير حتى ينبعث حكمة من قلبهم". جنيد رحمه الله فرمای: "بهترين وبرتر اجتماع هغه دی چې په هغه کې د تأمل اسونه ، په ميدان *توحيد* ، د عرفان الهی نسيم ، د عشق شراب د عشق له بحر څخه ښښل کيږی ، او د حسن نظر نظر (*حسن الذون*)) پر خدای اچول شوی دی". امام شفايي (ع) می فرمايد: «نگاه صحيح به امور انسان را از خطا نجات می دهد، قاطعيت در الرأی انسان را از پشيمانی نجات می دهد، تأمل و تفکر حکمت و احتياط را نشان می دهد، مشورت با العقل استقامت و بصيرت راسخ را تقويت می کند، لذا قبل از تصميم گيری تأمل کنيد، قبل از انجام مشورت کنيد، قبل از انجام مشورت کنيد».

د انعکاس حقيقت او د هغې ثمرات: د انعکاس معنی دا ده چې دوه ادراکونه په زړه کې موجود وی چې دربيمه پوهه رامنځ ته کوی. مثال يې دا دی چې څوک د دنيا ژوند ته ترجيح ورکوی ، غواړی چې په دې پوه شی چې د آخرت منل د دنيا منل غوره دی ، نو د دې پوهې د ترلاسه کولو لپاره ځلور لارې دی. اولا ، شنيدن من شخص ديگری که ترجيح الآخرة بهتر از ترجيح دنيا ، پيروی از چنين ، و تحقق آن بدون درک حقيقت آن ، و از طريق افعال خود ، فقط به شخص که اين را می گويد ، وأن تميل إلى الآخرة . دې ته "تعقيد" (*تقليد*) ويل کيږی نه "فهم" (*معاريفه*). دويمه طريقه دا ده چې سړی بايد پوه شی چې غوره ده هغه شی چې پاتې شی غوره کړی ، او بيا پوه شی چې آخرت به پاتې وی. په دغو دوو

فهمو سره به درېیمه پوهه ترلاسه شي چې د آخرت غوره والی دی. دا [دریم] پوهه د لومړیو دوو څخه پرته ممکن نه ده او د دې دوه [فهمونو] وړاندې کول په زړه کې چې درېیم درک رامنځ ته کړي د "انعکاس"، عقیده، مکث او غور په نامه یادیږي. تر کومه ځایه چې د غور ، مکث او انعکاس خبره ده ، دا مختلفي کلمې دي چې ورته معنا لري. د انعکاس ګټه دا ده چې پوهه زیاتوي او هغه پوهه ورکوي چې پخوا نه وه. کله چې د پوهې او حکمت ټکي په زړه کې راټول شي او په یو خاص ترتیب سره راټول شي ، نو دا یو نوي پوهاوي رامنځ ته کوي. په بل عبارت ، یو پوهه د بل پوهې ثمره یا نتیجه ده ، او کله چې نوې پوهه د مختلفو پوهې سره یوځای شي ، نو بیا یو بل نوی پوهه له هغې څخه زیږیږي. این نتایج و میوه ها ، دانش ها ، درک ها و تأملات ، به این ترتیب افزایش می یابد تا اینکه مرگ آن را ختم کند یا موانع خاصی پیدا شود که این راه را مسدود می کند. دا طریقه د هغه چا لپاره ګټوره ده چې له پوهې څخه ګټه واخلي او د تفکر له لارې یې بلد وي. اکثر مردم از فراوانی علم محروم هستند زیرا سرمایه ندارند ، به عبارت دیگر ، آنها آن درک را ندارند که درک های دیگری را به وجود آورد. د دې مثال د هغه کس دی چې سوداګریز مال نه لري او د ګټې له ترلاسه کولو څخه محروم پاتې کیږي. ځیني خلک د پوهې سرمایه لري، مګر دوی نه د هغوی د صحیح کاروني سره بلد دي او نه پوهیږي چې څنګه یې په سمه توګه وکاروي تر څو نور پوهاوي ته وده ورکړي. از این رو ، آنها قادر نیستند سرمایه خود را افزایش دهند . طریقه استفاده از این سرمایه و استفاده از آن برای استنباط یک فهم از دیگری ، به طور طبیعی در قلب از طریق نور الهی آشکار می شود ، همانطور که بر انبیای وحی شده است ، اما این امر امروزه نادر شده است. [د پوهې د پایتخت د کارولو صحیح طریقه] ځیني وختونه د تمرین او زده کړې له لارې رامنځته کیږي او دا اوس تر ټولو عامه لاره ده. ځیني وختونه داسي پېښیږي چې هغه کس چې فکر کوي ، د پوهې او هم د هغو پوهې نتیجې او ثمرات لري ، خو نه پوهیږي چې د هغه د ترلاسه کولو احساس څه دی او نه هم نورو ته د بیان لاره پېژني ځکه چې د بیان توان یې نه لري.

د انعکاس ثمره او نتیجې: د دې بحث لنډیز دا دی چې د انعکاس معنی دا ده چې په زړه کې دوه پوهه راوړل شي تر څو دریمه پوهه ترلاسه کړو. د تفکر ثمره (نتیجې) کېدای شي پوهه ، باطني حالتونه ، یا [ښه ، شریف ، او صالح] اعمال ، یا درې واړه وي. په هرصورت، د هغې ځانګړې پایله یوازې پوهه ده. یقیناً کله چې علم له زړه څخه ترلاسه شي ، د زړه حالت تغیر کوي ، او کله چې د زړه حالت تغیر کوي ، افعال چې له اعضا څخه نیبیږي هم تغیر کوي ، ګویې عمل تابع للعلم ، او حالت تابع للعلم ، او علم تابع للتأمل ، والانعکاس هو منشأ کل ما هو خیر ومفتاح یې دی. دا د انعکاس فضیلت ثابتوي او له دې څخه هم معلومه ده چې انعکاس د الهی ذکر څخه لوړ دی ځکه چې انعکاس په کې الهی ذکر او اضافي څیز هم لري. په هرصورت، د زړه الهی یادونه [د ژبې په مقابله] د اندامونو له اعمالو څخه بهتره ده. سره له دې ، فکر تر ټولو اعمالو لوړ دی ، له دې امله ویل شوي دي چې د فکر یوه شیبه د عبادت د ټول کال څخه غوره ده. بعضی از اهل عقل می گویند که شخص متأمل آن است که قلب را از چیزهای مذموم (صفات و صفات شخصیت) به چیزهای قابل ستایش (صفات و صفات شخصیت) منتقل می کند ، و آن را از حرص به پرهیز و قناعت تبدیل می کند. بعضی ها می گویند که تفکر به شهادت دادن و تقوی و تقوی و تقوی *اشاره دارد*.

که غواړئ د انعکاس په وسیله د حالت د بدلون حالت وپیژنئ ، نو د هغه مثال هماغه دی چې مخکې یې د آخرت په اړه ذکر شو. د دې مثال له تأمل څخه زده کیږي چې آخرت ته ترجیح ورکول غوره دی. کله چې دا فهم په یقین سره په زړونو کې ځای پر ځای شي ، نو هغوی په خپله د آخرت په مینه او په دنیا کې پرهیز ته میلان پیدا کوي. موږ دا تمایل د [باطني روحاني] حالت سره تعبیر کړی دی. د دې پوهې نه وړاندې د زړه حالت داسې و چې د تېرېدو او تېرېدو سره یې مینه درلوده او د آخرت په لور یې میلان درلود او له آخرت څخه یې بې امیده شوی و او لږ میلان یې درلود. خو کله چې دا پوهه ترلاسه شوه ، د زړه حالت په بشپړه توګه بدل شو ، د زړه په نیت او تمایل کې بدلون راغی. بیا په نیت کې بدلون ارګانونه دې ته اړ کړل چې نړۍ یوې خوا ته کیږدي او د آخرت اعمالو ته میلان ومومي.

د انعکاس پنځه درجې

د انعکاس پنځه درجې دي - لومړی دا دی چې یو ځای کول ، په بل عبارت ، چې دوه پوهه [له پخوا څخه] په زړه کې راغونډ کړو. دویم انعکاس دی چې د لومړنیو دوو پوهې څخه د یوې نوې پوهې ترلاسه کول دی چې هدف دی. درېیمه درجه دا ده چې په لټه کې پوهې ته ورسېږی او زړه په دې سره روښانه کړی. څلورمه درجه دا ده چې زړه د پوهې د رڼا تر ترلاسه کولو وروسته د خپل پخوانی حالت څخه بدلیږی او بدلیږی. او پنځمه درجه دا ده چې د بدن غړی د هغه د بدلیدونکی حالت له مخې د زړه خدمت کوی. لکه څنګه چې د اوسپنې سره د ډبرې وهل اور تولیدوی چې تیاره ځای په خپل رڼا روښانه کوی او سترګې یې په داسې حال کې چې مخکښې یې نه وی لیدلی او غړی د عمل لپاره راویښ شی همداسې د اور ډبرې د عقل د رڼا حالت دی. د دې اور ډبره نوم هغه انعکاس دی چې دوه مفاهمې سره یو ځای کړی لکه څنګه چې د اور او تیرې ترکیب او د دواړو ترمنځ یو ځانګړی ترکیب کارول کیږی او لکه څنګه چې اوسپنه په یوه ځانګړې طریقه په ډبره وهل کیږی او د پوهې رڼا جوړوی. لکه څنګه چې اور له اوسپنې څخه منځ ته راځی او زړه د خپل رڼا په وسیله بدلیږی او هغه لوری ته میلان کوی چې پخوا ورته نه وو میلان او د دې اور په رڼا کې سترګې هغه شی ولیدلای شی چې پخوا یې نه لیدلای شو.

سره له دې، د انعکاس ثمره هم پوهه او هم حالت دی. نه حد علم دی او نه هم د هغو حالتونو لپاره چې په زړونو نازل کیږی حد نه لری. له دې امله که یو روحانی مسافر وغواړی چې هغه مسایل راغونډ کړی چې د فکر کولو لپاره ځای وی ، نو دا به ممکن نه وی ځکه چې د فکر لپاره بې شمېره موقعې شته او د هغې ثمرې حد نه لری. په هرصورت، دا به زموږ هڅه وی چې په لنډه توګه هغه تولې موقعې چې په الهی لاره (دین) کې د کوششونو سره تړاو لری په لنډه توګه په لیکنه کې ثبت کړو ترڅو موږ د فکر کولو د موقعو څخه خبر شو.

موقعې یا د فکر لارې : باید څرګنده شی چې فکر کله په داسې موضوع کې واقع کیږی چې د الهی لارې سره تړاو لری او کله په داسې موضوع کې چې د الهی لارې سره تړاو نه لری. زموږ اندېښنه دلته د الهی لارې سره تړلې مسایل دی ، نو له دې امله موږ دلته نورو مسایلو ته پاملرنه نه کوو. الهی لاره هغه ماده ده چې د بنده او څښتن تر منځ ده. د بنده ټول انعکاس یا د هغه د باطنی کیفیتونو یا باطنی حالتونو سره تړاو لری یا دا د خدای یا د هغه الهی صفات او اعمالو په اړه دی. څوک چې د خدای په لاره روان دی او د هغه سره د لیدلو غوښتونکی دی ، حالت یې د عاشقانو حالت سره ډېر ورته دی. راځئ چې یو رښتینی عاشق فرض کړو او ووایو چې یو کس چې په مینه کې ډوب وی ، د داسې انسان انعکاس یا د معشوق سره تړاو لری یا د خپل ځان سره تړاو لری. که څوک د معشوق په اړه فکر وکړی نو یا د معشوق په ښکلا فکر کوی او یا د معشوق په وجود کې چې له هغه انعکاس څخه خوند واخلی، یا په هغو صفتونو غور وکړی چې د معشوق نیکی او کمال ګټل کیږی چې د انعکاس خوند نور هم زیات شی. که څوک په نفس فکر وکړی نو له دوو حالتونو خالی نه دی: یا په هغو صفتونو فکر کوی چې د معشوق په نزد کې ښه نه دی او د معشوق په نظر کې تحقیر او خوار کوی ، یا په هغو صفتونو فکر کوی چې معشوق یې خوښ کړی او انسان معشوق ته نږدې کوی. له دې پرته په بل موضوع باندې غور کول له مینې څخه مستثنی او د زیان سبب ګرځی ځکه چې رښتینی عاشق هغه دی چې د معشوق په مینه کې ډوب پاتې شی ، تر دې حده چې په زړه کې د بل فکر او فکر لپاره ځای نه پاتې شی. د خدای عاشق هم باید همداسې وی او د انسان لید او فکر له معشوق څخه زیات نه وی.

د انعکاس لومړی ډول - د نفس سره تړاو لری: تر څو چې د بنده انعکاس په څلورو ډولونو باندې متمرکز پاتې شی چې پورته ذکر شول (د انسان ټول انعکاس یا د انسان د باطنی کیفیتونو یا حالاتو سره تړاو لری یا د خدای یا د هغه د الهی صفات او اعمالو په اړه دی) ، نو انسان د مینې له هدف څخه نه جلا کیږی. اوس به موږ څلور واړه ډولونه په جلا جلا توګه وڅیړو. راځئ لومړی ډول ته وګورو چې ستاسو د خپل ځان حالتونه او کیفیتونه (داخلی خصلتونه) انعکاس کوی ترڅو تاسو وکولی شئ د ښه او بد تر منځ توپیر وکړئ. بیا ټول هغه شیان چې خدای خوښ یا ناخوښ دی ، دوه ډوله دی: ظاهری اعمال لکه اطاعت او ګناهونه ، او باطنی اعمال لکه خلاصون باطنی صفات یا تباه کوونکی باطنی کیفیتونه (د زړه خصلتونه). د دې ټولو داخلی کیفیتونو مرکز زړه دی. د اطاعت او ګناهونو په منځ کې ځینې داسې دی چې په اووه عضوو پورې تړاو لری او ځینې یې د ټول بدن سره تړاو لری لکه د مور او پلار نافرمانی او یا په حرام ځای کې اوسېدل. هغه شیان چې خدای یې نه خوښوی باید په دریو لارو غور وشی: لومړی ، آیا خدای دا شیان خوښوی او که نه؟ ځینې وختونه د یو شی [بد] نفرت سمدستی نه ښکاره کیږی او باید شیانو ته په دقیقه توګه وکتل شی. دویم ، باید فکر

وکړو چې که دا مسایل د خدای له خوا نه خوښیږی ، نو د هغوی د مخنیوی لاره څه ده؟ او دریم دا چې باید فکر وکړو چې هغه ناخوښه صفت چې اوس یې لری ، څنګه باید پرېښودل شی ، یا که څوک یې په راتلونکی کې ولری ، یا په تېر وخت کې یې درلود او باید په دې فکر وکړی چې څنګه یې جبران کړی. په همدې ډول ، باید په دې درې لارو د محبوبو په اړه فکر وکړو. [په لنډه،] موږ دا [لومړنی] ډول [د نفس په اړه انعکاس] په څلورو ډولونو کې ځای کړی دی: اطاعت ، ګناهونه ، تخریبی کیفیتونه ، او نجات ورکونکی کیفیت. مونږ به هر ډول د مثال په وسیله تشریح کړو چې روحانی مسافر له دې څخه نور ټول ډولونه استنتاج کړی چې د انعکاس دروازه په پراخه ساحه کې د انسان پر مخ پرانیستل شی.

لومړی ډول - ګناه: هر سهار انسان باید د اوو غړو په اړه په تفصیل سره او په عمومی توګه د بدن د نورو غړو حساب ورکړی. که هغوی په ګناه کې ښکېل وی ، نو باید هغه پرېښودل شی. که پرون په ګناه کې ښکېل وی ، باید هغه جبران کړی . او که سبا څوک په دې کار کې ښکیل وی ، باید د مخنیوی لپاره تیاری ونیسی او ترې ځان لرې وساتی. د بېلګې په توګه، باید د ژبې اعمالو ته وکتل شی او تصور وشی چې هغه په دوامداره توګه په غیبت، دروغو، ځان لوړولو (د ځان اهمیت، ځان تبلیغ، او ځان پروجکشن چې دا ټول د غرور، تکبر، ځان پرستی او ځان پرهیزګاری اجزاء دی)، د نورو ملنډې وهیسې، د خلکو خبرې بندوی، نورو ته بد وایی، او په بې ګټې مسایلو کې لاسوهنه کوی. اول ، یجب أن یکون المرء محکم في قلب خود که الله تعالی من هذه الأشیاء بشدة متنفر است ، بعد أن یفکر في الآیات القرآنیة والروایات النبویة التي تحذر من الهی ، ثم یلاحظ أن الشخص مستحق العقاب الهی بسبب گناهاهی نفسه [وبالتالي ، هیچ کس ملامت جز نفسه] . وروسته باید په دې فکر وکړو چې څنګه خپل ځان له دې ګناهونو څخه وژغورل شی او پوه شی چې د دې ګناهونو څخه د ژغورنې لپاره بله لاره نشته پرته له دې چې یوازیتوب اختیار کړی او د داسې پرهیزګار او پرهیزګار شخص سره ملګرتیا وکړی چې د هر هغه کلام له امله چې خدای یې خوښ نه وی ، سزا واخلی.

همداراز باید د هغو غوږونو په اړه فکر وکړو چې په وسیله یې غیبت ، دروغ ، بې ګټې خبرې ، مبتذل خبرې ، او بدعتونه (بدعت یا انحرافات له اصیل روایت) په الهی لاره (*دین*) کې اوریدل کیږی. دا خبرې ډېرې عامې دی او له هر چا څخه اوریدل کېدای شی، له دې امله باید خپل ځان له هغو څخه یا په تنهایی یا د حق په نصیحت او د غلط په وړاندې نصیحت وکړی. په معده فکر وکړئ چې د هغه ګناه په خوړو او څښاک کې ده. بعضی اوقات به خاطر خوردن بیشتر است ، با وجود اینکه غذا جایز است زیرا خدا شکم را دوست ندارد ، اما شهوت را افزایش می دهد ، که سلاح دشمن خدا شیطان است ، و بعضی اوقات با خوردن حرام و مشکوک گناه می کند. قبل از تناول الطعام ، باید وکتل شی چې غذا له کوم ځایه راځی [آیا هغه له خالص او قانونی لارو څخه راځی او یا له نجس او حرام وطریقه]. بیا دا یوازې په خوړو پورې اړه نه لری، بلکې باید د جامې او استوګنځی په اړه فکر وکړو چې وګوری آیا دا د قانونی لارو یا حرام یا مشکوک لارو له لارې د انسان په واک کې نیول شوی دی. باید د عایداتو د سرچینو په اړه هم فکر وکړو ترڅو وګورو چې آیا دا قانونی دی او که نه. إذا کانت غیر شرعیة [أو غیر اخلاقی مثل فریب ، غلا ، فریب ، غلا] ، فیجب أن یفکر في وسائل الدخل الشرعیة ، وأن کیف یمکن للشخص أن یحفظ عن الحرام وأن النفس قناع أن جمیع عبادات [الهی] تباه می شود بتناول حرام [أو استعمال عراد غیر مشروع لصالح الفرد] ، حیث أن أساس العبادات هو تناول الطعام الجائز [أو کسب المعاش من وسائل جائزة وشرعیة]. باید په ټولو اندامونو باندې په یو ډول فکر وکړو. هغه څه چې دلته تشریح شول کافی دی. هیله ده چې څوک چې د دې حالتونو په صحیح او رښتینی پوهاوی د تأمل له لارې ترلاسه کړی ، ټوله ورځ دې پر دغو ارګانونو څارنه وکړی او دا څارنه به غړی له ګناهونو څخه وژغوری.

نوع دوم - اعمال: طالب الله أو مسافر روحانی باید په هغو اعمالو فکر وکړی چې پر انسان واجب شوی دی ، یعنې وګوری چې څنګه یې ترسره کړی ، څنګه یې له عیبونو او عیبونو څخه وژغورل شی ، او که چېرې په کې کومه عیبه واقع شی ، نو څنګه کولای شو چې هغه د عباداتو په وسیله جبران کړی.) ، او د ټولو اندامونو په اړه فکر وکړئ او دا چې خدای له هغو څخه کوم اعمال خوښوی. مثلاً باید فکر وکړو چې سترګې د دې لپاره پیدا شوې دی چې له هغه څه څخه عبرت واخلی چې یې وینی ، د آسمانونو او ځمکې د جلال شاهد وی ، او د خدای کتاب او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم کلام مطالعه کړی. باید ټول غړی ، جسمانی وجود ، مال ، مال ، خدمتګاران ، اولادونه او داسې نور په ورته ډول وڅېړل شی ، ځکه دا ټول هغه وسایل دی چې د هغوی په وسیله د خدای اطاعت کولای شی. د خپل ژور تأمل له لارې باید د الهی اطاعت لارې ومومی او بیا د هغو مسایلو په لټه کې شی او بیا خپل ځان د الهی عبادت په لور متمایل کړی. پس از آن باید در اخلاص نیت فکر کرد تا عمل [صالح] از هر لحاظ پاک و پاک باشد.

دریم ډول - تخریبی کیفیت: دریم ډول هغه خطرناکي کیفیتونه (داخلی خصلتونه ، مزاج او طبعیت) شامل دی چې په زړه کې متمرکز دی. په دې کې د شهوت او حرص تسلط ، غوسه ، بخیل ، غرور ، ځان صداقت ، تظاهر ، حسد ، د نورو په اړه بد فکرونه ، غفلت ، غرور او داسې نور شامل دی. سړی باید خپل زړه وګوری چې آیا دا [د غندنې وړ او منفی صفات] په زړه کې موندل کیږی او که نه. که څوک فکر کوی چې زړه له دې ځانګړتیاوو پاک شوی دی ، نو باید د زړه د ازموینې په طریقه فکر وکړی او هغه نښې ولټوی چې دا ارزونه ثابتوی. که څوک د تواضع او تکبر څخه د استثنا ادعا کوی ، نو باید بازار ته لاړ شی او د سونګ یوه بسته د سونګ په سر کېږدی (چې په پخوانیو وختونو کې د تواضع او تواضع نښه ده) تر څو د هغه عاجزی وازمایی. په تېرو وختونو کې به خلکو خپل ځان داسې آزموینه کوله. د دې انعکاس موخه دا ده چې وګورو چې آیا زړه د دې نامطلوبو صفتونو سره تړاو لری او که نه. فإذا كانت الدلائل على وجود هذه صفات ، فيجب أن يتأمل في الأمور التي تجعل هذه الصفات بد بنظر مى رسد ، ويبدو أن سرچشمه هذه الصفات جهالت وغفلت وشر باطنى است. فإذا ادراک النفس في نفس التكبر ، فيجب أن يعلم النفس من حماقت آن، ويشرح لده أن: "أنت نفس كبر، بل هو الشخص الكبير في نظر الله ، وهذا لا يعلم إلا بعد الموت أن أي شخص كبير في نظر الله". کله چې معلومه شی چې تکبر وژونکی دی او سرچینه یې حماقت دی ، نو باید د هغه په درملنه فکر وکړو او د هغه د درملنې لپاره دا تګلاره غوره کړو چې د عاجزانو لاره غوره کړی. همداراز که څوک په نفس کې د خوراک لالچ او شهوت ولری ، نو باید فکر وکړی چې دا د ځناورو صفت دی. اگر كمال در شهوت غذا يا شهوت جماع وجود داشته باشد ، پس اين صفت الله و فرشتگان مثل علم و توانايى بود ، و حيوانات به اين صفت نصيب نمى شدند. تر هغه حده چې دا شهوت په یوه باندې حاکم وی ، تر هغه حده به انسان د ځناورو په څېر وی او له هغو فرشتو څخه چې خدای ته نږدې دی ، فاصله به ومومی.

څلورم ډول - نجات ورکوونکی صفات: خلاصوونکی صفتونه (عالی باطنی خصلتونه ، مزاجونه او طبیعت چې په زړه کې متمرکز وی) عبارت دی له توبه ، پښیمانی او د ګناهونو په وړاندې شرم ، په سختیو کې صبر ، پر نعمتونو شکر ، د خدای وېره ، امید ، په دنیا کې پرهیز ، اخلاص ، په اطاعت کې صداقت ، د خدای سره مینه او احترام ، د الهی اعمالو منل ، د الهی غوښتنې ، عاجزی ، عاجزی ، او داسې نور. بنده باید هره ورځ خپل زړه ته وګوری او وګوری چې د هغو صفتونو څخه کوم صفت چې خدای ته نږدې کوی ، ضروری دی. که معلوم شی چې انسان یو خاص صفت ته اړتیا لری ، نو باید فکر وکړو چې دا صفتونه باطنی حالتونه دی او حالات د علم ثمره دی ، او علم ثمره تأمل دی. نو که څوک غواړی د خپل ځان لپاره د توبې او پښیمانی حالت ولری ، نو باید لومړی د خپل ټول ګناهونو پلټنه وکړی ، په هغو باندې غور وکړی ، ټول یې په خپل ځان کې سره یو ځای کړی ، او په زړه کې یې لوی وګڼی. پس باید نګاهی به هغه ملامت چې په شریعت الهی کې د ګناهونو په اړه راغلی دی ، او په زړه کې دا یقین ولری چې سړی د خدای ناراضه کیږی. انسان به اين فكر ادامه مى دهد تا زمانى كه حالت شرم و پشيمانى در قلب ظاهر شود. همدارنګه ، که څوک غواړی چې د شکر او شکر حالت ته ورسیږی، نو باید لومړی د الله تعالی نعمتونه او نعمتونه مطالعه کړی او فکر وکړی چې هغه خپل ښایسته پرده پر ګناهونو اچولی دی [ترڅو د هغه کثیف حالت د خلکو د لیدلو لپاره څرګند نه شی ، او دا ادراک انسان ته د شکر الهی سبب کیږی]. کله چې څوک وغواړی چې د خدای په اړه د مینې او آرزو حالت ته وده ورکړی ، نو باید د الهی ښکلا او عظمت ، او د خدای په عظمت او عظمت کې فکر وکړی. د دې کار لاره دا ده چې لومړی د خدای حیرانوونکی حکمت ته وګورو [چې زموږ په شاوخوا کې په حالاتو ، ژوند ، مخلوقاتو ، فطرت ، او په هر څه کې زموږ په شاوخوا کې او زموږ په باطنی موجوداتو کې څرګند دی] او د هغه ښایسته الهی صفات (صفات) ته وګورو ، بیا د اعلیحضرت او ښکلا په اړه فکر وکړو. اګر حالت الخوف الارض هو ، نو لومړی باید خپل باطنی او ظاهری ګناهونو ته وګوری ، بیا د خپل مړینې په اړه فکر وکړی ، او هغه پېښې او نظریات چې له مرګه وروسته به ورسره مخامخ شی ، مثلاً قبل له مړینې ، باید د مرګ له سختو دردونو سره مقابله وکړی. سړی باید د فرشتو (*منکیر نکیر*) د پوښتنې سره مخ شی چې د مرګ وروسته د قبر سزا ، د هغه د مارانو ، لړمانو او حشراتو سره د مخامخ کېدو په اړه فکر وکړی ، بیا به ترومپټ وغږول شی ، د قیامت میدان به پراخ شی ، د هغه ورځې د حساب ورکونې په وحشت او شدت فکر وکړو ، کله چې انسان د هر ذرې لپاره ځواب ورکوونکی وی (هغه دقیقه شی چې انسان په خپل دنیا کې بې اهمیته ګڼل کیږی استوګنه). باید یادونه وشی چې قرآن کریم د دوزخ په اړه څه روایت کړی دی. که د امید حالت مطلوب وی ، نو باید د جنت په نعمتونو او آسایشونو ، باغونو ، ونو ، ویالو او د هغه د اوسیدونکو په اړه فکر وکړو او فکر وکړی چې دا ټول نعمتونه او آسایشونه ابدی دی.

دا د انعکاس طریقه په ظاهری یا وحی علم (*علون المعامله*) او په ښو او بدو باطنی صفاتو کې ده. یو مبتدی روحانی مسافر باید خپل وخت په دې انعکاسونو کې مصروف وساتی تر څو چې زړه یې د نجیب او عالی باطنی کیفیتونو ، خصوصیاتو ، مزاجونو او طبعاتو سره سینګار شی ، په شریفو روحانی مقامونو روښانه شی ، او د هغه باطنی او خارجی وجود له ټولو نامطلوبو صفتونو پاک شی. دلته باید په یاد ولرئ چې که څه هم په دې مسایلو کې فکر کول یو ښه عبادت دی ، خو دا اصلی اهداف نه دی. هدف اصلی عرفان و نزدیکان الله الهی تأمل در عظمت و جمال الهی ، و غوطه ور شدن در این تأمل به گونه ای است که حتی از نفس خود نیز هلاک شوند ، به عبارت دیگر ، آنها از نفس خود غافل می شوند ، به عبارت دیگر ، آنها از نفس خود غافل می شوند . خپل حالتونه ، خپل معنوی مقامونه ، خپل درونی کیفیتونه او هر چیز. د معشوق په انعکاس کې د هغوی حالت داسې دی لکه د ریښتینی عاشق حالت چې د معشوق په لیدلو سره وویني. په هغه وخت کې انسان حتی د دې شعور هم نه لری چې خپل حالت ته نظر واچوی او خپلو ځانګړنو ته پام وکړی ، بلکې حیران وی او د خپل ځان هر څه هېر کړی. دا د عاشقانو لپاره د لوړې درجې د خوښی درجه ده.

هغه انعکاس چې دلته پرې بحث کېږی ، په هغو مسایلو پورې اړه لری چې زړونه په لوړو باطنی صفاتو ، خصلتونو ، مزاجونو او طبعاتو ښایسته کوی ، تر څو د معشوق د لقاء او لقاء لذت ترلاسه کړی. که څوک ټول عمر د زړه په اصلاح کې تېر کړی ، نو کله به د صمیمیت او ملاقات لذت ترلاسه کړی؟ فنا (*فانا*) په خدای کې د خدای د غوښتونکو اصلی هدف دی، او د خدایانو او د خدای د نږدې کسانو لپاره د خوښۍ اوج دی. مسافر روحانی باید تأمل ، همانطور که در ذکر ذکر شد ، یک روال عادی بسازد و شب و روز بر آن عمل کند ، و در هر زمان ، نباید از نفس ، از صفات باطنی که انسان را از خدا دور می کند ، و از آن حالات که انسان را به خدا نزدیک می کند ، غافل نشود. بلکې هر مسافر باید کتابچه وساتی چې د ټولو ښو او بدو صفتونو ، ګناهونو ، او اعمالو د اطاعت یادونه وکړی ، او هره ورځ یې وګوری چې نفس آزمایی [وګوری چې آیا انسان په رام کولو او له منځه وړلو کې ښه کېږی او د خپل زړه او نفس په ټولو ښو صفتونو کې ښایسته کېږی].

تخریبی او ژغورونکی باطنی کیفیت: که څه هم بې شمیره تخریبی کیفیتونه شتون لری خو د ژغورنې ځانګړتیاوې هم همداسې دی. په هرصورت، که د لسو تخریبی او لسو ژغورنې کیفیتونو ته نږدې څارنه وشی نو دا به کافی وی. دا لس تخریبی خصلتونه عبارت دی له: بخیل ، تکبر ، غرور ، تظاهر ، حسد ، غوسه ، شخړه ، له حده زیات شهوت ، د شتمنی سره مینه ، او د شهرت او قدرت سره مینه . امید است که کسی که خود را از این موارد محافظت می کند ، بتواند خود را از همه صفات مذموم حفظ کند [زیرا این ده سرچشمه تمام بدی ها و رذایل و منفیات هستند] . ثم الصفات الخلاصية [التي تضعى الثبات ، الاشراف ، التعالی ، السکین ، الخیر والنجاح] هي الخجل والپشیمانی علی الگناهان ، والصبر في المصيبات ، وقبول الإرادة الهی ، سواء كانت جيدة أو بدة ، وشكرگزاری علی جمیع نعمات ، توازن بین خوف و امید به الله ، پرهیز [از تمام مظاهر دنیوی] در جهان ، اخلاص در افعال ، د خدای د ټولو مخلوقاتو سره ښه چلند ، الهی مینه ، او د خدای په خاطر عاجزی. که دا شل صفتونه د روحانی مسافر په کتابچه کې درج شوی وی ، نو بیا درملنه ستونزمن نه پاتې کېږی. د درملنې طریقه دا ده چې سړی له دغو شلو موضوعاتو څخه په یوه باندې په فکر پیل وکړی. کله چې یو بد صفت له منځه لاړ شی ، سړی کولای شی چې هغه په کتابچه کې خط کړی ، د هغې په اړه اندېښنه پرېږدی ، د خدای شکر ادا کړی چې هغه له دې بدی څخه خلاصون ورکړ او زړه یې له هغه څخه پاک کړ ، او پوه شی چې څوک یوازې د خدای په مرسته د هغه بدی زړه پاک کړی دی. که خدای دا موضوع خپل ځان ته سپارلی وای ، نو سړی به نه شو کولای چې ذره ذره بدی له خپل زړه څخه پاک کړی. وروسته له هغې باید پاتې مسایلو ته پاملرنه وشی او په هره یوه باندې یې غور وشی او لرې یې کړو. کله چې دا پیښ شی، باید هغه په کتابچه کې ولیکید تر څو چې څوک د ټولو تخریبی کیفیتونو څخه خلاص شی. بیا باید د خلاصون باطنی ځانګړتیاوو لپاره هم همداسې وکړو او دا عالی صفات یو په یو ومنی او کله چې داسې وشی ، تر څو چې ټول عالی باطنی کیفیتونه ترلاسه شی ، په کتابچه کې یې خط کړی. دا باید د یو فعال روحانی مسافر (*مرید*) معمول وی.

دا په ظاهری علومو کې د انعکاس لاره وه چې د پرهیزګارانو او علماوو له خوا غوره شوه. کله چې به یې له دې طریقې څخه کار واخیست ، د نفس په لور یې هېڅ ډول میلان نه درلود ، بلکې له همدې انعکاساتو څخه به یې پرمختګ کاوه او د الهی جلال او جلال په اړه به یې فکر کاوه او د زړه په سترګو به یې د الهی جمال د لیدلو په لذت فکر کاوه. په هرصورت، دا انعکاس یوازې هغه وخت ترلاسه کېږی کله چې انسان له ټولو تخریبی کیفیتونو څخه جلا شی او په ټولو

نجات ورکونکو لوړو ځانګړتیاوو سینګار شی. حتی اگر قبل از آن ظاهر شود ، مثل برق که می درخشد و ناپدید می شود ، معیوب و زودگذر خواهد بود . څوک چې بې له دې چې له تخریبی صفاتو خلاص شی او د باطنی وجود په رستګاریَ سره سجده وکړی ، په تأمل الهی بوخت وی ، د هغه عاشق په څېر دی چې له معشوق سره تنهایی پیدا کوی ، خو ماران او لړمان په جامو کې خزنده وی او هغه یې چیچلی . ښکاره خبره ده چې د دې مضرو مخلوقاتو د چیچلو درد به د دې یوازیتوب ټول لذتونه ورک کړی او ټول لذتونه به له منځه یوسی. تخریبی خصوصیات هم مانند ماران و لړمان مضر هستند و آنها لذت دیدن زیبایی الهی را از بین می برند. درد [در اعماق روح] که انسان در قبر تجربه خواهد کرد ، به دلیل این صفات تخریبی ، بسیار بیشتر از درد [جسمی] خواهد بود که از چیچل مار و عقرب رنج می برد . دا تفصیل ښیی ، چې څنګه یو بنده باید د خپل ځان په مطلوبه او نامطلوبه صفاتو فکر وکړی.

د انعکاس دوهم ډول - د خدای په عظمت، عظمت او عظمت: دویم ډول انعکاس دا دی چې بنده د خدای په عظمت، عظمت او عظمت فکر کوی. د دې انعکاس دوه ستېشنونه دی: لومړی مقام چې لوړ دی هغه دا دی چې په الهی وجود او صفات تأمل وکړی او د الهی اسمونو په معانی باندې غور وکړی [چېرته چې هر الهی نوم د یو ځانګړی الهی کیفیت یا صفت استازیتوب کوی چې د وجود په هر اړخ او تجلی کې نفوذ کوی]. [په هرصورت،] دا هغه مقام دی چې حرام دی لکه څنګه چې [په یوه نبوی کې] ویل شوی دی: "تأمل في مخلوقات الله ، [و] لا تأمل في وجوده". دا منع شوی دی ځکه چې عقل حیران دی [د خدای د وجود په انعکاس کې]. یوازې د خدای عرفان او نږدې کسان جرأت کوی چې خپلې سترګې د هغې په لور پورته کړی. په هرصورت، حتی هغوی هم د دې منظرې د دوام جرئت نه لری. د الهی عظمت حالت د مخلوق د سترګو په پرتله د لمر د رڼا په پرتله د ښاپیرک د سترګو حالت دی. ښاپیرک د لمر رڼا نه شی زغملای. له دې امله د ورځې په اوږدو کې پټ پاتې کیږی او د شپې لخوا د لمر په پاتې رڼا کې الوتنه کوی. و حالت العرفان والمقربين من الهی (*صديقين* الذين يملكون مراتب أعلى بعد من الانبياء حسب القرآن) مثل انسان عادي في الشمس ينظر إلى الشمس ، ولكن لا يمكن للديوان تحمل دوام هذا البصر ، بل خطر وجود دارد که انسان با نگاه مداوم به آفتاب بینایی خود را از دست بدهد. د لمر په نظر کتل ، که څه هم د لنډې مودې لپاره وی ، د سترګو د زیان سبب کیږی. همداراز د خدای وجود ته کتل حیرانتیا او حیرانتیا پیدا کوی او عقل ګډوډ کیږی. له دې امله ښه به دا وی چې الهی وجود او صفات د خپل انعکاس مرکز ونه ګرځول شی ځکه چې ډېر عقل دا فکر نه شی زغملای. خو هغه اندک انعکاس چې علماء یې په وضوح اجازه ورکړی دی هغه دا دی چې الله تعالی د مکان او چاپېریال او جهت څخه آزاد دی ، نه په کائنات کې دی او نه بهر یې ، نه وابسته دی او نه جدا دی. د ځینو خلکو عقل په دې اړه دومره حیران او وارخطا شو چې د دې خبرو د اورېدلو او پوهېدلو توان یې نه درلود. ځینې خلک حتی د دې څخه ټیټه کچه توضیحات هم نه شی زغملی. له دې امله ، کله چې ورته وویل شول چې الله تعالی له دې څخه لوړ دی ، چې سر ، پښې ، لاسونه ، سترګې ، یا کوم بل غړی ، یا بدن چې په یوه اندازه او اندازه کې ځای ولری ، نو دې خلکو حتی د دې منلو څخه انکار وکړ او ویل یې چې دا یوه نیمګړتیا ده . دغه کم عقله خلک په دې عقیده وو چې عظمت او عظمت د انسان په څېر اندامونو کې دی. دلیل یې دا دی چې انسان خپل بدن پېژنی او هغه لوی ګڼی ، او هغه شیان چې په صفتونو کې د نفس سره برابر نه وی ، هغه یې لوی نه ګڼی. د ډېرو خلکو عقل همداسې دی. په حقیقت کې انسان ظالم ، جاهل او ناشکری دی ، ځکه چې الله تعالی خپل یو پیغمبر ته فرمایلی دی : « زما بندګانو ته زما صفات مه وایه ځکه چې هغوی به یې رد کړی ، بلکې هغه څه ورته ووایه چې هغوی پرې پوهېږی او پرې پوهېږی ». احترام [به خدا] ، قانون الهی ، و اصلاح مخلوقات [خدا] (بشریت) ایجاب می کند که ما به دنبال وجود خدا نرو.

دویم مقام [د خدای د عظمت ، عظمت او عظمت په اړه تأمل] دا دی چې موږ د خدای په اعمالو ، د هغه د توانایی ، قدرت او خلاقیت په عجائب ، او په هغو مسایلو فکر کوو چې د هغه د مخلوقاتو سره د هغه د حیرانوونکی معاملو پورې اړه لری. دا مسایل د اعلیحضرت ، عظمت ، عظمت او برتری شاهدی ورکوی. دوی همدارنګه د هغه د پوهې د کمال ، د حکمت کمال ، د هغه د وړتیاوو د کمال ، او د هغه د ارادې د عملی کولو په اړه بحث کوی. ما باید به جای صفات او به آثار صفات او تجلیات آن نگاه کنیم ، زیرا ما قدرت نداریم که به صفات او نگاه کنیم ، همانطور که ما نمی توانیم آفتاب را ببینیم. د ځمکې رڼا د لمر د رڼا له امله ده او اثر هغه کس ته اشاره کوی چې اغېزمن دی که څه هم هغه څوک چې اغېز کوی نه لیدل کیږی. هر هغه څه چې په ځمکه کې موجود دی د خدای د وړتیاوو یو اثر یا نښه ده او د هغه د وجود د رڼا څخه یو رڼا ده. هیڅ تیاره د عدم یا نیستی څخه لویه نه ده او هیڅ رڼا له وجود څخه روښانه نه ده. د ټولو څیزونو وجود د خدای د وجود رڼا ده ځکه چې ټول شیان د هغه د وجود له لارې وجود لری په داسې حال کې چې د هغه وجود په

خپله شتون لري. لکه څنګه چې د موجودو څیزونو رڼا د لمر له امله ده [لکه څنګه چې د لمر په رڼا کې ښکاره کیږي ، وګرنه په بشپړه تیاره کې ډوب کیږي] ، او لمر په خپله روښانه کیږي. کله چې لمر نور هم روښانه شی ، د هغه تصویر په اوبو کې لیدل کیږي چې په لوښی کې اچول شوی دی ځکه چې سترګې د هغه په تصویر باندې پاتې کیږي ، ګواکې د لمر ځلا د اوبو په وسیله یو څه کمیږي. په همدې ډول ، الهی اعمال هم د هغو اعمالو د ترسره کوونکی (خدا) د شاهدۍ وسیله ده. موږ د هغه د ځانګړتیاوو شاهدان یو او د هغه د وجود د روښانتیا څخه حیران نه کیږو. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

تَفَكَّرُوا فِي خَلْقِ اللهِ وَلَا تَتَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللهِ

"د خدای په مخلوقاتو فکر وکړئ د هغه په وجود فکر نه کوئ".

د شهوت په فریب او ځان پرستی کې ګیر شوی یاست ، د آسمانونو او ځمکو واکمنانو ته له کتلو څخه غفلت شوی یاست او اوس ستا په نظر کې د سلطنت د مالک او مالک ښکلا ته هم هیڅ اهمیت نه پاتې دی. ستا تمثیل د هغه مېږی په څېر دی چې په یوه لویه مانۍ کې یې کور جوړ کړی وی. هغه مانۍ لوړه ، ښکلې او غښتلې ده. د هغې ښکلې برخې خدمتګاران لري او له قیمتی څیزونو څخه ډک دی. که دغه مېږی له کندې څخه راووځی او له خپلې خور سره وګوری او حتی د خبرو توان هم پیدا کړی ، نو پرته له تیاره او تنګ استوګنځی ، د لرې ډوډۍ برابرول او د خپل اقتصادی حالت څخه پرته په بل موضوع خبرې هم نه شی کولای ، که څه هم استوګنځی یې په یوه ښکلې مانۍ کې دی. هغه څه چې باید یې کړی وای هغه دا وو چې خپلې خور ته ووایی چې په یوه ښکلې مانۍ کې ژوند کوی ، چې دیوالونه یې له سرو زرو او فرش یې د سپینو زرو څخه جوړ شوی دی ، دا له ښکلو خلکو څخه ډک دی چې په ښو او قیمتی شیانو مزین شوی دی. خو دا بیچاره مېږی د مانۍ په اړه څه نه پوهېږی او نه یې لید له خپل استوګنځی او ډوډۍ څخه زیات دی ، ځکه چې د لنډ نظری له امله له دغو مسایلو څخه تېر نه شی. خو ستاسو مجبوریت څه دی؟ ولې ته په خپل تنګ او تیټ کور کې ژوند کوې ، د خدای پراخ مانۍ ، لوړو بامونو ، د ښکلو مالونو او سامان څخه غافل یې؟ تاسو د هغه فرښتو سره اشنا نه یاست چې د هغه په آسمانونو کې ژوند کوی. تاسو د جنت په اړه هغومره پوهیږئ څومره چې میږی د خپل استوګنځی د سقف په اړه پوهیږی. له فرښتو سره ستاسو بلدتیا یوازې تر هغه حده ده چې مېږی له تاسو سره یا د کور له نورو اوسېدونکو سره اشنا وی. خو مېږی نه تر دې زیات پوهه لری او نه هم په خپل وړوکی عقل کې د مانیو په عجایبو باندې پوهېدلای شی.
برعکس ، تاسو د دې توان لرئ چې په آسمانی سلطنت کې د انعکاس اسونه وچلوې او د هغه د عجایبو په اړه پوهه ترلاسه کړئ. ولې له دې وړتیا څخه ګټه نه اخلئ؟

اوس موږ خپل قلم د انعکاس د نورو یادولو څخه منع کوو. دا یوه موضوع ده چې حد نه لری. حتی اگر ما عمر طولانی خود را در ذکر آن صرف کنیم ، نمی توانیم آن معرفت را که الله به ما عطا کرده است ، بیان کنیم ، حتی اگر آنچه که ما می دانیم در مقایسه با علم علماء و مقربان الله بسیار کم است ، و آنچه که علماء و اقارب خدا می دانند ، در مقایسه با علم پیغمبران محترم الله بسیار ناچیز است . او هغه څه چې محترم پیغمبران لری ، د خدای په نږدې والی کې د فرښتو د فرښتو په وړاندې هیڅ هم نه دی. بیا که د ټولو فرښتو ، *جنیانو* او انسانانو ټول علم د خدای د علم په وړاندې کېښودل شی ، نو دا به هم صحیح نه وی چې هغه ته علم ووایو ، بلکې هغه ته د حیرانتیا ، حیرانتیا ، عیب ، نیمګړتیاوو او بې جوهرې پرته بل څه نه شی ویلای. له ټولو عیبونو څخه لوړ هغه وجود دی چې عرفان (معرفة، صمیمیت وتقرب الله) ته یې عطای کړی او هغوی ته یې خبر ورکړ:

وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

"تاسو [انسانانو] ته پوهه درکړل شوې ده خو ډېر کم!" (قرآن، ۱۷ سوره، آیه ۸۵)

این یک بحث سرسری در مورد روش هایی بود که مردم باید در مورد آن فکر کنند. دلته د خدای په وجود کې د تأمل طریقه نه ده ذکر شوې بلکې یوازې د مخلوقاتو انعکاس ذکر شوی دی ترڅو سړی د خالق (خدا) عرفان ته ورسیږی، ترڅو د هغه د عظمت او هیبت او وړتیاوو پوهه پیدا شی. څومره چې د خدای د مخلوق او هنر د عجایبو عرفان زیات شی

، تر هغه حده به د اعلیحضرت ، عظمت او عظمت عرفان زیات شی. دا داسې ده لکه د یو عالم سره چې د هغه د پوهې پر بنسټ مینه کوئ او په هغه پوهه پوهېږي. که د هغه عالم په اړه کومه بله پوهه یا د شعر ځانګړی بیت یا کوم بل ښکلی کتاب او یا کومه نوې ځېرنه سره مخامخ شئ ، نو له هغه عالم سره مو مینه نوره هم زیاته شی او د هغه عزت او عزت نور هم زیات شی. هره جمله ، د شعر بیت او د داسې یوه ځېرنه ، ستاسو په زړه کې د انسان عزت او ستاینې زیاتوی او د هغه مقام نور هم لوړوی. همدارنګه، باید د خدای په مخلوقاتو باندې فکر وکړو. دا آسمان او ځمکه او هر هغه څه چې په منځ کې دی ، د هغه کتاب او لیکنه ده او دا د تألیف یو لوی اثر دی. تاسو کولی شئ ټول عمر یې مطالعه کړئ ، خو دا به هیڅکله پای ته ونه رسیږی ، او هره ورځ ، دروازې او لارې د نویو مکاشفاتو او نویو پوهې دروازې به درته پرانیستل شی. اما حقیقت این است که هر شخص فقط همان سهم را در تأمل و شهادت دارد که خداوند برای انسان تقسیم کرده است [از حکمت عالی خود بر اساس تلاش های روحانی ، اخلاص ، استقامت و بالاتر از همه اراده الهی] .

موږ به دا بحث دلته پای ته ورسیږو. په "شکر گزاری کتاب" (۱۲ ځېرکی) کې ، زموږ موضوع د خدای مخلوقات وو. اما در آنجا بود که هر آنچه خداوند به ما عطا کرده است ، فضل و ثواب و فضل است ، و در اینجا حاضر است که این عمل او است و ما باید در آن فکر کنیم. دلته هغه شیان چې موږ پرې فکر کړی دی د فیلسوف له خوا هم انعکاس شوی دی ، خو د هغه شخص انعکاس چې د الهی عطا شوی توانایی او بریالیتوب (*توفیق*) ترلاسه کړی ، د هدایه او ابدی سعادت او ابدی بریالیتوب (*سعده*) ته لاره ګرځی. په آسمانونو او ځمکې کې هیڅ ذره نشته چې الله تعالی د ځینو لاربنوونې او ګمراهه کولو لپاره استعمال نه کړی. خو څوک چې په دې مسایلو کې د الله تعالی افعال او صفات له نظره غور کوی ، داسې کس د الله تعالی د عظمت او عظمت عرفان ترلاسه کوی او له هغو څخه هدایت ترلاسه کوی. و من ينظر إلى أن ينظر إلى سبب و سبب و سبب آخر معلول ، بدون ارتباط با خالق جميع الأسباب والمعلولات والوسائل (*مصباح الاسباب*) ، گمراه می شود. ما از گمراهی الله پناه می بریم و دعا می کنیم که خداوند ما را نجات دهد ، فقط از لطف و فضل خود ، از هر موقعی که پایم جاهلان منحرف می شود [باعث می شود آنها به ورطه ور شوند] .

۲۰ څپرکی – د خپل مرګ او د دنیوی ژوند په پای باندې غور کول او هیڅکله له لاسه نه ورکول او د ابدی ژوند لپاره تیاری نیول

درک کول چې دا دنیوی ژوند یوازې د ابدی ژوند په لور یوه لاره ده او د خپل فانی ، خطا پذیری او د خپل حتمی او حتمی پای درک کول ، د غفلت ، غفلت او د ژوند د اصلی هدف څخه د غفلت او د ثروت د راټولولو ، مادی وسواس ، بې عدالتی ، نورو سره د بدی ، او د نورو انسانانو سره د شخړو په وړاندې یو قوی تریاق دی. ځینې وختونه د خودغرضی او ظلم اعمال چې پر همنوعانو ترسره کیږی ، د ایثار په بڼه ښکاره کیږی چې دا زموږ د راتلونکو نسلونو لپاره ترسره کیږی. این هم یک مغالطه است زیرا همان پایان برای نسل های آینده در انتظار خواهد بود ، همانطور که در انتظار ما است . اهداف عالی تنها از طریق وسایل عالی به دست می آیند و اهداف عالی از طریق راه های حقیر به دست نمی آیند زیرا هدف وسیله را توجیه نمی کند. درک کول چې وروستی وطن د ابدیت په منزل کې یوازې خدای ته دی ، او هغه حالت چې هلته به د انسان د اعمالو یا بدو اعمالو سره په دې دنیوی ژوند کې متناسب وی ، د شر په ټولو شکلونو او مظاهرو کې یو قوی مخنیوی دی. د خپل هدف په نظر کې نیولو سره ، د اوږد عمر لپاره د امید لنډ کولو سره د هغه ابدی ژوند په زیان چې د دې ژوند له پای ته رسیدو سمدستی پیل کیږی ، شیان په صحیح نظر کې اچوی. دا موږ سره مرسته کوی چې له خپلو اوسنیو شیبو او فرصتونو څخه چې لرو ډیره ګټه واخلو او موږ د صداقت او د ځان د اصلاح په لاره کې ساتی. شرح غزالی در این باره در اینجا به صورت فشرده از کتاب دهم و آخر در جلد چهارم شاهکار وی *"احیاء العلوم* الدین" یا "احیای علم راه الهی" به شرح زیر ارائه شده است :

کسی که به مرگ شکست می خورد [در فصل آخر زندگی] ، که آخرین محل سکونش قبر خواهد بود ، و یارانش در آنجا ماران وعقرب و حشرات خواهند بود ، و محل وعده آنها روز قیامت است ، و مقصد آنها یا جنت یا دوزخ خواهد بود ، د داسې انسان لپاره مناسب دی چې د مرګ په اړه فکر وکړی [چې د انسان د سفر په نړۍ کې د ابدیت په لور روان دی] ، او له ځانه سره یې یادونه وکړی [د یادونې په توګه چې شیان په صحیح نظر کې ونیسئ] ، د هغې لپاره تیاری ونیسی ، په هغه غور وکړی ، آرزو ورته وکړی [ځکه چې دا هغه حتمیت دی چې هر څوک چې دلته دی به ورسره مخ شی ، و هر کسی که اینجا نیست ، با عواقب آن روبرو شده است و اکنون با عواقب آن دست و پنجه نرم می کند ، منتظر آن باشید [زیرا این گذر به ابدیت است ، و ملاقات با معشوق اگر کسی آرزو کند ، کار کند و برای آن مبارزه کند. د داسې انسان لپاره مناسب دی چې خپل نفس په خپل ژوند کې میت وګڼی ، ځکه چې هغه څه چې په راتلونکې کې دی نږدې دی ، او لرې هغه شی دی چې نه به راځی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایید:

اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ

"هوښیار هغه څوک دی چې خپل ځان سرکوب کوی [د خپلو خواهشاتو او خواهشاتو پسې د جنجال څخه منده] ، او د هغه ژوند لپاره کار کوی چې له مرګ وروسته به راځی".

دا یو حقیقت دی چې که یو شی په یاد نه وی او یا په تکراری توګه ذکر نه شی ، نو سړی نه شی کولای چې په سمه توګه ورته تیاری ونیسی. تکراری یادونه تر هغه وخته نه شی کېدای تر څو هغو مسایلو ته پام ونه شی چې موږ ته د مرګ په اړه یادونه وکړی. ومن هنا نذکر الموت ، والتحضیر له الموت ، والأشیاء المرتبطة به ، والآخرة ، وظروف جهنم والجنت ، حتی یتمکن خادم الله من التحضیر لها ، لأن وقت هذا السفر فرا رسیده ، الحیاة تقصر [روز بعد یوم ، حیث أن الوقت في العالم الذي یخصص له حکم الهی لهر واحد منا تقلص کلما تمر یوما بعد] ، اوس یو کوچنی عمر پاتې دی خو خلک یې غافل دی. خدای فرمایی :

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ

"د خلکو د حساب ورکولو وخت نږدې شوی دی خو هغوی په غفلت او غفلت کې ډوب دی." (قرآن ، باب 21 ، آیه 1)

لومړی، موږ به د مرګ اړوند مسایل بیان کړو چې د ژوند څخه مخکې له هغه څخه پیل کیږی او د سرنی د وهلو پورې به وی. دا د اتو موضوعاتو څخه جوړ شوی دی.

د نړۍ په اوږدو کې د سفر د پای ته رسیدو لپاره چمتووالی

د خپل فانی ژوند یادونه او په پراخه کچه یادول: باید څرګنده شی چې څوک چې په دنیا کې غرق وی ، د هغه په فریب کې ډوب وی ، او د شهوات په مینه کې ډوب وی ، د داسې انسان زړه یقیناً د مرګ څخه غافل دی ، د مرګ یادونه نه په ژبه راځی او نه په زړه کې د هغه فکر رامنځ ته کیږی. اګر کسی حتی در مقابل کسی آن را ذکر کند ، چهره خود را با نفرت و نفرت برمی ګرداند ، و به شدت از این ذکر متنفر می شود. بیا اشخاص درې ډوله دی: ځینې په بشپړه توګه په نړۍ کې ډوب دی، ځینې توبه کوونکی دی، او ځینې یې د پوهې او پوهې قوی لری. مردم در نوع اول مرګ را ذکر نمی کنند و اګر آنها آن را ذکر کنند ، آنها آن را با پشیمانی از جدایی از جهان پیوند می دهند و شروع به خدمت به آن می کنند [با استفاده از طول عمر خود برای غرق شدن در آن تا حداکثر لذت را از آن بدست آورند] . په دې ډول د مرګ یادونه ، هغوی له خدای څخه لرې او لرې کوی. الناس [في النوع الثاني] الذین توبوا ، وفق خود را به وفور یاد می کنند ، بحیث یتم الخوف والخوف [من] من قلبهم لیصبح الوح من قلبهم ، ثم یکمل توبه [بجبر أخطایان ، وتکفاره عن خطایان ، وفضیلت في الهی ، وقدم في الهی قبل از نهایة عمره]. بعضی اوقات آنها از مرګ نفرت دارند ، اما فقط برای اینکه مرګ آنها را قبل از تکمیل توبه آنها و قبل از اینکه بتوانند رزق جمع کنند ، برباید. چنین شخص عذر می کند که آن را دوست نداشته باشد زیرا کسی آن را قاطعانه متنفر نمی کند ، بلکه می ترسد که به دلیل ګناهان خود از ملاقات با خدا محروم شود. دا لکه هغه څوک چې د معشوق د لیدلو څخه د محرومېدو څخه ویره لری نو د هغې ملاقات لپاره تیاری نیسی او د یار په خوښه خپل ځان سینګار کوی. د داسې شخص په اړه به ونه ویل شی چې څوک د خپل محبوب سره لیدلو خوښ نه وی او د دې مانا دا ده چې څوک د معشوق سره د ملاقات لپاره په تیاری بوخت دی ، پرته له دې چې بل څه نه وی ، که نه نو په لومړی ډول کې به شمېرل کیږی. عرفان یا صمیمی از خدا آن کسی است که همیشه مرګ را به یاد می آورد و این کار را می داند که بعد از مرګ با معشوق ملاقات خواهد کرد. یار هېڅکله د یار سره د لیدنې وخت هېر نه کوی. چنین انسان ، اکثرا می خواهد که مرګ زودتر برسد و با رسیدن آن خوشحال شود تا انسان از محل ګناه خلاص شود و به قرب رب العالمات (*رب العالمین*) منتقل شود. توبه کوونکی د مرګ د سپکاوی بخښنه کوی او هغه شخص د مرګ د خوښولو بخښنه هم لری. په دغو دوو کسانو کې تر ټولو لوړ رتبه هغه څوک دی چې خپل کار خدای ته سپاری. په بل عبارت ، انسان نه مرګ او نه ژوند ته ترجیح ورکوی ، بلکې یوازې هغه څه چې د خپل رب لپاره محبوب دی ، هغه د هغه لپاره محبوب دی. د الهی مینې د شدت له امله ، داسې انسان د الهی ارادې د منلو لوړ مقام ته رسیږی. دا مطلوب هدف او د لاسته راوړنې اوج دی. سره له دې ، د خپل فانی ژوند په یاد ساتلو کې لوی فضیلت او الهی جزا شتون لری. حتی هغه شخص چې په دنیا کې غرق دی هم کولای شی چې د مرګ له یادولو څخه ګټه واخلی چې انسان له هغه څخه (دنیا) څخه

لرې کیږي، او دا یادونه له لذتونو څخه نااميدي پيدا کوي، او د لذتونو او شهوت خرابيدل د خلاصون او خلاصون وسيلات دي.

د ځپل مړينې په ياد کې فضيلت: حضرت محمد صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

أَكْثِرُوا مِنْ ذِكْرِ هَادِمِ اللَّذَّاتِ

"د خوندونو پاک کوونکی (يعنی، مرګ)" په ياد ولرئ".

دا په دې معنی ده چې لذتونه بايد د مرګ په ياد خړوب شی تر څو چې ستاسو زړه ترې ډېره وکړی او په خدای تمرکز وکړی. دنيا زندان مؤمن است ، تا زمانی که انسان در زندان جهان زندانی باقی می ماند ، در تأديب نفس ، در مقاومت در برابر شيطان ، و در فاصله گرفتن از شهوات [علاوه بر مقابله با کشمکش ها و چالش های زندگی] انواع مختلفی از سختی ها را تحمل می کند. مرګ انسان له دې سختيو څخه خلاصوی.

طريقه تثبيت ياد فانی خود: مردم غافل و غافل هستند زيرا در تأمل و يادآوری آن مشغول نيستند ، و حتی اگر آن را ذکر هم کند ، با قلب آزاد نمی کند ، بلکه با قلب غرق در شهوات دنيوی انجام می دهد. ځکه نو يادول يې په زړه باندې کوم اغېز نه کوی. د ځپل فانی ژوند د يادونې د ټينګولو طريقه دا ده چې زړه له دې يادګار پرته له هر څه څخه خالی شی او دا فکر تل داسې وی لکه چې مرګ د يو چا په وړاندې وی ، لکه يو مسافر چې له خطرناکې درې څخه تېرېږی يا په سمندر کې سفر کوی ، په بشپړه توګه په سفر تمرکز کوی. نو که چېرې د ځپل عاقبت يادونه په زړه کې همداسې پاتې شی ، نو هيله ده چې په زړه باندې به اغېز وکړی. د مرګ د يادولو يوه ګټوره طريقه دا ده چې د هغو کسانو په اړه فکر وکړو چې هم سنونه يې هم عصر وو او د يو په شان وو او د ژوند په فعاليتونو بوخت ښکارېدل ، خو اوس د خاورو په بستر کې پراته دی. چه مراتب عظيمی داشتند ، چقدر سعادت داشتند ، اما خاک تمام مراتب و عناوين آنها را محو کرد ، همسرانشان بيوه وبيوه شدند ، فرزندانشان پدر و مادر خود را از دست داده اند ، مال و اموال آنها همه از بين رفته است ، و اجتماعات [اجتماعی] خالی از آنها به حدی که اکنون کسی حتی از آنها ياد نمی کند ، گويی که آنها حتی نه متولد شده اند و نه وجود داشته اند. إذا کان کل شخص [الذي يعلم أن من فوت شده] به اين ترتيب معاينه شود ، و حالته ، حالات وفات ، چهره و ظاهر ، فعاليت های خود ، ساير مشغولاتش به قلب آورده شود ، و فکر کند که چگونه در زندگی غرق شده است ، و مرګ را فراموش کرده است ، و فکر می کند که همه وسايل را دارد ، و قوت و جوانی آنها هيڅکله پای ته نه رسيږی. از اين رو ، آنها مشغول ورزش ، بازی و تفريح بودند و از مرګ که به سرعت به آنها نزديک می شد غافل ماندند [با وجود همه اينها و مغالطه هايی که آنها به آن اعتقاد داشتند ، آنها هنوز هم در نهايت با پايان خود روبرو شدند و ديګر اينجا نيستند] . يو داسې کس ته کتل ، هغه څوک چې په لذتونو او لذتونو کې ښکيل ليدل کېده ، خو اوس پښې ماتې شوې دی ، او بدن ټوټه ټوټه شوی او تيت او پرک شوی دی. چا به په ژوند کې ډېرې خبرې کولې او خندا به يې خپروله ، خو اوس حشراتو ژبه خوړلې او خاورو غاښونه خوړلی دی. يو کس به د ځپل ځان لپاره ښه پلانونه جوړول ، په زياتيدونکی توګه به يې ښه ترتيبات جوړول چې حتی د راتلونکو لسو کلونو لپاره هم ورته اړتيا نه وه ، که څه هم د ځپل ځان او مرګ تر منځ يوازې يوه مياشت فاصله وه او حتی د هغې په اړه يې هيڅ ادراک هم نه درلود ، تر څو چې مرګ يو په يو وخت کې ونيول شو چې چا يې تمه هم نه درلوده. ناڅاپه د مرګ فرښته د چا په مخ کې راښکاره شوه او د انسان په غوږونو کې يې د جنت يا دوزخ اعلان وکړ.

په دې وخت کې بايد ځپل ځان ته وکتل او وګوری چې د هغوی په څېر دی ، د غفلت او غفلت حالت د هغوی په څېر دی ، او د هغوی په څېر د هغوی په خطر کې دی. عبدالله بن مسعود رضی الله عنه قال : " شخص السعادة والنجاح هو الذي يدرس من الآخرين ". در کنار اين افکار و تأملات ، اگر کسی رفتن به قبرستان ها و عيادت بيماران را به يک امر عادی بسازد ، آنګاه فکر مرګ در قلب تازه خواهد ماند ، بلکه بر آن حاکم خواهد بود [تا حدی که اعمال خود را هدايت کند و تمام حالت بودن در مسير درست قرار ګيرد ، و چيزها را در چشم انداز درست قرار می دهيم . اميد است که در اين حالت انسان برای مرګ آماده شود و جهان را که با فريب مشخص شده است کنار بګذارد. يوازې د مرګ يادونه کول او په سطحی توګه يې يادول چندان ګټور نه دی. کله چې په زړه کې د ښېګنې خيال پيدا شی ، بايد داسې فکر وکړې چې يوه ورځ به له هغه څخه د بيلتون سره مخامخ شی.

د اوږد عمر ارمان ، لنډ امیدونه ، د اوږدو امیدونو دلایل ، او د درملنې طریقه: حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه روایت کړی دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای:

إِنَّ أَشَدَّ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصْلَتَانِ اتِّبَاعُ الْهَوَى وَطُولُ الْأَمَلِ فَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى
فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَإِنَّهُ الْحُبُّ لِلدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ أَلَا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ وَإِذَا أَحَبَّ عَبْدًا أَعْطَاهُ الْإِيمَانَ أَلَا إِنَّ لِلدِّينِ أَبْنَاءً وَ
لِلدُّنْيَا أَبْنَاءً فَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدِّينِ وَلَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا قَدِ
ارْتَحَلَتْ مُوَلِّيَةً أَلَا إِنَّ الْآخِرَةَ قَدِ ارْتَحَلَتْ مُقْبِلَةً أَلَا وَإِنَّكُمْ فِي يَوْمِ عَمَلٍ لَيْسَ فِيهِ
حِسَابٌ أَلَا وَإِنَّكُمْ تُوشِكُونَ فِي يَوْمِ حِسَابٍ لَيْسَ فِيهِ عَمَلٌ

"زه له دوو شیانو څخه تر ټولو زیات ویرېږم: یو د خپل هوس پیروی کول (د ټیټ ځان خواهشات) او دویم دا دی چې اوږدې هیلې [یا د اوږد عمر تمه لرئ]. پیروی از هوس ، مانع از راه حق می شود و آرزوهای طولانی دارد ، یعنی عشق به جهان. [هغه بیا وویل] اعلم ، الله تعالی دنیا را به هر انسان عطا می کند ، خواه کسی را دوست داشته باشد یا ناپسند کند ، اما ایمان [به او و به حقایق ابدی که ضرورتا به او تعلق دارند] به کسی که او دوست دارد. یاد اوسئ ، ځینې خلک د الهی لارې زامن دی او ځینې یې د نړۍ اولاد. فرزندان راه الهی باشید نه فرزندان جهان. خبر اوسئ ، آخرت په مخ کې تاسو ته راروان دی. نن ، تاسو په هغه ورځ یاست چې تاسو کولی شئ عمل وکړئ [د راتلونکې ابدی ژوند لپاره ښه تیاری ونیسئ] او په دې کې هیڅ حساب نشته . به زودی شما در روز حساب خواهید بود و هیچ عمل در آن نخواهد بود [زیرا وقت عمل در پایان سفر دنیوی به پایان رسیده بود]". (روایت شده توسط *احادیث تولګه* ابن ابی الدنیا

د اوږدو هیلو لپاره دوه دلیلونه (یا د اوږد عمر هیلې او توقعات) دی: یو ناپوهی، او دویم د نړۍ مینه (دنیایی). د نړۍ د مینې معنی دا ده چې کله انسان د خپلو شهواتو او لذتونو او مشغولیتونو سره عادت شی ، نو جدا کیدل له دنیا باندې ډېر ګران شی او دا د مرګ په اړه فکر نه کوی ځکه چې مرګ د دې انفصال سبب دی. انسان په ذاتی توګه هغه څه لرې کوی چې ځوک یې نه خوښوی. دا د انسان فطرت دی چې انسان تل د غلطو هیلو او خواهشاتو سره رنځ وړی ، هغه څه چې د هغه د غوښتنې سره سم وی. له دې امله په نړۍ کې پاتې کېدل کټ مټ د هغه د غوښتنې سره سم دی. ځکه سړی تل په دې اړه فکر کوی او هر هغه څه چې د ژوند اړتیاوې دی ، لکه مېړه ، اولاد ، کور ، دوستان ، خپلوان ، سپرلۍ او د نړۍ ټول وسایل ګڼی. د انسان زړه په دې اندیښنه کې دومره غرق وی چې د مرګ په اړه غفلت کوی ، د مرګ نږدې کېدل یې نه خوښوی ، که کله په زړه کې د مرګ فکر پیدا شی چې مړ به شی او د هغې لپاره تیاری پیدا شی ، نو انسان بې ځایه ګرځی ، له نفس سره وعده کوی چې لا هم ډېر وخت شته ، کله چې لوی شوم توبه به وکړم. کله چې یو ځوک لوی شی ، هغه یې پیری ته ځنډوی. کله چې ځوک زوړ شی ، ځوک وایی ، "کله چې زه د کور جوړولو کار ختم کړم یا له سفر څخه بېرته راشم یا د ماشوم د راتلونکی لپاره څه وکړم یا د دښمن سره معامله وکړم ، نو زه به توبه وکړم". انسان له نفس سره داسې تباه کوی او توبه په یوه نه ختمیدونکی زنځیر کې ځنډوی ، ځکه چې هغه شی چې انسان پکې ښکیل دی ، لس نوی شیان را منځ ته کوی تر څو چې ځنډ اوږد او اوږد شی ، نوی مصروفیت پیدا شی او د بشپړولو لپاره انګېزې په زوره پورته شی ، تر څو چې موعود وخت راشی او مرګ انسان [له دنیوی ژوند] په داسې وخت کې چې چا تصور هم نه کاوه ، راست کړی. په هغه وخت کې د انسان پښیمانی او غم د لیدلو وړ دی. سړی داسې فکر کوی چې هغه ځوک چې په نړۍ کې بوخت وی ، هرو مرو به یو څه وخت وزګار وخت ولری. دا یوازې یو غلط فهمی ده ځکه چې سړی یوازې هغه وخت وزګار وخت ترلاسه کولی شی چې خپل ځان په بشپړه توګه له نړۍ څخه جلا کړی.

ناپوهی دا ده چې یو کس په ځوانۍ باندې ډېر باور لری او فکر کوی چې مرګ به په ځوانۍ کې نه راځی ، که څه هم دا محض حماقت او ناپوهی ده. که ځوک خپل چاپیریال ته وګوری ، نو د زړو خلکو شمېر به ډېر کم وی. دلیل یې دا دی

چې ډېر مړینه د زړښت څخه مخکې رامنځته کیږي. په هغه وخت کې چې یو بوډا د مرګ دروازه وټکوي ، په زرګونو ځوانان او ماشومان مرګ په غیږ کې نیولي دي. بعضی اوقات ، انسان مرگ را از نظر صحت خود دور می داند (صحت خوب انسان را فریب می دهد تا باور کند که قبل از پیری نمی میرد) و به مرگ ناگهانی اهمیت نمی دهد. څوک نه پوهیږي چې ناڅاپي مړینه ناممکنه نه ده. که ناڅاپي مړینه ناشوني ګڼل کېږي نو ناڅاپي ناروغي ناممکنه نه ګڼل کېږي بلکې ناروغي ناڅاپه پیدا کېږي او کله چې ناروغ شي نو څوک کولای شي ووایي چې مړینه لرې نه ده؟ که دا غفلت او غافل فکر وکړي او پوه شي چې د مرګ لپاره کوم ځانګړی وخت نشته بلکې په ماشومتوب ، ځوانی ، پیرۍ ، ژمی ، اوړی ، پسرلی ، منی ، ورځ او شپه کې هر وخت راځی ، نو هیله ده چې مرګ به د انسان په نظر کې اهمیت پیدا کړی او د هغې لپاره تیاری بشپړ کړي. خو له دې څیزونو سره نابلدتیا او له دنیا سره مینه د چا په مخ کې ده او سړی دا نه ګڼی چې پر هغه به پېښ شی. څوک جنازې ته ځی خو نه پوهیږی چې [یوه ورځ] خلک به په خپله جنازه کې داسې وګرځي. په حقیقت کې جنازو ته تلل عادت شوی دی او د مړو لیدل دومره څو ځله شوي چې سړي ورسره روږدي شوی دی. اوس د جنازې لیدل، نه د خپل مرګ احساس راپاروي، او نه هم څوک د هغې په اړه فکر کوي. خو مرګ به یوازې یو ځل راشی ، دا به لومړی او وروستی ځل وی. با این حال ، استفاده از تقلب صرفا جهالت و حماقت است.

کله چې دا څرګنده شی چې د خپل فانی حالت د لرې په نظر نیولو دلیل د جهالت او د دنیا سره مینه (دنیایی) ده ، نو بیا د هغه د درملنې په اړه هم اړینه ده. ناروغی د علت په لرې کولو سره درملنه کیږی. د جهالت علاج د فکر په روښانتیا او د پاکو زړونو د حکمت خبرو په اوریدو سره کېدای شی. په هرصورت، د نړۍ د مینې علاج ستونزمن دی. دا یوه داسې ناروغی ده چې درملنه یې لومړنی او وروستنی (د پخوانیو او وروستنیو نسلونو حکیمانان) ستړی کړی دی. شفا یې بل څه نه دی مګر هغه بنده چې په آخرت ورځ ایمان لری او په هغه څه چې دی په جزا او عذاب . کله چې یقین په آخرت ورځ بشپړ شی ، نو د نړۍ مینه به له زړه څخه وځی ځکه چې د لوړ شی سره مینه ، د زړه څخه د ټیټ شی مینه له منځه وړی . دلته له یوې خوا نړۍ له ټولو ستونزو سره ده او له بلې خوا آخرت د خپل ټول ظرافت ، ښکلا او جلال سره دی. کله چې انسان د زړه په روښانتیا ، شفافیت او روڼوالی دواړو باندې فکر وکړی ، د نړۍ په لور به ذره ذره هم میلان نه پاتې شی ، که څه هم له ختیځ څخه تر لویدیځ پورې حکومت ورکول کیږی. دلیل یې دا دی چې ، کله چې یو کس د دې پراخې نړۍ یوه کوچنۍ برخه ترلاسه کوی ، هغه هم له خیټو خالی نه وی. څوک چې زړه یې په آخرت کې ټینګ ایمان لری ، داسې کس څنګه کولای شی چې د نړۍ مینه په خپل زړه کې ټینګه کړی؟ باید هر وخت خپل اندامونو ته وګوری او فکر وکړی چې څومره ښایسته ، ژوندی او قوی دی خو ډېر ژر به په قبر کې حشرات هغوی ته خوراک ورکړی. د بدن یوه برخه به داسې نه وی چې حشرات یې ونه خوری. که څه شی پاتې شی ، هغه به صحیح علم او صالح عمل وی [ما په خپل دنیوی ژوند کې وکړ]. در کنار تأمل در این امور ، باید در سایر موضوعات مانند عذاب قبر ، پرسش از فرشتگان ، روز قیامت ، قیامت ، وقایع روز قیامت ، و حضور در دادگاه و پاسخگویی در آن روز عظیم ، تأمل کرد. دا خبرې داسې دی چې که څوک پرې فکر وکړی ، د مرګ یادونه تازه پاتې کیږی او د هغې لپاره تیاری پیدا کوی.

د اوږدو او لنډو هیلو له مخې د خلکو درجې: خلک په دې برخه کې توپیر لری (د اوږد یا لنډ عمر لرلو لپاره د هیلو او توقعاتو له نظره). ځینې خلک د ژوند غوښتونکی دی او غواړی چې په نړۍ کې د تل لپاره ژوند وکړی. خدای د داسې خلکو په هکله داسې فرمایی :

يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ

"ځینې یې غواړی چې د زرو کلونو ژوند ولری." (قرآن، سورة 2، آیه 96)

ځینې خلک غواړی چې تر زړښت پورې ژوند وکړی. دا هغه افراطی عمر دی چې مشاهده کیږی. دا خلک د نړۍ سره د شدید مینې په دام کې راګیر دی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اَلشَّيْخُ شَابٌ فِي حُبِّ طَلَبِ الدُّنْيَا وَإِنِ الْتَفَتْ تَرْقُوَتَاهُ مِنَ الْكِبَرِ إِلَّا الَّذِينَ اتَّقَوْا وَقَلِيلٌ مَا هُمْ

"یو بوډا ځوان وی او د نړۍ په لټه کې (یا مندې وهلو) سره مینه لری، که څه هم د هغه اندامونه د زړښت له امله کړې شوی وی، خو داسې خلک خدایی نه وی، او دوی (یعني د پرهیزګار، احترام او د خدای څخه ویره لرونکی افراد) په شمیر کې ډېر کم دی". (روایت شده توسط حدیثی ټولګې *صحیح بخاری او صحیح مسلم* د ابوهریره رضی الله عنه

ځینی خلک له یوه کال څخه زیات تمه نه لری نو ځکه د یوه کال لپاره د خپلو اړتیاوو لپاره ترتیبات نیسی ، په ژمی کې د اوړی لپاره راټولیږی او په اوړی کې د ژمی لپاره راټولیږی. له دې امله ، کله چې هغوی د یو کال لپاره شیان راټول کړی ، نو په عبادت الهی بوخت کیږی. ځینې خلک تمه لری چې د یو کال څخه کم ژوند وکړی. دوی په روان فصل کې د راتلونکی فصل لپاره چمتووالی نه نیسی. ځینې خلک شته چې د یوې ورځې څخه زیات د ژوند تمه نه لری. دوی یوازې د نن لپاره تیاری نیسی او د سبا لپاره په چمتووالی کې ښکیل نه دی. حضرت عیسی علیه السلام فرمائی: «فکر مه کوئ د سبا رزق ، فاګر سبا په ژوند کې راشی ، نو د سبا رزق به هم ورسره راشی ، او که ستاسو په ژوند کې د سبا وجود نه وی ، نو د نورو د ژوند په اړه فکر مه کوئ [د هغو شیانو په اړه چې نن یې راټولوئ ، د نورو خلکو لپاره چې سبا ترې ګټه واخلی او ګټه ترې واخلی به له منځه لاړ شی]". بعضی از مردم هستند که توقع آنها از یک لحظه هم فراتر نمی رود! لکه څنګه چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "ای عبدالله [بن عمر]! کله چې سهار ته ورسیږئ نو د ماښام اندیښنه مه کوئ او کله چې ماښام ته ورسېدئ نو د سهار اندیښنه مه کوه". بعضی از مردم حتی به یک لحظه هم تکیه نمی کردند ، از این رو حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بعد از استجاب دعوای الفطرت ، فورا وضو را با خاک (تیمم - وضو به خاطر طهارة ظاهری با خاک در غیاب یا دور بودن آب ، زیرا پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم همیشه حالت طهارت ظاهری و باطنی را حفظ می کرد) درست در آن لحظه حتی اگر آب خیلی دور و استفاده نشده بود که بگوید : شاید من نتوانم به آب برسیم ، گویی که مرگ در مقابل او نزدیک است که به او برسد . چنین شخص دعا می کند که گویی این آخرین دعا است [که با نهایت اخلاص و حضور قلب در حضور الهی انجام می شود]. معاذ بن جبل رضی الله عنه هم په همدې حال کې وو ، له دې امله کله چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه د ایمان د حقیقت په هکله پوښتنه وکړه ، هغه په ځواب کې : « ما هیڅ قدم نه دی اینبی کله چې ما ګمان کاوه چې زه به بل ګام پورته کړم . (روایت شده توسط د حدیث ټولګه *ابو نعیم فی الحلیه* د اسود حبشی رحمه الله عنه روایت شوی چې کله به یې د شپې لمونځ کاوه نو دلته او هلته به یې وکتل. یو چا ترې وپوښتل چې ولې دې دا کار وکړ، چې هغه په ځواب کې وویل، "زه شاوخوا ګورم چې وګورم د مرګ فرښته له کوم ځایه راځی".

دا د خلکو د مختلفو رتبو او درجو تشریح دی [د اوږد عمر لپاره د هغوی د امیدونو او توقعاتو]. هغوی ته د خدای له خوا د هغوی د درجو سره سم جزا ورکول کیږی. من الذي يتوقع وتوقعه لمدة مياشت ، يختلف مع الشخص الذي يتوقع له مياشتي أكثر ، وإن كان في اليوم أكثر ، وأن يكون ذلك في اليوم أكثر ، وأن يكون كل منهما درجا متساوية. په الله تعالی کې عدل او انصاف شته ، او هغه ظلم نه کوی چې دوی برابر کړی [ځکه چې دوی په دې قضیه کې برابر نه دی]. هغه وایی:

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

"هغه څوک چې د ذرې وزن نیکی کوی ، هغه به وګوری [د خدا]." (قرآن، 99 سورة ، 7 آیه)

د امیدونو او توقعاتو د لنډوالی اثر د هغه پرمختګ په لور چې د ښو اعمالو په لور روان دی. نشانه توانایی و نجاح این است که مرگ باید در مقابل چشم باشد ، و حتی برای لحظه ای هم از آن غافل نشود ، و همیشه آماده پایان نهایی خود باشد . فإذا كان الشخص حي حتى المساء ، فيجب أن يشكر الله على ذلك ، حيث أنه أعطاه الفرصة لطاعة الله ، ويكون راضا عن أن يومه لا ضايع ، بل يحصل عليه حصة ، وحصة من ذلك ، د آخرت لپاره د یوه لپاره ذخیره شوی دی. بیا سهار په هماغه شکر ، غوږ نیولو او اطاعت الهی پیل کوی. یوازې هغه کس کولای شی چې دا کار په آسانی سره ترسره کړی چې زړه یې د سبا له اندیښنو ، اندیښنو ، پلان جوړونې او ستراتیژۍ څخه پاک وی او د سبا په اړه اندیښمن نه وی. داسې

انسان به له مرګ وروسته ابدی سعادت او نه ختمیدونکی بریالیتوب (*سعاده*) ته ورسیږی، او په ژوند کې به د آخرت لپاره د تیارۍ او د خدای څخه د مناجاتو د خوښۍ له امله خوشاله پاتې کیږی. د داسې انسان لپاره مرګ د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب د ترلاسه کولو وسیله ده او ژوند د ابدی سعادت او تلپاتې بریالیتوب د زیاتولو وسیله ده. ای انسان! د خپل پای فکر تل په خپل زړه کې وساتئ. زندگی شما را از جهان دور می کند و خود شما در غفلت غرق می شود. شاید ، ممکن است که سفر شما [زندگی در این جهان] به پایان برسد و مقصد شما نزدیک باشد . یوازې د اعمالو په لور د پرمختګ په وسیله [د نیکی ، تقوا ، شرافت او نیکی] کولای شئ د منزل آسایش ترلاسه کړئ.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی: "لا أحد منكم لا ينتظر إلا للرفاه الذي يجعل الشخص فاسقا ، أو فقر الذي يغافل عن الطاعة الهی ، أو المرض الذي يجعله العقل معزول ، أو العمر الذي يبطل عقله. یا برای چنین مرگی که به زودی می آید ، یا برای *دجال* (ضد مسیح) و *دجال* بدترین کسی است که در حال ناپدید شدن است که منتظر آن است ، یا برای روز قیامت و قیامت بسیار سخت و تلخ است ". (روایت شده توسط مجموعه *احادیث ترمذی* عن ابوهریره رضی الله عنه.

عبدالله بن عباس رضی الله عنه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ

"پنځه شیان مخکې له پنځو ځیزونو ارزښت ورکړئ [او په سمه هڅو کې یې په هوښیارۍ سره وکاروئ]: ستاسو ځوانی مخکې له زړښت ، ستاسو روغتیا د ناروغۍ څخه مخکې ، ستاسو نیکمرغی مخکې له غربت ، ستاسو وزګار وخت مخکې له مصروفیت (بوخت وخت) ، او ستاسو ژوند مخکې له مرګ". (روایت شده توسط *احادیث تولګه* ابن ابی الدنیا

په یوه بله روایت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

"دوه نعمتونه داسې دی چې ډیری خلک په هغو کې زیان رسوی [په سمه توګه له هغوی څخه په سمه توګه ګټه نه اخلی]: روغتیا او وزګار وخت (استراحت یا مهلت)". (روایت شده توسط *حدیث* تولګه *صحیح بخاری* د عبدالله بن عباس رضی الله عنه

د دې نبوی معنی دا ده چې انسان ته دا دواړه نعمتونه ورکړل شوی دی ، خو له دواړو څخه ګټه نه اخیستل کیږی ، خو کله چې له منځه ځی ، د هغوی په ارزښت او اهمیت پوه کیږی. خدای فرمایی :

ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

"[الله] هو الذي الموت والحياة خلق لامتحان شما [با مسیرها و چالش های آنها] تا [تا شما را به خود ببیند و به شما فرصت دهد تا خود را ببینید] چه کسی از شما بیشتر عمل می کند (تلاش ، تلاش و کامیابی) . (قرآن، 67 سوریه، آیه 2)

د مرګ په دردونو کې درد: باید څرګنده شی چې د مرګ درد یوازې هغه څوک چې له دې پړاو څخه تېر شوی وی په سمه توګه اټکل کېدای شی. هغه څوک چې دا درد نه وی تجربه کړی ، کولای شی هغه درد او بدبختی چې وخت په وخت یو کس ته رسیدلی وی استنباط کړی او یا هم د خلکو د وروستیو شیبو شدت په کتلو سره اټکل کیدلی شی. له منطقی استنباط څخه دا استدلال کېدای شی چې هغه غړی یا عضو چې روح پکې نه وی ، درد نه تجربه کوی ، او که روح

موجود وی نو د درد احساس هم موجود دی. له دې څخه زده کیږی چې درد د روح لخوا درک کیږی. نو کله چې څوک ټپی شی نو اثر یې روح ته رسیږی او څومره چې روح ته رسیږی تر هغه حده درد احساسوی ځکه چې درد غوښې ، وینې او د بدن نورو برخو ته سرایت کوی. له همدې امله روح لړ درد تجربه کوی، خو که داسې وی چې د درد او تکلیف مرکز په ځانګړې توګه روح وی او د روح څخه پرته بل څه نه وی، نو د درد شدت تصور کیدی شی. د مرګ درد همدغه درد دی چې د روح په وجود کې راښکته کیږی او د هغه په ټولو اجزاءو کې خپریږی تر څو چې د روح هیڅ برخه چې په ټول بدن کې خپره شوې وی په هغه ځای کې پاتې نه شی چې دا درد نه وی نفوذ کړی او نه یې رسیدلی وی. درد مرگ به وجود روح حمله می کند و در تمام اعضا آن گسترش می یابد ، زیرا آن (روح) از هر رگ ، هر مفصل ، هر عضو [بدن] ، به طور خلاصه ، از هر عضو از سر تا پنجه ، روح با کشیدن آن [به امر الهی در زمان مقرر برای پایان حتمی هر انسان] خارج می شود. له دې څخه د درد او کړاو اندازه معلومیدای شی چې روح باید وزغمی.

تر کومه ځایه چې پوښتنه ده، "انسان کله چې ټپی شی یا وهل شی نو ډیر چیغې وهی خو د مرګ په وخت کې چیغې نه وهی ، که څه هم تاسو وایاست چې د مرګ په دردونو کې درد زیات دی. [د دې دلیل څه دی؟]" ځواب دا دی چې د ډیر شاک له امله د مړ شوی کس ژبه مهر شوې ده (خبرې نشی کولی) او چیغې نه شی کولای. درد دومره شدید دی چې زړه ، دماغ او بدن ټول د دې حملې له امله ناتوانه کیږی. ټول قوت له منځه تللی ، ټول غړی کمزوری کیږی ، د زاری لپاره قوت نه پاتې کیږی ، عقل جلا کیږی ، خبرې له ژبې څخه اخیستل کیږی ، غړی بې حرکته کیږی ، سړی غواړی چې په لوړ آواز چیغې ووهی چې د زړه بند شوی احساسات راوباسی او له درد او غم څخه تسکین پیدا کړی ، خو څوک چیغې نه شی کولای. اگر در چپ [در حال مرگ] یک قوت باشد ، پس در زمان خروج روح ، از حلق و سینه یک صدای خفه شده بیرون می آید ، رنگ به رنگ غبار تغییر می کند گویی که آن غبار ظاهر می شود که اصل انسان است ، تمام رگ ها شروع به کشیدن می کنند زیرا درد در همه جا وجود دارد ، سترګې پورته حرکت کوی ، شونډې کوچیږی ، ژبه دننه کش کیږی ، ګوتې شنې کیږی. د هغه بدن د حالت په اړه څه پوښتنه کوئ چې هر رګ یې کش کیږی؟ که د بدن یو رګ کش شی ، د درد د شدت له امله مجبور کیږی چې چیغې ووهی. دلته ټول رګونه کش کیږی او بیا ورو ورو ټول غړی مړه کیږی. دواړه پښې مړه کیږی ، لومړی دواړه پښې یخې کیږی ، بیا پښې ، بیا ورنونه ، بیا د هر غړی لپاره درد وروسته درد کوی ، بیا شدت په شدت سره مخ کیږی تر څو چې روح د کش کولو په وخت کې ستونی ته ورسیږی. په دې وخت کې چې سترګې له دنیا او د دنیا له خلکو څخه واړوی ، د توبې دروازه بنده وی او غم او شرم وریځ وی. لنډه دا چې د مرګ سختی، درد، او تلخی بیان نه شی کیدلی. له دې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له الله تعالی څخه دعا وکړه:

اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلٰى مُحَمَّدٍ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ

"اې خدایه ! د مرګ سختی د محمد لپاره آسانه کړه!"

مردم عادی (عامیان) به این دردها اهمیت نمی دهند ، و نه از آنها پناه می برند ، زیرا ادراک چیزها قبل از وقوع آنها ، به نور نبوت (*نبو)* و در نور الهی (*ولایت*) اتفاق می افتد. له دې امله ، د الله پیغمبران او اقارب (عرفان) له مرګ څخه ډیر ویره لری [ځکه چې هغوی له وړاندې پوهیږی چې څه مستلزم دی ، په داسې حال کې چې پاتې بشریت نه پوهیږی او له هغه څخه غافل دی تر څو چې په خپله یې تجربه نه کړی].

د مرګ په وخت کې کوم اعمال ښه دی؟ یک چیز خوب که ممکن است در زمان مرگ اتفاق بیفتد ، این است که شخص در حال مرگ صلح آمیز باشد و تلاوت شهادت ("لا اله اله الا اله لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الا اله اله ") علی زبان شخص باقی می ماند ، و قلب دارای نظر و احساسات خوب برای خدا (*حسن الذون*) است. د دې شهادت بیان ویل یوه ښه نښه ده. ابو سعید خدری رضی الله عنه وایی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای:

لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

"خپلو مړو کسانو ته نصیحت وکړئ چې ووایی " خدای پرته له خدای نشته (لا إله إلا الله)".

عمر رضی الله عنه قال : "عیار خپل محتضر ونصیحهم ځکه چې هغوی شاهدان [په هغه وخت] کې داسې کارونه چې تاسو یې نه شئ ، ونصیحهم چې قرائت " لا إله الله ". نصیحت کوونکی باید په نصیحت باندې اصرار ونه کړی او په هغې کې نرمی وکاروی ځکه چې کله کله د مړ شوی کس ژبه نه خوځیږی.

نتیجه این توضیح این است که وقتی انسان مرگ را در آغوش می گیرد ، باید در دل جز خدا هیچ چیز نداشته باشد. که په زړه کې څوک د الله تعالی په لټه کې نه وی ، نو د هغه مړینه به د معشوق په لور د تګ وسیله وی [په حالت کې د مینې الهی په حالت کې ، چې په هغه کې احاطه شوی وی ، چې عبور به ازل ته یوه عجیبه تجربه] ، او نه شی کولای چې د خپل معشوق په لور د تګ څخه لوی برکت ولری. فإذا کان الشخص منشعب في العالم وغمجن من انفصاله عن لذته ، وقراءة اله اله "لا إله لا إله إلا الله إلا الله" فقط علی زبانه وإن الدل لا یفصح عنه ، فإن الأمر لا یخلو من خطر ، إلا أن الله ینعم علیه ویقبل فقط القول من الشخص . خو ښه به دا وی چې په هغه وخت کې د خدای په اړه ښه نظر ولرئ. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د یو ځوان څخه لیدنه وکړه چې د مرګ په حال کې وه. هغه ترې وپوښتل: "په دې وخت کې ځنګه په دې حالت کې یاست؟" هغه ځواب ورکړ: "زه په خدای امید لرم او د خپلو ګناهونو څخه ډاریږم". رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمای: "دا دواړه ځیزونه ، کله چې په یوه وخت کې په بنده کې راټول شی ، الله تعالی هغه څه چې سړی یې تمه لری ، او هغه ته رهایی ورکوی هغه څه چې له هغه څخه ډاریږی". ښه به دا وی چې د بنده د مړینې په وخت کې د ښو اعمالو ذکر شی ، ترڅو په الله تعالی کې ښه نظر ولری.

موږ د مړینې په وخت کې د مړینې حالت ، د مړی حالت مخکې له دفن او وروسته له دفن تشریح کړی دی (د غزالی ځینې توضیحات دلته د اختصار په خاطر تېر شوی دی). ما قبلا توضیح داده ایم که اگر میت از کسانی باشد که غضب الهی [از ظلم و شدت] ، با ظلمت قبر وحشرات ، وسؤال فرشتگان در قبر ، و عذاب قبر . حتی سخت ترین مراحل القصاص الهی هي مراحل التي بعد القبر با آن روبرو می شوند ، مثل دفن الترومپت [که نشانه ظهور روز قیامت] ، قیامت در روز قیامت ، حضور الله [برای پاسخگویی به عدل و انصاف الهی] ، سوال [در المحکمة الهی] حول الأشیاء التي تم بها کم و بیش [از نظر ظلم انسان در زندگی دنیوی لعدم انجام امور عادلانه و عادلانه] ، وزن افعال في ترازو [برای تعیین ارزش آنها از نظر خیر یا بد ، داشتن جوهر یا ادعای خالی] ، ثم عبور از پل *سیرات* که به طور نازک خواهد بود ، ثم انتظار تصمیم [نهایی] در مورد رسیدن به سعادت ابدی و نجاح ابدی (*سعادة*) یا لعنت ابدی و شکست (*شقواه*)). لازم است که این خطرات و تهدیدات را درک کنید و به آنها ایمان داشته باشید از طریق تثبیت و تثبیت [در قلب] ، ثم تأمل و تفکر طولانی در آنها ، بحیث انگیزه و انگیزه برای تکمیل آماده گی خود برای جلوگیری از این خطرات در قلب شما متولد شود.

الهی رویا او د الله تعالی د مخ شاهدی : الله تعالی په قرآن کې فرمایمی :

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ

"کسانی که نیکی کرده اند [در اعمال صالح که از طرف الله قبول شده است] ، خیر (جنت و فراوانی آن برای ابد) همراه با خیر اضافی است." (قرآن، 10 سوره، آیه 26)

دا اضافی نیکی د خدای لید او د هغه د مبارک څېرې شاهدی ده. دا یو داسې فوق العاده عالی لذت دی چې د هغه په ترلاسه کولو سره به د جنت اوسېدونکی نور ټول لذتونه او نعمتونه هېر کړی. در کتاب عشق الهی (باب ۱۶) حقیقت این رویا الهی بیان شده است و با شواهد از کتاب الهی و راه نبوی ارائه شده است که اعتقادات منکران و منکران را رد می کند. جریر بن عبدالله بجالی رضی الله عنه وایی : « موږ د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په معاشره کې ناست وو.

هغه د څوارلسمي شپې سپوږمۍ ته وکتل او ويې ويل : ته به خپل رب داسې ووينې لکه څنګه چې دې سپوږمۍ ته ګورۍ. تاسو سپوږمۍ ته د کتلو لپاره يو بل ته نه غورځيږئ. اګر ممکن است قبل از طلوع آفتاب و قبل غروب آفتاب قبل نماز خسته نشوید و آنها را به خوبی انجام دهید [با هوشیاری و فداکاری کامل]". بيا يې دا آيت ولوست:

وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا

وقبل از طلوع آفتاب و قبل از غروب آن ، با تسبیح رب خود را تسبیح بکه . (قرآن، باب 20، آیه 130) (روایت شده توسط حدیث ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم* د رباح رضی الله عنه

د *حدیث* په ټولګه *صحیح مسلم* امام مسلم روایت دی چې له صهیب الرومی رضی الله عنه روایت کوی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آیت قرائت کړی دی : " جن حسنات کړی دی ، خیر او نیکی دی " او وایی : "کله چې اهل البهت داخل جنت وأهل دوزخ داخل جهنم ، سيقوم أحد الصاحب بخبر: يا اصحاب الجنة! ستاسو لپاره د خدای وعده ده چې اوس غواړی تاسو ته پوره کړی!' د جنت خلک به ووایی، 'دا وعده څه ده؟ آیا هغه زموږ وزنونه درووند نه کړل ؟ آیا هغه زموږ مخونه روښانه نه کړل ؟ آیا هغه موږ جنت ته داخل نه کړ ؟ آیا هغه موږ له دوزخ څخه نه ژغورلی یو ؟ بعد از آن ، پرده برداشته می شود و آنها به صورت مبارک خداوند متعال نگاه می کنند. هغه بیا وویل: "هغوی ته به له دې (الهی رویا) څخه زیات محبوب نه وی".

د خدای د شهادت په اړه پیغمبری روایت د ډیرو پیغمبرانو له خوا روایت شوی دی. د الهی رویا ویاړ د ټولو ښېګڼو ، ټولو فضیلتونو او ټولو نعمتونو اوج او اوج دی. په تېرو پاڼو کې چې د جنت د برکتونو یادونه شوې ده (په دې اثر کې تېر شوی دی) ، به د دې عالی نعمت په پرتله بې اهمیته شی. سعادت لقاء الله والسعادت الابدی والصعادت الابدی (*سعادة*) الرؤی الهی ، التي سيحصلون عليها ، لا حد و حصر ، بل إن اللذتات الفردوس مع هذا اللذت، لا یمکن موازنه است. موږ نه غواړو چې په دې موضوع دلته نور بحث وکړو ځکه چې په تفصیل سره په "کتاب د الهی محبت، آرزو او د الهی ارادې قبول" (۱۶ څپرکی) کې بحث شوی دی. در اینجا فقط می گوییم که هدف بنده با بهشت ، جز افتخار ملاقات با مالک حقیقی و محبوب (خدا) در آنجا نخواهد بود. د جنت په پاتې نعمتونو کې، حتی په څړځایونو کې څرونکی حیوانات هم ستاسو شریک او شریک دی.

د کتاب په پای کې د خدای د رحمت پراخوالی یادونه د خوشالۍ په توګه

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خوښ وو چې بشارت ورکړی. موږ باید هیله وکړو چې خدای به موږ ته په دې دنیا او آخرت کې ښه پای راکړی. موږ غواړو چې دا کتاب ("د خدای د لارې د معرفت احیاء") د رحمت الهی پراخوالی په خوشالۍ سره پای ته ورسوی. خدای فرمایی :

قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ

إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ

"هغوی ته ووایه (اې محمدا) [خدای تاسو ته وایی:] ای بندگان من که به نفس خود ظلم کرده اند! د خدای له رحمت څخه مایوسه مه کیږئ. یقیناً ، خدای ټول ګناهونه بخښی ! یقیناً ، هغه بخشنده او بې ساري رحمت لرونکی دی." (قرآن، سورة 39، آیه 53)

وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا

"څوک چې غلط کار وکړي یا خپل نفس باندې ظلم وکړي او بیا له خدای څخه بخښنه وغواړي، نو خدای به ډېر بښونکی او ډېر مهربانه ومومي." (قرآن، سورة 4، آیه 110)

موږ د خدای څخه د هرې غلطۍ لپاره بخښنه غواړو چې په دې کتاب او په بل کتاب کې مو د قلم سره کړې ده. موږ هم د خپلو خبرو لپاره چې زموږ د اعمالو سره سمون نه خوري د خدای بخښنه غواړو. ما همچنین از ادعای فهم و معرفت خود ، از هر علم و عمل که قصد رضایت الله به آن را داشتیم ، اما در نهایت اختلاط غیر او در این نیت ، برای وعده ای که به نفس داده بودیم ، اما در تحقق آن کوتاهی نکردیم ، برای هر نعمت که به ما عطا شده بود ، اما ما آن را در گناه استخدمنا. برای خطایی که ما خودمان در آن دخیل بودیم اما آن را به دیگران نسبت دادیم ، یا به صورت صریح یا تمثیلی ، و برای این فکر که انگیزه ای برای تألیف هر کتاب یا سخنرانی یا تدریس شد ، اما این فقط برای خودنمایی به مردم یا برای مصنوعی بودن یا به هر دلیل غیر واقعی بود. د دې ټولو چارو لپاره د الله تعالی د مغفرت غوښتلو وروسته ، هیله من یو چې الله تعالی د هغو خلکو لپاره چې دا کتاب لولي ، لیکي او یا یې اوري ، خپل مغفرت او برکتونه ورکړي ، او زموږ د ټولو ظاهري او باطني ګناهونو په وړاندې به عفو وکړي ځکه چې د هغه مهرباني عام دی ، رحمت یې پراخه ده ، او ټول مخلوقات د هغه په اوقافو کې شامل دي. موږ هم د خدای مخلوق یو. موږ د هغه د سخاوت او سخاوت څخه پرته بله وسیله نه لرو . حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : الله تعالی سل برخې رحمت او برکتونه لري . از میان آنها ، خداوند یک رحمت نازل کرده است [از صد] بر جن و انسان ، حیوانات ، مرغان ، حشرات و خزنده ها. د دې [د الهی رحمت] له امله [چې په ځمکه کې شتون لري] ، دوی یو له بل سره په مینه او بخشش معامله کوي. او نهه نوې [قطعات] رحمت یې له ځان سره محفوظ ساتلی دی او په خپلو بندګانو باندې به یې د قیامت په ورځ رحمت وکړي". (روایت شده توسط مجموعه *حدیثی صحیح مسلم* عن أبو هریره وسلمان الفارسی رضی الله عنهما رضی الله عنهما) في حدیث نبوی نقل شده است که من زیر العرش الهی یک خط را بیرون می آورد ، وکتب فیه : رحمتي تغلب علی غضبي وأنا الرحمن الرحیم ". بعد از آن ، دو برابر تعداد مردم از جهنم خارج خواهند شد نسبت به آنچه در بهشت هستند ". (روایت شده توسط د *حدیثو* ټولګه *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*) الله تعالی به د قیامت په ورځ له مؤمنانو څخه وپوښتي: "آیا ملاقات زما سره ستاسو لپاره محبوب و؟" هغوی به ځواب ورکړي ، " هو ، ای پروردګار ! " خدای به وپوښتي، "ولې؟" دوی به وایي موږ ستا د رحمت او مغفرت امید درلود. الله تعالی فرماید : ما خپله مغفرت په خپله فرض کړې ده . (روایت شده توسط *مجموعه های حدیثی مسند احمد* و *طبرانی*)

په یوه پیغمبری روایت کې راغلي دي چې الله تعالی به د قیامت په ورځ امر وکړي): "هر هغه څوک چې زما یادونه یې وکړه او یا یې زما څخه ویره درلوده په کوم ځای کې له دوزخ څخه راوباسئ". (روایت شده توسط د حدیث ټولګه *ترمذی* د انس بن مالک رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: "الله تعالی د خپلو بندانو (انسانانو) سره د مور د ماشوم د مینې څخه زیاته مینه لري". (روایت شده توسط حدیث جامع *صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* عن عمر رضی الله عنه) جابر بن عبدالله رضی الله عنه روایت می کند: "في یوم القیامة ، من تجاوز حسنه له إخطابه ، یدخل جنت بدون حساب ، ومن یکون أعماله الصالحة وقصوی متساویة ، فإنه یدخل الفردوس . شفاعت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د هغه شخص لپاره وی چې خپل ځان یې هلاک کړی او کمر یې د ګناهونو له بار سره خم شی.

د یو اوږد پیغمبری روایت په پای کې ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د قیامت ورځ او د سیرت پل ذکر کړی او بیا یې فرمای: "الله تعالی به فرشتو ته امر وکړي چې هر هغه څوک چې په زړه کې د دینار په اندازه خیر وی ، له دوزخ څخه راوباسی . فرښتې به داسې خلک راوباسي او په دې ډول به بې شمېره خلک راوځي. فرشتې به ووایي ، ای خدایه ! هغو خلکو ته چې تا موږ ته امر کړی وو ، موږ له هغوی څخه څوک نه پرېښودو. بیا به خدای ووایي ، "بېرته لاړ شئ او هر هغه څوک چې په زړه کې د ذرې په اندازه ښېګڼه وی ، له دوزخ څخه راوباسئ". نو بې شمېره مخلوقات به له دوزخ څخه راوځي. فرشتې به ووایي ، ای خدایه ! هغو خلکو ته چې تو امر پرې کړې ، هیڅ یو یې په دوزخ کې پاتې شوی نه دی". ابو سعید خدری رضی الله عنه بعد از نقل این حدیث می گفت: "اگر شما من را در این حدیث نمی دانید ، این آیت را بخوانید:

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ يُضَٰعِفۡهَا وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ أَجۡرًا عَظِيمٗا

"یقیناً ، الله تعالی به اندازه ذره ظلم نه کوی ، وإذا قام شخص بعمل صالح ، فإنه یضاعف ذلك عدة أضعاف [فقط من الهی ، سخاء ، وسخاء وسخاوة] ، وسوف یمنح أجر أكبر من نفسه ". (قرآن، 4 سوره، 40 آیه)

عبدالله بن عباس رضی الله عنه روایت دی چې یوه ورځ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه راغی او فرمود: "امتها پیشانی شوې وې ومې چې یو پیغمبر له خپلو پیروانو سره تیریږی ، او بل پیغمبر له یوې کوچنۍ ډلې سره تیریږی. و یک نبی دیگر با ده نفر می گذشت ، و یک نبی دیگر با پنج نفر می گذشت ، و یک پیغمبر دیگر به تنهایی می گذشت . و بعد من نگاه کردم و دیدم که تعداد زیادی از مردم من هستند ، اما به من گفته شد که این قوم حضرت موسی (علیه السلام) است . بیا له ما وغوښتل شول چې وګورم. من یک جمعیت زیادی دیدم که افق را پوشانده بود. از من خواسته شد که به همین شکل نگاه کنم. له دې امله ، ما یو لوی تخلیق ولید . ما ته خبر ورکړ : " دا ستاسو پیروان دی ، هغوی د هغوی په وړاندې اویا زره کسان دی ، چې نه به حساب کوی او نه به عذاب ترلاسه کړی ". وروسته خلک لاړل او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا ونه ویل چې دا اویا زره کسان به څوک وی. په دې باندې صحابه یو بل ته ویل : " موږ په شرک کې پیدا شوی یو ، خو وروسته مو په الله او د هغه په رسول ایمان وکړ. دا خلک باید زموږ بچیان وی [چې په بې باوری کې نه دی زیږیدلی]". پیغمبر صلی الله علیه وسلم د دې خبرې خبر واورید [او تصمیم یې ونیو چې دا خلک څوک دی چې بې له کوم حساب او حساب څخه به جنت ته داخل شی]. قال : "لأنهم لم یكونوا أنفسهم مع الوهم وهم نه یردون الشعارات ، ولا یرأون فال في الأمور ، وكانوا یتوكل على الرب ". د دې خبرې په اورېدو سره ، عکاشه بن محسن پاڅېد او (رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې وویل : " له خدای څخه دعا وکړه چې ما له هغو څخه جوړ کړی ". هغه وویل: "ای خدایه! هغه یو له هغو څخه جوړ کړئ". بیا یو بل سړی پاڅېد او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې وویل: "لطفاً له خدای څخه دعا وکړه چې ما هم له دوی څخه جوړ کړی". هغه وویل، "اوکاشا له تا څخه مخکې دی". (روایت شده توسط حدیث ټولګه *صحیح بخاری* د عبدالله بن عباس رضی الله عنه

از ابو ذر رضی الله عنه روایت است که حضرت محمد صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه فرمود: "جبرائیل جبرائیل نزد حره (یک منطقه آتشفشانی غیر فعال در شمال غرب العرب) و فقال: بشارت بشارت به قومتان بشارت بدهید که من یموت في حالة التي لا ینسب إلی الله معها ، داسې کس به جنت ته داخل شی. ما ترې وپوښتل ، که څه هم چا غلا او زنا کړې وی ؟ جبرائیل وویل: هو که څه هم چا غلا او زنا کړې وی". دا سوال او ځواب درې ځله تکرار شو. (روایت شده توسط د حدیثو ټولګې *صحیح بخاری* او *صحیح مسلم*) د ابوذر رضی الله عنه په روایت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا آیت قرائت کړی:

وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ

"څوک چې د خپل رب په حضور کې له ودرېدو څخه وېره لری ، دوه جنتونه [د داسې شخص] دی." (قرآن، 55 سوره، آیه 46)

د یو بل پیغمبری روایت له مخې ، د یو سفر په ترځ کې ، کمپونه جوړ شول چې وروسته یو کوچنی هلک ومونډل شو. آن روز بسیار گرم بود . ناڅاپه یوه ښځه له خیمې څخه راووتله او د هغه ماشوم په لور چې هغه ولاړ و په منډه منډې وهلې. د هغې کورنی د هغې تر شا وه. ښځې خپل ماشوم پورته کړ او هغه یې په غېږ کې ونیو. هغې بیا په ډېره کې څملاستله او خپل ماشوم یې بیا په غیږ کې ونیوله تر څو هغه له ګرمۍ څخه وژغوری او ویې ویل: "زویه! زما زویه!" مردم با دیدن این [عشق مادرانه شدید و محبت به فرزندش] شروع به گریه کردند. خلک بیا لاړل. په همدې وخت کې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم راغی او خلکو هغه ته په دې اړه خبر ورکړ. هغه د هغوی د شفقت او رحمت څخه خوښ و. بیا یې هغوی ته مژده ورکړه او ویې ویل: "آیا تاسو حیران یاست چې د دې ښځې له خوا د هغې ماشوم ته د رحم او رحم په څېو کې راغلی دی؟" خلکو وویل، "هو ربښتیا هم دا موضوع ده". هغه وویل: "خدای په تاسو ټولو باندې د دې ښځې په پرتله زیات مهربان او مهربان دی". بیا خلک په بې سارې خوښی او خوشاله بشارت [د الهی مینې ،

رحمت او شفقت په اړه د ټولو په اړه] په خپلو لارو روان شول. (روایت شده توسط د حدیث ټولګې صحیح *بخاری* او صحیح *مسلم* د عمر رضی الله عنه

دا روایتونه او هغه څه چې موږ په "د امید کتاب" (۱۳ څپرکی) کې تشریح کړی دی، موږ ته د الهی رحمت د عظمت او پراخوالی مژده راکوی. مونږ هیله لرو چې الله تعالی به له مونږ سره هغه معامله ونه کړی چې مونږ یې مستحق یو، بلکې له مونږ سره داسې چلند وکړی چې د هغه د عظمت او عظمت، د هغه له فضل او رحمت او سخاوت څخه ډک وی.

۲۱ څپرکی – د خپل ځان د آزادولو لپاره حکمت چې د وخت ، ځای او حالت په پام کې نیولو پرته داخلی سکون ، سکون او خوشالی ومومی

د غزالی د شاهکار *اثر "* احیاء العلوم الدین" *یا "د خدای د لارې د معرفت احیاء" د څلورم او وروستی ټوک د وروستی کتاب په پای* کې ، د استقامت ، مثبتیت ، داخلی سکون ، سکون ، ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب د ترلاسه کولو لپاره د روحانی مبارزې کلیدی تکی ته د پام وړ دی. د دې مقصد لپاره به د غزالی ابدی حکمت دلته یو ځل بیا د یوې مهمې روایت په بڼه وکارول شی چې د ژوند د اصلی هدف د ترلاسه کولو لاره تشریح کوی. غزالی این روایت را در کتاب «*ایوحل ولد*» یا «عزیز فرزندم» که در مجموعه سه جلدی کتاب های کوتاه غزالی «*مجمع رسا الامام غزالی*» یا «مجموعه کتاب های کوتاه امام غزالی» موجود است، چنین ذکر کرده است.

گفته می شود که در میان شاګردان و مریدان (مریدان که در جستجوی کمال روحانی و روشن فکری از طریق تطهیر نفس خود از هر شهوت و تمایلات بدی ، تحت هدایت یک مرشد روحانی هستند ، که به نوبه خود به طور کامل این تطهیر نفس و مقام عالی را در حضور خداوند در حضور تربیت و هدایت به دست آورده اند ، او د شیخ شقیق بلخی رحمه الله د حاتم العاصم په نوم شاګرد او شاګرد و چې وروسته د شیخ شقیق د روحانی تربیې او لارښوونې له امله یو ستر روحانی استاد شو. یوه ورځ شیخ شقیق بلخی رحمه الله ورته وویل:

"ای حاتم! له څومره مودې راهیسې زما په شرکت کې یم او هغه څه ته غوږ نیولی کوم چې ما ویلی (ښوونه)؟"

حاتم العاصم رحمه الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې : درې دېرش کاله !

شیخ شقیق بلخی پرسید:

"په دې [اوږده] موده کې، تاسو له ما څه ګټه اخیستې ده؟"

حاتم العاصم رحمه الله عنه په ځواب کې وویل:

"[ما] اته ګټې [له تاسو څخه ترلاسه کړې]."

شیخ شقیق بلخی رحمه الله په ځواب کې وایی:

"انا للهی و انا الایی راجیون."

"مونږ د الله له لوری يو او بېرته هغه ته به رجوع وکړو."

شيخ شقيق بلخی رحمه الله وايی :

"ای حاتم! ما خپل ټول عمر په ښوونه او روزنې کې تېر کړی دی ، او ته همدا اوس زما څخه اته ګټې ترلاسه کړې دی؟"

حاتم العاصم رحمه الله رضی الله عنه په ځواب کې وويل:

"اې زما استاد! اگر شما از من حقيقت بخواهيد ، پس واقعيت همان چيزی است که من به شما گفتم. من به هيچ [فوائد] بيشتری احتياج ندارم و اين فوائد از علم کافی است ، زيرا من مطمئن هستم که من به نجات در اين دنيا و در آخرت از طريق اين هشت فايده به دست می آورم.

شيخ شقيق بلخی رحمه الله ترې وپوښتل:

"سمه ده! راته ووایاست چې هغه اته ګټې څه دی؟"

فوائد روايت حاتم العاصم

"اې زما استاد! **<u>لومړۍ ګټه</u>** دا ده چې ما د دې نړۍ خلکو ته وکتل او ومې ليدل چې هر څوک معشوق لری. اما اين محبوبان قوم [جهان] چنين هستند که بعضی از آنها (يعنی محبوبان) با آنها هستند تا بيماری که باعث مرگ می شود ، بعضی با آنها تا الموت ، بعضی با آنها تا رسيدن به قبر ، و بعد از دفن همه محبوبان از آنجا برمی گردند . هيچ يک از محبوبان آنها با آنها در قبر نمی رود تا با آنها در آنجا زندگی کند و با آنها [در تاريکی ، تنهايی ، تنگی و وحشت قبر] شرکت کند. په دې اړه مې فکر وکړ او له ځان سره مې وويل چې يوازې هغه ښه معشوق دی چې له دوی سره په قبر کې ځی او د خپل معشوق سره ژوند کوی ، څوک چې ملګرتيا کوی ، څوک چې قبر روښانه کوی ، څوک به د قيامت په ورځ او د هغه په مقصد کې شريک وی. ما وليدل چې يوازينی معشوق چې دا صفتونه لری زما نيک کارونه دی. بعد از اين [عزم و آگاه] ، من عمل صالحم را معشوق خود قرار دادم ، بحيث يذهب مع ما في قبرم [عندما من مرم] ، وبه من رفاقت خود را فراهم کند ، و در قبر من شمع روشن شود ، و در تمام مراحل زندگی آخرت شريک من ، و هرگز از من جدا نخواهد شد . "

شيخ شقيق بلخی رحمه الله فرمای:

"آفرين ای حاتم! شما يک چيز بسيار خوب گفتيد. اوس دويمه ګټه بيان کړه."

"ای زما استاد! **دویمه ګټه** دا ده چې ما د دنیا په خلکو باندې نظر ولید، ودیتم چې هر څوک د نفس د لذتونو او خواهشاتو پسې روان دی او هر څوک د نفس د نفس د خواهشاتو تابع دی. با دیدن آن ، من در مورد این آیه شریف [از قرآن] تعمق کردم:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾
فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

"ولكن من أن يكون في خوف من حضور النصر ومنع نفس النفس من الشهوات (الپست والبد) ، جنت محل استراحة [لهذا شخص] . (قرآن، 79 سوره، آیات 40 - 41)

من این یقین را توسعه دادم که قرآن حکیم صحیح است ، و کتاب خدا حق است. وروسته می د نفس په وړاندې جبهه جوړه کړه او هوډ مې وکړ چې مخالفت وکړم. من آن را (یعنی نفس پایین خودم) به گونه ای شکل دادم که هیچ یک از خواسته های آن را برآورده نکردم تا اینکه در عبادت الله تعالی آرامش پیدا کرد.

شیخ شقیق بلخی رحمه الله په ځواب کې وایی:

"خدای متعال دې ستاسو په ښو اعمالو کې خپل برکت ورکړی. اوس دریمه ګټه بیان کړه."

"ای زما استاد! **دریمه ګټه** دا ده چې کله مې خلکو ته وکتل ، ومې لیدل چې هر انسان په ډېر درد او سخت کار سره د دې فانی نړۍ د شتمنیو (پیسو ، شتمنیو ، مالونو) په راټولولو بوخت دی او ډېر خوښ دی چې ډېر مال او مادی شتمنی لری. خو کله چې مې د قرآن کریم په دې آیت باندې غور وکړ:

مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ

"هر هغه څه چې ستاسو سره دی حتمی دی پای ته رسیږی، په داسې حال کې چې هغه څه چې د خدای سره دی تل پاتې دی." (قرآن، باب 16، آیه 96)

بعد از آن ، هر آنچه که من در جهان جمع کرده ام ، همه آن را در راه خدا مصرف کردم و آن را در میان متدینان و سوالین تقسیم کردم ، تا آن (دارایی های مادی که من در راه خدا توزیع کرده ام) به نزد الله تعالی ، به عنوان امانت من ، وصال شود و منبع خیر و فدیه عظیم (یعنی: نجات) په آخرت کې ".

شیخ شقیق بلخی رحمه الله فرمای:

"ای حاتم! خدای دې تاسو ته خپل تاوان درکړی! تا ډېر ښه کار وکړ او ډېر ښه کار دې وکړ. اوس څلورمه ګټه بیان کړئ."

"اې زما استاد! **څلورمه ګټه** دا ده چې ما د نړۍ خلکو ته وکتل او ومې لیدل چې ځیني يې فکر کوي چې عظمت او عزت د هغه قوم یا قوم پورې اړه لري چې لوی او زورور دی نو ځکه په خپل قوم باندې فخر کوي. بعضی از آنها به گونه ای هستند که فکر می کنند عظمت از کثرت مال و مال و خانواده و خویشاوندی بدست می آید ، به همین دلیل است که بعضی از مردم به مال و اولاد خود افتخار می کنند. بعضی ها به گونه ای هستند که فکر می کنند عظمت و عزت شان در نشان دادن خشم ، ضرب و شتم ، قتل ، قتل و غارت است و به آن افتخار می کنند . ځیني داسي دي چي ګڼي: د دوی کمال په اسراف کې دی ، ځکه د خپل اسراف لګښت د عزت مایه ګڼی او په دې باندې فخر څرګندوی. خو ما په دې آیت غور وکړ چې په کې خدای تعالی فرمایی :

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ

یقیناً بزرگترین شما در نظر خدا آن است که از او پرهیزتر است . (قرآن، 49 سوره، آیه 13)

نو دا صحیح او حق دی او د مخلوقاتو افکار غلط او غلطه اټکلونه دی. له دې امله مې *تقوا* (تقوا ، شعور ، وېره او خوف) غوره کړ ، چې زه د خدای تعالی په نظر کې د لوړ مقام په توګه شمېرل کېږم.

شیخ شقیق بلخی رحمه الله فرمای:

"ای حاتم! خدای دې له تاسو راضی شی. تا ډېر ښه خبره کړې ده. اوس پنځمه ګټه ووایه."

"اې زما استاد! **پنځمه ګټه** دا ده چې ما هغو خلکو ته وکتل چې د یو بل په اړه یې شکایت کاوه. معلومه شوه چې دوی دا ټول د حسد ، حسد ، او دښمنۍ له امله کوی او اصلی لامل یې عظمت ، عظمت ، شتمنی او علم دی. ما د قرآن کریم په دې آیه باندې غور وکړ چې په کې راغلی دی:

نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ

"*مونږ د هغوی په منځ کې په دنیا کې روزی وویشو.*(قرآن ، باب 43 ، آیه 32)

بیا مې فکر وکړ چې الله تعالی له اول ابتدای څخه اموال او مراتب ټاکلی دی او هیڅوک په دې برخه کې کنټرول نه لری. له دې امله ، ما د هیڅا سره رقابت او حسد نه درلود ، او د الله تعالی د تقدیر او تقدیر سره موافق پاتې شوم ، او له ټول جهان سره [د ټولو حسد او دښمنیو په وړاندې د الله تعالی له ټولو مخلوقاتو] سره اړیکه ټینګه شوم.

شیخ شقیق بلخی رحمه الله فرمای:

"ای حاتم! تاسو ریښتیا وایاست او تاسو سم کار کوئ. اوس شپږمه ګټه بیان کړئ."

"اې زما استاد! **شپږمه ګټه** دا ده چې کله مې خلکو ته وکتل ، ومې لیدل چې هر څوک د یو بل چا سره دښمنی کوی. بیا مې په لاندې آیت غور وکړ:

إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

"یقیناً *شیطان* ستاسو دښمن دی ، نو هغه ته د خپل دښمن په توګه چلند وکړئ." (قرآن، باب 35، آیه 6)

وروسته له هغه مې دا یقین پیدا کړ چې د خدای خبره رښتیا ده ، زه باید له شیطان پرته له بل چا سره دښمنی ونه لرم . له هغه وخت راهیسې ما شیطان خپل دښمن ګڼلو او د هغه هېڅ امر مې ونه منل. در عوض ، من اطاعت [خدا] را توسعه دادم و از فرمان های خدای متعال پیروی کردم و فقط عبادت و عبادت او عبادت او را قبول کردم. سمه لاره د سیرت *المستقیم* ده چې په کې کج نه دی ، لکه څنګه چې الله تعالی پخپله فرمایلی دی:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَـٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

آیا ما له تاسو څخه دا وعده نه ده اخیستې چې ای د آدم اولاد! هېڅکله د *شیطان* اطاعت مه کوه. بې له شکه هغه ستاسو ښکاره دښمن دی او یوازې ما عبادت وکړئ [ځکه چې دا هغه لاره مستقیمه.' (قرآن، سورة ٣٦، آیه ٦٠)

شیخ شقیق بلخی رحمه الله وایي: "ای حاتم! تا ډېر ښه کار وکړ او ډېر ښه خبره دې وکړه. اوس اوومه ګټه بیان کړئ."

"ای زما استاد! **اوومه ګټه** دا ده چې ما خلکو ته وکتل او ومې لیدل چې هر انسان د خپل ژوند او رزق په لټه کې دی او په سخته مبارزه کې ښکېل دی. په دې برخه کې سرې حتی د *حلال* او *حرام تر منځ فرق هم نه کوی بلکې په شک او* حرام عایداتو سره *ذلیل کیږی* . بیا مې په لاندې آیت غور وکړ:

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا

او په ځمکه کې هیڅ ژوندی مخلوق نشته چې رزق یې د خدای په غاړه نه وی. (قرآن، 11 سوریه، 6 آیه)

بعد از آن من این یقین را پیدا کردم که قرآن حکیم حق و صحیح است و اینکه من نیز از جمله موجودات زنده ای هستم که بر روی زمین حضور دارند. بنابراین ، من مشغول عبادت خدا شدم و این یقین را پیدا کردم که او به من رزق خواهد داد ، زیرا وعده داده است که رزق به من بدهد.

شیخ شقیق بلخی رحمه الله فرمای:

"تا یو ډېر ښه کار وکړ او یو ډېر ښه شی یې وویل. اوس اتم ګټه بیان کړه."

"ای زما استاد! **اتم ګټه** دا ده چې کله ما خلکو ته وکتل ، متوجه شوم چې د هر چا تکیه په چا یا څه شی ده. ځینې په خپلو [مادي] شتمنیو باور لری ، ځینې په نورو خلکو باور لری. له دې امله مې په دې سپېڅلی آیت باندې غور وکړ چې په هغه کې خدای مبارک او عالی فرمایي :

وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ

'او د هر هغه چا لپاره چې توکل په خدای ، هغه [تنها] کافی دی.' (قرآن، 65 سوریه، آیه 3)

'*وه حوا حسبی و نعمل وکیل.*'
او هغه ماته کافی دی او هغه بهترین مددګار دی .

[له دې امله ، ما په هر موضوع کې په خدای بشپړ توکل او توکل وکړ.]"

کله چې شیخ شقیق بلخی رحمه الله دغه اته ګټې واورې، ویې فرمایل:

"ای حاتم! الله تعالی دې تاسو ته *توفیق* درکړی . تا ډېر ښه شیان ویلی دی. ما په *تورات* ، *انجیل* ، *زبور* ، او په ښه او باطل کې د ستاینې وړ توپیر (یعنی قرآن کریم) کې لیدلی دی چې په دې ټولو کتابونو کې دا اته ګټې ذکر شوی دی ، یعنې څلور کتابونه په خپلو تعالیم کې دا اته ګټې ښودلې دی. هر څوک چې په دې [اتو اصولو] عمل کوی ، داسې ښکاری لکه چې په څلورو [مقدسو] کتابونو عمل کړی وی."

<u>څلورمه برخه : د باطنی وجود د کمال په لور معنوی لاره او د ژوند د هدف تحقق د مولانا د دری شهزادګانو د افسانې له لارې</u>

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷ - ۱۲۷۳ میلادی) ، چې په *مولانا مشهور دی ، په خپل شپږ جلدی شعری ټولګه کې چې په فارسی کې د مثنوی معنوی یا "عمیقی معنوی معنا" په* نامه یادیږی ، د مثنوی یا مثنوی په نامه مشهور ، د روحانیت ، درونی معنوی لاره ، عرفان او الهی مینې شاهکار لیکلی دی" کوم چې د ټول بشری تمدن په اړه تر ټولو حماسی شاعری ده. د دې شاهکار په پای کې، هغه ټوله معنوی لاره د دریو شهزادګانو په اړه د افسانې په بڼه خلاصه کړه چې د چین امپراتور سره د لیدنې لپاره سفر پیل کړی ترڅو د خپلې لور سره واده وکړی چې د هغې د بې ساری ښکلا لپاره مشهوره وه. مولانا د لومړنیو دوو شهزادګانو کیسه وکړه او د دریم ټولواك کیسه یې نیمګړې پرېښوده او له دې امله یې مثنوی نیمګړې پرېښوده او ویې ویل:

کله چې لمر د زړه له افق څخه پریوتو [1]

مثنوی پای ته رسیدلی دی او خدای ښه پوهیږی.

مولانا نور وړاندوینه کړې ده:

پاتې [د دریو شهزادګانو کیسه] به د یو شخص په زړه کې راشی ، پرته له دې چې خبرې ورسره وشی ،

څوک چې ژوندی روح لری.

داستان سه شاهزاده از قسمت آخر "*مثنوی*" همراه با تکمیل این داستان همانطور که مولانا پیش بینی کرده است ، در اینجا ارائه شده است تا راهی را که باید برای کمال درونی ، تحول معنوی ، دستیابی به هدف واقعی زندگی و در نتیجه خوشبختی ابدی و پیروزی بی پایان طی کرد ، خلاصه کند :

[1] دا د دې ښکارندویی ده چې د دې شاهکار "*مثنوی*" موضوع د مولانا په زړه کې الهی الهام وه. له هغه ځایه چې د شپږو جلدونو له لیکلو وروسته بند شوی دی، دا هغه ته یو الهی نښه ده چې دا وخت دی چې کتاب نابشپړ پریږدی. دا د هغه زوی مولانا بهاء الملت (اصلی نوم یې بهاءالدین ولد و خو په سلطان ولد مشهور دی) چې د کتاب په پای کې یې خپل شعرونه اضافه کړل او ویې ویل چې پلار یې وړاندوینه کړې ده: "پاتې [د درې شهزادګانو قصه] به د انسان په زړه کې راځی. پرته له دې چې خبرې ورسره وشی ، څوک چې ژوندی (روښانفکر) روح لری". د مولانا د وړاندوینې له مخې ، څو روڼ اندی روحونه د "*مثنوی*" په پایله کې الهام واخیست. از این میان ، یک نتیجه از مولانا الهی بخش کندهلوی ، یکی از بزرگان هند ، نزدیکترین نتیجه را به این شاهکار بزرگ می رساند ، زیرا آن را به همان شکل به پایان می رساند که مولانا در شش جلد ادامه داده است ، و داستان سه شاهزاده را به زیبایی به پایان رسانده است همراه با یک داستان دیگر که مولانا در مورد سه برادر ناتمام باقی مانده است که پدرشان میراث را در مراقبت یک *قاضی* به جا گذاشته است قاضی له هغه څخه وغواړی چې خپل میراث هغه زوی ته وصیت کړی چې تر ټولو تنبل دی. د دې کتاب په وروستی برخه کې به د مولانا د دریو شهزادګانو ناتمام داستان ، د هغه د زوی مولانا بهالملت نتیجې په دې اړه چې ولې پلار یې مثنوی ناتمام پرېښود ، او *د مولانا الهی بخش کاندهلوی د "* مثنوی" وروستی پایله چې هغه کیسه او کتاب په داسې حال کې پای ته ورسوله چې هغه د مولانا له خوا وړاندوینه شوې وه.

د امپراتور رواج او د هغه نصیحت خپلو درېو زامنو ته چې د سلطنت مختلفو برخو ته سفر وکړي او هغوی ته د اداري او ترتیباتو په اړه ځانګړې لارښوونې ورکړي او هغوی ته یې لارښوونه وکړه چې یوې خاصې کلا ته نه ځي او حتی د هغې شاوخوا نه ګرځي

هلته یو امپراتور و چې درې زامن یې درلودل

درې واړه معقول او هوښیار وو.

هر یو یې د ستاینې وړ وو

په سخاوت ، جنګ او عظمت.

هغوی ټول د امپراتور په وړاندې ودرېدل

هغوی د امپراتور د سترګو سوړ وو.

د زوی له نظره یوه پټه لاره ده

د پلار د خرما ونه له هغه پټ لارې څخه اوبه راکاږي.

تر هغه ځایه چې د زوی د ویالې اوبه

د مور او پلار په باغونو کې بهیږي.

د والدینو باغونه تازه او خړوب پاتې کیږي

د هغو اولادونو له سترګو څخه چې پټ ویالې ترې روانې دي.

کله چې دا ویاله [د اولاد څخه مور او پلار ته بهیږي] د ناروغۍ له امله کمزوري شي

د خرما څانګې او پاڼې وچیږي.

د خرما وچوالی په ډاګه وایی

ونه د اولاد څخه اوبه راوباسي.

په همدې ترتیب، ډیری پټ جریانونه

ای غفلت! ستاسو په روح پورې تړلې دي [چې خپل د وجود ونه خړوبوي].

ای هغه څوک چې دلته مخاطب شوی یاست! مواد له اسمان او ځمکې څخه راویستل شوي دي

تر هغه حده چې ستاسو بدن له دوی څخه جوړ شوی دی.[2]

تا جسد د نړۍ له اجزاوو څخه غلا کړی دی

تا له دې ځایه او هلته ټوټه ټوټه پرې کړې ده.

[2] د انسان د بدن جوړښت د نړۍ د ډیرو موادو څخه جوړ شوی دی.

از زمین ، آفتاب و آسمان

تا هغه ټوټې [له دنیا] ، په بدن او روح چسبانوی.

خبردار اوسئ! آیا فکر کوئ چې تاسو به په وړیا توګه [د دې کار لپاره] وتښتئ؟

دا او هغه به له تا څخه نه اخیستل کیږی؟

غلا شوی توکی اوږد عمر نه لری

غله کولای شی هغه ځای ته یوسی چېرته چې په دار ځړول کیږی.

دا [بدن] د قرض شویو موادو څخه جوړ شوی دی ، باید پښې ځمکې ونه کړی [لکه چې بدن دایمی وی][3]

ځکه هغه څه چې تاسو پور اخیستی دی ، باید بېرته ورکړل شی.

پرته له دې چې "ما په انسان کې خپل روح دم"[4] (روح) لکه څنګه چې د خدای له لوری راغلی دی

[تاسو بهتره] د روح پورې اړه لری ځکه چې نور هر څه بې ګټې دی.

من آنها را در رابطه با روح بی فایده می دانم

که نه نو دا (د انسان بدن یا مادی موجودیت) هم د یو قوی خالق له خوا جوړ شوی دی.[5]

درې واړه شهزادګان د خپل پلار په قلمرو کې بېلابېلو هېوادونو ته روان وو ، چې له دوی سره یې خدای پامانی وکړه او خپله مشوره یې تکرار کړه چې دې زړه بوږنونکې ماڼۍ ته نه ورننوځی

درې واړو زامنو په ټینګ نیت سره پرېکړه وکړه چې په لاره قدم کېږدی تر څو په سفر پیل کړی

د خپل پلار امپراتور د هېوادونو په لوری .

د خپلو ښارونو او کلاګانو په سفر کې

د اداري څارنه او د عایداتو د زیاتوالی لپاره ستراتیژی جوړول.

په هغه وخت کې چې دوی قصد درلود چې په [ستونزمنه] لاره قدم واخلی، دوی د امپراتور اجازه وغوښته

څرنګه چې هغه په هغوی کې ټینګ عزم ولید ، هغوی ته یې اجازه ورکړه.

هغوی د امپراتور لاس ښکل کړ چې له دوی سره یې خدای پامانی وکړه

وروسته امپراتور پاچا هغوی ته وویل.

---

[3] بدن باید یوه ورځ بېرته ځمکې ته وګرځی کله چې ژوند پای ته ورسیږی ځکه چې دا د ځمکې څخه پور اخیستل شوی مواد جوړ شوی دی او قرض اخیستل شوی مواد باید لازمی طور بیرته هغه ځای ته وګرځول شی چې له هغه ځایه راغلی دی، پرته له هغه روح چې د قرض شوی موادو څخه جوړ شوی نه وی او آسمانی الهی اصل لری.

[4] آیه از قرآن (15 : 29) که به اصل آسمانی روح و ارتباط صمیمی آن با خدا اشاره می کند .

[5] له دې امله ، بدن بې ګټې نه دی او دا د الهی هدف لپاره پیدا شوی دی ، لکه ، چې په دې ځمکنی وجود کې د روح ملګری وی او روح سره مرسته وکړی چې بېرته خپل آسمانی اصل ته د خدای نږدیوالی ، مینې او صمیمیت په ابدی خوشالی او ابدی بریالیتوب کې خپله لاره ومومی.

هر چېرته چې ستاسو د زړه هیله لری ، خپل نیت [هلته د تلو لپاره]

د خدای په ساتنه کې مخ په وړاندې ولاړ شئ.

پرته له یوې کلا چې "ذهن الوځوونکی" بلل کیږی

لکه څنګه چې دا د تاج د هیله والو لپاره ژوند تنګ کوی.

د خدای په خاطر له دې کلا څخه چې له انځورونو ډکه ده

لرې اوسئ او له خطر څخه ووېرېږئ.

په مخکی، شاته، قوس، چت او فرش کې

ټول د انځورونو ، حکاکی او بنو څخه ډک دی.

لکه د زلیخا کور چې د هغې له عکسونو ډک و

تا یوسف مجبور شی چې هغې ته وګوری.[6]

څکه چې یوسف هغې ته ونه کتل

هغې په حیله ګرئ سره ټول کور د خپلو عکسونو سره په هر ځای کې ډک کړ.

بنابراین ، هر کجا که آن چهره زیبا (یوسف) به نظر می رسید

به ناپوهی د هغې څېره ووینی.

د روښان سترګو لرونکو ، یوازینی خدای

شپږ جهتونه یې د خپل ثبوت [د وجود، عظمت، عظمت، او عظمت] څرګند کړل.

نو هر حیوان او شی چې وده کوی هغوی ورته ګوری

دوی به د الهی ښکلا له باغونو څخه تغذیه ومومی.[7]

له دې امله ، هغه دې ډلې ته [د روڼ اندو سترګو او ارواحو] وویل

هر چېرته چې مخ وګرځئ ، د هغه څېره به ووینئ.

که له پیالې څخه اوبه وڅښی

هغوی خدای په اوبو کې وینی .

څوک عاشق نه دی ، څوک چې په اوبو کې وینی

ای بصیرت لرونکی ! خپل څېره.

کله چې د یار مخ په هغه کې له منځه لاړ شی

راته ووایه چې څوک په اوبو کې وینی ؟

---

[6] زلیخا خپل عکسونه په ټول کور کې اچولی وو ترڅو حضرت یوسف ته وهڅوی چې حتی هغې ته یې نه ګوری ، او مجبور کړی چې وګوری.

[7] کله چې مقدسین، عرفان او د خدای نږدې کسان په کایناتو کې د الهی کمال او فضیلت شاهدان وی، د هغوی عرفان او الهی پوهه زیاتیږی ځکه چې دا د شک او کفر د ټولو سیوری څخه پورته د هغوی یقین ژور کوی، لکه د طلوع لمر چې تیاره له منځه وړی دی.

د آسمانی صحابی په مخ کې د خدای ښکلا وینی

لکه په اوبو کې د سپوږمۍ انعکاس ، لکه څنګه چې دا د هغه چا شاهکار دی چې په مینه کې شریک نه خوښوی[8].

د خدای کرکه چې په مینه کې شریکان ولری ، یوازې د عاشق او رښتینولی لپاره دی

دا کرکه د شیطان او ځارویو لپاره نه ده.

حتی که شیطان عاشق هم شی ، شرط به وګټی

هغه به جبرائیل شی او شیطان به مړ شی.

"شیطان مسلمان شو" په هغه ځای کې څرګند شو

چېرته چې یزید په خپله مهربانی او سخاوت بایزید شو[9].

د دې موضوع پای نه لری ، ای هغه ډله [د سترګو او روحونو په رڼا کې] !

خبردار اوسئ! خپل مخونه له دې [ذهن حیرانوونکی] قلعه څخه وساتئ.

خبردار اوسئ! مه پرېږدئ چې حرص تاسو بې لارې کړی

نو تاسو په ابدی لعنت کې ولوید.

دا د هر چا دنده ده چې خپل ځان له خطر څخه وژغوری

زما دا صادقانه نصیحت واورئ.

د اسانتیاوو په لټه کې ، ښه به دا وی چې په سر کې عقل تیز وی

مخنیوی د مصیبت د تنګ او تیاره پټنځای څخه غوره دی.

که هغه پلار دا نه وای ویلی

او که یې له هغوی نه غوښتی وو چې له دې کلا څخه ځان وژغوری.

هغوی به په خپله د دې کلا په لور نه وای تللی

د هغوی خپله میلان به د هغې په لور نه وی.

ځکه چې ناپېژندل شوې او صحرا وه

دا له نورو کلاګانو او لارو څخه لیرې وه.

څرنګه چې یې هغوی له دې کار څخه منع کړی وو ، د هغوی زړونه له دې خبرو سره

په حرص او د فکرونو په کوڅه کې ولوېدم.

[8] د خدای مخلص عاشقان هېڅکله د ښکلو آسمانی ملګرو نیت نه لری، بلکې په هغه ښکلا کې هم د الهی ښکلا شاهدان دی. د هغوی نیت یوازې د هغه لپاره دی چې یوازې د هغه په مینه کې د شریکانو سره پاک وی. څرنګه چې د خدای یو عرفانی او صمیمی د خدای محبوب دی، نو د الهی کرکه د هغه په مینه کې د شریکانو درلودل ایجاب کوی چې معشوق له خدای پرته بل چا ته ونه ګوری.

[9] حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د شیطان په اړه فرمای: "[... د نورو په څېر ، شیطان هم زما سره دی] خو الله تعالی راسره مرسته وکړه او له دې امله هغه مسلمان شو". مولانا وایی: "دا نبوی روایت په حقیقت کې دا معنی لری چې حتی که شیطان توبه هم وکړی ، هغه به عرفان شی لکه څنګه چې د یزید په څېر ظالم ظالم کېدای شی د بایزید په څېر عرفانی شی ، په توبه ، اصلاح کړی او په سخاوت الهی لاره وپیژنی.

دې منع د هغوی په زړونو کې دا هیله راپارولې وه

د دې راز د حقیقت په اړه پلټنه وکړم.

هغه څوک دی ، څوک چې د هغه شی څخه لرې پاتې کیږی چې له هغه څخه منع شوی دی؟

بلکې انسان د حرام شیانو لپاره حریص دی.

هغه کسان چې له خدای څخه وېره ، احترام او وېره لری ، له هغو شیانو څخه کرکه کوی چې منع یې کړی

د هغو خلکو لپاره چې د ټیټ ځان خواهشات لری، منع کول یو انګېزه ګرځی.

له دې امله ویل شوی دی: "ډېر خلک په دې لاره کې بې لارې کیږی"

دا هلته ده ځکه چې ویښ کسان د هغې په وسیله لارښوونه کوی[10].

شهزادګانو وویل چې دوی به خدمتونه وړاندې کړی

موږ به د "موږ واورېدل او اطاعت وکړ" باندې عمل وکړو.

موږ به ستا له امر څخه انحراف ونه کړو

د خپلو نعمتونو څخه غافل کېدل د بې باوری برابر دی.

اما آنها نه گفتند ان شاء الله و تسبیح او تسبیح او

ځکه چې هغوی په خپل ځان تکیه کوله ، الهی نعمتونه له دوی څخه جلا وو.

د ټولو لارو موخه یوازې یو استوګنځی دی

دا زرګونه غلې له یوې غلې څخه راغلی دی[11].

د خوراکی توکو متنوع ډولونه

ټول یو شی دی که تاسو یې په ژوره توګه وګورئ.

کله چې تاسو د یو غذایی توکی سره سیر کیږئ

پنځوس نور خوراکی توکی ستاسو لپاره بې ګټې کیږی.

در گرسنگی خود ، شما شروع به دیدن کثرت در یک چیز کرده اید

چې تاسو یې په زرګونو ګڼئ[12].

د امپراتور زامن کلا ته ځی ځکه چې دا د انسان فطرت دی چې د هغو شیانو لپاره حریص شی چې منع شوی وی. هغوی د پلار نصیحت په بشپړه توګه رد کړ او د مصیبتونو په کنده کې ولوېدل او د هغوی ملامت کوونکی به ویل : آیا

---

[10] قرآن دارای این صفت است که بسیاری از افراد با قلب های تاریک به آن گمراه می شوند و کسانی که دارای قلب های بیدار و آگاه هستند ، به آن هدایت می شوند ، همانطور که خود قرآن تصدیق کرده است.

[11] له هغه ځایه چې د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه خلک د لمانځه لپاره کعبه ته مراجعه کوی ، په هغوی کې وحدت شته ځکه چې هدف یې یو دی. له یوې دانې څخه زرګونه دانې پیدا کیږی نو ځکه د یو ډول منشأ لرلو له امله په دوی کې وحدت دی.

[12] مختلف شکلونه چې په الهی مخلوقاتو کې ښکاره شوی دی او زموږ په شاوخوا کې خواره واره دی، د کثرت په توګه ښکاری که څه هم دوی د یو خالق او یوازېنی خالق ته اشاره کوی، هغه چا ته چې د حقیقت د لیدلو لپاره درونی سترګه نه لری.

تاسو ته یو مخکښ نه دی راغلی ؟ " او هغوی په ژړا او شرم سره وویل : " که موږ غوږ نیولی وای او پوه شوی وای ، نو موږ به د دوزخ په ډله کې نه وای "

این موضوع حد و مرز نمی شناسد. هغه ډله [د زامنو]

د [ممنوعه] قلعې په لور لاره ونیوله.

دوی ممنوعه ونې ته نږدې ورسیدل

او د مخلصانو له دایرې څخه راووت.

د محترم امپراتور د امر څخه سرغړونه

هغوی د هغې کلا په لور روان شول چې حوصله یې له منځه یوړه او حواس یې له منځه یووړل.

هغوی د نصیحت کوونکی عقل د مشورې خلاف ورسېدل

هغوی له ورځې څخه تورې شپې ته مخ واړاوه.

د قلعې په لور چې له ښکلو انځورونو ډک دی

پنځه دروازې د سمندر په لور او پنځه دروازې د وچې په لور وې.

پنځه یې د رنګ او بوی د خارجی حواس په څېر وو

پنځه د حقیقت په لټه کې د درونی حواس په څېر وو[13].

د زرګونو هغو انځورونو او هنری کارونو له امله

آنها با خوشحالی و بی پروا می گشتند [تا شاهکار هنری را یکی پس از دیگری ببینند] .

د انځورونو د شراب ګیلاسونو څخه مست مه شئ[14]

ترڅو تاسو بت جوړوونکی او عبادت کوونکی نه شئ.

د انځورونو او فورمونو د شراب ګیلاسونو څخه تېر شئ ، په هغوی مه درېږئ

شراب د شرابو په ګیلاس کې دی مګر له هغه څخه نه[15].

خپل غوږونه د هغه چا په لور خلاص کړئ چې دا شراب یې ورکړی دی

نو تاسو کولی شئ له هغه ځایه غږ او غږونه واورئ.

هغه څوک چې بې شکلی دی ، په تا کې حیرانتیا پیدا کوی

---

[13] پنځه بهرنی دروازې د انسان د پنځو بیرونی حواسو په څېر دی ، پنځه داخلی دروازې د پنځو داخلی حواسو په څېر دی. د دې حواسو تر اغېز لاندې ، انسانان کله ناکله خپل عقل له لاسه ورکوی. په همدې ډول ، هغه کسان چې له دې دروازو څخه کلا ته ننوتل ، خپل عقل او عقل یې له لاسه ورکړ. دا د دې دروازو خاصیت و چې د ذهن حیرانوونکی قلعې ته منتهی کیږی.

[14] بهرنی شکلونه او بڼې چې بهرنی سترګو ته د هغوی د واقعیت څخه پرته لیدل کیږی.

[15] بې له شکه ، د دې بهرنیو بڼو ښکلا د شرابو په څېر نشه تولیدوی. په هرصورت، دا ښکلا د دوی نه ده بلکې په پور اخیستل شوې ده. تاسو باید حقیقی ښکلا ته مراجعه وکړئ - هغه څوک چې دې بڼو ته ښکلا ورکوی. د هغوی د ظاهری بڼو د شرابو په ګیلاسونو کې، د الهی ښکلا شراب دی. دې ته پام وکړئ چې بیا به په خپل زړه کې روحانی رڼا تجربه کړئ. کله چې تاسو د الهی مینې شراب ومومئ ، نو تاسو به په ظاهری شکلونو پورې محدود نه شئ ځکه چې د دې کایناتو هر ذره به د خدای مظهر شی.

یو بې وسیله، بې شمېره وسایل جوړوی.

یو بې لاسه، لاسونه جوړوی

د روح روح انسان په هنرمند بدلوی[16].

آیا انفلوئنسر (خدا) د اثر سره کوم ورته والی لری؟

آیا غړونه او ژړا له غم سره شباهت لری؟

ژړا یو شکل دی او غم بې بڼه دی

انسان له غم څخه خپل لاسونه چیچی چې لاس نه لری.

ای د شواهدو راوی! دا مثالونه مناسب نه دی

دا یوازې یو کمزوری هڅه ده چې ټولو ته یې تشریح کړی[17].

د بې بڼې تخلیقی وړتیاوې ، شکل جوړوی

بدن په حواس او وسایلو جوړوی.

به طوری که هر شکل که به نظر می رسد قابل قبول است

بدن به ښه یا بد حالت ته راوړی[18].

که دا د برکت بڼه وی ، سړی شکر ګزار کېږی

که تأخیر وشی ، صبر کوی.

که دا د رحمت او مهربانۍ بڼه وی ، سړی خوشحاله کېږی

که دا د غم بڼه وی ، سړی غمجن کیږی.

که دا د یوه ښار بڼه وی ، سړی د هغه خواته سفر کوی

که دا د غشی بڼه وی، یو سپر پورته کوی.

که دا د ښکلو خلکو بڼه وی ، نو څوک ترې خوند اخلی

که دا د غیبی قلمرو بڼه وی ، نو سړی یوازیتوب غوره کوی.

که دا د اړتیا بڼه وی ، سړی د ګټلو په لور ځی [ژوند یا تجارت]

که دا د یو کس د فزیکی قوت بڼه وی ، نو دا د غلا او غصب سبب کیږی.

دا د هر ډول حد او اټکل له حدودو څخه بهر دی

[16] وجود [الهی] بدون ابزار و اشکال ، بی شمار اشکال و ابزار را [در قالب خلقت های ما در اطراف ما] ایجاد می کند . هغه وجود چې له فزیکی لاسونو څخه پورته دی ، بې شمېره لاسونه يې جوړ کړی دی. د خدای وجود چې د ټولو ارواح روح دی ، هنرمند په انسانانو کې پیدا کړی دی ، له دې امله هغه حقیقی ، د هر څه د شکل سره منشأ او خالق دی.

[17] خدای چې اغیزمن دی او کائنات چې د هغه نفوذ دی، دا یوازې د دې څو مثالونه دی. هغه څوک چې بې بڼه دی ، د شکل سره ګڼ شمېر مخلوقات جوړوی.

[18] خدای ځېرې او ځېرې داسې پیدا کړی دی چې بدن ته د خپل باطنی حالت سره سم ښه یا بد وکړی.

د مختلفو نظریاتو او فکرونو په وسیله خلک کارونه ترسره کوی[19].

بې شمېره ادیان او مسلکونه

همه سایه های شکل افکار و ایده ها هستند.

یوه ډله په پورتنی پوړ [د ودانی] کې ولاړه ده

د هغوی د هر یوه سیوری په ځمکه وګوریځ[20].

د فکر ښه په لوړه سطحه کې ده

او پایله عمل داسې دی لکه د هغوی سیوری چې په اندامونو کې ښکاره شوی وی.

اعمال په اندامونو کې دی، په هرصورت، هغه فکرونه چې اندامونه چلوی، پټ دی

مګر دوی دواړه په یو غږ کې د اغېز په راوستلو کې سره تړاو لری.

د مختلفو خوړو د ډولونو پایلې

هغه قوت او ځواک دی چې بې ښه دی.

کله چې دا شکلونه د بې بنې تابع وی

ولې ځینې خلک د هغه په ردولو بوخت دی؟

دا شکلونه خپل وجود د یو بې بنې مدیون دی

نو بیا ولې هغه څوک چې شکل لری ، هغه څوک رد کوی چې په لومړی سر کې یې وجود راوړی؟

شکل سقف و دیوار هر خانه

د معمار د تفکر سیوری دی.

که څه هم هغه ځای چې فکر او تفکر پکې واقع کېږی

په ډبره ، لرګی او خښتو کې نه لیدل کیږی.

د هر شی مطلق عمل کوونکی یقیناً بې بنه دی

شکل د هغه په لاس کې د یوې وسیلې په څېر دی.

هغه څوک چې بې بڼه ، کله کله د پردې له شا څخه

خپل ځان د الهی سخاوت څخه هغو کسانو ته ښکاره کوی چې شکل لری[21].

چې هر ډول له هغه څخه مرسته وغواړی

---

[19] دا د هر تخمین له حدودو څخه بهر دی چې بې شمېره ډولونه د افکار او نظریاتو چې د انسان د مختلفو اعمالو، هڅو او تعهداتو محرک ګرځی چې هم ښه او هم بد دی.

[20] د دې لپاره چې پوه شو چې افکار د دې علتونو علتونه او اعمال څنګه دی ، باید د داسې خلکو مثال په نظر کې ونیول شی چې د ودانۍ په پورتنۍ پوړ کې ولاړ وی او د هغې سطحې لاندې ځمکې باندې سیوری اچوی. همدارنګه د افکار بڼه هم په لوړه کچه وی او کړنې د انسان پر اندامونو د سیوری په څېر دی.

[21] الهی رڼا په ځینو منونکو زړونو لکه د برېښنا د تندر په څېر ځلیږی.

د هغه د کمال، ښکلا او قادر مطلق ځواک له لارې

کله چې بې شکلی خپل ځان پټ کړ [له ټولو سره د شکلونو]

هغه خلک د خیریه موسسې په توګه د رنګ او بوی کچې ته راښکته شول[22].

د بې شکلی په لټه کې د عاجزانه التماس او ژړا له لارې او د هغه په وجود کې د نابودۍ په وسیله

څکه چې د فکر له لارې پرته به تاسو ته هیڅ شی نه راځی.

که تاسو د فورم پرته درونی خوشالی نه لرئ

بیا هر هغه شکل چې تاسو درک کوئ ستاسو لپاره بهتره ده[23].

هغه ښار چې تاسو یې په لور روان یاست

ای مسافر! شما به وسیله یک آرزو که بی شکل است ، به سمت آن کشیده می شوید.

په باطن کې، په حقیقت کې تاسو د هغه خواهش په لور روان یاست چې بې زمانه، ځای او شکل نه لری

څکه چې خوشالی د زمان او مکان څخه بې ځایه ده ، که څه هم تاسو له دې هدف څخه ناخبره یاست.

په حقیقت کې خدای د ټولو څښتن دی

څکه چې په لاره قدم اېښودل د غوښتنې له امله دی[24].

په هرصورت، ځینې یې د لکۍ په لور مخه کړې ده

که څه هم سر اصلی شی دی ، چې هر څه پرې تړلی دی ، خو سر یې له لاسه ورکړی دی.

په هرصورت، د ګمراه کسانو لپاره سر له لاسه ورکوی

خو هغه څه چې باید د سر په وسیله ورکړل شوی وای ، د لکۍ په وسیله ورکوی.

یو د سر له لارې ورکول کیږی، بل د لکۍ له لارې ورکول کیږی

ځینو نورو پښې او سر دواړه له لاسه ورکړی.

له هغه ځایه چې هر څه ورک شوی وو، دوی هر څه وموندل

د دې زیان له امله ، دوی د هر څه په لور منډې [25]وهلې.

---

[22] کله چې الهی رڼاګانې ودرېږی، خلک د انسان کیدو اړتیاوو ته بیرته راګرځی. کمال باید یوازې له هغه واحد څخه ترلاسه شی چې شکل یې نه لری. یک شکل تلاش برای رسیدن به کمال [روحانی] از شکل دیگر گمراهی است ، به جز نزدیکان خدا و عرفان که خداوند برای هدایت بشریت انتخاب کرده است. که نه نو شکل پخپله محتاج دی. د اړتیا وړاندې کول په بل شکل کې معنی نه لری.

[23] حتی اگر بعد از تلاش روحانی ، شما نمی توانید او را بدون شکل تداعی کنید ، پس از هر شکل که در مقابل شما قرار می گیرد ، بدون تصور خود به عنوان بدیل استفاده کنید تا اینکه بتوانید او را بدون شکل تداعی کنید.

[24] څرنګه چې په پورته ذکر شوې خبره ثابته شوه چې شهوت د انسان د ټولو هڅو هدف دی او په ټولو لارو تګ د شهوت له امله دی او د شهوت پوره کول د خدای وظیفې دی نو الله تعالی د ټولو رب دی.

[25] د خدای مختلف عبادت کوونکی او غوښتونکی د هغه سره مختلف معاملې لری. ځینو خپله پاملرنه د خدای اعمالو ته اړولې که څه هم اصلی هدف د هغه وجود (*ذات*) دی، څکه چې دا حقیقی وجود دی او د هر هغه څه سرچینه ده چې یو احتمالی وجود دی. هغوی هم د هغه له وجود څخه ګټه اخلی او د هغوی توجه هم الهی منل شوې ده. د عبادت کوونکو بله ډله د حق او صداقت د اعمالو له لارې د حقیقت په لټه کې دی. دا د عادی عبادت کوونکو کچه ده. "لکی" دلته د خدای اعمالو ته اشاره کوی. "سر" د خدای ځانګړتیاوو ته اشاره کوی. د عبادت کوونکو بله ډله [د روحانیت په لوړه سطحه] روحانی ګټې د الهی کیفیتونو له لارې ترلاسه کوی چې دلته د "سر" په نامه یادېږی. این سطح متعلق به نخبگان [روحانی] است. د روحانیت بله لوړه درجه د نخبګانو یا تر ټولو مخکښ ده (*"السبقون السبقون"* لکه څنګه چې په قرآن کې په سوره کې د *"الواقعه"* په نوم اشاره شوې

په هغه انځور ډکه کلا کې ، شهزادګانو د چین د امپراتور د لور انځور ولید ، چې ټول بې هوشه شول او له ازمیښتونو او سختیو سره مخامخ شول او په دې پلټنه پیل وکړ چې دا د چا انځور دی

دا خبره پای نه لری ، دا ډله [د دریو شهزادګانو]

یو ښکلی او باشکوه انځور ولید.

هغوی نور ښایسته لیدلی وو

اما [با این تصویر] آنها به یک اقیانوس بی حد و حصر [از عشق] فرود آمدند.

ځکه دوی د دې پیالې په ذریعه تریاك ترلاسه کوله .

پیاله ولیدل شوه خو تریاک پټ شوی و[26].

ذهن حیرانوونکې قلعه خپله دنده ترسره کړه

هغوی یې د مصیبت په ژوره ځاه کې واچول.

د ښکلا او سبک غشی د هغوی په زړونو کې نفوذ وکړ

ای د سولې ورکونکی ! موږ ته له دې بې حده بدبختۍ څخه پناه راکړه.

بې روحه انځور هغوی له دننه وسوځول

دې د هغوی په ایمان او زړونو کې اور لګولی دی.

اګر تصویر روح داشت ، پس چه می شد ؟

د هغه مصیبت به په هره ثانیه کې یو بل ډول وی.

له هغه ځایه چې د انځور مینه د شهزادګانو په زړونو کې تېره شوې ده

مانند خنجر درد می کرد.

هر یو یې د وریځو په څېر اوښکې تویې کړې

هر یو یې خپل لاس چیچلی او ویې ویل **"افسوس!"**[27]

هغه څه چې موږ یې اوس وینو ، امپراتور مخکې له مخکې لیدلی وو

هغه بې ساری یو موږ ته ډېر نصیحت راکړ.

همدا دلیل دی چې پیغمبران ډېر حقوق لری [پر موږ]

ده) ځکه چې هغوی یوازې د خدای ذات ته توجه کوی او بې له کومې لارې مستقیماً له هغه څخه ګټه اخلی. څرنګه چې هغوی الهی اعمال یا صفتونه خپل هدف نه دی جوړ کړی ، بلکې الهی وجود یې خپل هدف وګرځول او له دې امله یې الهی وجود ته ورسېدل.

[26] ښکلا دلته د تریاک سره ورته شوې ده. پیاله دلته د بهرنۍ بڼه یا فزیکی نظر ته اشاره کوی. بڼې لیدل کیږی خو د هغوی تریاک پټ دی. د ذهن حیرانوونکې ماڼۍ خپله دنده ترسره کړه او درې شهزادګان یې په مصیبت کې واچول.

[27] کله چې هغوی پوه شول چې هغه څه چې په هغه وخت کې یې لیدلی او تجربه کوی ، له پښیمانۍ څخه ډک شول ، چې امپراتور یې په لوړ غږ او ټینګار سره هغوی ته نصیحت وکړ چې دې ماڼۍ ته ونه ځی.

همانطور که آنها به وضوح ما را از تمام عواقب [اعمال ما] آگاه کرده اند.

هغه څه چې ته یې اوس کړی ، پرته له ازغو څخه به بل څه ونه کړی

چیرته چې تاسو اوس الوتنه کوئ ، تاسو به د الوتنې لپاره ځای پیدا نکړئ[28].

تخم را از من بگیر تا به شما حاصلات فراوان درکند

زما په وزرونو الوتنه وکړه چې د مصیبت غشی مخکې له دې چې تا ووهی ولویږی[29].

تاسو د هغوی پیروی کولو اړتیا نه احساسوئ

در پایان ، شما همچنین خواهید گفت که این کار ضروری بود .

کله چې هغوی وویل "تو" ، دا ته یې خو "تو" نه بدن یې

بلکې دا "تو" دی چې د مادی قلمرو څخه پورته دی او اصلی "تو" دی[30].

بیرونی "تو" چې تاسو یې "تو" ګڼئ

د [شپږو] لوری څخه دی مګر اصلی "تو" تر ټولو لوړ دی.

ای مروارید! ولې د صدف په سر لړزیږی؟

"تو" ته ځان مه ګڼئ بلکې هغه څه چې په کې دی هغه واقعی "تو" وګڼئ[31].

دا "تو" دی چې تاسو د خپل ځان څخه غافل کوی

خپل "تو" ترلاسه کړئ او د دوه ګونی [په خپل ځان کې] تېر [32]کړئ.

ستاسو اصلی "تو" د خپل بیرونی "تو" په پرتله

د دې لپاره راغلی دی چې خبرداری ورکړی او الهی قرب ته ورسیږی.

ستاسو اصلی "تو" ستاسو په بل "تو" کې ښخ شوی دی

زه د هغه چا غلام یم چې خپل اصلی "تو" وینی .

موږ د خپل پلار امر یوې خوا ته پرېښود

موږ د هغه د بې حد سخاوت په وړاندې یاغی شوو.

موږ د امپراتور مشوره بې اهمیته وګڼله

د هغه بې ساری سخاوت سره.

---

[28] د خدای پیغمبرانو مخکې له مخکې موږ ته خبر راکړی چې د نفس د خواهشاتو ، خواهشاتو او شهوتونو پیروی کول به یوازې د اغزو (بدبختی ، درد او رنځ) سبب شی. ستا لوری او چټکتیا د دنیاپالنې په لور ده ، په دې کې نه نجات شته ، رښتینی بریالیتوب او رښتینې خوشالی.

[29] پیغمبرانو موږ ته خبر راکړی دی چې موږ باید د هغوی په لاره ولاړ شو ځکه چې په دې کار کې بې شمېره [مادی او غیر مادی] ګټې شته او د ازمېښتونو او مصیبت تیر به تاسو ته ونه رسیږی.

[30] د "تو" دوه برخې دی - یو ستاسو بدن او بل ستاسو روح. پیروی از انبیایان که مفید است ، وظیفه بدن نیست ، بلکه وظیفه روح است که بالاتر از محدودیت زمان و مکان است.

[31] تاسو د بدن په آخر کې لړزیږئ (مرګ) که څه هم دا یوازې بیرونی پوستکی دی. حقیقی "تو" هغه روح دی چې په پوسته کې مروارید دی.

[32] خپل اصلی "تو" ته چې ستاسو روح دی ورسیږئ او د خپل بدن د واقعیت په توګه د خپل بدن په توګه د دې دوه ګونی ګڼلو مخه ونیسئ.

موږ ټول اوس په یوه کنده کې لوېدلی یو

موږ بې له جګړې ټپی او ټپی شوی یو.

موږ په خپل عقل او عقل تکیه درلوده

تر هغه چې موږ په دې مصیبت اخته شو.

سایه یک مرشد بهتر از ذکر الهی است

یو قناعت د زرګونو خوړو او لوښو څخه غوره دی[33].

یوه لیدونکی سترګې تر دري سوه شپیتو لرګیو ښه دی

داسې سترګه د مرواریدو او کانو تر منځ توپیر کوی.

د غم له امله موږ په یوه مبارزه کې ښکیل شو

په دې نړۍ کې ، دا د چا عالی انځور دی؟

آنها در سفر خود [با این حالت درونی] و پس از تلاش های زیادی [در کشف رمز و راز] پیش رفتند

یو روحانی لارښود چې ژور بصیرت لری، دا راز هغوی ته ښکاره کړ.

لارښود د اوازو له لارې حقیقت نه پوهېده ، بلکې پوهه د الهی درونی رڼا په وسیله وه

څکه چې دغه راز داسې څه نه وو چې د ځینو پردو په لیرې کولو سره یې بربنډې شی.

هغه وویل چې دا انځور حتی د تر ټولو ښایسته عکس لپاره هم د رشک وړ دی.

دا د چین د شهزادګی انځور دی.

د چین پاچا یوه لور لری چې بې سارې ده

په شخصی خصلتونو ، فضیلت او ظاهری ښکلا کې.

هغه د ښاپیرۍ او روح په څېر پټه ده

هغه د قلعې په پټو پردو کې ده.

نه مرد و نه زن راه به طرف او دارند

پاچا هغه پټه کړې ده ، چې هغه له ټولو سختیو او کړاوونو څخه وژغوری.

حتی د چا له شونډو څخه د هغې نوم اوریدل هم پاچا په غصه کوی

حتی یوه مرغۍ هم نه شی کولای چې په هغه ځای کې چې شهزادګی ژوند کاوه ښکه واړوی.

هغه رمه چې له داسې مینې سره مخ ده ، محکوم دی

خدای دې اجازه ورنکړی چې داسې مینه چاته تحمیل کړی.

---

[33] د روحانی لارښود سره ملګرتیا کول، اخلاص [او د هدف رښتینولې] او د روحانی لارې پر مخ د تګ وړتیا پیدا کوی پرته له دې چې په کوم دام کې ولویږی. همچنین این یک شرط برای موثر ساختن ذکر الهی و القناعت و صبر در مسافر روحانی است و بهتر از هزاران غذا ذکر الهی است.

دا د هغه چا سزا ده چې د حماقت تخم یې وکرلی دی
او مشوره یې جعلی او بې اهمیته وګڼله.
داسې یو کس د خپل ستراتیژۍ پورې اړه لری
فکر می کنم که یک نفر با عقل خود از [همه شرایط] عبور خواهد کرد.
نیم ذره توجه [یک رهبر روحانی] بهتر است
چې د عقل نقشه یې درې سوه ځله خوندی ساتل کیږی.
ای رهبر! خپل پلان پریږدئ
د تمرکز سره مخ ته ولاړ شئ او په خوشالۍ سره خپل روح پریږدئ[34].
دا د یو څو مشورو سره برابر نه دی چې ستاسو عقل ورسره کړی دی
تا زمانی که شما از بین نروید ، این مشورت ها بی فایده است.
تاسو به [د روحانی لارښود] څخه ګټه پورته نه کړئ تر څو چې تاسو [د روحانی لارښود]
لاړ شه دا هلاکت واخله او د روحانی لارښود له وجود څخه ګټه واخله.

درې واړه شهزادګان د پیښې او د مشر ورور د خبرو په اړه نورې پلټنې کوی

درې واړه چې په دې مصیبت اخته شوی وو ، یو بل ته مخ واړاوه
درې واړو ورته درد، خپګان او غم لری.
درې واړه د یو فکر او فکر ملګری وو
درې واړه د یوې ناروغۍ او غم له امله ناروغه وو.
په خاموشۍ کې ، درې واړو ورته فکر درلود
په خبرو کې ، درې واړو ورته بحث درلود.
په ځینو وختونو کې، درې واړه هغه کسان وو چې اوښکې تویې کړې
د مصیبت پر میز ، هغوی هغه کسان وو چې وینه یې شیندل.
په ځینو وختونو کې ، درې واړه ، د زړه د اور له امله
نفس کشید مانند آتش سوزی.
مشر یې وویل: ای ورونو!

---

[34] خپل پلان پریږدئ او د روحانی لارښود پاملرنې ته مخه کړئ. خپل پلان د هغه حقیقی روحانی لارښود په لارښوونه کې له منځه یوسئ چې توجه یې ستاسو د محدود پلان څخه ډیره ګټوره ده.

آیا مورږ انسانان نه وو چې یو بل ته نصیحت وکړو؟
زموږ د واکمنۍ له منځ څخه هر چا چې موږ ته شکایت کړی و .
د سختۍ، ډار، غربت او زلزلې په اړه
موږ به داسې یو کس ته ویل چې د داسې محدودیتونو څخه مایوسه نه شی
صبر وکړئ ځکه چې صبر د پراخوالی کیلی ده.
این کلید صبر کجا رفته است؟
افسوس چې څه حیرانتیا ده! آیا قانون لغوه شوی دی؟ څه پیښ شول?
آیا ما این را در شرایط کشمکش نمی گفتیم ؟
په پراخه کچه وخندل حتی که په اور کې دننه هم وی.
موږ په جګړه کې هر سرتېری ته مشوره ورکوله
خبردار اوسئ! ستاسو د مخ رنګ باید بدل نه شی.
موږ خپلو سرتېرو ته قومانده ورکړه
د تسلط لپاره د نېزې په څېر مخ په وړاندې ولاړ شی.
موږ ټولې نړۍ ته د صبر ځای وښود
ځکه چې صبر د تل لپاره یو روښانه څراغ او یو لارښود رڼا وه.
کله چې زموږ نوبت راغی ، څنګه دومره حیران شوو؟
مانند افراد بدرنګ ، ما به ملحفه هایی تبدیل شدیم که پنهان می شوند.
ای قلب! تا هر څوک په دننه کې فعال کړل
اوس خپل ځان فعال کړئ او د داسې چلند څخه شرمنده اوسئ.
ای زبان! شما کسی بودید که به همه توصیه کردید [با صبر و حوصله]
چرا خاموش شدید وقتی نوبت شما بود [که خود را نصیحت کنیم] ؟
ای عقل! ستا خوږې نصیحت څه وشو؟
اوس ستاسو نوبت دی ، تاسو ته څه پیښ شول [او ستاسو پلان]؟
ای عقل! تا به د زړه بې حده پریشانیونه لرې کول
نوبت شما فرا رسیده است ، پریشانی را از بین ببرید [ما اکنون در آن هستیم] .
کله چې ته د نورو په دردونو کې د هغوی درملنه وکړې
وقتی درد به عنوان یک مهمان به شما رسید ، شما خاموش شدید.
دا ستاسو لاره وه چې پوځ وننګوی

اوس چا ستاسو ننګونه او غږ نیولی دی؟

هغه څه چې تاسو په پنځوس کلونو کې په هوښیارۍ اوبدل کړی دی .

د دې اوبدلو څخه یوازې یو جامې واغوندئ.

ته تل سر وې ، اوس ځان لکی مه جوړوه

پښې ، لاس ، برېتونه او ږیره مه له لاسه ورکوئ.

د شطرنج په تخته حرکت ستاسو امتیاز دی

اوس خپل ځان ښه مزاج او نشاط ته راوړئ [د خپل راتلونکی حرکت ګټل].

د بحثونو له بشپړولو او د زړه د حالت له څرګندولو وروسته درې واړه شهزادګان د خپل محبوب او هدف یعنی د چین واکمنی ته په یوه حماسی سفر روان شول تر څو خپل هدف ته تر ممکنه حده نږدې شی که څه هم د معشوق سره د لیدلو لاره تړلې وه ځکه چې هدف ته څومره چې امکان لری نږدې کېدل هم ښه دی

کله چې درې واړه شهزادګان د مینې له امله د ناتوانی له حالت سره مخامخ شول

عشق آنها را بسیار تحقیر کرد.

هغوی دا خبره وکړه او سمدلاسه یې پر مخ ولاړل

ای ملګریه! هر څه چې باید پېښ شوی وای ، مخکې له مخکې پېښ شوی وو.

هغوی صبر واخیست او د ربښتینویانو ، د خدای د مقربو په ډله کې شامل شول

بیا د چین د ښارونو په لور وخوځېدل.

دوی خپل مور او پلار او خپل هېواد پرېښود

هغه لاره یې غوره کړه چې د پټ معشوق په لور روانه شی.

مانند ابراهیم ادهم ، از تخت [آنها می خواستند به وراثت بگیرند]

مینې هغوی بې وسه او غریب کړل[35].

یا مانند ابراهیم ، پیامبر بزرگ

هغه خپل ځان په اور کې واچاوه.

یا مانند اسماعیل مقدس و صبور

هغه خپل سر د شدید مینې او د هغه د تېرې چاقو په وړاندې پر ځمکه کېښود.

[35] ابراهیم بن ادهم یو لوی قدیس ، عرفانی او د خدای صمیمی و چې په منځنۍ آسیا کې د منځنیو پېړیو پاچا و. هغه خپله پاچاهی تر شا پرېښوده تر څو د ابدی حقیقتونو ، د ژوند معنا او هدف ، او صمیمیت او نږدیوالی له الهی سره ولټوی. د هغه قربانی الهی منل شوې وه ، هغه خپل هدف ته ورسېد چې د هغې لپاره یې پیل وکړ او د خدای یو له سترو عرفانیانو او نږدې کسانو څخه شو.

د چین د ښارونو په ښار کې د پاتې کېدو او پېیدو وروسته چې د چین پلازمېنه ده او حوصله یې له لاسه ورکړې وه ، مشر ورور بې صبره شو او غوښتل یې چې ځان د چین پاچا ته تسلیم کړی او د دوو ورونو له نصیحت څخه یې هېڅ ګټه ونه اخیسته

یا زما ګام به ما ته زما هدف راکړی

یا به سر خود را مانند قلب خود در آنجا بگذارم [تا جان خود را به عنوان قربانی برای عشق دست نیافته] بگذارم.

یا زما پښې به ما خپل هدف ته سوق کړی

یا د زړه په څېر به په خپل لاس سر ټیټ کړم.

ای هغه څوک چې د عاشقانو ډله غندی! دا ډله یوازې پرېږدئ

هغه څوک چې د خدای له خوا ګمراه شوی دی ، څنګه به یې لارښوونه وکړئ ؟

مشر یې وویل: ای زما ورونو!

زما روح د انتظار له امله زما شونډو ته راغلی دی.

نور پروا نه لرم ، په ما کې حوصله نه پاتې ده

دې صبر زه په اور کې کښېناستم.

صبر او حوصلې اوس زما له توان څخه بهر دی

داستان من به یک درس تبدیل شده است که باید توسط عاشقان آموخته شود.

زه د بیلتون له امله له ژوند څخه تنګ شوی یم

د بیلتون په حالت کې ژوندی پاتې کیدل منافقت دی.

این درد جدایی چقدر من را خواهد کشت؟

سر مې لرې کړه چې مینه ماته نوی سر راکړی[36].

زما ایمان زما د مینې له امله ژوندی دی

له دې ژوند او سر سره ژوند کول زما لپاره سپکاوی دی[37].

کله چې د بدن خاورې لرې شی ، سپوږمی مې وځلېدله

زما د روح سپوږمی پاکې اوبه وڅښلې[38].

روح من ادعا کرده است که یک دریک است

[36] په خدای کې د فنا نه وروسته په خدای کې د بقا حالت راځی یعنې کله چې د معشوق په مینه او اراده کې د نفس خواګانې له منځه یوسی نو نوی ژوند راځی چې هغه نه ختمیدونکی او ابدی ژوند دی. د دې کیسې له لارې مولانا معنوی لار ، د هغه ستونزې او د بریالیتوب رازونه په ګوته کوی.
[37] زه غواړم چې د [ژور روحانی] معنا لرونکی ژوند ترلاسه کړم ، بیرونی ژوند [په مادی قلمرو کې] زما لپاره ستونزمن دی چې ورسره مقابله وکړم.
[38] وروسته له دې چې روح د بدنی محدودیتونو څخه خلاص شی، روح روښانه او روښانه کیږی.

کله د طوفانونو او طوفانونو په وړاندې دعا کوی؟

ولې یو هیلی د کښتۍ د ماتیدو او ډوبیدو څخه ویره لری؟

کشتی آن در آب پنبې است [تا به امنیت برود] .

دې ادعا زما روح او بدن ژوندی ساتلی دی

چگونه می توانم در مورد این ادعا خاموش بمانم؟

نورو دوو ورونو هڅه وکړه چې مشر ورور ته نصیحت وکړی

چې خپل ځان د داسې کولو له خطرونو څخه بې خبره نه وساتی.

د هغوی په ټپونو مالګه ونه اچول شی [ځکه چې هغوی هم په مینه ځپل شوی وو او بیا به د مشر ورور څخه جدایی زغملی وو]

د بیره او شک له امله دا زهر ونه خوری.

د یو باشعور روحانی لارښود د حکمت پرته

کله چې ته بینا زړه نه لرې ، ولې په لاره ګامونه اخلی؟

عقل د افرادو لپاره د وزرونو په څیر دی [چې له هغوی سره مرسته کوی چې روحانی بلندیو ته پورته شی]

که عقل نه لرئ ، د روحانی لارښود عقل وکاروئ.

[دو برادر کوچکتر برادر را نصیحت کردند] خبردار اوسئ! دا په ډار سره وګورئ

داسې ادعا مه کوئ او داسې کار مه کوئ.

ته به زمونږ ژوند بدمرغه کړې

ای ورور! څوک تاسو دې ته قانع کوی چې دا کار وکړئ؟

څوک چې په لاره نه پوهیږی ، کېدای شی سل کاله په پرله پسې توګه سفر وکړی

دا به د هیڅ شی لپاره حساب نه شی!

بې وسلې د جګړې ډګر ته مه ځئ

د هغو کسانو په څېر چې پروا نه کوی خپل ځان په تباهی کې مه اچوئ.

هغوی دا ټول وویل ، خو هغه بې صبره مشر ورور وویل:

من از این چیزها نفرت دارم [که شما همین الان گفتید] .

سینه مې د اور څخه ډکه ده لکه د بخارۍ په څېر

فصل تیار دی ، د حاصل کولو وخت دی.

ما په سینه کې صبر درلود خو نور هلته نه دی

شدید عشق صبر را با آتش جایگزین کرده است.

په هغه شپه چې دا شدید مینه زیږېدلې وه ، زما صبر مړ شو

دا مړ شو خو تاسو دې د ژوند برکت ولرئ.

ای هغه څوک چې د خطرونو خبرې کوې .

زه له دې څخه پورته شوی یم ، سره اوسپنه مه ووهئ [ځکه چې دا به هیڅ ګټه ونه لری].

زه وارونه شوی یم ، پام کوه ، پښې مې پرېږده

زما د بدن په برخو کې پوهه چېرته پاتې شوې ده؟

زه به خپل بیرغ په ځمکه کېږدم

یا به سر خود را از دست بدهم، یا چهره معشوق را پیدا خواهم کرد.

هغه سترګې چې د یار له ملاقات سره تازه نه وی

داسې سترګې غوره دی چې ړوند وی.

ورونه بیا مشر ورور ته نصیحت کوی او هغه یې نه شی زغملی او د لېونی عاشق او لېونی په توګه د پاچا دربار ته ځی او د مینې د شدت له امله اجازه غواړی نه د کوم ناوړه سلوک له امله

دواړو ورونو ورته وویل: زموږ په زړونو کې

آیا جوابات [به مصیبتهای شما] مانند ستاره های آسمان هستند.

که موږ دا نه وای ویلی ، نو دا به تاسو سره بې انصافی وه

که موږ دا ووایو ، ستاسو زړه درد کوی.

هغه ودرېد او ویې ویل: اې زما خپل ! خدای پامانی

دا نړۍ او هر څه چې په کې دی موقتی دی.

هغه د غشی په څېر له لینده راووت

ځکه چې د خبرو لپاره څه نه وو پاتې شوی.

هغه په بې کنټروله توګه د چین پاچا مخې ته راغی

هغه په بې پروایی سره د پاچا په مخ کې ځمکه ښکل کړه.

د هغه د وجود هر حالت په ښکاره توګه پاچا ته څرګند و

د غم پیل او پای او د هغه تردد.

پسونه په خپلو څړځایونو کې لګیا دی

خو شپون د خپل حالت څخه خبر دی.

له دې امله چې "تاسو هر یو شپون دی" هغه پوهېده چې په رمه کې څوک دی

د واښو څرونکی دی او څوک چې په جګړه کې دی [د نورو حیواناتو سره په رمه کې].[39]

دی (پاچا) د دې ډلې له دردونو او کړاوونو خبر و

خو د هوښیارۍ له امله یې غلی پاتې شو او هغه راز یې نه دی څرګند کړی چې پوهېده.

هغه محترم د هغوی د روحونو په منځ کې و

اما قصداً خود را احمق ساخت.

د اور بڼه د لوښی لاندې ده

د اور داخلی حقیقت په لوښی کې دی.

شکل آن بیرون است ، اما واقعیت باطنی آن در داخل است

د عاشق باطنی حقیقت - روح ، د وینې په څېر په رګونو کې دی[40].

ټولواك په درنښت د پاچا په مخ کې کښېناست

معرفی کوونکی نږدې و چې شهزاده پاچا ته وروپیژنی.

که څه هم پاچا له پخوا څخه په هر څه پوهېده

مګر معرفی کوونکی ته اجازه ورکړه چې بیا هم معرفی کړی.

په باطن وجود کې د عرفان د روښنایی ذره

ای محترم! د سلو معرفی کوونکو څخه بهتره ده[41].

معرفی کوونکی ته غوږ کیږدی

دا د حجاب او د حدس په حالت کې نښه ده.

څوک چې د زړه لیدونکی سترګې لری

داسې یوه سترګې به له نږدې معاینه وکړی[42].

داسې یو کس به د لېردول شویو خبرونو سره مقابله ونه شی

بلکې هغه یقین چې یو یې لری د زړه له سترګو څخه سرچینه اخلی.

بیا د پیژندونکی یادونه پاچا ته وشوه

د شهزاده حالت.

هغه وویل: اعلیحضرت! هغه ستا احسان ته اړتیا لری

---

[39] د مشر ورور او پاچا حالت د پسونو او شپون حالت ته ورته دی ، چې په خپل کار بوخت وی ، خو شپون یې له نږدې څارنه کوی او له هغه څخه ذره ذره غافل نه وی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: "تاسو هر یو شپون دی او د قیامت په ورځ به د هغوی د رمې په اړه پوښتنې او ځواب وو ایی". شپون پوهیږی چې څوک په رمه کې څریږی او څوک جنګیږی.

[40] روح د معشوق په څېر دی. له بدن څخه جلا وی خو په رګونو کې یې اغېز لری لکه په رګونو کې د وینې دوران.

[41] که د عرفان یوه ذره هم په زړه کې وی ، هغه روحانی پرده (کشف) چې رامنځته کوی د هغه معلوماتو څخه چې د معرفی کوونکی یا مخبر لخوا وړاندې کیږی ، ډیر لوړ دی.

[42] څوک چې د زړه سترګې خلاصې شی ، حقیقت درک کوی او د مسایلو اصل ته رسیږی.

لطفاً هغه ته یو شاهی چلند ورکړئ چې ستاسو د عزت وړ وی ځکه چې هغه خپلې تولې هیلې په تاسو پورې تړلې دی.

هغه خپل ځان له تاسو سره تړلی دی

لطفاً د هغه په پریشانی حالت کې د مهربانۍ لاس د هغه پر سر کېږدئ.

پاچا وایي: هر څوکه او ځمکه

هغه غوښتنه کړې ده ، هغه به یې له ما څخه ترلاسه کړی.

هغه هېواد چې هغه تر شا پرېښی دی ، زه به یې شل ځله ورکړم

زه به هغه ته دا ورکړم او زما مهربانی د هغه په اړه تر ټولو لوړ دی.

پېژندونکی وایي : له هغه وخت راهیسې ستا جلال په هغه کې د درجې مینې تخم کرلی دی

پرته له دې چې له تاسو څخه غوښتنه وکړئ ، په هغه کې بله څه هیله پاتې ده؟[43]

ستا غلامی د هغه لپاره ډېره مناسبه وه

چې د سلطنت غوښتنه د هغه له زړه څخه محو شوې ده.

هغه سلطنت او شاهی ژوند له لاسه ورکړ

ستاسو په خاطر ، هغه له سفر سره سوله کړې ده.

هغه صوفی چې په روحانی وجد کې یې ټوټه وغورځوله

له کوم ځایه هغه یوې بلې ټوټې ته پام کوی؟[44]

این از یک عاشق بسیار دور است که حتی به آن فکر کند

که څوک داسې فکر کوی ، باید په هغه سر خاورې واچوی.

د ځمکې حاکمیت د بدن عبادت کوونکو ته جایز دی

موږ د مینې د بې حده حاکمیت غلامان یو.[45]

هغه د مینې مقام لرونکی دی ، مهربانی وکړئ هغه مه خلع کوئ

هغه له خپلې مینې پرته په بل څه مه بوخت کړه.

ټولواك د خپل باطنی حالت په ژبه وایي: هغه دریځ چې ما ستا له دید څخه منع کړی دی

په عملی توګه یو شهادت دی او یوازې په نوم یو موقف دی.

د هغه د ځنډ لامل چې تاسو ته راشی

---

[43] ټولواك د شتمنۍ ، واکمنۍ او هر څه تر شا پرېښودو وروسته ، په زړه کې یې ستا له غوښتنې پرته بل څه نه دی پاتې شوی. دا د خدای سره د غلام د مینې مثال دی چې په اخلاص سره خپل قسمت یوازې له هغه سره تړلی دی پرته له دې چې د کوم مادی ګټې یا زیان پروا وکړی.
[44] ټولواك خپله پاچاهی تر شا پرېښوده ، چې دلته یې د "صوفی" ټوټې سره تشبیه شوې ده. یو ځل چې دا وغورځول شی ، هغه به یې هیڅکله بېرته ونه منی. د یوې ټوټې غورځول او وروسته د هغې په کولو پښیمانه کېدل او د بل چا څخه د بل چا منل او د هغې لپاره لیوالتیا ، دا به د معنوی وجد لپاره د راګ له لاسه ورکولو سره برابر وی. این وجد معنوی بی ارزش است و هیچ چیز ارزش آن را ندارد.
[45] عاشقان غواړی چې د الهی مینې بې حده حاکمیت ولری.

د [روحانی] وړتیا او د بدن کمزوری وه.

که چیرې بې له تیاری څخه کان ته لاړ شې .

تاسو به حتی یوه ذره هم نه شئ درک کولای.

داسې به د څراغ په څېر وی چې بې غوړی او فتیله

د هغه رڼا به نه کوچنی وی او نه به غټ وی.

دا د مرغی په څېر د وچې مرغی په څېر ده چې په سمندر کې وی

به جز از دست دادن و تباهی ، چه چیزی پیدا خواهد کرد ؟[46]

دا د هغه چا په څېر دی چې د میده ژرنده ته رسیدلی وی او غنم یې میده کړی وی

پرته له دې چې ړیره او ویښتان خاورې او سپین شی ، بل اجر به نه لری.

هغه څوک چې غنم نه لری ، د جنت ژرنده

هغوی ته د ویښتانو سپین والی او د ملا کمزوری ورکړئ.

خو د هغو کسانو لپاره چې غنم لری ، دا میده ژرنده

د حاکمیت ، [الهی] کار او سلطنت یو انتقال کوونکی کیږی[47].

د دې پای نشته ، لټون یې مه کوئ

لاړ شئ او ظرفیت ترلاسه کړئ [چې مخ په وړاندې ولاړ شم].

هغه انتظار کاوه چې ظرفیت ترلاسه کړی مخکې له دې چې تاسو ته راشی

شدت آرزوی او [برای دید شما] از تمام حدود فراتر رفت اما ظرفیت به دست نیامد.

هغه وویل چې ظرفیت هم د پاچا له لارې ترلاسه کیږی

بدون روح ، چه زمانی بدن قادر می شود ؟[48]

د پاچا مهربانی ، غمونه یې غونډ کړل

[46] معرفی کوونکی پاچا ته د شهزاده په اړه خبر ورکوی چې ستا حضور ته د هغه په راتګ کې ځنډ د مینې د شدت د کموالی له امله نه دی. بلکې د خپلې روحانی وړتیا په لوړولو بوخت و او سربېره پر دې کمزوری و. په دې حالت کې ، هغه نه روحانی ګټې ترلاسه کولای شو او نه یې توان درلود چې هغه خدمتونه ترسره کړی چې جسمانی سختی او قوت ته اړتیا لری. تر هغه چې او تر هغه وخته پورې چې د یو کس هدف ته د رسېدو لپاره روحانی ظرفیت موجود نه وی ، دا هڅې بې ګټې دی. له دې امله یو روحانی مسافر روحانی ظرفیت او قوت ته اړتیا لری ترڅو روحانی لاره ته ولاړ شی او بالاخره د الهی حضور کې وی. دا بیا هم د هغه څه لپاره یو تمثیل دی چې د الهی حضور په حالت کې د عرفان یا صمیمیت په حالت کې د الهی سره اړین دی.

[47] که یو روحانی مسافر یا مبتدی په روحانی لاره کې بې له روحانی استعداد ، یو روحانی لاربښود ته لاړ شی ، داسې یو داسې کس دی لکه هغه څوک چې ژرنده ته ځی چې د غنمو د میده کولو لپاره بې له کوم کار روان وی. داسې یو به بیرته راشی او ټول ویښتان له خاورو سره خړ ښکاری. هغه خلک چې روحانی ظرفیت نه لری، د وخت په تیریدو سره بل څه نه لری، پرته له زړه، خړ او کمزوری کیږی. د جنت ژرنده یوازې هغه چا ته ګټه رسوی چې غنم د صحیح عقیدې او نیک اعمالو لری.

[48] معرفی کوونکی وویل: هغه تر اوسه له تاسو څخه ځکه لرې پاتې شوی دی چې هڅه یې کوله خپل ظرفیت لوړ کړی. که څه هم تر اوسه پورې روبوټ نه دی ترلاسه شوی ، خو هغه ستاسو سره د مینې د شدت له امله مجبوره او بې وسه شوی دی. هغه اوس فکر کوی چې د ظرفیت ترلاسه کول به هم د پاچا له لارې ترسره شی. د بشپړ ظرفیت ترلاسه کول هغه وخت پیښیږی کله چې روح بدن ته راشی او دا هغه څه دی چې ته به یې ورکړې. ښکاره خبره ده ، څوک چې غواړی تاسو ښکار کړی ، په خپله به ښکار شی.

هغه د پاچا د ښکار لپاره راغی خو ځان یې ښکار کړ.

هغه ستا په دام کې راګیر شو او ښکار شو

د ښکار په نه نیولو سره ، هغه پخپله ښکار شو.

یقیناً یو کس چې د شتمنۍ غوښتونکی وی

اول توسط آن زندانی شوید[49].

د نړۍ په مخ کې نښه د هغه څه برعکس وګڼئ چې ښکاری

د نړۍ د هر غلام نوم د نړۍ څښتن بلل کېږی.

ای هغه بدن چې کم پوهه او مخالف لارو!

شما میلیون ها روح آزاد را زندانی کرده اید[50].

ټولې بهانې د لنډې مودې لپاره پرېږدئ

له مرګ څخه مخکې، د یو څو ساعتونو لپاره ازاد ژوند وکړئ.

ای مصروف بدن! ما یوازې پرېږده

تا زما ژوند تباه کړ ، لاړ شه او بل څوک پیدا کړه[51].

د چین پاچا بهرنی شهزاده ته ویاړونه ورکوی

نتیجه دا ده چې پاچا به هغه ته انعام ورکاوه

د هغه لمر له لارې به د سپوږمۍ په څېر ویلی شو.

د عاشقانو ویلی کېدل یوازې زیاتېږی

په تازګی کې لکه سپوږمۍ چې د زوال په پړاوونو کې وی.

ټول ناروغان د درملو لپاره هیله لری

دا ناروغ د دې ناروغۍ د زیاتېدو دعا کوی.

ټول ناروغان د درملنې لپاره درمل لټوی او دا یو

د نور غم ، درد ، او ژړا په لټه کې دی [د الهی سره د شدید مینې له امله].

ما له دې څښاک څخه ښه زهر نه دی لیدلی

هیڅ روغتیا به له دې ناروغۍ څخه ښه نه وی.

---

[49] دا د محبوب شی قاعده ده چې انسان د دې پر ځای چې هغه ترلاسه کړی ، لومړی خپل ځان معشوق ته وسپاری. د دنیوی شیانو په اړه فکر وکړئ چې د هغه څه برعکس دی چې ښکاری. څوک چې د نړۍ بندی وی د نړۍ شتمن بلل کېږی.

[50] بدن میلیونونه آزاد روحونه زندانی کړی دی.

[51] مولانا دا خبره کوی او په سمه توګه د خپل مرګ وړاندوینه او وړاندوینه کوی. زمان آزادی من (از این جهان مرګ) فرا رسیده است. ما آزاد کړه او یو بل څوک پیدا کړه چې زندانی یې کړی.

پاچا ته داسې ولاړ و

زړه سوځېدلی و ، او روح په بشقاب کې و [چې پاچا ته وړاندې شی].

هغه وویل چې پاچا د هر هغه چا سر پرې کړی چې د ده لور ته یې هیله څرګنده کړې وه

خو زه هره شېبه د پاچا له امله قربانی کېږم.

د عشق په ډګر کې سړی په دوو پښو یوازې منډې نشی کولی

د مینې د شطرنج په تخته، حرکت یوازې په یو سر نه شی کېدای.

هر څوک دوه پښې او یو سر لری

یو جسد چې زرګونه فوټه او سرونه لری سوځېدلی دی.

ځکه چې د دې مینې موخه بې حده ده

د دې مینې د تودوخې د شدت په وړاندې د دوزخ تودوخه بې ارزښته ده[52].

روایت حدیث جهنم ، که بر آن پل نازک و تیز وجود دارد که همه بر آن قدم می زنند تا به منزل ابدی خود برسند، تا مؤمن بیجلده و به سرعت از آن عبور کند تا عظمت نور مؤمن آن را خاموش نکند و آن جمله ای مؤمن! از من عبور کنید! یقیناً ، نور تو آتش من را خاموش کرده است "

ای محترم! نو ځکه د مؤمن رڼا

سبب کېږی چې دوزخ کمزوری او مړ شی.

نوشته شده است : ای شریف ! ژر له ما تېر شو

که نه نو ستا اور به زما اور مړ کړی.

کفر [په دنیوی ژوند کې په ناوړه اعمالو کې ښکاره کیږی] یوازې د دوزخ باروت دی

وګورئ چې څنګه د مؤمن د باطنی نور له منځه وړل کیږی [په اقامتګاه دنیوی کې په نجیب اعمالو کې ښکاره کیږی].

په چټکی سره خپل باروت [یو روحانی لاربنود یا ښېړ لاربنود] وسپارئ.

نو ، دوزخ به تاسو او نه د هغه هیڅ جرقه ووهی [53].

[52] ټولواك وویل : د دې مینې د ترلاسه کولو لپاره ما لا د مخه خپله شتمنی او سر قربان کړی دی. د نفس د ټیټ نفس (فنع) څخه د ایګو او خواهشاتو له منځه تللو او له منځه تللو وروسته ، انسان د خدای د ذات په وسیله ژوند ته رسیږی. عادی خلک له دې مینې څخه بې برخې دی ځکه چې دوی یوازې دوه پښې او یو سر لری ځکه چې د الهی مینې د ترلاسه کولو لپاره کافی نه دی. د انسان مینه (د مثال په توګه، د ښځې لپاره د نارینه مینه او برعکس) غوغا رامینځ ته کوی چې هغه وخت پای ته رسیږی کله چې دوه پښې او یو سر له منځه لاړ شی (یعنې کله چې د یو کس ژوند پای ته ورسیږی). په هرصورت، د حقیقی مینې غوغا ورځ په ورځ زیاتیږی. څرنګه چې د دې مینې وروستۍ پایله او مقصد بې حده ، د زمان او مکان له خوا بې محدودې او ابدی دی ، نو له دې امله د دې حقیقی مینې تودوخه د نه درک کېدونکی شدت لری ، حتی د دوزخ ګرمی چې د هغه د نه زغملو شدت لپاره پیژندل کیږی ، کم کوی.

[53] دا باروت (منفی، بد، ناوړه تمایلات او تمایلات چې په ناوړه اعمالو بدلیږی) له خپل باطن څخه لرې کړئ چې کله تاسو د قیامت په ورځ له هغه څخه تېر شئ نو د دوزخ قهر راجذبوی. د ټوپک د ځواک مواد د خپل ځان له ژورو څخه یو کامل انسان ، یو روحانی لاربنود ، عرفانی یا د الهی مینې خاوند ته وسپارئ ترڅو ستاسو په روح کې هیڅ شی پاتې نه شی چې د دوزخ اور او غضب را جذب کړی. انسان در درون خود تخم لعنت و نجات را حمل می کند. لعنت د ابدی غم او رنځ په شکل ، او نجات د ابدی خوشالۍ او بې پایه بریالیتوب په شکل کې.

داسې سرې ته آسمان پوښتنه کوې : لکه نسیم پر ما تېر شه
که نه ، هغه څه چې زه لرم جعلی به شی.
ځکه چې ته د کرنیزو ځمکو خاوند یې ، په داسې حال کې چې زه یوازې د هغه غلې ټولوونکی یم
زه یوازې یو بت یم په داسې حال کې چې تاسو د چین واکمنی یاست[54].
له تا سره اې ایمانداره! دوزخ په وېره کې دی او جنت هم همداسې دی
هیچ کس با شما در صلح نیست ، نه این و نه آن.

له دریو شهزادګانو څخه مشر یې مړ شو او دویم ورور یې د پاچا ملګرتیا غوره کړه

د هغه ژوند پای ته ورسید ځکه چې هغه د درملنې لپاره وخت پیدا نه کړ
صبر ډېر کمزوری کوونکی و ، او روح یې نه شو زغملی [55].
د اوږدې مودې لپاره ، هغه له وېرې یې تحمل کړ
ژوند بې له دې چې خپل هدف او هدف ته ورسیږي، پای ته ورسید[56].
د یار څېره ورڅخه غایب شوه
هغه مړ شو او د معشوق د باطنی حقیقت ملګری شو[57].
نوموړی ووئی: که څه هم د معشوق جامه له وریښمو څخه جوړه شوې وی
ښه به دا وی چې الهی ښکلا بې له کوم حجاب او بیلتون په غیر کې ونیسئ.
زه له بدن څخه محروم شوم او بدن د معشوق له فکر څخه خالی شو
زه اوس په ثابت او آرامه توګه د معشوق سره د ریښتینې لیدنې په لاره روان یم.
دا بحثونه باید یوازې تر دې ټکی پورې بیان شی
هغه څه چې وروسته راځی باید پټ وساتل [58]شی.
د آس منډه او لګام تر سیند پورې دی
وروسته له هغې ، ستاسو سواری د لرګیو څخه جوړ شوی سواری دی.

---

[54] د مؤمن او مخلص عاشق لوړ مقام او مقام حتی له اسمان څخه لوړ دی او د داسې انسان زړه د الهی وجود د تجلی ځای دی. جنت دا کیفیت نه لری ، له همدې امله ، هغه څوک چې لږ مقام لری د لوړ مقام سره شرمنده احساسوی. لنډه دا چې یو ایماندار د خپل روحانی مقام له مخې له جنت او دوزخ څخه لوړ دی.
[55] مشر ورور او ټولواك د خپلې معشوقې سره د لیدلو لاره پیدا نه کړه او ژوند یې په دې حالت کې پای ته ورسېد او نه یې جدایی زغملی او نه یې حوصله درلوده چې د خپلې موخې د ترلاسه کولو په هڅه کې ثابت قدم پاتې شی.
[56] له ډېرې مودې راهیسې د مینې له څرګندولو څخه وېره درلوده او په پای کې له معشوق سره د لیدلو پرته له دې دنیا څخه ووت.
[57] هغه معشوق چې د الهی مینې مظهر و ، د هغه په مړینې سره د هغه له نظره غائب شو ، او هغه د الهی ښکلا سره چې په هغه تجلی کې څرګند و ، متحد شو. په دې توګه ، هغه نور په مخلوق کې د الهی ښکلا او الهی حقیقت لیدلو ته اړتیا نه درلوده ځکه چې هغه حقیقت ته بې له کوم پرده او جدایی غیر کې ونیو.
[58] په بحث کې یوازې دومره په الفاظو کې بیان کیدلی شی او هر څه چې له دې ټکی څخه پورته وی هغه د حقیقی معشوق سره لیدنه ده ، او دا یوازې تجربوی ده او په الفاظو نه شی بیانولای.

د لرګیو سپرلۍ په ځمکه کې بې ګټې ده

مګر دا په ځانګړې توګه د سیند د خلکو لپاره یو لاربنود دی.

دا خاموشي د لرګیو سواری ده

د سمندر د خلکو لپاره [د الهی محبت] ، خاموشي تېنګار شوی دی[59].

سکوت که شما را عصبانی می کند

شعارهای عشق [الهی] را بلند می کند.

من از شور و صدای این شعار کوڼ شده ام در حالی که دیگران از آن غافل هستند

هغه خلک چې تیز اورېدونکی دی ، د دې کیسې په وړاندې کوڼ دی.

یو کس په خوب کې په لوړ آواز شعارونه ورکوي

په لسګونو زره خبرې او بحثونه ترسره کوي.

یکی دیگر درست در کنار اول نشسته است ، کاملا از آن غافل است

داسې سړی تر هغه ویده وی او له غږ څخه کوڼ وی او چیغې وهی چې لومړۍ یې اوری[60].

هغه څوک چې د لرګیو سپرلۍ یې ډوبه شوې وی [د سمندر په منځ کې]

په اوبو کې ډوب شوی او په خپله ماهی شوی [61]دی.

نتیجه دا ده چې [تر ټولو زړه] شهزاده نړۍ پرېښوده

کله چې هغه روان شو ، د هغه روح دردناک ، غمجن او تود و[62].

دویم ورور چې د مشر ورور جنازې ته د کشر ورور په توګه راغی ، د ناروغۍ له امله په بستر کې پروت و او پاچا دویم ورور ته په سخاوت سره مرسته وکړه او هغه د پاچا په لیدو په سلګونو زره داخلی او ظاهری شتمنی ترلاسه کړه

کشر یې ناروغ او منځنی یې ناروغ و

همدا اوس د مشر ورور جنازې ته راغلم.

پاچا هغه ولید او قصداً یې ترې وپوښتل: دا څوک دی؟

څکه چې دی د همسمندر سره تعلق درلود او هغه هم کب دی.

[59] د خبرو خاوندان (عامیان) د باطنی روحانی حالت تشریح نشی کولی چې یوازې د باطنی روحانی حالت خلک پرې پوهیږی لکه د یوې کښتۍ په څیر چې په وچه کې بې ګټې وی. خاموشي د باطنی روحانی حالت د خلکو خبرې دی او دا د هغوی لپاره د مینې شعار دی څکه چې هغوی غوږونه لری چې د دې باطنی حالت خبرې واوری.

[60] هغه خلک چې په دنیایتوب کې ښکیل دی د الهی مینې د غږونو څخه غافل او کڼ دی چې د هغه کس له خوا تجربه کیږی چې باطنی روحانی حالت لری. د دې مثال داسې دی لکه یو کس چې په خوب کې ډېر څه اوری خو څنګ ناست کس په بشپړه توګه له دې څخه بې خبره وی.

[61] تر اوسه پورې بحث د هغه کس په اړه دی چې حقیقی باطنی معنوی تجربه لری (*ذوق یا ذوق*). څوک چې په الهی وجود (*فانا*) کې له منځه تللی وی او په هغه کې ژور غرق شوی وی، باطنی تجربه یې هم فنا ګڼی. داسې ماهی د هغه ماهی په څېر دی چې د دې بې تفاوته سمندر په ژورو او پراخو سیمو کې لامبو وهی او کشتۍ ته اړتیا نه لری.

[62] د مشر ورور د حالت خلاصه دا ده چې هغه د مینې په درد او غم له دې دنیا څخه ووت.

پېژندونکی وویل: دی د همدغه پلار زوی دی

دا ورور له هغه ورور څخه کوچنی دی چې مړ شوی دی.

پاچا په سخاوت سره هغه ته [د هغه سخاوت] ورکړه او ویې ویل: ته بې نظیرې یې

هغه د خپل سخاوت سره هغه ښکار کړ.

د هغه بې سارې پاچا د وقف له امله

هغه په هغه کې د بل ژوند تر څنګ یو ژوند هم ولید.

هغه په خپل زړه کې عالی غږ او هیجان ولید

دا هغه څه دی چې یو صوفی به په سلو روحانی کوششونو کې هم نه شی[63] موندلی.

او در قلب خود یک جهان باشکوه [از عرفان و صمیمیت الهی] پیدا کرد

این کار حتی پس از صد تنهایی [برای تلاش های روحانی] به دست نمی آید .

پټی ، دیوالونه ، غرونه او دېرې له ځلېدو سره ځلېدلې

د هغه په مخ کې ، د پاخه انارې په څېر وو چې ټوټه شوې وی.

د هغه په مخ کې هره ذره د لمر په څېر وه

هر لحظه په سلو طریقو ، دا معنوی فرصتونه برابروی.

دروازه کله د دهلیز په څېر او کله به د وړانګې په څېر شوه

دوړه کله کله غنم شوه، کله کله د تغذیې یوه لویه پیمانه.

جنت یې د سترګو په وړاندې د زړو وچو غوښو په څېر و

د هغه د سترګو په وړاندې ، هر وخت یو نوی تخلیق موجود و[64].

کله چې ښایسته روح له بدن څخه آزاد شی

یقیناً د الله تعالی په تقدیر کې سترګې لری.

د غیبی قلمرو څخه په سلګونو زره شیان ، د هغه په وړاندې څرګند شول

هر هغه څه چې د رازونو د معلوماتو په سترګو کې یې لیدلای ، هغه ولید.

هر څه چې یې په کتابونو کې لوستلی

هغه د هغوی په درونی واقعیت باندې سترګې پرانیستې.

[63] د پاچا د روحانی پاملرنې له امله د دویم ورور په زړه کې د هغه داخلی حالت په ډراماتیک ډول بدل شو او هغه په خپل زړه کې یو نوی ژوند احساس کړ. هغه په خپل زړه کې د الهی مینې لپاره داسې هیجان او قوت ولید چې یو *صوفی* (په روحانی لاره کې زیار واخلی) حتی په سلګونو روحانی سختیو او کوششونو کې هم نه شی موندلی.

[64] د الهی رڼاګانو د کثرت له امله ټوله نړۍ روښانه شوه او روحانی معنا په خپل ځان ښکاره شوه او هر څه د الهی کیفیتونو او کمالونو د تجلی په توګه ښکاره شول. اوس د نړۍ هره ذره د روحانی وحی سرچینه شوه ، او دروازې یا علم او باطنی معنوی معنا د هغه پر مخ پرانستل کېدلې. د پوهې هغه دروازه کله ناکله د پوهې سرچینه شوه او کله هم خپله معرفت. اوس مادی فزیکی قلمرو (*علم النسوط*) هغه ته بې ارزښته ښکارېده لکه څنګه چې د هغه په وړاندې د فرشتو قلمرو (*عالم الملکوت*) وه.

د هغه لوی پاچا د جلوس له خاورو څخه

هغه د لید روښانه کولو او د لید د پیاوړی کولو کوهل وموند.

هغه به خپلې جامې په داسې بڼ کې راکاږلې

چېرته چې د هغه د وجود هر تار به چیغې ووهلې "آیا نور هم شته ؟"

د ګلونو څخه کرل شوی بڼ پای ته رسیږی

هغه باغ چې له زړه څخه وده کوی تل پاتې کیږی[65].

موږ د یو یا دوه ګلدستو په واسطه ډېر حاکم یو

څکه چې موږ د باغ دروازه پر مخ تړلې ده[66].

داسې کیلی ، هر وخت ، د ډوډۍ په بدل کې

افسوس ای روح من! له ګوتو څخه غورځیږی.

که تاسو د یو څه وخت لپاره د ډوډۍ په اړه اندېښنه نه لرئ

تاسو د جامو ، نفسانی مینې او ښځو سره وسواس پیدا کوئ.

کله چې شهوت په درون کې پورته کیږی

تاسو غواړئ چې ټول هېواد او ښار له ښځو او ډوډۍ ډک [67]وی.

ته پخوا مار وې ، شاید اوس ښامار شوی یې

ته یو سر مار وې ، اوس ته اووه سرې یې.

اووه سر ښامار دوزخ دی

حرص تو مانند غلې دانې است ، دوزح مانند جال است که برای شما یک دام است.

جال څیرې کړئ او غلې دانې وسوځوئ

د دې کور نوې دروازې پرانیزئ[68].

اې بې شرمه فقیر! څرنګه چې ته عاشق نه یې

ته د غره په څېر یو ناپېژندل شوی غږ لری[69].

---

[65] د دویم شهزاده معنوی څرګندونې باید حیران یا حیران نه شی. هنګامی که روح زیبا از حبس بدن آزاد می شود ، خواه از طریق کشمکش های روحی (مجاهد) با غلبه نفس پست (نفس) آزاد شود یا از طریق همراهی با یک مرشد کامل (*شیخ الکامل*) ، به هر نوع وحی روحانی می رسد. شهزاده دغه لوړ باطنی حالت د پاچا د ملګرتیا له لارې ترلاسه کړ کوم چې د یو کامل روحانی لارښود لپاره یو تمثیل دی، چې په بشپړه توګه د یو کس د وجود په مرکز کې د یو لوی داخلی روحانی بدلون راوستلو وړتیا لری. شهزاده د هر درونی پوهې په باغونو کې ګرځېده او د نورو لاسته راوړنو په څېر یې نور څه غوښتل. مادی پوهه د ګنوسس د باغ څخه یوازې څو ګیډۍ دی.

[66] موږ د حقایقو او روحانی قلمرو د پوهې څخه د غافل کېدو له امله د مادی پوهې سره شیفته شوی یو.

[67] کله چې معده ډکه شی ، تاسو د شرمګاه د شهوت سره مینه پیدا کوئ. بیا د انسان حرص زیاتیږی او سړی د ټولو هېوادونو او ښارونو پسې منډې وهی چې له شتمنۍ او وسایلو ډک دی تر څو خپل مخ په زیاتیدونکی شهوت او حرص چې حد نه پیژنی پوره کړی.

[68] خپل ځان د حرص او شهوت څخه لرې کړئ چې د دام لپاره د غلې او جال په څیر دی، یوازې په دې صورت کې به ژورې معنوی معانی او د الهی پوهې دروازې درته پرانیستل شی.

[69] که تاسو الهی مینه نه لرئ چې د داسې الهی علم سره راځی ، نو تاسو د هغه غر په څیر یاست چې غږ منحرف کوی او له هغه څخه بې خبره

که تاسو خپل ځان اصلاح کړئ په داسې حال کې چې

عذاب الهی ستاسو په وړاندې پټ دی

تاسو په دواړو نړۍ کې مالک او قضاوت کوئ (دا او وروسته).

یوه تلپاتې پاچاهی به ستاسو په وړاندې ښکاره شی

دا دوه ورځې نه دی ، قرض اخیستل شوی او د ژوند له ناروغیو ډک دی.

تاسو به د جبری کار څخه خلاص شئ او خپل کار به په خپله ترسره کړئ

ته به خپل پاچا شې او خپل ترومپټ به وغږوی[70].

کله چې ستونی ژوند پر موږ تنګ کوی

افسوس! ستونی او خوله خاورې خوری.

دا خوله د خاورو خوړونکی دی

خو هغه ګرد چې رنګین شوی دی.

دا کباب ، شراب او بوره

ای بچه! د رنګارنګ او سینګار شوی دوړو څخه پرته بل څه نه دی.

کله چې تا ډوډۍ ختمه کړه او دا ستا غوښه او وینه شوه

د غوښې رنګ یې ترلاسه کړ او هغه هم د کوڅې خاورې دی.

د ځمکې پر مخ رنګول په دوړو ترسره کیږی

بیا هر څه [دوباره] خاورې شی[71].

هندیان، قیبچاقی، ترکان، رومیان او ایتوپیایی

د هغوی په قبرونو کې همدغه رنګ شی.

نو تاسو به پوه شئ چې ټول رنګونه او نښې دی

پرده، فریب او پور شوی څیزونه

ځکه یوازینی رنګ چې پایښت لری هغه د خدای رنګ دی او بل هیڅ نه

وی. په بل عبارت ، ستاسو مادی پوهه په دې حالت کې داسې ده لکه د غره څخه منحرف شوی غړونه دی.

70 کله چې الهی سزا په خپل ټول قهر سره ستاسو په وړاندې راځی ، نو د توبې او جبران کولو لپاره ډېر ناوخته دی. که څوک خپل ځان اصلاح او اصلاح کړی په داسې حال کې چې الهی قصاص پټ و او هغه یې نه وی لیدلی ، نو هغه د پاچا په څېر دی او هیڅوک نه شی ځورېدلی. کله چې په غیب ایمان داسې موجود وی نو یو تل پاتې پاچاهی ترلاسه کوی او تاسو به د غلامۍ ژوند له لاسه ورکوئ ، بلکې تاسو به ازادی ترلاسه کړئ. د خولې او ستونی دا خوند او خوند زموږ لپاره مرګونی دی. د الهی سزا په وخت کې به څوک پښیمانی کوی او د دې پر ځای به خاورې خوړلی وی. هغه څه چې په دې دنیا کې خوری ، د خوندورو شیانو په ګډون ، له خاورو پرته بل څه نه دی چې په رنګونو پوښل شوی وی او د نړۍ ټول خوندور خواړه یې رنګین او سینګار شوی دی.

71 لومړی دغه خاورې د ډوډۍ او مېوو رنګ درلود ، بیا خوړل او د بدن د غوښې او وینې په شکل بدل شو ، بیا به بیا غوښه او وینه د ځمکې خاورې شی. بدن چې په خپله خاورې وی له خاورو تغذیه کیږی او په پای کې قبر ته د رسېدو په صورت کې بیا خاورې کیږی.

فکر وکړئ چې نور هر څه لکه د زنګون په څېر تړل شوی وی[72].

د حق رنګ ، د خدای وېره او الهی یقین

د تل لپاره به د خدای په بندانو او عبادت کوونکو کې پاتې شی.

د شک ، بې باوری او منافقت رنګ

د تل لپاره به په نافرمان روح پاتې شی.

مانند فرعون حیله گر و اعمال تاریک شیطانی اش

د هغوی رنګ پاتې شوی دی، خو بدن ورک شوی دی.

د ربښتینویانو په ښکلو څېرو کې جلال او ځلا

به تر قیامت پورې دوام کوی که څه هم جسدونه یې له منځه تللی وی.

خدای دوړو ته رنګ ، مهارت او طنز ورکوی او

د هغوی له امله ، هغه کسان چې د ماشومتوب مزاج لری، په جګړه بوخت دی.

اوښان او زمری د اوړو څخه جوړ شوی دی

ماشومان یې په حرص څټلی.

زمری او اوښان په خوله کې ډوډۍ جوړېږی

دا په ماشومانو کوم اغېز نه لری.

مانند کودکان ، ما خود را از خاک پر کرده ایم

تلاش برای اتخاذ وسایل و وسایل واقعی [برای رسیدن به هدف زندگی خود] از ذهن ما خارج شده است.

یو ماشوم په حماقت ، حدس او شک کې ښکېل دی

شکر خدایه ، ماشوم کم فزیکی قوت لری[73].

افسوس د هغو ماشومانو لپاره دی چې د زړښت او لوړ عمر زغمی

دوی ګوډ ګوډ مېړیان دی چې [په نړۍ] حکومت کوی .

یو ماشوم سل شخړې او شخړې لری

شکر خدایه ، یک کودک بدون استراتژی و بدون سلاح است [و از این رو نمی تواند به کسی آسیب واقعی وارد کند] .

پښیمانی د هغو بې اخلاقو او بد اخلاقو ماشومانو لپاره ده چې د زړو بالغانو او

---

[72] انسانان مهم نه دی چې د کوم ځای څخه دی او مهم نه دی چې د پوستکی رنګ یې په خپل لنډمهاله ځمکنی ژوند کې لری، د مړینې وروسته د هماغه رنګ خاورې جوړېږی. د هر چا لپاره د ورته پای موخه دا ده چې کور ته دا پیغام ورسوی چې د رنګونو، نژادونو، کلتورونو او هېوادونو توپیرونه ټول موقتی دی. په حقیقت کې د انسان اصل او اخری هدف یو دی. یواځنی شی چې د تل لپاره پاتې کیږی د خدای رنګ دی چې سړی په دې زودګذر ځمکنی وجود کې د ښو اعمالو له لارې ترلاسه کوی. "قیپچاق" د اوراسیا یوه دښته ده چې ځینې کوچیان ترکی خلک پکې ژوند کوی. هغه زنګ چې په اهلی حیوان یا غواګانو پورې تړل شوی وی د هغه ملکیت نه دی، بلکې دا یو پور شوی شی دی.

[73] که څوک وغواړی کوچنیانو ته وښیی چې اوښان او زمریان چې له اوړو جوړ شوی دی ، اوښان او زمری اصلی نه دی ، نو هغوی به یې ونه منی. موږ هم د ماشومانو په څېر د خاورو څخه ډک شوی یو او د خپل ژوند د اصلی هدف د ترلاسه کولو لپاره باید څه وکړو غافل شوی یو.

د هر چا لپاره د بدبختۍ سرچینه ګرځېدلې ده ، چې د قدرت او کنټرول له امله یې ځارنه کوي [74].

کله چې ناپوهي او وسلې سره یو ځای شي

دا د ظلم او ظلم له امله د نړۍ ویجاړونکی فرعون ګرځي.

ای بیچاره انسان! د خدای شکر وکړئ چې دا کمښت [د شتمنۍ کموالی]

چې تاسو یې له ظلم او کفر څخه وژغورل.

شکر ګزار اوسئ چې مظلوم یاست نه ظالم

شما از ظلم و هر منبع شر در امان هستید.

خالی معده ادعای خدایی بودن را نکرده است

ځکه چې دا اور په خپل ځان کې د سون په وسیله مرسته نه کوي [په دې توګه د هغه شدت زیاتوي].

خالی معده د شیطان زندان دی

ځکه چې د هغه لپاره د ډوډۍ د موندلو اندېښنه د مکر او چل څخه مخنیوی کوي.

که میوه زاړه وي ، تر څو چې خامه شي

دې ته ناپاخه ویل کیږي [مهم نه دی چې څومره وخت په ونه پاتې کیږي].

حتی که هغه خام [شخص] سل کلن شي

د هر یوه کس لپاره دا یو ماشوم او خام دی.

که څه هم ویښتان او ږیره سپین شي

یو لا هم په هماغه ماشومتوب ، وېره او امید کې دی[75].

د دې مادی قلمرو څخه پورته هر څه روحانی دی

دا د لنډیز لنډیز دی او خدایی دی.

[بهرنی] شکل یک سایه است و معنی داخلی [مانند نور بخش] آفتاب است

رڼا پرته له سیوری یوازې په یوه صحرا ځای کې موندل کیږي.

[74] د ماشوم ناپوهي او حماقت مضر نه دی ځکه چې ماشوم ډېر ځواک او ځواک نه لري او که دا جنګ ته لاره هواره کړي نو دا یوه وړه جګړه ده چې په کې واقعي زیان نه رسیږي. متاسفانه بالغان زاړه خلک دي چې د ماشومانو په څېر عمل کوي. در حقیقت ، آنها مورچه های لنگ هستند که دارای قدرت و ثروت هستند ، و نادانی آنها باعث آسیب و تخریب گسترده در اطراف ما و جهان می شود .

[75] د دنیوی مادی خلکو سپین ږیری ، هغوی له ماشومتوب (ناپوچی او ناپوهی) نه راباسي . که څوک هوښیار نه شي حتی په پیرۍ کې ، بیا هم د ماشومتوب له امله ماشوم دی ، که څه هم ویښتان د پیرۍ له امله سپین شوي وي. ویره او امید په دوه ډوله انسانانو پورې اړه لري: لومړی ، دا روحانی کمال شوي کسان دي چې د الهی قانون هدف دی. حقیقت دا دی چې انسان د شریعت الهی پیروی کوي او د هغه احکامات او نهیتونه په پوره جدیت سره عمل کوي ، بیا خپل نیک کارونه دومره کوچني ګڼي چې د الهی قبولیت مستحق وي ، او له هغه څخه وېرېږي. په عین وخت کې ، سړی د الهی رحمت په نظر کې نیسي او د الهی قبولیت کاندید پاتې کیږي. د دې مثال د هغه بزګر په څېر دی چې ځمکه کروي ، تخم اچوي او په خدای رحمت د باران په تمه وي. د امید او وېرې دوهم شخص بچپنی دی ، چې په هغه کې څوک هیڅ کار نه کوي او بیا د کرنې لپاره د کرلو په شکل کې د رحمت الهی هیله لري. دا په حقیقت کې غرور او فریب دی. د ماشومانو د وېرې او امید د دویم ډول مثال دا دی چې څوک د خدای د عظمت له وېرې خپل عمل ډېر وړوکی ګڼي او کار پرېږدي او وایي چې خدای مهربان دی او په هغه چا چې کار نه کوي هم احسان کوي. این ترس نیست ، بلکه بزدلی است . دا هغه ویره او امید دی چې د هغو خلکو لخوا غوره کیږي چې د ښو پایلو لپاره کار نه کوي، او دا یوازې یو بچګانه سلوک دی.

ځکه هلته ښېڼې پر ښېڼې نښته

د سپوږمۍ لپاره، هیڅ بد سیوری پاتې نه شو.

ښېته که څه هم له سرو زرو څخه جوړه شوې ده، خو د لرې کولو مستحق دی

کله چې د ښېتو په ځای وی، هلته [روحانی] وحی او رڼا شتون لری[76].

غر [سینا] ټوټې شی چې سیوری لرې کړی

د دې الهی رڼا په خاطر ټوټې ټوټې کېدل یو وړوکی کار دی.

کله چې د خدای نور د غره په بهرنۍ برخه کې ولوېد [سینا]

هغه ټوټه ټوټه شوه چې د خدای نور هم په هغه کې ورسېږی.

کله چې څوک له لوږې سره مخ شی ، ډوډۍ ترلاسه کوی

د حرص له امله خوله خلاصوی او سترګې پراخې [77]کوی.

دا مناسبه ده چې هغه (د سینا غر) په سلګونو زره ټوټې ټوټې شی

اې ځمکې! د اسمان له منځ څخه لرې شئ.

تر څو آسمانی رڼا سیوری وسوزوی

ای د ورځې دښمن! شپه ستا د سیوری له امله هلته ده.

دا ځمکه د ماشومانو د روزلو لپاره ده

دا د بالغانو لپاره یو محدود ځای لری.

خدای مقرر کړی دی چې ځمکه به اولادونه پیدا کړی

په دې کې یې د ماشومانو لپاره شیدې الوځولې [78]دی.

د زانګو د زیات شمیر له امله ، کور تنګ شوی دی

ای خدایه ! لطفاً دا ماشومان ژر بالغ کړئ.

پام کوه اې زانګو! ځای تنګ او تنګ مه کوئ

---

[76] د ټولو اعمالو لنډیز په روحانی لاره (*طریقه) کې مبارزه* ده. کله چې الله تعالی انسان د ځان خواته راکاږی ، *نو په خدای (فنع)* کې *فنا ته رسیږی*، بیا وروسته په خدای کې روزګار ترلاسه کوی. د بدن بهرنی بڼه یا اعمال د سیوری په څیر دی او د هغو اعمالو معنوی معانی د لمر په څیر روښانه کوی. انسان هغه وخت نور ترلاسه کوی چې په خدای (*فانا*) کې فنا ته ورسیږی، یعنې د ټیټ نفس د خواهشاتو او کیفیتونو څخه خلاصون (*نفس*). کله چې د انسان د تمایلاتو، کمزوریو او ټیټ نفس د ښېتو سیوری لرې شی، روحانی رڼا نور د سیوری لخوا بند نه شی. کله چې د ښېتو لرې کول بې له ځنډه رڼا ته لاره هواروی، دا ارزښت لری چې دا ښېتې لرې کړی.

[77] کله چې څوک له لوږې سره مخ شی ، یوه ډوډۍ واخلی ، خوله یې غټه پرانیزی او په بیړه په غټو لقمو کې ډوډۍ وخوری. په مصر کې د سینا په غره کې هم همداسې وشول کله چې حضرت موسی علیه السلام هلته د الله سره د خبرو لپاره ورغی او له خدای څخه یې وغوښتل چې الهی نظر وښیی ، خدای په ځواب کې وویل: "ته به ما ونه وینئ". بیا خدای د خپل الهی څراغونو څخه یوازې یو رڼا د سینا په غره کې وښوده ، هغه ټوټې ټوټې شو او موسی بې هوشه شو.

[78] د انسان بدن د ځمکې د سیارې په څېر دی چې د سیوری سبب ګرځی او د لمر د رڼا مخه نیسی او له دې امله شپه راځی. بدن او مادی قلمرو د دنیاپالنې د خلکو لپاره زانګو دی چې د کوچنیانو په څېر دی او زانګو د لویانو لپاره ډېر وړوکی دی. له دې امله ، روحانی کمال شوی افراد په خپل دنیوی ژوند کې تنګی او تنګی پیدا کوی. د دغو ماشومانو لپاره (چې په روحانی توګه نه دی لوی شوی او د مادی او جسمی وجود سره وسواس لری) ، ځمکه مادی ګټې برابروی چې دلته یې "شید" ویل کیږی.

نو بالغ بالغان کولی شی په ازادانه توګه وګرځی.

د ماشومانو د روزلو لپاره کور مه تنګ کوئ

تر څو بالغان وکولای شی پراخوالی ومومی.

په دویم شهزاده کې هغه تلمیحانه فکر چې د پاچا له امله په خپل زړه کې د ځان بسیا او روحانی پردې له امله رامنځ ته شوی و ، د همدې تلمیحې په پایله کې یې پلان درلود چې له پاچا څخه بغاوت وکړی او له هغه څخه ناشکری وکړی ، پاچا د زړه د وحی له لارې په دې اړه خبر شو او زړه یې دردناکه کړ او روح یې داسې ټپی کړ چې شهزاده حتی از آن خبر هم نیست

کله چې د خرڅلاو او خرڅلاو پرته ، دایمی شو

د شهزاده د روح مزدوری د پاچا له داخلی وجود څخه ده.

هغه به د پاچا له روح څخه د رڼا څخه روحانی تغذیه ترلاسه کوله

د هغه د روح سپوږمی ، لکه سپوږمۍ چې له لمر څخه رڼا اخلی.

د بې مثاله پاچا څخه ، معنوی مزد

هر وخت به یې روح ته رسېده.

نه هغه څه چې عادی خلک یې خوری

بلکې هغه تغذیه چې فرشتې خوری.

شهزاده په غلطۍ سره په خپل ځان کې خپلواکی او ځان بسیا ولیدله

دې خپلواکۍ [د پاچا له لوری] بغاوت رامنځ ته کړ.

که: آیا زه پاچا او شهزاده نه یم؟

ولې ما دې پاچا ته د خپل ژوند لګام ورکړ؟[79]

کله چې زما روښانه سپوږمۍ په افق کې ښکاره شوه

پس چرا باید تابع خاک شوم ؟

زما په ویاله کې اوبه شته او دا د دې وخت دی چې ویاړ وکړم [چې زه څوک یم]

زه اوس خپلواک یم ، ولې باید د بل چا غرور وزغم؟

ولې باید د سر په شاوخوا کې پټۍ واچوم کله چې سردرد پاتې نه وی؟

---

[79] دویم ټولواك به له پاچا څخه روحانی ګټې او برکتونه ترلاسه کول لکه سپوږمۍ چې له لمر څخه خپله رڼا اخلی. د هغه روح به هره ورځ د پاچا څخه یو اندازه معنوی رزق ترلاسه کاوه. دا هغه خواړه نه وو چې عادی خلک یې ترلاسه کوی، بلکې دا یو روحانی تغذیه وه چې فرښتې یې ترلاسه کوی. د هغو معنوی ګټو او برکتونو له امله چې له پاچا څخه یې ترلاسه کول ، شهزاده په دې باور او فکر پیل کړ چې هغه روحانی کمال ته رسېدلی دی او نور د پاچا د خدمت او اطاعت کولو ته اړتیا نه لری. د دې غلط فکر او کنایه نتیجه دا وه چې د هغه ټولې روحانی ګټې چې د پاچا له لارې یې ترلاسه کولې له هغه څخه واخیستل شوې. هغه بغاوت چې په هغه کې رامینځ ته شوی و ، د دې کمال له امله و چې هغه پاچا او ټولواك دی ، یعنې روحانی کمال ته رسېدلی دی او نور پاچا ته اړتیا نه لری او باید خپل لګام پاچا ته ونه سپاری.

د لوند سترګو او پیکه مخ وخت نه دی پاتې شوی.

کله چې زه اوس د سپوږمۍ په څېر خوږې شونډې او مخ لرم

زه باید یو بل دوکان پرانیزم [80].

کله چې د هغه ټیټ ځان ، د ځان پالنې څخه پرسوب پیل کړ

هغه د ډېرو بې ګټې ویناوو په ویلو پیل وکړ[81].

د پاچا سمندر، چې د ټولو اوبو (سیندونو او ویالو) د یوځای کېدو ځای دی

ولې نه پوهیږی چې په جریان او ویاله کې څه دی؟

د هغه اندېښنو د پاچا زړه خوږ کړ

د هغه د روحانی عطیې او وقف د ناشکری له امله .

پاچا له ځان سره وویل: اې حقیر او بداخلاقه!

په حیرانتیا سره ، دا زما د سخاوت سزا ده!

د هغه څه لپاره چې ما له دې ښه خزانې څخه ستا لپاره وکړل؟

او د خپلو بدو عادتونو له امله تا زما سره په بدل کې څه وکړل؟

زه جنت ته ستا زینه شوم

ته زما سره د جګړې لپاره کمان او غشی شوې!

په پاچا کې د خوشبویی درد ښکاره شو

د پاچا د درد انعکاس د هغه په باطنی وجود کې راغی.

د شتمنی مرغی د خپل قهر له امله لړزېدلې وه

دا د هغه چا پرده مات کړه چې د څنډې کولو پلان یې درلود[82].

کله چې هغه ځوان خپل باطنی وجود ولید

هغه د خپلو تورو اعمالو اغېز ولید.

هغه د مهربانی او برکت مزد له لاسه ورکړ

د هغه د خوشالۍ استوګنځی له غم څخه ډک شو.

هر چا چې د یار په لاره کې خپل ځان ته وکتل.

---

[80] کله چې زه کامل شوم ، ولې باید د بل چا خبرو ته غوږ ونیسم. کله چې زه نور د روح درونی ناروغی نه لرم ، ولې باید د یو روحانی لارښود سره ملګرتیا وکړم؟ زه باید اوس په خپله یو روحانی لارښود شوم.

[81] کله چې د هغه د روحانی حالت په دې پړاو کې په هغه کې ځان رښتینولۍ او ځان پرستی پیدا شوه ، هغه د ډېرو غلطو خبرو په ویلو پیل وکړ چې د هغه روحانی حالت ته زیان رسوی تر دې حده چې د شاتګ او زوال سبب شو. د داخلی روحانی بدلون او اصلاح ترلاسه کولو وروسته، بیا هم د داسې خودخواهانه فکرونو له امله د شاتګ خطر شتون لری.

[82] پاچا ټپی شو ځکه چې شهزاده یاغی و حتی وروسته له دې چې پاچا هغه ته خپل سخاوت ورکړ. "د شتمنۍ مرغۍ"، یعنې د شهزاده د زړه داخلی روحانی حالت د پاچا د ګوښه کولو د پلان له امله ټوټه ټوټه شو.

هسته پرېښوده او پوازې بهرنۍ پوسته یې ولیدله.

خدای دې زما دښمن دې هم ونه کړی چې خپل ځان ته وګوری

ځکه له داسې یوه څخه پرته له ګډوډۍ او ویجاړیو څخه هېڅ تمه نه کېږی[83].

الکول په نړۍ کې منع دی

ځکه چې تاسو سمدلاسه داسې څوک جوړیږئ چې خپل ځان ته ګوری.

ستاسو په تخیل کې ، له ځان پرته بل څوک تاسو ته نه راځی

دا ټول ستاسو په دننه کې د ټیټ نفس له امله پیدا کیږی[84].

ای تو! خپل ځان له ټیټ نفس څخه جلا کړئ

تر هغه وخته پورې چې تاسو به په هغه کې بندی پاتې کیږی.

ای معشوقه! خپل روح معشوق ته وسپارئ

تر څو هغه دوست ووینې چې ستا زړه ناارامه ساتی.

خپل روح معشوق ته وسپاره او آزاد شه

د هغه لپاره سم کار وکړئ او خوشالی ترلاسه کړئ[85].

اجازه مه ورکوئ چې ټیټ ځان په تاسو تسلط ولری

هغه له شیدو څخه لرې کړئ.

هر څه نشه کوونکی اغېز لری

که هغه شیدې وی، شراب، یا شات.

ای انسان! د غنمو مسمومیت وپیژنئ

دې کار آدم بې خبره کړ [وروسته له دې چې الهی خبر شو] [86].

ټولواك هم د آدم په څېر له اسمان څخه جلا شو

چې په غوبی به یې د کرنې لپاره پټی قلبه کوله.

هغه به اوښکې تویې او ویل به یې اې غبنتلی غلو!

---

[83] مولانا وایی څوک چې د روحانی کمال او عرفان په لاره کې مغرور وی ، د روحانی لارې له حقیقت څخه بې برخې کیږی. این یک خساره و تباهی است که من حتی نمی خواهم دشمن خود داشته باشد.

[84] الکول حرام دی ځکه چې قرآن وایی: "شیطان غواړی چې په تاسو کې د الکولو او قمار په وسیله ګډوډی او نفاق وشیندی"، د دښمنۍ لامل معمولا خودخواهی، صداقت او په ځان کې کتل او خپل ځان تر بل هر چا غوره ګڼی. الکول په دې مضر داخلی حالت کې مرسته کوی. دا هغه څه وو چې شهزاده سره وشول.

[85] هر څه چې لرئ هغه ته وسپارئ او بیا به رویا ولرئ. د ټیټ نفس له خوا مه ځئ او د هغه د شهوت څخه یې بې برخې مه کړئ.

[86] مستی نگاه کردن به خود در ستایش ، به انسان آسیب می رساند. هر هغه شی چې سبب یې ګرځی ، که روا وی یا حرام ، باید ترې ډډه وشی. هر څه کیدای شی یو نشه کوونکی اثر ولری چې باید د یو کس د معنوی سفر په رڼا کې ارزیابی شی. وګورئ چې څنګه د غنمو خوړل [چې الله تعالی یې حرام کړی وو کله چې آدم په جنت کې وو] ، آدم یې بې خبره کړ او فریب یې وخوړ ، تر دې حده چې په جنت کې خپل مسکن له لاسه ورکړ ، چېرته چې هغه هر ډول آسایشونه درلودل او ځمکې ته ټیل وهل شو ، هلته یې له سختو سختیو او کشمکشونو څخه تېر شو.

تا زمری د غویی په لکی بندی کړی دی.

ای شیطانی او سوړ نفس! تا وکړ

د مهربان پاچا سره بد اخلاقی.

د غنمو په حرص کې ، تا جال غوره کړی دی [چې دام لری]

ستاسو لپاره د غنمو هره دانه چې د طعمه په توګه کارول کیږی لړم شوی دی.

د خودخواهی هوا ستا سر ډک کړ

اوس ستا په پښو کې پنځوس ټنه زنځیر وګورئ.

شهزاده په داسې ډول پر ځان ژړل

ولې زه د پاچا مخالف شوم؟

او دوباره به هوش آمد و توبه کرد

د جفتکا درد د یار

رحم وکړئ! غیر قابل علاج دی.

ای خدایه ! د خلقو حالت دې ښه نه شی .

کله چې د صبر حالت پای ته ورسیږی، یو کس ایګو او شهرت کشف کوی.

پرېږدئ چې انسان د زیان رسولو توان ونه لری!

زیرا در آن زمان ، کسی به ایمان یا راه اصلاح نفس اهمیت نمی داد .

انسان چې له ستونزو سره مخامخ وی ، ښه به وی .

لأن النفس السفلي منكر النعمات ومضطرب [از طريق الصحيح في الحياة حيث يميل إلى الضرر والشر] .

انسان په ازمایښت او مصیبت کې ښه دی

ځکه چې داسې څوک ذلیل ، عاجز او بې وسه دی [په دې توګه مظلوم ، په خپله ظالم نه کیږی].

بیرته د هغه ټولواک کیسه ته چې د خپل سرپاوری له امله یې خپل ځان ته ډیر زیان رسولی و او د پاچا له زړه څخه ټپی شو او بې له دې چې روحانی لاره بشپړه کړی ، نړۍ پرېښود

د کیسې لنډه کولو، د روند ټیټ ځان نظر

یو کال وروسته شهزاده یې قبر ته یووړه.

کله چې پاچا له روحانی جذب (سوکر) څخه بیرته راستون شو (*ساهو*)

مریخ او مانند خشم از قبل خون را تویه کرده بود[87].

[87] کله چې پاچا د ګنوسس په سمندر کې د روحانی جذب له داخلی حالت څخه راستون شو ، پوه شو چې شهزاده د هغه د قهر له امله مړ شوی دی.

کله چې دې بې سارې سړی د هغه د غشو ټولګه ولیدله

هغه یو غشی ورک وموند.

هغه وپوښتل چې غشی چېرته دی او له خدای څخه یې وپوښتل

هغه ته وویل شو: هغه څوک چې په هغه ووهی هغه ستا غشی دی.

سخاوت او سخاوتمندانه پاچا لا له وړاندې هغه وبخښی وو

خو غشی لا له وړاندې لګیدلی و او وینه یې تویه کړې وه.

هغه مړ شو او پاچا د هغه د مړینې خواشینی وښود

هغه هر څه دی. هغه ژوند اخلی ، هغه هم [محافظ] دوست دی[88].

که دواړه حاضر نه وی ، نو هغه هر څه نه دی

هغه د خپلو مخلوقاتو پریشر دی او هغه هم د هغوی لپاره ماتم کوونکی [89]دی.

هغه پیکه مخ شهید به د خدایه شکر ادا کاوه

چې هغه (پاچا) په بدن وواهه نه په نفس.[90]

بیرونی بدن په پای کې باید له منځه لاړ شی [په خپل ټاکلی وخت کې]

روح به ژوندی وی او په ابدی ابد کې به د تل لپاره خوشحاله وی.

که په دې غوسه عمل شوی وای ، نو یوازې په پوستکی باندې عمل شوی و

دوست بې له کوم درد او کړاو ، بېرته ملګری ته راستون شو.

که څه هم ټولواک په روحانی لاره کې د تګ وسیله وټاکه .

بد سترګې د هغه لاره بنده کړه [الهی ته روحانی عروج].

او دریم شهزاده د خپلو دوو مشرانو ورونو په پرتله ورو و

هغه [په بریالیتوب سره] ظاهری شکل او باطنی معنی [د روحانی لار] ترلاسه کړ.

شهزادګی ، سلطنت ، ټول یې واخیستل

دا مناسبه ده چې تاسو په دې اړه حیران او حیران پاتې شئ[91].

مریخ د خپل سور والی له امله د غوسې لپاره د مثال په توګه هم کارول کیږی. د یو پیغمبر او عرفانی غضب د هغوی له خوا د الهی سزا سبب ګرځی. کله چې پاچا له خپل داخلی حالت څخه روغ شو ، غوسه یې کمه شوه. هغه بېرته خدای ته ورغی او زاری یې وکړه چې خپل قهر کم کړی. هغه ته په الهی توګه خبر ورکړل شو چې دلیل یې دا دی چې قصاص د هغه د قهر له امله شوی دی.

[88] شهزاده مړ شو او پاچا په ژړا پیل وکړ ځکه که څه هم هغه د هغه د مړینې لامل شو ، خو بیا هم د هغه ملګری ، مشاور ، د هغه ساتونکی و او د خپل درونی روحانیت څخه کار اخیست ترڅو په شهزاده کې داخلی بدلون رامنځ ته کړی.

[89] د خدای کمال نه شی پاتې کېدای که هغه د ژوند اخیستو او هم د یو ساتونکی دوست او مددګار صفت ونه لری.

[90] شهزاده په آخرت کې د خدای شکر ادا کړ چې د هغه د غلطۍ سزا یوازې د هغه بدن ته ورکړل شوه، د هغه روح او ایمان له هر ډول سزا څخه خوندی پاتې شو. بدن یوازې موقتی دی چې یوه ورځ به له منځه لاړ شی ، که روح مړ شوی یا زیانمن شوی وای ، نو دا به یوه بشپړه تباهی وه. په بدن باندې غوسه راغلې وه او بیا یې روح بېرته د ارواح روح ته راستون شو.

[91] د درې شهزادګانو څخه کوچنی ، د مشر ورور په څېر د معشوق سره د لقاء په څېر عجله نه کوله ، او نه یې د منځنی ورور په څېر د کمال ادعا وکړه.

من از طول داستان ناراحت هستم

زه د ژورو معنوی ماناوو په سمندر کې ډوب یم ، خو ته بیره یې [92].

او په هغه وخت کې د ذلت ، تواضع او وسواس په وسیله [د کامل روحانی لاربښود] ،

دریم ټولواک خپل هدف له هغه مهربانه هغه چا څخه وموند ، چې زمونږ کاروانه ترسره کوی او خپلو موخو ته ورسیږو[93].

د *مثنوی* پای مولانا – د ژورو معنوی معانی شعرونه[94]

زه صبر د روحانی درجې ته د عروج لپاره خپله زینه ګرځوم

چې په خپل هڅه کې د بریالیتوب لوړوالی ته ورسیږم.

د هر صبر اخری پایله بریالیتوب دی

د هر تلخی وروسته ، یو څوک شیرینی پیدا کوی.

کله چې د هغه په حضور کې زما په زړه کې څه پیدا شی

هر بیت [شعر] یا هر شی چې د دنیوی مسایلو سره تړاو نه لری.

زه فکر کوم چې هغوی زما په لوری د هغه له خوا رالیږل شوی دی

د هغه له زړه څخه چې په یمن کې د ځلانده ستوری په څېر دی.

زه خپل سر [په عاجزی] د هغه د عظمت او تقدس په وړاندې ټیټ کوم

زه د زړه له کومی د هغه شکر ادا کوم .

دا خبره زما په زړه کې د هغه له خوا ده [تنها]

ځکه چې له یو زړه څخه بل زړه ته سوری دی.

اوس چې زما د زړه له کړکی څخه د روحانی الهام لمر پرېوت

---

[92] مولانا می گوید : من از طولانی شدن این داستان ناراحت هستم . دا ځکه چې د دې کیسې هره برخه ما دې ته اړ کوی چې د هغه برخې ژورو درونی معانی او معنوی رازونو ته حرکت وکړم، او زه خپل ځان په دې کې غرق وینم.

[93] با صبر و استقامت ، تلاش های روحانی ، تحمل ذلت ها ، تواضع مطلق ، اخلاص حقیقی ، هدف واحد ، تمرکز بر هدف نهایی ، و سایر صفات عالی که برای شاګردان و مسافران راه روحانی ضروری است ، باعث شد تا به هدف نهایی خود برسد که دو برادر دیګر او به دلیل نواقص و اشتباهات روحانی خود ناکام شدند. په پای کې، دوی هم د هغو هڅو لپاره الهی ومنل شول چې دوی کړی وو، که څه هم نیمګړتیاوې وې ځکه چې دوی مخکې له دې چې متزلزل شی خپل ټول کوشش وکړ. ځوان شهزاده د الهی نږدیوالی ، صمیمیت او منلو شتمنی ترلاسه کړه. دا ویاړ یوازې د الهی سخاوت او سخاوت له لارې ممکن دی.

[94] مولانا ناڅاپه خپل ستر شاهکار په دې وروستیو بیتونو سره پای ته ورساوه ، پرته له دې چې د دریم شهزاده کیسه او دا چې څنګه هغه د معنوی لارې ثمره درک کړه. هغه وړاندوینه وکړه چې یو ژوندی روح به ورپسې راشی چې دا کیسه به د دریو تنبل ورونو په اړه یوه بله کیسه بشپړه کړی چې پلار یې میراث د قاضی په ځارنه کې پرېښی ترڅو پرېکړه وکړی چې څوک تر ټولو تنبل دی او میراث هغه ته وسپاری.

دا (مثنوی) پای ته ورسېده او خدای ښه پوهېږی[95].

د مولانا زوی عرفانی ، کامل روحانی لارښود مولانا بهاء الملت د *مثنوی* - د ژورو معنوی معانی دوبیتونه ، د خپل پلار سره د بحث او د هغه د خبرو د راپور ورکولو وروسته[96]

کله چې زما پلار (رومی) له دې مثنوی سره ډېره موده ونیوله

چوپ پاتې شوم ، هغه ته مې وویل : ای ژوندی روح!

به چه دلیلی شما صحبت نمی کنید ؟

ولې تا د هغه علم دروازه بنده کړې ده چې د خدای له خوا د انسان په زړه کې راځی ؟

د شهزادګانو کیسه پای ته نه ده رسېدلې

د دریم شهزاده مروارید پرته له دې چې په تار پورې وتړل شی پاتې شو.

مولانا وایی: وروسته له هغه مې د اوښ په څېر د خبرو توان ویده شو

تر قیامت پورې به له هیچا سره خبرې نه وی [د *مثنوی* او د درې شهزادګانو په اړه] .

توضیح آن باقی می ماند ، اما در داخل [من]

دا تړل شوی او نه راځی.

زما د خبرو کولو پوهنځی په هغه ځای کې د اوښ په څېر ویده شوی دی

هغه پوهنځی وایی : خوله مې له خبرو بنده کړې ده.

زمان من برای رفتن [از این دنیا] و برای توپ زدن در جریان [زندگی ابدی] فرا رسیده است

پرته له هغه ، هر څه له منځه ځی او پای ته رسیږی.

د دې [کیسه] پاتې برخه به راشی ، پرته له دې چې په ژبه خبرې وشی

د هغه چا په زړه کې چې ژوندی روح لری[97].

---

[95] زه به په روحانی تفکر کې کښېنم او په الهی تمرکز وکړم. هر هغه فکرونه چې زما په ذهن کې راځی ، که دنیوی فکرونه نه وی ، فکر به کوم چې زما زړه ته الهی استول شوی دی. کله چې د هغه د شعور انعکاس زما په زړه کې ولوېږی ، زه د هغه په عظمت او تقدس باندې یقین پیدا کوم او د هغه شکر ادا کوم او فکر کوم چې دا افکار په زړه کې ، له هغه څخه راغلی دی ، لکه څنګه چې له یو زړه څخه بل زړه ته لاره شته [که په حقیقت عشق کې تړاو لری]. در این مرحله ، آفتاب الهام موضوعات برای این مثنوی که از پنجره باز به سوی حقیقت الهی به دل من می آمد ، اکنون غروب کرده است و این موضوعات از راه افتاده اند. در نتیجه ، من این کتاب را همین جا به پایان می رسانم و خداوند می داند که در پشت هر چیز حکمت خود را دارد . مولانا در اینجا الهام الهی را به عنوان منبع برای این شاهکار برملا می کند که بهترین کتاب در مورد راه معنوی قدم گذاشتن و در نتیجه دستیابی به عشق الهی ، از تمام تمدن بشری تا آخر زمان است. دا هم د ټولو بشریت لپاره د قرآن د معنا او پیغام د جوهر تر ټولو ښه وضاحت ګڼل کیږی.

[96] د مولانا زوی مولانا بهاء الملت (اصلی نوم بهاءالدین ولد دی) د *"مثنوی" دا نتیجه لیکلې* ترڅو په تفصیل سره روښانه کړی چې ولې پلار یې په ناڅاپی توګه دا لوی کتاب پای ته ورساوه په داسې حال کې چې د دریم شهزاده کیسه نیمګړې پرېښوده. مولانا ورته وویل چې تر هغه پسې به یو ژوندی اروا راشی چې کیسه او کتاب به بشپړ کړی.

[97] دا هغه ځای دی چې مولانا خپل زوی ته وړاندوینه کوی چې څوک به وروسته راشی چې کیسه به بشپړه کړی او په دې توګه به کتاب بشپړ کړی. دا به د هغه چا له خوا کیږی چې ژوندی روح لری، یعنې یو روح چې د الهی حضور او عرفان سره ژوندی وی. پیش از این ، مولانا همچنین به طرز قابل ملاحظه ای پیش بینی کرده بود که او در شرف خروج از این اقامت زمینی زودگذر است و علاقه خود را برای ملاقات با معشوق در ابدی وجود ابراز کرده بود.

موضوع پای ته ورسېده او زما ژوند هم پای ته ورسېد
مژده [از محبوبم به من] رسید که از بدن آزاد شدم.
زه به د ارواح د قلمرو عظمت ته ورسیږم
زه به د رطوبت له دې څاڅکي څخه تېر شم او بې شمېره سمندر ته به ورسیږم[98].
څکه چې دا دنیا د همدې رطوبت له امله ژوندۍ او خوندور ښکاری
دا رطوبت له سمندر څخه راغلی دی ، له همدې امله ، ښه او خوشاله دی.
کله چې روح د خاورې او لوند په منځ کې ژوندی وی
فکر وکړئ، چې د سمندر په نړۍ کې به څنګه وی؟[99]
سمندر د ښار په څېر دی او رطوبت د دروازې په څېر دی
رطوبت را به عنوان یک قطره در نظر بگیرید و سمندر بی حد و حصر است[100].
د هغه رطوبت له لارې چې د ژوند په څېر دی دننه راشئ
د معشوق په سمندر کې ، ترڅو خپل ژوند ته ورسیږی[101].
څکه چې په دې اړخ کې د ژوند د سمندر رطوبت شته
ته د خپل روح له لارې د دې عظمت په لټه کې یې.
د ګرد ذرې هره برخه یو کس قبر ته وړی
د ارواح د سمندر څپه ، یو معشوق ته رسوی[102].
د زړه او جان سره د یار ملاقات ولټوئ
نام الله را بدون زبان و شوندان یاد کنید.
پس ، شما می توانید از این زندان [بدن] و این جهان زودگذر آزاد شوید
نو تاسو تل کولی شئ د روحونو په قلمرو کې پاتې شئ.
ستا د ژوند تخم ، په شاړه ځمکه کې کرل شوی دی
ستا له خوا چې په پای کې ستا پای ته ورسیږی[103].
دا قیمتی او ښکلی ژوند

---

[98] زه به اوس عالم *الارواح ته* ورسیږم. د دې سمندر په پرتله ، هغه مادی قلمرو چې موږ پکې یو ، یوازې د رطوبت یوه څاڅکه ده او په هغه کې د ارواح د قلمرو اثر کم دی.
[99] دا روح د خاورې او دوړو او د مادی قلمرو د لږې رطوبت په منځ کې ژوندی دی. سړی کولی شی حدس ووهی چې د ارواح په قلمرو کې به یې ژوند څومره عظیم وی.
[100] عالم مادی (این جهان که ما در آن هستیم) مانند یک دروازه است که به شهرهای قلمرو ارواح و عالم *الملکوت* منتهی می شود ، اولی مانند قطره و دو دیگر مانند سمندر.
[101] د روح وجود او بقا ، په دې پوړې اړه لری چې د معشوق په سمندر کې چې له هغه څخه راغلی دی ، یو ځای شی.
[102] د انسان بدن چې له خاورو څخه جوړ شوی وی په قبر کې پای ته رسیږی. روح انسان معشوق (خدا) ته بیایی .
[103] خپل ژوند یوازې د بدن په پاملرنې کې مه ضایع کوئ ، که نه نو ستاسو د تباهی سبب کیږی.

چرا شما آن را بدون معاوضه [خوب] ضایع می کنید؟[104]

ای زحمت کش انسان! آیا ته به له لاسه نه ورکوې ؟

کله چې تاسو یو باغ پریږدئ او یوه خاردار ځمکه ونیسئ؟

کله چې تاسو خپل محدود ژوند ورکوئ

د خدای په لاره کې به نامحدود شی.

بی شمار ، بی حد و حصر ، و بی شمار خواهد شد

هغه لس ورځنی اوږد عمر چې په الهی غلامی کې تېر شوی دی.

خبردار اوسئ! په دغه بازار کې خپل کاروبار وکړئ.

د یو اغزی په بدل کې ، په سلګونو زره ګلونه له ځانه سره یوسئ.

د هغه یو تخم لپاره چې تاسو وکری، تاسو به ترلاسه کړئ

په سلګونو زره غلې دانې د سخاوت په برکت سره .

شمیرنه یوازې هغه ځای ترسره کیږی چې پای وی

په هغه اړخ کې چې خدای دی ، بې شمېره دی.

ای جدا برخه! د خپل ټول په لور لاړ شئ [له کوم ځایه چې ته راغلی یې]

د ایګو څخه تېر شئ او د خدای پناه ګاه ته منډې ووهئ.

د انسان له اعمالو او خبرو څخه

دا ښکاره کیږی چې روح څنګه دی.

روح په کومه معنوی درجه کې دی ، هغه څه دی؟

یو ایماندار، یو بې ایمان، یا یو عرفانی؟

د سمندر له مرستې پرته اوبه په لوښی کې مه ساتل کیږی

تر څو خواړه اوبه ناوړه نه شی[105].

ساکن اوبه، پرته له کومې مرستې خرابیږی، خراب کیږی

د هغه ښه رنګ، بوی او خوند له منځه ځی.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی: هغه کس چې دوه ورځې یې یو شان وی

په زیان کې دی او په شک کې دی.

په خپل حماقت کې ، زه بې له یقین ژوند کوم

[104] د ژوند هغه برخه چې یوازې په دنیوی کارونو کې تېره شوې ده ، پرته له دې چې د یو کس ابدی اړتیاوې پوره کړی ، ضایع شوی دی. که د نړۍ محدود ژوند د خدای په لټون کې تېر شی ، نو انسان د ابدی ابدی ژوند په لور رهنمایی کوی.
[105] د روح اوبه باید د ارواح د روح له دریاب سره ونښلول شی ، که نه نو بیا هم اوبه ناخوښه کیږی.

لکه یوه خالی کڅوړه چې له هوا څخه ډکه وی[106].

غم یې هره شېبه زیاتیږی

هره شیبه، دا بدتر او کمزوری کیږی.

که یکی را از حضور الهی رد کرد ، به سمت جهنم می رود

د سمندر د خوړو اوبو پرته ، د اور او سزا په لور روان دی.

قبل از اینکه موضوع شما به آن نقطه برسد [بدون بازگشت]

او د غفلت هر ساه تاسو دې ته اړ کوی چې شاته ولاړ شئ.

مانند حضرت ابراهیم ، به اصل خود برگردید

د ستورو او شین آسمان څخه تېر شو.

د زړورتیا ګام کېږدئ ، په لمر او سپوږمۍ

سر خود را بر آن محکمه بگذارید [در حالت تسلیم شدن به اراده الهی].

خپل غرور د خدای په خدمت کې ولګوئ

تا شما مانند شیطان جدا نشوید.

د ارواح په سمندر کې ، د اروا اوبه دې خالی کړه

تا به یک اقیانوس بی حد و حصر بدون ساحل تبدیل شوید.

راځئ چې کیسه لنډه کړو ځکه چې زه د پردې تر شا تللی یم [د ژوند په پای کې]

هو ، غلی اوسئ او خدای ښه پوهیږی.

شکر خدایه ! دا کتاب د خپل موضوع پای ته رسیدلی دی

پول نقد از دست نرفت ، و به برادران رسید.

دا ټولګه [د حکمت او الهی عرفان شعرونه په مثنوی] د جنت په لور یوه زینه ده

څوک چې پورته شی ، بام ته به ورسیږی.

نه د جنت بام چې شین دی

بلکې دا بام دی چې له اسمان څخه لوړ دی[107].

د اسمان دا بام د الهی حضور څخه تغذیه پیدا کوی

د هغه دایمی چرخش د هغه آرزو له امله دی چې خپل بې حده مینه ومومی[108].

[106] څوک چې په ابدی حقیقتونو کې یقین نه لری ، په پرله پسې توګه په روحانی لاره کې شاته ګرځی او د سمندر سره د تړاو د نه لرلو له امله د روح اوبه چټلې.

[107] الهی حضور.

[108]د مولانا د زوی د "*مثنوی*" پایله دلته پای ته رسیږی. لکه څنګه چې مولانا وړاندوینه کړې ده ، په لاندې ډول د دې ستر کتاب پایله ده ، چې تصادفا د یو هندی عرفانی مولانا الهی بخش کاندهلوی له خوا بشپړ شوی دی.

د مثنوی د پای پیل - د ژورو روحانی ماناوو شعرونه ، لکه څنګه چې د مولانا وړاندوینه کړې وه چې د ژوندی روح له خوا به بشپړه شي او دا کار مولانا الهی بخش کاندهلوی کړی دی[109]

د مولاناحسام الدین د روحانیت او غوښتنې جذبه[110]

مرا به سمت [نوشتن] نتیجه [مثنوی] می کشاند .

تر څو "د ژورو معنوی معانی شعرونه" د پایلې په لور حرکت وکړی

روح د مستقیمې لارې په لور راکاږی.

آیات [شعر] به طور نامحسوس از شوندان می ریزند [بدون هیچ گونه آگاهانه کوشش]

ای حسام الدین! هر څه چې غواړئ وکړئ.

څرنګه چې زما د عقل واګې ستا په لاس کې دی

هر چېرته چې غواړې یې کش کړه ، زما روح درسره مست دی.

کله چې د لمر انعکاس په یو څه اوبو ولوېد

اوبو د لمر څخه د دې ستړې تحفې لپاره مننه وکړه.

د مولانا جلال الدین رومی روح

څوک چې د پوهې سمندر او د عرفان سپوږمۍ دی.

کله چې هغه خپل انعکاس زما د زړه په سینا غره کېښود

بدن من که از خاک و آب ساخته شده بود روشن شد.

هغه سپوږمۍ د لوړې اسمانې هره شېبه

زما د زړه دروازې ته اشاره کوی چې اوس .

د مثنوی پای پیل کړئ

زما مهر شوی پاکټ خلاص کړئ.

هغه کیسه وواياست چې بې له ویلو پاتې ده

هغه مروارید تار چې پرته له دې چې تار ته وتړل شی پاتې شوی.

په چټکۍ سره یې تار ته وتړئ

[109] له دې ځایه د *مثنوی* پایله د مولانا الهی بخش کاندهلوی له خوا وړاندې شوې ده چې د مثنوی دوه نیمګړې کیسې چې مولانا نیمګړی پرېښې هم پای ته ورسولې ، چې د دریو شهزادګانو د کیسې پایله هم پکې شامله ده.

[110] مولانا ضیاء الحق حسام الدین د مولانا شاګرد و چې هغه هم د مولانا په ژوند کې یو کامل روحانی لاربنود شو. هغه هغه څوک و چې لومړی یې مولانا دې ته اړ کړ چې مثنوی ولیکی او هغه به مولانا ته کاغذونه ، قلم او رنګ ورکاوه چې لیکلو ته دوام ورکړی او هغه څوک و چې دا ستر شاهکار یې تدوین کړ او تر هغه ځایه یې خپور کړ. مولانا د *مثنوی* شپږ جلدونه د مولانا حسام الدین د روحانیت په ستایلو او د *مثنوی* لیکلو الهام هغه ته منسوب کړی دی. مولانا الهی بخش کاندهلوی هم د مولانا حسام الدین د روح کشش د متنوی د پای د لیکلو تر شا محرکه قوه یادوی.

زمونږ معنوی اړیکه به خامخا تاسو ته ورسیږی .
ځرنګه چې ما خپله معنوی درجه نه وه لیدله ، چپ پاتې شوم
ما خپل سر د هغه په دروازه کېښود.
ځکه چې د پاچا د امر ماتول د ملغلیدو په ماتولو ډیر ستونزمن دی
ما بې له ځنډه د هغه امر عملی کړ.
...

د دربیم ټولواك د حالت روایت چې د خپل دوهم ورور له مړینې وروسته د پاچا نږدیوالی ، نږدیوالی او عرفان ته رسېدلی دی

راځئ چې بل شی شاته پرېږدو ځکه چې دریم شهزاده
کله چې د هغه د دوهم ورور د مړینې خبر واوریدل شو.
د پاچا شاهی دربار ته راغی
د معشوق لپاره د درد په حالت کې ، لکه د سخت خواهش لرونکی په څېر.
د پروتوکول په توګه، معرفی کوونکی [پاچا ته] وویل:
دا دریم ورور ستاسو د رحم مستحق دی.
دواړه لاسونه یې ستا په مینه کې کمزوری شوی دی
د هغه د ماتې لپاره پټی ته اړتیا ده.
پاچا وربانډې رحم وکړ او ویې ویل چې راووځی
په شاهی مهربانی له هغه څخه وغوښتل چې په تخت د هغه تر څنګ کښېنی.
که څه هم هغه د شهزاده په باطنی حالت د روحانی الهام له لارې پوهېده
په عجیبه ډول ، له هغه څخه د خپل حالت پوښتنه کوله .
با مهربانی اش ، او را بسیار تسلی داد
چې هغه درد او غم یې له خپل روح څخه لیرې کړ.
هغه خپل مړ ورور خاورو ته وسپارل
خپل روح یې له ژوندی سره تړلی و.
څو ورځې وروسته شاهی کمپنی په زوره پیل شوه
د پاچا زړه پر هغه نرم شو.
ټولې لویې او کوچنۍ خزانې یې هغه ته وسپارلې
شاهی مېلمه پالنه یې ورته پرانیسته.

د سخاوت د سخاوت د روح پاچا له سخاوت څخه

د هغه د زړه غوټۍ په غوړېدو پیل وکړ.

د هغه په زړه کې ډېر رازونه ایښودل شوي وو

هغه د خپل دوهم ورور په څیر د روښنایی تجسم شو.

د الهي نږدېوالي او عرفان په پړاوونو کې

د هغه درجه د هغه د دویم ورور څخه زیاته شوه.

هغه به په روحاني توګه هڅه کوله او په روحاني لاره به یې ګامونه پورته کول

هغه به هڅه کوله او د هغه دروني رڼا ورځ تر بلې زیاتېده.

خو هغه په خپله یو درس زده کړ

هغه د خپلو دواړو مشرانو ورونو مشوره ومنله.

هغه د روحاني لارې له تنګو سره ښه اشنا شوی و

هغه به ډېر احتیاط او احتیاط کاوه او ډېر خوشاله و.

هغه ولیدل چې لومړی ورور د عجله له امله خپل ژوند له لاسه ورکړ

او دویم یې د ځان غرور ، ځان محوري او ځان پرستۍ له امله د هغه قبر ته ولېږل شو.

انسان باید د معشوق په لاره کې ولاړ شي

په تدریجي، صبور او زغم سره هڅه وکړئ.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

ای ځوانان! نرم ، ورو ، تدریجي او صبرناکه روش (*رفق*) د حکمت ریښه ده.

ابن مسعود از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت می کند:

ای پرهیزګاره! صبر نیمایی ایمان دی.

که نه نو د معشوق ښکلا بشپړه رڼا ده

د زړه سترګې د هغه په ښکلا کې ټوټه ټوټه شوې ده.

تاسو د دې توان نه لرئ چې یو ناڅاپي الهي رویا وزغمی

آینه [دل خود] را به تدریج صیقل دهید [تا تمام غبار جهالت و غفلت و شر را پاک کنید و آن را با زیبایی شخصیت و وجود خود بدرخشانید] .

دا تدریجي طریقه د یو کس د روحاني ظرفیت د زیاتولو لپاره ده

کله د هغه ښکاره ښکلا دروازه بنده کړه؟

یار د اسمان په منځ کې د لمر په شان دی

خو ای ښاپیره! ستا سترګې چېرته دي [چې لمر ووینې]؟

څه ، لومړی دې سترګې زېږوې

بیا یې د معشوق په لور خلاص کړئ.

که نه، تاسو به د هغه ځلانده رڼا او ځلا زغملی نه شئ

د هغه لمر به ستا ستوری غروب کړی.

ته به یا مړه شې او یا به لیونی شې ، په بشپړه توګه به خپل عقل له لاسه ورکړې

همدا دلیل دی چې ډیری یې مجذوب شوی دی (هغه کسان چې د الهی ښکلا په لیدلو سره خپل عقل له لاسه ورکړی دی پرته له دې چې لومړی یې د زغم روحانی ظرفیت ته وده ورکړی).

بوس د غره وزن نه شی زغملی

د دې غم او غم لپاره ، تاسو یو داسې چا ته اړتیا لرئ چې روحانی کمال ته رسېدلی وی.

د هغه لومړنی ورور په بیړه ورغی

هغه د ډار او لړزې په حالت کې له معشوق سره بربنډه لیدنه وکړه.

ځکه چې سوچه لقاء د یار له پاره مناسب نه و

هغه لړزېدنه پیل کړه، مات شو او مړ شو.

تر څو چې د بدن دغه پرده لرې نه شی

کله به څوک د معشوق سره بې پرده لیدنه ترلاسه کړی؟

خو کله چې د شدید مینې زمری ناڅاپه منډې وهی

عاشق د خامې غوښې په څېر د هغه قربانی کېږی.

د شدید مینې ګډوډی د انسان د بیړه سبب ګرځی

مانند صدف در قعر دریا ، یک نفر برای قطره باران خوله باز می کند.

خو د باران څخه مخکې خوله پرانیزی

د درد او سختیو څخه پرته بل څه نه ترلاسه کوی.

هغه ښځه چې عادت نه وی او بلوغ ته نه وی رسیدلی.

قادر به احاطه سپرم [برای تولید مثل] نیست.

د تولواك د دریم تولواك د حالت او ظاهری او باطنی کمالونو ته د رسېدو او د خپلې غوښتنې په څرګندولو او هدف ته د رسېدو په وخت کې د صبر او حوصلې بیان

او هغه دریم قیمت په سلو احتیاط او صبر دی .

د ګنوسیس له دریاب څخه د باران د وریځو په څېر اخیستل کېږی.

د پاچا د روحانی ملګرتیا په وسیله هره شپه

هر سهار به د خدای د یووالی رڼا د هغه په زړه کې ځلېدله.
د روحانی ظرفیت ترلاسه کول او د حکمت شور او شوق
هره شېبه به د پاچا له ملګرتیا څخه د هغه لپاره راښکاره شو.
تل په زړه کې یې د سپوږمۍ له لوری د پاچا په څېر
سهار او ماښام د هغه په زړه کې نوی رڼا راښکته شوه.
هغه د خپل هدف څخه پرته د بل څه لپاره هم ساه نه اخیسته
هغه د مهربانه پاچا په زړه کې یوه جرقه ساتلې وه.
داسې پاچا چې له مهربانۍ او سخاوت څخه ډک وی
ولې باید حتی د خپلې اړتیا خبره د هغه مخې ته راوړم؟
احسان او بدون اینکه بخواهد ، نعمت های بی شماری را می دهد
څنګه به زما زړه جرأت وکړی چې د پوښتنې لپاره توپ ووهی؟
زموږ پاچا د یو روښانه صیقل شوی هېنداره زړه په څېر دی
د پاچا په زړه کې زما لپاره د خطر ځای دی.
که زه په رښتیا د دې قیمتی مروارید مستحق یم
پادشاه به مهربانی خود آن را به من بدهد.
د هغه احسان هر روحانی ظرفیت لرونکی کس ته ورکوی
یقیناً د یو کس د باطنی روحانی حالت سره سمون لری.
هر هغه څوک چې ظرفیت او وړتیا لری
یو شاهی عطیه د پاچا له خوا پرته له دې چې پوښتنه وکړی راځی.
هغه پاچا چې د ستنې سر ورته پټ نه وی
ولې باید د خپل هدف په لټه کې په مختلفو لارو ځغلوم؟
ولې باید خپل بې ګټې شی هغه ته وړاندې کړم؟
ولې باید خپله اړتیا هغه ته ښکاره کړم؟
زمونږ پاچا روښانه ، باشعور او باخبره دی
په پای کې، هغه د زړه غوښتنې پوره کوی.
ای قلب! صبر وکړئ ځکه چې دا د خوشالۍ کیلی ده
په دې کې ډېرې آرامۍ او خوشالۍ شتون لری.
یوه ورځ پاچا وویل: اې مهربانه روح!

ته د صبر او حوصله او د خیر معدن یې.
زه د سلطنت او امپراتورۍ له مسؤلیت څخه ځورېدلی یم
زما زړه په رښتیا د الهی توحید (وحدت) له لوړ تخت سره تړلی دی.
جانشین من شوید و کار [امپراتوری] را انجام دهید
تا بتوانم از آنچه که قلب من را آزار می دهد خلاص شوم.
من می خواهم به تنهایی بروم
من می خواهم از صحبت خاموش شوم.
زما زړه به له اندېښنو خالی شی
دا به د الهی رڼاګانو یو مظهر شی.
د غور یوه شیبه د عبادت د یو کال ارزښت لری
دا تفکر په الهی بڼکلا کې حیرانتیا ده.
کله چې شهزاده دا خبره واورېده
د پاچا د درناوی له مخې خپل سر په پښو کېښود.
خدای مه کړه! کېدای شی داسې وخت رانه شی چې تاسو له سلطنت څخه لاس واخلئ
یا په یوه ګوښه خونه کې یوازیتوب ونیسئ.
ستا سیوری دې زما پر سر وی
د قیامت تر ورځې پورې په پټه پاتې شئ.
ای خدایه ! مه پرېږده چې زما ژوند دومره زیات وی
چې زه د پاچا د پاچاهۍ پای وینم.
در این راستا بحث های زیادی وجود داشت
خو پاچا د شهزاده په ازموینه سره د حقیقت په لټه کې وو.
تا ببیند که آیا در قلب او آرزوی شهرت و قدرت وجود دارد یا خیر
یا د امپراتورۍ او سلطنت عظمت د پاچا په څېر .
آیا په زړه کې کوم غرور او غرور شته ؟
یا د هغه باطنی وجود د الهی لپاره د آرزو په شراب کې مست دی؟
پاچا ولیدل چې ټولواک په خپل ذهن کې هېڅ فکر نه دی پخوی
د هغه د وجود په ونه کې ، د اطاعت او اخلاص له ثمرو پرته بل څه نه پخې شول.
آیا این عشق به مقام و حاکمیت ، حرص و آرزو بود

د هغه په ذهن کې ، د معشوق له آرزو پرته بله لاره نه ده موندلې.
د خدای او د هغه د ځانګړو غلامانو سره د مینې پرته
د هغه په زړه کې د بل څه لپاره لاره نه شته.
پاچا خپل باطنی حالتونه د روحانی لارې د غوښتنو سره سم وموندل
هغه خپل هر ګام د الهی قانون په لویه لاره وموند.
د هغه په زړه کې د سلطنت په لور هېڅ میلان نه دی
هغه د سمندر غوښتونکی دی او د کښتۍ مديون نه دی.
هغه د ازموینې په بېلابېلو مقیاسونو کې ډېر ازموینه ورکړه
هلته پرته له خالص سرو زرو هیڅ شی نه و.
پاچا خپلو ملګرو او مرستندویانو ته وویل چې دغه ځواکی
د نجلی په څېر د روح څخه پرته د بل څه مستحق نه دی.
د سپوږمۍ او لمر جوړول غوره دی
د روح سره د بدن تړاو ښه دی.
هغه او هغې دواړه د یو بل مستحق او سمون لرونکی دی
هر یک از آنها برتر از صحابه خود هستند.
داسې یوه ښځه د داسې سړی لپاره مناسبه ده
داسې جواهر د دې ګوتې لپاره مناسب دی.
ټولو خلکو د داسې عقیدې ستاینه وکړه
هغوی ټولو وویل: لطفاً بیړه وکړئ ، دا یو ښه فرصت دی.
پاچا امر وکړ او یوه ښکلې غونډه یې ترتیب کړه
د واده یوه ښه غونډه جوړه شوې وه.
یو زړه او روح دواړه د تل لپاره یو بل ته لېوال دی
د هغوی د اړیکو د حلال کولو نذرونه وشول.
د دوی مبارک وصال پیښ شو
روح به روح و قلب به قلب وصل شدند.
با استقامت تدریجی ، امور هر دو جهان به ترتیب باقی می ماند
زیرا عجله از شیطان پیدا می شود .
خدای صبر د ټولو چارو لپاره د عزم سرچینه اعلان کړې ده

بې له شکه چې صبور خپل غوښتنې ترلاسه کوي.

هر چا چې سختۍ وزغملی ، خزانه یې هم ترلاسه کړه

هغه څوک چې تنبل شو ، هم په بدبختۍ کې مړ شو.

خو د تنبل په اړه ، د نړۍ لپاره تنبل ښه دی

په دنیوی مسایلو کې بیړه بده ده.

صبر وکړئ ، دنیا هغه ته وسپارئ

هغه تر تاسو ښه پوهیږي چې ستاسو لپاره څه ښه او بد دي.

د نړۍ لپاره تنبل په الهی لاره کې فعال دی

لکه شهزاده چې دریم دی.

تفصیل تفسیر و معانی داستان سه شاهزاده و تفسیر آن و پیوند آن با درجات عرفان (*عرفان / معرفه*) - حالت نزدیکی ، صمیمیت و علم الهی که منجر به رسیدن به هدف واقعی زندگی و در نتیجه خوشبختی ابدی و پیروزی بی پایان می شود

له دې کیسې څخه بشپړ درس واخلئ

تا شما بتوانید از این داستان به طور کامل اندازه بگیرید .

انسانان باید هغه کار وکړي چې باید ترسره کړي

دوی باید په کیسو تکیه ونه کړي.

تا خپل ټول ژوند په کیسو کې مصرف او ضایع کړی دی

سهار نږدې دی، له خوب څخه راویښ شو.

د زړښت سهار راورسېد ، او د تګ وخت دی

په کیسو کې غرق مه شئ [چې تاسو ته کوم ځای یا هیڅ شی نه رسوي].

هغه کار وکړئ چې د لارې لپاره د تدارکاتو په توګه کار وکړي [د ابدیت په سفر کې]

هغه څه وکړئ چې ستاسو لپاره په قبر کې د سپوږمۍ په څېر روښانه وي.

ماښام دی او لمر پرېوت

اوس ناوخته دی ، ژر ښېرته خپل کور ته لاړ شئ.

له ډېرې مودې راهیسې تاسو ډوډۍ او خواږه خوړلی دی

آیا از آن خزانه ای در وجود خود دیده اید ؟

تا خپل تیټ ځان پورته کړ او هغه یو غویی شو

کله مو خپل وروستی منزل ته ګامونه پورته کړل؟

نو اوس د خپل اجتناب ناپذیر تګ لپاره تیاری ونیسئ

له مادی قلمرو څخه د باطنی واقعیت په لور لاړ شئ.
هغه وخورئ چې ستاسو په زړه کې رڼا زیاتوی
دا به ستاسو کړکۍ د بلې نړۍ په لور پرانیزی.
ستاسو ګران ژوند په تنبلی پای ته رسیدلی دی
څو ورځې پاتې دی ، خو تاسو غافل یاست.
هر څه چې پېښ شوی دی ، تاسو بیا هم کولی شئ دوست ته راشئ
د دوست په کوڅه کې خپل ګامونه چټک پورته کړئ.
هر څه چې پاتې دی ، مه پرېږدئ چې ضایع شی
که پر سر هم وګرځې ، سر دې د معشوق په پښو کېږدئ.
ای تو! حتی که تاسو سل کاله د هغه نافرمانی وکړئ
دروازه لا هم خلاصه ده که تاسو یې وټکوئ.
روح څه دی؟ دا یوه مرغۍ ده چې سپېڅلی اصیل ځانګړتیاوې لری
دا په قفس کې [د بدن] د ترلاسه کولو لپاره ترل کیږی.
روح څه دی؟ دا د سپېڅلی [الهی] نسب مرغی ده
دا د ګټلو لپاره په زندان کې دننه ده.
طوطی د زده کړې لپاره په قفس کې دی
نو ، دا کولی شی په خوږ غږ شپیلی وهل زده کړی.
روح د سوداګرۍ په خاطر له هیچا څخه راغلی دی
د هغه لوری په هر وخت کې د ابدیت په لور دی.
د روزنې په برخه کې ستا ټیټ نفس د پلار په څېر دی
دا تاسو ته د دې ذهن حیرانوونکې ماڼۍ ته د تللو څخه مخنیوی کوی.
ټیټ نفس چې د شر په لوری میلان لری ، تاسو دې ته اړ کوی چې د ګناهونو په لور روان شئ
این شما را به شر ، کفر [در راه الهی به سوی حقیقت الهی] و بغاوت دعوت می کند.
دا تاسو د انځورونو څخه ډک قلعه ته د ننوتلو څخه مخنیوی کوی
ځکه چې دنیوی عقل له منځه وړی .
دا کلا د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د لارې له تقدس سره ډکه ده
دا د مادی ذهنیت لپاره د ژوند د درسونو له امله حیرانوونکی دی.
په دې کلا کې د پاچا او د هغه د لور عکسونه دی

آسمانی یاران ، جنت او ښایسته مینه په کې ذکر شوی دی.

له هغه وخت راهیسې چې "موږ په نکاح کې غټې سترګې آسمانی صحابه ورکړې دی" الهی اعلان شوی دی

د زړه مروارید د حرص په تار تړل شوی دی.

له هغه ځایه چې انسان په ازل کې پیدا شوی دی

[آنها تمایل دارند] د ګټې ترلاسه کولو او تولو زیانونو د دفع کولو په لپاره.

له دې امله ، د الهی قانون په مانې کې

انځورونه د دې لپاره جوړ شوی چې انسانان دواړه آرزو او ډار رامنځ ته کړی.

ځینې وختونه خلک د حرص له لارې [د مختلفو انعامونو لکه جنت ، آسمانی برکتونه او صحابه ، سلطنت ، او داسې نور] په لاره قدم ایښی دی.

ځینې وختونه دوی د دوزخ له ورطه څخه وېرېږی.

یاغی تیټ نفس ، د وېرې په وسیله

په زوره پاچا ته وړل کیږی.

نو دغه نفس چې د بدی کارونو ته میلان لری یا په خوشالی او یا په زوره

له پاچا او د هغه له لور سره روږدی کیږی.

اما مانند سه شهزاده ، به عبارت دیگر ، انسان ها

ای چشم برای دیدن ! د روحانی لارې له پلوه درې ډوله دی.

یو هغه څوک دی چې د خپل نفس ظلم کوی ، بل یې په منځ کې وی [د طیف د دوو سرونو]

دریم هغه څوک دی چې په نیکی او ښو اعمالو کې د مخکښ کیدو لپاره کوشش شوی وی.

لومړی شهزاده خپل ژوند تباه کړ

هغه د هغې ډلې څخه وو چې د خپل روح ظلم کوی.

د هغه د ژوند مروارید د ګرمی له امله له لاس څخه ووت.

هغه د روحانی کوښښ او عرفان سمه لاره ته هیڅ اهمیت نه ورکاوه.

خو د پاچا مهربانی له هغه سره مرسته وکړه او

[په پای کې] او یکی از پذیرفته شدگان الهی شد [پس از اینکه زندگی اش تمام شد] و این تعجب آور است.

څوک چې د هغه لپاره ژوند ورکوی ، هغه یې له هغه څخه یو ژوند ورکوی

څوک چې یو زمرد ورکوی ، ټول کان ورته ورکول کیږی.

هغه د اور سره د پتنګ په څېر وسوځېد

هغه په ځاه کې لکه یو دیوانه لویدلی وو.

د مینې په جګړه کې زړورو کسانو ته اړتیا ده

چې انسان د خپل ظرفیت سره سم په مینه پوره شی.

که دوست د مرگ له لارې پیدا شی

د خدای لاره به ډېره اسانه وی.

په [الهی] مینه کې، په هره شیبه، د مرگ مختلف ډولونه شتون لری

د چا له تلخی سره ، مرگ سل خطرونه احساسوی.

دویم ټولواك روحانی هڅه او هڅه وکړه

خو په غرور او داخلی ګډوډی کې ښکېل شو.

هغه خپل ځان د لمر شریک کړ (کامل روحانی لاربنود)

شروع به ادعا کرد ، "من حقیقت هستم".

هغه بیا د سرک بندیز سره مخ شو

د مرگ مقصد د هغه په مخ کې راغی.

هغه د دې لارې د کمال له امله په لاره ودرېد [چې انسان ته اجازه نه ورکوی چې په باطنی رذایل کې مخ په وړاندې ولاړ شی]

هغه لا هم د لارې له ښکلا څخه یو ځاځکی څښی.

د پاچا سخاوت ، د هغه روح د الهی منلو سبب شو [لکه څنګه چې هغه لا هم په لاره کې هڅه کوله تر څو چې غلطی وکړی]

هغه بیا هم د معشوق سره ملاقات وکړ.

دا د هغه د ظرفیت یا کوم حق له امله نه و

دا ټول د پاچا مهربانی او احسان و چې د ټولو خالق دی.

و قیمت سوم از اول ترین قیمت بود [در تلاش روحانی اش]

هغه د خپلو دوو مشرانو ورونو څخه زیات وو.

هغه د عرفان د لارې څخه خبر شو

هغه د پاچا د واقعیت ملګری شو.

هغه روحانی هڅې او هڅې وکړې ، الهی علم هغه ته ورسېد

هره شیبه، الهی نږدیوالی زیاتېده.

از آنجا که اهل ایمان ، وقتی انگیزه داده می شود ، راه را طی کنید

دوی د پاچا په لور منډې وهی ځکه چې د هغه لور سره مینه لری.

خو کله چې د هغوی سترګې په خپله پاچا ته ولوېد ، هغوی په خپل حماقت پوه شی

وروسته یې د پټې لور سره خپله مینه ، د پاچا سره د مینې تابع کړه.

څرنګه چې پاچا په هغه کې پوره توان ولید [د لارې کمالات ته د رسېدو په برخه]
لور ته یې په همدغه علم نکاح ورکړه.
که څه هم دوه نور شهزادګان د الهی سخاوت له خوا ومنل شول
خو د هغه په وړاندې هغه درجه او د الهی نږدیوالی کچه چېرته وه چې ځوان شهزاده ترلاسه کړه؟
ناقصو کسانو ته هم د پاچا له خوا درناوی کیده کله چې هغوی یې د هغه تر څنګ پر تخت کښېنول
هغه هغوی خپل وباله او شتمنی یې پرې وباره.
مشر شهزاده پخپله د خپلو نیمګړتیاوو څخه شرمیږی
هغه غمجن او شرمنده دی کله چې پر تخت ناست دی.
د هغه په زړه کې د خپلو تېروتنو او تېروتنو له امله خاری دی
هغه د خپلو نیمګړتیاوو له امله درد زغمی.
له دې امله د ټولو مخلوقاتو غوره (حضرت محمد صلی الله علیه وآله وسلم) فرمایلی دی:
په جنت کې غم نشته ، مګر غفلت [د الهی ذکر او په لاره الهی] .
که ګناهکارانو ته جنت ته لاره برابره شی
که دوی ته شاهی ماڼۍ او جامې ورکړل شی.
دوی خپلو بدرنګو پښو ته ګوری او د طاووس په څېر
شرمیږی او سرونه یې ټیټ کړی [په پښیمانۍ].
د یو بدرنګه کس لپاره د ښیښې ماڼی ګټه څه ده؟
برای چنین کسی ، یک آینه حسود در همه جا وجود دارد [تا واقعیت بدرنگی را به انسان نشان دهد] .
ای کاکا! د دې مسئلې [عظمت] پای نه لری
د هغه پاچا کیسه راته ووایاست چې له درې واړو شهزادګانو سره یوځای شو.

د پاچا رواج چې خپله پاچاهی یې تر شا پرېښوده او د دریو شهزادګانو سره یو ځای شو چې خپل سفر یې ترسره کوی

ای ضیاء الحق حسام الدین حسن!
د پاچا حالت راته بیان کړئ.
کله چې هغه داسې څوک شو ، چې له خپلې پاچاهۍ څخه یې لاس واخیست
هغه له ټولواکو سره په بې وزلی کې پاتې شو.
هغه خپله پاچاهی تر شا پرېښوده او د هغوی ملګری شو [د هغوی په مهمو مبارزو کې]

هغه د هغوی په شرکت کې د هغوی سره په لاره روان و.

هغه په متحد دول د هغوی په خدمت کولو کې فعال و

با یک قلب پاک و پاک از هر گونه ریاکاری.

انعکاس عشق [الهی] آنها او را مجذوب خود کرده بود

د دوی په سفر کې ، هغه له دریو [شهزادګانو] سره یووالی وښود.

شدید مینه داسې ډیرې اغېزې لری

دوی د هغه زړه لپاره زنځیرونه دی چې آزادی لری.

د یار ملګرتیا ، تا معشوقه کوی

د ګناهګار ملګرتیا تاسو ګناهګار کوی.

هر انسان اخلاق او کردار له بل څخه ترلاسه کوی

طالبی خپل خوږ بوی له بل طالبی څخه ترلاسه کوی.

د [د بل کس د شرکت] د نفوذ څخه انکار کوونکی احمق دی

څوک چې له یوه ښه شرکت څخه تېښتی ، غفلت کوی.

یو طالبی خپل رنګ له بل طالبی څخه نیسی

ولې د بل انسان ملګرتیا به اغېز نه کوی؟

هغه سپی د غار د خلکو ملګری شو

تر هغه چې د سپی ځانګړتیاوې په بشپړه توګه له هغه څخه ووتل.

د خدایانو د پښو خاورې شئ

ترڅو تاسو د هغوی د سپوږمی څخه نور ترلاسه کړئ [لکه د روښانه باطنی کیفیت].

له همدې امله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

د بل چا سره ملګرتیا مه کوئ غیر له مؤمن (د شخصیت او پرهیزګار).

خوشبو لوښی خوشبویه کوی

سره ځمکې ته بد بوی ورکوی.

کله چې غوړی په ګلونو ولګوی

دا د ګل د خوشبو یو لوښی شو.

هغه پاچا له ټولواکو سره و .

کله چې د دریو ورونو څخه دوه یې خپل ژوند له لاسه ورکړ.

هغه د دریم ملګری شو

هغه هر وخت د یوه رښتینی مرید په څېر د هغه په وړاندې حاضر و.

کله چې درېیم د چین د پاچا زوم شو

هغه د هغه د ځانګړو نخبو په ډله کې و.

کله چې د چین پاچا د هغه بې سارې مینه او فداکاری ولیدله

او د هغه د معشوقې سره د هغه ځانګړی ملګرتیا .

هغه دواړه یو روح او دوه جسدونه وموندل

پادشاه [چین] در دوستی به او متمایل شد .

هغه شهزاده ته د مهربانۍ له مخې وویل:

ستاسو دا ملګری د هر خدمتګار ویاړ دی.

او هیچ تمایل و آرزوی قلبی ندارد مگر اینکه خدمت کند [شما]

هغه ستا په فکر کې دومره غرق دی چې د نړۍ له هر څه څخه خالی شوی دی.

د هغه په څېر یو کس ته انعام ورکول اړین دی

هغه څوک چې د خپل ټیټ نفس غوښتنې له منځه وړی .

هغه څوک چې ستا په آرزو کې خپله شهوت له لاسه ورکړې وی

داسې کس ته باید ډېر انعام ورکړل شی.

شهزاده د هغه پېښې ښکل کړې او ویې ویل:

هغه څه چې زموږ څخه پټ دی تاسو ته په روښانه توګه ښکاره دی.

کله چې د خپل شرکت د موندلو په هیله

من وطن خود را ترک کردم تا سفر خود را آغاز کنم.

دا سړی چې د خپل هېواد یو ډېر بریالی پاچا و

زموږ د شرکت په خپلولو کې فعالیت وښود.

هغه زموږ په خاطر خپل هېواد او شتمنی پرېښوده

په یو غږ او بې دریغه ملاتړ له موږ څخه ، هغه بیرغ په خپل زړه کې پورته کړ.

زموږ له امله ، هغه ډېرې فراز و نشیب زغملی

او کشور خود را ترک کرد و دوست ما شد .

د اعلیحضرت خیرخواهی یوه غوښتنه لری

دا د سخاوت او رحمت ځای دی.

پاچا وویل چې هغه ته به یو بل هېواد ورکړی

هغه ته به په داسې طریقه ورکړل شي چې د هغه د مقام سره مناسب وی.

پاچا هغه ته د پخوا له اټکل څخه ډیرې کلاګانې او هیوادونه ورکړل

د دریم ټولواك په خاطر ، د هغه لپاره راوویستل شو.

هغه څه چې سترګې یې نه وې لیدلې، هغه ته ورکړل شوی

هغه څه چې غوږونو یې هم نه اورېدل ، د هغه په مخ کې کېښودل شول.

هغه څلورم (شخص) هم خپل هدف ته ورسېد

لکه د وکیل سره موکل ، لکه د کوربه سره مېلمه

آن ثروتمند شریف [با ثروت معنوی ، یعنی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم] می گوید : این امت است که حتی صحابه آنها نیز محروم نمی ماند [111].

د زړونو ساتل او د نورو خدمت کول

تاسو داسې یو کس جوړوی چې خدمت کیږی او تاسو ته بریالیتوب درکوی.

په ځانګړې توګه د خدای د خلکو خدمت [چې په ربښتیا خپل ځانونه هغه ته وقف کوی]

تاسو ته ښه الهی قبولیت درکوی [او تاسو ته خدای ته نږدې کوی].

هغه څوک چې د هغو خلکو سره نږدیوالی ترلاسه کوی چې د خدای قرب یې ترلاسه کړی دی

په داسې یو کس ، د خدای مهربانی د خدای د نږدې کسانو په لاس لګول کیږی.

هغه څوک چې د هغو خلکو سره نږدیوالی ترلاسه کوی چې د خدای قرب یې ترلاسه کړی دی

مستحق احسان و سخاوت خداوند می شود.

هغه څوک چې د خدای په ملګرو او نزدیکانو سره یې احسان کړی وی

د هغوی په خدمت کې سخت کوښښ وکړ.

مستحق فضل الهی شد

داسې یو د الهی ملاتړ او ملاتړ اخیستونکی شو.

ابن مسعود رضی الله عنه له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم روایت کوی:

ای پرهیزګار! یو به د هغو سره وی چې مینه ورسره لری.

هغه څوک چې له ملت سره مینه لری ، د هغه قوم څخه دی

د خدای د دوستانو او نزدیکانو مینه د روح رڼا ګرځی.

مینه کول او نه خوښول یوازې د خدای په خاطر د خپل وجود یوه برخه وګرځوئ

چې تاسو د معشوق په دروازه کې قبولیت ترلاسه کړئ.

[111] د پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم په یوه نبوی کې راغلی دی: د الله تعالی او عرفان هغه خلک دی چې هر څوک چې د هغوی ملګرتیا وکړی ، هغه بې برخې نه پاتې کیږی.

کله چې د هغوی ملګری پاچا روحانی مبارزه نه درلوده

د پاکو مینه د هغه په لاره کې څراغ کېښود.

هغه څوک چې روحانی کوششونه ، ظرفیت او زیار نه لری

د روحانی لارې د خلکو سره ملګرتیا د هغه مرسته وکړه او بس.

هڅه وکړئ چې په خپله د خدای منل ترلاسه کړئ

یا د هغو کسانو سره تړاو پیدا کړئ چې د خدای له خوا منل شوی دی.

یا په [روحانی] لاره کې یو زیار وباسئ یا د لارې د کوششونو په شاوخوا کې وڅرخئ

کوچنی او غټ خزانې به د هغه بې سارې انسان له خوا تاسو ته راځی.

ای روح! که تاسو د دغو دوو څخه یو نه یاست

تاسو به د قیامت په ورځ خوار وځلیږئ.

له همدې امله ، الله تعالی په قرآن کې فرمایلی دی:

در [موضوع] رهنمایی ، [شما خودتان باید] وسیله ای برای آن جستجو کنید.

چا د میوو ساتنه پرته له روزونکی خوړلې ده [چا چې په لومړی سر کې یې زده کړه چې څنګه یې جوړ کړی]؟

راته ووایاست چې مرغی به څنګه د وزرونو پرته الوتنه وکړی؟

ځنګل د وینو ، دام او وحشی ځناورو څخه ډک دی

په هر لوری ، د ګمراهه [او ګمراهی] لاره خلاصه ده.

ځنګل له مارانو ډک دی او هر ځای شنه ده

د هغه چا له مرستې پرته چې د ساتنې جادویی کلمې تلاوت کوی ، پښه مه پرېږدئ ، که نه نو تاسو به خفه شئ او ناکام به شئ.

دا دنیا سرسبزه ځمکه ده او بنکته نفس مار دی

د خدای لاره داسې وګڼئ لکه ځنګل چې له خطرونو سره مخامخ دی.

که مار تاسو ودچی، تاسو به مات او پښیمانه کیږئ

ته د جادویی کلمو له تلاوت پرته راضی یې ، ته احمق یې.

که د زړه پښې دې ولګېدې او اغزی ور ور واچوی

د ستنې د نوک پرته ، څنګه به یې راوباسئ؟

د ستنې سر ته اندیښنه وکړئ ، جادویی کلمات په یاد کړئ

یو [کامل روحانی] لارښود پیدا کړئ ترڅو تاسو وکولی شئ په سخته لاره [پرته له کومې ستونزې او په غلطۍ کې لویدل].

ځنګل له ازغو ډک دی او هرې خواته لارې شته

وګورئ ، په هر ګام کې خندق دی.

ځنګل وحشتناک دی او غله پکې پټ شوی دی

یو [کامل روحانی] لاربنود پیدا کړئ او د داسې یو پیروی وکړئ.

لاره [معنوی] ډېره ستونزمنه ده او په هر ځای کې هغه چټک پښو ماوراء الطبیعه وجود (شیطان) شته

که در راه صدها رباب و تنبور می نوازد [تا شما را از راه الهی منحرف و منصرف کند] .

لاره سخته ده او یوه توره شپه ستا په مخ کې ده

که ته د چا لاس ونه نیسی، ته به تللی یې.

ای معشوقه! د دې موضوع عظمت پای نه لری

"*مثنوی*" باید اکنون به پایان برسد.

ای بچه! د خدای کارونه پای نه لری

"*مثنوی*" باید پای ته ورسیږی.

د "ژورو معنوی معانی شعر" بشپړول

اوس د مولوی (رومی) څخه د روحانی اوقافو له لارې پیښ شوی او هغه ته منسوب شوی دی - عرفانی په فضیلت کې.

پایانی آیتونه

څوک چې حق لټوی په حقیقت کې ډوب او د هغه تجسم کېږی

داسې یو د الهی احسان او الهی نسیم دی.

شیطانی اعمال بد مه کوئ ، شیطان مه شئ [خود]

د چا د روح په خاورو باندې اوبه واچوئ [چې پاک او پاک شی].

خپل [قیمتی] وخت په بل څه کې ضایع مه کوئ غیر له حقیقت [او هغه روحانی لاره چې تاسو ته یې لاربښوونه کوی]

خپله ګېډه مه ډکه کړه او روح مو له لوږې مړه مه کړه.

تصویر غیر از او [در قلب شما] پرده شما از حق است

په هر څه کې چې شته ، پرته له هغه بل څوک نشته [د حقیقی وجود].

هغه څوک شئ چې د خدای په وجود کې هلاک شوی دی [د خپل ځان د ټیټ نفس له صفاتو څخه خلاص شو] ، نو تاسو به د خدای له خوا رزق ترلاسه کړئ - هغه ژوند چې ابدی دی او پای نه لری

د سهار څښتن به ستا په روح کې ښکاره شی.

په شپږو جلدونو کې، "*مثنوی*" یو غږ لری

جوهر آن غوطه ور شدن در سمندر فنا در وجود خدا (*فانا*) است.

که تاسو د خدای په لاره کې یاست ، هوښیار شئ

غفلت او غفلت له ځانه سره وباسئ ، ویښ اوسئ.

اول در شریعت الهی استقامت کنید [که زندگی ظاهری خود را در ارتباط با احکامات الهی با عبادات و حسن معامله با هموطنان انجام دهید]

بیا د روح د اصلاح او پاک کولو لپاره د کوششونو او هڅو له لارې روحانی لاره غوره کړئ.

په لومړی ګام کې، خپلې پښې په الهی شریعت ټینګې کړئ

وروسته له هغې د روحانی مبارزو په لاره قدم کېږدئ.

د "طریقه" په *وسیله د روح زینت* (د بشکلو باطنی صفتونو د ترلاسه کولو لپاره د روحانی کوششونو لاره ، د روح پاکول د هغه له ټولو پست او ناوړه صفتونو ، عیبونو ، عیبونو ، منفی او بد میلاتو څخه پاک کول ضروری دی)

ترڅو تاسو په بریالیتوب سره د عرفان الهی ، نږدیوالی ، صمیمیت او معرفت (*معرفه*) له سمندر څخه تېر شئ.

این موضوع هرگز پایان نخواهد یافت [به دلیل عظمت ، اهمیت و ارتباط آن برای تمام بشریت در بخشیدن به آنها صلح واقعی ، سعادت ابدی و موفقیت ابدی]

بنابراین ، من باید سخنرانی را مختصر کنم [و "*مثنوی* " را در اینجا به پایان برسانم] .   السلام علیکم ![112]

[112] *په دې ټکي کې د مولانا الهی بخش کاندهلوی د پاڼې له زیاتېدو وروسته د مولانا ستر شاهکار مثنوی یا د ژورو معنوی معناوو شعرونه پای ته رسیدلی دی.*

نتیجه

د انسان د وجود هسته زموږ په ژوند کې د ټولو منفي فکرونو او مثبتاتو ، خوشالۍ او غم ، بدبختۍ او آسانۍ ، بریالیتوب او ناکامۍ ، تنګۍ او پراخوالي ، او تیاره او رڼا زموږ په ژوند کې ځای او سرچینه ده. دا هسته د انسان د "زړه" یا "روح" په نامه یادیږي چې د شدید داخلي روحاني مبارزې له لارې بدلون ته اړتیا لري ترڅو دا ارتجاع، مثبتیت، خوشبیني، داخلي آرامۍ، آرامي، خوشالۍ، ابدي سعادت او بې پایه بریالیتوب رامینځ ته کړي. این رساله ، بر اساس حکمت ابدی یکی از بهترین نمایندگان تمدن بشری ، به طور سیستماتیک تمام موانع موجود در هسته انسان را به سمت دستیابی به انعطاف پذیری ، مثبت اندیشی ، خوش بینی ، آرامش درونی و خوشبختی تجزیه می کند و انسان را به سمت رسیدن به اوج دستاوردهای انسانی در قالب سعادت ابدی و پیروزی بی پایان در این عصر اضطراب سوق می دهد ، تلاطم ، او ګډوډۍ .

هغه پېښې چې په شاوخوا نړۍ کې پېښېږي غمجن ښکاري. په هرصورت، موږ کولی شو د مختلفو حالاتو په اړه خپل غبرګون اغیزه وکړو، که هغه شخصي وي یا جمعي. مونږ هر یو کولی شو چې له دوی سره مثبت چلند وکړو او د خپل داخلي معنوي منابعو په ذخیرو کې ژور راوباسو او د وجود په زړه کې ژور ځای ونیسو، او د هغوی او د خپل ځانګړو حالاتو او ننګونو څخه کار واخلو، ترڅو خپل ځان په مثبت ډول بدل کړي. دا روحاني بدلون به د ټولو منفیاتو د بشپړ له منځه وړلو او د ټولو مثبتو ځیزونو په مختلفو ډولونو کې د هغوی په مختلفو ډولونو کې د ټولو مثبتو ځیزونو له منځه وړلو تضمین کړي، د افرادو څخه به ښه ګټه راووځي، څوک چې بیا کولی شي په اغیزمنه توګه د خپل ژوند له ننګونو سره مقابله وکړي. دا داخلي بدلون زموږ حقیقي استعداد خوشې کوي چې په خپل وار زموږ په شاوخوا کې یو مثبت بدلون رامنځ ته کوي. لومړی له خپل ځان سره په دې لاره کې مرسته کوو، په پای کې له نورو سره مرسته کوو او کله چې د افرادو داخلي رڼا او رڼا شدت ومومي، نو دا په شاوخوا کې په ګډوډ نړۍ کې د نیکۍ لپاره یو نه درېدونکی ځواک ګرځي. په هرصورت، د زرو میله سفر باید له کوم ځای څخه پیل شي او دا هغه ګام دی چې تاسو باید د خپل ځان پېژندنه، د خپل ژوند اصلي هدف ته د رسېدو او په پایله کې ابدي خوشالۍ او ابدي بریالیتوب ته اړتیا لرئ. دا کتاب به هر حقیقت غوښتونکی د ځان پېژندنې په لاره کې لارښوونه وکړي. یو ګام چې له تاسو څخه اړین دی هغه د مثبت بدلون لپاره ستاسو هیله ده او د دې موخې لپاره، تاسو باید یو خلاص زړه او ذهن راوړئ ترڅو پخوا نامعلومه اوبه وپلټئ. هر څوک چې دا کار غوره کړي، د پایلې څخه به خوښ وي.

کاش چې تاسو د الهی حفاظت او لارښوونه وکړئ ، په دې طوفاني اوبو کې د ابدي حقیقتونو په دې بې اندازه سمندر کې ، د خپل سفر په لور د حقیقي ځان پېژندنې ، د ژوند د حقیقي هدف ترلاسه کول ، او په پایله کې ابدي خوشالۍ او ابدي ژوند ابدي بریالیتوب ، انسان جاویدان کړي.

کتابونه چې د نورو مطالعې لپاره سپاربښتنه کیږی

دا رساله په لنډه توګه د ژوند اصلی هدف او د هغې د ترلاسه کولو لاره څیړلې ده، چې په خپل وار د ارتجاع، مثبتیت، خوشبینی، داخلی آرامی، آرامی، خوشالی، ابدی سعادت، او بې پایلې بریالیتوب ته لاره هواروی پرته له دې چې زموږ د اضطراب، ګډوډۍ، یا ګډوډۍ حالت ته پام وکړی. وسعت و شدت موضوع به حدی است که جلدها توسط دانشمندان بزرگ از حقایق ابدی یا عرفانی در طول قرن های گذشته نوشته شده است ، تا آن را تشریح کنند و راه را برای بشریت روشن کنند. این رساله سعی کرده است تا یک نگاه اجمالی به عظمت آن را در پرتو معنویت و نوشته های روشن یکی از بزرگترین نمایندگان این علم که بشریت تا کنون تولید کرده است - محمد الغزالی (رحمه الله تعالی) ارائه دهد . دا ډېره مهمه ده چې په دې موضوع کې ځینې تر ټولو ستره کارونه لیست کړو ، چې د ټولو لپاره ژوره مناسبت او ګټور دی ، چې ټول حقیقت غوښتونکی ترې ګټه اخلی. در این مرحله ، منصفانه است که بپرسیم ، "از کجا می توان علم مربوط به هدف زندگی و راه های رسیدن به خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان را بدست آورد تا راه روشن ، روشن و گسترده شود برای کسی که می خواهد آن را طی کند و با عمل کردن بر این دانش ، انسان می تواند در واقع به هدف زندگی خود برسد و به این ترتیب در حالت ابدی سعادت و موفقیت بی پایان غرق شود؟" خوشبختانه ، این دانش عالی ، اگرچه امروزه به ندرت شناخته شده است ، اما برای هر کسی که می خواهد از آن بهره مند شود ، در دسترس است. دا له لاندې سپاربښتنو حیرانوونکو کارونو څخه ترلاسه کېدای شی چې د حقیقت د ټولو مخلصو غوښتونکو لپاره لاره روښانه کوی:

1. د قرآن د ژورې مطالعې له لارې ، د ښه تفسیر په مرسته ، د قرآن د لسو مقصدونو په رڼا کې لکه څنګه چې غزالی په خپل کتاب جواهر *القرآن* یا جواهرات قرآن کې تشریح کړی دی. مطالعه این ده هدف ، درک و درونی کردن آنها ، و مطالعه قرآن با در نظر گرفتن این ده هدف ، راه های جدیدی را برای فهم و روشنایی معنوی درونی باز می کند.
2. کتاب غزالی "*منهاج العابدین الا جنت رب العالمین*" یا "بهترین راه برای عبادت کنندگان رهنمایی آنها به بهشت رب العالمات والوجود" یا عنوان مختصر "بهترین راه برای عبادین". دا کتاب په لنډه توګه د ژوند هدف او د تلپاتې خوشالی او بې پایه بریالیتوب د ترلاسه کولو لاره تشریح کوی.
3. مقدمه قابل توجه کتاب "*کیمیا سعادت*" غزالی که به فارسی یا کیمیا خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان نوشته است ، که خوشبختی ابدی ، جاودانگی و موفقیت واقعی انسان را تشریح می کند. د دې کتاب پاتې برخه هم لوستل کیدی شی ترڅو څلوېښت ګامونه په لنډه توګه زده کړئ، چې په دې لاره کې د پرمختګ لپاره اړین دی. د دې کتاب د پام وړ مقدمه د دې رساله په لومړۍ برخه کې په څرګنده توګه ښودل شوې ده.
4. د غزالی د حکمت څلور جلدی ټولګه چې "*احیا العلوم الدین*" یا "د خدای د لارې د معرفت احیاء" په نوم یادیږی، چې د "دینی علومو احیاء" په نوم هم یادیږی. این کتاب عظیم ، که در چهل

کتاب کوتاه تقسیم شده است - هر کدام نمایانگر یک قدم در راه معنوی عرفان الهی یا "*معرفه*" است ، یک شرح مفصل از هدف زندگی انسانی و راه رسیدن به سعادت ابدی را ارائه می کند. د دې حیرانوونکی کتاب دریم او څلورم ټوک په دې رساله کې په دویمه او دریمه برخه کې په پراخه کچه کارول شوی دی.

5. په پای کې د ختیځ او لویدیځ تر ټولو زیات پلورل شوی شاعر مولانا جلال الدین رومی چې په مولانا مشهور دی، د بشریت د تاریخ تر ټولو ستر شعر د عرفان الهی او الهی مینې په اړه لیکلی دی، چې *مثنوی معنوی* یا د ژورو معنوی معانی بیتونه دی. د زیاتې ګټې لپاره سپارښتنه کیږی چې په ښه ژباړه او علمی توضیحاتو سره یې مطالعه شی. دا عالی کتاب د قرآن ژور درونی حکمت څرګندوی. د هغه په مرسته ، سړی کولای شی د خپل ژوند هدف او په پایله کې ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب ترلاسه کړی. د دې حیرانوونکی کتاب پای د دې رساله وروستۍ برخه زینت کړې ده.

د سپارښتنو شویو کتابونو لست کیدای شی ډیر زیات وی، ځکه چې د حکمت ابدی خزانې چې د ابدی خوشالۍ استادانو لخوا پاتې شوی دی - عرفان یا د ابدی حقیقتونو او الهی حکمت پوهیدونکی - ډیر زیات دی. په هرصورت، د زړو مایلو سفر باید له کوم ځای څخه پیل شی او دا لنډ لست به د ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب د لټون لپاره د دې لوی سفر د پیل او اوج وی. لاندې کتابونه به یو کس سره مرسته وکړی چې د ابدی حقیقتونو د دې بې رحمه سمندر طوفانی اوبو کې حرکت وکړی، د باطنی روښانتیا، ځان پیژندنې او د ژوند د حقیقی هدف او په پایله کې ابدی خوشالی او ابدی بریالیتوب په لور سفر وکړی:

تفسیر التستری (تفسیر القرآن الکریم) اثر سهل بن عبدالله التستری (مؤلف) ، یوسف میری (ایډیټر) ، انابیل کیلر (مترجم) ، علی کیلر (ژباړن)

خپرونکی: فونس ویټا (اپریل 13، 2011)

ISBN - 10 : 1891785192 ; ISBN - 13 : 978 - 1891785191

د قرآن دا تفسیر د منتخبو آیاتو د وحی الهی ژورو معانی ته ځی او هغه جواهرات چې په دننه کې نښتی دی را بیرون راوړی.

د قرآن پیغام : د عربی وحی متن بشپړ شرح د محمد اسد (مدیر ، ژباړونکی) د موازی ترجمه سره

خپرونکی: د کتاب بنسټ; تجدید نظر شوی ګڼه (1 دسمبر 2008)

ISBN - 10 : 1904510353 ; ISBN - 13 : 978 - 1904510352

دا د قرآن کریم بشپړ تفسیر یا تشریح دی.

راه بندگان عابدین به بهشت رب العالمین (منهاج العابدین) توسط امام غزالی

ناشر: الباز خپرندویه امریکا (2011)

ISBN - 10 : 1882216261 ; ISBN - 13 : 978 - 1882216260

د امام غزالی وروستی کتاب د روحانی کمال او رڼا لپاره د اوو ګامونو لاره وړاندې کوی.

الغزالی کیمیای سعادت 2 جلد تنظیم شده توسط امام محمد الغزالی (مؤلف) ، جی آر کروک (مترجم) ، لیله بختیار (مقدمه)

خپرونکی: کازی پبلیکیشنز، انکارپوریټ (جنوری 1، 2007)

ISBN - 10 : 1567446744 ; ISBN - 13 : 978 - 1567446746

د امام غزالی شاهکار "*کیمیا سعادت*" چې د ابدی خوشالی او نه ختمیدونکی بریالیتوب د بدلونونکی عامل په ګوته کوی.

احیاء علوم دینی (احی العلوم الدین) 4 جلد تنظیم امام محمد الغزالی (مؤلف) ، محمد مهدی الشریف (مترجم)

ناشر: دار الکتب العلمیه، بیروت، لبنان (2011)

SKU 1010021; ISBN: 9782745159458

http://jamalon.com/en/1010021.html

د امام غزالی ۴ جلدی د حکمت خلاصه د روحانی لارې هر اړخ تشریح کوی چې د ژوند هدف ته د رسېدو او په پایله کې ابدی خوشالی او بې پایه بریالیتوب ته لاره هواروی.

مثنوی (۶ جلدونه) د مولانا جلال الدین رومی. آر اې نیکولسن (ژباړن)

http://www.dar-al-masnavi.org/about_nicholson.html

مثنوی *معنوی* یا "دوبیت های عمیق معنوی معنی" اثر پرفروش ترین شاعر در ایالات متحده که به نام مولانا مشهور است ، یک کتاب شش جلدی عالی است که عمیقا باطنی قرآن ، عمیق ترین معنی و هدف زندگی ، و در نتیجه خوشبختی ابدی و موفقیت های بی پایان را به نمایش می گذارد. دا تر ټولو غوره روحانی شاعری ده چې د روحانی استاد له خوا د عرفان او الهی مینې په اړه لیکل شوې ده چې د ټول بشریت لپاره د راتلونکو زمانو لپاره یو لارښود رڼا ده، ډوب ، ډوب او د الهی مینې په بې شمېره سمندر کې ډوب دی.

کتابشناسی

[1] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: نقشبندی ، محمد سعید. *کیمیا* یا د بدلون عامل د ابدی خوشالی او بې پایلې بریالیتوب لپاره). لاهور ، پاکستان : پروګرسیو بوکس ، 1999 . 37 - 33 pp . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب*.

[2] الغزالی ، محمد. انګلیسی ژباړه: بلال ، محمد عاصم. *کیمیا* سعادت (کیمیا سعادت ابدی). لاهور ، پاکستان : کازی خپروني ، 2001 . 1 pp - 47 . *لنډ او د کمپایلر لخوا تشریح شوی*.

[3] الغزالی، محمد. انګلیسی ژباړه: بلال ، محمد عاصم. *کیمیا* سعادت (کیمیا سعادت ابدی). لاهور ، پاکستان : کازی خپروني ، 2001 . pp 48 - 68 . *لنډ او د کمپایلر لخوا تشریح شوی*.

[4] الغزالی، محمد. انګلیسی ژباړه: بلال ، محمد عاصم. *کیمیا* سعادت (کیمیا سعادت ابدی). لاهور ، پاکستان : کازی خپروني ، 2001 . pp 77 - 90 . *لنډ او د کمپایلر لخوا تشریح شوی*.

[5] الغزالی، محمد. انګلیسی ژباړه: بلال ، محمد عاصم. *کیمیا* سعادت (کیمیا سعادت ابدی). لاهور ، پاکستان : کازی خپروني ، 2001 . pp 91 - 140 . *لنډ او د کمپایلر لخوا تشریح شوی*.

[6] الغزالی، محمد. انګلیسی ژباړه: بلال ، محمد عاصم. *کیمیا* سعادت (کیمیا سعادت ابدی). لاهور ، پاکستان : کازی خپروني ، 2001 . pp 141 - 142 . *لنډ او د کمپایلر لخوا تشریح شوی*.

[7] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 1 ، ص 16 - 34 ، 38 - 43 ، 51 - 87 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب*.

[8] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 2 ، ص 87 - 133 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب*.

[9] الغزالی ، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 3 Book 3 , pp 133 - 135 , 137 , 139 - 147 , 157 , 158 , 160 - 164 , 172 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب*.

[10] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 4 ، انتخاب از صفحات 174 - 258 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب*.

[11] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 5 ، ص 258 - 260 ، 262 - 264 ، 266 ، 268 - 269 ، 271 - 274 ، 277 - 279 ، 284 - 287 ، 291 - 292 ، 294 - 299 ، 302 - 314 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[12] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 3
- Book 6 , pp 361 - 364 , 319 - 320 , 323 - 324 , 326 - 327 , 333 , 340 , 342 , 344 - 348 , 352
356 , 358 - 361 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[13] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 3
, Book 7 , pp 361 - 364 , 367 - 371 , 373 , 375 , 377 - 382 , 383 , 392 - 397 , 399 - 401 , 403
405 - 410 , 418 , 423 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[14] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 8 ، ص 425 - 426 ، 430 - 435 ، 438 ، 442 - 449 ، 451 - 452 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[15] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 3
Book 9 , pp 452 - 456 , 457 - 460 , 475 - 480 , 502 - 507 , 512 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[16] الغزالی ، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 3 کتاب 10 ، ص 513 - 520 ، 522 - 534 ، 536 - 541 ، 544 - 559 ، 561 - 577 ، 627 - 629 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[17] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 4 کتاب 1 ، ص 17 - 18 ، 21 ، 27 ، 29 ، 33 ، 37 - 38 ، 41 ، 56 ، 60 - 64 ، 75 ، 85 ، 88 ، 90 ، 99 ، 101 - 103 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[18] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 4
, Book 2 , pp 104 - 108 , 113 , 118 , 126 - 129 , 130 , 133 , 136 - 139 , 141 , 142 , 144 - 145
148 , 165 - 167 , 169 - 170 , 177 - 179 , 188 - 189 , 201 , 202 , 204 - 205 , 209 , 211 - 212 ,
227 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[19] الغزالی ، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 4 کتاب 3 ، ص 228 - 234 ، 245 - 247 ، 251 ، 253 ، 258 - 262 ، 270 - 271 ، 274 - 277 ، 288 - 290 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[20] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 4 , Book 4 , pp 290 - 297 , 302 - 303 , 306 - 307 , 311 - 312 , 328 - 331 , 333 - 335 , 339 - 340 , 349 , 351 , 355 , 357 , 359 , 360 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[21] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 4 , Book 5 , pp 366 - 380 , 391 - 395 , 404 - 405 , 437 - 438 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[22] الغزالی ، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 4 , Book 6 , pp 441 - 462 , 470 , 472 - 476 , 482 - 486 , 492 - 493 , 516 , 521 - 522 , 541 - 542 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[23] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . Volume 4 , Book 7 , pp 542 - 550 , 563 - 565 , 567 - 570 , 572 - 573 , 577 - 586 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[24] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 4 کتاب 8 ، ص 587 - 596 ، 603 - 605 ، 606 - 610 ، 622 - 626 ، 631 - 632 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[25] الغزالی، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 4 کتاب 9 ، ص 632 - 642 ، 645 - 646 ، 665 - 666 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[26] الغزالی ، محمد. اردو ژباړه: الواجدی، ندیم. *احیاء العلوم الدین* (احیاء علم الهی) . کراچی ، پاکستان : دارالنشاط ، 1999 . جلد 4 کتاب 10 ، ص 666 - 668 ، 670 - 671 ، 676 - 681 ، 683 - 684 ، 688 - 690 ، 749 - 750 ، 789 - 794 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

[27] الغزالی، محمد. انګلیسی ژباړه (له اردو ژباړه): حسن، عرفان. *ایوهل ولد* (زما ګران ګران زوی یا لور). مجمع *رسا الامام غزالی* (د امام غزالی د لنډو کتابونو ټولګه) : کراچی ، پاکستان : دارالاصبح ، 2004 . جلد 1 ، ص 13 - 17 . انګلیسی ژباړه اخیستل شوې از: http://www.ghazali.org/books/My%20Dear%20Beloved%20Son.doc

[28] مولانا ، مولانا جلال الدین محمد. اردو ژباړه: حسین ، قاضی سجاد. *مثنوی مولوی معنوی* ۶ جلده. لاهور، پاکستان: الفیصل بوک پبلشرز؛ د خپرېدو نېټه نامعلومه ده. اردو ژباړه په ۱۹۷۴ کال کې بشپړه شوه. جلد 6 ، ص 342 - 344 ، 347 - 363 ، 373 - 374 ، 381 - 382 ، 389 - 391 ، 421 - 426 ، 441 - 442 ، 443 - 460 ، 466 - 467 ، 472 - 478 ، 505 - 506 ، 508 - 511 ، 520 - 526 ، 530 . *اردو څخه انګلیسی ته ژباړه او د کمپایلر له خوا انتخاب.*

انعطاف پذیری، مثبتیت، داخلی آرامش، ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب د اندېښنې، ګډوډۍ او ګډوډۍ په عصر کې

انعطاف پذیری، مثبتیت، داخلی آرامش، ابدی سعادت او بې پایه بریالیتوب د اندېښنې، ګډوډۍ او ګډوډۍ په عصر کې

